

ס פ ר

דברי יואל

הועתק והוכנס לאינטרנט

www.hebrewbooks.org

על ידי

ע"י חיים תשס"ה

מאת כ"ק אדמו"ר חנה"ק רשכבה"ג

מין יואל טייטלבוים זצוקללה"ה

האבדק"ק סאטמאר והגלילות יצ"ו

•

יצא לאור ע"י צבז, ש"ב ותלמידו

אפרים יוסף דוב אשכנזי

בהוצאת בית מסחר והוצאת ספרים „ירושלים”

שנת תשל"ז לפ"ק

הוצאה שלישית מתוקנת

שנת תשמ"ב לפ"ק

בהוצאת בית מסחר

והוצאת ספרים

„ירושלים”

בס"ד

ספר זה נסרק ונעבד ע"י
"יודאיקה אימג' אוצרות התורה בע"מ".
ניתנת רשות ל"היברא בוקס" שע"י חיים רוזנברג"
להכניסו לאתר ולהפיצו לצורך שימוש אישי בלבד.

וזאת למודעי

אין רשות לאף אחד להדפיסו או להעתיקו
בכל אופן שהוא או בכל אמצעי שהוא
בין בחינם בין בשכר בין ליחיד בין לרבים

ניתן להשיג עותק מספר זה ועוד ספרים
אוצרות התורה וכן התוכנה המשולבת
(בשילוב אוצר הפוסקים)
אצל:

בית ספריית מורגנשטרן
רחוב רבא 14 ת.ד. 3620 אשדוד
טלפון 08-866-0821 פקס 08-866-5059

OTZROT HATORAH
THE MORGENSTERN LIBRARY
14 RAVAH STREET
P.O.B.3620 ASDOD, ISRAEL
Email- kidosheypolin@bezeqint.net

This sefer has been provided by
Judaica Image OTZROT HATORAH for individual use only.
All rights reserved by Judaica Image OTZROT HATORAH.
Permission is only granted to Hebrew Books Org.
No Permission is granted (in any form to distribute these books)
to anyone else even if they don't sell them.

כל הזכויות (כולל זכות צילום והעתקה) שמורות
להוצאת ספרים „ירושלים“ ברוקלין נ. י.

All Rights Reserved
by the Publisher

חשמ"ב לפ"ק

COPYRIGHT 1981 BY

JERUSALEM BOOK STORE INC.

205 WILSON STREET

BROOKLYN, N. Y. 11211

Tel. EVergreen 7-7933

KolSatmar.com

זֶה הַשַּׁעַר לְהַיְצִיָּקִים יְבוֹאוּ בּוֹ

בעזחשי"ת

ס פ ר

דברי יואל

על התורה

הידושים יקרים ונעימים בדרך פרד"ס

מאת כ"ק אדמו"ר הגה"ק רשכנח"ג

מרן מדר"י מ"ב שליט"א

האבדק"ק סאטמאר והגלילות יצ"י

חלק תמישי

ויקרא—מצורע

יצא לאור ע"י

אפרים יוסף דוב אשכנזי

בהוצאת בית מסחר והוצאת ספרים, "ירושלים"

ברוקלין שנת תשל"ז לפ"ק

נוסח בבית דפוס

סענדר דייטש

ברוקלין, ניו יורק

צילום שער הוצאה ראשונה

KolSatmar.com

KolSatmar.co

דברי רבינו הקדוש המחבר וצוקלה"ה להקדמת הספר

ב"ה

קראתי שם הספר „דברי יואל” מיוסד על הפסוק
דבר ה' אשר הי' אל יואל (יואל א') לשמי ולזכרי.
והשי"ת ישמחנו כימות עניתנו ובתוך כלל ישראל ירחם
השי"ת גם עלי כי לבי נשבר בקרבי ועומד אני ומצפה
לרחמי שמים המרוכים, ויזכני עוד לעבוד השי"ת בשמחה
מתוך בריאות השלימות עדי נזכה לראות במהרה בישועת
כל ישראל ושמחתן. כעתירת הבעה"ח יום ד' זאת
חנוכה תשל"א לפ"ק.

הק' יואל מייטלבוים

KolSatmar.com

KoISatmar.co

דברים אחדים מאת המו"ל להוצאה ראשונה

שיצא לאור בחיי רבינו המהר"ם זצלה"ה

ישמחו ה'לומדים ויגילו החסידים בהגלות נגלות אור מחדש אור שבעת הימים בצאת שמש תורתו של רבינו הקדוש שליט"א על פני רקיע היהדות והחסידות ומלאה הארץ נהורא רבה אשר ב' יחדון רוחין ונפשין של כל הצמאים לדבר ה' תורת אלקים חיים הם למוצאיהם.

חבלים נפלו לנו בנעימים להוציא לאור עולם חד"ת רבינו הקדוש רשכבה"ג אדמו"ר מרן מהר"ן מ"ב שליט"א, אשר היו ספונים וממירין מעין הרואה, חידושי אורייתא דמתאמרין בבי מדרשא מאשר זכינו לשמוע עוד לפני עשרות עשרות בשנים אשר נרשם מה שלמדנו מפי השמועה ע"י תלמידים וחסידים כאשר יצאו מפ"ק רבינו שליט"א בשנים הקודמים טרם עלה הכורת על גלות איירופא הי"ד, וגם אחרי כן, עת נאספו העדרים עדרי צאן קדשים תלמידים וחסידים יראי ה' וחושבי שמו המסתופפים בצילא דמהימנותא בשלחנו הטהור אשר לפני ה' לשמוע דברי תורה ומוסר מפום ממלל רברבין להלהיב לב שומעיו להכניס ולהשריש בלבם קדושה וטהרה, ובחיבור זה חלק ממה שנרשם ע"י תלמידים וחסידים וחלק מכי"ק מאשר מצאתי באמתחת הכתבים בין הכתבים שנשארו ושנמצאו אחר תום המלחמה שרובם מהם נתפזרו ונאבדו באיירופא, ומה שנמצא ניצל בדרך נס אחר המלחמה הנוראה, ולא עבד קוב"ה ניסא למגני, ובודאי יהי' לתועלת לרבים וכן שלמים ויהי' למזכרת המעין היוצא מבית ה' להרוות את העמלים בתורה, חידושים הנפלאים ישנים וגם חדשים אשר יאירו אל עבר פנינו. ומה נכבד היום הזה אשר זכינו להעניק לעולמינו חידושים אלה אשר יצאו בקדושה וטהרה מפי קדושת מרן רבינו שליט"א, ועינינו לנוכח יכימו עד היכן עמוקים אלה הדברים, וזאת התורה לא תמוש מפנינו ומפי זרעינו עד עולם, ושמחים הם כנתינתם בסיני. מרחנו רבות לרכז את כל החידושים אשר יבואו בספר הזה ללקטם ולהכריס דבר דיבור על אפניו והי' המשכן אחד, וכל הצמא לדבר ה' יבוא אל תוכו ונפשו תתעדן בתורתו ומשנתו של רבינו שליט"א שהיא תורת אמת וחיי עולם.

דבר אלקינו יקום לעולם, תורתו של רבינו שליט"א לנצח תהא לנו למורשה ומאור עינים, בפרט בחשכת הגלות הזה כאשר ההסתר פנים נורא, אין לנו שיוור רק זאת התורה, אשר הואיל רבינו שליט"א לבאר לנו וסינה לא נווע.

בזה אנו נותנים לפניכם היום ברכה חלק חד"ת מכ"ק מרן שליט"א על ספר ויקרא, וברעתינו וחפצינו להמשיך את עבודת הקודש בעזה"י ולהביא לאור תעלומה כל החידושים על התורה עד לעיני כל ישראל, וגם ספר משאלות ותשובות וסוגיות הש"ס וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר.

הפעם אודה ה' בכל לבב כי הגדיל עלי חסדו אשר זכיתי לראות ברכה בעמלי לקבץ כעמיר גורנה פרי הילולים על מזבח הדפוס, ולעשות בזה רצון צדיק שליט"א ולזכות את הרבים להגות בדברי קודש אלה עד עולם.

ואפריון נמטייה להידידים תלמידים וחסידים שעזרו בחלק העתקות והגהות של
חד"ת הללו, ובפרט להרה"ח ר' אלעזר אלימלך שמערן נ"י שטרח הרבה לסדר
לדפוס החיבור הזה.

והשי"ת יעזור שנזכה עוד רבות בשנים לשמוע לקח מפי רבינו הקדוש שליט"א
ויאיר פני עולם בתורתו וצדקתו ותורה יבקשו מפיהו עד ביאת ינון וינהלנו
לקבל פני משיח צדקנו בב"א.

הכ"ד ש"ב ותלמידו המתאבק בעפר רגליו המהורים

אפרים יוסף דוב אשכנזי

באאמו"ר הרה"ח ר' שרגא פייבוש אשכנזי ז"ל, משב"ק

KolSatmar.com

דברי יואל

ויקרא

על הדורש צערס יתחיל דבריו לשאל ולכתתן לפני
צבון כל העולמים שיחזקוהו בלשון למודים, וישם כ'
דבר צפיו, דברים בגווים ומתקבלים לרצון לפני כ',
שיכנסו ללבות השומעים ויעשו בהם רושם
לעוצה. וכמו שיעד הפייט ציור לשכ"ג צערס
הכל כסדור הלכות פסח, פתח דבריו בצקשת רשות
מאת מורא עליה, וכן יסד הפייטן ציור לר"ב
אשאלה ממנו מענה לשון, וחזק אפשר לרמוז בכוונת
הגמרא "שאלתי" ודורשין בכלכות פסח, כלומר בחתלה
שואלים ומבקשים מאת הש"ת שישים מענה לשון
צפיו, ויכיו לרצון אמריו דברים נאים ומתקבלים,
ואח"כ דורשים בכלכות הפסח.

ובדרך זו יש לבאר אמרי נעים זמירות ישראל
(תכלים מ') בשרתי דקק בקבל רב שפתי לא
אכלא וגו'. כי הכה ממקרא זה למדו חז"ל (עי' ילקוט
ריש פ' ויקהל) שיהי דוד פותח דורש לפניכס דברי
חורב שלא שמעתן חזון וכו', על כן אמר כי ערס
החילותי לדורש ולבשר דקק בקבל רב, שפתי לא אכלא
מדברי תפלות ותחנונים לפני הש"ת, שיעים צפי דברים
שיכנסו בלבות השומעים.

אמנם בכהנת לבד הדורש ובתפלתו לפני הקב"ה
אכתי לא סגי שיכנסו הדברים ללבות השומעים,
כי צאם ללבות השומעים אעמומים ומבוסים, כאילו היו
סגורים בחומת צהל ובגדר אבנים המקיף, ואז סגר
עליהם המדבר, וכחשתי לב נחשבו, ואזי המקום אליו
יכנסו דברי הדורש, אף אם הדברים יואלים מקירות
לבו, על כן לר"ך להקדים גם הכנה לבד השומע פיי
עסקן בחזרה ובקיום במלכות, ויקרא סגור לבבו, ואז
חכב הדורש שיצרי ימלאו מסלות בלבות השומעים,

חלק מדרשה לשבח"ג חתר"ץ לפ"ג בק"ק קראלי
יצ"ו

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו ואמר מועד לאמר.
פירש"י ז"ל לא ואמר להם דברי כבושים
בשילכם הוא נדבר עמי שכל ל"ח שנה שביו ישראל
במדבר כמנודים וכו' לא נתיחד בדבור למשה וכו'
פ"ב. הקשו המפרשים איך איפה הם דברי כבושים
שנלעוו לאמר להם, והלא אדרבה משמעות הדברים
יגיד, שהם דברי שנה ויקר גדולה וכבוד לישראל,
שאין הקב"ה מדבר עמו כי אם למענם.

במד"ך ריש פרשתן ר' תנחום צר חילולי פתח
(תכלים ק"ג) צרכו ה' מלאכיו גבורי כח עשי
דברו וגו' במה הכתוב מדבר וכו' ר' הונא בשם
ר' אחא אמר בישראל שעמדו לפני הר סיני הכתוב
מדבר שהקדימו עשים לשמיעה ואמרו (שמות כ"ד)
כל אשר דבר ה' נעשה ושמענו. פ"ב. וליצ שייכות
דרשה זו שהקדימו ישראל נעשה לשמע להכח.

ולבא אל הביאור נפתח בדברי הגמרא (פסחים
ו' ע"א) שאלין דורשין בכלכות הפסח קודם
לפסח שלשים יום. ודקדק בעו"ז ז"ל צריה הלכות
פסח (סי' תכ"ט). דשאלין לישאל יתירא הוא
לכאורה, דכזה סגי שיאמר דורשין בכלכות הפסח
וכו'. אמנם נראה כי הכה חכמת אמירה דרשה
צריכה היא לעורר ללבות השומעים לתשובה,
ולעשות בהם רושם ופעולה לעוצה, וחכמת זו יתן
להביא רק אם יכיו אמרי פי הדורש דברים היואלים
מן הלל, כי אז יכנסו הדברים ללבות השומעים,
כאמרת דברים היואלים מן הלל וכנסים ללב. ולחזק

(ג) במדרש פליאה (הוצא צנ"י) חיתא בשאדם עבר
עצירה ועשה תשובה הקציה מוחל לו על כל
עוונותיו ולכן נקרא שבת בגדל. וכו' פלא.

(ג) במד"ר פ' פ' בא (פס"ז ב') חיתא משכו וקחו לכם
הכ"ד בשבוע ונתת תושעון. וכו'.

ונראה דהנה אמרו ז"ל (שבת ק"ח ע"ג) אמר רבי
חייה בר אבא אמר ר' יוחנן כל המשמר שבת
כהלכתו אפי' עובד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו שנה'
(ישע' י"ו) אשרי אנוש יעשה זאת וגו' כל שומר שבת
מחללו אל תיקרי מחללו אלא מחול לו, ע"כ. והקשה
הע"ז בריש הלכות שבת (ס' רמ"ג) ממאי במאי קא
מייירי אי בעשה תשובה א"כ תשובה מהני, ולמה נקט
זכות שמירת שבת, ואי בלא עשה תשובה ודאי שאין
מוחלין לו, ותיקרי דלעולם מייירי בעשה תשובה, אלא
דתשובה בלבד אינה מועלת לכפר על החטאים כדאי
ביומא (דף פ"ז ע"א) ד' חילוקי כפרה שבי' ר' ישמעאל
דורש וכו' עבר על ל"ח ועשה תשובה, תשובה תולה
ויוכ"פ מכפר וכו' עבר על כריתות ומיתות צ"ד
ועשה תשובה תשובה ויוכ"פ תולין ויסורין ממרקין
ובחילול כ' כולן תולין ומיתה ממרקת, ע"כ. ובה גדולה
מעלה השומר שבת כהלכתו שאין לזין אותו בארבע
חילוקי כפרה, אלא בזכות שמירת שבת מועלת לו
תשובה בלבד לכפר לו אפילו על חטא ע"ז. ובה עוד
אופן חיבה שתועיל תשובה בלבד לכפר על העוונות,
ולא יורד לחילוקי כפרה, אם האדם מקיים מצוה
במסירות נפש ממש נחשב לו כאלו עשה עטמא דמותא,
ומיתה מכפרת על כל בעצירות בעשה תשובה, ושוב
אינו זקוק לחילוקי כפרה, כי אם בתשובה בלבד הויה
ליה כפרה גמורה.

והנה בני ישראל ביותם משועבדים לפרעה במצרים
היו משוקעים צמ"ע שפרי עומא, וכאשר נאסו
לקחת להם שם לקרבן פסח וכו' מקחו מצעשור שבי'
בשבת, קיימו מצוה זו במסירות נפש ממש, כדאי'
במדרש הביאו הכור בבל' פסח (ס' ת"ל) שהיו ישראל
קושרים שהם בכרעי מעתה וכו' המארים שאולים להם
על כך ואמרו להם כי הם וזבחים אותו לקרבן פסח
במלות ה' וכו' שייבס קבות ולא אמרו להם דבר,
ע"כ. כפי שיימו מצוה זו במסירות נפש כי כן חתמו

ויעשו ככם רועה לעובד. זה עמם מה שהקדימו
ישראל צמ"ע נעשה לשמח, כי ידעו וגם הבינו אשר
כדי שחבו להשיג דברי אלקים חיים ולתרתם על לוח
לכם, עליהם להקדים להם הכנה דרבה במלות
ומע"ע, וזהו נעשה היינו מלות ומעשים טובים,
ובמלמדות כך חזקה לשמוע בקול ה'.

ובבחינה זו פירשו מה"כ (דברים י"ז) והאיש אשר
יעשה צדון לבלתי שמוע אל הכהן העומד לשרת
וגו'. ולכאורה הוה סגי לכתוב והאיש אשר לא ישמע
צדון אל דברי הכהן וגו', ותיבות אשר יעשה יתירי
יובהו, ולדרשו י"ל כי בלא הכתוב לרמוז עמם הדבר
שהכריז עוז צנפסו להמרות פי הכהן, ולא אבה לשמוע
בקולו, הוא-לד שקודם לכן עבר עצירה צמ"ד, ודין
גרמא שערל לבו וגאטמו ואינו לבלתי שמוע בקול הכהן,
וזהו שאמר הכתוב והאיש אשר יעשה צדון, הוא
בנותח שלא ישמע אל דברי הכהן העומד לשרת.

ובדרך זה נבא לבאר דברי רש"י ז"ל לא ואמרו להם
דברי כבשים בשצילכם הוא מדבר עמי. פירוש
כיון שכל מה שהקצ"ה מדבר עמי הוא בשצילכם, א"כ
עליהם להכין לבצכם כדי שחזכו לשמוע ולקבל את
הדברים ולתקדם על לוח לבכם, ולפי ערך מה שחבינו
עומכם תשיגו לשמוע ולקבל דברי ה', והם הם דברי
כבשים שאמר להם, שחקנו מעשיהם כדי שיהיה לכם
זך ונקי ומוכן לקבל דברי אלקים חיים.

ועפ"י האמור מצוה היעז מה שמך המדרש להכא
הדרשה שהקדימו ישראל נעשה לשמע (קושיא
צ). דכאם שצמ"ח קבלו ישראל על עומם להכין לבם
במלות ובמע"ע כדי שחזכו לשמוע בקול ה', כן אמר
להם משה דברי כבשים, שיהיו לבם ויחקנו מעשיהם
למחן ויהיו ראויים לקבל דברי ה'.

לה"ל בפרשה כתוב ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה'
במד"ר (פ"א ח') רב יוחנן פתח (קבלת ד') עוב
מלא כף נחת ממלא חפנים עמל ורעות רוח וכו' ד"א
טוב מלא כף נחת זה קומץ מנחת ידבה של עני ממלא
חפנים עמל ורעות רוח זה קטרת סמים דקה של צבור
שזו טעונה כפרה חז אינה טעונה כפרה. ע"כ. והמדרש
הוא אומר דרשונו וחי.

דקש של צבור שזו מעונה כפרה וזו אינה מעונה כפרה.
והכוונה דלפי שבעני מעקריה את קרבנו במסירות נפש,
כדאי' במדרש מעלה עליו הכתוב כאלו כקריב את
נפשו, על כן תשובתו לרבים ומקטלת מיד, ואינו טעון
לאחד מארבעה חילוקי כפרה.

ורא דנקט במדרש שקשרו ישראל את השם לברעי
המעשה, ולבטורח מאי נפקי'ם בזהה מקום קשרו
אותו אם במעשה או במקום אחר, נראה לרמז בזה
דכאז אמרו ז"ל (ויקרא פליג' ב') אי' פנחס בשם
ר' חייא בר אבא גן בעל (ש"ס ד') עיי' שגדורו ישראל
במזרים עומן מן הערוב נגאלו ממזרים ר' כותב אמר
בשם ז"ק בשביל ד' דברים נגאלו ישראל ממזרים שלא
שינו שמם ואת לשונם ולא אמרו להי' ולא נמלא דינין
אחד פרוץ צערו. וכזה חז"ל דרשו במא"כ וישתחו
ישראל על ראש בערוב שבתה מיטמו שלמה שלא
נמלא פסול בצורו. ועל כן קשרו ישראל את השם
בברעי מעתה, לבורות על זכות זו שבתה מעתה
שלמה, ובזכות כן יגאלו. ועי' דה אפ"ל טעם שקבעו
אותו כנס לבצח דוקא, ולא ביום שאירע בו הוא
העשירי ציון, דכאז בשעת ימי המעשה היו ישראל
יגיעים בעבודת פרוץ בחומר ובלבנים, ולא היה רבוח
גדול כי לא נכשלו בעריות, כי לא הייתה שעתם
פנויה, ולכך כל עמם לחשוב מחשבות עריות, אך
בשבת שביו פנויים ממלאכה היו להם נסיונות גדולות
לעמוד נגד פיתויי היתכר ולגדור עומן מן הערוב,
ולפי שרמזו בלקיחת השם זכות זו שגדורו עומן מן
הערוב עיי' שקשרו בברעי מעתה, על כן קבעו גם
זה ליום השבת דוקא, כי זו נמגלת דקתם שלא
יכשלו בחטא.

ובדרדך כחות י"ל כי על כן קשרו את השם בברעי
המעשה להראות בזה כי היו מעוהוין במקום
המיוחד לנשיות בצד הכותל, כי היו גדורים בעריות
ולא נמלא בהם אף פנים זה, ולא כדרכי הפרישות
בדורות אלו שגוהים מעתה זה אלא זה באמצע כנית,
וכאז פרישות גדול עד אין לשער ואסור מן הדת,
גם יש בו איסור משום ובחוקותיהם לא חלבו.

במתני' פסחים (דף מ"ט ט"ז) ארבעה עשר שנה
לביאת מצרים מנעצח את כל חמלני בשנת דמרי

תועבת מזרים לעניניהם ולא יסקלו אותם, ואעפ"י לא
חשו לכל זה ושאו לקיים מצות השי"ת, ובזכות מסירות
נפש זו הייתה להם כפרה גמורה על חטאיכם. ועוד
זכות גדולה הייתה בידם, כי הייתה זו שבת ראשונה
ששמרו ישראל כהלכתו, וכמו שכתב אפ"י זל"ה בייטב
פנים (מאמר שם בגדול ה') עפ"י מה שכתב האלשיך
הקדוש צ"י תשא מדרש חז"ל כי בצדו היות ישראל
במזרים אחר משא לפרעה מי שיש לו עבדים אם לא
ימלא להם מנוח יום אחד בשבוע יותש כהם ואמר
פרעה כן דברת ונחר להם משא את יום השבת
וכאשר נתן להם השי"ת את השבת שמת משא וכו',
ע"כ. ולכן עד עתה שמרו את השבת לחומלת ולמנוחת
גופם, משא"כ בשבת זו שלטו לקחת שם לבית אבות
בעשור לחדש שב' בשבת, והאמינו צ"י ובעתו ביטעו
כי המזרים לא ירשו לנו, ומזה הבינו כי אחתלת
דגאולה הוא, ומאז יורחו משעבוד מזרים עדי עד,
ואי"כ שוב לא נחו בשבת זו למנוחת גופם, אלא בשביל
אשר שבת זו אור עולמים וכו' עיי"ש.

ועפ"י זה מובנים היטב דברי המדרש פליחא כו"ל
כשאדם עבר עבירה ועשה תשובה הקב"ה מוחל
לו על כל עוונותיו ולכן נקרא שבת הגדול. והכוונה
לפי שטעמו ישראל תשובה על חטאיכם, כאשר נזכר להם
משא משכו וקחו לכם אלף וגו', ופירש"י משכו ידיכם
מע"ז וקחו לכם אלף למזבח. ועוד היו בידם שני זכויות
הללו, זכות שמירת שבת כהלכתו, וזכות שמירת נפשם
לכ' בלקיחת השם לקרבן פסח, ובכל חד מהני סגי
שחיה' להם כפרה גמורה מיד על חטאיכם, כמבואר.
ח"ש המדרש כשאדם עבר עבירה וקשה תשובה מוחלין
לי כיוון מיד לאחור, ובתנאי שיש בידו זכות שמירה
שבת כהלכתו, או זכות מס"י לכ' בקיום מצוה, ולאחרי
נקרא שבת הגדול, כי נקמו בני תרתי זכויות בידיכם.
זה ביאור המד"ר משכו וקחו לכם ה"ד בשבת ונחת
חושעו. פירוש דמיו בעת שמשכו ידיכם מע"ז נתכפר
להם החטא. משום שמירת שבת מועילה לכפר מיד.
דכתיב בשבת ונחת חושעו, פירוש עיי' תשובה ומנוחה
בשבת מועילה להם התשובה מיד.

ובדרדך זו יחצארו היטב דברי המד"ר כו"ל ונפש
כי תקריב וכו' עוב מלא קף נחת זה קומץ מנחה
עני ממלא חפנים עמל ורעות רוח זה קטרת סמים

אלה כשמצטר צע"פ ממש שחל בחול, משא"כ כשחל בשבת דלוי אפשר לשורפו ר"י גופיה מודה דמשביתו בכל דבר שיכול לבשר, כדאשכחן במואל חמץ צו"ע עמנו שכופה עליו כלי אם אין יכול לבשרו צענין אחר, כמ"ש כל הפוסקים, אפילו אותם שסוצרים כר' יבודה, וא"כ לפי"ז לא שייך פלוגתא דמתניתין דר"מ וחכמים בזה עעמא שכתב בעל המאור ז"ל, עכ"ד הפני יהושע.

והנה מה שכתב בפני"ו להקשות על דברי צב"מ אף אי צירוף ליה כשיטת רש"י דשלא בשעת ציבורו היינו בשם וצבעת ציבורו היינו ממש ואילך, דמ"מ אף ר"י גופיה מודה בצר"פ שחל בשבת דמשביתו בכל דבר, וא"כ לא שייך לו"מ דעמא דר"מ דאמר מצטרין את הכל מלפני השבת הוא משום דסבר כר"י דאין ציבור חמץ אלא שריפה. נראה דלא קשה מידי ודברי צב"מ ז"ל בזה מחזוריים כשמלה, ויחזקא דכזה רש"י ז"ל כתב צ"י אלו עוצרין (דף מ"ו ע"א) על הא דתנן במתני' כולו מפרשין חלה בטומאה צו"ע. דלוי אפשר לרדוף חלה עמאם צו"ע או להאכילה ללבוש משום שזרפין קדשים צו"ע, וכ"כ רש"י ז"ל בבבלי (דף כ"ז ע"ב) וז"ל דאין מצטרין קדשים עמאם מן העולם צו"ע ולא תימא דוקא שריפם וכו' אלא גזית הכחוש הוא שאין קדשים עמאם מחצברים צו"ע דרמאנא אחשבה להצטרות כדכתיב בזה ישרף (ויקרא ז') הלכך מלאכה היא, ע"כ.

דרי מה דהיכא שהחורב החשיבה למזות שריפה, חזי אף אם האדם מכלה את הדבר מן העולם באופן אחר כרי הוא כאלו שרפו, דכיון דשיקר מלואו בצריפה כל אופני כולו כשריפה חשבים ואסור לעשותו צו"ע. והפני יהושע ז"ל אסברה לן את דברי רש"י ז"ל (בפסחים כ' ע"ב ד"ה ש"מ) דכיון דשיקר מלואו בצריפה א"כ חזיון שהחורב הקפידה שיכא מושבת מן העולם לגמרי, א"כ חו ליכא למימר ויאכילה ללבוש היכא דא"ל בצריפה, דסוף סוף הא נמי מלאכה כיון דקפיד קרא שיכא מצובר מן העולם דוקא, וזאת כוונת רש"י ז"ל בבבלי דרמאנא אחשבה להצטרות דכתיב בזה תשרף, פירוש שמלואו הוא ציבור מן העולם היינו מלאכה דקפיד רמאנא עליה, משא"כ למאן דא"ל מלאה הקפידה חורה להבשית חמץ ע"י

ר"מ וחכמים אומרים צמנו ר"א בר לודק אומר תרומה מלפני השבת וחולין צומן. וצמנא תניא ר"א בר לודק אומר פעם אחת שבת אכא ציבנה וכל ארבעה עשר להיות בשבת וזה זמין ממונה של ר"א ואמר הביט עת לבשר את החמץ והלכתי אחר אכא וביעורו את החמץ, ע"כ. וכתב בעל המאור ז"ל לבאר טעם פלוגתתם דר' מאיר לפעמים חזיל דאמר (שם י"א ע"ב) ושורפין בתחלה שש. משום דסבר לה כר' יבודה דאמר (דף כ"א ע"א) אין ציבור חמץ אלא שריפה וכיון דמיקלע ארבעה עשר בשבת דלאו דר שריפה הוא, שאין שריפת חמץ דוחה את השבת, ויש לחוש שמה ישתיר מן החמץ עד זמן איסורו ואינו יכול לשרפו, לפיכך עשו חכמים שעה שהם עשרה ביום ר"ג ע"ש, כשעה ששית ביום י"ד ברוב השנים, חו היא ששנינו מצטרין את הכל מלפני השבת וכו', זה הוא טעמו של ר"מ דאמר מצטרין את הכל מלפני השבת. וחכמים אומרים צמנו רבן לפעמייהו דס"ל (שם) בציבור חמץ מפרר חורה לרוב ומטיל לים, ואין בזה אב מלאכה שידחה שבת, ומשום מלוא השבת שאור שהיא צומנה החירו לו אף בשבת להיות מפרר חורה לרוב ומטיל לים בין בחולין בין בחרומה, וכלבד שלא יעצורנו ברשות הרבים. ר"א בר לודק אומר תרומה מלפני השבת לפי שאוכליה מוטעין וחולין צומן לפי שיש להם אוכלין מרובין ושמה ימלא להן אוכלין, עכ"ל בעל המאור ז"ל.

והקשה בספר פני יהושע על הא דכתב בעל המאור ז"ל דעמא דר"מ דס"ל מצטרין את הכל מלפני השבת משום דסבר כר"י דאין ציבור חמץ אלא שריפה, דלא משמע כן מדברי הפוסקים והמפרשים, לא מייצגא לשיטת החוספית דלעיל (דף י"ב ע"ב) דמפרשי הא דאמר רבא דלא קאמר ר' יבודה אין ציבור חמץ אלא שריפה אלא שלא בשעת ציבורו אבל בשעת ציבורו היינו דוקא לאחר זמן איסורו, אבל בשם השבתו בכל דבר, א"כ לא שייך לו"מ דעמא דר"מ משום דאין ציבור חמץ אלא שריפה, שהרי צידו להשביתו בשבת בשעה ששית בכל דבר. אלא אפילו לשיטת רש"י שמתיר לעיל להיפך דשלא בשעת ציבורו היינו בשם, ובשעת ציבורו היינו ממש ואילך, אפי"ה נראה דר"י גופיה לא קאמר

שבת לחיישין שמא יעצירו ד' אמות ברכ"ה, וכויו
נמי טעמא דשופר וכויו נמי טעמא דלולב דאין נטלין
בשבת.

אמנם טעם זה בדברי ר"מ איכא למימר לכאורה
רק לשיטות הסוצרים שאף במצור דרבנן
איכא למיחש שמא יעצירו, ועל כן סבר ר"מ דאף
בחמץ חיישין שמא יעצירו אף שביעור חמץ הוא
מדרבנן דמדאורייתא צביעול בעלמא סגי, משא"כ
לדעת הפוסקים דס"ל דלא חיישין שמא יעצירו
אלא במצור דאורייתא, שבוה צבול זה ביותר,
צבול במצור דרבנן שאינה לכוט וצבול כל כך לא
גזרין שמא יעצירו, ושאני מגילה דהוא דברי קבלה
ומקרי נמי דאורייתא, או שאר טעמים. אי"כ לכאורה
שוב ליכא למימר דטעמא דר"מ דאמר מצערין את
הכל מלפני השבת הוא משום שמא יעצירו, שברי
ביעור חמץ הוא רק מצור דרבנן דלא גזרין זה
שמא יעצירו.

וב"ש דאפי' להו פוסקים דס"ל לא גזרין במצור
דרבנן שמא יעצירו ד"א ברכ"ה, שפיר איכא
למימר דטעמא דר"מ דאמר מצערין את הכל מלפני
השבת הוא משום לחיישין שמא יעצירו ד"א
ברכ"ה. דהנה דעת הכלבו והגוסהא היטב דרמב"ם
(פ"ב מכלכות ח"מ כ"ב) דביעול מהגי רק לחמץ
שאינו ידוע, משא"כ חמץ ידוע חייבים לבשרו
מדאורייתא. וכחצ הכסף משנה שם דמשמע מלאן
הרמב"ם דמדאורייתא תרתי צעיין ביעור וביעול,
ומפקיין לביעול מדאמריין בספרי לא יראה לך צטל
צלבך, אי"כ מדכתוב תשציתו ולא כתיב תצטרו או
תשרפו, ומדאפקיין צלבן תשציתו גלי לן דהיכא
דלא אפשר ליכנו ביעול, ומסרו הכוזב לחכמים שיפרשו
היכא סגי ביעול ויכא צעי ביעור, והם פירשו
דלחמץ ידוע צעיין ביעור ולחמץ שאינו ידוע סגי
בביעול ע"כ. אמנם לפי מה שמסקין הכ"מ שם
לכה"ה דברי הרמב"ם ז"ל עפ"י ספר מדויק וכדי
שלא יסתרו לדבריו בהלכות ברכות, נמא דהרמב"ם
ס"ל דמדאורייתא מהני ביעול גם לחמץ ידוע.

ונראה לומר דדורש המחלוקת אי מהני ביעול לחמץ
ידוע אי אמריין בחמץ שאינו ידוע איכא כל

שריפ, אי"כ עיקר העשה שיוצא את החמץ מרשותו
כדי שלא יעבור עליו צבול יראה, ולכן אף אם ישליכנה
לכלבים ליכא מלאכה, כיון שאינו חייב לבשרו מן העולם,
אלא להוציאו מרשותו, ולא תחשבה רחמנא למלאכה.

ועפ"י זה מנאצרים היטב דברי צב"מ ז"ל, דר"מ
דאמר מצערין את הכל מלפני השבת סבירא ליה
כרי' דאין ביעור חמץ אלא שריפה, ומשום"ה אי אפשר
לו לבשרו בשבת, ולק"מ קושית הפני"ז דאף ר"י
מודה דהיכא דלא"ה לשרפו יבערנו ע"י מפרר חורב
לרוח או מטיל לים, וא"כ אפשר לו לבשרו בשבת, שברי
לפי שיטת רש"י ז"ל דבשעה ששית מנאצרו בשריפה דוקא
אי"כ אם יבערנו בשבת בשעה ששית ע"י פירור וזרי
לרוח נמי יחשב לו למלאכה, דכיון שהקפידה
חורה שיתצטרף החמץ מן העולם, גם שאר
אופני כולו בשריפה תשיבו, לכן ס"ל לר"מ מצערין
את הכל מלפני השבת. משא"כ חכמים דפליגי עליה
דר"מ ואמרי מצערין את הכל צמנו, לשיטתייהו אזלי
דפליגי עליה דר' יוחנן ואית לכו השבתתו צבול דבר,
וא"כ לא הקפידה חורה על ביעור החמץ מן העולם,
אלא שיוצאו מרשותו, על כן מותר לבשרו בשבת ולא
תשיבה מלאכה.

אמנם כל זה מיושב לפי שיטת רש"י ז"ל דסבר דשלא
בשבת ביעורו היינו עשה ששית, אבל לשיטת
התוספות דס"ל להיפך, קמח וגם נצבה קושית הפני"ז
ז"ל דליכא למימר דטעמיה דר"מ דאמר מצערין את
הכל מלפני השבת משום דסבר כרי' דאין ביעור חמץ
אלא שריפה, שברי ציוו לבשרו בשעה ששית בשבת,
ואז אין מנאצרו בשריפה דוקא.

ונראה לצר דרך פלפול מחלוקת ר"מ וחכמים,
דפליגי בזה אי חיישין עפ"י שיה' ערוד בביעור
בחמץ ושם בשבת היום ויעצירו ד"א ברשות הרבים,
דחכמים לא חשו לכך, כמ"ש צב"מ ז"ל שם דחכמים
ס"ל שהתירו לו בשבת לפרך ולרדור לרדור משום שאין
זה אלא מלאכה וצלבד שלא יעצירו ברשות הרבים
ע"כ. אבל ר"מ פליג עלייהו וס"ל מצערין את הכל
מלפני השבת, שאם יבערו בשבת ע"י שיפרר ויזרז
לרדור איכא למיחש שמא יעצירו ד"א ברכ"ה, כדאמר
רבה (מגלה ד' ע"ב) בטעמא דאין מקרא מגלה דומה

מחייב משום שחטו חזק חשיב דאיכא למימר שמה לא כלל חלב ואשם זה חולין הוא דלא צרי קציעות לאיכא. נמלא דר"מ דאמר דחתיכה אחת ספק של חלב ספק של שומן חייבין עליה משום אשם חטוי ס"ל ספיקא דאורייתא מן החורב לחומרא, וא"כ חמץ שאינו ידוע גמ' איכא באזכרת כל יראה, וכפי מה שחזאר אם חמץ שאינו ידוע ישנו באזכרת כל יראה, קאי גם בעשב דתשניתו שפירשו ביטול על חמץ שאינו ידוע. ולא מהני ביטול לחמץ ידוע אלא חייבים לבערו מדאורייתא.

והשתא אחי שפיר מה דס"ל לר"מ מצערין את הכל מלפני השבת, משום דחיישינן שמה יעברו ארבע אמות צרכי, ואף להבין פוסקים דס"ל דלא גזרין שמה יעברו אלא בדאורייתא, מ"מ ר"מ ס"ל דבחמץ ידוע לא מהני ביטול מדאורייתא, וא"כ חייבים לבערו מדאורייתא, ושפיר איכא למיגזר שמה יעברו ד"א צרכי מחוץ שיכא כבול לקיים מצוה דאורייתא לבערו ע"י מפרץ חורב לרות, משא"כ חממים דמתניתין ס"ל מצערין את הכל בשבת משום דפליגי עליה דר"מ בהס בכתיות, וסברי דהשטת אשם חטוי בחוץ פטור דבעין איקבע תיבורא, ואין חייבין כי אם על חתיכה אחת משתי חתיכות, נמלא דס"ל ספיקא דאורייתא מן החורב לקולא, וא"כ חמץ שאינו ידוע אין עובר עליו מכ"ת, וקאי לאו דכל יראה רק על חמץ ידוע, וא"כ מהני גם ביטול לחמץ ידוע מדאורייתא, ואין בביטול אלא מצוה דרבנן, וצדכנן לא גזרין שמה יעברו ד"א צרכי, וע"כ ס"ל מצערין את הכל בזמנו.

ובדרך זה יש לישב מה שפירש"י ז"ל על הא דאיתא במתני' ריש פסחים אור לארבעה עשר צדקים את החמץ, כדי שלא יעבור בכל יראה וכל ומלא, ע"כ. ויסקאו הכוספות שברי אר"י אמר רב כבודו לר"ך שיעטל (דף ו' ע"ב) ומדאורייתא צביטול בעלמא כג' ח"כ אפי' בלא צדקים לא יעבור בכל יראה. אמנם י"ל לפי מה שאמרו ז"ל סתם מנהיגין ר"מ (סנהדרין פ"ז ע"א) וא"כ לפי מה שכתבנו לעיל דר"מ ס"ל דחמץ שאינו ידוע עובר עליו בכל יראה, ח"כ בחמץ ידוע לא מהני ביטול אפי' מדאורייתא, ואם כוונת רש"י ז"ל בלחץ כדי שלא יעבור עליו בכל יראה,

יראה או לא, דככלו ונוסחא הישנה שצנמצ"ס ס"ל דכל יראה קאי גם על חמץ שאינו ידוע, ולכן איכא למימר דמה דאפקיח חורב בלשון תשניתו לכורות דצביטול כג', קאי דוקא על חמץ שאינו ידוע, שברי גם על חמץ שאינו ידוע מואכרים בכל יראה, משא"כ חמץ ידוע צרי ציור, וכמ"ש בכ"מ שחורב מסרה את הדבר לחממים וכס פירשו דביטול קאי על חמץ שאינו ידוע דוקא, משא"כ אי אמרין חמץ שאינו ידוע אינו עובר עליו בכל יראה, ח"כ גם בעשב דתשניתו קאי רק על חמץ ידוע, כמו שכלאו דכל יראה עליה קאי, ועל כן ס"ל להבין פוסקים דמהני ביטול גם לחמץ ידוע כמשמעות תשניתו.

ונקדים עוד דכנה אפשר לומר דבר זה אי חמץ שאינו ידוע אסור מדאורייתא וישנו בלאו דכל יראה או לא חטוי במתקנת הראשונים ז"ל אי ספיקא דאורייתא מן החורב לחומרא או לא, ולדעת ברמב"ן וברשב"א ז"ל דס"ל ספיקא דאורייתא מן החורב לחומרא ח"כ גם חמץ שאינו ידוע שבו רק בגדר ספק אסור מן החורב ויכלל בלאו דכל יראה, אבל לדעת ברמב"ם ז"ל דס"ל ספיקא דאורייתא מן החורב לקולא, ח"כ חמץ שאינו ידוע אינו באזכרת כל יראה, ואינו אסור אלא מדרבנן.

והנה המכריע כחצ לבאר הא דפליגי בני אמוראי בפרק ספק חלב (כריתות י"ז ע"ב) אם מציאין אשם חטוי על חתיכה אחת ספק של חלב ספק של שומן או צעין חתיכה אחת משתי חתיכות דוקא, דמאן דס"ל חתיכה אחת חייבין עליה משום אשם חטוי ס"ל ספיקא דאורייתא מן החורב לחומרא, ומ"ד חתיכה אחת משתי חתיכות צעין משום דבעין איקבע תיבורא, ס"ל דהיכא דלא איקבע תיבורא מותר מן החורב לאכלו, ומשום הכי ליכא אשם חטוי בחתיכה אחת, כיון דהוא מותר לאכלו דספיקא דאורייתא מן החורב לקולא, ע"כ.

והנה בכריתות (דף י"ח ע"א) מסיק בגמרא דר"מ מחייב בחתיכה אחת אשם חטוי, דס"ל לא צעין קציעות לאיסורא, דתינא בשחטת אשם חטוי בחוץ ר' מאיר מחייב וחכמים פוערים (פירש"י דר' מאיר

כי אם הקצ"ה בכבודו ובעצמו משגיח עליהם, כדכתיב כי חלק ב' עמו (דברים ל"ב ועי' זכ"ק ויקרא דף ח' ע"א) על כן נלחמון בכן מקבל ומכניע בעוה"ל למחילת חטא ולסליחת עוון, כי השובתים מגעת עד כסא כבודו יתברך. ועוד טעמא חיובא כי ללא שהשפעת האומות באה משם אלקים המורה על דינים, על כן אין מועלת להם תשובה, כי מזה הדיון היה ראוי להיות כי הנפש החוטאת היא תמות, משא"כ ישראל ויונקים שפעם וחיותם משם הוי"ה שהוא שם הרחמים, לפיכך מועלת להם תשובה.

ועפ"י זה תחבאר כוונת המדרש, והנה רוב הקרבנות לכפר הם באים, ולא הקרבן עיקר אלא התשובה, ששים החוטא אל לבו את אשר המרה והכעיס פני מלכו ולורו, וכי כל הנשע בקרבן זה היה ראוי להיות נעשה בו, אלא שבחמלת ה' עליו נתן את הכבדה תחתיו, וביהיה לו נפשו לשל. והנה כאשר נאמר למשכ פ' הקרבנות, ונודע לו שאין מקבלין מן האומות קרבנות הבאות לכפר על חטא, כגון חטאות ואשמות, משום שאין תשובה מועלת להם, לזה שאל מלפני הקצ"ה מכל ע' אומות שיש לך אי אחד מזוויז אלא על ישראל, ונתכוון בזה על הקרבנות הבאים על חטא, שאינם גורמים אלא בישראל ולא בעכו"ם, משום שאין להם תקנה בתשובה, וטעמא צדי מדוע הפלה ב' בין ישראל לאומות שלא חוה"ל להם תשובה. וכשיצו לו המקום מפני ישראל דבוקים ב', פירוש שאינם נחווים לשליעת הארים, כי אם השי"ת בעצמו מושל בהם וממנהיגם, על כן מועלת בהם תשובה לחזור ולהתקרב אל השי"ת. וגם רמז באמרו ישראל דבוקים לי, שהם דבוקים בשם הוי"ה יתברך שהוא השם המיוחד בלתי לה' לבדו, לפיכך תשובתם מקובלת ורצויה.

ובררך זו נבא לביאור המדרש פליאה, והנה בזמן שביח"מ היה קיים וקדושת השכינה חופפת עליו, היו ישראל דבוקים בשכינה הקדושה, אך כן בעוונות ידו פרש נר על כל מחמדיו, ושם בית מקדשו, ויטעל כבוד השכינה מצית חייו, וא"כ כיצד מתדבקים ישראל בשכינה הקדושה, ולפיכך נאמר שהוא ע"י דאיתא בספרי פ' עקב הוצא בראשי שם (פ"א)

פירוש משום חמץ ידוע דלא מהני ביה ביטול אפילו מדאורייתא לדברי ר"מ דקאי סתמא דמתני' כוותיה.

ובררך זה ו"ל הא דאיתא בגמ' (דף ו' ע"ב) ח"ר יכודה אמר רב הכדוק לר"ר שיבטל ומפרש בגמ' דטעמיה משום גזרה שמה יומא גלוסקא יפה ופריך וכי משכחת לה נבעליה. ונדחקו המפרשים לדעת כפוסקים דלא מהני ביטול לחמץ ידוע מאי פריך וכי משכחת לה נבעליה, אמנם לפי דברינו יובן שפיר דר' יכודה אמר רב ס"ל בכריתות שם דאין חייבין אשם חלוו אלא בחטובה אחת משתי חטובות משום דבעינן איקבע איסורא, וא"כ ס"ל ספיקא דאורייתא מה"ת לקולא, וחמץ שאינו ידוע אין עובר עליו מדאורייתא, וא"כ קאי מ"ע דתשביחו על חמץ ידוע, וביטול בעלמא כגוי מדאורייתא לחמץ ידוע, ועל כן פריך בגמרא לר' יכודה אמר רב וכי משכחת לה נבעליה, דאיכה לשיטתיה בכריתות איזיל דס"ל ספיקא דאורייתא מה"ת לקולא, ומהני ביטול לחמץ ידוע.

והנה במדרש פליאה איתא אמר בלעם לנלק הא"ר חלקל את ישראל וכו' והם יושבים בשעה שכתבם יושב ודורש, וכו' פלאי. וגרסה נאמר בזה"ק דברי השפה אמת (מ"י הכהן ז"ל) על הא דאיתא במד"ר (פי' ויקרא פ"ב ד') וז"ל ר' יודן בשם ר' ישמעאל בר נחמן משל למלך שהי' לו פרסקין וכו' מזה את עצדו וא"ל קפלו ועשרו וכו' א"ל עצדו מכל פרסקין שיש לך אי אחד מזוויז אלא על זה א"ל מפני שאני מדביק לגופי כך אמר משרעיה וכו' רש"ע משבצים אומות שיש לך בעולמך אי אחד מזה אלא לו את בני ישראל דבר אל בני ישראל וכו' א"ל שכן דבוקין ב' הדי' (וימ' י"ג) כי כאשר ידבק האחור אל מתני א"ב וגו'. וביאר עפ"י דאיתא (בתנחומא פ' האזינו סו' ד') שאין מועלת תשובה אלא בישראל ולא באומות העולם. וטעמא דעילתא לפי שהאומות משועבדים תחת יד שרי מעלה, ואף אם הם מתחרטים על פשיעתם ושבים בתשובה, אין צדק השר הממונה עליהם למחול להם, כי אינו אלא שלחם של מקום, ואין בידו לעשות קענה או גדולה מדעתו, משא"כ ישראל אינם נחווים לממשלת הארים,

באגודה אחת, וכולם כאיש אחד בלב אחד מעשים אחד לשמוע תוכחת מוסר מפי הכהם ולתקן מעשיהם, על כן אין כח בקללתו לשלוע בהם.

עוד אפ"ל בציאור המדרש בג"ל דהנה איתא בגמרא (סנהדרין ק"ה ע"ג) א"ר אבה בר כהנא כולם חזרו לקללה (פירש"י כל הברכות של בלעם חזרו לקללה כמו שהיה בדעתו תחלה) חוץ מבתי כנסיות ובתי מדרשות (שלא יפסקו מ ישראל לעולם) שגא' ויהפוך ה' אליהן כך את הקללה לברכה כי אבהך וגו' (דברים כ"ג) קללה ולא קללות, ע"כ. ויש להחזיקו בעצם הדבר שגא' ארבע דרכי זו דוקא שלא נאסרה לקללה. ואפ"ל דהנה איתא במד"ר פ' תולדות (פס"ה ע"ג) עב"פ בקול קול יעקב ויהידי יד עשוי נחנכו כל האומות אלא בלעם א"ל תאמר אנו יכולים להזדווג לאומה זו אמר לנו וחזרו על בתי כנסיות ובתי מדרשות שלהן ואם מנאחם שם תיוקו מ'אפסין בקולן אין אחם יכולים להזדווג להם שכן הכעיתון אביהם וכו' בזמן שקולו של יעקב מאוי בבתי כנסיות אין יהודים יד עשו. נמצא כי ע"י דרכה זו ש ישראל מתקבלים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, אין גם אחת מן הקללות שולעת בהם. ואין להם להחזיר את מהגרת ידו של עשוי.

ובזה מוצא המדרש פליאה שאמר בלעם כי אין תועלת לקלל את ישראל משום שהם יושבים בשעה שהכחם יושב ודורש, וזכות זה שהם מתאספים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות לשמוע דרשת הכהם, כוחו גדול להיות להם למגן ולמחסה מפני קללתו.

ונראה לתת טעם למנהגן של ישראל להתקין חרי זמני בשבת ציוני ניסן וציוני חשרי לשמוע הדרשה מפי הכהם. דהנה בגמ' ר"ב (י"א ע"א) איתא פלוגתא דר"א ור"י ר' אליעזר ס"ל תשערי עתידין להגאל ור' יהושע ס"ל בניסן עתידין להגאל. וכבר נחבאר לעיל בדברנו כי זכות זה ש ישראל מתאספים בבתי כנסיות לשמוע דרשת הכהם מניבה עליהם שלא ישלטו בהם ארבי"ע, ולא זו בלבד אלא שזכות האסופה והאחדות יזכו להגאל במצואר בתנחומא פ' נצבים בג"ל. והנה בכל שנה אנו אומרים היא השנה הזאת, שנה חכה לאחת מן המצות המר האז ולהגאל גאולה עולמים,

כ"צ) הדבק בתלמידים ובחכמים ומעלה אג"י עליך כחיו נדבקה בך, ע"כ. והנה בלעם הרע עין מזימות רעע על ישראל לבטל מהם זכות הקרבנות שהם מקריבים לכפר על עוונותיהם, ובזה תמלא קללתו מקום לחול עליהם, ולכוננה זו בזה ז' מנצחות, ובדאי' בתנחומא ר"פ זו ו"ל. בלעם הרעע כמה היה ערום התחיל לומר שבעת המנצחות ערכתי וכו' משנבאר אדכ"ר עד עכשיו שבע מנצחות בנו ואני מקריב שבע כנגד שבעת וכו', ע"כ. אמנם כאשר השיב לו הקב"ה שאינו מקבל קרבן מן האומות, כדאיתא בתנחומא שם אמר לו הקב"ה מה אחת מבקש שאקבל קרבן מן האומות שבעה היא וכו' שאינו מקבל קרבן אלא מ ישראל. אז חזר בו והביאש מנקללם, שכרי מה תועלת בקרבנות שהקריב אותו רעע לדמות בהם קרבנות ישראל, אם אין חפץ להי בקרבנותיו ופיגול הם לא ילכו, וכטעם משום דלא מהניא בזה תשובה כמבואר, וא"כ זכות הקרבנות ש ישראל מקריבים תעמוד להם להגין עליהם שלא ישלטו בהם הקללות. וזאת כוונה המאמר הפלאי הלא שאמר בלעם היאך אקללם וכלא הם יושבים בשעה שהכחם יושב ודורש, כי ע"י ש ישראל הולכים לשמוע הדרשה הרי הם מתדבקים בחכמים, והדבק בחכמים הרי הוא כדבוק בשכינה, ולפיכך תשובתם מקובלת לפניו יתברך, וקרבנותיהם מתקבלים לרצון, ובזמן שהם גקיים מכל עוון ופשע אין כח בקללתו לחול עליהם.

וא יאמר לבאר המדרש פליאה בג"ל דהנה בזמן ש ישראל המה באחדות ואין בהם שגא' ומחלוקת, אין כח באויביהם לשלוע בהם, כדאיתא בתנחומא פ' נצבים אדם נוטל צידיו אגודה של קיים שגא' וכול לשברם בבת אחת ואילו נוטל מהם אחת אחת אפילו תיוק יכול לשברן כך אחת מולא שאין ישראל נגאלים עד שיהיו כולם באגודה אחת. ואיתא צירושלמי פאה (פ"א ה"א וכו"ה במד"ר פ' אמור פכ"ז ב') דורו של דוד כולם לדיקים היו וע"י שכו להן לעוררין היו יולאים במלחמה וכיו נופלים וכו' אצל דורו של אחאב עובדי ע"ז היו וע"י שלא היו להן לעוררין היו יורדין למלחמה וגו'אחין, ע"כ. וזאת אפ"ל בכוונת המדרש שאמר בלעם היאך אקלל את ישראל וכלא הם יושבים בשעה שהכחם יושב ודורש, פירוש כיון שאז כולם

דברו, ר' הונא בשם ר' אחא אמר בישראל שעמדו על
 הר סיני הכתוב מדבר שבקדומו עשיר לשמיים וכו'
 ע"כ. ודברי המדרש תמוכים דמה שייך כל בני דרשות
 לפרשם זו, גם במשך דברי המדרש אין להם ביאור
 לכאורה, דבתחלת דבריו דרש באי קרא דברו כי
 מלאכיו וגו' על הנביאים, וכדר קאמר דגבורי כח עשי
 דברו מיירי בשומרי שביעות, ובסוף דבריו מוקי באי
 קרא בישראל שבקדומו נעשה לשמע. וקשה דכל חדא
 מייריבהו היא דרש בפני עצמה, ולמה ערבינהו המדרש
 ובחדא מתתא מחתיבהו כאילו הכל ענין אחד הוא,
 ויהי ראוי שיאמר מדבר הנביאים ד"ל בשומרי שביעות
 ד"ל בישראל שעמדו לפני הר סיני.

וגרמא בהקדום לבאר התנודע"ל בשם שאמרו ישראל
 נעשה וגשמע מיד אמר בקצ"ב ויקחו לי תרומה.
 דכזה לא יתכן שיזכו ישראל להשפעת נבואה אלא אי"כ
 קדמו לה שני דברים, חדא שאין הנבואה שורה אלא
 בזמן שבחמ"ק קיים כמחש"כ (שמות כ"ה) ונושתי
 לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת מצין שני הכרובים.
 וכתב החכם בספר הכוזרי ומעטם שבגלות צל היו
 עדיין נביאים בישראל הם חגי זכרי' ומלאכי, ואח"כ
 בזמן בית שני פסקה מהם הנבואה כאמנם ז"ל
 (סוכרין י"א ע"א), וביאר כי אותם נביאים שניצלו
 בצבל זכו עדיין לראות את הבית הראשון, ולפיכך
 שרשם עליהם הנבואה אף בצבל, משא"כ בבית שני
 שהיה לכורש חלק בצנייתו, לא גדלה מעלתו כי"כ
 שיזכו ישראל לנבואה על ידו. וזכאור החיים בק' כתב
 צפ' עקב עי"פ בגוים אשר ה' מאבד מפניהם כן
 חאזדון, ו"ל, פי שוד' ררס אחרת להם אחר שיאבדו
 הנשארם בהם ויהיו בגוים וגו' כן יאבדון פירש
 שיכרת מהם נבואה ורוח הקדש שיאבד ועל אה יאמר
 לב עם ה' שאין קללה בעולם כזו חוי לדורות שפעמו
 כום במר הזכ' מר ממות וכואו רמס ישוע ירחמנו
 כי יתן את רוחו בנו כינוי קדש, עכל"ק. ועוד תנאי
 הכרחי הוא שיזכו ישראל למדרגת הנבואה שיזכ' כדור
 ראוי לשמוע דברי ה' מפי הנביא, ואם אין מעשיהם
 מתוקנים כרי הם מפסיקים ממנו שפע הנבואה.

ובזה יתבאר דה שאמרו ישראל נעשה וגשמע
 דלפניהם קשה בקושיהו אותו מין עמא פרח

על כן קבעו זמני האסיפה לשמוע דרשם החכם בזמני
 יוסן וזימני חשוי דוקא, שכרי צ' זמנים אלו הם
 מוכנים ועומדים לגאולה, למר כדלית ליה ולמר כדלית
 ליה, כדי שזכות האסיפה והקיבוצן צבתי כנסיות
 ובצמח"ד יעמוד לנו לעורר עם קן, ולהחיש גאולתנו
 ופדות נפשו, בזמנים הללו המוכנים לגאולה. ויכ"ר
 שיהא עתה בעת המוכשר לכך ונשנה זו יגאלו ישראל
 גאולה שלמה ואמיתית בכלל ובפרט במהרה צימיו אמן
 ואמן.

*

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר,
 דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם וגו'. יליד
 דחיצה לאמר יתירא היא שכרי כתוב בתריה דבר
 אל בני ישראל ואמרת אליהם. ורש"י ז"ל פירש מיתורא
 דחיצה לאמר אל ואמור להם דברי כבושים בשבילם
 הוא נדבר עמי וכו'. אך קשה דהיכן רמזים דברי
 כבושים כלל דחיצה לאמר, וכרי עיקר חסר מן הספר,
 וכי"ד יש לדורש מחיצה לאמר דברים שאינם במשמעותה
 ולא רמזים בה כלל. ועוד בקשו המפרשים ז"ל שאין
 אלו דברי כבושים אלא דברי שנה וגדולה לישראל
 שבקצ"ב מדבר עמו אך ורק בעצורם.

במד"ד (ר"פ ז) ר' תנחום צר חילאלי פתח
 דברו ה' מלאכיו בגבורי כח עשוי דברו וגו' במה
 הכתוב מדבר אם בעליונים וכלא כדר אמר דברו ה'
 כל נצאוי הא חיוו מדבר אלא בתחתונים עליונים
 עיי' שכן יכולין לעמוד בתפקידיו של בקצ"ב ואמר
 דברו ה' כל נצאוי אצל תחתונים עיי' שאינם יכולים
 לעמוד בתפקידיו של בקצ"ב לכן ואמר דברו ה' מלאכיו
 ולא כל מלאכיו. ד"ל נקראו הנביאים מלאכים וכו',
 בגבורי כח עשוי דברו במה הכתוב מדבר אי"ר יתח
 בשומרי שביעות הכתוב מדבר בנבוכג שבעולם אדם
 עושב מלוא ליום אחד ודין חמי חקליה צייריה (רואה)
 שדכו צורה בלא חרישם וצריעה) וכו' ושחוק יש לך
 בגור גדול מה, וא"ת חיוו מדבר בשומרי שביעות
 ואמר כאן עשוי דברו ואמאן לבן זה דבר השמטה
 מה דבר שנה' לכן בשומרי שביעות וכו', אף דבר
 האמר כאן בשומרי שביעות הכתוב מדבר. עשוי

דקדמיותו פומייתו לאודווייטו (שבת פ"ח ע"ה) ונראה שנתכוון בכך לומר נעשה היינו שוכן עמנו במלכות ומעשים טובים, ועיי' כך גבי' ראויים לשמוע קול ה' שלא בצלמנות שלית, כי יתכן ה' את רוחו עליהם. וכדאיתא במד"ר (ש"ס פ"ח ע"ו) עכ"פ יסקני משיקות פיבור וז"ל ר' יודן בשם ר' יודא אומר בשם שמשו ישראל אבני וגו' נתקע ח"ת בלשם וכיו למדים ולא היו משכחים בלא אלל משה ואמרו משה רבינו תעשה את פרחציון (שלית) ציוחיו וכו' חזרי לבית למדים ושוכחים אמרו מה משה צויד עובר אף תלמודו עובר וכו' אמרו לו לואי יגלה לנו פעם שנית לואי יסקני משיקות פיבור וכו' אמר לכם אין זו עכשיו לעת"ל הוא שנה' (ירמ' ל"ה) נחית את חורתי בקרבם ועל לשם תכחצוב, ע"ה.

וזאת אפ"ל בדברי הכתוב צעש שאלמו ישראל נעשה ושעמם, פירוש שקבלו על עצמם לעשות ככנה בקיום מצוות ומעשים טובים כדי שיחזרו לשמוע קול חלקים חיים מדבר שלא בצלמנות שלית, מיד אמר הקב"ה ויקחו לי תרומה לבנות לו משכן, מקום מוכן להשרות בו שכנים עוזו, שכרי מבלעדי המשכן לא יתכן שיחזרו לבנוח, כמ"ש הכתוב.

דיוצא מה כי השפעת הבנוח למנהיגי ישראל תלוי במעשי הדור, ואם אין דור ראוי נפסקת ממנהיגיו השפעת הבנוח, וכמו שפירש"י ז"ל בשבילם הוא נדבר עמי שכל מה שהקב"ה השר לבנוח על משה הוא בשביל ישראל. ועפ"י זה יש לבאר יתור חיצה לאמר (קושיא א'), כמו שמצינו שדרשו חז"ל בהרבה מקומות לאמר לדורות וכו' הכונה היא לאמר לדורות הבאים, שכל דור תלוי השפעת המנהיגים במעשי בני ישראל, כשם שהשפעת הבנוח למשה באה בעבור בני ישראל וצדקותו, וכדאיתא בגמ' (סנהדרין י"א ע"ב) פעם אחת היו מסובין וכו' ונחמנו עליהם זה קול מן השמים יש כאן אחד שראוי שתשרה עליו שכנה אלה שאין דורו זכאי לכך ונחמו חכמים את עיניהם בכלל בזמן, ע"ה. הרי כי שוונות דור גורמים למנות השראת השכינה מן המנהיג אף אם הוא עמנו ראוי לכך.

ובזה יש לבאר דברי רש"י ז"ל דרש מחיצה לאמר לא ואמרו לכם דברי כבושים, עפ"י מה שפירשו

דחיצה לאמר אחי לרבות שיאמר לדורות הבאים, כי השפעת המנהיגים תלוי בהם, וכידן חזו ישראל לתקן מעשיהם כדי שתצא השפעת מן השמים על המנהיגים, על כן אמר לא ואמרו לכם דברי כבושים, שיוכיחו אותם ויטורדו את לבם לתשובה, ועיי' כך חזו אשר על מנהיגי ישראל תשר רוח הקדש. וא"ש דרמו דחיצה לאמר לא ואמרו לכם דברי כבושים, כי מלאמר ילפין שנעשו לאמר ולזה את הדורות הבאים שיחזו להמשיך השפעת בנוח על מנהיגי ישראל, וכדי להשיג זאת על מנהיגי ישראל להוכיח אותם בדברי כבושים ולסעוטים לטובם, וכאשר יח' הדור ראוי תצא השפעת הבנוח על המנהיגים.

ועפ"י זה נצא לבאר דברי המד"ר ה"ל (קושיא ב') דשפיר שייכי להדדי בני דרשות דדרש מן הכתוב דברו ה' מלאכיו וגו', דתחלת דבריו דרש דברו ה' מלאכיו חלו הבנוחים, אמנם כיד ישיגו ישראל בדורות הבאים השפעת בנוח, לזה אמר "גבורי כח" מדבר בשומרי שביעית, שכרי ציחמ"ק הראשון חרצ בשון שמיטין כאמרו ז"ל, (ע' רש"י ז"ל פ' דבר בשם סדר עולם) דשבעים שנה של גלות בבל, הם נגד ע' שמיטות שבעלו ישראל, ודין גרמא דעיראכא שנעצרה הבנוח מ"ישראל, כמבואר לעיל, ורמז הכתוב כי כדי שיחזו ישראל לבנוח עליהם לשמור מצוות שביעית, כדי שלא יתרחקו הבית בשון זה. אך בכתב אכתי לא סגי, כי גם ישראל צריכים לתקן מעשיהם כדי שיחזו ראשי הדור לבנוח, לזה אמר עושי דברו מדבר ב"ישראל שהקדימו נעשה לשמם, וכמו שביארנו שקבלו על עצמם לעשות מצוות ומע"ט כדי שעי' כן יחזו לשמוע קול ה'. ושפיר שייכי דברי המדרש להדדי, כי כל בני מילי הם תלויים הכרחיים להשיג השפעת הבנוח.

ומובן שפיר מה שמדבר המדרש דרש ז' לפרשת ויקרא, כי במקרא זה נרמז כי השפעת הבנוח למנהיגי ישראל תלוי במעשי העם, כמו שכתבנו, על כן הביא להבא כך קרא, שממנו למדו כל הדברים הכרחיים להשיג השפעת הבנוח.

פתח לו הקב"ה (שמות כ) אנכי ה' אלקיך בסיני למשה בשעה שעשו ישראל את העגל כיה משה מפייס את האלקים ולא כיה שומע לו ח"ל אפשר שלא נעשה בהם מדי"ד על שזעלו את הדבור אמר משה רבון העולם כך אמרת בסיני אנכי ה' אלקיך אלקיכם לא נאמר לא לי אמרת שמא להם אמרת ואני צענתי את הדבור אחמכא לי הוי ויחל משה וגו'. ע"ל. וכ"כ במד"ר פ' עקב (שם אות יב). וכדבר פלא ח"ך טען משה שרק הוא נלמדי עשרת הדברות ולא ישראל, וכי להם נלמדו ישראל להבין עמם בשלש ימי הגבלה, ולקדש ולטבד עמם לקראת המעמד הנצח, וכרי לא חליטם כיה הדבור חלל למשה. ועוד שברי מצוה במדרש דב"ה (ש"ס פ"א י"ג) ע"כ יסקי משיקות פיו ח"ר יוחנן מלך היה מו"ח הדבור מלפני הקב"ה על כל דבור ודבור ומחזיר על כל אחד ואחד מישראל ואומר לו מקבל אתה עליך את הדיבור וכו' וכיה אומר לו ישראל כן חזר ואומר לו מקבל אתה אלקותי של הקב"ה וכוא אומר לו כן וכן מיד כיה נושקו על פיו וכו' ורבני אמרי הדבור עמנו כיה מחזיר על כל אחד ואחד מישראל ואומר לו מקבלני את עליך וכו', ע"כ. כרי מפורש כי עשרת הדברות נאמרו לכל אחד ואחד מישראל ולא למשה בלבד.

ונראה לצאר כוונת המדרש ע"י מה דאיתא במד"ר פ"ה ז' (אות י') ח"ר אלעזר אטפ"י שנתב חורב סיוג לישראל מסוי לא נעשו עליה עד שנשנית באהל מועד משל לדיעמא (פירש במח"כ כחז כחז צו גזירות המלך לבני מדינתו) שהיא כחזית ומחומתה וינכסה למדינה אין צוי המדינה נעשים עליה עד שתתפרש להם דיומסיה של מדינה כך אטפ"י שנתב חורב לישראל מסוי לא נעשו עליה עד שנשנית להם באהל מועד דה"ד (ש"ס ג) עד שהביאחיו אל בית אמי וגו' אל בית אמי זה סיוני ואל חדר כורתי זה אהל מועד שמשם נלמדו ישראל צבורא, ע"כ. וכ"כ בילקוט פרשה זו וצראה דרך מדרשא ס"ל כרי ישמעאל דאמר (צחוס קט"ז ע"ב) כללות נאמרו בסיני ופרטות באהל מועד ועל כן לא נחזיבו ישראל במצות עד שנאמרו להם הפרטות באהל מועד. וקצת בזה רענ ד"ר ישראל על המצות עד שנשמו

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר. פירש"י ז"ל לאמר, לא ואומר להם דברי כבושים בשבילכם הוא מדבר עמי וכו' ע"כ. קצתו המפרשים ז"ל שאין אלו דברי כבושים אלא דברי שבה ויקר לישראל שהקב"ה מדבר עמו בשבילם.

במד"ר ילקוט פרשה זו (רמח ת"ח) איתא אלעזר בן דבצאי אומר יכול כיה מדבר עמו לאור עמנו ח"ל לאמר לאור ישראל כיה מדבר עמו ולא לאור עמנו ד"א יכול לא כיה מדבר עמו אלא לאור הקבל ח"ל לאמר מדבר כיה עמו לאור עמנו, ע"כ. ודבריו י"ב חזק הא דס"ל לר' אלעזר בן דבצאי שלא כיה הדבור לאור משה אלא לאור ישראל, קשה, למד נגד חק משה משאר ישראל, שלא נלמדו במצוה זו אחס עמם, וכרי הכורח ניתב לכל ישראל וגם משה בכללם.

ג עוד נ"ך ביאור לבנין המחלוקת שבין ר' אלעזר בן דבצאי ובר פלוגתיה בילקוט ח"י כיה הדבור גם לאור משה ח"ל, על מה אדניו הכעשו, ומה טעמא יכבי כל חד למילתיה.

ד במד"ר ר"פ זו איתא ר' תנחום בר חינאלי פתח ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו וגו' במה הכחוז מדבר וכו' בישראל שעמדו לפני ה' סיוני הכחוז מדבר שהקדימו עשייה לשמיעה ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה ושמע וכו' ע"כ. וי"ב מה שייך זה שהקדימו ישראל נעשה לשמע לפרשה זו.

ונראה לצאר הענין בהקדם הא דאיתא במד"ר פ' עקב (פ"ג י"א) ע"כ שמת ישראל וגו' (דברים פ"ט) וז"ל רבנן אמרי למי"ד למלך שקידש מערוב צ' מרגליות אצור אחת מהן ח"ל המלך אצור אחת שמרי את כ"י כך קידש הקב"ה את ישראל בנעשה והשמע אצור את נעשה שעשו את העגל אמר לכן משה אצדון ונעשה שמרו נשמע כוי שמע ישראל ע"כ. ולכאורח אין מובן מדוע אצדו רק נעשה ע"י מעשה העגל, והלא ציטלו גם את "גשמע", כי מר דבר ה' ולא שמעו בקולו. ופירשו ע"י מה דאיתא במד"ר פ' תשא (פמ"ג ו) אריב"ל בשם רשב"י פתח של חשוכה

לכם באל מועד, איך מדוע נמשו ישראל על חטא העגל ותיקן כי נמשו על העגל מדין בני נח, דע"ז בכלל ז' מנחות צ"נ ביה. וקשה שכרי כתבו הראשונים ז"ל כי לא עשו ישראל את העגל לע"ז, אלא נחמנו לעשותו אמצעי לכוריד השפעות על ידו, וא"כ לא כיו אלא ע"ז בשיתוף, שאין בני נח מנחים עליה.

אמנם יש לומר כי לפי שאמרו נעש ונשמע, דכינו שקבלו על עצמם לקיים מנחות הכורס אשר ישיגו מעצמם אף טרם ימשו פרטיהם, לפיכך נמשו על מעשה העגל, כי עברו על מה שקבלו עליהם. אבל לא נחייבו על אשר עברו על מנחות כ', שכרי עדיין לא נתפרשו להם פרטיהם בסיוני.

והנה אף לדעת ר' ישמעאל דס"ל שלא נאמרו פרטי המנחות אלא באל מועד, כינו דוקא לכללות ישראל, לפי שלא היו עדיין בצניחה כחמה שיחגלו להם גם הפרטים, אבל למשך ודאי נחגלו גם פרטי המנחות בסיוני, כי לכל אחד נחגלה הדיבור לפי בחינתו ומדרגתו, ולאו כל אפיית הוא שזין בהתגלות הדבור אליהם, כדאיתא במד"ר פ' יתרו (פכ"ט ח) עכ"פ השמע עם קול אלקים וגו' (דברים ד) המינים שאלו את רבי שמלוי אמרו לו אלוהות הרבה יש בעולם וכו' שכרי כחיד השמע עם קול אלקים (פ' במח"כ שביב לו לכתוב קול א-ל) וכו' וזמר ר' לוי ופירש את ה' השמע עם קול אלקים כי"ד אילו היה כחוד קול כי בכחו לא היה העולם יכול לעמוד אלא קול כ' בכה בכה של כל אר"ץ הבחורים לפי כחן וזקנים לפי כחן ובקטנים לפי כחן (ולכן כחיד קול אלקים כלומר קולות הרבה, ע"כ). ובי"ח בילקוט פ' יתרו (רח"פ"ו) ח"ר לוי נראה להם הקצ"ב כאיקונים וז שמראה פנים לכל זד ח"ר יוסף צר מניח לפי כחו של כל אחד ואחד היה הדבור מדרג עמו ואל תחמה כחן שביב יורד לישראל כל אחד ואחד היה עומעו לפי כוחו החינוקות לפי כחן וכו' הבחורים וכו' וזקנים לפי כחן ומח אס כחן כל אחד ואחד היה עומעו לפי כחו הדבור על אחת כמה וכמה. ע"כ. הרי שכל אחד השיג את הדברות כפי כחו ומדרגתו, וא"כ ודאי שמשפיע לגדל מעלתו זכה להשיג גם פרטי הדברות בסיוני. ובסוף מובן שפיר מה שעתן משה לפני הקצ"ב בשעה

שצק רחמים על ישראל, שיסיר הקצ"ב מהם חרן אפר, וימחול להם על מעשה העגל, לי צו"ה ולא להם, כי ישראל עדיין לא היו מנחים לקיים המנחות, עד שנתפרשו להם פרטי המנחות באל מועד, ורק משכ השיג פרטי המנחות בסיוני, והוא כבר מלוח ושומד לקיימם. וא"כ אין להטיל על ישראל עון ואשמה על מעשה העגל, מפני שעברו על מנחת ה'. אלא שחטאם היה שעברו על מה שקבלו על עצמם לעמוד מנחות ה' בעצמם יטעו, ובזאת מלא משה רבינו פיה מקום להמליך עליהם זכות, שלא יעשו בעצמם גדול כל כך, כי סוף כל סוף עדיין לא היו מנחים.

ועפ"י זה לפרש גם דברי המדרש: רבה פ' מקד כ"ג"ל ארדתן נעשה שמרו נשמע, פירוש שמי חטא העגל אבדו צניחה זו שקבלו על עצמם להיות עושים מנחות כ' טרם יטעו, ולכן באכירם שמרו נשמע, כלומר שעכ"פ עכשו תהיו אכירים בשמירת המנחות, שכרי אחס כבר מנחים ועומדים לקיימם, לזד גזירת המקום עליהם, משע שנתפרשו פרטיהם באל מועד.

ובדרך זו יש לפרש כוונת רש"י ז"ל לא ואמר להם דברי הכזבים שצילכם הוא מדבר עמי כי הכה עד עתה לא היו מנחים ועומדים על קיום המנחות, כי לא פורשו להם הפרטים, ומשע שדבר הקצ"ב עם משה באל מועד, ואזכר על בני ישראל לכוונתם פרטי המנחות, מתחדש עליהם חיוב המנחות. אמנם לא היה צורך בכך כי אם לישראל, אבל משכ כבר היה מלוח במנחות משע שנאמרו לו הפרטים כבר סיוני. והס הם דברי הכזבים שאמר להם, שצילכם הוא מדבר עמי, כלומר שכל מה שדבר עמי הקצ"ב באל מועד, ואזכר על פרטי המנחות, הוא רק בעצמכם, כדי שחתמינו בשמירת המנחות. שכרי למעני לא היה צורך בכך, שכבר נאמרו אלו הפרטים כבר סיוני, ומשכ כיון שצטוויהם כבר בפרטי המנחות עליהם להשמר ולהאזר בזה שאל וזיתר עו שלא תעברו על מנחת ה', כי שוב לא יועילו להם כל מלכוד לפטרם מזה, שכרי אחס מנחים ועומדים בקיום המנחות כשמי לא.

ועפ"י זה מוצא מה שביא המדרש לבסוף שאמר יתחל נעשה ונשמע, דשפיר שיד לבסוף שמי

נעשה וגשמת. ונראה בהקדש לבאר מאמר תחום
בהגד"צ (פ"י) בשם שאמרו ישראל נעשה וגשמת
מיד אחר הקדש ויקחו לי תרומה. וקשה שברי נעשה
וגשמת אמרו ישראל בצואם אל בר סיני ובסקמת
המשכן התחילו לאחר נעשה העגל, וא"כ למה הקדים
הקדש לאמר פרשת ויקחו לי תרומה מיד בצואם
נעשה וגשמת, ואין כאן מקומה חמדה לכאורה.

אמנם נראה עפ"י מה שכתב בספר פנים יפות ר"ש
זו ח"ל כל מילה לריב הכנה כח"ש ח"ל (אבות
פ"ב י"ב) התקן עמך ללמוד תורה וע"י נעשה כלי
מוכן לקבל אור החורש והמנוח וכו', וא"ל לקבל האור
מבלי הכנה שפ"י הכנה נעשה כלי לקבל וכו', ואולי
ח"ש הכתוב דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם נני
בפירות כן, שנתחלה ואמר להם שידבר עמכם, כדי
שיכינו את עצמם ויטו את אהם לשמע האמירה
שכ"ל לשון חיבה, עד כאן, דבריו. ועל פי זה
יש לפרש מה שהקדימו ישראל נעשה לגשמת,
שקבלו על עצמם לעשות הכנה בעדם ישמעו קול
ה', כח"ש הפנים יפות שצאמנו הכנה נעשים
כלים מוכנים לקבל האור. וצ"ל יש לבאר מאמר
ההגד"צ שצאמרה פרשת ויקחו לי תרומה מיד צעת
שאמרו ישראל נעשה וגשמת, כי לפי שראש הקדש
גודל השחוקקות לקבל אור המנוח, שברי לכן אמרו
נעשה וגשמת שיקדימו הכנה בעדם ישמעו דבר ה',
על כן הקדים למר פרשת ויקחו לי תרומה, ואף שזמן
לקיחת הנדבש למשכן היה רק אחר נעשה העגל, מ"מ
נאמרה קודם לכן, כדי שח"י שבות לישראל להכין
עצמם כראוי לקראת המנוח שם עתידים לקיים, לתת
תרומה ה'.

וברד"ך זו יוצן היעצ מה שמכר המדר' להכנה דרשה
זו שהקדימו ישראל נעשה לגשמת, שברי עפ"י
מה שכתב הפנים יפות וליפין מפרש: זו שצאמר זה
דבר ואמרת שיש להקדים הכנה לעשיית המנוח, חו
היתה כוונה ישראל צמה שהקדימו נעשה לגשמת,
שקבלו על עצמם להתקדש ולעשות הכנה ערם ישמעו
צקול ה', כדי שיכינו מחממים לקבל אור הדברות.

המה קבלו על עצמם לקיים המנוח בערם יעשו,
ועל כן הקדימו נעשה, אך לא יכלו לעמוד בפניו
היאר, ועברו ונעשו, ע"כ עליהם לקיים נשמת, לקיים
מנוח המלך אחרי שכבר נעשו צרעו המנוח.

ועתה נתנה ראש ונשבע לבאר דברי הילקוט (קושיא
ג), דפליגי אלעזר בן דבאי ואידך מ"ד אי לנור
משה היה הדבור או לא. ועל פי דבריו אפ"ל דפלוגתם
חליא במחלוקת ר"י ור"ש, דר' אלעזר בן דבאי סבר
כר' ישמעאל דלא נאמרו בסיון אלא כללות אצל פרעות
באבל מועד נאמרו, אמנם כר' נתנאל דאף ר' ישמעאל
אזיל ומודה כי משפ"ח זכר להשיג גם פרעו המנוח
בסיון, וא"כ לא היה הדבור באבל מועד לנרוע של
משה, שברי כבר קדמה לו ידיעת הפרעים מסיון,
על כן קאמר אלעזר בן דבאי שלנור ישראל נאמרו
הדברות באבל מועד, ולא לנורך משה. ואידך מ"ד
דקאמר שנאמרו אף לנורך משה איבר סבר כר' עקיבא
דקאמר כללות ופרעות נאמרו בסיון וגשמו באבל מועד,
ולדידיה ליכא למימר שנאמרו הדברים לנורך ישראל
ולא בעבור משה, שברי גם לישראל קדמה ידיעת
הפרעות משה עמדו רגליהם על בר סיני, וע"כ לומר
שע"כ חזרו וגשמו כללי ופרעו המנוח באבל מועד,
כי נתגלו להם חדשות אשר לא ידעו בסיון, כאשר
נתנאל דבדרו, כי בדברי תורה מתגלים בכל עת דברים
חדשים, כי אין שיעור וחקר לרצ עוב האפון בחוכ"ק.
וא"כ נאמרה מנוח זו אף לנורך משה, כי גם לו נודעו
חדשות צעת שחזרו וגשמו הדברות באבל מועד. וזהו
שאמר המדרש יכול לא היה מדבר עמו אלא לנורך
הקבל, כאשר צאמרה הוא כן לדעת ר' ישמעאל הסובר
שלא נאמרו פרעות בסיון, ח"ל לאחר מדבר היה עמו
לנורך עמו, דסבר כר' עקיבא שנאמרו אף הפרעות
בסיון, וע"כ נשנו בעבור שנתגלו בהם חדשות, וא"כ
נאמרו אף לנורך משה.

*

עוד יאמר לבאר דברי המדר' רש פרשתן ר' תנחום
בר חיילאי פתח בה"ד צרכו ה' מלאכיו בצורי
כה עושי דברו וגו' בישראל שעמדו על בר סיני הכתוב
מדבר שהקדימו עשה לשמיעה ואמרו כל אשר דבר ה'

אֶרֶץ מִן הַמִּקְוִים שֶׁמֶד עַל פֶּתַח הַבַּיִת וַיִּקְרָא לוֹ לְאֹמֶר
שְׁנֵי אֲמָר (בְּרֵאשִׁית ג) וַיִּקְרָא כ' חֲלָקִים אֶל הַכֹּהֵן וַיֹּאמֶר
לוֹ אֵיכָב. וְיֵצֵא אֲמָרֵי חֲלָקִים חֲרֵי קֶרְתִּי לְמִיָּה שְׁרִיר
הַכֹּהֵן לְהַקְדִּים קְרִיאָה לְדָבָר, וְאֲמָרֵי לֹא יִקְרָא בְּגִמְרָה
יוֹמָא כִּךְ יִלְפֹתָהּ דְּמִסְכָּה ד'א, שִׁילֵמָה הַכֹּהֵן ד'א
מִן הַמִּקְוִים וכו', שְׁנֵי וַיִּקְרָא כ' חֲלָקִים אֶל הַכֹּהֵן,
וְהָדָר וַיֹּאמֶר לוֹ אֵיכָב. וַיִּוֹתֵר הָיָה לְגַמ' יוֹמָא לְאִתּוּי
מִקְרָא אֵז שְׂכֹחַ מוֹקֵדִים בְּחֹרֶב, וְאֲמָרֵי מִיּוּתִי קֶרֶס
וַיִּקְרָא אֶל מִשָּׁה.

(ד) וַיִּדְבֵּר כ' אֲלֵיו מִאֲחַל מוֹעֵד לְאֹמֶר. וַיֵּיךְ דְּחִיבָה
לְאֹמֶר יִתְרָא הָיָה שְׂכֵרִי כְּחִיב בְּחִיבֵי דְבַר אֶל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמְרָת וכו'. וְחִיָּל דְּרֵשׁ מִחִיבָה לְאֹמֶר
כְּמֹה דְּרֵשׁוֹ, וּבְחֹרֶת כְּהֵינִס הַבִּיּוֹר רִשִּׁי ז'ל אִיתָא
לְאֹמֶר אֵל וְאֹמֶר לֵהֵם דְּבָרִי כְּשׁוֹפֵן בְּצִיבְלֵם הָיָה נִדְבָר
עִמּוֹ וכו'. וַיֵּיךְ אִיךְ גִּשְׁמֵה מִחִיבָה לְאֹמֶר אִמְרָת דְּבָרִי
כְּשׁוֹפֵים וְאִין שׁוֹם רַח וְרִמְיָא עַל כִּךְ בְּפִסּוֹק שְׂחָס
וְלֹא פִירָשׁ מִכִּי הָאִמְרָה. עוֹד קָשָׁה שְׂלֵכְאֹרֶחַ אִין אֵלֵי
דְּבָרִי כְּשׁוֹפֵים, אֵלֵּא דְּבָרִי שְׂחָה וְכַדּוֹד לְיִשְׂרָאֵל שְׂכָקְצִי
מִדְּבַר עִמּוֹ בְּעִזְרוֹם.

(ה) עוֹד אִיתָא בְּחֹרֶת כְּהֵינִס וְכַדּוֹד בְּרִשִּׁי ז'ל ד'א
לְאֹמֶר אֵל וְאֹמֶר לֵהֵם דְּבָרִי וְהַשְׁתִּי אִם יִקְבְּלוּם
כְּמִשׁ הַכְּחָב וַיִּשָּׁב מִשָּׁה אֶת דְּבָרִי הַעֵם אֶל כ'. עִכְל.
וְהֵכָה שֶׁם בְּמִיתָ לֹא צֹה הַשְׁתִּי אֶת מִשָּׁה שִׁישִׁי אֲלֵיו
דְּבָרִי הַעֵם כְּמִשׁ רִשִּׁי ז'ל שֶׁם, וְכִי נִרְיָךְ הָיָה מִשָּׁה
לְהַשְׁתִּי, אֵלֵּא בֵּא הַכְּחָב לְלַמֵּד דְּרָךְ אֶרֶץ מִמֶּשֶׁה שֶׁלֹּא
אִמֶּר הוֹאִיל וַיּוֹדַע מִי שֶׁשְׁלָחֵי אִינִי נִרְיָךְ לְהַשְׁתִּי, עִכְל.
אֵלֵּא הַכָּה צֹהֵב הַקְּצִיבֵי הַשְׁתִּי אִם יִקְבְּלוּם. וְלִרְיָךְ
בִּיּוֹר מְדוּעַ נִשְׁתַּחֲוִי מֵאוֹת הַקְּרִבּוֹת מִכָּל מֵאוֹת
שְׂחֹרֶב, שֶׁאִמֶּר הַקְּצִיבֵי לְמִשָּׁה שִׁיחֹר לוֹ תִּשְׁחָבֵם אִם
יִשְׂרָאֵל מִקְבְּלִים דְּבָרֵי, וְלֹא מִיָּהוּ כֹחַת בְּשֹׂאֵר כְּמֵאוֹת.

(ו) בְּגִמְרָא יוֹמָא (דף ד' ע"ב) וְכִיִּי בְּשִׁלְחוֹת דְּר'
אֲחָתִי יִלְיָךְ מִחִיבָה לְאֹמֶר מִילָתָה אֲחֵרִיתִי ח'ל
אִי מִנְסִיָּה מִיָּה לְאֹמֶר דְּבַר לְחִיבֵי שְׂכֹחַ בְּבֹל וַיֹּאמֶר
עוֹד שִׁיחֹר לוֹ לִךְ אֲמֹר שְׁנֵי אֲמָר וַיִּדְבֵּר כ' אֲלֵיו מִאֲחַל
מוֹעֵד לְאֹמֶר. פִּירָשִׁי ז'ל לְאֹמֶר מוֹעֲרִיקָן לֹא אֲמֹר
הַדְּבָרִים אֲחָיִם נוֹתָן לוֹ רִשׁוֹת, ע"כ. וְכַגַּם פִּסְחִים
(דף ע"ב ע"א) וּבְחֹמֶרֶת דף ז' ע"ב אִיתָא לְאֹמֶר

וַיִּקְרָא אֶל מִשָּׁה וַיִּדְבֵּר כ' אֲלֵיו מִאֲחַל מוֹעֵד לְאֹמֶר.
הַקָּשׁוּ כָּל הַמַּשְׁתִּיִּים לִמֵּה לֹא כְּחִיב הַכְּחָב מִי
הָיָה הַקְּרֹא, וְאִם כְּדָבָר רִבִּינֵי בְּחִי שְׁפִירָה דְּמִשְׁתִּיִּים
לֹא כְּחִיב הַכְּחָב שֶׁם הַקְּרֹא לְבוֹרוֹת שְׂפִירָה וַיִּקְרָא
דְּבָרִי וּמִחֹרֶב עִם מִשָּׁה שְׂכֹחַ לְמַעַל, וְיִמְלָה וַיִּקְרָא
חֹזֵר אֶל מִאֲחָיִים בְּסוֹף פ' פִּקְדוֹי וְכַדּוֹד כ' מִלָּא אֶת
הַמִּשְׁכָּן, ע"כ. אִיךְ קָשָׁה אִפְסָה לִמֵּה הוֹאִיךְ הַכְּחָב
לְחִיבֵי מִי הָיָה הַמִּדְּבַר, הָיָה לִיכָּה מִחֹרֶב וַיִּדְבֵּר אֲלֵיו,
וּמַעֲמָנוּ נִדַּע כִּי כ' דְּבַר, דְּקָלִי אֲסוֹף פ' הַקְּדוּמָה.

(ז) וַיִּקְרָא אֶל מִשָּׁה פִּירָשִׁי ז'ל לָכֵן דְּבָרֹת וְלָכֵן
אֲמִירוֹת וְלָכֵן צִוּוּם קְדָמָה קְרִיאָה לְשׁוֹן חִיבָה
לְשׁוֹן שְׂמֵלֵכִי הַשְׂחָה מִשְׁתַּמְשִׁין בִּי וכו' (תּוֹרָה כְּהֵינִס)
עִכְלִי רִשִּׁי ז'ל. וְכַגַּם שֶׁם אִיתָא מִיָּה לָכֵן הַדְּבָרֹת
שְׂחֹרֶב שְׂקָדָמָה קְרִיאָה ח'ל מִאֲחַל מוֹעֵד וכו' וּמִיָּה
אֶף לְאִמְרוֹת וְלִצִּוּיוֹן ח'ל וַיִּדְבֵּר וכו' וְכַלּוֹב וַיִּלְיָךְ
מִכֹּחִי קֶרֶס וַיִּקְרָא אֶל מִשָּׁה שְׂכָל מִקְוִים שְׂדֵר הַקְּצִיבֵי
עִם מִשָּׁה קְדָמָה קְרִיאָה לְדִיבּוֹר. אֲמָרֵם בְּגִמְרָה יוֹמָא
(ד' ע"ב) וְרֵשׁוֹ מִקְרָא אֵז שְׂרִירָךְ כָּל אֶדָם לְהַקְדִּים
קְרִיאָה לְדָבָר, ח'ל וַיִּקְרָא אֶל מִשָּׁה וַיִּדְבֵּר לִמֵּה הַקְּדִים
קְרִיאָה לְדִיבּוֹר לִימְדָה תּוֹרָה דְּרָךְ אֶרֶץ שֶׁלֹּא יֹאמֶר אֶדָם
דְּבַר לְחִיבֵי אֲחָיִים קוֹרִיבֵי, ע"כ. וְלִכְלֹרֶה קָשָׁה לְכַזֵּן
אִיךְ יִלְיָךְ בְּגִמְרָה שְׂרִירָךְ כָּל אֶדָם לְהַקְדִּים קְרִיאָה
לְדָבָר מִמֶּה שְׂחָקִים הַקְּצִיבֵי לְקֹרֹא לְמִשָּׁה עִרֵם דְּבַר
אֲלֵיו, וְכִי מִיִּי מִקְוִים יֵשׁ לְלַמֵּד מִדְּבָרֵי שֶׁל הַקְּצִיבֵי
לְמִשָּׁה לְדָבָר שֶׁאֵר אֶדָם, וְכִי אִינִס דּוּמִים כָּלֵל
וּמִרְחֻקִּים אֵז מִיִּי בְּחִלְתִּי. וּבְפִרָשׁ לְפִי מִי שְׂדֵרֵי
בְּחִי שְׂקִירָא הָיָה לְשׁוֹן שְׂמֵלֵכִי הַשְׂחָה מִשְׁתַּמְשִׁין
בִּי, וְדֹאִי לֵלֵךְ שִׁיכָה בְּחִיבָה זוֹ גִבִּי כָּל אֶדָם, וּבְפִינִס
יִפּוֹת כְּחַב כִּי עִינִי הַקְּרִיאָה לְמִשְׁתִּיִּים הָיָה שִׁיכִין
עֲלָמוֹ לְקַבֵּל אֹרֶחַ הַדְּבָרִי, ע"יִּישׁ. וְלַעֲשֵׂם אֵז וְדֹאִי קָשָׁה
שֶׁאִין לְלַמֵּד מִמֶּה שְׂקִירָה הַקְּצִיבֵי לְמִשָּׁה קוֹדֶם הַדְּבָרִי,
וְעַשֵׂם הַקְּרִיאָה הָיָה כְּדִי שִׁיכִין עֲלָמוֹ לְקַבֵּל אֹרֶחַ הַדְּבָרִי,
לְשֹׂאֵר כָּל אֶדָם שֶׁלֹּא שִׁיךְ טַעַם זֶה. גַּם נִרְיָךְ בִּיּוֹר
מְדוּעַ לֹא הַבִּיּוֹר רִשִּׁי ז'ל דְּרֵשׁתָּ הַבְּגִמְרָה יוֹמָא כְּהִיָּל,
וּנִקְטַע רַק דְּרֵשׁתָּ הַחֹרֶת כְּהֵינִס וְעַמְמָה בְּעִי.

(ח) בְּמִסְכָּת דְּרָךְ אֶרֶץ (פ"ה) לְמַדּוֹ שְׂרִירָךְ הַכֹּהֵן
לְהַקְדִּים קְרִיאָה מִמִּקְרָא אֲחֵר ח'ל לְעוֹלָם אֶל
יִכֶּם אֶדָם פִּתְחוֹם לְבִית חִיבֵי וַיִּלְמְדוּ כָּל אֶדָם דְּרָךְ

(י) **במד"ר** להלן (פ"ד ס"א) נפש כי חטאת בשגגה וגו' ח"ר יתכן חמר לה הקצ"ה לנפש חני כחצותי עליון רק חזק לנלתי אכול הדם וגו' (דברים י"ב) וחס יולאת וחוטאת נפש כי חטאת בשגגה, ע"כ. וזריך ציבור דמשמע מדברי המדרש שבאזכרה שלא לכול דם הוא תוכחת מגולה על כל חטאי האדם, וקשה שהרי כשם האכירה תורה על אכילת דם האכירה על כל המלוות בפני עצמן, וח"כ בלא אזכרת הדם יש מקום להתרעם על הנפש אשר חטאה אחרי שבקצ"ה האכירו בתורה לעצמו ולשמור מלוותיו, איך ירכיב האדם בנפשו להמרות רצון הבורא ולעצור מלוותיו, ומח תוסף האזכרה שלא לכול דם להיות תוכחת מוסר על כל אשר יעשה האדם לאשמה זה.

(יא) **במד"ר** ר"פ זו ויקרא אל משה ר' תנחום בר חיילתי פתח (תהלים ק"ג) דברו כ' מלאכיו בצורי כח עשוי דברו לשמוע בקול דברו במה הכתוב מדבר וכו' ר' הונא בשם ר' אחא חמר בישראל שעמדו לפני הר סיני הכתוב מדבר שבקדימו עשייה למשיבה ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, ע"כ. וח"כ שייכות דרשה זו לפרשת ויקרא.

(יב) **במד"ר** פ' עקב עה"פ שמע ישראל אחת עוזר אחת הירדן וגו' רצון אמרי למח"ד למלך שקידש מעורונה צב' מרגליות אחדת אחת מהן אמר לה שמרי אח השנייה כך קידש הקצ"ה אח ישראל צעשע ונשמע אחדו נעשה שעשו אח העגל ח"ל משה אחדתם נעשה שמרו נשמע הוי שמע ישראל ע"כ. וזריך ציבור שהרי נעשה ונשמע הוא קבלה שקבלו ישראל עליהם לקיים מלוות החורה, וח"כ כשם שאבדו מה שקבלו עליהם נעשה ע"י עשיית העגל, כיון שעשו היפך ליווי הבורא יחזק, כמו כן נאבד מהם נשמע, כי לא שמוע בקול ה' ויעשו להם אלהי מסכה. ואם נאמר כי שמרו נשמע פירושו שמכאן ולהבא ישמעו בקול ה', ח"כ גם נעשה הם יכולים לקיים מכאן ולהבא, ומדוע קאמר המדרש שנאבד מהם נעשה בלבד, ונשמע עדיין הוא בידם.

וכדי לזה אל הציבור נקדים מה שכתבנו כבר לנאר מחמרים ז"ל בסוף מנחות (דף ק"י) וז"ל חמר ר' שמעון בן שאלי צא וראה מה כתיב בפרשת קרבנות

הוי לאו דכח נועריקון לאו חמר. פירש"י חמר להן שיש חיבור לאו בדברים. ובענין דרשא זו יש מצוסה בין הפוסקים דרבים מקשים שא"כ בכל עשה איכא נמי ל"ת בהדיא, שהרי כתיב ציה לאמר. והתוס' בפסחים כתבו דלאמר דרשינן לאו חמר דוקא בדברים דאית בהו לאו הבא מכלל עשה, ולא בשאר מלוות, עיי"ש. ואין כאן מקומו להאריך בזה. אך קשה להבין ענין הדרשא דכיון דפשטות משמעות חיצת לאמר הוא ליווי לומר, איך הו"א חמר ממשמעותו לגמרי ודרשו מנייה שלא לומר, ולדעת כמה פוסקים עוד ילפינן מנייה אזכרת לאו. ואם נחזקון הכתוב ביתור חיצת לאמר לדרשא זו הו"ל לכותבו בלשון שלילה ואזכרה, ומדוע כתבו בלשון דמשמע מנייה היפך מה שמדע ממנו. גם לריך טעם מדוע השמיט רש"י ז"ל בפירושו עה"ת דרשא זו.

(ז) **בירקנא** (רמח תל"א) אלעזר בן דובאי חמר יכול היה מדבר עמו לנורך עצמו ח"ל לאמר לנורך ישראל היה מדבר עמו ולא לנורך עצמו ד"א יכול לא היה מדבר עמו אלא לנורך הקבל ח"ל לאמר מדבר היה עמו לנורך עצמו. וכבר הקשינו לעיל דמה כוח ס"ד שלא נדבר עמו הקצ"ה אלא לנורך עצמו, וגם קשה איך דרשו מחיצת לאמר דבר והיפוכו, דר"א בן דובאי דרש מנייה שלא דבר עמו אלא לנורך ישראל, ואידך מ"ד לוף מלאמר שמדבר היה עמו לנורך עצמו.

(ח) **במד"ר** חיתא ויקרא אל משה וגו' הו"ד שמע ישראל ה' חלקיו ה' אחד (דברים ז'). וח"כ שייכות מקרא זה להבא.

(ט) **במד"ר** פרשת זו (פ"ט ח') ח"ר אחא משל לשלמון שנכנס למדינה ועמו כיתות כיתות של לפטים חמר אחד לחזירו מה דחיל הדין שליטת וכו' כך כיון ששמעו ישראל פ' קרבנות נחיראו חמר להן משה אל תחיראו התעסקו בתורה ואין אחס ירחים מכל אל, ע"כ. וח"כ מדוע נחיראו ישראל כששמעו פרשת קרבנות הלא מלוות הקרבנות הוא מחסדי הבורא עלינו שיתכפרו עוונותינו ע"י הקרבנות, וגם לריך ציבור דמיון המשל לשלמון ועמו כחות של לפטים לענין הקרבנות.

האמונות הרעות שהם מדוי בשם כי כל חילול יתפרש כי אם בהפכו ובחריץ בטעם זה, עיי"ש.

והרמב"ן ז"ל בפרשה זו (פ"א ט) הביא בטעם כנ' שכתב הרמב"ם ז"ל בענין הקרבנות ודחלו בשמי ידים, כי חייך יעשו שולחן כי מגולל בעבור דבר שאינו רק להוילף מלחן של רשעים ופסעי שולח וכו' וכתבנו אחר כי הם לחם אשה לריו נישות, וגם לפי שטעם של מלרים לא תחרפה מלחם זה לכל חוסף מחלוב, כי אם יחצו אותם לשם הכבוד כזה או כדור להם ומעלה, והם עמם כך הם נוכחים לזכות ואין לשערים, ויותר תחרפה המחלוב כאלו מהם לשונם, שהם אסור להם ומגורם צעירים. ועוד הקשה הרמב"ן ז"ל כי הנה נח נצאנו מן הכיבוד הקריב קרבן, וכלל הכיבוד גם הוא מנכרות אלו ומחלובין, ומתקבל קרבנם בראון לפני ה', ואז עדיין לא היה צעולם כשדי לו תמרי ולא שמוק ע"ז כלל, שנאמר שיהי קרבנם להוילף מדעת השועים, וחלילה שלא יבא בקרבנות שום חופלה וריון רק שוללה לע"ז מדעת השועים, ועל כן כתב הוא ז"ל טעם אחר כי לפי שמעשה בני אדם נגמרים במחשבה ובדבור ובמעשה, זה ה' כי כאשר יחסה האדם יביא קרבן וכו', כדי שיחשוב האדם בעצמו כל אלה כי חטא לאלקיו בגופו ובנפשו, וראוי לו שישפך דמו וישקר גופו, לולא חסד הבורא שלקח ממנו חמורה, וכפר הקרבן הוא שיכא דמו חסד דמו נפש חסד נפש, וראשי קרבן הקרבן כנגד ראשי אבריו וכו'. ועי' האמת יש בקרבנות סוד נעלם וכו'. עכ"ל הרמב"ן ז"ל.

ובאמת יפלא על שהרמב"ן ז"ל קרא חגר כ"כ על טעם הרמב"ם ז"ל בענין הקרבנות, שהרי שני הטעמים שכתב הרמב"ם ז"ל מבוראים בפירות דגברי חז"ל, ובהם טעם הראשון שכתב הרמב"ם ז"ל שמלות הקרבנות הוא להבדיל את ישראל מלוקרבים לע"ז, ויהא בפירות צמד"ר פ' אחרי (פכ"ב ח) ח"ל ר' פתחם בשם ר' לוי אחר משל לנן מלך שגם לבו עליה ויהי למד לאכול צמר נבילות וערופות אחר המלך זה יהיה חדיר על שולחני ומעמנו הוא נדור כך לפי שכיו ישראל לכוטים אחרי ע"ז במלרים והיו מצויים קרבוניהם לשעירים דכתיב (ויקרא י"ז) ולא יחצו עוד את צבניהם לשעירים וכו' ושעירים אלו אלה שדים וכו' אחר הקריב

שלא נאמר צדק לא ח"ל ולא חלקים חלל כ' שלא יתחן פתחון פה לבעל דין לחלוק. וכתב במכרש"ל ז"ל שלא יתחן פתחון פה לאלו האומרים הכרב רשויות כן ח"ו וכו' שלשון זה כתיב גם צ"ע כגון לא תשתחוו לאל אחר ולא להים אחרים וכו' לכך כתיב שם כ' שאין לעבוד אלה לשם המיוחד, ע"ל במכרש"ל. וכדברי המכרש"ל ז"ל מבורא צמד"ר הנעלם (ר"פ בראשית) הוצא בילקוט ראובני פרשה זו וז"ל וע"כ נזכר בקרבנות כדי שלא יעשה האדם וכו' ואמר כי יקריב מהם קרבן לה' וכו' יחצו צד חסד לה' וכו' ולא נאמר חלקים מאי עממא ח"ר אצבו שם זה משותף המלאכים נקראו אלהים בני אדם נקראו אלהים גדולי הדור נקראו אלהים דיינים נקראו אלהים ואין אלו וידעים לנו וצד אלה לריק להאזין שם המיוחד, עיי"ש.

ולכאורה עדיין ל"ב טעם שחבר הכתוב בפרשה קרבנות דייקא שלא לכתוב שאר השמות אלה שם כו"כ, ולא חסר צדק בשאר המלות שכתוב בהם גם שאר השמות, וצריך להבין טעם שחשבה חסד שיעשו בפרשת קרבנות יותר מבשאר המלות. וכבר אמרנו בזה טעם פשוט ופחה נבארנו בחסותם ביאור עפ"י מ"ש הרמב"ם ז"ל בספר המורה (ח"ג פ"ב) בטעם מלות הקרבנות לפי שיהי המנהג המפורסם בעולם כולו שכיו רגילין להקריב מיני בעלי חיים בציבולות אשר היו מעמידין צדן כללמים ולהשתחוות להם ולקטר לפניהם וכו' לא גזר חכמתו יתברך שיאנו להניח מיני העבודות ההם ולבעלם כי אז היה מה שלא יעלה על הלב לקבלו כפי טעם האדם שהוא נוטה חמיד למורגל וכו' ומפני זה השאיר השם מיני העבודות ההם וכו' ואנו למשתון לו יתעלה וכו' והאכירו מעשות דבר מאלו הענינים והמעשים לזולתו. עיי"ש באור. ועוד טעם כתב הרמב"ם ז"ל בענין הקרבנות (במ"ג ח"ג פמ"ו) לפי שמלרים היו עובדים לחל טלה וכן היו עובדים לשדים שנקראו שעירים ובעצים היו ע"ז שלהם ורוב עובדי ע"ז היו מגדילים מן הצדק וכו' ובעבור שימנח זכר אלו הדיעות אשר אינם אמתיות אנו להקריב אלו השלבים מניחם לבד מן הכבשה מן הצדק ומן האלן הקריבו קרבנם עד שיהיה המעשה אשר חשבוה חכמית העבודה הוא אשר יקריבו אל הבורא ובמעשה ההוא יוכפרו העוונות כי כן יתפרש

זכר הדיעות שאינם אחידות שהיו עובדים לשערים וכו' וצמחשם ההוא שהעבדו חללים בעבודת יתקדו אל כ'. והוא לכאורה היפך דרכו בכל המלות שבהם נלעוויו לפשות היפך עושי' כדי להוסיף דיעות אלו מלכנו, וכאן נלעוויו לפשות כמעשיהם לשם כ'. וצ"י זה ימחה זכר העבודה זרה מן השלם, ולמה נשתתפה מלות הקרבנות שנלעוויו לפשות דוגמת מעשיהם לה', ולא כן הוא בשאר המלות שנלעוויו לפשות היפך מעשיהם ולברות מהדמות להם. ואפשר לומר כי גם בעצם השני שכתב הרמב"ם אחתי ג' ימים אלו ללכך עמנו להשון, שלפי שהיו רגילים מאוד להקריב קרבנות לעי' ובעצם האדם נוטה למורגל וקשה להפרישו ממנו ע"כ השאר השם מווי העבודות בהם וחושו לעשותם לו יתעלה, ואר"ך לומר שיעקר מה שנמשט אחרי עי' היה עי' קרבנות, משא"כ בשאר ענינים לא היו אדוקים ונמשכים כ"כ אחרי מעשי עובדי עי', ולא היה קשה כ"כ לפרוש ממעשיהם, לכן נזונו הכתוב לפשות היפך מעשיהם.

ואפ"ר שלא נכתבו הרמב"ם ז"ל לומר שלא העמיסם הם עיקר צמחות הקרבנות שנלעוויו בהם כדי להרחיק מעי' כאשר כתב הרמב"ם ז"ל מדבריו, ולכן הוקשה לו שכבר הקריבו נח והכל קרבנות ועדיין לא היה שייך טעם זה שלא היו עדיין עובדי עי' צימיוסם, אלא גם הרמב"ם ז"ל מודה שפעמים אחרים חיתויהו צמח' זו, כגון מה שציאר הרמב"ם ז"ל ששים האדם אל לבו ויכנס ויחשוב שהקרבן חמורת נפשו כחל, ועוד פעמים כמוסים ונעלמים ישנם צמח' זו, ולזה נעמיסם אלו הקריבו נח והכל קרבנותיהם. ותקבלו ללרן לפני כ', וסרה חלונתו של הרמב"ם ז"ל מעליו. ואמנם אח"כ כאשר נחרבו עובדי עי' בעולם ועבודתם היתה צניעות צדק. ואז היה מן הראוי שחרחיק הכות"ב עבודה הקרבנות מאתנו, כדי שנתרחק מעושי' ולא נעשה כמעשיהם, כמו שהזכיר חורר בשאר המלות לפשות היפך מהם, ועל זאת נתן הרמב"ם ז"ל טעם שלא הרחיק הקריב מאתנו ענין הקרבנות לפי שהיו ישראל רגילים וכוזים אחריה מאד וקשה להרחיק את האדם ולהפרישו מדבר המורגל אצלן, ע"כ השאר הקריב עבודה זו לשמו יתעלה. אך גם עתה הרמב"ם ז"ל היה שאין זה טעם לפס

היו מקריבין לפני בכל עת קרבנותיהן באלו מועד והיו נפרשים מעי' והם נוללים כה"ד איש איש מצית ישראל ע"כ המדרש. הרי מציאר בעצמו הראשון של הרמב"ם ז"ל שזה הקריב על הקרבנות כדי להפרישם מעי'. ובעצמו השני של הרמב"ם ז"ל שזה כ' להקריב קרבנות להוסיף מלכס של רשעים העובדים למלך עלה וכו' ועי' שיקריבו לה' יתפלאו האמונות הרעות, מפורש צמד"ר פ' צא (פסטי"ג) ש"ס משכו וקחו לכם לאן ח"ל הה"ד יבטו כל עובדי פל (תהלים י"ז) ח"ל הקריב חייך חן ישראל ויוליים מלאן עד שיפחטו אלהי מלכים לעניינים שאודיע להם שאין אלהי בעברים כלום, וכו' ע"כ והוא ממש טעם הרמב"ם ז"ל שנלעוו לשחוט הכסף להוסיף מלכס של עושי' ולבדוע שאינם כלום ולא יועילו ולא יולו.

ובאמת כל העמיסם שנאמרו בענין הקרבנות כן העמיסם שכתב הרמב"ם ז"ל כן טעמו של הרמב"ם ז"ל אחידים הם, והעולה על כולנה הוא העם הנסחר בפנימיות החורה שהוא למעלה מהשגחתו גבוה מעל גבוה ולא נתגלה אלא ליחודי סגולה בלבד, וישנם ענינים שלא נודעו אלא למשכ ולא גילה אותם לשום נצח.

ולתריץ קושיות הרמב"ם ז"ל על טעם הרמב"ם ז"ל נראה לומר, בהקדם להעיר דיוע דרכו של הרמב"ם ז"ל בספר המורה שנתן טעם צדים מן המלות שנלעוויו בהם לפי שהאמונות עושים כן לעי', זה אותנו הבורא יחברך לפשות היפך מעשיהם כדי להרחיק ענין עי' מלכנו, וכ"כ בעצם איסור לנישת שפעם שהוא לרד שהיו כומרי עי' לנשים שפעם צפת עבודתם, וכן נאסר לנו לננות מצה בלכני גזית מפני שצדק' זו היו צוים מצחות לבעל, וכומרי כתב בעצם איסור אכילת הדם ועוד צמחות רבות נתן טעם זה. וכתב שמוזדע לו טעמים של מלות רבות עי' שראש בהפריהם שם היו משתמשים בהם לעי', על כן הזכיר חורר לפשות היפך מעשיהם, כדי להתרחק מהם ונעבודתם.

ולכאורה לפי זה קשה מה שכתב הרמב"ם ז"ל בעצם השני שנתן מלות הקרבנות שהוא כדי שימחה

דכאי שערט לחוד ומילי דכאי שערט לחוד, פ"כ. וכהנ לפי זה קשה לכאורה על מה שאמרו ז"ל ע"כ משכו וקחו לכם משכו וידיכם מעבודה זרה שכו עובדים לע"ז של מזרים מזל מלך וקחו לכם לאן למזל, והלא אין קטיגור נעש סניגור, ומכ"כ אין משמשן בצגדי זהב צפנים ואין חוקשין בשופר של איל. אמנם בחירון מזכור בכתוב ואמרתם זכה פסח הוא לה' ומפרש רש"י ז"ל עשו כל עבודותיו לשם שמים, כלומר שפרש בדבריו שהוא עושהו לשם ה', וא"כ מילין דכאי לחוד שכו עושים אותו לע"ז, ומילין דקרנן פסח לחוד שנעשה לשם ה', ולא שייך לומר אין קטיגור נעש סניגור, עכ"ל הבני יששכר ז"ל.

וע"ז פי זה ז"ל מה דכתיב וידבר ה' אליו מאה"מ לאמר וכבר דקדקו דחיבת לאמר יתירה הוא שכו כתיב אחריו דבר ואמרת (אות ד), ולדברי הבני יששכר אפ"ל כי בחיבת לאמר נרמז ליווי לדורות, שבמאמר זה נריך לפרש בשפתיו ולומר שקרבן זה הוא מקריב לשם ה', דכלא זה אין קטיגור נעש סניגור, שכו ישראל עבדו במצרים לבקר ולאן ואף יעשו מהם קרבן, אלא דכיון שהוא מפרש באמירה שהוא לשם ד' אמרינן מילי דכאי לחוד ומילי דכאי לחוד.

ובדר"ך זה יש ליישב גם מה שדקדקו המפרשים על מאה"כ ויקרא אל משה ולא הזכיר מי הוא הקורא. ואפשר לומר כדברי רבנו חזי שפסוק זה מחזור ודבוק לפרשה שלמעלה דכתיב זה וכבוד ה' מלא את המשכן, וע"כ לא הולך הכתוב לפרש מי הוא הקורא. ומה שסקשינו על דבריו ז"ל שא"כ מדוע הולך הכתוב לכתוב וידבר ה' אליו, שכו ידענו מי הוא המדבר, ולדרכו ז"ל כי על כן כתיב וידבר ה' אליו להסמיך שמו ויתברך אל חיבת לאמר דכתיבא בתריה, כדי להורות שבמכוון בחיבת לאמר הוא שניריך המקריב לפרש ולומר בהקדמה הקרבן שהוא עושהו לשם ה', דכלא"כ אין קטיגור נעש סניגור.

ובכ"ו כן יש לפרש הכתוב אדם כי יקריב מכם קרבן לה' וגו', וכל חיבת בפסוק זה נדרשת בדברי חז"ל לכמה דרשות, ולכאורה מלת "לה" מאי דרשו ציה, דפשיטא שיקרבן הוא לשם ה' והוא כמיותר לכאורה.

מאות הקרבות, אלא שזה הוא הטעם למען שלא נענו כש"מ מעבודה זו, ואפשר עוד לומר כי לפי שיש במאמר זה טעמים רבים ונכבדים בסתרים ונעלמים מאתנו, יתכן שכתבינו טעמים אלו לחייב הקדמתן ולדחות את החששות מן הכפסד והקלקול העלול להמשך מהקרבן.

דיוצא מדבריו הוא כי משונה מאות הקרבות מרוב מאות החורב, שבהם נעשויו כדי להתרחק מעו"ז, ועל כן עליו לטעות כיפך מעשיכם, ונאמר לנו לטעות כמעשיכם אפי' לשם ה', ובקרבות אחר הכחוי"ק להקריב לה', אף שם מקריבים לע"ז. ועל פי זה יתבאר לנו היטב דברי הגמרא מנחות ומה דאיתא במדרש הכעלם שעל כן לא כתיב בפרשת קרבות לא א-ל ולא אלקים אלא ליתן מקום לטעות שכתב רש"י יע. והקשינו מדוע נשמר הכתוב מלכתוב שאר השמות במאות הקרבות בלבד ולא בשאר המאות, והשתא יובן היטב כי בשאר המאות אין לחוש שיבואו לטעות בעבודה זרה, שכו שאר המאות הם כיפוך ממה שעשו עובדי עבודה זרה, וע"כ כתיב זהו גם שאר השמות, משא"כ מאות הקרבות שאנו זוכים בקר ולאן לשם ה', שהוא עבודה שצודי ע"ז נכחו בה, ואילו היו כתובים בה שאר השמות היה פתחון פה למינים לומר שנעשויו להקריב לע"ז שנקראו אלהים אחרים, או למלאכים וכו', על כן הקפיד הכתוב לכתוב שם המיוחד בלבד שאין בו מקום לטעות.

ואפ"ר בחיבה נוספת בדברי הגמרא מנחות עפ"י מה שכתב בספרי"ן בני יששכר (לחודש ניסן מאמר ב' אות ג) על מאה"כ (שמות י"ב) וככה תאכלו אותו וגו' פסח הוא לה' ופירש"י ז"ל הקרבן קרוי פסח ע"ש כדילוג ואתם עשו את כל עבודותיו לשם שמים עכ"ל. הנה עקבותיו לא נודעו מאי בני רש"י ז"ל בה (שכו כל המאות נריך לטעותם לשם שמים) ולא ראיתי בה דבר המתירש על הלב וגליף עפ"י מה דאיתא בגמרא קידושין (דף ה' ע"א) ותבא אשה מתגרשת בכסף (כיון דמקשינן הוי"ה לתיארה) ומשני יאמרו כסף מכנים כסף מוילא אין סניגור נעש קטיגור ומקשה א"כ שער נמי (כרי אשה מתקדשת בשער ויאמרו שער מכנים שער מוילא) ומשני מילי

שנתיירו ישראל מכותות הסטי"א שהם כלסטים האורבים לפני האדם. ועי' שפירשנו מאה"כ (תהלים ל"ב) מלל עני מחזק ממנו ועני ואצין מגחלו. ויל"ד ובי רק בעני לר"ק שמירה מגחלו, אדרבה בעשיר לר"ק שמירה יחירה להגלל מן הגזלנים האורבים לו לקחת ממנו, וגם את העשיר שומר הקצ"ה ומלילו מיד גחלו, ואמאי נקט קרא רק הגלל בעני.

וְנִרְאָה דלאו בעני צממון איירי קרא חלל בעני ואצין צממות ומעשים טובים ומלוכלך צעציות, וגזלו הוא הסטי"א האורב עליו לגזול מצוותיו, ובקצ"ה מלל בעני מיד הסטי"א שהוא חזק ממנו, כאמרם ז"ל (סוכה י"ב ע"א) אלמלא הקצ"ה עזרו אינו יכול לו. והארכנו בענין זה בצפירו ויואל משכ (מאמר ב') סימן מ"ז) והבאנו שם דברי הספדי"ק מה היה העצב היעוצה אשר יעשה האדם להגלל מצוותיו שלא יפלו לרשות הסטי"א צדור שלא שז בחשוכה שלמה על חטאיו. ובקדומה ספר אגרא דכלה כחז כך היה דרכה של חשוכה מדאורייתא צדיעול צלמלא סגי, כלומר שאם יש לו הרבוי חשוכה, אף שאין לו דעה להבין מה היה חשוכה שלמה, יעסוק בחורה וצממות הרבה, והיה חלמדרו דעה וחכמה ואורח חיים תודיעו לו אשר אורחותיו ולתקן מדותיו צאכבה רבה. עכ"ל. ועיי' מה שכתבנו באורך בענין זה.

וְעַפ"י זה יוצנו דברי המדרש שהשיב להם משכ לישראל התעסקו בחורה ואין אחס יראים מכל אלו. כלומר ל"ד שיראם של ישראל היתה פן ילכו מצוותים שבי לפני ל"ד הוא הסטי"א, לפי שעצדו עי' צממ'ים, ועדיין לא שז בחשוכה שלימה על חטאיהם, על כן אמר להם משכ כי אין להם להחיות מכך אם יעסקו בחורה, כי עסק החורה חללפס ציה לשז בחשוכה שלמה על עוונותיהם, והיה חילול מיד הסטי"א הקמים עליהם לעשות מצוותים.

וּבִדְרֹךְ זה יתבאר לנו דברי הח"כ שהביא רש"י ז"ל שדרש חיבה לאמר לא ואמר להם דברי כבושים וכו'. ולכאורה איך גרמ בחיבה לאמר הדברים שנתנו לומר להם, וגם מאי דברי כבושים אמר להם (עיין קדמות ד').

ולדרכנו י"ל כי הכוונה שר"ק לפרט בשפתיו שהוא מקריב קרבנו לה', ובשם המיוחד דוקא, דל"כ אין קטיגור נעשה סגיוור. ולפי זה יוצנו היעב דברי רש"י בן עזאי צממות ששחמחה מלות קרבנות מכל המצוות שלא נאמר בהם כי הם הם כו"כ שלא ניתן פתחון פה, כי דוקא צממות קרבנות לא נאמרו שאר השמות, לפי שר"ק האדם להבאר שיהיו כל מעשי הקרבן לשם המיוחד, ואם לא יאמר צפירוש שיהיה קרבנו לשם ה' לא יראה קרבנו, שאין קטיגור נעשה סגיוור. עכ"ל מדברים אלו ממליו מלדים עד כמה לריבין להבאר ולהשמר שלא להחלמות אל כל מעשי המינים ואפיקורסים ועו"מ ואפילו לדבר מזה, כדי לעשות כרחק מהם, ולא ימשך האדם אחרי דיעותיהם הכוזבות, וגם בקרבנות שזחה החורה להקריב אף שגם לעבודה זרה הקריבו קרבנות, נאטווינו להבאר צמפורש צעה הקרבה הקרבן שהוא לשם ה'. הרי שאף שיש צממות הקרבנות טעמים עמוקים עד אין חקר, ומכא טעמים אלו נאטווינו להקריבם ולא מנעחנו החורה מהם לפי ששז כן לעבודה זרה, כמו שכתבנו שהכריעו הטעמים לחייב הקרבה על החששות הסוללים הקרבה, אעפ"כ לר"ק זכירות גדול וסיעתא דשמיא שלא ימשכו אחריהם ע"י ההקרבה, ולכן לר"ק לפרט צכל עשיותיו שהוא עושה אחס לשם שמים כדאיתא במדרש הגעלם.

וּמַעֲתָה יתבאר המדרש ה"ל (קושא ט) כיון ששמשו ישראל פרשה הקרבנות נתיירו, וכו' דכנה כאשר שמשו ישראל צווי הקצ"ה להקריב לפניו בקר ואין נתיירו, כי שמשו מעצדות הקרבנות שהיה עבודה שדוגמחה עושים גם לעי', ויש לחוש פן ימשכו צחרייכו ע"י שיטשו כמעשים, ומה גם שישאל עצדו עי' צממ'ים ופחדו פן יוספו מצוותים כה צממ'ים, כי כל העוונות שהאדם עושה צדור מלוכלך צעוונות חוטפין הסטי"א ומוספין כה צעוונות על ידם כמבאר צח"ק ובדברי חכמי האמת, ובפרט צממות הקרבנות נתיירו שלא חביה להם מזה וז למחיר עוונם שהקריבו לעי' צממ'ים, ולא יראה קרבנם לפני ה', כי הם ילכו שבי לפני הסטי"א וכה דיליה. וא"ש גם כמשל שהביא המדרש לשלשון שוכנם למדינה ועמו כיחוח כיחוח של לסטים. כי שפיר דומה לנמשל

ונצחאים מקטריגים המעבדים את התפלות ודברי קדש, ואין מניחים אותם לתלות, כמאכל"כ שוותיהם היו מצדילים צניכם לבין אלקיכם (ישעי' י"ט) וזה חקק גדול יש שיעלו גם תפלות אלו לראו, וזה בהלמך התפלות יחד עם תפלות הצדיקים ודיבורים הקדושים ועלו ויגשו גם הם לראו לפניו ותצרך, כי גדול כח תפלת הצדיקים ודיבורים הקדושים הנאמרים בקדושה וצטברות ודחילו ורחימו, למד ערבים ולהכרית כל הכוחים והקולות הקוצצים את השושב בעליונה, ולכלות ולהכרית את כל המסכים המצדילים המעבדים תפלות ישראל מלעלות, ונכת תפלתם כזכר והנקייה יתעלו כל תפלות ישראל המאחדים עמם, כאשר נוסד בתפלה להשי"ן קודם מוסף ר"ב ותכלול תפלתו עם כל התפלות הישרות והנקיות שיעשו כיום בעמך ישראל.

ועד"ו אפ"ל מאמר הכתוב אז ישיר משה וצני ישראל את השירה הזאת לה' (שמות ע"ו). ויליד שברי גם משה הוא בכלל ישראל, וא"כ למד הולך הכתוב לפרט את משה לחוד, ומה היה המקרה חסר אלו נאמר אז ישיר ישראל וגו'. ולדרכנו י"ל כי כוונת הכתוב שש"י שהלמך שירת צני ישראל יחד עם שירת משה, על כן נכת דבוריו הקדושים של משה"ה זכר ישראל כי יערב גם שיתם לפניו ותצרך, ח"ש הכתוב אז ישיר משה וצני ישראל על כן עלתה שירתם לפניו כ'.

ובררך זה יש לפרש כוונת הכתוב וישב משה את דברי העם אל ה'. היינו דאף שודאי היו דברי ישראל באמרים נעשה ונשמע בדחילו ורחימו ונצחיהם גבוהה מאד, וזכות גדול הוא להם ולדורות הבאים, מ"מ היה חפץ משה"ה להעלות דבריהם אלו לבחינה עליונה ביותר, דבר ודאי שלא דממה מדרגה האמצע והיראה של ישראל למדרגתו של משה"ה, כי גדול כוחו של משה שכל מלאכי מעלה היו מחדשעין ממנו (זהר הקדוש בשלח י"ח ע"א) וקול תפלתו היה דומה לחרב שהוא קורע וחותך ואין מעבך, כדאי"ת בילקוט פ' וילך עה"פ הן קרבו ימיה למוח. ולכן אף שלא נעווה משה להשיב דברי העם להשם ותצרך, עשה כן מדתו לחותלת ישראל, והעלה את דבורי העם **אל"פ** יחד עם דבוריו הקדושים, וזה

הקדמות שלפי שבו ישראל להוסיף אחרי ע"ז במארים ובקריבו צקר ואין לע"ז ע"כ נזכר כ' שיקריבו קרבנות לה' ובמעשה שאלו אשר חטאו להקריב לע"ז צו יתרו להקריב קרבן לה'. אמנם היה צדק חשש פן ימשכו אחרי הע"ז ע"י שיעשו כמעשים, שגם הם מקריבים קרבנות, ע"כ נזכר כ' לאחר פירוש שאמרו בכל מעשי הקרבן לשם ה', ומשכח אף לחוש פן ימשכו אחריהם דמילי דכאי לחוד ומילי דכאי לחוד, ואין למד אף קטגור וכו'. אמנם אמינה זו כינה שייכה רק אלל ישראל, אבל לא בני משה, כי אף שודאי גם בני משה היה שייך ענין הקרבנות לזכר הכעשים הנצבים והבעות שיש בהם, אבל לא היה שייך גביה טעם הרמז"ם ז"ל ה"ל, כי לא היה לו חלק בע"ז, וא"כ נמצא כי הלווי הכנעני נחמה נחמה שפירשו שאמרו בכל מעשי הקרבן שיהיה לשם ה', לא היה צו נזכר אלא בשביל ישראל, לפי שנכשלו במארים בע"ז, אבל לא נאמר לוויי זה לנזכר משה. וזהו אפ"ל כוונת רש"י ז"ל שנתח נחמה על אמירת ישראל בעת הקרבנות הקרבן שהוא לשם ה', ועל כן אמר להם משה בשבילכם הוא נדבר עמי, כלומר דלויי זה לומר בעת ההקדשה לשם ה' הוא רק בשבילכם לפי שנכשלתם בע"ז, אבל לדידי לא נריכנה לזה, והם הם דברי כבושים שאמר להם, כי בעצור שחטאו הולרכו לאמירה זו.

ועפ"ז י"ל מה שדרשו בחינת לאחר לא ואמר להם דברי והשיבו אם יקבלום, ע"ז הכתוב וישב משה את דברי העם אל ה'. ונאמנה גם שם ז"ל מדוע הולך משה"ה להשיב את דברי העם אל ה', והלא כלפי שמים גליה מה שאמרו ישראל, כי עוד הם מדברים הוא ישמע, והש"י צוחן כליות ולב ויודע פנימות הדיבורים וכוונתם האמיתית, ולאחרי נזכר השיב משה דבריהם אל ה'.

ונראה לומר דכנה אף שהצו"ת שומע ומאזין בכל ואין נסתר ממנו, מ"מ נריך האדם זכות גדול וסייעתא דשמיא בעת שהוא מתפלל ואומר דבורים קדושים לפני הקדש, שיעלו ויבואו ויגישו הדיבורים אל כסא הכבוד ויתקבלו לראו לפני אדון כל, כי הנה ע"י החטאים והעוונות ר"ל נעשים מסכים המצדילים

יחידיו, דהכא בקרבות ישנם טעמים פשוטים שניתנו להבחנות, ולא רק שיתן רשות לגלותם אלא שמשכא במלך מעולה יותר אם האדם יודע טעמים, ומכון אליהם צעת עשייתה, ואותם טעמים הנגלים במצוות הקרבות כגון הטעמים שכתב הרמב"ם ז"ל, גילגל להם משה רבינו ע"ה, כדי שיכונו בעשייתם טעמי המלך וכוונותיהם. וגם מ"ש הרמב"ן ז"ל שמי הקרבן יבנה האדם לשון אל ה', בהעלותו על לבו כי היה מן הראוי לעשות בגופו ככל אשר נעשה בקרבן, גם טעם זה גילגל להם משה, וכן שאר טעמים הפשוטים. אמנם נוסף על טעמים אלו ישנם במצוות הקרבות טעמים עמוקים וסודות נעלמים ונסתרים, כמו שרמז הרמב"ן ז"ל בדבריו, וטעמים אלו לא נתנו להבחנות, והנשוא משרע"ה להסתירים וכושר עליהם בכל יאמר, וכמו שדרש בירושלמי (פ"ב דמס' ע"ז הלכא ז) חמי רשבי ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם מה כסוימה האת חיה נגלות לכל צריה כך אין לך רשות לשקע את עמך בדברי תורה אלא לפני בני אדם כשרים (נפ') צפ"מ ודרש מלשון סימא ואורז שלפעמים צריך להסתיר אותה כאלוהי הים) עכ"ל.

דיוצא מה כי ישנם בקרבות טעמים נסתרים שאין לגלותם כי אם ליחידיו סגולה, וישנם טעמים עמוקים ונסתרים מאוד שלא נגלו אלא למשה, והנשוא שלא לגלותם לשום אדם, ורק לעתיד צעת שחמלת הארץ דע"ה את ה' יתגלו לנו סתרי תורה אלו. והשאלה אי"ש מה שדרשו ז"ל מחיצת לאמר תרתי דרשות, חוץ שמשמעות לאמר הוא לזיוו שיאמר להם שעליכם לומר צפיהם צעת הקרבת הקרבן שכם מקריבים אותו לשם ה', וגם נאמרו לאמר להם את הטעמים הפשוטים של מצוות הקרבות. ובדרך דרש יש לצרר חיצת לאמר על שלילת האמירה, כמ"ש ז"ל לא אמור, וקאי על הסודות הסתרים שצמחות קרבות שגאור לו לגלותם, ואזכרה זו לא נאמרה בפירוש אלא עומה הכתוב ברמז בחיצת לאמר, כי כבוד חלקים הסתר דבר, ולא מיידי קרא מפורש צרי החורר. ומיושב טעם מה שנקשר, ולא סתרי בני תרתי דרשות בחיצת לאמר אכדדי, כי הניווו שיאמר להם קאי על הטעמים הפשוטים הנגלים, ומה שדרשו ממנו שלילת האמירה היינו על הדין

כוונה הכתוב וישב משה את דברי העם אל ה', שבעלם וזכיתו דבריהם לפני כסא כבודו ותצרך גדולתו כוחו וזכותו.

ועפ"י בחינה זו יש לפרש גם דברי הח"כ (קושיא ה') שדרש צמלת לאמר השיבני אם יקבלו דברי. דהנה היו אמריו לעיל לפרש יתור חיצת לאמר, שהוא לזיוו לישראל שיאמרו בכל מעשי הקרבן שכם מקריבים אותו לשם ה', כדי שיתקבל קרבנם לרצון לפני ה', אמנם יש מקום לחוש פן לא יאמרו בני ישראל דבריהם בחיצת הראויה, ומי יודע אם יוכי כזה דבריהם אלו להכרית כל המקפריגים ולקרוע את המסכים במדוללים בין ישראל לאזכרים שצטעמים שבעש פ"י עוונות ישראל. וכדי להוילי מחשבת זו אמר כשי"ת למשה אל ואמר להם דברי, פירוש מה שזיויתי אותם לאמר בכל מעשי הקרבן שכם מקריבים אותו לשם ה', וכשיבני אם יקבלם, כלומר שאם יקבלו על עצמם ויאמרו בכל מעשי הקרבן שכם עושים אותו לשם ה', אזי תשיבני אחת את דבריהם, פירוש שבעלם את דבריהם ע"י בחינתך בגדולה, שלא יעבדו עוונותיהם את דבריהם מלפנות לרצון לפני כסא הכבוד, כשם שפירשנו במלכ"כ וישב משה את דברי העם אל ה'.

ועפ"י מיושב מה שהקשינו שלא מנינו שנאמרו משרע"ה להשיב דברי העם אל ה' כי הם צמחות הקרבות, ולא בשאר מצוות. אמנם לפי שכיב צמחות זו קיטרוג גדול על ישראל שצדו לצקר ולפן במלרים, וזכר מקום לומר אין קטיגור נעשה סניגור, ע"כ היה צורך לנרץ כוחו של משה רבינו ע"ה במצוה זו, כדי שיתקבלו לרצון אמרי פיהם צעת הקרבת הקרבן, ולא יוכלו המקפריגים לשלעם בהם.

ועתה נבא ליישב מה שנקשינו לעיל (אות ו) שמינו שדרשו חז"ל בחיצת לאמר דבר וביפורו, דכח"כ דרשו לאמר אל ואמרו להם כפשות משמעות חיצת לאמר, ובגמרא יומא דרשו זכר שהוא לזיוו לכל יאמר עד שיתן לו רשות לך אמור. ולכאורה קשה היאך הויליאו חז"ל חיצת לאמר מפשוטה, ודרשו לכל יאמר, ואם לזה נחמון הכתוב כו"ל לכתבו בלשון שלילה. אמנם לדרשו אין צד סתירה ושיניהם נדק

וַלְדִּרְבְּנוּ יִתְבָּארוּ ז' הדרשות שבליקוט (עיין קושיא
(ז) ולתאורכי כס דבר וחיפוכו, דר"ח בן דבצאי
דרש תיבת לאמר ללורך ישראל כיה מדבר עמו ולא
ללורך עצמו, ואידך מ"ד דרש מלאמר מדבר כיה עמו
ללורך עצמו. אמנם בשעת איכא למימר דלא פליגי
כלל ואלו ואלו דר"ח, דכא דקאמר לאמר בן דבצאי
יכול כיה מדבר עמו ללורך עצמו וכו' ע"כ אין כוונתו
על עמם המצוי, שהרי פשיטא שמואל זו לכל ישראל
ואמרה, כדכתיב זה דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם
וגו'. אלא לריך לומר שכוונתו על עממי המצוי, שלא
יתבארו בכתוב העמים שנאמר במצוי זה, וכו"ל
שהעיקר זה הם העמים הפנימיים והסודות שלא
נחגלו שום עמים וכוונות במלות הקרבנות, אלא
למנוח לקיימה על דעת משרשיה, ואך הוא לבדו זכר
לבא בסוד, ולדעת עממיה, על כן קאמר קרא לאמר
ללורך ישראל כיה מדבר עמו וכו', פירוש שנאמר
במצוי זה עמים פשוטים כמ"ס לעיל דברי הרמב"ם
והרמב"ן ז"ל, ונלמדה לאמרם לישראל. ואידך מ"ד
קאמר יכול לא כיה מדבר עמו אלא ללורך ישראל,
כלומר דכו"ל שנאמר לו במצוי זה העמים הפשוטים
בלבד, שכן משמעות תיבת לאמר, שנוטע לגלות
העמים לישראל וזה לא שייך אלא בעמים הפשוטים,
חיל לאמר מדבר כיה עמו ללורך עצמו, כלומר שדרש
תיבת לאמר לדברי הגמרא ביומא לא אמור, וא"כ
נשמע מתיבת לאמר גם העמים הנסתרים שנאמר
במצות הקרבנות, שנאמר רק למשכ בלבד ולא ניתנו
לגלות לשום נכרה.

והשתא ח"ס דשני הדרשות וליפין מתיבת לאמר,
דנפי פשטות משמעות תיבת לאמר ללמד ממנה
שלאורך ישראל נאמר, וזה העמים הניתנים לאמרה,
וגם נרמז בתיבת לאמר העמים הפנימיים והסתרים.
ויכיה פירוש תיבת לאמר לא אמור, ולכוונה זו קאמר
אידך מ"ד בליקוט מדבר כיה עמו ללורך עצמו, דקמי
על פנימיות המצוי וסודותיה, שנאמר למשכ לבדו
ואין לר אחר.

ועתה הכא נבוא לבאר דברי המד"ר (קושיא י"א)
ויקרא אל משה הכ"ד דרכו כ' מלאכיו גבורי
כה עושי דברו לשמור בקול דברו מדבר ישראל
שקדימו ועשו לשמור. ולתאורכי י"ב דמה ענין נעשה

ונשמע לפסוק ויקרא אל משה וגו'. ואפ"ל בבקדם
מ"ס ז"ל במס' שבת (פ"ח ע"ח) א"ל הכהן גדול
לכבוד עמא פיוחא דקדמיותו פומייתו לאודייתו וכו'
שקדימו נעשה לשמור, ובאמת לדבר לריך ציבור מאי
עמאם הקדימו ישראל נעשה לשמור. ויתבאר בבקדם
מה שפרשנו (עיין דורותיים ליום ז' דפסח) מאכ"כ
צ"פ קרבן פסח (שמות י"ב) וילכו ויעשו בני ישראל
כאשר צוה ה' את משה ואהרן בן עשו. ודקדקו
המפרשים ז"ל למה כפל הכתוב לומר בן עשו,
וכרי כבר כתיב ויעשו בני ישראל, וכמו כן יל"ד במאמר
הכתוב בפרשת פקודי ויחל כל מצודה משכן אוהל
מועד וגו' ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את
משה בן עשו, וי"ב כפל הלשון.

וְנִרְאָה עֲשֵׂי דברי המכילתא פ' בא (הוצא ברש"י
ז"ל שם) וילכו ויעשו וגו' וכי כבר עשו וכלל
מ"ח נאמר להם אלא מכיון שקבלו עליהם מעלה
עליהם הכתוב כאילו עשו, ע"כ. מצינו מה גדול
מעלת המקבל על עצמו לעשות המצוה ומכין עצמו
לקראתה, שכ"כ גדולה מעלתה שמיד שקבל על עצמו
לעשותה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה, וגם מעשה
המצוה בחינתה גדולה יותר אם קדמה לה הכנה
וקבלה לעשותה, כמצינו בספרי"ק דכל דבר מצוה
לריך הכנה. אמנם אליה וקין זה כי אם מחשב האדם
מראש לעשות המצוה מחנכר השטן יותר למנוע
מעשייתה, כמצינו בגמרא סנהדרין (כ"ז ע"ב) אמר
עולא מחשבה מועלת אפילו לדברי תורה וכו', ופירשו
רש"י וחוספות מחשבה שאדם חושב כך וכך אע"פ
מועלת להצית הדבר וכו', כגון האומר עד יום
פלוני אסיים כך וכך מסכתות אין מחשבתו עולה צידו
ע"ל. נמצא כי ע"י שמקבל האדם על עצמו מראש
לעשות המצוה ומכין עצמו לקראתה יכול לנצח גם
הפסד שיתיצב השטן לקראתו להצית מחשבתו בטובה,
ולתנוע מקוים המצוה בפועל. אמנם תשע זה לא
שייך בנעשים לשמור, כדאיתא בגמרא שם אמר רבה
אם עסוקים לשמור אינה מועלת שנאמר (תהלים ג)
רבות מחשבות בלבי איש ופאת ה' היא תקום ע"ה
שים זה דבר ה' היא תקום לעולם, ע"כ בגמרא.

ועפ"י זה יתבאר דברי הכתוב צ"פ ז' וילכו ויעשו
בני ישראל כאשר צוה ה' את משה ואהרן וכדורש

והוא כמ"ס צפנים ופות שהקריאם היתה כדי שיכין
משם עמנו לקבל אור הדיבור, ממלא כי היתה למשכ
הכנה גם על השמיטה.

והשנת ח"ס דברי המד"ר ה"ל ויקרא אל משכ
וגו' בה"ד זכרו כ' מלאכיו וגו' עשו דברו
לשמוע בקול דברו מדבר בשראל שהקדימו נעשה
לנשמת, דשיך ספיר מה שהקדימו ישראל נעשה לנשמת
לפסוק ויקרא אל משכ, כי כשם שהקריאם אל משכ
היתה כדי שיהיה לו הכנה ערס השמיטה, כן מה
שהקדימו ישראל נעשה לנשמת היות כדי שיכינו עמנם
ערס ישמעו את אשר יאמר ה' אליהם. אלא שמשכ
דבריו ע"כ נאמר חמור בנחיה ז', ובכל הדורות
קדמה לו קריאם לדבור, ובכין עמנו לקבל אור הדבור.
וכן דרשו בחזקת הכנים מנין שעל כל קריאם היות
משכ אומר הכני וכו' ח"ל ויאמר הכני מלמד שעל כל
קריאם וקריאם היות אומר הכני ומלח הכני מורה
על הכנה והכונה לדבר, כמ"ס רש"י ז"ל בפרשת
העקידה (בראשית פכ"ב ח) ויאמר הכני כך היות
עניינם של חסידים לשון ענוה ולשון זימון, ע"כ.
אבל בני ישראל לא עמדו במדרגה זו, כי ע"י ששאו
את העגל אצדח מהם המדרגה הגדולה שהיתה בידם
מעת שאמרו נעשה ועשו הכנה וקבלה לשמיטה
הדבור, וזו לא היות בידם לחזור ולהשיג בחיה
זו, כי כבר היו מלווים ועומדים על כל במצותם,
ואין בידם להקדים קבלה והכנה לשמיטה.

וזאת חפ"ל בכוונת המד"ר פ' עקב הג"ל (קושיא יצ)
אצדחם נעשה, פירוש שאצדחם בחיה זו להקדים
קבלה ערס השמיטה, שמרו נשמת שיהיה להם מבי"ס
הכנה צעת השמיטה, כי גם ענין השמיטה עצמה היות
הכנה וקבלה על העשיה, במאמ"כ חס שמוע השמש
בקולו וגו', וחרגם אונקלוס חס קבלה חקבלון לממרי,
ושמיטה היות גם לשון הכנה והתכונות, כמ"ס הכחוש
וכס לא ידעו כי שומע יוסף. וזאת אשר חמר ג"כ
משכ שמרו נשמת, כלומר שצעת השמיטה התכונות
במצות הש"ת, וזאת חכיה להם הכנה וקבלה אמיתית
לקיים ולעשות את מצות ה'.

ועפ"י האמור יש לבאר דברי הגמרא ויומא (דף
ד' ע"ב) ויקרא אל משכ וידבר למשכ קדמה

המכילתא ז"ל שדיון לא עשו, אלא שהעלה עליהם
הכחוש כאלו עשו, מעת קבלו על עמנם לעשותה.
אך עדין היות מקום למיחש ולומר כי ח"כ שקבלו על
עמנם לעשות המצוה, לא עלתה בידם להוציא מחשבתם
אל הפועל, דמחשבה מועלת אפילו לדי"ת, על כן חזר
הכחוש לומר כן עשו, להורות שהיתה להם סייסתא
דשמיא חס לקיים המצוה בפועל ממנה, ולא עלתה
ביד השגן להשגיח מחשבתם, ולהביאם מקוים המצוה,
והעטם כי קיימו את המצוה לשמה, וצטווקים לשמה
אונקלוס מועלת. וזאת כוונת הכחוש ויעשו בני ישראל
כאשר נזכר ה' את משכ וזאת חכין וגו', ר"ל שקבלו
עליהם לעשות המצוה על דעת המצוה צ"כ, ועל דעת
הכוונות שבונו צב משכ וחכין, ועל כן כיון שהיתה
מחשבתם שלמה ורצויה, זכר להוציא מחשבתם מן הכח
אל הפועל.

ועד"ז זה יתפרש גם כפל לשון הכחוש צפ' פקודי
דכתיב בגמרא מלאכה המשכן ויעשו בני ישראל
כל אשר נזכר ה' את משכ כן עשו. כי תחלת דברי
הכחוש ויעשו בני ישראל נאמר על מחשבתם בטובה
צעת שקבלו על עמנם לעשות המצוה, והעלה עליהם
הכחוש כאלו כבר עשו בדברי המכילתא ה"ל, וכדור
קאמר קרא כן עשו, שזכו להקים המשכן בפועל, ולא
היוקב להם מחשבתם הקודמת למעשה. ומפרש קרא
העטם שזכו לקיימה בפועל כי נחכונו לקיים המצוה
כל אשר נזכר ה' את משכ לשם שמים, וצטוים לשמה
אין המחשבה מחתה.

ומעתה נבוא לבאר ענין מה שאמרו ישראל נעשה
ונשמת, כי מכיון שקבלו על עמנם לקיים כל החזרה
והמצוה שיוזם הדבור, נחשב להם כאלו כבר עשו
וקיימו בפועל בדברי המכילתא ה"ל, ועוד הרוויחו
בכפילה שהקבלה שקבלו על עמנם לשמור מצוה החזרה,
היתה להם הכנה על המצוה שכל עתידים לעשותם
אח"כ, וכבר נחבאר כי המצוה שקדמה לה הכנה היות
מאד נעלה. והנה ישנם ד' בחיות שבהנה לעשיית
המצוה, והמשולל בהם היות ההכנה והכחשוררות
לקיים המצוה בטרם נעשה עדיין לקיימה, כי אז יש
צידו מלמד ההכנה לעשיית המצוה גם הכנה לשמיטה.
זה היות עטם אמרם ז"ל בפסוק ויקרא אל משכ לכל
הדורות ולכל אמירות ולכל לווים קדמה קריאם.

ז. ובה דקשה שלא סתם הכתוב דבריו בפרשת בראשית וכוליל ויקרא אל האדם ויאמר לו כ' וגו', כדי' דילוף מניח מדק, וזו, ואמרו נער קרא עד כאן. ויל' דמסתם ליכא למילף מזה ד"א שיקדים כל אדם קריאה לדבור, דהסם טעמא דאחריתא ליכא כמו שפרש"י מצי' שקרא לו הקב"ה כדי שיכנס עמו בדברים ולא ייכח נצב להשיב אם יענישכו פתאום. ואיכא למימר דהוקא דהסם קרא לו הקב"ה לפי שרצה להענישכו וכדי שלא יצב, וגם אפשר שביד מן הדרך בקריאה ז. כדי שלא תחבול דעתו ויתבונן בנפשו ויחזק בהשגחה, וא"ל ללמוד משם מזה ד"א לכל אדם. על כן יליף בגמרא יומא ממח שגאמר ויקרא אל משה, ולא נאמר ויקרא כ' אל משה, רמז לנו תורה שגמרא מכאן כי הקריאה הוא מדק עובד לכל אדם. ומח שדקדקו לעיל דרש"י ז"ל לא הביא כך דרשא דגמרא יומא, אפ"ל כי רש"י ז"ל נקט רק הדרשה בקרבות למשמעות הכתובים, ודברי בגמרא יומא הם בדרך דרש שאינו קרוב לפשטות המקרא כנ"ל, דילוף לה מדסתם הכתוב ולא פירש מי בקורא, ולפי פשטות המקרא הרי הוא כמבואר. דקא' על הקב"ה, וכו' כאלו נכתב בפירוש, ולא שייך כ"כ למילף מניח לכל אדם.

ועתה נבוא לבאר דברי המדרש (קושיא ח)
ויקרא אל משה בה"ד שמע ישראל כי אלקיטו ח' אחד. בבקדם מ"ש ק"י זל"ה ב' שמע משה פ' ינאס' ח"ל, כבר כתבו הספס"ק קושיא גדולה וחזקת על עובדי עזריה וכו' אחת חזקה קיימת דלית לה פירוק וכו' והוא אם אחת עושה עזריה, קשה מניח איך תחשוב, אם אחת מאמין באלה שבה' יתברך רואה אותך, איך אחת עושה פנים כ"כ שאלה יודע שממח"מ הקדוש צ"ח רואה אותך וכו' עומד אצלך ואחך עושה כך, הלא אם היה כאלו אחת אדם ומח"מ אדם חשוב ודאי לא עשית זאת בפניו, ואיך תעשה זאת לפני מלך גדול וגורל ממח"מ הקב"ה. ואם תחשוב שאינו רואה זה קשה מן הראשון, שאלה כופר בעיקר האמונה ומוי הוא זה אשר בשם ישראל יבונה שלא ימסור נפשו למיתות קשות כדי שלא יפסד בעיקר וכו', ומח אעשה כי יקום ח' וכו' יפקוד צו בקושיא, וכלי ספק יכיו שאלים שצינו. ובה אין יאז לקושיא זו רק

קריאה לדיבור לימוד חורב דרך ארץ שלא יאמר אדם דבר לחבירו אלא אם כן קוריו, ע"כ. דכנס בכל מקום דברי חז"ל, דרך ארץ, פירוש מדק טעם וישר לא כלכל חזיו, וענין הקריאה שלמדו חז"ל בה' הוא כדי שיכין חבירו עמו אל הדבור, וע"כ זה יתן לבו ויתבונן בו בעת שידבר אליו, משא"כ כשיבא אליו לדבור לפתע פתאום בלא הכנה קודמת לפעמים יתבולל האדם ויכשל בנפשו. וכ"כ בפנים יפות ע"כ ויקרא אל משה וגו' שכמו כן עשה משה עם ישראל בדכתיב בפרשת בא ויקרא משה אל זקני ישראל וכו' ויאמר אליהם. וכן בפרשת יתרו ויקרא לקני העם. ואולי י"ש הכתוב דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם וגו', וכדי פירושם בתחלה יאמר להם שידבר עמם, כדי שיכיו את עצמם וישו את אהם לשמוע האמירה, עכ"ל.

ומבין שפיר מה שלמדו בגמרא יומא מזה ארץ שלא יאמר אדם דבר לחבירו אלא"כ קוריו, ממח שחקים הקב"ה לקרוא אל משה ואח"כ דבר אליו. כי בשם שנין הקריאה של הקב"ה למשה היחא כדי שיכין עצמו לקבל אור הדבור, כעין זה הוא גם בעמם שזריך האדם להקדים קריאה ערם וידבר עם חבירו, לממן יכין עצמו להתבונן בדיבור.

אך לכוונת עדין ק"ק איך אפשר ללמוד מקריאה הקב"ה למשה לקריאה אדם לחבירו בדבר ברשות כמו שהקשו לעיל, ואולי דיוקי לה בגמרא מדלא הזכיר הכתוב שם בקורא, וכתב ויקרא אל משה סתמא, על כן דרשו מניח בגמרא מזה ד"א גם בדבור אדם לחבירו שחקים לו קריאה, ולכן לא חזר בכתוב מי הוא בקורא, לרמז על כך שאפשר ללמוד מכאן מזה ד"א לכל אדם.

ועפ"י ח"ש מה שדקדקו דלא יליף בגמרא מזה דרך ארץ זו ממח"מ ויקרא כ' אלקים אל האדם, כדילוף מניח בזה' דרך ארץ פ"ה (לעיל אות ג), כי בגמרא לא נחא ליה למילף מהסם, מדחבר שמו יתברך על הקריאה דכתיב ויקרא כ' אלקים אל האדם, ויותר נחא ליה למילף ממקרא זה שסתם הכתוב ולא פירש מי הוא בקורא, כדי לרמז לנו מזה ד"א

הכל כיון שאסרו הכתוב יש לחוש שבאדם עלול להתפתח מן היסוד ולאכול דם, אף שהוא נגד השכל האנושי ונגד טבע בני אדם, שהוא דבר מאוס ומשוקץ צעניוכם. וכעתם דכיון שבאדם מאד דעתו ושכלו צעה כחשק, לא יבצר ממנו לעשות אף דברים שבהם מוקשים מן הדעת, כי אין לך דבר בעומד בפני השוטט לבטל רצונו וחפצו, לא גדר בעצב ולא גדר בדעת, ולכן הולך הכתוב לחזק באזהרה כדם אף שהוא דבר שהשכל מתנגד לו וממאסו.

וזהו כוונת הספרי ללמד עד כמה צריך להתחזק במצוות, שצריך האדם להתחזק ולהזהר אפי' בקיום מצוות שהשכל מחייבם ונקל צעיונו לשמור, ולא יצטרך האדם בנפשו שודאי יקיימם, וראוי שיהיה אפי' באזהרה כדם שהוא דבר שנגד השכל אפשיי כן הולך חזק לחזק באזהרתו, כדי כי על עשיית מצוות עשה או להזהר מלא תפיש צריך האדם שמירה יחידה, כי היסוד מצד דעת האדם ושכלו לעשות דברים שנגד השכל, ולכן צריך האדם להתחזק ולהתחזק בכל נפשו ומאודו לעשות רצונו יתבצר, ויולי האו ואולי יעלה בידו לשמור את נפשו מפיתוי יאיר.

ואפשר שזאת כוונת המדרש כי'ל ונפש כי תחטא וגו', שפירוש הכתוב הוא שהבורא יתבצר מתחמם על כפשו בחוטאת שלא יאמר עמלם מלהשכל בחטא, ועל זאת קאמר אמר יי'ל לנפש אני תבצתי רק חזק לבצתי אכול כדם, פירוש וממנו היה לכם ללמוד עד כמה צריך האדם שמירה מעולה והתחזקות יחידה בקיום המצוות, אפי' בדבר שהוא נגד שכל האדם ועצמו, ואין לא נשמרה לנפשך ונשלת בחטא, כי אם היה האדם מתבונן באזהרה זו עד כמה שצריך הוא להתחזק בשמירה המצוות, לא היה צא לידי חטא לעולם.

ועתה נחזור לנאמר דברי המדרש ויקרא אל משה כה"ד שמע ישראל כי' חלקיו כ' אחד. ולכאורה כבר נאמר בחוב"ק חייב שמיטה כל המצוות פעמים רבות כגון אם שמוע תשמעו צקויו וגו' (שמות י"ב) אם שמוע תשמעו אל מצוותי (דברים י"א) ועוד כדרכי פעמים, וזה למד צ"ל הכתוב גבי מצות יתור כ'.

מכ שאמר ז"ל (פסוק דף ג' כ"א) אין אדם עזיר עצירה אל"כ וכנסה זו רוח שעות, ובודאי כוונת חז"ל היא משום זו בקושיא, בדלא רוח שעות אי אפשר לשום דבר דעת לעבור עצירה בקושיא כי"ל רק שונם זו רוח שעות ועל שוטט אין קושיא, ובאמת צעמה עצירה שוכה מכל זה, ואין מוחן על לבו כלל שהשי"ת רוחא, ואינו טופר ח"ו, רק נשחטב ואינו מוחן על לבו כלל עתה"ד ז"ל. ועת"ז מוצא דבדרי רש"י ז"ל (פ' קרח) עכ"פ רצ לכם בני לוי ח"ל ולא עפשים היו שכן הורה צדק וקבלו עליהם לקרב אלא הם חטאו בנפשם וכו' ע"כ. ולכאורה צמק שקטב ונחם תמיכה רש"י ז"ל, וברי עדיין בקושיא במקומה עומדת, ולדך קבלו עליהם לקרב אחר כל הכתובות וכו' עפשים היו.

אמנם נראה ברור מדברי רש"י ז"ל דכיון שבהם חטאו בנפשם, שזו אין להמיר על שכתב"ו בנפשו ע"ז לגשה אל המזבח להקדיר קטרת, כי אם הפיקה בנפשותם וכנסה זו רוח שעות צעמה כחטא, ואינו שם על לב כלל שפיי החטא הוא מביא על עצמו אבדון ר"ל בגוף ובנפש. ומעתה לא קשה כלל על שראו לעשות זה, אחר שבי"כ הורה צדק משרעי, דכיון שחטאו בנפשם ע"ז עיניהם מראות ולבונם מהשכיל ואזהרה ע"ה מזה ויסרחה הכתמים.

ובזה יבוארו דברי המדרש (קושיא יר"ד) נפש כי תחטא בשגגה וגו' אמר לה בקצ"כ לנפש אני תבצתי ע"ך רק חזק לבצתי אכול כדם ואח יולאת וחוטאת נפש כי תחטא בשגגה. וז"ל שייכות אזהרה אכילה דם להכא. ונראה לפרש בבקדש מ"ש רש"י ז"ל שם וכו' מספרי ח"ל ר"ש בן סאלי אומר לא צא הכתוב אלא להזהיר וללמד עד כמה צריך להתחזק במצוות אם כדם שהוא קל להשמר ממנו שאין אדם מתאור לו הולך לחזק באזהרה ק"ו לשאר מצוות, עכ"ל. ולכאורה צריך ביאור התחזקות למ"ל בשמירה כדם, וכי מי פחי יסור היה לאכול דם, שהוא דבר שאין נפש האדם מתאור אליו, ואדרבה נפשו קשה זו, וח"כ למד הולך הכתוב לחזק באזהרתו. אמנם מזה נלמד כי אף מעשה שהשכל מתנגד לו, ואילו לא היה עצירה בדבר היה האדם מומאם באכילתו ומתרחק ממנו, ויהיה נחשב למעשה שעות צעניו בצריות לאכול דם.

אח חיוז השמיטה, הרי בכלל מה שניתח תורח על חיוז השמיטה בכל התורה וכלל גם חיוז השמיטה במטעם זו. אמנם נראה לומר דכח שמיטה הוא גם לשון הכזה כמאכ"כ (בראשית מ"ב) כי שומע יוסף. וזאת הסיבה בחו"כ במצות יחוד ה' שם ישראל כלומר שתצונו ותחטמק במטעם זו, כי בענין האמונה ביחוד ה' לריך החבונות יתירה שחכים מקושרת בפנימיות הלל, ולא סגי באמירה פה בלבד, דאם ח"ו האמונה בשהי"ת הוא חלושה וקלושה בלל האדם, בקל יוכל להיחל"ל להחגבר עליו ולהסיתו לעבירה ר"ל כי יבנים רוח שפות בקרב, וע"י שמונותו רופפת לא יכיה פחד אלקים לנגד עיניו, ולא ישים אל לבו כי השהי"ת עומד עליו וזוהי צמצונו, כמ"ס ק"ז השומע משה זל"ה לנאר הענין איך ישיח האדם להמרות נגד צוואה.

אמנם אם שלם הוא באמונתו יתבדק, וזוהי קצושה בלבו כיחוד חקוק במקום נאמן, ודברי הכחוז שויתי ה' לנגדי תמיד יהיו מקושרים בפנימיות לבנו, אזי תהיה יראתו ממנו יתבדק מחמתה, ולא יצוה לירי שחכה ורחה שפות, כמאכ"כ (שמות כ') ובעבור תהיה יראתו על פניכם בלחתי חתמא. וזוהי כחזה תורח ליווי השמיטה במצות יחוד השם, להורות כי בענין זה לריך החבונות יתירה. והשחא יתיישב שייכות דברי המדרש ה"ד שם ישראל וגו' לפסוק ויקרא אל משה, דהקריאה היחא ג"כ כדי שיכין משה דעתו ויתצונו ויוכל לקבל אור הדיבור, וכמו כן עשה משה לבני ישראל צעה דבר אליהם, הקדים להם הקריאה כדי שיכינו את לבם אל ההצבונות במצות שהי"ת, וכמו כן דברי הכחוז שם ישראל הם ליווי שיתצונו ישראל במצות יחוד ה', וע"כ שייכו ספיר אהדדי. והשהי"ת יחזור שחכה להחזק צו וצחורתו הקדושה באמת ובחמים ובפנימיות הלל, וזכה לגאולה שלמה ואמיתית, ולישועה אמיתית, צרחתו וצרוצ חסדיו, ולחיות וליראות בהתרוממות קרן החורח וישראל ובהתגלות כבוד שמים עליו צ"ל.

*

ואם נאמר כדברי רבינו בחי"ל דקאי על מה דכתיב לעיל מיניה ב"פ פקודי וכבוד ה' מלא את המסכן, וע"כ לא הולך להזכיר מי הוא הקורא, א"כ קשה למח נאמר וידבר ה' אלי, הרי ידענו כי ה' דבר, דקאי על כבוד ה' האמר לעיל.

ב (ברש"י ז"ל לאמר, לא ואמר להם דברי כבושים בשבילכם הוא נדבר עמי וכו' ע"כ. וקשה שברי אין אלה דברי כבושים אלא דברי כבוד וגדולה לישראל.

ג **במדרש** ילקוט (תל"א) חיתא חלעזר בן דכאצי אומר יכול ה"כ מדבר עמו לנורך עמו ח"ל לאמר לנורך ישראל ה"כ מדבר עמו ולא לנורך עמו, ד"א יכול לא ה"כ מדבר עמו אלא לנורך הקהל ח"ל לאמר מדבר ה"כ עמו לנורך עמו, ע"כ. וזכה דברי חילוקם הללו קשים להלמן חדא הא דקאמר חלעזר בן דכאצי חיו מובן דמאי ה"כ חמונה שחיה מדבר עמו לנורך עמו ולא לנורך ישראל, וזכי כתיב בזה"כ בקרא דבר אל בני ישראל. גם דעת חידך מ"ד דקאמר יכול לא ה"כ מדבר עמו אלא לנורך הקהל חמונה, מדוע ניימא שלא צא הדיבור לנורך משה, וכי אין הוא מחוייב בכל המצות ככל ישראל.

ד **במדרש** ר"פ ז' רבי תנחום בר חיילאי פתח (תהלים ק"ג) צרכו ה' מלאכיו גבורי כח עשו דברו וגו' צמח הכחוז מדבר וכו' בישראל שפמדו לפני ה' סיוי הכחוז מדבר שהקדימו עשויי לשמיטה ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע וכו'. לשמע בקול דברו. א"ר תנחום בר חיילאי צוהב שבעולם משוי שקשה לאחד נוח לשנים ולשנים נוח לארבע או שמונה משוי שקשה ל' רבוא נוח לאחד כל ישראל עומדים לפני ה"ם ואומרים אם יוספים אהנו לשמע וגו' ומשה שומע קול הדיבור עמו וזכי חדע לך שזוהי כן שמכולם לא קרא אלא למשה לכך נאמר ויקרא אל משה. וי"ל דדברי המדרש דפתח דבריו שהכחוז צרכו ה' מלאכיו וגו' מדבר בישראל, וכדר קאמר דלא קאי אלא על משה, שמכולם לא שם דברו של מקום אלא הוא.

ה **בתנ"כ** ר"א רבה (פ"ז) צעה שחמרו ישראל נעשה ונשמע וכו' אחר הקב"ה ויקרא לי תרומה וי"ב.

באופן אחר יש ליישב מה שדקדקו המפרשים למח נאמר ויקרא אל משה ולא הזכיר מי הוא הקורא,

מ"ז ע"ה) א"ר יחזקאל אמר שמואל שלשה חלפים כלכות
משכחתו בימי אבנן של משה וכו' א"ר אבהו אפ"כ
החזיר עתניאל בן קנז מחוק פלפולו שנאמר וילכד
עתניאל בן קנז (ויחשע מ"ו), ע"ה. וא"ר מר כ"ה
שייך ענין הפלפול אלל משה שלמד את הכתוב כ"ה
מפי הגבורה, וכ"ה בכל צדור ומחזור אלל בשמאל,
לכ"ה ספיקא קמי שמיא.

והנראה לומר כי לפי שלימוד הכתוב וצירור הכלכל
ע"י יגיעה בפלפול הוא דרך בעבודת השי"ת,
דק"ב חדי בפלפול אוריות, ומגיע נח"ר לפניו
מלימוד הכתוב בדרך פלפול, על כן חפץ הקד"ש לומר
את משה בעבודת ה' ע"י לימוד תורה בדרך הפלפול,
ואילו לא היה משה שוכח בלתי יוס הראשונים
מה שלמד מפי הקד"ש, לא היה יכול לעבוד את ה'
בלימוד תורה בדרך הפלפול, ע"כ מזה"כ' כי"ה לו
זאת שיטתו את הכתוב שלמד בני יוס, כדי שלא
תחסר למשה אף בחינה זו בעבודת ה'.

והשואל א"ש דלג קשה הא, דליתא בגמרא גדרים
ובמדרש שכל ארבעים יום שעשה משה למעלה
היה למד תורה ומשכחה. דאף שאין שייך שכתב
בחורש ששומעים מפי הקד"ש, כדליתא במדרש כ"ה
שכאשר שמעו ישראל אבני ולא ידעו לך נתקע ח"ה
בללם וכיו למדים ולא היו משכחים. מ"מ היתה סבה
מזה"כ' שישכח משה את הכתוב שלמד בני יוס
שהיה צדק, כדי שיהיה לעשות נחת רוח לפניו יתברך
בלימוד הכות"ש בדרך פלפול, ורק בסוף מ' יום
תחלה לו הקד"ש במתנה כדי שיהיה חקוקה על לוח
לבו ולא ישכחה.

וכמו כן י"ל כי מה שאמרו ישראל למשה שיעשה
שלח ציננים להגיד להם דבר ה', היה ג"כ מטעם
כ"ה, כי לפי ששמעו אבני ולא ידעו לך מפי הגבורה
נתקע ח"ה מלפני ולא היו משכחים, ולא היה צדק
לעבוד את ה' בלימוד הכתוב בדרך הפלפול, שהרי
מה ששמעו מפי הגבורה היה צדור להם ולא נפל בו
ספק, ע"כ אמרו למשה דבר אחר עמו ושמעו, כדי
שחזר לעבוד את ה' גם בלימוד הכות"ש בדרך הפלפול.
וכאשר אמר ללמוד מפי משה ואלו כמה גדול כח

והנראה לומר בענין זה קדם הא דליתא במד"ר (ש"ס)
רצ"ה ע"ה מ"ז) ר' יודן בשם ר' יחזקאל אומר
בשעה ששמעו ישראל אבני ה' אלוקך נתקע תלמוד
תורה בללם וכיו למדים ולא היו משכחים בלא אלל
משה ואמרו משה רבינו תעשה את פרוצין (מל"ז)
שליח ביעותינו שנאמר (שמות כ) דבר אתה עמו
ושמעו ועתה למד נמות וכו' חזרו לכוונת למדים
ושוכחים אמרו מה משה צ"ר עובר אף תלמודו עובר
מיד חזרו בלא להם אל משה אמרו לו משה רבינו
לואי יגלה לנו פעם שנים לואי יסקני ממשקיות פיהו
לואי יתקע תלמוד תורה בללם כמות שהיה אמר להם
אין זו עכשיו לפיכך ללג הוא שגא' (ורמ"י ל"ה) נחתו
את חורתי בקדשם ועל ללם אכתובם, ע"ה. כרי מצאנו
בדברי המדרש כי מה ששומעים מן הקד"ש בעלמא
לא שייך בו שכתב. ולכאורה קשה ע"ז מהא דליתא
בגמרא גדרים (ל"ה ע"ה) וא"ר יוחנן בתחלה היה
משה למד תורה ומשכחה עד שניתנה לו במתנה שנאמר
ויתן אל משה ככלתו לדבר אחר. וכן ליתא במד"ר
פ' תשא (פמ"ו) א"ר אבהו כל מ' יום שעשה משה
למעלה היה למד תורה ושוכח אל רבון העולם י"ה לו
מ' יום וא"י יודע דבר מה עשה הקד"ש משהשלים
מ' יום נתן לו הקד"ש את הכתוב מתנה שגא' ויתן
אל משה, ע"ה. אלמא דאף במה ששומעים מפי הקד"ש
שייך שכתב.

ור"י ישב שלא יסתרו דברי חז"ל אחריו מלאך דכ"ה
ליתא בגמרא (גדרים ל"ה ע"ה) א"ר יוסי בר
חנינא לא ניתב תורה אלל למשה ולרשע שנאמר
(שמות לו) כתב לך וכו' ומשה נבג זה עובד עין ומתה
לישראל ועליו הכתוב אומר טוב עין הוא יבורך (משלי
כ"ג) מתוך ר' חסדא ואוחי טוב ה' צדק הכיח ללמד
אחכם וגו' (דברים ד) וכו' אלל פלפול בפלפול (פירש"י
דל לבין דבר מחוק דבר הוא דליתא למשה ונבג
בו שכתב עין ומתה לישראל) ע"ה.

ור"ב אורה צ"ה לבין דברי בגמרא שנתן הקד"ש
את הפלפול בחורש למשה, וכי מה היה שייך
עין הפלפול בני משה, וכו' הפלפול שייך רק במקום
שה ספיקות, מחמת שהענין הוא נעדר הצירוף, וע"י
הפלפול מתברר הענין, כ"ה דליתא בגמרא (תעורר

השכחה, חזרו ובקשו משה רבינו לואי יגלה לנו הקב"ה פעם שנית, והשיב להם משה אין זו עכשיו, כי גרם החטא ולא זכו לא לשמוע שוב תורה מפי הכהן, ורק לעתיד לבא יזכו לך.

ועפ"י דרכנו ויתבאר לנו דברי רש"י ז"ל (ומקורו בספרי) צ"ל דברים עכ"פ (דברים א) ואקח את ראשי שבטיכם אנשים חכמים ויודעים. אבל נבונים לא מלאכה וכו'. ולכאורה יפלא שכרי המדות הכריכות לדיינים נאמרו ע"י יתרו ברוח הקדש, וא"כ אם לא היו בנמצא בעולם דינים משה אנשים שכם במדרגת נבונים, ודיינים המצויים דבר מתוך דבר, אי"כ למח נאמר מזה זו בחורב בין המעלות הכריכות לדיינים, וכו' לא. תלזה החורה על דבר שאינו במציאות כלל. ואם נאמר שנאמר לויז הוא ללורך דורות הבאים שכם נמצאו אנשים שכם במדרגת נבונים, זו קשה מן הראשונה, שכרי אם דבורו של משה דור דעה לא נמצא מעלה זו, על אחת כמה וכמה בדורות הבאים שלא היו במדרגת גדולה כ"כ, ודאי שלא נמצא מעלה נכון.

אמנם על פי מה שפרשנו מוצן שפיר, דכנה מעלה בןן הוא שמצין דבר מתוך דבר, כלומר שאף בדבר שלא נחזרה ההלכה, הוא מזכיר ומלכץ ההלכה לאמיתה, ע"י שמדמה מילתא למילתא, וכפי מה שנחזר שלא היו דבורו של משה ספיקות בהלכה כלל, כי כל מבקש ה' שנסתפק בדבר מה שאל למשה ואמר לו הלכה ברורה, כי החורב נחזר לו במחנה, וזכיה הכל ברור ומחזור אליו כשלמה. נמצא כי לא היתה שייכת מעלה "נבונים" המצויים דבר מתוך דבר בדבר הלכה, דבורו של משה, ועל כרחק לומר כי מה שנקש משה מעלה נבונים, היינו המצויים דבר מתוך דבר בסתרי החורה ובמעשה מרכבה, שכם לא היו יכולים לשאול ספיקותיהם ממשה, וכדליתא במ"ס חגיגה במשנה שם (דף י"א ע"ב) אין דורשין וכו' ולא במרכבה ביחיד אלא"כ היה חכם ומצין מדעתו. ובגמרא שם הכי קאמר אין דורשין וכו' ולא במרכבה ליחיד אלא"כ היה חכם ומצין מדעתו (ופירש"י ז"ל אלא"כ היה חכם ומצין מדעתו, שלא יאמר לשאול לרב כשיסתפק לו דללו אורח ארעה לפרוש ביהדי) ע"כ. וביוני שניונים אלו הם גבויים ורמיים עד למאד, והבשגה בכם קשה מאוד, לא מלאו נבונים צמחיה

ז המצויים במעשה מרכבה וסתרי חורב דבר מתוך דבר. אמנם דורות הבאים שגולו ספקות גם כהלכה, הולכר לנבונים המצויים דבר מתוך דבר בדבר הלכה, ונבונים צמחיה זו לברר הלכות נמצאו וכו'. וא"ש שלא נאמר בחורה מזה נבונים לריק, שכרי נאמר ללורך דורות הבאים, שגולו למנות דיינים המצויים דבר מתוך דבר כהלכה.

ועתה נחזר ליישב כל הדקדוקים המצויים בפסח דברינו דכנה רש"י ז"ל בשם ח"כ כח וידבר ה' אלו מאלו מועד לאמר. מאלו מועד, מלמד שכיב הקול נפסק ולא היה יולא חוץ לאלו, יכול מפני שהקול נמוך ח"ל וישמע את הקול וגו' הוא הקול המתפרש כהללים קול ה' בזה (תהלים כ"ט) וכו', א"כ למח נאמר מאלו מועד מלמד שכיב הקול נפסק ע"כ. ויבליקוע איתא ח"ל אם תאמר כשכיב מדבר עם משה בקול נמוך היה מדבר לפיכך היה יכול לשמוע לא היה מדבר אלא בקול מתוך חורב ששמעו ישראל קולו בדבור ראשון ומחו וכו' שגא תאמר ישראל היו שומעין את הקול מבחוץ ח"ל וישמע הוא היה שומע וכו' מאחר שבקול גבוה היה מדבר למח לא היו שומעין לפי שגזר הקב"ה על הדבור שיאל ויילך אל משה עשה לו הקב"ה שזיל עד שמגיע למשה ולא נשמע לכאן ולכאן שנאמר (חייז כ"ח) לעשות רוח משקל ע"כ.

ועפ"י דרשות אלו יובן מה שאמר לו הקב"ה למשה לא ואמר להם דברי כבויים בשבילכם הוא מדבר עמי, כי דבר זה בעצמו שלא זכו ישראל לשמוע הדבור מפי הכהן, לפי שגזר הקב"ה על הדבור שילך אל משה ולא נשמע לכאן ולכאן, הלא הוא חובתא מוסר לישראל, כי חטאם גרם שלא חזרו לשמוע קול ה' כאשר בראשונה, אמנם הנה הרמב"ם ז"ל כתב בפ"י מהלכות יסודי התורה (כ"ז) וז"ל, הוציא אפר שחור" נבואתו לעצמו בלבד לברחיב לבו ולחוסף דעתו עד שידע מה שלא היה יודע מאותן הדברים הגדולים ואפשר שיחלה לעם מעמי הארץ לכוון אחסם ולחודיעם מה יעשו וכו'.

והנה לפי זה היה מקום לומר כי מה שכיב הקול נפסק ונחגיוע לישראל ולא זכו לשמוע דבר

לארץ של משה, משליב בזמן שביה בדבור אל משה
לאורך כל ישראל ביה בקול: שמע לבנים, חיל לאמר
לאורך ישראל ביה מדבר עמו ולא לאורך עמו, ואפסיב
ביה בקול נפסק ולא זכר ישראל לשמעו. ואידך מיד
זה לבוסוף על דבריו, דלא חישא כי ביהה כנפוצה
לאורך ישראל בלבד, לאורחא את מותא ב', אבל לא
נוספו למשה חכמה ודעת ולא נחפלה יותר פיי
כנפוצה, חיל לאמר מדבר ביה עמו לאורך עמו,
שע"י כנפוצה עלה ונחפלה במדרגות רמות,

ועתה נבא ליישב מה שדקדקו במש' למד לא לאמר
ויקרא ב' אל משה כדי שגדע מי הוא בקדשה.
חמשה י"ל כמ"ש רבינו בחיי ז"ל כי לא הוצרך
הכתוב לזכור מי הוא בקדשה לפי שפסוק זה קאי
על כבוד ב' האמר בסיפ' פקודי, אך כבר ספגנו
לעיל לדבריו יקשה להיפך, מדוע הוצרך הכתוב לומר
וידבר ב' אליו, דמאי לכתוב וידבר אליו, והוא ידעין
ממילא כי ב' דבר. ואפ"ל דכזה רש"י ז"ל כתב, אליו
למעט אכרן, פ"ב. וכזה אי כוונתו רח וידבר אליו
הוא חמינה כי לגמרי נחמשה אכרן, וכ"ש ישראל
ממלאה זו, ולא נאמר דבור זה אליו לאורך משה בלבד,
ועל כן לא שמעו הם קול הדבור לפי שאין הדבור
נוגע להם, וכדאיתא בגמרא חגיגה כ"ל, שלא שמעו
דברי משה אליו ר' יוחנן לבדו, לפי שאליו בלבד
נגשו הדברים, וע"כ כתיב הכא וידבר ב' אליו, לברוח
כי הא דנחמשה אכרן מחיצת אליו, כיוני רק לומר
שלא שמע קול ב', אבל טעם הכונה נאמרה גם
לאחרן ולכללות ישראל. ודבר זה נשמע מכתוב וידבר
ב' אליו, אף דבא"ש ידעין כי ב' הוא במדבר, וקאי
על סוף פרשה הקודמת בדברי רבינו בחיי, והוא פני
לכתוב וידבר אליו, אליו פ"ב להודיענו שלא נחמשה
אכרן וישראל אלא משמישה קול ב', ולא משום הכונה.

ועפ"י דברי המדרשים כ"ל שאף שביה קול הדבור
חזק מאוד לא נשמע אליו למשה. וכתבנו לו גם
דברי הגמרא (שם פ"ו פ"ב) דפרק ולישעלו בני
שימשה וליקבלו חורב בני משמשה אומר ר' יוחנן (תשי'
מ"ח) לא מראש בסתר דבריו (פירש"י ז"ל במקום
אח' חשך, וליכל חושך הוא). נשמע מה כי קטל
החורב **היה** בגלוי ופרהסיא, ולכאורה זה סותר

ב', הוא משום שאותה נפוצה ביהה נוגעת למשה
בלבד, להרחיב לבו, ולבוסוף חכמה על חכמתו וידיעה
על ידיעתו, וא"כ אין זה גריעותה גביהו שלא זכר
לשמעו בקול ב', שכרי לא אליהם נוגשים בדברים,
וככה דאיתא בגמרא (חגיגה כ"א פ"ב) אליהם ורי
יומקו כוונת גרסי באורייתא דמקרא לכו מילתא שוכה
אמר ויקום ויחיל ויניציד עיסקא וקיים נפשיה
אפס כי לא יכ"י בך אציו (דברים ע"ז) תלו איתורו
חיותי גודא רשיעא (כלבו וישבו חתם גבר רשע)
כוונת קא כרבי ריפחא אחו חרי מלאכי השרת שמעיה
ר' יוחנן דאמר חד לתכריב ינשוי עליהו כאי גודא
ונקטליהו שמעיה חיי עוב"ד ועוסקין בחיי שעה
אמר ליה אידך שבקיהו דאיתא בכו חד דקיימא ליה
שפחא (פירש"י עתיד להבגדל ואין זמנו לנחת) ר'
יומקו שמע אליהם לא שמע אל"ל ר"י לאליהם שמע
מר מידו אל"ל לא אמר מדשמעיה חנה ואליהם לא שמע
ש"מ ולדידי קיימי לי שפחא וכו' ר' יוחנן כדר
(לחלמוד) אליהם לא כדר וכו'. פ"ב

מבואר מה כי לפי שלא ביה הדבור נוגע אליו לר'
יוחנן לבדו לא זכר אליהם לשמעו שיחה מלאכי
השרת, וכמו"כ יש לחוש כי לא יווסרו ישראל דבריו
כבוסים שיאמר להם משה שלא זכר לשמעו בקול הדבור,
כי יבואו בטענה שלא ללד שכל מנצח נבצר מהם לשמעו
בקול ב', אלא לפי שאין הדברים נוגשים אליהם אלא
למשה. לנחת אמר להם משה בשבילם הוא נדבר עמו,
כלומר כי דבריו ב' אליו אינם לאורך טעמי להרחיב
דעתו, אלא לאורך כל ישראל נאמר בדברים, ואפסיב
הוא נדבר עמו בלבד, ולא זכיתם לשמעו קול ב' בדבריו
עמו, מחמת שגרים כחטא, ואלו הם דברי חוכמה
היוודים חדרי צנן, וכבשים לבו של אדם לתפוצה,
בראותו מה החטא גורם.

ובדרך זו נבא לבאר דברי הילקוט (קושט ג')
אלמר בן דבאי אומר יכול ביה מדבר עמו
לאורך עמו ח"ל לאמר לאורך ישראל ביה מדבר עמו
ולא לאורך עמו. והכוונה כלפי הא שדרשו ז"ל שביה
הקול נפסק ולא ביה שומע אלא משה בלבד, לכן
אמר יכול ביה מדבר עמו לאורך עמו, כלומר ועל
כן לא ביה הקול נשמע לישראל כי ביהה כנפוצה

ורק לעמיד לנא חכו כל ישראל לשמוע בקול ה', ועייב קאמר לשמוע בקול דברו נאמר על משה, שרק הוא צעמנו זכא לשמוע בקול ה'.

ועפ"י זה תחבאר גם שייכות המדרש בגיל דמיוני צמח שהקדמו ישראל נעשה ונשמע לפרשק זו. כי לפי שהשוקקו ישראל לשמוע קול דברי ה' במשכן הקדמו נעשה לנשמע, עייב מסמיך המדרש האי דרשא להבא, כי מהבא ילפין שלא זכו ישראל לשמוע קול ה' במשכן, כדכתיב וידבר ה' אליו למעט אהרן וכ"ש ישראל, והם הם דברי הכנזשים שיפרס משה, כי אצדו בחיוב נשגבה זו, ורק לעמיד לנא חכו אליה. ונזכר במכרם לשמוע תורה מפי הכהנים ולראות ביושעת כל ישראל ושמחתם וצבתרוממות קרן התורה ישראל וצבתגלות כבוד שמים עלינו צב"א.

*

באופן אחר ית ליישב מה שדקדקו המפרשים שלא להזכיר הכתוב שמו יחזקאל על הקריאה, דכתיב ויקרא אל משה, ואם כדברי רבינו בחיי ז"ל שלא כוונת הכתוב להזכיר שם הקורא לפי דקאי על סוף פרשה הקודמת דכתיב וכבוד ה' מלא את המשכן, קשב שא"כ למד הו"ל הכתוב להזכיר שמו יחזקאל על הדבור דכתיב וידבר ה' אליו.

ונראה בהקדם מה שחלקו הראשונים ז"ל על מ"ש רש"י ז"ל צ"ע משפטים ע"פ (שמות כ"ד) ואל משה אמר עלה אל ה' וגו' וז"ל פרשק זו נאמר קודם עשרת הדברות וצ"ע בסיון נאמר לו עלה. וכ"פ רש"י ז"ל שם עפ"י זה מאמר הכתוב ויצא משה ויספר לעם וגו' ואח כל המשפטים. דקאי על ז' מלות בני נח וצבת וכבוד אצ ואם ופרס אדומה ודיין שנתנו להם צמרה. והשיג עליו הרמב"ן ז"ל כי אינו נכון שיהיה על המשפטים שנאמרו עליהם בני נח ונאמרו להם צמרה, שכבר שמעו וידעו אוחם, ולא יאמר ויספר אלם צבתרוממות אשר יגיד. וכבר ביטע לראות הראשונים ז"ל שפירש הפרשות כסדרן, ופרשק זו לאחר מ"ח נאמר, וקאי מאה"כ ויספר משה וגו' ואח כל המשפטים על כל המשפטים החכרים צפרשק זו וכו', עייב צאורק. וכבר היו אמרנו לעיל (צפ')

לכא דאיתא צמ"ס סנהדרין (דף כ"ז ע"ב) למד נקרא שמו (של תורה) תושיב וכו' שניתנה צמשי מפי השטן עייב. אמנם לפי המדרשים בגיל מוכן שפיר, כי אף שמתן תורה היה צפרסוף לעין כל, שכרי לפיכך לא נתן הקב"ה את התורה בגיל, אעפ"כ היה הדבר צמשי מפי השטן, ודיינו שלא בגיע הקול כי אם לאזי ישראל, דוגמת ה' דאי במדרש בגיל, שנעשה שכל לקול ולא נשמע חילך וחילך.

ועפ"י האמור נבאר דברי התנוד"א בגיל, דכנה ישראל שהשוקקו לשמוע צמנאם קול ה', וידעו שכדי לזכות למעלה זו עליהם לתקן מעשיהם ולהרבות מלכות ומעשים טובים, ועייב שזכינו עצמם כראוי חכו לשמוע בקול ה'. וצדק פירשנו נעשה ונשמע ודיינו שנעשה מלכות ומע"מ, ועייב כך נשמע ודיינו שחכו לשמוע קול ה' מדבר מעל הכפורה. אחת אפ"ל צכוונת התנוד"א צעשה שאמרו ישראל נעשה ונשמע, ודיינו שהשוקקו למלכות ומעשים טובים כדי שחכו לשמיעת קול ה', מיד אמר הקב"ה ויקחו לי תרומה לבנין המשכן כי העסק צבנין המשכן הוא הכנה להם לשמוע בקול ה', ואף שלא זכו אז לשמוע קול ה' במשכן כי גרם החטא, ישמעו לעמיד לנא דברי חלקים חיים צבית המקדש העתיד. וכבר קדושת זקוני זל"ה צישמח משה פרשק תורה על הפסוק כחית למאור כי כל המקדשות הם רק העתקה מן המשכן כי נעחק קדושת המשכן אליהם, דוגמת אדם המעתיק מלכות מאגרת הכתובה עייב איש חכם נפלא, דאף שהכתב הוא אחר, מ"מ הם הם אותם המלכות, וא"כ חכו לשמוע קול ה' במשכן לעמיד לנא, שכרי גם צמקדש העתיד חכלל קדושת המשכן.

ובררר זה יתפרש גם דברי המדרש (קושא ג) ר' תנחום צר חילאלי פתח וכו' עושי דברו וגו' מדבר בישראל שעתמו לפני ה' סיוי וכו' שהקדמו עשייה לשמיעה, וכבר מסיים המדרש לשמוע בקול דברו קאי על משה שהוא צעמנו שמע קול הדיבור. ולדברנו יובן דכוונת המדרש כי ישראל הקדמו נעשה לנשמע לפי שרצו לשמוע צמנאם קול ה' מאכל מועד, ועייב קאמר מדבר בישראל פי' שם הקדמו עשייה לשמיעה כדי שחכו לשמוע בקול ה', אמנם לא זכו לכך עדיין

מחזיר אל סוף פרשה הקודמת, דכתיב זכ וכו' ח' מלא את המשכן, ועליו קאי ויקרא אל משה, וכו' דהזכיר הכתוב שמו יתצרך על הדבור, דכתיב וידבר ה' אליו, הוא לפי שש"י שקראו בשמ"ת לנא אל חבל מועד נחעלה משה למדרגה גבוהה יותר, ויוספו לו השגות גדולות יותר, ופי' כך המשך השפעה חלקות צמדה גבוהה יותר, וכאשר בא עת דברו יתצרך אליו כבר הים בצחינה אחרת מאשר צעת הקריאה, כי קריאת ה' נרפעתו ותעלבו צמעות עליונות. ועל כן הזכיר הכתוב שמו יתצרך על הדבור, ולא פגי צמה שכתוב מחזיר אל סוף פרשה הקודמת, כי נחזון הכתוב להודיע שהדבור נגלה אליו בצמעות חלקות גבוהה יותר ממה שהיה צעת הקריאה.

*

א' יאמר לייצג דקדוק המפרשים במאמ"כ ויקרא אל משה ולא הזכיר מי הקורא. וי"ל בדרך פשוט עפי"י מה שכתב הרמב"ם ז"ל בפ"י מה' יסודות" (כ"י) החילוק שבין משה רבינו לשאר נביאים שכל הנביאים שמעו נביאותם ע"י מלאך לפיכך רואים מה שהם רואים במשל וחידי, אבל משה רבינו לא ע"י מלאך רק מפי הקב"ה עצמו שגא' פה אל פה אדבר זו וכו', עיי"ש. אמנם איכא לחלק ולומר שמדרגה זו שזכה בה משה מכל הנביאים, ששמע נבואתו מפי הקב"ה בעצמו, הינה רק בגוף הדבור, אבל לא בקריאה שקדמה לדבור. וכתעם לפי שאינה מעלה הדבור כי אם להראות חבה, כמ"ש רש"י ז"ל לכל דברות ולכל אמירות קדמה קריאה לשון חבה לשון שמלאכי השרת משמחין זו, על כן צאה קריאה זו אף למשה ע"י מלאך, ולכן כתיב ויקרא אל משה סתמא, להורות שצאה אליו הקריאה ע"י מלאך.

שוב מלאחי מפורש בן צוה"ק פ' וירא (דף ק"ב ע"ב) ע"כ ויארם שוב אשוב אליך כעת ח' וגו' ח"ח בכל אחר דכתיב ויארם סתם או ויקרא סתם הוא מלאכה דברית ולא אחרת ויקרא דכתיב (ויקרא א') ויקרא אל משה ולא קאמר מאן הוא וכו' אלא בכל הוי מלאכה דברית הוא וכו' ע"כ. ואפשר לרמח זאת בדבר ש"י ז"ל שכתב קריאה וכו' לשון שמע"ש

תרומה) להליל את רש"י ז"ל מהשגת הרמב"ם ז"ל, דהנה בכל דבור מדברי הכו"ק כלולים טעמים והשגות ורמזים וסתרים עד אין חקר, וכל אדם משיג בה לפי דעתו ובחינתו, ובכל פעם שהאדם עוסק בה ועמל לגלות לפותחיה, מתגלים לו דברים חדשים שלא השיגם בלימוד הקודם, כאמנם ז"ל (עירובין כ"ד ע"ב) למד נמשלו דברי תורה כדד מה דד אז כל זמן שהחיותו ממשיג בה מואל בו חלב אף ד"ת כל זמן שאדם הוגב צהן מואל בהם טעם, ע"כ. וזאת היא כוונת אמנם ז"ל (ספרי פ' ואתחנן הוצא ברש"י ז"ל שם) ע"כ. והיו הדברים כאלה אשר הזכיר מנחך היום וי"ל שלא יחא צעיון כדיועגמא (כתב המלך) ישנה שאין הכל סופין אותה אלא כחדשה שכל רצון לקראתה, ע"כ. ולכאורה איך יוכל האדם לחשוב על ד"ת שכבר למד כאילו הם חדשים צעיון, אלא הכוונה כי לפי שהוא משיג בה בכל פעם השגות חדשות, על כן כחדשים הם גם הישגים אלו, כי הם ערבים עליו כחדשים, שמתגלים לו לפותחיה וסתרי מעמקים.

ועפ"י זה מיושבים דברי רש"י ז"ל, שפירש ויצא משה, ו"ספר" לעם וגו' דקאי על ז' מלות צ"י וכו'. כי אף שכבר היו ידועים אלהם ז' מלות בני נח מראש מקדם, שייך למינקט ציה לשון סיפור המורה כי חדשות יגיד, כי היו הדברים צעיונים כחדשים, לפי שנתגלו להם צמעות אלו השגות חדשות שלא ידעו עד הנה, ומה גם שנאמרו להם מלות אלו מפי משה, שצוהו נאמרו להם בצחינה גבוהה יותר ממה שהשיגו עד כה.

ובדרך זה נצא לציאור הענין, דהנה כתבו הספרים הקדושים טעם מה שאומרים בתפלת שמונה עשרה אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב, ואין כוללים אותם יחד לומר אלקי אברהם ויצחק ויעקב, לפי שהאבות הקדושים עבדו את השמ"ת כל אחד צמדה אחרת, והמשיכו התגלות חלקות צעולם איש איש בצחינתו, אברהם הינה עבודתו צמדה החסד, והמשך התגלות חלקות צמדה זו, ויצחק צמדה הגבורה, ויעקב צמדה תפארת.

ועפ"י זה נצא לציאור דברי הכתוב שלא חזר שמו יתצרך על הקריאה, כמ"ש רבינו בחיי ז"ל דוא

והחשקות לקיים מצוות ה' כזוונת וצמחשכ קדמח למעשה. וזכו שזמרו ישראל נעשה שיקיימו מצוות אפילו בלא ככנס והתעוררות, ועיי כך ונשמע, פירוש דשמעש הוא לשון ככנס, כלומר שזכו להשיג עיי כך ככנס והתעוררות לקיים מצוות ה' בצעירות חצינות מחיקות המלח.

ובזה מלאש לפרש מאמר הכתובת"ר (פיי) בשם שזמרו ישראל נעשה ונשמע מיד אמר הכציר ויקחו לי תרומה. דכנס מדכחיב ויקחו משמע שאפילו אם המלא ימלא צרכים מי שיקפון את ידו מלחח יקחו ממנו בעל כרחו, וכן איתא בנחמיה (שקלים פ"א) שזכו ממעבדיו על מחלית השקל, ואחא מג' תרומות האמורות בפרשכ היא תרומת מחלית השקל, וזכ סותר למאכ"כ להלן דכחיב אשר ידבנו לבו, דשמעש שיתנו בנדבחה לבס ולא בכפייח. אמנם עפ"י דבריו מוכן שפיר כי אמנם זכ ככנס שיקחו מהם אף בצ"כ, ועפעס בדבר כי אף אותם האנשים שאין ראויים לתת מ"מ עיי שיתנו נדבחה בכפיה תוליד בהם זכות המלח סברה הלב, ותחשורר בלגס תשוקה מה לקיים מצוות ה' בלבב שלם. וזכו שזמרו הכתוב ויקחו לי תרומה אפילו בכפייח, ועיי מצות הכתיב ישג מדרגת נדיבות כלל. וזכ אפ"ל כזוונת הכתוב"ר בשם שזמרו ישראל נעשה ונשמע, פירוש שקבלו על עצמם לקיים המצוות אפילו בעת שלא יחלבו לבס לעבודת ה', אעפ"י יבופו את עצמם לקיים המצוות מחמת גזרת המלך, ועיי כך יזכו לנשמע דכיוני קיום המצוות בחשקות ובדיקוק ותפילה, מיד אמר הכציר ויקחו לי תרומה אפילו בכפיה, כי אף אם לא תהיה הכתיב בחשקות כלל מ"מ תעשה בהם המלח פעולה לעובד, ויבדל לבס ה' לב עבדו ורזח וכו' יחדש בקרסם.

וברך וזכ לזכר דברי המדרש (פיין קושית ב) ויקרא אל משה וגו' בה"ד ברכו ה' מלאכיו וגו' עושי דבריו וכו' שזקדימו ישראל נעשה לנשמע, ולכאורח מה שייכח כך דרכה לפרשת קרצות. אמנם סבב הקרצות בואו לכפר על חטא, ולא הקרבן עיקר אלא שישם החוטא אל לבו שמרד במלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, ויתחרע על חטאיו המגדילים דינו לזכר קצתו ומעטממים את לבו, ואינו מרגיש

משחמשין בו, כלומר שזקדימו אל חכב הקדומה לדיבור איז מלח הכציר בעצמו, כי אם עיי משרתיו מלאכי מעלה.

*

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאכל מועד לאמר, הקפו המפרשים שלא הזכיר הכתוב מי הוא הקורא וכדי כול"ל ויקרא ה' אל משה וידבר אליו.

במד"ר ר"פ וז ויקרא אל משה וגו' ר' תנחום בר חיילאי פתח (תהלים קיג) ברכו ה' מלאכיו בצורי כח עושי דבריו וגו' ר' הונא בשם ר' אחא אמר בישראל שעמדו לפני כר סניי ככתוב מדבר שזקדימו עשיה לשמיעה ואמר (שמות כ"ד) כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. ואריך ביוזר מה שייך בא שזקדימו ישראל נעשה לנשמע לפרשת הקרצות.

ואמ"ר דכנס ידוע מה שכתבו הספרים הקדומים כי לריך האדם להקדים בכל מצוה מחשבה למעשה ובזמנא יקרב לעשיית המלח. ויחזק בלבב גודל חשיבות המלח ועומק כוונותיה ועממיה, ובכחצוונות וז יתלכב לבבו ויגיע לו חשקות גדולה לקיים המלח, ויעשה בשלימות הראוי. אמנם אף שזכו הדך במעולה בעצדות ה', אך לא כל העמים שוות, ופעמים שאין האדם זוכה להגיע למדרגה זו, שיקדים אחרותה דיליה במחשבה תחלה קודם למעשה המלח, ואפילו בעת כזאת חייב האדם לקיים המלח במצות אנשים מלומדה בלי התעוררות תחלה, ואחרי קיום המלח ירגיש ציפשו כי צוער בקרבן התלכבות וחשקות לקיים המצוות כזוונת שלמה וצבתעוררות עובר לעשייתו, כי סגולה קיום המלח היא להוליד בקרבן התעוררות זו.

ובזה אפ"ל מה שזקדימו ישראל נעשה לנשמע, שקבלו על עצמם לקיים מצוות ה' אף בעת שלא תחשורר בלגס חשקות לקיים המלח, מ"מ יבופו את ירם לקיים המלח בנחמיה נעשה בלבד, שלא קדמה לה מחשבה והתעוררות, ובזכות קיום המלח אפילו בלי התלכבות ודבקות, יתעוררו בלגס רשפי אש האכבה

ואילך לא נתיחד הדבור עם משה. ע"כ. והקשו המפרשים דדברי כצוים בכל מקום משמעותם דברי תוכחה המיוסרים וכצוים לבו של אדם לתשובה, וכבא דתנן בזה"ש תענית (דף ע"ו ע"א) בזמן שצרכים אומר לפניכם דברי כצוין (פירש"י שצוים ודוחקים את הלב לעשות תשובה) אחינו בני ישראל לא שק ותענית גורמים וכו' וקראו לצרכים ולא בגדיכם, ע"כ. ואילו בדברים שאמר להם משה לא מנינו דברים כצוים ומכניעים לבות ישראל, אדרבה אלו הם דברי כבוד ויקר שאין המקום נדבר עמו אלא בשבילם.

(ג) **בִּירְקוֹת** (רמז ח"א) איתא אלתא לאעזר בן דהצאי אומר וכול הוה מדבר עמו לאורך עמנו ח"ל לאמר לאורך ישראל הוה מדבר עמו ולא הוה מדבר עמו לאורך עמנו ד"א יכול לא הוה מדבר עמו אלא לאורך הקהל ח"ל לאמר מדבר הוה עמו לאורך עמנו, עכ"ל. ויש להקשות לדעת ר"א בן דהצאי איתא אלתא אלתעריך ריבויא יתירה שצא הדבור למשה לאורך ישראל, וכו'. מילתא דפשיטא היא שבתורה נאמרה לכל ישראל. וחו קשה דסבר ר"א בן דהצאי שלא הוה מדבר עמו אלא לאורך ישראל ולא לאורך עמנו, וכו'. חומה מדוע נתמעט משה שלא נאמרה בעצמו מלות הקרבנות בתוך כלל ישראל, וגם לדרשה אידך מ"ד יש להקשות, וכו'. הוה סלקא אדעתן שלא נעוה משה צפרשת הקרבנות יחד עם כל ישראל, דאלתעריך לרצוי מדכתיב לאמר. גם י"צ ח"ך יליף מתיבתא לאמר שכיב מדבר עמו לאורך עמו, וכו'. חזית לאמר משמעותה לומר לאחריו ולא לדידיה.

(ג) **במד"ר** ריש פרשה זו איתא ר' תנחום בר תינחילא פתח דברו ה' מלאכי בצויו כח עושי דברו וגו' בזה הכתוב מדבר וכו' דבישראל שעמדו על הר סיני הכ' מדבר שבקידמו עשיה לשיעושה ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה ושמענו. וי"צ שייכות דרשה זו לפרשת הקרבנות.

חשקות ודבקות בקיום המצוות, וע"י שישב ויתחרט על חטאיו ויגזר זכות סלח וצחירות המחשבה, ויכיו וידיו ולבו לא-ל חמוה לקיים המצוות במחשבה נלולה וזכויה זכה וצרכ. אך לא בנקל יוכל הכז ממטאזי לקנות שלמות בנפשו ולהשיג מדרגה זו, שיקיים המצוות צהכה וצכוונה שלמה, אלא בתחלה עליו להכרות מצוות אף בלא התעוררות וחשקות, ועל ידי כך ישיגיע לו הש"ת בהגשה והתעוררות לקיום המצוות בשלימות כראוי.

ובזה מובן מה שבציא המדרש להבא מה שבקידמו ישראל נעשה לשמע, לרמוז כי כשם שקבלו ישראל על עצמם לקיים המצוות אף בצחינה נעשה בלי הרגשה התעוררות, ועל ידי כך יצאו לצחינה נשמת שחיה להם הרגשה וזכרה לקיים המצוות בחשק ודבקות, כן מוטל החוטא הכז ממטאזי ומציא קרבן לה' לקיים מצוות אף שאינו מרגיש רצון והתעוררות לקיומם, ומתוך כך יזכה להשגת התעוררות וחשקות לקיום המצוות.

אמנם לא היה שייך ענין קיום המצוות בלא הכנה והתעוררות כי אם גבי ישראל, אבל לא יתואר לומר כן על משה רבינו ע"ה אשר רוח ה' דבר בו ומלתו על לשונו, וודאי שטרם בוא עליו ההתעוררות העליון קדמה לו איתעוררות דיליה צכוונה שלימה ורצויה. וזאת ירמוז לנו הכתוב ויקרא אל משה ולא הוציאו שמו יתצרך על הקריאה, אלא צא לרמוז כי טרם בוא דבר ה' אליו הכין עצמו בדרגה ובמחשבתו אל הדבור, ונמצא כי היתה הקריאה הזאת על ידי התעוררות דיליה, כי הכנתו והשתוקקותו ודבקותו והתעוררות לבו הוה שבציאה להתעוררות העליון, ולכן סתם הכתוב וכתב ויקרא אל משה להודיע כי הקריאה היתה בזכות משה וע"י הכנתו והכין.

*

ונראה לבאר הענין בהקדם הא דאיתא במד"ר פ' לו (פ"ט ז') ר' פנחס ור' לוי ור' יוחנן בשם ר' מנחם דגליא לעמוד לצד כל הקרבנות בעליו וקרבן חודש **אחרי**, כל התפלות בעלות הכהונה אינה

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מחלל מועד לאמר. פירש"י ז"ל (והוא מדברי הח"כ) לאמר, לא ואומר להם דברי כצוין שצוילם הוא נדבר עמי שכן מנינו שכל ל"ח שנה שהיו ישראל צמדבר כמזמור מן המרגלים

צטלה, כה"ד (ירמ' ל"ד) קול ששון וקול שמחה
קול חתן וקול כלל קול אומרים כודו את ה' כדאי
וגו' זו הודאה, מציאת חודש בית ה' אז קרבן חודש,
וכן דוד אומר (תהלים ע"ו) עלי אלקים נדריך אלם
חודות לך, חודש אביב אלל חודות, הבודאה וקרנ
חודש, ע"כ. וכחצ ציפה חואר שאין הכוונה שיעטו
גם קרצנות לצור, כי עיקר הקרצנות שםס תמידין
ומוספין וכו' גם לעתיד, ולפיכך יבנה ציבמ"ק לעתיד
לכא, כדי שיקריבו בו הקרצנות ויעלו לרצון לפני ה',
וכמלאמר נעים אמירות ישראל (תהלים י"א) כיטיב
צלוך את ליון חצנה חומות ירושלים אז תחפון
זכור לך עולה וכליל וגו'. אלל שכוונת המדרש היא
על קרצנות יחיד דומיא דחודש, ולפי שכולם באים
על חטא זולת השלמים, להכי לעתיד כאשר יצוקש עון
ישראל ואינו לא יקריבו קרצנות אלל, רק חודש דומה
לה מקרצנות שלמים שאין באים אלל להודאה ולכבוד
עב"ד סיפ"ת עיי"ש. וזכור לשטתו הולך שפרש גם
מאמרם ז"ל (נדה ס"א ע"ב) מנאות צטלות לעתיד
לכא, שאין הכוונה שלל וקיימו ישראל מנאות החודש
לעתיד, כי זאת החורה לא חתא מוחלפת, אלל שיכיו
ישראל צמעלה עליונה עד שלל יאטרוו לליווי על קיום
המנאות, כי אצריכם ירואו מעמם לקיים מנאותיהם
של חורה. ע"כ. וזה מכוון לפירושו דצברי המדרש,
שאין לומר שחצטל מנאות הקרצנות לעתיד, וע"כ לומר
דדוקא הקרצנות הצאות על חטא יצועלו, משום שיתמו
חטאים מן הארץ.

ובדרך זה נבא אל הציאור. כי הכה כאשר עמדו
ישראל על הר סיני פסקא זוכמתן, ומדבר חוממן
כמלאכי מעלה, וצביותן צמדרגה עליונה זו ודאי לא
היה שייך שום ענין חטא צבייכו כלל, כשם שלל יהי
שייך ענין חטא לעתיד, וא"כ גם פרשה הקרצנות
הצאות על חטא לא הויה שייכה צבייכו כל עיקר,
לפי מעמדם ומנבם, ורק אחר שחטאו צעגל וחורה
זוכמתן, ירדו ממדרגה עליונה זו, וחצר ה"אצ"ר לשלום
צבם וצבו להיות עלולים לחטא, אז נאמרה להם
פרשה הקרצנות הצאות על חטא. נמלא כי פרשך זו
היא לצני ישראל לחכרת עוון, כי כל ענין הקרצנות
נאמרה להם ללד שחטאו ואצדו מעלתן וחצר ה"אצ"ר
לשלום צבם. צרם לא שייך לומר כן אלל צבי ישראל,

אצל משרע"ה לא פגם כלל צחטא העגל וכדו' אז
כן כוחו עתה, שכיח מווכך ומופשע מן הגשמייות,
כאמרם ז"ל (דברים רצב פי"ד ד') משה איהם האלקים
(דברים ל"ג) מחליו ולמעט איהם מחליו ומעלה האלקים,
ע"כ. וודאי שאללו לא היה שייך ענין חטא ועוון כלל,
וגם מה שחטא צמי מריבם צבם כיחא מנאם ה',
וכדאיתא צמדרגה חמחמא וישב (ס"ו ד') עכ"פ ויוסף
הורד מלרימא זשי"ל לבו חזו מפעלות אלקים מורא
עלילה על צני אדם א"ר יהושע בן קרחה אף כמוראות
שאתה מציא עליונו צעלילה אתה מציא וכו' וכן אהא
מורא שאל" הקצ"ה למשה (דברים א') אס יראה איהם
צאנשים האלה כדור הרע כהא את הארץ כעושה וגו'
איהם אז משה דכחיו (צמדרג י"ב) וכלום משה עניו
וכו' וכיון שאמר להם שמשו נא כמורים (צמדרג כ')
אל" הקצ"ה לכן לא תציאו את הקהל הזה כיו ערע
עלילה על צני אדם וכו'. עכ"ל ולפי זה ודאי כי צני
משה לא הוה שייכה פרשה הקרצנות הצאות על חטא,
כי לגודל מעלתו אין ליאצ"ר שליטה עליו. וזאת אפ"ל
צכוונת רש"י ז"ל לא ואמר להם דצרי כבושים צצצילם
הוא נדבר עמי, כלומר שפרשה הקרצנות הצאות על
חטא נאמרה אלי רק צצצילם, ולא צצצורי, כי לפי
שחטאחם צעגל וחצר ה"אצ"ר לשלום צבם, הריבם
עלולים שוב לחטא, ועלולם להקריבו קרצנות לכפר על
חטאיהם. ועתה מוצן היעצ כי דצרים אלל כבושים
לבו של אדם לחשוב, כי אצרו ישראל כל מחמדיהם
אשר היו להם צימו קדם, צערם נכשלו צחטא העגל,
שכיח גופם עכור ומווכך, ואין ליאצ"ר כח למשול
צבם ולהעצרים על דעת קונם, ועתה כחטא גרם
שחטרו כל אלה, ונחצטב חומרם ומחגשם, ויחיר סוכן
צבם, וכם עלולים לחטא.

ולדרךבנו יתבאר גם דצרי אלמא צן וצבאיו (קטיוא
צ') יכול היה מדבר עמו לצורך ענינו וכו'. וזכור
אמיתא שגם צצצורי משה נאמרה פרשך זו, שאף אללו
שייך ענין הקרצנות, ח"ל לאמר לצורך ישראל נאמרה
ולא לצורך ענינו, דלא שייך ענין הקרצנות הצאים על
חטא צבי משה, כי מופשע הוא מן הגשמייות ואין
ה"אצ"ר שולט בו, ולא נאמרה לו פרשך זו אלל לצורך
ישראל שנקבלו צעגל וחצר ה"אצ"ר לשלום צבם, ועלולים
כם להפגז צחטא, ולפיכך נאצרו להקריבו קרצנות לכפר

ישראל פרשת קרבנות נתייראו חומר להם משכ אל תיראו החטאסקו בחורב ואין אחם יראים מכל אלה כה"ד זאת החורב לעולם ולמנחה, ע"ל המדרש. וכל רואה ישחמום למח נתייראו ישראל בשמעם פרשת הקרבנות, וגם אין הניח משכ דעתם והפיג פחדם צאמרו החטאסקו בחורב. ולדברנו מוצן, כי כאשר שמעו ישראל פרשת הקרבנות, ובכללם גם הקרבנות הבאים על חטא, שם פחדו פחד כי הם עתידים לחטוא, שכרי לולא יתעאלו אין צידם להקריב קרבנות הבאים על חטא, והשיב להם משכ אל תיראו, כי אין הכרח לקיים מצות הקרבנות צפועל, אלא יש דרך ישר לפני איש לקיים מצות אלו על ידי פסק החורב, ומעלה עליכם הכחוצ כאלו הקרבנות אותם צפועל. ובזה נחם דעתם של ישראל צבועל לכס אין הכרח צבועל שכם עתידים לחטוא, אלא יתכן להם לקיים מצות הקרבנות על ידי לימוד החורב.

ועתה נחזור לעניינינו לבאר דברי איך מיד צמדד ילקוט, דקאמר יכול לא היה מדבר עמו אלא לצורך הקבל. דהוי"א דלא שייכא פרשת הקרבנות לבני משה, שכרי מופשט הוא מן הגשמיים ולא יתכן אצלו ענין החטא כלל, וכל מה שנאמר לו פרשת הקרבנות הבאים על חטא הוא לצורך ישראל, ואין בדבור הלאה נוגע אליו כלל, ולהבדיל ממצבא זו אמר ח"ל לאמר מדבר היה עמו לצורך עצמו, והכוונה דחיבת לאמר יתירא הוא, שאם לאות עליו שיאמר לבני ישראל הרי כחוצ צתירא דבר אל בני ישראל, אלא להורות צא, שיתכן לקיים פרשה זו צאמירה צעלמא צלא הקרבה צפועל, וחינו על ידי לימוד פרשת הקרבנות והשחא מוצן כיצד כיצד ילפין מחיבת לאמר שנאמר פרשה זו אף למשה, דכל מה דכוח סלקא אדעתא למעט את משה, שלא צא דבור זה לצורך, כינוי משום שלא יתכן אצלו ענין הקרבנות הבאים על חטא, אכן השחא דילפין מדכתיב לאמר דאפשר לקיים מצות הקרבנות בדבור שפתיים, אייב גם משה רבינו ציה ישנו צכלל, שגם צידו לקיים מצות הקרבנות ציי פסק החורב, כדי להשלים המצוות החסרות למנין חריג.

ובבחינה זו ציארנו גם דברי הגמרא צחים (5) ציה וקריב את אשר להשחא ראשונה

צעד חטאחיהם. וכדי לבאר דרשה איך מיד צילקוט דילין מדכתיב לאמר שכיב בדבור לצורך משכ, נקדים דכנה יש להצנן צדברי המדרש דכס פ' לו הניל שקרבנות יהיו צעלן לעמיד לצא, דלכאורה יחסרו לנו כמה מצוות ממנין חריג, כי לא יכו' צידיו להקריב הקרבנות הבאים על חטא, ואיך לומר שישלשו ישראל מצוות אלו שלא יוכלו לקיימן צפועל על ידי לימוד חורב הקרבנות, דכל הכוסק בחורב עולה כאלו הקריב עולה, ויחשב להם יניב שפחוחיהם כאלו הקריבו קרבנם צפועל. ועל פי הכחא סוצרת זו הכס מקום אחי לבאר מאמר הכניא (האשע י"ד) שוכה ישראל עד כי חלקין וגו' קחו עמכם צדיים ושוכו אל ה' אמרו אליו כל חטא עון וקח עוב וגשלמא פרים שפחיו. ואיחא צמדדיר (שכ"ס פ"ד י"א) ר' אצכו אמר עלה מה נשלם חחת פרים וכו' שפחיו. משמע מדרשא זו, כי נצוה זאת אמורה על זמן בגלות, שלא יכו' צידיו להקריב קרבנות צפועל, ויתקבל שיה שפחוחיו כקרבנות. וכן אומרים צנוסח יכו רצון שאחר אמירה הקרבנות, ועשה צעווחותינו חרצ צבמ"ק וצועל החמיד וכו', ואחא אמרת וגשלמא פרים שפחיו, לכן יכו רצון מלפנין שיהא שיה שפחוחיו חשוכ וכו' כאלו הקרבנו וכו'.

אמנם קשה מאוד לומר כן שצוהא זו נאמרה על זמן שאין ציבמ"ק קיים, שכרי צצוהא זו היא הצעחה כי אם ישוכו ישראל חשוכה שלמה, דהיינו חשוכה מאכבה, ויתכפרו להם עוונותיהם, וצאם יגיעו ישראל למדרגה זו מוכרה יצנה ציבמ"ק, ויכו' צידם להקריב קרבנות צפועל, ומחזיע יוירכו לשלם חחת פרים צניב שפחיים. אמנם לפי דברנו אחי שפיר, כי אף שיצנה ציבמ"ק לא יקריבו צו אלא קרבנות צצור, אכל הקרבנות הבאות על חטא יצעלו, ואייב יחסרו להם כמה מצוות למנין חריג, וכדי להשלים מצוות אלו יאערו לשלם חחת פרים צניב שפחוחיהם, ויחשב להם כאלו הקריבו צפועל.

ובדרך זו נראה לבאר מאמר חמיה צמדדיר פרשת לו ח"ל (פ"ע ח') איך אחא משל לשלמן שוכנם למדינה ועמו כחות כחות של לסטים אמר אחד לחבירו מה דחיל דקין שליעא וכו' כך כיון ששמעו

חורב חטאת לעולב למקדש, פירוש בזמן שחזר ישראל ויבאו נקיים מגל עון ויקיימו מצוות הקרבנות בקריאת הפרשה בללד, אז נריך להקדים חטאת לעולב כמבואר.

וְלִפְנֵי הַבָּמֶזֶד יֵשׁ לַזָּרִי דְבָרֵי הַבְּמִזְבֵּחַ כֹּאֵף מִנְחֹת (דף ק"י) אמר ר"ל מאי דכתיב (ויקרא ז') זאת בתורב לעולב למנחה ולחטאת ולזשס כל בעוסק בתורב כאלו הקריב עולב ומנחה חטאת ואשס וכי ופריך רבא כאי לעולב למנחה עולב ומנחה מיבטי (פירש"י דליכאין משמע זאת בתורב כאי עולב ומנחה) אלא אמר רבא כל בעוסק בתורב אינו נריך לא עולב ולא מנחה וכו', ע"כ. ונחקשו המפרשים מה מוסיף רבא על דברי ריש לקיש, דכרי גס ר"ל ס"ל שבעוסק בתורב כאלו הקריב עולב ומנחה וכו', וצעיון יעקב פירש דריש לקיש לא קאמר אלא כאלו הקריב בכ"ף הדמיון, שלימד בתורב כוא כעין הקרבת קרבן ולא בקרבן ממש, ורבא סבר דחורב עדיפא מקרבנות, והעוסק בתורב אינו נריך כלל לקרבנות. וזוא ע"ד מה שכתב בשו"ת חכם כבי (סי' ע"ז) על אמרס ז"ל כל יתר כניעל דמי (חולין כ"ח ע"ב) דהיינו כאלו ניטל אכל אינו חשוב כניעל ממש. אמרס אף דלדברי בעיון יעקב שפיר איכא חילוק בין דברי רבא לדברי ר"ל, אכל אנהנו לא נדע מה נפקא מינה בחילוק זה, אס לימד בתורב כוא רק כעין קרבנות, או כוא עדיף מקרבנות.

וְאֵם"ף כי איכא חילוק גדול צנייכו כי כנס בן כיום אין צידיו להקריב חטאות ואשמות בפועל, ואזו יולאים ידי חובתיו צטית שפחותיו, כמאמר הכחוצ ושלמה פרים שפחיתו, אמרס כאשר מברר יבנה ציהמיק העמוד, יחי' עליונו להקריב כל הקרבנות שחתייצנו צבס ולא כ"י צידיו להקריבס. וכמו שמיאיו בגמ' (שבת י"ב ט"ב) צר' ישמעאל בן אלישע שקרא ובעט ואמר לכשיבנה ציהמיק איכא חטאת שמינה. וסבירא ליה לריש לקיש דאף שאנוסים אנהנו ואין צידיו להקריב קרבנות בפועל, ולימוד בתורב נחשב לנו בקרבן, מ"מ אין זה אלא כאלו הקריב קרבנות, ולא בקרבן ממש, ואכתי צלרו לנו ממנין חריב, וידינו עליונו להקריבס בפועל כשיבנה ציהמיק

(ויקרא כ') וכו' אז צבס אכל לכל חטאות שיקדשו לעולת הצלות פמכין וכו', ח"ש ר"ל אומר כל מקום וכו' חטאת קודמת וכו' (ציולות) עולב קודמת. (פירש"י כדכתיב צב אחד לעולב ואחד לחטאת) וכו' אמר רבא למקדש הקדימה ככחוצ (פירש"י שחבא בעולב וקראת צעיון מחלל אכל צעודותן חטאת קודמת לדבארמן מה צבס אכל) ע"כ. ולכאורס נריך ציבור שסס לעיון הקרבנות חטאת קודמת לעולב, א"כ ראוי שחב' קודמת לב גס בקריאה, כי מסדור הכחוצים למדנו בלכתא רבוותא, וכמו שמיאיו צדכתי חז"ל צבי' כיר' מצרכין (דף מ"א ע"א) שבעוסקס צפסוק כוא בעוסקס לברכס. ולא מלשון הכחוצים בללד אלא אף מסדור לשון כשמינה למדו חז"ל בלכות, כדאיכא בגמ' (צרכין דף ד' ט"ב) מדמי קורא ק"ש ומחפול מסייע ליה לרי' ויחנן דאמר ר"י אחרי כן עושבס אז כסומך גאולה של ערצית לחפלה ודלל כריב"ל דאמר חפלות צלמלע חקוקס, ע"כ. וכדי נמי אמאי לא נימא דמדקדימס ככחוצ עולב לחטאת כיא קודמת לב גס בעקרבס.

וְנִרְאָה לומר דכנה בגמרא זכרס (דף ז' ע"א) איכא למד חטאת צבא לפני עולב בעקרבילס שזכנס לרצות ריבא בעקרבילס וכנסס דורון אחריי, ע"כ. וככס פסס אז אינו שייך אלא בזמן שבעקרבנות צלות לכפר על חטא, על כן צדיו כוא שירבא בעקרבילס מחלל ואח"כ יכנס כדורון. אמרס כחוס"ק לא נאמר על צחינה זו בללד, שלימכרו להקריב קרבנות בפועל על חטאיהס, אלא שנאמר פרשס זו אף אס חבו ישראל ולא יחטאו, אשפיכ יקיימו מצוות הקרבנות בצלות על חטא על ידי בעסק בתורב הקרבן, צבחי' ושלמה פרים שפחיתו, ואס יכיו ישראל צחייבס זו אין לבס צורך להקדים חטאת לעולב, שברי אין כחטאת בעקרבילס ככא לרצות, כי מווקוס כס מעוון, וצדיו כיא שחקדס פרשס עולב לפרשס חטאת בקריאתה, לפי שהיא חשובה יותר שכולה כלי לנצור. וזוא אפ"ל צחוצה בגמרא למקדש הקדימה ככחוצ, כלומר שלל הקדימה חורב עולב לחטאת כדי שיקריבס קודס לחטאת, שברי בזמן שמקריבין קרבן חטאת לכפר בעדס, ראוי להקדים כחטאת, שבוה בעקרבילס ככא לרצות, ואח"כ חקרב הפועל שביא לדורון, אלא שבעקדימה

שיחבטל מהם היבכ"ר ויחזרו לקיים מצות הקדשות
ע"י עסק החורב.

*

ויקרא אל משה וידבר ד' אליו מאוהב"מ לאמר,
פרש"י ז"ל וכו' מהח"ב, לאמר לא ואומר לכה
דברי כבושין בשבילכם הוא נדבר עמי, שכן מלאנו שכל
ל"ח שנה שבו ישראל במדבר לא ה' מדבר עם משה
וכו', עכ"ל הח"ב. והקשו המפורשים דלון אל דברי
כבושין חלל דברי קלוסין, ומל"ט במס' חגיגה (ע"ז
ע"ה) במתני' שם הוקן שצבן אומר לפניכם דברי
כבושין פרש"י דברים שכבושין ודוחקין אח ככל לפסוח
חשובה, ומפרש שם ולא כן דברי כבושין, אחיו וכו'
קרעו לבבכם ולא בגדיכם וכו', וא"כ דברי הח"ב אל
כי איך יתפרשו דיבורים אלו להיותם טובים לא
לכבוש.

(ב) **אִיתָא** בילקוט (רמ ח"ה) אלעזר בן דובאי אומר
יכול ה' מדבר עמו לנצח עמו, ח"ל לאמר לנצח
ישראל ה' מדבר עמו ולא ה' מדבר עמו לנצח עמו,
דבר אחר יכול לא ה' מדבר עמו חלל לנצח כקבל
ח"ל לאמר מדבר ה' עמו לנצח עמו עכ"ל, ונראה
ד"ה בן דובאי סובר בח"ב כי"ל שלא ה' דיבור
חלל בשביל ישראל, ובח"ב איתא מומרת זו בשם
אלעזר בן אחיו. אבל י"ב מאי ה' כס"ד לומר יכול
ה' מדבר עמו לנצח עמו כלנצח, ואיך יתכן לומר כן,
והלא בודאי כל החורב ניתנה לכל ישראל ולא למשה
רבינו ע"ה כלנצח, וכן קשה לאידך גיסא שאמר יכול לא
היה מדבר עמו חלל לנצח כקבל, וכי כ"ד לומר
שמשפיעים אינו בכלל הכוונ של כל החורב ומתחייב
ואיך יתכן לומר כן. וגם קשה מה דפשע לי ח"ל לאמר
מדבר ה' עמו לנצח עמו אדרבה מלאמר משמע
איפכא דמדבר ה' לנצח ישראל וגם י"ב במאי פליגי
הני תרי מ"ד, ואיך י"ב כו"ה דמר מהיפך לביפך
לכו"ה לאידך גיסא. וא"כ.

ואמ"ל עפ"י"ש הרמב"ן ז"ל ודבר משפיעים במעט
הקדשות, שהכליתן לעורר הכנסה בלב האדם,
כמאכ"ס צדק אלקים רוח נשגבה, ויחשוב האדם כי

י"ב. ורבה פליג עליה ואמר כי העוסק בחורב כחור
לכנסה למדרגה. שזכו לה ישראל במ"ה, שהיו עובדים
וניקים מכל חטא, ונאמרה להם פרשה הקדשות
בבואם על חטא כדו שקיימנו בחמירה בעלמא,
ותחשב להם כאלו הקריבו בפועל. כמו כן ע"י לימוד
בחורב מודק גוף האדם, וסגי ליה בעסק החורב
במקום קרבן, ובכך הוא משלים המלכות החסרות לו
למנוח חר"ה. וא"כ שאמר העוסק בחורב אינו לריך
לא עולה ולא מנחה, כי אף כשיבנה ציבורים בעתיד
במחנה, לא ימך להקריב הקדשות, שכרי כבר קיים
אותם ע"י לימוד החורב.

ועתה נחזור לבאר דברי המד"ר ר"פ זו הכ"ד ברכו
כ' מלאכיו בגדרי כח עושי דברו וגו' ישראל
שעמדו על הר סיני הכחוב מדבר שהקדימו עשיה
לשמיעה. ונראה דכח לכחור קשה כקושיה כאי
מינה עמא פזחא וקדמיותו פומיכו לאודניכו, דכ"ד
יתכן להקדים עשיה בערם ישמעו. אמנם נ"פ עפ"י
מה שנתבאר כי בני ישראל שעמדו על הר סיני היו
במדרגה גבוהה מאד, ולא הו' שייכו בגיבוה כל הקדשות
בבאים מחמת חטא, וע"כ היו מקיימים אותם ע"י
עסק החורב. אך בני ישראל הרגישו כי לא בכל
עם ישאלו במעמדם הנעלה שהיו בו צעה מ"ה,
חלל ירדו ממדרגתם ויחזרו היבכ"ר לשלוב בכם,
ורק לפסיד לבא צעה החיקון השלם יהיו ישראל בכל
עם חמיד בצחיתם זו, שיחבטל מהם היבכ"ר, ויחזרו
לקיים מצות הקדשות בבאים מחמת חטא ע"י עסק
החורב, וכמו שפי' ציפ"ת אמר"ל כל הקדשות בעלין
לפח"ל. והא"ל צמח שאמרו נעשה ונשמע, כלומר
דעכשו צמחם בעצמו אל החיקון השלם, והגנו עלולים
לפול ממעלתנו ולחטוא, אזי נעשה מצות הקדשות
בפועל שיספרו בעד חטאיתנו, וצעה שגיג זמן החיקון
השלם אזי ונשמע, כלומר שנקיים מצות הקדשות
באמצעות עסק החורב. והשאלה מוציגים כיצד דברי
המד"ר שסמך דרש"ה זכאן, שכרי ממקרא זה למדנו
שהתכן לקיים מצות הקדשות בחמירה, כאשר בארנו
בדברי הילקוט דיליף כן מדכחיד לאמר, על כן מייחי
לכח שהקדימו ישראל נעשה לשמע, דאף שעתה
אינם עדיין במדרגה זו והם לריבים להקריב קדשות
בפועל, מ"מ מחכים ומאפים הם לעת החיקון השלם,

ראוי לו שישפך דמו לנלח חסד כבויה שלקח ממנו חמורה. וק"ז הישמה משה זל"ה האריך בחי' זו, שמעין הקרבן ימים האדם אל לבו ללמוד השתעבדות הפחות אל הכבוד עי"ש. ועוד כתב הרמב"ן ז"ל שעי"ד האמת יש בקרבנות סוד נעלם וטעם כמז"ש עי"ש. ומעשה לפי הטעם הפשוט במזות הקרבנות, לא שייך ענין זה במשרעי כלל, שגודל מדריגתו צמדת בעני' כמשרי עליו. והאיש משה עניו מאוד מכל האדם, לא יתוך לפעולת הקרבן להשתעור ממנו לעני'. וזכר יתפרשו דברי רש"י ז"ל שאל דברי כבושין ועוררם אל הכנענה ודרשו בן ממלת לאמר, כי לפי טעם הגלגל הניתן לאמירה היו מזות הקרבנות דברי כבושין להם, באמרו בשבילכם מדבר עמי, כי עדיין אחס לריכס לפעולת הקרבן לפעול בנפשכם מזות הכנו', משא"כ משה רבינו לא כי' לריך להם, אבל צמדת גם למשה רבינו ע"ה באמרה וטובת מזות הקרבנות גם אלנו, כי עוד יש צדק טעם כמז"ש ונעלם כמו שכתב הרמב"ן ז"ל, וטעם זה שייך גם במשה רבינו ע"ה. וגם אפי' לטעם הכנענה שייך אלנו מזות הקרבנות, ידידע דערבן של המזות הוא בלי שער וכלי חקר, והדיוקים לפי גודל השגתן מוסיפים בכל פעם כח צמדות, בחי' גבו' זו למעלה מזו, אלא דלפי טעם הפשוט ולפי השגה הפשוטה צטעם זו, לא היתה שייכת בחי' זו אל משה רבינו וע"כ דרשו בחי' כן ממלת לאמר, דלפי טעם הניתן לאמירה, דכיוונו הטעם הגלגל לפי השגה הפשוטה כי' זה דברי כבושין לישראל.

והנה כי עוד יש צדק טעם כמז"ש ונעלם כמו שכתב הרמב"ן ז"ל, וטעם זה שייך גם במשה רבינו ע"ה. וגם אפי' לטעם הכנענה שייך אלנו מזות הקרבנות, ידידע דערבן של המזות הוא בלי שער וכלי חקר, והדיוקים לפי גודל השגתן מוסיפים בכל פעם כח צמדות, בחי' גבו' זו למעלה מזו, אלא דלפי טעם הפשוט ולפי השגה הפשוטה צטעם זו, לא היתה שייכת בחי' זו אל משה רבינו וע"כ דרשו בחי' כן ממלת לאמר, דלפי טעם הניתן לאמירה, דכיוונו הטעם הגלגל לפי השגה הפשוטה כי' זה דברי כבושין לישראל.

ומעשה יתבארו השני מימדות שבילקוה צטעמן וינימוקן, דרי"א בן דובבאי אומר יכול כי' מדבר עמו לאורך עמנו, דמשרעי צא בצדור כי', והבין טעם הקרבנות בצדור של דברים, וגם טעם הפשע שהוא לעורר הכנענה ועני' צלב האדם שייך יותר אל משה רבינו ע"ה, שגודל מדת ענותנותו יתוסף לו בחי' עני' עד אין שיעור וחקר, ע"כ דרי"א דלו יאחז מזות הקרבנות ולא להם, ח"ל לאמר לאורך ישראל כי' מדבר עמו וכו' דלפי הטעם הניתן לאמירה והוא טעם הפשע והגלגל, ולפי השגה הפשוטה, בחי' הקרבנות באמרה לאורך ישראל ולא לאורך עמנו, כי הוא לא הו"ך לפעולת הקרבן בחי' זו, אבל לפי האמת לפי גודל השגתו שייך מזות הקרבן גם אלנו כ"ל.

ודיעה כי' יכול לא כי' מדבר עמו חלל לאורך הקהל, כי הם לריכס לקנות מדת הכנענה על ידי פעולת הקרבן, משא"כ משרעי לא כי' לריך אליו כי כבר נקחה מידת זו בשלימות אלנו, ח"ל לאמר מדבר כי' עמו לאורך עמנו. והכוונה בחזיון זה דלכאורח מלת לאמר מיותר, דלאמר לבן עוד דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם, ומלת לאמר למ"ל, אלא דאחי לכוזות דאף טעם הניתן לאמירה, דכיוונו טעם הפשע שהוא לעורר בחי' עני' והכנענה, שייך נמי אל משה רבינו ע"ה, דערבן של המדות הוא בלי שער וכלי גבור, וכמה בחי' עני' יש, וזה שמחיות הפסוק וידבר כי' אליו מאח"כ לאמר, דאף טעם הניתן לאמירה כי' אליו וזכר גם אלנו, וחזן מה יש עוד טעמים כמז"ש בצדור הקרבנות כ"ל.

*

ויקרא אל משה וידבר כי' אליו מאחל מועד לאמר פירש"י ז"ל לא ואמור להם דברי כבושים בשבילכם הוא נדבר עמי וכו'. וי"צ שאין אלו דברי כבושים אלא דברי שבה ויקר גדולה וכבוד לישראל, שאין בדבור מחייתו אליו בשביל עמנו חלל לאורך ישראל.

וגר'א בהקדם מ"ש אל"ז זל"ה צייט לב לפרש דברי דא"ק (ויקרא ד' ד' ע"ב) ויקרא אל משה וידבר כי' אליו מאחל מועד לאמר מה אמר לו מעסקי אכל מועד דזמן לאחמשכנא בחזיונו דישאל אלל אסוותא להאי אדם כי יקריב מכס קרבן לה' כרי לך קרבנין דאגין על כולה, ע"כ. והקשה דלכאורח אם יתחשק א"כ יתבעלו גם הקרבנות, וכיזל יגיע על ישראל. וצ"ח דבריו הקדושים עפ"י אמרם ז"ל בחפזות (כ"ז ע"ב) חילמלא מעמדות לא נחקיימו שמים וארץ וכו' אמר חזרם הדועני צמא חירשנה ח"ל קחא לי עגלה משולשת ח"ל חנינה בזמן שביחמיק קיים בזמן שאין ביחמיק קיים מה חסא עליהם ח"ל כבר חקנתי להם סדר קרבנות בזמן שקוראין בהם לפני מעלה אני עליהם כאילו הקריבו לפני ואני מוחל להם עוונותיהם וכו'. והטעם כי עיקר הקרבן לקבל על עמנו מסירות נפש דוגמת עשית הקרבן, ולכן צטעמן ענייני הקרבנות ומקבל על עמנו מאירות נפשו לה'.

פתח (תכלים ק"ג) צרכו כ' מלאכיו בצורו כח עשי
דצרו לשמוע בקול דצרו צמח הכחוש מדצר וכו' ר'
הואה צמח ר' אחא אמר צישראל שמעמד לפני כר סיני
הכחוש מדצר שהקדימו עשיה לשמועם ואמרו (שמות
כ"ד) כל אשר דצר כ' נעשה ונשמע. וי"צ שייכות כך
דראה לפרשה זו.

וַיִּקְרָא דהנה אמרו ז"ל צמד"ר (ויקרא פכ"ו ז' וכו')
צמד"ר פ' מסעי פכ"ג ד') שהרבוהו הקב"ה למשה
דור דור ודורשיו דור דור ושופטיו דור דור ומנציגיו
דור דור ולריקיו וכו'. ולפי זה נמלא כי כבר נצור
ממרומים מלא תחלת הצריכה מה יכיו פני המנציגים
בכל דור ודור. ואם כן יש מקום לחוש כי צעת שיכיו
אנשי הדור רעים ותעללים, יתלו את האשמה בראשי
מנציגיהם, בצאמם כי חילו ליו להם מנציגים טובים
שהיו מעוררים את לבם לתשובה לא היו נכשלים
בעצירות, ומה יעשו אם כך פעל ועשה קורא הדורות
מראש, כי יתנמו בראשיהם מנציגים כאלו שכושים
פניהם בקרקע, ואינם מוכיחים אותם על דרכם הרע.
וכדי להסיר טענה זו אמר להם משה לישראל בשבילכם
הוא נדצר עמי, כלומר שכל השפעת הכחוש למשרעי
חיה חלה למען ישראל, ואם לא יכיו ישראל חלויים
לא תמות עליו רוח כ', וכמ"ס רש"י ז"ל כי כל לית
שה שהיו ישראל כמורדים מן המרגלים ואילו לא
נתייחד עמו הדבור, וצא יסתחמו טענותיהם של
ישראל החללים את האשם בראשי מנציגיהם, שהרי
חכמת המנציגים ומדרגתם חלויים בכתובות צני
ישראל, ואם אין ישראל מקיימים מצוות כ' בראוי,
גם נציגיהם לא מלאו חזון מ', ואין נכחם להשפיע
על העם. ואלו הם דברים הכובשים לבות ישראל
לתשובה, בראותם עד כמה חטאוי ישראל גורמים,
להחליש כח המנציגים ובהשפעתם, וחתא חפ"ל גם
צמח שאמרו ישראל נעשה ונשמע, שמתחלה יעשו
מצוות ומצ"ע, ואז נעשה, וע"י כך יחזו לשמוע
דצרי כ' מלא מנציגי ישראל.

להתכפר צו, הרי הוא כחילו הקריב עצמו קרבן. והאריך
חל"צ זל"ה שם כי מה שאבותינו היו מקריבים קרבנות
בפועל בזמן שביב"מ"ק היה קיים, ובדל"ה היו מקבלים
עליהם מסירות נפש בצומת, כן הנה פועל דמיוני
לצויהם אחרים בזמן הגלות, שיקבל כ' עסק החורב
בענין הקרבנות דוגמת הקרבן מנחם, אם הוא מקבל
על עצמו מסירות נפשו לה'.

וזה ביאור דברי הו"מ"ק וידבר כ' חל"צ מנחם מועד
לאמר מה חל"צ מעסקי אהל מועד דזמן להתמשכן
וכו', ואז לאמר פירות שיכ"ו די בלעמירכ בלנד,
כדפתיב ושלמה פרים שפתינו. וזה שכתב חל"צ אסותא
להאי אחר שיתמשכן ולא יתקיים בקיומיה אדם כי
יקריב מכם קרבן לה' מן הבכחה, דקשוא ליה מה
שכלל הכחוש כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבכחה,
חל"צ כוון צא שגיג זמן צעת שיתמשכן המשכן אז
אדם כי יקריב מכם, כיונו מעלמכס, קרבן לה', הוא
מסירות נפשו לה' צעת עסקו בפרשת קרבנות, וזה
מועיל צכות מה שזמן שביב"מ"ק היה קיים הקריבו
את קרבנם בפועל, וזהו שסיים הו"מ"ק הרי לך
קרבניך דאגין על כלל, כיונו אמירת הקרבנות המגיבה
על ישראל בזמן שביב"מ"ק חרב, כי בעסקם בקרבנות
הקב"ה מוחל עוונותיהם, וע"י מתקיימים שמים וארץ.
עכ"ה ז"ל ע"י"ש שהאריך לנאר צוה כמה ענינים.

דיוצא מדבריו כי צעת נאמר לה משה פרשת קרבנות
נחלתה לו בשורה רעה שעתיד היות להחרב
צעונות ישראל, ולא יכ"ו בידם כי אם זכות העסק
צחורת הקרבן שגין עליהם, וזה שאמר להם משרעי
בשבילכם הוא נדצר עמי, שכל השפעת הכחוש הנשפעת
עלי, היא בעצורכם, וא"כ אתם הנכם הגורמים לכך
שנצטרתי בשורה רעה זו שעתיד היות להחרב,
והקרבנות עתידין להצטל, ואלו הם דברי כבושים כי
הם המסובצים שודעה לו בשורה מרה זו, שעתיד
המקדש להתמשכן צעונות ישראל.

*

*

באופן אחר יתבאר דברי רש"י ז"ל לא ואמר להם
דברי כבושים בשבילכם הוא נדצר עמי. דהנה
ידוע מ"ס ב"מ"ק העסק שהקב"ה מעניש את ישראל

אין ואמר לפרש כוונת רש"י ז"ל לא ואמר להם דברי
כבושים בשבילכם הוא נדצר עמי וכו'. ויתבאר
גם דברי המד"ר ר"ש פרשה זו ר' תנחום צר חילא

על כל דבר פשע, כי לפי שאנחנו עמו ולאן מרשינו, אשר בחר בנו מכל העמים לביית לו נחלה, על כן אף עבירה קטנה כנגמלאה ישראל, הקב"ה מתעצב להם בגדולה, לעולם מעלתם, משא"כ באומות אשר ממקור הטומאה ולאן ושרשם רע, אף עבירותיהם החמורות יחשבו לקטנות, לזר פחיתות ערכם, וכמאמ"כ (עמ"ס ג') רק אחתם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליהם את כל שוונותיהם.

ולאזאת כאשר בא משרע"כ לומר להם דברי כבושת, שיתרחקו מן החטא בתכלית הריחוק, באזכר להם גדול מעלתם שהקב"ה אינו מדבר עמו אלא בשבילם, ואם עד כדי כך גדלה מעלתם ותפארת גדולתם, א"כ עליהם להזכר ולהשמר מאד מכל דמדע עבירה, כי אף עבירה קטנה תחשב להם בגדולה, כאמנם ז"ל (ויצאת ק"ח ע"ג) הקב"ה מדקדק עם לזיקים כחוט כשערה.

*

באופן אחר נראה לפרש דברי רש"י ז"ל לא ואומר להם דברי כבושים בשבילכם הוא דבר עמו. ויתבאר גם דברי המד"ר ריש פרשתן ר' נתנאל נר חנינאי פתח דברו כי מלאכיו בגדיו כח עושי דברו וגו' (תהלים קג) וכו' ר' הונא בשם ר' אחא אמר בישראל שעמדו לפני בר סווי ככחז מדבר שהקדימו עשיות לשומעם ואמרו כל אשר דבר כי נעשה ונשמע וכו', ע"כ. וא"כ לכאורה שייכות באי דרשב לפרשה זו.

ב) דבר אל בני ישראל וגו' במד"ר (פי"ב ח) איתא זשי"ה (ירמיה ל"א) כבן יקור לי אפרים וכו' אם ילד ששעשועים (שם ג') אחיבו ילד ששעשועים בן ב' בן ג' שנים ר' אחא בשם ר' לוי בר סיסבי בן ד' בן ה' שנים וכו', ע"כ. וא"כ מה שייכת כך דרשב לפרשתן.

ג) עוד איתא במד"ר (פי"ב ד) דבר אל בני ישראל וגו' משל למלך שהיה לו פרקסין (מלבוש שלובשין על הכתף) והיה מלובש את עבדו ואמר לו קפלו ונשעו ותן דעתך עליו א"ל עבדו אדוני במלך מכל פרקסין שיש לך אי אחת מלובש אותי אלא על זכ א"ל שלני

מדביקו לבושי כך אמר משל לפני הקב"ה רשעים שני אומות וכו' שיש לך בשולמך אי אחת מלובש אותי אלא זו אחת בני ישראל דבר אל בני ישראל ואמר אל בני ישראל א"ל שכן דבוקין לי וכו'. א"ל אבין משל למלך שהיה לו פורעיות וכו' כך אמר משל שני אומות וכו' אי אחת מלובש אותי אלא על ישראל א"ל כן שהמליכוני תחלה על כיום ואמר לי כ' ימלך לעולם ועד. א"ל ברכי משל לחן שהיה לו משפחת וכו' כך אמר משל וכו' מע' אומות וכו' אי אחת מלובש אותי אלא על ישראל א"ל שקבלו עליהם מלכותי צמינו ואמרנו כל אשר דבר כ' נעשה ונשמע, עכ"ל במדרש. וכבר כתבנו לעיל כי דברי המדרש הזה הם פליאה נשגבה, כי זה באים משל רשע מביטא לא ידענו מה כיו, כי שנועם לפתע פנינו של אומות העולם, לבקש מלפניו כמקום צ"כ שיתווכחו עליהם. ומה גם שכבר גילו באומות דעתם כלשון המדבר הקב"ה עליהם את החורב, כי הם מואסים בחורב ואינם חפצים לקחתה, וא"כ מה לו לעולם בחורב, ולהשחית דברים על לחן לא שומעת.

וכבר לנא אל ביחור הענין נראה דכאן איתא בגמרא (פי"ד דף ג' ע"א) דא"ר חנינאי גדול במעוה ועושה יותר משאניו מלובש ועושה. וכתבו בתוספות שם (ד"ה גדול במעוה ועושה) פירוש מפני שהוא דואג תמיד לבעול יצור ולקיים מצות צוראו, ע"כ. וכחונת כי כיח"כ מחבצר ביותר על המעוה ועושה, להפילו בשרשו ולרדו בחרמו, משא"כ מי שאינו מלובש על קיום המצוות אלא כיח"כ מחבצר עליו כ"כ, כי אף אם יסורכו לעבור על המצוות לא יתעב לו לעשות, כי לא נאמרה עליהם, ויח"כ גדול שכר של המעוה ועושה, כי לא צניקל פלחא צידו להבצר על יצור ולעשות רצון צוראו, וזה פשט אמרם ז"ל (סוכה ר"ב ע"א) שהיח"כ מניח את אומות העולם ומתגבר בשונאיהם של ישראל, ע"כ. כי לפי שאין אומות העולם מלובשים על קיום החורב, אלא עליהם להבצר כיח"כ כמו בישראל.

ועפ"י אפ"ל סונוה המדרש כהלל שניקם משרשי מחא הקב"ה שיתווכחו על אומות העולם, כי משל רבינו ע"כ מתכוון בדבר זה לנצח ישראל, כי ראש צמתי עמך יעודל בהצרות כיצר בישראל במסותם

משפיעים על הכלים לגור בחוכם, ופי' שמעשי האומות אשר ישראל דרים ציניהם מקולקלים ביותר, משפיעים מעשיהם הרעים ודרכיהם המקולקלים על ישראל. ועל כן כדי להשחיק קטרוג השטן מעל ישראל ביקש משרע"ט שיזווכו כ' גם על האומות ואף שלא רצו האומות לקבל התורה, מי"מ יהיו מוכרחים לקבל מכה גזירת המלך דודיא דמלכותא דינא (גיטין דף י' ע"ב). ובין שגם האומות יהיו מלווים על קיום המלוות, יתגבר אף עליהם היכ"ר ויסיתם לחטוא, ובודאי שיעלה צידו להסיתם לעצרות חמורות ביותר, מאשר ישראל נכשלים על ידו. ואזי יתגלה צעלול כי מה שישראל נכשלים בעצירות א"ן א' מתחת רוע עזעם, אלא מגדול הכתצרות הילר עליהם. ורואים לדבר כי כאשר יהיו האומות מלווים לקיים המלוות, תגדל אשמתם, ואח' כל ויזכות כי מעשיהם מקולקלים הרבה יותר ממעשי ישראל.

וְלִדְרָבְנוּ יתגבר מה שהשיב קצ"ט למשכ שבו מלוכו על ישראל שכן דבוקין לו, ור' חזין קאמר מפני שכן המליכוני תחלה על הים, ור' ברכיה אמר שקבלו מלכותי צסני ואמרנו נעשה ונשמע כי מכל אלה נשמע גדול רוממות נשמות ישראל וחשיבותם מכל האומות, שהם דבוקים אליו יתברך והמליכוני תחלה וקבלו מלכותו, וא"כ לא יוכל למצ ולבטל לישראל מה שיזווכו הש"ת גם על האומות, להקל מעליהם התגרות הילר והסתתו, כי גם אם יהיו האומות מלווים על קיום התורה, לא ירפכ היכ"ר מלהתגרות בישראל, לפי שהם צרום המעלה, ולא ישיגו האומות לעולם מעלתם ומדרגתם, כאמרם ז"ל כל הגדול מחצירו ילדו גדול הימנו (סוכה דף י"ב ע"א). וכמו כן להך קטמא דאמרן שביקש משכ שיזווכו כ' על האומות כדי שיתגבר עליהם יכ"ר כבישראל, ויתגלה קלוגם ופחיתותם לעין כל כי הם מקולקלים הרבה יותר מישראל, נמי לא תלא תועלת מוכך, כי אף שיזווכו כ' על האומות מי"מ לא יתגבר צכס הילר הרע כ"כ, כמו שהוא מתגבר בישראל, כי לא גדול מעלה ישראל יוסוף היכ"ר להתגבר עליהם יותר מאשר באומות, ולא יודע גדול הבדל שצין ישראל לאומות וגריעות האומות ופחיתות נפשם וקלקולם, שברי א"ן היכ"ר מתגבר עליהם כ"כ.

לעצירה, וחשב מחשבות להקל עול היכ"ר מעליהם, ודבר זה יושג פי' שיזווכו כ' את מלוות התורה גם על האומות, ופי' שיהיו גם האומות מלווים ועומדים על קיום התורה יתגבר עליהם היכ"ר לנכדם בצמחוריו, וירפכ ק"ת מלהתגרות בישראל. ויש לומר עוד כי משרע"ט רצה לנצל פי' כך חמת המשפיעים המקטרגים על ישראל לאחר כי מעשיהם מקולקלים ממעשי האומות, כדאיחא צגמ' (סוכה דין ל"ט ע"ב) ר' יושע בן לוי רמי תחיב (יחזקאל ה) וכמשפטי הבוים אשר סביבותיהם לא עשיתם וכתוב (שם י"א) וכמשפטי הבוים אשר סביבותיהם עשיתם כמתוקנים צכסם לא עשיתם מקולקלין צכסם עשיתם, פי"ב.

וְיִזְרְתָּ מה איתא בתורת כהנים פי' אחרי עכ"פ (פי"ח ג) כמעשה ארץ מלרים אשר יצבחה צכ (לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר אני מציא אחכם שמה לא תעשו וגו', וז"ל, מנין שלא יהיה אומה באומות שהתעצבו מעשיהם יותר מן המלריים ת"ל כמעשה ארץ מלרים לא תעשו וכו' מנין למקום שישבו צו ישראל שהתעצבו מעשיהם יותר מכולם ת"ל אשר יצבחה צכ לא תעשו ומנין שישבחה של ישראל גרמה להם לכל המעשים הללו ת"ל אשר יצבחה צכ לא תעשו. ומנין שלא יהיה אומה באומות שהתעצבו מעשיהם יותר מן הכנענים ת"ל וכמעשה ארץ כנען לא תעשו וכו' ומנין למקום שצאו צו ישראל וכצו שהתעצבו מעשיהם יותר מכולם ת"ל אשר אני מציא אחכם שמה ומנין שביאחן של ישראל גרמה להם וכו' ת"ל אשר אני מציא אחכם שמה לא תעשו, עכ"ל. והארכנו צביאור דברי התו"כ הללו (עין צדצנו להלן פי' אחריו) ולתאורח פליאה נצבחה היא שישבחה ישראל גרמה לקלקל מעשי האומות אשר הם שוכנים ציניהם יותר מכל האומות. וצביאורו כי לפי שהילר הרע מתגבר בישראל יותר מצכל האומות כדאי' צגמ' שם, על כן הוא מצקש תחצולות צכל הדרכים והאופנים היאך להפילם צרשחו ולהכשילם צחטא, וגם מה שהאומות אשר ישראל דרים ציניהם הם מקולקלים יותר מכל האומות, הוא תחצולות הילר, כדי להכשיל את ישראל. כי הוב עזע האדם להמשך אחרי אנשי מקומו (רמב"ם הלכות דעות פי"ו ה"א) וכאשר ראה צחוש כי אפילו המדות של חושני המדינה

ועתה נבא לביאור דברי רש"י ז"ל לא ואמור להם דברי כבושים בשבילכם הוא נדבר עמי וכו'. דכונן איתא במדבר (ש"ש רבב פ"א ע"ו) ר' נחמ"י אומר בשעה ששמו ישראל לא יח' לך נעקר יחסי' מלגם בלו חלל משה אמרו לו משה רבינו תעשה את פרחיון שלום ציונותינו שנאמר דבר אתם עמנו ונשמע וגו' וכו' מיד חזר יחסי' למקומו חזרו אל משה ואמרו לו משה רבינו לואי יגלה לנו פעם שנית הלאי ישקי ממשקיות פיו חזר להם חין וז' עכשיו חלל לשח"ל הוא, דכתיב (יחזקאל ל"ו) וכסירותי את לב האזן מנצרכם, ע"כ. כרי מצוה כי מה שלא זכו ישראל לשמוע את הכורח מפי הגבורה הוא הגורם למחשבה שחזר היחסי' אליהם, וכפי מה שנתבאר לעיל טעם הדבר שהיחסי' מניח את כל האומות ומתגבר בישראל, הוא לפי שרק ישראל מצוים ועומדים על קיום הכורח ולא האומות.

וזאת אפי"ל בכונת רש"י ז"ל לא ואמור להם דברי כבושים בשבילכם הוא נדבר עמי. דכונן רש"י ז"ל כתב בשם תו"כ ויקרא אל משה הקול הולך ומגיע לאזניו וכל ישראל לא שומעים אליו למעט אהרן וכו' ע"כ. וזאת אשר נעשו משה לאמר להם בשבילכם הוא נדבר עמי, רמז להם בזה כי על ידי שלא זכו צעמם לשמוע קול ה' חלל ע"י שלום, דין גרמא שחזר היחסי' לשלום בכם, ולכן עליהם לאזור חלליהם נגדו, כי הם עוללים מאד להכשל בחטא, ואלו הם הדברים הכבושים לגם לחטא. ועוד נרמז בזה שאמר להם בשבילכם הוא נדבר עמי, בשבילכם דייקא ולא בשביל האומות, כי הם לא נעשו על קיום האומות, ועל כן היחסי' מניח את חוביה ומתגבר בישראל, ודברים אלו מורה לנו לעמוד על המשמר, כי ראו מה גדול כח היחסי' האורז להם.

ועפ"י זה יתבאר מה שצוה המדבר שהקדימו ישראל נעשה לשמוע להבא. דכונן איתא במדבר (כ"ב) בישמח משה פ' יתרו בשעה שאמר ישראל נעשה ונשמע נעקר יחסי' מלגם, ע"כ. ואלו זכו ישראל לשמוע ויחזרו מפי הקב"ה, היו נשארים במדבר

ובדרך זו נלך לפתח בא דאיתא במדבר פ' במדבר (פ"ב ע"ו) עכ"פ (ש"ש ח) מים רבים לא יוכלו לכבות את האכבה וגו' אם יתן אש כל הון ביתו באכבה בזה יבחו לו וכו', בשתי אכבות הכתוב הזה מדבר ראשו מדבר באכבתו של ישראל וסופו מדבר באכבתו של חורב שאם מתכנסין כל העכו"ם ואומרים את מוכרים כל ממנונו ועושים את הכורח והמאות ח"ל הקב"ה אפי' אתם מוכרים את ממנוכם לקנות הכורח ציון הוא עליכם אם יתן אש את כל הון ביתו באכבה בזה יבחו לו בלי וז' אכבה באכבתו של חורב שאם' מה אכבתי וחרק (הכלים ק"ט) ח"ל למח חין את מקבלינו ח"ל שאתם חוטאים אמרו לו ישראל' אים חוטאים איך דכריב מה כתיב אמרו אחות לנו קטנה ח"ל הקב"ה בשם שחיתוקה בזה בשביל קטנה וכו' חוטאים על אבותיה חין אבותיה מתרעמן עליה למח שהיא קטנה כך הם ישראל בשם חוטאים חין הקב"ה מעלה עליהם וכו' עכ"ל. ולכאורכ יפלה מה תשובה השיב הקב"ה לחוב"ע על שאלתם שכרי גם ישראל חוטאים, וזכר היות דעתם באמרו להם שאין הוא מתרעם על ישראל לפי שהם בקטנים, והלא זה מגדיל עוד מדורת הקושי', למח יפליא ה' בין ישראל לבין האומות, לחשוב את ישראל בקטנים, ולא את האומות, וכי משוא פנים ית דבר.

ולדרבנן יובן היטב דכונן אמרו ז"ל (סוטה דף ג' ע"א), ר"ל אמר חין אדם עובר עבירה חלל אפי"ל וכוונתו בזה שמוע שנאמר (במדבר ה) אש אש כי תשעה אשמו תשעה כחיי, ע"כ. ולכן כיון שביב גדולה התגברות היחסי' בישראל חין הקב"ה מעלה עליהם את החטאים, לפי שלא במדד ובמעל עשו חותם, חלל הכר האורז הוא היחסי' השוכן בקרבם כיב צעוריהם, ולא יכלו לעמוד צפיתווי, כי לא היתה דעתם שלמה צעה חטא, מפני רוח השמות אשר עברו בכם, וכקטנים שאין בכם דעת נחשבו לפני המקום. מה שאין כן האומות העולם שאין היחסי' מתגבר עליהם כ"כ, וצדעה ללוא הם חוטאים, חין להחשיבם בקטנים, ולכן יחזרו עומדיהם לפני ה', ובגמולם ישולם להם.

בעלים וקרנן חודש אינו בטל. דליכא למומר שיכיו בעלים ממנ, שהרי אף החורק לא חסא מחלפתא ולא יחול דה שימי וחמורה בזמן מן הזמנים. וי"ל דבעלן לאו דוקא, אלא משום דלעיתוי יוסר לב האבן מבשר, ויהי הכחא נמאל על הכמע, ולכן ימלאו שאר הקרבנות הבאים על חטא ע"ד הכחוק. אמנם בקשה ע"מ חסא דליחא במד"ר ימות המשיח אין בהם זכו' ולא חוצה משמע דתנעל הכחורק ולא ימלא הכחא כלל וכו'. וי"ל שבקרבנות יתקיימו לעת"ל באומות שיחייבו ויציאו קרבנם כישראל בזכ"י, ואף שאין מקבלין גרים לימות המשיח מי"מ מאליהן מתגירין, כדליחא בפ"ק דע"ז (דף ג' ע"א). עכ"ל לענינו.

דיוצא מה כי לעת"ל לא חכו' נוכח פרשת הקרבנות כי הם בגרים בגורמים שיתדבקו בישראל וצא ביארנו כוונת המד"ר פ' לו צעק שמשו ישראל פרשת הקרבנות נתייראו ל"ל משכ הכעסקי בחורק ואין אחס יראים מכל אלה. ולבאר מה היתה יראתם של ישראל צעת שמשו פרשה זו. אכן לדברנו יצק, כי הנה צעת שנאמר לישראל פרשת הקרבנות הבאים על חטא, הבינו כי עדיין לא יהי עולם החיקון צימיהם, שהרי בזמן החיקון השלם לא יהי שייך בהם ענין הקרבנות, כמבואר, ודלואתם כן נתייראו, כי הבינו מה יגיע אליהם בגלות הארוך המר צין באומות. ועל כך השיב משכ הכעסקי בחורק ואין אחס מתיראים מכל אלה, ויוצן עפ"י מה דליחא במד"ר פ' דברים (פ"א י"ז) עכ"פ פנו לכם לפניה ח"ר חייא אמר לכם אם ראייתם אותו שמבקש להגרות בהם וכו' אלפיו עצמכם ממנו עד שיעבור עולמו וכו' אמרו לו ישראל רבשיע אביו מצרכו על חרדך חת' וכו' ולהיכן נצרת אמר לכן אם ראייתם שמדווג לכם ברחו לחורק ואין לפניה אלא חורק שנאמר יאפון לשרים חושיה. ע"כ.

ובדרך זו יתבאר דברי המדרש כי"ל כי הנה משכ רציו ע"ה בשחוקק וליפה כי צימיה יהיה החיקון השלם, ולכן ציקש מלפני הש"ת שיאזכר על אומות העולם פרשת הקרבנות, כאשר יהי צעת החיקון השלם. שלא חכו' נוכח פרשה זו אלא בהם.

זו ולא היה היתכ"ר שולט בהם, ורק ע"י שלא זכו לשמוע דברי כ' אלא מפי משכ כדליחא בחורק ככנים ויקרא אל משכ הקול כולך ומציע לאזניו וכל ישראל לא שומעין וכו' ע"כ. לכן חזר היתכ"ר לשלום צדק, ולכן סמך המדרש מה שבקיימו ישראל נמשך לשמע להכא, לבורות כי כן כן דברי כנענים שאמר להם משכ, שנתעל מהם מעלה זו שיהיה להם חלל מיהי"ר, וצדק מוטל עליהם להשמר מכוחות הי"ר כרע בכתחלה.

ולדרך זה יוצן היתכ"ר שייכות המד"ר (אות ג) זשי"ח אם ילד שפשוטים אחרו ילד שפשוטים כן צ' בן ג' שנים וכו'. כי לפי מה שביארנו בעצם שבני ישראל נחשבים לפני הקב"ה כקטנים ואינו מתרעם על חטאיהם כדל"י במדרש כי"ל, הוא לפי שהיתכ"ר מתגבר עליהם ביותר, ונכנסת בהם רוח שפית, וטעם שהיתכ"ר מתגבר על ישראל הוא לפי שלא זכו לשמוע אף כל החורק מפי הגבורה. על כן סמך המדרש כך דרש להכא כי כאן בודיענו הכחוד שרק משכ לבדו שמש קול הדבור וכל ישראל לא שמשו כמבואר, וזכו בעצם שהיתכ"ר מתגבר עליהם ביותר, ולכן אין הקב"ה מעלה עליהם חטאיהם, פירוש שאם הם חוזרים בתשובה ומתחרטים עליהם מופילה להם התשובה, משא"כ בארשי"ע דכיון שהם חוטאים מתוך דעת שלימה, שהרי אין בהם התגברות היתכ"ר כבישראל, אין מופיעל תשובה.

*

באופן אחר נלי"פ דברי רש"י ז"ל לא ואמר להם דברי כנענים ששילכם הוא נדבר עמי. בזהקם להעיר עוד מה דליחא במד"ר משל למלך שיהי לו פרקסין וכו' כך אמר משכ לפני הקב"ה, רבשיע מע' אומות וכו' אי אחס מזהו אחי אלא לו אף בני ישראל וכו' אמר לו מפני שהם דבוקים בי וכו' מפני שהמליכוני תחלה על הים וכו' מפני שקבלו מלכותי בסו"י. והחמיכה מצוורת כלל ופלא מאד על משרשי"ע שענן לפניו יח' שיהיה על אומות העולם.

ונראה על פי מה שכתב היתכ"ר לבאר מה דליחא במד"ר פ' לו (פ"ע ו') לעת"ל כל הקרבנות

דברים אלו הם דברי כח"כ לכבית ראיב שלא דבר הקצ"ב עם משה אלא לעורך ישראל.

(ג) ב'לקוח' איתא אלמור בן דבצאי אומר יכול ה"כ מדבר עמו לעורך עצמו ח"ל לאמר לעורך ישראל ה"כ מדבר עמו ולא לעורך עצמו, ע"כ. ונראה שדברי ר"א בן דבצאי תואמים יחדיו עם דברי ח"כ ח"ל שדבצאי רש"י ז"ל בשבילם הוא נדבר עמו. אמנם דברים כ"כ ובי למה לא נאמר דבור זה גם לעורך משה, וכלל הכוונה יתחבב לכל ישראל בשום ומשה בכללם.

(ג) במד"ר ריש פרשת איתא ר' תנחום בר חנילאי פתח (תהלים ק"ג) צרכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו וגו' צמח הכתוב מדבר ר' הוא בשם ר' אחא אמר ד'ישראל שעמדו לפניו בר סיני הכתוב מדבר שדקדמו עשיה לשמיעה ואמרו (שמות כ"ד) כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע וכו'. לשמוע צדק דברו ח"ר תנחום בר חנילאי צובג שבעולם משוי שקשה לאחד נוח לשים ולשים נוח לארבע או שמא משוי שקשה לה' רצוא נוח לאחד, כל ישראל עומדים לפניו בר סיני ואומרים אם יוספים אנחנו לשמוע וגו' (דברים ה) ומשה שומע קול הדבור עצמו וחיב הדע לך שהוא בן שמכילם לא קרא אלא למשה לך נאמר ויקרא אל משה, ע"כ. ור"כ שייכות מה שדקדמו ישראל נעשה לשמע לפרשח זו.

ועל כך השיב לו הקצ"ב שאינו מוזכר אלא על ישראל, ובכוונה דלף אם היו זוכים שיהי' התיקון השלם ציממם, מ"מ לא היה ה' מוזכר שיאמר פרשה זו לאומות העולם, דככל אופן היתה נאמרת פרשה הקצ"ב מפי משה לישראל, ואם היה נאמר מפי לקיימם מחמת שלא שייך בהם יחסי, בזה נאמר היתה מתקיימת מזהו זו ע"י האומות. אבל לא יתכן שתאמר מזהו זו ע"י משה לאומות העולם, ויחייב טעמא למילתיה שהוא מוזכר רק על ישראל, מפני שהם דבוקים בהש"ת, וכן במליכוהו תחלה על הים וקבלו עול מלכותו בסיונו. על כן חזינו ישראל לפני הש"ת, שלא יבא דברו ית' כי אם אליהם.

ובזה תתבאר כונת רש"י ז"ל, לא ואומר להם דברי כבזים בשבילם הוא נדבר עמו. דאם היו זוכים ישראל ויהי' התיקון השלם ציממם, לא היתה נאמרת פרשה זו למען בני ישראל, שהרי לא היה שייך ענין הקצ"ב אלא, אלא שהיתה נאמרת פרשה זו מפי משה לישראל כדי שתתקיים על ידי הגרים. אמנם טעמו שלא זכר ונכסלו בחטא, זה הקצ"ב למשה פרשה זו בשביל בני ישראל, כלומר שתתקיים מזהו זו על ידם. וכן דברים כבזים להם להשגיח, כי החטא גרם שלא יהי' התיקון השלם ציממם, וזהו פרשה זו נוכח בהם בפועל.

*

וגר"א לזכר הענין בהקדם מ"ש ק"י זל"ה ב'שמוע' משה פי' יתרו (קס"ז ס"ד) לפרש במדרש פלוגא בשם שאמרו ישראל נעשה ונשמע נעקר ויחייב מלכם. ותמלית דבריו דכזה איתא בגמרא (ע"ג ג' פ"א) ואמר ר' חנינא גדול במלכות ועושה יותר משאנו מלכות ועושה ופירשו התוספות שם הטעם לפי שהמלכות ועושה יש לו התגברות היות וזהו דואר תמיד לבטל יתרו ולקיים מצוה צורא משא"כ מי שאינו מלכות ועושה אין היות מתגבר עליו ע"כ לא גדלה כ"כ מעלתו. היותא מה הוא כי לולא התגברות היות הוא אינו מלכות ועושה עדיף, שהרי הוא מקיים דברים שלא נעוה עליהם ואינו חייב בשעיתם, משא"כ המלכות ועושה אין שבה גדול כ"כ מה שהוא

עוד יש לזכר דברי רש"י ז"ל לא ואומר להם דברי כבזים בשבילם הוא נדבר עמו שכל י"ח שנה שהיו ישראל במדבר כמגורים מן המרגלים ואילך לא נתייחד הדיבור עם משה שנאמר ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות וגו' וידבר ה' אלי וכו' (תרי"ב ע"ב). ור"כ היה אופה הם דברי כבזים שנאמר לומר להם, ואין אלא דברי כבוד ויקר שלא דבר עמו במקום אלא בשביל ישראל, ואין לומר שדברי הכבזים שנאמר לומר הם שלא דבר עמו הקצ"ב כל י"ח שנה שהיו כמגורים, שהרי דברים אלו אינם דברי משה לישראל שהרי נאמרו להם פרשה זו בשנה השנייה צבאית המשכן, ופילוח המרגלים היה אח"כ. אלא

הוא ללמוד ממנו אם הוא דומה למלאך ה', וכי מי עלה שמים וירד ארצה ומכיר חומר מלאך.

ואם ע"ד משי"כ ק"ו זל"ה בישמח משה פ' אחרי (דף י"ט ע"ד) לפרש נוסח קדושת כתר כבודו מלא עולם משרתיו שואלים זה לא אי"ה מקום כבודו להעריכו לעומתם משבחים ואומרים. והקפיש יודעה מעיקרה חמר כבודו מלא עולם ואח"כ חמר משרתיו שואלים אי"ה מקום כבודו, וגם מה הכוונה "לעומתם" משבחים ואומרים. ופירש דכנה כנגדו פירוש כסותו לו ומנגדו וכמו שדרשו ז"ל (ב"ר פ"ג ג') עזר כנגדו וזה עזר לא זכה כנגדו. ולעומתם הוא כמו כנגד, וכוונת כל הכתובים אומרים שרואים הם כבודו ה', אך יש שקר ואמת וממילא בין שקר לאמת, דכיונו כהמחזק, וכמופנה שרואו בלחם כבוד ה', אם בשבט שכבוד שמים הוא לגד כבודו, הוא מצטל כבודו גב כבוד שמים, אז הוא בלחם. וכיונו כבודו מלא עולם, כי כולם אומרים שרואים כבודו, אבל אם היה הכל אחת כבר הייתה מחקייתם הכתובה הכיבא (ישע"י מ') וגלה כבוד ה' וגו', לכך משרתיו שואלים זל"ה אי"ה מקום כבודו בלחם, ובזה התשובה לעומתם משבחים ואומרים, ר"ל אלה שכן משבחים כבודו צענין שהוא "לעומתם", ר"ל לגדס, אז הוא אחת מקום כבודו, אבל אלו שאין משגיחין על כבוד שמים במה שהוא לגדס, אין אולם מקום כבודו, עכ"ל ז"ל. וע"ד זה תחפרה כוחה בגמרא ה"ל אם כרז דומה למלאך ה' ה' חורב יבקשו מפיו וכו'. והכוונה כי לדיק שאינו משגיח על עמו כלל ומצטל כבודו גב כבוד שמים, הוא בצחינת מלאך, כמו שצוירנו שבמלאכים הם גבורי כח להתגבר על יאס ואין להי"ר שליטה עליהם כלל, ואח"כ סימן מובהק יש להכיר אם כרז דומה למלאך דכיונו אם אינו משגיח על כוחות ה"ר כהמגברים בכל דור והור באופנים חדשים, כי כשם שבמאות יש בכל דור מלאך אחת השייכת ציוחור לאותו הדור, כן להבדיל ה"ר כרז מתגבר בכל דור צענין אחר, ובפרט בצורות האחרונות כח ה"ר גדול מאד, ואם הדיק אינו משגיח בכל אלה, ומשליך נפשו מנגד למען כבוד שמים, לדיק זה הוא בצחינת מלאך הגבור על כוחות ה"ר, ורק באופן כזה תורה יבקשו מפיו

מקיים מלאות הצורה, כי חייב הוא לקיימם מכה גזירת המלך, ורק לפי שגזי מלאך ועושה אי"ה התגברות ה"ר, גדלה מעלתו ממעלה אינו מלאך ועושה. והנה לכאורה קשה דאם מלאך ועושה עדיף מה שזה ומעלה הוא לישראל שבקדומו נעשה לשמח, דכיונו שיעשו המלאות ערס יטו, אדרבה חילו הקדומו נשמע לנעשה גדלה מעלתם יותר, שכרי גדול המלאך ועושה ממי שאינו מלאך ועושה. ולכן בזה המדרש כמיישצ תמיכה זו, בשעה שאמר ישראל נעשה ונשמע נעקר ה"ר מלגס, ושזו לא כזה שייך אולם התגברות ה"ר, ואח"כ עדיף גבייו אינו מלאך ועושה, ושפיר היה שזה ומעלה גבייו שבקדומו נעשה לשמח. וצורך זו פירש גם דברי בגמרא (שבת פ"ח ע"א) אר"ה בשעה שבקדומו ישראל נעשה לשמח יתהב בזה קול ואמר להן מי גילה לבני ר א צמלאכי כשרה משתמשין בו דכתיב צרכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו עושי ברישא והדר לשמוע. וז"ל למה דוקא מלאכי כשרה משתמשין בה אלא להקדים עשייה לשמיעה, והשחא מוכן כיעב כי לפי שאין ה"ר שולט במלאכים, אח"כ אינו מלאך עושה גדול הוא גבייו ממלאך ועושה, ולכן הם מקדימים עשייה לשמיעה, עכ"ל ז"ל.

והנה רש"י ז"ל צ"ב וירא עה"פ וסעדו לצבס וגו' פירש וסעדו לצבסס אח"כ אלא וסעדו לצבסס מכאן שאין יא"ר שולט במלאכים. ומקורו צמד"ר שס. ויל"ד בלשון המדרש דלא קאמר שאין יא"ר במלאכים אלא שאין יא"ר שולט במלאכים אלא דגם בזה אית יא"ר, אלא שנקל הם מתגברים עליו ואין לו שליטה עליהם, כאשר הוא שולט צבני אדם. ובזה מבוארים דברי הנחוש צרכו ה' מלאכיו גבורי כח וגו', כיונו שהם מתגברים על יא"ר, כאמרו ז"ל אחריו גבור הכובש את יא"ר, וע"כ עושי דברו והדר לשמוע בקול דברו, דאינו מלאך ועושה עדיף אולם.

ובבחינה זו פירשו דברי בגמרא (חגיגה דף ע"ב ע"ב) א"ר יוחנן מאי דכתיב (מלאכי ב) כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיו כי מלאך ה' צבאות הוא אם דומה כרז למלאך ה' יבקשו תורה מפיו ואם לאו אל יבקשו תורה מפיו, ע"כ. והקשו המפרשים ז"ל מה סימן הוא נותן לדעת שברז ראו

ילקוט, ודבר זה עלמנו הוא לכם תוכחה מוסר, שיראו עד כיצן עבירה עשה שחר היסור לשלם צהם וכאשרו לליווי. וזה יתבאר דברי המדר ר' חנניס בר חיילאי פתח הכי' דברו כ' מלאכיו וגו' מדבר בישראל שהקדימו נעשה לנשמת, דשפיר מישך שייך מה שהקדימו ישראל נעשה לנשמת לפרש, כי כה המה דברי כצושן שאמר להם שאבדו מעלה זו שהקדימו נעשה לנשמת וכאשרו לליווי.

*

ויקרא אל משה וידבר כי אליו מהלך מועד לאמר פרישי זיל לא ואומר להם דברי כצושים נצטילם הוא ודבר עמי וכו', פ"ב. הקשו המפרשים שאין אל דברי כצושים אלא דברי שצח ומעלה לישראל שצטושים הקב"ה מדבר עם משה.

(ב) דבר אל בני ישראל וגו'. במדר (פ"ב ד) איתא רבי יודן בשם ר' ישמעאל בר חנמן משל למלך שבי' לו פרסקין (מלבוש שלובשין על הכשר) וביה מלוא אה עבדו ואמר לו קפלו ונעו וכן דעקן עליו ח"ל עבדו אדוני המלך מכל פרסקין שיש לך אי אהב מלוא אחי אלא על זה ח"ל שאני מדביקו לגופי כך אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע מע' אומות ארומניסיות (ממשלות) שיש לך בעולמך אי אהב מלוא אחי אלא זו אהב בני ישראל דבר אל בני ישראל ואמר אל בני ישראל ח"ל שכן דבוקין לי הכי' (ירמיו' יג) כי כאשר ידבק האזר על מחי אה וגו' איך אבין משל למלך שביה לו פורפירין (לבוש מלכות) וביה מלוא אה עבדו וכו' תן דעקן עליו וכו' ח"ל מכל פורפירין שיש לך אי אהב מלואי אלא על זה ח"ל שאותו לבשתי ביום מלכותי כך אמר משה וכו' רבש"ע מע' אומות וכו' אי אהב מלוא אחי אלא על ישראל ח"ל כן שהמליכותי חתלה על הים ואמר לי (שמות פ"ד) כי ימלך לעולם ועד איך צרכי משל חקן שביה לו מעפורת (סודר מכסה להרשף) וביה מלוא אה חלמיו ואומר לו קפלו ונעו ח"ל וכו' מכל מעפורת שיש לך אי אהב מלוא אחי אלא על זה ח"ל מחי שאותה לבשתי כשנחמתי זקן כך אמר משה מע' אומות וכו' אהב מלוא אחי אלא על ישראל

ועתה נצא לביאור הענין דכזה בקדושת לוי זל"ה (מאמר קדושה ראשונה) כחז לפרש מאמר בעל הכגד חילו קרבנו לבר סיני ולא נתן לנו את החורב דיונו. ותמלית דבריו כי ישראל כאשר הבישו לבר סיני פסקה אהמתן וחזקתו אצריהם עד שהשיגו את כל החורב מעמם, וא"כ די להם בקריבה לבר סיני גם בלגדי קבלת החורב, שביה השיגו כל החורב מרם יתהיב, עכ"ל ז"ל. ולכאורח ח"כ למח לוח אהתם הקב"ה מלוחתיו וחוקותיו, וכו' כיון שביה צבחינה זו שפסקה זוכמתן, וכשיגו את החורב מעמם, ולא שלם צהם היסור, ח"כ אינו מלוא ונעשה עדיף אלם.

אמנם לפי שראה חכמתו ויחזק כי לא יעמדו חמיו על מדרג גבוהה זו, כאשר כן היה שחשאו בעל וחר היסור לשלם צהם, ואזי מלוא ונעשה עדיף, ש"כ לוח אהתם מיד לשמור מלוא החורב. וביה זה שייך לומר גבי כלל ישראל, שפלו ממדרגתם אחר חטא העגל וחר היסור לשלם צהם, ש"כ הוטרב לליווי כי גדול המלוא ונעשה. משא"כ מפרשים גשאר חמיו ממדרג עליונה זו, כאשר היה בשעת מ"ת, שלא היה ליאר הרע שליטה עליו, וביה במלואי מרם, ח"כ מועד לו שיהי צבחינה אינו מלוא ונעשה. ולפי זה כל הליוויים שחזרה לא הוטרבו לאהמם כי אה צבזור ישראל, ולא צבזור משה, דלגביה דידיה עדיף שישאר צבחינה אינו מלוא ונעשה. ואה ח"ל צבחינה הילקוט (קושט ג) יכול היה מדבר עמו לאורך עמנו, כלומר דכ"ה שגם אליו היה מכון ליווי הש"ת, צבחינה אה בני ישראל, ח"ל לאמר לאורך ישראל היה מדבר עמו ולא לאורך עמנו. כי לאורך עמנו לא צה הליווי, דעוד לו להיות אינו מלוא ונעשה כעתהלה, ורק ישראל הוטרבו לליווי לפי שביה עתידים לחטוא בעגל, ויחזור היסור לשלם צהם.

והשאת מוציאה שפיר כוונה רשי' ז"ל לא ואומר להם דברי כצושים נצטילם הקב"ה מדבר עמי וכו', כלומר שכל הליוויים הם רק נצטילם שחשאוהם בעגל וחר היסור לשלם צהם, אבל לדידי לא נאמר ליווי זה כלל. וא"ש דדרשין מחיבה לאמר שזוכו הקב"ה לומר לישראל דברי כצושים, דמלאמר דרשין שאמירם זו היתה לאורך ישראל בלבו דכ"ה צבחינה

ולכאורכ קשח שחרי צמורס נתן הקב"ה תורה לישראל
החזיר על האומות ולא רצו לקבלה, וא"כ כבר כי
האומות שנואים צעני במקום קודם שקבלו ישראל
את התורה כבר סיני, יתן אשר מאסו בתורה כ' ולא
חפצו בה, וא"כ ל"ב מאמרם ז"ל שצבר סיני ירד
השנאה לאומות העולם, ואף שיעקר השנאה אליהם
הוא מחמת שישאל קבלה, מ"מ כרי ישראל כבר
החלו לקבל התורה מיד בנאחם ממזרים, (כדכתיב
בהוי"ה את העם ממזרים חסדון את האלקים על
ההר הזה שצרכו זה נגאל) וא"כ גם דבר זה היה
גלוי ערס עמוד גרליהם של ישראל על הר סיני, ואין
מוכן לכאורכ מה שאמרו ז"ל שצבר סיני דייקא ירד
השנאה לאומות.

וב"ר דכח גמרא שם (דף פ"ח ע"ב) היתה א"ר
יוחנן מאי דכתיב (חבליים ס"ח) כ' יתן אומר
המבשרות לבא רב (לבא רב פירש"י כל האומות)
כל דיבור ודיבור שיא מפיו הבשרות נחלק לשבעים
לשונות תנא דבי ר' ישמעאל (ירמי' כ"ג) וכפטיש
יפוצן סלע מה פטיש זה נחלק לבמה ויטויות אף כל
דיבור ודיבור שיא מפיו הקב"ה נחלק לע' לשונות.
ע"כ. ובתב המדרש"א ז"ל לפרש טעם שבו"ק בדבור
להתחלק לשבעים לשון, כדי שלא יוכיח פתחון פה
לאומות לומר כי לא קבלו את התורה משום שלא
הבינו לשונה, ע"כ נחלק בדבור לע' לשון כדי שיהיו
כולם דברות קדשו, ואעפ"כ לא רצו לקבלה, ע"כ
ז"ל. ועפ"י זה יש לומר כי הטעם שירד השנאה
לעכו"ם על הר סיני ולא קודם לכן, הוא, כי אף
שהחזיר הקב"ה את התורה על כל אומה ולשון עדיין
היה להם פתחון פה שלא ידעו ולא הבינו גודל מעלת
התורה, ואמנם אחר שקלטו אהם שכן מן עשרת
הדברות שאמרו בקול אלקים חיים מדבר מתוך האש,
וכופים הקב"ה צעק כבודו על ישראל, ואלו גם
האומות גודל מעלת התורה, והבינו מדבריהו את
חיים בלשונן, ואעפ"כ הפכו אליה עורר ולא פנים,
אזי ירד השנאה בגדולה אליהם. כי שם היה גמד
צירור הדבר, ונגלה צליל לעין כל כי מה שלא רצו
לקבלה בעת שהחזיר הקב"ה אליהם, הוא, לפי שהם
מואסים בה, ואין ראוים לקבל אליהם עולה של תורה,
שחרי שיהיה יוכלו לפנות פה בנאמלת. שלא ידעו

א"ל שקבלו מלכותי צפוני ואמרו כל אשר דבר ה'
נעשה ונשמע (שמות כ"ד) ע"כ המדרש.

והנה כל רואה ישחמם על דברי המדרש הזה, ותמה
תמה ויקרא. חדא על מה ולמה נעשה משרעיה
סיניגורן ומלנין של האומות לשאל מאת המקום שיטוהו
גם עליהם, והרי מלניו להיפך שהתחנן משה לפני
הקב"ה שלא יגיעו האומות למעלת ישראל, כאמרם
ז"ל (ברכות דף ז' ע"ב) אמר ר' יוחנן משום ר' יוסי
שלש דברים ביקש משה מלפני הקב"ה ונתן לו בקש
שחשבה שכונה על ישראל ונתן לו שנאמר (שמות ל"ג)
הלא בלכתך עמנו בקש שלא תשרה שכונה על העכו"ם
ונתן לו שנאמר ופגלנו אני ועמך וכו' ע"כ.

ור"י קשה וכו' מה טעם היה זה שיטוהו כ' מאות
התורה גם לאומות, והלא כבר החזיר הקב"ה את
התורה על כל אומה ולשון ולא רצו לקבלה, כדאיתא
בספרי פ' ברכה ח"ל. לא היתה אומה ולשון שלא הלך
ודבר ודפק על פתחה אם ירצו ויקבלו את התורה
יכול שמעו וקבלו ח"ל ואותם לא חששו (יחזקאל ל"ג)
ואומר ועשיתי בזה וצחמה נקם את הבוים אשר
לא שמעו (מכה ה) אלא אפי' ז' מאות שנאטו בהם
צני נח לא יכלו לעמוד בהם וכו', ע"כ. וכיון שהאומות
מאסו בה למה ויטוהו כ' אליהם על מנן, והלא אומה
אזנס משמוע. ועוד ל"ך ביאור להבין טעמיהו דכתיב
תלתא אמוראי שנתלקו במדרש ומה מוסף חד אחזריב,
ד' יוסי קאמר שעיב צחר הקב"ה בישראל להיות
לו לעם סגולה מכל העמים אשר על פני האדמה משום
שכס דיוקים צו, ור' אבין קאמר משום שישראל
המליכוהו תחלה על הים, ור' צרכי קאמר משום
שאמרו נעשה ונשמע.

ג) א"א זלתי"ה בספרו קדושת יו"ט (פ' יתרו) הביא
מדרש זה חזרו כששמע משה אנכי כ' אלקיך
פתח ואמר צריך שלא עשני גוי, וא"כ.

ובמדרש נבא לביאור הדקדוקים נבאר דברי המדרש
פליאה (קושיא ג') בהקדם לפרש אמרם ז"ל
(שבת פ"ט ע"א) מאי הר סיני הר שירדה שנאה
לאומות העולם עליו (פירש"י שלא קבלו צו תורה) ע"כ.

וכציו מעלה החורב, ולא שמעו לשוע, כי שמעו עשרה הדברים שנאמרו בזה סיני איש איש בשפתו.

ועתה יובן המדרש הכ"ל (אות ג) כמין חומר כששמע משה אנכי כי' אלקיך ודיינו ששמע את הקול מתחלק לשבעים לשונות, וכל האומות הבינו את עשרת הדברים איש איש בשלשון עמו, ואעפ"י כן לא ראו לקבל את החורב, כרי אז מורכב באלבן שפלותם וגריעותם, וכי שמואים הם לפני המקום ונדחים מפניו פניו, על אשר לא ראו להטות שכלם ולקבל עליהם עול חורב ומאונס, מיד פתח ואמר ברוך שלא עשני גוי, כי אז היה העם וכוונתו אשר יתחב להודות להש"ת על כך, שכרי אז נתגלה שכל מנותקים ממקור הקדושה, ונתצורה פתיחותם ורשעותם.

וכדי לבא לציאור המדרש הכ"ל (קושיא ז) נלמד וא דברי בגמ' (חכמים קט"ז ע"א) ד"ל כשנתחב חורב לישראל היה קולו כולך מסוף העולם ועד סופו וכל מלכי ארצה רעדו' ואחזקו בהיכליהן ואמרו שירי שאלמר ובהיכלו כולו חומר כבוד (תהלים כ"ט) נתקבצו כולם אלל בלעם הרשע ואמרו לו מה קול ההמון אשר שמענו שמא מצול בל לעולם אמר להם כי' למבול ישב וישב כי' מלך לעולם (שם) כבר נאבע כי' שאינו מציא מצול לעולם וכו' ומה קול ההמון הזה ששמענו אמר להם חמדה טובה יש לו בצית גחזי שביחב גנוח אללו חתקפ"ד וזרות קודם שנברא העולם וזיקש ליחב לבניו שנה' כי' עוז לעמו יתן מיד פתחו כולם ואמרו כי' יצרך את עמו בשלום, ע"כ. ולבאר לר"ך ציאור למח רגשו גוים ולאומים יבנו ריק לומר שמא מצול בל לעולם, והלא גם הם שמעו את עשרת הדברות, שכרי מתחלק הדבור לשבעים לשון והקול נשמע לכל אומה בשלשונה, כ"ל, וא"כ ידעו האומות מה הקול העולה בצאניהם, כי נותן הקב"ה חורב לעם סגולתו, ונגלה עליהם בקולות וברקים, ומה עלתה על דעתם לחשוב מפני מי המבול, וחו לר"ך להבין מה פשר האכבה הגדולה שגילו אומות העולם לישראל שצירכו אותם בשלום, והלא מעולם הם שונאים לישראל שגאה מה כמות, וא"ך והפכו למו לאובד כמו רגע בלל דבר הוא.

אמנם יש לומר דכנה איתא במד"ר (בראשית פ"ד ג) עכ"פ עוד כל ימי הארץ וגו' (בראשית ח) ר' יודן בשם ר' שמאל מה סצורים בני נח שצריחו כדחת עומדת לעד אלא כל זמן שהשמים והארץ קיימין צריחו קיימת לכשיצאו אותו יום שכתוב בו (ישעי' י"א) כי שמים כעשן נמלחו והארץ כנגד חלב בלחות שעת וחופר ביום כהא וגו' (זכריה י"א). ע"כ. ולפי אז מובן שפיר פחדם ויראתם של האומות בשעת מתן חורב שמא מצול בל לעולם, כי לפי שמעו את עשרת הדברות וביטו כל אחד בלשונו, וידעו כי נגלה כי' על בר סיני בהתגלות ופלאה, ללמד לעמו חורב ומאונס, על כן בכוה פחדו יתבו שמא הגיע כבר זמן התיקון השלם, שכרי בלחם עמודי ישראל בשעת מ"ח במדרגה גדולה כאשר יהיו לעתיד, שנחבטל מהם הכ"ה"ר וכו' בני חורין ממלך. הכות ומשעבוד מלכותו כאלמר ז"ל (ש"ס רכב. פ"ח ג) חרות על כלותות (שמות ל"ב) אל תקרי חרות אלא חירות וכו' ר"י חומר חירות ממכ"מ ר' נחמ"י אמר חירות מן המלכות ורצון אמרי חירות מן היסורין, ע"כ. ואילו לא חטאו בעגל היה אז התיקון השלם. ועל כן נקבצו וצאו להם אל בלעם הרשע ושאלוהו שמא מצול בל לעולם, כי ידעו שדבריה שכתב כי' שלא יוסיף להביא מצול לעולם קיימת רק עד זמן התיקון השלם, כדא' במדרש הכ"ל, כי בהגיע אותו הזמן חופר הדברות, ולבס הבג חיותם פן הגיע אותו הזמן, ולפי מעשיהם הם ראוים להקיף עליהם מי המבול ולשתחם מפני רוע מעלליהם. והשיב להם בלעם כי עדיין לא הגיע זמן התיקון השלם, אלא כי' עוז לעמו יתן, שש"ת נתן חורב לעמו ישראל, כי בלעם קודם גדול היה וצ"ל לאומות, וידע עתידות כי עדיין לא הגיע עת התיקון השלם.

ואפ"ש לומר כי רמז להם בלעם בלחם להם כי' עוז לעמו יתן דכנה איתא במדרש (צ"ר ויחי פ"ח י"ד) שלחוד לבא ישמעו חסידו אומות העולם חורב מפני מלך המשיח שנאמר (ישעי' י"א) אליו גוים ידרשו אלל ישראל ישמעו חורב מפני הקב"ה בעצמו כדאיתא בילקוטי ישעיה (רמח חמ"ט) עכ"פ וכל בניך למודי כי' וכו' (ישעי' י"ד) אמר הקב"ה

וְעֵתָהּ נָחַל לְבָרֵךְ דַּבְּרֵי הָיוּ תַּחֲתָא אֲמֹרָאֵי בַּמִּדְבָּר:
 כִּי־לֵךְ דָּאָמַר ר' יוֹסֵי דַעֲטָם שְׁאִין הַקִּבֵּי
 מְאֻזָּכוּ עַל אֲמוּנַת כְּשׁוֹלָם מִפְּנֵי שִׁישְׁרָל דְּזֻקִּים
 בַּקִּבֵּי, וַיִּתְּנָר בַּקִּדָּם הֵא דְּאִתָּא בַּמִּדְבָּר יִלְקוּ
 פ' תַּחֲ (וּבְדַבְרֵים רַבִּי פִּי' ית) עֲרִיפִי וְשִׁמְרוּ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל אֵת הַשְּׂבָע זֶה־לֵּךְ אֵלֶיךָ יוֹסֵי צֶר חֲתִינָא כּוֹתִי
 שְׂמַר אֵת הַשְּׂבָע עַד שֶׁלֹּא קָבַל אֵת הַמִּינֹחַ חֲיִיב מִיתָב
 וְכ' בְּנוֹכַח שְׂבָעוֹל מֶלֶךְ וּמַעֲרֹמָה שִׁישְׁרָל וּמַשִּׁיחִים
 אֵם עַם אֵם שְׂבָע וּמַכִּינִים רָאשׁוּ בְּיִיכֹס אֵינוּ חֲיִיב
 מִיתָב, כִּךְ הַשְּׂבָע הָיוּ בֵּין־יִשְׂרָאֵל וּבֵין הַקִּבֵּי שְׂמַר
 (שְׂמֹת) לֵאלֹהִי בְּנֵי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְפִיכָךְ כֵּן הָיוּ
 שְׂבָע וּמַכִּינִים שְׂמֹת בְּיִיכֹס וְכ' חֲיִיב מִיתָב, פִּי'.
 וְכִינִי נָמוּ עֲמָחָ לֵבָא דְּאָמַר זֶה־לֵּךְ (פִּי'כִּדְרִין יֵט פִּי')
 עֲרִיפִי כְּשׁוֹלָם בַּתּוֹרָה חֲיִיב מִיתָב שְׂמַר (דַּבְרִים
 לִי) תּוֹרָה זֶה לֵנוּ מִשֶּׁ מְרַשֵּׁה וְכ', דִּכְכָּה בַּתּוֹרָה
 הַקְדוּשָׁה הִיא הַמְקַשְׂרָה קָשָׁר אֲמִין זֶה יִתֵּן בֵּין יִשְׂרָאֵל
 לְאֲזִיכֹס שְׂבָעִים, כְּדִאִתָּא בְּרִי' (פ' אֲחֵרִי דָף ע"ג
 ע"ה) קִבֵּי אֲרִייתָא וְיִשְׂרָאֵל חֵד נִינְיָ, וְכֵן מִי
 שְׂמֹת בְּרִי' שְׂבָעִים שְׂמַר מִיתָב כֹּלֵה מִפִּי הַבְּצוּרָה הֵא דְּזֻק
 בַּקִּבֵּי, כְּדִאִתָּא בַּתּוֹרָה, רַבִּי (פִּי'י) כֵּן תַּלְמִיד
 חָסֵם שִׁישְׁרָל וְקוֹרָא וְשׁוֹנֵה וְעוֹשֶׁת בַּתּוֹרָה הַקִּבֵּי יוֹשֵׁב
 כְּגַדּוֹ וְקוֹרָא וְשׁוֹנֵה עֲמֹ, פִּי'.

וְזֶה הַשִּׁיב לִי הַשִּׁיב שְׁאִין הֵא הֵא מְאֻזָּכוּ עַל הַאֲמוּנָה
 לְפִי שִׁישְׁרָל הֵם דְּזֻקִּים צִי, פִּי שְׂבָעוֹ יִשְׂרָאֵל
 אֵת הַתּוֹרָה הֵם דְּזֻקִּים בַּקִּבֵּי, מִשְׁאִיכֵי אֲמוּנָה
 הַשְּׂבָע שֶׁלֹּא רָצוּ לְקַבֵּל אֵת הַתּוֹרָה כְּאֶשֶׁר הַחֲזִירָה
 הַקִּבֵּי עֲלֵיהֶם, וְגַם כְּאֶשֶׁר שְׂמֹת עֲשֵׂת הַדְּבָרֹת
 פִּי' אֲלֵיהֶם עוֹרָף, פִּי כִךְ נִתְרַחֲקוּ לְגַמְרֵי מִן הַקְדוּשָׁה,
 וְאֲכֹר לְלַמּוֹד עֲמָהֶם תּוֹרָה, כִּי מֶלֶךְ וּמַעֲרֹמָה שִׁישְׁרָל
 וּמַשִּׁיחִים אֵם עַם אֵם כֵּן הַמַּכִּינִים רָאשׁוּ בְּיִיכֹס חֲיִיב
 מִיתָב, וְכֵן כְּשִׁיכֹס הַתִּיּוֹקִין הַשְּׂבָע וַיִּתְּנָר וַיִּתְּנָר
 לְלַמּוֹד עֲמָהֶם מֶלֶךְ הַמַּשִּׁיחִים תּוֹרָה.

וְכֵן דָּאָמַר ר' אֲבִין שֶׁכֵּשִׁיב לִי הַקִּבֵּי שְׂבָעוֹ מְאֻזָּכוּ
 רַק עַל יִשְׂרָאֵל לְפִי שֶׁמְלִיכֻתוֹ תַּחֲתָא עַל הֵם
 וְאֲמַר חֵי יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וְעַד. וְכֵן לְפָרֵךְ דִּכְכָּה אִתָּא
 בַּמִּדְבָּר יִלְקוּ פ' בְּשֶׁלֶת (רַחֵם רִי'ג) ר' יוֹסֵי אֲמַר אֵינוּ
 אֲמַר יִשְׂרָאֵל עַל הֵם כִּי מֶלֶךְ לְעוֹלָם וְעַד לֹא הִיתָב
 אֲמַר שְׂבָעוֹ בֵּין לְעוֹלָם אֵלֶּה אֲמַר חֵי יִמְלֹךְ לְעוֹלָם

בְּעוֹרִי יִשְׂרָאֵל לְמִדִּים תּוֹרָה מְשַׁבֵּר וְכֵן לְפִיכָךְ מְשַׁבֵּחַ
 אִתָּא וְכ' אֵלֶּה לְעוֹדָה לְבָא חֵין יִשְׂרָאֵל לְמִדִּין אֵלֶּה מְשִׁי
 שֶׁל הַקִּבֵּי שְׂמַר וְכֵן צִיךְ לְמִדִּין כ' וְכֵן וְכֵן
 שְׂבָעוֹלִים חֵי וְכֵן לְעוֹלָם כִּךְ לְמִדִּין מִשֶּׁ שְׂמַר מִמֵּן
 אֵינוֹם שְׂבָעוֹלִים לְעוֹלָם וְכֵן פִּי' (וְכֵן) מִדְּרַשׁ תַּחֲתָא
 פ' תַּחֲ (ד) וְכֵן אֲשֶׁר הַשִּׁיב לֵבָא בְּשֶׁלֶת כ' פִּי
 „לְעוֹמֵי יתן כִּינִי מִמֵּן שְׂמַר תּוֹרָה לְעוֹמֵי יִשְׂרָאֵל
 בְּכֵן וְכֵן לְאֲמוּנָה חֵין כֵּן הֵא רִחֵב בְּרֹחַ שְׂמִיךְ
 לֹא הֵיכֵן אֵין הַתִּיּוֹקִין הַשְּׂבָע, שְׂכִי אֵין יִלְמָדוּ גַם
 הַאֲמוּנָה תּוֹרָה.

וְכֵן שֶׁכֵּשִׁיב אֲמוּנָה כְּשׁוֹלָם כִּי יִבְרַךְ אֵת עֲמֹ בְּשֶׁלֶם,
 יֵט לְמַר דִּכְכָּה פִּיכֵם וְיִרְאֵהֶם הֵם כֵּן בְּכֵן
 כֵּן קֵץ גְּלוּת יִשְׂרָאֵל וְכֵן מְשִׁי לְדִקּוּם, וְכֵן יֵשֶׁב
 כ' בְּכֵם נָקַם בָּאָף וּבַחֲמָה, כִּי תַחֲבֹל הַבְּרִית שְׂכֵרָה
 כ' שֶׁלֹּא יִבְרָא מְבֹל לְעוֹלָם. וְכֵן אִתָּא בַּתּוֹרָה (כְּתוּבָה
 קִיב ע"ב) אֲמַר ר' אֲרָא אֲמַר ר' יִרְמִיָּה בֶּר אֲבָא
 דִּזְר שֶׁן דִּזְר בֵּין צִי קְטִיגִירָה בַּתּוֹרָה חֲכָמִים וְכ'.
 (וְפִירְשִׁי הַרְבֵּה מִסְטִינִים וּמִלְמִדִּים חֲכָמִים יִעֲמִדוּ
 עֲלֵיהֶם), פִּי' וְכֵן גִּיכֵן מַחֲזִיל מְשִׁי, וְכֵן צִיכֵן
 אֲרִיכֵן אֵת יִשְׂרָאֵל בְּשֶׁלֶם, כִּי חֵין הֵם תַּחֲלִים בְּכֵן
 הַמַּשִּׁיחִים, וּמִמִּילָא אֵינוֹם רֹחִים גַּם בַּתּוֹרָה מְשִׁי שֶׁם
 הַכְּכָה לְכִיחֹתוֹ, וְכֵן מַחֲמָת קָבַל רַחֵם אֲכֵבֵה יִתִּירָה
 לְיִשְׂרָאֵל דִּאִתָּא בְּכֵן, בְּכֵן אֵת יִשְׂרָאֵל בְּשֶׁלֶם.

וְעֵתָהּ יִתְּנָר לֵנוּ דַבְּרֵי בַּמִּדְבָּר כִּי־לֵךְ (קוֹשֵׁף צ')
 שְׂשָׁל מִשֶּׁ מִתָּא הַקִּבֵּי שִׁישְׁרָל גַּם עַל אֲמוּנָה
 כְּשׁוֹלָם, כִּי מְשַׁבֵּחֵי הַתִּיּוֹקִין וְכֵן שְׂמִיכֵי וְכֵן
 בְּכֵן הַתִּיּוֹקִין הַשְּׂבָע, שְׂכִי מְשֹׁם כִּךְ הַתִּיּוֹקִין לְפִי
 הַקִּבֵּי שִׁיחֵן לִי רְשׁוֹת לְכַנֵּם לֵאחֲרֵי, שֶׁלֹּא הִיכָה מִשֶּׁ
 רְבִינוּ פִּיכֵן נִכְנֵם לֵאחֲרֵי וְכֵן אֵת צִיכִיכֵן, הִיכָה בְּכֵן
 הַתִּיּוֹקִין הַשְּׂבָע, כִּי בַּתּוֹרָה דִּיכֵן שֶׁל מִשֶּׁ לֹא שְׂמֹ
 הַאֲזִיכֹס לְעוֹלָם כְּדִאִתָּא בַּתּוֹרָה (כּוֹסֵף פ' ע"ה).
 וְכֵן אִתָּא בְּרִי' (פ' תַּחֲ דָף ר"פ ע"ה) כִּי מִשֶּׁ
 רְבִינוּ פִּיכֵן וְכֵן הַגּוֹלָל לְעוֹדָה, וְכֵן דִּאִתָּא בְּדַבְּרֵי
 חֵיל כִּי דִזְר וְכֵן הַגּוֹלָל, בְּכֵן תִּיּוֹקִין הַאֲרִיכֵן הַקְדוּשָׁה
 צִי' וְכֵן כִּי מְשִׁי וְכֵן כֵּלָל מִשְׁמַחַת מִשֶּׁ דִּזְר.
 וְכֵן בָּקַשׁ מִשֶּׁ שִׁישְׁרָל חֵי גַם עַל הַאֲמוּנָה, כְּלֹמֶר
 שְׂכִי הַתִּיּוֹקִין הַשְּׂבָע, אֲשֶׁר כֵּן יִלְמָד מֶלֶךְ הַמַּשִּׁיחִים שְׂכִי
 שְׂמַח מִשֶּׁ תּוֹרָה לְאֲמוּנָה כְּשׁוֹלָם.

זלתי כספתי חסדתי למשכ על חסדים (קמ"ג) ע"כ
למדנו לעשות רצון חלוקי כנס אמרו חכמים
שעיקר עבודת השי"ת הוא שיכיר על בחינת שגם
אם עושה יענה גביהם על קיום המצוות מ"מ יעשה
בחשק גדול להשלים רצונו וכו' שצריך לחשוב ולכוין
שאינו עושה דבר זה גם על מנת ששכנול גביהם.
עכ"ל"ק.

תמצית הדברים היא כי אין עבודת השי"ת חלוקה
במצוות שבר ועושה, אלא חייב האדם לעבוד את
השי"ת כדי להשלים רצונו אך חייבים לנו להאמין
שקב"ה גומל טוב לשומרי מצוותיו ומעניש לעוברי
מצוותיו, מפני שכן כתוב בתורה, וכל הכופר באת
אחת מן התורה הוא כופר בעיקר התורה. וא"כ קשה
כיון דלכאורה אין האמונה בשכר ועונש יסוד המצוות
אח הדת, למה מנא הרמב"ם ז"ל צ"ע עיקרים.

והנראה ליישב שיעת הרמב"ם ז"ל שמונה אמונות
שכר ועונש צ"ע עיקרים, לפי שהוא פתח השער
להגיע דרכו לעבודת השי"ת, ובלעדו לא יוכל האדם
להגיע לקיום התורה ובמצוות, כי אם האדם אינו
מאמין במצור אחת ממצוות התורה עדיין לא מן
הנמשע שיקיים שאל המצוות, משא"כ הכופר באמונת
שכר ועונש אי אפשר לו להגיע לקיום התורה ובמצוות.
שכרי אין ציד האדם להשיג מדרגה לשמה מיד
בתחלת דרכו בעבודת השי"ת, כי כבד הדבר מאוד
לעסע ולעלות בסולם העולה בית אל. וע"כ על האדם
לעסוק מעיקרה בתורה ובמצוות שלא לשמה, כדינו
שחביב עבודתו על מנת לקבל פרס, ובאמנם ז"ל
(פסחים נ"ד ע"ב) דא"ר יהודה אמר רב לעולם יעסוק
אדם בתורה ובמצוות אעפ"י שלא לשמה שמחוק
שלא לשמה יצא לשמה, ע"כ. ומנא כי אמונת שכר
ועונש הוא מצור השער להגיע לעבודת השי"ת, כי כח
המצוות שהוא עושה לחקוק השכר ומיראת העונש,
אף שבה שלא לשמה, מאזירים האדם ציפשו, ועל ידם
יוכל להגיע לעבודת השי"ת לשמה. אמנם אם לא
יאמין האדם ח"י בשכר ועונש מן השמים, אין מציאות
שיגיע לבחינת לשמה, שכרי הוא לא יעסוק בתורה
ובמצוות שלא לשמה, ללא שאינו מאמין בשכר ועונש.
וא"כ מצור השער עטס שמונה הרמב"ם ז"ל אמונות

ועד לעמיד לבא, ע"כ. והנה ישראל לא אמרו כן
מדעת טמאם אלא רוח הקודש דבר גם ומלחו על
לשונם, ולפי שלא היה עדיין זמן החיזוק השלם אמרו
ה' ימלך לעולם ועד. ומנא כי ממה שאמרו ישראל
ה' ימלך לעולם ועד אוח הוא כי עדיין לא הגיע
זמן החיזוק השלם, ועפ"י זה יוצן מה שהשיב הקב"ה
למשכ שאין הוא מצורו על האמונה לפי שיהיה
המליכורו על הים תחלה ואמר ה' ימלך לעולם ועד,
פירוש שאמרו ימלך בשלשן עתיד, לפי שעדיין לא הגיע
זמן החיזוק השלם, ולכן הוא מצור רק על ישראל
ולא על אומות העולם.

וכרי לבאר דברי ר' צרכי דקאמר שאינו הקב"ה
על ישראל לפי שקבלו מלכותו בסיו ואמרו נעשה
ושמנו. וראה בהקדס מה שכתב החתם סופר זלתי
בתשובותיו (חיד"ו סי' שצ"ו) על ענין הויכוח אם יש
י"ג עיקרים בדעת הרמב"ם ז"ל או ג' כדברי אלבז
ז"ל בספר העיקרים לא ידעתי שום נפקותא כי"א קריאת
שם בלבד וכו', ואי אפשר לי בשום אופן להאמין שחביב
גאולתינו אחד מעיקרי הדת ושאלם יפול היסוד תפול
התורה חלילה, ושנאמר אלו היו חטאיו גורמים שיגיש
אוחנו גירוש עולם, כדמ"ל לר"ע (סנהדרין ק"ח ע"א)
צ"ה השבטים שבה נדחים לעולם, המפני זה רשאים הם
לפרוק עול מלכות שמים, או לשנות קולו של יי"ד
אפי' מדברי רבנן, חלילה, אנהנו לא נעבוד את ה' כדי
לאכול פרי הארץ וכו', ועכ"פ ועל כל אופן עבדי ה'
אנהנו, יעשה עמנו כרצונו וחסדו, ואין זה עיקר ולא
יסוד לבנות עליו שום ציון, אך כיון שעיקר יסוד
הכל להאמין בתורה ובנביאים, ושם נאמר גאולתינו
האחרונה צ"י נצנים וצ"י האזינו וכו', ומי שמפקפק
על הגאולה הלא הרי כופר בעיקר האמונת התורה
ובנביאים, עכ"ד החת"ם ז"ל.

והנה כקושיית החת"ם ז"ל על שמונה הרמב"ם אח
הגאולה ציון עיקרי הדת, יש להקשות ג"כ על
מה שמונה ציון העיקרים להאמין שכוונת גומל טוב
לשומרי מצוותיו ומעניש לעוברי מצוותיו, וקשה מה
יסוד ועיקר הוא בעבודת ה' להאמין בשכר ועונש,
הלא האדם חייב לעבוד את השי"ת שלא על מנת
לקבל פרס כאמנם ז"ל (אבות פ"א מ"א), וכעת ק"י

בעבודתו, חלל שהוא מאמין בה מפני שהכניסו
הקב"ה עליו בתורה וי"י עבדיו הנבואים, והוא מנפח
לביאיו כדי שיתרבה כבוד שמים בעולם, כי זה הוא
עיקר קיומו וחיותו שיתקדש ש"ש על ידו. אמנם ראיתי
בני עליה וכן מופיעו מאד, חסידיו חינוך שזכים
למדרגה זו, אבל רוב העולם אינם במדרגה זו, ועיקר
עמידתם בדרך התורה הוא האמונה האמיתית בציאת
המשיח, ולולא זאת הם נופלים בדרגים לא טובות
ובאמונות שוא ותפל, לאמר ככל הגוים בית ישראל
ח"ו, כאשר רואים בדורנו זה צענוניות הרבים.
ולכן מנה הרמב"ם את האמונה בציאת המשיח
בין עיקרי הדת, כי ראש בהכמתו הגדולה שרוב העולם
אינם במדרגה גבוהה לעבוד את הש"י בכל לבם
באמת ובתמים, למען עשות חפצו ולרצו יתברך, ולאחר
שלא זכו למדרגה זו, האמונה בציאת המשיח היא
יסודם ועיקר עמידתם בדרך התורה.

ועל פי זה נבא לביאור דברי ר' ברכיה דאמר
שעל כן נאמר הקב"ה על ישראל ולא על האמונה
מפני שישאל אחריו נעשה ונשמע. וזהו כדן ק"ו
זל"ה בישמעאל משה פ' תרומה (דף ק"ט ע"ב) שם
מפרשים לבאר טעם שהקדימו ישראל נעשה ונשמע,
כי נעשה אחריו על זמן היותם בא"י, שאלו יב' ימים
לקיים המצוות בפועל, ונשמע אחריו שאף כאשר יבין
בגולה ולא יבין ימים לקיים רוב המצוות, כאשר
נחמו סימן ה' ע"ש ח"ף הלך לו (ש"ס ב') כלומר
שאלו יב' ימים בלתי לקיים מצוות כמספר חינוך, הגשם.
ואעפ"כ קבלו על עצמם להשלים מצוות החסידים להם
בשמיטה דהיינו ע"י לימוד התורה, ע"כ ז"ל. היותו
לנו מה כי ישראל צוה אחרם נעשה ונשמע כבר ידעו
שעתידיהם הם ללכת בגלות, ואעפ"כ קבלו על עצמם
לשמור מצוות הש"י גם בהיותם בגולה, ולהחזיק
מעמד נגד הכסיונות הקשים. העומדים עליהם בהיותם
בזוהר בגולה, ולא להתפתות אחרי גאולות של שקר
ואחרי כל תועבה שהיא נגד רצון הצור, שהיא
הסכנה הגדולה ביותר לישראל בגוף ובנפש.

ועפ"י זה מובן היעב מה שהשיב הקב"ה למשה על
שאלתו למה חינוך מצוה על אומות העולם,
כי הוא יתברך על ישראל לפי שאלו נעשה ונשמע,

שכר ועונש בין עקרי הדת, כי אכן הוא יסוד ועיקר
גדול להגיע על ידו לקיום התורה.

ובדרך זו נבא ליישב תמיכה החת"ם ז"ל על מה
שנאמר הרמב"ם בין העיקרים את האמונה בציאת
המשיח. ונראה שטעם הרמב"ם הוא לפי שהאמונה
בציאת המשיח הוא יסוד מילך לקיום התורה והמצוות,
ומי שאין לבו שלם בה עלול להתפתות בניקל אחרי
גאולות של שקר, ולסור מדרך התורה והמצוות. וכאשר
נראה בעליו צומנו כי כל מה שמועיד אחרי גאולות
של שקר הכל הוא משרש הכפירה בציאת המשיח,
דוק ותשכח. וצ"ל ספק שאם היו מקושרים באמת
באמונה בציאת המשיח, היו צורחים ומתרחקים
מדרכים אלו כמחויי קשת. נמצא כי האמונה בציאת
המשיח היא עיקר גדול מעיקרי הדת, והוא עיקר
כח עמידת ישראל בנסיונות העומדים עליהם, לפי
שהוא היסוד והראשית לקיום תורה ומצוות, והעדר
אמונה זו מביא לתועה אחרי גאולות שקר ולהתרחק
מדרך התורה, וכאשר ה' צונו הש"י שר"י, כי אחת
שנמשכו אחריהם להאמין בכזביו כי הוא יגאל את
ישראל, פוק חוי מה עלתה בהם ומה הגיע אליהם,
שיאלו מן הדת לגמרי ויאבדו מתוך הקהל. ורק גדול
האמונה בציאת המשיח הילל את שארית ישראל
מלהלכד צפה מוקשה, ובלא אמונה זו ח"ו היו נגררים
אחריהם כל ישראל.

ואת כי אחת נכון הדבר שמי שהוא עובד הש"י
באמת אין לו יתרון בעבודתו על ידי האמונה
בציאת המשיח, שהרי כל חפצו ולרצו לעשות נח"י
לצור, ומה חוסר לו שלימות בעבודתו האמונה
בציאת המשיח, וברי גם אחר ציאת המשיח לא יבין
דבר אחר בעולם כי אם עבודת הש"י, וכמ"ס הרמב"ם
ז"ל בהלכות תשובה (פ"ע ה"ב) ח"ל ומפני מה נחלחו
כל ישראל ונבואים ותכניסם לימות המשיח כדי
שיוצאו ממלכות שאין מניחות להם לעסוק בתורה
ובמצוות כהוגן וימלאו להם מרגע וירצו בהכמה וכו'.
וכ"כ הרמב"ם ז"ל בסוף הלכות מלכים ע"י"ש. הרי
כי עיקר מה שנחלחו ישראל לציאת המשיח הוא כדי
שיוכלו לעסוק בתורה ובמצוות, וא"כ אלא עובד הש"י
באמת אין האמונה בציאת המשיח מוספת יתרון

(ב) במד"ד (פ"א ז') חיתא ר' אבדו פתח (כחשם י"ד) ישובו יושבי צללו חלו הגרים שבאין וחשין צללו של הקצ"ב וכו', ע"כ. ור"ך זיאוור מכ עיין דרש"ה זו דמייירי בשבט הגרים, לפרשת הקרבנות, ולבאור לא קרב זה אל זה כלל.

(ג) במד"ד פ' לו (פ"ט ח') חיתא ח"ר אחא משל למלך וכו' כך כיון ששמו ישראל פרשת קרבנות נתייראו אמר לכן משה אל חתייראו התעסקו בחורב ואין אחס יראים מכל אלה הכ"ד זאת חורב לעולם ולמנוח, ע"כ. וכו' פלאי למח נתייראו ישראל בשמם פרשת הקרבנות.

וגרמא לבאר בענין דהכח בחורב כהנים דרשו ע"כ. אדם כי יקריב אדם לרבות את הגרים. והקשב בספר קרבן אהרן מה הו"ך לרבות גרים שם מקריבים קרבנות בישראל, וכו' קיי"ל (חולין י"ג ע"ג) מקבלין קרבנות מאומות העולם, ותיקן דס"ד למעט מכיון שנכנסו בגדר ישראל, ומנינו שמיטת הכחוב בישראל דכתיב מכס ולא כולכם, לזה הו"ך קרא לרבות, ע"כ. והאור"ח הקדוש דחה חידושו עיי"ש. ולי נראה דאיתערין קרא לרבות גרים, דהכח בגמרא (חולין כ' ע"א) חיתא מכס ולא כולכם להו"א את המומר (שאלו מקבלין היינו קרבן נדבה) מכס בכס חלקתי ולא באומות (פירש"י מדכתיב הלא מיעוטא בישראל ולא באומות שגם הם נחבזו להקריב נדרים ונדבות כישראל מדכתיב (ויקרא כ"ג) אית חיתא מביא ישראל אשר יקריב וגו') וילפינן מיתורא דחיתא אית לרבות הנכרים שנודרים ונדבות נ"י כישראל וגבי ידרכו לא כתיב מיעוטא דלכתוב מן האדם כי יקריב קרבן דהכח משמע ולא כל האדם ש"מ בכס חלקתי שכשרין מביאין ולא המומרים ולא באומות שכולן מתנדבין ומקבלין מהם) ומסיק בגמרא שם שמקבלין קרבנות ממשע ישראל כדי שיחזרו בחסודא חוץ מן המומר. לנכך את ה"ן ויחלל שבתא דפרהסיא, עכ"ד בגמרא. מצינו נחך כי דוקא בישראל חלק הכחוב בין כשרים למומרים, משא"כ בעכ"מ מקבלין אף מן המומרים שבהם. ועפ"י זה מובן שפיר דאיתערין אדם לרבות גרים דנפקי מתורת עכ"מ לגמרי ודינא דאף לענין זה, שאין מקבלין מן

כלומר כי לפי שדיון לא הביע זמן החיקון השלם, ועתידים ללכת בגלות, ובזמן הגלות קשב מאד לשמור ולשנות את דברי החורב, ע"כ אין הקצ"ב מצינו על אומות העולם, כי לא יוכלו לעמוד בנסיונות העומדים בזמן הגלות, משא"כ ישראל קבלו על עצמם לשמור את החורב בכל אופן ואופן, על כן הקצ"ב מצינו לאמר להם מנחת החורב. ורק לעתיד לבא אחר ביאת המשיח ישובו השי"ת גם על האומות, לפי ששוב לא יהיה גלות ותרגון לאחרי, וכדאיתא במדש (צ"ר פ"ג ג) ואני כאשר שכלתי בחרבן ראשון שכלתי בחרבן שני כאשר שכלתי בחרבן ראשון ובשני לא אשכל עוד, ע"כ. ועל כן יורו הקצ"ב גם על האומות, כי לעתיד יבעלו בנסיונות המפתים את האדם לפור מחרי כ'.

ועתה נצא לפרש דברי רש"י ז"ל לא ואמור להם דברי כבשים בשבילכם הוא נדבר עמי. שברי מצור במדש המוצא בריש דבריו שלעמיד ילמוד מלך המשיח שהוא כלול גם ממשנת משה חורב עם אור"ח, וישראל ישמעו חורב מפי הקצ"ב, וע"כ הוכיח משה את ישראל וא"ל בשבילכם הוא נדבר עמי, פירוש שדיון לא הביע זמן החיקון השלם, שאז לא ידבר הקצ"ב עם משה לאמר לישראל, אלא הם ישמעו חורב מפי הקצ"ב, וכס הם דברי כבשים שאמר להם, כי גרם חטאם שדיון לא הביע החיקון השלם, ואינם זוכים לשמוע חורב מפי הקצ"ב. והכוב"ע יעזור שחכא לילך בדרך האמת, ויהיה מקושרים באמת בזה"ק, ומה נמכרם לגאולה שלמה בקדושה ובעתה נגמח ובעמחה, ולראות נישועת כל ישראל ושמחתן ובהתרוממות קרן החורב וישראל ובהגלות כבוד שמים עלינו צ"ל

*

אך יאמר לפרש כוונת רש"י ז"ל לא ואמור להם דברי כבשים בשבילכם הוא נדבר עמי. גם יתבאר הא דאיתא בילקוט יכול היה מדבר עמו לאורך עמנו ח"ל לאמר לאורך ישראל היה מדבר עמו ולא היה מדבר עמו לאורך עמנו. והוא תמוה מאד, מדוע לא נאמר מנחת הקרבנות לאורך משה אלא לאורך ישראל.

בשמים פרשת הקרנות, כי ממך שחלק ככתוב
בין מומרי ישראל למומר עכרים, כדורשו ז"ל מדכחי
כי יקריב ממך בכם חלקתי ולא בעכרים, מרע
לכם כי כוחות בעומאח חאצים ומשחוקקים להחדק
בישראל, ועל זאת חרד לכם עד כינן עלול האדם
לרדת מטב מטב, אם הוא מקלקל מעשיו, ולפי
שלא היו במדרגת נדיקים גמורים אחתם רעוד,
שמה יגרום חטא, ויחדקו בכם כוחות בעומאח
לכפילים לצאר שחח. ועל כך השיבם משב כחשסן
בחורב ואין אחס ירחים מכל אלה, דחורב מגיב
ומלל מן כס"מ וחילולתיו שלא ישלנו בכם.

ועפ"י מה שנחבאר דמכ שמייע קרא שאין מקבלין
קרבות ממומר ישראל שמה ילמוד ממעשיו,
נבא לביאור דרשא חס"כ (קושיא א') לאורך ישראל
היה מדבר עמו ולא לאורך עמו, דכל גזר א' שלא
יקבלו קרבות ממומרי ישראל לא כיסא כי אם
בעבור ישראל, שלא יצאו ללמוד ממעשי בעומרים,
משאי"כ לפי מדרגת משב לא שייבא גזר א', דליכא
למיחש שמה ילמוד ממעשיכם, כי נדיק יסוד עולם
הוא, וכל רוחות שבעולם לא יחזכו ממקומו. וזה
אפ"ל בדרשא חס"כ לאורך ישראל היה מדבר עמו
ולא לאורך עמו, פירוש כי לפי בחינתו בגדול של
משרע"ה לא היה צורך לאסור לקבל נדריס ונדבות
ממומרי ישראל, אלא שגאסר כדבר משום ישראל
שלא יצאו ללמוד ממעשיכם.

וזאת אפ"ל גם בכוונת רש"י ז"ל לא ולאמר לכם
דברי כבושין, שביצלבם הוא נדבר עמי, שאין
צורך באזהרה זו שלא לקבל קרבות ממומרי ישראל
כי אם בעבורכם, לנר שאינוכם בגדר כשלימות,
ואחס עלולים ללמוד ממעשיכם, ואלו הם דברים
הכושבים לב האדם לחשוב, בראותם מה כחשח
גורם.

ובזה מבואר המד"ר (קושיא ב') דמייחי לכתב כך
דרשא יצונו יושני צללו אלו הגרים, שחרי מייחי
פרשה זו מענין הגרים שדינם בישראל לכל דברים,
וגם כחומרא שבהמירי חורב ישראל שלא לקבל
קרבות ממומרים שזכר שייבא צבו, לפיכך דרש

במומרי שזכר, ולא קשה כלל קושיא הקרבן אכרן
דאף חוכ"ע מקריבין וכ"ש גרים, דלא חילטריך
לביחוס שזכר מקריבין קרבות, אלא שדינם בישראל
אף לכך מילחא, שאין מקבלין ממומרים לחלל שנת
צפרסיה ולגסן יין.

אמנם כך מילחא גופא, שבהמירי חורב ישראל
מבעכרים, שאין מקבלין ממומרי שזכר טעמא
צפי. ונראה דב' טעמים לדבר, חדא עפ"י מ"ש באכ"ח
בקדוש ר"פ חקת לצאר טעם אמרם (יצמות ס"א ע"א)
שישראל מעמאין באל ולא באומות. עפ"י משל
לב' כלים אחת מלחא דבש ואחת מלחא זבל, וכאשר
יניחוס בחון יתקבלו הצבוצים וסרמשים אל חבית
כדבש, ותילו בחבית כזבל לא יאספו אלא מעט מן
הצבוצים, כמו כן אדם מיישראל בלחא נפשו כי
מה, מתרוקן בגוף שכיב מלא בקדושה בעריבה
ובמתוקה, ועל כן יתקבלו הקליפות לאין קץ, לביחוס
חאבים להדבק אל הקדושה, עכ"ד באכ"ח בקדוש
עיי"ש בצורך דבריו כי נעמו.

ובזה מלאנו טוב טעם למכ שבהמירי חורב ממומר
ישראל ממומר עכרים, כי לפי שפירש מן
החורב, נאחזים בו כוחות בעומאח מאד להחטיוא,
ועל כן לא ירח קרבנו לה', משאי"כ ממומר עכרים
אין הקליפות מתדבקים בו כ"כ. ועוד טעמא רב
אכא למילחא, דכנה ידוע מ"ש כרמזים ז"ל, דנקל
יותר ללמוד ממעשי רשע ישראל מאשר ממעשי
רשע עכרים, לפי שאין לישראל שייכות עם בעכרים.
ואעפ"י שמלאנו שגזרו חז"ל אף בעכרים גרים
וסייגים משום שמה ילמוד ממעשיו (ב"מ ע"א
ע"א), מ"מ לכך מילחא הקילו ממומר עכרים
ממומר ישראל, שמקבלין מכם קרבות, משום דאין
לחוש כ"כ שילמוד ממעשיו כמו ממומר ישראל.

דיוצא לנו מכ כי פרשת הקרבות נוקטת ויורדת
לחללו של לב, כי ממנה נשמע עד כינן בדברים
מגיעים, ומכ גדול כח בעומאח כמתדבק בדרש
ישראל, ועד כמה חייבים להתבדל מכם שלא יצאו
ללמוד ממעשיכם, עד שאסר חורב לקבל מכם
קרבות לחשש א'. וזכר יתבאר מה שחיראו ישראל

המדרש בשבט הכרים, וזכית בוחמת, לפי שם
 ישראל לכל דבריהם, על כן אם יקריבו וממין
 שבהם יש לחוש שיצאו ישראל ללמוד ממעשיהם,
 וגם קוונת הכומאח מתדבקים בהם יותר ממומדי
 עברים, לפי שהקדשו בקדושת ישראל.

*

באופן אחר נ"ל דברי רש"י ז"ל לא ואמור להם
 דברי כבשים בשבילכם הוא מדבר עמי וכו'.

(ב) **במדרש** פליאח (כצילו כהדו"ח ז"ל) איהא
 ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאכל מעד
 לאמר וגו' (דברים ו') שמע ישראל ה' אלקינו
 ה' אחד.

וגרמא צדקתם להטיר בענין מיתת נדב ואביהוא
 ביום הקמת המשכן דייקא, דכתיב ויאמר
 משה אל אהרן הוא אשר דבר ה' בקרובי אקדש וגו'
 ויפרישי כשקציה עושב דין צדקיות מתהירא
 ומתפלל ומתקלם וכו'. ויש להבחין על מה עשה ה'
 ככה להמיתם ביום שבוים המשכן דייקא, והלא כמו
 קן כיס מחגול ומתקדש ומתהירא שמו של משה
 בקציה אילו. כיו מתיס בזמן אחר, אמנם נראה לומר
 כי כוונת עמוקת היתר בכך, דכונן המשכן בא לכפר
 על עוונות בני ישראל מ"י בקרבנות, אך כיס מקום
 לחוש פן הלא חקלקל מה, כי יצאו ישראל לללל בחטא,
 ויערף לא יעלה על ראשם פן עושה יעשו, בידעם
 כי חקלקל יש להם, שהקרבנות אשר יקריבו יגיו
 צדקתם, ודבר זה יגרום להרבות חטאים בישראל.
 ולאלף סיבה ה' שימחו נדב ואביהוא ביום הקמת
 המשכן דייקא, כדי שיוסרו בכך כל עדת ישראל,
 צדקתם כי אף בקציה וחרן, ולא יועילו בקרבנות
 לכפר צדקתם, אם לא יעשו תשובה בלב שלם, ויקבלו
 על עצמם שלא ישובו לללל עוד. ורמז חותמת
 עמם. שהענין בקציה את נדב ואביהוא, ולא בוטלה
 להם קדושת המשכן חכות בקרבנות להגין צדקתם.
 ובה חכית הכתוב לרבים לאות לבני מרי, שישמרו
 עצמם מחטא, ולא יצטוו בכך שחכ' להם כפרה
 אם יקריבו קרבן לכפר צדקתם, כי לא יגיו עליהם

בקרבנות, אם לא יעשו תשובה שלמה מעומקם וללא
 צדקתם גמורה.

ובדרך זו נצח אל כצילאור, כי כנס משה רעיה
 מביימא הוא כיס סניגורין של ישראל, ובכל עת
 שחטאו לו יחצרך עמד צפון לפניו להשיב חמתו
 מהשחית, ויעתר לו ה' וישמע לקול שועתו, וינחם
 על הרעב אשר דבר לעשות לעמו. אכן גם כאן כיס
 מקום לחוש פן יפוק מניית חורבא, כי יצאו בני
 ישראל לללל צעירות, צדקתם כי זה משה הלא
 יתפלל לאלו צעירות, וכו' רחום יכפר עוון ולא
 ישחית. וכדי למועז חקלקל זו צדקתם ה' למשה לא
 ואמור להם דברי כבשים בשבילכם הוא מדבר עמי,
 כלומר שכל כוונת וגדולתו של משה הוא אך צדקתם
 בני ישראל, ואם לא יכיו ישראל רחמים יתפרש כוונת
 של משה, ולא יכו' בידו להגין צדקתם, וכאשר כן
 כיס צדקתם העל דכתיב (שמות ל"ב) וידבר ה'
 אל משה לך רד, ויפרישי ז"ל רד מגדולתך כלום
 נחתי לך גדולה אלא בשביל ישראל. ע"כ. כרי כי
 כל כוונת וגדולתו של משה תלויים צדקתם ישראל,
 ואם כן אל ידמו צדקתם כי הם רשאים לללל צדקתם
 להם, ותפלת משה חגן עליהם שכל רעב עליהם
 לא תאונה, שחרי כל כוונת וגדולתו של משה הוא
 צדקתם, ואם מעשיהם לא זה חשש כוונת של משה,
 ורמז לדבר שכל ל"ח שנה שהיו ישראל צדקתם
 כממדים וכו' לא נתייחד הדבור עם משה, ודברים
 אלו כובשים את לבם לתשובה, צדקתם כי אין
 להם לצדקתם צדקתם שישא צדקתם חפלת וחס כל
 הישר צדקתם יעשו, כי אם לא יכיו מעשיהם
 כשורה לא תועיל חפלתו להגין צדקתם. וכן הוא
 הדבר בכל דור ודור כי כח כלדקיות ומדרגתם
 תלויים צדקתם בני ישראל.

ובבחינה זו יתבאר המדרש פליאח (קושיא ב')
 ויקרא אל משה כה"ד שמע ישראל ה' אלקינו
 ה' אחד. דכונן הרמזין ז"ל כתב צדקתם מקרא זה
 ז"ל ואתה לריך להבחין צדקתם כי שנה בכחונ
 צדקתם לומר אלקינו, ולא אמר אלקיך כמו שאמר
 בכל מקום, וכן בכל כדקתם שידבר עם ישראל
 יאמר ה' אלקיכם או ה' אלקיך וכו', אלא הכרי

מכל חלק כה"ד זאת בתורם לעולם ולמנוח וגו', ע"כ. והוא תמוה מפני מה נתייראו ישראל בשמעתם פרשת הקצנות, ויבאר עפ"י מה דליתא במדרש (קבלה רבתי פ"ג י"ט) ע"פם והאלקים יבקש את הנדף (קבלה פ"ג) ר' בונא בשם ר' יוסי אמר לעולם אלקים יבקש את נדף, את מנאל דזין דודף את דזין והאלקים יבקש את נדף, רשע דודף רשע דודף אלקים יבקש את נדף, מימי יבקש את נדף. ר' יחזקאל בר' סימון בשם ר' יוסי בר' נחוראי לעולם הקב"ה מבקש דמן של נרדפים מן הכרדפים, חזק לך שהוא בן וכו', אזכרם נדף מפני נמרוד ובחר הקב"ה באזכרם שאל' (נחמ"י ט) חזק הוא ה' האלקים אשר בחרת באזכרם, יתח נדף מפני פלשחים וכו', יעקב נדף מפני עשוי וכו', ישראל נדף מפני העכו"ם ובחר הקב"ה בישראל שנאמר (דברים ז) כך בחר ה' להיות לו לעם סגולה. ר' אלעזר בר' יוסי בן זמרא אמר אף בקצנות בן, אמר הקב"ה שור נדף מפני ארי, עז מפני נמר, כנש מפני זאב, לא תקריבו לפני מן הכרדפים אלא מן הכרדפים, שנאמר שור או כנש או עז וגו' (ויקרא כ"ג). עכ"ד במדרש. היותא חזק הוא כי ממח שבה לו ה' לבקרי קצנות רק מן הכרמות הכרמות. גשמי כי הקב"ה בחר לו חמיד את הכרדפים, ולכן נתייראו ישראל בשמעתם פרשת הקצנות, כי מודע להם כי מה שיעקב בחר לו ייח ישראל לסגולה, הוא, לפי שהם נרדפים מן האומות, ופחדו פחד מן לא יוכל לעמוד נגד המון גוים רבים הקמים עליהם לבלועם, השיבם הקב"ה בהתסקן בחורב ואין אחם מחייראים מכל חלק, כי חורב מגיע ומנאל, והוא מנן ומחזק במגדל עז מפני חזק, עכ"ד בשם אמת ז"ל.

והנה אחי לא חסיל עליו ע"כ זו חלק לחי' הכוסקים בחורב, ביום לאו כל אדם זוכה לכתוב של חורב, וא"כ מה תקאב יש לאלו שיוכלו עמוד עד רדיפות האומות. ואפ"ל עפ"י מה שפירשתי ז"ל בפירוש שופטים ע"פם שמה ישראל אחם קריים ביום למלחמה (פ"ג ג) אפילו אין בכם זכות אלא קריאת שם צלל כדאי אחם שישעיה חכם. וא"כ

יחיד ה' אלקינו כי עשה עם משכ את בגדולתו ואת הכורחות לעשות לו שם תפארת, עכ"כ. ולבאר דבריו י"ז דכ"ח נשמע תפארתו של משכ ממח שאמר ה' אלקינו, וברי כאן כלל משכ עמנו יחד עם ישראל, ואין בנשמע תפארתו יחד מתפארתם, אמנם הוא כדבר אשר דברנו, כי כבודו וגדולתו ותפארתו של משכ תלויים במעשי בני ישראל, כי כשארץ מעשיכם יתחזק כוחו, ועל בן כחיד ה' אלקינו, כי כלל עמנו בחור כללות ישראל, שהם במחזקים כוחו ומגדילים תפארתו.

ועפ"י זה מצאנו מה שסמך במדרש לכתוב דברי הכתוב שמה ישראל ה' אלקינו ה' אחד. שהרי מדברי הכתוב ויקרא אל משכ וידבר ה' אליו וגו' לאמר דרשו ז"ל לא ואמר להם דברי כבושים בשבילכם הוא נדבר עמו, וכוונתם כדאמרו שכוונה אותם בתוכחה מוסר, שכל כוחו וגדולתו תלוי צבתהכחות וצבאשון מעשיכם, כי מכותם הוא נפעל, ולאח מייתי במדרש רא' מדכחיד שמה ישראל ה' אלקינו וגו', ומודע שיהי הכתוב לשונו ולא כתב אלקין, וז"ל כמו שפירש הרמב"ם ז"ל לבראות גדולתו של משכ, שמשכ הקב"ה על ידו את כל בגדולתו וכוונות, ולבאר חזק נשמע גדולת משכ בזה, וברי כלל עמנו בחור כללות ישראל, אלא ודאי כדאמרו כי כוחו וגדולתו של משכ תלויים בכלל ישראל, כי מעשיכם הטובים מוסיפים בו כח וגבורה להפעלת במדרגותיו.

*

ויקרא אל משכ וגו' אדם כי יקריב מכם קרבן לה'. במדרש (בבבא כחיד"א ז"ל) כה"ד שמה ישראל ה' אלקינו ה' אחד. והוא פלא.

ונראה לפרש בהקדם מ"ש בשם אמת לבאר דברי במדרש פ' לו (פ"ח ח') ע"פם זאת בתורם לעולם ולמנוח ח"י אחת משל למלך וכו' כך כיון ששמה ישראל פרשת קצנות נתייראו אמר להן משכ אל נתייראו בהתסקן בחורב ואין אחם יראים

משכ על אמרו יש לפיך מלאכה גדולה מכל מה ששנית וכו' וכלל כולם יעידון ויעידון שיותר קל ללמד טומאה וטהרה וקרבנות מלקרוב את הים ומלהוירד את הכנ, כי כלל כל ח"ח מוצבס יודע ללמד כלכות אלו. עיי"ש חידויו באורך עפ"י דרכו בקדש, ואף חן נומא צב מילתא.

ובשרם נצח לציאור הדברים נקדים לדורש בשבט מעלה וגדול נחיות כהאחדות כרננים, כן לא כדורות הראשונים כדורות האחרונים, כי זאת מלפנים בישראל כהאספק ראשי עם אלפיו ומכניזיו להעמיד דת על חל, טיבכו שנות לקצוע גדלים וסיגים לעם ישראל, ולחזק דוקי דת חוב"ק לכל יפרו צב פין, אך צבורי צדור בשפל כח עליו לעמוד בקשרי הלהמחכ על עיקרי האמונה וגופי תורה כהנחיות בסכסכ משורקי על אשר כל מהשכחות לעקור דת חוב"ק ולערער יסודותיה, עד כדי כך ירדנו פלאים ואין דורש ואין מנקה. ובדרך כלל האשמה למצב בשפל הזה חלוצי בראשי כהמכניזים, כהנמשים מלמחות על מעשי כרשעים, ואם כי מצאנו בחק"י (תיקון ס"ט) חיתפשותותי דמשכ בכל דרל ודרל, אך במה דברים אמורים אם כח"ח מחזיקים בתורה משכ מורשכ במסורה לנו מדור דור, אזי יש ב"ח"ח נילון מנשמה משכ, לא כן כהמשנים ח"י מחורת רבותינו הראשונים וכהאחרונים ז"ל, ודאי שאין חורחם תורה אחת, ולא תהנה תורה כ', כי אנו כשלעצמנו מה אנו, וכל כוחינו אינו אלא בזנן שאנו מחזיקים בתורה הראשונים כהנלחבים, ועליהם סמכין.

ורבי'ר אינו לפרש מאמר בהמרה (עיי"ק י"ז ע"א) א"ר יוחנן מאי דכחי (מלאכי ב') כי שפתי כהן ישמרו דעת וחורב יבקשו מפיכו כי מלאך כ' נצאו' הוא אם דומה כרז למלאך כ' יבקשו חורב מפיו ואם לאו אל יבקשו חורב מפיו. ובהנחית מפורסמת וכו' מי ראה חורב פני מלאך ששמתו ישפוט אם כרז דומה אליו, וראוי וכוון הוא ללמד חורב מפיו. וביותר יש לתמוך כי בכל מקום כהמשל צא לשכר את האזן, שעל ידו יתקרב כהמשל אל השכל, וכאן כדער כפון, כי המשל הוא קשב כהשכב יותר מן המשל.

מלאנו תקיב גם למי שלא זכה לעסוק בתורה כי זאת ק"ש חגן עליו להצילו מאוב"ע. וזה פירוש המדרש כ"ל אדם כי יקריב וגו' כ"ד שמע ישראל כ' חלקיו כ' אחד, כי ממש צהר הקצבים להקריב קרבות מן הכהמות הכהמות שכם מדפים, נודע כי ישראל הם נרדפים מן האמונות, ופי"כ צהר כ' כס. להיות לו לעם סגולה מכל העמים אשר על פני האדמה, והשכל לעמוד נגד רדיפת האמונות הוא עסק הכורב, אמנם מה ישכב מי שאינו צר הכי ולא זכה לעסוק בתורה, כלום תקיב יש לו, לעמוד דברים רדופים וארים הקמים עליו, על כן קאמר המדרש כ"ד שמע ישראל כ' חלקיו כ' אחד, כי זכות קריאת שמע חגן עליו להצילו.

במסיבה להחזקת התאחדות הרבנים

ויקרא אל משכ וידבר ה' אליו מאכל מועד לאמר. בקשו המפרשים מדוע כעלים ככתוב מי הוא סקורה, וכיח ראוי שיאמר ככתוב ויקרא כ' אל משכ וידבר אליו. גם תיבת לאמר יתירה הוא, שכרי כתיב בתריב דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם.

ב' בתנחומא (ס' ג') איחא ויקרא אל משכ ע"כ (משלי כ"ט) גאות אדם תשפילו ושל דת יתמוך כבוד כל מי שדורף אחר שרר שרר צורחת ממנו וכל מי שצורח משרר שרר רודפת אחריו וכו' ומשכ ברה מן שרר בששח שאל הקצבים ועתה ק' ואשאלך אל פרש (שמות ג') ויאמר כי שלח נח ציד תשלח (שמות ד') וכו' אל הקצבים חייך שסופך ליקר וכו' ללמד שכיב צורה מן שרר לסוף כח"ח ממזרים וקרב להם את הים ובהנחית אל המדבר והוירד להם את המן והעלה להם את הבאר וכו' להם את השליו ועשה את המשכן ואמר מכאן ואילך מה יש לי לעשות עמד וישב לו אמר לו הקצבים חייך יש לפיך מלאכה גדולה מכל מה ששנית ללמד לבני הלכות טומאה וטהרה ולהכריעם אף יקריבו קרבן לפני כו' ושל רוח יתמוך כבוד זה משכ, ע"כ המדרש. והקשב ק"ו אליהם בישמח

את ישראל דין אחת לאחור, ולדעת להבדיל בין עומאם לעבד, וללמד את בני יחוד קשת, ללחם את מברכי דת המכפכים דברי אלקים חיים, להחיר את האסור, והמלחמה הזאת כדבר מכל המלחמה לפי שהמסותים והמדותים הם בעלי בחירה, וקשה להגלל מהגרת יד בעלי בחירה, כמבואר ב"ק פ' וישב (קפ"ה ע"א) שעל כן בשליך ראובן את יוסף לצור מלא נחשים ועקרבים למען כליף אותו מיד אחיו שכם בעלי בחירה. ורמז לו הקב"ה למשה כי אף בזמן אחרית הימים ובהסתר פנים הוא, שרבו הפוקרים המכפכים דברי אלקים חיים, אעפ"י גם באימה חשכה גדולה זו יחודע ויתגלה כוחו והתפשטותו של משה דביו ע"ה, דליתפסותה דמשה בכל דבר ודבר, והוא בעלמו ירד אל בני ישראל ללמדם דיני עומאם וטובה. וזה אפשר לרמוז בדברי הכתוב ויקרא אל משה, ולא הזכיר שמו יחזקך על הקריאה, כי רמז בזה על זמן אחרית הימים שבו הסתרה פנים גדולה, ולאחרי לא הזכיר שמו יחזקך בפירוש על הקריאה, ורמז לנו הכתוב ביותר דחיבה לאמר על אמירה לדורות, כי כוחו של משה"ה מחפשט בכל דור ודור, להורות האסור והמותר, ולהבדיל בין עמא וזין טוהר, ואף גם בדורנו שחשבו הרוואות בלרובות וגססם כל חזון, מ"מ כל מבקש האמת ימצאהו.

אֲלֵם הם נתבונן במצב הדור אימה חשכה גדולה ופלת עליו, כי בעושר רובת דרובת מלואי הדור המה ורעיונם ומנהיגיהם נחונים חתה השפעת המונים והאפיקורסים פריזו ישראל שחתשאו על עמיו, והמה עשירים נשאים נחונים עליו, וכלחן זה הדחק של ממון וכבוד רוצן כעול ברגל על אורי המנהיגים, ומוע מהם להביד האמת. ומליון בפרשת יתרו שמה הכתוב מעלות הריכות לדיינים אגשי חיל יראו אלקים אגשי אחת שוגאי בצע, ופירשי אגשי חיל עשירים שאין לריכים להחניף ולהכיר פנים. ולבאורה כיון שחנאו הוא הדבר שיכיו לדיינים אגשי אחת ושוגאי בצע, מה לורך עוד שיכיו עשירים וברי בלא"ה לא יחיו, דכיון שכם אגשי אחת שוגאי בצע ויראה כ' חופף עליהם, וודאי לא יור אחרי בצע יתקף לעוות אדם בריבו. אבל האמת יורכ

אמנם הדבר יחזקך עפ"י מה שאמרנו ז"ל (שבת קי"ג ע"ב) ח"ר יורא אחר רבא בר זימנא אס הראשונים בני מלכים אנו בני אנשים ואס ראשונים בני אנשים אנו כחמורים ולא כחמורו של ר' פנחס בן יאיר, ע"ה. ולריך ביאור מאין הרגלים לדבר כי מלכו ומעמדו אנו, מחיתם ועשר לפי מדרגת הראשונים, דלמא אף אס הראשונים הם כמלכים אנו כחמורים. אך הכוונה כי הודע ומכיר גודל קדושת הראשונים ומעשי חוקם וגבורתם כמלאכי רוח משרתי אש, ואינו זו מדבריהם לנעות ימין או שמאל, כי ירא לנפשו פן יבוע ל, אזי עכ"פ בגדר אדם הנה. אך לא כן האשים אשר נפש רחבה ופוערים פיהם לכלי חק, לומר כי מותר לחלוק על הראשונים, שכרי גם כס בני אדם היו, עליהם יאמר שכם כחמורים, ואף לא כחמורו של רפ"י.

וזה שאמר ר"י אס הרב דומה למלך כ' וכו', כלומר שמכיר את האמת ויודע שאין לנו לזה מדרך הראשונים, כי המה היו כמלכי כ' לבאו, ובכן הוא דומה למלך כ', כי הולך בעקבות הראשונים כמלכים, ולא יסור מדרסם, אזי יקשו חורב מפיהו, כי בואת יבחן שאין בחורו דופי, ויוכח ישרים דרכו, ואס לאו כלומר שאינו הולך בדרכי הראשונים, כי אס מחזק בלבבו לאמר בשירות לבי אלק, וכדאי ובגון אני לחלוק על הראשונים כי כמוי כמוהם כולו בני אדם אנהו, אזי אל יקשו חורב מפיהו.

תמצית הדברים כי רק ח"ה ההולכים בעקבות הראשונים, ועל פיהם יפועו, ומינייכו לא חשו, עליהם יאמר כי הם צנחי משה כאמרם ז"ל (חולין י"ג ע"ב) שכל ח"ה הוא בחינת משה, ולא כן המשנים מדרכי אבותינו ורבותינו הקדושים. ועפ"י האמר נבא לבאר דברי התנחומא (קדוש"א ב) שאמר לו הקב"ה למשה חיוך יש לפניך מלאכה גדולה מכל מה שפסית ללמד לבני כלכות עומאם וטובה וכו'. כי אמנם מלאכה זו ללמד לבני ישראל כלכות עומאם וטובה גדולה היא אף מקריעת ים סוף, ויחירה כל על כל הכסים, כי מלאכה עצומה היא להורות

מספר צאח אלו משלחת מחצרי חגודת כרצנים, והמה צעאח אחת לאסור איסור על מחצבי עת כללו, והאיציות להם כי זה מכבר שאני מתרוע חופק חמם על פיראח זו, והגני עמכם צעאח לבטיל איסור על קריאת מחצבי עת אלו, וגם לזמנע מלחמוך צהם צכל אופן שאחא. אך לא אכרו ימי האיסור, כי צעלי מחצבי העת ילאו בקול רעש גדול וצאחאכר, שאם לא יתירו הכרצנים את האיסור שבעלי עליהם, יתחילו לצוות את גדולי הכרצנים, ומיד לאלתר חזו צהם הכרצנים מן האיסור, והדבר חזר ופער צעני הכמון, ונעשה להם כהיתר. והאחרת קשה מן הראשונה, כי עד שלא תתפרסם האיסור והאחר ממנו, ידע כל יודי חרד לדבר כי כי שקן ותועבה הם, אך אחרי רואם כי הפך שאחר הוא הפך שחור, אמרו חתירי פרושים את הדבר.

ומזה נראה צרור עד כמה יחוסו על כבודם, כי מחמת היראח שלא יגרע מכבודם דבר, ישימו מחסום לפיהם, וקולי קולות יתדלון, ואין פואה פה ומלפף נגד זוכמת מחצבי העת המלאים מיונת וכפירה וחמה. ואליצא דאמת המכשלה הזאת גרועה מהמכשולות של כשרות וחלולי שבת, כי כל האמונה היא בסכנה בגללם, ומדשחקי רצון ולא מוח צהם שמע מייח דינחא להו, ומכאן חזע עד סיכן הכרצים מגיעים, ומה גדלה השפעת הדור על מנהיגיו.

ועוד זאת אדרוש, כי לא אוכל להתאפק ולהתיר על הניבל הזאת אשר קמה וחייתה, כי כאשר פירסמו הגאונים הדיקים בצית דין נדק דירושלים קרתא קדישא, אשר כמה בצית דין דמתא, את מה שציררו על פי דין תורה צענין איסור ההתחברות לרשעים וההשתתפות בצחירותיהם, ילא עתון התורניים נגדם בצעויים גסים ומעליצים שאסור לשמעם, ולא שמענו ולא ראינו מי שיאל במחאה נגד ציון גדולי התורה, כי כולם נאלמו דומיה החשו מעוד ויד שמו לפיהם. ולא עוד אלא אף צעה שקמים עדה מרשים להחיר איסורי תורה, מוכרחים הם לשחוק, כי כך דורשת מדה כבוד התורה שלהם, ואטו כי רוכלא אחשוב ואחיל, אך דברים אלו ללמד על הכלל כולו ילאו, שצ"ל צעור"ר דרך העולם, הכל מותרים,

דרכו של כך גדולה היא השפעת הממון לספק את האמת, ולא בני צמה שית צהם משלוח יראי חלקים אנשי אמת ושוואי צנע, כי עדיין יש לחוש פן יעו משפט, אחרי שהם זקוקים לממון אחרים, על כן צנוסף לכל המעלות כללו, על הדיונים להיות אנשי חיל עשירים שאין להם אורך להחניף ולהכיר פנים. וכן אלו רואים זאת צחות צעור"ר צממה רכנים ומנהיגים וציניקים גם חופסי ישיבות, שהם מושפעים מלחן ועדות והתאחדויות שונות שאין התורה נר לגרם, ובעל כרחם חייבים הם לפעול כפי הוראתם, כי כמה מתחדים שאם ימרו את פיהם, לצלתי פשות כאשר כמה מלוים, יפסקו את תמיכתם ויפסקו לחיותם, כאשר גילו לי צעמם ח זה, ואין להאריך בדבר הידוע.

ולאזאת צעה שאנחנו צאים לדרוש בגדול מחיות התאחדות הכרצנים, עליו להדגיש, שגדול צענינו כמעט אין נמאל ציימנו אלו שום התחדות או מפלגה שתצו לגלות את האמת כמות שהיא, אלא מצליגים על כל חושבה, ומחפשים על כל דבר פשע, מחשש פן לא תנעם התוכחה לאחרי העם, וכרי זה מוכיח ועד כי אין כמה דורשים את כבוד התורה, ואינם כואבים את האבה, ולא מוחים על עלבונה. ולא כן הדברים צענין הנוגע לכבוד עצמם, כי אז לא יוכלו להתאפק אלא לווחים ככרכיא, וחס מוכנים ומחומים להרעיש תכל ומלואה, על כי העין איש להקל בכבודם. ועל אלו יאמר על כדורי לא מחיים, כי כן כבוד מלך מלכי המלכים הקב"ה וכבוד קדשי עמינו לא יקרו צעניקים ללחום למענם, ואך למען כבוד עצמם לא יחשו ולא יתקעו. ורק התאחדות הכרצנים היא המגלה פרצות הדור ותרתית מנהיגיו ומתריעה עליהם.

גם זאת אחיז ולא אכחד תחת לשוני, כי הדברים ידועים לכל אחד ואחד. צמדינה זו נמלאים מחצבי עת עצריים המלאים מיונת וכפירה וניבל פה מן הסוג הגרוע ביותר, והמה מחללים שבת צפרכסיו, וכן הכה מכניסים ארם ורעל צחוק נפשות ישראל ומעממאים אותם. זה כמה פעמים נתוועדנו לעם ענות כיז לצער נגע ממאיר זה מקרב מתאכ ישראל, ולא תשכון צאכליהם עולה. וכמה לפני שנים

עד עכשיו משלכם או אכולים וכו', חילולא יוסף לא
 היינו חיים. אמנם אחר שבעצורו מגדולתו, נכנס
 ללחץ הכנס והכסים לעצמם, והספך לבדו להכניס לשראף,
 כי ראה למצוא חן בעיני הכנס לממן חסון מלכותו, ולא
 נתעלה ברשעו על בני עמו, והתחכם למצוא חסדנות
 כיצד להכניס לשראף, ולהכניס להם ככל מה שצדור, כדי
 שיכיר מקובל ומרואה על בני עמו. ועפ"י זה מבורר
 דאין כאן סתירה בין המדרשים, כי אף שנתחלה לא
 ראה לשמוע בקול עמו להכניס לשראף, מ"מ אחר שנכנס
 ללחמם והחזירו למלכותו, היה הוא הפותח בעצם
 תחלה.

וכבר החזון הזה נראה גם במציגים כללו הכושים
 ובמתקנים, שמתחלה חיים חפצים ברע, חלה שם
 נכעמים ללחץ והשפעת בני עדתם, להחזיר להם כל
 דבר אסור, ואחר שנכנסו להם ונעשו להם אחד, אזי
 כמה ממלאים קולות והיתרים חדשים אשר לא שררו
 אף בני עדתם, וכלל כדי למצוא חן בעיניהם. ואזי עצמי
 הכרתי כמה אנשים כשרים, שכיו יראים לקבל על עצמם
 משרת רב ומכובד, מפחד שמה לא יוכלו לעמוד בלחץ
 אנשי הקבלה, כדורשים רק להמליץ להם קולות
 והיתרים, ואחרי שנסופו של דבר נכנסו וכו' לרבים,
 התחממו והשחללו למצוא חן בעיני אנשי קבלתם, עד
 שעלו ציוותריהם על הממנים אותם, והאפיקורסים
 שצמנינו לא יוכלו להתרעם ולומר מאי אכני לן רבנן,
 כי הנאה מרובה יש להם מרביהם.

ויש להצדק במאמר חז"ל בסוכרין (י"ט פ"ב)
 אפיקורס מאי הוא בגון בני דאמרי מאי אכני
 לן רבנן מעולם לא שרו לן עורבא ולא אכרו לן בר
 יונה. ויש לדקדק. למד נקט עורבא ולא שאר עופות
 עומאים. ועוד י"ב דבשלמא מה שם חפצים בזהר
 בעורב ינח, כי רגזם למלאות תאוותם ולהתפסס
 בעופות עומאים, אבל מאי איכפת להם לאפיקורסים
 שהיוגה מותרת באכילה, עד שם מתרעמים על חז"ל
 שלא אסרו, ומה הנאה היה להם אם היוגה הלא
 אסורה.

ואמרת להסביר הענין כי באמת מתחלה לא ראה
 פרעה לשמוע אל עמו להזדווג לשראף, כי זכר
 עדיין מה שהסביר להם יוסף, ולא העז להיות כפוי
 עובד, וכדאי' במדרש שם שאמר להם שומים שבעולם

כל שריוס, אין אף מפלגה או הסתדרות אחת
 שתאל למחות אפילו נגד עקירת כל התורה כולה, ונגד
 היתר כל דבר פסע, והפלת מיות ודעות כחצות. וזה
 יש יתרון להסתדרות הרבנים שאינם יראים להגיד את
 האמת בגלוי, ולהכות על קדקד עושי רשע, אף שאין
 זה לפי רוח בעולם ודעתם אינם נוחה מהם.

ואת כי באמת עלינו לשבח לאדון הכל על ריבוי
 הטיבות ותובשי ציב"ד, אמנם בד צדד אין
 להתעלם מן המכשלה הרבה ביואלת מתחת ידי כמה
 צחי חסד, אשר גם הם בשם ישיבה יתכנו, אך הם
 מערבים קודש בחול לימוד התורה וגם תרבות בגויים,
 ונותנים לתלמידים חלו סמיכה, ובחזק רב יתעצרו.
 ואותם התלמידים שלא הגיעו לכוראה, הם הם מתרבי
 בהם, ועליהם הכתוב נוח כי רבים חללים הפילה,
 ובדרשות של דופי שהמה דורשים, משפילים הם את
 כבוד התורה והידידות עד לעפר, ועושים שמות בעיני
 כשרות וכלל עיני התורה, ועל כל דבר פסע ממלאים
 הם היתרים חדשים לבקרים, כדי למצוא חן בעיני
 הכמון.

ועל פי הדברים האמורים מצינו לפרש דברי המדרש
 פ' שמות ע"פ ויקס מלך חדש רבנן אמרי למד
 קראו מלך חדש והלא פרעה עצמו היה חלל שאמר
 המלכים לפרעה צא וזדווג לאומה זו חלל שומים
 אחס וכו' כיון שלא שמע להם הורידו מכתם ג'
 חדשים עד שאמר להם כל מה שאתם רואים כריו
 עמכם והשיבו אותם לפיכך כחצי ויקס מלך חדש, ע"כ.
 ולכאורה קשה מהא דאיתא במדרש פ' שמות (פ"א
 י"א) ע"פ ועלו ציתק ואח"כ צחצי עזרין, הוא
 החזיל בעצם תחלה ויאמר אל עמו וממנו התחיל
 הפורעניות (וכן אי' בסופו י"א ע"א) זה סותר
 לדברי המדרש הנ"ל, שלא ראה פרעה לשמוע למלכים,
 שאמר לו צא וזדווג לאומה זו, אי"כ הם היו
 המתחילים בעצם ולא הוא.

ואמרת להסביר הענין כי באמת מתחלה לא ראה
 פרעה לשמוע אל עמו להזדווג לשראף, כי זכר
 עדיין מה שהסביר להם יוסף, ולא העז להיות כפוי
 עובד, וכדאי' במדרש שם שאמר להם שומים שבעולם

מאחז לראות הקלו כמים וגו' (בראשית ח') איך ירמיה
מבאן שדירחם של עופות עוורים אלל הצדיקים
(פירש"י דבני יוגה כתיב מאחז וגבי עורב לא כתיב
מאחז) וכן איתא בצ"ק (דף י"ב ע"ב) מנא הא מילתא
דאמרי אינשי מעייל ואזיל דיקלא בישא לגבי קינא
דערבי (פירש"י דרך דקל רע ליגול צלל חילן סרק)
דבר זה כבוד בתורה וכו' ושנו נביאים וכו' ומשולם
צמחונים דכתיב (בספר בן סירה) כל עוף למינו ישכון
וגבי אדם לדומה לו וכו' ותניא בצרייתא ר"ל חומר
לא להם הלך דחזיר אלל עורב אלל מפני שמינו הוא
ע"כ. היותא מכל זה כי מן היונה למדנו שדרך הטבירים
למשך אל מקור העברה הם הצדיקים, ומן העורב
דע כי דרך המאמץ להתרחק מן הצדיקים ולהתחבר
אל הדומה להם, ומינייהו ילמדו בני אדם להתחבר
בדרך זו, שיתדבקו בכשרים אל הצדיקים, וכרשעים
למינם ישכנו, ויתחברו עם כוחות העומאה, כמאמר
כחבוב כל עוף למינו ישכון וגבי אדם בדומה לו.
ועל דבר זה באים הפסיקורסים בקובצנא, ומתרגמים
שמשולם לא החירו חז"ל עורב ולא אסרו יונה, כי
אמנם חפצים הם באיסור היונה, כשם ששם חפצים
בהיתר העורב, כי באמצעות צ' דברים הללו יהי להם
סיוע לשיטתם, שברי ע"י שביונה חכ' אסורה, ומאלו
מקום לומר ראו נא כי דירת היונה בטמאה הוא אלל
הצדיקים, וממנה יראו בני אדם וילמדו להתחבר
כרשעים עם הצדיקים, ולהיפך מן העורב שהוא טביר
ואעפ"כ הוא מתרחק מחברת הטבירים, ילמדו הצדיקים
להתרחק מחברת הכשרים, ולחפש קרבת הרשעים.

ואמר הכבוד ושוחד לא תקח כי בשחד יעור פקחים
ויסלק דברי צדיקים ופירש"י ז"ל דברים המלודקים
וכו'. ויש להקשות שאם הוא מסלק את הדברים, כבר
אינם אותם דברים המלודקים, אלל דברי שקר שזכר
מלכו. אמנם הדבר יוצן עפ"י מה שגורא צעלה
צמננו חנו, שמשמשים בדברים המלודקים להכותח
אל אשר יחפזו, וזה המה אותם דברים המלודקים
עצמם, ולא שינו בהם מאומה, אלל שדבר זה עצמו
שבהם מטיס אותם להשתמש בהם שלא במקומם,
ולכרות להכות על פיהם במקום שראוי להכות להיפך,
זהו כיוון וחסילוף הגדול ביותר.

וכבר נתבאר מאמר זה בדברנו ועתה נבאר בתוספת ביאור, דהנה חז"ת מציב יס לפרש גם משני סיוע ועזרה, כפי דאמר קרא מזה חסוד עמו (שמות כ"ג), וכנה לנו דואיס כי כל מבראי דהם עושים מלאכתם תחת ממוכ מזה ותמיכה לתורה ולומדיה, וליד צפיהם לאמר כי ראוים להקים עולה של תורה במאמצות דרכים בעקלות. ואין זה אומר דהם מן החדש כי כבר היה כזה לעולם, כי כך היתה ראשית דרכם של מחקרי דת דורות הקדומים, שהתפלגו בעשיית חקוים דת, כדי להקל על הכס לשמור את מצוות התורה, ושוק חי מה עולה בידם ומה בגיע אליהם, כי הם היו לפני ישראל לאבן נגף ולגור מכשול ובהריו ובראו את דת תוריק, והעזירו רבים על דעתם ודמם.

וכבר החזון דהם גרסא בעליל גם ציינו לנו, כי בקיומם להם בארץ ישראל מוסד נקוב בשם "משרד הדתות" שהפקירו לתמוך ולהחזיק ביד הדתות של כחות הנוצריים והכושמאלים למויכסם, ולהבדיל עליו לתמוך גם דת ישראל. אך בעוד שאת שאר הדתות הם מעודדים ומחזקים, ודואגים לסייע להם בכל ענין וענין, הרי את דת ישראל הם משפילים ומעצרים בעפר, ומבקשים לעקרה כליל, ודבר זה לא יכחשו שום אדם. ומה רע ומה הוא שנמצאים גם שומרי תורה ומצוות הנוצרים חבל במשרד הזה, במשותף לכל הדתות, ואין פה פה ומתפץ על ירידה מראה זו, ועל נילוח השם והגורל בצוים מחפיר זה, ולא בלבד שאין מוחים על כך, אלא שיהודים חרדים מקבלים עור וסיוע ממשרד אשר עור ותומך את כחות הנוצרים והעצרים, וחלק בחלק יאכלו בני דת מזה עם בני דתות הנוצרים והכושמאלים, ומשולח אחד קא זכו, הוצת בשם מזה לתורה ולדת יכנו. וידוע מה שפירש בנעם מנדים אמרם ז"ל (כ"ג דף ל"ב ע"ב) לא חרבה ירושלים אלא מפני שהעמידו דבריהם על דין תורה שלכל דברי חובותיהם היו מלאים מקור בתורה, ואמרו כי מזה כמה עשים, וכך מזה תורה, זה הוא גרוע ביותר, שעשים דברי תורה להרע שקר, להחריף את האסור במחללות וקולות שטות. ועל זה רמז הכתוב במאמר כי כח חזק בארץ היא על עזם את תורתה, ומציב היא לעין מזה ופיה,

במקומו ובזמנו הראוי לו, ומי שאינו מצחין בכך אין אלו כי הם דברים מבוטלים, ודרכו דרך האפיקורסים.

ומצאתי סימוכין לפירוש זה מדברי המדרש וילקוט (תהלים רמז תרע"ד) עה"פ (תהלים י"ט) תורה ה' תמימה משיבת נפש וגו' עדות ה' נאמנה וגו' אימתי היא. תמימה בשפה שהיא יולאת מפי תמים ואימתי היא נאמנה בשפה שהיא יולאת מפי נאמן. ולכאורה אין לו מובן, כי מה לנו מי הוא בעל דברים, הלא בעיקר הוא שאמר דברי תורה, ולא חייבם לבדות דברים מלבד, ולומר כי דברי תורה הם. אמנם הוא הדבר אשר דברנו, כי אותם הדברים עצמם כמות שהם, אינם תמימים ונאמנים אלא בזמן שהם יולאים מפי תמים ונאמן, ולא כן אם יאמרו אלה הדברים ע"י רשע, אף אם לא יסב דבם מאומה להוסיף. או לגרוע, מ"מ אינם תמימים ונאמנים. כי בזמן שהדברים יולאים מפי תמים, הם יולאים בעצם ובזמנם הראוי, על כן תמימים ונאמנים הם, משא"כ בזמן שהם יולאים מפי רשע, באולתו יסב אותם, ויטע אותם להשתמש בדם שלא במקומם ושלא בזמנם.

והנה ידועים דברי הגמרא (נדרים פ"א ע"א) ח"ר יבואה ח"ר מאי דכתיב (ירמ' ע') מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי ה' אלו ויגיד על מה אצדה הארץ דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירשנו עד שפירשו הקב"ה בעצמו שנאמר ויאמר ה' על עזם את תורתו אשר נחתי לפניכם ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה היינו לא שמעו בקולי היינו לא הלכו בה ח"ר ח"ר שלא צירכו בחורה תחלה, ע"כ. ונתקשו במפרשים טובה במאמר זה, דהא מדוע לא ידעו החכמים והנביאים לפרש טעם אצדן הארץ, עד שפירשה להם הקב"ה בכבודו ובעצמו. גם י"ב אין נשמע ממאמר"כ על עזם את תורתו שלא צירכו בחורה תחלה, ומשמעות הכתוב לא כן יגיד. וצויתר יש לתמוך וכי בעבור דבר זה בלבד שלא צירכו בחורה תחלה נעשו בנעם מר של אצדן הארץ. ורש"י ז"ל פירש דכיון דלא מברכא גילוי דעתיהו שאינה מתנה תשובה להם, ע"כ. אמנם אכתי י"ב שהרי ממה שאמרנו ז"ל שלא צירכו בחורה תחלה, משמע דברכה אחרונה היו מצרכים, וא"כ מה גילוי דעת הוא זה שאין התורה תשובה בעיניהם.

ותבינה "ציה" אחי למיעוטי מעצב או איסורי כהנה, ופירש'י דחבינה ציה משמע מיעוט ציה ולא דדבר אחר. וכמו כן אפשר לרמז במאמ"כ ולא כלבו "ציה", כלומר שלא כלבו דרך החורב בלבד, אלא שפירשו צה גם דברים אחרים כהשפעת השוואה היותו להם, וזה גרס שאין תורחם תורת אמת, כי השוואה סיף דרכם. ואכן מן מר זה הוא סבב לאבדן הארץ, ולאחל לא פירשו החכמים ובעצמם, כי על דברי החכם יתכן לחלוק ולומר אני עדיף ממך, ועל דברי נביא יש מקום לומר תורה לא צדמים היא, ולכן פירשה הקב"ה בעצמו, כי סבת חרבן הארץ היא על שסילפו דברי חוסי"ק, ובעו מותח לדרי שקר.

ומציינו צפרשא זו שאמר הכתוב ואם כל עדת ישראל יאשו ונעלם דבר מעיני הקהל וגו' ופירש'י ז"ל אלו בסנהדרין שטעו להורות בלחם מכל כריתות שבתורה שהוא מותר. וללאורח כל רואה ישחושם כיצד נהיה הדבר שיטעו בסנהדרין עשות גדול כ"כ להחיר איסור כרת ח"ו, וכרי הם היו מופלגים בחורב וצירא בקדושה ובחכמה, ורואוים להורות ולדון, כדאמרין בסנהדרין (י"ז ע"א) אין מושיבין בסנהדרין אלא מי שראוי לכך. והרמב"ם ז"ל צ"כ מהלכות סנהדרין כתב דאף בסנהדרין של ג' צריך להיות בכל אחד ז' דברים חכמה ענוה יראה אכזב אמת גבורים צמחו ומדקדקין על עצמם ורובשים את ירם וכו', ואחרי שיש בהם כל המדות כללו כולו יתכן שיטעו להחיר איסור כרת ח"ו. וכמו כן יש לתמוה במאמ"כ לשל מנייה צפרשא אם הכהן המשיח יתעל לאשמת העם, כיצד יבא ממשול חטא ליד כהן המשיח מוצח שבעם. ורש"י ז"ל הרגיש בזה וכתב ליישב ח"ל ופשוטו לפי אגדה כשהכהן המשיח חוטא אשמת העם הוא זה שכן תלויין בו לכפר עליהם ולבחללם בעדם ונעשה מקולל, ע"כ. ועדיין לא עלתה ארוכה לתמונה זו, דסוף סוף איך יתכן שהכהן המשיח בחיר ה' יבא לעשות גדול עד כדי כך. ואפ"ל דכנה בספר פנים יפות פירש דכנה חטא כהן המשיח הוא אשמת העם, כי חטאי העם גורמים שיתעל ממנו והוא לא ידע וכן צפר העלם דבר של צבור, ויכתי פירוש הפסוק אם הכהן המשיח יתעל הסבב היא אשמת העם.

דמה שהרשעים עוזרים ומסייעים לרש תורח"ק זו היא סבב לחרבן הארץ. ה' ישמרו מכם ומכחמכם.

ובדברינו יתבאר אמר"ל שלא צירכו בחורב חמלה. דכנה כבר ביארנו בדברנו (עין פ' תרומה) פעם לשינוי הנוסח בצרכות החורב בין צרכה שלפניה לצרכה שלאחריה דצרכה שלפניה מעצב בצרכה אשר בחר בנו וכו' ונתן לנו את תורתו, ואילו בצרכה שלאחריה תקנו לצדק ונתן לנו תורה אמת, וללאורח מדוע אין מזה בצרכה שלפניה שחורחמו הקדושה היא תורה אמת: וביארנו על פי אמרם ז"ל (פ"ז י"ט ע"א) אמר רבא בתלמי נקראת (החורב) על שמו של הקב"ה שגא' (תכלית ה') כי אם בחורב ה' חפצו ולבסוף (אחר שעמל צה) נקראת על שמו (של אותו תלמיד שערב צה) שגא' ובחורחמו יבנה, וכנה צרכה ראשונה מצרכים צמח הקריאה בחורב, ואז החורב עדיין נקראת על שמו של הקב"ה, שכי עוד לא ערם צה. על בן אין מן הצורך להוכיח בצרכה זו שהיא תורה אמת, דפשיטא היא שחורחמו של הקב"ה היא תורה אמת, אבל בצרכה שלאחריה שמצד אחרי שקרא בחורב, הרי החורב נקראת על שמו, שכבר עמל צה, אזי צריך שיעתא דשמיא שיכוין צה אל האמת, כי בקל יוכל להכשל ולגמול מדרך האמת, כי מן שהוא משוחד ומושפע מסוף דברי אלקים חיים, ועל כן מחזירים בצרכה זו אשר נתן לנו תורה אמת להורות על כך שישמור רגלו מלכה, ולא יח חורב האמת, ואזי אף חורחמו תהי' תורה אמת.

והשטא יתבאר מה שדרשו ז"ל במאמ"כ על שצמח את חורחמו שלא צירכו בחורב חמלה. והכוונה שלא עסקו בחורב ה' שהיא תורה אמת, כמבואר שכל כוונה זו לא נתקן בצרכה שלפניה לומר תורה אמת, כי מוכן מאליו שחורב ה' היא תורה אמת, וכמה לא כן עשו, אלא סילפו וסיפכו את דברי החורב, וצדו להם תורה משלהם, שאינה חורחמו של הקב"ה.

ויש לרמז גם בצוק דברי הכתוב ה"ל ולא שמעו בקולי ולא כלבו צה. דכנה אמרו ז"ל (צ"מ מ"ז ע"א) שצריך לכתוב בשמר במא דכשר למקניא ציה, ומבאר בגמ' דכל חיבה אחי למיעוטי מידי,

קשה לכוון אל האמת כי יר סוכן בנו, ואינו מניח לפעול למען דברים שצדקושה, מה שאין כן בעצרי עבירה שאין להם שום מניעה העומדת נגדם, ובידם לעשות מעשיהם הרעים בלא מפרע, ואדרבה כיצ"ל מסייע בידם להשיג מערותיהם. ועל כן אם ברצונו לכוון אל האמת צדדים שצדקושה, חייבים לנו לעשות ההיפך ממשגי הרשעים הכופרים, ובזאת יבחן כי ה' הללו דרכו, ופעולותיו מכוונות אל האמת. וי"ש הכתוב מאויבי תחכמי מלכותך, כי מהאויבים תחכם ונלמד לדעת לעשות היפך מעשיהם למען כבוד שמו ית', ובאמת מה טוב חלקנו, חבלים נפלו לנו בנשימים אשר כל אלו החפשים לבלק דרך התורה אינם חפשים בהתאחדות הרבנים, ומאליהם הם גדלים ומצדלים ממנה.

עוד זאת אוסיף כי צמה שהתאחדות הרבנים מגלה את האמת, ומנחה נגד כל הפרעות, תלמה טובה גם לזולתנו. כי הנה אמרו ז"ל (הוריות ד' ע"ב) אם אחד מהסוברים חמר להם עושים אחס כולם פטורים מפר העלם דבר. וכן פסק הרמב"ם ז"ל (בפי"ג משגגות ה"א). ולבאור הכי בכל מקום אמרין אחרי רבים להטות, ואין יפה אחד למחות בפני רבים, הכי ה' לו לבעל דעתו בפני דעת המרובים. אבל האמת הוא שזהו כבוד התורה, שלא יבזו מן הרבים וימחה בדם, ויגלה להם דעת תורה האמיתית, וכי טעות הוא בידם, ואדרבה פיי שמחה נגד דיגם המוטעה הלא את כולם. לכן ודאי חיובה רמיה עלינו לחזק את התאחדות הרבנים, למען יעמדו על משמר היסודות התורניים, ויכול לפעול גדולות ונצירות להרמת קרן התורה וישראל, וזכה לגאולה אמיתית בהתגלות כבוד שמים עלינו בצי"א.

*

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב וגו'. יליד דחיית לאמר יחידה לכאורה, שהרי כתיב בחריה דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם.

(ב) **בתנחומא** (סי' ג') איהא ויקרא אל משה זשי"ח (תהלים קי"ט) מאויבי תחכמי מלכותך, וזכה

וכדיא בפנים יפות שם מאמרם ז"ל (צ"ק ר"ב ע"א) כד רגיו רעיה על ענה עבדו לנגדא סמוחא ולכן לריק להזכיר את העם וכו' כשיחזר אפו על העם ממילא יענה הוא בסמיות עינים ואוצד דרך הילוך הישר, כמא"כ (איכה ג') במחשכים הושיבני וגו' וממילא ימלאוהו משוליים רבים, עכ"ל. והנה רש"י ז"ל פירש במאמר חז"ל עבדו לנגדא סמוחא, עו המושכת מנקר עיניה ונכשלת ונפלת בצורות והעדר אחרים כך כשהמקום נפרע מאונאי ישראל ממנה להם פרנסים שאינם מהוגנים, עכ"ל. הנה דיוק רש"י ז"ל לומר מנקר עיני עו המושכת, משמע כי אף אם צעעת המיניו היו הפרנסים עוצים, נעשים הם בסמיות עינים צעון הדור, והא דכתיב רש"י ז"ל ממנה להם פרנסים שאינם מהוגנים, לא דוקא משעת מינוי קאמר, אלא אחרי שנמנו עיניהם הכי הם פרנסים שאינם מהוגנים, ודברי הפנים יפות מכוונים אל מה שפרש"י בצ"ק. ולפי זה אין כאן מן הכתיבה כיצד נכשלו הסוברים או הכנה המשיח בעשות מורא כ"כ, כי חטאי העם מסמאים עיניהם ואינם רואים את האמת. אך דא עקא אשר צדורנו השפל ממשכים המנהיגים על עמם עונש זה של סמיות עינים מדעתם ומרואים על ידי קבלת שוחד דברים וכבוד מדומה, והדור לקה בצפלים, כי באשמת העם מתמנים עליהם פרנסים שאינם מהוגנים, וגם שהמנהיגים צעון צעטם נעשים בסמיות עינים, ונכשלים ונפלים בצורות ובעם אחרים.

תמצית הדברים כי חיובה רמיה עלינו למחות ולהתירע על כל הפירות, ולא לשחוק ולחפות על כל התועבות חיו, כאשר רגילים בעו"כ להשתמע ממחאה בהמתלה שאין להתגרות בפורקי עול תורה, כי אז יחי' גרוע יותר. גם אין להשיג צעטת האומרים כי המחאות יזיקו לקיום הישיבות ומוסדות התורה, כי אין מזה מכבה עבירה (מדור"ל הוצא ברמב"ן פרשת עקב על הפסוק ולא יקח שוחד). ובאמת מתחלה הם צאים צעטת זו, ואח"כ מתוך שלא לשמה צאים לשמה, ומתפנים על כל דבר פשע, לסייע בידי עבדי עבירה ביודעין, ולא זו בלבד אלא שמתדיקים דבריהם ואומרים כי האמת אחס.

ומגדל צפי כ"ק אצא מארי זל"ה לומר עכ"פ (תהלים קי"ט) מאויבי תחכמי מלכותך, וזכה

מלקחים את היום ולהוריד את המן, כי כל ח"ח מוצק יכול ללמד דיונים אלו, אבל מופתים כאלה לא יוכל עשותם רק כשידבק החלק בכל בחכמה בדבקות.

(ג) במד"ר פ' זו (פ"ע ח) איתא אי"ר אחא וכו' כיון ששמשו ישראל פ' הקרבנות ומייראו אי"ל משה אל חוראו התעסקו בחורה ואין אחס יראים מכל אלה בה"ד זאת החורה לעולם ולמנחה, ע"כ. וראוי להבין מדוע ומייראו ישראל כאשר שמש ערשת הקרבנות, ומה השיגש משעסקו בחורה ואין להם להחירא מכל אלה.

וְלָבֹא לְבִיאוֹר הַעֵינָן נְקִדִּים פְּסוּקֵי הַפְּעוּטֹת פ' זו (ירמ' ז) כה אמר ה' לבאי חלקי ישראל וגו' כי לא דברתי את אבותיכם ולא נזיתים ציוס הוי"א אחס מארץ מזרים על דברי עולם חנה כי אם את הדבר הזה נזיתי אחס לאמר שמש בקולי ויהייתם לכם לאלקים וגו'. וכתב הרמב"ם בספר המורה (פלי"ב ח"ג) שהמאמר הזה מוקשה בעיני כל, שנשמע ממנו כי לא היה הקב"ה אותו להקריב קרבנות עולם חננים, ובאמת בחורה הקדושה רבים מאד דיני הקרבנות, והשיב הרמב"ם ז"ל ב' תשובות בדבר, האחד, כי כוונת הכתוב לומר, שכל ראון השי"ת וכוונתו הוא ששיגרכו בני ישראל, ולא יפנו אחרי אלהי הכבד. ולתכלית זו היה להקריב לפניו קרבנות, כדי שימחה שם ע"ז שבו מקריבים לה קרבנות, ותתחזק אמונת ישראל בהשי"ת. אמנם בני ישראל בעלי תכלית עבודה הקרבנות, שהיה האמונה בהשי"ת, והסתפקו במליכותו ית', כחש כחש צה, וכו' באים אל הבית ומקריבים קרבנות שלא לכוונה ראשונה, ח"ש הכתוב כי לא נזיתי את אבותיכם על דברי עולם חנה ככוונה ראשונה.

וְעוֹד כתב הרמב"ם ז"ל, כי כוונת הכתוב שלא היה הקב"ה את ישראל במצות הקרבנות ציוס הוי"א אחס מארץ מזרים, כי המצוות הראשונות שלטוניו בהם לא היו מענין הקרבנות כלל, שהיו המצוות הראשונות במרה נטויו, ולא קבלו שם אלא שבת ודינים, עכ"ד ז"ל. והאברבנאל הביא ב' הפירושים שכתב הרמב"ם ז"ל והשיב עליהם. על הפירוש הראשון כתב שלפי זה עיקר חסר מן הפסוק, כי לא זכר בו שיהיה

כבוד, כל מי שרודף אחר שררה שררה צורחת ממנו, וכל מי שצורה משררה שררה חודפת אחריו וכו', ומשה צרה מן השררה, בשעה שאמר לו הקב"ה ועתה לך ואשלחך אל פרעה, ויאמר צי אדני שלח נא ציד תשלח וכו', אי"ל הקב"ה חייך שסופך לילך כיון שכלך ואמר (שמות ט) כה אמר ה' אלקי העברים שלח את עמי ויפדונו, אמר אותו רשע מי ה', התחיל משה אומר אני כבר עשיתי שליחותי, הלא וישלח לו, אי"ל הקב"ה יפעת, לך דבר אל פרעה מלך מזרים וכו', לסוף הו"אם ממזרים וקרב להם את הים והביאם אל המדבר וכו' וידע להם את כמן וכו', ושם את המשכן, ואמר מכאן ואילך מה יש לי לעשות עמוד וישלח אי"ל הקב"ה. חייך יש לי מלאכה גדולה מכל מה שעשיתי, יש לך ללמד לישראל עומאה ועברה, להצדיק איך יהיו מקריבים בני קרבן לפני שאל' אדם כי יקריב מכם קרבן וכו', ע"כ. והמדרש הזה כולו מוקשה מתחלתו עד סופו, ואריך ביאור לישבו על מכונו, חדה יש לתמוה על דברי משה אשר מיד כשאמר לו פרעה מי ה' וגו', התחיל אומר אני עשיתי שליחותי, וכו' זו היתה תכלית שליחותו, לשמוע קול מהרץ ומגדף, הוא פרעה הרשע באמר מי ה', הלא הקב"ה שלחו להו"א את ישראל ממזרים, והיה לו לנסות פעם נוספת, אולי בסופו של דבר יטה אותו רשע אחר שומעת לדבריו, וישלח את בני ישראל מארצו. ומכאן גם שכתב הודיעו הקב"ה בתחלת השליחות (שמות י"ג) ואני ידעתי כי לא יתן אחכם מלך מזרים להלך ולא ציד חזקב ושלחתי את ידו וכתיתי את מזרים וגו' ואחרי כן ישלח אחכם, אי"כ כבר ידע משה כי הקב"ה ה' את רוחו ואמץ את לבבו, כדי להכרזות צו אותות ומופתים, ולפרסם אלקותו ית' בעולם, ואחרי כן ישלח, ומדוע חיפה כבר משה כי נגמרה שליחותו כמה שאמר לפרעה שלח את עמי וגו', והשיבו פרעה מי ה' אשר אשמע בקולו. גם סיפא דהאי מדרשא י"ב דקאמר לסוף הו"אם ממזרים, ונראה וכו' כל האותות והמופתים שנעשו על ידו, וכי עשה את המשכן, עמוד וישלח אי"ל חייך יש לי מלאכה גדולה מכל מה שעשיתי יש לך ללמד לישראל עומאה ועברה וכו' להצדיק איך יהיו מקריבים בני קרבן. והוא פלאי כמו שהקשה ק"י זל"ה ב' שימחה משה, שהרי כולם יעידו ויגידו שאל יחזר ללמד עומאה ועברה וקרבנות

לח' ובגין כך כיון דדוד מלכה לגבי אלקים חמר אינערין למכתב כי לא תחפון זנח ואחנה עולה לא תרחב וכו' ע"ש. ונקדים עוד לדאחא דכ"ח פ' משפטים (דף י"ז ע"א) ח"ל ח"ל ר' חייא וכו' אלא כתיב מלך אלקים על גוים ח"ל וכו' ח"ח כל שמחן וכל כיווין דשמחן דאית ליה לקביא כלבו מחפשתן לארחיבו וכו' בר שמח יחידא דכיר דכל שאר שמחן וכו' ואיכו יי"ד ח"ל וא"י ח"ל דכתיב (דברים ל"ב) כי חלק כ' עמו וכתוב ואחם דבדקים כ' בשמח דא ממח יתיר מכל שאר שמחן, ושמח חד משאר שמחן דליח וכו' ואקרי אלקים ואחסיין שמח דא ואחפול לתחתיו דכא עמא ואחפול שמח דא לשמחין ולמחמן דמכבי שאר עמין וכו' ואפילו ע"ז בשמח דא אקרי וכו' ע"כ. ועל פי דברות קודש אמרי דהוי"ק כלל, מתבאר דא כוונת בגמרא בסוף מגלות (דף ק"י) א"ר ש' בן עזאי בא ורמז בפרשת הקרבנות שלא נאמר בכל לא ח"ל ולא אלקים שלא ליתן פתחון פה לבטל דבין לתוק, ובגין.

וע"פ מה שנתבאר בדברי דכ"ח כי מלך מלך דבין חין מקום לקרבנות, ולכן לא נאמר בקרבנות אלא שם הוי"ח דכ"ח, יתבאר לנו כיצד הכתובים ח"ל, דכתיב תחלת דברי הכתובים כה חמר כ' "אלקים" ישראל כי לא דברתי את אבותיכם וגו' על דבר עולה חצת, והכוונה דלפי שכתוב מדבר גם בשם אלקים, שהוא מלך דבין, לז"ל כי מלך שם אלקים לא לזכר עמולם בקרבנות, כמבואר, שפי' לא זכר חורב כתי' שם אלקים בכל פרשות הקרבנות. וזהו גם מה שמסיים הכתוב כי אם את דבר הכהן יאיתי אותם שמו בקולו ויבייתו לכם "לאלקים" דייקא, שצדכ"י שם אלקים, שהוא כתי' דיוא קשיא, אין שייך עיין בקרבן על חטא, ואין לכם אלא לשמוע בקולו ולשמור מצוותיו, כי לא יועילו הקרבנות לבשר. ושם אמר דמילתא שבקרבנות באים רק משם הוי"ח דכ"ח, נראה דכתיב חמר ח"ל (ירושלמי מכות פ"ב ה"י) שאלו להכמה חוטא מבו עשו ח"ל (משלי י"ג) חטאים תדרוך רשע שאלו לנבואה חוטא מבו עשו ח"ל (יחזקאל י"ח) הכסף החוטאת היא חטאת שאלו לחורב חוטא מבו עשו חמר יצא אשם ויחפון לו וכו' ע"כ.

מבואר מה כי מלך דבין חין מועיל בקרבן, כמו שכתוב הכתוב נפש החוטאת היא חטאת,

הקביא על הקרבנות לכוונת ראשונה וכו', אלא סתמא כתיב כי לא יאיתי וגו' על דברי עולה חצת, משמע שלא לזכר עליהם כלל. ועל הפירוש השני ש' הרמב"ם ז"ל, שהכוונה כי לא נעשונו צמאות קרבנות ציוס היילא ממזרים, אלא אח"כ, הקשה כי מה לנו אם כיה ציווי הקרבנות ציוס היילא או אח"כ. וכתב האברבנאל לצד הכוונה כי לא לזכר הקביא את ישראל בצואם אל הר סיני צמאות הקרבנות, אלא ציוס על האמונות והמעשים המשובחים אשר יעשו. האמנם כאשר עשו את העגל, ורמז הש"י שירות לזכר הרע, ובכל יום ויום יתחילו לפניו, הולך לחקן לזכר לא למחלם ורשעים, לכן באו מצוות הקרבנות וכו', שלא נעשו עליהם חילוי לא היו חוטאים. וזהו אמרו כהן כי לא דברתי את אבותיכם ולא ציוויתם ציוס כוונתו אותם מאח"כ, רומז למעמד הר סיני וכו', שבו לא לזכר אותם הש"י על דברי עולה חצת עכ"ל האברבנאל ז"ל.

אמנם גם דבריו ז"ל מוקשים מאד, שהרי כבר נעשו צמאות קרבן פסח צדום צמרים, וגדולה מהו יש להקשות שהרי מבואר דכ"ח (פמ"ח) עכ"כ את התורה לעולה וגו' ולמילואים ולזבח השלמים מה מילואים נאמרו כלליתם ודקדוקים בסיוי אף כולם נאמרו כלליתם ודקדוקים בסיוי אשר לזכר כ' את משה דבר סיני זה הכזור והמעשר והפסח לזכר את כולם שכולן נאמרו כלליתם ודקדוקים מסויי, ע"כ. וא"כ פירוש האברבנאל ז"ל לא יתכן לפי דרשת התורה כהנים, ועדיין לא מלאחי דדברי המפרשים ז"ל פירוש המחייב על הלב צענין זה.

ודברא צעניי כי הפירוש הנכון במקראי קודש כללו הוא ע"פ דברי דכ"ח פ' משפטים (דף ק"ח ע"א) ח"ל כתיב (תהלים י"א) כי לא תחפון זנח ואחנה וגו' וכו' לא צעני קביא דיקרבון קמיה קרבנא וכו' איכו אחקין לגבי חייבא קרבנא דיקרבון ויחפון לכו חוצייתו אלא דוד לקמיה שמח דאלקים חמר וקרבנא לא קרבין לשמח דאלקים אלא לשמח דיו"ד ח"ל וא"י ח"ל דכא לגביה דיוא קשיא מלך דבין לא מקרבין קרבנא דכתיב אדם כי יקריב מכם קרבן לח' לח' ולא לשמח דאלקים וכו' הקריב קרבן מנחה לח' זנח חורב לח' זנח שלמים

התחננומה ע"פ' ולישמעאל שמעתיך הכי ברכתי אותו וגו' ואת בריתי אקים את ייחא, ח"י אצל מכלן למדן בגזירה ק"י מכן האמה כתיב בישמעאל הכי ברכתי אותו ובפירתי אותו זה ישמעאל ק"י ואת בריתי אקים את ייחא, ע"כ. ולבארר כיון שהק"י בנפיש לנו ואת בריתי אקים את ייחא, למד לנו הק"י מישמעאל. אצל הבזוק גא בחסדי' כ"ה"י, שזכרעחתו. שזכרעית לאתע"ב על ייחא, כתיב וקיימתי את בריתי אתו לברתי עולם ולחיי עולמי, ר"ל אשר ילכו אחיו בחקות הבורר, ואח"כ אמר ולישמעאל שמעתיך, הכי אין לו זכות רק שמעתיך ואני עושב אתה למענך,

הגבירה, ומח יומשך עובר וחסד לרע יחזק, שאפילו
חיי כשלא יבי' זכות לשראף, כנס יושעו פי' מדת
הקיי הניתן לדרוש עפ"י החסד, ולפי אם זכות ולדק
חין זנו, הכה יש טענה ממדת קיי, מהללח ישמעאל
וגדולתו, עכ"ד ז"ל. ועפ"י זה יתבאר המדרש בשעה
ששמעו ישראל פי' הקרבות נתייראו, כי כנס להשפעה
הבאה לישראל מזה מדת קיי מהאומות ויגד תמיד
זלי הפסק, אך השפעה זו מקורה משם חלקים, ועל
כן בשעה ששמעו ישראל פי' הקרבות הכינים רק
במה שלעת שם הוי"ה צפולס, נתייראו, שכרי כיון
שהשפעה משם הוי"ה ז"ה אינה חלה לישראל בלבד,
בזמן שהם ראוים, על כן רעים הם המאפרים
עליהם, שאינם ראוים להשפעה זו, ואם יקבלו השפעתם
משם חלקים, שהוא השפעה הנמשכת להם תמיד מזה
מדת קיי מן האומות, ואז אין שייך להקריב קרבות,
במה שלעת מזה זו, ועל כך הבי' להם משם החסד
החורב ואין חסד יראים מכל חלק, כמבואר, שפי'
עסק החסד החיו זכאים להשפעת משם הוי"ה ז"ה,
ולא תלמדו למדת הקיי.

ווערטה נאך לנאר דערי הסתחומא (קוואל צ') צושע
שאמר הקב"ה למשה לך ואשלחך אל פרעה וכו'
כיון שהלך וכו' אמר אותו רשע מי ב' החמול משה
ואומר כבר עשיתי שליחותי, ויתבאר עפ"י מ"ש הרמב"ן
י"ל לנאר מאמר הכתוב בשירת האזינו אמרתי אפואים
אשליחיה מאונס זכרם לולא כעס איויב אגור פן
ינכרו לריוט פן יאמרו ידינו רמה ולא ב' פעל כל
אחא, ואלו כ' צאמת מלך מלך הדין כיב ראוי

אלה שבתורה הקדושה אמרם יצא קרבן ויחטפּוּ לוֹ, ונעמנו לפי שבתורה הקדושה נאמלת משם כוונה בדרך הוֹאֵה בְּדִבְכֵי תוֹרַת ה' תמימה, וישראל גם הם דבוקים בשם כוונה בדרך הוֹאֵה, בְּדִבְכֵי כִי חלק ה' עמו, ובמבואר בא"ק הוֹאֵה שבתוֹמֵת מקבילים ויוקתם משם אלקים, הוֹאֵה על שלמות השמים, משא"כ ישראל חלקם בשם כוונה ב"ה, וכן מקבילים שפעתם מלאה ויחבר, שלם בתוֹמֵת שום מוֹמֵת. ואם אמרם יִזְלֵל בא"ק (פ' אחרי ציג ציל) קב"ה ותוֹרִיתוֹת ויִזְלֵל חזק, כִי הכה"ק וישראל הם משם כוונה ב"ה ויִזְלֵל לנאמרים.

וְבוֹהָה צוֹחַ לְבִיאִיּוֹר הַמִּדְרָשׁ (קוּשֵׁא ג') כִּיּוֹן שֶׁשְׁמֻשׁ
יִשְׂרָאֵל פִּרְשָׁה קִרְבָּנוֹת וְחִיִּירוֹ וכו'. וַיּוֹבֵן בְּחֻקָּם
שֶׁעַד מֵיֵשׁ הָאֶלֶשֶׁיךְ הַקְדוֹשׁ לִפְרֵשׁ מֵאֲחֵיכ״כ (תַּחֲלִים ס״ז)
אֲלֻקִּים יִחְנוּ וַיִּצְרְכּוּ יֹאֵר פִּנּוּ אֲתָמוּ סֶלָה, כִּי הִנֵּה
הַחֶסֶד הַשֹּׁפֵעַ בְּמִדַּת הַרְחֻמִּים אֵין זֻכִּיר אֲלֵינוּ בְּכָל
עַתָּה תַּחֲמִיד, כִּי יֵשׁ אֲשֶׁר שׁוֹלְמִים בְּדִיּוּם בְּצוֹלָם, וְאֵין
אֵין מִקּוֹם לַרְחֻמִּים לַחֹל. אֲנִימָם אֵם גַּם מִדַּת דִּין
מִסְכַּמָּה לַחַת רְחֻמִּים וְחִוּיָהּ, אֵל הַיִּשׁוּעָה נִלְחִיית,
וְאֵין לֵה הַפֶּסֶח כָּלָל. חֲשִׁיב אֲלֻקִּים יִחְנוּ וַיִּצְרְכּוּ, פִּירוֹשׁ
בְּמִדַּת שֶׁחֶסֶד וְהַחֲמִינָה בֵּה מֵמָס אֲלֻקִּים, שְׂבוֹת מוֹרֵכ
זֶמַן דִּין, אֵין אֲלֵינוּ פִּנּוּ אֲתָמוּ סֶלָה, שְׂחֵבִי הַיִּשׁוּעָה
נִלְחִיית לַעֲבֹד קִיּוּמָה.

וזאת אפ"ל בכוונה המדרש כיון שעשמו ישראל פרשה קרבנות נתייראו, כי בראותם שלא נזכר בפרשה הקרבנות שם אלקים, ידעו וכזינו שאין הקרבנות מועילים כי אם מלד שם הוי"ה צ"ה, שהוא מדה ברחמים, ועל כן נתייראו, וצבאו פחדו ויזבו, כי לא בכל עת יועילו להם הקרבנות למחילת עוון, ולהסיר מהם חרון אף וכעס, וזהו חכ"י חתקתם צעת שליעת הדיון צעולם. וכושיז להם משה התעסקו בחורב ואין אחס מחיראים מכל אלה, כי פי' שישראל יגעו בחורב, יביו בכל עת בצחוקו זו, שחכ"י שולעת מדה ברחמים צעולם ויחקצלו קרבנותיהם לרצון לפני ה', שחכ"י התוריקה היא תורת הוי"ה שגא'לה משם הרחמים בצבא'ה.

וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף נוֹפֵךְ צְדִיאוֹר הַמִּדְרָשׁ הַיֵּל צִהְקִים מֵהַ
שִׁכְתָּה צִם' אֲגָרָה דְּכֵלָּה פ' לךְ, לְצִהְרִי

אלקויס, יצא ויגאלם מיד שונאים, ויסכר פי אותו רשע, אשר פה שפתיו כלפי מעלה בגלל וצח, ויביא גאלת ישראל חושלם כוונת הצריכה, שיתגלה כבוד שמים בעולם, ורלו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך, ע"י שיראל כי ה' מושיע את ישראל מיד שונאים וע"י שפי' הכוונה כ"כ שמוע ע"י ואת זקתם שמעתי מפני מושיע, דיל"ד שכיב ראו שיראם הכבוד ואת זקתם מפני מושיע שמעתי. אמנם כנה ישראל מלך עולם עדיין לא היו ראויים לגאולה, כי לא נשלם הזמן, ואעפ"כ גאלם ה' מפני שמתגלה סאחם של המלכים, להפריע מהם על שרעו. וזהו שאמר משה אני כבר עשיתי שליחותי וכלך וישב לו, כי אמר שצדקתו חבי' בגאולה אף שאין ישראל ראויים לה, כמבואר. ח"ל הקצ"ה לך דבר אל פרעה מלך מצרים, כי עדיין לא סיימת שליחותך, ועליך להמשיך דבר עד תומכו.

ובדרך זה יתבאר גם המשך דברי המדרש, כי הכה אחריו עשה משה את כל הכיסים שהזכיר ממלכים וקרא להם את הים וכו' ויתפרסם כבוד מלכותו ית' בכל העולם, ורלו כולם את האותות והמופתים וכיד החזקת וזרוע הנעווה אשר עשה משה לעיני כל ישראל. סבר משה כי כבר נגמרה שליחותו, וכלך וישב ח"ל הקצ"ה חייך יש לי מלאכה גדולה מכל מה שעשית יש לך ללמד לישראל עומתה וטברס ולהזכיר על הקרבנות. ויוזן עפ"י דליתא דזכ"ק, כי משרע"ה הוא אשר גאל את ישראל ממלכים, והוא עתיד לגאלם צעת קץ גלוחם. ורמזו זאת במאמ"כ (קבלת א') מה שכיב הוא שכיב ר"ת משה.

והנה גדול כח הקרבנות לגאול את ישראל צרכותם, וכדליתא בגמרא (תענית כ"ז ע"ב) ח"ר ישקב צר אחא אמר רב אסי אלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ שנא' ויאמר וגו' כמה אדם כי אירשכ וכו' אמר לפניו רשע"ה כוויני צמח אירשכ אמר לו קח לי עגלה משולשת ועז משולשת וגו' אמר לפניו רשע"ה חייב בזמן שצית המקדש קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מה חבה עליהם אמר לו כבר חקנתי להם סדר קרבנות בזמן שקורין בזמן לפני מעלה אני עליהם כאלו הקריבום לפני וכו', ע"כ. הרי כמה גדול ענין הקרבנות שצרכותן ירשו ישראל את הארץ, ואף

שלא נלא מן הגלות לעולם צעזעור חטאיו, ולא יאחר לנו שם ושארית בקרב הארץ, אך כל הכללית לעתיד חבי' למען כבוד שמו יתברך, לנלתי ויתלל בגוים, וכמאמר הכניא וכו' (יחזקאל כ') ואעב למען שמי לנלתי החל לעיני הגוים. והפעם צעזעור האת חינו פרוח להכרות כוח צ"ח שונאיו, כי כל הגוים כאין נגדו וכו', לכל השם ברא את האדם בתחתונים שיכיר את בוראו, ויודע לשמו וכו', וכאשר חטאו בראשם וכפרו צו כולם לא נאשר רק השם הוא לשמו ופרסם בהם האותות והמופתים, כי הוא אלקי האלקים והאדוני האדונים, ויודע דבר לכל העמים. והנה אם ישוב ויאמר זכר, ישכחו העמים את אותותיו ואת מעשיו, ולא יסופר עוד בהם. והנה חבי' כוונת הצריכה בעלך לגמרי, שלא ידעו בהם יודע את בוראו וכו', ועל כן ראוי מדין הארץ שבי' צדקתם בעולם, שכיב רלון מלפניו להקים לו לעם כל הימים, כי הם הקרובים אליו, והיודעים אותו מכל העמים. וזה עמם כי ידון כי עמו ועל עבדיו יתחם שחבור כי צדקתם כי הם עמו מלא, ויחבור כי הם עבדיו, שעמדו בגלותם כעבדים לסבול הגלות והשפלות, עכ"ל. היותא מדבריו כי זה הוא חלית הצריכה, שיתגלה ויתקדש שמו בגדול בעולם, על ישראל עמו ואין מרעיתו, גוי אחד בארץ, המקבלים על עצמם עול מלכותו ואדנותו יתברך, בכל עידן ועידן. ועל אף כל הברות והתלחות העוברים על ראשם וכמשה כד יבדדו מהם, לא חזו זה כל שחא ממונות הבורא, ואמנחם חזק כידם שלא חמוע.

והנה כאשר הפזיר הקצ"ה במשה שילך לגאול את ישראל ממלכים, השיב אמרו מי אנו כי אף אל פרעה וכו' אולי את בני ישראל ממלכים, ופירש"י צאחב זכות אוליהם, שלא מלא להם עדיין זכות שכל ידו יהיו ראויים לגאולה. ולחא כאשר צא אל פרעה בשליחות השי"ת לגאול את ישראל, והענין רשע צפניו לפנות פה ולומר מי ה' אשר אשמע צקלו, מדמנע משה מאד להשמע דברי חירוף וגידוף כלפי מעלה, וילאם מפי ערל עמא, לומר לית דין ולית דין ח"ו. ולפיכך הנה סבור כי אף שעדיין אין ישראל ראויים לגאולה מלך משהיכם, מ"מ שוב אין הוא לריך לעשות פעולות צעניו גאלת ישראל, שכיב צדקתו תצא לגאולה לישראל, כדי שלא יאמרו בגוים איב נא

כל ישראל חף שכיו נסים נגלים צמודים במעשרות, אך לא היה בהם מעום שומי הכחירה, אכן עתה עורבו הקצבים ללמד את ישראל כלכות שומאח ועברה, ולמכר לבנות בני ישראל מכל סוג ועם, וחתה בית מלאכה כדור גדולה מכל מה שעשה עד כה, להצית ולבאיר אל חור לבנות בעלי בחירה. וכן נאמר ללמדם כיצד יהיו מקריבים קרבן, שבה דבר קשה עד מאד, שהקרבנות שייכי רק מאד שם חייבי, וקשה מאד להשיג מדורג זו, כמבואר. ולכן חשש עשה כי אכן צבורו ללמד את בני ישראל בחיות אל, על כן הלא יושב לו כי נצטרך דבר ממנו לא יוכל לעשות, עד שבעיל עליו הקצבים מלאכה גדולה זו, להבאיר לחור לבנות בני ישראל, ולכבוש בקרבם כח הכחירה, וללמדם כיצד יקריבו קרבן, כי עומן הוא לכך.

אז יאמר לבאר דברי התנחומא בירל, אשר לו הקצבים חייך יש לפניך מלאכה גדולה מכל מה שעשית ללמד לבני כלכות שומאח ועברה ולבאירים אך יקריבו קרבן לפני. והקשה ק"ו זלכ"ה צושמח משכ, שברי כולם יעידון ויגידון שיותר נקל ללמד שומאח ועברה והקרבנות, מלקרוב את כים ולבאיר את כמן.

ונראה כי הנה לפי ענף הכריאה היה ראוי שכל התוכחות בעולם יבי' על פי הכדוק באמנם דל (צרכות ו' ע"ב) כל העולם לא נצטרך אלל לעוות לה, ואמר הכחוש (איוצ כ"ב) ותבאר אומר ויקס לך וגו'. וזאת לא היו כל הכסים והכפלות אשר עשה משכ נחשבים מלאכה גדולה לפניו, כי ללד שולם משלחו היה ענף בעולם משועבד אליו, אלל שלבני ישראל שלא היו ראויים לכך, נחשבו לנסים גדולים. אמנם כאשר נזכר כי אותו ללמד לישראל דיני שומאח ועברה וקרבנות, היה דבר קשה מאד לפניו, כי עד אותה שעה היה משכ סבור צבול ענותותו, כי בשם שבה נקי ועבור מכל חטא, כן ישראל הם צמדורג זו, אכן כאשר נאמר לעבור ללמדם כלכות שומאח ועברה, הבין כי יש בקרבם בעלי עבירות, כי שומאח צאח מחמת חטא, דאילו לא חטאו לא מייחו, וכן הקרבנות קריבים לכפר על החטאים. וידוע כי הכדוק בשלם הנקי מכל פגם אינו סובל עוונות, כי ללד הכוח דבוק בתקוה באמת והקדושה, אינו סובל עוונות

גם חמץ כיונתו כצוים צבול, ואין לנו מחצת להקריב עליו קרבנות יחשב שיה שפתותיו ללון, כאלו הקרבנות קרבנות בפועל, כמאכ"כ ושלמה פרים שפתינו, וצוהת זה חכם לגאולה שלמה צמכר. זה הכיו לו הקצבים, יש לפניך מלאכה גדולה מכל מה שעשית ללמד לישראל שומאח ועברה וקרבנות, כי חף שכבר בוקם המשכן, ושרתה צו הכהנים, מימ און המשכן נחיו, ושחיד הוא להחריב. ועדיין מועלת עליו מלאכה גדולה, ללמד את ישראל דיני הקרבנות, ודיני שומאח ועברה הכהנים להם שצוהת הקרבנות חבו ישראל אל בגאולה העמידה שחכיה נחיות, ומלאכה זו מועלת עליו, שברי גם לשחיד חכ' אחה בגאולה וז"ל שבהאולה העמידה הוא מלאכה גדולה מכל מה שעשה עד עתה, כי אז יתגלה כבוד מלכותו בכל העולם, ונחשף השועת עולמים. זה אפשר לרמח במאכ"כ ויקרא אל משכ וידבר כי אלו מאלל מועד לאמר (קושיא א') ולבאורה חכיה לאמר יתירא היה, שברי לאמר דבר אל בני ישראל, ולדברנו ירמח כי משרעיה הוא יבי' בגאולה נעיד, וזהו לאמר שעתיד הוא למד לדורות העתידים, כי צוהת הקרבנות יגאלו בגאולה עולמים, ואח"כ כחיד דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם, דקאי על האמירה לאותו הדור, ללוחם על דיני הקרבנות.

אז יאמר לבאר כוונת המדרש לסוף הוי"א ממערים וקרב להם את כים וכו' ואמר מכאן ואילך מה יש לי לעשות עמד וישב לו חיל הקצבים חייך יש לפניך מלאכה גדולה מכל מה שעשית ללמד לבני כלכות שומאח ועברה להבאיר אך יהיו מקריבים בני קרבן לפני וכו' ע"כ. ונראה עפ"י מה דאיתא בצי"ק פי' וישב (קפ"ה ע"ה) שהקשה מדוע כחצב חורב צראובן לממן כילי אותו מידם להשיבו אל אביו, וכי מה ששליכו אותו לצור נחשים ועקרים קרוי הלה, אלל שידע צראובן גדול שנאה באחיו ליוסף, ע"כ אמר מועד לו לישל לצור נחשים ועקרים, ואל יפול ציד שונאיו, בנין דכחך אחר נחשים ועקרים אי איהו. דייקא קריב ירחיש ליה יוסף וכו' אלל כיון דיתממר צידה דשנאיו צריק איון דיכלין לשחצבא וצגן כך אמר לממן כילי אותו מידם, עכ"ל הקדושים. ופסי' זה יתבאר, דהא כל הכסים ששכ משכ לפניו

באומרו ויגזר כך כל הכתולים אחריו, דחיבה כך יתיר נפיש ביה.

(ג) אשר קרן בדרך פירש"י ז"ל נגן והפשיק מרתחתך וכו' שבו כל האומות יריאים להחם כנס צא זה וכתחיל והרבה מקום לאחרים משל לאומותיו רוחתה שאין כל צריכ ויכול לירד בחוסה צא בן צייל אחד קפץ וירד לחוסה חשי"פ שניטב הקרס אותה צפני אחרים. וקשש שכרי ממח שראו האומות כי היתה לעמלק מפלה וינחת צמלחתו עם ישראל, נוספס להם חימה מפני ישראל וא"כ צמח הקר עמלק את ישראל צפני האומות, אחרת צמלחות מלחמת עמלק נפלה חימה ופחד על כל כצ"ס.

(ד) בפרקי דר' אליעזר (פמ"ד) היתה אמהו ישראל משה רבינו כתיב זכור את יום השבת לקדשו וכתיב זכור את אשר עשה לך עמלק הלא יתקיימו שניהם זה זכור זה זכור א"ל משה וכו' זה זכורו לקדשו ולענוו שגאמר זכור את יום השבת לקדשו זה זכורו להוממו ולאדו, ע"כ ויש לתמוך מה היתה כוונת ישראל בשאלתם הלא יתקיימו שניהם זה זכור זה זכור, והלא מקרא מלא דבר הכותב דחירת יום השבת חיינו לקדשו, חכירת מעשה עמלק להוממו ולאדו, ולא קרב זה אל זה כלל ומתי קא מיציעל לכו.

(ה) ודויה צניהי ה' אלקיך לך מכל אויביך מסביב וגו'. בספרי פ' תלך היתה שאלה יאגוד עליך אגודה. וא"כ מה כוונתו צא.

ובפרש"י נצח לציפור הענין נקדים מה שכתב בראש ז"ל בספר החינוך צמלחות עשה דזכור את אשר עשה לך עמלק (מנחם ש"ל) ח"ל ונוכח מזהו זו בכל מקום ובכל זמן צוברים כי להם לעשות המלחמה ונקמת האוייב ולא לנשים, ע"כ. ובקשה עליו צמלחות חינוך ח"ל, ומ"ש כי להם לעשות המלחמה ולא לנשים, צמלחות למלחמת מזה הכל יוצאים אפילו כל מהפחפה כמזכר צ"ס (פועה דף מ"ד ע"ב) וצרי"ה גם מי עמד כצ"ס וכתבך אם העם צמלחות נקמה, דלפער

צמלחות מלחמת הפומלח, וכמו שפנינו גבי קין שגמר (בראשית ד') גדול עונו מנשוא ופירש"י ז"ל עליונים ותחתונים אתה סובל ועונוי אי אתה סובל, וכן אמר ככתוב (דברים ל"ב) לור ילך חשי וגו' ופירש"י ז"ל (והוא ממד"ר ס"פ אחריו) כי עוונות ישראל מתקנים כח של מעלה, וזהו שגמר לו הקב"ה יש לפניך מלחמה גדולה מכל מה שעשית ללמד לבני הלוכות עומלח ועברה וקרבנות, כי לפי צמלחות הקדושה, כי כח לו את מלחמה גדולה מכל הכסים אשר עשה.

*

דרוש לפרשת זכור

ויקרא אל משה וגו'. צמלחות (ס"ו ג') זשי" (משלי כ"ט) גלות אדם תשפילו ושלל רוח יתמוך כבוד כל מי שרודף אחר השררה שררה צורחת ממנו וכל מי שצורה משררה שררה רודפת אחריו וכו' ומשה צמח מן השררה וכו' לסוף הוציאו ממלכות וקרב להם את הים והציאו אל המדבר וכו' להם את הכן וכו' להם את השליו ועשה את המשכן ואמר מלאך ואילך מה יש לי לעשות עמד ויש א"ל הקב"ה חייך יש לי מלחמה גדולה מכל מה שעשית יש לך ללמד לישראל עומלח ועברה להאכיר הלא יכיו צני מקריצין קרבן לפני שגאמר ויקרא אל משה וכו', ע"כ. ובקשה ק"ז זל"ה צמלחות משה בלא בולס יעידו ויגידו כי קל יותר ללמד הלוכות עומלח ועברה וכו', מלקרוב את הים ולהוריד את הכן וכו', שכרי כל ח"ה מוצק יכול ללמד הלוכות עומלח ועברה, משא"כ לעשות את כל המעשים האלה, לא יוכל כי אם מי שזכה להזדקק, עד שידבק החלק בכל צמלחות הדקות.

(ז) היום קרינו זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך צמלחות ממלכות אחריו. יש לדקדק דחיבה לך יתירה ביה, שכרי הכותב מפרש וכולך את אשר עשה לנו עמלק צמלחות ממלכות, וא"כ הוה סגו שיאמר אשר עשה עמלק, ואיננו נדע כי לבני ישראל עשה עמלק את המעשים הללו. וכן יש לדקדק

מתחת השמים ולא יאחר לו שורש וענף, שוב לא תהא נוכח מלואו זו. וכו' מבואר להדיא במדרש רבינו בחיי ז"ל בס"פ כי תלך שכתב חזק לשונו. והפרשה הזו התחילה בזכרון וסיימה בשכחה לבורות שעתיד זכרם להשכחה מן העולם, חזק בזמן המשית. ואעפ"י שפשוטו של מקרא לפי החיצות שלא ישת, זה כרחק צו לפי הענינים שיבטח, ועל כן תמלא ערצה במלת לא ומלת תשכח היא צפני ענמה ויש דגש בחיו, כלומר הנה ימים צאים ששכחה כשיאבד זכרם מן העולם, עכ"ל. ואל תחמה ע"י ממה שתרצה וימתן על לא תשכח ואפילו ליומי מלכא משיחא לא תתנשי, דכתיב פירוש דבעת ציאת המשיח בעוד זרעו של עמלק קיים, הוכחנו שלא נשכח להומו ולאצדו, אבל אחר שכבר ימחה זכרו מכל וכל, לא נבי' מלואים לזכרו עוד.

ועתה נבא לבאר ה' דליתא בפרד"א כתיב זכור את יום השבת לקדשו וכתיב זכור את אשר עשה לך עמלק היאך יתקיימו שניהם וכו'. דהנה בפסיקתא דר' כהנא (וכ"ה בתנחומא וזילקוט פרשת תלך) ליתא טעמא אחרת לאמנות זכירת מעשה עמלק ח"ל שם, ח"ר כריכא משל למח"ד למלך שהיה לו כרם והקיפו גדר והושיב צו המלך כלל נשכן אמר המלך כל מי שיבא ויפרוץ הגדר ישכנו בכלל כל זמן שהיה המלך מנצק להזכיר חטא של צו שפרץ הגדר אומר לו זכור להזכיר היאך נשכן בכלל כך כל זמן שהקב"ה מנצק להזכיר חטאן של ישראל שחטאו בציפורים שגא' הו' ה' בקרבנו אם אין אמר להם זכור את אשר עשה לך עמלק אשר קרץ בדרך, ע"כ. מבואר מה דנעשו בציבור מעשה עמלק כדי להזכיר חטאם של ישראל שגרם לציאתם.

והנה בנועם מגדים פרשת יתרו דקדק במאה"כ זכור את יום השבת לקדשו, שהיה מן הראוי שיאמר בכחוב זכור לקדש את יום השבת, וביאר כי בשבת נפתחים אורות, וקדושת השבת מוספת קדושה, והזכירה בשבת תהיה לקדשו לאדם הזכירו, עכ"ד. ולפי זה נמצא כי אילו היו ישראל משמרים שבת כהלכתה, היו אצריהם וגידיהם מתקדשים בקדושת השבת, ולא היו נכנסים בלזם ברהורים וספיקות בלתי נכונים. וי"ל כי בקרבנו אם אין, ואם היו

זכירת הכחוב היא, שמכור שגאחו מאחז עטם, ואנחנו חין יודעים, ואפשר אף ציאת משיחא זכירת עמלק מכל וכל ולא יב' זכר להם, מ"מ הזכירה יב' תמיד מלוא עשה לזכור ולא לשכח, ע"כ ל"ע דפותר לשם ממלוא עשה זו, עכ"ל.

והנה מה שכתב במנ"ח מהא דלמרו ז"ל שבמלחמת מלוא יולאח אפילו כלל מחופתה לא קשה מידי, שכבר כתב הרד"ק בפירושו לפרק ה"ד על מה שפסק הרמב"ם ז"ל בלכות מלכים (פ"ז הלכה ד') במלחמת מלוא הכל יולאח ואפילו חתן מחדרו וכלל מחופתה. ח"ל שם, וקשה וזי דרך הנשים לעשות מלחמה דקתני וכלל מחופתה, וה' כתיב כל כבודו בת מלך פנימה, וי"ל דה"ק כיון דחתן יולא מחדרו כלל יולאח מחופתה שאינה נוכחת ימי חופה, ואפשר דבמלחמת מלוא הנשים היו מספקות מים ומזון לצעליהן וכו', עכ"ל. והפירוש הראשון שכתב הרד"ק הוא מדקדק בלשון הכרייתא, דלפנינו בחרתי חתן מחדרו וכלל מחופתה, ולא כלל בחדר מחתה חתן וכלל מחדר, או חתן וכלל מחופתה, אלא ודאי להורות זה כי חין יולאח שניהם שוב, שהחתן יולאח מחדרו למלחמה, והכלה אינה יולאח אלא מחופתה, אבל לא תלך למלחמה, וקמ"ל במאי דקאמר וכלל מחופתה, דאף ע"י שילא החתן למלחמה יחבטו ימי החופה של הכלה, לא משגיחין בזה במקום מלחמת מלוא. (ועי' בספרי ויואל משה מאמר שלם שבועות סי' קל"ה מה שכתבנו בזה). והשאלה לק"מ על דברי החינוך שפסק לפטור נשים ממי"ע דזכור, שהיה לא שייכו נשים במלוא זו, שאין אשה יולאח אפילו למלחמת מלוא, דכל כבודו בת מלך פנימה.

ומה שכתב במנחת חינוך דאנחנו לא נדע מה טעם הדבר שיוותה תורה לזכור מעשי עמלק, ואפשר שאף אחר ציאת המשיח תהא נוכחת מלוא זו. הנה במדרשי חז"ל מבואר שטעם המלוא הלא היא שמכור מה שעולל לישראל כדי שלא תסור שגאחו מלבינו, וצדקא בזמן גשמידי וגשיות מארץ זכור, וכמבואר בפרקי דר"א ה"ל זה זכרנו להומו ולאצדו. ולפ"ז שטעם המלוא כדי להומו ולאצדו, א"כ הדבר פשוט דאחר ציאת המשיח כאשר ימחה זכר עמלק

וביאתי עמי מ"ש בספסיק אגרא דכלה פרשה
 שופטים לבאר בפסוק כי בניו כלכל וגו' אל
 מעוניים ולא קוסמים ישמש ואחכ לא כן נחן לך כי
 אלקיד. על פי מה שקבלנו מרבותיו כח הפועל בנפול,
 ממילא ממנו ורבותו של אדם שמסגל במעשיו יש בו
 כח הפועל, ע"כ נאמר לנו לפעול מחיצה בעופסוק,
 כיון שכן הפועל יש בלחם הכוח, והאדם הכסא
 שיקחנו לעצמו יגרסו לנפשו פעולות זרות כפי כח
 הפועל, ובעינינו ראוינו כמה אנשי שם שפיתס ביצר
 לחצות חלקם, והשחולו בפרנסתם לקבל ממנו מכל
 אדם, ונשאלו כלים ריקים, כי הממון שביגלו מצוי
 בלי שם דבק צם ובנפשו, וכיבסח שלבסח האש אשר
 צערם צם בלחם היוצר כל וכו', עיי"ש שציר צה
 דברי הכתוב. וכן כתב בספרו אגרא דפירקא כי ראש
 כמה לדיקים שביד ירא לגשת אליהם מגדול קדושתם,
 וכשקבלו ממנו ממקורות לא טובים, נכפלו כמו רגע
 ונתקלקלו. ומדבריו למדנו עד כיצן השפעת הממון
 מגעת, להשריש בקרב מקבל הממון את דעותיו של
 משפיע הממון, ואם ממקור לא טהור מולא של אותו
 ממון, יפעל בנפשו פעולה רעה, ותכבסח שלבסח אש
 קדש אשר צערם צו כיבוד אש. ועפי"ז זה מוכן על
 מה עשה ה' גם כאל שאל חוחר מממונם של עדת
 קורח אף מחט השאלה ציד אחרים, כי אם ביה נאמר
 דבר מה מממונם בקרב ישראל, א"כ היו גם דעותיהם
 הנפסדות ותורות בקרב ישראל. ובקצ"ב חפץ לעקור
 דעתם הנפסדת מכל וכל מקרב עדת ישראל, על כן
 נעשה גם וצבולו הם וכל אשר להם, ולא נותר שום
 חפץ שהיך להם ציד ישראל.

ישראל נקיים ממשכבות חלו לא היו נעשים צדיקים
 עמלק. כמבואר במדרש דלפי שאמרו. הים ה' בקרבנו
 אם אין מיד ויצא עמלק. וזו היתה שאלת ישראל כתיב
 זכור את יום השבת לקדשו, ולומר לקדש את הלבד.
 הזכור, וכמ"ש בנעמי"ג, וכיבד זכור את אשר עשה
 לך עמלק, ויתקיימו שניכם, פירוש דלם יקיימו
 ישראל מלות זכור את יום השבת, א"כ היו ממשכבותיהם
 קדושות, ולא היו צדיקים לדי כך שיכנסו בלגם
 הכרורים וספיקות. בלחם, ואילו כן לא היה עמלק
 נלחם בהם, ויכד היתה מחקייתם מלות. זכור את
 אשר עשה לך עמלק, הלא כפי דברי הפסיקתא כל
 זכירת מעשי עמלק הוא כדי להזכיר חטאם יש ישראל,
 ואילו לא היו חוטאים מה מקום להזכיר זה. ועי"ז
 בא כמשיב זה זכורו לעגו ולקדשו זה זכורו להוממו
 ולאבדו, פירוש דאף חילו שמרו ישראל שבת כהלכה
 היתה נוכחם בהם זכירת מעשי עמלק, דעממא
 אחריתא איכא צמורה זו, שגטעונו לזכור מעשיו כדי
 להוממו ולאבדו, ועטם זה שייך בכל ענין, אף חילו
 היו ישראל משמרין שבת כראוי להם ולא היו חוטאים,
 הלא דלחר שחטאו ניתוסף להם עוד טעם למלות זכור,
 כדי להזכיר חטאן של ישראל, ומ"מ שיקר הטעם הוא
 כדי להוממו ולאבדו. ולפי זה לא קשה מידי על דברי
 ספר החינוך, שזכר שיקר טעם זכירת מעשי עמלק
 הוא להוממו ולאבדו, כמבואר בפרקי דר"א, וטעם
 זה לא שייך בגשים שאינם יולדות למלחמה.

ולבאר יתר המדרשים והדקדוקים נקדים דברי
 הכתובות דדרש אשר קר קרף מה עשה עמלק
 עמד לו חפץ לענן וכו' והיה קורא ראובן משעון
 אחוכן פוקו דנפיקא למיעבד. פרמטיא עמכון כיון
 שבו יולאין אליהם היו. הורגים אותם. ונראה לבאר
 כונה המדרש בהקדם מה שפירשתי דברי המדר"ר פי
 קרע (פיי"ה א') ע"פ ותפתח הארץ את פיה וגו'
 ואת כל היקום א"ר שמואל בר נחמני אפילו מחט
 שהיתה שאלה ציד ישראל מידם אף היא היתה נכלעת
 שנה' ויורדו הם וכל אשר להם חיים שאלה וכו"כ למה
 לפי שחלקו על הקצ"ב, ע"כ. ולבאורה דבר תמוה,
 דברי ק"ל דלא עבד קצ"ב יוסא למגנא, ומה לורך
 ביה צם נגלה זה, שאף מחט השאלה ציד אחרים
 נתחגלה עד פי הארץ וחדר עמכם שאלה.

וזו היתה תחלת דרכו של עמלק כאשר בא להלחם
 עם ישראל, בעמיד פנים כאילו אויב נאמן הוא
 להם, וזהו קורא אותם לבא אל מחוץ לענן, בלחמו
 הלא אנשים אחים אהנו, ורלונינו לעשות עמכם
 פרקמטיא, וזוהי כוונתו צה שכל ידי שיעשו עמו
 פרקמטיא ויבסח אותם מממונו, ישפיע בהם גם את
 דעותיו הכוזבות, ואז ברי הם כזר מסורים צידו
 וצרעותו, ועימא אותם וקויר אותם מקדושתם, וכאשר
 כבר היו ישראל מושרשים בדעותיו הכוזבות, שוב לא
 נתייראו אף שאר הכוזמות מישאל, כי כח בקדושה
 שביה חופץ לעולם כלל עת סר מעליהם. וזהו שפי'

רש"י ז"ל שבקירן בפני אומות בעולם, שצ"י שכתוב
 את ישראל נתקדש יראה באומות מפני ישראל. זה
 אפשר לרמוז בלשון הכתוב זכור את אשר עש"י לך
 עמלק, כינוי שבכנים בחוק פנישיותך את העומאכ,
 וצ"י כך אשר קרן דרך שבקיר אותך בפני האומות.
 וזה גם אומרו וזכור כי כינוי בקרב לכן, כי תחלת
 סקולול היה צמח שבכנים דעותיו בעממאות
 בפנימיות לכן.

עליו את כל את ציכס וגשיכס וצנחתיכס וערב רב
 ועל כרחך אני זקוק לפרש תליוו בלשון חפעינו וכו',
 ע"כ. ולכאורכ הענין הוא פלא עמוס, שכרי בכל מקום
 מלינו כי בערב רב היו לבני ישראל לפוקד ולמכשול,
 והסיתו אותם למרוד בכו', ואין נכפכו ישראל בקשה
 רמיה, שיכיו הם במסיתים את בערב רב לחשוא.
 ועוד יש לחמוד האם היה לורך כך סיסיתו ישראל
 את בעיר לעצירה, וכלל כיון שפנעם רע, ודאי
 שנמשכו מעמלם לעשות כרע בפניו כ', ולא נלרבו
 לפיתוי וכסכה.

ותגדו זו דרכו של עמלק בכל דור ודור, לבפץ דעותיו
 כנחוצה צמחנה ישראל ע"י שכוה מתחבר
 עמכם, ומראה להם פני אוהב ורוב, וצ"י הכתחברות
 שיש לו עמכם עולה בידו להשריש בקרבם דעותיו
 בעממאות. ומבואר בזכ"ק פ"י בראשית (דף כ"ב ע"א)
 ותמש עימן חינוך בערב רב וחדל מנייכו עמלקים
 וכו' ומאלין דאשתחאזי מכוון בגלגלה רביעאה חינוך
 וצ"י בקומת סגן ואינון קיימין על ישראל כלי חמם,
 סכלביק. ואף שגולדו בקרב ישראל, לריך לומר שבכוה
 כי שורש נפשוהיכס הוא מן בעיר. ומבואר בתשובה
 כרע"א (מהדריק סי' תי"ד) על אחד שאמר דברי
 מנינו והו"א את דברי הכו"ק מפשטותן, והאריך
 סם לקלול בקללות נמרצות, ובחור דבריו כתב, ה"א
 כהוא הסיד ותאמ על עצמו יותר ממאה עדים שאינו
 מרעו של אצרכס, ותפלתו לא ישמע כ' שאינו אפילו
 מרעו של עשו וישמעאל, רק מאותם שדין וליין
 שגולדו מחוה ואדריה, על כן תקללם בכל לשון וכל
 ישראל נקיים (וע"י בפערי ויואל משה מאמר לשון
 בקוש סי' כ"ז מה שכתבנו בזה).

וביארגו כוונת רש"י ז"ל עפ"י מה דליתא בגמרא
 (פסוק י"א ע"ב) שלש היו בלוחה ע"א (של
 הכב ותחכמה) שלשם איוב ויחרו, שלשם שיען וכרג
 איוב ששחק גדון ציבורים יחרו שברה זכו מצני בניו
 שישבו שלשכת בגזית. וכדנר תמוה לכאורכ הלא
 פרעם וכל עבדיו רשעים גמורים היו, ומה להם
 וללרר הזאת להושיב בין אנשי עמלם את איוב ויחרו
 שכיו לדיקים, וזכר מקום לחוש שלא יאבו להכסים
 לעמל כרשע, הלא מועט להם למנות ויעלים רשעים
 הכולכים בדעם אחת אחת, ואז בעוחים הם כי
 יפגעו להם בראשם, ויסיכינו לאחד את ישראל. אמנם
 נראה דהנה מבואר בדברי הרמב"ן ז"ל בפרשת שמות
 כי פרעם עשכ מעשיו בערמכ, להסחיר את מימיות
 הרשע אשר בלבו, למען לא ירגישו כי בליכס הוא
 מתחבג עם ישראל. ולכן לא נזכר לעבדיו שרי בעצמים
 להכותם במרב, כי תכיס בגידה גדולה להכות חסם
 העם אשר באו בארץ במלות המלך הראשון, אבל
 חמר אל עמו כל אשר ימלא ילד יכודי ישליך אותו
 ביאור, ואם יעקב אבי בולד אל המלך לו אל ער בעיר
 יאחרו שיביא עדים ויעשכ בו נקמה, עכח"ד הרמב"ן
 ז"ל.

ובררך זו נלך לנאר כוונת הכפרי (קושית ב')
 כי כנה בפסוק בוכיה דבורותינו אנו, כי כרשעים
 בעמורים ענמם אין בכותם להזיק כ"כ לכלל ישראל,
 לפי שזדון להם ורשעתם גבול לכל, ואין בידם
 להטעות אחריהם תמימים, כי בזה יצחו להם. אבל דא
 עקל שמתחברים עמכם אנשים שומרי תורה ומצוות
 המכונים חרדים, וידם היתה צמל הזה להמשיך את
 כלל ישראל אל המינים והאפיקורסים, והם האשמים
 למה שנמשכו רוב ישראל למינות ואפיקורפות. וכאשר
 פירשנו דברי רש"י ז"ל (ע"י בדבריו לעיל סוף פרשה
 בשלח) עכ"כ ונחנו מה פי תליוו עליו. שחשעונו

ועפ"י זה נחם וגם שקטה החמיכה על שלקח לו
 פרעה את איוב ויחרו בלדיקים ליועלים, כי הם
 היו נחולים אליו, להיות לו כמות עינים, שעל ידי
 ושיבתם עמו בעמל אחת ויכל לחפות על מעשיו
 הרשע, באחרו הלא צמועלם המלוכה וישצים גם איוב
 ויחרו בלדיקים, ועלאת בכסכמה מאתנו בלעז גורכ
 זו. ושני לא יכיס פתחון פה לבני אדם לומר שגזירת

לצא ולהזיק כולי האי, ויעקר כוחו הוא צמח ששומרי תורה ומצוות מתחזרים עמכם, ויעשו כולם אגודת אחת, ובמה שהם שוכנים אחת עמם בכפיפה אחת, הרי הם מחפשים על כל מעשי רשעתם, ומשתחיתים כל מחלל כנגדם, והם הם המושכים את כלל ישראל, להיות נעשים אגודת אחת עם המינים והאפיקורסים. וזהו שדרשו ז"ל כי כדו שכיב בנחם של ישראל למחות זכר עמלק, תנאי הוא הדבר שלא יאגוד עליך אגודה, דכל זמן ששומרי תורה ומצוות נאגדים באגודה אחת עם הפושעים הכופרים, הרי הם מגזירים כוחו של עמלק להזיד ולהרשיע, לעקור כל זיק של אמונה מלבות בני ישראל, ולהמשיכם למינות ולכפירה.

וכבר היו אמרנו לפרש הא דתקן צמתותין סוף סופה (מ"ע ע"ב) שמתאר וכולך מה יהיו פני הדור בעיקר צמח דמשיחא ומסיום ועל מה יש לנו להשגן על אצונו שצמחים. ולבאורו אין מונח מה משמענו צמח, הכי רק באותו דור עלינו להשגן על הקצרה, הלא בכל דור ודור עלינו להשגן ויהיו חלקים למשגן לנו, ומה כוונתו באמרו כי באותו הדור יש לנו להשגן על אצונו שצמחים. ונראה עפ"י שפירש"י ז"ל (בפ' חיי שרה) בדברי אברהם לאליעזר ה' חלקי השמים אשר לקחתי מצית אבי וגו'. ופירש"י ולא אמר חלקי הארץ ולמעלה אמר ואשביעך צמח חלקי השמים ואלקני הארץ שהרגלתיו צמי הבריות אצל כשלקחתי מצית אבי ה' חלקי השמים ולא חלקי הארץ שלא על אבי צמי עולם מכירים צו ושמנו לא ה' חלקי הארץ. וזה אפי' בדברי החנא, דאחרי שהוא מתאר שפלות הדור האחרון, וגדול הכסרת הפנים בעיקר צמח דמשיחא, אמר על מה יש לנו להשגן על אצונו שצמחים, שכל כך גדול הכסתר פנים, וכוחות הרשע המנאפים את השם הנכבד והגורא מתגזרים בעולם, וממשיכים אחרים את ישראל למינות ולכפירה, עד שהקצרה כביכול נקרא חלקי השמים ולא חלקי הארץ, שאין הבריות יושבי הארץ מכירים צו, ולא נודע כבוד מלכותו יתברך בתחתונים, ועל אף גדול השפלות וכסרת הפנים שברא ליה בצביון תקוף הימנעות, צו צמח לבנו ועליו נשענו בשפלות הכר הזכר, כי יעשה עמנו למשן כבוד שמו כגדול המחולל צין בגוים, ויגאלנו גאולה עולמים במהרה.

במקל הוא בגידה גדולה, כי צראותם שגם לדיקים היו עמכם בעצמם, יחרישו ויד ישימו לפיהם. ואל תחמה על שלא חשש פרעה לשאול בעצת איוז ויחרו, ופן לא יסכימו לגזירתו הרעה וימחו כנגדו, כי פרעה ה' צמח צאלה שלא יהי' להם פתחון פה לדבר ומנח להרים ראש, למחות צחוק נגד המלכות, ואם לא תסכים דעתם למחמתו לכל היוחר ישתקו ולא ידברו דבר, על כן היה מועד לו שיתחפרו גם המה בצמחנותו, כדי שיהיה להם צמח לתרץ עמם כלפי חוץ, כי כל מעשיכם צמחים על אדני הצדק והיושר, ובה ראיח שגם איוז ויחרו הדיקים היו עמכם בצאתם עמה.

ובדרך זו מבוארים דברי רש"י ז"ל כי אמת נכון הדבר שהערב רב היו גרועים ומקולקלים ביותר, ובכל עת היו לבני ישראל לאנן נגף וללור מכשול, ולא היה לזרץ בכך שיסיתו אותם בני ישראל לעבירה. אמנם לא שהיו ערב רב פחותים ופגלים, לא הייתה השפעתם מרובה צמחה ישראל, ולא היה בנחם להמשיך אחריהם את כלל ישראל ולהטעותם אל הרע, כי לא היו דברים שצמחים, ואם היו באים להכחית את ישראל לעבירה, צו יצאו להם וסורו עמא יקראו לנו, סורו סורו אל תגעו. אך מעשה שטן הללו, ונתחברו עם הערב רב חשנים יראים מצני ישראל, ונעשו כולם אגודה אחת, וע"י כך קבלו הע"ר עידוד וחיוץ עולם, שיהיו דברי הכסתרם נשמעים בקרב בני ישראל, כי צראותם כי אף החרדים יושבים עמכם באגודה אחת, אמרו מסתמא עתם אמונה ופועלותם אמת. והשאל מוצנים היעז דברי רש"י ז"ל, שישאל היו המלנים את הערב רב, ויכוונה על אותם מישאל שהתחברו עם הע"ר, שהם היו הגורמים לכך שצמחו דברי הע"ר בקרב מחנה ישראל, ונכנסו כארס של עכנאי צלם, ולולא היראים שהתחברו עמכם, היה קולם כקול קורא במדבר.

ובזה מבוארת היעז דרשת הספרי עה"פ וזהו כהני ה' חלקיך לך מכל איויך מסביב שלא יאגוד עליך אגודה. ולבאורו מדוע נקט לשון אגודה דוקא ולא לשון אחר, כגון שלא יצאו שונאים להלחם בכם. אמנם דבר גדול השמיענו מה כי אין להתיירא כל כך מעמלק הרשע בעצמו, כי אלמלא היו מתחזרים עמו יראים מישאל לא היה צמחו

ממלרים וכו'. ולכאורה מה היו לריבים עוד ראיה כי השי"ת הוא המוליד אותם מארץ מצרים, וכלל עיניהם ראו ולא זר את כל האותות והמופתים אשר עשה משכ, ואם אחר כל אלו עדיין לא נתאמת להם צביון גמור כי ה' יתברך הוא המולידם ממלרים, לכאורה שוב אין שום מופת אשר יוכל להוכיח להם זאת בודלות גמורה, שהרי עלם הולידם ממלרים כי גם גדול מכל הנסים, וכמו שפירש"י ז"ל צפרשח יתרו ע"כ כי הוליד ה' את ישראל ממלרים זו גדולה על כולם.

אכן עפ"י דברי הרמב"ם ז"ל מוכן שפיר, כי אין לסמוך על אותות ומופתים, אף אם הם גדולים כגם ילידת מצרים, כי אהנו לא נדע מקור מולדם של הנסים, ויתכן שהם באים מכה הסע"א לנסות בהם את ישראל, לזאת אמר הקב"ה כד אפיקנא לכו עבידנא לכו מילתא כי היכי דידעיתו דלנא הוא דאפיקות יתכון ממלרים, והיינו שניתנה להם בוכה ברורה על אמתיות נביאותו של משה צעה מתן תורה, אשר עין בעין ראו כי ה' שלחו לעשות את כל המעשים האלה לא מלבו, ואז נודע להם למפרע צביון גמור כי ה' הוא המוליד אותם מארץ מצרים.

ובזה יבוארו דברי התנחומא כי אחר שעשה משה את כל הנסים הנוראים שהולידם ממלרים וקרא להם את הים וכו' אמר לו הקב"ה כי עדיין יש לפניו מלאכה גדולה מכל מה שעשה ללמד לבני ישראל עומאח ועברה וקרבנות. שהרי בלא כח התורה יש לחוש שהשקן יתח אוחם ויעבדים על אמונתם ודעתם, צהריות להם אותות ומופתים, ומשום כך אין לסמוך ולהאמין בנסים ונפלאות, שאין לדעת צביון כי ממקום קדוש יכלו. ולזאת עדיין מופת עליו מלאכה גדולה מכל מה שעשה, להורות לבני ישראל את דרך התורה, וללמדם להיות מצדילים בין עומאח ועברה, וע"י כח התורה הקדושה יזכו להבחין ולדעת בכל דבר מאין מקום מולא, אם מכה הסע"א או ח"י להיפך מכה הסע"א, ואם ח"י מאמינים לנסים הנעשים על ידי הסע"א נכשלים ונפלים צרשם ואחריתם עדי אבד. ולזאת היחה עיקר המלאכה הגדולה שאור הקב"ה למשה להשריש בלבות בני ישראל את האמת, הכאורה, ע"י שורה להם את דרך

ועתה נחזור לבאר כוונת התנחומא המונג צפתה בדרוש, שמואל והולך את הנסים שעשה משה לישראל שהולידם ממלרים וקרא להם את הים והוריד את המן והעלה את הצאר והבין את השליו וכו' אמר לו הקב"ה חייך יש לי מלאכה גדולה מכל מה שעשית יש לך ללמד לישראל עומאח ועברה להזכירן הולך יהיו בני מקריבין לפני קרבן וכו'. והקולא מבוררת שהרי כל האותות והמופתים אשר עשה משה יש בהם מלאכה גדולה יותר מלימוד הלכות עומאח ועברה.

אמנם נראה לבאר כוונת התנחומא עפ"י הקדמה אחת אשר נתבאר בדבריו כמה פעמים (עין בענין זה באורך צקונטרס על הגאולה ועל התמורה) כי מלינו צכמה מקומות צדברי חז"ל כי יש נסים שמוקדן מן הס"מ, דיש צכה השטן לעשות נסים ונפלאות, ואפילו להעמיד חמה בצמנע רקיע כיחושע צן וכו', כדי להטעות אחריו את הצביות, ואף דור המדבר שהיו דור דיעה טעו אחרי העגל שהיה מעשהו צדרך גם נפלא. גם מלינו צדברי חז"ל (שמו"ד פמ"א י') שהשטן צלצל דעתם והרעא להם דמות מטעו של משה פורחת צאוויר הרקיע. ומקרא מלא דבר הכתוב צנבא שקר וצא האות והמופת כי מנסה ה' אלוקים אתכם. ולא ולמד ממה שכתב הרמב"ם ז"ל צהלכות יסודי התורה (פ"ח הלכה א') וז"ל, משה רבינו לא האמינו צו ישראל מפני האותות שהתאמין על פי אותות יש צלצו דופי שאפשר שיעשה האות צללע וצכישוף אלא כולם צורך שעה היו לא להצבא ראי' על הצבא וכו' וצמה האמינו צו צמעמד בר סיני שעיינו ראו ולא זר ואמינו שמשו משה לך אמר להם וכו' ומינן שמעמד בר סיני לצדו הוא הראיה לצבאחו שהוא אמת שאין צו דופי שגא' צעבור ישמע העם צדברי עמך וגם כך יאמינו לעולם מכלל שקודם זה לא האמינו צו נאמנות שהיא עומדת לעולם אלא נאמנות שיש אחריה הרכור ומחשבה, עכ"ל. וצדברי קדשו פירשנו כוונת הגמרא צרכות (דף ל"ח ע"א) דפליגי תנאי צנוסה צרכת המוליד רצון סברי המוליד דאפיק משמע וכו' הכי קאמר לכו הקב"ה לישראל כד מפיקנא לכו עבידנא לכו מילתא כי היכי דידעיתו דלנא הוא דאפיקות יתכון

כי צעה שיראלו שהנשיא נוחן לב לשבז מחטא, ממנו יראו וכן יעשו כל עדת ישראל לפשע צמטעים ולשבז בתשובה, וע"ד זה פירשתי מה שאמרו ז"ל (ע"י דף ד' ע"ב) אמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי לא דוד ראווי לאותו מעשה (דבא שבצ) ולא ישראל ראווי לאותו מעשה (דעגל) וכו' אלל למא עשו לומר לך שאם חטא יחיד אומרים לו כלל כלל יחיד ואם חטאו כל אומרים להו כלל כלל יחיד וזכר דאי אשמעין יחיד משום דלא מפרסם חטאיה כלל לצור וכו' חומא לא ואי אשמעין לצור משום דפשי זכותיהו כלל יחיד דלא אלימא זכוחיה חומא לא, אריבא, עכ"ל בגמ'. ולבאור יפלא על מה שאמרו שמתחבב לדוד הע"ה לחטוא כדי להורות תשובה ליחיד, וכלל כבר היה לעולמים כמו שמלנו לר"ל שאמרו (ב"ר פפ"ד י"ח) עכ"פ וישב ראובן אל הבזר ויבין היה ר"א אמר עסוק היה בשקו ובתעניתו וכו' ח"ל הקב"ה מעולם לא חטא אדם לפני ועשה תשובה ואח"כ פתחה בתשובה חייד שכן ביק פוחח בתשובה תחלה וכו'. וכן גבי קין איתא במד"ר (פכ"ב כ"ח) שא"ל אדכ"ר מה נעשה צדיק ח"ל עשיתי תשובה וגתפשתיה. הרי כי כבר נמאלו והיו צעלי תשובה צעולם שבוור דרך תשובה ליחיד, ומדוע חיפה היה לזקן שיסתבב מכשול זה לדוד כדי להורות תשובה. וביארנו כי הנה אם האיש החוטא הוא גדול צדורו מוצחר העם, אזי פגמו גדול יותר מאשר יחטא אדם פשוט, כי לפי שהוא יחיד צדורו ילמדו העם ממנו לעשות כמעשהו, ויפוק מיניה חורבא לכלל ישראל, כאמרם ז"ל (ב"ר פכ"ד ח') כל פירצה שאינה מן הגדולים אינה פרצה. וזכר יש לחוש כאשר יארע שוון לגדול צדורו יתייחס מלעשות תשובה, כי הן שוויו גדול מנשוא, שהרי חטא הרבים הוא נושא והוא מחולל מפשעים, וכבר נעלו צפניו דרכי התשובה. לאח סיבב הקב"ה אותו מעשה לדוד המלך ע"ה כדי להורות תשובה ליחיד צדורו, שלא יאמר כי אפסכ ממנו תקוב וכלום תקוב יש לו, שהרי ראוי חותכה יש מדוד המלך ע"ה יחיד צדורו שחטא ועשאו הקב"ה אות לעצלי תשובה, ואף הוא עדיין יש לו תקוב, כי יעשה תשובה כהוגן ולפני כסא כבודו תתקבל. (ועי' דצדורו לעיל פ' תשא ופסוק ר"א ציבור הענין באריכות).

האמת, שיצו להבדיל בין דרך הקדושה והעומאה, ועם שונים אל יתעברו ללכת באחרות עקלקלות, וזכה הכורה יצו לדעת דרך ילכו צה, ולהבחין בין עמא לעבור.

*

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר. פירש"י ז"ל לאמר, לא ואמור להם דברי כבושים צעליכם הוא נדבר עמי וכו'. הקשו במפרשים ז"ל שאין אלו דברי תוכחה הכובשים לבו של אדם, אלא דברים נעימים ועריצים לאוזן שומעת, כל הרי זה מוכיח את יקר תפארת ישראל וגדולה מעלתם לפני הקב"ה, של מה שנדבר למשה הוא בעצורים.

ו לאח צפרה (פ"ד כ"ב) אשר נשיא יחטא ועשה אחת מכל מלוות ה' אלקיו אשר לא תעשינה צגגה ואשם. בגמרא הוריות (דף ו' ע"א) איתא ת"ר אשר נשיא יחטא יכול גזר (פירש"י בגזרת מלך היא שגשוי יחטא מדלג כתיב אם נשיא יחטא) ח"ל אם הכהן המשיח יחטא מה להלן לכשיחטא (דבא כתיב אם) אף כהן לכשיחטא. אמר מר גזר. גזר מהיכי תיתי (כלומר כיכי מלית למימר יכול גזר דהיכא אשכחן גזר כה"ג) ומשני אמרי אין אשכחן דכתיב ונחתי נגע לרעה צבית ארץ אחותכם (ויקרא י"ד) צבורה היא להם שנגעים צאים עליהם דברי ר' יהודה ה"ג איתא גזר היא (שבתצו מצחק שעתיד להיות אפי"ס שדבר רש הוא ה"ג איתא גזר היא ע"כ אליעזר (אם) עכ"ל בגמרא. והקשה בתוספות הרא"ש שם דמאי דמיה גזר דנגעים לגזרת חטא הכהן, דש היתה הכהן לעצוב, שעי' נגעי חטים נתגלו להם ואורות כקף חבב שבעמיו האומריים צבתי צהיבם כאמרם ז"ל (מד"ר פ' מנורע פ"ז ז') ואך הוב אחינא למילף מהתם שחבי' גזר רעה משמים על הכהן שיחטא.

וגרמה לבאר הענין דכנה רש"י ז"ל פירש במאה"כ אשר נשיא יחטא, לשון אשרי אשרי הדור שהנשיא שלו נוחן לב להביא כפרה על שגגתו ק"ו שמתחרט על זדונותיו, ע"כ. ובתב צספר פנים יפות ולבאור מאי מעליותא היא צבך שהנשיא חוטא ושז בתשובה הלא מועב היה אילו לא חטא כלל, וביאר כי עובד היה לישראל כדי שיתעוררו לעשות תשובה על חטאיהם,

בחשוכה על חטאים, לכן הוא נדבר „עמי“, פירוש שנאמרת גם עבורי פרשה זו, כי בסתמם עלול גם אני להכשל בחטא, והם הם דברים הכוזבים לבית ישראל לחשוכה, כי יראו עד כמה החטא עלול להיות גורם לסבב מכשול עוון למשה רבינו עיב.

*

במסיבה להחזקת הישיבה

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מחלל מועד לאחר, פירשׁי ז"ל לאחר לא ואומר להם דברי כבושים בשללם הוא נדבר עמי וכו'. ובקשו המפרשים שאין אלו דברי כבושים, כי אם דברי שבה וסבלה לישראל.

(ז) דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מבט קרבן לה' וגו'. צמד״ר (פ״ב א״) איתא זשיב (ירמיה ל״א) הבן יקיר לי אפרים עשרה נקראו יקרים וכו' ישראל מנין הבן יקיר לי אפרים ציוקר ישראל שומדים לי כנזב שבעולם אלף בני אדם נכנסין למקרא יולא מבן ק' ק' למשה יולאין מבס י' י' לתלמוד יולא מבן אחד (להוראה) הדי״ד (קבלת ז') אדם אחד מאלף מלאחי. וכתבו המפרשים כי לדברי המדרש פירוש הכתוב הבן יקיר לי אפרים היינו שהוא יקר במציאות. וז״ב מה שייכח דרשא זו לענינה דקרבנות.

(ג) עוד צמד״ר (פ״ב ז״) הבן יקיר לי בכל מקום שנא' לי חינו זו לעולם לא צבור״ז ולא לערבי, ומוהר וכולך שם מקראות הרבה שנאמר בזה לי שהם קיימים לעד לעולם, וקאמר וכן בתרומה כתוב (שמות כ״ב) ויקחו לי וכו' עיב. ולר״ך ציאו דצמחות ויקחו לי תרומה ולטוו ישראל לנרך משכן שצמד״ר, והמשכן אינו קיים לעד, שהרי נגנז, וכילד יתקיים מאמר ויקחו לי שאליו זו מבס לעולמי עולמים, וצדרינו לעני פרשת תרומה נצבאר כוונת המדרש צאור, כי גם לעתיד תהי״ נובגת מלות ויקחו לי תרומה לצנין המקווה שיעמוד לעד. אך ז״ב שייכות דרשא זו להכח.

(ד) להלן צפרשה אשר נשיא יתעב ועשה אחת מכל מלאכות אשר לא תעשינה בשגגה ואשם. צמד״ר

מכל״ל הנין שמעין כי כל עדה ישראל צתר רישא גרידו, הוא נשיא הדור מנהיג ישראל, וממנו יראו וכן יעשו, ועל כן אם גדול הדור מפשפש צמעשו וחסר בחשוכה, ומציא קרבן על שגגתו, ממנו ילמדו בני ישראל ויתעוררו לחשוכה. ועפ״י זה יתבאר לנו דברי בגמרא בוריות (קושא ז״) דקאמר אשר נשיא יתעב וכול גזר. דכח איתא צתי״ עב״ב וצא אשר לו הבית והגיד לכהן לאחר שאמר לו הכהן דברי כבושים בני חין הנגעים צאים אלף על לשון כרע. נמלא כי מלכד מה שחגלו להם אולרות כסף חבב עיי הנגעים עוד סכח היתח לציות הנגעים כדי לעוררם לחשוכה על חטא להי״, ואף לפי זה היו הנגעים צבור עובד להם, כי ודאי נכנסו דברי תוכחתו של הכהן בלב האיש אשר לו הבית והתעורר לחשוכה.

ובזה תתפרש כוונת בגמרא היטב דכח אמינא כי כשם שנגעים אמר הכתוב ונחתי נגע וגו', וכח גזר שהנגעים צאים עליהם, ועם הגזר היא שתלמה להם עובד מה, שעי״ כך יעורר אותו הכהן לחשוכה, ובר עוונו וחטאתו תכופר, כ״י יומא דאשר נשיא יתעב הוא גזר, דכח נמי גזר עובד שעי״ שיחזור הכשיח בחשוכה על חטאו ויתעוררו כל ישראל לחשוכה, עיב איתעריך למיקל מדכתיב גבי כהן משיח אם דאין זו גזר.

היוצא מה כי יש אשר חדמן חטא לנשיא ישראל כדי להורות דרך חשוכה לבחשוכה, ועפ״י זה נבא לצאר מה שנתעוה משה לא ואומר להם דברי כבושים בשללם הוא נדבר עמי, כי כח צפרשה זו כתובים הקרבנות בצאים על חטא, ולבאר זה לא שייך ענין הקרבנות גבי משה, כי היה מופשט מן הגשמיות ולא היתה ליח״ד שליטה עליו, אמנם משה היה ירא פן יגרמו עוונות הדור שמן השמים יסתבב לו לחטא, כדי שירא ישראל כי משרעי״ שצ בחשוכה ומציא קרבן על שגגתו, וילכו צעקבותיו לפשפש צמעשים וישוץ אל ה'. וזאת אפשר לומר בכוונת רשׁי ז״ל בשללם הוא נדבר עמי, כלומר כי אני כשלעמי חין שייכח אללי פרשת הקרבנות הבאות מחמת חטא, אלא „בשללם“ כדי שתקחו מוסר ממני לאחר

ועוד יש להקשות על המד"ר כי"ל דאמר שנגעי
 צחים צאו כדי לגלות מעמדות, דאי משום כל
 בלעד מה נורץ שיעשה ה' נסים גלויים, בשינוי טעם
 העולם, כדי לגלות אזהרות שפונים עמונים, וכמ"ש
 הרמב"ם ז"ל (פ"ט) מהלכות טומאת ארעא (כ"ט) שנגעי
 צחים הם מחוץ לעצם העולם. וברי הרבה דרכים
 למקום לגלות האזהרות באופן שלא יהי' הכנס גלוי כ"כ,
 כגון שחפול לצייר אחת מקיר הבית במקום שהאור
 מונח, או באופן אחר, ומא נורץ בעבור זה לעשות
 גם מפורסם כ"כ, וכלל הוא דלא עבד קצ"ה ניסא
 למגנא.

ואמ"ל בציאור הענין ע"ד מה שפירשו (ע"י בדבריו
 להלן פ' עקב) מאמר במגלה (דברים ל"ח ע"א)
 א"ר יוחנן אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על גבור
 ועשיר חכם ועניו וכולם ממשש וכו' עשיר פסל לך
 פסולתן שלך יחא, ע"כ. וציאורו דהנה אמרו ז"ל
 (קידושין ל"ט ע"ב) שכל מצוה צבאי עומא ליכא,
 וציאורו הקדמונים טעמא דמילתא כי המצוה היא דבר
 רוחני, ולא יחנן לשלם עבורה שכל צבאי"ה הגשמי
 כי צבא נחשב הוא שכל העו"ל הגשמי, לעומת יקר
 ערך המצוה, אשר לא יערכנה זהב ואדרכמונים. אמנם
 כל זה הוא דוקא באם המצוה נעשית בשלימות הראוי,
 משא"כ אם מעורבים בה פניות, שאז המצוה מעורפת
 טוב ורע, וכמו שפירשו אמרם ז"ל (צרכות י"ז ע"א)
 כפלא הרמון רקחך (ש"ה"ו) אפילו ריקנין שכל מלאים
 מצוות ברמון. דה"פ כשם שברמון מעורבים אוכל
 ופסולת יחד, כמו כן מלאוהיכם של הריקים מעורבות
 טוב ורע, ועל מצוות אלו משלם הקב"ה שכל צבאי"ה,
 שהרי גם צעקת מעשה המצוה היתה כוונתו לתועלת
 גשמית, הן שכלו צורך יחולס, כי שכל העו"ל הגשמי,
 הוא לו חלק עבודתו.

והנה לפי זה לא יחנן שיקבל משרע"ה שכל מצוותיו
 צבאי"ה, שהרי הוא קיים את מצוות ה' בצוה
 שלימה, ללא פניות. אמנם מכיון שמשם רבינו ע"ה
 זכה וזכה את הרבים וזכות הרבים תלוי בו (אבות
 פ"ה כ"א) על כן דין הוא שיעול שכל גם בעד המצוות
 שישראל מקיימין, כי מכוחו הם צאים. אך קודם
 חטא הכהן ישרא' במדרגה גבוהה עד מאוד, והיו

(כוריות י' ע"א) איתא ח"ר אשר נשיא יחטא ויכול
 גזירה (פירש"י דגזירת מלך היא שגשוי יחטא מדלא
 כתוב ואם נשיא יחטא) ח"ל אם הכהן המשיח יחטא
 מה להלן לכשיחטא אף כאל לכשיחטא. אמר מר יכול
 גזירה גזירה מהיכי חתיו (כלומר כיכי מלית למימר
 גזירה דהיכא אשכחן גזירה כה"ג) ומשני אמרי אין
 אשכחן דכתיב ונתתי נגע ארעא צבית ארץ אחזתכם
 בשורה היא לכם שנגעים צאים עליהם דברי ר' יהודה
 וכו' לאו אמר ר"י בשורה כ"ל אימא גזירה היא הלא
 כתיב אם. עכ"ל במגלה. והקשה בחוספות הרא"ש
 שם דלא דמיא גזירה נגעים לגזירה חטא הנשיא,
 דנגעים היתה הגזירה לעוצה שפ"י הנגעים נחגלו
 להם אזהרות כסף חבץ, שהעמינו כהנעניים צבותי
 צחיהם, כדאיתא במד"ר פ' מואב (פ"י ג'), וכילד
 ס"ד למילך מהחם שיגזור הקב"ה על הנשיא לחטוא,
 עכ"ל. ועוד יש להקשות דשלימא גבי נגעים שייך
 לומר שגזירת המקום היא, להביא נגעים על הבית,
 אבל כילד שייך לומר שיגזור הקב"ה על האדם לחטוא,
 וברי בהחירה חפסית, וצ"ד לנחור בעצב או בהפסד.
 ואפילו אם נאמר דשייך לומר שיגזור הקב"ה שיצוה
 הנשיא לידו חטא, אכתי קשה דאם אכן גזירה משמים
 היא אין זה נחשב לו לעוון, כי אנוס הוא על פי
 הדבור, ולעוצה כוונתו, לעשות רצון בוראו, והוא
 עבירה לשמה, ומדוע יתחייב להביא קרבן על שגגתו.

ולבא לציאור הענין נקדים דהנה יש להתבונן במאמר
 המדרש פירוש מאורע כי"ל ח"ל, תני רשב"י כיון
 ששמונו כנעניים שישראל צאים עליהם עמוד והעמינו
 ממונים בצחים וכו' מה הקב"ה עושה מגרה נגעים
 צביתו וזוהו סותרו ומזלל צו סימא, ע"כ. מצוה
 מה כי נגעי צחים הם לעוצה ישראל. וקשה שזה
 סותר למה דאיתא בדברי ח"ל צכמה מקומות שנגעים
 צאים כפוגש על חטא, וזכי נמי איתא במד"ר החם
 (פ"י ד') אין צלל הרחמים פוגש צנפנות חתלה
 וכו' ואף נגעים הצאים על האדם חתלה כן צאים
 צביתו חר צו טעון חלילה וכו' ואם לאו צאים על
 צביתו וכו' ע"י. הרי כי נגעי צחים צאים להחיות
 בחוטאים שיעשו תשובה, שלא כדברי המדרש כי"ל
 שנגעי צחים צאים כדי לחפות מעמדות, ולגלות
 גמיו נסתרות.

האדם ויחפור לעשות תשובה מאכזבה על חטאו, ויחפך לו לזכות, יתמשך לו שפע זכרה בשמחה, ויחגלו לו האורות הטמאים כזוחלי ציח, כי זוכי סגולתה של מלוא הבאה מכח עצירה, להמשיך השפעות גשמיות לעולם. ואף שנעשו לו הזדומות לזכות, מכל מקום כיון שעצירה גרמה למלוא זו, יתכן להמשיך על ידה השפעות גשמיות, ועל דרך שמבואר באגרא דכלה הי"ל. וא"ש דלאו סתראי ייבאו הכחו מדרי, כי הנגעים באים מחמת חטא ואם חלום עצו והחמרת על חטאו חזרעו גמור, עד שהכך לו לזכות, תמשך לו ע"י תשובתו השפעת עשירות, ויחגלו לו מעמדותיו.

וארוונה זזה לבאר דרשת התורה כהנים פרשת מלמע ע"פ זכא אשר לו הצית והגיד לכהן לאמר יאמר לו הכהן דברי כבשים בני חין הנגעים באים חלל על לשון הרע וכו'. וקשה שכרי הגורם משמע דברים הקשים בגידים, ואמרת משמחה אמירה רכה. וא"כ הכא הרי הכהן הוא המדבר אל האיש אשר לו הצית דברים קשים, ומייסרו בתוכחות על עוונותיו, אשר גרמו לו ללקות בצרעת, ובקרא כחצי והגיד לכהן, דמשמע כי האיש אשר כנגע בקירות ציחו הוא מדבר אל הכהן דברים קשים, ואיפכא הו"ל. חלום הכהן כאשר בא צעל הצית אל הכהן ואומר אליו כנגע נראה לי בצית, הדברים מדאיבים מאד את לב הכהן, כי בין יצין את אשר לפניו, שהחטא גרם לו ללקות בנגעים, ודברי צה"כ קשים לו בגידים, אך כאשר הכהן רואה כי הוא נחם על חטאו, ורצונו לשוב בתשובה שלמה, אזי הוא משיב לו אמרות נעימות, כי אם חלום חבו' תשובתו שלמה ורצונו משומקא דלכא צלי מחשבת חוץ, יתכרך לו החטא לזכות, ותלמא לו מכך תועלת גדולה, שיושפע לו שפע זכרות, כמבואר בסגולת מלוא הבאה מכח עצירה להמשיך השפעת עשירות. וזכו שלמה"כ לאמר, כי בתשובה הכהן אל הכהן"כ ישנה אמירה רכה, שאם חכם יתגלה לו מעמון בקירות הצית.

ובדרך זו נבא לביאור ענין הפרשה, ע"פ מה שיבארנו במאמר"כ אשר נשיא יחטא ועשה אחת מכל מלואות ה' אשר לא תעשינו וגו'. והדקדוק מבואר מדוע האור"ה נכתבו לומר ועשה אחת מכל מלואות ה',

מקיימים המלואות בצוונה שלמה ורצויה, ולא היה מקום להמשיך ע"י מלואותיהם השפעות העו"כ"ה בשמחה, ורק אחר שחטאו צעל פלו ממדרגתם וקיימו מלואות אף בצח"י שלא לשמה, עוצ ורע מעורבים יחדיו, ובחלואות מלואות אלו המשיכו השפעת עשירות אף לשמה, כי דין הוא שיטול שכר, בעבור כל מלוא שישאל מקיימיו, שכרי מכוחו הם נפעלים כמבואר. וזכו שרמזו חז"ל בדרשתם פסל קר פסלתן שלך יכא ומשם נחשט משה, והכוונה לפסולת המלואות, הם המלואות שישאל מקיימיו שלא לשמה, שבהם מעורבים עוצ ורע אובל ופסולת, אף שכר מלואות אלו יכ"י שלך, להמשיך לך על ידיהם השפעות גשמיות ומשם נחשט משה, כי מן המלואות שפעל הוא עצמו, לא היה שייך להשפיע לו עשירות, ורק מפסולת המלואות שפשו ישראל נמשכו אליו השפעות גשמיות.

ומשם צארה ליישע ענין נגעי צחים, כי הנה האיש אשר לו הצית, שבו גמזו הכנעניים אורותיהם, היה נרץ לאחר זכות, שצחמלעותה ויחגלו לו המעמון ויחפער. והנה לא יתכן להמשיך השפעת זו ע"י מלוא שפעל בשלימות כמבואר, כי שכר המלואות כללו שמור לו לעו"כ"ה. חלום חס' נכשל פעם בעצירה, ועתה שז על חטאו בתשובה מאכזבה, שפיר יוכל להמשיך צכה המלוא ששעשה מלואות עצירה השפעת עשירות, והדבר יוצן ע"ד מ"ש בספר"ק אגרא דכלה פרשת ראה, דעצב המלואות להשפיע עוצה לכל העולמות, וסגולת העצירות להשפיע הדיף. והנה פעמים אשר ישראל נרכים להשפיע רעות לשונאיהם, וביאך יכ"י זה באפשרי, אם מפאת המלואות הרי בעצמם להשפיע אך עוצ, ואם מפאת העצירות הלא באסורייכו קיימו. ואחשבה לדעת שכוח צעשות האדם תשובה מאכזבה על העצירות, ולא הזדומות נעשות לו לזכות ואעפ"כ שפע פשיה האת גרמה הרע, רק שפעולתה היתה לפנות ישראל, כמו מלוא, דכיוני שיושפע ע"י אותן העצירות רעות, ויחולו על ראש שונאיהם המעסיקים להם, עכ"ד ז"ל.

ועפ"י זה מובן, כי אחת נכון הדבר שהנגעים מחמת חטא הם באים, לייסר את האדם, ולהתרחק בו כי ישוב מדרכו הרעה, אך אם חכם

ועפ"י בחינה זו הנה מקום אחי לבאר כוונת המדרש רבב פ' נשא (פ"ז ז') לו את בניי וישלחו מן המחנה כל לרוע וכל זכ וכל עמא לנפש, רש"י אומר אין ליווי כל מקום אלא חסרון כים ומייתי ראיות מקראי דכ"מ שנא' לו הוא מורה על חסרון כים. ור"ב דשנלמא דפרשת עולה כתבה תורה לו את אחיך וגו', משום שיש חסרון בשריפת העולה, שכולה כליל לאישים, אבל מאי חסרון כים איכא בשילוח זכים ופארענים ועמאי מחים, שאמר בהם הכתוב לשון ליווי. ואפ"ל עפ"י מה שדרשו במד"ר החם (שם סי' ע"ו) ד"א לו את בני ישראל רבין פתחין קרי' בגלות לרוע זו ע"ז וכו' אז זו ג"ע וכו' עמא לנפש אלו שופכי דמים וכו', פ"ב. וידוע מה שאמרו ז"ל (מד"ר פ' משפטים פל"א ד') כי צבור"ה הרשעים המה עשירים, ומתוהים בשלח ובחשקם, והלדיקים עניים. ולפ"ז מנלל, כ"א משלחין צעלי עצירה מחוץ למחנה ישראל הכשרים וסורו עמא יקראו למו, יש בכך הפסד ממון רב, כי בידם נמלאים חוצרות הממון, ועל כן הוצרכה תורה לזרז, שישלחו מן המחנה כל לרוע וכל זכ וכל עמא לנפש, שהם עובדי ע"ז מגלי עריות ושופכי דמים, ואל יחושו לחסרון הממון הנגרם ע"י הרחקתן ממחנה ישראל הכשרים.

אמנם לדרכנו ח"ל בפשטות טעם שהוצרך הכתוב לזרז בשלוח צעלי עצירות, כי הנה נתבאר שצאמנעות מה שעושים חסודא מאהבה על העצירות, ממשיכים השפעת צרכה לעולם. ולפי זה היה מקום לומר בהנחה סוברת, שיש לזרז לקרב צעלי עצירות כי לעוצה כוונתם, שיסודו אח"כ בחסודא מאהבה על פשעיהם לכל חטאם, וימשיכו השפעות טובות לישראל. על כן הוצרך הכתוב לזרז, שישלחו אותם אל מחוץ למחנה ישראל, ולא יצוינו על ההשפעה העולה לבט אם יסודו.

תובן הדברים הנה ציימנו אלה דרך התורה הוא בשפלות גדול, ויותר רק מעשים הממזיקים בדרך המקובל לנו מאבותינו, ורק אם אלו פושעים בעקבותיהם, ומינייכו לא חוטא, מוצעחים אנהו כי יכו' לנו קיום ונעמוד דורות קדושים ועבורים. ואם כי אמת נכון הדבר אשר בדרך הזה יש חסרון כים גדול, ע"י זה, כי במדינה זו ישנם מעות לאין שיפור

ומלשון זה היה מקום לטעות דמאז קא עזיז, עד שהוצרך לפרש אשר לא תעשינה, ויהיה ראוי שיאמר בקצרה אשר נשיא יחטא ועשה אחת מן העצירות, וזהו לא. אמנם ידוע כי באשר היא"ר נעפל לבני עליה לפתוחם לעצירה אינו פוה אליהם במישרין, לומר לך ועבור עצירה, כי יודע הוא אשר מיד ידחורו מפניהם בשטט נפש, ולא יאבדו לו ולא ישמעו אליו, על כן הוא מערים בחכמיםיו ובנכליו, לבט אליהם בעקיפין, ולומר להם על עצירה שהיא מלוא, ומוכיח להם זאת בטעמים ונימוקים שונים, ובאופן כזה עולה בידו לזרזם בחסרון כי המה עושים בדעתם דמאז קא עזיז, ולא יוכלו ללחום נגדו. והנה שאמר הכתוב ועשה אחת מכל מצוות כי כלומר שהוא טועה בדעתו, כי מלוא הוא עושה, אבל הכתוב מעידו אשר לא תעשינה, ועצירה היא בידו, אלא שהלך בשלח ירו, אשר הטעה אותו בחלקת לשון, כי מלוא הוא עושה.

אמנם עדיין לא נחה וחקקה התמיכה והדבר פלא, כיצד יתכן שלא עלתה ביד נשיא ישראל, מוצחר שצטעם, להבחין כי עצירה הוא עושה, וכל הרעיונות אשר עלו על לבו, כי מלוא הוא המה תחבולות היא"ר וכליו. וגררה כי יתכן הדבר באופן אחר שהיזר הרע ערום יערים עליו, באמרו כי גזירה היא מן השמים, אשר נשיא יחטא ואשם, ואחר כך יעשה תשובה על חטאו, לפי שישראל נאפים בזכור העוין, וחקקים מאד להשפעת פרנסה ועשירות, ולא יתכן להמשיך השפעה זו צאמנעות מעשה המלואות, כי אם על ידי שטעושים תשובה מאהבה על דבר פשע, ומאפכים אותו לזכות. ומשום כך נחון הוא שיחטא הנשיא ויעשה תשובה, כדי שפ"י תשובתו יתמשך שפע צרכה ועשירות לכלל ישראל.

וזאת אפ"ל בכוונת הגמרא אשר נשיא יחטא ויכל גזרה, דכוח אמינא כי גזירה היא שגזירה ממרומים, שיכל הנשיא בחטא, לממן ימשיך צאמנעות תשובתו השפעת גשמיית משמי מרום על ישראל, וע"ז קאמר ח"ל אם הכבן הנשיא יחטא, וכו"י פירשו אם נשיא יחטא, ואין חטא זה גזירה משמים, כי לו חפץ בה"מ צנו, להשפיע לנו טובות וזכרות גשמיית, הרבה דרכים לפניו להוריד השפעה זו באופני ביתר, ואין לזרז שיכל הנשיא בחטא צעבור זה.

וערך, וכל הממון הניתן להחזקת מוסדות התורה, כאין ואפס נחשב הוא נגד שפע הממון הניתן לשמדידות, ואף אחרו המעט הניתן להחזקת התורה, צא צעמל ובעזרה גדול ובקושי רב. אבל בכל זאת חסדי ה' כי לא תמנו, והוא לנו בעזרו, רק שחייב כל אחד לדעת ולהכיר בגדול האחריות המוטלת עליו, ולהחזיק בדבר יותר מכוחו כי אין לנו לפנות לעזרה מן החוץ, שאין להם זכיה לשלוח עזרהם להחזקת דבר עז. ואמרתי בדרך אמות, כי אותם האנשים אף שאינם מדקדקים כפי בקיום מצוות התורה ודברי נביאים, ונקל בעיניהם לעבור על איסורים, אך מזה אחת יש שהם מחזיקים בכל חוקי ופיו, והוא מה שהתפלל ירמיה הנביא על אנשי עמנות אפילו בשעה שהם עושים דרכה הכשלים צעירים שאינם מהוגנים כדי שלא יקבלו עליהם שכר (צ"ק ע"ז ע"ב). ולא זו בלבד שהם נוהגים לנצלם שאינם מהוגנים, אלא יתירה מזו הם עושים, שמחזיקים בממונם את עוקרי התורה, ובכך מסייעים להם בעקירת התורה ובשמדידות, ע"כ על אותם המעשים התומכים במוסדות התורה לדעת גדול האחריות המוטלת עליהם.

ובחינה זו יש לרמוז בדרשה המדרש (קושיא צ') כבן יקיר לי אפרים ציוקר ישראל עומדים לי וכו' אלק בני אדם ונכנסין למקרא ויאל מכן ק' וכו' עשרה לתלמוד ויאל מכן אחד להוראה. פירוש כי לפי שהכרח הוא הדבר שיתבאר אלק אנשים למקרא, כדי שילא מהם אחד להוראה, והדבר כרוך בהנאות מרובות, להחזיק את כולם שיעסקו בתורה, על כן ציוקר ישראל עומדים לי, כי החזקת התורה עולה בדמים מרובים מאוד. וזה אפ"ל על צבונת המדרש (קושיא ג') כבן יקיר לי אפרים כל מקום שנא' לי אינו זו לעולם וכו', וכן ויקחו לי תרומה, כי אמנם אף מצות ויקחו לי תרומה אינה זאת ממשאל לעולם, שכל דור ודור חייבים ישראל להפריש מדצח להם להחזקת התורה, העולה בדמים מרובים.

ואפ"ר בדרך זו שייכות כך דרשה עה"פ כבן יקיר לי אפרים ציוקר ישראל עומדים לי וכו' לפרשה ויקרא. בהקדם לנאר דברי רש"י ז"ל לא ואמור להם דברי כבשים בשצילכם הוא נדבר עמי. כי מה המשכן נצבה כדי להשרות צו שניתנו יתצרך, אמנם משרשי

אין ואמר לפרש דברי רש"י ז"ל, לא ואמור להם דברי כבשים בשצילכם הוא נדבר עמי וכו', עפ"י מה דאיתא במד"ר פי ויקרא (פ"ב ה') רש"י אמר וכו' ואלה יעמדו לקבל את הכס אכ"כ אלא ואלה יעמדו על הקללה אבל בצרכה כתיב אלה יעמדו לצדך את העם ר' ברכי' וכו' בשם ר' אלעאי אמרו ולא עוד אלא כשהפורענות באה לעולם לזיקים כובשין אותה שגא' ואלה יעמדו על הקללה, מזהיר מה כי על מניעת הקללה שלא תבא, שייך לבנות ענין כבשים וכמו כן מצינו בימי מרדכי ואסתר שגזרה גזירה על ישראל להשמיד להרוג ולחצד, וזני ישראל צבוח תשובתם ותפלתם כבשו את הגזר ותצבעה, ואף צממנו שחשבו הרואות בארצות, אעפ"כ צבח כל ישראל יחד לכבוש גזירות רעות המתרגשות לבא עליהם.

וזו אפשר לרמוז בדברי רש"י ז"ל לא ואמור להם דברי כבשים פירוש כי בידם הכה לכבוש את הפרענות ואלה תבא, שהרי בשצילכם הוא נדבר עמי,

וגם על דבריו ז"ל יש להקשות, שאם אין בידו זכות קיום מלוא עשה ויחשב ג"כ למטא. ולי נראה לבאר כוונת מאמר זה עפ"י אמרם ז"ל (קידושין דף ל' ע"ב) איך יתכן יארו של אדם מתגבר עליו בכל יום ואחלמה הקב"ה עוזרו לא יכול לו שגומר נופס רשע לזדון ומבקש להמיתו ה' לא יעזובו בידו וגו'. מבואר מהם כי מבגלדי ער אלפי אי אפשר לאדם לעמוד נגד ה'הכ"ר, כי חזק הוא ממנו, אלא שצחסי הכורא ית' עליו הוא חומך בידו לעמוד צקרי המלחמה נגד ה'הכ"ר. ובזה ביאר ק"ז זלכ"ה בישמח משה (פרשת חיי) דברי הכתוב ולך ה' החסד כי אתה חשלת לאיש כמעשהו, עיי"ש. ובזה מתוראת שפיר קושים הרא"ש, דאף קודם שיחטא האדם לריך הוא למדת הרחמים שיוכל לעמוד ולהתגבר על ה'ר האורר הוא ה'הכ"ר, אשר הוא לו צעוקיו ורודף אחריו בכל עת להכשילו.

ובדרך זה יבואר מה שהזכיר בתחלת פרשת הקרבנות וידבר ה' אליו, אף שהיה די לכתוב וידבר אליו, ויסמוך על סוף פרשה הקודמת. וגראה שנתכוון הכתוב להורות כי יש דרך ישר לפני איש להתגבר על יארו ולהגלל מעצביו, ולא יאסרך להקריב קרבנות הבאים על חטא. ואלא יאמר האדם כי דבר זה אינו בגדר היכולת, שהרי לא יתכן שיעלה האדם את ה'הכ"ר הצוער צקרכו כאש, ומה כוחו לעמוד נגדו, לראת הזכיר שמו המיוחד בתחלת הפרשה, להודיע כי ה' ברחמינו יסיוע לו ללחום נגד יארו, ולא יעזבו בידו, וכמו שנתבאר אומרים אני ה' קודם שיחטא.

אמנם ענין זה לא הולך אלא בעצור ישראל, שלא היו יכולים לעמוד צמדת דקין, משא"כ משה לא היה זקוק למדת הרחמים, וכמו שכתב האכ"מ בק' ר"פ צרכה לבאר מה שבינה הכתוב את משה איש האלקים, ע"ד אומרים ז"ל (צפרכין י"ז ע"א) אם יבא הקב"ה ליבש צדין עם אנצרכם יתכן ויעקב אינם יכולים לעמוד צפניו, עיי"כ. ה' למדת כי מה שמועילים הצדיקים בצעשיהם וצבתעלמותם צבוכ"ז אינו אלא לזכות מכת הרחמים, אבל צדין לא, וכמאמר דוד ואל תבוא צמדת את עבדך כי לא יאדק לפניך כל חי

כי כח הצדיקים הוא בעצור ישראל, ועיי' זכות ישראל מתחזק כח הצדיקים, לכבוש את הכופרעניות שלא תבא, כדאי צמדרכ כהכופרעניות צבא לעולם צדיקים כוצצין אותה. והשיית יעאר שחכה להמשיך דורות ישרים גם להלכה, צברתצת הדעת, והשיית ישלם להאריא ציפועות עוצות. וחכה ליפועה שלמה ולראות ציפועת כל ישראל ושמחמן וצבתגלות כבוד שמים עליו צמכרה צימיונו אמנ.

*

אז יאמר לבאר דברי הכ"כ לא ואומר להם דברי צבושים צצילכם הוא נדבר עמי. ויחייבם גם מה שהולך הכתוב לומר וידבר ה' אליו, ולבאור הכו סגי שיאמר וידבר אליו, כשם שגומר ויקרא אל משה, וכמו שכתב רבינו צבוי ז"ל שסמך על סוף פרשה הקודמת דכתיב וכבוד ה' מלא את המשכן.

ונראה עפ"י מה שנתבאר צדברינו (פרשת תשא דף ש"ה) אמרם ז"ל (ר"ה י"ז ע"ב) ה' ה' אני הוא קודם שיחטא האדם ואני הוא לאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה. והקשה הרא"ש למה לריך הוא רחמים קודם שיחטא. והרי עדיין זכאי הוא, וי"ל לפי שגלוי וידוע לפניו שכוון לחטא, אעפ"כ הוא מתנהג עמו צמדת הרחמים צבאר הוא שם. אי נמי קודם שיחטא צע"ז, ואף שכבר חשב לעצבדה, ומתשצבה עיי' הקב"ה מוצרכ למעשה, אפ"כ מתחבב עמו צמדת הרחמים קודם שיחטא, וכו'. עכ"ל. ובהכ"ה הקדוש דהב צ' תירוציו, כי אם יבא ה' להפגוש על מה שעתיד, נאמר לפניו ג"כ למה צברת אורו, כיון שאחב יודע שיחטא, וידין אורו על העתיד. ומי"ש צבוש צע"ז ועדיין לא עשה, קשה כי זה יקרא אחר מעשה, כי הגם שלא עבד חטא המתשצבה נתפס עליו וכו', ותוין האכ"מ הקדוש ח"ל, ואני אומר שילעך לרחמים אפילו קודם שיחטא אם אין לו זכות שהוא קיום מי"ע ליכנות מהם, הוא האדון יתכן אורו צרחמים, והנה לפניך מקרא והיה אם שמוע וגו' ונחתי מער ארלכם צעמו וגו', הרי שצבכר מעשה כעוב יבא כעוב, ואם היה אדם אנוס ולא למד וכו' אין לו שבר ולא עונש וצמח ירוחם, לא אמר ה' קודם שיחטא וכו', עכ"ד הקדושים ז"ל.

אשר נעשה בקרבן, כעטנת מזה הדין נפש החוטאת היא תמות, אלא ששמיית גזר אומר כי די לו שיתקפר בהצלת הקרבן, אם יתעורר על ידו לתשובה ולחריטה. אמנם לכאורה קשה לפי עטם זה למח יומת צל חי צעזר זאת, הלא די צור שיעוררו הכהנים אותו בדברים המכניעים לזו של אדם כמאמר הכתוב (משלי י"ז). תחת גערה במצין וגו', אכן אחר העיון וההתבוננות מראה כי הדבר מוכרח, כי כלים הפנימיים אי אפשר שיתעוררו אלא על ידי כלים החיצוניים, דהיינו כלי המחשבה ע"י כלי המעשה במדרגה זו למעלה מזו, אשר ע"י מוכרח הוא להביא קרבן, ויעשו הכהנים בקרבנו כחורב וכמשפט, וע"י כן יתעוררו צקרביו כלי המחשבה, ולצבו יצין ושב ורפא לו.

והעדר הכאמן לכך הוא מה שלעשו ישראל לתח נדבחה למשכן ולעסוק בצנינו. ולכאף כיון שכל הקמת המשכן היתה למען השחת שכינתו ויתבצר בחורו, אי"כ כל טורח זה למח צדקת המשכן וצכל עבודתו, הלא אם חפץ ה' היה יכול להשחת שכינתו בתוך בני ישראל בלא המשכן, אלא ודאי דלא סגי בלאו הכי, והיה לורך שיעסקו ישראל צפועל בכל זרכי המשכן, כדי שחכו להשראת השכינה, כי ע"י שטעו מעשה בהצאת כסף חרצו ושאר דברים הנלכדים למשכן, שהוא התעוררות כלים החיצוניים, בזה התעוררות הכלים הפנימיים, ויעשו מוכשרים וראויים להשראת השכינה. וזהו שאמר הכתוב ועשו לי מקדש, וע"י העשיה הזו ושכנתי בחוכם דייקא.

ועתה יתבאר הכתוב כמין חומר, אדם כי יקריב מכס קרבן, מכס דייקא דהיינו כלי המחשבה, ומפרש הכתוב והולך כי בחינת התעוררות זו ניתן להשיג ע"י מן בהכרח מן הבקר ומן האלף, שהיא התעוררות כלי המעשה, ע"י כך תקריבו את קרבנכם, הם כלי המחשבה וההתעוררות הפנימית, שהוא התכלית הנראה. ובחינה זו תתבאר יותר עפ"י מה שדרש בתורת כהנים וקריב אותו מלמד שכופין אותו יכול צעל כרחו ת"ל לראונו הא כיצד טופין אותו עד שיאמר ריבה אני. מוצאנו מזה כי בית דין מזוים לכפות את האדם ולייסרו, כדי לצעל את כח האכזר

(תהלים קמ"ג), וכאן הודיע הכתוב כי לדיק זה נתעטס ופעל בעור, אפילו בערך בחינת הדין הרמזו באלקים, והוא חומריו איש האלקים, ואם יבא ה' לעמוד עמו דין ויכל, כי הפליא עשות בעור ובישר, עכ"ד הקדושים. וזהו המה דברי כבושים שאמר להם משה לישראל בשבילכם הוא נדבר עמי, כלומר, צעזרכם הולך להזכיר שם הו"ה שהוא שם הרחמים על הדבור, להודיע כי מזה הרחמים חסייע צידכם להחגבר על האכזר קודם שמתעלה, אצל צעזור משה לא היה לורך להזכיר שם הרחמים, שהרי עממה מעלתו עד מאוד, וצידו לעמוד אף במדת הדין.

*

אדם כי יקריב מכס קרבן לה' מן בהכרח מן הבקר ומן האלף תקריבו את קרבנכם. ולי"ד דחיבה מכס יחירת הוא. וכן מה שסיים הכתוב את קרבנכם לישנא יחירת הוא, דכוח סגי למכתב תקריבו אותו, ובחורת כהלים דרשו מיתור לשון הכתוב כמה דרשות.

במד"ד ריש פרשתן איתא, ר' תנחום צר חנינאי פתח צרכו ה' מלאכו וגו' עושי דברו וכו' מדבר בישראל שעמדו לפני הר סיני ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע וכו' לשמוע צקול דברו וכו' צוהב שצבולם משוי שקשה לאחד נוח לז' וכו' אף שמה משוי שקשה לם' רצוא נוח לאחד כל ישראל עומדים לפני הר סיני ואומרים אם יוספים אחרנו לשמוע וגו' ומשה שומע קול הדבור עמנו וחיוב חזק לך שכולם לא קרא אלא למשה הכ"ד ויקרא אל משה, ע"כ. ולי"ב דכללל הוא דדברי המדרש שסוף הדרש לריך להיות מקשר אל תחלתו, וכזה מה שייכי להדי חתלת הדרשה שהקדימו ישראל נעשה ונשמע, אל סופו שהיה משה שומע קול הדבור עמנו וחיוב.

ולבאר הענין נקדים דכזה הרמזין ז"ל כתב דעיקר תועלת הקרבן הוא לעורר לצב האדם שיתבצק ציוציו מכאן ולהבא, ויתחרט על העבר בהרעה גמורה, ע"י שיתן אל לבו כי עמו היה ראוי לעשות ככל

שמעון בן עזאי על וראב מה כחיד צפרשא קרננות
שלא נאמר בכן לא חל ולא חלקים חלל כי שלא
ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק. ופירש"י דל
לבעל הדין לאומרים רשויות הרבה בן ודבר מכות
הוא ששמו כך נזה להקריב לו מנחה חס ששמו
כך נזה להקריב לו פרים חס חילים לבק נאמר
צבולם לרית ניהוה לה' ע"כ. והמכשיל דל כח
לנצר מה שחמרו שלא ליתן פ"ס לבעל דין לחלוק
שלאון זה כחוד גם צ"ע צעזועה, כגון לא
תשתמוח לאל חסר, וחללים אחרים, ולפיכך כדי
שלא יאמרו שרקב"ה הוא חללה וחללים כדאיתא
בגמרא שם, והן כח ונמשלה בשפלים וזה לעצדם,
לכן כחיד שם כ', ע"כ. והקשו המפרשים ז"ל
לדבריו היה ראוי שחבר הכתוב שם המיוחד כגון
מקום, כדי שלא לתת פתחון פה לאומרים שרקב"ה
נתן לחללים אחרים כח בשפלים, ומדוע חסר
הכתוב צפרשא קרננות דוקא, שלא להזכיר שאר
שמותיו של מקום, ולא נשמר מה בשאר מקומות.

(ג) קרינו היום זכור את אשר עשה לך עמלק
בדרך צלחתכם ממזרים. צפרקי דר' אליעזר
(פ' מ"ד) איתא אמרו ישראל משה רבינו, כחיד
זכור את יום השבת לקדשו (שמות כ') וכחיד
זכור את אשר עשה לך עמלק (דברים כ"ב) היאך
יתקיימו שניהם זה זכור חס זכור, ח"ל משה לא
דומה כום של קודמיו ליום של חומת, זה כום
זה כום חלל זה זכור לקדשו ולענוג שחמרו
זכור את יום השבת לקדשו, חס זכורו להומתו
ולאצדו וכו', ע"כ. וצ"ע להבין כוונת השאלה כיצד
יתקיימו שניהם, והלא דבר פשוט וצורר הוא שלא
הרי זכירת יום השבת חזירת מעשה עמלק, שהרי
הדבר מצויר ככתוב שזכירת השבת הוא לקדשו
ולענוג, חזירת מעשה עמלק הוא לאצד זכור, עד
כלי השאיר לו שריר. ומאי קא מביעיל לה.

(ג) בפסיקתא דר' כהנא איתא נמי כעין דרשב
ז, כתוב אחד אומר זכור את אשר עשה לך
עמלק וכחיד זכרון צדדיקים ח"ל הקדיש לדיקים
זכרונם לברכה לחיי עולם, חס זכורו להומתו ולאצדו.
וגם על דרשב זו איכא לאקשווי כלעיל, מה דמיון

המונוגו מקיים המלוך, ועיי כפיתחם יתבעל ממנו
כח היותו המסיתו, ולבדו יתכפך לטוב עד שיאמר
רואה אני. וכמו כן לעניניו עיי שיקריב את קרבנו
שחם כלי המעשה, יבוא לכפות את כלי המעשה
המונוגים ראוי כידוע, וחזי צחינה כופין אותו עד
שיאמר רואה אני, דמעשי כופין אותו עד שיאמר
רואה אני, שיתעורר לשון ולהדבק בצוראן כלל שלם
ונכנס חפילה.

ובדרך י' יתבאר המדרש (קושיא ח') בישראל שחמרו
לפני ה' סיני הכתוב מדבר שהקדימו עשיה
לשמיטה ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, כלומר
שהיו מוכרחים להקדים נעשה, כדי שצאלמנחת כן
ישאגו נשמע צמחשבה, ולחלל אמרו חס יוספים אנומו
לשמוע, כלומר להקדים השמיטה לפני העשייה ומתנו,
ודבר למעלה ממדרגתם. אמנם מפרש"ה היה צמדרגה
גדולה כ"כ שלא היה צריך להתעוררות כלי המעשה,
חזי סיים המדרש ומשה שומע קול הדבור עמו,
פירוש כלי התעוררות כלי המעשה וחיה. ומסיים
המדרש לכן נאמר ויקרא אל משה דייקא, שהיו
ישראל צריכים למנוע ציום לבין קוים, כי לא היו
ראויים צלתי התעוררות כלים החילוניים, ולא כן
משה שלא היה צריך לשום מנוע.

ועפ"י הדברים האמורים יתבאר כמין חומר המדרש
פלוה (תדבאר פ"י) בשעה שהקדימו ישראל
נעשה לנשמע מיד אמר הקדיש ועשו לי מקדש
ושכנתי בתוכם. וצ"ע בשעה שהקדימו ישראל נעשה
משום שאינם ראויים מיד לשמוע דברי חלקים חיים,
חלל עליהם להקדים התעוררות כלים החילוניים
חללה, ואח"כ חלל התעוררות הפנימית, מיד אמר
הקדיש ועשו לי מקדש, וצאלמנחת עשייתם יתעוררו
הכלים הפנימיים, ואז ישרה ה' שכינתו בתוכם.

*

דרוש לפרשת זכור

אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבכמה וגו'.
בגמרא סוף מנחות (דף ק"י) איתא חס

זכר ליון לשפוט את הר עשו, או אז יחפרו ויאבדו ויכרת מארך זכרם, ויכיתם לה' המלוכה. וא"כ איני יודע אל מה תסוב כוונת הכספרי, דקא מחבר קרא שלא יאגוד עליו אגודה.

ובפרש נצא לביאור הענין נקדים וזהו הקדמונים מוני המצוות מנו שלש מצוות בפרשת זכור, א' מצוות עשה לזכור מה שעשה לנו עמלק, ב' מצוות עשה למחות זכר עמלק מתחת השמים, וכל' מצוות לא תעשה לא תשכח, שלא ישכח מעל לוח לבנו מה שעולל לנו עמלק בדרך צלחתו ממלרים. וזהו איתא בגמרא (סנהדרין כ' ע"א) שלש מצוות נטעו ישראל בנביסאן לארץ, להעמיד להם מלך ולהכרית זרעו של עמלק ולבנות להם בית הכחירה, ונחלקו מוני המצוות אם מחייבת עמלק היא המצוה הכושלת על הכבוד דוקא, או שכל יחיד ויחיד חייבא רמיא עליה למחות זרעו של עמלק אם בדבר בידו. ודעת הרא"ה ז"ל בספר החינוך שנתאם זו מועלת על כל יחיד ויחיד, דז"ל שם, ובאמת כי גם על כל יחיד מישאל הזכרים מועלת החיוב להרגם ולאבדם מן העולם, אם יש כח בידם, בכל מקום ובכל זמן, אם אולי ימלא אחד מכל זרעם, ועובר על זה וצא לידו אחד מארץ עמלק ויש סופק בידו להורגו ולא הרגו ביעל עשה זה, ע"ד. אמנם ק"ו זה"כ בישמח משה הכרית בדעת הרמב"ם ז"ל, שהוא סובר דמצוות מחייבת עמלק אינה מועלת על היחיד, אלא חובת הצור הוא, ואינה מוכתה אלא בזמן שיש בכוחו להכרית כל זרע עמלק עד שלא ישאר לו שריד ופליט. (ועיין בדבריו להלן בפרשת זו צדורש לפרשת זכור הארבעה בזה משם חדרשנו).

אכן מצוות עשה דזכור את אשר עשה לך עמלק וכן מל"ח דלא תשכח מוכחות בכל יחיד, ואיתא בספרי זכור את אשר עשה וגו' יכול בלבד כשהוא חומר לא תשכח הרי שנתת הלז חמורה הו' מה אני מקיים זכור שחכא שונה צפ"ק. וכן איתא להך דרשב"ם במס' מגילה (דף י"ח ע"א) אבא דאיתא החם שצריך לקרות את המגילה בספר ואם קראת בעל פה לא יא' דאיתא זכירה זכירה כתיב הכא ויחידה האלה חכמים ונעשים וכתוב החם

יש בין שתי זכירות אלו, עד שהאריך להשמיענו כי יש חילוק ביניהם.

ודיה בכוונת כ' אלקין לך מכל אויבך מסביב בראש אשר כ' אלקין ונתן לך נחלה לרשתה תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח. האלשיך הקדוש הקשה מה טעם האריך הכתוב זמן מחייתו עד אחר שנכבדו ארצות ששטב עממיו, וכלא מה טוב כיח אילו היו נוחים מתחלה זכר עמלק, ואח"כ יכבדו ארצות ששטב עממיו.

ה עוד דקדק באלשיך הקדוש על אומרו מסביב, ולכאורה לישנא יחידה כאל. וכחצ לבאר שם עפ"י דרכו בקדש, כי כוונת הכתוב בלומרו מכל אויבך מסביב על האויבים המסבבים את האדם, וזה טעם הכוונה להכריעם בצעונות ישראל, המסיפים כח צבאו של עשו, אז בנפול האויבים ההם יפקוד כ' על שריו של עמלק שהוא בשמים, ואז לא ישאר לך לשמור רק שתמחה את זכר עמלק מתחת השמים וכו', עי"ש שהאריך בזה, ואף אן ימצא זה מילתא בטעמא עפ"י דרכו בקדש בחוספת ביאור.

בספרי פ' תלא איתא וזהו בכוונת כ' אלקין לך מכל אויבך מסביב שלא יאגוד עליך אגודה. ודרשה זו תמוכה ואין לה ביאור לכאורה, דבמאי מייירי כך קרא, אם נאמר שהכתוב מדבר בשכר הגיע זמן מחיית זרעו של עמלק מן העולם, א"כ מה מקום להזכיר את ישראל שלא יאבדו חומות העולם אגודה עליהם, הלא צעח שיעלה בראון העליון יח' להכרית מארך זכרם, יבעלו כל כוחות העומאח והאלילים כחות יצרונ, ולא ישאר להם שורש וענף. ואם נאמר דהך קרא מייירי שעדיין לא הגיע זמנו של עמלק להמחות מן העולם, א"כ צין כך וצין כך לא יעלה בידיו להכריתו ולהשמידו זכרו, עד שיגיע זמנו להמחות, וכמו שאמר הכתוב (שמות י"ז) ויחלש ידו ויכושע את עמלק ואת עמו לפי חרב, שלא היה בידו כי אם להחליש כוחו, ולא להשמידו זכרו, כי עדיין לא היה השעה כשרה לך, לאבדו כליל מן העולם, עד שיעלו מושעים

היה דאורייתא בשבת שלפני פורים דוקא, אמנם המגיל' מיישב ממנה בעולם שאין חזקין לשמוע פרשת זכור, דאטו מי נחייב צהורה שיקראו פרשה זכור דוקא בשבת זו, אלא שחכמים תקנו לקרוא בשבת שלפני פורים דשכיחי רבים צדיכונים, וסמוך לפורים כדי לסמוך מעשה עמלק למעשה המן, ואם כן כששומע צפורים פרשה ויצא עמלק ממי זכר מעשה עמלק ויולא ידי חובתו, עכ"ל המגיל' ז"ל. ובהו הוא ז"ל כתב כן כדי ללמד זכות על בני הכפרים, אך אחרי לא מלאנו בדבריו טעם מספיק על שקצבו חכמים לקיים מייע דזכור פעם אחת בשנה, ובשבת שלפני פורים דוקא.

והמהדר"ם שיק ז"ל בספרו על תרי"ג מצוות (מצוה תרי"ב ס"ק ז') כתב, מצוה זו אלו מחויבים לקרוא פ"א בשנה ובעתם אמרין צפרק אלו מלאות (כ"ח ע"א) דאצידה משתכחת צ"צ חדש, וכן על המה גזירה גזירה שצורך י"ב חדש ישתכח, ובאין נאחזה לו החוביק' שלא נשכח ויודאלי לריכים לזכור פ"א בכל שנה ושנה. ופ"א שאל הרי"ר משה מעיר חדש שח"כ נסע לאח"כ בשבת בעיבור יחיה יותר מ"צ חדש, וכשיצא החתים ז"ל שהוא באמת מתכוון ללכת צ"י כי הוא על תנאי, וכן ראוי לנו לעשות, עכ"ל המהר"ם שיק ז"ל.

ודברים אלו נפלאו ממני דיש להשיב עליהם כמה תשובות, חדא יש להקשות דאטו מי לא הוו ידעי חכמים ששעה שקצבו זמן קריאה פרשה זכור לשבת שלפני הפורים כי יש שנים מעוברות, ואילו הוה עממא משום דסתם שכתב י"ב חדש, ודאי לא היו שוחקים מלהשיעו איזה תקנה לשבת בעיבור, שלא יעצור יותר מ"צ חדש בין קריאה ששבת זו לקריאה שנה בקדומה. ועוד יש לתמוך תמיכה קיימת, דלא אישתמיע אף אחד מן הפוסקים הראשונים אשר מפיכה אלו חיים להשיעו חידוש זה שאפשר ללכת מייע דזכור צפרשת כי חלא. ועוד קשה שהרי אף מדברי החת"ם ז"ל נראה דלא צריך ליה כך מילתא דאמנם ויולאם מייע דזכור צשמיעת פ' חלא, וא"כ לכאורה הוומרא דחאי ליה קולא ביה, ואיני לדעת הפוסקים חיוצ קריאה פרשה

נחייב זאת זכרון בספר מה לבין בספר אף כאלו בספר ופריך וממאי דכאי זכירה קריאה היא דמלא עיון בעממא לא ס"ד דכתיב זכור יכול בלב כשרוא אומר לא תשכח הרי שכתב בלב אומר הא מה אני מקיים זכור צפה. והנה יש להבחין במצוה אלו, אם הם מצוה חמידית כמנעלות על האדם בכל עת, או יש זמן קצוב להם. ונראה לחלק דמנצות ל"ה דלא תשכח חיוצת חמידית על האדם, שלא יסיר מחביונו מעשה עמלק, וזכור בכל עת ועוד אף אשר עולל לנו, וזי עלינו כחוצה מועלת להכריחו ולהשגיח מארץ זכור, ואנו מחזקין בלאו שלא נולא מלצו ענין זה אף רגע ולא נשכחו. ובעתם שמואז זו חיוצת חמידית, ממנה שהזכירה חורח לא תשכח, ובכל מקום שהזכירה חורח על חוצה הלצות החיוצ הוא חמידית, וכמ"ש בספר חרדים כי המנצות התלויות בלב כגון וירא ואכבה ונכבות בכל עת ורגע, וכן הוא בדבר באזכרת לא תשכח.

אמנם במצוה עשה דזכור ליכא למימר הכי, שהרי דרשו חז"ל זכור צפה, ולא יתכן שיהא חיוצ הזכירה צפה חמידית, וע"כ יש לה אחר זמן קצוב. ולעטם זה קצבו חכמים לקיים מצוה עשה זכור צפה בקריאה פרשה זו בשבת שקודם הפורים, כדאיתא בגמרא זכירה קדמת לעשייה, כן נראה צפשוה בדברים וכ"מ גם באחרונים.

ואפשר שחייב קריאה פרשה זכור בשבת שלפני פורים קצבו מדרכי זכות דיו, ודכי משמע מדברי המגיל' בהלכות מגילה (סי' תרפ"ה) שהביא מה שכתב בתרומת הדשן דמייע דאורי' היא לקרוא פרשה זכור צפרשת, ולרייבין להזכר בקריאה פרשה א ציבור טפי ממקרא מגילה, אפי"ג דמקרא מגילה עדיפא וכל מצוה נדחית מפניה, מי"מ לדעת רוב הפוסקים מגילה נקראת אף ביחוד, אבל פרשה זכור עשה דאורייתא הוא לקרוא צפרשת, אבל בעולם אין נזכרים צזה, ומתמה שם צצח"ד על בני הכפרים שזאין לשמוע מקרא מגילה ואינם באים לשמוע קריאה פרשה זכור ואינם עושים יפה צזה. משמע מדבריו שהוא סובר דקריאה פרשה זכור

אזינו דכתיב וימאן להתנחם שאין האדם מקבל תנחומין על הכי חלל על המת, וזיאר הוא ז"ל כי בהכרח האדם מתיאש מעמו מן המת, דאין לו מה לקוות ממנו, חלל על הכי חיו חפץ לקבל תנחומין כי עדיין סבור בלבו חלול יש תקווה, שיהיה לראותו בחיים, ולכן כיון שראה יעקב ברוכי-ק כי עוד יוסף חי, לא קבל עליו תנחומין. ולפי זה מבואר גם ענין המאמר הלל שכתב משתכח מן הלל אחר י"ב חודש, דאין הכעס משום שטעם האדם לשכוח במשך י"ב חודש, חלל דשאינו הכא שבו מתיאש ממנו ומסירו מלבו, כי הוא יודע כי אפשר כל תקווה, משא"כ הכא לא שייך לומר כן. ומיין הרגלים לומר כי אף ענין מעשה עמלק נשכח מלב האדם אחר י"ב חודש, והא הכא חיו יושב ומסירו מלבו, ולא שייך לומר שבו מתיאש ממנו.

ועוד יש להקשות על טעמו של המהר"ם שיק ז"ל מהא דאיתא בגמרא (מגילה טז) ממואי דהאי זכירה קריאה היא דלמא עיון בעלמא ומשני לא ס"ד דכתיב וזכור יכול בלב כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת הלל אומר הא מה חיו מקיים וזכור צפ"ה. הרי כי דבר זה שלא יכיר מעשה עמלק שבו מלבו הוא ידעין בלבו מזה עשה דבור, שכי מדכתיב לא תשכח כבר למדנו אזהרה שלא יכא הדבר שבו מלבו. וא"כ ע"כ ליכא למימר כעעמים דהמהר"ם שיק ז"ל, שעל כן נלעווין בקריאת פ' זכור אחת לי"ב חודש שלא ישכח הדבר מלבו, שכי אזהרה זו כבר שמענו מלא תשכח, וכלאו מ"ע דזכור נמי הוה הדבר חוצה עליו לקרות הפרשה בכל י"ב חודש, לדבריו ז"ל דס"ל דהכא נמי שייך לימר סתם שכחת י"ב חודש. וע"כ לומר דמ"ע דזכור טעמא אחרינא אית לה, ומה גם שכן מוזי המלכות מזה מלכות עשה דזכור לענין צפני עננו, ומלית דלא תשכח הוא ענין צפ"ה, וכן איתא להדיא בגמרא, וע"כ ליכא למימר כדברי המהר"ם שיק ז"ל.

זכור דאורייתא הוא בשבת שלפני פורים דוקא, ואם נמילא להם תקנה זו ללאה מספק בקריאת פרשה חלה, יש לחוש פן יסמכו עליה בכל שנה, ויבטלו מלשמוע פרשה זכור בשבת שלפני הפורים, שבו מזה עשה דאורייתא.

ובר מן דין עיקר יסודו של המהר"ם שיק ז"ל, שמונה זכירה מעשה עמלק לאזכרה דאמרינן בה סתם שכחת י"ב חודש, קשה לבלמו, ולא קרוב זה כלל. דהנה כל ראייתו הוא מהא דאיתא בצרכות (י"ה ע"ב) אמר רב אין המת משתכח מן הלל חלל לאחר י"ב חודש שנאמר (תהלים ל"א) נשכחתי כמה מלך הייתי ככלי חרוד. ופירש"י ח"ל, וסתם כלי לאחר י"ב חודש משתכח מן הלל דיאוש בעלים לאחר י"ב חודש צפרק חלו מליאות מי שמלא כלי או שום מליאה חייב להכריז שלש רגלים ואם נמלא לאחר הסוכות נריך להמחין ולהכריז בפסח ובעצרת ובחג דהיינו י"ב חודש ושוב חיו נריך להכריז, ע"כ. מדברים חלו מפורש יולא, שאין הכעס גבי אזכרה, משום דאחר י"ב חודש האזכרה משתכחת מן הלל, שכי צפ"ה חלו מליאות מבואר דחייב להכריז חיו חלל שלש רגלים, ואחר הרגל האחרון ז' ימים, ואם עד חלה לא נמלא בעל האזכרה מסתמא מתיאש ממנה, ומשום יואש בעלים נגשו בה, ולא משום שכחת. וזה לך היות שכי לא נחו חכמים באזכרה זמן י"ב חדשים, חלל שחקנו להכריז שלש רגלים, ופעמים חיוס חלל ששנה חדשים, כגון אם נמלא האזכרה לפני הכנסת, חיו חייב להכריז חלל בפסח ובעצרת ובחג, ואחר הסוכות הוא מכריז ז' ימים וזכרי הוא שלו. וע"כ דאין הכעס צד משום דסתם שכחת י"ב חודש, וא"כ לא שייך לדמות קריאת פרשה זכור לאזכרה, ולומר דטעם הקריאה בכל שנה הוא כדי שלא יעבור זמן י"ב חודש שיהא הדבר שבו מלבו.

וגם מה דמיייתי מהא דאמרו ז"ל אין המת משתכח מן הלל חלל לאחר י"ב חודש, לא דמילא להכא כלל, דשאינו סתם שגזירה היא על המת שישתכח מן הלל כאמרם ז"ל (ב"ר פפ"ד כ') וזכור הקדש אסברה לן טעמא דמילתא, בהא שדרשו גבי יעקב

ולפענ"ד נראה בפשטות שאין לנו לחפש ולחזר אחרי טעמים ממקומות שונים, חלל ממקומו

זממכת סוכה (דף ל"ב ע"א) דשקלו וערו מכו פרי עץ הדר האמור בתורה, ויליף מקרא דכא אחריו הדר צאילו משנה לשנה, וכחצ דודאי ידש בכל הדורות הקודמין דפרי עץ הדר ביינו אחריו, ובידו נעלים כלולצ ובאחריו כל שנה דזר אחר דזר עד משרעיה, אבל חקרו על כרמ כחצוב. וכן הוא הענין בהא דליתא צחולין (דף כ"ז ע"א) מנא ידעין דשחית מן האור ודרש מדכתיב ושחט אל תקרי ושחט אלל ושחט ממקום שחט אחכו, ועוד דרשו הכס כמה דרשו, ואח"כ דוחה דרשות אלו ומשיי אלל גמרא במירי לה ומוקי לקרא צחולתא אחריתא. הכי דאף שביד דכר ידוע להס דקבל איש מפי איש דשחית מן האור, מ"מ רזו להסמיכו אקרא. וכ"ע הכי הדבר מקובל בידם מסיני, שחכיה קריאת פרשת זכור באדר ששחט שלפני קריאת המגילה שעתידים חכמים לחקן, אלל שאחר שחקנו קריאת המגילה אסמכוה על הכחצוב חכמים ונעשים.

וגדולתה מו ית לומר, דכנה הכ"ג מנה צמין המאות שלו לקרא אח המגילה, והשיג עליו הרמב"ם ז"ל בספר המאות שלו (שרש א'), דאין יתכן שנעשו עליה צמין, הלא כל ענין מעשה אחריות וכו' הכי רק אחר חורבן בית ראשון, אשר מה ממשכר קריאת המגילה, וצמין נתינת החורבן צמטמ הוצרך עדיין לא נעשה ולא נעשה מהם הלא. והרמב"ם ז"ל בהשגותיו לסה"מ מיישב דעת הכ"ג ז"ל מתלונות הרמב"ם עליו, עפ"י מה דליתא בגמרא (שבושט ל"ט) וכן מצינו כששציע משה את ישראל אמר להם הו יודעים שלא עד דעתי אני משציע אחכס אלל על דעתי ודעת המקום וכו' אין לי אלל מאות שנעשו צמין מאות העתידות להחדש כגון מקרא מגילה מנין ח"ל קיימו וקבלו קיימו מה שקבלו כבר, ע"כ. ומאחר מה שמקרא מגילה מקובל מסיני, ונכרח עליה צמין כשאר המאות. עכ"ד הרמב"ם ז"ל.

וק"ו זל"ה ציטמח משה פרשת חרומה מציא דברי הרמב"ם הללו, ומה דמיתתי ראיס שהמגילה נאמרה בשני מהא דליתא בגמרא (מגילה דף ז' ו

כא מוכרע. דליתא בגמרא (מגילה דף ל' ע"א) ליתמר פורים שחל להיות בערב שנת רב אמר מקדימין פרשת זכור ושמואל אמר מאחרין רב אמר מקדימין כי הכי דלא ליקדום עשיי לחזירה ושמואל אמר מאחרין כיון דליכא מוקפין דעבדי צחמייסר עשיי וחזירה כדדי קא אחיין. מבואר מה דמעשה מחיית עמלק שייכא לקריאת המגילה, וחרויכו חד ענינא ניכח. וכן נראה ברור ממה דיליף בגמרא (שם דף י"ח ע"א) ליתא זכירה זכירה כתיב כח וכוונס האל חכרים ונעשים וכתיב חס כחצוב זאת ואת צכרן בספר מה להלן בספר אף כח צכר. הכי שחקשו להדי מעשה מחיית עמלק וקריאת המגילה. וכוונס עממא דחקו חכמים לקריאת פרשת זכור ששחט שלפני הפורים, כי הכי דחקים זכירת מעשה עמלק לעשיי שביא קריאת המגילה בפורים, כדיליף בגמרא מדכתיב חכרים ונעשים.

ולפי זה אין מקום לספיקו של המהר"ם שיק ז"ל כיצד יש לנהוג בשנת העיבור, שהרי מפורש יולא מדברי הגמרא שאין קריאת פרשת זכור תלויה ב"צ חדש, אלל. שהחיצו הוא לקרותה אחת בשנה בשנת הסמוך לפורים דוקא, דכתיב קפיד קרא שחכא זכירה סמוך לעשיי. ולפי זה הוא מציא עשה מדברי קבל לקרות פרשת זכור בשנת הקודם לפורים. ויותר מה אפשר לומר דאף קודם ימי מרדכי ואסתר היתה המנהג לקרות פרשת זכור בשנת זו, ואין להקשות מנין הכי ידוע להם זמן קריאת פרשת זכור דדורות שקודם ימי מרדכי ואסתר, דאפשר שכן היתה הקבלה מסיני שחכא קריאת פרשת זכור באדר, ואחר שחקקה קריאת המגילה סמכוה אהך קרא דחכרים ונעשים, ודרשו מניח להקדים זכירה לעשיי. והוא ע"ד שמינו בגמרא דיליף הלכות מקרא יחזקאל, ופריך ועד דלא אחי יחזקאל מאן אמרה ומשיי גמרא במיר ואחי יחזקאל ואסמיכוה אקרא (יומא ע"א ע"א), סבדרין כ"ז ע"ב).

וביציא זה ביאר הרמב"ם ז"ל בהקדמתו לפירוש המשניות (סדר זרעים) מה שמינו בדברי חז"ל

מלבונו בזמן מן הזמנים, אלל חכים עברנו שמור
בלבנו זאת, עדי יסקיף כ' משמים וירא צבוי עמו
וימחה שם עמלק חזרו מתחת השמים.

ובדרך זה אפ"ל מה שיסד הפייטן ביוזר לשבח
זכור, עד שאתה מלוננו זכור לך אתה זכור
את אשר עשו לך. ומקור דכיוונו מכל דליתא בילקוט
פ' תלף זכור וגו' ת"ר דכ"ב עד שאתה זכור
לנו זכור, אתה זכור, אלו שכתב מלוינו בנז אכל
אתה שאין שכתב מלוינו לפניך הוה זכור את
אשר עש לך וגו'. ולבאור ז"ל מה יש לך לבקש
רחמים מלפני הקב"ה שזכור מעשה עמלק, וכלל הכל
גלוי לפניו ואין שכתב לפני כסא כבודו, וכלל
תחתיו נמי זכור הוא את כל המעשה ולא נכתב
ממנו רשעו של עמלק, ואשר ברע לישראל חמס
טפ"ו דרכנו יוצר היטב, כי כהה יש. להחזיק על
מה זכר כי ככה לזכור מעשה עמלק צבא פ"א
בשנה, ומדוע לא סגי בזה? לא השבח שעליה
אנו מלויים בכל רגע, וכלל קריאת הפרשה נמי
לא יבא בעיני שכות מלחמו. ונראה דכנה כל מלך
ומלוח יש זה סגולה מיוחדת, שלא יתכן להשיג
באופן אחר כי אם באמצעות קיום אותה מלך,
זכ"ר כן הוא שכן גרס חכמתו יתבדק להיות
קריאת פרשת זכור צבא סגולה לבניה ולקרב מחיית
זכר עמלק, וזכריתא בפסיקתא בוצא ברוקח ח"ל
אמר ישראל לפני הקב"ה אתה אמת, לנו כו
זכורים למחות זכר עמלק אנו לשבח אתה שאתה חי
וקיים לעד ולעולמי עולמים לך נאח לזכור ח"ל
הקב"ה בני בזמן שאתה קורים פרשת עמלק מעלה
אני עליכם כאלו מחייתם עמו, פ"ב.

בבואר מה כי כך גר בבואר שכתב סגולה
קריאת פ' זכור צבא לבניה למחיות עמלק,
ואם בישראל כך, עאכ"ר שם יעלה בראש סגולה
יתבדק לאמר פרשה ז' בבחינת זכור פ"ב כביסל,
ודאי אשר ככל היולא מפיו יעש, וימחה שם
חזרו של עמלק מן העולם, כי אלל יתבדק בארבע
צבא היא כעשים חכרים ונעשים. ולאחרי אלו משלים
תחתיו לפני הקב"ה, עד שאתה מלוינו לזכר מעשה
עמלק צבא, מפני שיש בארבע ז' סגולה לקרב

פ"א) טכ"פ כתוב זאת זכרון כספר כתוב זאת
מה שכתוב כאן ובמשה חזר זכרון מה שכתוב
בנביאים, כספר מה שכתוב במגילה. כרי חזיק
דכמגילה נמסר בסיו, וכן מוצא לדיד צירושלמי
מגילה פ"א כ"ה ח"ל, רב ור' תנינא ור' יוחנן
ובר קפרא ור' יבאשע בן לוי אמרו במגילה האת
נאמר למשה מסיוי אלל שאין מוקדם ומאחר
בזכור. (ועי' ברות רב פ"ד כ"ז).

ובזה פירש היפה מראה סיפא דקרא ושים בנאני
יכושע, דקשה שכללן מורה שילחוש לו בדרך
כוד נסתר, וכלל כל הכורה שכתב ובע"פ למד
משה עם כל ישראל. וזכור דכנה צימו מרדכי
ואסתר היו לריקים להשגה גדולה, וזהו אם כי
נגלה ונחפרס מראה מקדם נפילת הכן והשועתם,
ח"כ בודאי לא היו מתיראים מבזרת הכן, ולא
כיתה צבא שחזרים לעשות תשובה, על כן לא
נמסר המגילה בסיוי אלל למשה בלבד, וכוא מסר
ליכושע, וכן כל ראש הדור מסר בדרך סוד לראש
הדור של אחרי. וצא פירש ק"ו זל"ה מאכ"כ
ומרדכי ידע את כל אשר נעשה, דכנה מרדכי בלדיק
שכיה בלוחו זמן ראש הדור כנר ידע מעיקרא
כל ענין הבזירה וגם כהלה, ולא פחד מבזרת
כמן, ומה שהרעיש כ"כ כיב צפני ככמן כדי
שיעשו תשובה, וזא ויקרע מרדכי את בגדיו וילל
בחוץ בעיר ויעק וגו', דכיוונו צפני ככמן, אבג
הוא בעלמחו ידע שפיר. עכ"ד ק"ו זל"ה. היולא
מה כי כנר כיב מדע ענין קריאת המגילה מסיו,
ונמסר בדבר בלחיש דור אחד דור. וח"כ און
זא מן החימה בלד נאבו בקריאת פרשת זכור עד
ימי מרדכי ואסתר, שברי ענין המגילה כיב ידוע
לראש הדורות, ומתחלה כן צבא כמלוא לקרות
פרשת זכור בלד צבא שפני כפורים, כעתיד
להיות ידע צימו מרדכי ואסתר, כדי לבקש זכירה
לעשים, וכבן.

פירוש הכושרים מדכיונו, כי מלח עש זכור
צבא חיובה רק אחת צבא צבא שפני
כפורים, ולא כן בדבר בלחיש לא השבח בלב,
שכיה מלוא תמידית שלא יעשו זכרון מעשה עמלק

מחיתו מן העולם, אחת זכור, בלומר שחכיר הקצ"ב
צפה ענין מחיית עמלק, ואז מיד ימחה שמו וזכרו
מן העולם, וזהו זכירה ועשייה גם יחד, ויתגדל
ויתקדש שמו בגדול בעולם, דכא כבא תליין, דכנ
זמן שלא נמחה זכר עמלק לגמרי אין השם שלם
ואין הכסא שלם, וצדק תלוי כל ישועת ישראל,
וכדאיתא בילקוט ס"פ בשלח ר' אליעזר אומר רבשיע
חימתי ויבדד שם של אלו בשעה שתעקר ע"י
ועבדיו ויכ' המקום יחיד בעולם ותכא מלכותו
לעולם ולעולמי עולמים, באתה שעה ויאל' ה' ונלחם
וגו' וזהו ה' למך על כל הארץ, ואומר תרדוף
צחק ותשמדם.

ועפ"י האומר יש לבאר לישגה דקרא (אסתר ע')
וימים האלה זכרים ועשים וגו'. לדבור
אז אומרו זכרים לשון נפעל, וכן נעשים, דכולל
ובימים האלה זכרים ועשים, אמנם לרצונו י"ג
כי ע"י שאלו זכרים מעשה עמלק בקריאת הפרשה,
אז מעוררים רחמי שמים, שאף הקצ"ב יזכור צדתי
דבור כביכול מעשה עמלק, וגמאל ש"י התעוררה
לתתה של ישראל, נעשה התעוררה לעילא. וזהו
אומרו זכרים לשון נפעל, כי ע"י שאלו זכרים
צפה מעשה עמלק, אז מפעילים ומעוררים שם
למעלה וזכור ה' בדבור מעשה עמלק, וכאשר נכח
לך שחכיר הקצ"ב מעשה עמלק דדבור, אזי מיד
תבא מאלה הישועה האמיתית. וזהו שאמ"כ
ועשים, שמאלה תועשה הישועה, ע"י אמרי פיו
של הקצ"ב לזכור מעשה עמלק. כן יעזרו הקצ"ב
צמחה שזכה לישועה כל ישראל, ולמחיית עמלק
בשלמות, שימחה שמו וזרעו מן העולם, וכל הכוחות
ובצחינות של עמלק יעקרו כליל, ולא יאחר מהם
שריד ופליטה.

ובד"י לבא לציאור המדרשים המובנים בפנים דבריו,
נקדים דכא יש להבחין דבור, כי מאחר
שראין בכו"ת למחות שמו של עמלק מן העולם,
מי מעבד על ידו, וזכור לא תבא ממנו כל חיים,
ומי בכל מעשה ידיו יתבצר בעליונים ובתחתונים
שיאחר לו מה תעשה ומה תפעל. אכן הענין מבואר
דק ה"ע בדברי האלשיך הקדוש ע"כ וזה

ועפ"י אז יובן כי מה שאין הקצ"ב מאבד זכרו
של עמלק מן העולם, הוא משום שישאל
מחזקים כוחו של כס"מ שר של עמלק בעוונותיהם,
ורק כאשר יחדלו ישראל חת כח וגבורה בשר של
עמלק, יפילו הקצ"ב משמי מרום, ואז צלל ימחה
שמו וזכרו של עמלק מן העולם. ובצחינה נראה
לומר צמח"כ בפרשת בשלח וזהו כאשר ירים
משה ידו וגבר ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק,
ובקצו (מתני' ר"ב כ"ט ע"א) וזי ידיו של משה
עושות מלחמה או שזרחת מלחמה אלא לומר לך
כל זמן שיש ישראל מחשכלין כלפי מעלה ומשפצין

כ' וכתוב צהריה בא זדון ויבא קלון. והקשה בכלי יקר ז"ל ל"ב להבין איזה שייכות יש בין שני עניינים אלו, שהם אינן משמרים מדות ומשקלות יעגשו צדיקה באויב. ועוד דקדק במאמ"כ לא יכיר לך וגו' אכן ואכן גדולה וקטנה וגו' איפה ואיפה גדולה וקטנה, דתחלה כותב ממשמשות ככתוב ודגולה פירושה שהיו צמטקל הראוי, וקטנה היינו שחסירי מן השיעור הראוי, ואם כן שהגדולה היא הישרה למד הזכיר הכתוב לא יכיר צניסך הגדולה, וכי למד לא תהיה צניסו האכן הישרה, הלא כל התסרון הוא מה שהוא מחזיק את הקטנה החסירה. גם ל"ב להבין סיפא דקרא כי חועצת כ' חלקך כל עושה אלה כל עושה עול, תחתי למד לו, ומדחור לומר כל עושה עול, משמע עושה אלה אינו עול, ולריך להבין מהו זה. וכמו כן יש לדקדק בדברי שלמה (משלי כ' י') אכן ואכן איפה ואיפה חועצת כ' גם שניכם, מהו גם שניכם, אם שניכם שקרים מהיבא חיתי לחלק צניסכם, עד שהולך לרצותו באומרו גם.

ובירא הכלי יקר ז"ל דהכא מייירי באלים שיש צידו צ' משקלות אחד שקרי ואחד אמיתי, וזכור הכתוב שגם המשקל האמיתי חועצת יקרא, לפי שהאכן הישרה גורמת לו לשקול בשקירות, כי אם לא היתה צידו האכן הישרה היתה מחיירה לשקול לכל העולם צקטנה השקירות, כי כל הקוים צבואם לציתם וימלאו משקלם חסירה, ותבא לצית דין נעקת רבים, לומר הלא לכולנו שקל צקטנה, מאי אית לך לומר שמה צציתכם נעשה חסר, וכי לכולם נחסר צציתם, דבר זה אינו שנית. מה הוא עושה הולך ושוקל לקחתם צקטנה החסירה, ולקחתם בגדולה הישרה, והיה אם יבואו לצי"ד יעשונו הרי מנחתו להרבה, וישאל לאותם ששקל צציתם וכו'. ומלא כי לכך הוא מחזיק הישרה לאותם שקר שלו, לכך גם הישרה חועצת, וע"כ אמר חועצת כ' כל עושה אלה על מה ששקל צציתם, כי גם זה חועצת, מאחר שאינו שוקל צציתם כי אם כדי לרמות את העולם, כל עושה עול היינו השקירות, אלא הראשונה אינה עול, ואעפ"כ היא חועצת. ועל זה אמר שלמה חועצת כ' גם שניכם לרצות הישרה וכו'.

לכם לאציהם שבשמים היו מתגברים ואם לאו היו מופלים ע"כ. והוא דרך דרש, אך לפי פשטות המקרא הדבר תמוה, הכי לא ידע משה כי נלחן במלחמה חלוי צהרמת ידיו. ואמנם מאת כ' היתה זאת שכל זמן שלא שעבדו ישראל לכם לאציהם שבשמים, לא היה ציבולתו להרים את ידיו, משום שהיה צידם העול שרפו ידיהם מדברי תורה, ורק אחר שעשו תשובה והכניעו לכם לאציהם שבשמים, הרים ידיו וגבר ישראל. וכמו כן הוא הענין צמטקל המרגלים דאף שצדולי היה ידוע למשה ששלוחות המרגלים תגורו אחריה גלות וחורבן, כאמנם ז"ל (ויקרא כ"ז ז') שהראה לו הקב"ה דור דור ודורשיו וכו' עד ציאת המשיח, וא"כ מרעה לא שהתשלוחות המאורעות צמך כל הדורות, ואעפ"כ לא היה ציבולתו לעשות מאומה לציוול בגזירות הקשות, משום שכך נגזר ממזמרים, ולא יתכן שהשתנה בגזירה, כי אם ע"י שיסו צני ישראל מעשיכם לעושה. זה מכון לדברי האלשיך הקדוש ה"ל, כי מחיית עמלק חלוי צמטקל צני ישראל, שהם יעשו ישראל תשובה שלימה, וישעבדו לכם להש"ת, אזי יניח כ' לכם מכל אויביכם מצבי, הלא כמה כוחות העומאם המסצבים את ישראל, ומפתים אותם בכל מיני תחבולות.

ובדרך זו נלך לצאר דרשת הספרי וזהו צהריה כ"א לך מכל אויבך מסצבי שלא יאגוד עליך אגודה, וכבר הקשינו (עיין קושיא ו') שדרש זה נפלתה היא ולא מרע מה כוונתו. ומראה לצאר עפ"י הידוע כי הסט"א זה דרכו צראש כל מרעין לסמא עיני האדם, ולשצט ולצלצל דעתו ולצו, שלא יצין צהריה מעמד ומצב הוא נמלא, וכאשר עלתה צידו המזממה, צינקל יעלה צידו לפחות את האדם לעצרה, ויאמר לו כי מזה הוא עושה. וכמ"ש בסה"ק נועם אלימלך כי זה תחלת דרכו של הס"מ להטעות צני אדם לתשוב על עצירה שהיא מזה. והנה חכמיו ז"ל דרשו סמיכות הכתובים צפרת חלא דכתוב לא יכיר לך צניסך אכן ואכן גדולה וקטנה וגו' איפה ואיפה וגו' זכור את אשר עשית לך עמלק, אם שקרה צמדות וצמטקלות כזה דואג מגירוי באויב שנאמר (משלי ז') מאניו מרמה חועצת

את האדם להטעמו, כאשר נתבאר שדרכו של ה' יחסי וחיילותיו לסבב את השקר ולהלכישו במעשה דק של אמת, וזהו כוחו גדול לסמות עיני הצריות. וכאשר נתבון בקורות הדורות הקודמים, נראה כי כן היה דרכו מימות עולם, לסמות את העינים בצניעותו ובשקטיו, והיו לריבים כוחות חזקים מאוד להתגבר נגד תחבולותיו, וכבר אמרתי כמה פעמים להיות צילקו, ראובני פ' נח שדור הפלגה היו כמה כוחות וצניעותם היתה גם כה שנונתה היתה לטובת שנקשו לעלות לקרוע ולחיות כמלאכי השם שאינם תחת השפעת שר ומל כי הם תחת הקצ"ב, ומזה נראה מה גדול כח ה' יחסי, ועד כמה הוא מתגבר בתחבולותיו לרמות את הצריות שכוונתו לשמים. וכן מליו שבזמן התלמוד קמו הלוקים והציתותם להדיח את ישראל, והביאו ראיות לכזיבים מן הכורה. וכן בכל ע"ז מלכישם אחז כוונה טובה כדי להטעות אחרים את הצריות, וע"ז זה נלכדים רבים ברשת הכבוד זר, וזה שורש כוחו של השטן לערב ולהצר עוב צר, כדי לסמות עיני הצריות ע"י הכוזב, שדבר, ולא רבים יחזמו להבין כי צר הוא.

וצא ולמד מהא להיות צדקמת הא"ק ח"ל, כדי צדא קצ"ב למצרי עלמא אחו כל אחון קמיה מסופה ארישייכו וכו' עאלת את ש' קמיה אמרה קמיה רבון עלמין יחא קמך למצרי צי עלמא דצי אחקרי שמך שדי ויאות למצרי עלמא צמא קדישא, אמר לה יאות אנת ועצ אנת וקשוע אנת אצל האול ואחון דיופא נעלין לך למכו עמכון לא צעניא למצרי צך עלמא וכו' מכאן מאן דצעי למימר שקרא יעול יסודא דקשוע צדקמיתא ולבחר יוקים ליה שקרא דהא את ש' את קשוע איהו וכו' ק' ר' אחון דאחזיאו על סגרא צינא אינון ובגין לאחקיימא נעלו את ש' בגוייכו הוי שקר כיון דחמאח ככי נפקת מקמיה, ע"כ. מבורא מדבריו הקדושים דאף שאת ש' צפני עלמא טובה היא מאד מאד, שבה מתחיל שם קדוש, מימ כיון שיש לה שופות והתחברות עם אחרות ק' ר', ובהתפרסם נעש שקר, לא ר"ב הקצ"ב לצרוא זה את העולם. ומכאן ראוי לומר שיש לי שופות והתחברות עם הרע

שלך הוא שוקל זה כדי לרמות, והשוקל זה הרי הוא כמסתיר רעתו מן הצריות, ועושה עין של מעלה כאילו אינו רואה, והקצ"ב אומר לרמאים. אלו אתם עושים צדקת עושק וגזל, הקצ"ב שולח השונא שיקח כל אשר לך בגילוי וכו', כדאיתא במכילתא ר' אליעזר אומר ויצא עמלק שצא בגילוי פנים לפי שכל הביאות שצא לא צא אלא במעמוניות אצל צינא זו בגילוי פנים שנאמר אשר קרך צדק, ע"כ.

ובדרבנו נלך בחוספת נופך לדבריו, כי הכה זו היתה ראשית דרכו של עמלק, כאשר צא ללוד נפשות ישראל ברשתו, התחיל לפתוחם בחלקקות לשונו, כי הוא אובד להם ותפן להטעם עממם בפרקמטיא, כדאיתא במד' (תנחומא פ' תלף) שביע עומד מחוץ לעין וקורא ראובן שמעון אחוכון פוקו דבעינא למעבד עמכון פרקמטיא, וכאשר נתפתו אליו ויאלו לקראתו הרב אחסא. ואזי גם תחלת דרכו של השטן הוא יחסי שר של עמלק, להחליק לשונו ולפתות בני אדם לדבר עבירה, באמרו להם כי מזה קא עבדי, וכאשר פירש מן הריצ"ש עוב זי"ע מואמר הגמרא שחט משום מאי מחייב רב אמר משום לוצע ופירשו החס' אשחט דעלמא קאי. וצינא הוא ז"ל דשחט דעלמא הוא יחסי הוא מלאך המות, המטעה אחריו את הצריות להפילם לבאר שחת, ומשום מאי יחסייב לעתיל כלל אורי שליחותו אשר למענה נצרה, וע"ז אמר משום לוצע, היינו שדרכו אשר ללוצע עבירה למאור, ולהסית את הצריות לעשותה, ולא ידעו ולא יצונו כי ענת יתם היא זו, אשר פרש רשע לרגלם. ואחר שעלה צידו להכשילם בעבירה, הוא צא ומתחיל להם בגילוי להסיתם לחטוא. וזהו מהאיריס היטב דברי הכללי ז"ל צעטם סמיכות פרשת מדות ומשקלות לפרשת ויצא עמלק, כי לפי ששאו ישראל במחשך מעשיים, לרמות רעיהם צמאזי מרמה, בסופו של דבר יצא עליהם עמלק בגילוי, כדי להביא לאור קלוס, ולא עביר קצ"ב דינא בלא דינא.

ודבריהם אלו תואמים עם מה שכתב האלשיך הק' ה"ל צציאר הכחוד והיה צהניה וגו' מכל אויבין מסביב, דקאי על כוחות העומה במסבצים

ובשקר, אף אם בעצמותו טוב וישר הוא, מימי ע"י ההתחברות נעשה כחלק מן השקר בעצמו.

וּפֹק חזי מה דאמרו ז"ל (תנוד"א רבב פ"א, ובי"ב צבראשית רבב פ"א) לך תהורה נאמרת תחלה צבי"ת שהוא לשון צרכה ולא נאמרת צל"ף תחלה שהוא לשון קללה של ארור. ובמד"ר שם איתא עוד ד"א למא לא נברא צל"ף של יתן פתחון פה לאפיקורס לומר היך העולם יכול לעמוד וכו' נברא צל"ף אריה אלף אמר הקב"ה הריני בורא אותו צל"ף צרכה בלתי יעמוד. מבורר מה כי מאחר שמהלך ארור פותחת צל"ף לא רבב הקב"ה לברוא זה את העולם, דלף שברית העולם היתה בתיבה אחת במחללה צל"ף ולא בתיבה ארור, מימי כיון שתיבה א"ל"ף משמשה בארור במקום אחר לא חפץ ה' לברוא זה את העולם. והענין יובן יותר עפ"י מ"ש האלשיך בקדוש במאכ"כ (משנ"א) בני אל תלך בדרך אחס מנע רגלך מנתיבות, דכא כפל לשון לכאורה. וביאר שמחלה הזכיר הכתוב שלא ללכת בדרך אחד עם הרשעים, כי אז יחטיוו אותו לעשות כעוונותיהם, וכבר אמר דלא זו בלבד שלא ילך עמם בדרך אחד, אלא שימנע רגליו מלכת בנתיב זה שהרשעים הילכו בו, אף ששכחו אין הם הולכים בדרך זו עמו יחד, מימי יש לחוש פן יופיעו לפתע פתאום לקראתו, ויכשילו בו בעצירה. וע"ד זה היא כוונת המדרש בנ"ל, דכיון שאות ה' נאמר בתיבה ארור, שוב לא רבב הקב"ה להשתמש זה בצריחת העולם אף בצופן אחר.

אי נאחא יש להזכר מאוד שלא להתחבר עם הכופרים האפיקורסים, וחייבים להתרחק מכל מגע ומשא אף מן החלק הטוב שבהם, כי הטוב מעורב עם הרע והריכו כמותו. והכי איתא בגמרא (מנחות כ"ט ע"ב) מפני מה נברא העו"ז ב"ה מפני שדומה לאכסדרה שכל הרוע לאחא ויאל מימי חליה כרעים דכ"א דלי הדור בתשיבה מעיילי ליה (פירש רש"י בפתח העליון שצין רגל ה"ה לגבו) ולעויל בך (פתח החתון דניפיק ציה) ומשני לא מחשיבא מילתא וכו'. הרי כי הוצרכו לעשות דלת פתוחה לשבים, ולא כגי שיכנסו בלוחם הפתח שבו יואלים

הרשעים, דלא מחשיבא מילתא. ומכאן תראה עד כיון הדברים מגיעים, ועד כמה נר"ך להתרחק מן הרשעים, שהרחיקו בעלי השוכה שלא יכנסו בלוחם פתח בו מהלכין הרשעים, וק"ו שאסור להשתתף וללכת בדרך אחת עם המערבין טוב ורע ושקר עם אמת, כי בצניעותם וצנזליהם הם עלולים להעשות אחרים רבים ושלמים.

וּבִדְרֹךְ זו נבא לציור הפרקי דר"א (קושא צ') כתוב אחד אומר זכור את יום השבת לקדשו וכחזי אחד אומר זכור את אשר עשה לך עמלק כינר יתקיימו שניהם וכו'. ונראה דכא איתא בגמרא קידושין (דף ה' ע"א) מימי אין האשה מתגרשת בכסף ומשני יאמרו כסף מכנים כסף מוליד סניגור יעשה קטיגור, ופריך אי הכי שטר נמי יאמרו שטר מוליד שטר מכנים קטיגור יעשה סניגור, ומשני מילי דכאי שטרא לחוד ומילי דכאי שטרא לחוד, ופריך ה"כ כאי כספא לחוד וכאי כספא לחוד ומשני טעמא מיבא חד הוא, ע"כ.

וְזֶה אפ"ל בזוונת הפרדרי"א דטונת קושיתיו היא כעין הא דפריך בגמרא, דכיד נאמר צניחם לשון זכור, הא אין סניגור נעשה קטיגור. וכא דאיתא במדרש דכיון שאות א"ל"ף מאטרפת לתיבה ארור שוב לא חפץ הקב"ה לברוא זה את העולם. ועל כך בא המדרש במחקר דלא דמיא באי זכיר לכך זכיר דא זכירו לקדשו ולעגו וזכרון מעשה עמלק הוא לכוונתו ולאבדו. וכו' כדמשני בגמרא מילי דכאי שטרא לחוד ומילי דכאי שטרא לחוד. **וּבִדְרֹךְ** זה הוא גם ציור הפסיקתא (קושא ג') שבוקש לו כחזי זכור את אשר עשה לך עמלק וכחזי זכרון צדקים, וקשה דכא אין קטיגור נעשה סניגור, א"ל הקב"ה אלו זכרונם לזכרה לחיי עולם זה זכור לכוונתו ולאבדו, ונמא דשני ענינים נפרדים הם. ומילי דכאי לחוד ומילי דכאי לחוד.

וְעַפ"י הדברים הנאמרים נשכיל בטעמא דמילתא שתקנו לנו לקרות פרשת זכור בשבת שלפני פורים, למען יתעורר לבב האדם בקריאת הפרשה שעיניה מוחזקת עמלק ושר שלו, הוא שכן הוא יאכיר

הרע, כי כאשר יגיע הכת אשר בצויות יאיר עיני ישראל ויכיר ציור אמת, אזי יהיו כוחות הקדושה מופרשים ומוצדלים מן כוחות הטומאה, ולא יקרב זה אל זה, והאמת יהיה מוצדל מן השקר, ותבעל כל הכתובות עם הרשעים. ח"ש שלא יאגוד עליך אגודה, כי אז יהיה ציור אמתו של כוחות הקדושה, ויתגברו כוחות האמת והקדושה, ומיד תמחה את זכר עמלק מתחת השמים, כי בשמים כבר ידוע הציור גם עכשיו, אלא ששמיים עיני ישראל מעבד שלא יפיל הקצ"ב שר שלו, אבל כאשר יעזור בצויות ויתגבר האמת, אז תמחה זכר עמלק חף מתחת השמים לא תשכת.

וע"פ המצואר נחזור לפרש המאמר הפונה קדים (קושיא א') שלא כתב חורב צ"ה בקרבנות כ"א שם הוי"ה ולא אחד משאר השמות המכונים אליו יתבדק כדי שלא ליתן מקום לנשיד לחלוק. ויראה ודבר כבר הארכנו לעיל צפרה זו ציורא דברי הרמב"ם ז"ל בעטם בקרבנות, שהיו רגילים להקריב לעבודה זרה צפר וזאן, והיה קשה להפריש אותם לגמרי מן העבודה הזו, ע"כ השאיר השם מיני העבודות ההם והעתיקם לשמו יתבדק. וכבר יצאנו שם דבריו ממה שהקשו עליו הראשונים ז"ל. והנה יש להקשות על דבריו ללאור מה שנתאר לעיל עד כמה הזהירה תורה להתרחק מדרכי עובדי עבודה זרה ושלא ללך צנחיתם כלל, וכאשר הארכנו להביא ראיות מכמה מקומות בדברי חז"ל וכן יש להקשות מגמרא קידושין ה"ל דיאמרו קטיגור נעשה סיגור, כדפריך בפסיקתא ה"ל כ"ד יתקיימו עיניהם. ולריך לומר כדמשני בגמרא שם מילי דהאי שטרא לחוד ומילי דהקאי שטרא לחוד, וה"ל בקרבנות לריך לפרש בעת ההקדשה שכוונתו להשי"ת, וא"כ מילי דהאי לחוד ומילי דהאי לחוד, ואין לו שום דמיון לאותם הקרבנות שהיו מקריבים לע"ל. והשתא מוכן היעבד מה שהקפידה תורה בקרבנות דייקא לכתוב שם הוי"ה, ולא הקפידה כן בשאר מקומות, דבקרבנות דייקא שייך חשש זה, לפי שעלם פעולה ההקדשה היו עושים גם לע"ל, וא"כ במה יודע איפוא שקרבנו הוא לשם ה', על כן הקפידה תורה שלא להזכיר שם השמות שבהם מכונה גם הע"ל, אלא

הוא מה"מ היותר ומשטין עולם ומקטרג, ומפרשה זו נלמד להבאר שלא תהיה לנו שום הכתובות עם כוחות הספי"א, וע"כ שכתנו רגיל לפרש דברי המדרש קבלת (פ"ג ה') עכ"ל עם לחצק ועת לרחוק מחצק, אם ראתי את של אדוקים עם לחצק, את של רשעים עם לרחק מהם ומכיוצא בהם. ולכאורה צ"ל כוונת אומרו מכיוצא בהם, דאם גם אלו הם רשעים, אי"כ הרי הם בכלל אומרו את של רשעים עם לרחק מהם. אמנם יתבאר עפ"י מה דאיתא בלכות דר"י (פ"ג ג') כל המדבק בעצביו עצירה אעפ"י שלא עשה כמעשהיהם הרי זה מקבל פורעניות כיוצא בהם וכל המדבק בעושי מלוה אעפ"י שלא עשה כמעשהיהם מקבל שכר כיוצא בהם. מוצא מדבריו דאף אם הוא לדיק, מ"מ כיון שהוא מדבק בעצביו עצירה ונעל חלק כמעשהיהם הרי הוא כמותם, ומקבל פורעניות כיוצא בהם. ועפ"י זה יאירו אל עבר פנינו דברי המדרש להזכיר להתרחק מכת של רשעים ומכיוצא בהם, הם הלדיוקים המתחברים עם הרשעים, שמקבלים פורעניות כיוצא בהם. ומזה תראה חומר האיסור להתחבר עמם, וחייבים להתרחק מהם כמעטוי קשה.

ובדרך זה תתבאר כוונת הספי"א ע"כ והיה צה"ח ה' אלקיך לך מכל אויבך מסביב שלא יאגוד עליך אגודה. עפ"י מה שנתאר מדברי האלשיך הק' שהכתוב מיירי בשו"ל של עמלק, הוא הספי"א ה"ד נפשות בני אדם, ע"י שמערב את האמת עם השקר, ומעטף את השקר במכסה האמת, כדי שלא יראה ממנו חולת, וכך עולה צידו לאור ברשתו רבים, כי אילו היה האמת מונח צד אחד והשקר צד השני לא היו בריות טובים אחריו, כי היו מכירים ויודעים איזה מקום השקר והיו דולים ממנו, אבל לא עקף שהאמת והשקר משמשים אלו בערבות, כי צערמתו הריכו מסב את השקר ומכסהו באמת, כדי ללכוד בני"א במלכותו. זה רוח הכותב באמרו מכל אויבך מסביב, היינו כוחות הרע שהם מסובבים ומעופפים במסובב של אמת. זה אפ"ל דרשתי בספרי שלא יאגוד עליך אגודה, כי מחיית עמלק ועקירת כוחות הספי"א מן העולם תהיה בזמן שלא יהיו כוחות הטוב מאגדים באגודה אחת עם כוחות

ואם כל עדת ישראל ישבו ויעלם דבר מעיני הקהל ועשו אחת מכל מצוות ה' אשר לא תעשיהם ואשמו. ופירש"י ז"ל (והיא דרשת התיב) עדת ישראל אלו הסבדרין, ע"כ. ותכן בהוריות (דף ד' ע"ב) הורו צ"ד וידע אחד מהם שעשו ואמר לכן עושים אחס כרי אלו פעורין (פירש"י משום דלא היו הוראם מעליא דבעין עד שיורו כולם). ולכאורה לריך ציבור דבשלמא שאר מילי דתכן במחתיי החס, כגון שאין לצור חייצין צפר העלם דצר אל"כ הורו דצפר שאין הצדוקים מודים צו, וכן הא דתכן שאין חייצים אס הורו לעקור כל גוף המלכה, כגון שאמרו אין שבת בתורה אין מה צחורה מוצן שפיר עשימיהו, כדמפרש בגמרא החס, דבהורו להביר דצפר שצדוקים מודים צו פטורים מפני שביה להם ללמוד דיל קרי צי רב הוא, וכן בהורו לעקור כל גוף המלכה פטורים מדכתיב ויעלם דצר ולא שיעקר המלכה כולה. אבל כך דתכן שאס ידע אחד מהם שעשו ואמר להם עושים אחס כרי חס פטורים אינו מוצן לכאורה, דמה תכן ומה תוסף מחמת אחד מהם לפטור את הקהל מפר העלם דצר, וברי כלל גדול הוא בכל מקום דאזלינן בחר רובא, דכתיב אחרי רצים להטות, וכיון שרוב הסבדרין הורו לביתר ועשו ליצור על פיהם, כרי זה כאליו הורו כולם כן, ומחמת האחד צלה ומצולת נגד דעת כולם, וביה להם להתחייב צפר העלם דצר. ואף שענינים אלו הם גזרות הכתוב, מ"מ הרשות בידינו לקרב הדברים אל השכל ככל מה דאפשר.

ונראה לתת טעם לדבר, דהנה יש להתבונן בזה ענינה כיצד נהי' דצפר הזה, אשר הסבדרין שביו גדולים מאד במעלתם ותחמו עפ"י רוב"ק יעשו ויורו שלא כדיו. ותגדל התמיכה עפ"י אמרם ז"ל (בהוריות ב' ע"א) שאין חייצים אלא על הורית צ"ד הגדול בלבד שנה' ואס כל עדת ישראל ישבו ולא עדת אותו שבע, ע"כ. והיא פליאה עמומה שחזמן ממשול צבורא ליד בית דין הגדול ויעשו ישראל אחריהם, ועל מה הביע אליהם כזאת שאלא ממשול כזה מתחת ידם, וכלא לגדל קדושתם וזקתם היה ראוי שיגלו מעטות. וכמו כן יש לתמוה דצברי הכתוב לעיל צפרה אס הכין במשיח יחטא לאשמת העם, ופירש"י ז"ל ופשוטו לפי אגדה שכתבן הגדול חוטא אשמת העם הוא זה

כתבם שם המיוחד בקרבנות, להורות שצריך לאמר כי הקרבן הוא לשם המיוחד, ואז לא שייך לאמר אין קטיגור נעשה סניגור, שברי לא קרב זה אל זה, ומילי דהאי לחוד ומילי דהאי לחוד.

תוכן הדברים כי חייבים להתרחק מן הרשעים במעטיו קשה, ולא תהיה לנו עמדם שום התחברות, כי ממה שמתחברים עמדם לא יתכן שילמח דבר טוב, דלא איתחייאל מילתא ואין קטיגור נעשה סניגור, וכמו שאמרו ז"ל כל המדבק בצבורי עבירה אעפ"י שלא עשה כמעשיהם כרי זה מקבל פורעניות כיוצא בזה. וזו היתה טענת הכנ' הרשע על היהודים, שאמרו ודתיכם שונות מכל עם, שחס מופרשים ויכירים כמעשיהם משאר האומות, ואין להם התחברות עמדם, ולכן למך אין שוב להניחם. אכן בחמלת הבורא יתבאר על עמו ותגלה אז כח הקדושה, והור קבלה ישראל צימי אחרושות מאהבת הכס. וזה תכלית כח הקדושה להתגבר על כוחות העומאם והצביעות, ובכל דור ודור מתחוררים הכסים והכפולות שעשה השי"ת לעמו צימים צימים הכס, השועתם היית לנלח ותקוותם בכל דור ודור, שגשאר מאותו הכס תקור לדורות עולם, כמאמ"כ ובימים האלה זכרים ונעשים בכל דור ודור, ואף שגמלאים בשפל המלך ומרוקאים הרבה מן האמת והכוחות חלושים מאד, עם כל זאת מי שעדיין חפץ ומשתוקק ודורש ומבקש את הדרך הנכונה להתדבק בצוכה"ע וצדרי הצדוקים, אזי נשמחו מקושרת עם האמת, וברי הוא מקבל שכר כיוצא בזה אף צדור השפל כזה ותקוותם בכל דור ודור.

השי"ת יעזור שגורא צמורה בקרוב בהתרומוות כוחות הקדושה והשפלת כוחות העומאם, והאלילים יצולו כחרם הנשצר, בטלן ומצולטן לא שריין ולא קיימין, וימחה זכרו של עמלק וזה דיליה, ויתגלה כבוד מלכותו יתבאר על כל העולם כולו. והקב"ה יאיר עיני ישראל לראות ביצועה ישראל ושמתן בהתרומוות קרן החורה וישראל ובהתגלות כבוד שמים עלינו צמורה צימינו אמן.

עינים ונכשלת ומופלת בצורות וכעדר אחריה כן כשהמקום נפרע משונאי ישראל ממנה להם פרנסים שאינם מהגונים, ע"כ. ולבאור קשה דמדברי רש"י ז"ל משמע לבאי כי מן השמים מענישים את ישראל צמיוי פרנסים שאינם מהגונים, ואחל לא יתכן שהרי מיווי הפרנסים תלוי בצחירת האדם, דמיווי פרנסים שאינם הגונים הוא עוון פלילי כאמרם ז"ל (סנהדרין דף ז' ע"ג) כל המעמיד דיון שאינו בגון כאילו מופע אשירה, ואין הקב"ה מכריח את האדם לבחור בעוב או בהפכו, וציד ישראל למוות להם פרנסים כאשר עם לבבם. ואף שאמרנו ז"ל (צ"ב ז"א ע"ג) אפילו ריש גריתא מן שמיא מוקמי ליה, כבר כתב הב"ק ר' שעפתיאל זל"ה בספרו ווי בעמודים (פכ"א) על אותם קבלות שיש כמה חשובים שרי החורב יושבים ואין דורש ואין מבקש וממנים רב מחמת ממון הנמאס, ח"ל, ואינו אומר על אותן שמחזקלים צקבלות על פי השתדלותם לא מן שמיא מוקמי להו רק מעשו ידי אדם הם הלא מניין הכשפים מכחישים פמליא של מעלה ק"ו צענין זה. עכ"ד.

ונראה לומר צביאור דברי הגמרא ז"ל עמיד לנגד סמוחה, שאין הכוונה שכן השמים ממנים עליהם פרנסים שאינם הגונים, אלא שאף אם ממונים עליהם פרנסים הגונים, מ"מ עוון הדור גורם שהקב"ה מסמא עיני הפרנסים לכל יראו האמת, וטועים ומטעים אחריהם את העם כולו. ואפשר לדחוק ולכוון פירוש זה גם בדברי רש"י ז"ל שכתב כשהמקום נפרע משונאי ישראל ממנה להם פרנסים שאינם מהגונים, ולאו דוקא קאמר שצעת הכתומות אינם הגונים, אלא עוון הדור גורם שהקב"ה מסמא עיני הפרנסים, ולפי פירוש זה הנמשל מכוון אל המשל המוצא בגמרא שהרופה מנקר עיני העז המושכת ונכשלת ומופלת בצורות וכו', וה"נ נעשים ישראל בצמיוות עיני מהגונים. אח"כ מאלחי צפנים יפות שציאר כן בדברי הגמרא ה"ל.

והנה זה ודאי שאין ה"ה"ר צא אל הכ"כ לדבר על לבו לחטוא נגד הש"ת, כי פשוטא שלא ישמע לו, אלא שה"ה"ר צנכליו ובערמוניותיו צא אליו לפתוחו ולהוכיחו כי צאמתללות שונות כי לטובה כוונתו, ויחזק משיחו לדבר מלוא, ובערמה זו צידו

שהם תלויין בו לכפר עליהם ולהחפול צדס ונעשה מקולקל, ע"כ. וה"כ קשה כדלעיל, מנין צאח לו לכהן הגדול מאחיו שיתקלקל ויצא לידי חטא. וכיו"צ קשה בדברי הכחוצ אשר נשיא יחטא, מה סבת הדבר אשר נשיא ישראל אשר הוא משכמו ומעלה גבוה מכל העם צמעלות רמות ונעצבות יכשל צחטא.

ויתבאר הענין דהנה צספר פנים יפות כתב לפרש מאח"כ אם הכהן המשיח יחטא ח"ל, דסיבת חטא השוגג לכהן המשיח הוא מפני אשמת העם שגורם העלמתו, וכן צפר העלם דבר ויחי' פי' הפסוק אם הכהן המשיח יחטא, הסיבה היא לאשמת העם, עכ"ד. הרי כי חטאי הדור וקלקוליו הם הגורמים לחטא הכהן המשיח. ומי לנו גדול מאדם הראשון יציר כפיו של הקב"ה, שהיה אור זה מזההה כדאי' בגמ' (צ"ב י"ח ע"א) ר' צנאה בוב קא מניין מערתא וכו' כי מטא למערתא ולדם הראשון יתבה צת קול ואמרה נסחכלת צדמות דיוקני צדיוקני ענמה אל תסחכל (פירש"י דמות דיוקני יעקב דאמרין צסמוך שופריה דיעקב מעין שופריה דאד"ר, צדיוקני ענמה דהיינו אד"ר דכתיב צי' (צראשית א') צלם אלקים עשה אותו וכו') אי' צנאה נסחכלתי צצני עקציו (של אד"ר) ודומין לשני גנלי חמה, ע"כ. ועל אף עולם מעלתו והיותו שוכן צגן עדן המקודש מאד, מ"מ מיד כאשר עבר על ציווי הקב"ה שהניחו צגן עדן לעצדה ולשמרה, ונחפתה לדבריו של נחש, גרם מיתת לו ולרצו אחרייו לדורותם. וזו היא גם סבת הדבר שהכהן המשיח נכשל בצעירה, כי מכיון שהוא צרוי צחוק העם הם הפחותים וצעלי צעירות, המוסחים ע"י כוחות הצחש הקדמוני, הוא עמן הוא יח"כ הוא מה"מ, הם הובם הגורמים לכהן המשיח להכשל צחטא. ח"ש הכחוצ לאשמת העם, כי אמנם חטאות העם ואשמותיהם הם לפוקס ולמכשול לכהן הגדול והם הסבה לחטאיו.

ובדרך זו נחישצ לי מה שנתקשיתי מעולם בדברי הגמרא צ"ק (דף י"ב ע"א) המוכר עדר לחצירו כיון שחמר משכוכית קנה מאי משכוכית ר"י אמר עינא דאזלי צריש עדרא כדדריש הכוח גלילאה עליה דרצ חסדא כד רבא רעיא על ענא עמיד לנגדא סמוחה. ופירש"י ז"ל עמיד לנגדא סמוחה, לה המושכת מנקר

ועפ"י האמור נצין מלחא צעמחא מכ שאמרו ז"ל בגמרא הוריות שאם אמר להם אחד מן הסנהדרין עושים אחס אין מציאין פר העלם דצר של לצור. כי דוקא בזמן שכל הסנהדרין יחדיו עשו צבורא, ואין ציינים גם אחד שיתלוק עליהם ויאמר להם עושים אחס, אזי סימן מובהק הוא שעתהם צבורא באכ מכה אשמת העם, ועל כן עשו כולם יחד, וגם אחד מהם לא נמלט ממאזרת העשות והמכשול, שהרי עוונות העם הם כקוף עינים להם, ועחו עיניהם מראות האמת. ולכן מכיון שהציבור הם הגורמים לעשות הצ"ד, עליהם להביא פר העלם דצר שכולם שותפים בו, כי מי יאמר זכיתי לצי, וכל עון לא נמלא צי, ואין לי חלק בעשות הסנהדרין צבורא. משא"כ כאשר נמלא צין הסנהדרין אחד שיתלוק עליהם ילא, ומוחה בהם לאמר עושים אחס, אזי אין ראייה שעתה הסנהדרין הוא באשמת הקבל, שהרי חילו היה העשות באשמת העם, ח"כ הוא עונש מן השמים לסמות עיני המכהיגים, וכידך נותר מהם אחד שלא טעה, חלא ודאי סבה אחרת גרמה עשותם, ואין לשות אשם על כל הקבל, כי אם האיש אשר עשה כהוראתם עונו ישא, ועליו להביא חטאת, וכל העם נקיים.

להטעות גם גדולים ועוזים, כי סברי דמאז קא עברי. וצור ביארנו עיני חמור צפרשא זו דכתיב צפר העלם דצר של לצור ונעלם דצר מעיני הקבל ועשו אחס מכל מאות ה' אשר לא תעשינה וגו'. וכן בגיטא כתיב ועשו אחס מכל מאות ה' חלקיו אשר לא תעשינה וגו' והוא פלא מדוע שינה הכ' לשון לכתוב ועשו אחס מכל מאות ה', דמשמע כאילו מאז הוא עושה, והדר כתיב אשר לא תעשינה ואשם, יותר היה ראוי לכתוב ועשו מעשה אשר לא יעשה. אמנם לפי שהכ' מדבר מאנשי מעלה הם הסנהדרין, אשר ודאי שאין ה"ה"ר מפחה אותם לאמר להם להמרות פי ה', כי צו יבחו לו ולא יאמרו לו, ויפנו חלו עורק ולא פנים, חלא הוא בא אליהם בתחבולות ערמה ומסמא עיניהם לאמר על עבירה שהיא מאז, משום עת לעשות לה' הפרו תורתך וכינאל צדק, ויביא חבילות חבילות ראיות שאין בהם ממש כי מאז רבה היא, וכך עולה צידו לפחותם לדבר עבירה, ולא ידעו ולא יצינו כי פיתויי ה"ה"ר הם. וזהו שאמר הכתוב ועשו אחס מכל מאות ה', כלומר שהם עושים אותה צבונת מאז, ואין אחס יודע עד מה כי עבירה צידם, כי ה"ה"ר סימא את עיניהם לעשות צעירה שהיא מאז, חלא האמת הוא אשר לא תעשינה כי נכשלו צעירה ואשמו. ודבר זה הוא עונש מר לכל הדור, כי צעור עוונותיהם מסמאין עיני המנהיגים שלא יוכלו לראות האמת ונכשלים אחריהם.

כפים ובר וגו'. וכי מה חשובה היא זו על שאלתו, ואיך ידעינן ממקרה זה מה הוא גדל.

ג) עורר איתא במדרש תנחומא (סי' י"ד) ד"ה זו את אהרן ואת בניו וכו' אמר ליה הקב"ה למשה הואיל וכן העולה חציבה עליו לכך נזכר אהרן ובניו שיהיו זכריון זה להקריב אותה לפני מלך אהרן ואת תורת העולה יראה לומר קריאת תורה ראו כמו חציבה קריאת תורה לפני הקב"ה וכו' שנא' זו את אהרן ואת בניו לאמר כלומר שיאמרו לבני ישראל ויתעסקו בקריאת העולה שאע"פ שמקריבין עולה עוסקין היו בקריאתה כדי שחכו בקרבן עולה ובקריאתה וכו', עכ"ל. ואריך להבין דברי המדרש ובי מה רבותא היא זו שהיו עוסקים בלימוד פרשת עולה אע"פ שמקריבין אותה בפועל, והלא פשיטא הוא שיש חיוץ לעסוק גם בפרשת העולה מכה חיוץ בלימוד תורה, ואם נאמר שכוונת המדרש שהיו עוסקים בפרשת עולה כדי שיעלה להם העסק זה במקום קרבן כאמרו ז"ל כל העוסק בתורה עולה כאילו הקריב עולה, יש לתמוה שהרי המדרש מיידי בזמן שבה"מ היה קיים, כמבואר בדבריו, שאע"פ שהיו מקריבין עולה עוסקין היו בקריאתה. וא"כ כיון שהיה צידד להקריב עולה בפועל, מה צורך היה שיעלה להם לימוד פרשת עולה במקום הקרבן, וכו' פשיטא שהקריבה בפועל חשובה ומקובלת יותר מלימוד פרשת העולה, שהרי בלימוד נחשב לו רק כאילו הקריב עולה, ולא כהקריב ממנו.

ד) במד"ד (פ"ט ח) ח"ר אחא משל לשלשון שניכנס למדינה ועמו כיתות כיתות של נסעים אמר אחד לחבירו מה דחיל דיין שלעמא (מה נורא זה השלשון) ח"ל הלא פסעמא דילך עבא (פירש הענין דבור והוכנסה שם י"ב טו) ולית את דחיל מנייה כך כיון

וידבר ה' אל משה לאמר זו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העולה וגו'. פירש"י ז"ל אין זו אלא לשון זירח מיד ולדורות אמר ר"ש ביותר לריק הכחוש לזרז במקום שיש בו חסרון כים, ע"כ. ונהלקו המפרשים ז"ל בפירוש דברי ח"ק דאמר אין זו אלא לשון זירח, מקאתם פירשו דתנא קמא לא כ"ל כר"ש שהזירח הוא משום שיש בה חסרון כים, אלא שהזירח הוא לדורות. וקשה מה נשתתה פרשת עולה שהולך הכחוש לזרז זה שיקיימוה לדורות, יותר מנשאר מלות התורה, והלא התורה כולה היא נלחית. וגם לדברי ר"ש דאמר שנא הכחוש לזרז משום שיש בה חסרון כים קשה, שהרי איכא נמי מלות אחרות שיש בהם חסרון כים כגון אחרונא וכו"ו, ולא נאמר בהם לשון זירח, ולמה זירח הכחוש בפרשת העולה יותר מנבולין.

ז) במדרש תנחומא (סי' א') איתא ח"ל ד"ה וידבר ה' וגו' זו את אהרן ואת בניו אמר הקב"ה קיימו מה שכתוב למעלה מן הענין ואח"כ זאת תורת העולה למע כי אני ה' אהב משפט שונא גדל בעולה (ישע"ה ס"ח) אפילו בעולה מה כחיה למעלה מן הענין (ויקרא ה כ"ג) והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזל אשר גזל וגו' ואח"כ זאת תורת העולה וכו' ואימתי אחת מעלה עולה ואני מקבלה כשתתקבץ כפיך מן גזל מה היה הגזל דוד אמר מי יעלה בזה ה' ומי יקום במקום קדשו נקי כפים ובר לבב (תהלים כ"ד) זאת תורת העולה מי שהיה נקי כפים מן הגזל הוא יעלה בזה ה' וכו' עכ"ל. ויש להפליא על דברי המדרש אשר שואל מה הוא הגזל, ואין אלו אלא דברי תימא, הכי לא ידע מה היא הגזל. וגם לריק ביאור שהשיב על שאלתו מדברי אדמו"ר המלך דוד ע"ה מי יעלה בזה ה' וגו' נקי

להקריב קרבנות זבילה, פחדו מפחד זבילות שלא יהיו להם הקרבנות להגין עליהם מפני החמיקין. ועפ"י זה מובן שפיר מה שמצינו במדרש משל למלך שנכנס למדינה ועמו כיתות כיתות לסטים וכו', דכוותה על כחות המחבילים והחמיקים שצדק הקב"ה צוולם שמהם נחיראלו ישראל.

ובדרך זה נבאר מה שהשיב להם משה אל חיראלו התעסקו בחורב ואין אחס יראים מכל אלה, דכנה מבואר בדברי חז"ל בכמה מקומות כי העסק והלימוד בחורב הקרבנות חשוב ומרובה לפני הקב"ה כאילו הקריבום בפועל, ודליתא במסכת תענית (דף כ"ז ע"ב) אמר ר' יעקב בר אחא אמר ר' אסי אלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ (פי' רש"י מעמדות, עסקי קרבנות שישאל עושין בן היו כלן בחטאן ומשכן כלן שמים וארץ בעומדים בזכותם אין מתקיימין) שגא' ויאמר ה' אלקים צמח אדע כי אירשנה (בראשית ע"ו) אמר אברהם רש"ע שמה ישראל חוטאים לפניך אחר עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה אמר לאו אמר לפניו רש"ע כודיעני צמח אירשנה אמר לו קח לי עגלה משולשת ומה משולשת אמר לפניו רש"ע חתנה בזמן שזכימ' קיים בזמן שאין שכימ' קיים מה תחא עליהם אמר לו כבר חיקנתי להם סדר קרבנות בזמן שקורין צדן לפני מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני ואני מוחל להם על כל עוונותיהם, ע"כ.

והנה זה פשוט שאף שאין להקריב קרבנות זבילה, מעטם שאין להשיג גבול החמיקין כאשר מצאנו מכל מקום לא שייך לומר בן גבי לימוד חורב הקרבנות, ואדרבה מבואר בדברי חז"ל ובזכר הקדוש בכמה מקומות מה גדלה מעלה העוסק בחורב זבילה, אשר על ידי כך הוא כופה ומבטל כח הסב"א וגודל דיליה, ודליתא בזה"ק פ' ויחי (דף רמ"ב ע"א) פתח ואמר לרוד כ' אורי וישעי ממי אירא ה' מעו חיי ממי אפחד (תבליט כ"ז) כמה חזיצין אינן מלי דלוריתא כמה חזיצין אינן דמשחלדין באורייתא קמי קב"ה דכל מאן דאישחל באורייתא לא דחיל מפגעי עלמא נפיר הוא לשילא נפיר דאישחל ולא עוד אלא דכפית לכל פגעי

ששמו ישראל פרשת קרבנות נחיראלו אמר לכן משה אל חיראלו התעסקו בחורב ואין אחס יראים מכל אלה כה"ד זאת החורב לעול ולמנחה, ע"כ ודברי המדרש חמוכים וכל עובר עליהם ישחומם, למח נחיראלו ישראל בשמעם פרשת הקרבנות, ואם יראו למח שקטו צמח שאמר להם משה התעסקו בחורב.

וכדי לנח לציבור הענין נקדים לבאר מה כיח פחדם ויראחם של ישראל בשמעם פרשת הקרבנות, דכנה בחורב כהנים פרשם זו דרשו מדרבנא דיוס לזווח את בני ישראל להקריב את קרבניהם לה' שכל הקרבנות כולם אין כשרים אלא דיוס, וכ"כ צמח' זכחים (ל"ח ע"א) וצמח' כ' ע"א. וי"ל לומר עטם שאסרי תורה להקריב קרבנות זבילה בזה"ק הא דליתא דירושלמי פאה (פ"ח כ"ח) ר"ח צ"פ כוכ מפלג מזה (מחלק דוקא) זבילה חד זמן פגע ביה רבון דרוחין א"ל לא כך חולפן לא חסיג גבול רעך (דברים י"ג ד) (פירוש לפי שהזבילה הוא גבול רוחות וזדים ולא בני אדם) א"ל לא כך כחצ מתן צסחר יכפה אף (משלי כ"א) וכוח מחכפי מיניח וערק מן קמיה. ע"כ. הוואא מה כי לפי שזבילה הוא זמן שליטת החמיקין אין להתגרות בהם להשיג גבולם, ורק זכות מלות מתן דוקא צסחר עמדה לר' חנינא בר פפא לכפותם ולהבריחם. וכנה מבואר בזה"ק (פ' א' דף כ"ז ע"ב) שפ"י הקרבת הקרבנות מתבטלים כוחות הסב"א חזיון נישין דיליה משלמא, וכיון שזבילה הוא זמן שליטת החמיקין, ע"כ אין מקריבין קרבנות זבילה, שלא להסיג גבולם, ורק הקטרת אברים ופדורים של הקרבנות שהקריבו דיוס כשרה כל הלילה.

ועפ"י זה נתבאר לנו דברי המדרש רב (אות ד') משל למלך שנכנס למדינה ועמו כיתות כיתות לסטים וכו' כך כששמעו ישראל פרשת הקרבנות נחיראלו, כי כאשר שמעו ישראל דכחצ צפרשת הקרבנות דיוס לזווח את בני ישראל להקריב את קרבניהם, וגודע להם מה שדרשו מיניח שאין להקריב קרבנות אלא דיוס נחיראלו, ופחדם ויראחם היחא כי ידעו כמה גדול כח החמיקים השמים צוולם, והכי זאת נחמחם כי ע"י הקרבת הקרבנות יגלו מכל מרעין נישין ופגעים רעים, ואמם עתה ששמעו שאין

מדבר באופל יחלך. ולדורות פירוש בזמן שחרב בית המקדש, וא"ל להקריב קרבנות בפועל, זירז הכתוב שיעסקו בחורב עולה ויעלה להם כאלו הקריבו עולה בפועל.

וְרַב־בָּאָר דברי ר"ש שאמר ביותר לירך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כיום, נקדים לבאר שאלת המדרש הנחומא הי"ל (אות צ) מה היא בגזל וכו', דהנה כפי המבואר במדרש הנחומא שם החמיר הכתוב בעון גזל גזל קרבן עולה יותר מבשאר מצוות, שכתב ותמימה אחת מעלה עולה ואזי מקבלה כשתחבק כפיך מן הבגל, הרי כי כל זמן אשר המלך חמלה בגזלם בידו, איך שאין הוא מקריב קרבנו מאותו ממון, כ"א מממון אחר שצידו, לא יחפז כי בעולה וכליל ופגול הוא לא ירצה. אמנם לא כן הוא גזל שאר מצוות, שהרי אף שאינו יורא ידי חובת המלך אם מקיימה מממון שהוא גזל בידו, משום מלכות המלך בעצירה, מ"מ אם קיים את המצוה מממון אחר שצידו תחשב לו למצוה, אף שאין ידיו נקיות מן הבגל. וזאת היא שאלת המדרש, מה היא בגזל, פירוש מפני מה חמור כ"כ עון הבגל, שאין קרבנו מתקבל לראות כל זמן שלא נקה כפיו ממנו. וע"ז הוא משיב דוד אמר מי יעלה צבר ה' ומי יקום במקום קדשו נקי כפים וצר לצב, כי מכתוב זה נשמע כמה חמור פגם הבגל, כדכתיב נקי כפים וצר לצב, שכל זמן שאין כפיו מנוקות מעון הבגל, גם לבו אינו זך וישר, וכמו שכתב בספר"ק אגרא דפרקא (אות קכ"ו) בשם מהרמ"ם על מה שיש לחשוב שגזלנו רואים כמה פעמים הילדים צקנותם הולכים לצית רצם, ומתמידים צלימוד חורטם ומתפללים בכוונה, ועושים איש"ר ומישרים אורחותם, ואחר כך כשמתגדלים מתהפכים ח"ו במדות גרועות, ומצטלים בחורב והתפלה וכיוצא, מאין יתבאר זה הרי החורב שלמדו צקנותם והוא הכל שאין בו חטא היה מכתובי שתעמוד לשמען להם, ויוסיפו אומן בנפשותם, כי מלח גוררת מלח, ואמר הוא ז"ל שהוא על שצדוהיכס האכילו אותם ממון גזל שסיגלו פ"י מר"ם שאינו באמונה, והתפתמו באיסורין ושב להם לבשר מבשרם, וע"ז נולדים תאוות ומדות גרועות וכו' פ"י"ה. הרי כמה גדולי תנאים הגזל שהוא משמטם לג האדם

עלמא ואחיה לכו לעומקי דתבומא רבא ח"ח בשעתא דעאל ליליא פתחי סחימין וכלבי וחמרי שריין ושטאן בעלמא ואחייביבת רשו לחבלא וכו' עד חתער רוח אפון ואחפליג ליליא וכו' זכאח חולקיה דהכוח צ"י דלחיו קאים בהכוח שעתא ואשתדל באורייתא כיון דלחיו פתח באורייתא כל אינון זינין גישין אעיל לון גנקיי דתבומא רבא וכו', עכ"ל. וזאת השיב משם לישראל להפיג פחדם מפני המזיקין, כי אף בלילה שאין להם מצות הקרבנות בפועל, יתעסקו בחורב היינו בפרשת הקרבנות, ויעלה להם כאלו הקריבו קרבן בפועל, ואין להם להחזירא מן המזיקים, כי בכח החורב כולו ערקן ואשתערו מנייחו ויורידם לעמקי תהום רב.

ובדרך זה יש לבאר גם המדרש הנחומא (קושיא ג) דקאמר שזוהי הקב"ה לבני ישראל שאע"פ שיקריבו עולה יתעסקו בקריאת פרשת עולה כדי שחבו בקרבן עולה ובקריאתה. והכוונה כי לפי שאין הלילה כשר להקריב, על כן יתעסקו בקריאת פרשת עולה בלילה, כדי שיחשב להם הלימוד כהקריבת עולה, וגם יהיה להם למנון מפני המזיקים השולטים בלילות. ומראה לומר כי המדרש הנחומא יליף לזה מוכתביו הוא העולה על מוקד כל הלילה וגו', דלכאורה משמעותיה שיקריבו קרבן עולה בלילה, וקשה שהרי אין הלילה כשר להקריב, וחז"ל (בחורב כהנים) דרשו מנייה שזמן הקטרת אצרים היא כל הלילה, אמנם המד"ת מפרש האי קרא שגלגלו צני ישראל ללמוד תורת עולה בלילה, ונחשב להם כאלו הקריבו עולה. וע"כ כתיב הוא העולה על מוקד כל הלילה וגו', שלימוד תורת עולה בלילה תחשב בקרבן עולה.

ועפ"י יש לפרש דברי ח"ק שאמר אין לו אלא לשון זירז מיד ולדורות, כי לפי מה שכתבאר שכתוב מרמז שיעסקו בחורב הקרבנות בלילות בזמן שצביהמ"ק קיים, כדי שיעלה להם הלימוד במקום קרבן, שאין מקריבין בלילה, על כן אמר הכתוב לו לשון זירז, כי הולך לזרז על לימוד החורב, דד"ת אריכים חיוך, והזירז הוא מיד, פירוש בזמן שצביהמ"ק היה קיים, שיעסקו בחורב הקרבן בלילות להגין עליהם

וידבר ה' אל משה לאמר, וברי זה ציווי שיאמר משה מלמד זו לישראל, ומה צורך לכתוב זו את הכתוב וגו' לאמר, וכי למי יאמרו הכתוב וציווי, וברי הם לא נעזבו על האמירה כי אם על ההקדשה.

(ב) צו את הכתוב וגו' פירש"י ז"ל (מחורם כהנים) אין זו אלא זיכרון, אר"ש ביהמ"ד צריך הכתוב לזכר במקום שיש בו חסרון כים. וז"ל להבין למחורם ביהמ"ד חורם להשמיענו במחורם זו דייקא שהיא נוכח מיד ולדורות, וברי כל התורה נוכח לדורות, ומדוע חשבה מלכות עולם משאר המלכות, עד דאיתמר קרא לריבוי, ואף בזמן החבר, שאין ציווי להקריב קרבנות בפועל, אמרו חז"ל כל העוסק בפשת עולם כאלו הקריב עולה, וכן בכל הקרבנות, ואם כן מלמד זו נוכח לדורות. גם לדרשא ר' שמעון קשה, שהרי הרבה מלות יש הנקנות בדמים יקרים, ולא ליהנות ניהו, ואעפ"כ לא מלמד שחזר בזה הכתוב, ולמד הוצרך לזכר כ"כ במלות עולה דייקא.

(ג) א"א זל"ה בספרו קדו"ע מביא מדרש פליאה וזה תוארו שאלו תלמידיו את ר' יוסי בן קיסמא אימת בן דוד בן אמר להם זאת תורת העולם, וז"ל.

(ד) בתנחומא (י"ד) איתא זו את הכתוב וז"ל ביעיבה ברגלך את ציון ואח"כ אז תחפון זכתי דק עולה וכליל אם אין ישראל מקריבין עולה לפני הקב"ה אין ציון וירושלים נבנית לפי שאין נבנית אלא בזכות קרבן עולה וכו' ומי"ש קרבן עולה יותר מן הקרבנות כולן מפני שנקרא זכתי דק שנה"א אז תחפון זכתי דק עולה וכליל א"ל הקב"ה למשה הואיל וכן העולה חביבה עלי לכן כזה הכתוב וציון וירושלים וז"ל להקריב אותה לפני למה אמר תורת העולם וז"ל לומר קריאת תורה ראו כמה חביבה קריאת תורה לפני הקב"ה כי יש חיוב בזה שיהיה לכתוב כל ממונו ללמד תורה לעמו ולציון שנה"א זו את הכתוב ואת ציון לאמר כלומר שיאמרו לציון ישראל ויתעסקו בקריאת העולה שאעפ"י שמקריבין עולה עוסקין היו בקריאתה כדי שיחזו בקרבן עולה ובקריאתה, ע"כ. והמדרש הוא כולו מוקשה, חזק ז"ל להבין מה דקאמר אם אין ישראל מקריבין עולה אין ציון וירושלים נבנית, וקשה שהרי

כמאלכות אסורות, לפי שהאדם חזן ומתפרנס בממונו שאינו של יושר וגדל באיסור. וזאת ראתה המדרש על חומר עוון הבזל, מדכחיב מי יעלה בזה ה' וגו' נקי כפים ובר לבב, כי אך לריוח יחזק לבו אם לא רחץ בנקיון כפיו, ורק מי שהוא מנוקב מעוון גזל יעלה בזה ה' להקריב עולה. ולא זאת בלבד שהקרבנות בעולם בפועל צריך להיות נקי כפים ובר לבב, אלא שאפילו לימוד תורה בעולם לא יתקבל לרצון לפני ה', אלא"כ ידיו נקיות מגזל, כי לפי שעסק בחורית עולה נחשב לפני הקב"ה כהקדשה עולה, נמא"כ כי מי שלא חדל מעושה ידיו הרי ככתוב מעיד עליו אני ה' שנה"א גזל בעולם, ועוד כי לפי שהוא מתפטרם בגזל, לא יוכל לעסוק בחורית הקרבנות, כי לבדו אע"פ וחסום מלהבין ד"מ.

ועפ"י זה נבא לבאר דברי ר' שמעון שאמר ביהמ"ד צריך הכתוב לזכר במקום שיש בו חסרון כים. כי לפי שנעזבו ישראל כאן על הקדשת העולה, שלא תתקבל לרצון אלא אם ידיו נקיות מעוון גזל, וגם נרמז במקרא זה לימוד פרשת העולה בין בזמן שנית המקדש היה קיים, שהוצרכו לעסוק בחורית עולה במקום קרבן מפחד בלילות, ובין בזמן שאין ביהמ"ד קיים שאין לנו קרבן שיכפר בעדנו, ועליו לקיים ושלמה פרים שפחיתו. וכפי מה שנתבאר גם לימוד תורת העולה לא יתקבל לרצון לפני ה' להחשב בקרבן, אלא"כ היה מנוקב מעוון גזל, ע"כ אמר ר"ש ביהמ"ד הוצרך הכתוב לזכר במקום שיש בו חסרון כים, ולא על הפסד הממונו שצטרפת העולה נחשו, אלא לפי שעליו לצדוק ולחזר בכל ממונו ורכושו, ואם ימא"כ בזה ממונו של גזל ישיב את הגולה, ואם לאו לא יתקבל קרבנו, וגם לימוד תורה עולה לא יעלה לו בקרבן עד אשר כספ ישיב לצעורו, וזה הוא חסרון כים גדול, ולא מלמד כיצא בו בשאר מלכות, על כן הוצרך הכתוב לזכר כאן ביהמ"ד.

*

וידבר ה' אל משה לאמר זו את הכתוב ואת ציון לאמר זאת תורת העולה אשר לזה ה' וגו' יליד על אמרו לאמר צ' פעמים, ולבאור סגנון שיכתוב

פרקליט נכנס בדורון אחריו. והקשו בתום' מה חידוש הוא זה דעולה קודמת לחטאת בקריאתה, וכרי זיל קרי ציה רב הוא, ומאי קמיל ר"ל, ותיך דר"ר חיים ז"ל למקראה היינו לבקדים תחלה בעולה קודם לחטאת, אבל לבקרב חטאת קודמת. והקשו בתום' על חירון דר"ר חיים ז"ל מגמ' ערכין ולא חירון כלום. ובשיטת מקובלת בשם דר"ר יחיאל ז"ל כתב דה"פ למקראה לשון מקרב, כלומר שאם לא נדומה לה כי אם פירוד אחת הכרזות צידה לבקדים ולעשות צה עולתה, ובשחזומן אחרת תקריב חטאתה, אבל כשכן בזה חסידים שחטאת קודמת לעולה, ע"כ אכן גם פירושו דחוק דקשה לפרש צידה למקראה מלשון מקרב, ולא נשמע הכי כלל, גם לא מנינו הלכה זו בשום מקום. ואחתי ז"צ להבין דברי רבא שפשיט למקראה הקדומה הכתוב.

והנראה לפרש בבקדם מ"ש ק"ו זכ"ה בישמח משם בפרשה זו עה"פ ואם האכל יאכל וגו' ציוס השלישי לא יראה המקריב אותה לא יחשב לו פגול יכו' וגו'. ופירש"י במחשבו לאכלו בשלישי הכתוב מדבר. והקשה על כפל הלשון לא יחשב ולא יראה ופיגול הוא דכל הני למא לי, גם יש להפליא למא תלך זאת מלפני הכהנים עובדי הש"ת לשחוט את הזבח במחשבת חזן לזמנו, אטו בראשי עסקין, הלא מחשבת הכהנים הכה יראי ה', ואין צורך מן המחשבה ולמעלה. אמנם נראה דהנה כבר עמדו הקדמונים בעצם הקרבנות, ונאמרו בזה כמה טעמים בגמ' ועוד יש בזה ע"ד האמת סוד כחוס וטעם נעלם, כמ"ש הרמב"ן ז"ל צ"פ ויקרא, והטעם הפשוט והעקרי דע"י הקרבן ישים החטא אל לבו לעשות תשובה, כי יראה מעיין הקרבן השחטתו הפחות לנכבד ממנו, וילמד ק"ו צ"ב של ק"ו דעאכ"כ שראוי לאדם להשחטתו ולהכניע להכבד ממיה הקב"ה שצדו והוליו מאין ליש וכו', וע"י יתחרט וישוב בתשובה שלמה. עייש"ד באריכות. אבל אם אינו עושה תשובה עם נפשו ואינו שצ בתשובה אז הקרבן אינו כלום ואינו לרנו לפיו יתצדק והיורא ה' באליהם ורחמנו על כל מעשיו כתיב ולא תחטע בהכחם שלא חטא ללך נירך. והנה אמרו חז"ל שבהכנים אובלים בזמן שהבעלים מתכפרים ולא בזמן שאין להבעלים מתכפרים בו, אי"כ לכאורה איך

לא יתכן להקריב קרבנות כל זמן שלא נכנס המקדש ומצחם ואולם על מכונו, וא"כ הדברים הפוכים שמחלה תצדק ציון וירושלים, ואח"כ נעשה ונקריב את קרבנות חובותינו. ואם כוונת המדרש על קריאת פרשת עולה שיתכן לקיים אף בחורבנה, ז"צ איך תלוי ציון ציון וירושלים בקריאת פרשת עולה, יותר מנשאר בקרבנות וכל המצוות. וקושיא זו הקשה במדרש שכתב ומאי שנה קרבן עולה יותר מכל הקרבנות, ומשני מפני שנקרא צבחי לזק וכו'. אך עדיין לא נתיישב הקושיא בזה, דהא גופא טעמא צבי מאי שנה קרבן עולה שנקרא צבחי לזק יותר מכל הקרבנות.

(כ) **עוד** ז"צ בדברי המדרש שאין הכתיבה מעין הכתיבה, דפתח דבריו במעלת הקרבנות בעולה, שא"ל הקב"ה למשה הואיל וכך בעולה חביבה לפני לך לו את אהרן ואת בניו שיביאו זריזין לבקריב אותה לפני, והדר מבאר והולך דזאת תורת בעולה קאי על קריאת הפרשה, ועד כמה חביבה קריאת התורה לפני הקב"ה. וקשה שמדברי חז"ל בגמ' מוכח דקריאת פרשת עולה נאמרה על זמן החרבן, שאין צדינו להקריבה בפועל, ומדוע עירב המדרש שני הכתיבות גם יחד ותלך לכו כחדא.

(ו) **עוד** ז"צ מה דקאמר שיש חיוב צאדם לתת כל ממונו ללימוד התורה, מה שייך חיוב זה לפי עולה דוקא, וכי"ל נשמע הלכה זו מהבבא. גם מה שסיים המדרש שאע"פ שמקריבין עולה עוסקין היו בקריאתה כדי שיזכו בקרבן עולה ובקריאתה, ז"צ דכיון שהיו מקריבין עולה בפועל, מה הולכו לקריאת הפרשה, ואם מפני חביבות ללימוד התורה, מדוע קראו בפרשה עולה דוקא ולא בשאר פרשיות שבתורה.

ולבאר כל זאת נקדים דברי הגמרא צבחים (דף ז' ע"א) ר"ל אומר כל מקום שנים צבחים חטאת ועולה חטאת קודמת וכאן בקרבן יולדת עולה קודמת. ופריך מנייה על הא דתניא בהם חטאת העוף קודמת לעולה בהמה ומשני רבא למקראה הקדומה הכתוב, ופירש"י שכתב נקראה בענין תחלה אבל בעבודתן חטאת קודמת. ובדאמרין (צבחים ז' ע"ב) למה חטאת קודמת לעולה. משל לפרקליט שנכנס לרשות ריאה

העוסק בפרשת עולה כאילו הקריב עולה, וזוהי אף לחוש שלא חבי' מחשבתו וכוונתו שלמה ורצויה בעת הקרבת החטאת, שהרי כבר זיכר לנו ממחשבת עבירה ע"י לימוד פרשת העולה, ושיפיר יקריב את החטאת ראשונה, ולצבו יצין לחשוב מחשבת חשובה ושז ורפא לו.

והשנתא מובן שפיר סיוס דברי התגוממא, דרש מדכחיב לו את אכרן ואת בניו לאמר, שיאמר לבני ישראל שיתעסקו בקריאת העולה, שאעפ"י שמקריבין עולה עוסקין היו בקריאתה כדי שיזכו בקרבן עולה ובקריאתה. ואמנם היה צורך בתריוויכו, צין בהקרבת העולה בפועל, צין בקריאת הפרשה. כמו שנתבאר, דהיה צורך להקדים קריאת הפרשה בערס הקרבת הקרבן, הבא לכפר על חטאתו אשר חטא, כדי שעי' קריאת פרשת עולה יחי' צידו לחשוב מחשבת חשובה בעת ההקרבה, ולא תעכצבו מחשבת עבירה אשר חטא בה מקדם, ולא סגי. בהקרבת העולה שהרי החטאת קודמת לעולה.

ובזה יתבאר כיצד מה דמשני רבא שזקדים הכחוצ עולה לחטאת למקראה, כי הכחוצ צא ללמדנו שיש צורך להקדים קריאת פרשת עולה בערס הקרבת החטאת, מטעמה דאמרן. ואפשר עוד דאף במקריב קרבן עולה בלבד צריך שיקדים לה קריאת פרשת עולה, מטעם הי"ל, ולא סגי בהקרבת העולה, כי אם לא חבי' מחשבתו רצויה בעת ההקרבה לא יחשב לו ופיגול יחי' לא יראה, על כן צריך להקדים לה קריאת פרשת עולה לכפר על מחשבת כלב. וזוהי יש ליישב כפל תיבה לאמר (קושיא א'), דלאמר כח' הוא לזיווי לבני ישראל אשר בערס יקריבו עולתם לכפר על נגעי לבם, יאמרו צפויכם פרשת העולה, כדי שתהא ההקרבה בלבד שלם.

ולבאר יתר הקושיות, נקדים עוד מ"ש ק"י זלביש צישמח משה פ' קרח בשם ס' עיר בנימין לפרש דברי רש"י ז"ל ר"פ תרומה וייקחו לי, לשמי. וקשה שהרי כל המזויות עלינו לעשות לשמה, ולמה גילה הכחוצ דבר זה במלאכת המשכן דוקא. וביאר עפ"י אמרם ז"ל (פסחים ג' ע"ב) רבא רמי תחיב (תהלים ק"ז) כי דר' עד שמים חסדך וגו' ותחיב (תהלים

יודע לבסוף המקריב אם חשבו בצעלים לנפשו לעשות חשובה, והרי דבר זה חלוי במחשבת הצעלים, ולא יכיר הכהן בחינת המחשבה. ולצי אומר לי וצדור צעני דזה הי' סבה מאת ה' החוקר כליות ולב, דאם הצעלים לא שמו אל לבם בכל הי"ל ולא שבו בחשובה, אז צע"כ של הכהן חזקת במחשבתו בעת הקרבת הקרבן מחשבת חזון למנו, וממילא יפסל ולא יאכל ע"י הכהנים, וז"ש המקריב אותו (ר"ל בצעלים) לא יחשב, כלומר לא עשה בחשבון לנפשו ללמוד בהשעבדות הפחות לנכבד ממנו, לכך פיגול יחי' לא יאכל. עכ"ל ז"ל הנעימים.

והנה לפי האמור כי עיקר הקרבן הוא שישם החוטא אל לבו, וחשב עם קונו לו שבו בחשובה שלמה, ולתקן את אשר עוות, יש לחקור הכיול יוכל אדם שיש צידו חטא במחשבה, שעדיין לא שז עליה, להקריב קרבן חטאת על אשר חטא בפועל, והרי יש לחוש כי מחשבת החטא הקדומה שעדיין לא שז עליה, תגדור אחרים מחשבה רעה אף בשעת הקרבת החטאת, ותמנענו מלחשוב מחשבת חרטה ודרכור חשובה על חטאו, וכאמרם ז"ל עבירה גוררת עבירה (אבות פ"ד מ"ב). וכזה הכהרש"א ז"ל צמס' מכות דף י' על אמרם ז"ל בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו. דבכל מחשבה ודיבור ומעשה האדם הוא בורא לו מלאך לפי ענינו, אם לטוב או להיפך ח"ו, ואותם המלאכים הנבראים מן הרוח והמחשבה מוליכין אותו לגמור כפי המחשבה שהתחיל בה, ע"כ. וכדי להוסיף מחשבה זו היה מן הראוי שיקריב כאיש בלתי מתחלה קרבן עולה, בערס יקריב את חטאתו על שגגתו. כי העולה צאה לכפר על יר מחשבות כלב, ובאמצעות הקרבת העולה יתכפר לו חטא המחשבה, ויחי' צידו לחשוב מחשבת חשובה בעת יקריב את קרבנו. אף לא יתכן לעשות כן שהרי ח"ל אמרו חטאת קודמת לעולה בכל מקום, וא"כ עדיין החששא במקומה עומדת פן ואולי לא שז על מחשבות לבו, ולא יוכל להתחרט בחרטה גמורה משומקא דלצא בעת הקרבת הקרבן. אמנם יש ענה ותקנה להכלל מחשבה זו, אשר בערס יצוא להקריב את קרבנו על חטאו, יעסוק בלימוד פרשת העולה, ובאמצעות עתקו צדיני עולה יתכפר לו חטא המחשבה, כאמרם ז"ל כל

הקרבנות מפני שנקרא זבחי נדק, ויחנך דעמס שנקראת בעולה זבחי נדק; מפני שמדקת המחשבות ומכשרת את כלל לחשוב מחשבות קדושות עלי הרכור חטא ועון.

והשתא מוצן היעב המשך דברי התנחומא ראו כמה חציבה קריאת החורב לפני הקב"ה, שברי ממח דקאמר שאין ליון וירושלים נבנית כ"א בזכות בעולה, וכוונה על קריאת הפרשה, נמלנו למדים גודל ערך וחשיבות לימוד החורב, שזכותה ליון וירושלים נבנית, וע"כ חייב האדם לתת כל ממונו ללמד תורה לעלמו ולבניו, ובזכות זה תבנה ליון וירושלים.

ובזה יובן מה שדרש בח"כ אין לו חלל זירח מיד ולדורות, וכוונה על תורת בעולה שביא קריאת פרשת עולה, הנוכח לעולם בין בזמן שביבמ"ק קיים בין בחרבנו כמבואר, ולא כן בשאר קרבנות שאין קריאת הפרשה נוכח כי אם בחרבנו, שאין צידיו להקריב צפועל, אבל בזמן שביבמ"ק היה קיים, שביא בידם להקריב צפועל, ליון חייב בקריאת הפרשה. גם מוצן מה שאמר ר"ש ביותר לר"ך הכחוז לרח במקום שיש בו חסרון כים, דקאי על קריאת פרשת עולה שיש בו חסרון כים גדול, כדאי בתנחומא שחייב אדם לתת כל ממונו ללמד תורה לעלמו ולבניו, ומייתי ראי' מאת תורת בעולה, עד כמה חשוב הוא לימוד החורב, ע"כ קאמר ר"ש ביותר לר"ך הכחוז לרח על חייב לימוד החורב במקום שיש בו חסרון כים, אפי"ה חייב האדם לפזר כל ממונו על לימוד החורב.

ואפ"ר עוד עפ"י אמרם ז"ל (גדרים פ"א ע"א) האברו צבני עניים שמכס חלל חורב. ולפי שדרשו מאת תורת בעולה דקאי על לימוד החורב, ע"כ קאמר ר"ש ביותר לר"ך הכחוז לרח להשתדל בלימוד החורב במקום שיש בו חסרון כים, כס בני העניים שמכס חלל חורב. ויבואר גם המדרש פליאה כי"ל שאלו תלמידיו את ר"י בן קיסמא אימת בן דוד צא אל זאת תורת בעולה, דבזכות קריאת פרשת עולה ליון וירושלים נבנית.

ק"מ כי גדול מעל שמים חסדך ומשני כאן בעושיך לשמה כאן בעושיך שלא לשמה, ומעשה מזה שלא לשמה אינה עולה חלל עד לשמים, והנה אמרו חז"ל בביבמ"ק שלמטה מכון כנגד בביבמ"ק של מעלה, ומקדש של מעלה הוא בצדל שהוא למעלה משחקים, וע"כ הוזכרה תורה בצבני המשכן בפרטיות שיעשו לשמה, כדי שיגיע הזכות עד מעל לשמים שהוא רקיע צול, עכ"ד העיר צנימין, וק"ל זל"ה פירש צא דברי הפסוק, עי"ש.

ועפ"י זה יתבאר דברי התנחומא אם אין ישראל מקריבין עולה ליון וירושלים נבנית לפי שאין נבנית חלל בזכות קרבן עולה וכו'. דהנה נחבאר שבנין ביבמ"ק חייב להיות לשמה דוקא, ושלא כ"כ שבנין המקדש שביא מעל לשמים לר"ך להיות נבנה לשמה, ואף שנבואר בביבמ"ק פ' פנחס (רכ"א ע"א) ששבנין הסתיד יביא מעשי ידי יו"ר וירד צנוי ומשוכלל משמים, מ"מ לר"ך לומר שהכונה תעשה צידי אדם בצחינה איתערותא דלתתא הקודמת לאיתערותא דלעילא, וכאשר נחבאר בספרי ויואל משה (מאמר שלל שבעות מס' ס"א) לתוך הסתירות בדברי חז"ל צבנין זה, דבזכ"ה כי"ל מבואר שירד צנוי ומשוכלל משמים, וכ"כ רש"י והתוס' והרשב"א ובריע"א ז"ל במס' סוכה (דף מ"א ע"א). ואילו במדר"פ' לו וכן בירושלמי מגלה (פ"א ה"א) איתא דמלך המשיח יבנה את ביבמ"ק וכ"כ הרמב"ם ז"ל (בהלכות מלכים פ"א ה"ד). עי"ש כמה חידושים על זה. ועכ"פ לדי"ה צע"כ לומר שחייב אדם הכנה לבנין המקדש ע"י בני אדם, להמשיך השפעת הקדושה מלמעלה, והכנה זו אריכה להיות לשמה דוקא כמבואר. וזה מבוארם דברי התנחומא דליון וירושלים נבנית חלל בזכות קרבן עולה, ואף שא"ל להקריב עולה צפועל בזמן החרבן, הכוונה על קריאת פי' עולה שכתבה הוא שחידש לבנין ביבמ"ק, כדי שעי' קריאת פרשת עולה שביא מכפרת על הרכורי כלל, חידך לבנו ויעברו מחשבותיו מכל הרכור חטא, ולא יביא צידיו לעשות הכנה לבנין בביבמ"ק בכוונה זכה ורואה בלתי לה' לבדו, וממשיך באמנעות הכנתו את ביבמ"ק שלמעלה שירד צנוי ומשוכלל משמים. ואפ"ל צא מה דקאמר בתנחומא ומ"ש עולה מכל

הפרשה, דתרוויכו לריכו חף בזמן שצבימ"ק היב קיים, ולא סגי בפקדנות עולה בלבד, שדרי היב ראו להקריב קרבנות בכל עת, אלא שמפני חסרון כיס חסב עלינו הכורה, ודי בלימוד תורת הקרבן.

ובדרך זה י"ל דברי רש"י ז"ל אין לו אלא לי זירח מיד ולדורות, כלומר דהא דכתיב בקרא זאת תורת העולה, ודרשו מנייב שהוא לזווי לעסוק בפרשת עולה, מלכז זו מוכגת מיד בזמן שצבימ"ק קיים, ולדורות אחר הכרזתו. וזה ר"ש כמפרש שלא תחמכ החינה אחר הכרזתו יש לזרז בלימוד תורת עולה במקום הקרבה בפועל, אבל בזמן שצבימ"ק קיים מ"כ לזרז בך, על כן אמר ביותר לריך הכתוב לזרז, על לימוד תורת הקרבן, במקום שיש צו חסרון כיס, פירוש שדרי ללמנו של דבר היב ראו להקריב קרבנות בכל עת, אלא שפמרה תורה מפני חסרון כיס, ועל כן חובב עלינו ללמוד תורת עולה, גם בזמן שצבימ"ק קיים כדי להשלים כל הקרבנות החסרים שדיכ לנו להקריב.

•

וידבר ה' אל משה לאמר לו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העולה. ויל"ד מדוע כתיב לאמר תרי זמני, חדא מנייכו ויחירא הוא.

(ז) **רש"י** ז"ל פירש אין לו אלא לי זירח וכו' אר"ש ביותר לריך הכתוב לזרז במקום שיש צו חסרון כיס, וז"ל.

וגרא דכנה מחאת תורת העולה למדנו שכל העוסק בתורה עולה כאלו הקריב עולה, ולכאורה היו חמינא דהיינו רק בעוסק דיומי העולה ובצירור הלכותיה, לזי יתשז לו העסק במקום קרבן, כמו שמשמע מאמרם כל העוסק בתורה עולה שפירשו שהוא מחייג צב להצין ולצבר בהלכה. אבל מי שלבו צל עמו, ואין צרכו לעסוק צב לצבר הלכותיה, כגון דורות האחרונים שעליהם אמרו ז"ל (שכ"ט) רב פ"ב (י"ד) לשעבר היתה הפרטה מלוי ודיכ אדם מחלוב **לשעבר** דבר משכ וכלכב ועכמי שאין

צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העולה וגו' פירש"י אין לו אלא לשון זירח מיד ולדורות אר"ש ביותר לריך הכתוב לזרז במקום שיש צו חסרון כיס. יש להקשות למכ הולך הכתוב לזרז במלכז זו מיד ולדורות, וברי פשיטא הוא שכל מלכות הכורה מוכגת לדורות עולם, ולא יחול צבם חילוף ותמורכ כלל.

(צ) **הקשו** המפרשים שברי איכא נמי שאר מלכות שיש צבם חסרון כיס, ולא מלכו שאמר צבם לשון זירח, ולמכ הולך הכתוב לזרז בפקדנות עולה דוקא.

(ג) **במדרש** תנחומא (סי' י"ד) איתא למכ אמר זאת תורת העולה וכו' כלומר שיאמרו לבני ישראל ויתעסקו בקריאת העולה שאפ"י שמקריבין עולה עוסקין היו בקריאתה כדי שזכו בקרבן עולה ובקריאתה וכו'. ע"כ. ולכאורה קשה דשלאמא בזמן שאין צבימ"ק קיים חייבים ישראל להעסק בפרשת עולה, כדי שיעלה להם בלימוד במקום קרבן, כלומרם ז"ל (סוף מנחות) כל העוסק בתורה תעלה כאלו הקריב תעלה וכו'. אבל בזמן שצבימ"ק היב קיים, והקריבו קרבנות בפועל, למכ הולכו לעסוק בפרשת עולה במקום קרבן.

וגרא לצר הענין עפ"י מכ דאיתא במסכת זבחים (דף ו' ע"ב) אמור מעתה ראוין היו ישראל להקריב קרבנותיהן בכל עת ובכל שעה (פירש"י דכל שעה בצפק חוטאים קיימי) אלא שחוסך הכתוב (חסך על עוונותיהם ולא דקדק עליהם לפי שחם על ממונם וחזירו במנחות מפני החסכון ומפרש מאי חסכון שהתורה חסב על ממונם של ישראל). ע"כ. היולא מ"כ כי עעם שאין חנו מקריבים קרבנות בכל עת ובכל שעה, הוא לפי שהתורה חסב על ממוניה. חמנם לא נפטרנו בך כי אם מהקרבנות קרבן בפועל בכל עת, אבל לימוד תורת הקרבנות שהוא דבר שאין צו חסרון ממנו, ודאי חובב הוא עלינו בכל עת.

ועפ"י זה יתבאר לנו דברי התנחומא (אות ג') שלטעונו לעסוק בפקדנות עולה ובקריאת

הגזל, הכי לא ידע כי גזל הוא חטיפת ממון מחצירו. וגם מה השיב המדרש על שאלתו מדברי דוד המלך ע"ה נקי כפים וגו', אכתיו לא נודע מה מכוח הגזל.

(ד) עו"ד איתא במדרש תנחומא (י"ד) ד"ה לו את אהרן ואת בניו וכו' למא אמר זאת תורת העולם יראה לומר קריאת תורה ראו כמה חביבה קריאת תורה לפני הקב"ה וכו' שנאמר לו את אהרן ואת בניו לאמר' כלומר ש"אמרו לבני ישראל ויתעסקו בקריאת העולם שש"פ שמקריבין עולם עוסקין היו בקריאתה כדי שיזכו בקרבן עולם ובקריאתה וכו' עכ"ל. וי"ב למא הולך הכתוב לנאות יחוד על העסק בפרשת עולם, וכו' פשיטא שיש חיוב ללמוד פרשת עולם, שהוא בכלל מלות ידיעת התורה. ואם חמצי לומר שזוהי הכתוב לעסוק בפרשת עולם כדי שיעלה להם הלימוד במקום קרבן, יש לתמוה שהרי המדרש מייירי בזמן שבהמ"ק היה קיים, כדקאמר שש"פ שמקריבין עולם עוסקין היו בקריאתה, ואי"כ למא הולכו לעסוק בפרשת עולם במקום הקרבתה, וכו' היה צידם להקריב עולם בפועל, 'שכ"ה חשונה יותר מלימוד פרשת העולם, כאשר מוכיח מאמרם ז"ל (מנחות ק"י) כל העוסק בתורה חטאת כאילו הקריב חטאת וכו'. משמע שנחשב רק כאילו הקריב ולא בקרבן ממש. ומא ש"אמרו ז"ל שנעשו ישראל לעסוק בתורת הקרבנות ויעלה להם בקרבן, כיוון אמר החרצן שלא היה צידם להקריב הקרבנות בפועל, וכמו שפי' הכלי יקר על הכתוב היא העולם על מוקדה כל הלילה וגו' חז"ל, וכודיע לנו הכתוב שזמן העולם כל הלילה עד הבוקר וכו' על דר' הרמז צא שזמן העולם כל הלילה עד הבוקר כך הזמן המוכן לנו שהעוסק בתורה עולם דומה כאילו הקריב עולם הוא בזמן הגלות שנמשל ללילה כי אז אריכים ישראל לשלם פרים שפחותיהם ועד הבוקר ולא עד בכלל כי בזמן שיעלה בקרבן של ישראל אז יעלו על מצבה כי פרים ממש וכו' עכ"ל.

(ה) זאת תורת העולם הוא העולם. כתב הכלי יקר ז"ל שהסכימו כל המפרשים לומר שהכתוב צא לכו"ה שכל העוסק בתורה עולם כאילו הקריב עולם וע"ז אמר ר' חת"ם תורת העולם העוסק בתורה העולם

הפרטת מלואו אין מבקשין לשמוע אלף דברי ברכות ואגדה. עכ"ל. ואי"כ לכאורה מה להם ללמוד תורת העולם, והלא כיון שהלימוד בלא הבנה, לא יחשב להם הלימוד בקרבן. לפיכך קאמר קרא לאמר ויתירא, להורות שחייבים הם ללמוד פרשת קרבנות אפילו אם הלימוד הוא באמירה בעלמא בלא צירור ההלכה, דאעפ"כ יעלה להם במקום קרבן. חז"ש רש"י ז"ל ביותר לריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כים, כלומר שהולך הכתוב לזרז שילמדו פרשת העולם אפילו במקום שאין הפרטת מלואו כים, והלימוד הוא באמירה בעלמא בלא צינת הלך, אעפ"כ יעלה להם במקום קרבן.

*

צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העולם וגו'. פירש"י ז"ל אין לו אלא לשון זיכרון מיד ולדורות אמר ר"ש ביותר לריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כים. ולריך ביאור לדברי ח"ק למא הולך הכתוב לזרז במלות עולם יותר מבשאר מלות, שכולם מוכחות לדורות. וגם לדברי ר"ש קשה למא לא הולך הכתוב לזרז גם בשאר מלות שיש בהם חסרון כים.

(ז) בזה"ק (פ' זו דף כ"ג ע"ה) איתא לו דא ע"ז רוח מסאבא, וי"ב.

(ג) במדרש תנחומא (סי' א) ד"ה לו את אהרן וגו' אמר הקב"ה קיימו מה שכתוב למעלה מן הענין ואח"כ זאת תורת העולם למא כי אני ה' אובד משפט שונה גזל בעולם (ישעיה ס"ח) אפילו בעולם מה כתיב למעלה מן הענין והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזל אשר גזל ואח"כ זאת תורת העולם וכו' אם נקשה להקריב קרבן לא תגזול לאדם כלום וכו' ואימתי אחת מעלה עולה ואני מקבלה כשתקנה כפיך מן הגזל, מה הוא הגזל דוד אמר מי יעלה בזה כ' ומי יקום במקום קדשו נקי כפים וצר לצד (תהלים כ"ד) זאת תורת העולם מי שהוא נקי כפים מן הגזל הוא יעלה בזה כי וכו' עכ"ל. ולריך ביאור להבין שאלת המדרש מה היא

פרשת הקרבנות, וגם איך הפיג משכ פחדם וכונת דעתם באמרו להם התעסקו בחורב ואין אחם יראים מכל חלב. עוד י"ב דמיון המשל שמציא במדרש לשלטון שנכנס למדינה ועמו כיתות כחות של נפשים אל הנמשל שהוא ענין הקרבנות.

(ט) בתורת כהנים פרש' א (פרק י"ח) חיתא זאת בתורה לעולם למנחה ולחטאת ולאשם ולמילואים

ולזבח השלמים מה מילואים נאמרו כללתיכון ודקדוקים בסיוי אף כולם נאמרו כללתיסים ודקדוקים בסיוי (ופירש הראש"ד ז"ל שם דוקאפו כולם למילואים מה מילואים כללתיסים ודקדוקים נאמרו בסיוי שהרי קודם שזכרם המשכן נאמר לו הכל כדכתיב צ' תלוב אף כולם נאמרו כללתיסים בסיוי) אי מה מילואים קרבן צבור אף אין לי חלב קרבן צבור יחיד מנין ח"ל ולאשם וכו' אשר נזכר ב' את משכ דבר סיוי ציוס נזוהו את בני ישראל להקריב את קרביהם זה הכבוד והמעשר והכפפת. לה' לרצות את כולם שכולם נאמרו כללתיסים ודקדוקים מסיוי עכ"ל החו"ב. וקשה כיון דמסיק לרצות כל הקרבנות כולם שנאמרו כללתיסים ודקדוקים בסיוי מדכתיב לה' א"כ אמאי איטריך לרצות כל קרבן בפני עצמו מרבייאת אחרינא, כל הני רבייזי למד לי. וגדולה מזו יש להקשות כמו שהקשו המפרשים על מה שפירש"י ז"ל צריש פרשת ואלה המשפטים וגו' כ"מ שנאמר חלב פוסל את הראשונים ואלה מוסיף על הראשונים מה הראשונים מסיוי אף אלו מסיוי, פ"ב וקשו הרי"א מרחיז וזכא"ה"ה הקדוש וכל המפרשים אמאי איטריך לרצות שהמשפטים נאמרו בסיוי, והרי רש"י ז"ל פירש צ' דבר מה שמיטה נאמרו כללתיסים ודקדוקים מסיוי אף כולן נאמרו כללתיכון ודקדוקים מסיוי כך שזיכר בחו"ב, עכ"ל. והוא כדעת ר"מ בצזחים (קט"ז ע"ב), וא"כ כיון שכבר למדנו שכל המנחות נאמרו כללתיכון ודקדוקים מסיוי פשיטא שגם המשפטים ככלל, ומאי איטריך לרצותם מדכתיב ואלה בתוספת וא"ו. ועוד בוסופו המפרשים להקשות שאפי' יומא דדברי רש"י צ' משפטים אלו צשימת ר' ישמעאל דח"ל (שם), כללות נאמרו בסיוי ופרעות צאהל מועד, נמי לא אחי שפיר, שאם נאמר דמדיקין מואלם המשפטים שכללי המשפטים נאמרו בסיוי,

הוא העולה זה עוב כמו הקרבנות העולה עצמה. וכ"כ בעל הערוך בפירפראותיו. וי"ב למד איטריך לכו למיקל מבאי קרא שכל העוסק בחורב עולה כאילו הקריב עולה, וברי בגמרא דרשין ליה מקרא אחרינא כדאי' במנחות (דף ק"י) אמר ריש לקיש מאי דכתיב זאת החורב לעולם ולמנחה לחטאת ולאשם כל העוסק בחורב כאילו הקריב עולה ומנחה חטאת ואשם, וברי קראי למד לי.

(ו) ב"ק אבא מארי זלכ"ה בקדושת י"ט פ' א' זו הביא מדרש פליאה ח"ל. שאלו תלמידיו את ר' יוסי בן קיסמא אימא בן דוד צא השיב להם זאת חורת העולה. והוא פלא.

(ז) לר"ן בפירש, וזאת חורת זבח השלמים וגו' במדרש הנחומא (ד) זש"ה אשמע מה ידבר החל ב' כי ידבר שלום אל עמו ואל חסידיו וגו' (תהלים פ"ה) אמרו חומות העולם לבלעם למד אמר הקצ"ה לישראל שיכ"ה מקריצין לו קרבנות ולנו לא אמר כלום אמר להם בלעם הקרבנות אינן חלב שלום ומי שקיבל את החורב שכתובין צב לר"ך שיקריב קרבנות אחם מתחלה פסלת חותה ועכשוו אחם מפקשים להקריב קרבנות מי שקבלה הוא מקריב קרבנות שנא' ב' עוז לעמו יתן ב' יצרך את עמו בשלום (תהלים כ"ט) לכך נאמר אשמע מה ידבר החל ומה דבר וזאת חורת זבח השלמים וכו' ולמה נא' זבח שלמים שהוא עושה שלום בין המזבח ובין הכהנים ובין ישראל וכו' עכ"ל. וי"ב הטעם שחלויס הקרבנות הקרבנות בקבלת החורב.

(ח) לר"ן בפירש זאת החורב לעולם למנחה ולחטאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים. צמ"ד (פ"ט ח) א"ר אחא חסל משל לשלטון שנכנס למדינה ועמו כיתות כיתות של נפשים אמר אחד לחבירו מה דחיל הדין שליטא ח"ל הלא פסעמא דילך טבא (דצור) וכהנהג שלך יכא עוב) ולית את דחיל מייני כך כיון ששמעו ישראל פרשת קרבנות נחיראו אמר לכן משכ אל חיראו התעסקו בחורב ואין אחם יראים מכל חלב ה"ה זאת החורב לעולם למנחה וכו' פ"ב. והוא תמוה מה היה פחדם ויראתם של ישראל ששעם

וקח שכר הכבוד הפסוק ובקבלה שחללה המלכות
שנלעוויו צהם לא היה צדדיו עולה וצפה כלל כי
היה צדשונה אחרי ילידת מלכים החמילו לקבל
מלכות במרה, ולא קבלו שם אלא שנת ודינים צדדיו
חז"ל, וכמו שאמר הכתוב שם שם לו חוק ומשפט,
אבל לא היו במלכות בהם דברי עולה וצפה. וקובש
לכרמז"ם ז"ל על פירושו שכרי נלעוו על פסח מלכים
שהיה קרבן וצפה, והשיב שהמלוכה היתה
לסבך אחרת, ושלא נלעוו עליה אלא במלכים לא
אחרי הלידה משם, עכ"ל הרמז"ם ז"ל. והאברנאל
היה דבריו והשיב עליהם, על השוואה הראשונה
שהשיב הרמז"ם ז"ל כי כוונת הכתוב לומר כי לא
זוהי הקב"ה על הקרבנות אלא כדי שצאמנעו
יגיעו ישראל להשגת הצורה יתבדך ולא יעבדו זולתו,
וישראל יצטלו כוונת זו, ולפי זה פירוש הפסוק כי
לא ניויתי את אבותיכם וגו' על דבר עולה וצפה,
היינו שלא זוהי אותם שהיה הקרבן עיקר התכלית
והכוונה, וא"כ עיקר חסר מן הספר, כי לא חסר
בכתוב כלל לאחרי כוונה נלעוו במלכות הקרבנות.
ועל הפירוש השני שפירש הרמז"ם ז"ל כי כוונת
הכתוב שלא היתה מלכות הקרבנות מלכות ראשונה
שנלעוו בה ישראל, הקשה האברנאל ז"ל מה נוגע
דבר זה לענין התוכחה שהוכיח הנביא את ישראל,
ומה להם לישראל אם הקרבנות הם המלכות הראשונה
שנלעוו בה, או שהייתה מלכות אחרת קודמת לה
והיא אחרת, כי הנה לא ימלט מהיות הקרבנות
מלכות אלוהית, בין שהיה ראשונה שניה או שלישית
מתרי"ג מלכות.

וע"כ כן פירש האברנאל ז"ל דברי הכתוב בלשון
אחר, ותוכן דבריו הוא, כי ישראל כשיצאו
ממצרים וצאו לפני ה' סיני ושמשו החורב והמלכות,
לא צוה ה' דבר מענין הקרבנות, אבל צוה סיני
האמונות והמעשים המשובחים אשר יעשו, אמנם
כאשר עשו העגל וראה ה' שרירות לבם ברע,
ובכל יום ויום יחטאו לפניו, הוצרך לתקן להם צרי
ורפואה למחלתם, ולכן צאו מלכות הקרבנות שלא
נלעוו עליהם אילו לא היו חוטאים, וזה אומרו כאן
כי לא דברתי עם אבותיכם ולא ניויתי צוה הולכי
אותם

קשה אמאי אליעזר ריבויא הרי בכלל כל התורה
הם, ואי נימא דלתי לרבות שגם פרטותיהם נאמרו
בסיני, קשה מה טעם נשתנו המשפטים מכל המלכות
שגם פרטותיהם נאמרו בסיני, וככל החזיון הזה
ובכל אלו הקושיות יש להקשות גם על דרשת התורה
בהנים ה"ל, דאמאי אליעזר לרבות הקרבנות
שנאמרו בהר סיני, הרי בכלל כל התורה הם. ולקושיא
זו רמז צדש"ה הק' בפרשתן. ותגדל מדורת הקושיא
שהתו"כ צ"ב דבר וליף מה שמיטה נאמרו כללותיה
ודקדוקיה מסיני אף כולן נאמרו כללותיהם ודקדוקיהם
מסיני. וא"כ אמאי אליעזר לרבות קרבנות שנאמרו
כללותיהם ודקדוקיהם בסיני.

בט"ר וצא אל ביאור הענין, נקדים לבאר פסוקי
ההפעה דפרשה זו בצנח"ה ירמיה (פ"ז)
שנתקשו צהם הראשונים ז"ל דכתיב. כה אמר ה' ד'
אלקי ישראל וגו' כי לא דברתי את אבותיכם ולא
ניויתי צוה הולכי אותם מארץ מלכים על דברי
עולה וצפה כי אם את הדבר הזה ניויתי אותם לומר
שמשו בקולי ואחם תהיו לי לעם וגו'. וכתב הרמז"ם
ז"ל בספר המורה (ח"ג פל"ב) שכבר קובש זה
המאמר בענין כל, שנשמעו דבריו כאילו לא ניוונו
הקב"ה על הקרבנות עולה וצפה, והרי רוב המלכות
נלעוויו בדיוני קרבנות, והשיב על זה צ' תשובות
האחד שכוונת הכתוב לומר שרצון ה' שיהיה וכוונתו
היתה שיעבדו בני ישראל ולא יעבדו זולתו, וזה
יהיה להם לאלקים וזהם יהיו לו לעם, ותכלית
מלכות הקרבנות ועבודת בית אלקינו היו בעבור
שתעלה צדיקו כוונת זאת, ובעבור זאת התחיל אלו
העבודות שהיו נעשים לע"י, וזה לעשותם לשמו,
עד שימחה שם ה' מן העולם, ותחסיים פתח
יחודו. אמנם בני ישראל צטלו התכלית הכולה,
והתחזקו במה שנעשה בעבורו, כי הם ספקו
במליכותו כמו שאמר כתבו צה' ויאמרו לא הולך
ועבדו ע"י וקטרו לצעל והלכו אחרי אלהים אחרים,
והיו צדים אל הצית ומקריבים הקרבנות ולא היו
מכוונים כוונת ראשונה שבעבור צוהם ה' בעבודת
הקרבנות.

עוד כתב הרמז"ם ז"ל לפרש הכתובים צדיקו
במאמר הכתוב צוה הולכי אותם מארץ מלכים,

העוסק בחורב "באילו" הקריב עולה וכו', משמע דס"ל שכוף רק נחשב כקרבן, אבל הקרבת קרבנות צפועה עדיפה מלימוד תורה, ועליה פליג רצא ואמר כל העוסק בחורב אינו לריך לא עולה וכו', דסבר שלימוד התורה עדיף מהקרבת קרבן צפועה, וכ"כ בהקדמה הכפר סמיכת חכמים דרצא ס"ל דחורב עדיפה מקרבנות.

והנה בכל פלוגתא בדברי חז"ל אמרין אלו ואלו דברי חלקים חיים, ורש"י ז"ל במסכת כתובות (דף נ"ז ע"א ד"ב הא קמ"ל) אסברא לן וז"ל, כי פליגי תרי אמוראי דדין או צאיכור וביחד כל חד אמר הכי מסתבר עממא אין כאן שער כל חד וחד סברא דידוי קאמר מר יכ"כ עממא לביחורא ומר יכ"כ עממא לאיכורא מר מדמי מילתא למילתא הכי ומר מדמי ליה צעינא אחריני ואיכא למימר אלו ואלו דברי חלקים חיים הם זמנין דשייך באי עממא וזמנין דשייך באי עממא מחכפך לפי שינוי הדברים בשינוי מועד, עכ"ל. וכמו כן הכא נמי נימא כי בעיקר הדבר לא פליגי ריש לקיש ורצא, אלא דכל חד מוקי לקרא במילתא אחריתא, זמנין שייך עממא דר"ל וזמנין דשייך עממא דרצא. דכנה בא פשיטא דרצא דאמר דלימוד התורה עדיף מקרבן מיירי בעוסקים בחורב לשמה, כמ"ס באב"ח כ' (פ' בחקותי) דק תורה לשמה היא מגן נגד היב"ח, גרס גם בחורב לשמה לאו כל אפיין שוין, ומדרגות שונות יש גבוה מעל גבוה, וכמו שמצינו מה רב ועולם היב כח קדושת תורתם של התנאים והאמוראים הקדושים, אשר כידודי אש מפיהם התכלו צעקס בחורב, וכמו שאמרו ז"ל (סוכה כ"ח ע"א) על יוחנן בן עזיאל שכל כך שגב מעלתו, אשר צעה עסקו בחורב, כל עוף הפורח עליו מיד נשר מלכצת שלהצח קדושת תורתו. ולריך לומר דמילתיה דרצא קאי על בעוסקים בחורב לשמה בצחינתא כמשולה ביחור, ולשיעוריה חז"ל דאמר ביצמות דף ק"ה (לדעת רש"י שם דגרים רצא) על מאמר הכתוב (שמואל א' ג) לכן נצטחי לבית עלי אם יתכפר עון ציה עלי צצח ומנחם אמר רצא צצח ומנחם אינו מתכפר אבל מתכפר הוא בדברי תורה, והכא מיירי בעוסקים בחורב לשמה בצחינתא כמשולה, כדמייתי בגמרא ע"ה, רצח דמצי

המלכות שצפרשת יתרו ומשפטים, שצבם לא לוח אותם השי"ת על דברי עולה וצצח, אלא לוח אותם לשמוע צקולו וכוח יכיה להם לאלקים וכס יכיו לו לעם. ולפי שאותם הדורות שכיו אז לא משמו ולא העו אונס וילכו צמוטות לבס כרע, רימא הכתוב צצח למח שחטאו בעגל צמוטותם שכיו מחיעלים כי צושש משח, ועל זה מפני כובד חטאתם הוטרבו למלכות הקרבנות. עכ"ל האברבנאל ז"ל. ולפי דרשת התורה הכנים ה"ל שהקרבנות נאמרו צסוי כללותיכן ופרטותיכן נסחר גם פירוש, שברי אי אפשר לומר בדבריו שלא נטעו על הקרבנות אלא אחר חטא בעגל.

גם פירש"י ז"ל שם קשה להלכו שכתב לפרש דברי הכתוב כי לא דברתי את אבותיכם וגו' ציוס הוליא אותם מארץ מגרים, וז"ל תחלת תנאי לא היתה אלא אם שמוע תשמעו צקולי ושמרתם את צריתי וכויתם לי סגולה (שמות י"ט). ע"כ. וצדך זו דרך גם כרד"ק ז"ל. וקשה שברי כיון שחלתה התנאי שהתנה הקצ"ה עם ישראל ה"ה אם שמוע תשמעו צקולי וגו', אי"כ תנאוי זה נכלל שמירת התורה כולה וגם הקרבנות בכלל.

ונראה ליישב מאמר הכתוב שנתקפו צו כל הראשונים ז"ל, על פי דרכו של האברבנאל ז"ל אך צאופן אחר, ודרך שם נפנה ליישב כל הקושיות המוצאים בתחלת הדורש. ותחלה נקדים לבאר דברי הגמרא סוף מנחות (דף ק"י) וז"ל אמר ריש לקיש מאי דכתב זאת התורה לעולה למנחם ולחטאת ולאשם כל העוסק בחורב כאילו הקריב עולה ומנחם חטאת ואשם אמר רצא האי לעולה ולמנחם עולה ומנחם מיציעי ליה (פירש"י עולה ומנחם מיציעי ליה דליכאוי משמע זאת התורה היא עולה ומנחם) אלא אמר רצא כל העוסק בחורב אינו לריך לא עולה ולא מנחם ולא חטאת ולא אשם (דהכי משמע זאת התורה לעולה כלומר צמקס עולה למנחם צצציל המנחם כגון לבס צצצילכם כלומר התלמוד תורה מכפר על עוונותינו) ע"כ.

ולכאורה אין מובן צמאי פליגי ר"ל ורצא, שברי לתרווייכו חשוב לימוד התורה כקרבן, וכצח צעיון יעקב שם לבאר מחלקותם דריש לקיש קאמר כל

נאמרו להם הקרבנות בסיני, וכלל מפורש בחזרה
 כהנים שנאמרו הקרבנות כולם בסיני כללית
 ודקדוקית. ונראה לומר עפ"י מה דאיתא בגמרא פ"י
 (דף ה' ע"א) דפריך למימרא דאי לא חטאו ישראל לא
 כזו מייתי ובהכרח פרשת יצמון ופרשת נחלת ומשני
 על חטאי ומי כתיבי קראי על חטאי אין דכתיב אמר ר"ל
 וכו' הוא דאמר כי האי חטא דחטאי ר' יוסי אומר לא
 קבלו ישראל את החורב חלל כדי שלא יבא מלאך המות
 שולט בהם שנאמר (תהלים פ"ב) אני אחרתי אלבים
 אחם וצני עליון כלכם חנלחם מעשיכם אכן כאשר
 תמותון, ע"כ. ולריך לומר דכא דפריך בגמרא ובהכרחי
 פרשת יצמון ופרשת נחלת כבי פירושו דאף שראש
 חכמתו יתבאר שפחיתים ישראל לחבל למימר שעל שם
 עליהם גזירת המיתה, מימי ליכא למימר שעל שם
 שפחיתים לחטא נאמרו להם דבר סיני פרשיות אלו,
 שכרי החטא הוא דבר החלוי בנחירה, ודבורו יתבאר
 מכריח את הבחירה, נמצא כי אילו נאמרו להם
 פרשיות אלו בנחית ציווי מוחלט היו מוכרחים לחטא
 וע"כ משני בגמרא שנאמרו להם ע"ת, כזו שלא
 להכריח את הבחירה. ובהם לפי מה שנחבאר בדברינו
 לעיל כי כאשר עמדו ישראל על ה"ם היו בנחית
 עליהם כ"כ שלימוד תורתם היה חשוב יותר מקרבנות
 ח"כ תקשה בקושיה הגמרא על הא דדריש בח"כ
 שנאמרו לישראל דיני הקרבנות בסיני כללית
 ופרטותיהם, וקשה האין נאמרו על הקרבנות וכלל אילו
 לא חטאו לא היו לריכים לקרבנות כלל, כי תורתם היתה
 עדיפה מקרבנות, ולכאורה דבורו יתבאר שזה על
 קרבנות מכריח את הבחירה שיחטאו. ועל כרחק עלינו
 ליישב דברי הח"כ דמשני בגמרא, ונאמרו שגם פרשיות
 הקרבנות על חטאי נאמרו, שאם יחטאו ויפלו ממדרגתם
 ולא יחשב לימוד תורתם כקרבן, אזי יקריבו קרבנות
 בפועל. נמצא כי כאשר נאמרו להם דיני קרבנות דבר
 סיני לא נאמרו בחזרה ציווי, אלא על חטאי אם יחטאו
 ויפלו ממדרגתם, ורק אחר שחטאו ויפלו ממדרגתם,
 ולא נחשב להם לימוד החזרה יותר מקרבן, חל עליהם
 ציווי הקרבנות.

עלי קאחי (אשר נגזר עליהם למות בני י"ח) וע"י
 עמקם החזרה חיה ארבעין שנים, ועל בחינה גבוהה
 זו של תורה לשמה הפיד הכנה ר"מ (אבות פ"י מ"א)
 כל העוסק בחזרה לשמה זוכה לדברים הרבה.

ברם זעירין אינון שזוכין להשיג בחינה עליונה זו של
 תורה לשמה, וכמ"ש המכנה"י ז"ל (בשקדמותו
 לען חיים) אם יאמר לך אדם שלמד תורה לשמה הכנה
 ר"מ מכתבו כי אין אינון הדברים הרבה שזכה להם.
 אלא יש מדרגות בחזרה לשמה בבחינה קטנה יותר,
 ועליהם קאמר ריש לקיש כל העוסק בחזרה כאלו
 הקריב עולה ומנחה וכו', ולא כעולה ומנחה ממש,
 ואף שגם ריש לקיש מייירי צעוסקים בחזרה לשמה,
 אך כיון שאינה בבחינה מעולה כל כך אינה חשובה
 אלא כאלו הקריב קרבן. נמצא כי לא פליגי ריש
 לקיש ורבה, אלא דרבה מייירי צעוסקים בחזרה לשמה
 בבחינה גבוהה ביותר, על כן אמר אין נריך לא עולה
 ולא מנחה וכו', וריש לקיש נמי מייירי צעוסקים לשמה
 אך לא במדרגה גבוהה כ"כ, ועל כן הוא רק, כאלו"י
 הקריב קרבן.

וע"פ פי אמרנו יש להוסיף נוסף ולחת מוב עטם
 לדברי האבדנאל ז"ל, שכתב לפרש דברי הכתוב
 שקודם חטא העגל לא נאמרו לישראל להקריב קרבנות,
 ורק אחר שחטאו צעגל נאמרו בקרבנות, כי צעת
 שעמדו ישראל על הר סיני פסקה זוכתון וחזכו
 אצריהם, וודאי הוא שכן קדושת תורתם היה רב
 ועלום, ועסקו בחזרה לשמה בבחינה כמשולש
 ביותר, ועל כן לא היו זקוקים לקרבנות, כי עסק
 החזרה במעלה עליונה זו עדיפה מקרבנות, כדאמר
 רבה כל העוסק בחזרה אין נריך לא עולה ולא מנחה
 וכו', אבל אחר שחטאו צעגל נפלו ממדרגתם ואבדו
 מעלתם, וכבר לא זכו לעסוק בחזרה לשמה בבחינה
 גבוהה כ"כ שחיה נבחרת תורתם מנחה, אלא שעסקו
 בחזרה בבחינה פחותה מה, שנחשב להם עסקם בחזרה
 רק כאלו הקריבו קרבן, על כן נאמרו להקריב קרבנות,
 כי הקרבנות קרבן בפועל עדיפה מלימוד החזרה בבחינה
 זו.

וע"פ פי זה יתפרשו לנו היטב דברי הכתוב כי לא דברתי
 את אבותיכם ולא ציוויתים ביום הוליתי אותם
 מארץ מצרים וכו' על דבר עולה חזנה. והכונה כי לא

אך בדברינו עדיין לא עלתה ארוכה להם שהקנינו על
 פירוש האבדנאל ז"ל, דאין אפשר לומר שלא

נאמר להם מִנְחָה הקרנות כבר סיני בדבור של לוי, שְׂכָרֵי הָיוּ אֵלֶּה בְּמִדְבָּרָה עֲלִיזָה שֶׁלָּהּ הוֹאֲרָה לְקִרְבָּנוֹת, וְלֹא נִאֲמַר לָהֶם אֵלֶּה עַל תְּנָא, וְכִי דָּבָר הַנִּבְּיָא זָכַר חֻכְמַת מוֹסֵר לְיִשְׂרָאֵל, שְׁמוּנִיתִים בְּרָמָה שֶׁלָּהּ זָכוּ לְלִמּוּד תּוֹרָה לְשִׁמְחָה שֶׁחֵבִידָה חֲשׂוֹבָה יוֹתֵר מִקְרָבָנוֹת, וְעַל כֵּן הוֹאֲרָה לְקִרְבָּנוֹת בְּפֹעֵל.

וע"פ פי ז' י"ט ליישב מה שקשה על ה"כ" (קושיא ט') אֲמַאי רִיבִי רִבְנִי שֶׁהִקְרָבָנוֹת נִאֲמָרוּ בְּסִינִי וְהָלָא הַתּוֹרָה כֹּלָּה נִאֲמַר בְּסִינִי וְגַם קִרְבָּנוֹת כִּלְכָּל וְלִדְבָרֵינוּ א"שׁ כִּי הוּא אֲמִינָה דֹּאֵף שֶׁהַתּוֹרָה נִאֲמַר בְּסִינִי, מִיָּמָה יֵלְאוּ קִרְבָּנוֹת מְכֻלָּם, לִפִּי שֶׁלָּהּ הוּא שִׁיךְ בְּצִיבָה עֵינִין הִקְרָבָנוֹת צֶעֱת מִיָּת, שֶׁחֵבִידָה תּוֹרָתָם בְּצִיבָה גְדוּלָּה יוֹתֵר מִקְרָבָנוֹת, עַל כֵּן אִיִּשְׁרָיִךְ רִיבִינָה יִתִּירָה שֶׁאֵף קִרְבָּנוֹת נִאֲמָרוּ בְּסִינִי, אֵלֶּה שֶׁנִּאֲמָרוּ עַל תְּנָא, כְּדִי שֶׁלָּהּ יִהְיֶה הַדִּיבּוּר מְכַרֵּחַ אֶת הַבְּחִירָה. וְכֵּן שֶׁנִּאֲמָרוּ לָהֶם הִקְרָבָנוֹת בְּסִינִי וְלֹא הִמָּתִין הַקִּבְצָה לְנוֹחַם עַד עַתָּה שִׁתְּחִיבּוּ בָּהֶם אַחֵר הַכְּטָא, יֵשׁ לומר בְּפִשְׁטוֹת כִּי לִפִּי שְׂדוּר הַקִּבְצָה זָכַר סִינִי הִיךְ בְּצִיבָה גְּבוּרָה בְּיָתֵר, בְּקוּלָּה וּבְרָקִים וְהַבְּחִירָה אֶלְקוּת וּפְלָאָה, עַל כֵּן נִאֲמַר לָהֶם אֵלֶּה אֵף פֶּרֶשֶׁת הִקְרָבָנוֹת בְּהַבְּחִירָה ז', אֵךְ לֹא נִאֲמָרוּ לָהֶם בְּצִיבָה לְוִי אֵלֶּה עַל תְּנָא. וְגַם יִתִּישַׁב מִה שֶׁהִקְשִׁינוּ דֹּאֲמַאי אִיִּשְׁרָיִךְ בְּח"כ לְרֹצֵחַ כָּל קִרְבָּן וְקִרְבָּן בְּפִנֵּי עֲמָנוּ, הֵא בְּסוֹף מִרְצֵה כָּל הִקְרָבָנוֹת מִדְּכָחִיד לְהַקְרִיב אֶת קִרְבָּנֵיהֶם ל' גּוֹ', וְהִשְׁתָּה א"שׁ דְּאִי מִהֵמָּה הוֹי"א שֶׁלָּהּ נִתְּרָבוּ רַק הִקְרָבָנוֹת שֶׁאִינֶם צָאִים עַל חֲטָא, שֶׁאִינֶם מוֹרִים כִּי"ב בְּהִכְרַת שְׁעִידוֹת יִשְׂרָאֵל לְחֲטָא, אֵלֶּה שֶׁלָּהּ יִהְיוּ בְּצִיבָה גְּבוּרָה כִּי"ב שֶׁחֵבִידָה תּוֹרָתָם חֲשׂוֹבָה מִן הִקְרָבָנוֹת, אֵלֶּה הִקְרָבָנוֹת הַבָּאִים עַל חֲטָא לֹא נִאֲמָרוּ בְּסִינִי, שְׂכָרֵי הָיוּ בְּמַעֲלֵה עֲלִיזָה וְלֹא הָיוּ עֲלִילִים אֵלֶּה לְחֲטָא, קָמַל רִיבִינָה יִתִּירָה שֶׁגַּם אֶחָד קִרְבָּנוֹת בְּסִינִי נִאֲמָרוּ, אֵלֶּה שֶׁלָּהּ נִאֲמָרוּ בְּצִיבָה כִּי אֵם עַל תְּנָא.

ובדרך זה יוצארו גם דברי המדרש תנחומא (ד) ר'א' כמה חביבה תורה לפני הקב"ה וכו' שיאמרו לבני ישראל ויתעסקו בקריאת העולה שאעפ"י שמקריבין עולה עוסקים היו בקריאתה וכו'. כי נחצאר לעיל שאם זוכים ללמוד תורה לשמה כראוי תורתם חשובה מקרבת, ועל כן נאמרו לעסוק בתורה במקום קרבן, אלא לפי שיש לחוש שמא לא יזכו למדרגה שהתא תורתם עדיפה, לכן נאמרו להקריב קרבתם בפועל, וגם מלימוד התורה אל יניחו ידם, כי שמא יחו ותהיה תורתם חשובה מקרבת.

ובבחינה זו פירשנו דברי רש"י ז"ל בריש פרשת ויקרא על התורה הכתוב וידבר ה' אליו מאהל מועד

ובדרך זה יתבאר גם המדרש (קושיא ח') בשעה ששמעו ישראל פרשת הקרבות נחירא וכו'. דכנה מדברי הכתוב זאת התורה לעולה למנוח וללמד שכל העוסק בתורה אינו לריב עולה ומנוח וכו', כדורש רבא. ובין ששמעו ישראל פרשת הקרבות ונדע להם שאפשר ללכת ידי חובת הקרבן בלימוד התורה, כדורשין מאת התורה לעולה וגו', המה ראו כן

לכם כדרך שקרב לר' יוחנן שבוען מניח אורייתא ולא ידע וכו', ע"כ הכלי יקר ז"ל והנה הכלי יקר ז"ל העתיק דברי הירושלמי בלשון דעתא בלשון תליא ולבא בכיסא תליא, אמנם הירושלמי שלפנינו הגירסא כל האברים תלויים בלב והלב תלוי בכים. ובאמת זה הוא אחת היא כי חסרון כים מאבד דעתו של אדם, ואם אין בו דעת עלול הוא לחטוא כמ"ש הרמב"ם ז"ל (הא"ב פכ"ב ה"א) אין בהרבור מאי אלא בלב הפניו מן הכחמה. נמלא כי שתי הנוסחאות בדברי הירושלמי עולות בקרב אחד, כי ע"י חסרון ממונו אבד ענה מלבו ויסרח חכמתו ודעתו, וכאשר אין דעת ותבונה בלבו לחשוב מחשבות בתורה הקדושה, מתגבר עליו הילר וכלי המעשה גומרים, וזה ליד חטא בפועל, נמלא כי אבריו וגם דעתו תלויים בלב. ועל כן הורך הכתוב לזר במקום שיש בו חסרון כים, כי ע"י חסרון כים עלול הוא לבא ליד מחשבות עבירה, ועליו להקריב עולה כדי לכפר על יצר מחשבות לבו, בערם יתגבר עליו הילכ"ר ויסיתו לעבור עבירה בפועל.

אמנם עוד לאלוקי מילין לפרש דברי ר"ש ביומא נ"ך הכתוב לזר במקום שיש בו חסרון כים באופן אחר, והנה מודעת זאת אשר כדי שיוכל האדם להשיג דרך האמת בתורה"ק עליו לזכר לבו ולעבור מכל שמן עון ואשמה, והעטם כי לימוד התורה הקדושה תלוי בצניות בלב, וכדאיתא בקבלת רבתי (פ"א י"ז) ע"כ"פ (שם ה) כל הנחלים הולכים אל הים כל התורה שאדם לימד אינה אלא בלב, ע"כ. ולכן כאשר לבו אינו עובד לא יוכל להגיע להשגה אמיתית בתורה"ק. ועוד שהרי מבואר הירושלמי ודעתא בלשון תליא, ועל כן כאשר לבו פונה ללכת אחרי ענה יליר, גם דעתו והבנתו מושגת מהשגה אמיתית בתורה. והנה מן הדברים אשר חייב האדם להזכר בהם כדי לשמור על עברה לבו וללילות דעתו, הוא שיהיה זהיר מקבלת שוחד, כאשר הכתוב מעידו כי השוחד יעורר עיני חכמים (דברים ע"ז) והעטם שהשוחד מביא ליד סמיות עינים ויזן על פי מה שאמר ז"ל (כתובות ק"ה ע"ב) מאי שוחד שוחד חד ופירש"י ז"ל הנותן והמקבל נעשים לב אחד, ע"כ. הרי כי ע"י לקיחת השוחד לבבו פונה מדרך האמת והוא מאדיר רשע בריצו, וכיון שלבו אינו עובד חשך גם מאחור שכלו, כי דעתו וכל אבריו תלויים בלב.

לאמר פירש"י ז"ל לאמר לא ואומר לכם דברי כבושים צעניכם הוא נדבר עמי וכו', ע"כ. והקשו המפרשים שאין אלו דברי כבושים אלא דברי שבה וגדולה לישראל שהקב"ה מדבר עמו בצבורם. ולדבריו יוזן כי מה שנתנו מה לאמר לכם פרשת הקרבנות הם הם דברים הכובשים לבו של אדם, שהרי אילו היו זוכים לעסוק בתורה לשמה כראוי, לא היו זקוקים לקרבנות, אלא שענותיהם גרמו שאבדו מעלתם, ולא זכו שיהיה עסק תורתם נבחר לה' מחבת. וזהו אומרו לכם צעניכם הוא נדבר עמי, כלומר כי לא בגיני נטויותי על פרשת הקרבנות, שהרי משה נשאר תמיד בצניות הגבוהה שהשיג בשעת מ"ה, וזה ללמוד תורה לשמה בצניות הגבוהה ביותר, עד שחששם זה כ"כ שנקרעת התורה על שמו, וא"כ הוא לא היה נר"ך לקרבנות כלל שהיה תורתו חשובה מקרבנות, אלא ללמוד על מעשה הקרבנות בשביל ישראל שלא זכו לצניות זו בעסק התורה, ודברים אלו נוקדים ויורדים חדרי בטן וכבושים לבו של אדם לחשובה, בראותו מה החטא גורם, שאבדו מעלתם ולא זכו לעסוק בתורה כראוי.

ולבא אל ביאור שאר המדרשים והדקדוקים כה"ל נקדים מה שכתב הכלי יקר ז"ל לפרש דברי ר"ש ביומא נ"ך הכתוב לזר במקום שיש בו חסרון כים. עפ"י מה דאיתא הירושלמי (תרומוס סוף פ"ח) מעשה דר' יוחנן דאבד ליה כיסאח (הכיס של מעות) וצפון מנייה אורייתא ולא ידע אמרין ליה וכי מפני דאבד כיסאח אבד דעתך אמר להו דעתא בלשון תליא ולבא בכיסא תליא. מכאן ראינו שחסרון כים יכולל חכם ויאבד לב מתנה אשר נתן לו אלקים לחשוב בתרומת עץ חיים וכו', ולפי שכל פרשה זו נזויה אל הכהנים לאמר לדורות ללמדם תורת הקרבנות והלימוד הוא מסתמא בזהם כהר"ל (חגיגה ז' ע"א) מה אני בזהם אף אתם בזהם. ועוד שבהכנים אינם עשירים כי אין להם חלק בצאר, וארוחתם דבר יום ביומו מן שלחן גבוה, ומחמת חסרון כים שבהם חיישינן שמא יאבדו דעתם התלויים בכים, ע"כ בא לרמז ואמר לו לו את אברך ואת בניו לאמר, היינו לאמר לדורות ללמדם זאת תורה הטובה, וכן כל זאת תורה הנאמרים בזה הפרשה, כי הכל תורה כהנים הוא וכו', ע"כ בא לרמז לחק לבם בתורה ה' ללמדם לדורות, ושלא יקרב

חמים ואימתו היא נאמנה בשעה שהיא יולאה מפי נאמן, ע"כ. ולכאורה ל"ב מה לנו מפי מי יולאים הדברים, והלא אין הוא אומר דברי עמו אלא דברי תורה, ועל כרחק לומר כמו שכתבנו כי מי שאינו חמים ואמן היינו שלבנו פנה מדרך האמת והוא משוחד מגישותיו, גם כאשר ילאו דברי תורה מפיו, אין הדברים תמימים ואמנים כי הוא מסלק דרכם ומספק דברי חלקים חיים, לפי שאינו אומרם במקומם ובזמנם. אשר ליוחה התורה לעשותם.

דיוצא מדבריו כי כדי שיוכל האדם להשיג דבר אמת בתוכו"ק עליו לעבור לבו, וכדי לעבור לבו צריך הוא להקריב עולה המכפרת על הרכווי כלל, ואפי' הרכווי ע"ז שבתורה תורה זהם לנרף. מתעבת ע"ז למעשה כאמרו ז"ל (קדושין מ' ע"א) אעפ"כ מתכפרים הם ע"י קרבן עולה, כדאיתא במד"ר פרשה זו (פ"ז ג) חרש"י לעולם אין העולה צאה אלא על הרכווי כלל וכו' ממי אחר למד מציוו של איוב בתחלה והכלו בניו ועשו משתה (איוב ח) וכו' והשכים בצוקר והעלה עולות מספר כולם וכו' כשכחו אומר כי אחר איוב חולי חטאו בני וזרכו חלקים בלצם הדא אחר אין העולה צאה אלא על הרכווי כלל, ע"כ. הרי מבואר כי הקריב איוב עולות לכפר על חשש הרכווי ע"ז של בניו, כדכתיב חולי חטאו בני וזרכו חלקים בלצם. הרי ש"כ גדולה הכפרה המושגת ע"י הקרבת עולה, שהוא מכפרת אפי' על הרכוים וספקות באמונה ח"ו, ועל כן זו היא הדרך שיגיע האדם להשגת אמיתות בתוכו"ק.

ועפ"י זה יש לבאר הכתוב זאת תורת העולה, פירוש כדי שיוכל האדם להגיע למדרגה שיחשב לימוד תורתו כהקדבת עולה ויותר, הוא העולה, עליו להקריב קרבן עולה כפועל לכפר על הרכווי לבו, וכאשר יהיה לבו זך ונקי, אזי תהיה תורתו חשובה מקרבן, ועפ"י זה יוצנו גם דברי הכו"ק ה"ל (אות ב') לו דא ע"ז כלומר שיוצא תורה להקריב עולה לכפר גם על הרכווי ע"ז כמבואר במדרש ה"ל, וע"י שיהיה לבו צר ונקי מהרכוים יוכל להגיע לבחינת זאת תורת העולה, שתחשב תורתו כקרבן.

ובדרך זה מיושב גם מה שהקשינו על מה שפירשו הכתובים (קושא"ה) דברי הכתוב זאת תורת

ולא זאת בלבד שהמקבל שומד אינו רואה את האמת בתוכו"ק, אלא שהוא מעוות ומסלק את דברי התוכו"ק עצמם, וכמו שציארנו כונת רש"י ז"ל שפירש במאה"כ כי השוחד וגו' ויסלק דברי לדיקים, דברים המאזקים משפטי אמת, ע"כ. ולכאורה כיצד אפשר לסלק את דברי התורה הקדושה, וברי כיון שהוא משנה זהם מדעתו אפילו בקו"ל של י"ד נגד קבלת חז"ל אין אלו קרויים ד"ת אלא דברי עמו, וא"כ אין זה מסלק דברים המאזקים ומשפטי אמת, אלא מחליף ד"ת בדבריו הכדוריים. ולמה פירש"י ז"ל שהוא מסלק דברים המאזקים, שמשמעו שאינו אומר דברי עמו אלא שאומר ד"ת ומסלפם.

ופירשנו (ע"י) בדבריו לעיל פרשת נח דף קכ"ד באור) דכח בתוכו"ק מנא"ם מלות הפניות אשר פועלים מלה להשתמש במדה זו ופעמים לאחז בשכנגדה, ועל האיש הישר וזך הלבב לשקול במאזני שכלו, אימת העת לקרב המדה ואימתו עת לרחקה, כגון בציון לה"ר שבתמירה תורה מאד, אך לא בכל עת ובכל זמן צריך האדם לנזור לשגור ולהאט דומיה, אדרבה נגד משנאי ה' חייב האדם להשתמש במדה הפכית, להתקועט עמהם ולשנאותם ולהוכיחם על פניהם, וגם לגלות חרפתם בקהל רב, למען ידעו להבדל מעושי רשע, כמאה"כ (תהלים קל"ט) הלא משנאיך ה' אשנא ובמחשבותיך אתקועט תכלית שגאה שנאמרים וגו'. אמנם מי שדעתו משוחדת בשוחד ממון או שהוא משוחד מאשר נגיעות ותאוות, וכמ"ס בתוכו"ל אין לך משוחד יותר ממני שמשוחד מתאוותיו ולוונותיו ע"כ. אזי ינאל אמתלה וסמך לדבריו מן התורה, ויענה ויאמר שאסור לפנות פה נגדם משום עון לה"ר ושגאת הם וכדומה, נמלא כי אין הוא אומר דברי עמו, שהרי הוא מצא סמך לדבריו מן התורה, אלא שהוא מסלק דברי חלקים חיים, היינו שהוא אומרם בזמן שהתורה נזוהר לעשות להיפך. וזאת כונת רש"י ז"ל שהוא מסלק דברים המאזקים, פירוש את הדברים המאזקים עצמם הוא מסלק ומעוות, ע"י שהוא מתנהג זהם כהיפוך כוונתם. ומאזני סמוכין לפירוש זה כמה שדרשו ז"ל (בילקוט תהלים רמז תרע"ד) עה"פ תורת ה' תמימה וגו' עדות ה' נאמנה וגו' (תהלים י"ט) וז"ל, אימתו היא תמימה בשעה שהיא יולאה מפי

וצר לצב, פירוש אימתי האדם בגדר נקי כפיו מגזל, אם הוא צר לצב שלבו נקי מכל מחשבות ועויות אל הרע, הרי ראוה כי כל זמן שיש לאדם נטייה אחרי זלעזע, אף שלא נכשל בגזל ממש, אין הוא קרוי נקי כפיו מגזל, ומכאן ראי' שכל זמן שלא נקה האדם כפיו לגמרי ממנון שגא לידו שלא בדרך יושר, לא יתקבל קרבנו לרצון, ואין לו השגה אמיתית בתוכיך.

וכרי לצאר דברי המדרש תנחומא (קושיא ז) ששאלו אומות העולם את בלעם הרשע מדוע לא נעשו גם הם להקריב קרבנות והשיבם מי שקבל את החורב לרץ שיקריב קרבנות וכו'. נראה לומר דכונן איתא בירושלמי (מכות פ"ג כ"ו) שאלו לחכמה חוטא מהו ענשו אל חטאים תרדוף רעה (משלי י"ג) שאלו לנבואה וכו' אל הנפש החיוטת היא תמות (יחזקאל י"ח) שאלו לחורב חוטא מה ענשו אל יצא אשם ויתכפר שאלו להקדיש אל יעשה תשובה ויתכפר לו, ע"כ. המורס מה כי החכמה והנבואה לא הסכימו שחטא חקיה לחטאים, ורק התוכיך אמר שיועיל קרבן, וא"כ מובן שפיר מה שהשיב בלעם' מי שקבל את החורב לרץ שיקריב קרבנות, שהרי רק התוכיך הסכימה שיועיל קרבן, אבל אחס מתחלה פסלתם אותה, וא"כ אין לכם חלק ונחלה בתורה הקדושה, ומה תועיל לכם הקרבת קרבנות לכפר על חטאיכם.

ועתה נצא לצאר דברי המדרש פליאה (אות ו') שאלו תלמידיו את ר"י בן קיסמא אימת בן דוד צא השיב להם זאת תורת העולה. ונקדים דברי הגמרא סנהדרין (ז"ט ע"א) ע"פ כי יום נקם בלבי ושת גאולי צלה (ישעיה ס"ג) מאי יום נקם בלבי א"ר יוחנן בלבי גליתו לאיצרי לא גליתו רש"ל אמר בלבי גליתו למלאכי השבת לא גליתו, ע"כ. ופירשו חכמי האמת (תיקוני זוהר חב"א ע"ה ע"ב) כי יש נשמות לדיקים שהם צנחית לב, וישנם נשמות לדיקים שלא השיגו מדרגה גבוהה זאת והם צנחית שאר איברים שאינם חשובים כמו בלב. ח"פ הגמ' בלבי גליתו היינו לדיקים שהם צנחית לב גילה הקב"ה קץ הגאולה, לאצרי לא גליתו, הם הדיקים שהם צנחית שאר איברים, להם לא נתגלה סוד הגאולה. וכאשר מיניו יחידו סודות מן הדיקים שנתגלה להם סוד הגאולה

העולה הוא העולה שכל הלומד תורת עולה כאלו הקריב עולה. ולכאורה הוא כמיותר שהרי חז"ל (מנחות ק"י) דרשו זאת מדכתיב זאת התורה לעולה וגו', ולדברנו א"ש כי הולך הכתוב לגלות לנו זאת גם בפרשת עולה, דאי מהתם הוה אמינא שלימוד התורה בכל מצב שהוא חשוב במקום קרבן, על כן הודיענו הכתוב כי רק אם קדם ללימוד התורה הקרבת עולה, והיינו שטבר וזיכך לצב ממחשבות רעות, אזי תשובה התורה הקדושה בקרבן, אבל כל זמן שלא נתכפר לו על הרכורי לבו, לא יוכל להשיג דעת תורה אמיתית.

ולדרבנן מוצארים היעז דברי ר"ש ביותר לרץ הכתוב לרץ במקום שיש צו חסרון כיום. דכונן נתבאר כי כוונת הכתוב לומר כי לא יוכל האדם להשיג השגה אמיתית בתוכיך עד שישב בתשובה שלמה על הרכורי לבו, ויקריב עולה לכפר עליהם. וכבר קדם בדברנו לעיל כי מי שהוא משובד ע"י צלע ממנו וכדומה לא יוכל לצא לידו עברת לבו, כי לבו פונה אחרי זלעזע, וא"כ אין חפץ לה' בקרבן הבא לכפר על הרכורי לבו, אלא א"כ יחבר מקבלת שוחד ומלגעות אחרי הצלע, ועל כן קאמר ר"ש ביותר לרץ הכתוב לרץ במקום שיש צו חסרון כיום, שהרי כדי שיראה קרבנו לפני ה' לכפר על הרכורי לבו ולהשיג השגה אמיתית בתוכיך עליו להזכר מקבלת שוחד, ועולה לו הדבר בהפסד ממנו, על כן הולכה תורה לרץ על כך ביותר.

וגם יתבאר לנו בדרך זה דברי המדרש תנחומא (קושיא ג') וכו' ואימתי אחס מעלה עולה ואני מקבלת כשתתקרב כפוך מן הגזל מה הוא הגזל דוד אמר וכו' נקי כפיו וצר לצב וכו'. ולכאורה שאלת המדרש תמומה וכי לא ידע מהות הגזל. אמנם על פי מה שנתבאר לעיל שלא יראה קרבן עולה לפני ה' לכפר על מחשבות לב האדם, אלא עיבר לבו מכל פנים, על כרחך לומר דמה דאיתא במדרש אימתי אחס מעלה עולה ואני מקבלת כשתתקרב כפוך מן הגזל, אין הכונה רק על גולה בידים ממש, אלא כל ממנון שגא לאדם שלא ביושר הרי הוא כגלל זה. וזו היתה שאלת המדרש מה הוא הגזל, כלומר עד כמה הוא גדר הגזל המונע את הקרבן מלהתקבל, וע"ז הוא מפרש דוד אמר מי יעלה צבר ה' וגו' נקי כפיו

כאמרם ז"ל (פסחים נ"ו ע"א) הוצא דרש"י פ' ויחי) עה"פ האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים (בראשית מ"ט) ציקש יעקב לגלות לבניו קץ הימים ונחלקה ממנו שכניה וכו', ע"כ. הרי שהוא צעמנו ידע זמן הגאולה אלא שלא ניתן לו רשות לגלותו. וכן דניאל נצטוו וחתה דניאל סתום הדברים וחתום הספר עד עת קץ (דניאל י"ג) משמע שהוא עצמו ידע סוד הגאולה אלא שנצטוו להעמימו ברומ. והנה זה ודאי כי באדיקים הקדושים שזכו להיות צנחנים לב עשרו וזכרו לבם מכל שמן פגם, ועל כן כאשר שאלו תלמידיו את ר"י בן קיסמא אימתי בן דוד בא, השיבם זאת תורת בעולה, פירוש כדי שיוכלו להשיג מדרגה עליונה זו להשיג סוד הגאולה עליהם להיות צנחנים לב, וכדי להשיג צנחניה זו עליהם להקריב עולה לכפר על מחשבות לבם.

אז יאמר לפרש דברי המדרש פליאה ה"ל בהקדם מ"ש ק"י זל"ה צ"ע לב (פ' ויחי) ח"ל שמעתי ממחלוקת ששמע ממורו הרב הקדוש מלובלין שאמר צדיק אחד מפי אלי' ז"ל לפרש (סנהדרין ל"ז ע"ג) אין בן דוד בא עד שתכלה פרוטה מן הכיס, היינו שלא יתפלל כאח"י על הפרט מה שצריך לו לבדו כ"א על הכלל כולו ולא לבקש רחמים, היינו עבור גלות השכינה כביכול, והיינו שתכלה פרוטה הפרטיות מכם הלב, עכ"ל ז"ל. ואעפ"י שהפירוש הפשוט בדברי הגמרא אינו כן, מ"מ כמה זמנים ופקידות ית, ויהי גם זמן שהיה הפירוש צו שח"א שחצא הגאולה עד שיכיר ישראל במדרגה כזו, שלא יתפללו על זרכי עמם כלל כי אם על כבוד השכינה הקדושה שגלה. ובצנחניה זו הוא ציבור הענין צמה שכתב הכעש"ט הקדוש ז"ל באגרתו לגיסו הגב"ק מוכר"ר גרשון קיטובער זל"ה הנדפסת בסוף ספר פורת יוסף ח"ל שס. עשיתי עליה נשמה וכו' ושלחתי את פי משיח אימתי קאחי מר וכשיב לי בואת חדע צעת שיתפרסם לימודך ויתגלה בעולם ויפוצו מעיינותיך חוצה מה שלמדתי אותך והשגת ויוכלו גם כמה לעשות יתודים ועלויות כמזך וכו' ולא ניתנה רשות כל ימי חיי לגלות זאת ובקשתי עבורך ללמד אותך ולא בורשיתי כלל ומושבנע ועומד אני על זה,

עכ"ל הקדוש. והנה זה ודאי שאין להעלות על הדעת שהיום יכולים להשיג מדרגה זו שאמר משיח להצטל שם טוב הקדוש, כי אם צדורו לא זכו למדרגות אלו, ק"י צדורו השפל, ולאפוקי מדעת השופים הסוברים כי היום יתקיים זה שיפוצו מעיינותיו חוצה, אלא שהצדורים נאמרו על דורו של הכעש"ט הקדוש, שאלו היו זוכים להשיג מדרגותיו היחב הגאולה, כמו שאמר לו משיח, אבל עתה כבר חלפו ועברו זמנים אלו, וצבצבו זאת צנח הגאולה. והוא ע"ד דאיתא בגמרא (סנהדרין ל"ח ע"א) ששאל ר' יהושע בן לוי את משיח לאימתי אחי מר ש"ל היום ופירש לו אליהו ז"ל צדורו הכי אמר לך היום אם צקולו תשמשו, (תהלים ל"ח), ע"כ. פירוש כי היום אז זמן פקידה ואילו היו זוכין היה בא באותו יום בצנחניה אחישנה, וכמו כן הוא צמה שאמר משיח להכעש"ט הקדוש כי היום אז עת רצון לגאולה אילו זכו למדרגה זו, אבל עתה הוא כבר צעתה וכלו כל הקיפין ועדיין בן דוד לא בא בצנחנה אלו המינים והכופרים המעכבים ביאחו, אמנם אם יעברו ישראל לבצם ויעשו תשובה מיד יבא משיח כמ"ש הרמב"ם ז"ל (פ"ו מהלכות תשובה הלכה ה) אין ישראל נגאלין אלא בתשובה וכבר הצטווה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותם ומיד הן נגאלין וכו' עכ"ל.

וע"פ פי זה יתפרשו דברי ר"י בן קיסמא לשאלת תלמידיו אימתי בן דוד בא השיבם זאת תורת בעולה, ורמז להם צמח שאמר שיוכלו כל הקיפין אין הדבר תלוי אלא בצנחניה הלב ופתשובה, ועל כן אמר להם זאת תורת בעולה, כי הבעולה על הכרורי הלב, וצמח תלוייה הגאולה. וזאת אפ"ל צכוונה רש"י ז"ל אין זו אלא ציור מיד ולדורות, כי בענין חיקון הלבצות צריכין לזה מיד ולדורות, שלא יכשלו בדעות נפסדות המעכבות את הגאולה. וזכרה לעבר לבצנו ולראות צישועת כל ישראל ושמתחם וצכתגלות כבוד שמים עלינו צ"א.

*

אז יאמר לפרש דברי המדרש שאלו תלמידיו את ר"י בן קיסמא אימתי בן דוד בא השיב להם זאת תורת בעולה, דהנה בענין הגאולה אסור לבני אדם

לאמירת הפה, כי דין גרמא דעלירא שגאולה מתעכבת שכולים צדק השקר ומקדימים הפה לעין.

אמנם יש לפרש דברי המדרש איכה ה"ל כי כוונתו להמליך טוב על ישראל ע"ד הכתוב וחסד חסד על לשון (משלי ל"א), והוא עפ"י מה שפרש השליח הקדוש מאמרם ז"ל עתידין ישראל לומר שירב לע"ל (שמות רבה פ"ג ד') שהכוונה ישראל יאמרו שירב צמח בגלות, על הישועה העתידה לבא עליהם בציון המשיח, אף עפ"י שלא ראו עיניהם הישועה עדיו, כי כל כך חזק בעוונותם שהשי"ת שיקיים את אשר הבטיחו בחורו ועל ידי עבדו הנביאים, עד שחס מקדימים לשורר שירב על הגאולה צערם תצא.

וזאת אפ"ל גם בכוונת המדרש ה"ל שבו אומרים צפיהם מה שלא ראו בעיניהם, היינו שצפת היות ישראל נתונים בצרה ובשביה, ומשוקעים בעומק חשבות בגלות, ואינם רואים בעיניהם עדיו התגוללות הישועה, אעפ"י הם אומרים צפיהם שירב על הגאולה העתידה, כלו כצד קס הדבר והיה, מגדול אמונתם השלמה שיקיים הקב"ה הצעתו, ויגאלנו במהרה גאולה עולמים.

וזאת אפ"ל בכוונת המאמר ישועת ה' כהרף עין, פירוש שאם מקדימים את אמירת הפה, לשבח ולפאר ולרומם את השי"ת על הישועה העתידה צדו העינים עצומות, היינו צדו שאין רואים שום סימן להתעוררות הגאולה, וכרי זה פרק צא סימן שחזק בעוונות צד', ומדך כנגד מדה ימכר ויחיש השי"ת את הקץ, כשם שצני ישראל האמינו צו וצטוו ביצועו, וצצחו וכדו לשמו צערם ראו עיניהם התגוללות אור הגאולה. וז"פ ישועת ה' תלוי בהרף עין, היינו בצגירת עין, שאף צפת שהעינים עצומות ואין רואים עדיו סימני הישועה, ואמינו באמונה שלימה שצד תצא הגאולה ויתנו שצח והודאה לשמו על הישועה העתידה לבא, והזהר במהרה לישיעת השי"ת בקדושת ובעברה ובעתידותמו קרן התורה וישראל ובעתגלות צדו שמים עליו צד"א.

לעשות שום פעולה בימים לקרבה, ומשפטים ועומדים אנו שלא לחזק את הקץ, כאמרם ז"ל (כתובות ק"ח), ואין הדבר דומה לשאר ענינים שצריך האדם לעשות מעשה תחלה כדי שתכנס הצרכה במעשה ידיו, כמאמרם למען יצרך ה"א כל מעשה ידך אשר תעשה (דברים י"ד), דשמי עין הגאולה שאין הדבר מסור אלף ציד הקב"ה לבדו, והוא יגאלנו גאולה עולמים צפת שיעלה בן צדונו הפשוט, ואנו אין לנו אלף לבטוח בהשי"ת שיגאלנו צפת שיגיע בזמן הראוי לגאולה, ולהכרות צחורה וחשוכה ומשי"ת, ופי"י כך מקרבים את הגאולה. והנה הרמב"ן ז"ל בפרשת ויקרא (פ"ה ד') נתן טעם שהעולה כולה כליל לאישים ואין צד חלק לבני אדם, לפי שהעולה צפה לכפר על הכהורי הכל, כדאיתא במד"ר פ' זו (פ"י), ולפי שהוא חטא שאין מכיר צו אלף ה', לפיכך כולה כליל לה' ואין לבני אדם חלק צה, עכ"ד.

ועפ"י זה יתבאר לנו דברי המדרש שאלו תלמידיו את ר' יוסי בן קיסמא אימתי בן דוד צא, כלומר אחי פעולה עלינו לעשות אשר על ידו נוכל לקרב ביאתו, והוא השיב אמרו להם זאת תורה העולה, פירוש שעיני הגאולה דומה לקרבן עולה, כשם שהעולה כולה כליל לה' ואין לבני אדם חלק צה, כך עיני הגאולה העתידה נעלמה היא מעין כל חי, ואין להם חלק צה, ואסור לעשות שום פעולה גשמית בעיני הגאולה, כי אדרבה ע"י כך מרחקים אותה, ואנו אין לנו אלף להכרות צחורה ומלאות ומשי"ת ולנפות לישיעת ה'.

ופירשנו כוונת המאמר ישועת ה' כהרף עין, ע"ד דאיתא במדרש איכה רבתי (פ"ב כ"ה) הוצא צד"י ז"ל צפירושו לאיכה פ"ב ע"י) עכ"פ פלו עליך פיהם וגו' למה הקדים פ"א לעי"ן (שהקדים הכתוב הפסוקים המתחילים צפ"א לפסוקים המתחילים צע"י) מפני שבו אומרים צפיהם מה שלא ראו בעיניהם, ע"כ. ובפשטות כוונת המדרש שכלנו צדרי שקר, וע"כ נעשו ללכת בגולה, דמי שבוך צדך באמת לא יעיד צדו מה שלא ראה בעיניו. ועפ"י חתפרש כוונת המאמר ישועת ה' כהרף עין, שהישיעת תלוי בצקמות ראות העין

בגשחו להקריב קרבנו, לבו הלך חשכים, ומכרהר
ואומר אילו היה לי הייתי מקריב שעירה או כשבה,
ויברכה בלבו על מה עשה ה' ככה ולרש אין כל,
היד ה' תקצר שאהיה עשיר באתרים, ומה חטאתי
הלא בלל א' הייתי וכו', וכל כי בני מולי דברים
שבלל אש תוקד כלפי מעלה חיו, ע"כ בל האלקים
החפץ לזכות ברייתו, ואור שביצא עולה לכפר על
הרכורי לבו על דלותו, כי זאת העולה לכפר על הנמשך
מהקרבן חטאתו, הרכורי דברים נוסף על עיקר
חטאו, ודבר הכתוב בדבור, ואף אם המלא ימלא
עני ובה רוח וחדר על דברו ולבו לב טבור, מ"מ
הדבר סתום ואין אהנו יודע מחשבות אדם, לכן
מילתא פסיקתא גזר שכל דל יציא עולה וחטאת וכו',
ע"כ.

דיוצא מה הוא כי הרכורי דברים שבלל ותרעומת
כלפי מעלה שכיח ביותר אצל מי שהספיד ממונו,
כי אמור יאמר בלבו מה פשעי ומה חטאתי כי מלאונו
הרעות האלה, וזה פרי הכר חטאתו שיקריב קרבן
עולה לכפר על הרכורי לבו. ואפ"ל שזאת כוונת רש"י
ז"ל ביותר לריך הכתוב לזר במקום שיש צו חסרון כים
כי הנה במקום שיש צו חסרון כים מלוי יותר בהכרח
ותרעומת כלפי מעלה, ועל כן כיון דבכא מיירי קרא
בהקרבן עולה, ובכלל העולות יש גם עולת העוף
שהעני מקריב לכפר על הרכורי לבו כלפי מדותיו
יתברך, כי יאמר אל לבו מה פשעי ומה חטאתי
שנלקתי בחסרון כים, ולרש אין כל, לכן כתבה תורה
בעולה זו לשון זירות, לרמוז על עולה זו בבחל לכפר
על הרכורי דברים שבלל העני כלפי מעלה, ולפי
שהכרח זה מלוי ביותר הולך הכתוב לזר צו ביותר.

וע"פ פי דרך זה נצא ליישב דברי המדרש ואל אלקינו
כי ירבה לסלוח וכו' הקב"ה יותר לנו סליחה
אחת משלו ואילו זו עשירית האופה. דהנה החיד"א
ז"ל שם הקשה, דלפי טעמו שהעני לריך להביא גם
עולה לכפר על מה שהכרח אחר מדותיו יתברך,
שלא חנו ה' בשוער ובנכסים, א"כ מה יהיה גדלי
דלות דשכיח יותר ויותר להתרעם עליו דלותו, ואעפ"כ
אינו מצוי כלל דבר שצחי רק מנחה עשירית האופה.
ובתב החיד"א ז"ל דלפי קושי עניו לא יתשוב ה' לו

וידבר ה' אל משה לאמר זו את אהרן ואת בניו
לאמר זאת תורת העולה וגו'. פירש"י ז"ל אין לו
אלא לשון זירח מיד ולדורות אר"ש ביותר לריך הכתוב
לזר במקום שיש צו חסרון כים. הקשו המפרשים
מדוע הולך הכתוב לזר בפרשת עולה יותר מבשר
מזות שיש בהם חסרון כים.

ב"ק אצל מארי זלתי בקדושת יו"ט הביא
מדרש פליאה שאלו תלמידיו את ר' יוסי בן
קיסמא אימא בן דוד בל השיב להם זאת תורת העולה.
ובוא פלג דמה תשובה היא זו על שאלתם.

וגר"א לומר בהקדם דברי המד"ר פ' ויקרא (פ"ג
ג') ע"כ"פ ואל אלקינו כי ירבה לסלוח (ושע"י
נ"ה) ר' יהודה בן סימון בשם ר' זעירא אף הקב"ה
יותר לנו סליחה אחת משלו ואילו זו עשירית האופה.
ע"כ. ופירש ציערות דבש (ח"א דרשב ג"ו) וז"ל, כי
הקרבן הוא תמורת אדם ולריך ג"כ להיות מורכב
מרוח חיים וגשם, לכן יוכשר בהמה אשר נפש רוח
חיים בקרב וכו', א"כ יש כאן מהשאלה א"כ קרבן
מנחה עשירית האופה אין יוכשר לקרבן. אבל
התשובה כי חלק רוחני לה', דכתיב השמים שמים
לה' (תהלים קע"ז), וא"כ עני זה שאין לו להקריב,
וכ' לרב חמלתו חומל עליו ומוחל לו על חלק שלו שהוא
חלק רוחני, ודי שמציא חלק גשמי שהוא קמח ומלח
דומם ולומה, וחלק רוחני ה' מוותר לו, ולכן צעני
יוכשר עשירית אופה לקרבן, כי אין לו יותר. וזה
מאמר המד' ואל אלקינו כי ירבה לסלוח, כי מרבה
מחילה למאד, ואמר זה עשירית אופה שאין צו חלק
רוחני כלל, ואין נאות כלל לקרבן, מ"מ צריך חמלתו
מרבה מחילה ומוותר שלו, וזהו אמרם עשירית אופה
שיותר משלו ומחל על חלק גבוה, ע"כ.

ו"י נראה לפרש דברי המדרש על פי דברי הרז
חיד"א ז"ל בספרו פני דוד ששאלוהו על מה מה
דכתיב (ויקרא ה') ואם לא תגיב ידו די שם ובצינא
וגו' שתי תורים או שני בני יונה אחד לחטאת ואחד
לעולה. וקשה מה טעם הצריכה תורה את העני
להקריב חטאת ועולה, והלא חטאת הוא חיוב, וכשם
שהעשיר מצוי כשבה או שעירה לחטאת, חסגי לעני
צחור אחד לחטאת ותו לא. ובשיב ע"ז כי העני

אלה עלינו להיות יושבים ומאפים באמונה פשוטה, עדי ושקוף ב' משמים וירא צעני עמו ובעלזון חורחו וישלח לנו משיחו לגאלנו במהרה באולה עולמים.

*

באופן אחר יש לפרש דברי המדרש שאלו תלמידיו את ר"י בן קיסמא אימת בן דוד בא אמר לכם זאת חזרת העולה. בהקדם מ"ש בספ"ק נועם אלימלך פרשת שמות עכ"פ ומאז באתי לדבר בשמך (שמות ה') ו"ל. דהנה אהחנו בגלות המר הזה אשר בצרותינו לו נר וגלה השכינה עמנו אין לנו לדאוג ולהחזיק אלא על גלות השכינה ולא לחשוב כלל על צרותינו כיא על צער וגלות השכינה ואילו היה מגמותו וצערנו רק על צער השכינה ולא על צערנו בודאי היינו נגאלים מיד אך כי צער אהחנו וצלתי אפשר לסבול לנו צרותינו ומכאובינו לכן ארכו וכו' ואילו היה לדיק אחד כמ"ל היה מניח את כל הפועל כולו מן הגלות, עכ"ל בקי.

ובזה יתפרשו דברי המדרש שאלו תלמידיו את ר"י בן קיסמא אימת בן דוד בא, השיב לכם זאת חזרת העולה, פירוש כשם שבעולה קרבה כולה כליל לב' ואין חלק בה לבני אדם, כך אם יביח לדיק אחד שחכים כל מגמתו וצערו על גלות השכינה, ולא יחשוב על צער בני אדם כלל, מיד תבא בגאולה.

עוד יאמר לפרש דברי המדרש כמ"ל בדרך פשוטה, עפ"י מה שכתב האב"ח הקדוש לפרש כל פרשה זו בדרך רמז על גלות האחרון שאנו בו, לחמנו מעצבון נפשנו, כי כל איש ישראל מאזיב הנחם נפשו בצרותו אורך הגלות, וכו' וצ"ח הכתוב וכו' כל הליכה שהיא זמן הגלות הנמשל לילה וכו', עד הבוקר שהוא זמן שיריק עלינו כבודו ואתא בוקר, וזמננו הוא אחר עבור ח"ק לאלק הששי וכו' עיי"ש בצריכות צנועם דצדק, שצפרה 4. מרומן זמן גאולתנו ופזות נפשינו. וזה אשר השיב ר"י בן קיסמא לתלמידיו זאת חזרת העולה, כלומר החזוננו היעצ צפרה 4, כי זה מרומן זמן ביאת בן דוד שיחגלה במהרה צימיו אמן.

*

עון על דברים שבלבו וכו', עכ"ל. הרי לנו כי גדלו דלות ויתר הקצ"ה על קרנן העולה שמתחייב עבור הכרוני לבו, והנה אמרו ז"ל (יומא כ"ט ע"א) הכרוני עבירה קשים מעבירה ופירשו בספ"ק הטעם על פי אמנם ז"ל (נדה ל"א ע"ב) שלשה שותפים באדם הקצ"ה אצ"ו ואמו וכו' והקצ"ה נותן בו רוח ונשמה וכו' וצ"ח והשכל. א"כ נמלא כי כאשר האדם עובר עבירה בפועל מגיע הפגם רק לחלק אצ"ו ואמו שהוא הגוף, משא"כ כשהאדם חוטא במחשבה מגיע הפגם אל הגשמה שהיא חלק אלקי ממנו, וע"כ קשה פגם הכרוני יותר מפגם העבירה עצמה. ועל פי זה מבוארים היעצ דברי המדרש כמ"ל הקצ"ה ויתר לנו סליחה אחת משלו ואינו זו עשירית האופה. דלכאורה כיון שבעני המצוה עשירית האופה, ודאי מתרעם על מדותיו של מקום על עניו וכבוד דלותו, א"כ מדוע אינו מניח גם עולה לכפר על מחשבות לבו. וע"כ בא המדרש לתקן זו עשירית האופה שיותר הקצ"ה משלו, היינו ששש"ח בגדול חמלתו ויתר לעני על קרנן העולה שהיה חייב להקריב על הכרוני לבו, שעל ידם פגם צנעתו שהוא חלקו של הקצ"ה צ, והיינו דנקט המדרש הקצ"ה ויתר לנו בסליחה אחת "משלנו", היינו מפגם הנוגע לחלקו של הקצ"ה היה הנשמה.

דיוצא מה הוא כי מפרשת עולה נשמע גדול הפגם הנמשך למי שמהרהר אחרי מדותיו ויתבקר, כי חייב הוא להקריב עולה על הכרוני לבו, שהיה כמתחזק על דרכי השי"ת, וכמו שפירשו בכוונת רש"י ז"ל ביותר לדיק הכתוב לזר במקום שיש בו חסרון כים.

ועפ"י זה יתבאר דברי המדרש (אות צ') שאלו תלמידיו את ר"י בן קיסמא אימת בן דוד בא וכו', ומשאלה זו הבין ר"י בן קיסמא כי תלמידיו הם כמהרהרים אחר מדותיו ויתבקר, ותמהין ושיילין ליה על אריכות הגלות, ועל אשר נניי בגאולה עדיין לא נראו צדק, ותפסו ורואים לדעת צכצבי דרחמנא אימת בן דוד בא. ועל זאת השיב לכם זאת חזרת העולה, רמז לכם ביאת כמה גדול פגם המהרהר אחר מדותיו ויתבקר, וכי בדבר הזה אין לשאול ולחקור,

ישראל רבון העולם לפי שעה הקרבנו לפניך וכו',
שכרי בגלות חין לנו מקריבין קרבנות כלל.

(ד) במדרש הנחומא (ו"ד) (כצאנו לשונו לפני
באור) ו"ל ד"א זו את אהרן וגו' זשי"ה כיטיב
ברוך את ליון ואחר כך אז תחפון זכתי זקק עולם
וכליל (תהלים נ"א) כלומר אם חין ישראל מקריבין
עולם לפני הקב"ה חין ליון וירושלים נצטק לפי שאין
נצטק אלא בזכות קרבן עולם שהיו ישראל מקריבין
לפני הקב"ה וזמני הוא קרבן עולם יותר מן הקרבנות
בולן מפני שקראו זכתי זקק שג' אז תחפון זכתי זקק
עולם וכליל וגו' וכו' למען אהרן זאת תורת העולם
ירצק לומר קריאת תורה ראו כמה מצביח קריאת תורה
לפני הקב"ה כי יש חיוב צאדס לחת כל ממונו ללמד
תורה לעצמו ולבניו שג' זו את אהרן זאת בני לאמר
כלומר שיאמרו לבני ישראל ויתעסקו בקריאת העולם
שאשע"י שמקריבין עולם עוסקין היו בקריאתה כדי
שיזכו בקרבן עולם ובקריאתה, ע"כ. והמדרש הזה
חומר דרשני וחיו. חזק קשה שדבריו סותרים זא":
בחור כדי דבור, דפתח דבריו כיטיב ברנך את ליון
ואח"כ אז תחפון זכתי זקק משמע שעד שלא יצטק
המקדש ועיר ליון חמלה חין שייך ענין קרבנות, ומיד
אח"כ קאמר אם חין ישראל מקריבין קרבן עולם חין
ליון וירושלים נצטק, הרי מצאנו להיפך שחייבים
להקדים קרבן עולם לבנין ליון וירושלים. וגם י"צ חין
יתכן להקריב קרבנות בזמן שאין זיהמ"ק קיים. עוד
לירך להבין הטעם שהעולם קריחי זכתי זקק יותר מכל
הקרבנות. גם מה דמסיום המדרש כי יש חיוב צאדס
לחת כל ממונו ללמד תורה לעצמו ולבניו, קשה מזה
יליף לה המדרש מפרש, זו, דלמאורע לא ששמיין מכתב
אלא שמואל לעסוק בחבור העולם, דרשנו לה מדכתיבי
זו את אהרן זאת בני לאמר שיאמרו לבני ישראל
ויתעסקו בקריאת העולם, אבל מהיכן גשמע שבי"ג גדול
חיוב ליעוד התורה שהאדם מצוה להציג כל ממונו
עליה.

ול"ב אל ביאור הענין נקדים לפרש דברי המדרש
נחומא, דהנה מפורש ויאלא מדברי המדרש הנ"ל
שפרשנו זו מדרש על ליעוד תורת הקרבנות, שהיא
חשובה ומקובלת ומרואה לפני הקב"ה בקרבן מנחה,
וכדאיתא ו"ל אהרן ר' שמואל בר אבהו אמר

צו את אהרן זאת בניו לאמר זאת תורת העולם וגו'.
פרש"י חין זו אלה יזרח מיד ולדורות אהרן ר"ש
ביותר לירך הכתוב לזר במקום שיש בו חסרון כ"ס.
וכדקדוקים מצוירים לעיל באורך למען הארך הכתוב
לזר במנוח זו שחטה מוכנה לדורות, מה שלא מציינו
כן בשאר המנוחות, וגם לדברי ר"ש קשה שכרי חיבה כמה
מנוחות שיש בזה חסרון כ"ס גדול משריפת העולם,
ולא יזרח בזה הכתוב.

(ג) במדרש הנחומא ריש פרשתן זאת תורת העולם
זשי"ה כי מי בשחק יעריך לה' ודמה לה' בבני
אליהם (תהלים פ"ט) וכו' זה בלגם שציקש להדמות
להקב"ה בבני אלהים בבני אברהם יצחק ויעקב שכן
חיוי העולם ח"ל הקב"ה מה אהרן מבקש להעשות את
עמך לפני שאקבל קרבן מן האומות חין אהרן יכול
שצוטק הוא מזה בני ישראל ברית עולם תנאי כן
שאין מקבל קרבן אלא מישראל וכו' ע"כ. הקשה ק"י
זל"ה כיצטק לב מדוע לא העמיד המדרש דרשה זו
ברית פרשת ויקרא, בלחחלתא דקרבנות עבי"כ אדם
כי יקריב וגו', כי שם הוא מקומו להודיע שאין הקב"ה
חפץ בקרבנותיהם של האומות.

(ג) במד"ר פרשה זו (פ"ז ג) חיבה זכתי אלקים רוח
נצטק לב נצטק וגו' (תהלים נ"א) ר' אבה בר
יוזן בשם ר' יהודה ב"ר סימון משל למלך שהיה מולך
במדבר וצא אהבו וכצדו כלכלה אחת של תאנים
וחנית אחת של יין ח"ל זה כיצד גדול (בנחמה) ח"ל
אדוני המלך לפי שעה כדחדיך אצל כשאתה נכנס לתוך
פלטין שלך אהרן רואה בזה חני מנבדך כך אהרן
הקב"ה לישראל זאת תורת העולם הוא העולם (לשון
חומה כלל מנער הוא) אהרן לפניו רבון העולם לפי
שעה הקרבנו לפניך אצל לבשטיטיב ברנך את ליון
תצטק חומות ירושלים אז תחפון זכתי זקק עולם וכליל
ע"כ. ולירך ביאור להבין כוונת המדרש שהקב"ה מתחמך
על ישראל שאינם מקריבים לפניו אלא עולם בלבד, וכלל
הוא זה את ישראל להקריב לו קרבן עולם וחיו לא,
ומאי קא מתחמך. ואם נאמר שהתחמך הוא על זמן
הגלות שאין זידינו להקריב קרבנות, קשה מה הוא
תחמך הקב"ה הוא העולם כלל מנער הוא, הרי חין
זידינו להקריב קרבנות כלל, וגם חין להבין חשונת

תורת העולה, על כן הולך הכתוב לזר על לימוד דיני קרבנות מיד, פירוש בזמן שביהמ"ק על מכונו וכיו מקריצין קרבנות בפועל, אעפ"י חייבים ישראל להתעסק בדיני קרבנות, וכאשר נתבאר בדברינו לעיל בפרש"א זו, שנעשו ישראל לאחוז בהקרבנות קרבנות בפועל, וגם מלימוד הלכות הקרבנות אל ויחזו ידם, כי פעמים לימוד התורה חשוב ומקביל לפני הקב"ה מן הקרבן. עיין בדברנו באורך בעטם הדבר. וגם הולך הכתוב לזר על עסק תורת הקרבנות לדורות, ביינו לדורות שאחר חורבן ביהמ"ק שאין בידם להקריב עולה בפועל, וכיו שלא יאמרו מה תועלת תלמוד לנו מלימוד דיני הקרבנות שאין בידנו לקיימם למעשה, ע"כ הולך הכתוב לזרם שיעסקו בדיני הקרבנות בגלות, כי בזכות זה יבנה בית המקדש. ואנחנו ר"ש פליג על ח"ק וקאמור שלא בעבור זה בלבד הולך הכתוב לכתוב לו לשון זירוז, אלא דלפי שנעשו בפרש"א זו על לימוד תורת העולה, ולימוד התורה הוא דבר שיש בו הפסד ממון רב, שכרי אדם חייב לבזבז כל ממנו על כך, על כן כתב לו לשון זירוז כי ביותר הולך הכתוב לזר במקום שיש בו חסרון כים.

ובדרך זה יתבאר מקור מוצא דברי התנחומא כ"ל אות (כ') שכבר יש חיוץ באדם אחד כל ממנו ללמד תורה לעצמו ולבניו, דילוף לוב מדכתיב לו לשון זירוז, וס"ל כ"ר"ש דעס שכולך הכתוב לזר מפני שיש בו חסרון כים, וקשה שלא מנינו שיאמר הכתוב לשון זירוז בשאר מצוות שיש בהם חסרון כים, ועל כרחק לומר כי כאן איבא הפסד ממון גדול מבשאר מצוות, והיו שצריך האדם לבזבז כל ממנו על לימוד התורה, דליכא לתימר שאין צורך לבזבז רק מקצת ממנו, שא"כ קשה כ"ל למה באר הכתוב דוקא הכא, ואין לומר שהעטם הוא לפי שעל לימוד התורה צריך להוציא ממון רב יותר מבשאר מצוות, אבל אעפ"י אינו חייב לבזבז כל ממנו, דא"כ לא ידענו עד כמה צריך האדם לבזבז על ח"ת, ולא בא הכתוב לסתום אלא לפרש, אלא ע"כ שחייב האדם לבזבז כל ממנו על ח"ת, וע"כ כתב לשון זירוז.

ולפ"ש מה דאיתא בתנחומא שהעולה קרויב זבחי נדב, נראה לומר עפ"י מה דאיתא במדרש ילקוט פ' פנחס (רנח תשע"ו) ע"פ שולח תמיד

הקב"ה לישראל אע"פ שבהמ"ק עמיד ליתרז והקרבנות בעלין לא תשכחו עמכם לסדר הקרבנות וכו' ואם תעסקו בהן אני מעלה עליכם כאילו בקרבנות אהם עוסקים, ע"כ. ולפי זה התבאר כוונת המדרש שאמר אם אין ישראל מקריצין עולה אין זיו וירושלים נבנה, דקאי על לימוד תורת העולה הכשורה כאילו בקריצות בפועל, ובזכותה נבנית זיו וירושלים, ובדאיתא נמי במד"פ פ' זו (פ"ז ב') ר' הונא אמר וכו' אין בגליות כלל מתכנסות אלא בזכות משניות (פ' במת"כ שזוין בתורת הקרבנות) שנאמר (כושע ח) גם כי יתנו בגוים עתה תקבלם (יתנו כמו יתנו בלשון ארמי) ע"כ. ובשעת לא קשה מה דקאמר המדרש בתחלת דבריו היטביח בדיוק את זיו ואח"כ אז תחפון זבחי נדב, דא קאי על הקרבנות קרבנות בפועל שאין בידיו לקיימם בזמן בגלות.

וע"פ פי זה נבא לביאור דברי רש"י ז"ל אין לו אלא זירוז מיד ולדורות דהנה איתא במדרש ילקוט פ' פנחס ע"פ אהב לית פקודין לשמור מאד (תהלים קי"ט) ויבין זכר בנאמם הפקודים מה זכר לשמור שנאמר תשמרו להקריב לי במועדו היא הפרשה האמורה לכלל היא הפרשה האמורה כאן ולמה הוא אומרה וזוהי וכו' ר' אחא בשם ר' חנינא בר פפא שלא יהיו ישראל אומרים לשעבר היינו מקריצין קרבנות ומתעסקים בהם עכשיו שאין מקריצין קרבנות מהו שנתעסק בהן אמר להם הקב"ה הוואל שאתם מתעסקים בהם כאילו אתם מקריצין אותם, ע"כ. ופירש ציפית מהו להתעסק בדיוהם כי מפני שעיין זה מתבטלים מהתעסק בדיוהם אחרים סדיף שאין להתעסק בהם, כיון שאין תועלת מעשה בהם, לך אמר להם הקב"ה הוואל שאתם מתעסקים בהם כאילו אתם מקריצים אותם.

דרי לנו מדברי המדרש כי בסדרה היחב נותנה שלא יתחייבו ישראל לעסוק בדיני קרבנות בגלות, ולאידך גיסא איבא סברא לתימר שאין ישראל חייבים לעסוק בדיני קרבנות בזמן שביהמ"ק קיים, שכרי יש בידם להקריב קרבנות בפועל, ומה ויוסף תה כה זכות לימוד פרשת הקרבן. ועל כן פירש"י ז"ל אין לו אלא זירוז מיד ולדורות, כלומר כיון שהכתוב מיידי בלימוד תורת הקרבנות כדילוף במדרש מדכתיב זאת

ידמה לה' צבוי אלים זה בלעם וכו' ח"ל הקב"ה וכו' שבוש הוא מאת בני ישראל וכו' שאינו מקבל קרבן חלל מִיִּשְׂרָאֵל. והקב"ה ק"ו בייט"ל זל"ה מדוע לא העמיד המדרש דבריו בריש פרשת ויקרא בתחלת ענין הקרבנות, אלא לפי מה שנתבאר כי פרש"י ז"ל מיידי בלימוד התורה יובן, ודכח איתא במדרש תנחומא ע"פ חזקת תורת זכח בשלמים אמרו אור"י ע' לבלעם למד אמר הקב"ה לישראל שיהיו מקריבין לו קרבנות ולנו לא אמר כלום אמר להם בלעם וכו' ומי שקבל את התורה שכתובין בה לריב שיקריב קרבנות, אלא מתחלה פסלם אותה וכו' ע"כ. הרי כי העטם שאין אור"י יכולים להקריב קרבנות הוא לפי שאין להם חלק בתורה, (וכבר נתבאר בדברנו לעיל טעם הדבר שחלוי ענין הקרבנות בקיום התורה) ועל כן הביא המדרש תנחומא כך דרשא שגשג הקב"ה שאינו מקבל קרבן חלל מִיִּשְׂרָאֵל לפרש"י ז"ל, דמיידי בעסק התורה, להודיענו כי טעם הדבר שאין הקב"ה חפץ בקרבנותיהם של האומות, הוא לפי שאין להם חלק בתורה הקדושה.

ולפי מה שנתבאר בדברינו כי בנין תימן וירושלים חלוי בזכות לימוד התורה, יצאו דברי המדרש כ"ל (אות ד) שאלו תלמידיו את ר"י בן קיסמא חיימה בן דוד בא, פירוש באהא פעולה מכל לקרב ביהא, השיב להם זאת תורת העולה, היינו בזכות לימוד התורה יבא בן דוד ויבנה ביהמ"ק בב"א.

*

באופן אחר יש לבאר דברי המדרש כ"ל (קשיא ג) צחי אלוקים רוח נשברה לב נשבר ר' אבה בר יודן בשם ר' יודור ז"ר סימון משל למלך שהיה ממלך במדבר ובה אורכו ובכדו ככלכלה אחת של חאנים וחצית אחת של יין ח"ל זה כיבוד גדול (בתמיח) ח"ל חדויו ממלך לפי ששם כבודו חלל כשאתה נכנס לתוך פלטיין שלך אחת רואה צמח חני מובדק כך אמר הקב"ה לישראל זאת תורת העולה היא העולה (לשון חיימה חלל מנער הוא) אמרו לפניו רבון העולם לפי ששם הקרבנות לפניך חלל לבשתיטיב צרנוך את יין תבנה חומות ירושלים אז תחפון צחי זקק עולה וכליל, **ס**ע"י וצ"ח כתבנו לעיל כי דברי המדרש קשים

וגו' ח"ר יודן מעולם לא בן אדם צירושלים וצידו עון הא כיצד תמיד של שחר היה מכפר על עבירות שנעשו בלילה תמיד של בין הערבים היה מכפר על עבירות שנעשו ביום מכל מקום לא בן אדם צירושלים וצידו עון ומה טעם לזקק ילין זה וגו' (ישעיה ח) לזקק ילין זה, ע"כ. והשאלה מבורר כיצד טעם שהעולה קריב צחי זקק, לפי שגולה התמיד היתה מכפרת על עוונותיהם של ישראל, ובזכות הקרבנות נעשו ישראל לזקקים, כדאי במדרש לזקק ילין זה. ועוד יש להוסיף טעם שגם שאר העולות קריבות צחי זקק, ודכח העולה מכפרת על הכבוד הלז ובכללם גם על הכבודי עריות שנכלל בהם האדם, ואילו לא היה שם על הכבודי לבו ומציא קרבן עולה לכפר בעדו, סופו להיות נכשל במעשה עבירה בפועל, כי סוף מעשה במחשבה תחלה, ומאחז כי בזכות הקרבנות העולה יולל מידו עבירה. ודכח השומר בריתו הוא מדת יס"ע, ולכן יקרא יוסף הלזקק על שמר בריתו. והשאלה מובן כיצד למד נקראת העולה צחי זקק, כי הקרבנות מכפרת על הכבודים ונחשבות רעות, וע"י כך זוכה האדם להגיע לבחינת לזקק.

ונתחזור לענינו לפרש המדרשים כ"ל (אות ז ג), ודכח כבר נתבאר בדברנו לעיל שחייב האדם לעסוק בדיוני הקרבנות בין בזמן שצדימ"ק קיים בין בזמן שאין צדימ"ק קיים. אמנם ודאי שהתורה שלומדים ישראל בזמן שצדימ"ק קיים, היא בבחינה גבוהה יותר מהתורה שלומדים בזמן התרען. ועפ"י זה מבורר המדרש כ"ל (אות ג) שהקב"ה מתחמם על ישראל זאת תורת העולה הוא העולה חלל מנער הוא, דקאי על לימוד תורת העולה בזמן התרען אשר היא בבחינה קטנה מן הראוי להיות, ועל כך מתחמם הקב"ה הוא העולה חלל היה ראוי להם ללימוד תורה בבחינה גבוהה יותר, ועל זה מתחללים ישראל רבון העולם לפי ששם הקרבנות לפניך, פירוש כי עתה בגולה אין ביכולתנו להגיע אל לימוד התורה בשלימות הראוי, חלל לבשתיטיב צרנוך את יין וגו' אז תחפון צחי זקק עולה וכליל, כלומר כאשר חכם להקריב קרבנות בפועל אזי יהיה גם לימוד התורה בבחינה גבוהה יותר.

ובדרך זו נלך לפרש דברי המדרש תנחומא (ב) זאת תורת העולה כה"ד כי מי בשחק יערך לה'

קשה להשיג בחינה זאת, שלמוד האדם תורה במחשבה זכה ועבורה בלתי לה' לבדו, ויקבל על עצמו מסירות נפש, וכמו שהבאנו לעיל דברי הספרי"ק נע"א, כי אילו היה כל מגמתו ונערמו רק על זמר השכינה בודאי היינו נגאלים מיד, ואילו היה לדיק אחד כח"ל היה מניל את כל העולם כולו מן בגלות.

ועפ"י זה יוצא דברי המדרש שהקב"ה מתמם על בני ישראל הוא העולה בחינה, דפסוק זה קאי על לימוד תורה העולה הנחשב כאלו הקריבוהו בפועל, והתמיהה היא שכרי כיון שאין כוונה האדם ומחשבתו נקיים ועבורה בשעת לימוד התורה, ואין הוא בבחינה זו למסור נפשו בפועל, א"כ במה נחשב הוא לימוד התורה כקרבן, הלא עיקר לימוד תורת הקרבן הוא שיקבל עליו מסירות נפש. וע"ז השיב ישראל רבון העולם לפי שעה הוא, כלומר עתה בגלות אין אנו מחזיקים זו, אבל כשהיציב בראשך את ליון תצגה הושגה ירושלים, אז תחפון צחי דק עולה וכליל, כי אז נביא במדרגה זו לקבל עצמו מסירות נפש צעת הקרבה הקרבן, ויתקבלו עולותיו לליון. ועפ"י זה מדויק שפיר לשון הפסוק אז תחפון וגו' עולה וכליל, דלכאורה עולה וכליל חדא מילתא היא, ואמאי כתיב וכליל בוא"ז המוסיק, והל"ל עולה כליל, אמנם לפי דברינו הכוונה על שני ענינים, חדא שתתקבל עולתו בראש לפני ה', ועליה קאמר קרא אז תחפון עולה, ועוד שיתשכ לו כאלו הוא צעמו היה כליל לאשיות, כי הקב"ה מנרף לו מחשבתו הרצויה למעשה, ועליה קאמר קרא וכליל.

ויתבאר היעז דברי המדרש כח"ל, כי לפי שאמר הכתוב זאת תורת העולה הוא העולה בוא"ז וקרינן היא בוי"ד, דבא לרמז שיעקר קרבן העולה הוא שיקבל ע"ע מסירות נפש לה', ואז יתשכ לו קרבנו, ע"כ קאמר המדרש צחי אלקים רוח נשכר וגו', היינו שיעקר הכוונה הוא שובח עצמו לה', אך לא חתקיים בחינה זו אלא לשחי, וע"כ מסיים קרא היעזב בראשך את ליון וגו' אז תחפון צחי דק עולה וכליל, שיתשכ לו קרבנו, וגם מעלה עליו הכתוב כאלו הקריב את עצמו כליל לה'.

להלכס שפירש דברי הכתוב שהקב"ה תמם על ישראל מקריבים לפניו עולה בלבד, וקשה שכרי הקב"ה זה לישראל סדר וסיום מנין הקרבות, וישראל מקריבים לפניו קרבות כמאזה עליהם בתורה, ומה פשר התמיהה שהקרבות מוצגים הם.

ונראה בהקדם מ"ש ק"ו זלכ"ה ביעזב לז' פי' זו לפרש הא דכתיב, "הוא" העולה בוא"ז וקרינן, "היא" בוי"ד וכו', וכתב שהכוונה למא דמילתא בתנחומא (וי"ג) זאת תורת העולה מהו עולה אלא שיהיה עולה לפני הקב"ה ומכפרת על עוונותיהם של ישראל כי צעת שעתה אצרכם שאלת האיל שגא' והנה איל אחר ומהו אחר אלא אחר שאלת הקב"ה כי בכל לבבו וזכרו נפשו בא להעלות ליחאכ בנו לעולה וכו' וכן הצעיתו הקב"ה צעת שיעלו בניו עולות שיקבלם מיד וכו' ע"כ. ור"ל שמכאן שכל לבבו בא אצרכם להעלות את יחאכ בנו לעולה, וגם כאלו נכנסה נשמתו של יחאכ, אז הצעיתו הש"ת צעת שיעלו בניו עולות, ויקבלם כאלו הקריבו את עצמם ממש במסירות נפש לה' צעת הקרבן, ו"ש כאן זאת תורת העולה היא העולה בוי"ד, דקאי על הקרבן שמכפר, והעם שמחלה הקב"ה בקרבן לפי שהוא העולה, כלומר שצאמה הוא צעמו העולה במס"י לה', יתשכ לפניו יתברך כי הוא צעמו העולה. וכשם שמה שנחשב מסירות נפש לה' צעת הקרבן כאלו הקריב עצמו, זה נלמא מאצרכם צעת שעתה עולת האיל, וכמבואר לעיל, שהוא פועל דמיוני על העתיד שיקבל הקב"ה קרבן תמורת האדם, והוא חשוב כאלו הקריב את עצמו בפועל ממש, כמו כן מה שהקריבו הכהנים קרבות בפועל ממש, במסירות נפשם של ישראל בשעת הצלח הקרבן, זה היה פועל דמיוני על העתיד, צעת שעוסק בתורה עולה או חטאת וכו', ומקבל עליו מסירות נפש לה' דוגמת הקרבן, אם היה זאת לליון לפניו יתברך, אז מקבל הש"ת עסק התורה ומחשבתו הטובה במסירות נפש ומלפס למעשה, וג"כ חשוב כאלו הקריב את עצמו, עכ"ד ז"ל, ועי"ש מה שפירש צוז דברי הכתוב.

דיוצא לנו מדבריו כי עיקר לימוד התורה הנחשב לפני הקב"ה כקרבן, הוא כאשר האדם מקבל עליו מסירות נפש צעת לימודו, ובשכ"ר בזמן בגלות

בדרך רמז מוא"ב (ויקרא ו') במקום אשר חשט העולה חשט חטאת, כי הכתוב מתאונן על האדם אשר לא שב על חטאו במחשבה, ואלו היה עושה כן היה די לו בקרבן עולה, אמנם עתה אשר לא שב, ונתפחה ליצרו לעבור גם עבירה בפועל, עליו להקריב חטאת, וזה שרמז הכתוב במקום אשר חשט העולה, כלומר חלק אשר היה ראוי שיטו בשבועה על הרכורי לבו, ויביא קרבנו עולה לה', חשט חטאת עכשיו שלא זכה, אלא זדון לבו הביאו לעשות ברע צעירי ה', ונמשל בעצירה בפועל חייב הוא להביא קרבן חטאת, (ועיין בדברנו לעיל פרשת תרומה בענין זה).

ועפ"י האמור מאלו עוצ טעם על שהקדים הכתוב עולה לחטאת, כי אמנם חייב העולה קודם בזמן לחיוב החטאת, שהרי מחשבת העבירה קדמה למעשה בפועל, אלא דלעפ"י חטאת קריבה לפני עולה כדא"י בצבחים (דף ז' ע"ב) משל לפרקליט שנכנס לנרצח ריב הפרקליט נכנס הדיון אחריו ועי"ש. ועוד יש לומר כי רמז לנו הכתוב במה שהקדים עולה לחטאת, לעורר לבות בני אדם לעשות תשובה על חטא המחשבה, ולהקריב עליה עולה, ולא יתעלל מלשון, פן יבא לידי עבירה בפועל ויחייב גם חטאת.

ובדרך זה נבא אל הביאור כי הכהן קל יותר לפני האדם להשמר מעבירה בפועל מאשר להשמר מחטא במחשבה, כי פעמים צעת שיגש האדם לעבור עבירה, ומאלוהיו מפריעים רעים שיעבדו צדו, ולא יוכל להביא מחשבתו אל הפועל, ויש אשר עד עת בואו לכלל מעשה העבירה יבאנו בלב הרכורי חרבה, וינחם על אשר זמם לעשות וימנע מן החטא. מה שאין כן הדבר בזמן שהאדם מתבאר במחשבת עבירה, כי אין מפריע צדו מלהרבה בעבירה, וצניקל יוכל להכשל בכך. ועוד כי המחשבה משוטטת ברגע אחד בכמה עניינים שונים, וקל מאד להכשל במחשבת עבירה מבלי שיבי' לו פגמי להתבונן בכך, כי עבירה היא ביזיון, על כן נריך האדם לשמור עמו בשמירה מעולה מאד לכל יפול ויכשל בפגם מחשבה רעה, ועליו להתבונן עד כמה גדול הוא פגם המחשבה, כי הפגם הוא מורא ונחמי כאשר ביארנו בדברנו (עי' לעיל פ' תרומה ע"פ ככל אשר מראה אותך משם תחננו) אמנם זל

ידבר ה' אל משה לאמר לו את אהרן ואת בניו לאמר את תורת העולה וגו'. פירש"י ז"ל אין לו אלא לשון זיכרון מיד ולדורות ח"ר שמעון ציור נריך הכתוב לר"ה במקום שיש בו חסרון כים ע"כ. ולריך ציור מדוע הולך הכתוב לכודיענו כי הקרבת העולה היא מלוא הנוכח לדורות, וכדי כל מלוא התורה צידוע שכל קצוות לדורות, ומה מקום היה לעשות כי משונה הקרבת העולה שאינה נוכח אלא לשעה.

גם דברי ר"ש שאמר ציור נריך הכתוב לר"ה במקום שיש בו חסרון כים ז"ל, שהרי ישנם כמה מלוא הנקמות בדמים יקרים ויש במה חסרון כים, ומה טעם הולך הכתוב לר"ה במה עולה יותר מבשאר המלוא שיש בהם הפסד ממון.

וגרמא לפרש בהקדם מאמנם ז"ל במס' זבחים (דף ז' ע"א) ח"ר והקריב את אשר לחטאת ראשונה (ויקרא ה) וכו' זה צד אב לכל חטאת שיקדמו לעולות הכבדות עמכם וכו' ופריך בגמ' ח"ש ר"א אומר כל מקום וכו' חטאת קודמת וציוולדת עולה קודמת מדכתיב זה אחד לעולה ואחד לחטאת ומשי אמר רבא למקראת הקדימה הכתוב ופירש"י שבה עולה נקראת תחלה אבל בעבודתן חטאת קודמת. והנה נריך טעם לדבר דכיון שבעבודתם חטאת קודמת אמאי הקדים הכתוב עולה לחטאת.

וגרמא לומר עפ"י מה דאיתא במד"ר פרשה זו (פ"י) א' ארש"י לעולם אין העולה צדא אלא על הרכור הלב ח"ר לוי מקרא מלא הוא (ויחזקאל כ) והעולה על רוחכם היו לא חתוי וכו' ע"כ. וציור הדבר כי כל חטא אשר יחטא האדם תחלתו הוא במחשבתו הרכור אשר חש, ומחשבתו מביאנו לידי מעשה בפועל, כי סוף מעשה במחשבת תחלה, אכן אם זיכר האדם עמו ועשה תשובה מיד צעת צד הרעיון במחשבתו לחטוא, בערם צד לידי מעשה עבירה, אזי די לו בקרבן עולה לכפר על הרכורי לבו, אך אם לא זכה להתבאר על יצרו ולעשות תשובה על הרכורי ורעיוניו אשר על לבו סליקו, אלא הלך שוב אחר יר מחשבות לבו, וצד לידי מעשה עבירה בפועל, אזי מלבד קרבן העולה אשר עליו להביא על מחשבתו הרכור, עליו להביא גם קרבן חטאת על מעשה העבירה. וצד פירשנו

ע"ה) לא נחתם גזר דינים אלא על כבול. והקשו שברי ככתוב מפורש כי ענשם זה על כי השחית כל בשר דרכו על הארץ, כרי כי שון גילוי עריות הוא אשר הביא עליהם כלבה, וביארנו עפ"י מה דליתא בגמ' ברכות (דף ל"ב ע"ה) ארצות"פ כל כהנה מן הכה"ה" כלל ברכה כאלו גזל להקצי"ה ונכנסת ישראל שחטאו פירש"י גזל להקצי"ה את ברכתו ולכנסת ישראל שחטאו הפירות לוקין וכתב המהרש"ה ז"ל שם כי בברכות מורידין שפע בברכה על הפירות וכו' וצאנו מדרך על דבר כהנה הוא מפרד ומשחית שפע הקדוש והברכה לבגשת ישראל מאביהם ששמים, עכ"ל המהרש"ה ז"ל. מוצאנו מה כי בגורם שטותיות להשחית שפע בברכה מכנסת ישראל הריבוי קרוי גזל. וכנה ידוע כי דור הכבול פגמו בהולאת ז"ל רח"ל כדליתא בדברי חז"ל, וידוע מה שזמנו הספיק"ק כי בצבת הכתוב הורא הכז נפקדים לאורי השפע וההשפעה נופלת ליד החלוצים, וק"ל זל"ה בישמח

משכ"י מן עכ"פ ירדו לצבור אוכל הארץ בחוכמה על פנים זה, וביאר שם מהר"ב (תהלים ק"ד) הכפירים שואגים לטרף ולבשר מאל אכלם עיי"ש באורך. וגמלא לפי"ז כי הפגם שחטא הולאת ז"ל כרי הוא בנחיתת גזל, כי הוא ממשע השפעת הקדוש מכנסת ישראל, אמנם איכא למימר כי האדם החוטא הוא רק בחי' גרמא צניקין, כי אינו גזל בידים, אלא שטותיותו גורמים להמשיע השפע, ולפי זה אין לחייבו על כך, שהרי קי"ל גרמא צניקין פטור דיני אדם וחייב דיני שמים. אכן התינה אם שומרים את המשפטים לשפוט דרך בין איש לרעהו, אזי צומן שיש דין למטה אין דין למעלה (דברים רבא פ"ב ד"ו), כי נמסר כח המשפט ביד צ"ד שלמה, ולפי דיני צ"ד שלמה גרמא צניקין פטור, אבל צומן שאין דין למטה יש דין למעלה, ודיני שמים חייב גם גרמא צניקין.

ובזה מוצאנו אמרם ז"ל לא נחתם גזר דינים אלא על כבול, דהכוונה על גזל ההשפעה מן העולם, בצבת חטא הולאת ז"ל, במהר"ב כי השחית כל בשר דרכו על הארץ. וכנה חילו היו משמרים אנשי דור הכבול את הדינים, לא היו נעשים על אשר גרמו להמשיע השפע, כי צומן שיש דין למטה אין דין למעלה, אמנם ע"י שלם פטור את הדינים, כדאי' צמד"פ פ' משפטים

(יומא כ"ט ע"ב) הרהורי עבירה קשו מעבירה דהכוונה כי הרהורי עבירה עושים פגם בפנים האדם שביא חלק אלקי ממנו, אשר נפת באפיו נשמת חיים, משא"כ פגם המעשה מגיע לגוף האדם, שבו חלק אציו ואמו, ולפיכך פגם המחשבה גדול מאד, כי הוא עושה פגם נלחי בפגם, משא"כ פגם המעשה אינו נלחי. וכן הוא הדבר בהיפך כי גם מעשי המצוות תלויים במחשבת האדם, כי אם מקיים המצוה במחשבת זכר וטהור ככה נלחי ולעד ועמוד, ע"ד שפירש ק"ו זל"ה בייטב לב פי' אמור לפרש מהר"ב בחבילים (פרק י"ט) יראת ה' טובור עומדת לעד, עפ"י מה דאי' בספרים הבדל בין יראת העושה ליראת הרומומות, כי הירא מעושה אינו מורא אותה יראת לבנו, כי אינה קיין עמל, אבל הירא הרומומותו ותעלה, אותה יראת מורא ומנחיל לבנו אחרי, וז"ש יראת ה' טובור עומדת לעד, כלומר לדורותיו אחרי, עכ"ד ז"ל.

ועפ"י האמור ז"ל דברי רש"י ז"ל אין זו אלא לשון זירח מיד ולדורות, כי לפי שפרש זה מיירי בהקדמת עולה על פגם המחשבה, ע"כ כתיב זה זו לשון זירח, כי לירך האדם זירח גדול לשמור מחשבותיו בטובה, כאשר נחבאר, ונתן טעם לדבר שכן חמור פגם המחשבה עד שהורכה חורר לרע עליה, צאמרו מיד ולדורות, זה לרמוז זה כי בפגם המחשבה קל מאד להכשל, כי מיד לאלתר בלית האדם לחשוב בלבו מחשבת פיגול בידו להטעותה על לבו, ואין מי שיעצב בעדו, ועוד כי מחשבתו משועטת כהרף עין צענינים שונים. וקשה מאד לשמור על מהלך מחשבתו לכל חתערצ צמותו מחשבה רעה והרהור עבירה, ולפיכך הכריכה חורר לרע ולהזהיר על כך שלא יתפתה האדם לעגל ולרע, ויתאמץ ככל כמו לשמור על טובר המחשבה. ועוד הוסיף לתת טעם לחומר פגם המחשבה צאמרו ולדורות, כלומר כי הפגם גורא מאד שבו נלחי ועושה רועם דורותיו אחרי.

ובררך זה נצו לבאר דברי ר"ש שאמר ביותר לירך ככתוב לרע צמקום שיש בו חסרון כים. ויתבאר בהקדם מה שכתבנו על קושיא המפרשים (עין בדברנו פ' נח עמוד ק"ו) במהר"ב קן כל בשר זה לפני כי מלאה הארץ חמם מפניהם ודרשו חז"ל (סנהדרין ק"ה

לפירש"י ז"ל למד חפץ אברהם לדעת בזה זכות ישרו ישראל את הארץ, והלא כיון שהקב"ה בצטונו לו שירשו ישראל את הארץ, ודאי הוא שיסבב הקב"ה שיכיו בידי ישראל באותיות הכתובים לירושם הארץ, וגם אם לא יחבו יורשים הקב"ה את הארץ למתן שמו בגדול, ממאכ"כ (ישעי' מ"ח) למעני ומעני אעשה.

וְנִרְאָה לפרש כוונת שאלת אברהם אבינו ע"ה, כי ודאי הוא שהאמין בכל לבו שמתקיים הצטונו בהש"ת וירשו ישראל את הארץ, אלא ששאל בזה זכות ירשנו, כי ידע אלשי"ב שזו אפשר שמתקיים הצטונו ירושם הארץ אלא שבגיוס הזמן שחפץ הקב"ה לגאלנו, וקודם זמן זה יש סכנה גדולה ואיסור נורא בעשיית פשול כל שהוא בדחיקת כקן, וחשש פן יעשו ישראל בדבר זה, ויראו לירש את הארץ ערס בזה הזמן, כי עלולים ישראל מאד לטעות בזה, וכאשר מצינו שאפילו בגלות מלרים שכיב זמן קצוב ארבע מאות שנה, טעו בני אפרים ויזאו קודם הזמן, ואף שזכו לדיקים גדולים וטעו בחשבון, אעפ"כ כיון שעברו על הצטונו שלא ידחקו את הקץ ונגשו כדאיתא בזה"ש רב (פ"ב י"ח), וא"כ כל שכן בגלות החל בארץ שאלו אדם יודע מחי יחיה קץ הפלאות, ומקרא מפורש הוא בנבואה דניאל (פ"ב) סתום הדברים וחתום הספר, ודאי הוא שאפשר לבוא ליד עשות, ובאשר כן כיב שטעו כמה משיחי שקר את ישראל כי בגיע זמן הגאולה, ולכן שאל אלשי"ב בזה זכות אירש את הארץ, כי ע"י שידעו ישראל מה הוא הזכות הדרוש כדי שיהיו אל הגאולה, ויהיה להם סימן מוצק שבגיע זמן הגאולה, כשיראו שיש בידם זכות זה, ולא יעשו בגאולה שקר.

והשיב לו הקב"ה בזכות הקרבות, כי הקרבות הם אור וסימן אמיתי כי בגיע הזמן לירושם הארץ, כי ערס ביאת המשיח ובזמן ציבוי"ק אין הקרבות נוכחין, וכמו שבצטנו בספרנו ויזאל משה (מאמר ב' ס"י כ"ט) דברי ש"ת ציון ליון (ס"י א') שהאריך לבאר מהכתובים ומן התלמוד שבזמן חורבן אי אפשר להקריב קרבות לפי שאין ציבוי"ק בני. והנה כתב הרמב"ם ז"ל בהלכות מלכים (פ"א כ"ד) ח"ל ואם יעמוד מלך מצית דוד כוגה בחורבן ועוסק במצוות דוד אצ"ל כפי חורבן שצנח ושצנעל פה ויחפף את

(פ"ל), גרמו בכך להמשיך על עצמם חוקף כדין העליון, ונעשו גם על גרמא בנחין. ובה מבוחר מה שאמ"כ קן כל בשר בא לפני, לפני דייקא, דכיוני שגדונו צמח הדיון של מעלה ונעשו על גרמא בנחין, והן טעם לדבר כי מלאה הארץ חמם מפניכס, שאינם משמרים את הדינים, לפיכך נענשו הם דיני מעלה.

וּבְדֶרֶךְ זה יבואר מתמר ר"ש ביותר לריק כ"י לזר במקום שיש בו חסרון כים, וכזה ידוע כי שורש הכטא הידוע הוא צמחצות רעות, כמו שדרשו ז"ל (פ"ז כ' ע"ג) עב"פ ושמרת מכל דבר רע שלא יסכר אדם ביום ויבא ליד עומאם בליה. ולפיכך כיון שהכתוב רימם בלמרו לו לשון זירח להכיר על פגם הממשב כי רבץ הוא, כאשר ביארנו כי הוא פוגם מיד, וגם עשה רושם לדורות, על כן קאמר ר"ש ביותר לריק הכתוב לזר על טובר הממשב, במקום שיש בו חסרון כים, כלומר כי פגם הממשב הוא הגורם להכשל בחטא הידוע, ואין לך חסרון כים גדול מה, שהוא גורם להשחית השפע מן העולם, לכן לריק האדם שמירה יתירה לכל יפגום צמחצותיו.

*

אָן ואמר לפרש דברי רש"י אין לו אלא זירח מיד ולדורות אמר ר"ש ביותר לריק הכתוב לזר במקום שיש בו חסרון כים. ויתבאר גם דברי המורה שאלו תלמידיו את ר' יוסי בן קיסמא אימת בן דוד בא אמר להם זאת תורת העולם.

וְנִרְאָה בהקדם לבאר דברי הכתוב צרפשה לך (צרפשיה ע"ו) ויאמר כ"י אלקים צמח אדע כי אירשנה, ונלאו כל חכמי לב להבין איך יתכן כזאת באברהם אביה ראש המאמינים שישאל אות מאת הקב"ה שיאמץ דבריו. ורש"י ז"ל פירש ד"ה צמח אדע לא שאל לו את אלה אמר לפניו הודיעני בזה זכות יתקיימו צה אמר לו הקב"ה בזכות הקרבות. וקשה שאין פירושו מחייב צלשון הכתוב דכתיב צמח אדע כי אירשנה משמע ששאל אות על הצטונו ירושם הארץ, ואילו לפירש"י ז"ל בל"ל צמח אירשנה, ולא כיב מקום לפרש צמח אירשנה בזה זכות. וגם יש להקשות

יחזור שחכם להיות דבוק בדרך התורה והאמת בקדושה ובעבודה, ובמחשבה נכונה לראות בישועה כל ישראל ושמחתן, בנחת ובשמחה ובתהוותם קרן התורה וישראל ובתהוותם כבוד שמים עלינו צב"א.

*

אז יאמר לפרש דברי רש"י ז"ל אין זו אלא זיכרון מיד ולדורות, ויתבאר גם דברי ר"ש ביושר לרין הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כים, וקשה שהרי איכא נמי מאות אחרות שיש בהם חסרון כים, ומראה לפרש עפ"י דברי המדרש נחומא (סו' ח') הוצא לעיל בדברינו) ח"ל אמר הקב"ה קיימו מה שכתוב למעלה מן הענין ואח"כ זאת תורה העולה למח כי אני ה' אורב משפט שונא גזל בעולה (ישעי' ס"א) אפילו בעולה מה כחיד למעלה מן הענין וזכר כי יחטא ואשם והשיב את הגזלה אשר גזל ואח"כ זאת תורה העולה וכו' אם בקשה להקריב קרבן לא תגזול לאדם כלום למח כי אני ה' אורב משפט שונא גזל בעולה ואוימתי אחת מעלה עולה ואני מקבלה כשתקנה כפך מן גזל וכו', ע"ל. ומראה דהמדרש דייק לה מחדשה תורה לכתוב תשלום פרטיו דינוי עולה בריש פ' זו, ולמה לא נכתבו דינוי אלו בפרשת ויקרא, במקום שזה הכתוב על הקרבת עולה כי שם מקומם, אלא כוונת הכתוב לסמוך פרשת עולה לדיני גזל האמורים בסוף פרשת ויקרא. אמנם אחרי לרין ביאור מדוע השמיטו הכתוב בקרבן עולה דוקא שאין להקריב ממנו גזל, והלא כל הקרבות כך דינם שאסור להקריב ממנו גזל.

וגר"א לאר הענין עפ"י מה דאיתא בגמ' (סוכה י' ע"א) וא"ר יוחנן משום רשבי מאי דכתיב כי אני ה' אורב משפט שונא גזל בעולה משל למלך בשר ודם שה"ל עובר על בית המכס אמר לעבדיו חנו מכס למוכסום אמרו לו והלא כל המכס שלך הוא אמר להם ממני ילמדו כל עובדי דרכים ולא יבדחו עממן מן המכס אף הקב"ה אמר אני ה' וגו' שונא גזל בעולה ממני ילמדו בני ויבדחו עממן מן הגזל. ופירש"י ז"ל שונא גזל בעולה, בעולה שאחם מביאים לי אני שונא את הגזל ואתם גוזלים אותם ואעפ"י שכל שלי ואף

כל ישראל לילך בה ולחזק בדקדק אם עשה וכללית ובנה מקדש במקומו וקצן נדחי ישראל כרי זה משיח ודאי ויחקן כל העולם לעבוד את ה' בידת שגא' כי אז האפוף אל העמים שפך ברוח לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שם אחד, עכ"ל הקדוש. נמלא כי הקרבת קרבות הוא סימן מוצק לביאת המשיח, כמ"ש הרמב"ם ז"ל כי מסימני מלך המשיח הוא שיבנה בית המקדש במקומו. וזאת השיב הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו בנבואת הקרבות, פירוש כי כשיבנה ביהמ"ק ויקריבו שם קרבות אז הוא סימן על הגאולה האמיתית, וכל זמן שלא שזר כל ישראל בתשובה ולא בנה ביהמ"ק לא יתכן שיהיה הגאולה האמיתית. (ועיין בדברינו לעיל פ' לך דף של"ד ושל"ה).

ועפ"י זה יתבאר לנו דברי המדרש שאנו תלמידיו את ר"י בן קיסמא אימת בן דוד בא, כלומר שאלו ממנו זאת וסימן אימתי יביה זמן קצן האמיתי, כדי שלא יעשו בגאולות של שקר, השיב להם זאת תורה העולה, כלומר כאשר יבנה ביהמ"ק ויקריבו בו קרבות, סימן מוצק הוא לביאתו. וגם לפי מה שדרשו ז"ל פסוק זה על לימוד התורה, י"ל כי רמז להם כי זה יביה בידם לסימן מוצק, כאשר יעסקו כל ישראל בתורה ויעשו תשובה שלמה, זאת הוא אל הגאולה האמיתית.

ובדרך זה י"ל דברי רש"י ז"ל אין זו אלא זיכרון מיד ולדורות, דכיון שפרשתי זו מדרש סוד פת הגאולה כמו שהשיב ר"י בן קיסמא לתלמידיו, על כן כתיב זו לשון זיכרון, כי בענין הגאולה לרין זיכרון גדול בכל הדורות שלא יתפסו בגאולות של שקר. ור"ש בא להוסיף על דברי ח"ק, כי עיקר הזיכרון הוא על הגאולה האחרונה שלא נודע זמנה, שלא נאמר בה זמן קצוב כמו בגאולות הקודמות, ור"ש ביושר לרין הכתוב לרז במקום שיש בו חסרון כים, דלאמר ז"ל (פסכדריק י"ז י"א) אין בן דוד בא מד שחבלה פרושה מן הכים, ואף שנאמר בתנאמר זה פירושים שונים, יחמי פשוט פירושו הוא שערס ביאת המשיח יביה חסרון כים, ועל כן קאמר שביצור הולך הכתוב לרז שלא יעשו בגאולות של שקר, במקום שיש בו חסרון כים, היינו בגאולה האחרונה, שחבלה הפרושה מן הכים. כדכתיב

שהאדם נכנס חייב הוא להתרחק מן הבגל, וזהו שרמ"ה רש"י ז"ל בדבריו שהוא לשון זירוז מיד ולדורות, שהבגל פוגם בנפש האדם מיד ולאחר, וגם מניח לדורות כי ע"י שיטפוטו בניו ממנון איסור ויולדו בנפשותיהם תכונות רעות ותאות גרושות, וע"כ לריך זירוז גדול להגלל מאיסור בגל, ואז יכ"י וצו דור ישרים יצורק.

ובדרך זו יש לבאר דברי ר"ש ביומא לריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כים, דאין הכוונה שהולך הכתוב לזרז בעבור שיש לחוש שימנע האדם מלהקריב עולה, בעבור חסרון כים הבא לו משריפתה, שאין לו חלק בה, שהרי יש כמה מנאות שיש בהם חסרון כים מרובה ולא הולכה תורה לזרז בזה, אלא דהוה חמירה שלא נאסר להקריב מן הבגל כי אם קרבנות שיש לבטלים או להביים חלק בהם, מה שאין כן עולה שכולה כליל ואין לבני אדם חלק בה, יבא מותר להקריב אף מן הבגל. על כן אמר ר"ש ביומא הולך הכתוב לזרז שלא יקריבו מן הבגל במקום שיש בו חסרון כים, פירוש בעולה שהיא נשרפת כליל ואין בני אדם נהנים ממנה כלל, כמו בשאר קרבנות, ולפיכך היה מקום לומר שהיא מותר להקריב מן הבגל, שהרי הכל של הקדשים ואף מתחלה שלו היתה, על כן הולך הכתוב לזרז בה ביומא שלא יקריבו ממנו בגל.

*

ואמ"ל עוד לבאר דברי רש"י ז"ל אין לו אלא לשון זירוז מיד ולדורות, אמר ר"ש ביומא לריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כים, בהקדש מה שכתב הכל יקר ז"ל לפרש מאח"כ זאת תורת העולה הוא העולה על מוקדה כל הלילה עד הבוקר, עפ"י מ"ש המפרשים ז"ל לפרש זאת תורת העולה דקאי על העוסק בתורת עולה שהוא כאלו הקריב עולה, וכוונתו לזרז הכתוב שזמן העולה כל הלילה עד הבוקר, ללמד דעת את העם על דא דרמז, כמו שזמן הגאולה כל הלילה עד הבוקר, כך הזמן המוכן להם שהעוסק בתורת עולה כאלו הקריב עולה הוא בזמן הגלות שנמשל ללילה, כי אז לריבין ישראל לשלם פרים שפחותיהם, עד הבוקר וזהו עד בכלל, כי בזמן שיעלה צוקן של ישראל

מתחלה שלי היתה, ע"כ וצוהר המהרש"א ז"ל דלכך נקט צוקן קרבן עולה שהוא כליל והכל שלו, אבל חטאת ואשם ושאר קרבנות ודאי דגולה גמורה היא, כיון דנאכלין, ולא הוה דומה למשל כלל, וזה שדקדק רש"י לפרש ואמ"כ שכלל שלי ואף מתחלה שלי היתה, ר"ל שכלל שלי שהוא קריבה לגבזה, ומתחלה עולם ומלואו שלו הוא, וכו' ממש דומה למשל, עכ"ל המהרש"א.

ועפ"י זה יתבאר ע"י מה שסמך הכתוב פרשת בגל לדיוני עולה ולא לשאר קרבנות, להשמיענו רבותא דאעפ"י שעולה כולה כליל ואין לבני אדם חלק בה אסור להקריבה מן הבגל, דאילו בשאר קרבנות שיש לבני אדם חלק בהם פשיטא שאינם באים מן הבגל, וזאת טוהת בהתחומא בלמרו כי אי ה' שוגג בגל בעולה, אפילו בעולה, פירוש לא מיעביז בשאר קרבנות שיש לבני אדם חלק בהם, פשיטא שאסור להקריבם מן הבגל, אלא אפילו בעולה דכונה לגבזה סלקא מ"מ בקדשי שוגג את הבגל.

ובדרך זה נבוא לבאר פירש"י ז"ל אין לו אלא זירוז מיד ולדורות. כי הנה מפרש"ה ז"ל שמענו כמה חמור איסור בגל, עד שאף קרבן עולה שאין בני אדם נהנים ממנה אסור להקריב מן הבגל, ומינה נילף שפאח"כ חייב האדם לשמור עליו מאיסור בגל במקום שיש לו הנאה בדבר. ולא ולמד עד היכן מגיע פגם הבגל, ממה שבי' בספרי"ק אגרא דפרקא (אות קכ"ו) בשם מהרמ"מ זל"ה על מה שהוא מן החימה, שאנחנו רואים הילדים בקטנותם הולכים לבית רבם, ומתמדיים בלמוד תורחם, ומתפיללים בכוונה ועושים אישי"ר, ומשירים אורחותם, ואח"כ כשמתגדלים מתהפכים ח"ו במדות גרושות, ומבעלים התורה והתפלה וכו' ואל, ומאין יתבאר זה הרי התורה שלמדו בקטנותם, וזהו הכל שאין בו חטא, הרי מהר"א שטעמוד למשנן להם וכו'. ואמר הוא ז"ל שהוא על שאבותיהם האכילו אותם ממנו בגל שסיגלו ע"י מו"מ שאינו באמורה וכו'. עיי"ש בבאב"ב דבריו לעיל בצוקר. ח"ש רש"י ז"ל אין לו אלא ל' זירוז מיד ולדורות, כלומר דמפרשת עולה שמענו זירוז להזהר מאד מפגם הבגל, שהרי לכך נסמכה פ' עולה לדיוני בגלה, וכ"ש במקום

עליו ומחל לו על חלק שלו שהוא חלק רוחני, ודי שמיצא חלק גשמי, שהוא קמה ומלח דומם וזמנה, וחלק רוחני ה' מותר לו וכו', וז"ש במדרש זה עשירית האופה שאין בו חלק רוחני כלל ואין נאות כלל לקרבן, ואעפ"כ יותר הקצ"ה משלו ומחל על חלק גבוה, עכ"ל ז"ל.

דיוצא מדבריו כי מה שמתראה ה' במנחת העני, הוא רק לגדול חמלתו עליו, לפי שאין ידו משגת להצביא יותר, אמנם זה ודאי שמה שיותר לו הקצ"ה, היינו רק על מה שהיה ראוי שיוציא בפועל קרבן שיש בו רוח חיים, אבל מה שיש בכוחו לעשות כדי שיחשב לו כאילו הקריב קרבן שיש בו רוח חיים, מחוייב הוא לעשות. וא"כ כיון שצדו לעסוק בתורת הקרבנות, ומעלה עליו הכבוד כאילו הקריב קרבן בפועל, ודאי חייב הוא צדק, כדי שיחשב לו כאילו הקריב דבר שיש בו רוח חיים, שהרי לגבי החיוב לעסוק בתורה אינו יכול להפטר בטענה שהוא עני, כי בלימוד התורה חייבים כל ישראל כאחד עניים ועשירים, ואדרבה אמרו ז"ל (נדרים פ"א ע"א) הזהרו בצני עניים שמהם תלך תורה. נמצא כי העני המצביא קרבנו לה' עשירית אופה היה חייב לעסוק בתורת הקרבן, ונחשב לו לימוד התורה כאילו הקריבו בפועל, ולא זו בלבד שנחשב לו כאילו הקריב קרבן בפועל, אלא שבכמה פרטים עדיף ומעולה לימוד תורת הקרבן מהקרבנו בפועל, שהרי הקרבן שהיו מקריבין בפועל לא היה קרב ע"י הצעלים עצמם, אלא הכהנים הקריבו אותם, ובגמרא (נדרים ל"ב ע"ב) מביעין לן אי כהנים שלוחי דידן או רחמנא ינוכר, עיי"ש. ואף אם נאמר שלוחי דידן ינוכר, מ"מ בכ"מ אמרינן מזהו בו יותר מבשלחו (קידושין דף מ"ב ע"א), נמצא כי לזד זה עדיף לימוד דיני הקרבן מהקרבנו בפועל, שהרי ע"י העסק בתורת הקרבן נחשב כאילו הקריב הוא עצמו קרבנו לה'. ועוד מעלותיה איכא בלימוד תורת הקרבן, דהנה אמרו ז"ל (צחחים דף ז' ע"א) כל הצחחים שמצחו שלל לשמן כשרים אלא שלל עלו לצעלים לשם חובה, ועליו להצביא קרבן אחר לתוכו או לזר, ואיכא כמה אופנים שהקרבן פסול לגמרי, כדאיתא בצחחים (דף מ"ו ע"ב) לשם ששה דברים הצחח מצח וכו' יע"ש בצמ"ה, ואילו בלימוד תורת הקרבן חשוד ומרואה לימודו אף אם

לא יעלו על מצח ה' פרים ממש וכו', ומ"ש זאת תורת הפועל הוא העולה, היינו דוקא כל הלילה בגלות, כשאין זמנה ומנחה וכו', ויתכן להיות שצ"ה נאמר ולא ליוויית את אבותיהם ביום הואילי אותם מארץ מגרים על דבר עולה חצנה (ירמ' ז) כלומר שלא נטעו על הדברים של עולה חצנה, והיינו לימוד תורת הקרבן החשוב כאילו הקריבו בפועל, שהרי בללחם ממלרים היה זמן עוקרן של ישראל, והיה צידם להקריב קרבנות בפועל, עכ"ל הכלי יקר. וכ"כ בספר פנים יפות, שלא הולך הכתוב ללוות שיעלה עסק התורה במקום קרבן, כי על זמן שאין צהמ"ק קיים, דאילו בזמן שצהמ"ק היה קיים היה צידם להקריב קרבנות בפועל.

ויש להקשות על דבריהם מהא דאיתא במדרש תנחומא פ' זו (י"ד) וז"ל ראו כמה חציבה קריאת התורה לפני הקצ"ה שג"ל לו את אחריו ואת בניו לאמר כלומר שיאמרו לבני ישראל ויתעסקו בקריאת העולה שאעפ"י שמקריבין עולה עוסקין היו בקריאתה כדי שחבו בקרבן עולה ובקריאתה. הרי מצוה שנטעו ישראל לעסוק בתורת הקרבנות גם בזמן שצהמ"ק היה קיים, אף שהיו מקריבין קרבנות בפועל.

ונראה לומר דהא דאיתא במדרש תנחומא שנטעו ישראל לעסוק בתורת הקרבנות אף בזמן שהם מקריבין קרבן בפועל, קאי על אותם שאין יכולת צידם להקריב קרבנות. בפועל, שהרי גם בזמן שצהמ"ק היה קיים נמצאו אנשים שלא היה באפשרותם להקריב קרבן כראוי, כגון עני המצביא קרבנו לה' עשירית האופה סולת למנחה, לפי שהוא גדלי דלות, ואין ידו משגת להצביא דבר שיש בו רוח חיים, אשר הקצ"ה מתראה בקרבנו רק לגדול חמלתו עליו, וכמו שהבאנו לעיל מ"ש היערות דבש ז"ל על דברי המד"ר פ' ויקרא (פ"ג ג') עכ"פ (ישע"י י"ה) ואל אלקינו כי ירבה לסלות יותר הקצ"ה מחילה אחת משלו ואחיה זה עשירית האופה. ופירש כי הקרבן הוא תמורה אדם, ואר"י ג"כ להיות מורכב מרוח חיים וגשם, לכך תובאר בהמה אשר נפש רוח חיים בקרבנה, וא"כ יש מהבאלה קרבן מנחה עשירית האופה אך יושבר לקרבן וכו', אבל התשובה היא כי חלק רוחני לה' דכתיב השמים שמים לה', וא"כ עני זה שאין לו להקריב, וכו' לרוב חמלתו חומל

הוא העולה. ובגמרא (זכחים פ"ד ע"א) למדו ג' מיעושים ממקרא זה, מדכתיב זאת היא וז"ל דחיתה העולה. וזכו דרך דרש, אך בפשטות ז"ל.

(ג) **בתנחומא ר"פ** זו איתא זאת תורת העולה וז"ל (תהלים פ"ט) כי מי בשחק יערוך לה' ידמה לה' צבני אלים וכו' זה בלעם שבקש להדמות להקב"ה צבני אלים צבני אצרכם יחזק ויעקב שכם אלי העולם ראה בלעם כרע כמה היה ערום התחיל אומר את שבעת הכוזבות ערכתי אומר משנבאר אדור"ר ועד עכשיו ז' מזכות צנו ואני מקריב ז' כנגד כולן וכו' ז"ל הקב"ה וכו' מה אתה מבקש להטעות את עמך לפני שאקבל קרבן מן האומות שצוה וכו' שאני מקבל קרבן אלא מישאל וכו' אומר להם הקב"ה זאת תורת העולה ומי זאת עולה מן המדבר (שה"ש ד') ומשה עלה אל האלקים (שמות י"ט) ע"כ. וז"ל מה חשובה השיבם הקב"ה לאוה"ע במקראות אלו, וכיזד יתבאר הכתוב זאת תורת העולה על ידי הפסוקים מי זאת עולה מן המדבר ומשה עלה וגו'.

(ד) **עוד** איתא בתנחומא (סו"ב) הוא העולה על מוקדה זו מלכות אדום שעלתה ענמה שנא' (עובדים ח) אם תגזיב כגשר וגו' וידינות בלש וכו' אומר הקב"ה וזכר בית יעקב אש וגו' וזית עשוי לקש וזלקו בכם ואכלום ולא יחיה שריד לזית עשוי כי ד' דבר (שם) זמנה דבר ע"י משה שנא' הוא העולה על מוקדה ואח"כ ועלו מושיעים בזה ליון לשפוט את כל עשוי, עכ"ד התנחומא. וז"ל שדורש מדכתיב הוא העולה ב' דרשות הרחוקות זו מזו כרחוק מזרח ממערב, דמשקרא דרש הוא העולה על ישראל, שנא' מי זאת עולה מן המדבר, ועל משה רב"ה שנא' ומשה עלה אל האלקים, וכדור דרשיה על מלכות אדום שהיון בלש, וכיזד תסבול משמעות המקרא ב' ענינים מנוגדים אלו.

(ה) **עוד** איתא בתנחומא שם וזעז"ב כשהקב"ה יפרע מעשיו מה עשוי עושה מתעמק בטליתו כזקן ויושב לו אצל יעקב מנין שכן כתיב אש וגו' בין כוכבים שים קק ואין כוכבים אלא ישראל וכו' ע"ש. והמדרש הזה קצת יתבאר לפי פשוטו, מדוע יעשה עשוי ככה

הוא למד שלא לשמה, כי בלימוד תורה אין פוסלת מחשבת שלא לשמה, כאמרם ז"ל (פסחים נ' ע"ב) אי"ר יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמאזנות אעפ"י שלא לשמה שמתוך שלא לשמה יבא לשמה.

וזאת תורת העולה מדברנו כי גם בזמן שבהמ"ק היה קיים היה שייך לימוד דיני הקרבנות, אף שהקריבו קרבנות בפועל, כדאיתא במדרש התנחומא שזכו בקרבן עולה ובקריאתה. ועפ"י זה ז"ל מה דקאמר רש"י ז"ל אין לו אלא זיכרון מיד ולדורות פירוש כיון שפרשה זו היא לזיווי שיעסקו גם בתורת הקרבנות, ע"כ הולך הכתוב לזרז על לימוד התורה מיד בזמן שבהמ"ק קיים ולדורות אחר הכתוב, כי דברי חזקוני לריב"ז חזוק. ור"ש בל להוסיף על דברי חזקוני וקאמר ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כים, כלומר דכא שזיור הכתוב על לימוד תורת הקרבנות בזמן שבהמ"ק קיים היינו ללל שאין ידו משנת להקריב קרבן שיש בו רוח חיים, על כן הולך הכתוב לזרז שיעסקו בתורת הקרבן, וגרסה לו לכפר עליו כאילו הקריב דבר שיש בו רוח חיים, אבל מי שמקריב קרבנו לה' מן הבהמה מן הבקר ומן האלן, לא הולך הכתוב לזרזו שיעסקו בתורת הקרבן, וכמ"ש המפרשים ז"ל כ"ל זאת תורת העולה וגו' כל הלילה עד הבוקר, שהזמן שלמוד תורת העולה חשוב כקרבן הוא רק בזמן שא"ל להקריב קרבן בפועל.

*

דרוש לפירשת וזכר

וידבר ה' אל משה לאמר זו את אהרן ואת בניו לאמר את תורת העולה וגו'. דקדקו המפרשים על השנות חזיבת לאמר פעמיים, דאם ללמד לאהרן ולבניו דיני עולה, הרי כתיב בפירוש לו את אהרן ואת בניו, ואם שז"ל את ישראל שזכינו העולה ומשכירים ועלי המערכה, בחד לאמר בני.

(ב) **זאת** תורת העולה הוא העולה על מוקדה וגו'. צריך ביאור להבין כוונת הכתוב, שמפרש דבריו באמרנו הוא העולה, וכי בלש"ה לא הובא ידעין שהעולה

לבעמיד פני דוק, וכלל ודאי אין הוא פתי עד כדי כך שיסבור כי בידו לרמות את הבריות, אשר לפניו נגלו כל חטאותיהם, ואין נסתר לפני כסא עזרו, ומכ"ש זדון לבו של עשוי הרשע ודאי גלוי לכל, ולא יועילו לו ערמוניותיו וזביותו, להאילו מדינה של גיהנם.

ו) **אבא** מארי זלתי"ב בספרו קדושת יו"ע מביא מדרש פליאה שאלו תלמידיו את ר' יוסי בן קיסמא אימתי בן דוד בן חליל זאת תורת בעולב, וי"ב.

ז) **קרינו** היום זכור את אשר עשך לך עמלק אשר קרך בדרך וגו'. דקדקו המפרשים דכוכ סגי לכחוד זכור את אשר עשך עמלק, ותיבת לך יתירה לבאורה, שכרי הכחוד מצאך והולך כי לישראל עשך את כל המעשים האלה.

ח) **אשר** קרך בדרך וגו' בפסיקתא איתא וכו"ה בתחומתא פרשת חלא (סו"ט) ר' יודא אומר עמלק במשכב זכור כמה דאחא אמר כי יידיה בך איש אשר לא יהי עבדו מקרב לילב. ר' נחמן אמר קראך ודאי מה עשך להם עמלק ירד לו לבית ארציון (מקום גניית הכתבים) של מלכים נטל טימוסם של צענים שביה שמם חקוק עליהם וצא ועמד לו חוץ לעין וכו"ה קורא ראונו שמעון אחיבון פוקו דאין צעין למשכד פרגמטיא עמכון וכיון שביה יולא אחד מהם כיה הורגו רצן אמרי הקירן לפני אור"ש משל לאמצעי רוחחת שלל היחא צריה יכולה לירד לחוכה וצא בן צליעל אחד וקפץ לחוכה אפי"פ שנכחז אצל הקירא לפני אחרים כך כיון שילאו ישראל ממלכים נפלה אימתן על כל אומה"ש וכו' כיון שצא עמלק וחדווה להם אפי"פ שנטל את שלו מחמת ידיהם הקירן לפני אור"ש. עכ"ד המדרש. ולכללו פירושי קשה, לר' יודא דדרש אשר קרך עמלק לריך ביאור, דהנה מוני המנוות ה"ה הרמז"ם ז"ל וכו"ה בספר בחינוך, מו כלן ד' מ"ם, חדא לזכור מה שעשך לנו עמלק, וכו"ה להכרית זרע עמלק, וז"ל הרמז"ם ז"ל בסי' המנוות (עשין קפ"ט) הלא תראה שמואל בזהחילו לשמות המנוות הוצא את עשך שבהא זכר תחלה מעשבו כרע ואפי"פ נזכר להרגו וכו' ע"כ. ולבאורה ראוי להבין מה תועלת חלמה בזכרנו את הגנאי והביישה שחלל עמלק

ט) **ויזב** בך כל הגתשלים אחריו. פירש"י ז"ל הגתשלים הם חסרי כח מחמת חטאם שביה העין פולטם וכו"ה צה"י. אמנם במכילתא פ' בשלח איתא ר' אליעזר המודעי אומר ויצא עמלק שביה נכנס תחת כנפי העין וגונב נפשות מישראל ואורגן. וז"ל שברי הקצ"ב הקוק את ישראל צענים לביות להם למחסה ולמחסור מפני לר ואויב, וכידן נכנס עמלק וגנב נפשות מחמת כנפי העין.

י) **ולא** ירא חלקים. פירש"י ז"ל עמלק לא ירא חלקים מלברע לך. וכן דרשו חז"ל במדרש דולא ירא חלקים קאי על עמלק. אמנם במכילתא פרשת בשלח איתא אחרים אומרים ולא ירא חלקים אלו ישראל שלא היו בידם מנוות. ולשיי הפירושים קשה. לפירש"י יש להקשות שברי מעלה ירא חלקים לא תחיהם כי אם ליחודי סגולה בלבד, וכמו שציינו בצדקהם אציו ע"כ, כי אחר שנתגסה בעשרה נסיונות וגמלא שלם בכולם, הויד הקצ"ב עליו עתה ידעתי כי ירא חלקים אחר, ואפי"פ פליאה נשגבה היא, אשר בצוה הכחוד

ולעגנו שגא' זכור את יום השבט לקדשו וזכרו
לכוונתו ולאבדו וכו'. וי"צ להבין כוונת השאלה
והתשובה, וכי לא ידעו ישראל להבדל שבין שני
הזכירות, דבשבט כתיב לקדשו, ובעמלק נאמר תמחה
את זכר עמלק.

(יג) **בתנחומא פ' תלז (ס"ה)** דרשו עב"כ זכור
את אשר עשה לך עמלק. ר' תנחומא פתח זכרונות
משלי אפר לגבי חומר גביס (איז"ר) אמר הקב"ה
לישראל אותן ז' זכירות שכתבתי לכם בחורבן כוון
זכירין תמחה את זכר עמלק זכור את אשר עשה לך
עמלק משלי אפר משולי אפר אם זכיתם אתם ציון של
אזרחים אבינו שהמשיל עמו כאפר שגא' ולאכזי עפר
ואפר ואלו לאו לגבי חומר גביס התקינו עמלמס
לשעבודם של מלכים שגא' וימרו את חייכם בחומר
וגי' וי"צ מה ענין קיום זכירות אלו למח שאמר
אזרחים אכזי עפר ואפר, ולמה כתיב מזה כעונש
על ביטולם להיותם משועבדים למלכים. ועוד כיצד
יתכן לומר התקינו עמלמס לשעבודם של מלכים, ומה
שהיה כבר היש.

(יד) **בפסיקתא** (פסיקא פ' זכור) ויכ"ה בתנחו' (פ'
תלז ס"ו ט) איתא כחז אחד חומר תמחה את
זכר עמלק וכחז אחד חומר כי מחה תמחה (שמות
י"ז) כיצד יתקיימו שני כחזים הללו עד שלא פשט
ידו בכח להחריב ירושלים תמחה כיון שפשט ידו
בכח מחה תמחה. וי"צ דלפי דרשן זו הוה ראוי
שיקדים הכחז תמחה ואח"כ יכחז כי מחה תמחה,
ובקרא כתיב להיפך, דכ"ה בשלח כתיב כי מחה תמחה,
ובפ' תלז כתיב. תמחה. ואף דאמרנו ח"ל אין עוקדם
ומאחר בחורבן, מ"מ טעמא ציי בכל מקום שאימרה
חורבן המוקדם, וכ"כ כחז דהוה ראוי להפך הסדר,
כדי למילף מנייה דרשן א.

(טו) **עוד** איתא בתנחומא שם (ס"ו ט') זכור את
אשר עשה לך עמלק ר' לוי פתח גערה גויים אבדה
רשע (תהלים ט"ו) גערה גויים זה עמלק וכו' אבדה רשע
זה עשיו אם יאמר לך אדם יעקב הוא בכלל אומר לו
אבדה רשעים אין כתיב כאן אלא אבדה רשע. וכאן
חומר מאד, הוא זה אשר יעלה על דעתו לומר כי

לכודיע גודל רשעת עמלק, יאמר עליו כי לא ירא
אלקים, וכי צמח נחשז חסרון מעלת ירא אלקים
לגבי עוונם הפלגת רשעתו של עמלק, הלא כמו זר נחשז
האומר על רשע ערין כמוהו, כי אינו ירא שמים.
גם לדברי המכילתא דלגא ירא אלקים קאי על ישראל
י"צ, שהרי תועלת מזהו זו היא להזכיר רשעת עמלק
ואיבתו לישראל, כדי שהאדם עצמו שמורה נחז בלבונו,
ולא נשכח לאבד זכרו, ומה לנו להזכיר עמלי ישראל,
וכי לא יראו אלקים, והלא מפחיתים צדק את רשעת
עמלק שהאר לישראל.

(יז) **והדיה** בהניה כ' אלקין לך מכל אויביך מסביב
וגי' תמחה את זכר עמלק וגי'. הרמב"ם ז"ל
ס"ה"ט שלו כתב דמאור זו טובתה בכל דור ודור שנמלא
וע עמלק בעולם מלואים אמתו להכריתם ולאבד זכרם.
וקי"ז זלכ"ה בישמח משה פ' תלז הכרית צדעת
הרמב"ם ז"ל, דאין מאור זו מועלת על כל יחיד, כי
אם היא חובת הליבור בלבד, ואין זה כמו לאו דלג
תחי' כל נשמה שמועל על כל יחיד, דהאם הוהכרנו
על כל נשמה ונשמה צפני עמלמס, משא"כ כחז נשמויות
למחות זכר עמלק לגמרי, וכל זמן שאין צידויו להכרית
מאדן זכרם, לא שייכא במאור כלל להרגם. ועיי"ש
שהאריך להביא ראיות לדבר. ולהלן יתבאר עוד ענין
זה. אמנם י"צ מה שחלה הכחז מאור זו בהניה כ'
לישראל מכל אויביהם מסביב, משמע דאם אין להם
מוחל עדיו מכל שוואיהם אף שיש צידם למחות זכר
פעורים הם ממאור זו. והוא תמוה למח לא יתחייבו
למחות זכר, אם הדבר צדוהם. ועוד דע"כ לכת
למימר הכי, שהרי מליו שנטעו ישראל בנחמה זו
ציוני שאלו ושמואל, אף שעדיין לא היתה להם מוחל
מכל אויביהם מסביב, ופלאשים עדיין היו נלחמים בם.
וכן יש להפליא על מה שדרשו בספרי פרשת תלז
ויכ"ה בהניה כ' אלקין לך מכל אויביך מסביב, שלא
יאגוד עליך אגודה, וי"צ מה כוונתו בזה.

(יז) **בפרקי דר"א** (פמ"ד) איתא אמרו ישראל משה
רבינו כתיב זכור את יום השבט לקדשו וכתיב
זכור את אשר עשה לך עמלק הלא יתקיימו שניהם
זה זכור זה זכור א"ל משה לא דומה כום של קודמיו
לכום של חומן זה כום זה כום אלא זה זכרנו לקדשו

בכל דור ודור שימנע אפשרות לקיומה עו"ש. ובאמת אפילו לדבריו ז"ל אין צידיו לקיים מצוה זו בזכ"ל, שאין צידיו למחותם לגמרי ולאבד זכרם, ותו דאין ידוע לנו איזה אומה מוֹלֵחַ מעמלק, שכבר עלה סנהריב ובלבל את כל העולם כאמרו ז"ל (ידים פ"ד מ"ד), וכל דפריש מרובץ פריש, ואין כאן זכר מעמלק שכבר אבד זכרו. ועוד עמנא שאין צידיו לקיים מצוה זו, שהרי מבואר בדברי חז"ל שמצוה זו גורמת רק אחר הקמת מלך לישראל כדאי' בגמ' (סנהדרין כ' ע"ב) שלש מלות נלוויו ישראל בכניסתו לארץ למנות להם מלך וכו'. ולהכרית זרע עמלק. עכ"פ מכל טעמים אלו אין צידיו לקיים מצוה זו בזכ"ל, ותחזיקים לעת"ל לימות המשיח, כי הש"ת יאבד זכרם וזכר שרם הוא הכ"מ, ואף שנחלבלו בין האומות, קמי שמיא גלויא כיין הכס, ולא תחזיקים מחייתם בשלימות. וכבר הבאנו לעיל דברי ק"ז זל"ה צ"ש"מ דאין במציאות בזכ"ל לקיים מצוה זו מעטם אחר.

אמנם במלות עשה שנלמדונו לחזור מה שעשה לנו עמלק דעת הרמב"ם ז"ל שהיא מצוה תמידית וגורמת בכל עת, כמבואר בדבריו מלות עשה לחזור תמיד מעשיו וכו'. מפי השמועה למדו זכור צפה וכו' עכ"ל. וכן מורה משמעות הפסוק דכתיב זכור את אשר עשה לך עמלק, דזכור הוא לשון הוכיח, כמו שפי' רש"י ז"ל צפ' יתרו זכור את יום השבחה וגו' זכור לשון פעול כמו אכול ושחו וכו'. וכן פתרונו חנו לזכור תמיד את יום השבחה שאם מזמן לך חפץ יפה תהא מזמניו לשבח. וכן פירש"י צפ' פתחם עכ"פ לרור את המדיינים וגו' לרור כמו זכור ושמואל לשון הוכיח. וכחצו הראש"ם והגוי"א דזכור ולרור אינם לשון ליזיוו דא"כ הו"ל להיות נקוד בשוא הזיון ולא בקמץ, אלא הוא מקור, ולכן נכתב בלשון מקור להורות על פעולה המתמדת, עו"ש. וכמו כן ה"י מ"ע דזכור את אשר עשה לך עמלק היא מצוה תמידית, שלא ימושו זכרונו מלבו כל עת וזמן. אמנם מסקנת רוב הפוסקים דליכא חיוב מדאורייתא לחזור מעשה עמלק צפה בכל יומא, ובני צמח שקוראים פ' זכור בשבת שלפני הפורים, חז"ל ספר החינוך מצוה תר"ג. ואלו הדיבורים הוצאם בלזכור לא ידענו בה זמן קצוב בשנה או ביום כמו שנלמדנו בפרשת חיינו מלרוב הדיבורים בכל יום ובכל לילה

גם יעקב ח"י בכלל מחיית עמלק ועשיו, עד שהוצרך הכתוב להוסיף, אחמכס.

(עו) **במכירתא** ס"פ בשלח ר' אליעזר אומר נשבע המוקס בכסא"כ שלו שאם יבא ח' מכל האומות שבעולם להחגיגו שיקבלוהו ומעמלק וביחו לא יקבלוהו שנא' (שמואל ב' א') ויאמר דוד אל הנער המגיד אי מזה אחי ויאמר בן ארם גר עמלקי אנכי וכו' מיד ויאמר דוד דמך צראשך כי פיד ענה כך. והקשו המפרשים ממה שאמרו ז"ל בסנהדרין (ל"ז ע"ב) מצוי ציון של הכן למדו תורה צבוי צדק, ואם אין מקבלין גרים מעמלק, איך יתכן שצבוי ציון של הכן למדו תורה צבוי צדק, וכן הקשו צעיון יעקב שם וכניה צ"ע.

וכדי לנא לביאור הענין, נתייבש נא שיטות הפוסקים צמ"ע דזכירת מעשה עמלק, ובבאראם אחת לאחת צמח"ת. הנה כבר כתבנו לעיל בדבריו, דכל מוני המצוות מנו בפרשת זכור ב' מ"ע ול"ה אחת. חז"ל הרמב"ם בספר המצוות (עשין קפ"ה) שזונו להכרית זרע עמלק וכו', והוא אמרו יתעלה תמחה את זכר עמלק וכו'. וחס"כ כתב (בעשין קפ"ט) שזונו יתבדך לחזור מה שעשה לנו עמלק בהקדמונו להרע לנו וכו'. והוא אמרו יתעלה זכור את אשר עשה לך עמלק יכול בלבדך כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת בלבד אמור הא מה אני מקיים זכור שתהא שנאחו צפיק. עכ"ל בספר המצוות. מבואר מה כי צעיון מעשה עמלק איכא ב' מלות עשין ולא תעשה אחת לא תשכח בלבד. וכ"כ הרמב"ם בספר הירד (פ"ה מה' מלכים ה"ב) מלות עשה לאבד זכר עמלק שנא' תמחה את זכר עמלק ומלות עשה לחזור תמיד מעשיו הרעים ואריצו כדי לעורר ליצונו מפי השמועה למדו זכור צפה לא תשכח בלבד, עכ"ל.

והנה במלות עשה דתמחה את זכר עמלק, שנלמדנו להכריתם ולאבד מארץ זכרם, כי בהגהות מיימוני בשם סה"מ דמלוא זו אינה גורמת עד לימות המשיח שנא' והיה בהיות ה' חלקך לך מכל אויביך מסביב וגו' תמחה את זכר עמלק. ע"כ. ויש חולקים עליו וכמבואר בדברי הרמב"ם שמצוה זו גורמת להורות

שחיצו חיו חלל בכל לילה ולילה ג"י נקרא תמיד כמו שאתה אומר עולת תמיד ואיזה חלל מיום ליום, וכו' חף שחיצו הזכירה הוא מזמן לזמן ג"י קרוי תמיד, ולכן נרמז את הדיבור בזה.

והנה הרמזין ז"ל צ"ל חלל הביא תחלה דרשם בספרי כ"ל זכור צפה. ואח"כ כתב וז"ל ולא ידעתי מה הוא הזכירה הזכ צפה אם לאמר שנקרא פי' עמלק צניבור ומלכיו למדין מן החורב דשצת שנים של אדר קורין פי' זכור ויחי' סמך למגלת אסתר מן החורב והכוכב צניני שהיה לומר שלא נשבת מה שעשה עמלק וכו' ונספר זה לצנינו ולדורותיו לומר כך עשה לנו הרשע וכו', עכ"ל. לנאורה מוכח ממסקנת דבריו שדעתו נוטה לומר דמלכות עשה דזכור צפה לא קאי על קריאתה צניבור דוקא, חלל שהמלך לספר בכל עת מעשי עמלק לצנינו ולדורותיו עד עולם, ואין לה זמן מוגבל וקצוב. והיותר נראה לומר כי הרמזין ז"ל לא חזר בו ממה שכתב בתחלת דבריו, דיש כאן סמך מן החורב לקריאת פי' זכור ומקרא מנלה, חלל כוונתו לומר דתרוויכו איתנייכו בזה, על דרך הפשט כוונת הכתוב שנספר בכל עת לצנינו ולדורותיו כך עשה לנו הרשע, ובספור זה אין לו זמן קצוב, חלל ששע"כ אינה מלוא תמידית ולא מלכיו שחיצו הכתוב בו בכל יום כסופור יציאת מצרים. ואפ"ל כמו שנתן החינוך עשה לחלק בין זכירה זו לזכירת יו"ט דהתם הזכירה עמלק היא עיקר גדול בדת, חלל עמם זכירת עמלק אינה חלל כדי שלא נשבת מה שעשה לנו, וחסיפוק הזכרתו מזמן לזמן. ועל דרך הדרש יש כאן סמך לפי' זכור מלכיו, כמו שדרשו ז"ל להקדים זכירה לעשייה, ואח"כ בגז"ש זכירה וזכירה.

ובאופן אחר יש לבאר עמם שלא נעשויו לזכור מעשה עמלק בכל יום כשם שנעשויו לזכור יו"ט בכל יום. ונראה עפ"י מה דליתא בפסיקתא (וכ"כ בתנחומא פי' חלל) זכור את אשר עשה לך עמלק אי"צ ברכים משל למלכ"ד דומה למלך שהי' לו כרם והקיפו גדר והושיב בו המלך כלל גשן אמר המלך כל מי שיצא ויפרוץ בגדר יסכנו הכלכל ליומים בא בנו של מלך ופרץ את הגדר נשכו הכלכל כל זמן שהיה המלך מבקש להכזיר חטא של בנו שפרץ בגדר אומר לו זכור אתה **המלך** הכלכל כך כל זמן שהקב"ה מבקש

וכטעם כי זכירה יו"ט הוא עיקר בדת כמו שהרמזנו את הדבור ע"י כמנה מקומות חלל עמם זכירה מעשה עמלק חיו רק כדי שלא תשכח שנאסרו מלכיו ודי לנו בזה לזכור הענין פעם אחת בשנה וכו' ע"כ. והמכרי"ם שיק ז"ל ציטורו לתרי"ג מנאות (מלוא חרי"ם) נתן עמם לדבר בשם מורו הגב"ק בעל חת"ס זל"ה דהתם שכתב יו"ט חדש על כן לריך לזכרה אחת בשנה שלא תשכח מלכיו.

והרב בית יוסף ז"ל באו"ח סי' תרפ"ה כתב דקריאת פרשת זכור היא דאורייתא, ממה דליתא בגמ' מגילה (דף י"ח ע"א) אח"כ זכירה וזכירה כתוב בלא וימים האלה חכרים ונעשים וכתוב בהם כתוב זאת זכרון בספר ומה להלן בספר חף כאלו בספר וממנו דכ"י זכירה היא דלמא עיון בעלמא לא ס"ד דתניא זכור יכול כלל כשהוא אומר לא תשכח הרי שכתב כלל אמור הו' מה אני מקיים זכור צפה, עכ"ל בגמ'. הרי לך דזכירה צפה לקריאת בס"ת קאמר, וכתב בסמ"ק שזכו בשבת שלפני הפורים שקורין פי' זכור עכ"ל בצי"י. אך חיו מבאר מביא ילפין דחוצה בקריאת היא דוקא פעם אחת בשנה, וכי זמן הקריאה הוא בשבת שלפני הפורים דוקא.

ומצאתי מקור לה ממש ז"ל בגמ' (מגלה ל' ע"א) לריך להקדים זכירה לעשייה וילפי לה מהכתוב וימים האלה חכרים ונעשים, מבואר דכן היתה קבלת חז"ל ואסמכוה אקרא, דחיו הזכירה לפני עשי' דפורים היא, וכל דברי קבלה הלכה למשה מסיני הם, כמו שאמרנו ז"ל עד דלא אחי יחזקאל מאן אמרינכו חלל גמרא גמיר ואחי יחזקאל ואסמכוהו אקרא. וזויתר לפי מה שכתב צירושלמי (מגלה פ"א ה"ה) דהמגילה הזאת נאמרה למשה מסיני. וכתב צי"מ שם דנמסרה רק ליחידי סגולה, וקי"ז הישגחה משה זל"ה כתב דהיתה המלוא לתסרו רק ליחיד ראש כדור, וכן דור אחר דור היה רק יחיד שידע מזה, אי"כ אפשר שחז"ל קבלו דבר זה בכללמים שמלות זכירה היא לפני עשיה, ובשבת שלפני פורים דוקא (ועי' צדברנו לעיל פי' ויקרא דף ל"ה ע"י"ש צאורד) ולפי"ז מה שאמר הכתוב זכור את אשר עשה לך עמלק וזכור הוא לשון הוה הרי דחיוצו תמיד, לריך לומר כמו שפרש"י ז"ל צ"ל חלל עכ"כ להעלות נר תמיד אעפ"י

ויתמרמר על זאת, ויתחרט חרטת גמורה מעומקא
 דלבה על העבר, ויקבל קבלת גמורה על לבנה שלא
 ישב לסכל עוה. אבל לא יסביר כלל וכלל בערעו
 המעשים הרעים הכס, ואף בדרך זו לא יתמיד עיוט
 בהם שמצא לידו עצבות, ובדרך כלל מחזק לנפש להסיר
 בעתאים, ע"כ די שיחשוב בעתאים מחזק לזמן, באופן
 שלא יסית דעתו מלשוב עליהם, וגם זה קרוי תמיד
 כמ"ש רש"י ז"ל שכל דבר כזה מחזק לזמן קרוי תמיד.

ועפ"י האמור נשכיל בעטם בדבר שלא נאפונו בחור
 כק' להתמיד בזכירת מעשה עמלק בכל יומא, כי
 ענין זכירה זו היא לחזק חטאם של ישראל שגרס
 לביאתו, כדאי' במכילתא, ולא יאות לנפש להתמיד
 בזכירה זו. וגם לפי דרשת חז"ל אשר קרן עמלק כמדיא
 כי יהי כך איש אשר לא יהי סבור וגו'. לא עוד
 לנפשו כיפס להשוב במעשה המכוער הכוא, שצו
 החטא עמלק את ישראל. ולפיכך די לנו בהזכרת מעשה
 עמלק בקריאת נצור אחת בשנה, כדי שלא יפסדו
 מעשיו מלכבדו כל השנה, ולהשיג מעשיו הרעים
 בעיניהם, ולחזק חטאיו שגרמו לביאתו. ויהי ענין
 הזכירה לחזק מעשיו הרעים בדרך כלל, לא פרטיות
 המעשים. ואף שאין בכוונתו לקיים מ"ע דמחית עמלק
 בזמן הזה כמבואר לעיל, אמנם כל כוונה של עמלק הוא
 הס"ת, שהוא הכר שלו, וע"י חטא ישראל הוא
 מתגבר לחוס עמלק, כדאי' במדבר (שמות פ"ב ג')
 כי בעבור שאמרו ישראל. ה"ש כ' בקרבנו לך ויבא
 עמלק, וע"י שחזר מעשי עמלק ועשו על חטאיו
 שגרמו ביאתו, שזהו טעם זכירת מעשה עמלק, ע"י
 כך נחלים כוחו הרע. והעיקר להרבות במחשבות ובעשים
 שהם בגילוי צניעות דשיתנא. וכאשר נעשה כל הכוונה
 עליו, ככל מה שכתובנו לעשות, יתלים בצורה
 למחותו לגמרי, וכדאיתא בפסוקתא אמר ישראל לפני
 הקב"ה רבון העולמים אתה אומר לנו הו' זכירים
 למחות את זכר עמלק ב"י אלו נעשה אתה אתה שאתה
 חי וקיים לעולמי עולמים הו' זכר אמר להם הקב"ה
 בני אין לכם חלק להיות קוראים פרשת עמלק בכל
 שנה ומעלה אי עליכם כאלו אתם מוחים שמו מן
 העולם.

לזכור חטאיו של ישראל שחטאו ברפידים שנה' ה"ש
 ה' בקרבנו אמר להם זכור את אשר עשה לך עמלק
 אשר קרן בדרך, ע"כ. מבואר להדיא כי נאפונו לחזק
 מעשה עמלק כדי שזכר ע"י כך את חטאיו שגרמו
 לביאתו.

ורגה כחצו תלמודי הבעש"ט ז"ל בשמו וכ"כ הר"ק
 מלובלין ז"ע שמה שאמר הכתוב (תהלים י"א)
 ותטאחי נגדי תמיד אין הכוונה שיחשוב בכל עת תמיד
 בעתאיו, כי בחינה זו מציאת לידו עצבות, ותמנעו
 מלעבוד את הטיית עבודה מעולה ומשובה, שחיה
 מעלת עבודה שטיית בשמחה כדכתיב (תהלים ק')
 עבדו את ה' בשמחה. לאלו הכוונה שיחשוב בעיוותיו
 מחזק לזמן, באופן שלא יסית דעתו מהם, ויעשה תשובה
 עליהם, עכ"ל ז"ל. ויריד לומר דמה שאמר הכתוב
 ותטאחי נגדי תמיד, הכוונה כמו שפירש"י ז"ל כל
 לילה ולילה קרוי תמיד, דדבר כזה מחזק לזמן קרוי
 נמי תמיד, וכ"כ יחשוב בעתאיו מחזק לזמן בלעד, ולא
 יסביר בהם בכל עת, ועלכתיב בעתאים של עריות
 ודומיהן, ודאי שלא ימים האדם לבד ומתשכחו עליהם
 כשיראה לשוב, כי ע"י כך גורם רעה לנפשו, שיצא לידו
 מחשבות והרהורים ח"ו, וע"כ לומר שאין כוונה
 הכתוב ותטאחי לנגדי תמיד שיסביר בערעיות במעשה
 הרע, דכלל גדול הוא שנפשו של אדם מתשכח אחר
 מחשבתו, אם מתבאר בדברים קדושים ועבודת השם
 יתברך, כזה מקדש נפשו ומחזק, ואם ח"ו מתבאר
 בעצירות או בחטאות רעות ר"ל ממעל את נפשו ח"ו.
 ויריד לנצח ממחשבות כאלו, ולא ישחשם בהם אף
 אם כוונתו לעבודת הבור'ת, כמו שכתב בספרי' יושר
 דברי אמת (בהאחי דבריו בספרי ויחל מהם מאמר
 ח' ס' קפ"ח) בדבר שמתגלו חכמים של הקדוש
 מברדי"צ זל"ה וכו' שכתב בכ"מ שמתבאר רעה שחש
 לאדם יכול לחזק בחכמת הבורא שחשבו ק"ו וכו'
 וכתב הוא ז"ל שא"ל ללמוד ק"ו זה אם לא יהי
 מופשע מנגמיות כי אם הוא דיוק בגממיות ובחזרות
 ומקבל תענוג מהם ח"ו יפול בשוה עמוק אם לא
 ישמור את עצמו מאד להסיר בהם וכו'. וכן בהאחי
 שם בשם התניא זל"ה, ע"כ. וע"כ לומר בכוונה
 הכתוב ותטאחי נגדי תמיד שיחשוב בעתאיו בדרך
 כלל, שידע בנפשו כי חטא והמרה את פני יוליו יתברך,

ולדברבנו יבואר הפדר"א (קושיא י"ב) כחיו זכר
 את יום השבת לקדשו ויחזיק זכר את אשר עשה

וגם זה קרוי תמיד, כמו שפירש"י ז"ל כל לילכ ולילכ קרוי תמיד, הרי כי תמיד יתפרש גם על דבר כבא מחמת זמן, חף שזינו בכל עת, וע"כ לומר דחיבת תמיד מתפרשת לפי הענין, פעמים אשר פירוש "תמיד" היינו ברליפות ממש בלי הפסק, ויש אשר גם דבר כבא מחמת זמן יתכוו הכתוב תמיד, וי"ל זכור את אשר עשית לך עמלק היינו זכירה מחמת זמן, ואעפ"כ כתיב זכור לשון כוכ.

וכד' צא לביאור שאר המדרשים נקדים עוד דברי הכ"ק הוצא בילקוט ראובני פי' תלך ח"ל תמכה את זכר עמלק חליץ זכורי ערב רב מעורבים בישראל עליהם יאיתמר תמכה את זכר עמלק דלא ישתאר מנכון שריר ופליט וכו' ומיד דליתמחחון מן עמלק אז כותל לקרוא בשם ה', ע"ל. ואיתא בזה"ק פי' בראשית (דף כ"ה ע"א) חמש מניין חיונו בערב רב ואינון נפילים וכו' עמלקים ועליהם יאיתמר תמכה את זכר עמלק ומלחמה לה' בעמלק מדר דר. וכתיב בלור החמה שם דאף באלו הנולדים מרע ישראל יתרחש ששורש נשמותיהם מסערא דעמלק ועי"ש. וזכר צא לביאור דברי המכילתא ר' אליעזר אומר ויבא עמלק שצא בגילוי פנים לפי שכל הביאות שצא לא בא חלל במעמדות שאל' אשר קרך בדרך אבל ביבא זו לא בא חלל בגילוי פנים. ולכאורכ לא מנינו שצא עמלק קודם לכן, ומכ הכונה שכל הביאות בא במעמדות. ועוד שכרי ישראל היו מוקפים צעני הכבוד, ואין יתכן שנכנס לתוכם בחשאי ובמעמדות.

אמנם כיה עמלק לא היה יכול לבוא עד עתה להלחם עם ישראל מפני שהיה הכונה מוקפים עני הכבוד, גם שר של עמלק הוא הכ"מ לא היה יכול לבוא אליהם בגילוי פנים להסיתם לעצור, כי בעת זאת ישראל ממלכים היו במדרגה גבוהה מאד. אלא שיען עמלק מחמתו להרע לישראל ולהחיותם באמצעות הערב רב שהם משרש עמלק, והם מעורבים בחור בני ישראל, ולא נאסרו ישראל מלהתחבר עמכם, וזכר עלתה בידו של עמלק לגנוב לבבות ישראל ולהכניס בהם ספיקות באמונה, עד שמקתם בלא להרבר אחרי המקום ואמרו ה"ה ב' בקרבנו אם ח"ן. ואלו שנחפסו לדעותיהם העני לחון, ומיד בא עליהם עמלק

לך עמלק ביאך יתקיימו שניהם זה זכור וזה זכור. ונראה לומר דכוונה הקוש"א כי מלות זכור את יום השבת חיובה תמיד, כמו שפירש"י ז"ל זכור לשון פעול וכו' הנו לב לזכור תמיד את יום השבת שאם חזמתן לך חפץ יפה תבא ממנו לשבת, ע"כ. וכתיב הרמב"ן ז"ל שכן היא שנויה במכילתא וכו' ועל דרך הפשט אמרו שהוא מלוא שזכור תמיד בכל יום את השבת שלא נשתכחו וכו' ועם לקדשו שיהא זכרוננו בו להיותו קדוש צענינו כמ"ש וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכבוד. ובמכילתא ר' יתחק אומר לא תבא מונח בדרך שאתים מונים אלא תבא מונח לשם שבת ופירושו שהגויים מונים יומי השבוע לשם הימים עולם ויקראו לכל יום שם בפני עצמו או על שמות המשרשים כוללים וכו' וישראל מונים כל הימים לשם שבת א' בשבת שני בשבת וכו' כי זה כן המלוא שגמולנו לזכור תמיד בכל יום, עי"ש שכתב הרמב"ן ז"ל. עכ"פ מלוא זו חיובה תמיד לזכור את השבת בכל יום תמיד. ובספרי"ק נועם מגדים פי' יתור דקדק בלשון הכתוב זכור את יום השבת לקדשו, דהליל זכור לקדש את יום השבת, וביאר באופן א' עפ"י הכתוב (יחזקאל מ"ו) שער החצר הפנימית הפונה קדים יחי' סגור שש ימי המעשה ובשבת יפתח וגו', ר"ל דבשבת נפתחין אורות, וקדושת השבת מוסיף קדושה, וחכמה השבת תהי' לקדשו לאדם הזכור.

אמנם צמ"ע זכור את אשר עשה לך עמלק, ע"כ אין הכונה שזכרו ויעמיק מחשבתו בו תמיד, כאשר נתבאר לעיל, ואפשר שזו היתה שאלת ישראל למשה רבינו ע"ה זה זכור וזה זכור, ותרייכו בסגנון אחד ואמרו, וכיד יתקיימו שניהם, וברי ח"ן זכרונם שיה, שכרי זכור את יום השבת פירושו לזכור בכל יום, משא"כ זכירה מעשי עמלק, שזכרונה בכל יום מחמת גופש האדם, ועל כך השיב משה חינו דומה כוס של קונידיון לכוס של חומץ, זה כוס וזה כוס, אלא זה זכרו לקדשו ולענגו שאל' זכור את יום השבת לקדשו, ולפי שזכירתו מוספת קדושה בגופש האדם, ע"כ חיוב הזכירה בו תמיד בכל עת, משא"כ זכירה מעשי עמלק הוא להזכורו ולחזקו, על פשעיו כי עמלק, ולא טוב נפש להתבונן במעשי החטא, אפי' של אחרים, וע"כ מה שאמרי"ב זכור לשון כוכ הכונה לזכור מחמת זמן,

ואח"כ התנפל עמלק עליהם וברגס. וזכר איש מה שדרשו במדקש ולא ירא חלקים ולא ירא חלקים ולא ירא חלקים על איתא ולא ירא חלקים חלו ישראל. דאין הכוונה על עמלק עצמו שהוא רשע ערין, ולא שייך לומר עליו שלא היה ירא חלקים, כי מפחיתים בך רשעתו, אלא הכוונה על הערב רב, ששורש נשמתו היה מרע עמלק, ויראת חלקים לא נגע בלצבס, ועיי' התחברותם עם ישראל, החלישו גם את ישראל מיראתם, ושני המדרשים בקרב אחד עולים וכוונת אחת להם.

ובררך זו נלקח לצאר מה שבתוכו הכתוב קיום מצוה זו בנתינת ה"א לך מכל חוביך מסביב ודרשו ז"ל בספרי שלא יאגוד עליך חגוד (קושיא י"ב). והראה בהקדם מ"ש צה"ק פ' בשלה (ס"ה ע"ב) דמלחמת עמלק היה קרבה לעילא וקרבה לתתא ועיקר המלחמה היתה ע"י הס"מ שרו של עשו ועמלק, עיי"ש. וכתב האלשיך בקדוש ס"פ חלא עפ"י חמרים ז"ל (שמות רב פכ"א כ' ו') ויקום ישע"י רמז ח"ה) דאין חומה נופלת למטה עד שיפיל הקצ"ב שרה למעלה כמה דאח"כ חמרת (ישע"י כ"ד) ופקוד כ' על צבא המרום במרום ואח"כ ואת מלכי האדמה הצדמה. חמרת ידוע כי אין שרו של עמלק ועשו יתיר השמים, כי אי"ל לו ליפול אם לא כשאין בישראל עוונות, ועל כל עוון אשר חטא ביד ישראל הוא מוסיף בו כח ואומץ ר"ל, ואיכבה נוכל לו, ואיך יפול משמים אם אנו ח"י מחזיקים אותו בצוונותיו, ע"כ עיקר המלחמה שלטוניו שנעשה כל היכולת להצטרף על היסוד וכוחותיו, שהם גירא דיליה, דהוא הס"מ הוא יתכ"ר, ושומר עצמיתו מכל דמדוד חטא ועון, כדי שלא יכ"י להם מקום לשלום בנו, ועיי' זכירות בקיום המצוות נחלים כוחותם, ואז יפקוד ד' על צבא מרום ויפיל שרו של עמלק, עכ"ל ז"ל.

והנה כל כוחו של עמלק לשלום בישראל ולהלחם בו הוא באמצעות הערב רב, כמו שביארנו לעיל, דעיי' הע"ר עלתה בידו בהתחמה לגנוז נפשות ישראל, ומלחמה זו טובתה בכל דור ודור, כדאי' צה"ק פ' בראשית (דף כ"ב ע"א) דאשתארו מנכון בגלותה רביעאה אינון רישין בקיומא סגי ואינון קיימין על ישראל עליו תתם וכו' ואלין אחמר באת מלחמה את

בגלוי פנים, וכמו שמבואר בתרגום יונתן פ' חלא ח"ל וכוה קעיל בכו כל דהוב מהכרר למסעי בטר מימרי כיוון גזריא משבעא דבית דן דהוב צדיכון פולחנה נוכרעה וכוה עננה פליט יתרון, וזכר מבואר המכילה שכל הביאות שבה עליהם לא צא חלא צמטוניות, כי לא היה יכול ללחום עם ישראל בגלוי להיותם מסובבים בעניי הכבוד שהיו להם למחסה ולמחסור, גם לא היתה לשר שלו שליטה עליהם לגדול מדרגתם, חלא שבה בערמתו להפיל את ישראל ברשתו עיי' הע"ר המפורשים בתוכם, ולא נשמרו ישראל מלהתחבר עמם, ועיי' כך עלתה בידו להחלישם מאומותם, ומיד נפלעו מחוץ לעין ובה עליהם בגלוי פנים.

ויתבאר זה גם דברי המכילה פ' בשלה שה"י נכנס תחת כנפי הענן וגובש נפשות מ"ש. דבאמת עמלק עצמו לא היה יכול להכנס תחת כנפי הענן, וגם הערב רב היו מחוץ לעננים כמבואר צה"ק, חלא שכתבנו בישראל הרכורי מנות ועיי' עיי' שכתבנו להם, עד שנפגש לשלום הגיעה ה"ה כ' בקרבתו אם אין. ח"כ המכילה שהיה גובש נפשות ע"ד מאכ"כ (בראשית ל"א) וחגגו את לצב"י, שהיה מכנים בנפשות הרכורי עיי' ונתקם ממקור הקדושה, ועיי' היתה לו שליטה לצוה עליהם ולהלחם בהם. ומבואר כן צה"ק פ' חלא (ק"א ע"ב) שהערב רב היו מופרשים מישראל והיו מחוץ לעננים חלא סגיון הוא מישראל דאשתארו כדיווייכו בלצב. ר"ל שכתבנו בהם הרכורי עיי' ומינות, וזה היה פגם מעשה העגל.

ובזה יובנו גם דברי הפסיקתא (קושיא ח') דדריש אשר קרך קראך שעמד חוץ לעין והיה קורא ראובן שמעון אחוהו פוקו דלגא צעין למעבד פרגמטיא עמכון וכיון שהיה יולא אחד מהם היה כורנו. ולכאורה הכי לא ידעו דלאו אחוהו הוא, חלא מרע עשו השונא ליעקב. חמרת דא עקא שכבר היה לו לעמלק כח ואחיה בקרב אותו מישראל שכבר הכניס בהם דיעות נפשות, והיתה לו שייכות עמהן, עיי' שהתגבז בלצבס, ועיי' כך הועילה קריאתו ויאלו אליו. ואפשר שהיתה הקריאה אליהם עיי' הע"ר שהיו ג"כ מישראל, והם חמרו לישראל ראובן ושמעון אחוהו פוקו, והאמינו להם חלו שהיתה להם התחברות עמם,

ועוד רמז עמון צבך, שאין נאגדים יחד כ"א כ"ב' מינים, משא"כ בהתחברו שיש צו טעם וריח, וברוחם על צעלי תורה ומעשים טובים, לא נלעוונו ולאדו עמכם אפי' ע"ד ברמז, רק שנוגעין מעט זה בזה בשעת הצרכה. וברי זה מוכיח ועד, עד כמה לריך להכיר מי שיש בידו מלכות ומע"ט, מלכתחבר ומלכתקשר עם אותם שאין בידם מלכות ומע"ט, ועל ארבי' שעליו להתרחק מחברת ברשעים. ואמרו ז"ל בסוכהדרין (דף ק"א ע"ב) בירצום בן נבט עש"י שבוטב רשע אלל לדיק עלתח בידו לטעמות גם את הדיקים ולהמשיכם אחריו. ועל דרך זה היות מלחמתו של עמלק להמשיך את ישראל אחריו, ע"י שיתחברו עם הכ"ר, וזה הם התחולתו ותבסוסי מלחמתו בכל דור ודור, לגנוב לבנות בני ישראל ע"י הכתחברות לרשעים, ומציאים להם מן התורה ראויות צפעים של דעות, שכתחברות לרשעים יש צד תועלת וחיקון, וראוים מתגודם שגלוב שחמר הקב"ה יתקשרו אלו עם אלו, וצד מטעין אחרים. ואפ"ל שלאחרי רמז הכתוב בלמרו וכו' צבנית כ"א לך מכל אויבך מסב"ב, כלומר שחב"ו לך ייחא ומנוח מן הכ"ר, ולא חב"ו מסובב צבם ובחבורתם, אז הביטת בעת שחמח את זכר עמלק, כי יתגו כ' אלוקיך בידך, ואז תחבר את אצו מתחת השמים. אבל כל זמן שלא חב"ו לישראל מנוח שלמה מאוייבים, הם הכ"ר שיש להם עדיין הכתחברות עמנו, לא יתחבר זכר עמלק מכל וכל. ח"ש בספרי שלא יאזור עליך אגוד, ר"ל שלא תתקשר ותתחבר עמכם, דוגמת אגודם שגלוב, דמייט ילפין דאין אגודם אלל צ"י. וכאשר תצאר דאין לעשות אגודם זו כ"א בדרך רמז, אבל תליט ללמוד משם לעשות עמכם הכתחברות צפועל. ודבר זה הוא מתחנף כמלכו שבדי שחקקים מחיות עמלק יש להכיר שלא יאזור עליך אגודם, שלא חב"ו לנו הכתחברות עם הכ"ר רב רק עם יראי כ' ותושבי שמו, ולא חכר למחות זכר עמלק, לא אלת.

ולדרבנן יתחברו גם דברי התחומות (קושיא י"ג) ר"ת פתח ארבוניכם משלי אפר לגבי חומר גביבם וכו' משלי אפר משולי אפר אם זכיתם אחם בניו של אברהם אבינו שבמשיל עמנו כאפר ואם לאו וכו' חקיקו עמכם לשעבודם של מלכים וכו'. ומלכא עש"י מה שכתבנו ע"י בידברנו לעיל פ' וירא דף שמי"ט

זכר עמלק וכו' ע"י"ש. מוצאנז מזה דעיקר חכסוסי מלחמתו של עמלק לשלוח צישראל הם כוחות הכ"ר רב, ומעמח הכסם שאין בידיו למחות זכר עמלק, דאין אומה נופלת מלמעט עד שיפיל הקב"ה שרר למעלה, אבל עש"פ עליו להשמר מאד שלא יתח בידו כח להתגבר עליו, וכו"ל ע"י שנתרחק בכל יכלתו מן הכ"ר שכם כלי חמם שלו. ואם אנו נעשה את אשר ביכלתנו, הקב"ה ילחם לנו ויעשה את שלו למחות את זכר עמלק. אבל כל זמן שיש לישראל הכתחברות עם הכ"ר, לא יפיל הקב"ה שרו של עמלק, כי עומות ישראל מחזקים כוחו כמ"ש האלשיך בקדוש.

ובזה י"ל דברי הספרי שדש במלכ"כ צבנית כ"א לך מכל אויבך מסב"ב שלא יאזור עליך אגודם. דכא תנן במ"י אבות (פ"ג מ"ו) עשרה שיושצין ועוסקין בתורה שכניה שרוים צייכס וכו' ומנין שאפי' שלשה שג"ו ואגודתו על ארץ יסדה, כך הוא גירסת רש"י וברע"ב ז"ל, ופירש"י אין אגודם אלל צ"י שכן מצינו צ"י מניסם שגלוב. שביו נאגדון כחמד עכ"ל. וזה אמרו ז"ל במד"ר פ' אמור (פ"ל י"א) רמז האגודם שגלוב ח"ל מה אחרג זה יש צו טעם וריח כך ישראל יש צבם בני אדם שיש צבם תורה ומע"ט וכו' מה ערבה זו אין צב טעם ואין צב ריח כך ישראל יש צבם צ"א שאין צבם לא תורה ולא מע"ט וכו' אמר הקב"ה יקשרו כולם אגודם אחת וכן מכפרים אלו על אלו וכו' ע"כ. וכבר כתבנו (ע"י דדרושים לחג הסוכות) דלכאורח לא נלעוונו לעשות רמז לאחרי דבר כי אם צומן שאי אפשר לקיימו צפועל, דכל כיכא דאפשר לקיימו, ודאי יותר ראוי לקיימו צפועל, מלהכיריו צרמ צלבר. וא"כ יש להתבונן צעמח דמילתא שגלעוונו לעשות רמז צלבר להתקשרות עם אותן שאין צבם לא תורה ולא מע"ט, ע"י האגודם שגלוב, וכלה אם רצון הכוונ"ה שיתקשרו אלו עם אלו, ה"כ לו לנחתיו לעשות כן צפועל. אמנם מתאן רא"י כי בהתקשרות עמכם איכא סכנתא, דיש חשש אמשוכי אצתרייכו ושמת ילמדו ממעשיכם, ונמא קלקלתו מרובם על תקנתו, ע"כ אסור להתקשר עמכם צפועל, ולא נלעוונו לעשות כן כ"א על ד' ברמז ע"י האגודם צלוב, וענינה כלפי שמיא, שמתמרק תשובתם עם תשובת הכ"ר, ויתכפרו אלו עם אלו.

הגדול הזה, וזהו הטוב ושלימות התועלת הראוי לו, וכל אלו שניצלו היו לאחרי סיבה האריכה להם, כל בלתי אף להצילם, ולא כאשר מסר אברהם נפשו והפילוהו לבשן האש, היה ראוי שישקף כי זהו הטוב הראוי לו, אלא מפני משך הזרע הטוב שעדיין לא ילא ממנו ניצול, ולכך נקט יעקב שהוא שלח את יצחק אשר היה מעטו שלמה, ובזכות דורות ישראל הכשרים והנדיקים ניצול אברהם מבשן האש, עתה"ז ז"ל. וזהו מבואר מה שאמר אברהם בחפלתו על אנשי סדום ואנשי עפר ואפר, ופירש"י ז"ל כבר הייתי ראוי להיות עפר ע"י המלכים ואפר ע"י נמרוד לולא רחמיך שעמדו לי. פירוש שכן הדין היה ראוי שלא אחי' ניצול, אלא אשקף על קדושת שמך, כי זהו השלימות הגדול, ומה שניצלתו הוא רק כדי להעמיד דורות ישראל כשרים ונדיקים, ולכן נפשי בשאלתי ועמי בנשקתי חלילה לך להמית נדיוק עם רשע, וכאשר נחבאר שכתפלל להמתיק דייט של אנשי סדום שלא יאבדו לנצח, אלא חבי' עדיין תקנה לנשמותיהם, כשיחזרו להתגלגל בזני ישראל, ויזעזעו בשעבוד מלרים. שהרי אם ח"ו לא חבי' להם תקנה עולמית, ויאבדו בחוכם הנשמות הקדושות העמומות בקרבם, אי"כ למה לי חיים, הרי מועד היה חילו נעשיתי עפר ע"י נמרוד ואפר ע"י המלכים, כי זהו השלימות והאשר הגדול עלי אדמות, למסור את הנפש על קדושת השם הנכבד והנורא.

ועפ"י נצוא לצאר דברי התנחומא (קושיא י"ג), דבהו ידוע מה דאיתא בספר"ק דכל בגלותם הם השלמה לגלות מלרים, כי לפי שלא נשלם שם צירור הניצח"ק עד תומם, מפני שילאו לפני הזמן ולא יכלו להתמחמה, על כן היו צריכים להשתעבד בגלות עזי וכו' החוקין השלם על ידיהם. ומלא מה כי גלות מלרים הוא תחלה וראש לכל בגלות, שכולם השלמה אלו. וזה שזרש בתנחומא אמר להם הקב"ה לישראל אותם ב' זכירות שכתבתי לכם בחורבן כו' אצירין בזמן זכור את אשר עשה לך עמלק תמחה את זכר עמלק את זכיתם הרי אחם בני של אברהם אביהם שהכשיל עמנו כאשר ואם לאו וכו' התקינו עצמיהם להשתעבד של מלרים. והכוונה כי הנה אברהם אביהם החפלה רק על בנים עובדי ה' שומרי תורה ומצוות, ובעבור כן ניצול מבשן האש. והנה תועלת זכירת מעשה עמלק

עפ"י ויען אברהם ויאמר הנה נא הוצאתי לדבר אל ה' ואנכי עפר ואפר פירש"י ז"ל וכבר הייתי ראוי להיות עפר ע"י המלכים ואפר ע"י נמרוד לולא רחמיך אשר עמדו לי, ע"כ. ולכתוב ל"ב להבין שייכות כך מיתאם שהיה ראוי להיות עפר ואפר אל מה שכתבתי ולימד זכות על סדום, וכי יש בזך אחרי תוספת זכות, דמפני שהיה ראוי להיות עפר ואפר תגלל סדום.

ופירשנו עפ"י המבואר בשער הפסוקים להאריך"ל פ' שמות כי הנצח"ק שנפלו אל הקליפות בק"ל שנה שפירש אדרי"ר מאשמו היו כולם נשמות קדושות עליונות מנחי' הדעת ונתעברו בקליפות וזריכות גלגולים רבים לנרפס ולנצבם עד תום חלאתם מהם ע"י גלגולים רבים וכו' והתחלת גלגולם היה דבור המבול וכו' ולא תקנו אלא עוד קלקלו ונמחו מן העולם וכו' ואח"כ נתגלגלו דבור הפלגה וכו' ואח"כ באנשי סדום וכו' ופסע רביעי במלרים דבור בגלות ואז התחילו לתקן וכו' עיי"ש באריכות. היוצא מזה כי באנשי סדום שנאבדו לפי שעה היו עמומות נשמות קדושות עליונות, וחזרו ונתקנו בס' רצוא ישראל כשרים ונדיקים אחר שנזעזעו ונתלבנו בזכור הבחול במלרים, וזהו לקבל התורה, והם יסוד ושורש כללות האומה הישראלית. וזהו פירשנו מה שהועיל אברהם אבינו ע"ה בחפלתו על אנשי סדום, כי בזכר חפלתו המתקין ענישם שלא יאבדו לנצח, ולא יכרתו נשמותיהם מענק עץ החיים, ופעל בזכר הילה להם ולכל דורות ישראל, שהיו נשמותיהם שצויות בחוכם. וזהו שהתפלל אביהם חלילה לך להמית נדיוק עם רשע, ר"ל שאם יאבדו אלו לנצח ולא חבי' להם תקנה עולמית, יאבדו עמם גם נשמות הנדיקים שבתוכם.

ונקדים עוד מ"ש ציפ"ת ר"פ חולדות על הא דא"י צמד"ר החם (פס"ג ז') אברהם לא ניצל מבשן האש אלא בזכותו של יעקב וכו' בה"ד (ישעי' כ"ט) כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פרח את אברהם יעקב פרח את אברהם. והקשה ציפ"ת חומה למה לא היה אברהם כדאי להגלל בזכות עצמו שזמר נפשו על קידוש השם, ומדוע הוצרך לזכותו של יעקב דוקא. גם למה לא ניצל בזכותו של יצחק, וביאר כי שורה הדין מתנה שכל המוסר נפשו למיתא על קדושת שמו יתברך אין ראוי לו שילבו הש"ת, כי טוב לו השלימות

עמלק אשר קרך בדרך וכו'. מבואר דזוכי חבלות הזכירה שישם האדם אל לבו מה הביע לישראל עיי התחברותם עם הע"ר, וכמו שדרשו בספרי יכול בלב כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת בלב אמור כה מה אני מקיים זכור צפ"ה, עכ"פ מבואר שצריך שימח אל הלב, ובלא"ה לא ילא ידי חובת המנוח, אלא שמיחורא דקרא ילפין שצריך להזכיר גם צפ"ה.

דיוצא מה כי מה שנטעו תמחה את זכר עמלק כל להם מחמת שחטאו ונכשלו על ידו, ואילו לא כן היה הקב"ה צעמנו מאבד זכרו, ולא היה צורך לפעולתו. והוא כעין מה שמבואר בגמ' נדרים (כ"ב ע"ג) אלמלא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא כ' חומשי תורה וספר יהושע בלבד ועיי שחטאו ניתוספו להם ספרי נביאים וכתובים שיש בהם רבוי תוכחה על חטא לצורך תיקון נפשם. וכ"כ נוספה להם מלות מחיית עמלק, וזכירת מעשה עמלק, לצורך תיקון נפשם.

ובזה מובן מה שהקדים הכתוב מחה אמחה תחלה צפ"ה בשלח וכו'ר. כתוב תמחה צפ"ה תאל. דמתחלה כך היה רצון הבור"ה למחות זכר עמלק מבלי פעולתו, אלא שגרם החטא והטווייתו במחיתו כדי לתקן פגם ההתחברות עמו. אך אחרי שפשע ידו בכבשה והחריב את ציה"מ, יתקם צו הש"י, ויקיים צו מחה אמחה מבלי פעולתו. וכאשר יסד הפייטן ציו"ר לשבח זכור עד שאתה מצווה הזכר לך אתה זכור את אשר עשו לך זכור כ' את יום זבולך זכור כסא כבוד גדולך וכו' יותר משעשו לך עשו לך. ואז ביאור דברי התנחומא עד שלא פשע ידו בכבשה תמחה, שכרי אלו נטעונו במחיתו כדי לתקן פגם הכבשה, אך כיון שפשע ידו בכבשה מחה אמחה. וא"ש מה שאמר הכתוב זכור את אשר עשך לך עמלק, ודקדקו דחיבת לך יחורא, וכשהא יובן היטב, דבזה על מה שחטא עמלק והכריד כלפי הש"י, הרי כבר אמור צפ"ה בשלח כי מחה אמחה, אך הכא שאמר ציווי לישראל תמחה את זכר עמלק, על כן דקדק לומר זכור את אשר עשך לך עמלק, שבהענין אחר, על כן מועלת עליך המנוח למחות זכרו, כדי לתקן פגם החטא, ולהתעורר בתשובה.

ובדרך זו נצא לצאר המדרשים צפרשתנו. ותחלה יתבאר דברי התנחומא ח"ל לעוב"כ כשהקב"ה

היה לממן וזכרו בני ישראל מהתחברות עם הע"ר, כוחותיו של עמלק, העומדים על ישראל להסיתם לעבירה, ולאחא אמר אם אתם זכירים בזכירת מעשה עמלק, ובתמחה את זכר עמלק, עיי שאתם מופרשים ומבודלים בתכלית ההתבדלות ובריחוק מן הערוב רב, אזי אתם בניו של אלהים שאמר אנכי עפר ואפר, שכרי לממן בנים כשרים ואדוקים כיו"צ הפתלל אלהים, שבי' ראוי להיות עפר ואפר, אלא נטול כדי להעמיד דורות קדושים, ואם לאו, שאינכם מובדלים מן הע"ר, הכינו עצמכם לשעבוד של מלרים, כלומר שעליכם עדיין להטעף ולהדבק בצור בגלות, שבה השלמה לשעבוד של מלרים, עד שיתבררו כל השמות הקדושות ויודמו כל כוחות הרע, ויתפרדו כל פועלי און.

ועתה יתבאר גם דברי הפסיקתא (קושית י"ד) כתוב א' לומר תמחה את זכר עמלק וכתוב א' לומר מחה אמחה עד שלא פשע ידו בכבשה תמחה כיון שפשע ידו וכו' מחה אמחה וקשינו דלפי זה למה הקדים הכתוב מחה אמחה האמור צפ"ה בשלח לתמחה האמור צפ"ה תאל. אמנם הכה שרו של עשו ושמלק השטן הוא יח"כ הוא מה"מ, וגם אילו לא היה עושה את הדבר הרע הזה לישראל באלהם ממלרים, היה כס"מ נמחה מן העולם כמו שיהיה לעתיד, ולא עוד אלא שאילו לא חטאו ישראל במדבר היה עולם התיקון מיד, וכיה נמחה לאלתר. ואז לא היו ישראל מלווים במלות תמחה את זכר עמלק, כי הבור"ה צידו למחות זכרו, ואילו צריך לפעולתו. אבל לפי שחטאו ישראל לאמור היה כ' בקרבנו אם און, עיי שהתחברו עם כוחותיו של הס"מ, הם כחות הע"ר שהכניסו בהם דיעות נפסדות ופסיקות בלמוה, לכן נטעונו לזכור את אשר עשה לנו עמלק בדרך באלהם מלרים, אשר קרך בדרך שאנך מן האמונה השלמה, שהיה חרובה על לוח לבכם, ולכן כדי לתקן פגם זה עלינו לזכור מעשיו וההתחברות עמו שגרמה לחטאיו, ועיי כך נהי' זכירים להתרחק ממנו ומגודל דוליה, כמבואר בתנחומא, דמיתו משל לבנו של מלך שפרץ את הגדר ונשכו הכלב כל זמן שהיה המלך מנצק להזכיר חטא של בנו אומר לו זכור אתה היאך נשך הכלב כך הקב"ה מנצק להזכיר חטאן של ישראל שחטאו צרפידים אמר להם זכור את אשר עשך לך

מדה, להטעותו בהלכה מזויפת, וישתבש לחשוב על צורה שהיא קולטת כצלה. וכו'. ועד"ז ביארנו מאמר הגמ' צרי"ה (דף ע"ז ע"ה) למח חוקטין ומרעין כשכן יושבים לערצב השטן ובהוספות שם (ד"ה כד) הביא דברי הירושלמי כד שמע קול שופר זמנא חדא צהיל ולא צהיל וכד שמע תניין אמר ודאי אבו שיפורא דיתקע בשופר גדול ומטא זימניה למחצלה ומתערצב וכו'. ולכאורה אינו מוצא שכרי השטן הוא ערוס ופעל תחבולות, ומשגח חכמים וצבאים ומפילם צרשחו אשר טמן להם, וכידי יעשה טעות כזו, וחיל ורעדה יתחזקו בשמעו קול השופר, וביותר תמוה איך הוא כסיל שוכח באלותו בכל שנה ושנה. וביארנו (עיין בדרושים לר"ה) דאין טעות זו בדרך הטבע, כי אם כך כגולת מלוא השופר, להטעות את השטן ולצבול לחשוב כי בגוש הזמן אשר בו יעמוד למשפט לפני רבון העולם, והוא עפ"י מה שכתב הרמב"ן ז"ל צ"ב בחקתי כי אין בטבע שיבולו גשמים ויכו' שלום לנו מן האויבים וכו' בעשותיו החוקים והמנוחות אבל הם נסים נסתרים ומסגולת קיומם של המנוחות, עכ"ד ז"ל. ושגשג זה מגיע אל השטן מדה כנגד מדה על אשר הוא משיב חכמים אחר ודעתם יסכל לומר לרע טוב, צערמותיו וצחצחותיו. וכמו שידוע מה שפירש הצעש"ט מאמר הגמרא צ"ב כלל גדול (דף ע"ה ע"ה) שזחט משום מחייב משום לוצע, וכתבו החוספות שם אשזחט דעלמא קאי. וביאר דשזחט דעלמא רומז על השטן, ושאלת הגמרא היא משום מאי מחייב לעתיד לבא על אשר הטעה את הצריות וכסיתם לרע, וכלל לכך נצרה, והי' שלחו לעשות את כל זאת. ומשני משום לוצע פירוש שהוא מראה פנים לומר על עצירה שהיא מלוא, והצריות טועים אחריו וחושבים כי מלוא הם עושים, ועל כך לא נלעוו. ע"כ. ולאח טעות יעגש צמח כנגד מדה, ויעשה גם הוא טעות אשר למראית עין אין בו מקום לטעות.

ועד"ן ויוצנו דברי התחומא כשהקב"ה נפרע מעשו עתיד הוא להטעמך כזקן ולשבת אלל יעקב והקב"ה ויידו משם. ויתבאר עפ"י מ"ש בדגמ"א כ"ל כי מליו דוגמתו צעור"ש שמתרצב השקר ומתעטפים בעליה להתדמות אל הצדיקים. זה פרי מעשבו של השטן, **לשכח** בני אדם לשנות טעמם, ולהטעמך

נפרע מעשיו מה עשוי עושה מתעמך בעליהו כזקן ויושב לו אלל יעקב וכו'. והוא פלאי וזי כל כך שזכר הוא עשוי הרשע, עד שחושב דעתו כי יעלה בידו לרמות את הש"ת כביכול. ובספ"ק דגמ"א פ' וישלח מביא דברי המדרש כללו וכתב שבע"ז מליו גם צעור"ש צעור"ש שמתרצב השקר צעור"ש וכל אחד רואה לעלות במעלות שלומי אמוני ישראל ורואה שם מלוצים צגדי לצנים צבצח ולוצים עליה צע"ש צמנח ואומר כיות אחיה כמובן, עיי"ש שמפרש בדרך זו מאכ"כ כליני נא מיד אחי מיד עשוי, אלל בנזק דברי המדרש לא ביאר כלום..

ונראה לפרש דברי התחומא עפ"י מה שכתבנו (ע' דברנו להלן פ' אחר) לתוך קושיה ק"ז זל"ה צישמח משם על הכרח צומירות לשבת ראוות כי כן האדומי העורר ויחשוב לו בצורה וכו' והוא מיוסד על מאמרים ז"ל (מכות י"ב ע"ה) ג' טעיות עתיד שרו של אדום לטעות וכו'. ולכאורה מאחר שאנו מממרים זאת מדי שבת בשבתו, והשטן הוא ה"ה"ר שומע דבריו, אי"ב כידי יטעה בכך, והרי אנו מודיעים ומגלים זאת מראש, והדבר גלוי לפניו. ותירץ הוא ז"ל כי צעת שישראל מממרים יחשוב לו בצורה, סבה הוא מאת ד' לשלח את השטן לכל ישמע זאת, למען יתקיים מאמרים ז"ל כי עתיד הוא לטעות, עיי"ש באורך. והנה הדברים ראויים למי שאמרן, כי לפוס דרגא דיליה נאמר, שהיה צדק קדושתו לדחות את השטן ולגרשו, לכל ימלא צעשה שזממין חרח זה. אך לאו הכלל וזכים לכך, ומי יוכל עוד להתפאר כי גם אללו לא ימלא השטן צעת שזממין זאת, ואי"ב השטן שומע כאשר אומרים חרח זה, ועוד כי מאמר זה מקורו בגמרא ערוכה ויש הלומדים מאמר זה שלא לשמה, ויצא גם השטן להחיצ צחוכם, ואיך נעלם ממנו ענין זה והוא לא ידע כי טעות בידו, אחרי שמעו רבים אומרים כי עתיד הוא לטעות.

וביארנו דכנה כך הוא מדתו ית' למדוד לאיש כמדתו וכגמול ידיו ישולם לו מדה כנגד מדה. ולכן לפי שהשטן מטעה את ישראל צעור"ש בהלכות צדוות ומזויפות, שזממין הרשע מולאם ומשורש העומאכ כידוע, על כן יפרע ממנו הקב"ה מדה כנגד

ובבחינה זו אפ"ל מאמרם ז"ל מצני צניו של כמן למדו תורה צניו צרק, עפ"י מ"ש האריז"ל ז"ל כי גלגול יקרא צבחי' בן ופירש צה אמרם ז"ל לדיק ועוד לו לדיק בן לדיק, וכו"ל הכוונה כי הנשמות הקדושות שבו עשוקות ושצויות צרורו של כמן חזרו ונתגלגלו צרע ישראל ונתיגורו, וא"ש שאין זה מתנגד לדברי המכילתא, דאף שאין מקבלין גרים מרע עמלק, היינו שאין צבח צ"ד לקבלם, אבל הצויות מקבלם אם שורש נשמתם מישראל.

ובזה נבוא לביאור התחומות גערת גוים זה עמלק וכו' אצדח רשע זה עשוי. פירוש כי מנותקים הם משורש הקדושה, ובסופו של דבר יחפרו ויאבדו, ושמה יאמר לך אדם אף יעקב בכלל, היינו אותם הנשמות הנעמעים ציונים ששרשם מישראל, אף הם יאבדו עממם ח"ו, אחרי שאין מקבלים מהם גרים. או אפ"ל הכוונה גם על בני ישראל שנמשכו אחריהם ונחפסו להתחבר להם, ע"י כוזה בגלות וקושי הנסיונות, ושמה תאמר שאצדח סכרם ח"ו ושוב אין להם תקנה, אף אחרי אמור לו אצדח רשעים אין כחיד כאן אלא אצדח רשע, דאין אלו בכלל, והצויות המסבך כל הסבות אשר צידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש, יסבך שיהי' להם חיקון, ויחזרו אל הקדושה, כי שם ציתם.

וע"פ פי האמור נבוא לבאר בני חרי מדרשי בתחומות (קושיא ג' ד') שדרשו היה העולם על מוקד דקאי על משרע"ה דכחיד ומשה עלה אל האלקים וגוי, ועל ישראל דכחיד מי זאת עולה מן המדבר, וכדר דרשו הוא העולם על מוקדה, על מלכות אדום שעתיד להשפך באש שנא' ולא יחי' שריד לצית עשוי וגוי, ונראה בהק"ם מה שכתבנו לעיל בדברינו לבאר מד' פליאה שאלו תלמידיו את ר"י בן קיסמא אימתי בן דוד בא אמר להם זאת תורת העולם, דכוונת שאלתם היתה צבח יחזי ישראל לצית בן דוד, והשיב להם זאת תורת העולם, וכו"ל שדרשו מקרא זה בתחומות דקאי על לימוד תורת העולם, והיינו שצרכות לימוד התורה יחזי לגאולה, וכן איתא גמי במד"ר פ' לו אין בגלויות מתכנסות אלא צרכות חנוי שנא' גם כי יתנו בגוים עתה אקבלם, הוי"א מה כי צבח לימוד התורה יבנע שר של עשוי הוא הס"מ, ויחזקן עולם במלכות שדי.

צמטת החסידות, ולהעמיד פני לדיק, כדי להטעות את הצדיות אחריהם. ולזה יחי' עשוי של שר של עשוי מזה כנגד מזה, ועשוי יענש לעשות ולחשוב כי תועיל לו מזה הצדיות, והכתעטפות במלכות החסידות להכלל מעומק הדין, ולכן יעשה צערמה ויתלכש בעליות כזקן וישב לו אלא יעקב, והקב"ה ישיב לו אם תגביר כנשר ואם ציון כוכבים שים קקך ואין כוכבים אלא ישראל משם אורידך אמר ה', ולא יחי' שריד לצית עשוי.

ועתה נבא לבאר דברי התחומות (קושיא ע"ו) גערת גוים זה עמלק אצדח רשע זה עשוי אם יאמר לך אדם יעקב בכלל אמור לו אצדח רשעים אכ"כ אלא אצדח רשע. ע"כ. וכו"ל תמוה מאד מי יעלה על דעתו לומר כי אף יעקב בכלל, דאינערין קרא למיעטיה, ויוצן בהקדמ' מה שכתבנו (בדרוש לפורים) ליבצ מה שכתבו המפורשים (קושיא ע"ז) על אמרם ז"ל מצני צניו של כמן למדו תורה צניו צרק דזה סותר לכאורה לדברי המכילתא פ' בשלה שאין מקבלים גרים מעמלק. וביארנו עפ"י המבואר באורך בכתבי האריז"ל כי ע"י חטא אדכ"ר נתפצרו ניולות הקדושה וגשבו אל הקליפות, וצבח חבי' חקתן להחזיר למקורן ושרשן ע"י שיתגיירו או שתתגלגל נשמה זו צרע ישראל, עכד"ק ז"ל. ולפי זה יש לחקור צבח חבי' חקתן של אותם הנשמות הקדושות השצויות בתוך זרעו של עמלק, וכי"ד יחזרו למקורן ושרשן, וברי הקב"ה חפץ חסד הוא ולא ידח ממנו נדח. ואפשר כי הצויות נוטל אותם הנשמות מבור שבים צרע עמלק, ונוטעם ע"י גלגול באומה אחרת, שמקבלים מהם גרים, ומשם יתגיירו ויחזרו למקורן ושרשם. וכו"ל כעין אמרם ז"ל (גיטין ל"ב ע"א) עמון ומואב עברו בסתיון, או אפשר שהם חוזרים לכלל ישראל בצחינת גלגול ועבור נשמות, דאף שאין צדיקו לקבל גרים מרע עמלק, אכן עממא דמילתא משום שאין איתו יודע שורש נשמתו, אם הוא ראוי להתקבל, אבל כלפי שמיא גליא מקור הנשמות ושורש מחצבתם, אם הם נר זדון מרע עמלק, או אם ממקור הקדושה מואם אלא שנשבו לבין הקליפות. ואם אמנם מקורן הוא מצחינת הקדושה, אזי הקב"ה מקבלם ומחזירם בצחינת גלגול לזרע ישראל.

כי משרע"ה אשר גאל את אבותינו ממצרים הוא עתיד להיות בגואל גם לעמיד. ודרש לה ממחש"כ (קבלה ח) מה שיהיה הוא שיבי' ר"ת משה. וידוע מה שבי' האורח"ה הקדוש צ"י ויחי שאין זה סותר אל המבואר כי דוד המלך ע"ה יחי' בגואל ממחש"כ (יחזקאל ל"ז) ועבדי דוד מלך עליכם, דשניכם דקדי יחידיו, כי נשמת משה כלולה מכל ישראל, והגואל העתיד חבי' נשמתו כלולה מנשמות משה ודוד גם יחד, עיי"ש.

ועפ"י זה נבוא ליצאור התנחומא כ"ל שאין ליון וירושלים נבנית אלא בזכות קרבן עולה. והנה בזמן שיכיו ישראל במדבר, ומשרע"ה דוד המלך ע"ה מנכיגים אותם, ואליהו ז"לע אתם עמם, ודאי שחבי' במקום ההוא קדושת א"י וקדושת הר הבית, וכיון שכן יחי' צידם להקריב שם קרצנות, כשם שהקריבו ישראל במדבר באלהם ממזרים, ובזכות אותם הקרצנות ליון וירושלים נבנית, וזהו שאמר הכתוב כיטיבה בלונק את ליון, פירוש צעת שיעלה בלונק הפשוט לבנות את ליון, אז תחפון זכאי דק עולה וכליל, הם הקרצנות שעתידיים ישראל להקריב במדבר העמים, ובזכות זה יבנו ליון וירושלים. ודרש זה הוא סימן מוצק אל הגאולה, שנתחלה יקריבו ישראל קרצנות, ואח"כ יבנו ליון וירושלים, וזולת זאת לא יתכן שחבי' גאולה אמיתית.

ובדרך זה נלך לבאר המדרש תנחומא כ"ל שדרש מחש"כ הוא העולה על משה וישראל, ואח"כ דרש ליה על מלכות אדום שהשקף באל. ויתבאר בהקדם מ"ש המהר"ל מפראג זל"ה"ה למה עמם למנהג פתיחת הדלת בליל פסח לבדוד אליהו ז"לע, שהוא כדי להשריש בלבות הקטנים אמונה שלמה בגאולה אמיתית, שלא יתפחו אחרי גאולה של שקר, והסימן הוא כי בערס הוא הגואל, יבוא אליהו ז"לע לבשר ביהמו, ואחרי כן יתגלה משה דקדיו, עכ"ל. וכבר הארכנו בציין זה בספר יוואל משה מאמר שלש שבועות ושם (בס' י"ד) הבאתי מ"ש בפלתי לחלק דזה שיבוא אליהו לבשר ביהמ"ה המשיח הוא רק אם חבי' בגאולה בנביא בעתה, אבל אם חבי' בגאולה בנביא אחישיהו אולי יחיש הקב"ה ביהמ"ה המשיח, מבלי שתקדים לו בצורת אליהו ז"לע.

ברם אחתי איכא סימנים מוצקים שלא יבואו לעשות בגאולתו של שקר. חדא מה שנתבאר לעיל כי

ובזה מבוארים בני דרשות התנחומא עכ"פ זאת תורת העולה דקאי על ישראל ועל משה. והכוונה שבזכות התורה שמשר משה לישראל מפי הגבורה, יזכו ישראל לגאולה שלמה, ואז ייחיה בית עשוי לקש וישרף על מוקד, והכל תלוי במה שישראל יתבדקו במורה.

ובאופן אחר יתבאר המדרש שאנו תלמידיו את ר' יוסי בן קיסמא לימתי צ"ד בזה השיב להם זאת תורת העולה. ויתבאר גם דברי התנחומא כ"ל שדרש היה העולה על משה וישראל ועל מפלת עשיר. וגראה בהקדם לפרש דרשת התנחומא בפרשטן ע"ה כיטיבה בלונק את ליון תבנה חומות ירושלים ואח"כ אז תחפון זכאי דק עולה וכליל אם אין ישראל מקריבין קרצנות אין ליון וירושלים נבנית לפי שאין נבנית אלא בזכות קרבן עולה וכו' ע"ה. וכבר הבאנו דברי התנחומא הללו בדרושים הקודמים, והוא קשה מאוד לכלנו, דחלם בנין ליון וירושלים בהקצרת קרצנות, וכדברים הפוכים לבאור, דלא שייך להקריב קרצנות בזמן החורבן, ועל כרחק שבנין ליון וירושלים יוקדם להקצרת העולה. וגראה לבאור עפ"י מ"ש בסה"ק ערבי נחל פ' שלח בשם המקובלים שהקשו הלא נודע כי המקריב קדשים בחוץ חייב כרת, כי אין ראוי להקריב קרצנות אלא במקום אשר בחר לו ה', הוא בית המקדש אשר בירושלים, ולא במקום אחר שקדושתו פחותה, כמבואר במס' כלים (פ"ה מ"ו) דלא"י נחלקת לעשר קדושות, ועלכ"כ שאין להקריב קרצנות בחו"ל, דעומאת ארץ העמים אינה סובלת קדושת הקרבן. ולפי זה קשה כיצד הקריבו ישראל קרצנות במשכן, בכל מ' שנה שהיו במדבר. ותיירו ע"י מה שאמרו ז"ל (ב"ר פס"ט ג') שקל הקב"ה כל א"י והניחה תחתיו, וכ"ע נתגלה עמם קדושת א"י וקדושת הר הבית בכל מקום שכלבו, ומקום המשכן הוא מקום המקדש ממש. עכ"ל עיי"ש באורך.

והנה הראב"ד ז"ל כתב בפירושו לעניות (פ"ב מ"ט) כי צעת ביהמ"ה המשיח לא יכנסו ישראל לארץ מיד אלא מתחלה יוליקם הקב"ה למדבר העמים ככתוב בנבואת יחזקאל (פ"ה) והבאתי אתכם אל מדבר העמים וגו'. ופירש"י וברד"ק הוא המדבר שכלבו בו ארבעים שנה, וכן כתוב בנבואת יושע (פ"ב) והולכתיו המדבר, עיי"ש. ונקדים עוד דעה מבואר בה"ק

והכוונתו יעזור שחכם למחיות עמלק בשלימות, ויתגלה לעיניו הגאולה האמיתית במדבר. ומתחילת ויחזק לעבוד בשי"ת באמת, ולראות בישועה כל ישראל ושמחתו, ויגל מכל צד ואזקב וחזק לישועה שלימה במדבר. בכתובות כבוד שמים עליו במדבר בימיו אמן.

*

דרוש לשבת שחול בו פורים דמוקפין

ידבר ה' אל משה לאמר זו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העולה הוא בעולה על מוקד וגו'. פירש"י ז"ל אין לו חלק לשון זיכרון מיד ולדורות אמר ר"ש ביותר לר"ך הכתוב לר"ך במקום שיש בו חסרון כים, ע"כ. וז"ל מה טעם בל"ך הכתוב לר"ך בנקרבת העולה כי היא נוכחת מיד ולדורות, וכלל כל המצוות נוכחות בכל עת, וגם הנקרבת העולה בכלל. גם בא דקאמר ר"ש ביותר לר"ך הכתוב לר"ך במקום שיש בו חסרון כים י"ב שבדי יש בדרכי מצוות שקיומן תלוי בהפסד ממנו רב ולא בארבה תורה לכתוב בהם לשון זיכרון.

ב חגן ברית מסכת מעלה (ב' פ"א) מעלה נקראת בי"א בי"ב בי"ג בי"ד בי"ה בי"ו בי"ז בי"ח בי"ט שם איתא כיבא רמיחא אמר ר' שמן בר אבא אמר ר' יוחנן אמר קרא לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם זמנים הרבה חיקו להם וכו' ופריך ואימא תריסר ותליסר ומשי כדאמר ר' שמואל בר יחנא י"ג זמן קבלה לכל הוא ולא לר"ך לרבווי, ע"כ. ופירש"י זמן קבלה לכל הוא הכל נקבלו להגם מאזיכוס בין בשותין בין בשאר מקומות וכו', כללן לא לר"ך קרא לרבווי שיהא ראוי לקריאה, דעיקר כנס בו היה. אמנם הראש"ש ז"ל הקשה על פירש"י ז"ל וכיבא דברי הירושלמי ריש מעלה דקאמר י"ג יום מלחמה הוא מוכיח על עצמו שאין בו נחת, ובצורה ליה למימר שדברי הירושלמי כמא לאחדים עם בא דליתא בצמחא דידן י"ג זמן קבלה לכל הוא, דמן קבלה נמי פירשו שנקבלו למלחמה. ואח"כ כתב ולא נאירא לר"ך דכולל למימר זמן מלחמה הוא וכו', ופירש רבינו חס זמן קבלה לכל הוא שמתאספין בכל להטות אסתר וצאים בני הכפרים לעיירות לומר סליחות ותחנונים לפי שכן נקבלו לעמוד על נפשם והיו לריבים רחמים

מבואר בזו"כ כי משרע"כ יכו' בגאולה לעתיד, חכו סימן מוצק לגאולה כאשר יבוא משרע"כ, ויקנן נדחי ישראל אל מדבר העמים, ויקריבו שם קרבות. ועוד שברי מלינו צמחא סוכדירין (י"ט ע"א) א"ל הכוא דקוי לר' אבדו אימתי אחי משיח א"ל לבי חפו לכו חשכו להגדו אינשי א"ל מילע קא ליעטת לי א"ל קרא כתוב (ישעי' ס') כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאומים ועליון חרה כבוד ה' וכדויו עליך יראה. כרי לך סימן מוצק אל בגאולה האמיתית, כאשר חסי' הכנעת כל האומות, ולא יכ"י שריר לבית עשוי, אז חסי' בגאולה השלימה. ומכאן תשובה לאותם האומרים כי יתכן שחסי' בגאולה ברשיון האומות עפ"ל שברי מבואר. בנבואת ישעיה אשר נעת בגאולה יגדע קרן האומות, וכחושך יכסה אותם.

הירצא מה כי בידיו שני סימנים מוצקים לגאולה האמיתית, הוא שיקנן משרע"כ את ישראל למדבר העמים ויקריבו שם קרבות, וכו' שישבר רוס קרס של האומות ויכרת מארץ זכרם. וזוה אפטר לפרש מאמר הכתוב לו את אהרן ואת בניו לאמר (קושית א') דחיתה לאמר דרשו חז"ל בכמה מקומות אמריס לדורות, ומה הכתוב בכלן סימנים מוצקים לדורות האחרונים, למען ידעו אימת חתקיים זאת תורת העולה לעת"ל, שתבנה ירושלים ויחזרו לבקריב זה קרבות, לאת אמר הוא העולה, ודרשי ליה בתחומא על ישראל דכתוב זהו מי אתה עולה מן המדבר, ועל משה דכתוב זה ומהש עלה אל האלקים. וי"פ כאשר יתקבצו ישראל למדבר העמים ומשרע"כ רעיו מהימנא מנביאם, אזי הוא סימן מוצק אל הגאולה. ויבואר זה גם איך דרשא בתחומא דהוא העולה על מוקד קאי על מלכות אדום שתתקף באש. כי הוא זה הסימן השני אל הגאולה העתידה, נעת אשר תחבטל כליל מלכות הרשעה, אזי יתרום קרן ישראל ותהיה בגאולה האמיתית.

ובזה מבוארת היטב כוונת המדרש שאלו תלמידיו את ר' יוסי בן קיסמא אימת בן דוד צא, כלומר שצדקו ממנו חזק לנו מופת, למען נדע אימתי חסי' בגאולה האמיתית, השיב להם זאת תורת העולה, כלומר נעת שיתקיימו ב' סימנים שדרשו ז"ל המדמומים במקרא זה כמבואר, אז אתה הוא אל בגאולה האמיתית.

שונים זה צכה וזה צכה, ועדיין לא מלאה ידם די בצר כוונת המאמר, דבר דבור על אפניו. ונליג נא תחלה את הספיקות הנופלים בצבנת מאמר זה. חדא למד מילין רש"י לענות על שאלת תלמידיו, אלף אמר להם אמרו אחס, דמשמע מה שידע כי יש להם תשובה על שאלתם, ומנין ידע זאת. גם אין זה מדרך המוסר שיסרר הרב להשיב לשאלת תלמידיו. ועוד קשה דמהכא משמע שרש"י דחא לגמרי את הטעם שנתנו תלמידיו, שנתחייבו אל שנהכו מסעודתו של אותו רשע, משום הקושית אלף מעשה שצטון יכרגו שצכל בעולם אל יכרגו, וגרלה מסוגיית הגמרא דכותים לרש"י נקטינן, ותימא דצמדרי ח"ל מפורש יואל שטיקל בגזירה ביחא משום שנהכו מסעודתו של אותו רשע כדאיתא בצאסתר רבתי (פ"ו וכו"ה) בילקוט אסתר רמז תחר"י) ח"ל המן הרשע בעליה גדולה בא על ישראל וכו' אמר המן לאחשורוש חלקיקם של אלו שוגא זמא בעמד להם זמית ועשה להם משחה וגזור עליהם שיבואו כולם ויאכלו וישתו ויעשו כרצונם וכו' כיון שראש מרדכי כך עמד והכריז עליהם וח"ל אל תלכו לאכול בסעודתו של אחשורוש שלא בזמין אחסם אלף ללמד עליהם קטיוגוריא וכו' ולא שמעו לדברי מרדכי והלכו כולם לצית המשחה וכו' ואכלו ושתו ונשתכרו ונתקלקלו וכו' באותה שעה רץ אליהו ז"ל אל אבות העולם ואכל משה בן עמרם ח"ל מפני מה ח"ל מפני שנהכו מסעודתו של אותו רשע וצבור זאת נגזרה עליהם גזרה לכלותם מן העולם ולאחר זכרם וכו', עיי"ש. מצוה להדיא כי צבור שנהכו מסעודתו של אותו רשע צאה עליהם גזירה כליה, וזה שלא כדברי רש"י בגמ', שדחה טעם זה וסבר שנתחייבו כליה צעון שהשתחוו לאלם, וא"צ ליישב שלא יסחרו דברי ח"ל צמדש למסקנת הגמרא צמגלה.

ותו יש להתבונן צמה שהקשו תלמידי רש"י וכי משוא פנים יש בדבר שאלה זו מה עיבה. הא אן קיי"ל (רמב"ם פ"ג מכלכותה תשובה כ"ד) אין לך דבר העומד צפני התשובה, וישראל עשו תשובה כהגון, כמצוה צבוח לך כיום את כל היחודים וגוי וזמון עלי שלח ימים וגוי ונתקבלה תשובתם לפני שכן מידות ובעצור את הגזרה, צבור שצו ישראל

מכאן נראה לר"ת סעד לתענית אסתר שאנו עושין כמו שעשו צימי מרדכי ואסתר כשנקבלו היחודים לעמוד על נפשם ולא מנינו לו סמך צום מקום אלא צבאן וכו'. עכ"ד הרא"ש ז"ל. וכדברי ר"ת מצוה להדיא צמדש תחומא פרשת צראשית (ס"ו ג') ומקור משאלות דר' אחאי פ' ויקהל) שצשלש עשר צאדר נקבלו היחודים צעריהם וגזרו צו תענית ומשם רמז לתענית אסתר וכו"ה כר"ן ז"ל מדברי השאלות.

היוצא מה כי תקנה קדומה היא לתענית צ"ג אדר, זכר לדברי הצומות וצקתם, צעת אשר נקבלו היחודים לעמוד על נפשם ולשלח יד צמבקשי רעתם. ולכאורה קשה למה יתענו תענית זה לעולם, וכו' נתקבלה תפלתם לפני הקב"ה ונחפוך הוא אשר ישלמו היחודים כמה צשונאיהם, וא"כ היה ראוי להפוך להם יום זה למשחה ושמחה ויו"ט. וכמו שמתנו צימי צית שני שכל התעניות שנתקנו על החרבן נהפכו להם לששון ולשמחה ולמועדים טובים, ורק אחר שחרב צית שני חזרו התעניות למקומן, והצביעו השי"ת ע"י צעדיו הנצחיים (זכרי ח') לום הרביעי וגוי יוכיח לצית יחודם לששון ולשמחה ולמועדים טובים. וכן נפסקה הלכה צש"ע כי כאשר התענו על כל צרה שלא תבא ואח"כ צעלה הגזרה עשו את הימים האלה ימי משחה ושמחה, ומאי שגא תענית אסתר שצדיין נשאר גזרת התענית צמקומה, אף אחר שצעלה הרה.

ונראה לצאר הענין צהקדם לפרש מאמר תחומ צמסכת מגילה (דף י"ב ע"א) ח"ל שאלו תלמידיו את רש"י מפני מה נתחייבו שונאיהם של ישראל שצאותו הדור כליה אמר להם אמרו אחס ח"ל מפני שנהכו מסעודתו של אותו רשע אמר להם ח"ל מפני יכרגו שצכל בעולם אל יכרגו אמרו לו אמור אחס אמר להם מפני שהשתחוו לאלם (פירש רש"י צימי צבוכדנר) אמרו לו וכי משוא פנים יש בדבר (הואך זכו ללם) אמר להם הם לא עשו אלא לפנים אף הקב"ה לא עשה עמכם אלא לפנים וכו'. עכ"ל בגמ'.

והנה המאמר הזה כולו פלאי, וכבר נתחצו המפרשים לצוא אל כוונתו, ותחרו ליישבו צפנים

של אותו רשע, נחנכונו בזה להגדיל אשמת ישראל, שלכאורה הוא פלא שיצא עליהם עונש חמור כ"כ צעון ההשתתפות בסעודה, לכן אמרו מפני שזכנו כלומר שלא היו אוסרים במאות המלך להשתתף בזה סעודה אלא אדרבה המלך גזר לעשות כראון איש ואיש זה המן ומרדכי, והשתיה בדת אין אונס מיון נסך, ומרדכי מכרז שלא ילכו שם, ולפי שלא הוכרחו והלכו מעצמם הם חייבים כלים. וזכו שאמרו מפני שזכנו שכלנו לסעודה מראים הטוב, כי זדון לבס השיאם להשתתף בסעודה. ועוד הגדילו אשמה זו באמרם מסעודתו של אותו רשע, ואין הכוונה להודיעו שאחשורוש רשע היה, אלא צא לומר שנתכוונו לאכול בסעודת רשע ופשע, דאף אם היו שם מאכלות כשרים, ולא התגאלו בפת צב המלך וציון משחיו, מ"מ היה להם למוע ענשם מללכת שמה מפני כוונת הסעודה, וכאמרם ז"ל (מגילה י"א ע"ג) ער"פ כשצב המלך אחשורוש על כסא מלכותו. לאחר שתישבע דעתו אמר בלשאלר מנה ועשה אנה חשבנא ולא עשינא מנה שבעין שנה אמר השתא ודאי חו לא מיפרקי. וכן לכל שאר הטעמים הנאמרים בגמרא שם בכוונת אותה סעודה היה להם לישראל להרחיק מדוד ולבנות לבנותי המנא בזה סעודה. ובהדיא אמרין בגמרא (ע"ז ח' ע"א) תניא ר"ש בן אלעזר אומר ישראל שצחלה לארץ עובדי ע"ז בעברה הם כיצד כתיב עשה משחה לבנו וזמין את כל היחודים אשר בעיר אש"פ שאוכלים ושוחים משלכם ושמש שלכם עומד עליהם מעלה עליהם הכתוב כאלו אכלו מזבחי מחוס שנאמר וקרא לך ואכלת מזבחתי וכו', ע"כ. אלו חוכן דברי בעל מנות הלוי, יע"ש באורך מה שצריך את שארית המאמר, וקישור הדברים שעברו בין רש"י לתלמידיו בזה.

ו"י נראה ללכת בדרכו של בעל מנות הלוי, אך נבאר באופן אחר מה שהקשו תלמידי רש"י עליו וכי משוא פנים יש בדבר ותשובתו אליהם הם לא עשו אלא לפניו וכו'. דהנה בעל מנות הלוי ז"ל הניח הנהגה סודית דאף דאזיל ומורה רש"י לדברי תלמידיו, שנתחייבו כלים בעבור הסעודה, אלא שחלק עליהם צמה שכיו סבורים שנתחייבו בעבור ההשתתפות בסעודה. וצ"ל דא"כ קשה שצונו ויברנו על כן

אליו בכל לבם, וא"כ אין כאן משוא פנים, אלא שכן היא המדה שהתשובה מועלת להסיר חרון אף.

וגדולה מזו מליו דפעמים הקב"ה מאריך אפו אפילו במקום שלא עשה עדיין תשובה, וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל (פ"י מהלכות יסודי התורה כ"ד) דמה שנתנה תורה סימן להבחין צנצניו שגר אשר ידבר הנצי"ב בשם ה' ולא יהיה הדבר ולא יצא הוא הדבר אשר לא דבר ה' וגו', היינו דוקא אם הבעית על טובה ולא צאה הטובה שאמר, אז צידוע שהוא צניא שגר צאל בדברי הפרעוניות שהנצי"ב אומר אם לא עמדו דבריו אין צוה הכתשה לנבואתו וכו', שהקב"ה ארך אפים ורב חסד ורחם על הרע, ואפשר שעשו תשובה ונסלה להם כלגשי יניוה או שחלה להם כחוקה, ע"כ. מבואר מה כי כך מדחו של הקב"ה להאריך אפו אולי ישובו, וכן אמר"כ צ"י תשא ויניחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו. וא"כ לכאן קושת תלמידי רש"י מעיקרה ליתא, דאף אילו לא היו ישראל עושים תשובה אין כאן משוא פנים, אלא שדרכו יתברך לרחם על צריותיו ולהאריך אפו אולי ישובו מדרכם הרעה.

וגדולה לבאר כוונת המאמר הלאה עפ"י דרכו של בעל ספר מנות הלוי, שכתב לתלמידי רש"י תמונה לכאורה כי עוון ההשתתפות לללס רב ועלום ממה שאכלו בסעודת אחשורוש, ואעפ"כ לא נעשו צעת שהשתחוו לללס, ומדוע איפה נגזר עליהם גזרת כלים בשעה שהשתתפו בסעודתו של אחשורוש, שאין זה חטא גדול כ"כ, גם לפי הגרסה אין ראוי להענישם בכליון תרון בעבור חטא זה שהשתתפו בסעודה. והיו שאמרו מפני מה נתחייבו שונאים של ישראל שצארוהו הדור כלים, מקומו בזהו הדור לשלול טעם האומר כי נתחייבו כלים בעבור שהשתחוו לללס, דא"כ היה להם להתחייב דבור הקודם צעת שהשתחוו לללס, ומדוע נתלה להם עד אותה מעשה. ואם נאמר שנתחייבו בעבור שהשתתפו בסעודת אחשורוש, גם זו קשה להלמה, דאין צוה כדי להתחייב כלים, והרש"י ראה וכוונן מתוך קושיהם כי יש צפיהם תשובה אחרת לשאלתם, ע"כ אמר להם אמרו אתם את הטעם הנראה לכם, והם השיבו לו מפני שזכנו מסעודתו

של דבר להשתתף במסעדות של אותו רשע צרנום העוב.

ונמצא כי זה זה גרם, דבשת שחטאו להשתתף במסעדות של אותו רשע, נפקדו ונענשו אף על החטא הקדום שהשתתחו לללם ציוי י"י. כי חטא זה שנהנו ממסעדות של אותו רשע, בא בצבת החטא הקדום שהשתתחו לללם צאונם, ונלמפרו שניהם יחד להביא עליהם גזרת כליו. ושלח תקשה שכרי לא נהנו ממסעדות של אותו רשע כי אם היחידים אשר בשוין, ושאר היחידים אשר במדינות המלך מה עשו, שיגיע עליהם עונש כליו. לאו קשיוה היא זו, דכיון שביד עליהם עון שהשתתחו לללם, על כן בזמן שנפקדו היחידים אשר בשוין על מה שהוסיפו לחטוא במה שנהנו ממסעדות של אותו רשע, ונלמפרו צ' החטאים יחד לגזור עליהם עונש כליו, נפקדו עמהם אף היחידים אשר בכל מדינות המלך, שכרי גם עליהם היה החטא הקדום שהשתתחו לללם. והוא כעין מה דליתא במד"ר פ' בראשית (פ"ה ע"י) הוצא בראשית ז"ל חני ר' נתן ג' נכנסו לדין וד' יאלו ממזיבין אדם חור ונחש נכנסו לדין ונתקללה הארץ עמהם וכו'. ולמה נתקללה וכו', שעברה על הציווי שכך אמר לה הקב"ה וכו' עץ פרי מה הפרי נאכל אף העץ נאכל ויהי לא עשה כן אלא ותולא הארץ וגו' הפרי נאכל והעץ אינו נאכל, לפיכך כשנתקלל האדם על עונו נפקדו גם הוא על עונו. וה"ל ית לומר לעניינו, דלפי שכבר היה על כלל ישראל אותו עון שהשתתחו לללם, על כן בזמן שנפקדו היחידים אשר בשוין על עוונם שנהנו ממסעדות אחרות, וחבר להם גם החטא הקדום שהשתתחו לללם, נפקדו גם שאר היחידים על עון זה. ומה גם שעון ההשתתחו לללם היה בגורם למה שנשעלו ליהנות ממסעדות אותו רשע כמבואר, וכיון שנשעלו ישראל אשר בשוין בצירה, אף שביד שם מרדכי הצדיק וסנהדרין וחכמים יודעי העתים, ולא הועילו כל האזהרות שהזכיר מרדכי שלא ילכו לאותה סעודה, עתה"כ שבמשך הזמן היו נשעלים גם היחידים אשר בשאר המדינות להיות נהנים מע"ז צרנום לבם, שכרי גם צידים היה הפגם מאותו עון שהשתתחו לללם, ואם גבירה לוקה שפחה לא כ"ש וכו' כן נגזרה גזרה על כל ישראל.

הוסף רש"י לתח עטם לחיובם, משום שהשתתחו לללם ציוי נבוכדנצר. אך כיון שדבר הללם היה צאונם חלה להם הקב"ה ולא הענישם, עד בוא החטא שנהנו ממסעדות של אותו רשע, וביחד השתתפותם במסעדות מרלוס העוב צאין אונם. על כן כיון שביד במסעדות זו עין ע"י כמו שכתבנו מדתניב וקרא לך ואכלת מבשרו, חזר ונתעורר עליהם גם החטא הקדום שהשתתחו לללם, ונלמפרו צ' החטאים יחד לחיובם כליו.

יתבאר הענין ביתר ביאור עפ"י מה שאמרנו ז"ל צנן סורר ומורה (סנהדרין ע"ב ע"ב) חניא ריב"ג אומר וכו' מפני שאלו זה תרטימר צנן וכו' יאל לצי"ד ויסקל אלא הביעב חורה לסוף דעתו סוף שמגמר נכסי צאיו ואינו מולא ויוולא לפרשת דרכים ומלמסם את הצביות. והקשה הרא"ם ז"ל בפרשת תלך דכח מבוחר שדין את האדם ע"ש סופו, זה סותר להא דליתא בצ"ר (פנ"ג י"ט) שכיו מלאכי השרת מקטרגין על ישמעאל רשע"ע מי שעתיד להמית צניך צנאם אחר מעלה לו צנר והוא משיבם עכשיו מה הוא לדיק או רשע א"ל לדיק א"ל לפי מעשיו של עכשיו אני דנו וכו', עיי"ש. הרי שאין דין את האדם אלא לפי מעשיו בצאותה שעה, וסותר לחלק צין התחיל בעצירה לללם התחיל, דגבי ישמעאל שעדיין לא התחיל בצאותה שעה בצאותה עצירה על צנא לא מינה ולא מקצתה, על כן דנו אותו לפי מעשיו בצאותה שעה, משא"כ צנן סורר ומורה שכבר התחיל בצאיור, ע"כ דין אותו ע"ש סופו.

וע"ז דרך זה יתבאר גם לעניינו, כי הכה אמת נכון לדבר שחלות הגזרה הייתה בשעה שהשתתחו במסעדות של אותו רשע, אך סבת הדבר שגרמה לישראל להכשל ולהנות במסעדות זו הייתה משום שכבר קדם להם החטא שהשתתחו לללם, וע"ד שכתב הרמ"ע ז"ל בעשרה מאמרות צסם הארמ"ל (הוצא צילקוט ראובני פ' בראשית) כי אחר"כ חטא תחלה צאונם שחוט הביאה לו מן הפרי ואחר"כ התחיל היצ"ר לקלקל עד שאלל צרנום ע"כ. וה"ל היה תחלת החטא במה שהשתתחו לללם, ואף שביד צאונם מ"מ רשע הפגם נרשם בנפשם, וביד לידו כן שנשעלו בצופו

ובאשר ראה רבם כי לא עמדו על כונתו דבריו, השיב להם הם לא עשו אלא לפנים אף הקצ"ח לא עשה עמכם אלא לפנים. והכוונה זאת על היחודים אשר בשאר מדינות המלך, שלא היה בידם כי אם אותו עון שהשתחוו לאלם זאבים, ומעתה זה אינו אלא לפנים, שהרי היו זאבים ולגם לא היה נכון עמכם להשתחוות לע"ז, ולפיכך היה די להם בעונם זה שגזר עליהם הגזר לפנים, ובכך נחפר להם עוונם, ומיד נחבטלה מהם הגזר לגמרי. אכן היחודים אשר בשושן, שניסו להם עוד הכחש החמור שנהנו מעבודתו של אותו רשע, והסכימו בלגם לע"ז כמבואר, לכן הולכו לתענית ולהשוכה לכפר על עוונם, דכיון שחטאם לא היה לפנים, אלא שנהנו והסכימו בלגם לע"ז, על כן אף הגזר שגזר עליהם לא היה לפנים, והולכו להשוכה כדו להעביר את רוע הגזר.

ובזה מיושג גם מה שהקשינו ממסקנת הגמרא דס"ל כרש"י שנעשו על שהשתחוו לאלם, על הא דאיתא במדרש חז"ל שחטאם היה שנהנו מעבודתו של אותו רשע. והשאלה לק"מ דאף רש"י מודר דכא וכה איתנייב, דעיקר הגזר היתה על שנהנו מעבודתו, אלא שנפקדו גם על העון הקדום שהשתחוו לאלם, ולפיכך היתה הגזר על כל ישראל.

ועתה נבא לבאר טעם שקצו חכמים תענית זו לדורות, ולא צטלוהו גם אחר שנתכפרו להם ימים אלו לשמחה ולששון. ונראה עפ"י ק"ו זל"ה" (בישמת משה על ר"ך) בחגיגה נראה עה"פ וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היחודים חכמים לא יסוף מזרעם. כי באמת גזר זה לא צטל לגמרי, כי הגזר חלף אז על כמה נפשות מ ישראל שהיו אז צטלים ח"ו, אדר, ששברו איברי היחודים לשלוע צבם, אבל אילו היתה הגזר מתקיימת ח"ו אז היה כליה ח"ו, לכן נשנים א"ח"כ הצדק"ע על הרעב וצטלה הגזר, מ"מ מדת הדין אינו חוזר בדיקניא, וניתנו לו נפשות אלו בצפורן, כאשר באמת כן היה הריגות רבות ר"ל צממים שונים. וזה פ"י הפסוק וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היחודים, ר"ל לא יעברו בלא כלום ועדיין בגזר קיימת, וא"ת

תוכן הדברים דאף רש"י סבר שנעשו על שנהנו מעבודתו של אשורוש, אלא שבינן מתוך דברי תלמידיו כי הם דוחים לגמרי את הכעס שהשתחוו לאלם, זה מוכח ממנו שאמרנו מפני מה נתחייבו ישראל שצותו הדור וכו', משמע שצאו לשלול את עון ההשתחויה לאלם שהיה בדור הקודם, ולכן הקשה על דבריהם א"כ שצטפן יברגו שכל העולם אל יברגו, ועל כרחק לומר שנלעף להם גם מה שהשתחוו לאלם בימי ר"ג, אלא שלא נעשו על זה לאחר משהם שהיה בזאבים, ותלה להם עד שנהנו מעבודתו של אותו רשע מראשם העוב, ואז חזר ונתעורר החטא הקדום, ויאלה הגזר על כל ישראל.

אמנם תלמידיו רש"י לא הבינו אמיתות כונתו, אלא סברו כי הוא דוחה לגמרי את טעמם, וס"ל שנעשו רק על שהשתחוו לאלם. ולזה חזר והקשו על דבריו וכי משוא פנים יש בדבר, וכוונת קושיהם נראה דאם אמנם נגזר הגזר רק בעבור שהשתחוו לאלם, א"כ כל ישראל שייס צטתה זה, ומדוע לא התעוררו להשוכה כי אם היחודים אשר בשושן, כמו שאמר הכחש לך כיום את כל היחודים הנמצאים בשושן וגו' ואומנו עלי וגו', ולא מנינו שהענו וחזרו בהשוכה היחודים אשר בשאר מדינות המלך. ולפי מה שבינינו הם בדברי רבם שכל חטאם היה מה שהשתחוו לאלם, היה מן הכורך שיתעוררו בהשוכה גם היחודים אשר בשאר המדינות, שהרי כולם נכשלו בחטא זה בשור. חזרו שהקשו וכי משוא פנים יש בדבר, ולא נתכוונו להקשות על מה שנצטלה הגזר, שהרי הרבה גזרות נצטלו מעל ישראל וכך דרכו של הקצ"ח לרחם על בריותיו ולהשיב מהם חרון אפו. אלא שהקשה להם דכיון דלא ניתא ליה לרש"י לומר שנעשו על שנהנו מעבודתו של אותו רשע, משום שלא היו כל ישראל צטתה זה, והולך לחפש ולחזר אחרי עון קדום זה שהשתחוו לאלם, משום שצטפן זה הושג על ישראל. א"כ כעס שהיה העון הכוא שוב בכלם, ה"י היה ראוי שהתעוררו בהשוכה הכי בכלם בשור, ומדוע לא נחאספו להתעורר בהשוכה כי אם היחודים אשר בשושן, וכי משוא פנים יש בדבר, שלא הולכו שאל היחודים לחזור בהשוכה כדי לנצל רוע הגזר.

התעוררות הקיעורוג היכה בשמי מעלה, כאשר גילו לנו ח"ל שהשטן עמד לקטרג מאד על ישראל, ורצה להכניע את כוחות הקדושה תחתיו. ועל כן זקוקים ישראל לרחמי שמים מרובים בימים אלו, אשר אותו הקטרוג חוזר ומתעורר בשמים, כי בגזרה לא בעלה לגמרי, כמ"ש ק"ו זכ"ה, ויש ללחוץ שלא להסית דעת מלכשק רחמים בימים אלו. ולכוונה זו קצבו ח"ל את יום י"ג באדר ליום תענית, חזק קבלה לכל הוא, שבו נקבלים היכודים להרבות בחפלות ובתחנונים, שיתבעל הקטרוג המתעורר בשמים. ועליו לזכך עצמו בטהרה הקדושה ולקבל על עצמו עול מלכות שמים ועל תורה, ובזה נעור רחמים על ישראל, על הכלל ועל הפרט שיוכלו להחכים.

ועתה נחזור לבאר דרשת הכותב כהנים אין זו אלא זריח מיד ולדורות. בבקדם הא דתקן במס' תענית (כ"ז ע"א) אלו בן מעמדות לפי שנאמר זו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי (שבתמיד) צא מן השקלים של כל ישראל) הלא קרבנו של אדם קרב ורואי אינו עומד על גביו החקיקו יצאים הראשונים כ"ד משמרות על כל משמר ומשמר היה מעמד של כהנים ליום וישראלים בגיע זמן המשמר לעלות הכהנים והלויים שולח לירושלים וישראל שצאתו משמר מתכנסין לעריהם (ופירש"י ז"ל מתכנסין לעריהם). ומתפללן על קרבן אחיהם שיתקבל בראון ומתענין ומזליחין ס"ת ביום תעניתם) וכחז ק"ו זכ"ה בחפלה למשה ע"פ (תהלים ס"ט) עשיתי ציון מזבח ואין מעמד וזליח. ר"ל משום אב עשיתי וגו' באריות הגלות האול ואין מעמד, דכנס שצית המקדש חרב אצל- מה שאפשר לכם דחינו במעמדות שהיו בזמן צדיקת'ם היה קיום למה לא עשיתם, לכן נחלך בגלות. זה צדור ואמת, כמ"ד קדושים וכוונתו דכש שצומן צדיקת'ם היה קיים היו מחמין אנשים קבועים שהיו פנויים מכל עסק ועוסקים בחבורה ויושבים בתענית ומרבים בחפלות ובתחנונים על כלל ישראל, כן מוטל עלינו בזמן הגלות ליחד אנשים שיבוי פנויים לעסוק בחבורה ובחפלה עבור כלל ישראל, ועל אשר חסרנו אלה אחרו ימי הגלות ועדיין צ"ל לא צא.

ועפ"י דברי קדשו נראה לבאר מאח"כ זאת תורה בעונת ימינו. דהנה פירשנו זו מיירי בעולת התמיד

א"כ מאי ארוחנא צוה שנדחתה הגזרה, אם בסופו של דבר היא מתקיימת, לזאת אמר שהיתה תועלת גדולה בגזרה למען חכרם לא יסוף מרעם, שלא תאבד שארית ישראל, כי אילו היתה מתקיימת הגזרה צימי לחשורות לא היה נשתייר משונאיהם של ישראל שריר ופליט ח"י, על כן נדקדק עשה ה' עמו שדחה את הגזרה זו בפרק, והיא מתקיימת מעט מעט במשך הדורות באורך בגלות. עכ"ד הקדושים.

היוצא מדבריו כי גזירת ימי הפורים לא בעלה לגמרי אלא שנדחתה לזמן מאוחר יותר, וכל שנה ושנה באותו הפרק שבו נגזרה הגזרה, חוזר ומתעורר בשמים קיעורוג הס"מ על ישראל בעבור אותו החטא ובעבור עדיין השטן הזה מרקד ציונו, שהרי ישראל שצאתו הדור נתחייבו כליה על שזכו מסעדותו של אותו רשע והסכימו לג"ז בצלבם. ועתה דדור השפל הזה אותו החטא מושרש בקרב רבים מישראל, שנהיים ממשעשי הרשעים ומסכנימים עמכם בלב. השי"ת ירחם על עמו ישראל בשפלות המר הזה, אשר קמו על ישראל תרבות אנשים חטאים כופרים ומורדים בה', שכל מעמדם להסית ולהדית את כלל ישראל מדת תור"ס, ולהעבירם על אמונתם ודתם, ולקחו לעצמם ממעלה למרוד בה' ובתורתו הקדושה, ועדיין מנאלים יחודים כהנים מסעדותו של אותו רשע, וששים ושמימים צמחשי הרשעים הללו הכופרים צעוק, השם יילנו מהם ומהמונם. השי"ת ירחם עלינו ויילנו מכל ארע ולוקה, ומושע במהרה חשועת עולמים, כי גזירת ימי הפורים כבר נתקיימה בסכום הנפשות שהיו בזמן הגזרה צימי מרדכי ואסתר, כי סבלנו הריגות די והותר וכבר כשל בה הסבל, ומושעני שכבר נהרגו בזמן הגלות נפשות בסכום רב יותר ממה שהיו בשעת הגזרה. ואף דדורנו אנו נשמדו בתרצן הנורע שעבר על ראשנו הרבה יותר נפשות ממה שהיו באותו זמן, בכו"ת יתחור שנגלל מכאן והבאה מכל ארע ולוקה.

ועתה נחזור טעם שקצבו ח"ל תענית אסתר לדורות, כי הנה בכל שנה מתעורר בשמים קטרוג על ישראל, כשם שהי' קיעורוג למעלה באותה העת, כדאיתא במד"ר ע"פ צליה שהוא נדדו שנת המלך נדדו עליונים נדדו תחתונים. דאף שכעס היו חוששים כי כל הגזירה היתה צעלה המן לחשורות, מ"מ עיקר

והנה דבריו זה הם בדרך דרש, עפ"י מה שאמר ז"ל דאח תורת העולה קאי על לימוד הפרשה, ולא נאמר זו לשון זירוז מיד ולדורות דעל לימוד תורת העולה לריך להזכיר אף לאחר החורבן. אך עפ"י פשטות הכתוב, דקאי על קרבן עולה לא יכונו דבריו. אמנם לפי דרכיו יש ליישב אמנם מיד ולדורות אף לפי פשטות הכתוב, דקאי אקרבן עולה בפועל, דאפי"ה שייך לזרז עליו לדורות. ואף שצבורי חרב ציבהמ"ק וצועל התמיד, מ"מ הרי מחלקי המלח הוא שנעמיד מעמדות לעסוק בתורה בעת הקרבת העולה, ודבר זה עדיין צידיו לעשות אף צדיק, לקבוע מעמדות שיכיו פנויים ממשה ומתן ועוסקים בתורה ותפלה בצבור כלל ישראל, כשם שביד עושים בזמן ציבהמ"ק הרי קיים, שבעמידו מעמדות בעת הקרבת התמיד, וילפיין להם מדכתיב תשמרו להקריב לי בצעודו. ואפי"ה מה דנקט קרא זו לשון זירוז מיד ולדורות, כי צענין המעמדות הולך הכתוב לזרז בין בזמן ציבהמ"ק הרי קיים, ואף לדורות שחרב ציבהמ"ק מוטל עלינו ענין המעמדות, כמבואר בחפ"מ.

וע"ד זה תחבאר גם דרש ר"ש ביותר לריך הכתוב לזרז צמקום שיש בו חסרון כים. כי קביעת המעמדות יש בו חסרון כים גדול עד מאד, שצריכין ישראל להחזיק אנשים מיוחדים פנויים מעסקי מו"מ ועוסקים בתורה ובתפלה בכל עת, (ע"י צ"י לז"ח ס' תקל"ט וצ"י"ט שם סעיף ה' וצ"י"ד ויר"ד ס' ש"פ) ציטול מו"מ אין לך חסרון כים גדול מה. ולכן כיוון שזיה הכתוב על קביעת המעמדות כדילפיין מאת תורת העולה, הולך לזרז עליו ביותר, משום שיש בו חסרון כים גדול.

דיוצא מה כי מוטל עלינו להתחמק בחפלות ובתחנונים ולעסוק בתורה בכל יום ויום, כשם שביד ישראל עושין בזמן ציבהמ"ק הרי קיים, שחקנו מעמדות בעת הקרבת התמיד, וביותר לריך להתחמק בכך צימי הפורים האלו שזמן קבלה לכל הם, וישראל מתחנכים לבקש רחמים מאת הצו"ת שחזו להחגג על שגויאזים העומדים עליהם לכולתם, כי בכל דור ודור עומדים ישראל בקשרי המלחמה עם זרע הכן ועמלק, וכמ"ש האלשיך כי אין עיקר המלחמה עם עמלק **אלה** הם השר שלו בשמי מעלה, וכאמר"ל

של צבור הקריבה בשחרית ובין הערבים, כדורשו ז"ל הוא העולה על מוקדה כל הלילה קאי על הקטר אברים ופדרים של תמיד בין הערבים שם כשרים כל הלילה להקריבה, ואפי"ה הרי אף הדש וערך מערכה להקריבה תמיד של שחר, ולא היה דבר קרב לפני תמיד של שחר, וכיון שעולה התמיד היא קרבן של כל ישראל היו צריכין למנוח עליו אנשי משמר ואנשי משמד, דהיא קרבנו של אדם קרב וכו' ואינו שומד על גזיו. וזהו שרמ הכתוב צאמרו זאת תורת העולה, שחיה הקרבת העולה כחורב וכהלכה, ומכלל הכללות הוהגות בעולה היא שחיה האדם שומד ע"ג קרבנו בעת הקריב אותה, ולכן לריך שיעמידו על התמידין אנשי משמר ומשמד שיעסקו בתורה ובתפלה, ולא יתקבל קרבנם לזרז לפני ה'.

וע"ד פי האמור יתבאר מה שדרשו ז"ל אין זו אלא זירוז מיד ולדורות, דהנה העולם נגדים כחב נבאר מאפי"ה זו ולאמר דהנה התוספות ז"ל כתבו בקידושין פרק האומר' (ס"ב ע"ב) צבא דאחז"ל גר לריך שלשה משפט כתיב ציה וכתבו לדחומרא מקשיין להודאות ולהלואות דצעיין ג' והקשו דאפי"ה נצני מומחין וחירו צבם הר"י נתגל ז"ל דזה לא יתכן דבגר כתיב לדורותיהם דמשמע עד עולם צלי הפסק וברי עתה צב"ל ליכא מומחין. עכ"ד התוספות. ובאמת דבר זה הוא תלמוד ערוך צידיו צב"מ כריתות (דף ח' ע"ב), אך לא נעטע קושיות, דפריך הש"ס אבא דאמרין גר מחוסר כיפורים עד שירוק עליו הדם משום כחם באצותיהם כו' ופריך הש"ס א"ה האידנא לא נקבל גרים ומשני דכתיב וכי יגור אהבם וגו', ופי' ברש"י לדורותיהם אפי"ה לזכא מוקדה. ולפי זה יקשה לנו צבאמ"כ זו צבאי עיניא דעולה דאין שייך צבא לדורות, דבזמן שאין ציבהמ"ק קיים מאי איכא למימר. אמנם מנינו לחז"ל בשלבי מנחות כל העוסק בתורה עולה כאילו הקריב עולה וכו', והיינו לדורות וכו' ר"ל אמירה דאח תורת העולה היא העולה הרי זה ממש כמקריב עולה על מוקדה על המזבח והיא היא, ובהיות כן אמירה זו נהוג כל הלילה, ר"ל בכל אורח גלותיו המכונה לילה כידוע, עד הבוקר אור ציאת משיחנו צבאמ"כ, ושייך שפיר זו לדורות. עכ"ד הועמ"ג.

ח"ל הקצ"ה מה אחד מנקב לבטעות עמך שאכל
קרבן מן האומות אין אחד יכול שצוה היה וכו'
שאינו מקבל קרבן אלא מישראל לכך נאמר ו
אחר וזה בניו לאמר ואומות אומרים מה הוא כך
שישראל מקריבין ומקטירין אמר להם הקצ"ה וזה
תורה בעולם וזו זאת עולם מן המדבר (ש"ש ד')
ומשה עלה אל האלקים (שמות י"ט). וזהו פלאי מה
שצוה השיב הקצ"ה לאומות העולם על שאלתם מה
הוא כך שישראל מקריבין ומקטירין, נאמר להם
מקראות כלל זאת תורה בעולם מי זאת עולם מן
המדבר ומשה עלה אל האלקים, ומכ חיבור ושייכות
יש בין המקראות כלל.

(ב) עוד אחת בתחומא (סי' ב') ד"ה ו' א
אחר וכו' אמר הקצ"ה כל מי שחזר מעל פשו
סופו ליתן בלש שגמר הוא בעולם על מוקד וכו',
ומנה וכו' במדבר אה האומות שנגמלו וסופו
נשפרו בלש, ואח"כ דרש היה בעולם על מוקד ו
מלכות אדום שגמלה עמם שנאמר אם תגזיר
כנשר ואם בין כוכבים שים קנך וגו' (שזדיח א'),
וגדונית בלש שנאמר חזי כוית עד די קטילת חיותא
והוצד נשמה ויחיצה ליקדח אשא (דניאל ז') אמר
הקצ"ה והיה בית יעקב לאש ובית יוסף לבבב ובית
עשיו לקס וסיומא דקרא ולא יכיה שריר לבית עשיו
כי פי ה' דבר וכו' דבר ומכ דבר עיי משכ שגמ'
היה בעולם על מוקד ואח"כ ועל מושעים צבר
יוון לשפוט את כל עשיו, עכ"ד בתחומא. ויצ
דכלל היה שדרש לר"ך להיות מוקד עם פשט
הכתוב, והכא מה שייכל דרש ו', שפחיד מלכות
אדום להשפר בלש, לפרש קרבן עולה.

(שש"ר פ"ח ט"ו) עכ"פ יפקדו ה' על אבא המרוס
צמרוס ואח"כ וזה מלכי האדמה צמדמה, ומלחמה
זו עם שרו של עמלק הוא שכן הוא יח"ר היה
מלחמה תמידית, כי ילדו של אדם חורב לו בכל חנוכה
ותנועה ובכל פסיעה ופסיעה, והצחירה חפשיה ציד
האדם לעשות רצון הצורא בכל חנוכה ופסיעה ובכל
מחשבה ודבור, וחלילה להיפך צידו לעשות בכל חנוכה
ומחשבה את אשר שגא ה'. ואם חפץ האדם לעשות
רצון צוראו, מועל עליו לדעת ולחבור בכל עת כי
מלחמה תמידית לו עם ילדו, ועל כל צד ופעל הוא
מתגבל לו להחטיו, וחזכי המלחמה הצלתי פוסקת
שים לכל צד ישראל עם הסמ"א וכוותיו, כל חד וחד
לפוס דרגא דיליה. וזה אפ"ל בדרשם ז"ל אין לו
אלא לשון זירח מיד ולדורות, כי צא הכתוב לר"ך את
ישראל שיהיו מוכנים בכל עת ללחום עם ילדו עיי
תורחם ותפלתם, וכו' הכתוב לר"ך מיד ולדורות,
כי מלחמה לה' בעמלק מדור דור, וישראל עומדים
חזיר בקשרי המלחמה, ועליהו דידורו רמיא להתגבר
על הסמ"א בזכות תורחם ותפלתם. ועל כן ימי הפורים
הם ימי שמחה, כי עיי שמחה יתעלו ישראל, ויחזו
לעבוד את הצורא יתצרך באמת, ועיי כן ועלה בידם
לנצח במלחמה היל. והצו"ע יעזר שחכה לעשות
רצונו, ולהתדבק בדרך האמת, ועל זה לריבים רחמי
שמים בכל פרט ופרט, והצו"ע יעזר שחכה להכניעת
כוחות העומאח ולהתגברות כוחות הקדושה, יראו
עיינו וישמח לבנו בהתגברות כח הקדושה וישועת
ישראל, והתרומומות קרן התורה וישראל, ובהתגלות
בבד שמים עליו במהרה ציינו אמן.

*

דרוש לשבת הגדול

(ג) אבא מארי זל"ה בקדושת ירימ מניח מדרש
פליאה וזה האור, שאלו תלמידיו את רבי יוחי
בן קיסמא אימא בן דוד צא אמר להם זאת תורה
בעולם, ויצ.

(ד) שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת בגדול
ובשולחן ערוך הרב כתבנו יכיה צב מעמא, נשום
שנעשה צו נם גדול כדאיתא (בפסיקתא דר"ב פסיקא
ויחי בחד תלילא סיב) שפסח מארים היה מקדו

ויאמר ה' אל משה לאמר לו את אחר וזה בניו
לאמר זאת תורה בעולם הוא בעולם על מוקד
על המחצב כל הלילה עד הבוקר וגו'. במדרש תחומא
(סי' א') אחת זאת תורה בעולם זשי"ה כי מי
בשחק יערוך לה' ידמה לה' צבני אלים (תהלים
פ"ט) וכו' זה בלעם הרשע שניקב להדמות להקצ"ה
צבני אלים צבני אברהם יתכן ויעקב ששם אילי בעולם

(ט) **ויאמר** משה כה אמר ה' כחצות הלילה אני יולא בחור מזרים. בגמרא (זכרות ד' ע"א) איחא וכיון דמשה כוכ ידע (פלגא דלילא אימחא כוכ) למח ליה למימר כחצות ומשני משה קסבר שמה יעשו אינעגוניי פרעה ויאמרו משה בדאי הוא וכו' (לכן אמר כחצות דמשמע סמוך לו או לפניו או לאחריו).

ולבאור הכ' מילתא חמיאה עובא, דמה מקום היה לחשש של משה שיעשו האינעגוניים ויאמרו עליו שהוא בדאי, והלא באותה שעה היו המזרים ערודים באבלם כי אין בית אשר אין בו מת, ולבס' כל עממם לבון את השעבא אם יתחבב המכה בחצות במטון או לא כדי לערער על נבואתו של משה. ומה קשב שאם היה מקום לחשש זה שיחפשו האינעגוניים עילה להטיל דופי בנבואתו של משה, אם כן מה חיון חשש זה במה שאמר כחצות, הלא עדיין יש לחוש שיבואו עליו מלך אחר לפקפק באמיתות נבואתו, שכרי הוא אמר ומת כל זכור, ועיניהם לנוכח הציטו כי אין בית אשר אין שם מת, ואף אותם שלא נודע עליהם כי הם זכורים נפלו פגרים מהים, כמו שפי' רש"י ז"ל שביו מזריות מזנות תחת בעליהן ויולדות מרווקים פנויים והיו להם זכורות הרבה וכו' כל אחד זכור לאביו. ע"כ. ולא ראינו שחבר משה בדבריו, שלא יאמרו עליו בדאי הוא, מחמת שמתו אף אותם שלא היה ידוע שהם זכורים, ומדוע איפס' עשה חיון רק לחשש הבזכר, שלא יאמרו עליו בדאי הוא מחמת שלא ידעו לבון זמן חצות, והכו' חשש רחוק כדאמרן, דלא מסתברא שיעלה כחצות על דעתם בשעת נאחם.

וכר' אלו באחת יבוארו על פי מה שכתב בספר מזר הקדש פרשת ויחי (פ"א ג') לבאר הא דאמר הכתוב בפרשת בא ויחי מקץ שלשים וארבע מאות שנה ויחי בעלם היום הזה יאלו כל זבאות ה' ממזרים, והתמיכה מפורסמת שכרי לא היו בארץ מזרים אלא דר' שם וכו' ובפרקי דר' אליעזר וכן במדרש חזית (שהש"ר פ"ב י"ט) אמרו דבאמת יאלו קודם זמנם, אלא שדילג הקב"ה על הקץ בזכות אבות וכו'. וקשה איך אמר ויחי מקץ ח"ל שנה וגו' ויחי בעלם היום הזה וגו', שכרי באמת עדיין לא נשלם חשבון חיי משה. וגם קשה הא דכתיב בענין הגאולה

מנעשור וכו' ואותו היום שנה היה וכו' וכשלקחו ישראל פסחיהם באותו שנה נתקבצו זכורי מזרים אלל ישראל וישאלום למח הם עושים כך אמרו להם זנה פסח הוא לה' שיהרג זכורי מזרים הלכו בזכוריהם אלל אבותיהם ואלל פרעה לבקש מהם שיעלמו את ישראל ולא ראו ועשו הזכורות עממם מלחמה וכברו הרבה מהם ח"ש (ותכלים קל"ו) למכה מזרים בזכוריהם וקבעו גם זה לזכרון לדורות וקראוהו שנת הגדול וכו', והכו' ידוע מה שפקשה מרן הצית יוסף (סימן תכ"ט) מה טעם קבעו זכרון הכס ליום השבת, ולא צוים שאירע צו, הוא הכעשירי לחדש ניסן, צין שחל בחול צין שחל בשבת, וכבר נאמרו וגשנו צוה טעמים הרבה, ותלו זימיו עליו כל שלטי הצורים הלא בספרתם, ואף אלו אמרנו צוה כמה טעמים, ולדרכו יתבאר טעם נוסף למח שנקבע זכרון הכס ליום השבת דוקא.

(ח) **בבני יששכר** (מאמרי חדש ניסן מאמר ג') הביא מדרש פליאה (במזכר בספר נפתח פתח) וזה לשון, האדם שעשה נתיבה וחזר בו ועשה תשובה הקב"ה מוחל לו כל עוונותיו ולכן נקרא שנת הגדול, ע"כ. והוא פלא.

(ו) **בפרשת בא** החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה. וי"ד כפול הלשון דכתיב החדש הזה לכם ראש חדשים, וכדור כתיב ראשון הוא לכם. ורבים מן המפרשים ביארו פ' וז' בדרכים שונים, וע' פנים לחזרה, ואף אף נימא צה מילתא.

(ז) **עוד** וי"ד דפתח הכתוב לומר לכם ראש חדשים, הקדים חובה לכם לאומרו ראש חדשים, ואח"כ שיהא ואמר ראשון הוא לכם, וי"ד להבין טעם השינוי מרישא לסיפא.

(ח) **לדלן** בפרשת בא, ליל שימורים הוא לה', להאליאם מארץ מזרים הוא הלילה הזה לה' שימורים לכל בני ישראל לדורותם. וי"ד עובא בכך קרא שהוא כפל ענין לבאור, דקאמר ליל שימורים הוא לה', וחזר ואמר הוא הלילה הזה לה' שימורים לכל בני וגו' ובתרגום יונתן פירש סיפא דכך קרא על הגאולה העתידה שתרגם וכן למיפקרובן מגלותוהו לדרכו.

הנכנסת כוכבים ומזלות, כדי להקדים את רצון צעולם
לנרץ שעה כחפלו ורצונו. וממילא היינו דורשינן
מדלג על הכרים שהוא מדלג על הקץ, כלומר שהוא
מדלג המדות של סדר הזמנים, לקבוע מדה את רצון
המאחר, להקדים זמנו להביא יצועה וגאולה שלא
בעונתה. וא"כ היינו דכתיב בגאולה מזרים ויהי מקץ
ח"ל שנה ויהי צעום היום הזה, כלומר ח"פ שנה
לא היה חלל זמן של רד"ץ שנה לגלות מזרים, מ"מ
זמן הקץ של ח"ל שנה, דהיינו מדרגת ומדה העם
רצון המיוחד לו, כבר היה צעום היום הזה של רד"ץ
שנה, כי נשתנה מדה סדר הזמנים להקדים המאחר
וכו'. וכיוצא בזה אמר צעין בגאולה העתידה אני
ה' צעתה אחישנה, כלומר צעתה של הקץ האחרון,
הוא המדה של עת רצון המיוחד לו בזה, ג"כ אחישנה
לגאולה קודם זמנה, כי אדלג על הקץ להקדים מדה
עת רצון המיוחד לה, לסדרה שלא במקומה קודם
זמנה, כדי למחר ולהחיש היצועה, עכ"ל ז"ל,
עיי"ש באריכות דבריו שיישב בהקדמה י' כמה עניינים
חמוכים בדברי חז"ל.

ה'צ"א מדבריו כי בגאולה מזרים החליף הקב"ה את
מדת סדר הזמנים, והעתיק את עת רצון המיוחד
לגאולה, שהיה ראוי להיות בגמר ח"ל שנה, והקדים
להביאו באותו זמן שעלה ברצונו לגאול את ישראל,
בחום מאתים ועשר שנה לגלות מזרים. ברם אכתי
פ"ש גבן לביוריו אימתי נעשה חילוף סדר הזמנים
הזה, ומסתברא למימר שהחלפה זו נהייתה בשנת
שלפני ע"ז בניסן, שהרי מצויר בה"ק (יתרו פ"ח
ע"א) כל ברכאן דלעילא ותחתא ציומא שציעאל חלין,
א"כ נמצא שגאשך י"ש נרץ להשפיע טובה וישועה
במשך ימות השבוע, מתחיל שפע זה מיום השבת
הקודם, שהרי דיום השבת קדם ומשכחת בהשפעת
של כל ימות השבוע. ובזה י"ש לתח עטם שקורין לשבת
שלפני פסח שבת הגדול, דמכיון ששבת זו נשתנו
סדרי הזמנים, ונקבע הזמן הראוי לגאולה לליל חמשה
עשר בניסן שצאוהו הזמן, הוי כאילו כבר הייתה
הגאולה בפועל באותו שנה, וכמו שכתב הכהר"ל
ז"ל כי משת קביעת זמן הגאולה הוי כאילו כבר
הייתה הגאולה בפועל. ובר מן דין הרי כבר נראו
לני הגאולה בשבת קדם זה, שלקחו בניו את

(ישע"י ס') אני ה' צעתה אחישנה ואמרינן בחלק
(ל"ח ע"א) זכו אחישנה לא זכו צעתה, וקשה וכו'
דא"כ הא"ל צעתה או אחישנה, דכל חד קאי על
זמן אחר אם יזכו יחיש הקב"ה את הקץ, ואם לא
היה הגאולה צעתה הקבוע, אבל כי כתיב צעתה
אחישנה משמע דחדא מילתא הוא, שאף צעתה
אחישנה, ובאמת זה קשה להולמו כי הם כשני הפכים
בנושא אחד, ויתרן הנזכ"ק דכילכו בחדא מלתא
מחתיבהו, עפ"י"מ שכתבו חכמי האמת שכל עת חזון
יש לו מזל ושר מיוחד הממונה עליו למעלה צעולם
הגלגלים, וכן יש גבור מעל גבור צעולם העליון עולמו
של הקב"ה, שעל כל עת חזון ממונה עליו מדה מיוחדת
המאירה בו, וכל המדות של סדר הזמנים הם
משתלשלים מזירופי אותיות התורה וכו', והם באים
כסדרם א"י וכו', ולכן בכל עת חזון יש הנכונה
אחרת צעולם כפי צביות המדה המאירה בשעתה,
ולעולם זמן הקץ אינו חלל צעת רצון המיוחד לו
דכתיב (ויח"מ מ"ח) כה אמר ה' צעת רצון עתידך
וביום יצועה עתידך, וכיו"צ מזינו בגאולה מזרים
דכתיב ליל שימורים הוא לה' ואמרינן (ר"ה י"א
ע"ב) שהוא משומר וצ"ל משעת ימי בראשית, כי נקבע
מתחלה הקץ צעת רצון המיוחד לו. ובכן יפלא
לכאורה איך יתכן שהקב"ה מדלג על הקץ, הרי אין
הגאולה חלל צעת רצון המיוחד לעת קץ, ויתיישב
עפ"י נחות לשון חכמינו הקדמונים בחפלת ערצית
ובתבונה משנה עתים ומחליף את הזמנים ומסדר
את הכוכבים וכו', דלכאורה יפלא הרי הזמן אין
בו ממש, ואיך יתכן לומר שהוא מחליף את הזמנים,
וחילוף זה מה עיבו, חלל הענין כי זה נאמר על
המידות העליונות הממונים על הזמנים, כל אחד
צומנו המיוחד לו, וע"ז אמר כי לפעמים צביות נרץ
השעה צעולם לעורר מידה טובה וישועה ורחמים
צעת חזון שאינו מוכן לו, אזי בתבונה משנה עתים
ומחליף את הזמנים, כלומר שהוא מחליף את הכוחות
של סדר הזמנים, שהמדה הטובה הראויה לשמש בזמן
מאחר לפי סדר לירוף אותיות, הוא מחליפה ומשנה
סדרה להעמידה בזמן מוקדם, וכן צעין זה משתנה
בסדר הזמנים למטה צעולם הגלגלים במערכת
הכוכבים והמזלות, וע"כ אמר ומסדר את הכוכבים
במשמרתיהם ברכיע כרצונו, כלומר שמשנה סדר

הזמנים, חמנם אינעגנניי פרעה לא ידעו מכל אשר נעשה, שנחלפו הזמנים, אלא הם הלכו עפ"י החשבון של זמן הזריחה והשקיעה של אותו חודש ניסן שעמדו בו, ועפ"י חשבונם המועדף היה שזה זמן חלות ליל ע"ו לחזות לילה שלפני י' ניסן, וע"כ חשש משה כי כאשר יראו אינעגנניי פרעה שלא צאח המכה בחזות על פי חשבונם, יאמרו משה בדאי הוא שחרי הפרש גדול יש בין זמן חזות הלילה שחס מחשבים, לבין זמן חזות האמיתי שנשתנה ע"י חילוף הזמנים. וא"ש דלא היה מקום לחשש שיבואו אינעגנניי פרעה להעליל על משה עלילות ברשע, כי לא היה זמן חזות מכוון, שחרי הם היו עורדים צרחתם, ולא היו פנוים לכוון הזמן כדי לבקש עילב למאור עליהם, כי משה בדאי הוא, אלא שחשש משרע"ה כי הם לפי חומם יראו כי לא צאח המכה בחזות, אלא זמן רב לפניו או לאחריו, על כן יטענו כי משה בדאי הוא, מזהחחילה המכה זמן רב לאחר חזות או זמן רב לפניו. ואילו היו עושים כן היה משרע"ה איום לגלות להם סוד חילוף הזמנים, וזהו ענין שלא ניתן לגלות לאורח"ע, ולא זו בלבד אלא אפילו סוד העיבור אסור לגלות להם, כדאמרינן בכתובות (דף ק"א ע"א) שלא יגלו את הסוד (ועיין שם בחסופות ד"ה שלא יגלו וע"י להלן פרשת תזריע בדרוש לפרשת החדש שהארכנו בזה), ולפיכך אמר משה בחזות, שמשמע סמוך לו או לפניו או לאחריו, ואז לא ייחיד להם פתחון פה לומר עליו בדאי הוא, אף שאין זמן המכה בחזות מכוון עפ"י חשבונם.

ובזה יש לבאר כוונת הכתוב ליל שימורים הוא לה' וגו' הוא הלילה הזה לה' שימורים לכל בני ישראל לדורותם (קושט"ח), דהכי פירושו ליל שימורים הוא לה', שהוא משומר ועומד לגאולה, כמו שפירש בחזק"ק שזוהו עת רצון המיוחד לגאולה ברי הוא משומר וקבוע במרומים, ולכאורח קשה שחרי נגזר עליהם להיות ח"ל שנה צגלות מנרים, וא"כ עדיין לא נשלם הזמן, לאחז אמר הוא הלילה הזה לה', פירוש שנגאלו כלל זה עצמו שהיה משומר ועומד לגאולה, אלא שהחליפו הקצ"ה והקדים להביאו כדי להחיש גאולת ישראל. ומסיים קרא שימורים לכל בני ישראל לדורותם. ומהם יונתן וכן למפרקבון מנלוחבון

אלהיהם של מנרים לנגד עיניהם לשחטם בחזות הצורא עליהם, והמה חרקו בשיניהם ולא יכלו לפנות פה נגדם, ונס גדול ונגלה כגון דא לא יתכן שיהיה אלא כשכבר החחילה התעוררות הגאולה, וא"כ מסבירא לומר שכבר היחה התחלפות הזמנים והקדמת העת רצון והמול הראוי לגאולה בשצ"ק זה. והיינו טעמא שנקרא שמו שנת הגדול, כי זו היחה השתנות הזמנים שדילג הקצ"ה על הקן, והקדים להביא שעת רחמים ועת רצון המיוחד לגאולה. והנה יחד עם חילוף המדות של סדר הזמנים בצבאי מרומים, נתחלף גם סדרי הזמנים למטה בעולם הגלגלים, במשרכת הכוכבים והמולות, כמבואר בגזר הקדש בביתור נוסח התפלה ומחליף את הזמנים ומסדר את הכוכבים וכו'. ולפי זה היחה השתנות זמני הזריחה והשקיעה ביום השבת מיום ו' שלפניו, שחרי זמני הזריחה והשקיעה של יום השבת נקבעו עפ"י מדה ימי הגאולה, שהיו מיועדים להיות ביותר משני מאות שנה לאחר מכן, ולא יתכן שיהיו זמני הזריחה והשקיעה בחזות עשירי צייסן העתיד להיות לאחר מאתים שנה, שוים לזמני הזריחה והשקיעה של אותה שנה שעמדו זה, שחרי ישראל מונים חדשים ושנים לימות הלצנה, שהם פחותים י"א יום מיומת החמה, ועל כן מעבירים שנים כדי להשוות חשבון הלצנה לשנות החמה, כמו שדרשו ז"ל (סוכה דרין י"ג ע"ב) מדכחיב שמור את חדש האביב, ואפילו הכי לא תמנא לעולם שיהיו שוים במכוון שנות הלצנה לשנות החמה, וא"כ לא יתכן שיהיה זמן הזריחה והשקיעה צייסן זה שזה לזמן הזריחה והשקיעה שעתיד להיות בחדש ניסן במאתים שנה לאחריו, ובעל כרחך ששינה הקצ"ה והחליף גם את סדר המולות והכוכבים במשמרותיהם ברקיע, על פי מדות הזמנים שנקבעו בחזות שנת, וכן נתחלפו זמני הזריחה והשקיעה לפיהם.

ועפ"י י' יתבאר ע"נ טעם שחשש משה לומר בחזות שמום שמה יטענו אינעגנניי פרעה ויאמרו משה בדאי הוא. כי הנה מאז העשירי צייסן נשתנו סדרי הזמנים וזמני הזריחה והשקיעה כדאמרינן, וממילא ששתנה גם זמן חזות הלילה, והמכה צאח עליהם בחזות הלילה עפ"י החשבון שנחחדש עתה ע"י חילוף

זמן אינו מסור בידי ישראל, אלא משמים קדוהו, על כן חזר הכתוב לומר ראשון הוא, כלומר אותו זמן שיחולצו בו חילוץ, הוא מקודש מעצמו, שכבר קדוהו שמים ואח"כ ימסר לכם, והבן.

וְנִרְאָה לומר עתה על שנקרא שבת זה בשם שבת הגדול, וגם יתבאר מה שקבעו זכרון הכנס לשבת דוקא, ולא ליום שאירע בו הכנס, הוא העשירי לחדש ניסן. ויתבאר עפ"י מה שכתב ק"ו זל"ה בישמח משה פרשת תזריע בשם הבית שמואל אחרון לבאר אמרם ז"ל (ערכין ע"ז ע"ב) הוא הבדיל בין איש לאשתו לפיכך אמרה תורה דדו יצא, ופירש עפ"י מ"ש המדרש שמואל במא"כ ובהו נרפא נגע הכרעת מן הצרוע, וחז"ל דכתבו חכמי הרופאים שבערעת צא מתגבורת מרה שחורה, ומרה שחורה צא מהכחודדות, ויכרפואה של תגבורת מרה שחורה שילך בין בני אדם, וא"כ מלארע היה ראוי לו שיצא בין בני אדם, והחורר אמרה דדו יצא, אך נגעים צאים על ה"ב, ורפואתו יפשפש במעשיו, וע"י זה יתרפא מלארעו, ו"ה ובהו נרפא נגע הכרעת מן הצרוע, פירוש מפעולתו של הצרוע, שהוא עצמו עשה מעשה שפשפש במעשיו ושב ורפא לו, ע"כ המדרש שמואל. ובהו הרמזים ז"ל כתב (בפירושו לאבות פ"ה משנה ו') צמה שדרשו ז"ל (שמו"ר פכ"א ו') א"ל הקב"ה וכו' אני הוא שהתניתי עמו כך התניתי עמו תחלה שאני קורעו שנאמר וישב הים לפנות צקר לאיתנו לתנאי שהתניתי עמו בתחלה וכו', ע"כ. וצ"ה הכונה כי הקב"ה לא רצה שיהיה שינוי עצב אחרי צריאת העולם, ולכן התנה עם הים בשעת הצריחה שיקרע צפני ישראל, ולא הוי שינוי עצב. וצ"ה יש לתת טעם לכה דאיתא (פסחים י"ד ע"א) שצעה דצרים קדמו לעולם וחדא מנייהו היה החורר, דחורר אמרה דצרים שהם שלא כדרך העצב, כגון במלארע דדו יצא, שהוא למעלה מן העצב, והש"ת לא רצה שיהיה שינוי עצב אחר הצריחה, לפיכך חורר קדמה לעולם, וע"כ היה דרך עצב בצריחה כן.

וְז"ל הגמרא מפני מה אמרה תורה במלארע דדו יצא אינו שואל טעם הדבר, אלא הקשה קושיא מפני מה אמרה תורה במלארע שרפואתו לשבת בצדידות, והוא גמ' העצב, דדרך העצב שיצא במלארע בין

לדריהו, פירוש דאף בזמן הגאולה העתידה אם יחבו בני ישראל להיות נגאלים לפני הזמן שנקבע לגאולה, ימכר ויחיש הקב"ה גאולתם ופדות נפשם, ע"י שיקדים להביא את הזמן המוכן לגאולה.

וּבְדֶרֶךְ זה יצוהר גם כפל דברי הכתוב צפ' החדש, ומה ששינה לשונו מרישא לסיפא דפתח לומר החדש הזה לכם ראש חדשים ואח"כ אמר ראשון הוא לכם. ולכאורה חל"ל גם בסיפא לכם הוא ראשון, כמו שהקדים ברישא חציבה לכם לראש חדשים (קושיא ו'). ונראה דהנה מבואר במדרשי חז"ל כי הקב"ה מסר את קידוש החדשים ועיבור השנים וקביעת זמני המועדות לידי ישראל, והכי איתא במד"ר פרשת צא (פס"ו כ"ג) לא נתתי ראשי חדשים אלא לכם שנאמר החדש הזה לכם, עוד איתא התם (שם פס"ו כ') כשחיו רבותינו נכנסים לעבר את השנה נכנסים ו' זקנים וכו' מה שהן גוזרין הקב"ה מסכים עמכם, שנאמר (תהלים י"ז) אקרא לאלקים עליון לא' גומר עליו, ע"כ. וידוע מה שכתב הרמב"ם ז"ל בשה"מ שלו (מ"ע ק"ג) דקידוש החדש לריך להיות בארץ ישראל ואילו הנחנו על דרך משל שבני ישראל יעדרו מארץ ישראל בזמן מן הזמנים הוי זה מחייב אותות האומה ובעל חלילה ע"י זה קידוש חדשים ועיבור שנים וסדרי מועדות, ע"כ. ולפי זה יש לשאול שברי אותו זמן שהיה מוכן ועומד לגאולה לאחר כלות ארבע מאות ושלושים שנה לשבת בני ישראל בארץ מצרים, עדיין לא נקרא שם חדש ניסן עליו, שברי עדיין לא נתקדש אותו חדש ניסן העתיד להיות אחרי שני מאות שנה ע"י בני ישראל, ולריך לומר דאף דהקב"ה מסר לישראל קידוש חדשים ועיבור שנים, מ"מ אותו זמן המיועד לגאולה לא מסר בידם, שברי רק לפניו יתברך היה גלוי וידוע אימת ויכה אותו זמן, על כן קידוש חדש ניסן זה שבו חתיה הגאולה מסור בידי הקב"ה בלבד. וזהו שאמר הכתוב החדש הזה לכם ראש חדשים, הקדים חציבה לכם, להורות כי קידוש אותו חדש ניסן שבו עמדו מסור ציד ישראל, וכאשר יעשו הם ויכניסו עמכם בשמים, אמנם לא כל אותו חדש מסור ציד ישראל, שברי בחדש ניסן זה יהיו עתים שיתחלפו, ויקבע במקומם זמן חדש ניסן העתיד להיות מאתים שנה אח"כ, ואותו

בחוקי הטבע ושירוד המערכה, שכרי כיון שהותנה כן בשבת, היו זה כאלו היה הקנאי מאז תחלה הבריאה, כיון שכל שבת העולם עומד להיות חרב ושומם, לולא זכות שמירת שבת המקיימת ומחדשת בריאתו. ואף צעת שכיו צני ישראל משועבדים במלרים היו שומרים שבת, וכמו שכתב בא"ח הקדוש שם ו"ל, ולך לדעת כי מיום בראו אלקים אדם לא חסר העולם שומר שבת, וכו' ואפילו במלרים היו שומרי שבתות. ע"כ וכדאיתא במדרש (שמות רבא פ"א ל"ב) וירא בסבלות ראה שאין להם מנוחה הלך ואמר לפרעה מי שיש לו עבד אם חיונו נח יום אחד בשבוע הוא מת ואלו עבדיך אם אין אחד מניה להם וכו' הלך משה וחקון להם את יום השבת לנוח, ע"כ. וכיון שכן כרי בזכות שמירת ישראל את השבת נתקיימה הבריאה, ולא היו החלפת הזמנים כשדוד המערכות. והיינו עממא שנקבע זכרון הכס ליום השבת דוקא, משום שבשבת נעשה החלפת הזמן, ל"ד שבו ממחדשת הבריאה, ולא היו כשינוי הטבע, ומשם כך נקרא שמו שבת הגדול, כי באותו שבת התנה הקב"ה שיחלפו הזמנים ויקדים לבא זמן הגאולה.

ועוד יש לתת טעם עפ"י דרך זו על שנקרא שבת זה בשם שבת הגדול, עפ"י מה דאיתא בז"ק (אמור דף י"א ע"א) החילוק שבין שבת לימים טובים, קדושת המועדות תלויה בהתעוררות תחתון של בני ישראל, ועל כן כתיב בזה מקרא קדש, משא"כ השבת קדושתו קבועה וקיימא, ומן השמים מקדשים אותו, ואינו תלוי באיתעוררתו לתחת, על כן השבת קרוי קדש, ולא מקרא קדש. ובספרי"ק סודרו של שבת האריך בזה, שהמועדות תלויות במעשי בני ישראל, וקידוש החדשים ועיצור השנים מסור בידיהם, משא"כ הארת השבת נעשית מן השמים, ולפיכך נוסח התפלה ביו"ט מקדש ישראל והזמנים, ובשבת הנוסחא היא מקדש השבת, ולא מזכירין את ישראל.

והגדה נחזי אכן, התיינה המועדות שישאל מקדשין מסורים בידם, והתעוררות הקדושה בזה בזה באמצעות מעשיהם, אבל לא יתכן לומר כן על אותו חמשה עשר בניסן שבו ילאו ישראל ממלרים, שכרי אותו מועד נתקדש עדיין ע"י בני ישראל, כדאמין

אנשים, ואין השי"ת חפץ בשינוי טבע, לז"ל הוא הבדיל וכו' ותשבתו הוא שישב בדד, ואף שהוא נגד הטבע, לכן אמר "לפיכך אמרה תורה", וביון שנתנה בתורה, ותורה קדמה לבריאה, לפיכך דרך הטבע הוא כך. ועפ"י דרך זה יש להתבונן, שכרי הכא היה הזמן הקבוע לגאולה, אחרי חוס ארבע מאות ושלשים שנה לגלות ישראל במלרים, אלא שדילג הקב"ה על הקץ, והחליף סדרי הזמנים, וגם נשתנה מהלך ל"א השנים השמש והירח והכוכבים, עפ"י הזמן שנחתף והוקדם במצורא, ולכאורה זה שינוי חוקי הטבע ושירוד המערכה, ותגלל המהיכה שכרי אין הקב"ה משה סדרי הטבע שקבע לעולם בשעת הבריאה, וכמו שנתבאר מדברי הרמב"ם ז"ל, וכידן נשתנו סדרי הזמנים בגאולת מלרים. ונראה לומר ביאור ענין זה, עפ"י מה שכתב הא"ח הקדוש צ"י בראשית, במשא"כ ויכל אלקים ביום השביעי, ותוכן דבריו כי בשעת הבריאה לא ברא ה' כח בעולם זולת לעמוד בשבת ימים, וזולת זה היום היה העולם חרב בגמר ששת ימים וחרר לתוכו וכו', ובאמצעות שבת העולם עומד. ופירש בזה אמרם ז"ל כל המקדש את השבת ואומר ויכולו כאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, ולכאורה מי שמע כזאת שיצא אדם וישתחף בדבר שכבר נגמרה מלאכתו וכו', ולמה שפירשתי אמת יסבה חכם וכו', כי להיות שהשבת היא המקיים העולם ששת ימים, ואחר עבור ששת ימים יבא שבת אחר ויחייבו ויקיימו עוד ששת ימים אחרים, ולך לדעת כי מלאות השבת הוא קיומו המקיים אותו וכו', ולזה כל המקדש את השבת, פירוש מקיים ושומר קדושתו, באמצעות זה ישנו לשבת, ובאמצעותו מתקיים העולם. הראיה לדעת כי הוא המקיים העולם, ואין לך שותף גדול מזה כדון וכלכלה וכו'. עכ"ל הא"ח הקדוש ז"ל. ועפ"י זה יש מקום להניח, כי מכיון שכל שבת ושבת ישנה התחדשות הבריאה לימים עוד ששה, א"כ יתכן שבאותו שבת שלפני ליל ט"ו בניסן שבו ילאו ישראל ממלרים, התנה הקב"ה עם מערכת השמים ובסוליהם שבאותה שבע יתחלפו הזמנים, ויקדים לבא סדר הזמן של חמשה עשר בניסן העתיד להיות בעוד מאתיים שנה לאחר מכן, שהוא המוכן להיות זו הגאולה. והשתא שוב לא הויה החלפת הזמנים שינוי

שכתב אבא מארי זלתיי בקדושת יו"ט פ' משפטים, לתת טעם לשבח להא דליתא ביומא ד' חילוקי כפרה וכו', עבר על עשה ושז אינו זו משם עד שמתחיל לו עבר על לית ושז תשובה חולה ויוהכ"פ מכפר וכו'. וזיאר דליתא בספר"ק דמאות עשה שרש משם הוי"ה צ"ה, ואלל שם הוי"ה אין שייר לומר זמן קבוע עד שיהיה יוהכ"פ, כי שם הוי"ה מורה על היותו יתבדך בלתי בעל תכלית, אין סוף למעלה מהטבע והזמן, אבל מציאות לית שרש משם חלקים המורה על ההבדל עצמית וזמנית, כמבואר בספרים (שלה"ק מאמר תושב"ב פ' בראשית) חלקים בגמטריא הטבע, ואף כי הכל הוא בהשגחה פרטית, שז"ל מורה על ההבדל עצמית ונחקק בזמן, לזה תשובה חולה, דללו כל יומא וזמניה, ויוהכ"פ מכפר. עכ"ל דק'.

מבואר מה כי כך מילתא שכתב תשובה בלדז מכפרת, תלוי. במדת ההכבדה, אם הוא תחת הכבדה עצמית וזמנית הבא משם חלקים, או הכבדה משם הוי"ה שאול למעלה מן הטבע והזמן, והנה נתבאר לעיל בדבריו, כי ביום השבת קדש שייכה החלפת הזמנים משום שזו מתחדשת ומתחזקת הכריאה לעוד שש ימים. ואפשר דהיינו טעמא שהמשמר שבת כהלכתו מתקבלת תשובתו מיד לאלתר אפילו בעבר על לית, שהרי כל העם שאין התשעה מתקבלת מיד בעבר על לית, הוא משום ששם באים מכה שם חלקים, על כן הם תלויים בזמן, ולפיכך התשובה חולה עד זוא הזמן המסוגל וקבוע לכפרה, אמנם המשמר שבת כהלכתו שהוא המקיים את העולם, שייר צו ענין חילוף הזמנים, ולא הוי כשידוד המערכה, דהוי כאלו אותו מעיקרא, ומשום הכי מתלפין לו את זמן הכפרה שעתיד להיות לאחר זמן, ומקדימין אותו כדי שתתקבל תשובתו מיד.

ובזה מבוארים היעצ דברי המדרש אדם שעבר עבירה וחזר צו ועשה תשובה הקצ"ה מוחל לו על כל עוונותיו וכו', דלכאורה תקשי איך נמחלין לו כל עוונותיו ע"י שחר צו ועשה תשובה, והלא תשובה בלחודה לא מהניא אלא צעקן, לזה צא כמיישב לכך נקרא שבת הגדול וכמו שנתבאר שטעמו הוא משום שבת"ה התנה להחליף את סדר הזמנים בשבת

שבת"ה החליף את סדר הזמנים והקדים להביא את הזמן שהיה עתיד להיות מאתיים שנה לאחר מכן, ולא שייר לומר שקדושת אותו מועד נשפעה ע"י מעשי בני ישראל. וע"כ לומר שהארת והשפעת אותו יום טוב צאה מן השמים, בלא חיאתוהא דליתא כלל, והיתה קדושתו דוגמת קדושת השבת, שאינו תלוי בפעולות בני ישראל, כי אם מן השמים מקדשים אותו. וזה מאלו טוב טעם על שקורין שבת זה בשם שבת הגדול, כי לפי שהחלפת הזמנים והקדמת זמן הגאולה נעשו בשבת זו, מטעמא דלחמן לעיל, אי"כ מנא ששבת זו ירדה הארת והשפעת הקדושה גם לאותו ליל ע"י ציון, יחד עם השפעת קדושת השבת השפעת מלעילא, ועל כן נקרא שבת הגדול, כי היתה זו התעוררות קדושה גדולה בשבת גדושה, חזא קדושה יום השבת, ועוד זאת אחרת התעוררות הקדושה לליל ע"י ציון, שאף צאה השפעת קדושתו ע"י מעשי בני ישראל.

ועל פי מה שנתבאר לעיל בדבריו, כי לפי ששבת מתחזקת ומתקיימת הכריאה, על כן שייר צו ענין החלפת העתים, הנה מקום אחי לבאר המדרש פליאה (קושיא ה') אדם שעבר עבירה וחזר צו ועשה תשובה הקצ"ה מוחל לו על כל עוונותיו לכך נקרא שבת הגדול, והנה היתה צמירה (שבת דף קי"ח ע"ב) אמר רבי חייא בר אבא אר"י כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד ע"ז כדור אשע מוחלין לו וכו'. והקשה ה"י דרש הלות שבת במאי מיירי, אי צעשה תשובה אי"כ תשובה מהניא, ומה נורך לגוף זכות שמירת שבת לכפרה, ואי בלא עשה תשובה, ודאי שאין שמירת שבת מועילה להליל מכל תנאים, ותיקן לעולם צעשה תשובה, אלא דעתה שבת בלחוד לא בני לכפר על לית ועל כריתות ומיתות בית דין, כדאמרינן ביומא (דף פ"א ע"א) ארבעה חילוקי כפרה שיהי ר' ישמעאל דורש וכו' עבר על לית ועשה תשובה תשובה חולה ויוהכ"פ מכפר, לזה אמר דהמשמר שבת כהלכתו, מהניא ליה זכות שמירת שבת, שתתקבל תשובתו מיד אפילו צעו"ז, ולא דייקין ליה בצרבעה חילוקי כפרה. עכ"ל ז"ל.

ונראה לי לבאר טעם הדבר, שזכות שמירת שבת מועילה שתתקבל התשובה לאלתר, עפ"י מה

הרי הוא כהן גדול, ויתיר לחלק בין תורה שכתב לתורה שבע"פ, דתורה שבע"פ לא ניתנה כי אם לישראל, ואין רשות ללמדנו לעולם וכו'. עכ"ל עיי"ש באורך. והשתא אי"ש דנאמרה להם הפרשה כפשוטה בראש חדש, משום שכבר חל חייב לימוד דיני הפסח, דשואלין ודורשין בכלכות הפסח שלשים יום קודם לפסח, אמנם דרשות חז"ל הנלמדות מפרשה זו, לא יזווח אותם עד העשירי ציטון, שבו משכו ידיכם מעבודה זרה.

וטעמא דמיתלתא שלא נלעוו לקיים משכו ידיכם מע"ז אלא בעשירי לחדש, ולא קודם לכן, היינו משום שעד אותו זמן לא יכלו לפרש מע"ז לגמרי, כדאיתא במכילתא שם ולא שמעו אל משה מקולו רוח (שמות ו') וכי יש לך אדם שהוא מתבשר בשורש טובה ואינו שמח וכו' אי"כ למה נאמר ולא שמעו אל משה אלא שהיה קשה בעיניהם לפרש מגילולי מנרים. אמנם באותו שנה שענייהם ראו גזל הנם שנעשה להם בלקיחת הפסח, נתקרב לעבודה השי"ת, ופרשו לגמרי מע"ז, והוא כעין הא דאיתא במסכת שנה (דף פ"ח ע"א) הדר קבלו צימיו אחשורוש ופירש"י מאהבת הנם, וכו"נ מגזל חביבות הנם קבלו על עונם כל שם לעבוד את הצו"ת, ולעקור לגמרי מלבם את חובבת מנרים.

ודנה מלבד מה שהקשיו לעיל על מה ולמה לא נתחייבו במזות משכו וקחו לכם עד העשירי ציטון, עוד יש לחמוק שכרי צני ישראל כבר שמרו שנה במנרים, ועכשיו שנלעוו לקחת להם אפ"ן למנוח בעשור לחדש שחל בשבת, הרי היתה לקיחתו כרוכה בחילול שבת כמנה מלאכות, חלף איסור מקח וממכר בשבת, והולאת המעות מרבי" לרבי"י, ואיסור מעביר ד"א צרי"ר, וכן מה שקשרוהו לרבי המיטע ה"כ צו משום אז מאלכה דקפוש, ועממא צני מדוע נלעוו בכך ציוס השבת דוקא, הלא מוטב ה"כ חילו לקחובו לפני השבת, שלא יצאו לידו חילול שבת בעבור זה.

ואפ"י עפ"י מה שביארנו (בדרושים למועדים) כי כח קדושת השבת היתה מסייעת את ישראל לפרש לגמרי מעבודה זרה של מנרים, ולהתבדק בצו"ת בלע"פ ומאוד, ובפשוטא אפ"ל כי הזמן

זו, ולא היו שינוי העצב, משום שכך היא סגולה השבת, שבו מתקיימת ומתחזקת הצריכה. וזהו שאמר דבתשובה כלבד מוחלין לו על כל עוונותיו, היינו אם הוא משמר שבת כהלכתה, דבזכות השבת מקדימין לו את הזמן המסוגל לכפרה, ונתשובתו מתקבלת מיד.

ומלבר העצמים הנאמרים, עוד הנה מקום אחי לתת טעם לשבת על שנקרא שבת זה בשם שבת הגדול, עפ"י מה שביארנו הא דאיתא במכילתא בפרשת החדש במאמ"כ ויאמר ה' אל משה ואל אהרן ארץ מנרים לאמר, לא ואמור להם מיד דברי ר' ישמעאל וכו', מבואר מאד דפרשה זו נאמרה להם מיד בראש חדש, וכן איתא להלן שם במכילתא דברו אל כל עדת בני ישראל הדיבור היה בראש חדש ולקחה בעשור לחדש וכו'. ויש לחמוק דכיון דלא פרשו מע"ז עד העשירי ציטון, כדאיתא התם במכילתא מפני מה הקדים לקחתו של פסח לשחיטתו ארבעה ימים לפי שהיו ישראל עושים בגילולים במנרים וכו' אמר להם משכו ידיכם מגילולים וקחו לכם מזות, אי"כ כי"ד הקדים לומר להם כל דיני הפסח מראש חדש, בעוד שלא היו פרושים מעבודה זרה, וכי מה ערך יש ללימוד התורה, בערם טברו לגמרי מכל שמץ ע"ז. ותו דהך מיתלתא גופא תמיכה טובא שנלעוו לפרש מגילולים בעשור לחדש, ומדוע לא נלעוו לפרש מע"ז מיד צרי"ח שנה שנאמרה להם הכפרה, והרי כל יומא שהיו עדיין עושים בגילולי מנרים הו"א פסידא דלא הדר.

ונראה לומר כי בראש חדש ניסן לא נאמרה להם פרשת החדש אלא כפשוטה, ולא הודיעם אז פרטי המנוח והדרשות הנלמדות מפרשה זו, והשתא לא קשה על שהקדים לאמר להם פרשה זו בעוד שלא טברו לגמרי מע"ז, דתורה שכתב רשאים ללמוד אף עו"ז, וכמו שביאר היפה הואר בפרשת משפטים בבא דאיתא במד"ר שם (פ"ל ע"י) שא"ל עקילם לאדריינוס דודו שהוא רוצה להתגייר כדי ללמוד תורה אל לך ולמוד תורתך ואל תמול אל"ל עקילם אפילו חכם בצמלכותך וכו' אינו יכול ללמוד תורתך אם אינו מל וכו' ע"כ. והקשה היפ"ח שכרי מלניו עכו"ם שלמדו תורה, כדאיתא בפרק שור שנגח (דף ל"ח ע"א) ר' מאיר אומר וכו' שאפילו נכרי ועוסק בחורה

וְלִדְרַבְנוּ אֶפֶּל דְּבָרֵי הַמְכִּילָהָ (הַכּוֹזָה דְּרַשׁ'וּ ז"ל ע"פ וילנא ויעשו בני ישראל כאשר אזהר כי את משה ואהרן בן עשו, אף משה ואהרן בן עשו. ולכאורה הוא פלאי וכי יעלה על הדעת שמשא ואהרן לא יקיימו מצוות השי"ת, לקחת להם שם לק"פ, עד דאויגריק קרא לאשמשעין שאף הם קיימו מצוות השי"ת כאשר ישראל. והשתא א"ש, דהנה נתבאר שכל מה שאזהר הכי' משכו וקחו להם בעשור לחדש, ולא חש משום חילול שבת הכרוך בכך, הוא משום שדוקא בשבת היה הזמן מוטב להפריש את ישראל מע"ז, ולא שייך לומר בן במשה ואהרן, שהרי כל שבת לוי כלכו בחורת ה' כל ימי היותם במצרים, ולא עשו בעבודת זרה, ולפיכך הוה אמינא שמועבד להם לקיים מצוות לקיחת הפסח צימות החול, כדי שלא יטערו לחלל שבת בלקיחתו, על כן משמיענו הכתוב אף משה ואהרן בן עשו, שלקחו להם קרבן בשבת, משום שכן אזהר הכתוב שחזיר בלקיחת בעשור לחדש דוקא, וביינו רבותייהו, דאף שלא היה שייך חלל טעם בלקיחת בשבת כמו בכל ישראל, ובהי מקום לומר כי מוטב להם לקיים מצוה זו בחול, משמיענו קרא אף משה ואהרן בן עשו, שקיימו מצוות לקיחת הפסח בשבת, משום שכן אזהר תורה.

וְעַפ"י כל מה שנתבאר בענין נחזור לראש לבאר המדרשים הנ"ל בפרשת השבוע, בהקדם דברי ק"ז זל"ה בייצב לב פרשת זו במאמ"כ זאת תורה העולה הוא העולה וז"ל דכתיב הוא העולה בוא"ז וקריין היא בוי"ד וביאר דאיתא בתנחומא ר"פ זו זאת תורה העולה מהו עולה אלא שהיא עולה ומכפרת וכו', כי צעט שעשה אברהם עולת האיל שנאמר והנה איל אחר, מהו אחר אלא אחר שהקדיש ראה כי בכל לבבו ובכל נפשו צא להעלות את יצחק בנו לעולה, ושלח לו את האיל וכו', באתה שעה הצעיתו הקדיש אחר, שיעלו בניו עולות שיקבלם. ע"כ. וביאר עפ"י דברי ק"ז זל"ה בישמח משה פרשת וארץ עב"פ אלקים יראה לו השם לעולה בני, דבול"ל ראה מהו יראה, אבל בענין עפ"י הכתוב בתנחומא הי"ל, שבשעת העקידה הצעיתו הקדיש צעט שיעלו בניו עולות שיקבלם, וביאר בדברים דאז היה יצחק ממש לעולה, כדאמריהו באר"י הקדוש (לקוטי תורה

גרמא, שהרי בשבת היו פנויים מכל מלאכה ועירוב, והיה להם פנאי לשום אל לבם חוקק הכם שנעשה בלקיחת הקרבן פסח לעיני מצרים, ואילו היו מצוים לקחתו צימות החול, לא היו שמים על לב עיני הכם כי"ב, כי היו ערודים בעסקיהם, ולכך כל עמם להתבונן מה גדלו מעשי ה' שהפליא נסיו עמם. ואף שכבר לא היו משועבדים בצלותה העת למצרים, מ"מ יתכן שהיו עובדים בשבת, או שהיו ערודים במלאכה עמם, משא"כ בשבת שהיה להם יום מנוחה, נחמו אל לבם חוקק הכם, ומאכזב הכם התקרב לבכס אל השי"ת, והשליכו את שקלי עיניו, ופרשו מע"ז לגמרי. ואז באתו שבת התחילו משה ואהרן ללמוד עמם תורה שבע"פ, והודיעו להם פרעי דיני קרבן פסח ודרשות חז"ל הנלמדות מפרשה זו, שהרי כבר היו ראויים לכך, אחרי שהסירו את אלהי הכנע ומקרבם, ומתקרב לעבוד את השי"ת.

ובזה מלאנו טעם נכון על שנקרא שמו שבת הגדול, דהנה איתא בגמרא מגילה (כ"ז ע"א) וזה כל בית גדול שרק באש (מלכים ב' כ"ה) ר' יוחנן וריב"ל ח"א מקום שמגדלין בו תורה וזה אמר מקום שמגדלין בו חפלה מ"ד תורה דכתיב (ישעי' מ"ב) ה' חפץ למען דקרו יגדיל תורה ויאדיר ומ"ד חפלה דכתיב וכו', ומסיק בגמרא תסתיים דריב"ל הוא דאמר מקום שמגדלין בו תורה דאמר ריב"ל ביה"ב מותר לעשות בית המדרש ש"מ, עכ"ד הגמרא, וכתבו הכו' שם דהלכה כר' יהושע בן לוי, הרי מזה כי מקום תורה נקוב בשם הגדול, ועל כן קורין שבת זו בשם שבת הגדול, משום שזו התחילו ישראל ללמוד תורה שבע"פ, כדאמרין שלמדו משה ואהרן עמם את הדרשות צ"י קרבן פסח. וזה מלאנו טעם נכון למנהגן של ישראל לדרוש בשבת הגדול בהלכות הפסח, להורות לשם ה' דרך ה' וזה המעשה אשר יעשו, ולכאורה הרי אמרו ז"ל (פסחים ו' ע"א) שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם לפסח ל' יום, ומדוע דורשים דברים בשבת הגדול דייקא, ולפי דרכנו אפ"ל כי מקור מולא מנהג זה נובע ממה שהתחילו בני ישראל ללמוד את דרשות חז"ל בשבת שלפני הפסח, כדאמרין שלא היה באפשר לאמר להם הלוכות אלו שהם חושבע"פ עד אותו שבת, משום שלא היו פרושים לגמרי מע"ז.

וגו' ושכ' ה' אלקיך את שבותך וכו' הרמזים ז"ל (כל' שבות) שכאשר יעשו ישראל תשובה מיד כן נגאלין, וא"כ כבר כתוב דבר הוא שחורב הקדושה שזמן בגאולה תלוי במעשי בני ישראל, ושוב לא הוא החלפת הזמנים שידור המערכה, שכרי החורב קדמה לעולם.

ובבחינה זו יתבאר גם הא דאיחא בסוכרין (י"ח ע"א) ששאל ריב"ל את משיח אימח אתי מר והשיב לו היום ופירש אליהו ז"ל עונתו היום אם בקולו תשמעון, ואפ"ל דהוקשה לו שהרי יש זמן קבוע אל הגאולה, וכיור יתכן שתהיה בגאולה בכל יום, לאחא אמר היום אם בקולו תשמעון, שאם ישמעו בני ישראל בקול ה' יתברך, וישונו עדיו בכל לבבם, אזי תהיה החלפת הזמנים ויחיש הקב"ה זמן בגאולתו ולא הוי שידור המערכות מכיון שדבר זה נכתב בחורב שקדמה לעולם. וק"י זל"ה"ה כי נשמח משה פי' שנות פירש מאח"כ (לפניה ג') בשו"י את שצויתם לעיניכם אמר ה' כי באמת נכתב כמעט בכל מקום בחורב ונביאים וכתובים אימח אתי יהיה קץ בגאולה, אך חייבה חכמות ית"ש שיתעלם מאחורו, ולא יתראה לעיניו ביאור אמירת הקץ, ולעת"ל יתמכו הכל אחר שיתגלה הקץ יתגלה לעיניו שכבר אמר ה' ית"ש בציפור, מתי יהיה הקץ והיינו בשו"י את שצויתם אז יהיה לעיניכם כי ה' אמר.

ודשנתא מבוארים היטב דברי התנחומא (קושיא א') זאת תורת העולם זשי"ה כי מי בשחק וגו' ידמה לה' בבני אלים זה כללם הרשע שנקם להדמות וכו' א"ל הקב"ה מה אתה מבקש להטעות עמך שאקבל קרבן מן האומות וכו' שאינו מקבל קרבן אלא מישראל וכו' ומכאן כן שישאל מקריבין ומקטירין א"ל הקב"ה זאת תורת העולם ומי זאת עולה מן המדבר ומשה עלה אל האלקים. דהנה נחבאר בדברינו, כי ענין הקרנות הוא החלפת הזמנים, וזהו שידור המערכות לכאורה, ואין הקב"ה משה את העצב, אלא דבישראל כיון שהם קבלו את החורב והחורב קדמה לעולם, לא הוי כשידור המערכה, שכרי כבר נכתב כן בחורב שקדמה לעולם, אבל אחר"כ שלא קבלו את החורב, לא שייך גביהו ענין הקרנות, שאין

פי' חיי שרה), שיתחב הכי מחללתו נשמת נוקבא, ובשעת העקידה פרח ממנו ונתחלפה בא"ל, והוא קיבל נשמה תמימה לדבורה, ומאז נלמה דקרנן בהמה מכפרת על האדם, דהאבות היו פועל דמיוני, ומאז חשב קרבן בהמה כאילו הקריב את עצמו, וז"ש אזכרם אלקים ירחם לו לעמיד, השב לקרבן, כשיהי' קודם לעולם בני, עכ"ד היש"מ זל"ה"ה. וזה יתבאר זאת תורת העולם היא העולה ומכפרת, והטעם כי הוא העולה, כלומר שבאמת הוא עצמו העולה במסירות נפש לה', יתחב צעיניו יתברך כי הוא בעצמו העולה, וע"ז אמר התנחומא הטעם שזה נלמה מאזכרם אצ"נו, שכן להקריב את יתחב בני, ונחשב לו כאילו הקריבו ממש, וזה פועל דמיוני על הסתיד לבניו צעת' שיקריבו עולות כאילו הקריבו עצמם. עכ"ד היטב לב זל"ה"ה.

היוצא מה כי ענין הקרנות הוא חילוף נשמת האדם בקרבן, כשם שהיה גבי יתחב שנתחלפה נשמתו בא"ל, והנה לכאורה גם זה הוא ענין שידור המערכות, שאין זה אלא ענין נסוי שתחלף נפש צופה, ויתכן שיש בהחלפה זו שינוי העצב יותר מבהחלפת הזמנים, כי בהחלפת הנשמות תחלת הכריאה לא כן היתה, ולכא"ל תקשה שאין הקב"ה משה עצב העולם, כמו שנחבאר לעיל מדברי הרמזים ז"ל, וכיור תחלף הנשמה צעת' הקרנת העולה. אמנם יתבאר עפ"י שברצא לעיל מדברי ק"י זל"ה"ה בשם הבית שמואל אחרון, דכיון שהדבר כתוב בחורב, והחורב קדמה לעולם הוי זה תנאי משה תחלת הכריאה, ואין זה שינוי העצב, ומש"ה אין צענין הקרנות שינוי העצב, מכיון שזה כתוב בחורב.

ובדרך זה יוצן גם ענין החלפת הזמנים צעת' גאולה מנרים, דלא הוי זה כשינוי העצב, משום שכבר נכתב ענין זה בדברי הנביאים, דכתיב אזי ה' צעה אחשה, וכמו שפירש צה"ק כוונת מקרא זה, וכיון שכבר נחבאר בדברי הנביאים הרי כבר הותנה כן מאז ערב נברא העולם, שאם חבו ישראל יתחלפו הזמנים ויוקדם זמן בגאולה, דחורב קדמה לעולם. ותו דאף בחורב נחבאר ענין זה, שאין בגאולה תלוי צמן, כמאח"כ וצעת' עד ה' אלקיך

מלכות אדום שחשך באש, להורות שאף הגאולה העתידה אינה תלויה בזמן, ואם יחזו ישראל יחליף הקצ"ה את סדר הזמנים.

ובזה יתבארו דברי המדרש פליאה (קושיא ג')
שאלו תלמידיו את ר' יוסי בן קיסמא אימא בן דוד בא, שהיה רגיל לדעת אימתי הוא הזמן הקבוע לגאולה, על זאת השיב כי אין הגאולה תלויה בזמן מסוים, כי בראותו יתבאר יחליף את הזמן ויודים להציל את הגאולה, ואין זה חילוף הזמנים, משום שכבר נכתב בן צחור הקדוש, וחזו שהשיב לבס זאת תורת העולם, כי משם ראוי שהקצ"ה מחליף נשמות, ואין זה שידוד המערכה, משום שכתוב בן צחור הקדוש עלולם.

וידעך שזכה לעשות תשובה באמת לפני הבורא, ואז בודאי חכה למבר ולהחיש בראת משיח לדקונו, דכל יומא זמניה הוא, שהקצ"ה מחליף את הזמנים, ולדאבון נפשינו אנו מונחים כעת בעומק הגלות, ועל כן התשובה שששים לעת בראת תשובה ביותר, וכאמרם ז"ל אין מקבלים גרים ליומא המשיח, ובשיית יעזור שזכה לתשובה שלמים צימים הקדושים האלו ימי ניסן, שהם ימי הגאולה, ובשיית יאיר עיניהם ולבם של ישראל, שיקבלו על עצמם עול מלכות שמים באמת, ויהיה דבוקים בקדושה ובדרך האמת, ובבורא ישמה לבציו ויאיר עיניו, שנתדבק בו באמת לאמתו, ובמברכה חכה לראות ציטועת כל ישראל ושמתו, ובתחומות קון החורב וישראל, ובתגלות רבך שמים עלינו, במברכה צימיו אמן.

הקצ"ה משדד המערכה בעצורם. אחת השיבם הקצ"ה, זאת תורת העולם, היינו פרשת עולם מובנת רק במי זאת עולה מן המדבר, הם ישראל שקבלו את החורב צסינו, והעטם ומשם עלה אל האלקים, לקבל את החוכ"ק שקדמה לעולם, על כן שייך זהו ענין הקרבנות.

ובדרך זה מבורר גם איך מדרשא (קושיא ז')

דרתם היא העולם על מוקדה זו מלכות אדום שעלתה עממה וכו' אמר הקצ"ה ויהי בית יעקב לאש וגו' ולא יהיה שירד לבית עשוי כי פי כ' דבר וכו' ומה דבר ע"י משה שנאמר הוא העולם על מוקדה ואח"כ ועלו מושיעים בבר ליון לשפוע את בר עשוי. ולכאורה הרי יש עת קבוע מראש לזמן הגאולה, אמנם הנה הגאולה העתיד יהיה משרע"ה כדאיתא צו"ק (ח"ג דף ר"פ) והוא יבא לגאול את ישראל בכה החורב, ולפיכך אף אם יחליף הקצ"ה את סדר הזמנים ויחיש את זמן הגאולה, אין זה שידוד המערכה, כיון שכן נכתב צחור. ואחי שפיר דשייכא דרשה זו דמיירי במפלת מלכות אדום לעתיד לבא, להך קרא דזאת תורת העולם, שהרי במקרא זה רמז ענין חילוף הנשמות, כמו שפירש קדושת זקוני הכוזב לז זל"ה, ולכאורה זהו שידוד המערכות, וע"כ לומר דכיון שכתב בן צחור שקדמה לעולם לא הוי כשידוד המערכות, וזה רמז דצדרי הכחוז זאת "תורת" העולם, פירוש שענין העולם נכתב צחור שקדמה לעולם, על כן "הוא" העולם מעלה עליו בעת הקריב את קרבנו, כאילו הוא עצמו קרב לעולם, דנשמתו מתחלפת. ולפיכך סמן התחומות דרשה זו שעתידה

שמיני

אחרן להביא עגל, כדי שלא יספר עליו השטן לשון הרע, ולא אמר בן גבי העגל שהביאו ישראל, אלא נקט סתמא שיביאו ישראל עגל לפי שהשתעבדו לעגל.

ד' וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר אָמַר ה' תַּעֲשׂוּ וַיֵּרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד ה'. בַּחֲמִיץ חִיתָא אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל אֲחֻזּוֹ יִהְיֶה הַעֲבִירוֹ מִלִּפְנֵיכֶם וְחִתּוֹ כֻּלָּם בִּירְאָה אַחַת וּבַעֲלָה אַחַת לְשֵׁרָת לִפְנֵי הַמִּקְוֶה וְזֵר' עֲשִׂיתֶם כֵּן וַיֵּרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד ה'. וְלִ"צ דְּקָאָמַר אֲחֻזּוֹ יִהְיֶה, מַשְׁמַע שְׂבֻחַּת מַזְכִּיר עַל הַתְּהַבְּרוּת הַיֹּהֲדִי שֶׁתַּחֲדָשָׁה בּוֹ בְּפֶרֶק, וְלֹא מִדַּע אֵל מִה יִרְמֹן הַדְּבָרִים.

ה' וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֵל אַהֲרֹן קִרְבֵּל אֶל הַמִּזְבֵּחַ וְגו'. פִּי רַשִּׁי ז"ל לִפִּי שֶׁהִי אַהֲרֹן בּוֹשֶׁת וַיֵּרָא לְגִשַׁת אָמַר לוֹ מֹשֶׁה לְמַה אַחַת בּוֹשֶׁת לִכְךָ נִצְחָרָת. וְהִקְשָׁה קִ"צ זֶלֶיָּהּ בִּישְׁמַח מֹשֶׁה שֶׁהִי מְכֻוֶּן שֶׁתִּבְּרִישׁ אַהֲרֹן וְנִתְּיִירָה לְגִשַׁת וְדָלִי הֵיחָד סָבָה לְבוֹשָׁת, וְכִדְאִיתָא בַּחֲמִיץ שֶׁהִי רֹאשׁ אֶת הַמִּזְבֵּחַ כַּתְּבוּת שׁוֹר וְהִי מִתְּיִירָה מִמֶּנּוּ לִפִּי שֶׁחֲזַר בַּמַּעֲשֶׂה הַעֲגֹל, וְלִ"כ מִה תְּשׁוּבָה הַשִּׁיבֹה מֹשֶׁה לִכְךָ נִצְחָרָת, וְזֶה בְּכָךְ מִ"מ הִרְיֹהוּ בּוֹשֶׁת מַחֲשָׁאוֹ.

וְנִרְאָה דְּהִנֵּה הַרְמַצִּין ז"ל בִּיאָר הֵא דְאִיתָא בַּתּוֹרָה כִּכְּנִים הִי"ל שֶׁהִי אַהֲרֹן רֹאשׁ אֶת הַמִּזְבֵּחַ כַּתְּבוּת שׁוֹר, שְׁאִין הַכּוֹוִיָּה כַּפְּשׁוּטָה שְׂרָאָה מִמֶּנּוּ אֲרַח שׁוֹר אֵלָּה צִבְּבוֹר שֶׁהִי אַהֲרֹן קְדוֹשׁ ה' וְאִין בְּנִפְשָׁה חֲטָא זֻלְתִּי מַעֲשֶׂה הַעֲגֹל הִיָּה חֲטָאָה הַבּוֹא קְצוּעַ לוֹ בַּמַּחֲשָׁבָתוֹ וְזֵר' וְהִי נִדְמָה לוֹ כִּאִילוֹ אֲרַח הַעֲגֹל שֶׁ מַעֲבָד בַּכְּפֻרְתּוֹ. וְכִ"כ רִבּוּיוֹ בְּחַיִּי. וְעוֹד פִּירֵשׁ הַרְמַצִּין ז"ל הֵא דְאִיתָא בַּחֲמִיץ שֶׁהִי אַהֲרֹן רֹאשׁ אֶת שׁוֹר שֶׁהִשְׁמַן הָרָאָה לוֹ דְּמוּת אֲרַח שׁוֹר כְּדִי לַעֲרוֹר עָלָיו קִיעֻרָא מִתְּשַׁבָּח הַעֲגֹל, עַכְ"ל.

וַיְדִי בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי קִרְבֵּל מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וְגו' וַיֹּאמֶר אֵל אַהֲרֹן קַח לָךְ עֵגֶל בֶּן בָּקָר לְחַטָּאת וְגו' וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲדָשָׁר לְאִמְרָה קָחוּ שְׂעִיר עִזִּים לְחַטָּאת וְעֵגֶל וּכְבֵּשׂ וְגו'. יֵשׁ לְדַקְדָּק דְּכֹהֵם סָגִי שִׁיאָמַר הַכְּתוּב קַח עֵגֶל וְגו', וְחִיבָה לָךְ יִתִּירָא הֵיא, שֶׁהִי מִאֲוָמָרוֹ אֲחִי"כ וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲדָשָׁר וְגו', כִּבְר יִדְעֵנוּ שֶׁתַּחֲלַת הַלְוִיָּהּ עָלֶיהָ קָאִי. וּבְגַמִּי יוֹמָא (דף ג' ע"ב) דְּרַשׁוּ מִינֵיהּ שְׁעָלָיו לְהַבִּיא קִרְבָּנֵתָיו מִשְׁלוֹ וְלֹא מִשְׁלֵי לְבָר.

ז' בַּתּוֹרָה כִּכְנִים אִיתָא וְכִי מַה רָאוּ יִשְׂרָאֵל לְהַבִּיא יוֹתֵר מִלְּאֲהֲרֹן (שֶׁאַהֲרֹן הִבִּיא עֵגֶל וְזֶה הִבִּיאֻּם גַּם שְׂעִיר עִזִּים) אֵלָּה אָמַר לָהֶם אַחַם וְכִי יֵשׁ בִּידְכֶם בַּתַּחֲלָה וַיִּשְׁחַטּוּ שְׂעִיר עִזִּים וַיֵּשׁ בִּידְכֶם בְּסוֹף עָשׂוּ לָהֶם עֵגֶל מִסֶּכֶה יֵצֵא שְׂעִיר וַיִּכְפֹּר עַל מַעֲשֶׂה שְׂעִיר יֵצֵא עֵגֶל וַיִּכְפֹּר עַל מַעֲשֶׂה עֵגֶל (וְאֵל אַהֲרֹן יֵשׁ בִּידֹו בְּסוֹף דְּהִיּוּנוֹ מַעֲשֶׂה הַעֲגֹל וְאִין בִּידֹו בַּתַּחֲלָה) עַכְ"ל. וְהִקְשָׁה הַמַּפְרָשִׁים שֶׁאֵם הִוָּרְכוּ יִשְׂרָאֵל לְכַפֵּר עַל אֲשֶׁר חֲטָאוּ אֲצוּתֵיהֶם הַשְּׂעִיִּים הַקְּדוּשִׁים בַּמִּכְרִית יוֹסֵף, אֲחִי"כ גַּם אַהֲרֹן זָקִיק לְכַפֵּר עַל כֵּךְ, שֶׁהִי גַם לוֹ הִיָּה בַּמִּכְרִית, וְלֹא עוֹד אֵלָּה שֶׁהִי עוֹקֵר בְּדַבָּר, כִּמוֹ שֶׁפִּירֵשׁ פִּי וַיְחִי עַכְ"ל שֶׁמֶשֶׁן וְלִי אֲחִים שֶׁהִם אָמַרו לָךְ וְהִתְרַבֵּה.

ג' בִּיּוֹנָתָן תִּרְגַּם עַכְ"ל וַיֹּאמֶר אֵל אַהֲרֹן וְגו' וְחִי"ל וַיֹּאמֶר לְאַהֲרֹן סֵב לָךְ עֵיגֵל בֶּר חֹרִי לְחַטָּאתָא מִשְׁלוֹ (בְּעִצּוֹר) דֵּלֵא יִשְׁחַטּוּ עָלָיָה שְׂטָנָה לִישְׁנָה תְּלִיתָא (לִשְׁוֹן הַרֵעַ) עַל עוֹסֵק עֵיגֵלָה דְּעִצְדָּה חֲחוּרָב וְכִי וְעַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּמַלֵּל סָבֹו וְכִי אֲפִיר בֶּר עִזִּי וְכִי דֵּלֵא יִשְׁחַטּוּ עוֹלִיבֹן שְׂטָנָה לִישְׁנָה תְּלִיתָא עַל עוֹסֵק אֲפִיר בֶּר עִזִּי דְּנִכְסִים שְׂבָטִי דְּעִשְׂקָה (שְׂעִיר הַעִזִּים שֶׁחֲטָאוּ בַּמִּכְרִית יוֹסֵף) וְכִי וְעֵיגֵלָה מִשְׁלוֹ דְּאִישְׁתַּעֲבַדְתוֹן לְעֵיגֵלָה וְכִי עַכְ"ל. וְאִרִּיק בִּיאָר לְהַבִּין מִדּוּעַ נָתַן טַעַם לְמַה שֶׁנִּתְּבַּר

גשמתו מאז תחלת הצריחה, ולא יחליפו ולא ימיר אותו אחר לאותה התמנות, כי כל אלה פעל ועשה קורא הדורות מראש, לשם ולהפקיד איש איש על משמרתו כפי שורש גשמתו. והוא ע"ד אמרם ז"ל (צבורות מ"ט ע"ג) הלכתא כרצ באיסורי וכשמואל דיניו. ועטם הדבר שקבעו הלכה כמר באיסורי וכמר דיניו, כי זה היה חלקם בתורה, מלך שורש גשמתם, ומתחלת הצריחה היו מתוקנים לכך. ואף שנתגלה למשכ כל מה שחלמוד ותיק עתיד לחדש, מ"מ היה הדבר עמיר ונעלם מכלל ישראל, ובכל דור דור מתגלה החלק השייך לחכמי אותו הדור, ולא יתכן שיתגלה חלק זה ע"י זולתו, ולפיכך אומרים בתפלה ותן חלקנו בתורתך כלומר שנתב לגלות חלק התורה השייך לנו מלך שורש גשמתו. ולפי שזהו היה מתוקן לכהונה גדולה מלך שורש גשמתו, ולא יתכן שיקום אחר תחתיו במקומו, להיות ראש לכהנים, על כן עשה השטן כל עזריו, ועורר גם את פגם העגל, אף שכבר חיון אחר פגם זה לגמרי, מכל מקום עדיין היה לו מקום לקטרג כמבואר. וצויתו התגבר השטן ונלחם בשארת כוחותיו להשפית את שמחת חינוך המשכן, שאמרו ז"ל (ת"כ ריש שמיני) אותו היום נעל עשר עטרות והיתה שמחה לפני הקב"ה כיום צריחת שמים וארץ. ולכן כאשר הרגיש השטן כי מטב ידו והוא נכנע מפני כוחות הקדושה חיבל תחבולות לקטרג על הכוה"ק אחר שאינו ראוי לה לפי עשה את העגל, וחסך להתגבר בכך על כוח הקדושה ולהכנישו. והוא ע"ד שמואל צווי"ט על הא דתנן במתניתין (אבות פ"ה) שמונה צין עשרה ניסים שנעשו בציון המקדש ולא אירע קרי לכה"ג ציוס הכפורים, ח"ל יש מי שהקשה ולמה יאירע לו קרי אחר שחיון אותו כל צענת הימים והוא צערה כל יום הבוא וכו' והתשובה כי הילך טוב והילך הרע מתקועטים זה עם זה כשי אירעין ובשאלה מהם קרוב להיות מנוח יתחזק על עמדו בצדוהו כי כלתה אליו הרעם וכו' ולזה היה קרוב מאוד הסכן להיות צעל קרי, עכ"ל.

וע"ז פי כל האמור אשכנח פתרי למח דליתא צ"ח הי"ל (קושיא ב') כי אחר לא הוצרך להצית כפרה על מכירת יוסף, כי אם על חטא העגל. ולכאורה קשה שח"כ שצ"ה היה צמירת יוסף. אמנם

ונראה לומר צדאור דצרו כי אף שעשה אחר את העגל במחשבה זכה וטובה ל"ש"ש ומסר נפשו על כלל ישראל כדליתא במד"ר (ז' פ"י) וירא אחר וגו' (שמות ל"ג) מה ראה אחר אחר אם צוין כן אותו הסרחון נתלה בזה מוטע שיתלה הסרחון כי ולא ישראל, ע"כ. מ"מ אף שלא נחשב לו הדבר לחטא, לפי שכלו היה לשמים, אך קצת רועם פגם היה בדבר. (כאשר יתבאר בדברנו בכלל באורך דרוש לפ' פרה), וכדי לתקן רועם הפגם ההוא, ודאי עשה אחר תשובה שלימה מאהבה, ובתשובתו נמחה רועם הפגם לגמרי, ויתקן עד שורשו, עד שיהפך לו לטוב.

אמנם חפ"י עשה אחר תשובה שלמה, וגמחק רועם הפגם לגמרי, מ"מ מלא השטן מקום לקטרג עליו ולהזכיר עונו. וכמו כן מלינו במכירת יוסף, כי אף שהצטעם הקדושים שבו בתשובה שלמה על חטאם, מ"מ עדיין היה השטן מקטרג על חטא זה, ובסבתו נגזרה גזרה על עשרה הרוגי מלכות. דאף שהחטא נמחל, ולא היו חייבים מיתה על כך, מ"מ צעת התגברות הדינים, מלא השטן מקום לקטרג על כך. וכמו שכתב רבינו בחיי בסוף פרשת מקץ עה"פ וחתם עליו לשלום אל אצבעם שהוא רומח על עשרה הרוגי מלכות שעלו בשלום אל אצבעם שצמשים, וכתב שם בשם פרקי היכלות לר"י כה"ג כי שמורה לו לשטן גזרה זו להנקם ממנו והתרו בו התראות רבות ואף עפ"כ קבל על עצמו עיי"ש. הרי כי לא נתייבצו צעוה זה מן הדיון, וענוה יענה השטן על כך צענשים קשים ומרים, ומ"מ מלא הקיטרוה מקום לחול, ונכרגו עשרה זדירים קדושי עליון בסבת חטא זה.

וזאת חפ"ל צוונת המדרש שראה אחר את המצח כדמות שור, וכמ"ש הרמב"ן שהשטן הראה לו ארס שור להזכיר מעשה העגל, כי הכה אמרו ז"ל במדרש (פתיחתא דאסתר רבתי) ח"ל ר' צרכים פתח מי פעל ועשה קורא הדורות מראש (ישע' מ"א) מתחלת צריחתו של עולם התקין הקב"ה לכל אחד ואחד מה שראוי לו ארס ראש לזכרם וכו' אצרכם ראש למולים יחזק ראש לנעקדים יעקב ראש לתמימים וכו' אחר ראש לכהנים וכו', ע"כ. וצדאור המפרשים דהכוונה שכל אחד מתוקן ועומד לאותה התמנות השייכה לשר

וגו' (שמות פ"ג) ולפיכך כתב בתרגום יונתן שהקריבו ישראל עגל לכפר על מה שהשחטבדו נעגל.

וגם מאלו לפי"ד טוב טעם ודעת לישב דברי רש"י ז"ל ע"פ ויאלו ויצרכו את הכס וז"ל לפי שכל ימי המילואים שהעמידו משה למשכן ושמש צו לא שרצה צו שכינה וכו' ישראל נכלמים וכו' לכך אמר להם וכו' אחרן אחי כדאי וחשוב ממני שיעי קרנותיו ועבודתו תשרה שכינה, ע"כ. ולכאורה ית' לתמוה מדוע לא שרחה השכינה ע"י משה צו' ימי המילואים, וברי שיהם שקולים היו כדאיתא בח"כ פרשה זו מלמד ששקולים היו, אמנם השתא מוכן הדבר היעב, כי לא שכיחה עבודה הכהונה שייכת לאהרן מצחינה שורש נשמתו, והיה מחוקן לכך מחללת בריאתו, על כן לא שרחה השכינה כי אם ע"י אהרן, לפי שדבר זה היה שייך רק לשרש נשמתו.

וזאת אפי"ל בכוונת רש"י ז"ל שהשיבו משה למה אחר צוה לכך נצחרת, כי אחרן היה צוה וירא מחטא העגל שהרצה לו השטן, וע"ז השיבו משה שלא יצוה מחטא העגל, שהרי כבר נמחל לו פגם זה לגמרי, ומה שהשטן מראה לך דמית עגל הוא משום שלכך נצחרת, פי' שעבודת הכהונה שייכת אליך בשורש נשמתך, ואך אחר ראוי ומחוקן אליה מאלו בריאת העולם, ומשום כך חפץ השטן לבלבל מחשבתך, ולקטרג עליך בזה. אבל אין לך להחירות מזה, שהרי כבר נתקפר החטא לגמרי.

אך יאמר לפרש כוונת רש"י ז"ל שהשיבו משה לך נצחרת בדרך אחר קצת, דהנה האדם צריך לשקול בכל מעשה אם מלך הלי"ע הוא או להיפך, כגון מדת הבושה שהיא מדה משובחת מאוד, ואעפ"כ פעמים צריך האדם להמנע ממנה, כגון בעת שהאדם חייב בעשיית מצוה, ויסיתו הלי"ע לאחוז במדת הבושה ולהמנע ממנה. וע"ז שפירש האגש"ק הקדוש מהר"כ (משלי א') בני אם יפתוך חטאים אל תאבד שאין הכוונה שהם מפחים אותך לעצירה, דפשיטא היא ומאי קמ"ל. אלא אף אם הם מפחים אותך לדבר מצוה, אסור לשמוע להם, כי ודאי כוונתם לרע.

וזאת השיב לו משה למה אחר צוה לכך נצחרת פירש רש"י שרק אחר נצחרת לכהונה גדולה, ואי

לדברנו יוכן היעב כי השטן חפץ לקטרג על אחרן במעשה העגל דייקא, לפי שחטא זה נוגע אליו בפרטיות שהרי הוא עשה את העגל, ומשום כך טען שאין הוא ראוי לכהונה גדולה, ועל כן לא יקטרג על אחרן בעבור חטא מכירת יוסף, כי אין דבר זה נוגע אליו בפרטיות אלא לכלל ישראל. ולכן לא הולך אחרן להביא שטיר לעצמו בעבור חטא מכירת יוסף, כי היה אפי' ששטיר שהביאו כלל ישראל לכפר על חטא זה, משא"כ במעשה העגל שהגל, היה צריך להביא בפרטיות, לפי שהוא עשה את העגל, היה צריך להביא קרבן לעצמו. וא"ש מה שדקדקו בתחלת דברנו על לשון הכ' קח לך, דחיתת לך יתירה לכאן, ולדרכנו כוונת הכ' לרמוז כי ע"כ נאמרה אחרן להביא עגל לעצמו, לזד שהקטרגו נוגע אליו בפרטיות, שרצה השטן לערער על התמנותו לכהונה גדולה, וחס' הכ' קח לך פירוש למה שנוגע לך הדבר בפרטיות.

ובדרך זה מוצאים היעב דברי התרגום יונתן (קדוש"א ג) שכח גבי אחרן שנעשו להקריב עגל כדי שלא יאמר עליו השטן לשון הרע על מעשה העגל, וגבי ישראל כתב שנעשו להביא שטיר עמים כדי שלא יאמר עליהם השטן לשון הרע מחטא מכירת יוסף. ואילו גבי העגל שנעשו להביא, נחן טעם בעבור שהשחטבדו לעגל, ולא כתב כדי שלא יקטרג עליהם השטן. ולדברנו מוכן היעב, כי אחרן לא היה צריך להביא כפרה על מעשה העגל, שהרי כבר חיקן פגם זה לגמרי, אלא שהיה מקום לחוש פן יקטרג השטן, וכאשר נצחרת כי ית' לחוש לקטרגו השטן, גם כאשר נמחק רשע החטא לגמרי, ולפיכך הולך להביא עגל לסחוס פה המקטרג, וכן מוצא בתורה כהנים הוצא בריבצין שאמר לו משה אחרן אחי אעפ"י שנתראה המקום לכפר עוונותיך צריך אחר אחר ליתן לתוך פיו של שטן כדי שלא ישטיק בציאתך למקדש. וכמו כן מה שהקריבו ישראל שטיר עמים לכפר על מעשה מכירת יוסף, היה כדי לסחוס פה השטן שלא יקטרג, שהרי השבטים הקדושים עשו חשיבה שלמה על כך. משא"כ מה שהקריבו ישראל עגל באתה היה לכפר על חטאם, כי עדיין לא שבו בחשיבה שלמה ולא נתקפר להם חטא זה עד שהוקם המשכן, וגם אח"כ עדיין נשאר רשעם חטאם לדורות, וכמאמר הכתוב וביטם פקדי ופקדתי

שיצא כל אחד מדעת לבו, וכס הביאו נדבך כפי שרש נפשם. והשתא שזו חין מקום לחוש שיתגלה העשיר צדנדתו כי רצב היא מנדעת העני, שהרי הוא מתקון לכך מתחלת היצירה לפי שורש נשמתו, ולא יתכן שתנתן נדבך זו ע"י אחר, וכמו כן לא יתכן שיעשה מנדעתו החלק השני לחצירו כפי שרש נפשו.

ומכאן יקח האדם מוסר השכל שלא להתגאות בדבר שהוא השיג ולא חצירו, שהרי זה חלקו השני לשרש נשמתו, ואילו הוא מתקון מתחלת היצירה, חלח הוא שליחותו אל העולם השפל הזה, ומה לו להתגאות על חצירו צדק, וצמח נחשד הוא יותר מחצירו, וברי לא צדוהו וצחכמוהו עשה את כל החיל הזה, אלא מחמת אלקים היא, ומזומנת היא לו מאז מקדם.

ובדרך זה תחבאר גם כוונת הכותב ה"ל שדרשו מה בדבר שאל"ל משה אותו יס"ר העצירו מלנצבם, דהב"ה "ה בדבר" וגו' נאמר על מעשה הקדננות ותנוכת המשכן בשמיני למילואים, ולא נחפז להם על מעשה העגל, כמו שפירש"י ז"ל בפסוק ויאלו ויזכרו את העם, שעי' הקדננות והעצורים נודע לישראל שנחפז להם על מעשה העגל. וא"כ היה מקום לחשוש פן יתגאו העשירים שהרצו לתת לנדעת המשכן, לומר כי צממונם נחפזו מן העצירים יותר מן העניים. על כן הזכירם משה, אותו יס"ר של גלות שנחפז עתה, ע"י הקמת המשכן ועבודת הקדננות, העצירו מלנצבם, וע"י שהיו כולכם צלחות אחת, וירא עליכם כבוד ה', כי צמזן שיש שלום ואחדות בין ישראל הכשרים, שכינה שריוה צניוהם. וזה שמסיים בילקוה אלא תהיו כולכם צירא אחת וצטעב אחת לשרת לפני המקום, ולא יתגאה אחד מהם על חצירו, ואם עשיתם כך וירא אליכם כבוד ה'. הצרכי-ע יחזור שצרכ ויתקיים צו וירא אליכם כבוד ה' ציתר שאת וציתר עז, גדול יהי' כבוד הבית האחרון מן הראשון. ומזה צמכרש לישועה המקוהה האמיתית, צצחרומממת קק החורש וישראל וצצחגלות כבוד שמים עלינו צצחא.

*

ויד' ציום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולקני ישתחוו' צצחרש קבלת צצחית (פי"א ל"א) איתא

אפשר שתשרה השכינה ע"י זולתך, ודלוי עתה ביאכ"ר הוא שתצביע ותמנע ממנוה זו, ולפיכך שטל עליך להכריח לעת כזאת את מדת הצושה.

וכדי לבאר דברי הכותב ה"ל (אות צ') שאל"ל משה אותו יס"ר העצירו מלנצבם נראה צצקדם לפרש מה שידס הפייטן ציואר לצבת שקלים קאייס ורשיס יחד צב שקלים קאין צל יעז מול מקבלים קרא לאמר כווי פדאני מעיקולים. פירוש שכל כן כושו צצדעת מחלית השכל כולם יחד, ונעשו צב העשיר לא ירצב וכדל לא ימעט, כדי שלא יתגאה העשיר לאמר כי צצצור שצצרב לתת לנדעת המשכן, כרי הוא נפדס מעצירות. ועטס זה מצויר גם צצצירוש צצחיתו צצעל כחוספות פ' כי חשא. אמנם לבחורס אכתי חין זה עטס מספיק להליל מחמש זה, שהרי מה שכושו כולם צצחיתם, היינו רק צצדעת מחלית השכל, שצמס נעשו כאלוים, אכל צצדעת המשכן כחצי אשר ידענו לצו, ונחתו כ"א מה שלבו חפץ, וא"כ עדיין יש מקום לחוש פן יתגאה העשיר מול העני לאמר, כי צצצור שצצרב לתת לנדעת המשכן, נחפזו לו חטאיו. וצריך לומר כי צמח שגלח חורש צצדעת מחלית השכל, שלא יתגאה העשיר לומר כן, זה הוי גילוי מילתא גם על שצר מדעות המשכן, דאף שלא היו שייס צצחיתם, מ"מ חין לו להתגאות צמח שצצרב לתת מן העני. אך עדיין צצצר צריך ציואר שהרי אמרו ז"ל (תנחומא פ' תרומה וצמד"ר ר"פ פקודי) שנחחלח צצרב צצדעת המשכן וכחיתור. וא"כ קשה למה היה צורך שיתנו כ"א צצצן לצו, מועצ היה שיתנו כולם צצצו, וצצרב ה' היא חעשיר, וחצצרב הודצב שצור הצריך למלכא, ולא יהי' שום חשש שיתגאה העשיר על העני צצצחו.

וגר"א ציואר הענין עפ"י מה שצצצו כסכ"ק שכל אחד מישראל זכ שוכנס חלקו צצמשכן. לפי שורש נשמתו, כגון מו שביס רציו מצד שורש נשמתו שיינס חלקו צצמורס, זכ שצצצח כחמורס מנדעתו, לו חלק מומה, ומי שצב כנס חלקו צצצחן או צצצר ככלים, כל חד לפוס דרגא דליה. והשתא מצויר כיצד דלא יתכן שיתן כל אחד סכום קצו צצדעת, וכצחר יתמלצ צצצק נם, דשמא צריך הוא מצד שורש נפשו לתת חלק גדול יותר, ככלי שדמיו יקרים, על כן אמר חורש

ח"ל אמר ר' שמואל בר נחמני וכו' ויחי ציוס השמיני זה היה ראוי להיות תחלת הספר ולמה נכתב כפן חלף שאין מוקדם ומאוחר בתורה, ע"כ וז"ל ביאור לבבין טעם הדבר למה לא נאמרה פירוש זו במקומה הראוי לה, נראה שפר ויקרא, ומדוע הקדים לה הכתוב פירוש הקרבנות. ומאילו בדברי הרמב"ן ז"ל שכל מקום שהכתובים הם שלא כסדרן, הוא מחפש למצוא טעם, על הקדמת המאחר ואיחור המוקדם. ואף באופן פירוש החולק על דיעה זו נכמה מקומות, וסובר כי כך סדר הכתובים להקדים המאחר ולאחר המוקדם, ואין צורך לתח טעם לכך, מימי מלניו שגם הוא טרח למצוא טעם בפירוש יתרו על שהקדים הכתוב לספר ציאת יתרו אל משה קודם מ"ת, אף שגם אחר מתן תורה.

ב' להלן בפירוש ויאמר משה אל אהרן הוא אשר דבר ה' לאמר בקרבי אקדש וגו' וידוע אהרן, פירש"י ז"ל קבל שבר על שחיקתו ומכ שבר קבל שנתחיד עמו הדבור וכו'. ויש להבחין מה רצונו הוא ששחק אהרן, ומאן כוח ליה למימר, שנתחבב לו השחיקה למעלותה, וקבל שבר עליה. גם יש לבבין שהרי השבר ראוי שיכ"י מדכ כנגד מדכ, ואין יחי' דבר זה שנתחיד אליו הדבור, מדכ כנגד מדכ על שחיקתו.

ויתבאר הענין בזה בזה כי דאיתא במד"ר (פ' תזריע פל"ז ד') ע"כ ואחרי הקרב אהרן את אהרן אחיך הכ"ד (תהלים קי"ט) לולי חורתך שטעושי אז אבדתי צעני בשאמר הקב"ה למשה ואחרי הקרב אהרן ברע לו ח"ל תורה היתה לי ונתתיה לך. וכו' פלאי לכאורה למה ברע למשה על מעלת אהרן אחיו, והלא כלל עת היו שמונים ח"ש בגדולתו של אחיו. וגם י"ב מה שהביע לו הקב"ה תורה היתה לי ונתתיה לך, ואין נחם דעתו בזה.

וביארנו עפ"י ה"ל דאיתא בגמ' (תענית כ"ז ע"ב) אמר אברהם רבש"ע שמה ישראל חוטאים לפניך אתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה ח"ל לאו ח"ל רבש"ע כוונתו צמח אירענה ח"ל קשה לי עגלה משולשת וגו' (בזכות הקרבנות) ח"ל חיינה בזמן שצית המקדש קיים בזמן שאין ציממ"ק קיים מה חסד

עליהם ח"ל כבר חיקתיה להם סדר קרבנות בזמן שקרין זבן לפני מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני וכו' ע"כ. ומה ידוע מ"ש בכתבי האר"ל כי לעת"ל יחיו כליום כהנים, וזו היתה טעותו של קרם שצקש לקחת גדולה לעצמו, כי סדר שכתב בגי' זמן החיקון השלם, וצדן הוא שיטול הוא כתר כהונה, ע"כ. ומשום כיון שאמר הקב"ה למשה ואחרי הקרב אהרן את אהרן אחיך, מדע לו שעדיין לא בגיע זמן החיקון השלם, שהרי באותה עת עתידין כליוס לשמש בכהונה, ולכן ברע לו, כי לפי שעתידים ישראל ללכת בגולה, ולא יחיו להם הקרבנות לכפר בעדם, וצדן להם זכות הקרבנות, כיצד יוכלו לעמוד ולהתקיים, ועל כך אמר לו הקב"ה תורה היתה לי ונתתיה לך, כלומר עדיין תקנה יש להם, כי חלף קרבנות פור וילמדו תורה הקרבנות, ומעלה אני עליהם כאילו הקריבו קרבן צפועל.

וידוע לנו מה כי בשעה שאמר הקב"ה למשה ואחרי הקרב אהרן את אהרן אחיך, גילה לו גם את פירוש הקרבנות, כדי לנחמו מעצבותו, ולכוונתו שאף בזמן החרבן יש להם תקנה, ללמוד סדר קרבנות, ותחלה חשבה לפני הקב"ה כאילו הקריבו אותם צפועל. ועל פי זה מאלו טעם נכון למה ששינתה תורה בסדר והקדימה פירוש הקרבנות לפי ויחי ציוס השמיני, כי אף שלפי הסדר היה ראוי שחקדים פירוש ויחי ציוס השמיני, ואחריה תצוה פירוש הקרבנות, שהרי לא היה שייך ענין הקרבנות אלא לאחר הקמת המשכן, מימי כיון שנאמרה פירוש הקרבנות למשה מיד אחר שנאמר לו ואחרי הקרב אהרן את אהרן אחיך, כמבואר, על כן נכתבה בתורה קודם, בסדר אמירתה, אף שלמעשה פירוש הקרבנות נוסחת רק לאחר פירוש ויחי ציוס השמיני.

ועתה נבא לבאר מה שאמ"כ וידוע אהרן ופרש"י ז"ל שקבל שבר על שחיקתו שנתחיד עמו הדבור (ענין קושיא ב') ויוצן בזה כי ה"ל דאיתא במד"ר שזר עוב (תהלים פ"א) ז"ש"ה לא ידע אנוש פרכה (איוצ כ"ח) אר"ה לא נתנו פירושיהם של תורה על הסדר שאלמלי נתנו על הסדר כל מי שזכר קורא זבן מיד היה יכול לבראות עולם ולהחיות מתים ולעשות מופתים לפיכך נחשבה סדורה של תורה וכו' ריב"ל ציפק לישב

ובכתיב ויחי ציוס השמיני ותניא אותו כיום כיתה שמחכ לפני בקב"ה. כיום זריחת שמים וארץ כתיב כהא ויחי ציוס וגו' וכתיב כהם ויחי ערד ויחי צק וגו' ומשני הא שבי נדז ואניכוא וכו' וכדז פריך מדכתיב ויחי ערד ויחי צק וגו' וכו' ומסוק ר' אשי כל ויחי איכא ככי ואיכא ככי ויחי צימי אינו אלא לשון ערד ע"כ. ובקשה בא"ח הקדוש מדוע פריך בגמרא בתחלה מדברי הכחז ויחי ציוס השמיני, ובעלים עין מן המקרא שלפניו ויחי ערד ויחי צק שממנו למד ויחי ציוס השמיני שכוה שמח, עיי"ש בדבריו שכתבין, ואף אן יומא צב מילתא.

(ג) ויאמר משה אל אהרן קרב אל הכמזח וגו' כתיב איחא זשי"ח משה ואהרן ככבשו ושמאל בקרואי שמו (הכלים ל"ט), מלמד ששלשון שקולים זה כזה ע"כ ולי"ז שייכות דרשך זו לכפא.

(ג) רש"י ז"ל פירש עכ"כ קרב אל הכמזח, שכיב אהרן צום וירא לגשא אמר לו משה למה אחכ צום לכך נבחרת, ע"כ. ולי"ז ביאור שברי מכיון שכיב אהרן צום, ודאי כיחכ לו סכא אשר בעצורכ הכצוים, וא"כ איך הסיר משה מסוכ הכצוה מעל פני אהרן, באמרו לו לכך נבחרת, ומה צק מי"מ כוה ירא ומתצוים לגשא אל הקדש, ועטמו ונימוקו עטו.

ונראה לזכר הענין עפ"י מה דאיתא בגמ' (סנהדרין ז' ע"א) אי"ר תתום צר חילולו וכו' וירא אהרן ויבן מצחז לפניו (שמות ל"ז) מה ראה ראה חור זכות לפניו (שכרובו על שלא ראה לעשות להם את הכעל) אמר אי לא שמענא לכו עבדין לי כחור ומקיים צכו (איכב צ') אס יכרג צמקשכ ה' כהן ונציה ולא הויה לכו תקנתא (פירש"י) דכא אהרן כהן ונציה כוי, ולא הויה לכו תקנתא, דכא כופן לעשות כן כזכריב כן יכודע ויחרב ציבמ"ק) מוטע ליעצוב עגל אפשר דכוי לכו תקנתא כחצוה, ע"כ. מצוחר מה דאהרן לפני איכיון, כי שקד על תקנתם של ישראל, שחוטל להם תצוה, ועל כן כחר לעשות להם עגל, אף שגדול כפנס, אך יש תקוה עדיין, כי יתקנו חטאם כחצוה. זה מוטע מחשך כיכ מתנגד להם, וכיו כורגים אותו, כי אז לא הויה תצוה מועלת להם. אמנם כהכ זה

על הספר הזה ולסדרו יתחב צח קול ואמרה לו אל תפחיו את הישן (פירש המפרש אל תעיר את אשר הוא בשוכה להקילו משנתו כלומר להרגיו את דוד בקצרו) וכו' ע"כ. הרי מזה כי היודע לסדר פרשיותיה תורה כראוי ולקרותן בסדרן בידו להחיות מתים ולעשות מופתים, ומדחיגן שבאמוראים הקדושים ידעו לסדר פרשיותיה של תורה, כמבואר במדרש שו"ע שם, א"כ ודאי שאהרן קדוש ה' ידע לסדר פרשיותיה של תורה על הסדר, וכגון פרשה ויחי ציוס השמיני שאין כאן מקומה, אהרן כבין דרכה זכוא ידע את מקומה כראוי לה. ולפי זה נתנסה אהרן כנסיון גדול בשעת מיתת שני צניו, כי כיכ בידו להחיות שני שקרא פרשיותיה של תורה כפי הסדר הכדוע לו, וככא זה יעורר ישנים ויקילו צניו לתחי. אמנם כיון שאהרן ככהן ידע כי רגון הכצוים שמו כיכ להחיותם, כאשר אמר לו משה כוא אשר דבר ה' בקרובי אקדש, לכן שחק וגמגע מלעשות פעולה זו, להחיותם ע"י סדור פרשיותיה של תורה וקריאתם בסדרן.

ובזה מובן מה שאמר הכחז וידום אהרן, להביד שצחו של אהרן וגדל נדקתו וקדושתו, שלא ראה להשתמש ככה שצידו, להחיות צניו כמתים, על ידי קריאת הפרשיות כסדרם, ביודעו כי דבר זה כוא נגד רגון ה', אלא נאלס דומיה. ועל אשר עמד כנסיון קשה זה, יתן לו שכר מלח ה' שתייחד אליו כדבור. ואף שדבר זה שתייחד כדבור אל אים כוא מדרגה נוראה ושגכב עד למלך, מי"מ כיון שכבר נתנסה אהרן כנסיון גדול זה ונמלא שלם, כדן כוא שישולם לו שכר גדול זה. ואין לחוש פן ישתמש במדרגה גדולה זו לעשות דבר מה נגד רגון השי"ת, שכרי כבר כיכ בידו להחיות צניו כמתים, ככה סדור פרשיותיה של תורה, וגמגע ולא עשה, כי עמד נאמן כוא להצויות, וכל כפלו ותשוקתו לעשות רגון לזרו וקויו.

*

יודי ציוס השמיני קרא משה לאהרן ולצניו ולקני ישראל וגו'. כמסכת מגלה (דף ז' ע"ב) איחא אי"ר לוי דבר זה מסורת צידינו מחאשי כנסת כגדולה כ"מ שאמר ויחי אינו אלא לשון ערד וכו' ופריך

למות במעשה העגל, וזהו אמרו ז"ל (תורה ככניס וכו"ה חולין קל"ד ע"ג) ע"פ (ויקרא כ"א) ובסבן בגדול. מחציו שיבא גדול מחציו בזוי בעשר בכה בחכמה וכו', א"כ הכינתו אם אהרן הוא בגדול מכל אחיו, ושלם ככל המעלות מאין כמותו, אזי דין עשה שלא מסר נפשו על מעשה העגל, ומן השמים ענבו, כדי שיהי' עומד ומשמש בכהונה גדולה, שיהי' עומד בהולמתו אותו. אך אם משה גדול מאהרן במדרגתו, א"כ נפל פתח צדור, דים מקום למרער ולעשן על מה שלא מסר אהרן נפשו במעשה העגל, שכרי יוחר היה ראוי שיהי' משרישי כסן גדול ללד שלמות מעלתו שבו בגדול מחציו, לפיכך הביא בחיוב דורשנו זשי"ב משה ואהרן בכהניו וגו' מלמד ששקולין זה כזה, וא"כ כיון שמשב ואהרן שווים במעלותיהם, שוב אין לערער על מה שלא מסר אהרן נפשו במעשה העגל, כי אין בישראל גדול ממנו. שכרי הוא שקול כמשרשי, ולפיכך היה הוא הנבחר לכהונה גדולה מלד שיש נפשו, כי מוכן ועומד הוא לכך משעה ימי בראשית.

ועתה נבא ליישב קושיית האר"י הקדוש כי"ל (קושיא ח') כי הנה איתא בחזקת כהנים שצוים הקמת המשכן היתה השמחה לפני הקב"ה כיום בריאת שמים וארץ, וטעם הדבר כי תכלית הבריאה נשלמה צעת הקמת המשכן, והשראה השכינה בו ע"י הקרצנות שהקריב אהרן. ויתבאר הענין עפ"י מ"ש המהרש"א ז"ל לפרש אמרם ז"ל (עירובין י"ג ע"ב) נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נצטר משגגה דהכוונה שבעמידו למנין מספר העשין והלאווין וראו שכלאוין מרובין וא"כ האדם עלול ביותר לחטוא וזוהו רחוק משכר וקצוב להפסד על כן נוח לו שלא נצטר משגגה, עכ"ל המהרש"א ז"ל. אמנם אפ"ל כי ענין זה שייך רק בזמן הגלות והחרבן שאין לנו קרצנות שיכפרו בעדנו, אבל בזמן שבבמ"ק היה קיים אמרו ז"ל (במדבר רכב כ"א י"ט) א"ר יוחנן בן ר' סימון מעולם לא היה אדם צירושלים וצידו עין כילד חמיר של שחר מכפר על עבירות שגללה ואל זין הערצים מכפר על עבירות שנעשו בזים וכו' שג"ל (ישיב"א ח') נדק ולין בזה, ע"כ. וא"כ נמלא כי נוח לו לאדם שגגה, שכרי אף שכלאוין מרובין מ"מ הקרצנות מכפרים על העוונות, וקצוב הוא לשכר המכפר.

דרכם של הדיוקים האמתיים להיות חמיר דואגים ומזריזים פן לא היו מעשיהם כהוגן, ודרכם אינם ראויה לפני השי"ת, חלוי משגב הוא צידם. וכמו כן היה אהרן מחיירא מאד פן לא עזב עשה, כי אפשר היה ראוי שיעשה למען כבוד שמו ויחזק להשליך נפשו מנגד ולהתחייב נגד העם, כאשר עשה חור, ולסבה זו היה אהרן צוה וירא לגשת אל המזבח, לשרת להקריב, כי מי יודע אם עזב עשה בעמיו, שנכשלו ישראל בעגל על ידו.

ולאזאת אמר לו משה למה אתה בוש לך נצחת. כי הנה הקב"ה שולח את הכהנים אל האדם, למלאות את התפקיד, ולהשלים את עמלם בעו"ל, וזכרון חשוב אל האלקים אשר נתנה, שלמה ונקייה ללא פגם. וכל אדם צריך לתקן עצמו כפי שיש נשמתו, ולהשלים את השלימות אשר למעשה נשלמה נשמתו לעו"ל. וזהו אהרן היה מוכן ועומד משרש נשמתו להיותו עומד ומשמש בכהונה גדולה, ושכרי השראת השכינה במשכן על ידו, וישתקלו קרצנות ישראל לראון צרכות עבודתו וקדושתו. וכמו שפירש"י ז"ל ע"פ ויאלו ויצרכו את העם וגו' שאמר להם משה אהרן אחי בדאי וחשוב ממני שעל ידי קרצנותיו ועבודתו תשרה שכינה בכם וכו' ע"כ. וכיון שיהי' אהרן מחוקק ועומד להיות כה"ג מתחלת הלידה, א"כ דין עשה שלא מסר נפשו במעשה העגל, כי הוא היה מחוקק לגדולה מזו, להיות עומד ומשמש בכהונה גדולה, ושכרי השכינה שורה במשכן על ידו, ויהי' הוא מכפר על בני ישראל באמצעות הקרצנות, ולא היה באפשרי שיעשו דברים אלו על ידי אחר. וזאת אשר אמר לו משה על מה שבוך חובך בדעתו אם עזב עשה בזה שלא הערה נפשו למות במעשה העגל, כאשר עשה חור, כי אין לו ממה להתבייש ולפחד, כי הוסיף אשר עשה שלא מסר עצמו למיתה, כי הדבר היה סבה מאת הבור"ה, אשר לו נחמנו עליה, שלא ימסור נפשו, שכרי "לכך נצחת" פירוש שאהרן קדוש כ' נצחר מכל שגט לוי להיות עומד ומשמש בכהונה גדולה, ולהשרות שכינה בכדורו ית' במשכן על ידו, וא"כ דין עשה, ולו נזה ויחל להתעורר בעצרת הכהונה.

אכן לכאורה עדיין כי' מקום לפקפק בזה, אם אמנם עשה אהרן כחורו וכמשפט בזה שלא חירק נפשו

נתחב לי מן העץ ואוכל אכלתי אכ"כ חלל ואוכל
אכלתי ואוכל עוד, וע"י צמח"כ שם. וכ"כ חביב "וירא"
חלקים וגו' ובהם טוב מאד, רמז בזה שפסח הקציר
מראש על זמן התיקון השלם, שעתיד יהיה"ר להתכפר
לעוב, ולפיכך ובהם טוב מאד זה יהיה"ר, כי אז עתיד
הוא להיות חביב ביותר, שכתב מתכילת כרע אל
העוב.

והנה איתא צוה"ק ר"פ פנחס כי כאשר כלך פנחס
לכרוב את זמרי, נתקצו עליו כל שבע שמשון
לכרוב, ומגדול הפחד פרחו נשמתו ממנו, ונשמות נדב
ואזיכואו שכיו משועטות בעולם נכנסו צגופו צעודו
חס. וידוע מה שאמרנו ז"ל (ילקוט ר"פ פנחס) פנחס
זה אליהו, והוא עתיד להיות מצטר בגאולה באחרית
הימים, וא"כ נמצא כי מיתת נדב ואזיכואו היתה לעוב
לחס, כי ע"י כך זכו להיות מצטרי בגאולה, ותיקון עולם במלכות
ושבורה זו היא התחלת הגאולה, ותיקון עולם במלכות
שדי, ולתכלית זה נצרך העולם, ועל כך נצב וכביט
קורא הדורות מראש. ולפיכך אחרי שהשיב לו התרנן
כי ויהי ציוס השמיני אינה שמה שלמה, משום שבו
מתו נדב ואזיכואו, חזר והקשה ממאכ"כ ויהי ערב
ויהי צקר, כי אדרבה ממה שמתו נדב ואזיכואו, שהם
עתידים להיות מצטרי בגאולה באחרית הימים, משם
למדנו כי מאכ"כ ויהי ערב ויהי צקר הוא שמה,
כי תכלית צריאת העולמות ותקוות הוא לאותו הזמן,
שבו יתגלה כבוד מלכותו יתברך בעולם, וא"כ שוב
הוא צריאת שמים וארץ שמה לפניו יתברך, כי
בסופו של דבר יתוקן הכל ויתכפר לעוב, ועל כן
הולך ר' אשי לשנויי שנויה אחרת, כמבואר בגמרא
שם, והבין.

*

ויאמר אל אהרן קח לך עגל וגו' לתעבת ואיל לעוב
וגו' ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עזים
לתעבת ועגל וכבש וגו' לעוב ושור ואיל לשלמים וגו'.
בחרת כהנים איתא ובי מה ראו ישראל להביא יותר
מאחרין חלל אמר להם אחס ים. בידכם בתחלה ויש
בידכם בסוף ים בידכם בתחלה וישחטו שעיר עזים
(בראשית א) ויש בידכם בסוף עשו להם עגל מסכה

ובזה מובן טעם שכל כך גדלה השמחה לפניו יתברך
צעת הוקם המשכן כציוס צריאת שמים וארץ,
כי כל עוד שלא הוקם המשכן, הרי האדם קרוב
להפסד ורחוק משכר, ועוב לו שלא נצרך, ורק ע"י
שגבחה המשכן והקריבו צו קרבתו המכפרים על
העוונות, נשלמה כוונת הצריאה, שע"י כך האדם
קרוב לשכר ורחוק מהפסד, ונתגלה למפרע כי צריאת
האדם היא לעוב לו.

ובזה יתבאר מה דפתח בגמרא להקשות ממאכ"כ
ויהי ציוס השמיני דמשם משמע דחיצת ויהי הוא
לשון שמה. וללאור הרי ראו שיקשה תחלה ממאמר
הכתוב ויהי ערב ויהי צקר, שמשם יליף צמ"כ צגו"ש
על הכתוב ויהי ציוס השמיני שהוא לשון שמה. אכן
לפי דברנו ח"ש, כי ממאכ"כ ויהי ערב ויהי צקר לא
שייך להקשות כי עדיין לא ידענו שהוא לשון שמה,
ולשמה מה זו עשה, אדרבה נוח לו לאדם שלא נצרך
משנצרך. ואמנם צעת הקמת המשכן אז נגלה בעליל כי
צריאת העולם היא שמה, שע"י הקרבתו יתכפרו
עוונות בני ישראל, ויהי האדם קרוב לשכר מהפסד
ונוח לו שנצרך. נמצא כי מאמר הכתוב ויהי ציוס
השמיני נגלה על הכתוב ויהי ערב ויהי צקר, שהוא
לשון שמה, ולפיכך פתח בגמרא להקשות מייח
תחלה, ומשני בגמרא שאף בהקמת המשכן לא היתה
השמחה צלילות, שמתו נדב ואזיכואו, אמנם המקשה
רוח אחרת היתה עמו, דהוא נמי קשיא ליה קשיא
זו, שאם האדם רחוק משכר וקרוב להפסד הרי נוח לו
שלא נצרך, וכייל יתכן שלא היתה תכלית הצריאה
לעוב חייו, וכרי מפי עליון לא חלל הכרעות, ולא
מסתברא ליה למימר כאידך מ"ד, שע"כ היתה צריאת
האדם לעוב, משום שעתידין ישראל לצנות משכן
ויתכפרו להם העוונות, חלל איכו סבירא ליה, כי
תכלית הצריאה היא משום שחכו באחרית הימים אל
התיקון השלם, ואז יתוקן הכל ויתכפר לעוב, ואף
יהיה"ר יתכפר למלאך טוב. וזהו מה שדרשו ז"ל
(בראשית רבה פ"ע י"ב) וירא חלקים את כל אשר
עשה ובהם טוב מאד זה מה"מ, כי הנה בכל מקום
שהחיצה כתובה בלי עתיד חלל שהוא"י שצראשו
מתכפר לעבר משמעות החיצה היא על העבר וגם על
העתיד, ובהם דא"י צב"ר (פ"ע כ"ב) עה"פ היא

כל מדינה ומדינה וכל עיר ועיר. וכחצו החום (ד"ה) זכור אותו האיש לטוב) וז"ל הוא אותו האיש דלמחר ר' יוסף ציננות (דף ס"א ע"א) תרצה דדינרי עיילא ליה מרתא צה בייתוס לינאי המלך עד דלוקים ליבושע בן גמלא צכהנא רצבה (לכוית כ"ג) ולדיק גמור היה כדאשכחן הכא והא דקאמר החם (ציננות שם) קעיר קא חזינא הכא (פירש"י ז"ל קשר של רשעים חזי רואה כאלו שלם היה ראוי לכך אלא שנתן ממון ומיניהו) לפי שכיו אחרים ראויים ממנו, עכ"ל החוספות.

ומדבריהם למדנו שחמור דין מינוי כהן גדול מדין שאר התמנויות, שהרי כתבו דאף שיבושע בן גמלא לדיק גמור היה, מ"מ לא היה ראוי לכהונה גדולה, כיון שכיו אחרים חשובים ממנו. ולא מצינו כזאת במינוי שופטים, שלא הקפידו תורה אלא שיהיו צו המדות האמורות בתורה בדיוני ישראל, ואם יש צו כל המדות כללו ראוי הוא להחמנות לשופט, אף אם יש אחרים בראויים יותר ממנו.

ונראה שמקור הדבר שאין למנות לכהונה גדולה אלא את החשוב ביותר הוא ממה שאמר הכתוב (ויקרא כ"א) וככהן הגדול מאחיו ודרשו ז"ל (יומא י"ח ע"א) שיהא גדול מאחיו בזה ובזה בחכמה ובעושר הרי שהקפידו הכתוב שלא יתמנה לכ"ג אלא האיש שהוא שלם בכל המעלות, ולא נמצא כמותו בין אחיו הכהנים.

ועפ"י זה נבין עתה שהיה אהרן בזה וירא לגשת אל המזבח, דהנה אהרן היה עניו ושפל רוח מאוד, כמו שהכתוב מעיד עליו דכתיב (שמות ד') הלא אהרן אחיך הלוי וגו' הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמת בלבו, ואמר ז"ל (שבת קל"ט ע"א) חז"ר מלאי בשכר וראך ושמת בלבו זכה לחסן המשפט על לבו, וכתב המהרש"א ז"ל דחיצת בלבו יתירא הוא לכבודו שהיה שמה בכל לבו ולא שיהיה מראה עניו לעיניו שהוא שמה ובלבו יתקנה בו, עכ"ל. וכן מובאר במדרש תנחומא פרשת שמות (ס"ו כ"ח) וראך ושמת בלבו חזינו אומר ושמה בפיו או ושמה בלבו אלא ושמה בלבו ארש"י כל ששמה בגדולת אחיו יצא וילבש אורים ותומים וכו', עכ"ל.

יצא שער עזים ויכפר על מעשה עזים יצא עגל ויכפר על מעשה עגל (משל"ח) אהרן לא היה לו חלק אלא בעגל) עכ"ל הח"כ. ובקשו המפרשים למה הוציא את אהרן מכלל וישתחו שער עזים, והלא גם לוי היה במעשה הכהן, ואדרבה היה לו חלק גדול במכירת יוסף יותר מאחיו, וכמו שפירש"י ז"ל צ"פ ויחי עכ"פ שמשון ולוי אחים שהם היו עיקר במכירת יוסף.

צ עוד הקשה בספר קרבן אהרן על דברי הח"כ לדון תחלה וסוף שייך למינקט בענין אחד, או בשני ענינים שיש שייכות ציניהם. אלא מה שייך תחלה העגל למעשה מכירת יוסף, שאמר להם יש צידכם תחלה וישתחו שער עזים, ובסוף ויעשו להם עגל מסכה, והלא הם שני ענינים נפרדים, ולא שייך כלל אחדרי. ותירץ דכיון שמכירת יוסף גרמה שירדו ישראל למצרים וישתעבדו שם, ושעבוד מצרים גרם קצת לחטא העגל, נמצא כי יש קצת שייכות ציניהם, וע"כ קאמר בח"כ יש צידכם תחלה וסוף, ועוד חירץ שם כמה חירושים, וכולם דחוקים.

ג **ראמר** משה אל אהרן קרב אל המזבח ועשה את חטאתך ואת עולתך וגו'. פירש"י שהיה אהרן בזה וירא לגשת אל משה למח אהרן בזה לכך נבחרת ע"כ. ונריך ביאור שהרי כיון שהיה אהרן בזה וירא לגשת אל המזבח, מסתמא היתה לו סבה לפחדו ולגשתו, וא"כ איך הסיר משה מסוב הכושה מעל פניו, וכפיג יראתו ממנו, בזה שאמר לו לכך נבחרת.

ד **בתו"כ** איתא ויאמר משה אל אהרן זשי"ה (תהלים י"ט) משה ואהרן צבחנו ושמואל בקוראי שמו קוראים אל ה' והוא יענם בעמוד ענן וידבר אליהם מלמד ששלשון שקולין זה כזה, ע"כ. וז"ב שייכות דרשה זו להבא. ובקרבן אהרן נדחק ליישב דברי הח"כ, והעיד בעצמו על פירושו שהוא דוחק.

ונראה לפרש הענין בדרך פשוט בהקדם הא דאיתא בגמרא (צבא) בחרה כ"א ע"א) דלמחר ר' יודנה אמר רב ברם זכור אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא שמו שאלמלא הוא נשתכחה תורה מישאל וכו' עד שצא ר' יהושע בן גמלא ותיקן שיהו מושיצין מלמדי חינוקות

מחמת ענוה יתירכ דאית כך, משום כך נבחרת לכבוה גדולה.

וְלִבּוֹא לביאור דברי הח"כ הני"ל דקאמר שבוחרו ישראל להקריב קרבנות יותר מאשר שיש בידם בתחלה חטא מכירת יוסף ויש בידם בסוף מעשה העגל משא"כ אחרן חינו לרדף כפרה כי אם על מעשה העגל, נראה דהנה סבת מכירת יוסף היתה קנאה האחים ושנאתם אליו, בדכתיב וישנאו אותו וגו', ואף שיש צענין זה דברים נגזרים, ומאח ה' היתה זאת שיקנאו זו אחיו, כדאיתא במדרש תנחומא פ' וישב ע"כ"פ ויוסף הורד ממצרים וז"ה (תהלים ס"ו) מורא עליה על בני אדם וכו' וא"ר יודן היה הקב"ה מצקש לקיים צוית ידוע חדע והביא עוללה וכו' שאבזב יעקב את יוסף וישנאוהו אחיו וכו' וירד עם השבטים להשתעבד שם, ע"כ. מ"מ בפשטות הדברים היתה שגחה שבצטום ליוסף לפי שבו יראים שימלך עליהם ונתקנאו זו, וכמו כן סבת הדבר שנכסלו ישראל במעשה העגל הוא לפי שהיתה ציויהם קנאה ושנאה כמ"ש צעלי החוספות בפרשת תשא ח"ל אחרן לשם שמים נחבון חמר אם חומר להם כלז או נחשון יהיה ראש עליהם אם ימליכוהו עליהם כשיצא משה אם יורידוהו מגדולתו תרצה קטטה ציויהם ויצאו לדי שפיכות דמים ואם חומר לא חסן ראש עליהם הם יתנו מעצמם וזהו הקטטה ואם חומר חני אהיב ראש עליהם שמה יקשה צעניו משה וכו' ע"כ. כרי כי חילו לא היתה קנאה ושנאה בין ישראל היה אחרן ממנה את כלז או נחשון לראש, אלא שחשש שמה תרצה קטטה ציויהם ויצאו לדי שפ"ה. מנאל כי יש שייכות בין חטא מכירת יוסף למעשה העגל, כי בשניהם נגרס החטא ע"י קנאה ושנאה, ומצדדים היעבד דברי הח"כ דקאמר אחס יש ציויהם תחלה וסוף בתחלה חטא מכירת יוסף ובסוף מעשה העגל. דביון שיש קשר ושייכות בין ד' החטאים הללו, שניהם ממקור אחד יאלו, מקנאת אים מרעבו, שייך למימד זכו תחלה וסוף.

וּבִדְרֹךְ זה יתפרש המשך דברי הח"כ דקאמר שאחרן חינו לרדף כפרה כי אם על מעשה העגל ולא על מכירת יוסף, דהנה אחרן היתה מדתו היפך

מִכָּל הלון נשמע גדול ענוותנותו ושלמות רוחו של אחרן, דאף שהיה גדול ממשה בשמים, ונגלית שכינה על אחרן קודם למשה בדכתיב (שמואל א' ז) הנגלה נגליתו אל בית אהרן כהיותם במזרים, וקאי על אחרן, כמ"ש רש"י ז"ל צ"י שמות (פ"ד י') שזה היה כעטם שסירב משה כ"כ לילך בשליחותו של מקום שלא רצה לקחת גדולה על אחרן אחיו ע"כ. אעפ"כ לא נתקנה אחרן בגדולתו של משה, אלא שמה לקראתו בכל לבו. ולעטם זה עצמו היה צוה וירא לגשת אל המזבח, לשרת ולהקריב אש ל', כי לגדול ענוותנותו חשב שגדלה מעלת משה ממעלתו, וא"כ חין הוא ראוי לשמש ככהונה גדולה, שהרי חין הוא הכהן הגדול מאחיו, כי גם משה כהן היה, כדאיתא בצדקים (דף ק"א ע"ב). חומר רב משה צדינו כ"ג היה וחולק בקדשי שמים ע"כ, וכן איתא בצדקיהו (שם ע"ב) לחז מ"ד דלא פסקה כהונה אלא מוצרו של משה שאמר (דברי הימים א' כ"ג) ונמשה אים האלקים בניו יקראו על שבע חלוי (אבל הוא עצמו כהן היה) וחומר משה ואחרן ככהניו ושמואל בקוראי שמו (תהלים ל"ט), ע"כ.

וּבִדְרֹךְ זו תחבאר לנו היעבד דרשת הח"כ הני"ל (אות ג) ויחמר משה אל אחרן קרב אל המזבח וז"ה משה ואחרן ככהניו ושמואל בקוראי שמו וגו' מלמד ששלשתן שקולין זה כזה. זא חומר שלא היה מקום ליראת אחרן לגשת אל המזבח, שהרי טעמו היה ללד שחשש שמשה ראוי יותר ממנו, ולפיכך אסור לו להתמנות לכהן גדול, שאין הוא הגדול מאחיו. ובאמת אין הדבר כן, שהרי הכתוב מעיד שמשה ואחרן שקולים הם זה כזה, וראוי הוא לאותה חילולא.

וּבִדְרֹךְ לפרש מה שאמר לו משה למח אהה צוה לכן נבחרת, כלומר שאין לך לירא וליצוה לגשת אל המזבח, כי כל מה שאתה ירא הוא לפי שאתה חושש שאיך צמעה גדולה כמותי, ולפיכך איך ראוי לשמש ככהונה גדולה, וענוה זו עצמה היא הכוונה שנבחרת לכהונה גדולה, כמבואר בגמרא שבת הני"ל בשכר וראך ושמה בלבו, שלא נתקנה בגדולת משה, אלא שמה לקראתו בכל לבו, וזה לשון המשפט על לבו. ח"ש לו לכן נבחרת, כלומר לפי שאתה צוה וירא לגשת

ושאר מפרשים כלל אדרבה אין קטיוגר נעשה סניגור. ובחזרה כהנים מה ראו ישראל להציו ויחר מאהרן אלל אלל משה אחס ים צידכם בתחלה ויש צידכם בצוק בתחלה שנאמר וישחטו שעיר עזים ובצוק שנאמר עשו להם עגל מסיכה יצא שעיר ויכפר על מעשה שעיר ויצא עגל ויכפר על מעשה עגל אלל אהרן לא היה לו חלק כי אם צעגל וכבר תמכו כולם למח הולא אח אהרן מכלל מעשה דשעיר עזים, וכלל לוי כי גם צמעשה הכהן, ואדרבה היה לו חלק גדול צמעשה יחר על אחיו, כמו שפירש"י ז"ל עכ"פ שמעון ולוי אחים (ועי' כלי' וישמח משה).

והנראה לפענ"ד דהנה צאמת אמרו אלל אהרן הכהן שהיה כוונה צמעשה עגל לש"י, שאמר מועב יתלה בסרחון צי ואל יתלה בסרחון צכלל ישראל, ומכר נפשו עבור כלל ישראל, להיות עמכם בענים להצילם. ועיין יעבז לב פרשת וארע שפירש עד"י מה שאמר משרעי"ה למח ברעושה לעם הזה ואחז"ל (במדרש רב סוף פ' שמות) שבי' זה פגם שפקיד על דבריו של הכה"ם ויבקה מוכ"ד לפגוע צו לולל שראח הכה"ם שמדבר מאהבצת ישראל. ויצא הוא ז"ל באורך עפ"י דברי זקב"ק בישמח משה זל"ה"ה שהצדיק הגמור שאין צו פגם א"ל לו להגין על דורו, כיון שאינו מתערב עמכם כלל, ע"ד דליתא צויד" (ס' ק"א סעיף ז' ופיי"ש צ"י"ך סעיף קטן ט"ו) צשחי קדירות שנפלה חתיכה איסור לאחת מהן ולא נודע לאיזה מן הקדירות נפל אם אין צכל אחד ואחד צפרי"ע כדי לצטל שחיכה מנערפות לצטל וצאם ים צאחד כדי לצטל אינה מנערפת כי ממילא אינה נכנסת צגור הכסף. ועל כוונה זו היה חטאו של משרעי"ה, למשן יחי' לו איח פגם, שיוכל להצטרף עם צני דורו להגן עליהם. פיי"ש צאורך. ובהו זה וודאי אשר אהרן קדוש ה' כל מה שאפשר להדם לחקן צעו"י חיוקן ככל כראוי, ולא היה מקום לחול עליו איח פגם וחלודח חי"י, כן מצדו וכן מצד שוון צבותיו, כי אין לך דבר שמועד צפני החשובה המשולה, אשר הוא היה עושה צשלימות צכל אופן ואופן, ומכל המגיע לחלקו היה מתקן הכל מתחלה ועד סוף. אמנם צחטא העגל שמדעחו ורצונו נכנס צסרחון הזה, כדי להגן על ישראל, ממילא דלח רכח לחקן פגם זה, שלא יכיה נקי ממנו ולא יפסיד ככוונה שחיכה לו צחטלה.

מודת הקנאה וכשנאה, כדליתא צמדרש תנחומא (פרשת שמות כ"י) עכ"פ לך לקרחת משה במדבר צשי"ח מי יתקן כח לי (ש"ש"ח ח) וכו' השצנים שאלו ליוסף שנאמר וישאלו אותו (בראשית ל"ז) וכליח"ה אח אמרו ישראל להקצי"ב כמשה ואהרן שנאמר כהן מה עוב ומח נעים שצח אחים גם יחד (תהלים קל"ז) שבו אורצין ומחצצין זה אח זה שצשע שנטל משה אח המלכות ואהרן אח הכהונה לא שאלו זה אח זה אלל היו שמחים זה צגדולת זה זה צגדולת זה, עכ"ל. וכן ליתא צמד"ר שם (פ"ס ה') ובשכש"ר (פ"ח א). כרי מזה כי אהרן לא קינא צמעלת אחיו אלל שמה צגדולתו צכל לבו, ועי' כך חיוקן אח הפגם המגיע לחלקו מחטא מכירת יוסף, שברי חטא זה נגרם פיי קנאת אחי יוסף צו, ואהרן היה שלם צמדו צו צשלימות הגמור, ולדיקים צמה שחוטאים הם מתחילים (תנחומא פ' צשלח ס' כ"ד) כשם שיהיה חטא מכירת יוסף פיי שנאח וקנאה, כך חקן אהרן חטא זה צמה שלא היה צלבו שמן קנאה על גדולת משה. ולכן לא בואר אהרן להציו קרבן לכפרה על חטא מכירת יוסף, משא"כ חטא העגל, אף שגם הוא נגרם פיי שנאח ומריצו שהיה צין ישראל, כצבואר צצשכח"ה"ם כ"ל, מ"מ לא נתקן הפגם לגמרי פיי אהרן, כי צחטא כעגל היה צעוהו שוון אל אהרן הגורם לך שנגשלו ישראל צעגל, כי היה לו להציו צדיק דרכו צמדת בגאווה, צצחית ויגבה לבו צדרכי ה', וכהו לו למנות עצמו למנהיג עד שיצא משה, אלל שפעוהו גרמה לך שלא רכח למנות עצמו למנהיג, כי חש פן יקפיד משה צדבר, ולפיכך עדיין ה' זקוק אהרן לכפרה על מעשה העגל.

*

(מכת"י"ק שנת תרצ"א לפ"ק)

ויאמר אל אהרן קח לך עגל וגו' ואל צני ישראל חדבר לאמר קחו שעיר עזים לחטאת ועגל וכבש וגו'. כבר דקדקו כולם למח אלל אהרן כחצ קח לך, ואלל צני ישראל לא כתב לכם. ובצאמת חיבת לך הוא כמיוחר, דכיון דכתב אח"כ ואל צני ישראל חדבר וגו', ממילא ידעיין דהלקיחה כאמורה חחלה לאהרן נאמרה ולא לישראל. וצרי"י ז"ל קח לך עגל להודיע שמכפר לו הכה"ם פיי עגל זה על מעשה העגל ששכח, פיי. והקשה צמרחו ז"ל

העבר וקבלה על הסתיד שלא לעשות קן. ותיקן שהסמחה מתקיימת צדקן וכו' הוא עיקר העוסק במלוא זאת. ועפ"י דברי קדשו מפרש ח"א"י בה"ק הייטב לב זה"ה"ה הא דתקן (גיטין י"ב ע"א) העיד ר' יוחנן בן גודגדא וכו' ועל חטאת הגזולה שלא נודעה לרבים שהיא מכפרת מפני תיקון המזבח. ואמרין בגמ' אמר עולא דבר תורה אין נודעה בין לא נודעה אינה מכפרת וכו' ומאי עמס אמרו לא נודעה מכפרת שלא יהיו כהנים עצמים אמרו ליה רבין לעולא והאין מפני תיקון המזבח תן אמר להם כיון דכהנים עצמים נמלא מזבח בעל ע"כ. ולכאורה י"ב וכו' משום עצבות הכהנים תחזקת עבודת המזבח לגמרי. האם משום זה ימנעו הכהנים אי"ע לגמרי מעבודתו, דיינו אם נאמר דע"ז יתעללו בעבודתם, ותחמטע העבודה, לא שיבטל המזבח מעבודת לגמרי. אכן עפ"י תירוק ה"ה"ה כי"ל מוצתה הכוונה היעב, כי אם הכהנים עצמים אין העבודה חשובה כלל, ונמלא בעל לגמרי, עכד"ה"ק ודפח"ח.

והנה אמרו ז"ל דכל מה שפשה אהרן את העגל, הוא מפני שאמר מוטע יתלה הסרחון בי ולא בישראל, וכל כוונתו היתה לשמים, וכענין אמרם ז"ל (מיר כ"ג ע"ב) גדולה עבירה לשמה, והא דהו"ק לקרבן משום המקטרגים דיסדרו שחטא בלחמת, וממילא היה אהרן יכול להיות צמחמה צעת הבאת הקרבן, דלא שייך אללו חרטה ומיריות הלז על שעבר, דהא לא היה מתחרט על מעשהו כלל וכלל, ואדרבה הא זכר לקיים מצות הבאת קרבן חטאת שלא ע"י חטא, ש"א"ל לולת לקיים מצוה זאת כי"א על ידי חטא, וא"כ מוטע לו אילו לא חטא, משא"כ באהרן הכהן. וזהו שנאמר אללו קח לך פירוש להנחתך, כי קרבן שלך קרבן של הנאה הוא כו"ל, משא"כ צבני ישראל שצא ע"י חטא העגל, ולא היה קרבן של הנאה, ע"כ לא נאמר אלא"לם לבס. וא"ש

*

באופן אחר נראה לנצר דרשת הח"כ אחס ים צידכם בתחלה, ויש צידכם בסוף, וכו' משא"כ אהרן יש צידו בסוף ותיקן צידו בתחלה. והקשה הכלי יקר למח

ובזה מוצינים דברי הח"כ שאהרן לא היה לו חלק כי אם בעגל. כי צלתי זאת היה מתקן הכל צדק התשובה הגדולה והאמיתית כו"ל, אבל ישראל שכושרו לכפרה מחמת שעדיין לא היה מתקן מזדס כראוי, ממילא הושרו לתקן מזדס מתחלה ועד סוף, והיה מהלךך שיצאו גם שער עיזים. ולכן צעת שהקריבו ישראל קרבן לכפר בעד חטאתם אשר עשו את העגל, הביא גם אהרן קרבנו כדי שצדקת עוהר כוונתו יתקון גם הפגם הנעוץ לחלק ישראל. וצדק יש לפרש מה שאמר קח לך עגל ע"ד שפירש"י צ"ל שלא לך, לדעתך. וה"כ הכוונה שהוא לא הו"ק לכפרה כי"א על חטא זה, מחמת שה"י מדעתו ומרצונו שיצא לידו כך, אבל הקצ"ה הכותן כליות ולז ידע מתחצתו וגודל מסירות נפשו צדק, וכמו דאיתא צמד' (ויק"ר פ"י ג') שיען שאמר מוטע יתלה הסרחון בי אמר לו הקצ"ה לא תחז מפלגין שלי לעולם. ואך ראו וראוי יעשה, והכריכו כפרה למען תתקיים מתחצתו להיות נמנה עמכם להגן עליהם.

ובזה נתיישב קושיה הרא"ם ז"ל דלא שייך כאן לומר אין קטיגור נעשה סניגור, שחרי העבירה לא נעשה"ה אלא לזכות את ישראל, ונמלא הזכות גדול מהעבירה עצמה, ולא שייך צדק אין קטיגור נעשה סניגור, כי אין לך סניגור יותר מן העבירה ההיא, וממילא כיון שצדקת אהרן הכהן ע"ה נהפכה העבירה ההיא לסניגור, שזכר ה"י ראו לכולם להשתתף ולהביא קרבן כזה להגלל על ידו, ולזכות להשראת השכינה הקדושה. (ע"כ מחת"ק).

*

(שנת תרצ"א)

יאמר אל אהרן קח לך עגל צן צקר לחטאת ואיל לעולה תמימים והקרב לפני ה'. והקדוק מבוחר מ"ע באהרן נאמר לך וגבי צני ישראל לא נאמר קחו לבס.

והנראה צדק עפ"י קושיה ה"ה"ה (פ' ויקרא דף ח' ע"א) דהלא כל מצוה צריכה להעשות צמחמה וצריכה והאין אפשר לשמחה צבצבת הקרבן והלא עיקר כפרת הקרבן היא חרטה ומיריות הלז על

מעשה בראשית, ובפעול נבחר מאוחר לכולם, וע"ד
 שיסד המשורר סוף מעשה במחשבה תחלה, וזה אפ"ל
 בכוונת הכ"כ אחס ים צידכם בתחלה ויש צידכם
 בסוף, דחטא מכירת יוסף קרוי תחלה, ע"ש שחטאו
 במחשבה, וחטא העגל קרוי סוף, בעבור שהיה במעשה
 בלבד. משא"כ אחרן לא יתייחס אליו חטא מכירת
 יוסף הקרוי תחלה, דאף ששבעו היה במכירה, מימ
 באמנות מחשבתו הטובה בעת שעשה את העגל,
 כמבואר במדרש שמסר נפשו להלל ישראל מכליה,
 נחקן פגם המחשבה הנוגע אליו ממכירת יוסף, ולא
 הולך להביא כ"א עגל בן צקר לכפר על פגם מעשה
 העגל.

ובדרך זו נלך לבאר מהא"כ זה הדבר אשר נזכר
 ודרשת הכ"כ אותו היתה"ל העבירו מלצבכם,
 בהקדם מ"ש בספח"ק נועם אלימלך פ' מזורע לפרש
 מאמרים ז"ל (קידושין מ"ט ע"ב) מחשבה טובה הקצ"ה
 מזרפה למעשה ודקדק דהו"ל מחשבה למעשה, ופרש
 דלפעמים הצדיק מחשב לעשות מצוה, או לעסוק בחורב
 וגאונים ולא עשה, ואדם אחר עוסק בחורב או במצוה
 בפועל, אלא שמכוון זה לאחיה פניה ומחשבת שלא
 לשמח הקצ"ה מזרף את המעשה הכולל למחשבת
 הצדיק, ומשנייה יחד נעשית מצוה שלמה, וזו כאלו
 הוא עושה המעשה הכולל, ולכן זכה נועל חלקו וחלק
 חבירו וכו', עכ"ל הקדוש.

ובדברי קדשו פירשו מהא"כ בסוף פ' לך וכל
 אשתי ביתו יליד בית ומקנת כסף מלת בן נכר
 נמולו אחר. וז"ל מה בכוונתו באמרו נמולו אחר, דבע"כ
 א"ל לומר שנמולו אחר עמו ציונה, דפלוגתא הוא
 במפרשים מילת מי קדמה. הרמב"ן ז"ל סבר דמילת
 עבדיו קדמה, וכ"כ הרד"ק. והאח"כ כחז שקדמה
 מילת אברהם למילתם, בין מלד הזריות שזיר ע"מ
 לקיים מצות ה', בין מלד הכלכלה שאמר הכחז המול
 ימול ודרשו ז"ל שאריך המל שיהי' בעמנו נמול (צ"ר
 פמ"י) אך לדי"ה א"ל לומר שנמולו אחר יחד.

אמנם יבואר דהנה כתבו המפרשים דלכאורע מדוע
 כמתין אצ"ה במלות מילה עד שנמולו, וברי
 קיים אצ"ה אצ"ה כל החורב כולה עד שלא תהיה.

הוא"ל את אחרן מכלל מעשה שעיר עזים, והלא גם
 לוי היה במעשה ההוא, ולא עוד אלא שהיה עיקר
 במכירתו של יוסף. ועוד הקשה דמה שייכי להדדי ענין
 מכירת יוסף עם מעשה העגל, עד שיוצק לאמר עליהם
 תחלה וסוף.

ו"אמר משה זה הדבר אשר נזכר ה' טעמו וגו'.
 הקשה הכלי יקר ז"ל שהרי כבר נאמר להם ליווי
 הקרבנות ב' ימי המילואים, ואינו יודע ע"כ זו מה
 עיבה. ובחז"ל דרש ממקרא זה אותו ית"ר העבירו
 מלצבכם וכתבו כלכם ציראה אחת ובעלה אחת לשרת
 לפני המקום כשם שהוא יחידיו בעולם כך תהא
 עבודתכם מיוחדת לפניו, וכו'. וז"ל שלא נודע מה
 בכוונתו באמרו אותו ית"ר. גם אומרו שהיה עבודתכם
 מיוחדת לפניו ז"ל.

ונראה דהנה מפרשי התורה ביארו כי לא נתכוונו
 ישראל בעשיית העגל לעבור זרע, כי אם ביקשו
 לעשותו מנהיג במקום משה שסברו כי מת. וכן ג'
 אלפי אדם נתכוונו בו לנ"י ועבדו לפניו, ואותם נידונו
 בג' מיתות, ולא נותר מהם גם אחד כמבואר בכתוב.
 נמא"ל כי כל בני ישראל הנשארים לא חטאו בעגל
 במחשבה, כי אם במעשה בלבד, ועל המעשה הרע הכולל
 הוצרכו להביא כפרה, מלבד שבע לוי שהיו נקיים
 לגמרי מאותו עון, ולא נפקד מהם איש לעבירה,
 כמבואר בקרא ויאמר משה מי לה' אלי ויאספו אליו
 כל בני לוי. ולעומת זה במכירת יוסף היה הפגם
 במחשבה בלבד ולא במעשה, כמא"כ ואחם חשבתם
 עלי לרעה אלקים חשב לטובה, כי מן המעשה הכולל
 נאמחה טובה גדולה לישראל, להחיות להם לפליטה
 גדולה, אלא שנשאר עליהם רועם פגם המחשבה,
 והוצרכו להביא קרבן לכפר בעדם, ובחטא זה נכלל
 גם שבע לוי כמבואר.

ועפ"י זה נצו"ל אל הביאור בדברי הכ"כ, כי הנה
 ידוע שהמחשבה נקראת קדם, והמעשה
 קרוי סוף, וככה דליתא במד"ר פ' חזרי"ה עכ"פ אחר
 וקדם ליתנו אם זכה אדם אומרים לו אתה קדמת
 לכל מעשי בראשית ואם לאו אומרים לו יתוש קדמך.
 וביאור המפרשים דבמחשבה קדמה יצירת האדם לכל

המלוא יחד עמם, כי לערפם מחשבתם הטובה למעשה המלוא שעשו בני ישראל, ומלבד מה שקיימו מלוא קרבן פסח לעמם, עוד זאת להם שגמלו בידם גם מלוא בני ישראל.

ועל פי האמור נבא לבאר מאלי"כ זה הדבר אשר נאמר ב' חמש, בפקדום מ"ש ק"י זכריה בישמח משה פ' לו במאלי"כ המקריב אותו לא יחשב לו פיגול יחי' וגו'. וחזון דבריו כי מדע דחלית הקרבן הוא חלק המחשבה, שמים האדם אל לבו חיוז השתעבדות הפחות אל הכבוד, ומאז יקח החוטא ק"י בשמנו ומה הצעל חי וכו' מאלי"כ ראוי להאדם להשתעבד ולהכניע לממציא הקדוש ברוך הוא וכו'. אבל אם חמו עושה בחשבונו הזה עם נפשו, ואינו שב בחשבונו אין הקרבן שור כלום, והנה כי כן אין קרבן כזה שולח לרצון לפני הש"י, ואין הצעלים מתקפרים בו.

והנה אמרו ז"ל כהנים אובלים בזמן שבעלים מתקפרים, ואם אין הבעלים מתקפרים בו אין הכהנים אובלים, ולבאר זה מאין יודע לכהנים מחשבת הבעלים, ע"כ ברור צעניו דהו סיבה מאת ה' החוקר לב וזבחן כליות, דאם הבעלים לא שמו אל לבם ולא שבו בחשבונו, אזי צע"כ של הכהן חרקה במחשבתו מחשבת חזן לחמו צעת בהקדבה, ועי"ז לא יאכלוהו ופיגול הוא. וז"ש. הכבוד המקריב אותו ודחינו הבעלים לא יחשב לו, שלא עשה חשבון הנפש הראוי צעת בהקדבה, וע"כ פיגול יחי', כי מאת ה' היתה זאת, לכהנים מחשבת פיגול בלב הכהנים, למען לא יאכלוהו ולמחצה לא יעלה, עכ"ל ז"ל, עיי"ש בארוך.

היוצא מזה כי עיקר הכל הוא שלמות המחשבה, והמחשבה חלוייה בלב כאמרו ז"ל (ברכות ס"א ע"א) בלב מצני, ורחמנא לבא צני, אלא שהי"כר מסית את האדם, ומכניס בקרבן מחשבות זרות, כדי למנוע מלעשות המלוא בשלמות המחשבה, ובאמרו ז"ל (שם) אמר רב יוחנן דומה לציב ויושב בין מפתחי בלב. ועל כן לפי שזוהי משרע"ה את ישראל על מעשה הקרבנות הבאים לכפר על מעשה העגל, ועיקר כפרת הקרבנות חלוייה במחשבת בלב כמבואר, ואם אין המחשבה בשלמות לא יראה הקרבן, לזאת אמר להם

וביאר דבשאר מלואו אף שקיימן פעם אחת בידו לחזור ולקיימן, אחר שיטעו עליהם, משא"כ במלוא מילה שלא יתכן לקיימה כי אם פעם אחת, על כן המתין מלקיימה עד שיטעו עליה, כי גדול המלוא ועושה ממנו שאינו מלואו ועושה. והנה אברהם לגדל השחוקקותו לעשות נחת רוח לבו"ת, ע"כ צעת שמה את כל ה' וא' מאנשי ביתו, השחוקק ג"כ לקיים הוא בעצמו מלואו, אלא שידע כי לא יתכן לקיימה בפועל כי אם פעם אחת, ולא היתה בידו כי אם מחשבתו הטובה אשר חשב צעת מילה כל אחד מהם מבני חלק המשעה. ואנשי ביתו אשר נימולו בפועל, ודאי שלא השלימו חלק המחשבה להש"י, ולא השיגו פנימיות המלוא כבאברהם אבינו ע"ה. ומשום כך לירק הקצ"ה מחשבתו הטובה של אשע"ה למעשה המלוא של כל אחד מאנשי ביתו, ונחשב לו כאילו מל הוא את עצמו בפועל, צעת מילה כל אחד מהם. וזהו שאמר הכתוב וכל אנשי ביתו וגו' נימולו אותו, שנחשב לו כאילו נימול הוא בפועל עם כל אחד ואחד, כי לערפה מחשבתו הטובה למעשה שלהם.

ובבחינה זו יש לפרש גם דברי המכילתא פ' בא (הביאו רש"י ז"ל שם) עה"פ וילכו ויעשו בני ישראל ככל אשר נאמר ה' את משה ואהרן בן עשו, מה ח"ל בן עשו אלא אף משה ואהרן בן עשו. וקשה דמאי למימרא וכי הוה סלקא דעתן שלא קיימו משה ואהרן את מלואו ה', ובצר ביארנו דברי המכילתא צפנים שונים. ולדרכנו אפשר לומר דהנה כל ישראל קיימו מלוא קרבן פסח בפועל, אמנם בפנימיות המלוא הוא חלק המחשבה לא היתה יד כולם שור, ואף בני העלי ודאי שלא השיגו בפנימיות המלוא כמשה ואהרן, ואפשר שהיו ציניהם כאלה שלא קיימו המלוא לשמה כדבש, אלא שמה ואהרן לגדל חפסם לעשות רצון הש"י, השחוקק לקיים מלוא ק"פ יחד על כל אחד ואחד מיישראל מלבד מה שקיימו המלוא בפועל. ולזאת לירק הקצ"ה מחשבתם הטובה למעשה בני ישראל, ונחשב להם כאילו קיימו מלוא ק"פ יחד עם כל אחד ואחד מיישראל. וזהו שדרשו במכילתא וילכו ויעשו בני ישראל כאשר נאמר ה' את משה ואהרן בן עשו, דאף משה ואהרן בן עשו, כלומר דבעשיית בני ישראל המלוא בפועל נחשב אף למשה ולאהרן כאילו קיימו

וַנִּרְאֶה עפ"י מה דאיתא בזה"ק פ' תשא (דף קל"א ע"ב) ח"ל חא חזי כל ענני יקר דאזלו במדברא לא הוו חפיון אלא לבני ישראל למודייבו וכו' ואלין ערב רב הוו אזלי לבד ממשרייתא לבתרייתא וכו' עד השתא הוו אחכפיון חיוני ע"ל והשתא קמו ובעו עובדא לתחכפא לסט"א אמרו או נכוו כלנא עמא חדא ונכוו בכלל עמכון או יבא לן מאן דיוקר קמנא כמא דיוקר אלקכון קמיכון (פירוש או נכו' כלנו לעס אחד ונכו' בכלל עמכם או עשו לנו אלהים אשר ילכו לפנינו וכו') אמר אברן ח"י דאלין ישחפון עמא קדישא למכוו כלכון כללח חדא ולא יתערבון עמא קדישא בעמא דא וכו' אלא עב חזיבו לתפרשא לון מגו עמא קדישא עד דייטו משה ואברן לעב אחכון אלא סגיתין הוו מישאלא דאשתחפו בהדיירו בלנא עכלה"ק. היואל מדבריו הקדושים כי כוונת אברן בעשיית העגל היתה, כדי שיהיו הע"ר מובדלים מקרב עדות ישראל. אלא דא עקא, שנמלאו האשים מבני ישראל שלא בשיגו כוונת אברן בעשיית העגל, ויאל להם ממשול על ידו שעבדו לעגל.

וַהֲנִיחָהּ כתב השל"ק דלפאורח יפלא על שבטי י"ה, הויך וכשלו בעצירה גדולה, שביקשו לשפוך דם נקי וזדיק, ואח"כ ממכרו לעבד. והאריך לבאר שדמוכו על פי דין תורה, כי יוסף רמז להם בדבריו שהוא עתיד למלוך קודם יהודה, וכונתו היתה כי ראה שלא תחקיים מלכות בית דוד, אלא ח"כ ימלוך משיח בן יוסף תחלה. אך השבטים הקדושים עשו שכוונתו להחזיק המלוכה לו ולרשו, ולפיכך דנוכו למורד במלכות בית דוד, שחייב מיתה על פי דין, עכ"ל. אמנם לבאורא יקשה לפי דבריו שהיה חייב מיתה לפי שיעתם של השבטים רק, ח"כ מדוע נמלטו אח"כ וממכרו לעבד ולא המיתוהו, ואריך לומר שדו בן דין בן נח, ואין צ"ח חייב מיתה על כך אלא ישראל.

אֲמַנִם הם דנוכו בן נח, קשה למה ממכרו למזרים, היה להם לפעור מכל וכל ולהשיגו אל אציו, כיון שלא היה חייב עפ"י דין, שהרי היה להם לחשוש כי ע"י שימכרוהו למזרים ילמדו ממעשיהם, ויאל לתרבות רעה, כי מזרים הוא ערות הארץ. ובאשר מצינו שהכתוב **אֲמַנִם** עליו ויוסף היה במזרים, ופירש"י הוא

זה הדבר אשר נזהר כ' תעשו, כלומר שחכונו במעשה הקרבנות לקיים מצות ה' בלי מחשבות זרות ופניות. ונכו' מחשבתכם לקיים המצוה על כוונת המלוא יתצ"ש. ובמ"ש ציטתה משה דעם שבדול המלוא ועושה ממנו שאינו מלוא ועושה לפי שהמלוא בידו לקיים המלוא על דעת המלוא יתצדק שמו. ואם תעשו כן יתקבלו קרבנותיכם לרצון, וירא עליכם כבוד ה'.

וְהָיוּ שדרשו בתורת כהנים אותו הוי"ו תעבירו מלצבכם, וכונתו על הוי"ו הכידיע היושע על מפתחי הכל, ומונע מן האדם לחטא מחשבה רעיה בעת מעשה המלוא, העבירו אותו מלצבכם, ולא יתראה ה' בקרבנותיכם, וירא אליכם כבוד ה'. ומה שאמר והיו כולכם צירא אחת ובעל אחת לשאת לפני המקום, י"ל כי משרע"ה ע"ה עובד השמיים בזה שיתאחדו במחשבתם ובמעשה המלוא שהם עושים עם מעשה הדיקים הקדושים המכוונים ועושים לשמה, וי"י זה יעטרפו יחדיו מעשה המלוא שלהם, עם מחשבת הדיקים ויחשבו הכל לשמה, וכדאיתא בנעם אלימלך ה"ל. ועתה שהקריב אברן קרבנו והתכוון בו לשמה בשלמות הראוי, הודיעם שיתאחדו בקרבנותיהם עם מעשה אברן, ויעלה קרבנם לרצון לפני ה'.

*

בְּאֵפֶן אחר נראה לבאר התורה כהנים וכו' מה ראו ישראל להביא יותר מאברן וכו' אחס יש צידכם בתחלה וישמעו שער עוים ובסוף עשו להם עגל מסכה וכו' אצל אברן יש בידו בסוף ואין בידו בתחלה. והקשו המפרשים שאין שייך לומר תחלה וסוף אלא בדבר אחד, או אפילו בשני דברים שיש שייכות ביניהם, אצל הכה מה שייכות יש בין חטא מכירת יוסף למעשה העגל, שיאמר עליהם תחלה וסוף. עוד הקשו מדוע לא נחשב חטא מכירת יוסף לאברן, והרי גם שצנו היה במכירתו ולא עוד אלא שהיה עיקר במכירתו, כמו שפירש"י ז"ל צ"ח ויחי עה"פ שמעון ולוי אחים וגו', שהם היו האומרים לנו ונהרגנו, וא"כ גם לאברן יתייחס מעשה מכירת יוסף.

להם חתם וכו' יש צידם בחתלה וישחטו שעיר עזים ויש צידם בסוף עשו להם עגל מסכה וכו' אבל אחרן יש צידו בסוף ואין צידו בחתלה, ע"כ. וקשה למה מייחסם ה"ח חטא מכירת יוסף לישראל ולא לאהרן, והלא כל השבטים ולוי בכללם לקחו חלק במכירתו ואדרבה שמעון ולוי היו עיקר במכירתו כאמנם ז"ל, וא"כ גם אהרן זקוק לכפרה על חטא מכירת יוסף. וגם קשה מה שייכות יש בין חטא מכירת יוסף למעשה העגל, שיוצק לומר עליהם חתלה וסוף. ולכאורה הם שני עניינים נפרדים לגמרי, ולא קרצ זה אל זה.

וַיִּגְרָא לְבָרֵךְ הַעֲנִין בְּקֶדֶם מִה שְׂכַחַת כְּלֵי יָקָר ז"ל לַחַת טַעַם לִמַּה שֶׁהַקְרִיצוּ יִשְׂרָאֵל עָגַל לַעֲוֹלָה, וְהֵאָרֶן הַקְרִיצוּ עָגַל לַחֲטָאת, לִפִּי שֶׁאֲהָרֹן לֹא חָטָא בְּעָגַל בְּמַחֲשָׁבָה כִּי כוּוֹנְתוֹ לֹא הִיחָה לַע"ז, וְעִיקָר חֲטָאוֹ הָיָה בְּמַעֲשֵׂה, ע"כ קִרְצוּ עָגַל לַחֲטָאת הַמִּכְבָּר עַל חֲטָא בְּמַעֲשֵׂה, אֲבָל יִשְׂרָאֵל חֲטָאוּ בְּעָגַל גַּם בְּמַחֲשָׁבָה, כִּי וּדְלֹא הִיחָה כוּוֹנְתָם לַע"ז ע"כ קִרְצָם עָגַל לַעֲוֹלָה, הִבָּא עַל חֲטָא הַהִרְבּוּר. אֲמַנָּם קָשָׁה לִפִּי זֶה, שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל חֲטָאוּ גַם בְּמַעֲשֵׂה, שֶׁהִשְׁתַּחֲוּ לוֹ וַחֲזָנוּ לוֹ, וְלִמַּה הִבִּיאוּ שְׁעִיר עִזִּים לַחֲטָאת, וְלֹא עָגַל לַחֲטָאת. וְנִרְאֶה לִפְרֵשׁ שֶׁעַל חֲטָא הַצִּיחָה הִבִּיאוּ שְׁעִיר לִכְפַּר לִפִּי שֶׁנֶּאֱמַר וְלֹא וַחֲזָנוּ עוֹד אֶת זְמִיתָם לַשְּׁעִירִים, וְהִיבִין מִלִּינוֹ שֶׁזָּחַזְחוּ יִשְׂרָאֵל לַשְּׁעִירִים, שֶׁאֲמַר לָשׁוֹן עוֹד, אֲלֵא וְדֹא שֶׁעַל מִה שֶׁנֶּאֱמַר בְּעָגַל וַחֲזָנוּ לוֹ קֹאֵי, כִּי צִיחָה זוֹ וְדֹא לַשְּׁעִירִים הִיחָה, לְשָׂדִים לֹא אֱלוֹהִי, כִּי כָל הַמַּעֲשֵׂה הַבּוֹא הִיָּה מַעֲשֵׂה שָׂטָן וְשְׁעִירִים וְרִקְדּוֹ שֵׁם, ע"כ נֶאֱמַר קָחוּ שְׁעִיר עִזִּים לַחֲטָאת עַכְשָׁד ז"ל.

וְהִנֵּה זִמָּה שְׂכַחַת כִּי צִיחָת צִי יִשְׂרָאֵל לַעֲגַל הִיחָה לַשְּׁעִירִים הַדִּין עֲמוֹ, דִּפְשִׁיטָא שֶׁצִּיחָה זוֹ הִיחָה לְכוּחֹת הַשָּׂטָן וְכַת דִּילִיָּה. אֲמַנָּם מִה שְׂכַחַת דִּלָּא מִלִּינוֹ בְּמִקּוֹם אַחֵר שֶׁזָּחַזְחוּ יִשְׂרָאֵל לַשְּׁעִירִים, ז"כ, שֶׁהָיָה אִיתָא בְּזוֹרֵ"ק פֶּרֶשׁא אַחֵרִי (דף ע' ע"א) וְז"ל וְכַד מִזְרָאֵי בְּעָלָן לַמַּעֲבָד כְּנֹפִיט בְּחַרְשִׁיבֹו לַעֲבֹדִיבֹו הוּוּ נִפְקִי לַחֲקֹלָא נְעוּרִי רִמָּאִי (לְהַרִּים גְּבוּרִים) וְדִבְחִין דִּבְחִין (וַחֲזָנוּ זִבְחִים) וְעִבְדוּ גּוֹמָא בְּאַרְעָא וְסִחְרוּ הַבּוֹא דִמָּא סוֹחֲרִינִי דִבְנִי גּוֹמִין וְכו' וְקִרְצִין קִרְצִיבֹוּן לִאֲנִין זִינִין בִּישִׁין וְכו' יִשְׂרָאֵל דְּהוּוּ בְּשַׁעֲבֹדִיבֹוּן הוּוּ מִתְקַרְצִין לְהוֹן וְאֹלִפִי מִתְקַרְצִי וְכוּן טַעָאן בְּחַרְשִׁיבֹו וְהִינֵה דִכְחִיז וְכו'.

צִדְקוֹן מִתְחַלְתּוּ וְעַד סוּפּוֹ. הָרִי כִי צִדְקָה הַטַּעַם הִיָּה עֲלוֹן מֵאֵד לְלִמּוּד מַמְעִישִׁים, עַד שֶׁהִזְרֵק בְּחֻבּוֹ לְהַעֲדִי עַל כָּךְ, שֶׁאֵי"פ כֵּן נֶאֱמַר צִדְקוֹן. וְצִפְרַע לִפִּי דַעַתָּם שֶׁחֲשׂוּבוֹ בְּמִקְלָקֶל, הִיָּה מִקּוֹס לַחֹשׁ לִכְך. וְי"ל כִּי נִחְיָרָא שֶׁאֵם יִחְיָרוּ אֲחֻתוֹ אֵל אֲצִי, עֲלוֹן הוּא לְהַטְעִיף אֶת צִינִים, שֶׁהָרִי הֵם הַחֲזִיקוּבֹו לְבַעַל עֲבִירָה, וְפִן יִלְמְדוּ מַמְעִשֵׁי וַיִּתְקַלְקְלוּ, לִכֵּן אֲמַרְו מוֹטָב יֵאָדָר הוּא, וְאֵל יֵאָדָר אַחֲרִים עַל יָדוֹ.

וַיִּפֵּי הַאֲמֹר נִצָּא לְצִיּוֹר דְּצִרִי הַחֹרֶת כְּהִינִם שְׂמִכְנָה מְכִירָה יוֹסֵף וְחֲטָא הַעֲגַל חֲחֹלָה וְסוּף, כִּי הִיָּה כָל מִה שְׂמִכְרוּ הַשְּׂבָטִים הַקְדוּשִׁים אֶת יוֹסֵף, הִיָּה מִשּׁוֹם שֶׁחֲשָׂשׁוּ שֶׁלֹּא יִתְחַבְרוּ צִינִים עֲמוֹ, וַיִּלְמְדוּ מַמְעִשֵׁי. אֲמַנָּם כְּאִשֶּׁר חֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל בְּעָגַל, גִּילּוֹ דַעַתָּה שֶׁאֵין הֵם מוֹשָׁשִׁים לְהַחֲזִיר עִם צַעֲלֵי עֲבִירָה, שֶׁהָרִי אֲצִי הִיָּה מִתְרַחֲקִים מִצַּעֲלֵי עֲבִירָה, הִיָּה מַשִּׁיגִים גַּם כּוּוֹנֵת אַחֲרֹן, שֶׁעַל אֶת הַעֲגַל כְּדִי לְהַרְחִיק אֶת הָעֶרֶב רַב מִיִּשְׂרָאֵל, כְּמִצְוָר בְּזוֹרֵ"ק, וְלֹא הִיָּה עוֹשִׂים אַחֲרָיו. וְזִמָּה שֶׁהִתְחַבְרוּ עִם הָעֶרֶב רַב וַחֲזָנוּ לַעֲגַל חֲזָר וְנִתְעוֹרַר חֲטָא מְכִירָה יוֹסֵף, שֶׁהָרִי שׁוֹב אֵין מִקּוֹס לַעֲנֻתָם, כִּי מִכְרוּ אֲחֻתוֹ כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְחַבְרוּ עֲמוֹ, שֶׁהָרִי שׁוֹבֵרם צִדָּם שֶׁהֵם לֹא חֲשָׂשׁוּ לְהַחֲזִיר עִם הָעִיר בְּמַעֲשֵׂה הַעֲגַל. וְנִמָּא כִּי ע"י שְׂכַחְשֵׁלוּ יִשְׂרָאֵל בְּעָגַל נִחְשָׁב לָהֶם מְכִירָה יוֹסֵף לַחֲטָא. מִשְׁא"כ לֹאֲהָרֹן לֹא נִחְשָׁב מְכִירָה יוֹסֵף לַחֲטָא, שֶׁהָרִי כוּוֹנְתוֹ בְּעִשְׂיִית הַעֲגַל הִיחָה לַעֲוֹבָה, כְּדִי לְהַרְחִיק אֶת הָעֶרֶב רַב שֶׁלֹּא יִתְחַבְרוּ בְּיִשְׂרָאֵל, וְא"כ אֵין לִיחִם לֹאֲהָרֹן חֲטָא מְכִירָה יוֹסֵף, שֶׁהָרִי הֵם מִכְרוּבֹו כְּדִי שֶׁלֹּא יִלְמְדוּ צִינִים מַמְעִשֵׁי, וְאֵין גַּם הוּא גִילָה דַעַתוֹ שֶׁאֲסוּר לְהַחֲזִיר עִם צַעֲלֵי עֲבִירָה, וְלִפְיָךְ עַשֶׂה אֶת הַעֲגַל כְּדִי לְהַרְחִיק אֶת הָעִיר מִיִּשְׂרָאֵל. וְא"כ מִה שֶׁאֲמַר הַמְדַּרְשׁ שֶׁאֲהָרֹן יֵשׁ צִידוֹ בְּסוּף, הִינֵה מַעֲשֵׂה הַעֲגַל, וְאֵךְ שְׂכּוּנָתוֹ הִיחָה לַעֲוֹבָה, מִיָּמִי כִיּוֹן שְׁעִי מַעֲשֵׂה נִגְרַם מִכְשָׁל שְׁעָמוּ יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי הַעֲגַל, עַל כֵּן נִחְשָׁב לוֹ מַעֲשֵׂהוּ לַחֲטָא, אֲבָל אֵין צִידוֹ מִחֲטָא מְכִירָה יוֹסֵף כָּלֵל, כִּי גַם בְּמַעֲשֵׂה הַעֲגַל גִּילָה דַעַתוֹ שֶׁיֵּשׁ לְהַזְכִּיר מִהִתְחַבְרוֹת עִם הָעֶרֶב רַב.

*

בְּאִוְפֵן אַחֵר נִרְאֶה לִפְרֵשׁ דְּצִרִי הַחֹרֶת כְּהִינִם הָיָל וְכִי מִה רָאוּ יִשְׂרָאֵל לְהִבִּיט יוֹתֵר מֵאֲהָרֹן אֲלֵא אֲמַר

מבואר מה שכל ענין מכירת יוסף זכות גדולה היא לכם, ומגלגלין זכות על ידי זכאי, ומאח' כ' היתה זאת לכם שימכרוהו, כדי שידור ישראל למארים, וא"כ למח' סבלו ישראל לרות רבות במשך דורות רבים על זה, והלא אין לשות עליהם חטאת ונקיים הם משוון. ובארנו עפ"י מה שכתבו החוספות בצבא קמח (דף י"א ע"ב ד"ה אלה שניער עלמנו מן היין) דחזיר טבור נמי מיקרי חוטא דאף שמתא' לידור היינו שמתא' גדולה מן העצירה ומכל מקום קא' יש חטא מידי דכוי למתענה ח"ח בשבת שקורעין לו גז"ד ולריך למיתא' חטאת למתענותיה, עכ"ל. וכמו כן אפ"ל כי אף שזכות גדולה נתגלגלה על ידי השבטים הקדושים, ומן השמים באו עליהם בעליהם, מ"מ היה קא' פגם בדבר, ולכן נעשו.

אך אכתי לא נחזור הדבר היעב שחרי כתב האכ"ח הקדוש צ"י ויחי עה"פ ואחם חשבתם עלי לרעה חלקים חשבא לעוזה וגו' ח"ל, וברי זה דומה למחכוון להשקות חזירו כום מות והשקבו כום יין שאינו מתחייב כלום וברי הם פטורים וחכאים גם דדיני שמים, ע"כ. והקשו עליו מה דליתא בגמרא (נזיר כ"ד ע"א) ח"ר אשה הפרס וה' יסלח לה במה הכתוב מדבר צאשה שהיפר לה בעלה והיא לא ידעה הכתוב מדבר שהיא לריכה כפרה וסליחה וכשהיה ר"ע מגיע לפסוק זה היה זוכה ומה מי שנתכוון לאכול צמר חזיר ועלה צמר חזיר עלה עטון כפרה וסליחה המתכוון לעלות צמד צמר חזיר ועלה צמד צמר חזיר עכ"כ. הרי מפורש שהעושה מעשה ומתכוון לעצירה לריך סליחה וכפרה, אף שעלה צמד דצר היתר, כיון שכוונתו היתה לעצירה, וא"כ גם צדיון שכתב האור החיים הקדוש, בנתכוון להשקות חזירו כום מות והשקבו כום יין, לכאורה לריך הוא כפרה, על אשר זמם לעשות לחזירו, וכן בחטא מכירת יוסף כמה חשבו לרעה, ואף שנתגלגלה זכות על ידם, ולא חטאו במעשה, לריכים הם כפרה על המתעבה. ועלמה דעתי ליישב דברי האכ"ח הקדוש על פי מה שכתב בערצי נחל לחלק דהא שצריכים כפרה על מחשבת עצירה, היינו דוקא בחטא שבין אדם למקום, דכלפי שמיא גליא כל מחשבותיו, על כן פוגמת גם מחשבת עצירה, מה שא"כ בחטא מחשבת רעה על חזירו, אין לריך כפרה עליה, **כיון שחזון חזירו יודע ומכיר במחשבתו כרעה.**

ולא יזכרו עוד את זמניהם לשעירים וכו', עכ"ל האכ"ח. וכ"כ האזן עזרא ז"ל עה"פ ולא יזכרו עוד את זמניהם לשעירים ח"ל, ומלת "עוד" תורה שכן היו ישראל עושים במארים, עכ"ל. וכון לדעת האכ"ח שלא נתגלה אורו בעולם עדיין צמינו.

אמנם גם לפי מה שנתאר בדברי האכ"ח והאזן עזרא שהיו ישראל מקריצים לשעירים במארים, אכתי לא נחישבו צד דברי האכ"ח, דליכא למימר שמה שכתב יש בידכם בנתחלה, כוונתו למח' שצדו ישראל לשעירים במארים, ועל כן נקט האכ"ח תחלה וסוף כי יש לו שייכות למעשה העגל, שגם צו היתה הצריכה לשעירים, דע"כ אי אפשר לומר כן, שהרי האכ"ח מצא' להדיא דבריו שכוונתו לחטא מכירת יוסף, דכתיב צו וישמעו שעיר עזים, וא"כ קשה מה שייך חטא מכירת יוסף למעשה העגל, שיאמר עליו תחלה וסוף.

ונראה ליישב דברי התורה כהנים בהקדם מה שכתבו בדברנו (עיון פרשת ויחצב דף רל"ד ע"א) שיש להפליא על מה שהגיעו עושים מאים וקשים לישראל בדורות רבים על חטא מכירת יוסף, וגם עשרה הרוגי מלכות קדושי עליון נעשו על חטא זה. ולכאורה ענ' מה עשה ה' ככה, ומה הגיעו עליהם כל העונשים הללו, והלא מבואר בדברי ח"ל שמכירת יוסף זכות היא להם, כדליתא במד"ר פ' נשא (פ"ג י"ז) אע"פ שאירע לשבטים שצא לידים מכירת יוסף את סבור שלא היה צא לידם אותו המעשה אלא"כ היו רשעים במעשה אחרים לא אלא לדיקים גמורים היו ולא צא לידם חטא מעולם אלא הוא וכו'. ולפי שמכירת יוסף זכות היה לו שהיה גרמה לו למלך זכות היתה לאחיו ולכל בית אביו שכלכלם בלחם בשני רעבון לך נמכר על ידם שמגלגלין זכות ע"י זכאי וכו', ע"כ. ואיתא נמי במדרש הנחומא פ' ויחצב (ד) עה"פ ויוסף בורד מנרימה, ז"ש"ה מורא עליה על בני אדם (תהלים כ"ה) אי"ר יבועש בן קרחא אף הבוראות שאתה מביא עלינו בעליה אתה מביאן וכו' וא"ר יודן היה הקצ"ב מתקש לקיים גזרת ידוע חדע והביא עליה לכל דברים אלו כדי שיאבד יעקב את יוסף וישנאוהו אחיו וימכרו אותו לישמעאלים ויורידוהו למארים וישמע יעקב שיוסף חי במארים וירד עם השבטים וישתעבד וכו', ע"כ.

לעשותה ולא עלתה צידו מחשבתו, ודאי הוא שאין לחייבו על מחשבתו, שהרי אפילו בעושה מעשה על פי עותו, כגון שגל בשבת חינוך שמיני שלו חל ב"ש, ועשה וחשב שמיני שלו בשבת, פליגי תנאי במחייב (שבת קל"ז ע"א) אי חייב קרבן חטאת דר"א מחייב דס"ל טעם בדבר מאור ועשה מאור חייב ור' יהושע פורת, וא"כ כ"ש היכא דטעם וחשב על דבר עזירה שהיא מאור ור"ה לעשותה, ולא יאמר מחשבתו אל הפועל, ודאי הוא שכל מודים שאל"כ כפרה, שהרי לא הייתה מחשבתו כלל לעזירה, וגם לא נכשל בצועל. והשואל מוזנים חייבו דברי הא"מ הק', שהשצטים הקדושים אינם חייבים על מכירת יוסף, ואפי' צדיני שמים הם פטורים, שהרי ודאי הוא שגם עשו כל מעשיהם על פי דין תורה, וכמ"ש השליח הקדוש שדמו אחרו למורד במלכות בית דוד, כי יחודר הוא מלך באחיו. ובפרשת וישב כתבנו בכמה אנפי, מה היה טעם ונימוקם של השצטים הקדושים, אלא שטעם בדבר, וגם עושה היה סבה מן השמים בהכרח, כדאי' במדרש שהקצ"ה בא עליהם בעליה, א"כ ודאי שהם עשו בדבר מאור, שהיו חשבו שכתורה ובהלכה הם עושים במכירתו, וגם לא בא הדבר לידי מעשה עזירה בפועל, כי אלקים חשבה לעוזה, א"כ כגון דא כ"ע מודים שאין הם לריכים שום כפרה, ולדקו דברי הא"מ הקדוש, ועל כרחך לומר שגם המשל שהביא מנחכון להשקות חצירו כוס מות והשקרו כוס יין, מייירי באופן שטעם וחשב שמהוא הוא עושה בך, דאלי"כ אין המשל דומה למשל.

דיוצא לנו מה כי השצטים הקדושים לא הוצרכו כפרה על חטא מכירת יוסף, כיון שהיו עושים בדבר מאור, וא"כ עדיין לא נחש ושקטת התמיכה, מדוע הגיע להם על ככה עונש גדול כ"כ, וכמה לרוע סבלו ישראל על חטא זה, וגם עשרה הרוגי מלכות היו בעבור זאת.

וגראתא להסביר הענין עפ"י דברי הא"מ פ' שמות (דף ג' ע"א) ח"ל ואלה שמות בני ישראל ר"ח פתח (משלי כ"ג) אל תלחם את לחם רע עין ואל תחאו למעצמותיו אל תלחם את לחם רע עין בגין דהכחא לא תעשה דהכחא בר גש דהוי רע עין לאו איוב

ועל פי זה יוצנו היעב דברי הא"מ הקדוש, שכתב מנחכון להשקות חצירו כוס מות והשקרו כוס יין פטור גם מדיני שמים, דכיון שחטא נגד חצירו במחשבה בלבד וחצירו אינו יודע ומכיר במחשבתו, על כן הוא פטור. וכמו כן חטא מכירת יוסף שחטאו נגדו במחשבה, ולא באה מחשבתם לידי מעשה, שהרי יאמר מה עוזה גדולה, על כן הם פטורים, משא"כ באשה שגדרה והפר לה צעלה והיא לא ידעה ועברה על נדרה, שחטאה נגד הקצ"ה במחשבה, וכן במנחכון לאכול בשר חזיר ועלתה צידו בשר עלה, שהיתה מחשבתו לעבור עזירה נגד המקום, על כן לריך הוא סליחה וכפרה.

ועל פי זה פירשתי דברי הכתוב שאמר להם יוסף אל תיראו התחת אלקים אנכי וגו', שמתכוון לאמר להם שכיון שחטאו נגדו רק במחשבה, לא חשב מחשבתם לעזירה ואינם לריכים כפרה עליה, וז"ש להם התחת אלקים אנכי, כי רק החוטא נגד הקצ"ה במחשבה, לריך סליחה וכפרה, כי הוא יודע תעלומות מחשבות האדם, אבל החוטא לחצירו במחשבה, אינו לריך כפרה.

והמפרשים ז"ל כתבו ליישב דברי האור הא"מ באופן אחר, דשאני נחכון לאכול בשר חזיר ועלתה צידו בשר עלה, שחשב לעשות עזירה ועלתה צידו דבר הרשות, לכן לריך הוא סליחה וכפרה, מה שא"כ במנחכון להשקות חצירו כוס מות ועלתה צידו כוס יין, דמהוא קעבדו שגמל חסד לחצירו, על כן פטור הוא, ולא יחשב לו לעוון. וכמו כן במכירת יוסף שנתכוונו לעזירה, ונתגלגלה ע"י המכירה זכות גדולה ומאור רבה, להחיות עם רב, על כן אינם לריכים כפרה.

אמנם אחר הכתובות נראה דאין כאן אפילו רמז קושית ודברי הא"מ הקדוש ברורים בלי שום פקפוק. דהנה בגמרא מייירי במנחכון במיד לעבור עזירה לאכול בשר חזיר, אלא שלא עלתה צידו להוציא מחשבתו אל הפועל, ועלתה צידו בשר עלה, על כן אחרמין לריך הוא כפרה. אמנם נחזי אן היאך ייבא הדין צמי שטעם וחשב על עזירה שהיא מאור, ור"ה

שלמדו ישראל ממעשיהם הרעים, לחזות לשעירים, וא"ש שהח"כ קורא להם תחלה וסוף, כי הוכיח סופו ענ תחלתו, ודיינו מעשה העגל שזנחו לשעירים, כמ"ש הכלי יקר ז"ל, הוכיח על מכירת יוסף שעבירה הוא בידם.

אמנם לא נחשבה מכירת יוסף לעבירה, אלא אצל שאר השבטים שעבדו במצרים ע"ז, אבל שבע לוי שביד דיקים גמורים ועמדו בכל הנסיונות הקשים שנחשבו בהם במצרים, א"כ לגביהו הוי מכירת יוסף עושה גדולה שבהי על ידי שמתקיימה גזרת הגלות במצרים, ונעלו במדרגתם, כי נצחו בכל הנסיונות ונמלאו שלמים, ולא הייתה מעלתם גדולה כל כך חילו הייתה גזרת הגלות בארץ אחרת, שלא היו עומדים נגדם ונסיונות קשים כ"כ, ובפרט לגבי אהרן קדוש כ', שבהי נצח בארץ מצרים לפני משה רבינו ע"ה, והבדיל את ישראל להבדל מע"ז במצואר צנזוחת יחזקאל (פרק כ') איש שקולו ענינו השליכו וגו'. ודאי שהיתה מכירת יוסף עושה גדולה, כי לא למד ממעשה מצרים דבר, ונתעלה מאד במדרגתו. ועל פי זה מבוארים היעב דברי הח"כ דקאמר אחס ים בידכם חטא מכירת יוסף ומעשה העגל, כי לגביהו נחשבה גם מכירת יוסף לחטא, משא"כ אהרן אין בידו רק מעשה העגל, אבל לא חטא מכירת יוסף, שבהי אין מכירת יוסף נחשבת אצלו לחטא, כי הוא עמד בצדקו ולא למד ממעשה מצרים.

*

או יאמר בדרך אחר לבאר דרשת הח"כ וכי מה ראו ישראל להביא יותר מאהרן א"ל אחס ים בידכם תחלה ויש בידכם בסוף יש בידכם תחלה וישחטו שעיר עזים ויש בידכם בסוף עשו להם עגל מסכה יצא עגל ויכפר על מעשה עגל יצא שעיר ויכפר על מעשה שעיר. מבואר מה כי אהרן שגטעו להקריב עגל בלבד ולא שעיר, אין בידו אלא חטא העגל בלבד, ומנוקה הוא משעון מכירת יוסף. ובקשו המפרשים שבהי גם שבעו של אהרן היה בחטא מכירת יוסף, ולא עוד אלא שבידו שבעו ולי עיקר במכירתו, וכמו שפירש"י ע"פ חז"ל שבעו ולי אחים.

כדאי למיכל ולאיחבני מיינה דאי כד נחתו ישראל למצרים לא יטעמון נחמי דמארי לא אשחבזקו בגלותה ולא יעיקון לון מארי א"ל ר' יתכן והא גזרה תחבזר א"ל כלל איכו דקאק יאות דהא לא תחבזר במצרים דוקא דהא לא כתוב כי גר יוכיח זרעך בארץ מצרים אלא בארץ לא להם (בראשית ע"ז) ואפילו בארעה אחרת, עכלה"ק. ולכאורה מה נפק"מ יש חס מתקיימה גזרת הגלות במצרים, או היחה מתקיימת בארץ אחרת, וברי צין כך וצין כך הנם בגלות. אמנם הדבר מובן בפשטות כי המצריים היו מקולקלים יותר מכל האומות, כמא"כ פ' אחרי כמעשה ארץ מצרים אשר ישפחם זה לא תשעו וגו', ולד שדור ישראל ציינים שפיעו ממעשיהם הרעים ודרכיהם המקולקלים על ישראל, וכמבואר בזכ"ק הנ"ל, שבידו מתקדמים להם ולמדו מתועבותיהם, להקריב זבחים לשעירים, וע"ז שחטאו ישראל התגבר עליהם מאד עול הגלות והשעבוד. וזאת טוהת הד"ק כי חילו לא היו ישראל נהגים מלחם המצריים היחה מתקיימת גזרת הגלות והשעבוד בארץ אחרת, שאין יושבי גרושים ומקולקלים כמצרים, ולא היה קשה עליהם כ"כ עול הגלות.

דיוצא מה, כי אף שמהד גיסא לכאורה יא"ה ממכירת יוסף עושה לישראל, כי למחיה שלחו אלקיס להחיות עם רב, אך מאידך גיסא ע"י שבעו ישראל מלחם המצריים, הוכרחו להשאר בגלות במצרים, ולמדו ממעשיהם הרעים, וע"ז כי נמשך עליהם שעבוד קשה ועבודות פרך, וא"כ נמצא כי מאד זה תחשב מכירת יוסף לשבטים כחטא בפועל, שבהי ע"י שנמכר יוסף למצרים, חן ופרנס את ישראל מלחמם, נגזרה גזרה שישחטו ישראל למצרים, ולמדו ממעשיהם הרעים לחזות לשעירים, והיינו טעמא שבעו ישראל לרות רבות ועונשים קשים על חטא מכירת יוסף, כי בסיוע מכירתו נתקלקלו ישראל במצרים.

ועפ"י זה יבואר דברי החזקת הכנים אחס ים בידכם תחלה וישחטו שעיר עזים ובסוף עשו להם עגל מסכה, דשייכי להדידו חטא מכירת יוסף עם מעשה העגל, לפי מה שנחבזר כי ע"י שלמדו ישראל ממעשה המצריים חזתו לשעירים, נודע למפרע כי השבטים כקדושים חטאו במכירת יוסף, שבהי מכירתו גרמה

אזיכס בשעיר עזים, להורות כי לא יוסיפו להחליף ברמאות, להקריב קרבן לכפר על חטאותיהם, ולגם לא יכון עמם. אלא מתחלה ישימו אל לבם לעשות מעשים בכוונה שלמה ונתיבה, ואין ברוחם רמייה, ואז יתקבל קרבנם לרצון לפני אדון כל.

ובזה מצוה מה שאמר להם משה אותו יחיי' העבירו מלצבם ותהיו כלכם ביראה אחת וכו' לשרת לפני המקום, נחזון בזה להורות בלצב על היחיי' המדבר על לבם להחליף בערמוניות ובנכלים, הוא אותו יחיי' הידוע שבכשלים לרמות את יעקב אזיכס בשמיטת שעיר עזים, אשר על כן בא שעיר העזים לכפר בעד חטא זה, וכאשר יעבירו מלצם ילך זה, ולא יוסיפו להלך בערמה ובנכלים, אזי יהיו כלם בענה אחת לשרת לפני המקום ב'ה, ונראה להם קרבנם לכפר על עוונותיהם.

*

עוד י"ל דרשתי ה"ח' אחס ים בידכם תחלה ויש בידכם בסוף וכו' בתחלה וישחטו שעיר עזים בסוף עשו להם עגל מסכה משא"כ אהרן אין בידו אלא בסוף. וי"ב שברי גס שצט לוי היה במכירת יוסף, ומדוע אין אהרן לריך כפרה עליו. ועוד י"ד שהמדרש מכנה חטא מכירת יוסף ומעשה העגל תחלה וסוף וללאורר אין שייך לומר כן אלא בשני דברים שיש ביניהם שייכות, משא"כ הכא לא קרב זה לא כלל, ומה שייך לומר עליהם תחלה וסוף.

וגר'ה דהיה השלח"ק כתב לבאר עמם השבטים הקדושים שלו את יוסף למיתא כמורד במלכות, כי יהודה מלך באחיו, ויוסף גילה להם בתלומותיו כי עתיד הוא להיות מלך עליהם, וא"כ הריכו מורד במלכות בית דוד וחייב מיתא. אמנם יוסף נכח למרחוק כי בטנם צוה ה' הוואל מצית דוד, עתיד לעמוד להם משיח בנינו, הוא משיח בן יוסף, והשבטים הקדושים לא ראו זאת, ולצבם לא כן יתשוב, על כן שנאו אותו ולא יכלו דברו לשלום.

היוצא מה כי סבת המכירה הייתה, לפי שהשבטים הקדושים שנאו את יוסף ונתקנאו בו, על שגילה להם כי עתיד למלוך עליהם. והנה ידוע מה

(ב) **עוד** י"ל מה דנקט שהביאו ישראל כפרה על מה שרמנו את יעקב אזיכס, לשחוט שעיר עזים ולעבול את הכחונת בדם, ולא הזכיר עיקר החטא שהוא המכירה.

(ג) **ויאמר** משה זה הדבר אשר זכר ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה'. בילקוט אמר להם משה ישראל אותו יחיי' העבירו מלצבם ותהיו כלכם ביראה אחת ובענה אחת לשרת לפני המקום וכו'. וי"ב אל מה ירמוז באמרם אותו היחיי', דמשמע שהוא מזכיר ובה על הסתם הי"ר הידועה, ולא מודע על מה נחזון בדבריו.

וגר'ה כי הנה בחטא מכירת יוסף היו שני ענינים נפרדים, האחד עמם המכירה, שחטאו על מוכרם בכסף לדיק ואציון בעבור נעלים, ובאחר חטא אמנם היו ראשי המדברים שמעון ולוי. אמנם עוד פגם היה במעשה ההוא, שרמנו את יעקב אזיכס לעבול את הכחונת בדם השעיר ואמרם ערוך עורף יוסף, וחטא זה עיקרו מתיחס על שם יהודה, וכדאיתא במד"ר פ' וישב (פס"ה ו"א) אמר הקב"ה ליהודה אתה רמית באבין בגדי עזים חייך שתמר מרמה כך בגדי עזים ע"כ. הרי כי עוון זה נקרא ע"ש יהודה, ולפיכך היה אהרן מנוקה מעוון זה, כי לא היה שצטו ברמאות זו.

ועפ"י זה נצא אל הביאור כי הנה צעת שהוקם המשכן הקריבו ישראל קרבות לכפר על עוונותיהם לפני ה'. אמנם לא שמיטת הקרבן והקריבתו הם עיקר הכפרה, כי אין חפץ לה' בקרבן, אם לב האדם לא נכנע בקרבנו, ועוד עומאחו בו, אלא חלית הקרבן הוא ששים אל לבו את אשר חטא, ויתבונן כי כל הנעשה בצבהמה זו היה ראוי להיות נעשה בו, אלא שמחסידי הצורה עליו נתן את הבבהמה תחתינו, וע"י כך יהיה לבו נשבר בקרבנו, ולא ישוב לבסוף עוד. ולאחז הזכיר משה את ישראל כי צעת הקריבם את קרבנם תהי' מתשכחם שלמה ורמייה לה', כי בלא זאת מה צצט במעשה הקרבן, בעוד שהוא רמאי הפושט טלפיו להראות כי נוחם על הרעה אשר עשה, ומביא קרבנו לה' על חטאיו, ולבו מלא מתשכחות עמל ואון. ולפיכך נצטו להקריב שעיר עזים לכפר על אשר רמנו את

באופן אחר גליף דברי הח"כ ה"ל אחס ים צידכם תחלה וסוף וכו' תחלה וישמעו שיער עזים ובסוף עשו להם עגל מסכה משא"כ אהרן ים צידו בסוף ואין צידו תחלה. והקשו המפרשים ז"ל שברי גם לוי היה צמירות יוסף, ולא עוד שיהי עיקר צמירתו, כמ"ש רש"י ז"ל עה"פ שמעון ולוי אחים, וא"כ נוגע הפגם גם לאהרן, ומדוע קאמר שאהרן אין צידו חטא מכירת יוסף.

צ עוד הקשה הכלי יקר ז"ל שלא ידע לומר תחלה וסוף אלא על ענין אחד, או שני ענינים דשייכי להדיד, אבל מה שייכות ים צון חטא מכירת יוסף למעשה העגל שקרא להם תחלה וסוף.

ג במדרש ילקוט עה"פ זה הדבר וגו' אותו יח"כ העצירו מלצבכם וכו' וי"צ.

ונראה דהנה ידוע שחייב כל איש ישראל לאחד בקרבן שני מדות חשובות ועולות, אשר לכאורה הם נראות כפניות זו מזו. מאד אחד עליו לדבק במצות ואכילה לרעך כמוד, ולהיות אוהב שלום ורודף שלום בכל לבו ונפשו, ויחקר עם חצירו באהבה אהבה וריעות, ויחבר מאד מלעורר ולהלית את שנאה ומחלוקת, וציווה ים להזכר משנאת חנם, שהחריבה בית מקדשינו ועדיין היא מרקדת ציינו צעור"כ. אמנם מאידך גיסא צריך האדם לאחוז גם צמדת השנאה, כי אף שמדת האהבה, והשלום היא מדת חשובה מאד, מ"מ לא בכל עת ובכל מקום יכול האדם להחזיק בה, כי אין שייך ענין אהבה רעים אלא בישראל שומרי תורה ומצוות, יראי ה' וחוששי שמו, שאותם צריך לאהוב בכל לב ונפש, ולעומת זאת צריך לשנוא את המינים האפיקורסים מהרסי הדת ולהתקוטע עמכם כמאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קל"ט) הלא משנאיד ה' השנא ובתקוממיה אתקוטע וגו'. (ועי' דברינו באורך פ' ויקהל עמוד שצ"ג) וכ"כ האה"ה בק' פ' קדושים על מאה"כ לא חשנא את אחיד בלבדך וגו' לא תקום ולא חטור את בני עמך והאבה לרעך כמוד וי"ל. ונתחכם ה' ללוות צענין הכובת ישראל זה עם זה וכו', ודקדק לומר אחיד, עמך, לומר שאין מאיז אלא על אנשים שעושים **תורה** עמך, אבל שוגאי ה' בגון המומרים

שכתבו המפרשים ז"ל כי ישראל לא נתכוונו במעשה העגל לע"ז, אלא לפי שהרע להם השקן דמות מעטו של משה פורחה באויר הרקיע, והמעשה אוחס לחשוב כי משה מת, בקשו למנות להם מנהיג אחר במקומו של משה. אמנם אהרן לא חפץ למנות להם מנהיג אחר במקום משה, כמו שכתבו בעלי החוספות כי לשם שמים נתכוון אמר אם אומר להם כלל או נחשון יח"י ראש עליכם אם ימליכוהו עליהם וצדוהו משה יורידוהו מגדולתו תרבה קטעה ציוניהם ויבואו לירי שפיכות דמים וכו', ואם אומר אני אה"י ראש עליכם שמה יקשה צעני משה, אעסוקם בדברים שאין צבם ממע עד שיצא משה וכו' עכ"ל ז"ל.

מבואר מה כי אהרן לש"ש נתכוון וצטר לעשות להם עגל מסכה מאשר להכניס ציוניהם שנאה ומחלוקת, כי ידע אשר בסופו של דבר יצא משה ויתעצל העגל עד בלי השאיר לו שריד, מה שאין כן אם תצטר צם אף המחלוקת, תולאותיה מי יסורנו. ובזכות מפעל הכוונ אשר עשה אהרן שזמנע איבה ותחרות בין ישראל נתכפר לו הפגם הנוגע אליו מחטא מכירת יוסף, שסבת החטא ההוא הייתה קנאת איש מרעבו, שנתקנאו השצנים במלכותו של יוסף, וישנאו אותו. אמנם ישראל שחצו למנות להם מנהיג במקום משה, ולא השגיחו שעלול ללמות מדבר זה פירוד ומחלוקת, ע"י שותמנה אחר למנהיג במקום משה, נמצא כי לא זו בלבד שלא חיקו את חטא מכירת יוסף, אלא שהמשיכו עדיין במחלוקת ובשנאה, בזה שחצו להם מנהיג אחר במקומו של משה. ונבואר היעב מה דאיתא בתורה כהנים אחס ים צידכם תחלה וסוף, כי מעשה העגל וחטא מכירת יוסף שייכי להדיד, ועם אחד להם, הוא זרע הפירוד והמחלוקת בקרב ישראל. דכשם שמכירת יוסף הייתה סבתה שנאה האחים אליו וקנאתם בו, כן במעשה העגל לא חשו ישראל ללכות אף המחלוקת, וציקשו למנות להם מנהיג אחר במקום משה. ולפיכך על ישראל להביא קרבן על מעשה העגל, וגם על חטא מכירת יוסף, ולא כן אהרן שחיקן פגם מכירת יוסף מכל וכל ע"י שטמד כנגדו, ולא ראה למנות מנהיג במקומו של משה מחשש איבה ומחלוקת, ולפיכך אין צידו אלא בסוף, הוא מעשה העגל בלבד, ודי לו בשעיר לחטאה.

זכות שלא היה זכולתו להתגבר על עצמו, שהרי מלאך בעליל שלח ממחמתו עצמו הוא עושה כן, כי חילו היה בעצמו רק לב לא היה מרשיע מעשה הלזיקים, ואילו היה בעצמו אכזרי וקשה לב, מדוע הוא מלדיק מעשה הרשעים, אלא ודאי שהוא עושה כן ללד היותו חלק רע גמור, ועצב הרע לשמוח את הטוב שנאת מות, בלי שום ספק וטעם. וכמ"ש בהכ"ח הקדוש פ' קרח ע"פ"י אל חפן אל מנחתם וגו' ח"ל, שבתלל משרע"י לפני הקב"ה ואמר טעם מספיק לחייבם לא חומר אחד מהם נשאתי וכו' ולא ברעויותי את אחד מהם פירות מימי לא עשיתי להם רעם שתמשך להם שנאת עמי מסבתה וכו' מעתה חין סבה לשנאתם וחשדם בשום אופן ואין זה אלא ללד היותם חלק רע גמור ועצב הרע לשמוח הטוב שנאת עוז בעצמית בלא ספק וכו' ע"כ.

וזה פירוש הכתוב מלדיק רשע ומרשיע לדיק, כלומר שהוא אומר צידו שני המדות הרעות גם יחד, על כן חושבת ה' גם שניהם, פירוש ללד שיש צידו שניהם גם יחד, דלילו היתה צידו רק אחת משניהם, לא היה שנאו ומחועב כל כך בעיני המקום, כי יש למר טעמו מושבו לך, ואין ללל ידו להתגבר עליו.

ועתה נבא לביאור דברי הכ"ח דכנה מדתו של אהרן הכהן היה אהב שלום ורודף שלום כהר"ל (באר"י פ"ב) וכמו שפירש"י ז"ל צ"י חקת עכ"פ ויבדו את אהרן שלוש יום כל בית ישראל, האנשים והנשים לפי שהיה אהרן רודף שלום ומטיל אהבה בין בעלי מריבה ובין איש לאשתו ע"כ. וזה ברור שאף שהגדיל אהרן מלד לעשות צדמת האהבה והשלום, אעפ"י לא היה נהג בלל לגבי ירמי ה', אלא לא להלדיק רשע ח"י אמנם יתכן כי ע"י שהיה אהרן שלם כ"כ צדמת השלום, למדו ממנו רבים לעשות כמעשהו, וללחח צדמת השלום. אך דא עקא שלא ידעו למדוד בפלם שכלם מחי העת והעונה לקרב מלד השלום, ומחי עת לרחוק ממנה, ובגדישו את הסאכ להשתמש צדמה זו גם להלדיק את הרשעים.

ועפ"י זה פרשתי מ"ש רש"י ז"ל צ"י חקת עכ"פ ויאמר ה' וגו' על גבול ארץ אדום לאמר ואסף אהרן וגו' מגיד שמעתי שנתחברו כהן להתקרב

והאפיקורסים, אסור לאהב אותם, ואדרבה לר"ך ללנאותם כאומרו הלל משנאך ה' אשנא, עכ"ל. וראה גם מה שכתב האלשיך הקדוש פרשת קרח עכ"פ ויאמר וגו' אם כמות כל האדם וגו' ח"ל בלא כמו זר נחשב, איה רחמנות הרב אשר למשה, בעומד בפרץ חמיד להביע חמה, ועתה לא די שלא ביקש רחמים, כי"ל אדרבה נכפך לאויב וכו'. אך כנה חולי כפירה במשרע"י בנצואתו מרק בקרת, והיה מתחיל להתפשט בישראל, והנה אם היה ח"י מתפשט בישראל היה כולם ח"י וכו', ע"כ אמר משה חין בעולם רחמים גדולים מהכרת את קרח וחזיריו, כי מיתתם היא חיות כל ישראל, נכריתם מיד טרם ועלה הנגע על כלל וכו' עכ"ל.

והיוצא מדברים אלו שחייב האדם לתפוס בשני המדות גם יחד לאהב את הלזיקים ולשנוא את הרשעים, וכו' לאחדים צידו, ודבר זה הוא מתנגד אל הטבע, כי מחד גיסא הוא מעב עצמו לאהב את הלזיקים, ואף עפ"י טעמו נוטה אל האהבה, הוא שונא את הרשעים משנאו ה' נגד טעמו.

ונראה לפרש על פי זה מאמר הכתוב (משלי י"ז) מלדיק רשע ומרשיע לדיק חושבת ה' גם שניהם. ויל"ד דלומרו גם שניהם הרי הוא כמיוותר. אך הכוונה דכנה יש אדם אשר בעצמו הוא רק לב, ולא נחנ לצו להרשיע שום אדם, אלא חמיד הוא מלא ללמוד זכות, ומלדיק גם את מעשה הרשעים. והגם שצבירה גדולה צידו שהוא מלדיק רשע, מ"מ יש למלד קלח ללמוד זכות עליו, בעבור שהוא מלדיק גם את הלזיקים, וזאת הוכחה שמה שהוא מלדיק רשע, הוא ממחמת רכות טבעו, ולא בעבור שמעשה הרשעים עובים וישרים צעיונו. ולעומת זאת נמלא אדם אשר בעצמו הוא אכזרי וקשה לב, ועצבו מטבול להרשיע מעשה הכל, והרי הוא מרשיע מעשה הרשעים, וגם מעשה הלזיקים רע צעיונו, ואף שצבירה גדולה צידו להרשיע לדיק, מ"מ י"ל כי לא יכול להתגבר על רע לבו ואכזריותו.

אמנם האיש אשר מתגבר בשני המדות הרעות גם יחד, מחד גיסא הוא מלדיק את הרשעים, וללדיק גיסא הוא מרשיע את הלזיק, א"כ חין עליו ללמוד

לעשוי הרשע נפרצו מעשיכם וחסרו כלדיק כזה וכן
 הביאו חמר ליהושפט בהתחברך עם אחיזו פרץ ה'
 את מעשיך (ד"ר כ.) ע"כ. ולכאורז למח פגעה מדה
 הדין דוקא באהרן בעוון ההחזרת לעשו הרשע. ועל
 פי מה שנתבאר אפ"ל כי לפי שלמדו בני ישראל מאהרן
 להחזיק במדת השלום, ומתוך כך יאל להם מעשול
 וטעות, שלא ידעו להבחין בין ההתחברות עם כלדיקים
 לבין ההתחברות לרשעים, על כן כאשר נתחברו להתחבר
 לעשוי הרשע פגעה מדה הדין באהרן, אף שלאחרן לא
 נחשב זאת לחטא, שהרי הוא לא נבד במדה זו אלא
 להתחבר עם ירמיה', מ"מ כיון שבני ישראל למדו
 מזה או מאהרן, וסגנו נבד, נגע הפגם גם אליו, והחמר
 מהם כלדיק הזה.

ובדרך זה נ"ל מאה"כ בפרשתה הדין ויחמר משח
 אל אהרן קרב אל המזבח ועשה את חטאתך ואת
 עולתך וכפר בעדך ובעד העם ועשה את קרבן העם
 וכפר בעדם וגו'. ויל"ד מה נורף היה שקרבן אהרן
 יכפר בעד העם, והרי הם הביאו קרבן לכפר בעדם,
 כדכתיב ועשה את קרבן העם וכפר בעדם, ולדרכיו
 ח"ש כי אהרן הכהן בעצמו לא היה זקוק לכפרה,
 שהרי כוונתו היתה לשמים במעשה העגל, כדאיתא
 במדרש שאמר מוטב יתלה הכרחו כי ולא בישאל.
 אלא שהיה נריך כפרה על מה שגשלו ישראל להתחבר
 אל הע"ר שעשו את העגל, והתחברות זו נגרמה להם
 ע"י שלמדו מדה השלום מאהרן, ולכן הביע הפגם גם
 אליו והנורף לכפרה, וז"ל הכתוב וכפר בעדך ובעד
 העם, כלומר טעם שאתה נריך קרבן לכפר בעדך,
 הוא לז שנגע אליך חטא העם, שגשלו בהתחברות
 עם הרשעים, אצל אהרן מלך עמנו היה שלם ונקי
 מכל חטא ועוון, כי לא השתמש במדת השלום אלא
 להתחבר עם ירמיה'.

ועפ"י כל האמור יתבאר דברי הח"כ שישאל ים
 בידם תחלה וסוף, דכיוון חטא מכירת יוסף
 ומעשה העגל, משא"כ אהרן אין בידו אלא מעשה
 העגל ולא חטא מכירת יוסף. דהנה השאלה ששאלו
 אחי יוסף אותו היתה הסבה שהביאה למכירתו,
 כדכתיב וישאלו אותו ולא יכלו דברו לשלום, ואף
 שהש"ת סבב כן, כדי שירדו ישראל למלכים, כמבואר

ובדרך זו נלך לבאר דברי הילקוט אותו ה"כ
 העבירו מלכצכם. דהנה המשכן בא לכפר על
 חטא העגל, ועל כן כאשר הוקם המשכן, והולירו ישראל
 לעשות תשובה על חטא העגל, שנגרם ע"י ההתחברות
 לערצ רב, הולירו בראש וראשונה להתרחק מן הרשעים
 והע"ר, וז"ל דברי הכתוב זה הדבר אשר לזה ה'
 חטא, כלומר לתקן פגם מעשה העגל ולהתרחק מן
 הרשעים, וע"י כן וירא עליהם כבוד ה'.

ברם היה מקום למחשן פן ואלו ע"י שיאחזו בכל
 כוחם במדת השנאה וההתרחקות מן הרשעים,
 יבוא לידו פירוד גם בין עובדי ה', אשר גם זה הוא
 עוון חמור מאוד, כעוון ההתחברות אל הרשעים, כי
 בדבר זה אין שייך מה שאמרו בשאר המדות, שרריך
 האדם לפרוש עצמו מל"ע שערי היתר כדי שלא יכשל
 בשער אחד של איסור, אלא חייב האדם לאחז שתי
 המדות בידו, להשתמש במדת האהבה וההתחברות
 עם ירמיה', ונגד הרשעים יאחז דרכו במדת השנאה.
 וכמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה ע"כ (משלי
 י"ז) מלך וסוף וכו' לזה ח"ש לפי מכללו, כי כשם

חוטא נפגמים ענפי הקדושה השייכים לגשמחו ולפי גודל החטא כן יגדל הפגם ובראש וראשונה נפגם הענף ענמו שבו פעל און ואם חטאו גדול יותר יפגם גם שורש הענף שממנו הוא צא שהם אבותיו ואם הפגם גדול כ"כ שהגיע עד שורש האלון שממנו מקור מתחבתו אין לו תקנה ונעקר שורשו מעיקרו, עתה"ד עיי"ש בצורך. ועפ"י דבריו הקדושים פירש ק"י זל"ה בצפון חפלה למשח דברי הכתוב (תהלים מ"ט) חנא עד דור אבותיו עד נח לא יראו אור, ר"ל אם רעחס חנא עד שרשם צהצחות ודיינו דור אחר דור עד האצות וכחמדם ז"ל (צרכות ט"ז ע"ב) אין קורין אצות אלא לשלשה, עד נח לא יראו אור, דכל זמן שלא הגיעה הפגיעה עד שרשם צהצחות שהם עיקר האלון אינו נכרת לנח, משא"כ אם מגיע עד שם, עכ"ד הקדושים ז"ל.

והנה אם עד כדי כך מגיע כח החטא לפגום עד השרש, א"כ מרובם מדק טובה ממדת פורעניות, וודאי שגדול הוא כח החשוכה ולפי גודל מדרגת החשוכה יריב גדול החיזוק הנומש על ידו. וכשם שהחטא פוגם עד שורש האלון שממנו ילא, כך גם לא רק אליו בלבד מועלת החשוכה, אלא שהחיזוק נוגע גם לפגם המגיע אליו מחטא אשר חטא שורש הענף שממנו ילא.

והנה אחרן הכהן היה ראש ומקור לבעלי תשובות, כאשר הכתוב מעיד עליו (מלאכי ב') ורבים השיב מעון, וגם ע"י שהוא היה המקריב את קרבנות ישראל, ועיקר תועלת הקרבן היא התשובה, ודאי הוא שעשה תשובה כהגון על כל פגם, ותשובתו הייתה גדולה כ"כ שהגיעה עד השורש שממנו ילא, וכועילת לתקן הפגם הנוגע אליו מחטא מכירת יוסף, שגם לוי היה אחם עמם במכירתו. דרם אף שכ"כ גדולה הייתה מעלת התשובה של אחרן קדוש ה', אעפ"י לא כועילת לתקן לגמרי את הפגם המגיע אליו מחטא העגל, וכגם שכי' צות ויכלם מאד על העגל אשר עשה, וחזר בתשובה על כך, מ"מ לא היה יכול לעשות תשובה שלמה על כך, שהרי הסבה שהציאות לעשות העגל מצוורת צמד"ר פ' לו (פ"י) ובילקוט פ' תשא (פליצ) וירא אחרן מה ראח אמר אחרן רחם צוים הם אותו הסרחן ונחלם צכן

שהמלך הוא מצחן למכות הכסף, וככור הוא המצחן לעי' הרכב, כן המצחן למכות האדם, לדעת אם לדיק הוא או רשע הוא לפי מהללו, כלומר למי הוא מהלל ומעשי מי ישרו צנינו, כי אם הוא משבח את מעשי הדיקים הרי הוא כמחוס, ובהיפך צדיק, ע"כ. ועל כן כדי שלא יכשלו ישראל לעשות אחר מדת השנאה להשתמש צה גם נגד יראי ה', אמר להן משח אותו הירכ"ר העגל להתבצר עליכם, ע"י שהקיימו דברי ה', לחזור בתשובה על מעשה העגל ולהתרחק מן הרשעים, העצירו מלצבכם, אלא תהיו כלכם ציראם אחת וצפאם אחת לשרת לפני המקום, פירוש שחייב אחדות וכתחברות בין עופדי ה'. ועל כן מסיים הילקוט ומפני מה כלומר למע הוא מחזיר כל כך על התחברות בין הדיקים על כן אמר כי ה' אלוקים הוא וגו', וככוונה ע"ד שפירש"י ז"ל צ' צרכה עכ"כ ויהי ביטורון מלך צהתאסף ראשי עם צהתאספם יחד צאגורה אחת ושלום ציינים הוא מלכם ולא כשיש מחלוקת ציינים, ע"כ. ועל כן הוא מחזיר על התחברות בין יראי ה', כדי שיקראם שם מלכותו עליהם צכיותם צאחדות.

*

עוד יאמר לבאר כוונת הכו"כ אחם יש צידכם תחלה וסוף אחרן יש צידו צסוף ואין צידו תחלה. וקשה שארי גם שצטו של אחרן היה צמכירת יוסף, ולא עוד אלא שכי' עיקר צמכירה.

ו"אמר משח אל אחרן קרב אל המצח ופשה את תמלחך ואת שולחך וגו'. פירש"י ז"ל שכי' אחרן צות וירא לגשת אמר לו משח למח אחך צות לכך צמחרת, יש להקשות שהרי כיון שכי' אחרן צות וירא, מסתמא היחה לו סבה ועטם לצושחו וליראתו, וא"כ איך הפיג משח פחדו וצמח הסיר צושחו ממנו, צאמרו לו לכך צמחרת, ומה צכך צצמחר מ"מ עטמו ונימוקו עמו, וירא ומחצייט הוא לגשת אל הקדוש לשרת ולבקטרי.

וגראה לבאר הענין צכקדם דברי האכ"ה הקדוש צריש פרשח קרת, ותוכן דבריו כי כאשר האדם

מתחירא ממנו. וכתב הרמב"ן ז"ל על דברי ח"כ כ"ל ח"ל ועטס זכ כי בעצור שביח אכרן קדוש ב' ואין בנפשו חטא זולתי מעשה העגל היח החטא הכוא קצוב לו במחשבתו וכו' וביח דמה לו כאלו זורח העגל שם מעכב בכפרותיו וכו'. ואחרים מפרשים שביח השטן מראה לו כן, וכו', ע"כ.

וכבר אמרתי כי מכאן יש ללמוד גדול כח השטן לשמות עיני האדם, כי בידו להתעורר אפילו אדם גדול כאכרן, ולהראות לו דבר שאינו אמת, כדי להרחיקו מעבודת ה'. כמבואר בח"כ שלא היה על המחצת חבית שור, אלא שהשטן הראה לו דמות שור, כדי לבלבל מחשבתו, ולמנועו מלהקריב קרבן ה'. וכן מצינו שאמרו ז"ל שחטו ישראל אחר העגל, לפי שהראה להם השטן דמותו של משה במעב, וחשבו כי מת משה. הרי שצדו להראות שקר גמור כדי לסמוך את עיני האדם.

בחזון לעניינו כי סבת יראה אכרן היח מחמת שראה דמות זורח שור על המחצת, ומכר בחטא העגל, ולכן השיב לו משה למח אהה בוש לכך נבחרת. ויתבאר עפ"י דא"י במד"ר פ' לו יורא אכרן מה ראה אמר מוטב שיתלה הסרחון בי וכו' אבא בר יודן בשם ר' אבא משל לבן מלכים שנחגאח לבו עליו ולקח את הסיף לחתוך את אביו ח"ל פדגוגו אל תיגע עמך תן לי ואני חותך ה"ן המלך עליו אמר לו יודע אני להיכן היחא כוונתך מוטב שיתלה הסרחון כך ולא בצני חייד מן פלעין שלי לית את זייט ומוחיר פתורי את אכיל וכו' (מפלעין שלי לא חזו ומוחיר שולתי שוירי מאכלי אהה תאכל) כך מן פלעין שלי לית את זייט וכו' ח"ל חייד שמכל שבעו של לוי לא נבחר לכבוש גדולה אלא אהה, ע"כ. נמצא כי לפי שעשה אכרן את העגל כדי לתלות הסרחון בו ולא בישראל, על כן נבחר להיות כהן גדול, וזאת היחא תשובה משה אליו לכך נבחרת כי דבר זה בעצמו שאתה בוש ויורא ממנו, דהיינו חבית העגל שאתה רואה על המחצת, היא סבת בחירתך.

*

באופן אחר אפ"ל דברי רש"י ז"ל שביח אכרן בוש יורא לגשת ח"ל משה וכו' לכך נבחרת, דהנה היחא כח"כ שביח אכרן רואה על המחצת כחבית שור והיה

מוטב שיתלה הסרחון בי ולא בישראל וכו', ע"כ וזוין שכוונת אכרן היחא לעובד, להסיר חרון אף מישראל, לא היחא תשובתו שלמה על מעשה, שביח לא היה יכול להתחרט בתרעט גמור על מעשה, דגם עתה היה צוחר לתלות הסרחון בו ולא בישראל.

היוצא מזה כי אכרן לא היה זקוק לנפטר על חטא מכירת יוסף, כי הועילה תשובתו לתקן הפגם בנוגע אליו מחטא זה, משא"כ ישראל לא חיקנו עדיין הפגם הנוגע לשמחת מחטא מכירת יוסף, ולפי ששטן תשובה אכל לא גדלה מעלת תשובתו עד כדי כך, שיתוקן הפגם הבא משרש, אמנם על מעשה העגל ה' גם אכרן לריך כפרה. וזאת אפ"ל כוונת הח"כ אחס יש צידכם תחלה וסוף יש צידכם בתחלה וישחטו שער עזים ויש צידכם בסוף עשו להם עגל מסכה, כי עדיין היה צידם הפגם מחטא מכירת יוסף, לפי שלא היחא תשובתו גדולה כ"כ, שיתוקן הפגם הכוא, וביח צידם גם פגם חטא העגל. משא"כ אכרן יש צידו בסוף, היינו פגם העגל, שלא עשה על כך תשובה שלמה כראוי, לפי שכוונתו היחא לשמים להסיר אשמה מישראל. אכל אין צידו בתחלה, כי מנוקה הוא מעון מכירת יוסף, שביח הועילה תשובתו לתקן הפגם הנגיע אליו מחטא זה כמבואר.

ונראה לי להעמיס כוונה בדברי הכתוב ורבים השיב מעון, עפ"י מה שאמרו ז"ל (ע"ז ד' ע"ב) לא ה' דוד ראו לאותו מעשה (דבר שבט) ולא היו ישראל ראוי לאותו מעשה (חטא העגל) וכו', אלא למח עשו לומר לך שאם חטא יחיד אומרים לו כלך אלא יחיד שעשה תשובה אף אהה עשה תשובה אם חוטאים צבור אומרים להם לכו אלא צבור ואריכא דאי אשמעינן יחיד משום דלת מפרסם חטאיה אכל צבור דמפרסם חטאיהו אימא לא וכו' ע"כ. ע"כ ע"י חטא העגל יראה הוראה שמועלת תשובה גם לרבים. וזאת כוונת הכתוב ורבים השיב מעון, כלומר ע"י שעשה העגל וחזרו ישראל בתשובה על כך, נודע שמועלת תשובה גם לחטא רבים.

ועתה נבא לבאר מה שפירש"י ז"ל שביח אכרן בוש יורא לגשת ח"ל משה וכו' לכך נבחרת, דהנה היחא כח"כ שביח אכרן רואה על המחצת כחבית שור והיה

שחמת נכון הדבר כי לעת"ל יהיו כלבים, מים גם אחת תשאר במעמדך, ותשמש כהכנה גדולה לעתיד לבא, כשם שאתה עומד ומשמש במשכן, דקו"ל מעלין בקדש ואין מורידין, וז"ש לו לכך נבחרת כלומר שחשמת כה"ג גם לעת"ל, ואין לך סבב להכחישה, שכרי לא תפסק הכהונה ממך גם לעת"ל.

*

וַיֹּאמֶר משה זה הדבר אשר טוב ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה', ז"כ שלא ביאר הכתוב מה הוא הדבר אשר טוב ה' לעשות, ולא בא הכתוב לפתור חלל לפניה.

(ב) **במדבר** ילקוט עכ"פ זה הדבר איתא אמר לכן משה לישראל אותו יזה"ר העבירו מלצבכם ותחיו כלכם ציראח אחת ובעלה אחת לשבת לפני המוקד כשם שהוא יחידיו בעולם כך תהא עבודתכם מיוחדת לפניו שנא' (דברים י) ומלתם את ערלת לבבכם וגו' מפני מה כי ה' חלקיכם הוא חלקי האלקים וגו' עשיתם כך וירא אליכם כבוד ה', עכ"ל. ודברי הילקוט תמובים, חדא איך נשמע דקרא זו שנעשו להסיר הית"ר מלגם מקרא דזה הדבר, דלכאורח אין לזה רמז ורמזיה כלל בכתוב, גם ז"כ מה שאמר אותו הית"ר, דמשמע כי מלמד מה שצריך להבאר מפייתיו הית"ר הידועים, עוד בא להבאר מהתגברות הית"ר שהתחדשה בצאות זמן, ולא נודע אל מה כוונתו.

וַנִּרְאֶה לבאר הענין בהקדם מאה"כ (ויקרא י) ויאמר משה לאהרן הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש וגו'. ופירש"י ויבין דבר וועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי (שמות כ) אל חקרי כבודי חלל במכובדי חלל משה לאהרן אהרן אחי יודע כייתי שיתקדש הבית במיוחדיו של מקום והייתי סבור או כי אז כך עכשיו אני רואה שהם (נדב ואזיכוא) גדולים ממני וממך, עכ"ל. וצריך ביאור דבשלמא מה שנתקדש שמו של הקב"ה ע"י מיתת נדב ואזיכוא מוכן שפיר, דע"י שהקב"ה עושה משפט צדדיקים מתקדש ומתוירא שמו, כי רואים שאין משוא פנים לפניו, חלל במה נתקדש הבית ע"י מיתת נדב ואזיכוא.

וַאֲפֹשֵׁר לומר דהכא הכניא ירמיה (פ"ז) הוכיח את ישראל ואת צבאם וצבאם נחמתי להם אל דברי השקר לאמר היכל

ולכאורח קשה דכיון שביח צוה ודאי שביח לו סבב לבשרתו, ובמה חדל מליצות באמור לו משה לך נבחרת, סוף כל סוף טעמו ונמנעו עמו וצוהה חכמה פניו.

וַנִּרְאֶה בהקדם מה שפרשנו (עין בדברנו לעיל פ' תזבח עמוד רע"ז) הלא דאי' צמד"ר (שמו"ר פל"ז ד') עכ"כ ואחרי הקרב חליך את אהרן אחיך הכ"ד לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי (תכלים קי"ט) כשאמר הקב"ה למשה ואחרי הקרב חליך וגו' הרע לו חלל תורה היחיד לי ונתתיו לך, עכ"כ. וכו' חלל דהלא מלאז ומעולם היו שמתים חיים בגדולת אחיו, ומדוע הרע למשה כאשר אמר לו הקב"ה כי אהרן ישמש כהונה גדולה. גם מה השיבו הקב"ה להפיכ דעתו, באמור לו תורה היחיד לי ונתתיו לך. ופירשתי עפ"י הידוע מדברי הארז"ל כי לעתיד יהיו כלבים, כהנים, ואז היחיד טענתו של קרא שסבר כי כבר הגיע זמן עולם החיקון והכהונה שייכת אליו.

וַעֲפֹ"י זה מוצן כי לער גדול נאטער משה בשעה שאמר לו הקב"ה ואחרי הקרב חליך את אהרן אחיך, ולא שברע לו ח"ו על גדולת אהרן, כי לא יתכן לומר כזאת על משה רבינו ע"ה העניו מכל האדם, שלא מלאה מקום בקרבו פחיתות הקנאה השוכנת בלבוש בני אדם, חלל לערו היחיד על אשר לא יזכו ישראל עדיין אל החיקון השלם, וילכו צבולה אחר גולה, ויסבלו לרות רבות ורעות. ועל זאת היחיד דוב לבו, כי ראה שכל המלאך אליו יגיעו ישראל באחרית הימים, וירע למשה בעבורם, כי איך יזכו להבאגל ממון שפלות נוראה זו, ועל כך השיב לו הקב"ה, כי כח התורה הקדושה שקבלו ישראל, תעמוד להם למגן ולמחסה בכל זמן ועידן, ובזכות התורה ילאו ישראל מן הגלות, בשפל המלך זו יהיו מתוירים.

וַבִּדְרֹךְ זה יתבאר טעם שביח אהרן מתצוים לגשת אל המזבח, כי ידע אהרן שפאשר יהי' עולם החיקון עתידים כלבים להיות כהנים, ואז היחיד סבת צושתו, כי אין הוא ראוי להיות כהן כי אם צבורי, ולעמוד ידחה מכהונתו, וזה מורה על שאין הוא בשלמות הראוי, וא"כ במה נחשב הוא להיות עומד ומשחר על מזבח ה'. ועל כן השיב לו משה כי אף

העבירו מלצבכם, ותביו כולכם ציראח אחת וצטאח אחת לשרה לפני המקום, ולא חשלו בעצירות על סמך קדושת המשכן. ולפי זה אי"ש גם מה שבקשיו דביון מרומנו יתב"ר בקרא, שהרי מדוברך להאכירם על קיום המלוות בלמרו זה בדבר אשר לזכר ה' תעשו, נמלנו למדים כי עיי בקמת המשכן נחחדשה עליכם הסתח היב"ר להתרפות בקיום המלוות ולא יאונה להם כל רע, כי בל קדושת המשכן יחסינו, וקדושתו מכפרת על כל עוונותיהם, ועל אותו היב"ר האכירם משם שיסירו אותו מלצבם.

*

אך יאמר לפרש מהב"ר זה בדבר אשר לזכר ה' תעשו וגו'. וגם לבאר מה שדקדקו בדברי הילקוט אחריו

היב"ר תעבירו מלצבכם וכו'. ועוד יש לדקדק בדברי הילקוט שאמר כשם שהוא יחיד צעולם כך תהא עבודתכם מיוחדת לפניו. וז"ל מה נהנינו במדבר צבא שאמר תהא עבודתכם מיוחדת לפניו, וגם סיום דברי הילקוט תמוהים, שכתב מפני מה כי ה' אלוקים הוא חלקי האלקים, וקשה וכי מה שאלה הוא זו מפני מה, ודאי שכל עבודתו הוא מפני שה' הוא האלקים, ומה משמענו צבא.

ונראה לומר עפ"י מה דאיתא בגמרא (ויצטו דף י"א ע"א) יכול יתיירא אדם ממקדש ח"ל (ויקרא כ"ו) את שצחותי תשמרו ואת מקדשי תיראו נאמר שמיירא בשבת ונאמר מורא במקדש מה שמיירא האמורא בשבת לא משבת אחת מתירא אלא ממנו שהזכיר על השבת אף מורא האמורא במקדש לא מקדש אחת מתירא אלא ממנו שהזכיר על המקדש. וכתבו החסידים (ד"ה יכול) גבי אציו לא הוצרך לומר כן (שלא יתיירא ממנו אלא ממנו שהזכיר על יראתו) דפשיטא שלא ישתחוו לו לשם אלקות אבל גבי המקדש איננו עריך דכיו דבר שנקדשה וכו' ע"כ. ולבאר דברי החסידים תמוהים שהרי אמורא שבין חייב לירא מאציו מוצא בגמרא קידושין (דף ל"א ע"ב) ושב"ע יו"ד (ס"ו ר"מ) אחרו מורא שלא יעמוד במקומו המיוחד לו ולא סותר ולא מכריע את דבריו. ואין למורא זה שום דמיון ושייכות למשתחוו לאלקות, ואי"כ מה

ה' היכל ה' היכל ה' המה. ופירשו המפרשים שהיו ישראל עוזרים עצירות ולא היה להם נוקסם על כך, כי אמרו שהיכל ה' הוא המקדש וכפר להם על כל עוונותיהם, וע"ד שאמרנו ז"ל (במדבר רבא פכ"א י"ט) אר"י בר סימון משולם לא היה אדם צירושלים וידו עון כלה חמדי של שחר מכפר על עצירות שגללה ושל בין הערצים מכפר על עצירות שנעשו ביום, ועל אלה הוכיחם הנביא שלא יצטוו על קדושת ירושלים וצית המקדש, שחכר להם על כל חטאיהם ופשעיהם, ומכשול וטעות זה מלאי הוא בכל דור ודור, שמוכחים על קדושת א"י, והוא להם כמות עינים, לעבור על עצירות שצבורה, וייעדקו לאמר כי קדושת א"י מכפרת על כל עוונותיהם (עיין בדבריו בקו"י ע"ג וע"ה"ה סימן כ"ח).

וזאת אפ"ל בכוונת רש"י ז"ל שנתקדש המשכן ע"י מיתת נדב ואביהו, כי בהם ביום שחוקם המשכן ושרתה זו השכינה, היה מקום לחוש פן יעשו ישראל לעבור עצירות, ולסמוך על קדושת המשכן שחכר להם. וכיון שאלו מיתת נדב ואביהו, שבקריבם אש זרה, נודע להם כי אין לסמוך על קדושת הבית שחכר על כל העוונות שהרי אפילו נדב ואביהו מיוחדו של מקום נעשו מיד על עוונם, ולא הועילה קדושת המשכן לכפר עליהם, ונמלא כי ע"י מיתת נדב ואביהו נתקדש הבית, שהרי אילו היו טועים לעשות עצירות על סמך קדושת המשכן היו זה בחילול קדושתו, וע"י שנודע לכל שאין המשכן מכפר על כל העצירות, נחוספה קדושת המשכן, שלא נכשלו ישראל בעצירות בסיבתו. ובדרך זו תבאר לנו כוונת הכתוב זה בדבר אשר לזכר ה' תעשו וגו', כי הוצרך להזכיר לקיים כל מלוות ה', ותלילה להם להתרפות בקיום המלוות ולנעוה בקדושת המשכן שחכר.

וע"פ פי זה מובנים היטב גם דברי הילקוט שכתב אותו היב"ר תעבירו מלצבכם, כי ציוס השמיני למילואים שבו הוקם המשכן ושרתה זו השכינה, נחחדשה ונולדה בהצננות יתב"ר כהסתה חדשה, שלא ידעו עד כה. כי בא להסיתם לעבור עצירות, על סמך קדושת המשכן, שחכר על פשעיהם וחטאיהם, ולאחזק מהם והזכירם אותו יתב"ר שנתחדש זה עתה

ובאמת הוא ענין ע"ז, ולכן הזכיר שעצירתו מלצבס. והוסיף ואמר ותביו כלכם צירחא אחת וכו', כשם שהוא יחיד בעולמו כך תהא עצודתכם מיוחדת לפניו. פירוש שתביה כל עצודתכם לעשות רצון הבורא, ואף כאשר תחלקו כבוד לקדושת המשכן, תעשו זאת מחמת ליורו הכבוד בצדק, ולא ללד עלם קדושתו. וסיים הילקוט מפני מה כלומר מדוע נאמר לנו לחלק כבוד לקדושת המשכן מלד עלמנו, לפי שכל חלקיכם הוא חלקי האלקים, שהוא יחיד בעולמו, ולכן אין לתת כבודו לאחר זולתו, ואפילו למקום קדוש. (ועיין בספרי ויואל משה מאמר ד' סימן קמ"ז בענין זה באורך ועיין בדברינו לעיל פרשת תרומה כ"ז ע"ב).

*

עוד לאלקי מילין לפרש דברי הילקוט אותו ה"ה"ר תעצירו מלצבסם וכו' בהקדמ' מ"ש הרמ"ז ז"ה"ה בהקדמת פרי עץ חיים ח"ל, בשרשי המנהגים שיש חילוקים בין אשכנזים ובין ספרדים וכו', שיש בהם מנהגים קדמונים שלהם בסידורי התפלה וכו', והיה אומר מורי ז"ה"ה שיש ח"ש שפרים צדקיע נגד ח"ש שצעים וכו"ה עולה תפלתו דרך שער אחד והם השערים הסגורים בספר יחזקאל ואמר שודאי לא הם השערים ודרכי השערים שיש וכו"ה משונה מהצדו לכן גם התפלות משונות לכן כ"ה ואחד ראוי להחזיק כמנהג תפלתו כי מי יודע אם הוא משצט בהוא ואין תפלתו עולה חלל ע"י השער ההוא, ע"כ. וכבוד בספר ליקוטי אמרים ממבר"ק הר"ר צער ז"ה"ה שלכן חזקן האר"י ז"ל נוסח התפלה שלו שהוא נוסח הכולל השור לכל נפש ומו שאינו יודע מאיזה שצט הוא יתפוס נוסח האר"י ז"ל.

מבואר מה כי ה"ב שפרים שצבסמ"ק המכוונים כנגד ח"ש שצעים משונים אחד מהצדו, ולפיכך גם נוסחאותיהם משונות, לפי השער שדרכו עוברת תפלתם. ואקדים עוד מ"ש לפרש מה"ה"ה (שמות כ"ה) ככל אשר אני מראה אותך את חזנית המשכן וגו' וכן תעשו, ופירש"י ז"ל לדורות אם יאבד ח' מן הכלים או כשתעשו לי כלי בית עולמים כגון שולחנות ומזרחות וכו' תבציתם חלו תעשו אותם, ע"כ. וכבוד עליו הרמב"ן

מקום להזכיר שלא יתן לאציו מורה וכבוד חלל מפני ליורו הקב"ה, והרי אף אם יתן לו כבוד מלד עלמנו לא יהיה לו שום דמיון למשתחוה לאלקות. חלל לר"ך לומר בכוונת התוספות שכל מורה וכבוד שנותנים לאחר חוץ מהקב"ה הוא ענין ע"ז, ודמי למשתחוה לאלהות, וכמו דאיתא בגמרא (שבת דף ק"ז ע"א) דאוריה החיתי נתחייב מיתב משום שמרד במלכות שאמר בפני דוד ודאדני יואב (שמאל ח' י"א) ופירש"י דלא אורח ארעא לקבולי עליה מרות אחרים בפני המלך, וחזקין מה דבשציל שקבל אוריה מרות אחרים בפני המלך, אף שלא היה צלצו בהמלך אחר ולקדושתו מלך, מ"מ הוא מרד במלכות וחייב מיתב, ומכל שכן בפני מלך מ"ה הקב"ה, שכל הכבוד לכבודו צדק, ואין יחידות במוהו בשום פנים, והכבוד והכבוד לחי עולמים, ודאי הוא שהמקבל מרות אחרים בפניו הוא מורד במלכות שמים, והוא כענין ע"ז. ועל כן כתבו התוס' דפשיטא שלא ישתחוה לאציו לשם ע"ז, וגם המורה מאציו הוא בכלל זה. ועל כרחק שיראתו וכבודו הוא רק מחמת ליורו ה', ואין מקום לעשות כזה. חלל במקדש שהוא דבר שבקדושה, היה מקום לעשות שאין המורה ממנו בכלל ע"ז, לכן הולך הכבוד להזכיר שלא יתיירא מן המקדש, חלל ממנו שאיז על מוראו, ומי שמתיירא מן המקדש עלמנו מחמת קדושתו, ולא מפני ליורו ה', הוא כעבוד ע"ז כמ"ש התוספות גבי אציו.

וע"ז פי זה י"ל בכוונת הכתוב זה הדבר אשר לזה ה', דהנה עד שלא הוקם המשכן לא היה בעולם מקום קדוש כמותו, ולא היה לורך להזכיר שלא יחלקו כבוד או יתייראו ממנו חוץ מהש"ת, כמ"ש התוספות שאין מקום לעשות שיתחלק כבוד לאציו מלד עלמנו דהוי כע"ז, אמנם אחר שהוקם המשכן ונתחנך בקרבנות ישראל, ושרתה עליו קדושה גדולה, היה מקום לעשות לתת כבוד למשכן מלד עלמנו, ולכן צא הכבוד להזכיר זה הדבר אשר לזה ה' תעשו, שלא יתנו כבוד למשכן חלל מחמת ליורו ה' ולא מחמת קדושתו.

וזאת אפ"ל גם בכוונת הילקוט ע"ה"פ זה הדבר וגו' אותו ה"ה"ר תעצירו מלצבסם, כלומר אותו ה"ה"ר שגולד ונתחדש עתה, ע"י הקמת המשכן, שיצא חליכם צפיתיו וצבסמ"ה לחלקו כבוד לקדושת המשכן מלד עלמנו,

השערים של כל שבת ושבת מ"מ בשרשו הכל אחד הוא, וכל הנוסחאות חשובות ומקובלות ומדורות לפני הקב"ה בשבוע, וא"כ מה לכם לעשות פירוד ומחלוקת מתחת שינוי הנוסחאות, כיון שכולם צדקת אחד עולים, להעשות עשרה למלך מלכי המלכים הקב"ה, וכולם חשובים ומדורות לפניהם ית'.

וע"ז פי זה יובן שפיר כיצד מרומזת דרשה זו בכתוב, דה"פ זה הדבר אשר נזהר ב' תעשו, כלומר שיעשו עבודתם ותפלתם על כוונת המזבח ד"ה, ואם אמנם תהיו כוונתם שלמה לעשות נחת רוח לבוראם, לא יבואו לידי פירוד ומחלוקת ע"י שינוי נוסחאות התפלה, כי מה לו אם חזירו מתפלל בנוסח אחר, וכרי כולם מתקבלים לרצון לפני ה'.

*

א ויחזר בהקדם מה שמצינו בדברי חז"ל שחפלינו מחד בגנות מדה בגאון, עד שאמרנו ז"ל (סוטה ד' ע"ב) כל אדם שיש בו גסות הרוח כאלו עובד ע"ז, כחצי הכהן (משלי ע"ז) תועבה ה' כל גבש לצד ורחיצה החם (דברים ז') ולא תביא תועבה אל ביתך וכו'. ואם (דף כ' ע"א) איתא אמר רב חסדא ואיתימא מר עובדא כל אדם שיש בו גסות הרוח אמר הקב"ה אין אני רואה יכולים לדור בעולם וכו'. ואמרנו ז"ל (ברכות מ"ב ע"ב) כהמלך בקומה זקופה וכו' כאלו דוחק רגלי השכינה וכתב בחצות הללצות (שער הכניעה פ"א) על אחד מן המלכים שהיה אומר איני יודע עוון שבו שוקל יותר מעוונותי, (פירוש משון בגאון וכעבם וכדו').

והנה ע"י הקמת המשכן נחפז לישראל על עוון העגל כמבואר במדרשי חז"ל, וכתב רש"י ז"ל בפרשת זו עכ"פ ויאלו ויזכרו את העם, שכל ז' ימי המילואים שהעמידו משה למשכן וכו' לא שרצה בו שכינה וכיון ישראל וכלמים ואומרים למשה משה רציתו כל העורר שטרחנו שחשבה שכינה ציינו וידע שנחפז לנו עוון העגל לכך אמר לכם זה הדבר אשר נזהר ב' תעשו וירא אליכם כבוד ה' וכו' שפ"י קרבתותיו ועבודתו חשבה שכינה צדק וחזקו שהמקום בחר בו, ע"כ. ועל כן ציוס השמיני למילואים, שהקריב אהרן את הקרינות וגבלה כבוד ה' אליהם, היה מקום לחוש פני ירום

ז"ל ולא ידעתי שיב"י זה אמת שיתחייב שלמה לעשות כלי בית עולמים כתבניות אלו ומחצה הנחשת עשה שלמה עשרים אמה ארך ועשרים רוחב, ע"כ. והאכ"ה הקדוש כתב על דברי הרמב"ן ז"ל מדבריו נראה כי נעלמה ממנו סוגיית הגמרא מס' שבוטות כי דברי רש"י הם דברי הגמרא ומה מקום לחלוק על התלמוד וכו' אלא שאריך ליישב קושיית הרמב"ן ממחצה שעשה שלמה וכו' והנה בהשכלה מועטת צענין אין שום קושיא כלל כי יש לדעת כי כל צנין הכית והכלים לא עשה שלמה כפי אשר נראה צענין שכלו לפאר אלא על פי צניא וגם הכניא לא בגיד דבריו כי לא דברי נבואתו בגיד אלא דברי קבלתו דכתיב בדברי הימים (א' כ"ח) ויתן דוד לשלמה בנו תבניות האולם וגו' הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל וגו' ואמרנו ז"ל בגמרא שמואל ביבמ"ק מסכת הקב"ה למשה וכו' ונביאים מסכת לרוד בשמירה וכו' הראיה לדעת כי כל מה שעשה שלמה בצניא היה הלכה למשה מסיני וכו', עכ"ל האכ"ה הקדוש ע"ש בצורך. ועל פי דבריהם באגדה שמואל שהראה הקב"ה למשה גם תבניות ביבמ"ק יתפרשו דברי רש"י ז"ל וכן תעשו לדורות, שזה הכתוב שינוי את הביבמ"ק כפי תבניתו אשר הראה ה' למשה. וז"ל הכתוב ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וגו' כתב את לרצות שגם תבנית המקדש וכליו הראהו ועל החזיון הזה אשר הראהו המקדש וכליו נעשו שכן יעשו לדורות כשיבנו את ביבמ"ק. (ועיין בדבריו פ' תרומה דף רנ"א באורך).

תמצית הדברים כי נתגלה למשה בסיוי תבנית בית המקדש ושערי מולאיו ומבואיו, וא"כ נתגלה לו גם סדר ה"ב שגם שצמקדש, שזרכס יעברו תפלות השבטים, ובדואי שגם צמשכן שיהי קדוש בקדושה צבמ"ק היתה צחיגה זו, שהיתה לכל שבת דרך אחרת למעבר תפלותיו, ולא היו נוסחאותיהם שוות.

והנה שינוי הנוסחאות יכול לגרום לפירוד לצבות בקרב ישראל, על כן הזהיר משה אותם ויב"ר של פירוד לצבות, אשר נתחדש על ידי הקמת המשכן והתחלוקת דרכי התפלות, העבירו מלצבם וזהו כוללם ציראף אחת ונעלם אחת לשמה לפני המקום, פי דאף שנוסחאות התפלה משתנות עפ"י דרכי

תחבבל עתה ממראה עיניך אשר תראה, הלא כל זה הוא פעולת השטן, להביא אותך מעבודת הכהונה.

ובזה מאלו עוב עטם' למה שסמכה תורה פרשת סימני צהמה וחי' לפרשת ויחי ציוס השמיני.

כי הכה הכלי יקר ז"ל דקדק בלשון הכתוב ואת הגמל כי מעלה גרה הוא ופרסה איננו מפריס, דחיבה "כ"י" הוא נותן עטם אל עומאת הגמל, וא"כ איפכא

הול"ל כי פרסה איננו מפריס, שהרי מה שהוא מעלה גרה איננו עטם אל עומאתו, דהוא סימן עברה.

וביאר כי סימן העברה בצבחות העמלות מוסיף עומאת על עומאתם, כי ע"י סימני עברה שבהם הם מעשים אחריהם לאמר ראו כי כשר אני כמות

הצבועים המראים עצמם כשירים והם גרועים מן הרשע הגמור. עכ"ל. (עיין להלן בפרשה זו הבאתו דבריו בראור). וזו היתה פעולתו של השטן שר"ה

להשפיע שמחת חינוך המשכן, והשתטף באיטלת מוכיח להזכיר לאהרן חטא העגל, כדי שיתבייש לגשת להקריב הקרנות, באמרו אל לבו כי איננו

ראוי לכך, מחמת שעדיין לא תיקן חטאו בשלימות. וזהו שהזכיר משה את ישראל, בראותו תחבולות

היא"כ הפושט עליו להראות סימן עברה, כדי ללמד בראותו תמימים אשר לא יבינו לערמתו ונכליו, על כן

אמר אותו היא"כ שהשתטף בצמעת הצביעות, כדי להעיל יראה וצושת על אהרן, העצירו מלצבכם, ואז

תהיו כולם ציראם אחת וצמא אחת לשרת לפני המקום, ולא תחבטלו מעבודת ה' בצמנות בדויות

ומחויפות, אשר השטן מסית אחכם צבם, כי אינכם ראויים לשרת לפני המקום. והיינו עמאם שסמכה

תורה פרשת סימני צהמות וחיות עמאות לפרשת ויחי ציוס השמיני דשפיר שייכי להדדי כי משם למדנו עד

כמה גרועה היא מדת הצבועים המעמידים פנים כשירים ואומרים שכונתם לשמים, וראוי גדולה לכך

ממה שמינו בחובת המשכן, שר"ה השטן להטעות את אהרן ולבטל מעבודת הקרנות בצביעותו בערמימיותו ונכליו, ומכאן תראה עד היכן הדברים מגיעים.

*

עוד יאמר בזהקדם מ"ש בזה"ק תולדות יעקב ויסק פ' תולדות ד"ס ז' מיני מוסר אי' למ"ה ואחד לבחיו

לצבם ויתגשאו, בראותם כי נקיים כמה מכל חטא, ועוון הגאולה חמור מכל החטאים, כאשר נחבאר, לפיכך הזכירים משרע"ה אותו היא"כ, שיבא להסיחכם עכשיו ולהפילכם בראות הגאולה, העצירו מלצבכם, ואז יראה אליכם כבוד ה'. כי המתגלה אין הקב"ה יכול לדור עמו בכפיפה אחת, ושכינה מסתלקת הימנו.

*

אז יאמר לפרש דרשה בתורת כהנים אותו היא"כ העצירו מלצבכם וכו'. בזהקדם לבאר דברי רש"י

ז"ל שהיה אהרן בוש וירא לגשת אל"ל משה למה אתה בוש לכך נבחרת. והקשה ק"ז זה"ה בדיון שהיה אהרן

בוש מחמתא היתה לו סבה לכך, וא"כ צמא הסיר משה חששת בראותו באמרו לו לכך נבחרת.

ונראה דהנה הרמב"ן ז"ל הביא ה' דאיתא בתורת כהנים שהיה אהרן רואה את המחצת כחצית

שור וכהו מחיירא ממנו וכו'. וביאר כי השטן הטעה אותו להראות לו כדמות שור על המחצת כדי להזכירו

את חטאתו אשר עשה את העגל וימנע על ידי כך מלעבוד העבודה, עכ"ל ז"ל. והנה איתא בגמרא

(שבת פ"ט ע"ב) צמעה שפלה משה למרום אל"ל לסוף מ' יום בתחלה ש' אני צא לסוף מ' יום צא שטן

וערבצ את העולם וכו' אל"ל צאו ש' ולא השגיחו עליו הראה להם דמות מטתו צענו והיינו דאמרי כי זה

משה האיש לא ידענו מה ה' לו. היואל מזה כי טעותם של ישראל צמג צאח על ידי תעחושי השטן,

שבלבל אותם באחית עינים והראה להם כי מת משה. אכן שצט לוי ואהרן קדוש ה' עומם, לא נבדלו

ממעשי השטן, ולא נתפעלו מן החזיון אשר הראה להם. כי ידעו והבינו כי כל זה הוא מפעולת השטן

ותחבולותיו, ומה שפעה אהרן את העגל, הוא משום שמסר נפשו בעבור כלל ישראל, והיתה כל כוונתו

לנוצח כמצורר צמדת. וזהו מוצנים היעב דברי משה כי טען לנגדו עמיה הנשמעת, באמרו הלא צמח מעשה העגל לא נתפעלת ממעשי השטן, ולא האמנת למראה עיניך אשר הראה לך השטן באחית עינים, ומשום שעמדת איתן ולא נבדלת מחתחושי השטן, זכית להיות נבחר לשמש ככהונה גדולה, וא"כ מדוע

המשכן ויתנו מדבותיהם שלא לשמה, שכרי גבי המשכן לא יתקבל לרצון מעשה שלא לשמה, אפי' מאת פשוטי העם, לפי שאין צדק המלוה הנעשית במחשבה שלא לשמה, לעלות לרקיע הנקרא צדק, שבו מקדש של מעלה בנוי. ועל כן לפי שזו הקב"ה ואל בני ישראל חזרו לאמר קחו שעיר עזים לחטאת וגו' לצדק לפני ה' כי היום ה' נראה אליכם, שנעשו להקריב קרבנות כדי לכפר על מעשה העגל, ולהשירות שכינתו יתברך במשכן, א"כ חייבים להיות כל מעשי הקרבן לשמה, על כן צוה אותם משה, זה הדבר אשר לזה ה' תעשו, זה מיעוטא הוא למעט שלא יעברו פשוטי העם בקרבנם שום פניית ומחשבות זרות, אלא תהיה כוונתם לקיים צווי ה'. ונתן עמם לדבריו כי היום ה' נראה אליכם, וכדי שישרה ה' שכינתו במשכן, חייבים לעשות כל מעשיהם לשמה שיגיע הזכות עד לצדק, וז"ש ה"כ אותו היום הרע העבירו מלצבכם, כלומר, אותו היום"כ שנתחדש עתה, להסית את פשוטי העם במחשבות שלא לשמה, העבירו מלצבכם, ותהיה עבודתכם מיוחדת לפניו דייקא, שפעשו כל מעשיכם במשכן לשמה.

*

באופן אחר יש לפרש דברי ה"כ אותו היום"כ העבירו מלצבכם וכו', דהנה הראש"ד ז"ל בפירושו לח"כ פירש אותו היום"כ העבירו מלצבכם כלומר כשהזכרו העגל אשר עשיתם ויפנה לצבכם מן היום ההוא אז ירא אליכם כבוד ה', ע"כ. ולכאורה אין פירושו מוצדק דמה שייך להזכיר על חטא העגל, אחר שעשו ישראל חטאת עליו, והוקם המשכן, ונתחבר להם חטא זה.

ונראה לנאר כוונת דבריו עפ"י מה שכתב ק"ז זל"ה כי ישמח משה פ' ראה (דף ק"ג ע"ב) מחלוקת הקדמונים איזה עדיף, אם המתאווה ונוטה אל הרע ומתגבר על יצרו, או מי שאינו מתאווה כלל ואין לו שום הרעב"ם היא דמי שאינו מתאווה כלל ואין לו שום נטייה אל הרע עדיף, כי הוא השלם במדותיו ובתכונותיו, וחסיד יתקרי, וחלקו עליו הקדמונים, כי אדרבה המתגבר עדיף, שנוטה לכבוד קונו, משא"כ מי שטובב כך, א"כ צדק עובד אלוהיו. והנה מאמרם ז"ל (חובת הלבבות ס"פ קדושים) אל ואמר אדם או

עם ולכל אחד צריך לומר לפי צחינתו ומדרגתו, ודליתא דה"ק וכו' שצריך להזכיר את התלמיד חכם מכל פניה חילונית בעבודת ה' וצלמוד תורה הקדושה, משא"כ להמוני עם שרי, שזה כוונת חז"ל (פסחים נ' ע"ב) לעולם יעסוק אדם בתורה שלא לשמה שמתוך שלא לשמה צא לשמה, וצדק פירש מהא"כ אמר אל הכהנים, הם כהני ה' המשרתים לפניו יתברך, על כן לנפש לא יעמא בעמיו, כי המחשבה קרויה נפש, לא יעמא מחשבתו לחשוב מחשבות וכו', להבפאר בעמיו, רק שיהי' כל מחשבתו לשש"ש וכל זה מדרגת שלומי אמוני ישראל, משא"כ לפחותי הערב ולקטנים שאינם חושקים בתורה כלל, צריך שיאמר להם שמונה ללמוד גם שלא לשמה, שמתוך זה יצאם לשמה, גם שזה נחשב עומאם. לשלומי ישראל, נחשב עברה לקטנים וכיוצא עי"ש. והנה כל זה שייך רק בתורה ומצוות, משא"כ במעשי המשכן הולך להיות הכל לשמה, כמ"ש רש"י ז"ל ויקחו לי תרומה לי לשמי. וכתב ק"ז זל"ה כי ישמח משה פ' קרח בשם ספר עיר ציון לפרש דברי רש"י ז"ל, עפ"י מה דליתא בגמרא (פסחים נ' ע"ב) רבא רמי כתיב כי גדול עד שמים חסדך ועד שחקים אמתך (תהלים נ"ז) וכתיב כי גדול מעל שמים חסדך (תהלים ק"ח) ומשני כאן בעושים לשמה כאן בעושים שלא לשמה, ופירש המהרש"א ז"ל צח"א שכל העושה מזה שלא לשמה אינו זוכה רק לרקיע שחקים שבו עוהנים מן הצדיקים, והיינו עד שחקים וגו', אבל העושה לשמה זוכה למעלה משחקים, ולכן כאן במקדש ובמשכן שעליו אמרו ז"ל מקדש שלמעלה מכון כנגד מקדש שלמעלה, ומקדש שלמעלה הוא צדק שהוא למעלה משחקים, כאברהם תורה צפרותו שיעשו לשמה, כדי שיגיע הזכות עד צדק שהוא למעלה משחקים, עכ"ד ז"ל.

והנה כפי מ"ש בספר תולדות י"י ה"ל, שגבי המון העם גם לימוד שלא לשמה נחשב לנחיר, א"כ היתה"כ מתגבר עליהם לבעול גם מלימוד שלא לשמה, כדי שלא תהיה צידם אפי' מזה. משא"כ אל שלומי אמוני ישראל שאין לימוד זה נחשב למחור, מתגבר היתה"כ לפתוחם בפניות שונות כדי שיעסקו בלימוד שלא לשמה. אומנם גבי עשיית המשכן, שהקפיד הכתוב שיהיו כל עשותיו לשמה, התגבר היום הרע גם על פשוטי העם, לפתוחם שיעסקו במעשי

לחטאת וגו'. פירש"י להודיע שמכפר לו הקב"ה ע"י עגל זה על מעשה העגל שעשה, עכ"ל. והקשה הראש"ם וז"ל, לא ידעתי היאך הודיע זה, אם צעבור שנראה להם כבוד ה' ע"י הקרבנות הללו וכו', אי הכי אפילו בלא עגל נמי ידעמו זה שכבר נתכפר עוונם, דאליב לא היה נראה כבוד ה' ע"י הקרבנות שנעשו על ידו. ועוד הוסיף להקשות שלא מלינו בדברי חז"ל בשום מקום שיאמרו אלא שהעגל בא לכפר על מעשה העגל, לא להודיע שנתכפר לו על מעשה העגל, וא"כ מובין מקור מואל דברי רש"י ז"ל כללו שהעגל בא להודיע שהקב"ה מכפר לו על מעשה העגל, עכ"ד ז"ל, ועיי"ש שבינו דברי רש"י ז"ל בצריך עיון.

(ג) ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח וגו'. פירש"י ז"ל שיהי אהרן בוש וירא לגשת אמר לו משה למה אתה בוש לכן נבחרת (תורת כהנים). והקשו המפרשים ז"ל שברי מכיון שיהי אהרן בוש ומחירא לגשת אל הקדש ודאי שיהיה לו טעם גדולה לכן כמבואר ברמב"ן ז"ל בשם תורת כהנים שרי אהרן רואה על המזבח חצית שור וכו"ה מחיירא ממנו צעבור שיהי אהרן קדוש ה' ואין צנפז חטא זולת מעשה העגל היה החטא קצוה לו צמחשצחו וכו' ואחרים מפרשים שיהי השטן מראה לו כן, עכ"ד ז"ל. עכ"פ נמאזו למדים טעם בושחו ויראחו, וא"כ במה דחה משה חשש בושחו צמורו לו לכן נבחרת, ומה צדק הרי טעמו ונימוקו עמו שחטאו מעבד צדוק, ואינו ראוי לעשרת הכהונה.

(ג) ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעולה חממים והקרב לפני ה'. הרמב"ן ז"ל כתב כי הקרבנות האמורות כאן לא זכרו צפרפת תאוב ששם אוב הכתוב על צבעת ימי המילואים וסדר חנוכה המשכן וצ"ח העטם כי הקרבנות הללו הוסיף להם הכתוב לכפר על מעשה העגל כי כאשר אוב להם זה הדבר אשר חטא להם לקדש אותם עדיין לא נעשה העגל לכן לא הזכירם שם ולא בדברי רש"י ז"ל שאמר שם (צפ' תאוב) כי הכפר בא לכפר על מעשה העגל אלא היו הפרים בהם לחטא על המזבח ועל אהרן ובניו לקדש אותם והעגל הזה ביום השמיני לכפר על מעשה העגל עכ"ד הרמב"ן ז"ל. וקשה שרי

אפשי צבאר חזיר וכו', מסוייג להחולקים על הרמב"ם, ואמרם ז"ל (צ"ב דף י"ז ע"ה) צדוד שברגו שח' (תהלים ק"ט) ולבי חלל בקרבני, ואצרכם כפכו לעוב כענין שחמיר (נחמני ט') ומלאות את לבבו נאמן לפניך הוא ראה לדעת הרמב"ם ז"ל, שברי שחצחו במה שבו לא היה בהם נעוה אל הרע. והכריע הישמה משה זל"ה"ה דלאו דא"ח. דהתחלת עבודת האדם ודאי עדיף כהחולקים על הרמב"ם, דאם נעבד כך לדיק מה פעל, אצל אם אחר שנלחם עם יארו צחוקה, כצו כ"כ עד שצא לבחינת דוד הטי"ה, ומכש"כ לבחינת אברהם, ודאי מה טוב ועדיף מהלוחם כל ימיו, והיינו בהרמב"ם. כללו של דבר בהתחלתו קרי"ל כהחולקים, ובסופו בהרמב"ם. ובזה פירש שם ודברי הכתוב צקבלת (פ"י) סוף דבר הכל נעמט עיי"ש. עכ"ד הישמה משה זל"ה"ה. והנה כל מה שחולקו הקדמונים והרמב"ם ז"ל לא שייך אלא בשאר עבודות, משא"כ צענין האמונה כ"ע מודים שאסור לגטות אפילו רגע ח"ו לספיקות והכרחים שמשית היתה"ר צעניני האמונה.

ובזה בואו לביאור הענין, כי הנה מעשה העגל היה בו ענין ע"י, ולכן אף אחר שכבר עשו תשובה ונתכפר להם על חטא העגל, עדיין הולך משה להזכירם, כי פן ואולי יתפתו להרהר ולהסתפק באמונה, כי יאמרו שכוונתם לשמים להתנצר על יארם ולגרש ההרהורים והספיקות מלכם, ואז תהיה עבודתם מעולה יותר, כי נלחמו בירם ויכלו לו. על כן אמר להם משה אותו היתה"ר של ספיקות והרהורים באמונה הנמשך להם מחטא העגל כמ"ש הראב"ד ז"ל, העבירו מלצדכם, כי צעניני אמונה הכל מודים שאסור להסתפק ולהטלות מחשבות המנגדות אל האמונה אפילו לרגע, אלא תהיו כלכם ביראה אחת וכו' לשרת לפני המקום, בשם שהוא יחיד בעולמו כך תהא עבודתכם מיוחדת לפניו, ולא יעלה על לבכם שום מחשבת פגול צעניני האמונה.

*

דרוש לפרשת פרה

ידידי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ואמרי ישראל ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר

רואה הוא מלמד לבקריז פרח, ולתנא דנקט כשהוא רואה קוראה לשון נקבה וכשהוא רואה קוראה לשון זכר הוא לאו דוקא. אכתי קשה דמאי רבנא היא זו דפר המילואים וצפרה אדומה דייקא, הכי בכל הקרבנות כך הוא, פעמים הכחוש מלמד לבקריז כגון ופעמים שער ופעמים מנח, ומא חידוש משמיעו המדרש דפר המילואים וצפרה אדומה דוקא. גם אין מובן מה שמך המדרש דכרי למאכ"כ גדולים מעשי ה' דרושים לכל חפציהם וא"צ שייכות כך קרא לבכא.

(ו) **עוד** איתא במד"ר פ' תלוב (שם י') עכ"פ חז' דכר אשר תעשה לכם וגו' באתה זכות הים אהרן נכנס לבית קדשי בקדשים אי"ר הנינא דנו של ר' ישמעאל זכות המילה היכה נכנסת עמו וכו'. והיפ"ת שם נדחק לפרש למה נכנס בזכות המילה דוקא, וכתב כי קמרוג השמן הים גדול מאד, חטא מילה עומד לו לסחוט פי הקמיוגר. אך אכתי אי"צ שברי ודאי היו לאהרן כרצו זכחים מלמד זכות המילה, ומדוע נשתחק השמן בזכות מילה דוקא.

(ז) **במד"ש** פליאה וידוע אהרן. מאי כול"ל למימר בזיום השמיני ימול דבר ערלתו. וכווא פלאי.

(ח) **קרינו** דפרשת פרח ויאמר ה' אל משה וגו' זאת חקת החורה אשר לזה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרח אדומה וגו' במד"ר (פ"ט ד') איתא אי"ר יוסי ד"ר חנינא אמר לו הקב"ה למשה לך אני מגלה טעמה של פרח אבל לאתרים חוקא וכו', ע"כ. ואריך דיואר שברי דבר גילו לנו חז"ל טעמה של פרח שהיא מפתח על חטא העגל, וכמו שפירש"י בשם ר' משה דהרשן דעטע פרח משום חטא אמו ותקנה נואח ציה, ומצאנו וכו' כי כל הפעולות שנעשו דפרה היו מכוונות לכפר על חטא העגל, וכן מצאנו במד"ש חז"ל, וא"כ מדוע קראה הכתוב חוקא. ואם תאמר שהיא נקראת חוקא לז' שיטתם דה טעמים פנימיים גבוהים ורמים שהם כמוסים מתחתו, ולא נחגלו אלא לאדון הנביאים משרע"כ, אכתי קשה שברי בכל מלמד ישנם טעמים פנימיים עמוקים ונסתרים, אשר גז דבהם יואר בראשית, ואין יד שכלנו מגעת להשיג אותם על צוריים, דחקר חלקי מי ימלא,

במד"ש חז"ל מפורש דעת רש"י ז"ל, שהפר הכח דפ' תלוב דא לכפר על מעשה העגל, דכתי איתא בתנחומא שם (סי' י') חז"ל לפי שגלו וידוע לפניו שלא עשה אהרן אלא מיראה לפיכך הודיעו שאין בלבו של הקב"ה עליו כלום ולקח פר אחד לכפר על העגל שהוא פר. וכן איתא במד"ר (שמות פ"ח ג') לקח פר בן בקר לכפר עליהם על מה שעתיד וכו' (פירש) במח"כ על מעשה העגל שעתיד אהרן לעשות) הכי מצאנו בדברי רש"י ז"ל, וכינא יחלוק הרמב"ן ז"ל על המצאנו במד"ש חז"ל.

(ד) **וביותר** יפלא שדברי הרמב"ן כללו סותרים אל מ"ש הוא עצמו דפרשת תלוב עכ"פ ואת דבר הפר חסרופ באת חז"ל. והטעם דזה שהכל גלוי לפניו והיה פר זה לכפר על מעשה העגל וכו'. וטעם השריפה כעטם שריפת פרה אדומה וסודך, עכ"ל. וכווא פליאה נשגבה דכחא הוא חולק על דברי רש"י ז"ל שכתב כי הפר דא לכפר על מעשה העגל, ולא זכר שר דברי עצמו דפ' תלוב, דשם איל ומודה ליה לרש"י שהיה פר זה לכפר על מעשה העגל.

(ה) **בתיב** דפ' תלוב דציווי קרבנות המילואים לקח פר בן בקר וגו' ואיתא במד"ר שם (פ"ח ג') הכ"ד (תהלים קי"א) גדולים מעשי ה' דרושים לכל חפציהם כשהוא רואה הוא קוראה לשון נקבה שנה' ויקחו אליך פרח אדומה וכשהוא רואה הוא קוראה לשון זכר וכו' ע"כ. ובמדרש הזה סתום וסתום דבשלמא אילו היכה המלמד דפ' פרח אדומה לקחת פר כמו בקרבן המילואים, או איפכא אילו היכה המלמד גם במילואים לבקריז פרח, אזי היה שייך לומר שכתבו משנה לכוונתם כדלנו, דכחם קראו פר וכחא פרח אף ששניהם שמים, משא"כ השתא דבאת דיום טוב, דבקרבן המילואים המלמד להביא פר זכר, ולעברת עמאים חייבים לשרוף פרח אדומה נקבה, א"כ מה שייך לומר, כשהוא רואה קוראה לשון נקבה, וכשהוא רואה קוראה לשון זכר, הכי בכל מקום הוא קוראו כפי מלותו, במילואים שהמלמד להביא פר כתיב לשון זכר, ובטברת עמאים שהמלמד דפרה כתיב לשון נקבה. ואם נאמר שכוונת המדרש על עטם הציווי, כאשר הקב"ה רואה הוא מלמד לבקריז פרח, וכשהוא

וא"כ מדוע נקראת פרק אדומה חוקה יותר מכל המצוות.

(ט) עוד איתא במד"ר (שם ג') אר"י דסכנין בש"ר לוי על כל דבר ודבר שביד אומר הקב"ה למשה אומר לו עומאחו ועברתו כיון שהגיע לפרשת אומר אל הכהנים אומר לו משה רבש"ע אם נעמא זכ צמח תבא עברתו לא השיבו באתה שעה נחכרמנו פניו של משה כיון שהגיע לפרשת פרק אדומה אומר לו הקב"ה באתה שעה שאמרתי לך אומר אל הכהנים לא השבתיך זו היא עברתו ולקחו לעמא מעשר שריפת הכעמא, עכ"ד המדרש. ובקשו המפרשים שברי פרשת פרק נאמר קודם פ' אומר אל הכהנים דפרק צמח נאמור, וא"כ צמח שנאמר לו פרשת אומר כבר קדמה לו ידיעת דיני פרק, ובמה יעבר הכעמא, ומה היתא שאלמו אם נעמא צמח תבא עברתו, הרי עברתו כבר כתובה ומפורשת צמח היעצ בפרשת פרק. גם ראוי להבין מדוע אומר לו הקב"ה על כל דבר ודבר עומאחו ועברתו וכיון שהגיע לפרשת אומר אל הכהנים ושאל צמח תבא עברתו לא השיבו דבר.

(י) בירקומי ר"פ חקת איתא ר' אחא בש"ר יוסי בר חיניא אומר צעטא שעלה משה למרום שמע קולו של הקב"ה שיועצ ועוסק צפ' פרק ואומר הלכה צמח אומרה אליעזר בני אומר פרק צמח שמים עגלה צמח אומר משה לפני הקב"ה רבש"ע עליונים ותחתונים צרשוק ואחא יושע ואומר הלכה צמח צמח ודס אומר לו לדיק אחד עתיד לעמוד בעולמי ועתיד לפתוח בפרשת פרק תחלה אומר לפניו רבש"ע יוסי שילא זה מחללי אומר לו הקב"ה חייך שילא מחלליך וכו'. ודברי המדרש מוקשים מאד חזק מה היתא תמיכתו של משה על שהקב"ה יושע ואומר הלכה צמח צמח ודס, וברי מנינו כיוצא בזה כמ"פ שהקב"ה אומר שמועות מפי תלמידי חכמים, וכדאיתא בגמ' (מגיגה ע"ז ע"ב) אשכחיה רבה בר שילא לאליהו א"ל מאי קא עבדי קב"ה א"ל קאמר משעתתא משומיחיה דכולהו רבנן ומפומיה דר"מ לא קאמר וכו' ומסיים שם השתא קאמר מאיר בני אומר, ע"כ. הרי דמילתא דשכיחא הוא ונדבר הוה בכל עת שהקב"ה

אומר דברי חורב מפי ארע ידיו. ועוד דקדק ק"י זל"ה בישמח משה על מה שהשיבו הקב"ה לדיק אחד עתיד לעמוד בעולמי וכו'. וברי ודאי בבין משה מדעתו לדיקן שהקב"ה אומר שמועות מפיו הוה יוסי לדיק גמור, ואעפ"כ הוה מתחב שהקב"ה אומר שמועות מפי צמח ודס, ולא ידענו מה כוונת לו צמח שהשיבו הקב"ה שעתיד לעמוד לדיק וכו', הלא עדיין התמיכה במקומה עומדת. גם ל"כ מה דנקט ועתיד „לפתוח" צפ' פרק תחלה, ולא ידענו פתיחה זו מה עיבה, דמאי נפק"מ אם יוסי פותח צפ' פרק, או יפתח צענין אחר וזכור יעוסק דיני פרק.

(יא) במדרש (ילקוט מלכים רמז קע"ח) איתא אומר שלמה על כל אלה עמדתי ועל פרשתו של פרק שאלתי וחקרתי ופשפשתי אמרתי אחכמה וכו' רחוקה ממני (קבלת ז'). ודקדק ק"י זל"ה בישמח משה שביד די שיאמר בקצרה ציקש לידע ולא ידע, ולמה אומר אמרתי אחכמה וכו' רחוקה ממני.

(יב) במדרש פליאה (כוונת בישמח משה) איתא מה ראח קרח לחלוק על משה פרשת פרק אדומה ראח. וזילקוט ראובני צמח פסיקתא זוטרותא איתא לביפך וז"ל למח נאמר פרשת פרק אחר מחלוקת קרח וכו' אומר קרח לא די שבוילאו אחי מכלל כוונה וגו' והוא לא ידע חוק פרק אדומה תהי' כפרה גדולה על ישראל. ושני המדרשים תמוכים מאי שייכות יש בין פרשת פרק אדומה למחלוקת קרח ועדו, שחכ' פרשת פרק המועצת המחלוקת הכוונת אילו הוה קרח משיגה, או שידעיתא גרמה לקרח לחלוק על משה. וגם יש להפליא שצ' המדרשים סותרים זה את זה מהיפוך לביפוך.

(יג) בירושלמי מגילה (פ"ג ה"ב) וכו' וכו' וכו' בכלכות פ"ג דמגילה) איתא ר' לוי בש"ר חמא בר חנינא אומר צדון הוא שחקים פרשת החדש לפרה שצאחד ציוסן הווסק המשכן וצשני נשרפה הפרה ולמה פרק קודמתא שביא עברתו של כל ישראל, ע"כ. וביארו המפרשים שצריכין לדעת דיני עברת עמאים משום שיש צו לורך להקריב קרבן פסח, ואם יקראו פרשת שריפתא פרשת החדש לפעמים לא יכיו כבר

ושם קתה מקומה להודיע עד כינן הדברים מגיעים, כי עזה כמות הזהבה התורה ואם לאו לא יבא לא קיום.

וכדי לבא אל ציבור הענין נקדים להחזון כוונת המאמר הלא חין התורה מתקיימת אלא צמי שממית עצמו עליה. דע"כ חין לפרשו כפשוטו שימסור האדם גופו למות על עסק התורה, שכרי חין האדם רשאי למסור נפשו למיתת כ"א צב' עצירות החמורות, ובשאר מלוות התורה אלו מוזכרים וחי צבא ולא שימות צבא כאמנם ז"ל (סנהדרין ע"ד ע"א) חוץ משעת הגורל שחייבים למסור נפש אף על מנכב קל, וא"כ מה כוונתם באמנם שצריך האדם להמית עצמו על התורה.

והמהדרש"א ז"ל בחא"ג שם פירש כוונת אומנם שממית עצמו עליה, שממית כוחות הגוף המתאווים ומסלק מעליו מותרות התאוה. אמנם גם לפירושו קשה הלזאת יקרא מיתת, אדרבה ע"י שיסלק האדם מגופו כוחות התאוה, הרי הוא מוסיף חיות לנפשו, ועיקר חיות האדם היא חיות הנפש, ולהיפוך אותם בני אדם השקועים בתאוות עולם הזה, ורודפים בכל עת למלאות תאוות הגוף הנגוף, הם הממיתים נפשם בצבירות התאוה, ולהם ראוי להקרא מתים.

ופירשתי כוונת המאמר (פי' להלן פ' חזריע דדרוש לפי' החדש) עפ"י מש"כ בצעטיל קטן להר"ר אלימלך זל"ה ח"ל קדשו, בכל עת ורגע שהוא פנוי מה"ת ויהיה מהרבה צמי"ע זו של ונקדשתי בתוך צניי וידמה צנפשו ויזייר צמתשצתו כאילו אש גדול וטורח צוער לפניו עד לצ השמים ויחוש בצביל קדושת הש"ת שזכר את עצבו ומפיל את עצמו להאש על קידוש הש"ת ומחשבה טובה הקצ"ה מנרפה למעשה וכו' ועוד יכוון אם יעזו אותו כל אומות העולם בכל עינויים קשים ויפגעו עורו מצטרו להכחיש ח"ו ציחודו ית' יסבול כל היסורים ולא יודע ח"ו, עכ"ל. והנה המקבל על עצמו מסירות נפש להש"ת בכל לצו ונפשו, נחשב לו כמיתת ממש, ומקיים צבא מ"ע שג ונקדשתי בתוך צני ישראל, וכדליתא צבא"ק ס"פ צמדבר (ק"ח ע"א) דאחר שמיים האדם חפלה

ז' ימים עד הפסח, ולא יוכלו הטמאים עומתת מת להטהר, כגון אם יחול ר"ח ניסן צצצת שקרין צו פרשת החדש, ולצצת הצבא שהוא ח' ניסן יקראו פרשת פרה, לא ישארו עוד צצצת ימים עד הפסח. ע"כ התקינו חכמים להקדים קריאת פרשת פרה, כדי שיהיו צקויים צדיני עומתת וטכרה צומן הראוי, ויטכרו הטמאים עד הפסח. עכ"ד ז"ל. ולפי צק קשה דכאידנא צבר לא שייך כך עעמא דליתא צירושלמי, שכרי חין לנו אפר פרה ולא קרצות צעוב"ר, וא"כ הרי ראוי שיעמידו חכמים כך מילתא לעיקרא דדינא, שתקדם פרשת החדש לפרשת פרה, כדאי צירושלמי דצדין הוא שתקדם פרשת החדש לפרשת פרה, שכרי צב' צניסן הוקם המשכן וצצני נשפרה פרה. ואפ"ל שלא רצ' חכמים לשנות ממש שכרי צומן הציות, כדי לעשות זכר למקדש, ואו מעטעס דמהרה יציה ציהמ"ק כמו שמצינו שחשו חז"ל לזה צבמה ענינים. אמנם מלבד טעמים פשוטים אלו ודאי ישנם עוד טעמים אחרים צצבר צה, וע"ד שכתב הרמב"ם צב' המורה דצפנימיות כל דבר ישלם טעמים עמוקים עד חין חקר. ואמרו ז"ל (סנהדרין ל"ד ע"א) ד"ת כפטיש יפוצל סלע ומקרא אחד יוצא לכמה טעמים, אלא שישנם טעמים שניתן לגלותם, ויש טעמים כמוסים חתומים וסחומים שלא נחגלו. וכמו כן לעניננו אף חין נימא מילתא צעעמא, דחקנו לנו חז"ל להקדים קריאת פרשת פרה לפי' החדש, מלבד הטעם הפשוט המפורש צירושלמי, כאשר יצוהר להלן צאורך.

יד) צה"ן צפ' פרה כתיב זאת התורה אדם כי ימות צבאל וגו' ודרשו חז"ל (צצת פ"צ ע"ב) ארשציל חין דצרי חורה מתקיימין אלא צמי שממית עצמו עליהם שגא' זאת התורה אדם כי ימות צבאל. וכתב המהרש"א ז"ל דאם כפשוטו ה"ל למיתב זאת חורה אדם וגו' כמו זאת חורה העולה זאת חורת הכעשת, ומדכתב זאת התורה ללמד על התורה צא שאינה מתקיימת צאדם אלא א"כ מותית עצמו עליה, עכ"ד ז"ל. אמנם צריך ציבור מה שייבא דרשא זו שעיניהם התעוררות ליגינת התורה, לפרשת פרה אדומה דמייירי צדיני טכרה עמאים, ואין כאן מקומה לכאורה. ויותר הרי ראוי שצחציר התורה על חיוב עמל התורה צמשנה חורה, ששם נאמרו כמה אזהרות על לימוד התורה,

מא' עד ח' לפי שהיה צידם למחות ולא מיתו. עכ"פ
מבואר מדברי הירושלמי דקיומא של תורה חלוי בנאות
הגודרים גדר ועומדים בפרץ למחות צעזערי עבירה,
ובלא"ה היה בכלל ארור אשר לא יקום. אמנם לבחינה
זו לר"ך מסמי"פ רבה, כי המוחים נגד הרשעים שנואים
מאד צעזעריהם, ולא יתכן להיות ממקימי התורה,
אלא"כ ממיתים עצמם עליה, דהיינו שאינו מתחשב
כלל בשנאת הרשעים, ומוכן למסור נפשו למטן התורה,
לכחות על קדקוד עושי רע, ולמחות ציד הרשעים
המבטלים אותה, אבל אותם היראים לומר תוכחה
מחמת פחד העם, אין התורה מתקיימת על ידם,
וחוץ כוונת אמרם אין התורה מתקיימת אלא צמי
שממית עצמו עליה, עכ"ד החת"ם ז"ל. ובאמת כל
הפירושים הנ"ל במאמר הגמרא צחינחם אמתית,
ובולם רמזים בדברי הכתוב, ודברי תורה כפטים
יפוזן סלע.

וה"פ פירושו של החת"ם ז"ל נוצר. לצאר שייכות
הדרשה שאין התורה מתקיימת אלא צמי שממית
עצמו עליה, לפרשת פרה אדומה. דהנה בכמה מקומות
בדברי חז"ל מבואר כי פרה אדומה מכפרת על מעשה
העגל, ולכאורה טעמא צמי מדוע נתייב כלל ישראל
לדורות עולם להביא כפרה על מעשה העגל, וכרי
מקרא מפורש הוא כי החוטאים בעגל היו כשלא
אלפי אית, וכולם מחו צמגפה כחמרי"ל. (ויומא ס"ז
ע"ב) שלש מיתות היו שם עדים והתראה בסייף
וכי' עדים בלא התראה צמיתה בלא עדים ובלא
התראה בהדיוקן. הרי כי כל אותם שעצדו לעגל
נהרגו, ואי"ז מדוע חיפה נשאר רשעם החטא על
כל עדת ישראל לדורות.

והדמב"ן ז"ל בפרשת תשא כתב כי צרכם היה
החטאות במחשבת רעה שהכריזו צמ"י, ועוד כתב
כי חטאו כולם צמא שפרקו כל העם חמוי הכב.
אך גם טעמים אלו ז"ב, שהרי כל הראשונים ז"ל
כתבו שלא נתייב ישראל בעשיית העגל לע"י, כי
חס למנות להם מנהיג במקומו של משה, אלא
שהע"ר עשאוהו לע"י ומעשים מישאל עשו אחרים.
ואי"ז החינה אותם מעשים שחטאו בפועל, הם ישאו
עונם, **אשר** יצא עדת ישראל שלא הייתה ידם במעל

יה עליו ליפול על אפיו ולומר מחמור לדור אל"ך הי'
נפשו אשא (תהלים כ"ב) ויקבל על עצמו למסור נפשו
להקב"ה ואח"כ כתב וז"ל. ויחיו בר נש גרמיה כאילו
פטור מן עלמא וכו' דרחא דמלה דאית חובין דלא
מתכפרן עד דאתפטר בר נש מעלמא הכ"ד (ישעי'
כ"ב) חס יבופר העוון הזה לכם עד תמותון וכו' וכו'
גרמיה ודאי למותא ומסור נפשיה להאי אחר וכו'
כמאן דאתפטר מן עלמא ודאי ותקוונא דא צמי בכונה
לבלא וכדין קביא מרחם עליו ומכפר לחוביה, עכ"ל.
הרי מבואר כי ע"י שמקבל על עצמו למסור גרמיה
למיתה, נחשב לו כמיתה ממע, ונשלח לו על שוונותיו
דמיתה מכפרת.

ועפ"י זה נצח אל ביאור המאמר, כי הכה כוחות
היאר מתגברים מאד מאד על לומדי תורה,
ומתחילים להם בכל מיני תחבולות לבעולם מעסק
התורה, וקשה מאד על האדם להתגבר עליהם. ועל
כן אמרו חז"ל כי כדי שתתקיים התורה ציד האדם,
ולא יוכל לו ה"ה"ר ללכדו בנשחו, עליו לקבל על עצמו
מסירות נפש למיתה למטן כבוד שמו יתברך, ותחשב
לו מסירות נפשו כמיתה ממע, ומעשה יוסרו ממנו
כל המניעות והמפריעים המעכבים צעדו מלעסוק
בתורה, שהרי אין מניעה קשה מן המיתה, ואם גם
חימת המות לא תצטיתוהו, וזה לך האות שהרי הוא
משליך נפשו מנגד למטן התורה, עכ"ל. וכל
להתגבר עליו שום עורר ומעכב לבעול מעסק התורה
קדושה.

והגה"ק החתם סופר זל"ה פירש מאמר זה עפ"י
דברי הרמב"ן ז"ל צ"י כי תבא עה"פ ארור אשר
לא יקום את דברי התורה הזאת וגו', שהביא דברי
הירושלמי צמ"י דעוהה אשר לא יקום וכי יש תורה
נופלת וכו' ר"ש בן הלפתא אומר זה צ"ד של מען
וכי' אי"ר חסו צמ"י נתחום צר חייה למד ולימד ושמר
ועשה ויהיה סופק צידו להחזיק ולא החזיק הרי זה
בכלל ארור אשר לא יקום וכו' ואפי' היה לר"ך גמור
במעשיו והיה יכול להחזיק התורה ציד הרשעים
המבטלים אותה ה"י ארור. עכ"ד הרמב"ן ז"ל. וכן
מבואר בגמרא (שבת נ"ה ע"א) שבשעת החרבן פגשה
מדה הדין אף בלדיקים גמורים שקיימו את כל התורה

כא, ולא עלתה מחשבת ע"ז על לבס, למח יתייחס להם חטא זה, עד שיזכרו עליו כפרה לדורות.

אמנם יתבאר הענין עפ"י מ"ש האכ"ח הקדוש צ"ה תשא, על מה שאמר ז"ל כי הערצ רצ שעלו עם ישראל עשו את העגל, דב"כ למח ישראל לא הסכימו עמכם בשעת מעשה, שאם הסכימו הרי גם כהם עשו, שהמחשבות פועלות צע"ז, אלא שלא מיחו צע"ר העושים אותו, ועל שלא מיחו ועשו כללות ישראל עכ"ל. וע"ד זה פירש החתם סופר זכ"ה מאה"כ ויאמר אל משה קול מלחמה במחמה ויאמר אין קול ענות גבורה וגו' קול ענות אני שומע. דגם יחושע הבין שהוא קול ענות, רק שהצדקה נותנת שא"כ שישחקו הצדיקים למעשה הזה, ויש מלחמה במחמה, וגם משרע"ה חזק כן, דמהאי טעמא הביא כלוחות ולא הכיחם למעלה, רק כאשר צא הרגיש שאין כאן מלחמה רק קול ענות, וא"כ היה ראוי לשבר כלוחות מיד, עכ"ד ז"ל.

דיוצא מכל זה דעיקר הפגם בכלל ישראל היה צעזור ששחקו ולא מיחו צע"ר העושים. ומקצת מן המפרשים כתבו שהגיע הפגם לישראל מטעם ערבות, ובאמת תרוייבו חד טעמא הוא, שהרי אם מוחין צעזרי עבירה כראוי, ומוכיחין אותם על פניהם, נפטרינן בזכך מעונש הערבות, וע"כ גם לדידהו עיקר הפגם היה מה שלא מיחו. ובזה מובן מה שרמזה תורה דרשה זו, שאין התורה מתקיימת אלא בזמן שמתמית עצמו עליה, צענינא דפרה אדומה. כי דרשה זו ישנה צותן טעם על מה שזוהר תורה לביא פרק אדומה לכפר על מעשה העגל, דלכאורה אינו מובן שהרי העובדים לעגל נעשו לאלתר, ומה חרי האף הגדול הזה על כללות ישראל, לאח אחר הכתוב זאת התורה אדם כי ימות צאכל, לרמוז כך דרשא שאין התורה מתקיימת אלא בזמן שמתמית עצמו עליה, וחייו שהוא מוסר נפשו עליה למחות צעזרי עבירה כמ"ש החת"ם ז"ל, ולכן נגע פגם העגל לכל עדת ישראל, דאף שמדרי עבירה בפועל יאלו, מ"מ היה להם למחות צעזרי העגל ולא מיחו. ועל כן נזכה תורה לביא פרק אדומה לכפר על פגם זה.

ולבאר דרשת הח"כ (קושיא צ"ה) שהיה אהרן צום וכו' ח"ל משה למח אהרן צום לכך נבחרת. ונראה בהקדם מה שכתבו הקדמונים ז"ל ללמד זכות על אהרן קדוש ה' שעשה את העגל. רש"י ז"ל הביא ממד"ר עה"פ וירא אהרן ויבן מזבח לפניו ראה חור שהיה בן אחותו שהיה מוכיחם וברגורו וכו', וזהו ויבן מזבח לפניו, ועוד ראה ואמר מוטב שיתלה בסרחון כי ולא צבס, ועוד ראה ואמר אם הם צונים את המזבח זה מציא לרור זה מציא אכן וכו', ומוחק שאין צוה אותו ומחשבל צמלכתו בין כך ובין כך משה צא וצבזו היה לשמים. ע"כ. וצבזו הכתוב' כתבו כי כוונתו היתה לשמים וכו' ואילו הרגורו לאהרן לא היתה להם תקנה ויתקיים צבס אם יכרג צמקדש ה' כהן ונציה (ומקורו צמקדשין ז' ע"א). אמנם הראצ"ע ז"ל דחה טעמים אלו וכתב יש מהקדמונים שאמרו שנהרג חור וכהם אהרן פחד, ויש מי שאמר כי פחד על ישראל אם יכרגורו שה' ימיתם כולם. והקשה עליהם כי אם היה העגל ע"ז למח פחד אהרן שיהרג, וכלא מחו אחריו כמה חסידים מישאל שלא הגיעה מעלתם למעלה אהרן בחסידות לפרסח כף רגל אהרן על יחוד ה' וכו'. עיי"ש שהאריך להשיג על דצדיהם, ותוכן תירוטו הוא כי חלילה חלילה שעשה אהרן ע"ז, גם ישראל לא ציקשו ע"ז, רק חשבו שמת משה וכו' וציקשו להם מנהיג אשר ילך לפניכם צמקוס משה, ולכבוד ה' עשהו אהרן, רק צעזור שהיו ישראל מעורבים עם הע"ר הטעו אחריהם מעשים מישאל לחשוב שהוא ע"ז, והציאו צחים וכתחיתו לו וכו', ואל תחמה צעזור שהחזק ה' באהרן כי זה צעזור שהיה הוא הסבך. עכ"ד הראצ"ע ז"ל.

דיוצא מזה כי כוונת אהרן היתה כולה לשמים, ואפילו הכי כיון שלא מכלול צמכטו שחטו ישראל אחרי העגל, נענש צמיתת נדב ואזיהוא, וכמו שאמר הכתוב צ"ה עקב ובאהרן החזק ה' מאד להשמידו וגו', ופירש"י ז"ל החזק ה', לפי ששמע להם. להשמידו, צביליו צנים. ואחפול צעד אהרן, והועילה תפילתי לכפר מחלה ומחו שנים ושארו שנים, ע"כ. ואף שלא עשו ישראל את העגל לשם ע"ז, כי אם

המשכן אל המקדש, ועתידה היא להיות גם צנין בעתיד שיצנה במהרה, כמו שכתב ק"ו זל"ה בישמח משה פ' תלוי. וגם כהנים כהנים אל כי לשרת בקדש, וזו לקדושת העבודה לזרוע עולם בזכותו של אהרן קדוש ה'. ואם לחשך אדם לומר כלל הרהר דרכים למקום להלילו מיד הרשעים, ולבנותי נחם לברע עמו, ומדוע היתה נסבה מאת ה' שלא ימחה בכם. אף אחת אמור לו, כי אין הקצרים נוטל את הבחירה מיד האדם, ואינו מונע צידם מעשות כחפנם, כמבואר בזה"ק פ' וישב (קפ"ב ע"א) שקשה מאוד להכלל מחברת יד בעלי בחירה, וחזקין דיומן שנילו מהם. ולכן עשה ה' ככה שלא ימחה צידם, למען תהיה לו נפשו לשלל, ונבחר מכל בני לוי לקדשו לכהן, ולשים לו מזר הקדש על ראשו לכבוד ולתפארת.

ובזה נבוא אל הביאור, דכנה איתא במד"ר פ' חולדות (פס"ג ב') ר' שמאל צ"ר יתכן אמר אברהם לא ינאל מכבשן האש אלא בזכותו של יעקב משל לאחד וכו' כך אברהם ילא דיון מלפני נמרוד להסרף ונפח הקצרים שיעקב עתיד לנאל ממנו אמר כדאי הוא אברהם להכלל בזכותו של יעקב הכ"ד (ישעיה כ"ט) לכן כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדח את אברהם יעקב פדח אברהם. ולבאור קשה האם לא היה אברהם אפי"ה כדאי לעצמו להכלל בזכותו, ומדוע הוצרך לזכות יעקב להכלל בשצילו, וביאר ציפח תואר כי שרת דיון נוחתה שכל כעוסר נפשו על קדושת שמו יתברך לא ינאל אלא ישרף כליל על קדושת השם, כי טוב לו השלמות הגדול הזה וכו', ולא אברהם מלד עצמו מן הדיון היה שישרף, כי זהו הטוב ובראיו לו, אלא מפני משך הרע הכעור שעדיין לא ילא ממנו ניוול, ולהכי נקט יעקב שהוא שלמה היחם אשר היתה מעטו שלמה, עכ"ל. וזענין הזה היה גבי אהרן הכהן דאף שמה עצמו היה טוב לו שימסור עצמו על קדושת השם וזאת חכמתו. אך מן השמים מנעוהו מלמחות ציד הרשעים, כי לגדולה מזו היה מתוקן, לחקק את המשכן, ולהמשיך עליו זו שכינתו יתברך.

ודשאת א"ש מה שהשיב לו משה על מה שהיה בוש ויחל לגשת, כי היה דואג על שלא מסר

בקשו להם מנסיג, מ"מ לא היה לו לאהרן לעשותו מבלי שירשכו ה' ויולכו. על ככה, אלא שאהרן הכהן מסר נפשו לעוצה ישראל, כדאיתא במדרש שאמר מוטב יהיה הכרחון צי ולא בכם, וגם ידע כי אם לא יעשו להם יעשוהו בעצמם לשם ע"ז, ואז יהיה חרון האף גדול מאוד. ועל אף מחשבתו הטובה והרצויה, נחשב לו כמעשה לפגם לגדול מעלתו ונענש עליו, ע"ד הכתוב (תהלים י') וסביבו נשערה מאוד.

והנה דרך הדיקים לפשט במעשיהם בכל עת, ולחזור בתשובה על כל נדוד חטא ועוון, וכמו כן היה אהרן מתנחם חמיד על מעשהו, פן חטא לבש"מ, ואף שהיה כוונתו לשמים, מ"מ נדודו עזיר ים צדק, וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל עכ"ל קרב אל המזבח, ודאיתא במדרש שהיה אהרן רואה את המזבח כחבנית שור וכהי מתירה ממנו וכו', ועטם זה כי בעצור שהיה אהרן קדוש ה', ואין בנפשו חטא וזאת מעשה העגל, היה חטא זה קצוב לו במחשבתו וכו', ע"כ. ויתכן שהיה אהרן חושש פן עשה שלא כהוגן במה ששמע בקול השם, כי היה לו למחות בכם כדרך שעשה חור, ואף שהיתה סכנת מיתה צדק, היה ראוי שיערר את נפשו למות על קדושת שמו יתברך, כמו שדרשו ז"ל אין תהורה מחקייתם אלא צמי שמעית עצמו עליה, וכפי"ה כח"ה"ם ז"ל הכ"ל אשר למען קיום ההורה לר"ך למחות נגד הרשעים במסירות נפש ממש. ויתכן שזו שאמרו ז"ל שהיה אהרן בוש וירא לגשת, כי מורא עלה על ראשו, ובושה כסחה פניו על שלא מסר נפשו למען קיום ההורה.

ובדרך זה יתבאר מה שהשיב לו משה למה אחת בוש לך נבחרת. דכנה מלמד בטעמים שאמרו ז"ל שהכריע אהרן בדעתו כי מוטב שיעשה להם את העגל, כמו שנבחר לעיל, יש לומר טעם נוסף צדק, כי מאת ה' היתה זאת שלא ימחה אהרן כנגדם, ומן השמים עיכבוהו, כדי שלא יכרגוהו כאשר עשו לחור. והטעם לפי שהיה אהרן מוכן ועומד מאז תחלת הצריאה לחקק את המשכן בקרבתו, ולבשרות צו שכנית עוזו יתברך ע"י קדושת עבודתו, והשפעת קדושת זו לא נחשבה, אלא עברה מן

מה שפירשנו בכוונת המאמר כי"ל דקאי על המקנה על עצמו מסירות נפש למען כבוד שמים, אשר כי יחשוב לו כאלו הקריב את נפשו בפועל, אעפ"י לא שייך לדרוש כן במאב"כ כי עליך הורגו, דסוכ"כ אין זו מיתה בפועל, ולא שייך לאמר עליו ענין הריגה.

וצריך לומר דרש"ל כד דריש להך קרא דאח הכורח וגו' שאין הכורח מתקיימת אלא צמי שממית עצמו עליה נחזון לחד מהך חרי פירושי, או כפירוש המכ"ש"ל ז"ל שבהכחז מחזיר על שצירת כוחות התאור, או כלידך פירוש שיקבל הכדס על עצמו למחור נפשו להשי"ת כמ"ש צעטלי קטן, ולאח לא סביר ליה לדרוש בהכחז כי עליך הורגו וגו' צ"ח הממיתים עצמם על הכורח, כמבואר דלא שייך לכוונת עליהם ענין הריגה. על כן דריש להך קרא על צ"ח המראים הלכות שחיטה בעצמן, שכיח סכנה הריגה ממש, פן יחזו המאכלת בגרונו.

אמנם ר' נחמן בר יצחק חף דסבירא ליה נמי כדרשת רש"ל במאב"כ אדם כי ימות צאכל, דאין הכורח מתקיימת אלא צמי שממית עצמו עליה, אך לא מטעמים, דאיהו מפרש לדרש ז' על צ"ח המוסרים נפשם על קיום הכורח, צמה שמוחים בעוברי עברה, ופעמים יגיעו עד שערי מות ממש, וכמ"ש החת"ם ז"ל, ומש"ה שפיר דריש לקרא דעליך הורגו כל היום, דמיייר צ"ח הממיתים עצמם על הכורח, ולדידיה גם מאב"כ אדם כי ימות צאכל מיייר צ"ח המכניסים עצמם לסכנת הריגה ע"י הרשעים הפורקים עול מלכות שמים, דלא יוחא לכו בתוכחתם, והם כקון מאב"כ וכסילון ממאזר צעניוהם, ועולוים הם לכוונתם נפש.

ובזה מבואר המדרש פליאה כי"ל כי הכה נחצאר לעיל צאורך שכוונת אהרן במעשה העגל היתה לשמים, ולהלל ישראל עשה מה שעשה, ונחש לו הדבר לזכות גדולה וכמו שכתבו בעהר"ם צ"י חשא שבהכחז משכחו לאהרן (מלאכי צ"י) ורבים השיב מעון, זה עון העגל, דאילו הרגובו לא היתה להם חקיה וכו'. ואעפ"י לגודל מדרגתו ותוקף קדושתו, עשה ככוח צו רשע, ונשאר עליו קלס

נפשו למיתה על קידוש"ש, לכן אמר לו שאין לך להבחין צדק, שהרי "לך נבחרת" משעת ימי בראשית, לשמש בכהונה גדולה, ולחזק את המשכן בקדושת עבודתך, ואין לשות עליך העגל, על שלא מחיה בעושי העגל, שהרי לא ממך ולא הדבר, אלא כי פעל כל זאת, שלא תמסור עצמך למיתה, כדי שתחזק המשכן על ידך, ובכך נחם דעתו של אהרן.

ועתה נבא לביאור המדרש פליאה (קושיא ג') וידוע אהרן מאי הול"ל וציוס השמיני ימיו צער עולמו. דהנה איתא בגמרא (גיטין נ"ז ע"ב) ע"פ (תהלים מ"ד) כי עליך הורגו כל היום ריב"ל אומר זו מילה שניתנה לשמיני (פירש"י ז"ל מילה, הורגו כל היום דמזין דמית, וכמכ"ש"ל ז"ל כתב שעל כן דייק דאמר שניתנה בשמיני דמילה בזמנה איכא סכנתא שחיתוק רך ומסוכן למות, ע"כ). ור"ש בן לקיש פליג עליה ודריש אלו צ"ח שמראין הלכות שחיטה בעצמן, דאמר רבא כל מיני ליחוי חייניו בנפשיה צר משחיטה (שם) ויחצונו בגרונו), רב נחמן בר יצחק אמר אלו חלמידי חכמים שממיתין עצמן על ד"ת כדריש בן לקיש דאמר רש"ל אין ד"ת מתקיימין אלא צמי שממית עצמו עליהן שנאמר זאת הכורח אדם כי ימות צאכל, עכ"ד בגמרא. ולכאורח קשה שהרי ריש לקיש גופיה דריש כך קרא דאח הכורח אדם כי ימות וגו' שאין הכורח מתקיימת אלא צמי שממית עצמו עליה, ואמאי לא יוחא ליה לדרוש גם דברי הכחז כי עליך הורגו כל היום כשמעיה, אלא מוקי לה צ"ח המראין הלכות שחיטה בעצמן, עד שצ"ח נחמן בר יצחק ודרש כשמעיה דרש"ל, דקאי על צ"ח הממיתים עצמם צאכלה של תורה.

ונראה לומר דהך אמוראי פליגי בכוונת המאמר אין הכורח מתקיימת אלא צמי שממית עצמו עליה. כי במאמר האר"י בפירושים, כמבואר לעיל צארכה, דהמכ"ש"ל ז"ל מפרשו דסילוק מותרות התאור צחינת מיתה יקרא לה. ולפי פירוש זה ליכא למדרש במאב"כ כי עליך הורגו כל היום דקאי על צ"ח הממיתים עצמם על הכורח, כי לא יולדק לומר על שצירת תאות הגוף לשון הריגה. וכן לפי

טענה הנשמעת לעטון ולא עטן, ולכן שאל מאי כוח ליה לתימר, דלכאורה הרי היה עליו פגם שלא מסר נפשו למחות צעורי עצירה, וצדין נעשה, ומאי שנחיה שחק. על כך משיב המדרש כולל וציוס בשמיני יומל צשר ערלתו, כלומר שזאת חורה למול בשמיני צעוד החינוך כך ומסוכן לנפשו, כמיש המכרש"א ז"ל, שאלו היא עיקר הסכנה, וא"כ יש לפרש מקרא דעליך הורגנו כל היום דקאי על מילה שניתנה בשמיני כדדרש ריב"ל, ולפי זה אין הכרח לדרוש הכתוב אדם כי ימות צאכל שצא לחייב למחות צעורי עצירה במסג"ש ממש, וצדין עשה אהרן שלא הכינס עצמו לסכנת הריגה למחות צעורי העגל, וסיו יכול לעטון טענה נכונה שלא נמלא צו כל שמן עוון, ומדוע מגיע אליו הכונה, ואעפ"כ לא תאמרו אהרן וקבל עליו דין שמים צאכלה לגדל נדקחו וקדושתו, ועל כך משבחו הכתוב וידום אהרן.

ובדר"ך ז' יוצא המדרש (קושיא ז') צאכלה זכות היה אהרן נכנס לבית קה"ק וכו' זכות המילה. וקשה דזכותים כרצה היו צידו, ומדוע נקט זכות המילה דוקא. ולדברנו יוצן היעב, שהרי כל כקטרוג על אהרן היה שלא מסר נפשו למחות צעורי עצירה, דחיוצא רמיא למחות צהם במסג"ש, בדקאמר קרא זאת החורה אדם כי ימות צאכל, ודרשו מנייה אין החורה מתקיימת אלא צמי שממית עצמו עליה. ולדרשה רנצ"י צדצרי הכתוב כי עליך הורגנו, ע"כ לפרש כן שחייבים למחות צרשעים אפילו במקום סכנת הריגה. אכן אם נאמר לפרש קרא דעליך הורגנו וגו' זו מילה שניתנה בשמיני, אי"כ נדחית טענת המקטרג, שהרי לפי"ז לא יתפרש הכתוב אדם כי ימות צאכל שיש חיוצ למחות צעורי עצירה במסירות נפש, כמבואר, נמלא כי ע"י מלות מילה נסתחמו טענות המקטרג, וכנסו אהרן לקדם הקדשים צאין שטן ואין פגע רע.

ועתה נצא לציאור המדרש (קושיא ט') על כל דבר ודבר שהיה הקב"ה חומר למשה אמר לו מומאחו וטכרתו כיון שסביג לפרשת אמור אל הכהנים אל"ה משה רבינו אם נעמא זה צמה חבא טכרתו ואל"ה הציבו הקב"ה וכו'. ואם חמא מאד

פגם, והוא ע"ד שכתבו החס"ד צמס' צ"ק (ל"א ט"ז) ד"ה אלא שיער עצמו מן היין, דלכאורה משמע דאף חור טכור נקרא חוטא ותימה דצ"ק דמור (דף ג' ע"א) משני צממא כ"מ דנקרא חוטא חור עמא וכו' אצל חור טכור לאו חוטא מיקרי וי"ל דכא דקאמר דלא הוי חוטא כיינו שמתה גדולה מן העצירה דמלוא לידור צמור וכו' ומ"מ קתא חטא יש מידי דכוח אמתענה חענית חלום צצבת שקורעין גז"ד ונפרעין ממנו חענית של צבת, עכח"ד החס"ד.

ודר"ג אף דאכרן לעב איכוין זכות גדולה היה לו יותר מן הפגם, שהיה אם כלל ישראל, ואעפ"כ היה קתא עצירה צדצ, ונעשה עליו. ואנחנו עפ"י המבואר לעיל שהפגם ה' על שלא מסר אהרן עצמו למיתה לעמוד נגד הצרעים עובדי העגל, אחרי יש מקום ללמד עליו סניגוריא, ולומר שאין עליו אפילו שטן הפגם הזה, דהנה כל מה שמלא המקטרג מקום לעטון עליו, כיינו דוקא אי דרשין צדצרי הכתוב כי עליך הורגנו וגו' כדרש רנצ"י אלו ח"ה הממיתין עצמן על ד"ה, וכדדרשין מהפסוק זאת החורה אדם כי ימות צאכל, דקאי אח"ה הממיתים עצמן על החורה, לדלדור צצ"כ מיידי כך קרא דאדם כי ימות צאכל, צחיוצ המחאה צעורי עצירה אפילו במקום סכנת מיתה. משא"כ אם נתפוס כאיך אמוראי דדרשי לקרא דכי עליך הורגנו וגו' צמילתא אחריתי, דר"ש צן לקים דרש ל' אח"ה המראין ה' שחיטה צעמון, וריב"ל מוקי לה צמילה שיש צה סכנה, אי"כ לא סבירא להו דילפיין מאדם כי ימות צאכל, שחיוצ האדם למסור נפשו כדי למחות צעורי עצירה כמבואר, וכן הוא האמת מצד ההלכה, דלא רמיא חיוצא למחות צעורי עצירה במקום סכנת מיתה, דחיוצ מחאה הוא רק עד כדי הכאה (כמיש הרמב"ם פ"ו מהלכות דעות ה"ז), וא"כ היחא לאהרן טענת הצדקות גדולה, שהוא סבור דלא כשי"ר רנצ"י, אלא כדו מהך אמוראי, דלא מוקי לקרא דאדם כי ימות צאכל צמלות מחאה.

וזה אפ"ל צכוונת המדרש וידום אהרן מאי כו"ל לתימר, פירוש מדחיוקן שכתוב משבחו על שקיבל עליו דין שמים צאכלה ושחק, משמע דכחה לו

מה היתה שאלת משה אם נעמא צמח עברתו, כרי
כבר נאמר לו פרשת פרה אדומה במרה, וזה
מפורש כולל היתה עברה בעמאים. אמנם כנס חז"ל
אמרו שהפרה מכפרת על מעשה העגל, ולכאורע טעם
זה קשה להלמו, שהרי פרשת פרה נאמרה במרה,
וצאותה טעם עדיין לא חטאו ישראל בעגל. אכן
קושטא דמילתא הוא דיש במלות פרה סודות נשגבים
סתומים וסתומים נעלמים ונסתרים מאתנו, ולא
נחגלו אלא למשרעי' כחמרי' לך אני מגלה טעם
פרה חבל לאחרים חוקה.

והנה בעת שניתנה מזה פרה אדומה במרה נאמר
על צחיה גבוהה זו, ונחגלו לו למשח טעמים
הכמוסים והנסתרים, ולכל ישראל היתה כמזבח כחוק
צלי טעם. אך לאחר שחטאו ישראל בעגל, נוסף
למזבח פרה טעם חדש שהיה מכפרת על מעשה העגל,
משום חנה אמו וחקנה נואת צנה, וטעם זה נגלה
לכל ישראל, משא"כ שאר הטעמים הבעלמים חתומים
וסתומים מאתנו עד שיתוקן עולם במלכות ש-ד,
ויתקיים צנו מקרא שכתוב (ירמיה נ') וצמים כהם
ובעת ההיא יבוקש את עון ישראל ואיינו גורי, ושז
לא יהיה שייך הטעם הפשוט במלות פרה שהיה
מכפרת, אז יחגלו לכל ישראל פשוטי עמוני הסודות
במלות פרה, כדאיתא במד"ר פ' חקק (פ"ט ד')
דטעמי פרה עתידים להחגלות לכל ישראל לעת"ל,
ודרש לה ממאכ"כ (זכריה י"ד) ויהי ציוס הכול
לא יהיה חור יקרות וקפאון, יקפאון כתיב דצרכי
המכוסים מכס צעור"ז עתידים להיות נופים לעור"ב,
עי"כ.

ונקדים עוד מה שאמרו ז"ל (שמי"ר פ"ב א')
אילו הכמתיו ישראל למשח ולא היו עושים אותו
מעשה לא היתה עכו"ם ולא מה"מ שולט בהם וכו'
בשעה שאמרו נעשה ונשבע אמר הקב"ה אזכיר לזיתי
אותו מזה אחת וכו' והשתייתו למלכ"ש וכו' אלו
שכן עושין ומקיימין תרי"ג מלות וכו' אינו דין
שהיו חיים וקיימים וכו' כיון שאמרו אלה אלהיך
ישראל צה מות עליהן, עכ"ל המדרש. מובאר מה
כי בערם עשו ישראל אותו מעשה לא היה שייך
בהם ענין עברה עמאים באפר פרה, שהרי לא היתה
בהם מיתה כלל, אלא שנאמר להם פרשת פרה

בצחינה אחרת גבוהה ורמה, וכן מאכ"כ אדם כי
ימות באהל גורי לא היה שייך לפרשה בלחות העת
כפשוטה, אלא שנאמר להם ע"ד מה שדרשו ז"ל
במקרא זה שאין הכורח מתקיימת אלא צמי שממית
עלמו עליה, ובלחות שעה היו ישראל במדרגה גבוהה
מאד עד שבגדול דבקותם בצורה כל העולמים ילאה
נשמתם מפחד ה' ומהדר גאווה. וע"ד שפי' ק"י זכ"כ
צ"מ ס"פ בשלח מה שאומרים בצרכת מגן אבות,
מחיה מתים במאמר, דה"ל דיקים בשעה שהם מחיירים
שמו יתבצר מוסרים נפשם על קדושת השם כי נפשם
יולאת בצדקם מפחד ה' ומהדר גאווה, אכן כיון
שמצריים שמו יתבצר בקדושה ובטהרה והוא מקור
החיות כאמור (נחמיה ע') ואתה מחיה את כולם,
א"כ נחחדש להם חיות מאותו השם עלמו שמצריין,
וכן, וביינו מחיה מתים במאמר, ביינו אותם שכל
מתים במאמר, כשאומרים שמו מפני פחדו ומהדר
גאווה, הוא מחיה אותם, לפי שהוא מקור החיות.
עכ"ד קדשו. והנה אנו רחוקים מצחי' זאת, ואף
לשיג מכותה אין בכותו, וזאת יחידי סגולה שצדור.

וזאת חפ"ל בצוונת המדרש כ"ל כיון שבעה לפי
אמור גורי נפש לא יטמא וכו' א"ל אם נעמא
צמח עברתו ולא השיבו הקב"ה דבר וכו'. וטעם
שאלת משה היה דאף שידע פרשת פרה אדומה
שנאמרה בה במרה, מ"מ לפי מלכד ומעמדם בלחות
שעה לא נהגו בהם פרשה זו כפשוטה, ולא ידעו
משה כי אם צירושא הפנימי ובעמיה הנסתרים
כמבואר, ולכן כאשר הגיע לפרשת אמור אל הכהנים
לא ידע צמח יטבחו העמאים, ולא השיבו הקב"ה
דבר, לפי שדבריו יתבצר מכירת את הבחירה ובלחות
עת עדיין לא היו בני תשובה ושמה לא יחטאו ולא
ינחשו, ולא יערכו לאפר פרה. ורק אחר שחטאו
ישראל בעגל, וחזר מלאך המות לשלוט בהם, גילה
לו הקב"ה גם פירושא הפשוט של פרשת פרה אדומה,
ואמר לו זאת תכא עברתו ולקחו לעמא מעפר
שריפת החטא. ולדרכו יתבאר המדרש (קריש"א י')
בשעה שעלה משה למרום שמע קולו של הקב"ה
שיושב ועוסק צפ' פרה וכו' אליעזר בני אומר פרה
צח שנתה וכו' אמר משה רבש"ע עליונים ותחתונים
צדושתך וכו' יושב ואומר הלכה בשם צדור וכו'.

פרה הלפונים והנסחרים, על הצחיגה שנאמר צמרה, ושעתידה להחגלות לישראל לעת"ל, וצחיגה זו לא ניתנה להחגלות. בדבור, ואף משרע"ה לא השיגה כי אם צבחי' מחשבה דחממחא. וזהו שאמר שלמה אמרתי "אחמכח", כלומר שאשיג טעמי פרה הנסחרים צבחי' מחשבה דחממחא, כי לא יתכן להשיג טעמים אלו צבחי' דבור, והיה רחוק ממני, כי לא ניתנה השגה זו להחגלות עד עת קץ. ואפשר שרמז צמרו והיה רחוק ממני על זמן קץ בגאולה, וע"ד שאמרי"ב (במדבר כ"ד) ארצנו ולא עמך אשורנו ולא קרוב, דקאי על בגאולה העתידה, וזהו שאמר שלמה הכי"ב שהשגה זו נסחרת ועלמה ממנו ולא ניתן להשיג עד עת בגאולה, שזמנה רחוק עדיין.

ובדרך זו נלך ליישב סתירה דברי הרמב"ן ז"ל (קו"ש ד') דנפרשתו הוא דוחה דברי רש"י ז"ל שכתב שספר הקריב אחרן בשבועת ימי המילואים צא לכפר על מעשה העגל, ואילו בפרשת תזבח הוא עומד אילו ומודה ליה לרש"י שספר הקריבו צ"י ימי המילואים היה לכפר על מעשה העגל. וכן מצואר במדרשו חז"ל. ואפ"כ לי לפי שהיה גלוי וידוע לפניו ית' שכוונת אחרן כולה לשם שמים, וכל מה שעשה הוא למען הלל את ישראל, על כן לא נחשב לו מעשה העגל לחטא, ומשרע"ה לא נלטה להקריב פרה בעבור לחקן חטאו, כשם שנלטה ישראל מטעם חטא אמו וחקנה לזאת צוה, כי אלו לא היה שייך טעם זה. אך מ"מ צוהו הקב"ה להקריב פרה, כדי לכפר על הפגם הדק שהיה עליו מכח אותו מעשה, כמצואר לעיל באריכות כי אף שלא חטא, אפ"כ לפי ערך קדושתו נשאר עליו רושם הפגם, והואך לקרן לכפר בעדו. ונראה שהיה אותו חפר ענין כפר כענין פרה אדומה, אלא שסיתם צחיגתו גבוהה הרבה יותר, וכתבן צחיגת פרה בשעה שנלטה עליו צמרה, וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל שסודו כסוד פרה אדומה. ולדברי הרמב"ן ז"ל נאמר פרשת תזבח קודם חטא העגל ועוד שהיה גלוי וידוע לפני הקב"ה שלא יחטא אחרן באותו מעשה, ולא שייך אלו ענין פרה אדומה בטעמה הפשוט שנלטה זה ישראל לכפר על חטאם.

ומעתה אין כאן סתירה בדברי הרמב"ן ז"ל ושיניהם דקדושתו. והא' דהשיג הרמב"ן צ"י שמיני

ואפ"כ כי היה בשעה שעלה משה למרום עדיין היה לפני מעשה העגל, ואז לא נודע לישראל טעמיה של פרה, שהרי לא היו שייכים אז כי אם טעמיה הנסחרים, ואילו לא נתגלו כי אם למשה, ולאחר צאת שמוע משה שהקב"ה אומר הלכות צ"י פרה מפי צו"ד, והוא ידע שלא נתגלו טעמי פרה כי אם אלו בלבד, נתיירר פן אומר הקב"ה דינו הפרה בטעמם וצמזמם הפשוט, שיהיה שייך בהם ענין המיתה, ויאתרו לטכרת אפר פרה, ועל זאת פחד לבו מאד, שהרי דבורו יתברך מכריח את הצחירה, וכיון שלא היו הדברים מפי הצו"ה בהכרח הוא שיחטאו ויחללו בהם המיתה.

וזו שאמר רש"י עליונים ותחתונים בראשית, כלומר ודיבור מכריח את הצחירה, ואתה אומר שמוע מפי צ"י ודס, פירוש דמסתמא שמוע זה היה צחיגה הנגלית של פרה, שהרי צחיגתה הפנימית לא נתגלתה כי אם אלו, וכיון שהקב"ה אומר צחיגתה הפשוטה יהיו ישראל מוכרחים לחטוא. והשתא לק"מ מהא דאמרין צחיגה שהקב"ה אומר שמוע מפי רבין ומה חמה משה כ"כ שהקב"ה אומר הלכות מפי צו"ד. ועתה מוצן היטב שבתמימה היתה על שהקב"ה אומר הלכות מפי צו"ד צ"י פרה דייקא, דדבורו יתברך מכריח את הצחירה, ויהיו מוכרחים לחטוא.

וע"כ כך השיב לו הקב"ה לדיק עתיד לעמוד בעולמי ויפתח צ"י פרה תחלה. דייק לומר ויפתח וכן נקט תחלה דייקא, וכוונתו שאותו לדיק עתיד להשיג פרשת פרה צחיגתה הנצובה שניתנה בתחלה צמרה, וכמצואר בפרדרי"א (פ"ב) שר"א הגדול השיג סוד של פרה, יעו"ש. וצחיגה גבוהה זו היה הקב"ה יושב ודורש משמו בפרשת פרה, וגמלא שאין כאן דבור המכריח את הצחירה, וכן.

ובדברנו אלה מצואר המדרש (קו"ש י"א) ציקש שלמה לידע טעמה של פרה אמר וכו' אמרתי אחמכח והיה רחוק ממני. וקשה דהול"ל בקרה ציקש לידע ולא ידע, אכן שלמה השיג טעמי פרה הנגלים, אלא שחקר ופשט צחמכח להשיג טעמי

המקום, שאין בלבו עליו צעזעור מעשה העגל, וקדושו הוא בצחינתו הכבושה של פרה אדומה, שטעמה לפון ומכוסה עד עת קץ. ומזון שפיר מה שאמר המדרש כשהוא רואה קוראנה פרה וכו', וכשהוא רואה קוראנה פרה, דבא להשמיטנו כי אף שניכס משורש אחד, כמ"ש הרמב"ן ז"ל סוד הכר הוא כסוד של פרה, אעפ"כ לא נזהר הקצ"ה לאכול להכין להקריב פרה אלא פרה, מטעמה דאמרן, דלא שייך גביה טעם הנגלה שצברה, אלא טעמים הפנימיים הנסתרים שיוצא ציה.

ומערתה מיושבת קושיית הראש"ם ז"ל על שפירש"י ז"ל לקח לך עגל וגו' להודיע שמכפר לו הקצ"ה על מעשה העגל שפשה, והקשה אזה מזה ראש"י ז"ל בדברי חז"ל שבעגל צא "להודיע" שהקצ"ה מכפר לו, ולא מלינו במדרשים כי אם שבעגל מכפר לא שצא להודיע שהוא מכפר, ולדרכו אחי שפיר שהרי בדברי ראש"י ז"ל מצאנו במדרש תנחומא כי"ל שבודיע הקצ"ה שאין בלבו עליו ולקח פרה אחד לכפר על העגל שהוא פרה, וכבר נתבאר הדברים כי ע"י מה שזכרנו ה' להקריב פרה זכר הודיעו כי לא נחשב לו מעשה העגל לחטא, דלא שייך אללו טעם חטא אמו וכו'. וכמו כן סבירא ליה לראש"י ז"ל בעגל שהקריב אהרן בשמיני למולואים, דכאן גמ' אחי לכפר על פגם אהרן במעשה העגל, וגם מזה נודע כי אין הקצ"ה חושש לו מעשה העגל לחטא, שהרי על כן נזהר להקריב עגל זכר ולא נקבה, וטעם שבוחר לקרבן הוא לכפר על רשע הפגם שנדבק צו מכה המעשה, כמצאנו.

ובאופן אחר קצת יש ליישב קושיית המרחי מביין לקח ראש"י ז"ל דבר זה שבעגל צא להודיע שהקצ"ה מכפר לו על מעשה העגל. עפ"י מה דאיתא בתנחומא פ' תזריח (כו' י') שהיה אהרן מתירא שמה יש בלבו של הקצ"ה עליו כלום לפיכך אמר הקצ"ה למשה וזה הדבר אשר חשש להם לקדש אותם לכהן לי לרומם ולגדל לאהרן ולגמיו כבכבוד גדולה לפי שגלוי וידוע לפניו שלא עשה אהרן אלא מיראה ולפיכך הודיעם שאין בלבו של הקצ"ה עליו כלום. עכ"ל התנחומא. מצאנו מזה כי דבר זה ע"מ שנבחר אהרן מגיע חס לשם נזיק סבור על ראשו

על דברי ראש"י ז"ל, שכתב שהפר צא לכפר על מעשה העגל, היינו משום דסבר הרמב"ן דלא הולך אהרן כפרה על מעשה העגל כשם שהולכו ישראל, אלא שבוחר להקריב פרה לכפר על רשע הפגם שעליו מכה אותו מעשה כמצאנו. ודברי הרמב"ן הללו תואמים עם מה דאיתא במדרש תנחומא ח"ל, לפי שגלוי לפניו שלא עשה אהרן אלא מיראה לפיכך הודיעו שאין בלבו של הקצ"ה עליו כלום ולקח פרה אחד לכפר על העגל שהוא פרה, ע"כ. והיינו דאמרן, כי לפי שהיה כוונת אהרן לשמים, לא יחשוב לו ה' עון, אלא שבוחר לכפרה על רשע הפגם שזוהר עליו, ולפיכך הקריב פרה זכר, משא"כ ישראל שחטאו בעגל נאמרו להקריב פרה, לזר טעמה הנגלה שהוא אמו ותקנה לזאת צנה, ומזון גם מה דכתב הרמב"ן ז"ל שפרשת תזריח שכתב צא לכפר על מעשה העגל, דכוונתו על רשע הפגם שהיה על אהרן מכה מעשה העגל, ולא נתכוון לומר שפעולתה כפעולת הפרה, שהיא מכפרת על עטם החטא. וזה שסיים הרמב"ן ז"ל וסודו כסוד פרה, לומר כי רק הטעמים הפנימיים הנסתרים שצ"ה פרה שייכים צה, ולא טעמה הנגלה, יוכיין.

ובזה יבואר המד"ר פרשת תזריח (קט"ו ו') כשהוא רואה קוראנה בלשון נקבה שנאמר ויקחו אליך פרה אדומה וכשהוא רואה קוראנה לשון זכר שנאמר לקח פרה זכר. ונראה דכזה קריאה שם ע"י הקצ"ה מעשה רצה היא, כמו שאמר הכהן ראו קרא ה' בשם בללאל וגו', ופירשו המפרשים (עי' כלי יקר ויקבל שם) כי לבתולה קרא להם ה' שמות הנזירות על שם שגדלו לך שיהיו עסוקים במלאכת הקדש וכו', ע"כ. וה"ל אפ"ל כוונת המדרש כשהוא רואה קוראנה פרה לשון נקבה ויקחו אליך פרה וגו', כי לפי שגלה בראיון להכין לישראל כפרה על מעשה העגל, נזהר מראש לקחת פרה אדומה נקבה, ובקריאת שמו יתבאר וציווי, ניתנה במצוה זו סגולה לכפר על מעשה העגל, כטעם חטא אמו ותקנה לזאת צנה. וכשהוא רואה קוראנה פרה, כי ידע הקצ"ה שאהרן מוקדש מאותו עון, ואין ברצונו רמיא, אלא שאעפ"כ יש רשע פגם עליו, על כן נזהר להקריב פרה זכר שצנעת ימי המולואים, להרחיק חטאו לפני

ומשם מלא פתחון פה לדבר סרה באהרן שלא מיחה בעצרי עזירה, ואילו ראוי לשמש ככהונה גדולה.

אמנם עינו של קרח הטעמו שהרי כבר כוידע הקב"ה במשפט לאהרן לקח פר בן בקר, שאין בלבו עליו ויתכפר לו כפרה גמורה על מעשה העגל. וכאשר ביארנו דממה שנתעורר להקריב פר זכר, איכה כוונתו גדולה שלא נחשב לו מעשה העגל לחטא, אלא שהיה הקרבן בצחינה גבוהה בעיני סודר של פר, בשעה שהאמר צמרה צמרה חטאו העגל. ובר מן דין נתבאר לעיל מדברי התחומות, כי במה שזכר הקב"ה לחן את המשכן בקרבנותיו, ושערו צעמרת כהונה גדולה, כרי זה מוכיח ועד שאין בלבו של הקב"ה עליו, ומתוקר הוא משון זה.

וזאת אפ"ל בציונה בפסיקתה שכתב וכו' לא ידע שחוק פרס אדומה כפרה גדולה וכו', כלומר וטעם הפר שהקריב אהרן ב' ימי המילואים חזא טעמא חית ל' עם חוק פרס אדומה, כמ"ש ברמב"ן ז"ל, וא"כ כבר נתכפר לו ע"י קרבנות המילואים אף הפגם הדק שהיה עליו מחמת שלא מיחה בעצרי עזירה, ואילו ידע קרח דבר זה לא היה מרכיב עוז בנפשו לחלוק על כהונה אהרן, כי ראוי הוא לנאחז אישטלה, וכל עולה לא מנאחז בו. וא"כ דלא סתרי נייבוו בני תרתי מדרשי, דדברי הפליאה כוונה אחרת חית להו, ממה דאיתא בפסיקתא, ובכ"ן.

ובדברים אלו נשכיל מילתא טעמא על שפדיון התקנה במקומה עומדת, להקדים קריאת פרשת פרס לקריאת פרשת החדש. ולפי דברי הירושלמי היה ראוי לנו בזה"ל להפך את סדר קריאתם. שברי באחד בניסן הוקם המשכן וצניי נשרפה הפרס (קושיא י"ג). אכן עפ"י מה שכתב ברמב"ן ז"ל צ"ל חזרה כי הפר שהקריב אהרן צניי המילואים סודו כסוד פרס אדומה, וכבר ביארנו לעיל שכתובה לעומים הנסתרים של פרס אדומה, ולא לעומם העגל. שברי טעם הפרס הנגלה שהוא מכפר על חטא העגל, לא שייך באהרן. ולפי"ז שפיר שייך להקדים קריאת פרשת פרס לפני פרשת החדש, שברי כפר היה קרבן בשעת ימי המילואים שחלתם בכ"ז באדר, וטעמו

לכבוד ולתפארת, כרי זה מן המודיעים ולחן כי נתכפר לו מעשה העגל, ואין בלבו של הקב"ה עליו. וכיוצא בזה יש לפרש בדברי רש"י ז"ל שכתב שכוידע לו הקב"ה שמתכפר לו על העגל אשר עשה, ואין כוונתו לומר שפ"י קטל דיוקא כוידע לו דבר זה, אלא דכיון שפ"י קרבנות המילואים נחלקו להיות כן גדול, מנא"ל כי ע"י קרבנות אלו מודע שנתכפר לו על מעשה העגל, וזה כך האות, כי הקב"ה רומם וגידל את אהרן וצניו לעמוד ולשרת לפניו כל הימים.

ובזה אפ"ל גם דברי הכו"כ שהיה אהרן צום וירא לבשת א"ל משכ למח אהב צום לכך נבחרת. כלומר ללד שבושחו של אהרן היה מפני מעשה העגל, שהיו משכ כי ממה שנבחר לכבוה גדולה רחיק גדולה יש כי אין בלבו של הקב"ה עליו כלום, ולא נחשב לו המעשה כהוא לחטא. וזהו שאמר לו לכך נבחרת, פירוש לכוידע שלא חטאת העגל, ואין לך להצניע כלל.

ובדרך זו נבא לבאר המדרש פליאה מה ראה קרח לחלוק על משכ פרשת פרס אדומה ראה. כי הנה נתבאר לעיל דאף שלא חטא אהרן בעגל וכוונתו הייתה לשמים, מ"מ לגדול מדרגתו נחשב לו כדבר לפגם, וטעם במיתת ד' בניו, כי היה ראוי לו שישלך נפשו מנגד למחות בעצרי עזירה. ואף שעשה מה שעשה להלל את ישראל, כי שקל במאזני שכלו דהא עדיף להלל את ישראל, ויחיה המלך שעשה גדולה מן העצירה, מ"מ לחוק קדושתו נאמר עליו פגם, מחמת שלא מיחה. ובהו כך מילתא דחייבא רמיא למחות בעצרי עזירה במסירות נפש וליפין מפרשת פרס, שנאמר זה אדם כי ימות באהל, ואמרו ז"ל אין הכוונה מחקיימת אלא צניי שממית עצמו עליה, וכמו שביאר החת"ס ז"ל מאמר זה שלמען קיום הכוונה חייבים למחות בעצרי עזירה במסירות נפול ממש, וזו הייתה טענתו של קרח שצא לערער על כהונה אהרן, באמרו כי אין הוא ראוי לנאחז אישטלה, שברי פגם זה מנא"ל צו שלא מיחה בעצרי עזירה. וזהו שאמרו מה ראה קרח לחלוק על משכ ולעורר על כהונה אהרן, פרשת פרס אדומה ראה, שבה מאמר זאת הכוונה אדם כי ימות באהל וגו',

קדושה ובעברה, כהגלות כבוד שמים עלינו במכרה
בימינו אמן.

*

ויאמר משה זה הדבר אשר לוח כ' חמש ויורח
אלהם כבוד ה'. נתקשו המפרשים בדברי הכתוב
שלא נודעה כוונתו על מה קאי לוי' זה, אם נאמר
שזה להם כאן על הקרבת קרבנות המילואים, כרי כבר
נעשו על קרבנות המילואים כמבואר לשל מיניו בפרשה
ומה צורך לחזור ולזוהרם שנית על כך. ואם נאמר
שעל ענין אחר נאמר לוי' זה, לריך ביאור שלא גילה
להם משה מה הוא הדבר שנעשו לעשות, ומאז היתה
כוונתו בדבר זה.

(ז) **עוד** יש לדקדק בלשון הכתוב "זה" הדבר וגו',
דכנה מליו בכה מקומות שדרש ח"ל חיבה זה
שכח כמורח באצבע על דבר מבוים, וכן אי' במד"ר
פ' זו (פי"ג ד) זאת החיה אשר תאכלו חנה ר' חייא
מלמד שחיה משה אוחז בחיה ומראה לכן לישראל
ואומר להם זה עכור זה עמא. גם מליו במקומות
רבים בדברי ח"ל שדרש חיבה זה למיעוט, וכדאיתא
בגמרא נדרים (דף ע"ג ע"ב) אי' יותן חכם שאמר
בלשון צעל (מופר לך) וצעל שאמר בלשון חכם (מותר
לך) לא אמר כלום דחיה וכו' שיכול ומאז חכם שאינו
מיפר מחיר צעל שמיפר אינו דין שמחיר ח"ל זה הדבר
חכם מחיר ואין צעל מחיר חכם מחיר אינו דין שמפר
צעל שאינו מחיר מיפר ואין חכם מחיר, ע"כ. וא"כ
אי' מה צא הכתוב להורות כאן באומרו "זה הדבר"
אשר לוח כ', ומאז ממעטין מיידי.

(ג) **במד"ש** ילקוט (רמח חק"א) איתא ח"ל ויאמר
משה זה הדבר וגו', אמר לכן משה לישראל אוחז
ויא"ר העצירו מלצבכם ותהיו כולכם צירא אוחז
ובצעל אוחז לשאת לפני המקום כשם שכח יחיד צעלם
כך תהא עבודתכם מיוחדת לפניו שנאמר ומלתא את
ערלה לצבכם וגו' (דברים י), ע"כ. וא"ר ביאור להבין
כוונת המדרש אוחז ויא"ר העצירו מלצבכם, דמשמע
מאז שיש חסדים שונים להחגגות ה"ה"ר, ובאמירה

וסודו כעס פרה וסודו. נמא כי ענין הפרס
וסודו קדם לר"ח, ומא דאמר צירושלמי שצדין היה
שחקים פרשה החדש לפרשה פרה, היינו משום שלא
נגלה סודו של הפר הקרב צו' ימי המילואים, כשם
שלא נחגלה סודו של פרה אדומה אלא למשה, ורק
בשני צייסן שנפרס הפרס, וזכר זה גם כעס
הנגלה שהיה מפרת על מעשה העגל, כמבואר, ולא
נודע וישראל עממה הנגלה של פרה משום תבא
אמו ותקנה לוח צב. ואכן לפי זה היה צדין
להקדים פרשה החדש לפרשה פרה כדפריך צירושלמי,
אלא שחקינו להקדים פרשה פרה משום שיש זה
מכרתו של ישראל, ואף בזה"ז שצטל עס זכ,
אע"פ"י נשאר החקיקה במקומה מעממה דאמרו, כי
שרש המורה וצחימה הנעלמת שנעשו עליה במרה
כבר קדמה לר"ח, שהרי צחימה זו היתה צפרו של
אכרן שקרב צו' ימי המילואים, ולכן לא נשחזה
סדר קריאת הפרשות אף בזמן הזה, ופרשה פרה
קודמת לפרשה החדש.

ועוד י"ל דאף אם נתפסו כפשטות משמעות דברי
הרמב"ן ז"ל בפרשה שמיני, שלא צא הפר הקרב
צו' ימי המילואים לכפר על מעשה העגל כלל, מ"מ
אף הרמב"ן ז"ל מודה שהעגל שקרב בשמיני למילואים
הוא ר"ח ניסן, צא לכפר על חטא העגל, כמו שכתב
הרמב"ן ז"ל בפרשה זו. וא"כ עגל זה עממו כעס
פרה אדומה, והעגל הזה קרב צר"ח ניסן לפי
שחקריו מוספי ר"ח, שהרי קרבן זה היה שייך
לקרבנות המילואים שבהם נתחנך המשכן לעבודתו,
וצעורם נתחנך המשכן לא יכלו להקריב צו קרבנות,
וע"כ שקדמה הקרבת העגל להקרבנות מוספי ר"ח,
וא"כ קדמה צחימה פרשה פרה לר"ח, וכן.
וכבוכ"ע יעזור לנו כעת שכנסין לחודש ניסן, צייסן
נגאלו וצייסן עהדין ליגאל, והם ימים המצורכים
אשר אנו מקוים אליהם בכל השנה, שהיושעה לריכה
להיות צייסן, ויעזור הכבוכ"ע שחכה לחקן כל מה
שפגמנו ונזכה להיושעה השלימה, ה"ש"ת ירחם על
עמו ועל ארצו שנושע במכרה, ויאר ה' פניו אלינו,
וה"ש"ת יאר עיני ונצות בני ישראל, ונזכה לעבוד
לה"ש"ת בצמח ולעשות רצון הכבוכ"ע, ונזכה לקבל
פני משיח לדקינו באפינ' ונריין בנחת וצמחה,

בין קודש לחול בין אור לחושך בין ישראל לעמים בין יום השביעי לששת ימי המעשה. ופרק וזה ד' יונכו ומשני בין יום השביעי לששת ימי המעשה לא קחשיב משום דמשני חתימה הוא. ופסקו הרי"ף והרא"ש כדבא לומר שלש הבדלות וכן אלו מוכיגין.

וצריך לתת טעם לדעת רבא דס"ל שאומרים שלש הבדלות, אחאי לא יאמרו גם המבדיל בין טהור לעמא, דכתיב בחורב סמוך להבדלה בין קודש לחול, ואגב שמכירין צמול"ש הבדלה בין קודש לחול, וזכירו גם הבדלה בין עמא לטהור. ואף שאין ענין הבדלה בין עמא לטהור שייכא כ"כ לגנין מול"ש, מ"מ הרי אמרין גם המבדיל וכו' בין ישראל לעמים, אף דלא שייכא למול"ש, אלא דלמרינן ליה אגב גררר דהמבדיל בין קודש לחול, וכמו כן הו"ל להזכיר הבדלה בין עמא לטהור, וצפרע שהבדלה בין עמא לטהור הוא חשובה ונעלה יותר מהבדלה בין קודש לחול כי חול אינו גרוע כעמא. ועוד שמדברי הגמ' מוכח שיש סמיכות ושייכות בין הבדלה בין עמא לטהור להבדלה בין קודש לחול, דליתא צמ"ס שבעות (י"ח ע"ב) א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן המבדיל על הכוס צמול"ש הויין ליה צנים זכרים דכתיב להבדיל בין הקודש ובין החול וכתיב החם להבדיל בין העמא ובין הטהור וסמוך ליה אשה כי תזרע וילד זכר, ע"כ. הרי דכלל הגמרא יחד שני הבדלות אלו, משמע דשייכי תרומותיהו להבדלה צמול"ש, וא"כ למה לא מכירין הבדלה בין עמא לטהור צמול"ש.

וביאור דנ"ז זה נראה, על פי מה שפירשני ז"ל צ"ל פירש זה, על מאה"כ ולהבדיל בין הטהור ובין העמא וז"ל, לר"ך לומר בין חמור לפרה והכלל כבר מפורשים הם אלא בין עמא לך לטהור בין נשחט חליו של קרב לנשחט רובו, ע"כ. והיא דרשת חז"ל בחזרת הכנים.

ומדברים אלו למדנו יסוד גדול, דלא שייך לזווח על ענין הבדלה והפרשה אלא בשני ענינים השייכים זה לזה צמקת, ויש מקום לחוש שיטעו ציונים, על כן ציינים לעשות הבדלה והפרשה ציונים. וכדמות רחוק שהבדלה פירושה הפרשה בין שני

זו בל להזכיר ביחוד על אותו יחסי' דייקא, ולא נודע אל מה הדברים מוסבים, כי לא פורש מאיזה התגברות הילכ"ר הוא מחזירים. גם יונתן תרגם דברי הכתוב שהם אזכרה נגד הילכ"ר וז"ל דין תפגמיה דתעבדון לעבדו ית יתרא ציטא מן לבכון וכו', ע"כ. ודבריו הם כעין דברי הילקוט, אלא שלא פירש דברי הכתוב שהסביר על יחסי' מיוחד, כמו דליתא צילקוט אותו הילכ"ר. ודצריכס לייכים ציאר היכן מנינו דצדרי הכתוב רמז ורמזא כל שהוא שזה אותם להעביר הילכ"ר מלגס, דלא נאמר בכתוב אלא זה הדבר אשר לאו, ומאין בל להם לומר שהוא אזכרה נגד הילכ"ר.

ד' להלן צפרע דברו אל בני ישראל לאחר זאת החיה אשר תאכלו מכל הבכמה. צמד"ר (פ"ג ב) ליתא רש"י פתח עמד וימודד ארץ (חצוק ג) מדד הקצ"ה כל האומות ולא מלא אומה שביא ראויים לקבל את התורה אלא דור המדבר מדד הקצ"ה כל הדברים ולא מלא הר שנתן בו התורה אלא סיני וכו' מדד הקצ"ה כל הארצות ולא מלא ארץ שראויים ליתן לישראל אלא א"י הכ"ד עמד וימודד ארץ. וז"כ מה שייכא דרשה זו לפרשת סימני בהמות וחיות העמונות והטבורות. וק"ו זל"ה ציטתה משה האריך בזה בדרך פלפול.

והוא נא אל ציאר בענין נקדים להלן צפרע זו מנינו שניווחה תורה צ' פעמים להבדיל בין הטהור ובין העמא, חדא כתיב ויין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך וגו' ולהבדיל בין הקודש ובין החול ובין העמא ובין הטהור ולהורות את בני ישראל וגו', ובסוף הפרשה אחר שסיים הכתוב לפרט סימני בהמות וחיות הטבורות והעמונות, כתיב זאת תורת הבכמה והטוף וגו' להבדיל בין העמא ובין הטהור בין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל.

והנה חז"ל מחלקים צמ"ס פסחים (דף ק"ג ע"ב) כמה הבדלות יש לומר צמול"ש ריב"ל ס"ל החם שצריך לומר מעין הבדלות האמורות בחזרה דהיינו שבע הבדלות, שמונה שם צממא, בין קודש לחול בין אור לחושך בין ישראל לעמים בין יום השביעי לששת ימי המעשה בין טהור לעמא וכו', ורצא ספר ג' הבדלות

ללמוד (ע"י דרש"י שם ד"ה היאך למדו אומות) ואם היו חוזרין בתשובה היו מקבלים אותם ע"י. ואמרו י"ל (ע"י כ"ד ע"ה) כי לעתיד יהיו כל האומות גרים גרורים, וא"י צמד"ר פ' ויחי (פלי"ה י"ד) א"ר חנין אין ישראל נריכים לתלמודו של מלך המשיח לעמ"ל שג"ה (ישע"י י"ה) אליו גוים ידרשו ולא ישראל, וא"י הם שמלך המשיח ילמד להם מלות וישראל ישמעו מפי הקב"ה. מכל אלו נשמע כי אין מרחק גדול כ"כ בין ישראל לאומות, שכרי אליו היו חפצים לקבל פ"ע עול תורה היו מקבלים אותם, ולפיכך שייכת הבדלה בין ישראל לעמים, שבדילנו הקב"ה להיות לו לעם סגולה מכל העמים.

ברם ענין הבדלה זו שייך אך ורק בין ישראל לעמים, אך לא בין ישראל לבין מיעוט ואפיקורסים, כיון שיש מרחק גדול מאד בין ישראל לעמים, כמאמר הכתוב הרהק מעליה דרכך. (משלי כ') ודרשו חז"ל (ע"י י"ז ע"ה) זו מיוחדת. ואף אם האפיקורסים חפצים לחזור בתשובה אין מקבלין אותם, וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל בהלכות עבודת כוכבים (פ"ב כ"ה) ח"ל וכן האפיקורסים מישאל חנים כישראל לדבר מן הדברים ואין מקבלין אותם בתשובה לעולם שגאמר (משלי ג) כל צא"ר לא ישובו ולא ישיגו ארחות חיים ע"ה. וכן המפרשים ז"ל שדבריו אלו סותרים למ"ש צ"ע מהלכות תשובה (ה"ד) שכל אחד מאלו שאמרו אין לו חלק לעו"ב הוא דוקא בשם בלל. תשובה אבל אם שב מרשעו ומת וכו' וכל בעל תשובה ה"ז נעני עו"ב שאין לך דבר העומד בפני התשובה, וא"י בלח"מ ז"ל דבריו ע"פ"י מה דליתא במס' ע"י (דף י"ז ע"ב) דכל דפריש ממניות מיתה משמע שאפשר להם לשוב אלל שמי שהוא שב מת מחמת כפיית יארו וזרת לבו, ועל כן כתב בהלכות ע"י שאין מקבלין אפיקורסים המבקשים לשוב לפי שהוא דבר קשה ביותר שיחזור בתשובה שמי שחזר הוא מת ככפיית יארו זה שלא מת ודאי לא שב כהוגן ועל כן אין מקבלין אותו אבל ודאי שאפשר לו לשוב והשב יש לו חלק לעו"ב, ע"כ הלחם משנה.

מכ"כ זה נשמע מה גדול הוא המרחק והבדל בין ישראל לעמים ואפיקורסים, שאפי"ה אם ירלו לשוב אין מקבלין אותם, וכן העם שאומרים צומח הבדלה

דברים שיש חיבור וקשר ביניהם, ממה שאמר הכתוב צפרשא ויקרא (פ"ה) צפולת העוף ושם אוחז צנפיו לא יבדיל ופירש"י ז"ל לא יבדיל אותו מפרקו לגמרי ל"ב חתיכות וכו', ע"ה. כרי שענין הבדל הוא פירוק הצבור צניינים. ולפי זה בשני דברים הרחוקים זה מזה, ואין קשר ושייכות ביניהם כלל, לא שייך לאות על הבדלה ביניהם, שכרי הבדל גלוי ונראה לעין כל, ומעמ"ם הם נבדלים ומופרשים זה מזה. ולכן אף שפשות משמעות הכחוש לבדל בין העבור ובין העמ"ל קאי על הבדלה בין צבאות וחיות עבודות לעמלות, מ"מ הולך רש"י ז"ל לדחוק ולפרש דקאי על הבדלה בין נשחט חזיו של סימן לנשחט רובו, דלא שייך לפרש כפשוטו שזוהי תורה לבדל בין צבאות וחיות עבודות ועמלות, כי כבר נתבאר בתורה שנות הצבאות העבודות והעמלות וסימניהם, וכרי הם מובדלים ועומדים מעמ"ם, ואין שייך לעשות הבדלה ביניהם, וע"כ נריך לפרש על הבדלה בין נשחט חזיו של סימן לרובו, שבהלכות ביניהם הוא כמות השערה, ויש מקום לעשות בו, ולכן הזכיר תורה לבדל ביניהם.

ועפ"י יסוד זה יתיישב לנו היעז נוסח הבדלה צמול"ה, שאין מחירין בו הבדלה בין עבור לעמ"ל, והנה כל הבדלות שמחירין על הכוס צמול"ה הם צניינים שאין מרחק גדול ביניהם, ושייכת הבדלה בהם, דעם שאריך הבדלה בין קודש לחול מובן שפיר, שאין מרחק גדול כ"כ בין קודש לחול, וע"כ נריך לעשות הבדל ביניהם, וכמו כן בין אור לחושך שבתחלה היו משמשים במרובות, על כן הבדיל הקב"ה ביניהם וקבע להם חתומי ציום ולא חתומי בלילה, ובין ישראל לעמים נמי שייך ענין הבדלה, כי נמצאים גם בין האומות נשמות קדושות שגמטו ביניהם, והם הגרים הנאים להתגיייר, נמצא כי אין מרחק גדול כ"כ בין ישראל לעמים. ועוד שאילו היו חפצים האומות לקבל עליהם עול תורה היו מקבלים אותם כדאמרו ז"ל צמעה פרק אלו נאמרין (דף ל"ב ע"ב) דכתיב וכתבת על האנשים את כל דברי התורה האת גור' (דברים כ"ו) שגמטו ישראל לתכונת את התורה על גבי האנשים שבשמים לשון כדי שכל האומות יבואו ללמוד תורה אם ירלו ולא יהיה להם פתחון פה לומר לא היה לנו מביק

יאל מכשול גדול, כי יאמרו מדלוחס תורס להבדיל בין עומא לטכר, ש"מ שאין המרחק גדול כ"כ ציניס, ויש קלס שייכות והתקצבות ציניס, ויאמרו שומר להתקרב אל העומא, וסיי בהבדל מועט מזה. ובאמת אין הדבר כן אלא לרף לברור מדבר שמציא עומא לישראל הרחק כמעטוי קשת, ולהתרחק מזה מרחק רב, וכמ"ס הרמב"ם ז"ל בהלכות דעות (פ"ו ה"א) שזרף להתרחק מן הרשעים ההולכים בחושך כדי שלא ילמד ממעשיהם ואם היה צמדיה שמנהגותיהם רעים ואין אנשיה הולכים בדרך ישר ילך למקום שאנשיה לריקים וכו' ואם היו רעים וחטאים שאינם מניחים אותו ליטב צמדיה אל"כ תמנע עמכם ונוכח צמדיהם הרע יאל למערת ולחומים ולמדצרות וכו' עכ"ל. הרי כמה לרף האדם להתרחק מן הרשעים, ומשום כך לא שייך לעשות הבדל בין עמא לעבור צמ"ס וזה טעם שאין אומרים הבדל בין עמא לעבור צמ"ס כמו שנתבאר, שבתפלה לרף לומר נוסח מצור, משא"כ בדברי הכתוב על כרח לרף לדחוק כמ"ס רש"י ז"ל, שאין הכונה על הבדל בין עבור לעמא ממש, אלא בין נשחט חיו של סימן לנשחט ריבו. ולא קשה למה נאמר בכתוב לשון שאפשר לעשות בו, כי מצינו בחורס כתובים הרבה שזריכים לדחוק אותם ולהביאם ממשמעותם, ושצביה לקרא דליוו דחוק ומוקים אנפשיה.

אמנם אכתי יש להקשות שהרי צ' פעמים כתוב צפרש וז' להבדיל בין העבור ובין העמא כדאמר, ורש"י ז"ל שפירש דקאי על הבדל בין נשחט חיו של סימן לנשחט ריבו כתב כן רק על הכתוב האמור בסוף הפרשה, דש מיירי קרא מזהבחות וחיות המותרות באכילה או אסורות, ושייך שפיר לפרש כוונת הכתוב להבדיל בין העבור ובין העמא על הבדל בין נשחט חיו של קרב לנשחט ריבו. אך מה נפרש בדברי הכתוב להבדיל בין העבור ובין העמא האמור צפרש יין ושכר אל תשת, ודפשונו אל"א לפרש לכאורה, כדאמר דלא שייכא הבדל בין עבור לעמא. וגם אל"א לפרש כמו שפירש"י בסוף הפרשה, שהרי שם לא מיירי כלל מדברים המותרים או אסורים באכילה.

אך נראה דלא קשה מידי, והבדל בין עבור לעמא באמת צפרש שחיו יין שפיר אפשר לפרש

המבדיל בין ישראל לעמים, ואין אומרים המבדיל בין עבור לעמא, וכמו שנתבאר לעיל באורך, כי בין ישראל לאומות לרף הבדלה, שאין המרחק גדול כ"כ שמקבלין מהם גרים, ואמרו ז"ל לא הגלה הקב"ה את ישראל אלא כדי שיתוספו עליהם גרים (פסחים פ"ז ע"ב), וטעם הדבר הוא לפי שהאומות הם רק חול ולא עמא, וגם מה שגזרו צי"ח דבר לאסור לשונות העכ"ס (ירושלמי שבת פ"ב) הוא רק משום שלמדו באותם הלשונות דרכי ע"י, אבל הלשון מלד עמא חיו ממקור העומא, דכל השצעים לשונות יש להם שרש ושר למעלה, כדאיתא בפרדריא (פכ"ד) וז"ל ירד הקב"ה וע' מלאכים הסובבים סבא כבודו ונלכל את לשונם לשצעים גוים ולשצעים לשון כל אחד ואחד גוי ככתבו וכלשונו וממא מלאך על כל אומה ואומה, ע"כ. ואין לשונות האומות כי אם בצחינת חול, ולכן שייכא הבדלה בין ישראל לעמים, כשם שזרף הבדלה בין קדש לחול, דדבר שהוא צחינת חול אפשר לעשותו בעברה ואפשר לעשותו בעומא, כמו שיש חולין שנעשו על עברה הקדש וחולין שנעשו בעומא אכל עומא שנעשה על עברה הקדש לא יתכן. ולכן כל דבר שמשורש המינים מולאו הרי הוא מרוחק מישראל מרחק גדול מאד, ולא שייכא ציה הבדלה, כי בין עומא לעברה אין נור להבדיל, וכמו שנתבאר לעיל שבוזר רש"י ז"ל לפרש דברי הכתוב להבדיל בין העבור ובין העמא, דקאי על הבדל בין נשחט חיו הסימן או ריבו, דלא שייך לפרשו על הבדל בין עומא לטכר ממש, לפי שמקבלין ועומדים הם. וכן הלשון שצדו להם הקרוי עברית, אין לו שום דמיון כלל ללשונות העכ"ס, ובכמה דרגות הוא גרוע יותר משאר הלשונות, לפי שממקור המינים מולאו (כאשר נתבאר בארוכה בספרי ויואל משה מאמר לה"ק) ואינו צדור הבדלה כלל, לפי שהוא עמא ומעומא, וכל יראה וכל ימא צדור וצרות ישראל כשר.

ודגה כלל גדול הוא דכל תפלה וצרכה לרף לומר לשון מצורר ולא לישנא דמשחמט לחרי אנפי שיש מקום לעשות בכוונתה. ולכן לא נקבע בנכוח ההבדלה על הכוס צמ"ס לומר המבדיל בין עמא לעבור, כי אין זה לשון מצורר, שיש מקום לעשות בו ולומר שאף בין עמא לעבור ממש שייך ענין הבדלה, ומעטות זה

כפינו פי' דברי הירושלמי לאמיתו, כי לא הי' עדיין כל' הזה בעולם, אבל הן היום הוא מוכן היטב, שמסיתים את העולם בלש"ק, וחז"ל ראו צרות קדשם מה שיבי' צדורות האחרונים שהמסיתים מדברים בלי הקודש. ולפי שהמסית מדבר בלשון הקודש, על כן ענשו חמור יותר, אף כי מלך הסבירא היה ראוי להחמיר במדיה, מי' כח והשפעת לשון הקודש מכריע הרבה יותר, כמו שאמר הכחוש (בראשית י"א) צדור הפלגה הן עם אחד ושפה אחת לכולם, וכחצ צה"ק פ' נח (דף ע"ב דף ע"ג ע"ד) דכל הלאהסם של אנשי דור הפלגה היתה ע"י שדברו בלשון הקודש, ובו הסיתו את כל העולם, ומשום כך בלל ה' שפתם, וגשזר חוקםם וחילם (ועי' בספרנו ויואל משה מאמר לשי"ק סימן כ' בענין זה באורך).

אך עדיין יש להתבונן במה שהחמיר חורב כ"כ במסית ומדיה, ולבאור מה יתן ומה יוסף המסית הבא לפתות את האדם לע"י, וכי גדול כוחו מן ה"ה"כ"ר, ואם לא עלתה ציד ה"ה"כ"ר לפתות את האדם לעבוד ע"י, איך יתכן שיעלה ציד המסית לפתותו לך, הלא ה"ה"כ"ר מנאל באדם קודם לו, והוא יושב על מפתחי הלב ויוודע מחשבות האדם, והוא מלומד בחכמים מלחמה, ותמיד הוא מלג מחשבות ערמה ומרמה להתגבר על האדם ולהפילו לבאר שחת, ובמ"ש בחצות הלצבות אחת ישן והוא ער לך, ולעומת זאת המסית הוא צער ודס, ואין צידו היכולת והתחבולות אשר ציד ה"ה"כ"ר, ואיך יתכן שיהיה צידו להסית את האדם לע"י, ויעשה מה שלא יכול ה"ה"כ"ר לעשות. אמנם דבר זה נראה צחוש שיש הרבה אנשים כשרים שהתגברו חמיר על ירם, אך צעת שגמפלו אליהם מסיתים ומדיחים ופיתו אותם, כי כוחם ולא יכלו לעמוד נגדם, ופלו ממדרגתם, ויאלו חוץ לדרך התורה, דוחו ולא יכלו קום.

ונראה להסביר דבר זה ע"ד הא דלי' צה"ק (ח"א קפ"ה ע"א) שהקשה אהא דחייב צראובן למען הילל אותו מידם וגו' (בראשית ל"ז) וכי מה הלאה היא זו שהורידו לצור שיש בו נחשים ועקרבין וכי לא חייב ראובן דלוינו נחשין ועקרבין יחזקו ליה וכו' אמר ראובן עב ליה למנפל לגו גובא דנחשין ועקרבין ולא יתחמר צידו דנחשין וכו' דעריין אינון דיכלו

כפשוטא, דמחזיר הכחוש להבדיל בין טבור לממא, ואף שהחביר שנין טברה לעוממא לא שייך הבדלה, צרם הכא דחיי קרא להחזיר שלא יחלל הכהן עבודתו, שלא יעבוד עבודה בשעת שכרות וכמו שפירש"י ז"ל ולהבדיל בין הקדש ובין החול כדי שהבדילו בין עבודה קדושה למחוללת, ועל כן בנדון זה הנריכה חורה להחזיר על הבדלה בין עמא לטבור, דכיון שהאדם הגיע לידי עבירה וחלל קדושתו, עלול הוא גם להפך דברי חלקים חיים, ולעצד רע צעוד ולומר על עמא טבור, כי ע"י שעבד עבודתו שלא בקדושה שולטים עליו כוחות העוממא, ויכול הוא להפך הכל, ולהטעות ולהסית אחריו גם בדברים גלויים וידועים כ"כ, לומר על עמא טבור ולכן הנריכה כאן חורה להחזיר על הבדלה בין עמא לטבור.

ונראה קת' ציבור דבר זה דכנה התבוננתי במה שמינו ענין תמור מאל לבאור דין מסית ומדיה, דמבאר בגמרא (סנהדרין פ' ד' מיתות וצרמ"ס פ"ב מהלכות ע"י) דהמסית ליחיד קרוי מסית, והמסית לרבים נקרא מדיה. ותמור הרבה דין המסית ליחיד מדין המדיה את הרבים, שהמסית ליחיד חייב ואע"פ שלא עבד ע"י לא המסית ולא המוסת, הרי המסית נסקל מפני שהורכו לעבוד, אבל המדיה לרבים אינו נסקל אלא אם הודוח אחריו רוב אנשי העיר ועבדו ע"י, אבל על צדור בלבד אינו חייב. ועוד שאר חומרות יש במסית ליחיד ומדיה לרבים, ולבאורם יפלא שהרי הסביר נותנת להפך להחמיר יותר במדיה לרבים מבימסית ליחיד.

אמנם הנה ראה זה פלא הירושלמי (סנהדרין פ"ז ה"ב) וז"ל, מסית מדבר בלשון גבוה מדיה מדבר בלשון נמוך מסית מדבר בלשון הקדש מדיה מדבר בלשון הדיוט, מסית שאמר בלשון הדיוט נעשה מדיה, מדיה שאמר בלש"ק נעשה מסית עכ"ל, והוא הפלא ופלא לא ראינו בכל המפרשים פירוש ע"י, רק מאלתי שהמכר"ם שיק ז"ל צביאורו לספר המצוות (מלך ח"ח) הביאו וכחצ שאין לו פתרון לבאור, ואח"כ ציאר כוונת אומרו מסית מדבר בלש"ק, דהיינו שהמסית מכנים את ארסו ארם המינות והכפירה בחוק דברי קדושה, דהיינו שאומר שזו מצוה לעשותו, כדי להטעות אחריו את העולם. אמנם בזמננו עדיין לא

לביא מסיתים ומדיחים, משום שהצחירה חפזית בידם. וגרלה בעליה של הפירות שגפרו בעולם נעשו עיי מסיתים ומדיחים, שכרי גם דורות הקודמים היו נסיונות ופיתויי ה"הכ"ר בעולם, ואעפ"כ התגברו עליהם, וכח החורב שלט בכלל ישראל, וכל הירידות שהיו בקרב ישראל באו רק ע"י מסיתים ומדיחים, שהוא הנסיון הקשה ביותר להתגבר על בני אדם מסיתים ומדיחים, ואריכים לרחמי שמים מרובים שזכו להיות בדעה זו שהימים לבנות מהם ולהשגור מהם, ולא יביא לבני ישראל שום קשר ושייכות עמכם. ובדברים אלו נתחורר לנו היטב מה שביארנו לעיל שפיתוי החורב בפרשת שמיני יין והבדיל בין העבור וצין לעמא, דלף שלא שייך להבדיל בין עבור לעמא, שהרי מעמא הוא מובדל ועומד, מכל מקום שאני הכא דבאח חורב להזכיר שלא יעבור עבודה מחוללת, כי אם יעבור עבירה לחלל עבודתו, עלול הוא לבא לידי נציעות, ולומר דברים שהם מהיפוך להיפוך על עבור עמא ועל עמא עבור, כמאמר הנביא (ישעי' ה') הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע שמים אור לחושך וחושך לאור, וכיוון שהאדם הוא בעל בחירה יש לחוש שיטעו אחריו בני אדם אפילו בדבר שהוא רחוק כ"כ, דהיינו צין עמא לעבור, כי כך גדול כמו של בעל בחירה למשוך ולהטעות אחריו בדברים פשוטים וגלויים, ולכן הוצרכה חורב כאן להזכיר על הבדלה צין עבור לעמא.

ובדי לבא לציאור דברי הכתוב זה הדבר אשר אהרן וגו', וגם ליישב דברי הילקוט הנ"ל (אורג), נקדים עוד מה שכתבנו לעיל (ע"י דברנו פי' ויקרא) על דברי הכתוב אשר נשאו יחטא ועשה אחת מכל מצוות ה' אלקיו אשר לא תעשינה וגו'. (ויקרא ד) והוא פלא לכאורה מדוע כונה הכתוב את העבירה למצוה כחומר ועשה אחת מכל מצוות וגו', והרי הכא מיירי שעבר עבירה ומצוה עליה קרבן וחליל ועשה דבר אשר לא יעשה. ובארנו דהנה הכא מיירי מאנשי מעלה ואדוקים, הנשוא והסבדרין, ואין נהייתה כזאת שיכשלו בחטא, דאז צריך שאם יבא ה"הכ"ר לפתוחם לעבירה לא יאמרו לו, אמנם יתכן שיכשלו באופן שה"הכ"ר מפתח אותם לחשוב על עבירה שהוא מצוה, או שגם יתקשה בעצנת עת לעשות לה' הפרו תורתך,

לאשתחצא מידי בעלי בחירה וכו' צין דכחא אחר דנחשן ועקרבין אי איהו דיוקא קצ"ה ירחיש לה ניסא ובגין כך אמר למען האיל אותו מידם מידם דיוקא וכו' עכ"ל ה"הכ"ר.

ודוצא מה כי קשה מאד להנצל מיד בעלי בחירה כי לפי שנתן הקב"ה את הבחירה חפזית בידו האדם, על כן אינו חפץ לעשות ניסים להבלי מיד בעלי בחירה, וזעירין אינו האזכים להנצל מהם, וזה הוא הטעם שגדול כח האדם המסית, ואף שכן ה"הכ"ר חזק מאוד, שהוא מאלף מורא שלום משמים לפתוח בני אדם לעבירה, וגם בגוף האדם מועצעים כוחות ה"הכ"ר הרע, כמו שכתבו הקדמונים ז"ל במה שחלקו החוקרים יש אומרים שה"הכ"ר הרע הוא מאלף מן השמים, ויש אומרים שה"הכ"ר הרע היינו טבע האדם המסיתו לרע, וככרעו ששחיהם אמת שיש ית"ר טבע בחומר האדם ומושכו לרע, ונוסף לזה ה"הכ"ר הוא מאלף משמים המתגבר בבני אדם. ועם כל זאת שכן גדולים כוחות ה"הכ"ר נקל לאדם יותר לעמוד בפיתוייו ולהתגבר עליו, מלעמוד נגד אדם המסיתו, כי לפי שה"הכ"ר אינו בעל בחירה מסייעים לאדם מן השמים לנחו, כאמרם ז"ל אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו. אמנם כאשר המסית הוא אדם שהוא בעל בחירה, קשה מאד לקבל עזר וסיוע מן השמים להתגבר כנגדו, דכשם שקשה להנצל מבעלי בחירה בסכנת הגוף, כן בסכנת הנפש קשה לנחו, דכיון שהבחירה חפזית מניחים לו מן השמים לנצח את אשר זמם, והטעם הישועה לכן שיוכל האדם להנצל מהמסיתים היא לבנות מהם, ולא ישמע דבריהם כלל, כאשר הזכיר החורב בנביא שקר לא תשמע אל דברי הנביא ההוא וגו' (דברים י"ג), דליכא למימר שה"הכ"ר אזהרה שלא יעשה כדבריו לעזר ע"י, שהרי כבר הזכיר חורב בכמה אזכרות שלא לעבור ע"י, ומה צורך להוסיף אזהרה, אלא ודאי כוונת הכתוב להזכיר שיאמרו אלו, ולא ישמע דבריו הנביא ההוא, ומכאן שאסור לדבר עם המסיתים, והייבום הותרה מכל שייכות עמכם, כי יש לחוש פן יסיתו אותו בחלקת לשונם ובתחצולותיהם.

ועל פי האמור מוצר היטב הטעם שהחמירה חורב כ"כ צדן המסית, לפי שקשה מאד להתגבר נגד

וידמה ללדקים כבר בצבא. אמנם עפ"י דבריו מובן היטב, והנה כאשר היא"ץ בא לפתוח את הרשעים ללדצב עזירה, אין הוא מעלים מהם כי עזירה היא זו, וישמעו לו. אך מי שיש לו מוח צדקדקו צנקל לו להחגבר על ידיו, כאשר הוא בא אליו להסיתו לעזירה, ולא יאבה לו ולא ישמע אליו, כי אמור יאמר היאך ימלאני לבי לעבור את פי ה' אלקני לעשות קטנה או גדולה, ולפיכך לעמוד לצד כאשר יבינו הרשעים מה גדלה אשמתם, שהעוין פני מלכם בצרות פנים ומונח להפר את בריתו, ואף שידעו כי עברה הם עושים, שמעו לעזת יארם הרע, ולא שמו אל לבם כי המלך ה' נצא"ו עומד עליהם ורואה במעשיהם, נאח ישובו ויבכו על שלא יכלו לכבוש את יארם הרע, שפחה אחתם נדבר קל כחוט השערה, כלומר שלא הסתיר מהם שכל לפתוחם לעזירה, ואעפ"י כן לא יכלו לעמוד כנגדו.

[illegible]

וגדולה עצירה לשמה, וצפיותיוים כאלה יכול הוא להכשיל גם אנשים גדולים וזדקנים, וכמ"ש בצעש"ע הקדוש לפרט מאמר הגמרא (שבת דף ע"ה ט"א) שזאת משום מאי מחייב רב אמר משום לוצע וכדכו החסו' אשזחע דעלמא קאי ופירש דשזחע דעלמא היינו הייר הרע, והוא חייב כלומר שיפרע ממנו הקב"ה לעתיד, משום לוצע, שהוא לוצע עצירה לתאור ומעשה צה את הבריות. וזאת אפ"ל צכוונת הפסוק אשר נשאו וחסו וגו', ולבאור ח"ך נכשל הכשי' בחטאו ופיר' צה ככחו וכו', ועשה אחת מכל מצוות ה' אלוהיו, וצ"ל שהוא נתפחה לך שחשב שמתור הוא עושה, אבל האמת הוא אשר לא תעשינו שוכל בעצירה.

ובדרך זה יש לפרש דברי הכתוב צפושת יתרו כה
חומר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל, ויבחרו
המפרשים כי לבית יעקב הם פשוטי העם, ולעווה
לומר אמירה רכה, ולבני ישראל שהם בני העליה
לעוה לומר דברים קשים בגידין. אמנם הקשו
המפרשים שלא מצינו שזה ה' בדבריו ב' שלוחות,
אלא לשון אחד נאמר לכולם יחד, לבית יעקב ולבני
ישראל. אם הם קשים יחד ישמעוהו, ואם הם רכים
יחד ישמעוהו. ואין לומר ששינה משה שדבר אל
בני ישראל, ואמר להם דבורים נוספים, שהרי אמר ה'
אליו בסוף הפרשה אלה הדברים אשר תדבר אל בני
ישראל, ודרשו ז"ל לא פחות ולא יותר, וא"כ לא ה'
רשאי להוסיף או לגרוע על דברי ה' צעת שדבר
אל ישראל.

וַנִּרְאֶה לומר עפ"י מה שאמרו ז"ל בזה"ש סוכה (דף ק"ב ע"א) למחיד לבא מבוא הקב"ה ליהי"ו ושחטו צפני ה'זקוקים וצפני הרשעים זקוקים ודמה להם כהר גבוה ורשעים ודמה להם כחוט השערה הללו צדיקין והללו צדיקין זקוקים צדיקין ואומרים הי"ך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה ורשעים צדיקין ואומרים הי"ך לא יכולנו לכבוש את חוט השערה כזה ואף הקב"ה תמה עמם שנאמר (מכריז ח) כה אמר ה' צבאו' כי יפלא צביוני שארית העם הזה צימא מהם גם צביוני יפלא, ע"כ. ולבאור זה צ"ל כוונת המבטא המה נפשו חס כח מחול לנצח את ה'הי"ך, מדוע ידמה לרשעים קצת השערה, ואם יכולים לנצח כולל מדוע

ועתה תחצור כוונת הכתוב זה הדבר וגו'. דהנה יואל הרמזין ז"ל ושאר המפרשים שלא הכיח כוונת ישראל בעשיית העגל לבי"ו, חלל שבקשו להם מנהיג במקום משה, שתחל להם השפעת הקדושה על ידו, וחתה היחה פעוהם. נמלא כי חטאם היה שטעו וחשבו כי מלוא הם עושים, שהעגל יביא להם לאחזקו לבוריד השפעת הקדושה על ידו. ולכן אח"כ כאשר עשו בני ישראל תשובה שלמה על חטאם, ובקומו את המשכן, שהיה להם לכפרה על מעשה העגל, הולך משה להזכירם שישמרו ויחזרו מפיתויי הילך, לא זו בלעד כאשר הילכ"ר מפתח אותם לעצירה, חלל ביותר עליהם להשמר מתחבולות הילכ"ר ופיתוייו כאשר הוא לוצע להם עצירה למלוא, ולזה נרץ התבוננות גדולה, לדעת אחת מלוא נוח הטי"ת וחייבים לקיימם, ואחיה מלוא באה מפיתויי הילכ"ר וחייבים להתרחק ממנה.

וזאת כוונת הכתוב ויאמר משה זה הדבר אשר נוח ה' חטאו, זה מיעוטה הוא, שלא יעשו רק הדברים אשר נוח ה', ולא מלוא חדשות שלא נוח ה' אותם, חלל שהילכ"ר ממלא אותם להכשיל בהם בני אדם, ויתכן לומר כי הולך משה להזכירם על כך ביותר אחר הקמת המשכן, והיתה אזכרה זו למען פשוטי העם, אשר עד עתה לא היה הילכ"ר מופיע אליהם בפיתויים חלו לומר על עצירה שהיה מלוא כאשר תבטו לעיל, אמנם אחר שבקש המשכן נתעלו גם הם במדרגה גבוהה ביותר, ועיי' שנתעלו במדרגה התחילו נסיונות חללו להתבגר גם עליהם, והולך משה להזכירם על כך.

ובדרך זו מבוארת היעצ כוונת הילקוט שכתב אחר הילכ"ר העצור מלצבם, אותו הילכ"ר דייקא הוא הילכ"ר הוצע עצירה למלוא, שהוא ה"י המפתח אותם לעשות העגל. והשחל מיושב שפיר מה שבקשו לעיל על דברי הילקוט והתרגום ויתכן שמפרשים דברי הכתוב זה הדבר אשר נוח ה' שהם אזכרה נגד הילך הרע. ולכאורה היכן רמז במקרא זה אזכרה נגד הילכ"ר, והשחל א"ש כי דייק לה ממה שאמר הכתוב זה הדבר אשר נוח ה', זה מיעוטה הוא דוקא מלוא חלו אשר נוח ה' תקיימו, משמע שיש נמי מלוא אחרות אשר לא תשכחנה, והם אותם המלוא שהילכ"ר ממלא

אז מחסד הכורה שאומר להם גם בעיני יפלא כיצד יכולתם לעמוד נגד הילכ"ר, כדי שיחשבו אשר מעמם התבטו עליו, ויעצו להם שיהיו בעו"כ, ולא יהיה נהמא דכסופא, חלל הקב"ה יודע האמת כי עמידתם נגד הילכ"ר היחה צמורה. ועפ"י זה פירש גם דברי הכתוב (ויאל ז') והללתם את שם אלקיכם אשר עשה עמכם להפליא ולא יבזו עמי לעולם, פירוש שתהללו את שמו יתברך על אשר עשה עמנו כמתפלל כיצד יכולתם לכבוש את ילכ"ר, ועיי' כך ולא יבזו עמי לעולם, שלא יהיה שיהיו נהמא דכסופא בעו"כ.

תמצית הדברים היא כי לבני העליה קשה ביותר לעמוד בפיתויי הילך, לפי שהוא בא אליהם במרמה לפתוחם לדבר מלוא, ולוצע להם עצירה למלוא, מה שא"כ לפשוטי העם הוא הוא מסית בגלוי לעבור עצירה. ועפ"י זה נוחא מה שאמר הכתוב כה תאמר לבית יעקב, דהיינו לפשוטי העם שאמירם רבה, ותגיד לבני ישראל הם בני העליה דברים הקשים כגידון, ואף שנאמרו הדברים לכולם בשור, היתה אמירה זו לפשוטי העם רכה ונוחה לשמוע, ולבני העליה היה אותו דיבור עמנו קשה כגידון. דהנה פשוטי העם היו משוקעים במלואים בעצירות, ואליהם היה מופיע הילך הרע לפתוחם בגלוי לדבר עצירה, ולא עמדו כנגדו. ולכן אחר שנתרוממו ונתעלו צימו הספירה, ועשו תשובה שלמה על חטאיהם, ה"י דיבורו ית' אליהם חס שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את צריתי אמירה רכה, כי לא תחירלו פן לא יוכלו לעמוד בפיתויי הילך, שהרי הם ידעו רק שהילכ"ר מפתח במפורש לדבר עצירה, ונגד פיתויים חלו היה נקל להם מאד להתבגר במלוא שהיו בו חלו, שנתעלו במדרגה, ולפיכך היו דבורים חלו להם אמירה רכה. משא"כ בני העליה שממרו עמם גם במלואים מעצירות, ידעו והשיגו כי דרכו של הילכ"ר לבא במרמה ובעקבה, לסמות עינים ולומר על עצירה שהיה מלוא, ונגד התבוננות כוז קשה מאד לעמוד, ועיי' כאשר בא אליהם דבר הטי"ת חס שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את צריתי, היו דברים חלו קשים להם כגידים, כי ידעו כמה קשה היה להם להתבגר עד עתה על הילכ"ר הבא לפתוחם ואומר על עצירה שהיה מלוא, ומכל שכן עתה אחר שיהיו מלואים ועושים, יתבגר הילכ"ר ביותר.

ואריות יאכל תבן. וצואר עפ"י מה שכתב ביערות דבש בשם ספר הפליאה דלך נאסר אריות משום שמאכלו חיות עמאות, אבל מלך עממותו עכור הוא, ולכך פני אריות הוא צמרצמ. ועפ"י זה מובן דכוונת הכתוב להשמיענו שאריות יסוּב עכור לעתיד, והיינו דאמר ואריות כבקר כלומר שיסוּב עכור כבקר, ולמה ע"י אמר יאכל תבן, ר"ל משום שיאכל תבן. עכ"ד.

ובדברי הרמב"ן ז"ל פירשתי בחקוטי עכ"פ והשחיתו חיה רעה מן הארץ (פכ"ו ו) מצואר שלעמיד ישתנה עבד כל החיות העורפות וז"ל, כי העולם מתחלתו קודם חטאו של אדם אין חיה ורמש ממית האדם וכו', וזה שאמר הכתוב (ישעי' י"א) ושעשע יונק על חור פתן ופרח ודוד תרעינה יחדיו ואריות כבקר יאכל תבן, כי לא היה הערף חתוף לשינויים מפני חטאו של אדם, כי גזר עליו להיות ערף לשינויים והכוסם הערף עבד להם וכו'. ועל כן אמר הכתוב על ימי הבואל היואל מגזע ישי, שישוב השלום בעולם ויחול הערף ורעת הצמח וכל הרמש, כאשר היה בתחלה וכו', עכ"ד. מצואר דבדרי' כי כל ענין החיות והרמשים הדורסים ועורפים נגרם ע"י חטא אדמ"ר, ולעתיד לבא יחזרו למצב שהיו בו קודם חטא אדמ"ר, וישתנה עבדם לעוב כאשר צראשונה. וא"כ יתבטלו מהם סימני העומאה, ויוולדו להם סימני עברה כמ"ש בפי"ח, ויחשפכו כולם להיות.

ועפ"י זה יש לפרש לשון הכתוב שצכל פרשת צהמות וחיות העמאות כתוב זה אשר לא תאכלו חיה לכם העמא, וגרסה שנתכוון הכתוב לומר שדוקא צהמות וחיות אלו כמות שהם נאסר, לפי שהם דורסות ועורפות ויש להם סימני עומאה, אבל לעתיד שישתנה עבדם ויהיו להם סימני עברה, יהיו מותרים גם צהמות וחיות אלו בצאכליה.

ובדברים אלו ארווחת ליישב צאופן אחר מה שהקשו לעיל על שאין אנו אומרים צנוסם הבדלה צמו"ש הבדיל בין עכור לעמא, והשתא י"ל שבעשם הוא דכל הבדלות שמתקין צמו"ש הם דברים נחשים שיסוּב הבדלות אלו גם לעתיד דגם לעתיד לבא תהיה צחיות הבדלה בין קודם לחול, ובין אור לחושך כמו תהיה הבדלה אף שלעתיד לילך כיום ואיר, מ"מ יהיה

לפתות צבם צני אדם, ועל מנחת אלו הזכירים משה שלא יקיימו אותם.

ויש לומר כוונה נוספת במאמר זה הדבר וגו'. עפ"י מה שפירשתי ז"ל בפרשת שופטים עכ"פ (פט"ז כ"ג) ולא תקום לך מנצח אשר שנה ה' אלקיך וז"ל, מנצח אצנים ומנצח אדמה אוב לעשות זאת זו שנה כי חק היתה לכנענים ואעפ"י שהיתה אכזב לו ציני האבות עכשיו שנאח מאחר שעשה אוב חק לע"י, ע"כ. וכמו כן היו דברים רבים אשר קודם מעשה העגל היו אכזבים לפני המקום וע"י שחטאו בעגל נעשו שוטים לפניו. ולזה הוצרך משה לצוותם זה הדבר אשר אוב ה' חשש, למעט שינסו עוד דברים אשר מלפנים היתה מנצח צעשיותם, ואעפ"י כן עכשיו נאסרו לעשותם, שנעשו שוטים צעני הקצ"ב ע"י שחטאו בעגל. וזאת אפ"ל גם צכוונת הילקוט אותו הילכ"ר העבירו מלצבצם, כלומר גם אותו הילכ"ר שנעשה ע"י חטא העגל ומעיקרא היה מנצח, העבירו מלצבצם.

ונבא לבאר המדרש (קושא ה') עכ"פ זאת החיה אשר תאכלו וגו' מדד הקצ"ב כל האומות ולא מנא אומה שהיה ראוי לקבל את התורה אלא דור המדבר מדד הקצ"ב כל הבריות ולא מנא בר שתתן צו התורה אלא סיני וכו' מדד הקצ"ב כל הארצות ולא מנא ארץ שראוי ליתן לישראל אלא א"י הכ"ד עמד וימודד ארץ, ע"כ. וא"צ שייכות מדרש זה לפסוק זאת החיה. וגרסה עפ"י מה שכתב בפי"ח על הא דלוחא במדרש עתיד חזיר ליעבר שאין פירושו שחזרעל המנצח שזו הש"ת שלא לאכול צהמות עומאות, אלא שעתיד עבד החזיר להשתנות וסימן העומאה שלו יתהפך לסימן עברה, דהיינו שיחזור להיות מעלה גרה צהמות עכורות, ודבר זה לא אפשר חורר מעולם.

ובעין זה כתב ק"י זל"ה צישמת משה פ' בחקוטי לפרש דברי הנביא (ישעי' י"א) ואריות כבקר יאכל תבן, ולבאור קשה מה לנו מה שיסוּב מאכלו, הטיק הוא שלא יוסוף להזיק ולערוף ערף, ולמה הוצרך הכתוב להשמיענו שיאכל תבן, וגם קשה למה הוצרך לדמות ולומר אריות כבקר יאכל תבן, היה די לומר

פליע עב"פ (ישעי' ז) וכן יחיה הר צית ה' בראש
ההרים ח"ל, לעיל יצא הקצ"ה הר תבור ובר סיני
והר הכרמל ויבנה עליהם צימ"ק שנאמר וכן יחיה
הר צית ה' בראש ההרים, ההרים שביו כבר ע"ל.
והקצו הרי הקצ"ה בותר צימ"ק כמבואר בגמרא
סוטה ה"ל, ותיזן דבאמת כבוד שמים הוא להיות
כבודו והשראת שכינתו יתבדק שמו ברומו של עולם,
וגם לו יח"ש נאח להחלש צערת גאות והוא לבוש
הנאה לו ה' מלך גאות לבש, אך קודם שנחלש לכל
צאי עולם כי מלכותו בכל משלה ואין זולתו, חפץ
השי"ת להסתיר לבוש הגאות ולא להחלש בו, כדי
שלא יבואו לעשות ח"י לומר שחי רשויות הם, שעוללים
לצא לעשות זה מכה שאמר הקצ"ה נעשה אדם כאמרם
ז"ל (צ"ר פ"ח) כאן מלאו המינים מקום לדרות.
והעם שאמר הקצ"ה נעשה אדם הוא ללמד ענוה
שיבא הגדול ממך בקטן, ולכן אינו חפץ להחלש בלבוש
הגאות, ובחר לתת את התורה על הר סיני שהוא נעדר
לכורות ענוה, ומזה יצינו שגם מה שאמר נעשה אדם
הוא מטעם ענוה ולא יעשו לומר שחי רשויות הם, אבל
לעמיד שיכירו וידעו כל צאי עולם שהוא ואין בלשו,
וגלגל כבוד ה' לעיני כל בשר, ולא יאוויר שיעלה עוד
על הדעת לעשות ששחי רשויות הם ח"י, אז יחלש
השי"ת בלבושו ההדר לו הוא בגאות, וישרה שכינתו
על ההרים הגבוהים, וכן יחיה הר צית ד' בראש
ההרים.

ועפ"י זה יתבאר דברי רבינו מאיר דכנה אמרו ז"ל
(שכש"ר פ"ח ג) כי צעת מ"ת היו ישראל חרות
ממשי"מ וחרות משעבוד מלכיות ואילו לא חטאו ישראל
היה מתגלה כבוד ה' כאשר יחיה לעתיד, אלא ככל
אפי לפניו יתבדק וידע שגם עתידים לחטוא, ועדיין
לא יחיה עולם התיקון, ולכן בחר בשר סיני ללמד ענוה
וכדי שלא יעשו כמאמר נעשה אדם, וא"כ מוכן היעצ
מה שיסד רבינו מאיר שר סיני הוא סימן לדת שחר
מכבוד, כי אילולי היה נגלה כבוד ה' לא היה בותר
בנומך, כמו שלא יבחר לעתיד, וא"כ דבריו עולים בקנה
אחד עם דברי ח"ל, עכ"ל ק"ז זל"ה ועיין שם
שכארי"ך צ"ה.

הוציא מזה כי מה שכתב ה' בשר סיני להשרות
שכינתו עליו הוא רק לפי שעה, אבל לעתיד ישרה

הבדל גדול בין אור יום לאור לילה, כמבואר בקרא
ויחיה אור הלילה כאור החמה ואור החמה יחיה
שבעתים כאור שבעת הימים (ישעי' ל), וכן בין
ישראל לעמים תחי' הבדלה, דאף שישמעו האומות
לעתיד תורה מפי מלך המשיח, כדאי' במד"ר פ' ויחי,
מ"מ יחיה ישראל במעלה גדולה ביותר שישמעו תורה
מפי הקצ"ה. וגם הבדלה בין יום השביעי לששת ימי
המעשה תחי' לעתיד, ואף שיהי' יום שכולו שבת מ"מ
תחיה קדושת השבת גדולה מקדושת שאר הימים (עי'
ישמעא משה פ' ויקהל). משא"כ הבדלה בין עבוד
לעמלא לא תחיה לעתיד, שברי יתספרו כל הכהונות
והחיות הדורסות להיות עבדים, ולא תחיה עומאה
כלל בעולם, כהפחת הנביא ואת רוח העומאה אעביר
מן הארץ (זכרי' י"ג), וא"כ לא הויה הבדלה בין
עבוד לעמלא הבדלה נחית, דלא שייכא לעתיד, ע"כ
אין מחזיקין אותה כמז"ש.

ועתה יתבאר המדרש ה"ל, דכנה כל הענינים
שנצחו המדרש הם רק צעו"ז וישתנו לעתיד,
דמה שכתב הקצ"ה לתת את התורה לישראל ולא לשאר
האומות הוא צעו"ז דייקא, שלא היו האומות ראויים
לקבלת התורה מתחת גודל כוחות העומאה הדבוקים
בהם, אבל לעתיד שררה העומאה יעבור מן הארץ,
יקבלו עליהם גם אור"ע את התורה הק". וכן מה
שכתב הקצ"ה בשר סיני מכל ההרים הוא רק עתה
ולא יחיה בן לעתיד, כמ"ש ק"ז זל"ה בספר חפלה
למשה (פרק ס"ח) על מה שיסד רבינו מאיר צקיות
למ"צ סיני העל בן בשר כך האלקים ומאם בגדולים
להיות לאות ולמופת לדת כי תמטט וחרד מכבודו,
וקשה שדבריו הם נגד דברי ח"ל שאמרו (בסוטה
דף ה' ע"א) ח"ר יוסף לעולם ילמד אדם מדעת קוין
שברי הניח השי"ת כל הרים וגבעות שבעולם ולא
השרה שכינתו אלא על הר סיני ופרש"י ילמד אדם
מדעת קוין לאהבו הגמיכות, ע"כ. א"כ מבואר שכתב
ה' בשר סיני כדי ללמד מדת ענוה, ולא לסימן על
הדת שחרד מכבודו.

וביאר ק"ז זל"ה שדבריו רבינו מאיר מהם לאחדים
עם דברי ח"ל ובקנה אחד עולים, דכנה הריגשו
המפרשים בדברי המדרש שזכרנו ביפח תואר פ' ויחי

וכבר ביארנו לעיל כי צמח"כ "זאח" חסיד וגו' נרמז שרק עתה יש חילוק בין עבודתו לעמלות, אבל לעתיד ישתנה מצב החיות העמלות ויתחפצו להיות, ובשם מוצגת שפיר כוונת המד' שסמך דרשנו זו לכאן, דכוונתו לומר כי בשם שמאמר זאת חסיד וגו' לא יכיר טובה לעתיד, לפי שרות הטומאה יעבור מן הארץ, ויחזור החיות הדורשות אל הקדושה, כמו כן מה שמדד הקצ"ב את ישראל לקבל את התורה מכל האומות הוא רק עתה, אבל לעתיד יתקדשו גם אדוק"ע אל הקדושה ויקבלו עליהם עול תורה. וכן מה שמדד הקצ"ב הר סיני הוא רק עכשיו דייקא כמבואר לעיל, אבל לעתיד יתבטלו כוחות הטומאה ותתגלה מלכותו בכל העולם, אזי יתלבש הקצ"ב בלבוש הגאון וישרה שכינתו בכל העולם, וכן מה שמדד הקצ"ב כי הארצות ולא מלא ארץ ראויה לישראל אלא ארץ ישראל הוא רק עכשיו, אבל לעתיד עתידה א"י להחפשט בכל הארצות, כי יבדש מלך המשיח את כל העולם, ותחוג עליהם קדושת ארץ ישראל.

הבוב"ע יעזור שצמח"כ זכר לאותם הימים, ועד אז זכר לעמוד בנסיונות הגדולים כוחות הילר וכוחות של צעלי צחירה, וזכר לסייעתא דשמיא באמת לעבור כל אלו הנסיונות שהם הרים קשים וגבוהים. הש"י יעזור שזכר צמח"כ לראות כל ההצטוות והנחמות והישועות שהצטוו לנו הנביאים הקדושים, ומה שהצ"ל ברות קדש גילו לנו, יראו עינינו וישמח לבנו והש"י ימנה לבנות בני ישראל ציושב השלמה, מתוך נחת ושמחה, וזכר לראות בהתורמות קין התורה וישראל, ובתהלות כבוד שמים עלינו צ"ל.

*

שכינתו גם על ההרים הגבוהים, וכמו כן מה שמדד הקצ"ב כל הארצות ולא מלא ארץ שראוי להבנות לישראל אלא א"י, הוא רק עכשיו, אבל לעתיד יכיר כל העולם צבחיית ארץ ישראל, וכמ"ש ק"י זל"ה בפתח למשה ע"פ (תהלים פ"ב) קומה אלקים שפעת הארץ כי אתה תתהל בכל הגוים, כי עתה שצעים קתדראות הם ע' שרי מעלה הממונים על ע' אומות, אבל לעתיד יכיר כל תחת יד הש"י לבדו וכל העולם יכיר צבחיית ארץ ישראל, ויכיר קומה אלקים דייקא, כי אתה תתהל, ר"ל כי כל העולם יכיר צבחיית נחלת זו וירושלים, עכ"ל ז"ל. אמנם לא הביא מקור לדבריו בדברי חז"ל שכל העולם יכיר צבחיית ארץ ישראל, ולדעתי הוא מכוון כן עפ"י הלכה, דאיתא בספרי פ' עקב ע"ה"פ כל מקום אשר תדרוך קף רגלם לבם יהיה (דברים י"א) וז"ל אם ללמד על תחומי ארץ ישראל הא כבר נאמר מן המדבר והלבנון מן הנהר נכר פרט ועד הים האחרון ומה ח"ל כל המקום אשר תדרוך קף רגלם זו לבם יהיה אמר להם כל מקום שתכבשו חוץ מן המקומות הללו הרי הוא שלכם, הרי שכבשו חז"ל מנין שמאות נזכרות שם וכו' נאמר כאן יהיה ונאמר להלן יהיה מה יהיה האמור להלן מאות נזכרות שם חף יהיה האמור כאן מאות נזכרות שם. וא"ת מפני מה כבש דוד ארם נהרים וארם נזכר ואין מאות נזכרות שם אמרת דוד עשה שלא כחורב התורה אמר משתכבשו ארץ ישראל תהיו ראשי לבש חז"ל הוא לא עשה כן אלא חזר וכבש ארם נהרים וארם נזכר ואת היבויים לא כיבש. עכ"ל בספרי. וכן פסק הרמב"ם ז"ל (בפ"ה מהלכות מלכים ה"ו) שכל הארצות שבושין ישראל צמלן על פי בית דין הרי זה כיבוש רבים וכו' הוא כח"י שכבש יבוסע לכל דבר, והוא שכבשו אחר כבוש כל ארץ ישראל האמורה בתורה.

והנה מבואר בדברי הכתוב שמלך המשיח יבדש את כל העולם, דכתיב (תהלים ע"ב) וירד מים ועד ים מנער עד אפסי ארץ, וודאי הוא שיעשה בתורה ויכבוש כל ארץ ישראל קודם, וחז"ל יבדש כל העולם, וא"כ יהיה בכל הארצות דין א"י, נמלא כי מה שצמח הש"י בארץ ישראל מכל הארצות הוא רק עכשיו, אבל לעתיד יכיר בכל העולם דין א"י.

באופן אחר מראה לבאר הכתוב זה בדבר אשר נזכר ה' חששו וירא אליהם כבוד ה' וא"כ להבין מה הוא הדבר אשר עליו הוא מחזיר כי צעשייתו תלויה השראת השכינה בקרב ישראל. ובח"כ איתא אמר להם משה אותו היום"ה העבירו מלצבכם ותהיו כולכם ציורא אחת ובעצא אחת לשרת לפני המקום. ובחז' הראש"ה צ"ל ציורא אחת לשרת לפני המקום. ובחז' הראש"ה צ"ל ציורא אחת לשרת לפני המקום. ובחז' הראש"ה צ"ל ציורא אחת לשרת לפני המקום.

בעטם הדבר ששינה הכתוב מרישא לסיפא, ולא נקט בתרוייבו סגנון אחד, שיאמר בתרוייבו היתירה ואח"כ איסורא או איפסא.

וּנְרָאָה לבאר הענין בהקדם מאמר בממלא מגילת (דף י"ב ע"א) שאלו תלמודיו את רש"י מפני מה נתחייבו שונאיםין של ישראל שבאותו הדור כליות אמר להם אמרו אחס אמרו לו מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע וכו', אמרו לו אמור אחס אמר להם מפני שהשחתו לללם וכו', והקדוקים במאמר זה הלא רבו (עי' לעיל דף' ז') דדרוש לשבח שחל בו פורים דמוקפין שם הארנו בהחרת הספיקות הנופלות בכוונת המאמר הלא) דבממלא משמע שטעמו של רש"י שיקר, ואילו במדרשו חז"ל כחזר לאמר שנתחייבו ישראל כליות על שהשחתו בסעודתו של אותו רשע כמו שאמרו תלמודי רש"י (עי' אסתר רבא פ"ז). ובר מן דין עעמיה דרש"י לריק ביאור, שכרי מה שהשחתו ישראל לללם, הים בדור הקודם צימו ובדגלנר ומדוע יתחייבו ישראל כליות בדור שלאחריו על מה שחטאו אבותיהם. גם עעמם של תלמודי רש"י קשה להלמו, האם כ"כ חמור הוא חטא זה שנהנו מסעודתו של אותו רשע, לחייבם כליות בעבורו, ואף אם נכשלו במאכלות אסורות, מ"מ אין מגיע להם עונש חמור כ"כ, שכרי האוכל נ"ט אינו עובר אלא בלאו, ומדוע עשה ה' ככה, ומחרי האף הגדול הזה, לגזור עליהם גזירת כליות.

וְאִשָּׁר אנכי אחזה ציבור הענין, כי הנה מבואר בדברי חז"ל כי כל כוונתו של אותו רשע בעשיית הסעודה, היתה להטות לבבות בני ישראל אליו, ולהעבירם על אמונתם ודחם, ועל כן הזמין גם את ישראל להשתתף באותה סעודה, כדי לקרב דעתם אליו באמנאות המאכל והמשקה, ואף תפלה בידו להכשילם בעצירות ולפתותם להשתחוות לע"ז. ועל פי זה מובן מה שנעשו צענש חמור כ"כ על שנהנו מסעודתו של אותו רשע, דאין הכוונה שנעשו על מה שהתגאלו בפת צב המלך וצין משתבו, אלא שגזרה עליהם גזירה זו בעבור עמם הדבר שנתקדשו למלכות הרשעה, ונתחברו אליהם להסב עמם בסעודה. ובכונן דל שפונת הרשעים להעביר על דת חמור

בשחזרו העגל אשר חטאתם בו ויפנה לזככם מן הילך הכוא, אז ירא אליכם כבוד ה'. ולכאור קשה שכרי כבר התחרטו ישראל חרטוב גמורכ מעומקא דליבא על אשר עשו את העגל, והציורו נדבותיהם למשכן לכפר על עונם, וכבר אמר הכתוב בתחלת הפרשה שנטעו ישראל להקריב את חטאתם ואת עולתם לכפר על חטא זה, ומח לורך לחזור ולהזכירם על הילך הוא, שכבר התגברו עליו ופנה לבם ממנו, ולא יספו עוד לדעו.

(ג) **לְהִלֵּךְ** בסוף הפרשה כתוב זאת תורת הבכמה והסוף וגו' להבדיל בין הטמא ובין הטבוב ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל. ופירש"י ז"ל לריק לומר בין חמור לפרה (בצמחיה) והלא כבר מפורשים הם אלא בין עמא לך לטבוב לך בין שחט חליו של קנה לנשחט רובו. אמנם לפי דרש זו ז"כ מה דנקט קרא עמא וטבוב, דלאו בסימני טומאה וטבוב משחטי קרא.

(ג) **בַּגְמֵרָא** (שבעות דף י"ח ע"ב) איתא ח"ר חייא בר אבא ח"ר יוחנן המבדיל על הכוס צמח"ש הויון ליה בנים זכרים דכתוב להבדיל בין הקדש ובין החול וכתוב הם והבדיל בין הטמא ובין הטבוב וסמך ליה לאש כי חזריע. מבואר מה דבדלה בין עמא לטבוב שייכא להבדלה על הכוס צמח"ש שנת, שכרי להבדיל בין הקדש ובין החול כתובכ פרשת שחוי יין, ולא סמיכא לפרשת אש כי חזריע, אלא דיליף בגמרא מדרבנן סמוך להבדלה בין קדש לחול להבדיל בין הטמא ובין הטבוב, וחזר הכתוב ושנה הבדלה בין עמא לטבוב בסוף הפרשה, סמוך לאש כי חזריע, מ"כ ילפין מנייה כי שכרי של המבדיל על הכוס צמח"ש הוא שחכה לבנים זכרים, וא"כ מ"כ לומר דגם הבדלה בין עמא לטבוב שייכא להבדלה צמח"ש. וא"כ להבין איך שייכא הבדלה זו להבדלה צמח"ש.

(ד) גם בלשון הכתוב גופיה יל"ד, דברישה כתוב להבדיל בין הטמא לטבוב, נקט עמא תחלה ואח"כ טבוב, ואילו בסיפא סיפך הסדר, דכתוב ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל. וא"כ

ואויז, ופירש"י הם היו שרי המשקים במשחה, ע"כ. ולכאורז דברים אלו סותרים למד דאיתא במדרש (אסתר רבתי פרשה ז' וצילקוט שם רמז תחר"ז) שהמן יצן לאתשורות לעשות משחה לישראל כדי שיקלקלו עמך מרדכי ומיחה בכם הניחו דברי מרדכי והכלו לאותו משחה וכו'. הרי הלאו שלא היה אותו משחה בלון מרדכי, אדרבה הוא מיחה בידם שלא ילכו. וביארתי כוונת הגמרא ע"ד הא דאיתא במד"ר פ' זלק (פ"ב כ"ג) במעשה שיעים עשו להם קלעים והושיבו בכם זונות וכו' ואומרת לו למד את אוהבים אתכם ואתם שונאים אותנו וכו' אין אתם רואים לאכול מצחותינו ומצילותינו הרי לכם עגלים תרגולים שחטו כמזאתכם ואכלו וכו'. עכ"ד המדרש. וכיוצא בזה היה בסעודתו של אחשורוש, שכל כוונתו באותה סעודה הייתה להמשיך את ישראל לעבוד זרה, והוא ידע כי ימנעו ישראל אתמלתא להשתמע מללכת אל המשחה, באמנם כי מאוים ועומדים הם מפי הגבורה שלא יתגאלו בצלות וטרפות, ושלא ישחו יין נסך, ואת דחי המלך מלכי המלכים הקצ"ה כמה עושים. לזאת התחכם אותו רשע לעשות מעשהו בערמה, והבין מאכלים כשרים בתכלית הכשרות בעבור בני ישראל, ובמיוחדם זו המשיך אחריו את ישראל להשתתף בסעודתו, ולהנות ממאכליו ומיניו. ורק אחד היה מרדכי אשר הבין את הסכנה האיומה הכרוכה בהשתתפות ישראל בסעודה זו, והתייצב בתוקף למחות נגדם שלא ילכו אל המשחה, כי נזפם הוא.

ועפ"י זה יהיה ביאור דברי הגמרא לעשות כראון איש ואיש זה מרדכי, כמו שפירש המהרש"א ז"ל בחידושי אגדות שם עפ"י דברי התרגום שם למעמד כרעות גברא דבית ישראל ורעותו גברא דכל אומה ולשון. ומדכתיב איש ואיש בלשון יחיד, אמרו כי תלה הכתוב כלל ישראל במרדכי, וכיוון כראון שלא להאכילם ולהשקותם דבר איסור, דמרדכי גופיה ודאי דלא היה ובהם כלל מאותה סעודה, וכן תלה כלל האומות בהמן שראונו בכל אכילות. עכ"ד המהרש"א ז"ל.

אמנם כל זה נוחא אם נפרש שלא כדברי רש"י ז"ל, אלא עפ"י מה שפירש"י ז"ל, כי מרדכי והמן היו שרי המשקים במשחה, הדבר קושיא לדוכתא, שהרי

מאד עוון ההתחזרות עמכם, דמאחר שלבו נכון עמם והם צעלי בריתו, יסיתו אותו למעוה ולמרוד בהקצ"ה, ויפול ברשת זו עמנו לו.

ובדרך זו יתבאר גם טעמו של רש"י דקאמר שעמשו על שהשתחוו לללם צימי נבוכדנצר. ודכח ידוע מה שכתב הכת"ם ז"ל לפרש מאמר חז"ל (תמיד ל"ב ע"א) אחיזה חכם הרוואה את הוגלד. דכיוונו שחזר רואה את הוגלד כזר, הם המאורעות שזכר חלפו וגזו צומנים הקודמים, ועל פיהם ישפוט לכלל מעשיו בתבונה, ולדעת את הדרך ילך בה ואת המעשה אשר יעשה. והנה ישראל נעשנו צימי נבוכדנצר במה שהשתחוו לללם בצקעת דורא, והיה ראוי לבניהם אחריכם בדורו של אחשורוש להתבונן בדבר, ולקחת מוסר ממה שאירע לאבותיהם, שנשלו בעבירה חמורה זו. ואם היו משימים זאת אל לבם, ודאי שהיו נמנעים מלהשתתף בסעודתו של אותו רשע, כי מרשעים יאל רשע, ויש לחוש פן יבא להסיתם לעבודה זרה, כאשר אירע צימי נ"י לאבותיהם, שגזר עליהם מלכות הרשעה להשתחוות לללם. אך דא עקא שראו ולא לקחו מוסר, אלא נתפתו ללכת ולהשתתף בסעודה, ולא שמו על לב את חומר החטא הנורא של ההתחזרות לרשעים, והתולאות העולות ללמות מהם, ולפיקך נגזר עליהם כלייה.

והשתא דברי רש"י ודברי תלמידיו צקה אחד עולים, דשני העממים הם נכונים ואמיתיים, כי נעמשו על שזכנו מסעודתו של אותו רשע, והתחזרו אל הרשעים, ואף רש"י מודה בך שזאת חטאתם זה פריה, אמנם הוא מוסיף על דבריהם, כי גזירה הכלייה נחתמה עליהם, בעבור שהיה להם לראות מה שעבר על ישראל דבור הקודם שהשתחוו לללם, ויהי להם לשפוט על פי זה מה מאד מזקת קרבת הרשעים, ומה גדול ההפסד העלול ללאת מכם. ואעפ"י לא חשו לכל זאת, והתחזרו אל הרשעים להכס עמכם בסעודה, כי קרבתם יחפזון, ורלוים להיות עמכם כנפיה אחת, על כן נגזר עליהם העונש המר הזה.

ובבהינה זו נראה לנאר כוונת הגמרא (שם) עכ"פ לעשות כראון איש ואיש אמר רבא לעשות ראו מרדכי והמן מרדכי דכתיב איש יהודי המן איש לר

במדרש מצוהר שלא הלך מרדכי לאותו משחק, ומאז
עליו ליישב דברי רש"י ז"ל. ונראה לומר עפ"י מה
שנבאר כי סעודה זו נעשה בעת המן הרשע, כדי
שנמלשנו בן יחזקאל בני ישראל אליהם, ויעלה
ביום להחטיאם. ולזה יען אותו רשע מחימה רעה
למנוח גם את מרדכי לשל המשקים באותה סעודה,
והיה כוונתו בזה להמשיך את ישראל אליו, שיבואו
להשתתף באותה סעודה ע"י שיראו כי אף מרדכי
שכח גדול צבית המלך, והיה שררות גדולה משל
המן, הו שר וגדול בסעודה זו, וגם תעלה
בדיו להשתתף קול מחמתו של מרדכי, כי מאחר ורוא
יהיה עמם בכתחברות, לא יהיה קולו נשמע, ואף
אם אחרי כן יום וילא החולה, וימחה בחזק צעקים
וברחובות, על הכושפות הנעשות באותו משחק, שז
לא חסא כל תועלת במחמתו, כי יעשו כנגדו אם
אמנם כיום דבריו, למח תעמוד בחזק, כדי שר וגדול
אתה בחזק המלך, סורח אל המשחק וכל מה שנכתב
לעשות עשה, ובדואי יעלה בידך לפעול שם הרבה,
ולתקן שם את הטעון תיקון. וכאשר בן עשו כמה
גדולי ישראל בדורות האחרונים, שאמרו בלבים כי
מוטב להשתתף עמם כדי למחות כנגדם, ואחר שראו
כי לא תלמח כל טובה משיבתם אחס, שזו וכתחברות
והלכו להם, אך כבר איתרו את המועד, כי כבר
נחלש כחם מלשונם נגד דבר, יען שהשתתפו מתחלה
עמם בחבורה אחת (ועיין צענין זה בספרי ויואל
משח מאמר שלם שבועות ס"י קמ"ז וקמ"ז).

ועפ"י זה תבאר כוונת הגמרא לעשות כראון איש
ואיש זה מרדכי וכוונתו. וזכרונם כמו שביארנו, כי
בן יסד המלך שיהיה שיהיה שרי המשקים באותה
סעודה. אכן מרדכי הדיק לא נתפחה למחמתם
הרעה, כי מיד בתחלה הכין הדיק לאשורו, מה טובה
של סעודה זו, וגדול הקלוקל העלול למנוח ממנה,
על כן לא קיבל על עצמו התמנוח זו להיות שר וגדול
באותה סעודה, אלא החייב בחזק צרכו העיר,
ועק ככריכא כי חסור ללכת למקום המביא
להתחברות עם הרשעים, והוא שעתיד לאבדוהו לנצל
את גזירת הכלים מעליהם, ובדאיתא במדרש (אסתר
רצ"ה פ"ז) שא"ל אליהו למרע"ה אי רועה נאמן

ודבר פלא איתא במדרש (אסתר רצ"ה פ"ז)
עכ"פ בבראיתו את עושר כבוד מלכותו. ר' יהודה
בר' סימון אמר סעודת ארץ ישראל בראש לבס.
וכן לבין שם (פ"ה) איתא ד"ה גם ופתי המלכה
עשה משחק וגו' אין גם אלא ריבוי וכו' מה זה
בסעודת ארץ ישראל אף זו בסעודת ארץ ישראל. ע"כ.
וכוא פלא, מה עיני סעודת ארץ ישראל אל המשחק
של תחברות בשושן הבירה. והר"ל ביאר דלפי שכל
כוונתו היה לחבב הסעודה על ישראל כדי להשלים
כדאי בילקוט, על כן השתדל להכין כל זכרי הסעודה
ממאכלי ארץ ישראל, כמו אילו היו בלגים ובמקומם,
בכדי לשמח לבבם שחזרו דעתם. עכ"פ מצוהר מה
כי עלתו של המן היה להשתמש בשם ארץ ישראל,
כדי להעשות את ישראל אחריו ולהשלים בעצודת
זרכ. וזאת היה גם עלת הרשעים דודר האחרון בזה,
שכל מגמתם להכניס מינות ופסידה בחזק לבות בני
ישראל, ולהעבירם על דת תורה, ולמערב זו החטיו
ללבוש חילטלא ירושלמי, ולקוף דרעיו חזת הארץ
ואכבת ארץ ישראל, וע"י כך עלתה בידם להעשות
רבים מישראל אחרים. ובסדר ביחוד כי רעיון חדש
הוא זה, אשר הכופרים הללו המליאו אותו, אך רואי
כי כבר היה בן לעולמים, כי המן הרשע פחה בענה
זו תחלה, להשתמש בשם ארץ ישראל כדי להמשיך את
ישראל להתחבר עמם. אלא שצימים בהם כבר כח
הקדושה של מרדכי הדיק ונתפלה בגזירה, והדר
קבלו ישראל על עצמם את החורה מתכבת בהם,
ולזה נשתכחה עלה זו, וחזרו ויסדו עכשו המינים
דודר האחרון, אבל לא חדש הוא זה, כי אם נרעה
נושנת היה זו, עלתו של המן הרשע, וכן כנס היו
לנו צעדיהם להעביר רוב ישראל על דת.

תובן הטנין כי איסור חמור הוא עד מאד להתחבר עם עמאים מינים ואפיקורסים, ולכנות מהם הנאה כל דבא, ועוון זה היב בעורבים של ישראל לחייבם כליום בימי חשדושות, כמו שנחבאר באורן, כי על מה שנסלנו במאכלות אסורות לא נחייבו בעונם חמור זכ, אלא שגזרה עליהם בגזירה יטן שפיי הסעודה התחברו עם הרשעים ונמשכו אחריהם. ועפיי זה נראה לבאר מאמר הכתוב להבדיל בין העמא ובין הטבור. שהכתוב מחיר את ישראל הכשרים להיות מובדלים מן הרשעים העמאים, כי ההתחברות עמהם נזקקת עד מאד. ואח"כ אמר קרא ובין החי' הנאכלת ובין החי' אשר לא תאכל, וכפירש"י ז"ל דקאי על הבדלה בין בשרה בעירה לטריפה, וא"ש דנקט תחלה להבדיל בין עמא ובין הטבור, כי עוון זה חמור מאד, ודור הכזיר על מאכלות אסורות.

ובזה יש לפרש שייכות הבדלה בין עמא לטבור להבדלה במזאלי שנת (קוש"א ג'), כי הכה אמרו ז"ל במד"ר פ' בראשית (פ"ג י') והארץ היתה חכו אלו מעשיהם של רשעים ויאמר אלקים יהי אור אלו מעשיהם של צדיקים ויבדל אלקים בין האור ובין החשך בין מעשיהם של צדיקים למעשיהם של רשעים. ע"כ. מבוחר מה כי הבדלה בין אור לחשך מורה על הבדלה וההפרשה בין צדיקים לרשעים. ולפי זה שפיר רמזה אף הבדלה בין עומאה לטבורה בבדלה במזאלי שנת, במה שהיקנו לומר המבדיל בין אור לחשך, שזה מורה על הבדל בין מעשי הצדיקים והרשעים.

ועפ"י מה שנחבאר יתיישב גם מה שדקדקנו בלשון הכתוב (קוש"א ד') דפתח להבדיל בין העמא ובין הטבור, נקט עמא תחלה, ואילו בסיפא היפך הסדר, דכתיב ובין החי' הנאכלת ובין החי' אשר לא תאכל, נקט נאכלת בתחלה. ונראה דכנה כוחות העומאה אשר רמז לנו הכתוב להבדל מהם, הלא המה כוחות הערצ רב הנמאליס בתוך בני ישראל, ובדאיחא בזה"ק פרשת בראשית (דף כ"ה ע"א) חמש מינין אינון בערצ רב. עיי"ש. והם רוצ נגד ישראל הכשרים, שחרי אף צעת שקבלם משה היו מרודים במספרם מבני ישראל (עי' תרגום יונתן פ' בל עב"פ וגם ער

רב עלה אחס), ומנן הקדוש בדברי חיים על המעשים (בכשעמיות לפרשת ויקבל) האריך מאד להזכיר שלא להתחבר עם הערצ רב, כמ"ש בזה"ק דכל חסד ועדין לגרמייו עדין. וכתוב דכזרים כתב ח"ל. כנראה בעליל שהכזרים והחסידים ובעפ"ש שדור המה בעור"ר רוצם מערצ רב. עיי"ש. ורבים הם אשר ראו כן תמכו על הדברים כללו אשר יאלו מפי אחד קדוש מדבר, שהעיד כואת על אותו הדור, שביה מלא וגדוש בתורה ויראה. אמנם כבר בראיתי מקום אל מה שכתב צפרי עץ חיים (שער הליקוטים פרשת ואחאנק) עכ"פ ויתעבר ה' כי למענכם. דע"י שקובל משרש"ה את הערצ רב בין ישראל, ונשא קקול לאותו הדור וגם לדורות הבאים, וביה מוכרח לקבל על עצמו לבא פעם אחת בכל חמשים שנה בסוד העצור לאיזה צדיק שדור, לסייע עמו ללחום נגד הערצ רב. וע"כ התפלל משרש"ה אל ה' לבטל מעליו גזירה זו, וזכר לא שמע ה' תפלתו. ח"ש הכתוב ויתעבר ה' כי למענכם ר"ת ויב"ל, שכל יובל צריך להיות כן, ויתעבר הוא מלשון עיבור, ולא שמע אלי לבטל גזירה זו ממני, וכתב שם בתוך דבריו הקדושים ועתה רוצ הדור מן הערצ רב. הרי שכבר העיד כן האר"ח"ל בזמנו. וכיונא בזה מבוחר גם בחוצה להצבות שער הפרישות (פ"ג) צענין בגזרת התאווה על השכל ח"ל שם בקיור. חשבו דרכו הרעה כי הוא הטוב והטוהר כי הוא הישרה, ושמעו לחוק ולמוסר וכו', וחושים במזלות הסכלות וכו', עמוסים במעמסות התאוות, ומצקשים גמול הטובים במעשי הטובים, ומדריגות הצדיקים במהבי הרשעים, כמו שאמרו חז"ל (סוטה כ"ג ע"ג) עושים מעשי זמרי ומצקשים שבר כפנתם. וכאשר הביע הילר צרוז אנשי החורה אל מה שסיפרנו, נלרכנו לעמוד נגדו בפרישות המיוחדת וכו', והיה דין בעבור זה שיהיו בלגשי החורה אנשים יחידים, נושאים בפרישות המיוחדת, ומקבלים תנאים להועיל בה אנשי החורה וכו'. והם דומים בעולם לשמש שפושעת אורח בעולם עליון ותחתון וכו', וכן אלה היחידים שסיפרתי לך בעצ"י, כמ"ש ונשאתי לכל המקום בעבורם, ואמר לולי משכ בחירו וכו'. וע"ש שהאריך. מבוחר מדבריו ששור בזמן הראשונים הביע הילר צרוז אנשי החורה, לבעות לבדם מן החור הטובה והישרה והם חושבים על דרכם

המלחמה הגדולה היא מלחמת הילר. כרי כי האדם צריך להיות תמיד מוכן למלחמה נגד ילרו. וצויתר יש להם לישראל לחוש פן יחזור אותו הילר"ש של התחברות עם הע"ר להתברות זהם, מאחר שגורם כרע עדיין לא נחצער לגמרי מכרם ישראל, שהרי הע"ר עדיין ממלאים צנייהם בכל דור ודור, והם להם כקוף מכאיב וכסילון ממאיר. על כן הצוירם משה אותו הילר"ש של התחברות לרשעים, שהסיתכם לחטוא צעגל, וכמ"ש הראב"ד ז"ל ה"ל, העצירו מלצבכם, כלומר שצכל עת תחגרו כלי מלחמה נגדו, כי כוחות הע"ר נלצים לקראתכם עד צויתר המשיח, ועליכם לאזור חיל נגדם בכ"ע. ואם תעשו כן שתחזלו מהם בהחזלות גמורה, ולא תהיה לכם שום התחברות עמכם, אז תהיו כולכם ציראם אחת, וצעאל אחת לשרת לפני המקום, וירא עליכם כבוד ה'.

*

באופן אחר נראה לפרש מאמר הכתוב זה הדבר אשר צוה ה' תעשו, וקשה דלא נודע אל איזה מצוה ירמוזו הדברים. ויתבאר גם במדרש ויקטע אותו הילר"ש העצירו מלצבכם ותהיו כולכם ציראם אחת וצעאל אחת לשרת לפני המקום. ובתמיכה מצוה אחרת כי מדברי הילקוט נראה שהוא כמחזק במחוג על התחברות הילר"ש על ישראל באיזה ענין מסוים, ועליה קא מחבר אותו הילר"ש כידוע העצירו מלצבכם, ואמחנו לא דע על מה הוא מחזיר.

(ג) ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח, צחורת כהנים, זש"ה (תכלים ל"ט) משה ואהרן נכבדו ושמאלם צקורלי שמו מלמד שגשגתן שקולין זה כזה. וי"צ מה שייכא דרשה זו לכבא.

ונראה לצאר הענין דהנה הרמב"ן ז"ל מפרש כוונת הפסוק זה הדבר אשר צוה ה' תעשו, דקאי על הקרבות שיקריבום על הסדר שצוה ה' אותם. ורש"י ז"ל תפס לו דרך אחרת בכוונת מקרא זה, שפירש להבין במאמר"ש ויאלו ויצרכו את העם וי"צ לפיכך ז' ימי המילואים שהעמידו משה

הרעה כי היא העוצה. ואם הם העידו כן צומנם, מה נעני אכן אצחריהו בדור שפל זה, אשר הע"ר צדור הזה כמה צחלית השפלות צדיוטא התחזותה, והמה גרושים אלפי מונים מן הע"ר שצדורות הקודמים, ואריך להשמר ולהזכר שלא להתחבר עמכם אף התחברות כל שהיא, אלא להתרחק מהם צחלית הירחוק.

ועפ"י האומר יתיישב מה דנקט הכתוב עמא תחלה ואח"כ עתור. דהנה כך היא דרכה של תורה להקדים בכל מקום הפשוט והשכיח יותר, וכ"ש היכא דמיירי צרוצא ומיעוטא מקדים ברוב אל המועט, לפי שכרוב מלוי יותר וצו פוגעים תחלה (ע"י כוכב דף כ' ע"א תוס' ד"ה אחת) ולפיכך כיון דכבא שהם מיירי קרא בהצדלה בין כוחות העומאם שהם הע"ר המעורבים בישראל, לבין כוחות העכרה, נקט עמא צרישא, כי אינהו נפישו מיון. אמנם צסיפא דקרא דמיירי בהצדלה בין כשרה לטריפה, נקט ח"י הנאכלת צרישא, משום דרוב צכמות כשרות הן, על כן ראוה להקדימן תחלה.

ובדרך זו נצא לצאר כוונת התו"כ אותו הילר"ש העצירו מלצבכם. כי הנה אחר שצצו ישראל צחצובה שלימה על תחאם אשר עשו את העגל, והקימו את המשכן מנדבותיהם, ונלטו להקריב צו קרבותם לכפר צעדם, ומתאלה להם הקצ"ב, היה מקום לחוש פן יאמרו ישראל בלצם, כי מעתה שצו אין להם להתיירא מאותו הילר"ש שהכשילם צעשיית העגל, הוא הילר"ש של התחברות עם הערצ רב, שהם הסיתו את ישראל לחטא זה. שהרי צצר נאחזו צחצובה, והראה להם המקום צחצו, שהשרש שכינהו צמשכן. וצאמח אין הדבר כן, אלא אף אם האדם צוכה להתגבר על ילרו, אין הילר"ש מתוירא ממנו, אלא חוזר ומתגבר צו צכל מיני אופנים ותחזלות, פן ואולי יעלה צידו ללכדו צרשמו. ועל כן חייב האדם לחגור כלי מלחמה כנגדו, ולהתייצב הכן לקראתו צכל עת, וע"ד שכתב צחצוה הלבבות (שער יחוד המעשה פ"ה) מאמר החכם צראתו צעלי מלחמה שצצו משדח המערכה אחר שנאחו את אצויהם א"ל צצחם מן המלחמה הקטנה הכינו עצמכם לקראת

כבונת אברון, ומרומזת פפר

להם הקצ"ה ואמר להם סלחתי שאחר כך נעשה משכן
והשרה שכינתו ביניהם, ע"כ.

ה'יצא מדברי התוספות הוא כי מעת שמחל הקצ"ה
לישראל על מעשה העגל, דהיינו מעת הקמת
המשכן ועד שילוח המרגלים, לא היו ישראל חופין,
וחזרה רוח לפנות לגשז להם, וא"כ היו יכולים לקיים
מאות מילה מזמן הקמת המשכן עד שילוח מרגלים.
והא דליתא בגמרא ה"ל כל ארבעים שנה שהיו ישראל
במדבר לא נשבה להם רוח לפנות, לריק לומר דלאו
דוקא נקט כל ארבעים שנה, שהרי מר"ח יוסן שבו
הוקם המשכן, עד כ"ט סיון שנשלחו המרגלים חזרה
רוח לפנות לגשז להם, אלא לפי שהוא פרק זמן קצר,
ע"כ נקט בגמרא כל מ' שנה.

ועפ"י דברי התוספות יתפרשו לנו בזה כיצד דברי
המדרש שהוא בזה"ל הקדוש, זה הדבר קאי
על המילה, דהנה מעת שחטאו ישראל בעגל עד הקמת
המשכן היו ישראל חופין, ולא נשבה להם רוח
לפנות ולכן לא היחא יכולת בידם לקיים מאות מילה,
ולאחא מיד בהקמת המשכן שנמחל להם על מעשה
העגל, וחזרה רוח לפנות לגשז להם, חזר משה והזהירם
לבל יתשלחו מקיום מאות מילה בכלכתה, אחא חונת
המדרש זה הדבר הוא המילה, כי ליווי זה נאמר להם
ציום הקמת משכן, ואחא אותם משה חזירם לקיים
מאות מילה, שלא יכלו לקיימה עד עתה.

ובדרך זו יש לפרש גם המשך דברי הכתוב זה הדבר
וג' תעשו וירא אליכם כבוד ה', דהנה אמר ז"ל
בסוטה (דף ל"ח ע"א) כה תזכרו את בני ישראל
(במדבר ו) פנים כנגד פנים (שצריכים להצטרף להם)
פניהם לצד הכהנים) אחא חומר פנים כנגד פנים או
איוו אלא פנים כנגד עורף חיל אמר להם כהאם
האומר לחזירו ע"כ. הרי שדרשו מדרשיו אמר להם
שצריך להיות פנים כנגד פנים. והנה רש"י ז"ל כתב
בפרשת לך עה"כ ויפול אצרכם על פניו וגו' (פ"א ג)
ממורא השכינה שער שלא מל לא הוה צו כה לעמוד
ורוב"ק נצח עליו וזהו שגאמר בצלעם נופל וגלוי
עינים בצרייתא דר"א מלאחי כן, עכ"ל. הרי מוצא
כי עד עתה מל אצרכם לא זכה להחגלות השכינה

ה', כאשר נחבאר דזה הדבר מיעוטא הוא, שלא יתפחו
לפנת ירם, לחפש להם מאות אשר לא נזכר ה' אותם
אלא לאחרי.

ובזה מוכן גם מה שדרש בח"כ הכא זש"ה משה
ואהרן בכהו וכו' ששלשון שקולין זה כזה.
וכוונתו בזה כי משה ראי' דאין אדם נוגע בזה שמוכן
לחזירו, שהרי משה ואהרן שקולים היו, וא"כ מדוע
לא שרחה השכינה בשבעת ימי המילואים ששימש בזה
משערי' בכהו גדולה, וע"כ לומר דלפי שהי' אהרן
מוכן לכך משעת ימי בראשית, ע"כ שרחה השכינה
על ידו דוקא.

*

ויאמר משה זה הדבר אשר נזכר ה' תעשו וירא אליכם
כבוד ה'. האכ"ה בק' מצינו מדרש ח"ל (במד"ר
פ"ב ו) ח"ל, זה הדבר מה הוא זה הדבר על המילה
כמה דחיתא זה הדבר אשר מל יבועש (יבועש ה' ד').
עכ"ד המדרש. וכ' עליו שדבריו סתומים וחתומים דכי
באחור יום מל אותם משה או באחור יום זה על
המילה. ופירש דכוונת המדרש על ערלת הלז שהוא
דבר המבדיל בין ישראל לבין אציהם שצממים גם
מרחיק אימתו מלפס וזהו למול ערלת לבצם וזהו יראה
להם כבוד ה'. עכ"ד האור החיים הקדוש. ברם
פשטות דברי המדרש מוכיחים דקאי על מאות מילה
ממש, כדלית' לה בגזירה שזה מדברי הכתוב זה
הדבר אשר מל יבועש. ואם כן דברי המדרש לריכים
צ"אור, דמה מקום היה לזווחם ציום הקמת המשכן
על מאות מילה, שהיו מאוים ועומדים עליה.

ונראה לנאר דברי המדרש דהנה אמר ז"ל (יצמות
פ"ב ע"א) במדבר מ"ט לא מהול וכו' משום דלא
נשיב להו רוח לפנות דתניא כל אוחן ארבעים שנה
שהיו ישראל במדבר לא נשבה להם רוח לפנות מאי
טעמא איבעית אימא משום דחופים היו וכו' ופירש"י
חופים היו, ממעשה העגל ולא היו ראויין לאור נוגה
ע"כ. והתוספות שם (בד"ה חופין היו) חלקו על רש"י
ז"ל ח"ל, אמר ר' יאחז דחופים היו ממעשה מרגלים
ולא כמו שפירש בקונטרס ממעשה העגל שהרי מחל

בבחינת פנים כנגד פנים, כאדם המדבר עם חבירו, אלא נפל על פניו וזרועו נצתה עליו. ורק אחר שכל כתוב וירא אליו ה' (עי' בזה"ח ר"פ וירא). וזאת הפ"ל בכוונת הכתוב זה הדבר וגו' תעשו שתקיימו מצוות מילה וע"י כך וירא אליכם כבוד ה', בזהבנות פנים כנגד פנים, כאדם האומר לחבירו, וזה רמז בזה"ח וירא "אליכם" וגו' בדרשת חז"ל כי"ל מדכתיב אמור להם.

אמנם מה שפירשנו בדברי המדרש שהולך משה לזוהם על מצות מילה לפי שגזרה להם רוח לפניות מעת הקמת המשכן עד מעשה המרגלים, לא יתכן לומר לדעת רש"י ז"ל ציבמות, שכתב ממשעב העגל ואילך היו ישראל מזופים ולא נשבע להם רוח לפניות. וא"כ נריך ביאור להבין דברי המדרש כי"ל לדעת רש"י ז"ל.

ונראה לנאר דברי המדרש כי"ל בלפון אחר, ונקדים מה שיש לזקק בדברי רש"י ז"ל ציבמות שכתב מזופים היו ממשעב העגל ולא היו ראוין לאור נוגה, ע"כ. ולבאורה הרי הגמרא שם מייירי מנשיבת רוח לפניות ואור נוגה מאן דבר שמים. ואפ"ל דנזה על מה שכתב רש"י ז"ל שהיו ישראל מזופים מחטא העגל ואילך הקשו התוספות שכבר מחל הקב"ה לישראל על מעשה העגל ואמר סלחתו. וקושיא זו יש ליישב לבאורה דמה שמחל להם הקב"ה על מעשה העגל היינו שניתם על הרעה אשר דבר לעשות לעמו, והשיב חמתו מהשחית, אבל עדיין לא היתה המחילה בשלימות, שהרי כל אותם המעלות שהיו לישראל קודם חטא העגל שהיו בני חורין ממלך המות ומשעבוד מלכיות ומיסורין (שהשי"ר פ"ח ג) נאבדו מהם צעת שחטאו בעגל, ולא חזרו אליהם אף אחר שמחל להם הקב"ה על מעשה העגל, ולא יחזרו אליהם מעלות אלו אלא לעתיד. הרי מזה שלא היתה זו מחילה גמורה, ועל כן כ"ל לרש"י ז"ל שגם רוח לפניות לא חזרה לנשבע להם אחר שמחל להם הקב"ה על מעשה העגל, כי לא היתה המחילה בשלמות ועדיין מזופים היו.

חזרה רוח לפניות לנשבע להם, ואין לזמות ולומר כי כשם שלא חזרו אליהם כל המעלות הגדולות שהיו בידם לפני חטא העגל, כן לא חזרה רוח לפניות לנשבע להם, שהרי כיון שדרך העצב הוא שנתבע רוח לפניות תמיד, אלא שכתב גרס שנתעשו ישראל שלא חשבו להם רוח לפניות, על כן מסתברא כי כאשר מחל להם הקב"ה על חטא העגל חזרה רוח לפניות לנשבע להם בעצב הכריאה, אף שלא היתה המחילה בשלמות. משא"כ המעלות הגדולות שזכו להם ישראל צעת מ"ת, כגון הכתרים שקשרו להם, ושלא שלע צבם מלאך המות, שכן דברים שזכו להם בדרך נס מופלא חזן לדרך העצב, לא חזרו אליהם אחר שמחל להם הקב"ה על מעשה העגל, כי לפי שלא היתה המחילה בשלמות לא זכו שיעשו להם נסים מופלאים חזן לדרך העצב.

וליישב דעת רש"י ז"ל מראה, דכזה מעולם נחקשיתי בזה דליתא בספרי (פ' ברכה) ששבע לוי מלו עמם במדבר דכתוב ובייתך ויגורו (דברים ל"ג) וקשה היאך הותר להם להכניס עמם בסוכה למול בשעה שאין רוח לפניות מנשבת, וצוית רענן כתב ששמו עמם על הכס ומלו, וכזה תמוה היאך הותר להם לסמוך על הכס במקום סכנה. וקושיא זו מוצאת בתשובות חת"ם סוף חלו"ח (סימן ר"ח) ממ"י א"כ היתה מציאות למול אף הנית משרע"ה את הישראלים ולא יזיחם על המילה, אלא דסכנה היא, א"כ היאך הנית משרע"ה את הלויים למול ולסכן בניכם ותיצן דכזה רוח לפניות המנשבת בעולם מרפא אפי' השוכנים צריחא דשיטא, כי הוא נכנס גם בין הנקדים, ויודיע עמיד. אך לא היה אפשרי בדרך העצב שחכם רוח לפניות בין חתרי עניי הכבוד, שהיו מלוזעים ומדוכקים זה בזה היעז, ומימי כל זמן שלא היו ישראל מזופים יעשה להם נס ונשבע להם דייקא רוח לפניות, ונכנס בחדרי משכני הילדים הנימולים, וגם זה נעשה למחזה לוייה כל מ' שנה והיו מחויבים למול, אבל ישראל שהיו מזופים לא נעשה להם נס, להכניס רוח לפניות בין הכתרים על כן מדיחא היו אסורים למול בניכם עכש"ד החת"ם ז"ל.

ודינא מדבריו כי מה שגזרה לישראל רוח לפניות דרך עניי הכבוד קודם שחטאו בעגל, היה בדרך נס, כי בדרך העצב לא יתכן שחכם הרוח צין עניי

ועתה נבא לפרש כוונת המדרש שפירש זה הדבר קאי על מנחת מילה, ובקשיו לשיטת רש"י ז"ל, למד לזה אחרת אז על מנחת מילה, וברי לא היה צידס לקיים מצוה זו, שהיו מופים מחמת העגל ולא נשבע להם רוח אפוניות. ונראה לומר דהנה משרע"ה היה מנאכ ומשתוקק שצנימו ויהיה כבר החיקון השלם, ועל כן אמר לבני ישראל שאם תזכו להקריב הקרבתות צמשכן כאשר נזהר ה', אזי יחכפר לכם עון העגל כפרה גמורה, ויהיה החיקון השלם, ותשיגו שוב המעלות הגדולות שהיו צידכם קודם החטא, שיעשו לכם נסים נגלים. וז"ל הכתוב וירא אליכם כבוד ה', שיתגלו לכם נסים נגלים מאורות עליונים, ושוב תוכלו לקיים מנחת מילה, כי תחזור רוח אפוניות לנשבע לכם, ושפיר מרומם צמאמר זה הדבר מנחת מילה.

*

באופן אחר יש ליישב דברי המדרש (רבה פ' נשא) מהו זה הדבר על המילה כד"ל זה הדבר אשר מל יחוש. והוא פלגי דמה ענין מנחת מילה להקמת המשכן.

ונראה בהקדם לבאר המדרש פליאה הים ראה יונים מה ראה ברייתא דר' ישמעאל ראה. ואפ"ל דהנה ציננות (דף ע"א ע"ב) פלגי אמונתי אם יולאי מלרים מלו ופרעו כדיום, ורז סבר דלא ניתנה פריעת מילה לאצרהם אציו ועד שנכנסו לארץ מלו ולא פרעו וילף לה מדכתיב (יחוש ה') צנת היום אמר ה' ליחוש עשה לך חרבות לורים ושוב מל אח בני ישראל שנית וכו' מאי שוב אלא לפריעה.

אמנם בירושלמי יצמות (פרק בערל ה"א) משמע דסבר לדעת ר' ישמעאל דנעשו ישראל צפריעה בהיותם במלרים וילף לה מדכתיב גבי משה (שמות ד') חתן דמים, "למולות" חרתי משמע מילה ופריעה. עיי"ש. (וכי"ה בירושלמי שבת פרק ר"א דמילה ה"ג.) וה"ל משמע במכילתא דר' ישמעאל פרשת בשלח, דקיימו ישראל במלרים מנחת מילה ופריעה כהלכתה ח"ל המכילתא, ע"כ"ל אז ישיר משה ח' אחד ז' שבעה הרי שמונה חמור משה בזכות המילה שניתנה לשמונה

הכבוד המדובקים היטב. ועל פי זה א"ש מה שכתב רש"י ז"ל, שממשה העגל וילף לא נשבע להם רוח אפוניות, ולא קשה קושיית החוספות שהרי הקצ"ה מחל להם על מעשה העגל, כי לפי שרואים אפוניות שנשבע להם לא היתה צורך העגל, אלא צורך נם, על כן לא זכו שיעשו להם נסים מופלאים אחר שחטאו בעגל, כי אף אחר שצמחל להם החטא, לא היתה המחילה בשלמות, כמבואר לעיל, שהדברים שזכו להם צורך נם מופלא צענת מ"ה, לא זכו שיחזרו אליהם אף אחר שחמל להם הקצ"ה על מעשה העגל, לפי שצלו להם צורך נם נפלא, ואחר החטא לא זכו שוב למדרגה גבוהה כ"כ שיעשו להם נסים מופלאים. ורק שצט לוי שלא חטאו בעגל, זכו שיעשה להם נם מופלא, ותנשב להם רוח אפוניות דרך עניי הכבוד. ואף שגם שצט לוי לא זכו שיחזרו אליהם כל המעלות הגדולות שזכו להם צענת מ"ה, אף שלא חטאו בעגל, אפשר שזה היה צצנת עון הדור, וכמו שצמלנו בגמרא (סוטה מ"ה ע"ב) ילאה צת קול ואמרה יש צכס אחד שראוי שחשרה שכינה עליו אלא שאין דורו ראוי לכך. וכן דרשו ז"ל (ברכות ל"ב ע"א) גבי משה רבינו לך רד, רד מגדולתך כלום נתתי לך גדולה אלא צצביל ישראל וכו'. ויבדק ח פירשו המפרשים מאה"כ (תהלים ל"ז) עוב מעט לצדיק מהמון רשעים רבים פירוש כי מה שיש אך מעט עוב לצדיק, ואינו זוכה להרבה טובה, הוא צצצנת המון רשעים רבים, שצעון הרשעים יועלת בהשפעה ממנו.

ועל פי האמור יש לפרש כוונת רש"י ז"ל שכתב מופים היו ולא היו ראויים לאור נוגה. דהנה ידוע מסה"ק שכל נם שהוא חוץ לדרך העצב נמשך מאור של מעלה בעולמות העליונים, וזהו כוונת רש"י ז"ל לבאר עטם שלא זכו שחזרו רוח אפוניות לנשבע להם, אחר שצמחל להם חטא העגל, לכן כתב מופים היו ולא היו ראויים לאור נוגה, כלומר ששוב לא זכו להשיג מדרגה זאת, שיעשו להם נסים מגולים מאור העליון הקרוי אור נוגה, כמו שיעשו להם נסים קודם חטא העגל, שנשבע להם רוח אפוניות דרך עניי הכבוד, ורק שצט לוי שלא חטאו בעגל, זכו שנעשה להם נם נגלה, ונשבע להם רוח אפוניות דרך עניי הכבוד כל מ' שנה.

שכינה צבם ותדעו שהמקום נחר צו. ע"כ. והקשו המפרשים דלפי זה אין מדוקדק אומרו תעשו, שהרי לא נאמרו ישראל צעשים חלל אהרן. אמנם הרמב"ן ז"ל כתב דמאמר זה הדבר הוא ליווי לישראל שיקריבו את קרבנות המילואים על הסדר שיזונו, ואח"כ יראה להם הכבוד. וגם על דבריו יש להקשות, שהרי כבר נתבארנו צפרשה קרבנות המילואים ומה לורך לחזור ולהזכירם על ההקדשה.

(ג) היום קרינו צפרשה פרה אדומה וידבר ה' אל משה לאמר זאת חקת החורב אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה וגו'. הקשה האב"ח הקדוש על אמרו זאת חקת החורב דמשמע שעל כללות החורב הוא מנורה, והיה ראוי שיאמר זאת חקת הפרה.

(ג) עוד הקשה מדוע כתוב אשר צוה ה' לאמר, והלא בלאו הכי ידענו כי פי ה' דבר, שכן אמר וידבר ה' אל משה לאמר.

(ד) רש"י ז"ל פירש זאת חקת החורב. לפי שהשען ואח"כ מניין את ישראל לומר מה המנורה הזאת ומה טעם יש בה לפיכך נאמר בה חוקה גזירה היא מלפני ואין לה רשות להרהר אחריה. ולכאורה אין בדברים אלו די השיב לשאלת האומות, ועדיין שאלתם במקומה עומדת, שלא נודע מה טעמה של מנורה זו, ולא יתכן לענות להם על שאלתם כי חוק היא לישראל, שהרי אין הם מאמינים בזה ולא יסתפקו צממה זה. עוד קשה על אמרם כי מנורה פרה היא כחוק בלי טעם, והרי יש טעם למנורה זו, כמו שהביא רש"י ז"ל מר' משה הדרשן תבא אמו ותקנה אורח צוה.

(ה) הרא"ה ז"ל כתב על הטעם שהביא רש"י ז"ל צבם ר' משה הדרשן משל לכן שפחה שניקף פלגין של מלך אמרו תבא אמו ותקנה הלאה כך תבא פרה ותכפר על העגל. וקשה דהא אין קטיוגר נעשה סניגור, דכ"ג אמרינן גבי בגדי זכב, דאסור לעשות עבודה בזהו צפנים משום דעצירה צאה ע"י זכב, כ"ג צאה עצירה ע"י עגל. וי"ל דוקא עבודה פנים אסור לעשות, ומשום דאין קטיוגר נעשה סניגור,

נקרע הים בלא נקלם. ע"כ. מבואר מה כי זכות המילה עומדת להם שיקרע הים צפניהם, ואילו לא היו נימולים כדנים לא היתה זכות זו מספקת להם שיקרע הים צפניהם. וזה יהיה ביאור דברי המדרש הים ראה ויזון מה ראה פירוש צאה זכות נקרע צפניהם, כדמצינו דר' ישמעאל ראה, שהיתה צידם זכות מנורה מילה, ולדעת ר' ישמעאל על כרחך שקיימו מנורה זו בשלימות, דהיינו שגמלו ופרעו, דלנא"ה היו כאלו לא מלו, ובזכות שקיימו מנורה מילה כראוי נקרע לפניהם.

ועתה נבא לביאור המדר' דהנה ציננות (שם) היתה דל מ' שנה שהיו ישראל במדבר לא מלו משום שלא נשבה להם רוח לפניות. והקשו התוספות שם, (ד"ה מ"ע לא מבויל) דא"כ איך אכלו בקדשים וכו' כיון שלא מלו והרי ערל אסור בקדשים ואפילו אם מלו לא פרעו וכיון דנאמרו על הפרעיה ולא פרעו כאלו לא מלו ותירצו התוספות דיואלו מנרים מלו ופרעו ואותם אכלו בקדשים אבל הילודים במדבר שלא מלו לא אכלו בקדשים. ובזה יתבאר המדרש מה הוא זה הדבר על המילה, דהנה צפרשה זו נאמרו צראשונה להקריב קרבנות צממין, כדכתוב קח לך פרה וגו', וכדי שלא תתמה לנו יאכל בשר הזבחים, הרי ערל אסור בקדשים, ע"ז צא כמיישב כי העם היוצא ממנרים היו נימולים כדן, והם יאכלו את בשר הקדשים. וזאת רמז לנו הכתוב צממו זה הדבר דקאי על המילה, להורות דדוקא יואלו מנרים שנימולו ופרעו מותרים באכילת קדשים.

*

דרוש לפרשת פרה

ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה'. לריך ביאור שלא פירש הכתוב מכו זה הדבר אשר צוה ה' שעלו הזכירים משה באמרו תעשו וגו'. ורש"י ז"ל פירש להלן (במאה"כ) ויאלו ויזכרו את העם) וי"ל, לכן אמר להם זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה' אהרן אחי כדאי ותשוב ממני שעי' קרבנותיו ועבודתו תשרה

הלכה בשמו של בשר ודם א"ל לדיק אחד עתיד לעמוד בעולמי ועתיד לפתוח בפרשת פרה אדומה תחלה רבי אליעזר אומר עגלה בת שנתה ופרה בת שנים אחר לפניו רבון העולמים יהי רצון שיבא מחללי א"ל חייד שהוא מחלליך הכ"ד (שמות י"ח) ושם האחד אליעזר וכו'. ע"כ. ודברי המדרש הזה תמוכים מאוד מראש ועד סופם ואין להאריך בדקדוקים.

(ח) במדרש מה ראה קרח לחלוק על משה פרשת פרה אדומה ראה. והוא פלאי דמה ענין פרה למחלוקת קרח ועדו. ומלמד זאת יש לתמוה בדפוסיקתא זוטתי איתא להיפך, שקרח נחלק על משה, והוא לא ידע שחוק פרה אדומה כפרה גדולה היא לישראל. ע"כ. ולבאור שני מדרשים אלו סותרים זה לזה מן ההיפך אל ההיפך, וא"כ ליישנם שלא יסתרו אחדו.

וכדי לבא לביאור הענין נקדים, דמלמד הכעס המבואר ברש"י ז"ל בשם ר"מ הדרשן, דלפי שטעה אהרן את העגל לא נעשה, עבודת הפרה על ידו דאין קטיגור נעשה סניגור, איתא עטם נוסף בזה"ק פ' חקת (דף ק"פ ע"ב) וז"ל, ונתת אותה אל אלעזר הכהן מאותה בסגן ואזקומה מי"ע ליה ולא לאהרן אלא אהרן שושבינא דמטרוניתא ועוד דאהרן לא אחי מסערא דטבור אלא מסערא דקדוש וצגין דלא אחיא לטבור לא אחיביז ליה. עכ"ל. משמע מדבריו דמה שלא נעשה הפרה ע"י אהרן הוא כי לזד עולם הפלגת קדושתו, לא יאות שחבא הפרה נעשית על ידו. ועטם זה כחז גם הרמב"ן ז"ל, כי המלוא האזח לעומק סודה ראוייה להגות לגדול שבכבודו ולא יתנה לאהרן ואולי הוא לגדולתו כי הוא קדוש ה' וחסידו המכפר במקדשו וכו'. עכ"ל הרמב"ן ז"ל וכיון דזה לעטם הזה"ק. ואח"כ הביא הרמב"ן ז"ל את עטמו של ר' משה הדרשן, שלא נעשה עבודת הפרה ע"י אהרן לעולם העגל. ולבאור שני עטמים אלו רחוקים זה מזה כרחוק מזרח ממערב, שהרי עטמו של הזה"ק הוא שלא נעשה עבודת הפרה ע"י לזד גודל מדרגת קדושתו, שהוא צחי' שושבינא דמטרוניתא, ואילו עטמו של ר' משה הדרשן הוא, שהדבר הזה"ק לא לו לטוש על מעשה העגל.

אבל לא גבי בגדי זהב שמשמש בהם בחוץ, וה"נ גבי פרה אדומה שעשייתה בחוץ, אין שייך לומר אין קטיגור נעשה סניגור. ואם האמר והא בסמוך פירש"י מה דלא היתה עבודת פרה ע"י אהרן, משום דאין קטיגור נעשה סניגור. וי"ל דשאני אהרן דעצירה היתה ע"י עטמו, אבל פרה אדומה הא אותה פרה לא היתה בעצירת עגל, כי אם ממיתה היתה. אכן קשה על זה דפרשת שמיני הציב באהרן קח לך עגל, ופירש"י להודיע שפ"י זה מכפר לו הקב"ה על מעשה העגל, ולגבי אהרן עטמו אין לחלק בין חוץ לפניס בדפרשית, וי"ל דהתם מייירי בכפרת אהרן עטמו, ולא שייך לומר אין קטיגור נעשה סניגור, משא"כ פרה אדומה שהיא כפרתו של כל ישראל, לכן לא נעשה ע"י אהרן, דאין קטיגור נעשה סניגור. עכ"ל הרא"ם ז"ל.

ודבריו קשים להלמן דאם נאמר דגבי אהרן שייך לומר אין קטיגור נעשה סניגור בכל ענין, בין צפנים ובין בחוץ, לפי שהענין נעשה ע"י עטמו, אי"כ יש לתמוה איך הקריב אהרן את כל הקרבנות בין צפנים ובין בחוץ לכפר על בני ישראל, וציווייהם היו גם קרבנות פרים ועגלים, והא יאמרו אין קטיגור נעשה סניגור. וקושיא זו לא ראיתי דמפרשים שיעירו עליה.

במד"ר (פ' חקת פ"ט ד' וכו"ה בתנחומא שם) ויקחו אליך וגו' אמר ר' יוסי בר' חנינא רחמ (מדכתיב אליך) שכל הפרות בעלות ושלך קיימת. ע"כ. וביארו המפרשים דבכל פרה שעשו ישראל היו מערבים מאפר פרה שטעה משה, וז"ש שלך קיימת. אבל גם לדבריהם קשה, שהרי כבר בעלה עברת אפר פרה, וא"כ גם פרה שטעה משה אינה קיימת לעולם.

(ז) עוד איתא בתנחומא שם (סי' ח') ר' אחא בשם ר' יוסי בר' חנינא אמר בשעה שעלה משה למרום שמע קולו של הקב"ה וישב ועוסק בפרשת פרה אדומה הלכה בשם אומרה רבי אליעזר בני אומר עגלה בת שנתה ופרה בת שתיים אחר משה לפניו רבש"ע העלוינים ותחתונים שלך כן ואתה אומר

וע"ז אמר משה למד אהב בזה, ר"ל משום דבר זה שאתה בזה, לך נבחרת. עכ"ד הישגת משה זל"ה.

תמצית הדברים כי לא זו בלבד שלא חטא אהרן במעשה העגל, אלא שנחשב לו אותו מעשה לזכות גדול, כי מסר נפשו על קדושת השם. ועל פי זה לא קשה מידי על דברי הרא"ם ז"ל, שכרי כך חששא דיאמרו אין קטיגור נעשה סניגור, לא שייך אלא בפרי אדומה, שנעשה מחזן למחנה, והיה זה שייכות לחיילים, ע"כ יש לחוש לקיערוגם, משא"כ בקרבנות שהקריב אהרן במשכן, לא שייך לומר כן, כי שם הוא מקום הקדושה, ושכינתו יתברך שוכנת בו בכל עת חמיד, ולפניו יתברך גלויות תעלויות סתרי כל חי, ולא נחשב לו לאהרן מעשה העגל לעון, כי כוונתו הפנימית זכה ועשורה, ואדרבה הוא היה הסניגור להשרות שכינתו יתברך בקרבן ישראל.

והשתא יכונו יחדיו שני הטעמים הנזכרים צענין שמותה של פרה בסגן ולא באהרן. טעמו של ר' משה הדרשן דאין קטיגור נעשה סניגור, וטעם הזה"ק והרמב"ם ז"ל כי לגדול מעלת קדושתו של אהרן מלוחם בסגן, דהנה לפי המבואר לא חטא אהרן בעגל, ואדרבה זכות גדולה היא לו, כי היתה מחשבתו עמוקה ועמוסה עד מאד, וכל כוונתו היתה למסור נפשו על קדושת השם, כדי שלא יסלק הקב"ה שכינתו מעל ישראל. אמנם היא הנותנת שלא היה אהרן יכול לעסוק בעבודה הפרה, לפי שיש בה שייכות לחיילים, והם אינם יכולים להבין ולהשיג פנימיות ועמוקות מחשבתו הקדושה, על כן יש לחוש פן יקטרגו לומר אין קטיגור נעשה סניגור. ולפי זה שני הטעמים בקנה אחד עולים, כי גדול קדושתו של אהרן ועמוקות ופנימיות מחשבתו הביאה לך שיש לחוש לקיערוג החיילים, שאין צידם להשיג קדושת מחשבתו, פן יאמרו אין קטיגור נעשה סניגור.

ובחינה זו היא כעין המבואר בכתבי הארז"ל לפרש המאמר (שנה ק"ד ע"ב) כל הכועס כאילו עובד ע"ז. וכן הא דאמרו ז"ל (סוטה דף ה' ע"א) כל מי שח"ו גסות רוח כאילו עובד ע"ז. ופירש

ונראה לומר כי שני הטעמים הללו נדקו יחדיו, ואינם סותרים זה את זה כלל, דתרווייכו לריבן. ויתבאר בהקדם ליישב מה שהקשימו (קטיו"ה ב') דלפי דברי הרא"ם ז"ל דגבי אהרן שייך לומר אין קטיגור נעשה סניגור אף בחזן, לפי שהוא עצמו עשה את העגל, אי"כ לו לתמוה כיצד עשה אהרן את עבודת הקרבנות במשכן לכפר על בני ישראל, הא אלאו שייך אין קטיגור נעשה סניגור בכל ענין בין בפנים ובין בחזן. ואפשר לומר בישוב קטיו"ה ז', עפ"י מה שכתב ק"ז זל"ה בישגת משה פרשת שמיי, לבאר דברי רש"י ז"ל עה"פ קרב אל המזבח וגו' שהיה אהרן בזה וירא לגשת אל"ל משה למד אהב בזה לך נבחרת. ויל"ד דלמה באמת היה אהרן בזה, ועוד דודאי כיון שהיה בזה היה טעם גדול בדבר, וא"כ במה דמה אותו משה באמרו לו לך נבחרת. וי"ל עפ"י מה דאיתא במד"ר פרשת לו וירא אהרן וגו' מה ראה אמר אם בונים הם אותו הסירחון נתלה בהם מוטע שיתלה בסירחון כי ולא ישראל אמר הקב"ה הואיל ועשית כך לא תזוז מן הפלטיק שלי שנאמר ומן המקדש לא יאל. והנה בספר צרית שלום הקשה דמאי מעלותה איכא בזה שהחסרון תלוי בו ולא בהם, ופי' עפ"י הגמרא זכחים (דף מ"א ע"ב) חנא דבי רבי ישמעאל מפני מה נאמר פרוכת הקדש בפר כהן משה ולא נאמר בפר העלם דבר של איבור מהלך למלך צו"ד שסברה עליו מדויקת אם מיעוטן סרחו פמליא שלו מתקיימת אם רובן סרחו אין פמליא שלו מתקיימת. ע"כ. (ועי' ברש"י שם וז"ל אין פמליא שלו מתקיימת הרי הוא מסולק מחיבתם ומנביחם במקלט ואין לבו גם צהן כצלאשונה ה"י כיון דרוב איבור סרחו כזיכול אין כאן קדושה). והנה זו היתה כוונתו, דאם יהיה החסרון צו שהוא יחיד, אין קדושתו יתברך מסתלקת, אלא אם יתלה החסרון בהם, אי"כ יחטאו הרבים, וח"ו קדושתו מסתלקת. וזה היה ממש מסירה נפשו ורוחו וגשמתו על קידוש השם יתברך, והש"ת החופש סרעף לב ולחיות, אמר מדה כנגד מדה הואיל וכוונתך לכל תסתלק קדושתו, לך לא תסתלק אהה מקדושתו, ודפח"ת. היואל מזה דדוקא ע"י עשה זו נבחר אהרן לשמש לפניו יתברך, ועפ"י זה יתבאר שהיה אהרן בזה מפני אותו החטא,

שהפרה יש בה חלק לחילוניים, כמבואר ברמב"ן ה"ל שטעמא כעטס שיער המשלח, שנותנים חלק לחילוניים, כדי שיקבלו על עצמם את עוונות ישראל, ולכן יש לחוש פן יקטרגו החילוניים ויאמרו אין קטיגור נעשה סניגור, שאין הם יודעים פנימיות מחשבתו הזכה והבהירה. משא"כ צמשקן שהוא מקום השראת השכינה אין לחוש לכך, ואדרבה צבור מעשהו של אהרן ומחשבתו הקדושה זכה לשמש כזכרון גדולה. ואחי שפיר שאין דברי הפסיקתא זוהרתא סותרים להא דליחא צמדש פליחא שידע קרה טעם פרה אדומה, לאמנ"ס השיג את הטעם שמוחא צמגן משום דלין קטיגור נעשה סניגור, אך לא השיג את טעם הדין שיהיה מחשבת אהרן קדושה עד מאד.

ומה נוראים הם דברי הגמרא צמים ה"ל משל למלך שסרחה עליו מדינה וכו' אם רובן סרחו אין פמליא שלו מתקיימת. לפני זה נמצא כי הן היום שרוב ישראל מרדו במלך מה"מ הקצ"ה, ונשארו מעטים מן המעטים בישראל ההולכים עדיין בדרך התורה, א"כ ח"ו אין פמליא וכו'. ואפשר לומר דדוקא גבי דור המדבר היה שייך לומר כן, כי צשישים ריבוא בני ישראל שקבלו את התורה היו כלולות כל נשמות ישראל, והם היו יסוד ושורש לכל הדורות הבאים, וממם נשתלשלו כל דורות ישראל, ולחא חילו היו רובם מורדים ח"ו במלך מלכי המלכים הקצ"ה היה הפגם נורא עד מאד, צנחיתא אין פמליא שלו מתקיימת כזכור, משא"כ צמאר כל הדורות אף אם רובם סרחו אין זה נחשב כרוב, כי זכות הראשונים שהם עיקרו ויסודו של כלל ישראל עדיין קיים, וצוחם את חיים וקיימים.

ולבאר יתר המדרשים נראה, דהנה הבאנו לעיל את דברי הרמב"ן ז"ל, שטעם הפרה כעטס שיער המשלח לחת חלק לסימ, ועל כן הוא מעמא העוסקים בה. וכתב עוד שם ח"ל, ואין הכוונה צמאר המשלח שיהיה הקרבן מאתו חלילה, אבל שתהיה כוונתו לעשות רצון צוראיו שזונו צדק. והמשל הזה למי שעשה סעודה למלך, וזוה המלך את האיש העושה חן מנה אחת לעבדי פלוני וכו', זה טעם הגדולות, כי חילו היה הכהן מקדים אותם

שים עולמות גבוהים ורמים שבהם נחשב פגם מדת הכעס והגאווה כעבודה זרה, אבל בעולם השפל חינו נחשב כעבודה זרה. ולעניינו אתו נאמר בהיפוך, דמעשהו של אהרן היה נדמה בעולם השפל כאילו הוא עו"ז ח"ו, אמנם בעולמות העליונים שם נודעה כוונתו העבודה, ורוממות קדושת מחשבתו, להשרות שכינה בישראל, וצבור זאת עלה ונתעלה להיות עומד ומשמש כזכרון גדולה.

וע"פ פי האמור מבוארים היעצ דברי המדרש (קושא ח') מה ראה קרה לחלוק על משה פרשת פרה אדומה ראה. דהנה קרה נחלק על משה צבור כהונתו של אהרן כמבואר במדרשי חז"ל, ומה שראה לערער על כהונת אהרן הוא משום שהשיג את טעמו של ר"מ הדרשן צפרשא פרה, שעל כן מוחא צמגן ולא צמאר, משום דאין קטיגור נעשה סניגור, וכבר קרה דכשם שאין הוא רואי לעשות את הפרה משום שהוא עצמו עשה את העגל, ושייך לומר אלא אין קטיגור נעשה סניגור אפילו צחוק, הכי נמי אין הוא רואי להיות כהן גדול ולהקריב קרבנות צמשקן מעטם זה עצמו, ולכן מלאו לבו לחלוק על כהונת אהרן. אכן חילו היה משיג קרה את הטעם המבואר צמ"ק וצרמב"ן, לא היה מרביץ צנפשו לחלוק על כהונת אהרן, שהרי לקושטא דמילחא אין על אהרן אף שמך חמא צבור שעשה את העגל, ואדרבה זכות גדולה נתגלגלה על ידו, שלא נסתלקה שכינתו ית' מישראל. אלא דכל מה שיש לחוש שיאמרו אין קטיגור נעשה סניגור חינו אלא צפרה שיש בה שייכות לחילוניים, והם אינם משיגים כי מאד עמקו מחשבותיו הקדושות של אהרן צחותו מעשה, וכי מסר נפשו רוחו ומשמתו למען כבוד שמים, ועל כן יש לחוש לקטרוג זה. אבל צמשקן ששם חניית הקדושה, ושכינת כבודו ית' שוכנת בו בכל עת, רואי והגון הוא להיות עומד ומשמש כזכרון גדולה, ולגשת אל המזבח לשרת ולהקטיר, כי הקצ"ה יודע ומכיר פנימיות מחשבתו ועיצ כוונתו.

וזו חפ"ל צכוונת הפסיקתא זוהרתא דקורה לא ידע שחוק פרה אדומה כפרה גדולה היא לישראל. כלומר שלא השיג כי כל מה שיש לחוש צפרה אדומה שמה יאמרו אין קטיגור נעשה סניגור, הוא מפני

למשל לעשות פרה אדומה במזרים לפני שהקריבו ישראל קרבן פסח, כדי שיקריבו את פסחם בטהרה, ועיי"ש מה שכתב צדק. ולפי האמור י"ל כי לא חפץ השי"ת שיעשו את הפרה לפני קבלת התורה, מפני שיש מקום לחוש פן ילמדו ממנה לדברים אחרים לעשות כמעשה לטוב עמא"ם ולעמא טבירים, ויבואו לידי מכשול להתחבר עם הרשעים. על כן המהין הקצ"ה ולא אור לעשות אפר פרה בעודם במזרים, ורק אחר שבויאם ממזרים וקבלו עליהם עול מלכותו ית' אז נטעו במזאת פרה, והוכירו בה שלא ילמדו ממנה למקום אחר, כמו שנבאר בכוונת הכתוב אשר אור ה'. ועתה יתיישב מה שאמ"כ זאת חקת התורה ולא כתיב זאת חקת הפרה, כי הוא יסוד לכל התורה כולה, שלא ילמדו ממזאת פרה לטוב טמאים ולעמא טבירים, דאין לנו אלא במזאת פרה שזוהת חורבן כן לא זולת.

ובבחינה זו נבאר דברי החנומא (קושיא 1) בשעה שעלה משה למרום שמע קולו של הקצ"ה יושב ועוסק ב' פרה וכו' ר' אליעזר בני אומר עגלה בת שנתה פרה בת שנים אחר לפניו רבש"ע העליונים והתחתונים שלך ואחרי אומר הלכה משמו של צדק ודס. דהנה לכאורה י"ל מה שייך לכוונת לגבי השי"ת עליונים ותחתונים, הלא מלא כל הארץ כבודו, ולית אחר פנוי מיני, ולמי יתייחס שם עליון או תחתון. ולדין לומר כי עליונים הוא כינוי לכוונת הקדושה, ותחתונים הוא כינוי לכוונת הטומאה. וזו היתה טענתו של משה לפני הקצ"ה רבש"ע העליונים והתחתונים שלך, כלומר דלף כוחות הטומאה החיצונים הם עבדיך, ועל כן שייך ענין פרה אדומה, שהוא רק כענין הכותן דורון לעבדו, כמו שביאר הרמב"ן, אלא איך אחר אומר הלכה משמו של צדק ודס בענינה דפרה אדומה, והלא צדק ודס עלול מאד לעשות ולהכשל בפרשה זו, וללמוד ממנה למקום אחר לעשות כמעשה, ובמקום אחר אסור לעשות כן, דהוי ענין ע"ז כמבאר. ועל כך השיב לו הקצ"ה דיק אחר עמיד לעמוד בעולמי ועמיד לפתוח בפרשת פרה חחלה, כלומר שהצדיקים יכולים ללמוד ענין זה ולא יקחו ממנו ראי' למקומות אחרים. וזה יתבאר גם המד"ר ביקש שנלמד לידע

בפה לה' ולחמאל, הנה כעובד אליו ויודר לשמו, אלא הנה מעמיד אותם לפני ה' פתח אוהל מועד, כי שניהם מתנה לה', והוא נתן מהם לעבדו החלק אשר יצא לו מאת ה', הוא הפיל להם גורל וידו חלק להם. עכ"ל.

היוצא לנו מה כי אין ללמוד ממשגי הפרה לעשות כיוצא בהם במקום אחר, שהרי אילו לא נטעונו לתת חלק לסט"א בפרה אדומה ובשעיר המשתלה, היה אסור לנו לעשות כן, דהוי כעובד ע"ז, אלא שאנו עושים כן לצד מלות הבזרה עלינו, וכל כוונתנו לעשות רצון השי"ת, ולא שיהי' הקרבן מאתנו לכוונת הסט"א ח"ו. ומכאן למדנו כי אי אפשר לדון ולהקיש ממשגי פרה אדומה למקום אחר, דשאני הכא שנטעונו בזה, משא"כ במקום שלא אור ה' אסור לנו לעשות כמעשה. ולאפוקי מדעת המחמשים המתחברים עם האפיקורסים, ומעמא"ם טבירים בהמשיכים אחריהם חמיימים וישרים, ועממם צפיהם כי כוונתם לטוב עמא"ם, ובאמת הם טוענים שרונים לטוב עמא"ם, ולא עלתה בידם כי אם לעמא טבירים.

ובדרך זו אפ"ל מה שאמר הכתוב זאת חקת התורה אשר אור ה', ולכאורה אומר אשר אור ה' נראה כשפת יתר (ע"י קושיא ג'). אמנם לדרכנו כוונת הכתוב להזהיר לכל יעשו ללמוד ממשגי פרה לטוב עמא"ם ולעמא טבירים, על כן אמר אשר אור ה', דדוקא בפרה אדומה מותר לעשות כן משום שנטעונו כן מפי הבזרה, וא"ל ללמוד ממנה למקום אחר. ותבאר גם כוונת רש"י ז"ל שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה מזהו זו ומת טעם יש בה. דכוונת השטן להסית ולהדיח את ישראל להתחבר עם הרשעים, ועל כן הוא שואל אותם לעם פרה כדי לכוונת להם ממשגי הפרה, כי מזהו הוא לטוב עמא"ם ולעמא טבירים. ולאת אחרת חורה גזירה היא מלפני, פירוש דדוקא בפרה אדומה מזהו לעשות כן, כי כך גזרה חכמתו ויתבדק, ואין לך רשות להכיר אחרת לעשות כיוצא בה במקום אחר שלא אור חורה.

ובדרך זה ית' לישב מה שהקשה האב"ח הקדוש בפרשת חוקת מה טעם הדבר שלא אור הקצ"ה

אשר יהיה הגואל לעתיד, יחזור לקחת פרה אדומה לעבר את ישראל צעת הגאולה. ועפ"י זה יחזאר המד"ר כל הפרות צלות ושלך קיימת, על הפרה שעתיד משרע"ה לעשות לעת"ל לעבר את ישראל, ועברה זו תהי' קיימת לעד לנצח, שהרי זה ודאי ששוב לא יעברו ישראל אח"כ לחזור ולהעבר, כי כבר הצביחנו שהי"ט ע"י עבדיו הנביאים, ואת רוח העומאה יעבור מן הארץ. ובזה יובן מה שרמז המדרש והזכר הקדוש ענין ארבע מלכיות בפרשת פרה אדומה. שהרי בפרשה זו רמזה גם הפרה שיעשה משה לעתיד, ואז תהי' עברה ישראל עברה עולמית שהרי רוח העומאה יעבור מן הארץ, ויחדו כל ארבע מלכיות.

ועתה נחזור לענין הפרשה לבאר מאה"כ זה הדבר אשר נזכר ב' חפשו (ע"י קושיא א') ואפ"ל עפ"י המבואר במד"ר פ' נשא עכ"פ ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן (פי"ג ט"ו) אר"ם בשעה שאמר הקב"ה לישראל להקים את המשכן רמז למח"ש שיעשו חף הם משכן וצעת שהוקם למען הוקם למען והוא משכן הנער ששמו מנח"ט שבו מקריב נפשותיהם של נדיקים לכפר על ישראל ביומי גלותם ולכן כתוב את המשכן שמשכן אחר הוקם עמו וכו'. ע"כ. וזה שאמר להם משה זה הדבר אשר נזכר ב' חפשו, פירוש הוא המשכן שלמעלה, שזוהי הקב"ה למח"ש לצוותו, ובזה הוא נעשה ע"י שיעשו ישראל עצודת המשכן והקרבנות הקרבנות כצווה שלימה ורלויה, ע"י כך חכו שיעשה אותו המשכן המכוון נגד משכן שלמעלה, ואז יראה עליכם כבוד ה'.

*

דרוש לפרשת פרה

באופן אחר יתבאר מה שאמר הכתוב צמות פרה אדומה זאת חקת התורה, ולבאורה היה ראוי שיאמר זאת חקת הפרה או זאת חקת הטברה.

(ג) עוד דקדקו המפרשים על השנות תיבת לאמר פעמיים, דכתיב וידבר ה' אל משה לאמר, וכדור

טעמה של פרה אמר וכו' אמרתי לחכמה והיא רחוקה ממנה. ודקדקו המפרשים שאם לא השיגה היה ראוי שיאמר ציקש לידע ולא ידע, ומה קאמר והיא רחוקה ממני. ולדרכו אפ"ל דכתיב פירוש, וכאשר בא שלמה ללמוד ענין פרה אמר אמרתי לחכמה, וכאשר אני מציקש להחכים בפרשת פרה מתחלה נר"ך לדעת והיא רחוקה ממני, כלומר שיש להתרחק ממנה, שלא ללמוד לעשות כיוולא זה חף במקום אחר כמבואר.

ומעתה הבא נבוא לבאר במד"ר ויקחו אליך רמז וכו' שכל הפרות צלות ושלך קיימת. ומראה דבה ע"י שישראל קוראים פרשת פרה הרי הם מעוררים וממשיכים שפע טברה מלמעלה, ובהא דאיתא בפסיקתא צענין קריאת פרשת זכור אמר הקב"ה אתם קורין מלמען ואני אומה מלמען. וכמו כן קריאת פרשת פרה מעוררת שהקב"ה יעבר את ישראל מלמען. ועפ"י זה מבואר שעדיין קיימת השפעת הטברה של אותה פרה שיעשה משה במדבר, שהרי השפעה זו מתעוררת בקריאת הפרשה, דמייירי בפרה שגטוה משרע"ה לעשות, משא"כ שאר פרות כבר נתבטלו, שאין להם אפר פרה.

ואפ"ל עוד באופן אחר, בהקדם ליישב מה שדקדקו במאה"כ ויקחו צחוספת וי"ו, ולבאורה מה בא לצות בזה. ואפ"ל ע"ד מה שכתב רש"י ז"ל ויתן לך, ויתן ויחזור ויתן. והי"ט יש לדרוש ויקחו ויחזרו ויקחו, והכוונה עפ"י מה דאיתא במדרש חז"ל דפרשת פרה אדומה רומזה לארבע מלכיות המשעבדות בישראל, וכן איתא בזה"ק פ' פקודי (דף רל"ז ע"א), ולבאורה מה ענין ד' מלכיות לפי פרה אדומה, ואפ"ל דבהא הא"כ צ"י ויחי הביא מדברי הזה"ק כי משרע"ה עתיד להיות הגואל, ואף דאיתא כי דוד המלך ע"ה הוא משיח, אפ"ל כי נשמת משיח תהי' כלולה מנשמת משה ודוד. והנה הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ג מהלכות פרה אדומה (כ"ד) חז"ל ותשע פרות אדומות נעשו משלשעו צמות או עד שחזר הבית בשניה ראשונה עשה משה שחזר עשה עזרא ושבע מעזרא עד חורבן הבית והעשירות יעשה מלך המשיח מוכרם יגלה אכ"ר. ע"כ. וזה אפ"ל בזה שאמר הכתוב ויקחו צחוספת וי"ו, לדרוש ויקחו ויחזרו ויקחו, כי משרע"ה

כתיב זאת חקת התורה אשר יזהר בה לאמר. וחו קשה דאם להודיעו שיאמר מזהו זו לישראל, כבר נשמע זאת מדכתיב דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה וגו', ולאמר למה לי. וראיתי מפרשים שכתבו ליישב כפל הכינוי עפ"י שיטת החסידים שפ"ש דמגילה (דף י"ז ע"ב ד"ה כל) לחד מוסאף דקריאת פרשת פרה דאורייתא, ורבים תמכו על דברי החסידים כללו דהיכן נלעונו בתורה לקרות פרשת פרה, וא"ש דילפינן לה מדכתיב אשר יזהר בה לאמר, דקרא יתירא הוא, ואחי לחייב קריאת פרשת פרה (עי' בחסידים סופר עה"ת פ' חקת), אכן קשה דלא מלינו חיוב זה באיברו מקומן בדברי חז"ל.

(ג) **בירושלמי** מגילה (פ"ג ה"ה) איתא דבין הוא שחקים פרשת החדש לפרשת פרה שצ"ה בניסן הוקם המשכן ובשני עשרה הפרה ולמה פרה קודמת שהיא עברתן של כל ישראל. ופירשו המפרשים שהרי טעם קריאת פרשת פרה כדי שידעו דיני עברת טמאים והזאת שלישו ושביעי, למען יעברו בטמאים לקראת הקרבת הפסח, ואם לא יקראו פ' פרה עד אחרי פ' החדש, פעמים שלא יכיו שוב ז' ימים עד הפסח, ולא יוכלו עמאי מת להטעה, ולפיכך נתקנה קריאת פרשת פרה לפני פ' החדש. אמנם לפי זה קשה, דבשלמא בזמן שצית המקדש היה קיים ויחא, משא"כ השתא שצטוונו חרב ציבמ"ק ואין לנו טכרת אפר פרה ולא קרבן פסח, א"כ שוב לא שייכא הך חששא, וכוהו להו לחז"ל לתקן להקדים קריאת פרשת החדש לפרשת פרה כאשר היה ראוי מן הדין.

(ד) **בשקודין** פרשת פרה מפטירין ביחזקאל (פרשה י"ז) ויחי דבר ה' אלי לאמר בן אדם בית ישראל יושבים על אדמתם ויעמאזו אוחה וגו', ואפין אוחם בגוים ויחיו בארצות כדרכם וכעלילותם שפעתם גו', ולקחתי אתכם מן הגוים וגו', וחקתי עליכם מים עכורים ועברתם מכל עומאותיכם ומכל גילוליתם אטור אתכם. ויש להתבונן דהנה בהפסחה נתקנה בכל מקום משין הקריאה, וכנא אחמו לא נדע מה שייכא נצוה זו לענינה דפרשת פרה, דהתם לא מיירי כלל בעומאת הגוף בהאח לו לאדם מחמת גניעה בזה, אלא שכתוב מדבר בעומאת הנפש

שנכתבו זה בני ישראל על ידי מעשיכם המקולקלים, ואין זה ענין כלל לפרשת פרה אדומה. גם אומרו וחקתי עליכם מים עכורים וגו' לא מיירי בזריקת מי חטאת, אלא שכתוב מודיע אשר בארצות הימים יערה ה' רוח עברה ממרום, ויעבר לבבות בני ישראל לאבדתם וליראתם, ולעצור בזהם וצב שלם, אף שלא יכיו ראויים לכך, והמשיל בכתוב עברה זו בזריקת מים טבורים על עמא מת, אך לא מיירי בענין זה כלל אלא בעברת הכפש גרידא. ועל דרך זה הוא ענין הפרשה כולה ונתתי לכם לב חדש ורוח חדש הן בקרבכם, ובסירותי את לב האדם מנערכת וגו', והבשעת אתכם מכל עומאותיכם וגו', ואין כאן רמז ורמזא כלשהיא לעברת עמאים ע"י אפר פרה.

(ה) **לחלץ** בהפסחה כתיב כה אמר ה' אלקים ציום עברי אתכם מכל עוונותיכם והבשעת את הערים ויבנו החרבות והארץ הנשמה תעבר תחת אשר היתה שממה לעיני כל עובר, ואמרו הארץ הלא הנשמה היתה כגן עדן והערים החרבות והנשמות והנכרסות בצורות יצאו, וידעו הגוים אשר ישראל כיצבותיכם כי אני ה' צינתי הנכרסות נעשתי הנשמה אני ה' דברתי ועשיתי. ולכאורה נראה מלשון הכתוב כי ישנו צותן עטם, דעל כן יתיישבו הערים ויבנו החרבות תחת אשר היו שממה, וא"כ דמה לורך לתת טעם לדבר, כי ה' יושע ליון ויבנה ערי ייחוד תחת אשר היו לשממה, והלא כל היעודים והצרכות שהצטוו הקב"ה בתורתו הקדושה וע"י עצדיו הנציצים כתוב לאמר יתקיימו צו לעמ"ל, וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל בפרשת צחקות כי מעולם לא נתקיימו עדיין צלימותן בהצטוות והיעודים הכתובים בתורה, ועתידים הם להתקיים צעת הגאולה העתידה, וצלקלן תהיה גם בצעה זו של צין הערים ונעשית הנשמות.

(ו) **וידעו** הגוים אשר ישראל כיצבותיכם כי אני ה' צינתי הנכרסות נעשתי הנשמה וגו', א"כ מדוע הודיע הכתוב ענין זה דוקא, שיראו הגוים צין הערים והקמת הנכרסות, ומזה ידעו כי ה' צוה אותם. וכי זאת צלבד יראו הגוים, והלא עיניהם לנוכח יציעו ויראו התרוממות קרן ישראל והתגלות כבוד מלכותו יתברך **עולם** יכירו וידעו כל יושבי תבל כי

יחייש דקדוק זה, שזא הכתוב לרמוז באמרו ושם האחד אליעזר ושם אותו המיוחד אליעזר, הוא ר' אליעזר הגדול העתיד ללאת ממשע"ה.

(י) **בתוספות** הרא"ש עה"ת (הנדפס בספר דור זקנים) עה"פ ושם האחד אליעזר מציא דברי המדרש בגיל בסגנון אחר קאת ח"ל, בשעה שעלה משה למרום מלא הקב"ה יושב ושונה אליעזר בני אומר כן פרה זה שמים עגלה זה שנתה אומר משה לפני הקב"ה יהי רצון שילא אותו אליעזר ממני וכו'. וזהו שיסד הפייט צפרשת פרה לא מני יפרה מורה הלכה לשעמה, עכ"ל ז"ל. ולכאורה דברי הפייט י"צ מה כוונתו באמרו מורה הלכה לשעמה, דלא שייך לומר כן אלא צבורהם התלויה בזמן, ואינה נוכחת בכל עת ובכל שעה.

ולבא אל ביאור הענין נקדים הא דאיתא בגמרא (חגיגה ע"ו ע"ב) אשכחיה רבה בר רב שילא לאליהו אומר ליה מאי קא עבד קב"ה ח"ל קאמר שמעתא מפומייהו דכולהו דקין ומפומיה דר' מאיר לא קאמר ח"ל אמאי משום דקא גמר שמעתא מפומיה דאחר אומר ומאי נפקא מינה ר"מ רמון מלא תוכו אבל קליפתו זרק ח"ל השתא קאמר מאיר בני כך הוא אומר וכו', עכ"ל בגמרא. וכיוצא בזה איתא בהם בגמרא דדרש רבא מאי דכתיב אל גת אגוז ירדתי לראות באבי הנחל (שה"ש ו') למה נמשלו דברי תורה לאגוז לומר לך מה אגוז אעפ"י שכולך צטיט וצלוהא חין מה שצוהו נמאס אף ת"ח אעפ"י שסרה חין תורתו נמאסת.

והאדה"ח הקדוש צפרשת ראה כתב על עובדה דאשכחיה רבה בר ר' שילא לאליהו, וא"ת הקב"ה מתחלה מאי קסבר שלא היה אומר הלכות מפי ר"מ, ולבסוף מאי קסבר דקאמר מאיר בני אומר, שאין לומר שנעלם מעיני ה' ח"ו בעטם שאמר רבה בר רב שילא ר"מ רמון מלא תוכו אבל קליפתו זרק, וא"כ מדוע זה לא אומר הלכות מפי ר"מ, עד שזא ר' שילא ולימד עליו זכות, ותירץ באה"ח הקדוש כי יקפיד ה' על האדם בעשותו דבר שלא יהי נקי צו אלא מה' ולא מאדם, ויחשוב לו לחטא עד שיביא נקי מה'

לכ' המלוכה ומושל בגוים, ולמה פירט הכתוב דבר זה שיראו הגוים בנין החרצות ויווכחו לדעת כי הש"ת הוא הצונה אותם, והלא תגלה ותראה מלכותו עלינו בכל ענין וענין וכל פרט ופרט, וכולם יחד יודו ויאמרו כי ה' אלקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה.

(ז) **בפסיקתא דר' כהנא** (פסקא פרשת פרה י"ג) והוצא צילקוט פ' חקת) רבי אחא צנז ר' יוסי צר' חנינא אומר צעבה שעלה משה למרום שמו קולו של הקב"ה שיושב ועוסק צפרשת פרה ואומר הלכה צנז אומרה אליעזר בני אומר פרה זה שמים עגלה זה שנתה אומר משה לפני הקב"ה רצון העולמים העליונים והתחתונים צרשותך ואתה יושב ראומר הלכה שמו של צנז ודס ח"ל משה צדיק אחד עתיד לעמוד בעולמי ועתיד לפתוח צפרשת פרה תחלה רבי אליעזר אומר פרה זה שמים עגלה זה שנתה אומר לפניו רבש"ע יהי"ר שילא מחלני ח"ל הקב"ה חייך שילא מחלניך ה"ד ושם האחד אליעזר (שמות י"ח) ושם אותו המיוחד אליעזר, ע"כ. והמאמר הזה פלאי עד מאד ורבו צו הפירושים, דלכאורה קשה על מה שחמה משה עליונים ותחתונים צרשותך ואתה אומר הלכה מפי צנז ודס, שיהי ראוי שיאמר בקצרה איך אתה אומר הלכה מפי צנז ודס, ומה מוסיף להגדיל הקושיא מה שעליונים ותחתונים הם צרשותו של מקום.

(ח) **עוד** י"צ מה שהשיבו הקב"ה צדיק אחד עתיד לעמוד בעולמי וכו', איך נחה דעתו של משה צדברים אלו, והלא ממה שראה כי הקב"ה אומר הלכה מפיו של ר' אליעזר צנז ידע כי הוא יהיה צדיק, ואעפ"כ הוקשה לו ותמה תמה קרא שהקב"ה יאמר שמועות מפי צנז ודס, ומאי ניחא ליה השתא צהשוצחו של הקב"ה צדיק אחד עתיד לעמוד בעולמי. (ט) **בדברי** הכתוב ושם האחד אליעזר כי אלקי אבי צערי ויילני מהרב פרעה. הקצו במפרשים, מדוע לא נאמר כי אומר אלקי אבי צערי, כדכתיב צריא אשר שם האחד גרשום כי אומר גר הייתי צאריך וצריה. עוד הקצו שיהי ראוי שיאמר ושם השני אליעזר שהרי גרשום הנכבד. ולדברי הפסיקתא

היעיב ר"מ אשר עשה, צמה שלמד חורב מאחר, משום דר"מ רמון מלא וכו', והסכימו לדבריו צבית דין שלמטה, מיד אמר הקב"ה מאיר בני אומר, שהרי לפניו יתבצר היה גלוי וידוע מתחלה כי היעבי ר"מ אשר עשה, וכל עולה לא נמלא צו, ואפי"ה לא אמר שמועות מפיו, משום שהקב"ה כביכול שומע לדברי חכמים ועושה כגזירתם. ועי"ד שפי" קי"ז זל"ה צ"ע לב מזה"כ קדושים תהיו כי קדוש אני כי אלקיכם עפי"י מה שאמרו ז"ל (יבמות כ' ע"א) כל המקיים דברי חכמים נקרא קדוש וזה"ש קדושים תהיו שתקיימו דברי חכמים ותקראו קדושים, כי קדוש אני כי אלקיכם, כביכול אף אני שומע לדברי חכמים ומקיים גזירותיהם.

והנה קי"ז זל"ה צ"ע בישמח משה פרשת השא כחצ לענין פלוגתא דר"א ור' יהושע אם בניסן עתידין להגאל או תשערי עתידין להגאל, דאף דקו"ל ר' אליעזר ור' יהושע הלכה כר' יהושע, הלא כבר נאמר בכל הספרים דכל כללי הלכות חיים אלא צדינים הנכבדים ציינו אצל לא צענינו שמים, ח"כ לפי זה י"ל צרור דהלל יאמר לא קול ואמרה מה לכם אלא ר' אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום, אלא שעמד ר' יהושע על רגליו ואמר לא בשמים היא כבר ניתנה החזרה לנו, אלא לא צדיני שמים, ובודאי קו"ל כחצ קול וצ"צ לעי"ד וכו', עי"ד קי"ז זל"ה.

ואפ"ל עוד סיעתא לדבריו, דהנה ישנם דעות חלוקות בדברי הפוסקים אם נקצו הלכות אף בדברים שאינם נוהגים צה"ל, ודעת המהרי"ק ז"ל (בשורש קס"ה) דלא נקצו הלכות אלא בדברים הנוהגים ציינו, ואף תוס' יו"ט צ"פ דמסכת כלים סבירא ליה כוותיה, ולפי זה לא שייך כך כלל דכללו חז"ל דר"א ור"י הלכה כר' יהושע כי אם בדברים הנוהגים צה"ל, אצל בפלוגתא דלא נהיגי גבן, וראשונה מביא השמימה, לא קצו חכמים הלכה כדברי מו, ושפיר אפי"ה דפלוגתא דר"א ור"י איננה תהיה בגאולה, קו"ל כר' אליעזר, שהרי צאזחה פלוגתא לית לן כך כלל, דר' אליעזר ור' יהושע הלכה כר' יהושע.

ואפשר לומר עוד דהנה בגמרא (שבת ק"ל ע"ב) איננה נזכר לא קו"ל כר' אליעזר משום דשמויה

ואדם, ולזה כשעשה ר"מ מעשה זה שהיה לומד מאדם שאינו כמלאך היה ר"מ נקי מה' אבל לא מאדם, כל עוד שלא נודע טעמו אם זך וישר פעלו, וזה סיבב שלא ה' כי אומר שמועה מפיו, להיחזק חסר השלימות, ואחר שנאמר צייננה של מטה טעם לשבח על מעשיו נכנס בגדר והייתם נקיים גם מישאל, ולזה תיכף וימיר חזר ואמר שמועה משמו, ולעולם האמת כדברי ר"מ, עי"ד ז"ל. אמנם אחתי לא הונח לנו צה שהרי ר"מ קרא אשכח ודרש כדאיחא בגמרא שם, וא"כ כבר היה טעמו של ר"מ ידוע מנכר, ולמה נחשב לו דבר זה לפגם, עד שצא רבה בר רב שילא ולימד עליו זכות מאוחרו טעם עמו.

ונראה ליישב קושיית האב"ח הקדוש, עפי"ה הא איחא במסכת צבא מליעא (דף י"ט ע"ב) בתמורו של עכנאי שנחלקו בו ר' אליעזר וחכמים אמר להם ר' אליעזר אם הלכה כמותי כותלי ציהמ"ד ויכחו וכו' אם הלכה כמותי מן השמים ויכחו יאחזה צה קול ואמרה מה לכם אלא ר' אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום עמד ר' יהושע על רגליו ואמר לא בשמים היא מאי לא בשמים היא א"ר ירמיה שכבר ניתנה לנו תורה מהר סיני חין אנו משגיחין צבא קול וכו', עי"ל בגמרא. מבורר מזה כי משמיה קא זכו להו לחכמים הקדושים מוסדי דור ודור, שתהא קביעת ההלכות צדיני תורה מסורה צידם, וכאשר יכריעו הם כן יהיה וכן יקום אף צ"ד שלמעלה. וה"ל איחא צפרק השוכר את הפועלים (דף פ"ז ע"א) קא מופלגי במתיבתא דרקיפתא אם צהרת קדמה לשער לזן עמא ואם שער לזן קודם לצהרת עכו"ר ספק הקב"ה אומר עכו"ר וכולהו מתיבתא דרקיפתא אמרי עמא אמרי מאן נוכח ווכח רבה צר נחמני וכו' אמר עכו"ר עכו"ר וכו', עי"כ הרי כי כאשר יפסקו צבית דין של מטה כן יסכימו לעמם צבית דין של מעלה.

ובזה מובן היטב טעם הדבר שלא היה הקב"ה אומר שמועות מפיו של ר"מ, עד שצא רבה בר רב שילא ואמר ר"מ רמון מלא וכו', כי אף שטעמו של ר"מ צרור ונכון, מ"מ לא אמר הקב"ה שמועה מפיו עד שהסכימו לדעתו של ר"מ החכמים הקדושים צבית דין של מטה, וכיון שצא ר' שילא ולימד כי

אלקים לילה אין כתיב כאן, משום שאין הקב"ה מייחד שמו אלא על הטובה, ורק צעת הגאולה שימלא כבוד ה' את כל הארץ, אז יקרא עולמו של הקב"ה, וזהו חכמת כל הבריאה. ולפי זה שפיר יאמר צ"ק ואומר דהלכך כר"א בכל מקום, כי בשמים רואים את העמידות להיות כאלו כבר נעשו צפוע, ולעת"ל תהיה הלכה כבית שמאי וכו"ל שהוא מתלמידי צ"ה. אבל אנו אין לנו אלא מה שגיינו ראות, לפי הזמן שאנו בו, וע"כ עמד ר"י על רגליו ואמר תורה לא בשמים היא.

ובדרך זו נלך לבאר תמיכה משרע"ה עליונים ותחתונים ברשותך ותחת יושב ואומר הלכה מפי בשר ודם, דלכאורה הינה תמיכה על שהקב"ה אומר הלכות מפי בני אדם ילודי אשה, ואם זו הינה תמיכה קשה, שהרי מצוה ברמב"ם חגיגה ה"ג שבהקב"ה יושב ואומר הלכות ממוייניו דכולו רבן, וא"כ מדוע היה משרע"ה מתחב"ה על שהקב"ה אומר הלכות מפי ר"א דייקא, הרי כמו כן יש לתמוך תמיכה זו עומה על שהקב"ה יושב ואומר הלכות מפי שאר החכמים.

אכן ביאור הענין נראה דהנה כל מיימרה היוצאת מפי רבן והלכתא כוותיכו הרי היא נכללת בכללות החורה, וכל העולמות תלויים ועומדים על קולו של יו"ד של כלליות החורה, אלא שזכה אותו חכם שחידש מיימרה זו שיתגלה חלק זה השייך לכלליות החורה על ידו, כי זה חלקו השייך אליו מלד שורש נשמתו, וזהו צו' מהר סיני, שיתגלה חלק זה של כלליות החורה על ידו, וזה שמחפלים בצרכה אברהם רבה ותן חלקנו בחורכה, שזכה להוציא לאור חשמומה הוא חלקינו בחורה שניתן לנו מהר סיני. ונרחיב הביאור בזה עפ"י מה שכתב המהר"ל מפרגז ז"ל על מה שחמכו הפילוסופים הקדמונים איך אפשר שצ"ה העסק שיעסוק האדם בדיו שור חס ומועד, ש"י זה יוכיח לו השארת הפש, ויביח חי וקיים, הלא הם מדברים בצנינים כלים ונפסדים, וביאר כי באמת העוסק בעסקי העוה"ז שם נפשו בדבר כל, משא"כ העוסק בדיו שור חס ומועד וכוונתו, הרי כל צד דעת

הוא, וכתבו החוספות שם (בד"ה דר' אליעזר) פי' שהוא מתלמידי בית שמאי וכדי מוכח בירושלמי פי"ט דמסכת שביעית וכו'. והנה ידוע מה שכתבו משם המהר"ל דהא דקיי"ל הלכה כב"ה היינו צריכי' אבל לעמיד תהיה הלכה כבית שמאי. והנה הזמן הוא נצרך ואינו שייך אלא בעולם התחתון, אבל בעולמות העליונים לא שייך ענין הזמן כלל, וכמו שכתב התורה בשולחן ערוך הרב (סימן א' ס"ה) ה' דמתפללין בכל העולם בזמנים שונים, ולפעמים מתפללין במדינה אחת תפלות של שבת, ובאחרת מתפללין בזהו הזמן תפלות של חול וכו', דזמן קריאת שמע ותפלה חזן כניסה שבת ויו"ט הוא ג"כ בכל מדינה ומדינה לפי זמן הימים והלילות שלה, כי עת רצון שלמעלה ויחודים עליונים שבצ"ה ותפלה וקדושת שבת ויו"ט הוא למעלה מגדר המקום והזמן, רק שמאיר למטה בכל מקום ומקום זמנו הראוי לו, עכ"ל ז"ל. (ועיין שמה משה פ' נגזר דף קל"ה ד"ה הכהן).

ולפי זה שפיר נפסקה ההלכה בשמי מרום כר' אליעזר, אף שהוא מתלמידי בית שמאי, דאף שאין לא פסקין כותיה משום שהוא מבית שמאי, היינו משום שעדיין לא הגיע הזמן שיהיה ההלכה כמותם, אבל בשמים שהוא למעלה מגדר הזמן, ועד הנה עתיד הכל אחד הוא, נפסקת ההלכה כר"א, כאשר תהיה ההלכה לעת"ל כדברי בית שמאי, וא"כ דברי היש"מ ז"ל כראי מולקים, דבעינן הגאולה שאינה מסורה בידיו כלל הלכה כר' אליעזר.

ובזה יתבאר היטב מה שיאמר צו' קול והכרחי מה לכם אלא ר"א שהלכה כמותו בכל מקום, דאף שצוה"ל לא הסכימו החכמים לפסוק כמותו משום שהוא מתלמידי בית שמאי, אפילו הכי כיון שעתידה ההלכה להיות כבית שמאי לעת"ל, נקבעה הלכה כמותו בשמי מעלה ע"ש העתיד, שהרי בעולמות העליונים אין שייך ענין הזמן כלל. ומה גם כי חכמת הבריאה וקיום העולמות הוא בעצור אותה העת, שיתוקן עולם במלכות ש"ד, ויתגלה כבוד מלכותו ויתברך על כל העולם, כי אין הקב"ה מייחד שמו על העוה"ז, משום שאין יקר תפארת גדולתו נודעת לכל באי עולם, ואין הקב"ה מייחד שמו על הרבה, כדאיתא במד"ר פ' בראשית ולחשך קרא

לאחר סיבה וחכלית וישוב הדעת, וממילא כוונת עסקו כי הא' ית"ש נתן לנו התורה, וליווה שבתם ישנם חצי חזק ובמועד חזק שלם, ממילא בעסקו דיוני השור עיקר מתשבתו באלקים חיים, שהוא לזכר זאת, ולשמו הוא עוסק ומשניין בזה, וכן בכל דיוני התורה כולה, ממילא בזה השארת הנפש ע"י התורה שהיא משיבת נפש לשרש, ממילא יפס ארז"ל שזה שזכר ולומד כדי לידע דרכי הצו"מ וליוויו נעשית לו סם החיים.

והפ"י האומר אין זה מן התימה שהקב"ה אומר שמושיב מפומייהו דכולהו רבנן, דאין זה כאומר הלכה מפי בשר ודם, שהרי הלכה זו היא מכלליות התורה של העולמות תלויים בה, ומה לנו שמתחדש בהלכה והאומר ע"י בשר ודם, מ"מ הרי הוא מדברי הש"מ ומכלליות התורה, אלא שזכר אורחו חכם ונתגלה על ידו חלק זה השיך לכלליות התורה. אמנם אם החכם אומר שמועה, ותצוריו תלוקים עליו, ולית הלכתא כוותיה, א"כ אין שמועה זו מכלליות התורה, שהרי דחויב היא מהלכה, אלא היא דיעה יחידית של צעל השמועה, וע"ד שחליוו בגמרא כמה פעמים דהיכא שאחד עשה מעשה על פי שמועתו ואין ההלכה כמותו, אמרינן איהו דעבד לגרמיה הוא דעבד ולית הלכתא כוותיה (ברכות מ"ח ע"א ע"ש), כלומר שזו שיטה עצמית שלו, ולדעתו הוא שעשה כן, ובכגון דא שאין הלכה כמותו שמועה הרי זו שמועה מפי של בשר ודם, שהרי אין זה מכלליות התורה.

ועפ"י זה יבואר מה שפתח משרש"ה לומר עליונים ותחתונים ברשותך ואחר האומר הלכה מפי בשר ודם (קוש"א ז'), דלא היתה תמיכתו על שהקב"ה אומר הלכה מפי רבנן, כדאמרין דכיון דהלכתא כוותייהו אין זה אומר הלכה מפי צו"ד, אלא שהיה מתמה דכיון שצב"ה אין הלכה כר"א, משום דשמותי הוא, א"כ הו"א דעתו של ר"א דעת יחידא, ולגרמיה הוא דס"ל הכי, ואין שמועה זו מכללות התורה אלא שמועה מפי בשר ודם. וזהו שאמר עליונים ותחתונים ברשותך, כלומר דאף אם צב"ה קו"ל כר"א, מ"מ כיון שבתחתונים נחית דעתו מהלכה, א"כ הרי זו הלכה מפי בשר ודם. ועל כך השיבו הקב"ה לז"ק

ובזה נבא לבאר גם מה שיסד הפייס (קוש"א י') נא מני יפרס מורה הלכה לשעבר, דכנה זמן הגאולה תלוי במלך בני ישראל ובמעמדו, וכמו שציאר המה"ק בפרשת ויחי (פ"ח ג') אמרם ז"ל (סנהדרין י"ח ע"א) זכו אחישיבה לא זכו בשעה, דהגאולה בהכרח תבא בזמן המיוחד שקבע לה ויולד בראשית מראש מקדש, אלא שאם זכו ישראל יחליף הקב"ה סדר הזמנים ויחדים להביא את הזמן המיוחד לגאולה. ונמצא כי הגאולה בכל אופן תהיה בשעתה הראוי לה, וזהו שציקש משה נא מני יפרס, שיאל מחליו אותו ר' אליעזר, "מורה הלכה לשעבר" כלומר שתקבע הלכה כמותו לעת קץ הגאולה, שתהיה בשעתה הקצובה והמומנת לה. ועל כך השיבו הקב"ה חייך שיאל מחלליך הה"ד ושם האחד אליעזר ושם אותו המיוחד אליעזר, הוא ר' אליעזר הגדול, שהלכה כמותו לעתיד לבא, דמקרא זה רומז

גר הייתי כבר ידענו כי היה צורך נכריה, ואפ"ל דהנה משרע"ה בכל מקום בואו שם ביתו כי קצת לו בית לחורב ולחפלה בקדושה ובעברה וכה אמרו ז"ל (מגילה כ"ט ע"א) עתידין צתי כנסיות וצתי מדרשות שצבאל שיקצו צורך ישראל, והמכרש"א ז"ל ציאר בזה מה דאיתא בצרכות (דף ח' ע"א) אמרו ליה לרי' יוחנן איכא סבי צבאל תמה ואמר למען ירבו יומיכם וימי בניכם על האדמה כתיב אלזל צח"ל לא כיון דאמרי ליה מקדמי ומחשכי לבי כנישחא אמר היינו דאבני להו. וציאר המכרש"א ז"ל דכיון שעתידין חותם צתי כנסיות שצבאל להקצב צורך ישראל, הוה כאלו הם יושבים כבר על האדמה אדמת הקדש. ולפי זה נמלא דכיון שמתקדש מקום מגוריו של משה רבינו ע"ה בקדושה צתי כנסיות וצתי מדרשות, אין גירות חשובה גירות, שברי עתיד מקום קדוש זה להקצב צורך ישראל, והו"ל כאילו הוה כבר שם, ולפיכך אמר כי גר הייתי צורך נכריה דייקא, כלומר תחת רשות העמים ולא תחת שלעון הקדושה, ולפיכך הוי"א גרותו גירות.

ז' עתה נחזור לבאר מה שמפתיעין ציחוקאל פרשה ז' בשקורין פרשת פרה (קושיא ד'), דהנה הקלירי יסד ציורל לפרשת פרה טבארים זרוק כמבכין תמור דם מקח אלעזר הכהן, והכוונה מבוארת כי הקצ"ה בצבדו ובעצמו עתיד להיות הכהן, ויזרוק על ישראל מים טבארים לעברם מעוונותיהם, תמורת לקיחת דם הפרה לזריקת ע"י אלעזר הכהן. מבואר מזה כי הטעם לעתיד לבא תהיה צבחינת זריקת דם פרה אדומה ע"י הכהן, אלא שתהיה חותם זריקת צבחינת גבוה מעל גבוה, ותועיל לעבר כל חטאי הנפש מישראל ולכבדם מעוונותיהם, ולכן שייכת שפיר הפערה זו לענינה דפרה אדומה, כי הזריקת לעתיד לבא ע"י הקצ"ה תהיה במקום זריקת הפרה ע"י הכהן, כדברי הפייטן המיוסדים על דברי חז"ל, תמור דם מקח אלעזר הכהן, אלא שזריקת אלעזר הכהן מועילת רק לפי שעה, אלזל זריקת מים טבארים ע"י הקצ"ה תהיה עברה נצחית, ורוח העומאח יעבור מן הארץ.

והנה לנאורה אס תהיה זריקת מים טבארים ע"י הקצ"ה ז"ל צמח יחזו ישראל לקיים מצוה זו

על זמן הגאולה העתידה, שאז תהיה התגלות הישועה אשר יעשה ה' לישראל עמו, וגדולים יהיו ניסי הגאולה העתידה מניסי מלכים כדאיתא בצרכות (י"ב ע"ב) ודרשו לה מקרא דכתיב ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אס חי ה' אשר העלה וגו' את בני ישראל מארץ פטוה וגו'. ולפי שמקרא זה מרמז על העתיד, על כן לא כתיב ציה כי אמר אלקי אבי צעורי, דאילו כתיב כן הוה קאי אלשעבר בלבד, על כן כתיב כי אלקי אבי צעורי לשון הוה, כלומר כי ה' לנו צעורינו בכל עת, וכולל ציה אף זמן העתיד שבו יתשוק ה' את ארוע קדשו ורוא כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו.

ואפ"ר לבאר ע"ד זה גם סופא דקרא ויוליני מחרצ פרעה, דקאי על ההלכה התמידית שהקצ"ה מולינו בכל עת מחרצ פרעה, דהנה ידוע כי כל הגלויות שישראל סובלים הם לפי שזאלו ממלכים קודם הזמן ולא יכלו להתמחמם, על כן עליהם להצריך צבור הגלויות להשלים גלות מלכים, וכמו שציארנו ציה (ע"י לעיל פ') לו צדרוש לשבת זכור עמוד קמ"ה) דברי התנחומא התקינו עצמכם לשעבודה של מלכים דהכוונה על שאר הגלויות המשלימים את שעבוד מלכים וא"כ שייך שפיר לומר ויוליני מחרצ פרעה אף על העתיד צמשך כל זמן הגלויות שהקצ"ה מולינו מידם שכולם קרויים ע"ש חרצ פרעה (וע"י בדצרינו לעיל פרשה יתרו עמוד ל"ו דחיבת ויוליני מורח על עבר ועל עתיד עיי"ש). ואפשר לומר עוד דהנה כתיב (מיכה ז') כימי אלתך מארץ מלכים ארצו נפלאות, ח"ש כי אלקי אבי צעורי לעתיד לבא, כשם שהוליני מחרצ פרעה בגאולה מלכים.

ובדברינו יתיישב מה שדקדקו המפרשים ז"ל על שקרא שם צנו השני אליעזר, ולנאורה הרי ההלכה מחרצ פרעה קדמה לגרותו צורך נכריה, וא"כ היה לו לקרות שם הראשון אליעזר ושם השני גרשום, והשתא אחי שפיר דשם אליעזר רומז על זמן הגאולה העתידה, על כן הקדים לקרוא שם הראשון גרשום משום שמאורע זה קדם.

ונראה לבאר לשון הפסוק כי אמר גר הייתי צורך נכריה, דלנאורה הוה כשפת יתר, שברי מאמרו

ובעצמו, ויהי החיוב מוטל על ישראל לעסוק בהלכות הפרה, ולזכר פרטי דיניה וחובותיה, ויחשב להם לימוד דיני הפרה כאילו קיימוה בפועל, ע"ד כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה. ובזה ח"ש מה שאמרי"כ זאת חקת התורה ולא כתוב זאת חקת הפרה (קושטא ח"י) להורות כי לעת"ל חתקיים מלות פרה אדומה ע"י לימוד תורה פרה אדומה. ומיושב גם יתור הכתוב אשר לוח ה' לאמר, וכוונת הכתוב בזה להורות על האיוו לקיים מלות פרה אדומה, באמירת הפס ולימוד בהלכות.

ולרבא כל הדקדוקים בהפעת יחזקאל נראה דכנה חותא דבא"ק (פי' פתחם ר"ת) שלא רק ציין העתיד ירד צנוי ומשוכלל משמים אלא אף עיר הקדש ירושלים כולה מעשי ידי הקב"ה. ובעו"ה חבלי משיח הכס עולמים, ותוקף הגלות מתגבר שוליים הלכו צו, וקשה גלות המר הזכ מכל הגלויות הקדומים כי משנאי ה' נשאו ראש ומנאצים את הש"י ותורתו הקדושה בפלעטין של מלך, להקים לעצמם ממעלה, נחמו להם ראש ומיאר לישראל, והנה קי"ל (גיתין מ"ב ע"ג) ס"ת שכתבו מין ישרף עם האזכרות שבו, והרמב"ם ז"ל (בפרק ו' מייסודי התורה הלכה ח') נתן טעם לדבר דמאור לשורפו כדי שלא להניח שם לאפיקורסים ולא למעשיהם. ואם כך הקפידו בספר תורה שכתבו מין, אף שלא שיהי צו אפילו כקונו של יו"ד, עאכ"כ שכל הבנינים שהמינים והאפיקורסים התעסקו בהם ובקימו אותם עתידים להתר, כדי שלא להניח שם למעשיהם, ק"ו מספר תורה. רק שיצוור הש"י שישעב כל זה ברחמים וחסדים גדולים על ידי מלך המשיח, ולא יגיע מה צער וזמן לשום יהודי. עכ"פ זה מוכרח להעשות, כי אין לך חורבן גדול ממה שעשו הכופרים והמינים הללו מן הכתות השונות, שכל מלאים מיות ויטוהם בנפירה ובעקירת דת, ובדואי מן ההכרח שכל מעשיהם יתרח, ק"ו מן השמות הקדושים, כדי שלא ישאר זכר לרשעים, שלא יאמרו הבנינים האלו הם מעשי ידי המינים. וזהו שאמר הכתוב ציוס עברי אחכם מכל עוונותיכם והושבתי את הערים ונצנו המצודות והארץ הנשמה תעבד תחת אשר היתה שוממה לעיני כל עינר, כלומר שנתחלה תהיה הארץ שוממה, שיהרסו ויתרבו

לעת"ל. ואפ"ל עפ"י מה שנתבאר בדברנו כמה פעמים (עי' בספרי ויואל משה מאמר שלש בצעות ס"ו ס"ח וע"י בדברנו לעיל פ' תשא עמוד ש"ב) ליישב שלא יסתרו דברי חז"ל אהרדי דגמרא (סוכה מ"א ע"א) משמע שבין העתיד ירד צנוי ומשוכלל מן השמים, וכמו שכתבו רש"י ותוספות שם, ואילו בכמה מקומות בדברי חז"ל מבואר כי המלך המשיח יבנה את בית המקדש העתיד. ובערוך לר במסכת סוכה מחרץ דתרוייהו איתנייחו, דמתחלה יבנה ע"י צני אדם ואח"כ ירד עליו צני של אש מן השמים, ובע"ז כתב ק"ז אלה"ה בייטב פנים.

ובתבנו שם ליישב הסתירה באופן אחר עפ"י דברי הילקוט (יחזקאל רמז שפ"ב) בשעה שנגלה הקב"ה והראה ליחזקאל נורת הבית ותכונות ומונאיו וכו' ח"ל יחזקאל מרי וכי עכשו הם צונים שאמרת וישמרו את כל אורתו וגו' ועשו אותם אמר לו לאו אעפ"י שאינם עושים אותם עכשו יכו קורים בצורת הבית ואני מעלה כאילו בצניו הם עוסקים, ע"כ. ועפ"י זה אחי שפיר כי אף שבין העתיד ירד צנוי ומשוכלל מן השמים, אפילו הכי יחשב להם לישראל כאילו בנאורו בפועל, לפי שבערם יגלה וירד מן השמים צני של אש ילמדו ישראל ויתעסקו בצורת הבית ובתבניתו, ובאמצעות לימודם הנחשב להם כמעשה ירד הצני משמים צנוי ומשוכלל.

וביציא בזה כתב החת"ם סופר ז"ל להקשות דצ"י וימי המילואים היה משרע"ה מקים את המשכן, ואין ז' ימים בלא שבת ואין הקימו שבת, ותירץ שהקמת המשכן הייתה ע"י הקב"ה, ומשרע"ה היה רק נראה כמסייע, כמ"ש רש"י ז"ל בפרשת פקודי עכ"פ ויקם משה את המשכן אמר משה לפני הקב"ה היאך אפשר הקמתו ע"י אדם אמר לו עסוק אתה בדרך נראה כמקימו והוא חזק ועומד מאליו, נחומא ע"כ. הרי דלף שנעשה הקמת המשכן היה ע"י הקב"ה, מ"מ כיון שמשרע"ה עשה אחר פעולה מסייעת בדבור או צנניה בעלמא, מעלה עליו הכתוב כאילו הקימו, דכתיב ויקם משה את המשכן.

ועל דרך זה אפ"ל גם צמאות פרה אדומה, דלף שלעתיד לצא תהיה העברה ע"י הקב"ה בכבודו

הכנעה וכמו גרים, ולא יעשה העיקר להחייש צדקות מושבו, וסומך חזן חובלת יושביה היא, מכלה הרוגים לישב בה בשלום ובתוקף ולאטל פירותיה ולהשת בה לבד, ואף שהמרגלים אמרו פסוק זה, הם אמרו לרעה והוציאו דברי קדושה לחולין, אך מ"מ הדברים עולם אמת ולדק הם.

ולא זאת פתח הכתוב דבריו בית ישראל יושבים על אדמתם ויטמאו אותה, כי עולם הישיבה בארץ ישראל שלל בהכנעה וגירות, כי אם בדרך קבע, מביא וגורם שמעמלן את הארץ בדרכם ובעלילותם. והקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו יזכנו לנאות צבניים שיבה הקב"ה בכבודו ובעמו, וידעו כל הגוים אשר סביבותיהם כי אני ה' צניתי בהכרעות, כי רק אותם הצבניים ישארו, אבל לא מה שהוא היפך התורה, שאין הקב"ה מחד שמו על הרעה, ומי שדעתו אינו כן הרי הוא נתפס במועות.

ועל פי כל האמור נחזור לבאר טעם שאנו מקדימין לקרות פרשת פרה לפרשת החדש, ולנאורה היה ראוי להקדים צה"ל קריאת פרשת החדש (קשיא ג'), אכן לדרכנו יובן כי הנה כל היעודים צבואת יחזקאל וזרתי עליכם מים עבורים וגו', הלא הוא הטהרה שיעבר הקב"ה את עמו ישראל לעתיד לבא, ויושיעם מכל עומאותיהם, כצנית טהרת אפר הפרה ע"י הכהן. והנה חזק ניסן הוא מיועד לנאורה, צניסן נגאלו וצניסן עתידין להגאל, וכל יום ויום צחודש זה מסוגל לנאורה, כמו שיסד הפייט צמוסף לפרשת החדש הנה זה צא לפרקים זמן לנאור רגלים וכו', היום ימים הנצורכים, ולנאת צערס קורין פרשת החדש המורה על גאלות ישראל, אנו מקדימין קריאת פרשת פרה, מכיון שהגאלה העתידה תהיה ע"י טהרה ככתוב צבואת יחזקאל וזרתי עליכם מים עבורים וטהרתם מכל עומאותיהם ומכל גילוליהם אטהר אתכם וכו' ונתתי לכם לב צר ורוח חדשה אתן בקרבכם וגו' ואת רוחי אתן בקרבכם.

הקב"ה יערה עליו רוח טהרה ממרום, ויתקיים צו והסירותי את לב האזן מצערכם ונתתי לכם לב צהר ורוח חדשה אתן בקרבכם.

כל הצבניים אשר יסדו המוים, לנלתי השאיר להם שריר, ורק אחר שחשאה הארץ שממה לעיני כל עובר, יבנה הקב"ה את הערים המריבות והשוממות. וחו שסיים הכתוב וידעו הגוים אשר ישארו סביבותיהם כי אני ה' צניתי בהכרעות נעמתי בהשמה אני ה' צניתי ועשיתי, כביכול הקב"ה יאמר אני ה' צניתי ולא ח"י מוים ואפיקורסים, וא"ש נקט קרא הצעה זו, שיתגלה לעיני כל כי ה' צנה בהכרעות ומקום החרבות, ולא הזכיר את כל שאר הצעות הגדולות העתידות להתקיים, שעל ידיהם יתגלה כבוד מלכותו יתברך בעולם, כי הוא זה יסוד ושורש הכל להצלות כבוד מלכותו, שוממה כל זכר למעשי המוים, וזהו תחלת קידוש שם שמים בעולם. ולאפקוי מנאותם הדורשים דברי הכתוב יבין רשע ולדיק ילש (איוצ כ"ז וע"י צ"מ דף ס"א ע"ב) ואומרים כי כל מה שצוים המוים ישאר ללדיקם, כי הוא זה נגד התוכ"ק וגוד האמונה, וחלילה לומר כן על מעשי התעבות של הכופרים הללו החטאים צנפוחם, וכמו שנתבאר דלחיא צק"ו מס"ה שכתבו מין ישרא, ולא אמרין שיתן ללדיק כדי שיקרא צו, אלא ודאי שרין לעקור ולהשחית את כל זכר מויות, לנלתי השאיר לו שריר ופליטה.

והשחית דלחיתא להכי יתבאר לנו גם תחלת דברי ההפעה, ויהי דבר ה' אלי לאמר כן אדם בית ישראל יושבים על אדמתם ויטמאו אותה בדרכם ובעלילותם וגו', ולנאורה לשון הכתוב נראה כמיותר, דכזה סגי שיאמר בית ישראל עימאו את אדמתם וכו', ומה הולך לאשמשין דבית ישראל יושבים על אדמתם, והלא צניטה גרודא ליכא עבירה, אדרבה מלה נמי איכא צניטה ח"י לדעת כמה פוסקים. ונראה שצא הכתוב לרמוז לנו צנה על אותם האנשים העלולים לעמא את הארץ צנשיים, שלא זו צלצד שצנשויותיהם הם מעמאים את הארץ, אלא שאף צנש ישיבתם בארץ ישראל עבירה הם עושים, וכמו שכתב השל"ק (חושב"כ פ' לך) צנשם שגשאר שם כנען לארץ הקדושה אף אחר שנחיישו צנה ישראל, כי כנען הוא עבד וכן לשון הכנעה, כי זהו קיום הארץ שנהיה עבדי ה', ורין האדם הדר בארץ ישראל לזכור חמיד צנש כנען המורה על

ע"כ. ולכאורה קשה כנ"ל, דאם ישראל מצורכים מפי השי"ת, מה צורך בצרכה שבהנני מצרכים אותם, וע"כ לומר כחדא מכתי חירוני, או משום שגדולים מעשי לדיקים וכו', או משום דברכת הקב"ה היא על תנאי, אם ישמרו חוקיו ותורותיו ויגורו, משא"כ ברכת הכהנים.

ועפ"י זה יוצן מה ששינה הכתוב לשונו הכא לכתוב וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם, כי הכא אהרן הכהן בגדול ענותותו ושפלות רוחו לא החזיק את עצמו ללדיק שיהיה ראוי לאמר עליו כחירותו של הישמח משה ז"ל, דיש צורך בצרכתו משום שגדולים מעשי לדיקים, אלא איכא סבר כחירותו הלאה, שעל כן ציווח לו הקב"ה לבדך את ישראל משום שצרכתו של הקב"ה לא ניתנה אלא על תנאי, ועל"י ידי' רמתי חיובא לבדך את ישראל, אף אם אינם ראויים. ולפי שיטתו לא ה"י צורך בצרכתו, כי אם בעצור פשוטי העם שהם במדרגה תחתונה, ואינם ראויים לצרכתו של הקב"ה, ולא בעצור בני העליה. וזאת רמז לנו הכתוב במה שאמר וישא אהרן את ידיו אל העם, דלפי מחשבת אהרן היתה תועלת בצרכתו רק בעצור העם.

ובדרך זה יבואר המדרש הכ"ד עוב מעט ללדיק וגו' עפ"י מה שפי' ק"י זל"ה בחפלה למשה הכ' קרא ע"י שדרשו ז"ל (חולין פ"ט ע"א) צפסוק כי אתם המעט מכל העמים שאפילו צשעה שאין נותן לכם גדולה אתם ממעטים עצמכם וכו'. והנה השי"ת מושיע ללדיק וברשעים ויבדלו, אך הלדיק אל יבנה לבו ע"י זה, רק אדרבה יקפץ עצמו, ויאמר איני כדאי, והיינו עוב מעט ללדיק, שימעיט עצמו ע"י הישועה, ולא ירבה עצמו וכו', ע"כ. וכן מצינו גם גבי אהרן הכהן, דאף כי הוא נבחר לשמש בכהונה גדולה, וראו כל ישראל כי השרה ה' שכינתו במשכן על ידי עבודתו וקרבנותיו, אפי"ה לא הביט דעתו, אלא עדיין היה שפל צנינו, כדאמין שהוא סבר שאינו במדרגת לדיק, ואין צורך בצרכתו כי אם לפשוטי העם. וזאת אפי"ה בכוונת המדרש וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם, שהיתה כוונתו כי אין צורך בצרכתו כי אם בעצור העם, זשי"ה עוב מעט ללדיק, כלומר דאף צעת שהקב"ה משפיע ללדיקים גדולה הם ממעטים עצמם.

צדוקה. בצו"ת יעזר שחכה להתקדש ולהעביר בערכה אמיתית ציוני דניסן הצאים לקראתנו לשלם, המסוגלים לגאולה. השי"ת ירחם על עמו ועל ארצו, ויבנה הכרסות ויפלא לשבורי לב, ומכה לישועה שלימה מתוך נחת ושמחה, והתרומונת קרן התורה וישראל, והתגלות כבוד שמים עלינו צב"א.

*

(ס"ג שנת תרצ"ג לפ"ק בק"ק קראלי יצ"ו)

וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וכו'. במדרש הכ"ד (תהלים ל"ו) עוב מעט ללדיק מהמתן רשעים רבים וגו', ול"ב.

ונראה והנה יש להתחזק בשינוי לשון המקרא כאן, מן הנאמר בפרשת ברכת הכהנים, ובפרשת נשא כתיב כה חזקו את בני ישראל, הלא הם בני העליה אשר בקרב ישראל, ואילו הכא כתיב וישא אהרן את ידיו אל "העם" ויברכם, וזה מורה על פשוטי העם. ואפי"ה עפ"י מה שהקשו המפרשים על מה שדרשו ז"ל במא"כ ה' אלקי אבותינו יוסף עליכם ככם אף פעמים ויבדך אתכם כאשר דבר לכם, אמרו לו משה אתה נותן קצבה לצרכותינו וכו' אמר להם זו משלי היא אבל הוא יבדך אתכם כאשר דבר לכם. וקשה שאם יש צידם בצרכתו של הקב"ה שהיה צרכה שאין לה גבול וקצבה, מה צורך לתוספת בצרכתו של משה, והלא בכלל מאתים מנה, וחזין ק"י זל"ה צשעה צשעה משה לדיק, דכלל מה שיוכל לבדך עושה פעולה, גדולים מעשי לדיקים יותר ממעשי שמים וארץ, לכו"ד ז"ל. ומבשרים יפה ז"ל בספרו לבוש האורה כזה לתרן קושיא זו, דצרכת השי"ת נתונים על תנאי, אם יקיימו ישראל את התורה, שכן הם כל בעצמותיו יתצדק, אם לא יגרום החטא, ולכן הוסיף להם משה משלו בלא תנאי וכו', ע"כ.

והנה אף במלות ברכת הכהנים איכא לתקשור בקושיית המפרשים ה"ל דבגמרא (חולין מ"ט ע"א) איתא ר' עקיבא אומר למדנו דברכה לישראל מפי הכהנים מפי הגבורה לא למדנו כשכחו אומר ואני אברכם הוי אומר כהנים מצרכים לישראל והקב"ה מסכים על ידם וצרכה לכהנים מנגן מואצרכה מצרכך,

וחפצו להתגבר בחורב ועבודה ולהרחיב גבולות הקדושה, ואין לו חפץ בדברים גשמיים, אבל הרשע כל מגמתו לנזקם הון ולגבור נכסים, אלא שעי' שמתגבר הרשע צמחאלותיו ושפיעים אליו עושר ונכסים, מגיע קצת שפע גם ללדיק, אף שלא החלוף לזה מעולם, רק להתגבר בעבודתו שחבא חסד וצרכו ובסידור דעת קדושים פירש מה שחיקונו לנו אנשי כנה"ג צנוסח חפלת שמי"ע ותן שכר עוז לכל הצועתים בשמך צאמת, ולכאורה מה צורך להם בחפלותיו, אלא משום דאלו הבני עליה כל עבודתם היא רק על רוחניות ולא על גשמייות, וצאמת יש להם צורך אף בגשמייות לקיום המצוות, ע"כ מבקשים אנו עליהם שיפיע להם השי"ת אף שפע גשמייות, כדי לעשות זאת ויתעוררו ללחמא שיפיע להם בקצ"ב שפע צרכה.

והנה צעת שלטונו אהבן לצרף את ישראל, נחאזה לצרכם בכל מיני דמיטצ, אף ללדיקים בני עליה שאין מגמתם לכך, משום שכידוע מתוך הרחצת בדעת יכולים לעבוד את השי"ת במחשבה צלולה, לכן התחכם אהבן וצירף את כולם גם בצרכות שחפנים בהם העם, הם המונו העם שכם בדיוטא התחתונה, וכל מגמתם לגשמייות. וזה אומרו וישא אהבן את ידו אל העם ויצרכם, כלומר שצירף את כולם בצוהר צרכה השייכת להמון העם. וזה יהיה גם ביאור המדרש בה"ד עוז מעט ללדיק מהמון רשעים רבים, כלומר ע"י המון הרשעים המתאווים מאד לעוה"י, נמשך מעט עוז ושפע אף אל הלאדיקים.

באופן אחר יתבאר המדרש כי"ל בה"ד עוז מעט ללדיק וגו'.

ז' וישא אהבן את ידו אל העם ויצרכם וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים. צחורת כהנים איתא הכי זה מקרא מסורס, ואין ראוי לומר אלא וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים וישא אהבן את ידו אל העם ויצרכם, ע"כ. וי"צ לבדן מדוע המקרא מסורס, ולא נכתבו הדברים כסדרן הראוי.

ונראה בהקדם דברי הכלי יקר ז"ל בפרשת לך לך עה"ס וצרכה מצרכין ומקלנן אזור, דילי"ד

עוד יתבאר המדרש בה"ד עוז מעט ללדיק, בהקדם אמרו עבירות הכחוצות בשה"ק נועם אלימלך פ' צהר, עה"פ ובי חאמרו מה נאכל בשנה השביעית וגו' ולויתו את צרכתי, ותו"ד בשם אחיו החסיד המפורסם, דיש לדקדק דהא אין דרך הקרא לכתוב הקדושה, ומדוע כתב כאן הקדושה, לא יאמר אלא ולויתו את צרכתי, ושז לא יקשה לשום אדם מה נאכל בשנה השביעית. ונראה דהנה השי"ת כאשר צרף את העולם השפיע מעוצו לכל בני עולם, דרך לימורות השפע הממשיכים ההשפעה ללדיק בני"א, ודרך השפע שלא לפסוק כלל, אלא כשהאדם נופל ממדריגתו, ואינו משים בטחוני צבורא ית"ש הון ומפרנס, אזי עושה האדם ההוא פגם בעולמות העליונים חלילה, ומתחשן כה הפמליה של מעלה ר"ל, ואז נפסק השפע חלילה, ולריך השי"ת ללוות מחדש שילך השפע בכתחלה בצריחה. ית"ש הכחוז ובי חאמרו כן, אזי צחורס בעחונכם חרגמו שילרך הקצ"ב ללוות את הצרכה מחדש, אלא אל חחונכו כן, בטחו צה' בכל לצרכם, ואז ינצב השפע בלי הפסק, ולא יחסר כל צה, עכח"ד הקדושים.

ועפ"י זה יתבאר מה שאמרה"כ וישא אהבן את ידו אל "העם" ויצרכם, וצאמת ללוחם בני עליה הצועתים בהשי"ת הון ומפרנס מקרני ראמים ועד ביני כיונים, לא היה צורך בצרכת כהנים, שהרי השפע עדיין נמשך בעצורם מאז תחלת הצריחה, ולא חלו צו ידיהם לקלקל הלימורות. אלא שיש צורך בצרכה בעצור אוחם שאינם משים בטחונם בהשי"ת, וממילא נפסק שפע הצרכה בעצורם, ולריך השי"ת ללוות על השפע מחדש בכתחלה בצריחה, ע"י הצרכה שמצרכים אוחם הכהנים. וזהו שאמר הכחוז וישא אהבן את ידו אל העם ויצרכם, ר"ל אל פשוטי העם שאינם משים מצעחם בהשי"ת, ונפסק השפע בגללם, ע"כ ויצרכם. ואחי שפיר דברי המדרש, זש"ב עוז מעט ללדיקים מהמון רשעים רבים, ר"ל מחמת המון רשעים רבים שאינם משליכים ירכם על השי"ת, ע"י כן מתחמט העוז גם מהלדיק, שמתקלקלים לימורות השפע, ויש צורך שיהי' את צרכתו, לחזור ולהשפיע עוצה לעם.

אז יאמר עפ"י מה שפירשו מאה"כ (איוז ל"ז) יכין (רשע) ולדיק ילצב, דהנה הדיק כל יטשו

יאמר משה אל אהרן הוא אשר דבר ה' בקרבו אקדש ועל פני כל העם אכבד וידוע אהרן. במסורה ב' וידוע חד הכה ואידך (יחושע ו') וידוע השמש וגו' וי"ב.

ונראה לנאר בהקדם אמרם ז"ל (סנהדרין ק"י ע"א) דרש רבא מאי דכתיב (חבקוק ג) שמש וירח עמד זבולה לאור חזיק יוכלו מלמד שעלו שמש וירח לזבול אמרו לפניו רבש"ע אם אתה עושה דין לנן עמרים לא ואם לאו לא נלא עד שזרק בהם חלים וכו', ע"כ. ויש להבחין בטעם הדבר שנתעלמו השמש והירח כ"כ להגן על כבודו של משה במחלוקת קרח, ומיאו לאח עד שירו בהם חלים, ולא מלינו כן במקום אחר, שיטנו השמש והירח את חפיקים, ויאספו נגהם, כדי למחות על כבודו של נדוקים.

ויתבאר הענין עפ"י דברי האר"י הק' ז"ל בענין מחלוקת קרח על משרע"ה, כי לעת"ל יהיו כלויים כהנים, וקרח עתיד להיות משמש ככהונה גדולה. והנה קרח שפקח היה לפי בחבתו כל זאת, אלא שטעה וסבר כי כבר הגיע עת החיקון השלם, ולפיכך רצה ליעול לעלמו כתר כהונה גדולה, וזה לערער על כהונת אהרן, שמינהו משרע"ה לכהונה גדולה עפ"י ה'. והנה דבר זה כחוב ציעודי הצידיאס אשר לעת"ל יהי אור הלצה כאור החמה ואור החמה יהי שצפחים כאור שצפת הימים (ישעי' ל'). ופסיי זה מוזן כי השמש והירח עטנו עטנה השמשת, אם אתה עושה דין לנן עמרים, אם כן הרי זה מוכיח שעדיין לא הגיע זמן החיקון השלם, לכן נלא להאיר לעולם כאורה זו. ואם אין הקב"ה מנינו את החולקים על משה, אי"כ אוח הוא שזקק קרח צענתו, שכבר הגיע זמן החיקון השלם, ועשרת הכהונה הגדולה הולמתו, ואם כן לא נלא, כלומר בצחיהו זו שאנו צה, אלא אם חחדש אורנו כבראשונה, הוא כאור שהיה לנו שצצת ימי בראשית.

ובדרך זה נבא לציאור המסורה דהנה איתא צה"ק ר"פ פנחס כי שצח שכלך פנחס לברוג את זמרי, ונקצצו עלי כל שצח שמעון להכותו ופס,

שניה הכחוז לשונו, וצברכה הקדים צרכו של הקב"ה לצרכתו, ואילו בקללה היפך הסדר והקדים קללתו לקללתו של הקב"ה, וציאר שחקב"ה מצרך אף את מי שחושב בלבו לצרך את ישראל, ועדיין לא הויא את הצרכה בשפתיו, ומחשבה עושה הקב"ה מרפה למעשה, ולכוונה זו הקדים הכחוז צרכו של הקב"ה לצרכת המצרך, משא"כ בקללה אין הקב"ה מקללו אלא לאחר שהויא את הקללה בפיו, ומחשבה רעה אין הקב"ה מרפה למעשה (וכע"ז) כתב האר"ה הקדוש (שס).

והנה צעת ששרתה שכינה במשכן, ע"י עבודתו וקרבנותיו של אהרן הכהן, לא חפץ להחזיק שצכותו השכינה שורה בקרב ישראל, אלא חלה בכל צכות מה שצורה הקב"ה לצרך את ישראל בצרכת כהנים, וכבר הצטיה הקב"ה לאצברם אע"ה ואצברם מצרכיו, וכמו שנתבאר דלף צברם יפרשו את הצרכת בשפתותיהם תחול עליהם צרכת הש"ת, וכיון שהוא עומד לצרך את ישראל אחר עבודתו במשכן כבר חלה עליו צרכת הש"ת מקודם וזה שחשבה שכינה במשכן על ידו, אצל לא צכות עמנו היתה השראת השכינה במשכן, ולרמז על מחשבתו הטובה של אהרן המקרא כתוב בלשון מסורים, דמתחלה כתיב וישא אהרן את ידו אל העם ויברכם, ואח"כ וירד מעשות החמטת, אע"פ שלא צירך את ישראל עד אחרי שחקריב את קרבנותיו, מ"מ הוא היה סבור בדעתו כי הקב"ה העלה עליו כאילו כבר צירך את ישראל, מכיון שהוא עתיד לברכם, ובעבור זאת שרתה השכינה בציניהם, ולא צכות הקרבנות.

ובזה יבואר המדרש הי"ל וישא אהרן את ידו אל העם ויברכם וגו', ולחלורה המקרא מסורים, ואיפכא הו"ל דהקרבנות קדמו לצרכתו של אהרן, ע"ז בא כמשיב הדין טוב מעט לנדיק, וכפי החפלה למשה הי"ל דלף צעת שחקב"ה פוסק להם גדולה לנדיקים הם מומעטים עמם, וה"י כיון שראה אהרן שהיתה השראת השכינה על ידו, מיעט והשפיל עמנו, כי לא צכותו היה הדבר, אלא צעבור שהוא עתיד לברכם בצרכת כהנים, ועל כן הקדים הכחוז צרכו של אהרן לעבודת הקרבנות.

במדרש פליאה (הוצא בייטע לב) וידוע אהרן מאי כוח ליה למימר בזיוס השמיני יומל בשער ערלתו.

וגררה לפרש דהנה נדב ואזיכוא לדיקוס גמורים היו, אלא שפגעה בהם מדת הדין, שהקציב מדקדק עם לדיקוס כחוש כשערה כחמור ז"ל (בימות קב"א ע"ב) וכמו שצייר השל"ה הקדוש (ח"ב מאמר תורה שבכתב דף ה' ע"א) כי כל הקרב הקרוב ביותר אל מלך מ"ה הקדוש צ"ה, לריך להיות ביותר מוכר ומקודש ומעושר, כי אינו דומה הנכנס בחצר המלך לנכנס בביכל המלך וכו', וכן יש כמה מעלות זו על גב זו, אשר תמיד כשרוא לעלות למעלה יותר גדולה, לריך להיות מדוקדק ומוכר ביותר, ועל כן בני עליה הזוכים למדרגות עליות השמה לפני ולפנים, בסוד החורב הקדומה בסוד ישראל עלו במחשבה, ואלו הם בני עליה אשר שורש נשמתם בסוד המחשבה העליונה, הם מדוקדקים צקו דין ביותר ויותר מרוב העולם, ואכלס נאשר בחינת עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין, כי הם עלוים שם, ע"כ הם תמיד מדוקדקים במדת הדין, עתה"ד הקדושים. אכן כך עממא אית ליה פירכא לכאורה, שכרי אף הם הלדיקוס עלו במחשבה בסוד החורב הקדומה. לעולם, מ"מ הלא אף החורב מורה שכל דרכי הקציב הם חסד, כדאיתא במדרש תנחומא פ' וירא (סו' א') א"ר שמלאי תדע שכל דרכיו (של הקציב) חסד שכרי בתחלת החורב קשע את הכלה דכתיב ויבן ה' אלקים את הללע וגו' שכן צרכי הים קורין לכלה צונה ובסופה קבר את המת ויקבור אותו בגיף ובאמנעיהה ציקר את החולה כיון שכל אצרכם צא הוא ופמליא שלו וציקרו ממה שקראו בענין וירא אליו ה'. ע"כ. ולפ"ז ראו להתנבא, אף עם הלדיקוס במדת החסד ובמדת הרחמים, ואמאי נעשו נדב ואזיכוא במדת הדין הקשה. אמנם הא דיליף המדרש מדכתיב ויבן ה' את הללע שהחורב תחלתה גמ"ת, לאו דברי הכל היא, ותליא צפונתא. דהנה במסכת עירובין (דף י"ח ע"א) פליגי רב ושמואל בפירוש הכתוב ויבן ה' אלקים את הללע, חד אמר פרטוף (פ"י רש"י) שמתחלה יבנה אדם בשני פרטופים אחד מלפניו ואחד מאחוריו ואלו לשנים ועשה מן האחד חורב

ומגדל פחדו פרחו נשמתו ממנו, ובעוד גופו חם נכנסו בו נשמות נדב ואזיכוא, שכיו משוטטות בעולם, ולא הביעו למקום מנוחתם עד הכה, ח"ש הכתוב פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, כלומר פנחס שהוא בן אלעזר הוא עצמו גם בנו של אהרן הכהן, שכרי נחשברו בו נשמות נדב ואזיכוא. והנה אמרו ז"ל (ילקוט ר"פ פנחס) פנחס הוא אליהו, וכ"מ בח"י ר"פ פנחס, כי פנחס הוא אליהו הנביא ז"ל, העתיד להשתלח משמי ערבות לשבר צרות בגאולה לישראל, בערם צוא הגולה. כמאמר הנביא (מלאכי ג') הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא ז"ל לפני צא יום ה' הגדול והעורא. ועל ידו תהי' התחלת הגאולה, וקידוש שם שמים בעולם.

ועפ"י זה י"ל מה שאמר לו משה לאהרן הוא אשר דבר ה' בקרובי אקדש וגו', כי היו הדברים הללו למנחם נפש לאהרן על מיתת שתי בניו, כאמור לו משה, כי לעתיד לבא יתגדל ויתקדש שמו ויתברך בעולם ע"י נדב ואזיכוא, שנשמתם נכנסה צנחם, והם עתידים לשבר צרות בגאולה. וזה רמז לו כאמרו בקרובי אקדש, כלומר לעת"ל יתקדש שם שמים בעולם על ידם, ובזאת התנחם אהרן, כי על ידי בניו יתחיל קידוש שם שמים והתרוממות קרן ישראל בעולם, לתת עליהם על כל גויי הארץ, וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך, ואמר ציוס הכוח הכה אלקינו זה קויו לו ויושיענו, ותהי' השמחה שלמה בכל העולמות, חדו סגי ייתן, לא היתה שמחה כזאת מאז בריאת העולם, ישמחו השמים ותגל הארץ.

וזאת תורת המסורה וידוע אהרן פירוש שהיה ממחין ומנפח, כלשון הכתוב (תהלים ל"ז) דום לה' שפירושו המתן ונפח לה'. והכוונה כי בשמות אהרן דברים אלו שפ"י בניו יתגלה כבוד שמים בעולם, היה ממחין ומנפח ומשחוקק מתי יתגלה כבוד שמו ויתברך בעולם, וכמו כן מה שאמר הכתוב וידוע השמש נמי יתבאר כיולא בו, שהשמש ממחין ומנפח שוקק ומתאוה להתגלות כבוד מלכותו ית' בעולם, ואזי יתחור אורו כבדאשורה.

ויבן כ"ח את הלל שקטעה הקב"ה לחור וכצ"ח לאדם, וא"כ למדנו ממקרה זה שהתורה תחלטה ואמלעיתה וסופה גמילות חסדים, כמבואר בהנחומא, וא"כ היה אהרן יכול לעשות מהאן שהתורה כולה חסד ורחמים, ואמאי התנהגו עמכם במדת הדין, ואעפ"כ לא התרעם על מדותיו ית', והלדיק עליו את הדין, והיא תהלתו.

*

(שנת תרצ"א לפ"ק בק"ק קראלי יצ"ו)

וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר אליהם דבר אל בני ישראל לאמר זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ. והקדוקים מבוארים, (א) מה דכתיב תחלה לאמר אליהם ולא נודע מה עיבה של אמירה זו, שכרי כתיב בתריה דברו אל בני ישראל.

(ב) גם צ"ע על השמות תיבת לאמר זה פעמים, והיה סגי למיכתב דברו אל בני ישראל זאת החיה וגו'.

ונראה לבאר הענין בדרך רמז, כי הכהן פרשה זו ענינה שישמרו ישראל פיהם לבנותי התגאל באכילת דברים עמאים. והנה תחת סוג שמירת הפה, כלולה גם שמירת בריה הלשון, לבל יאמר פינו דבר שלא כדיון השי"ת, ושני שמירות אלו קשורים ואחוזים זה בזה, וע"י שמירת האחד יבא לשמירת השני, וכדאיתא בתנוד"א רבה (פכ"ו) עד שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו. ש"מ דשמירת הפה ממאכלות אסורות, עם שמירת הפה מדיבור האסור, שורש אחד להם. וכשם שמאכלות אסורות מעמעמין את הכל באר"ל, כן גם דבורים אסורים מעמעמין לבו של אדם.

ופוק חזי עד היכן הדברים מגיעים מה חמור פגם מאכלות אסורות, ממה שמצינו שאף מה שטעם צעת היוצו חינוק מוליד בו עבציים רעים לעת גדלותו, כמבואר בתשובת הרשב"א המובאת ביו"ד סי' פ"א לענין מניקה נכרית לחינוק ישראל. וממילא גם מה שצ"ע לשונו צעת היוצו חינוק לדבר בלשון

וחד אמר אז (שמתחלה הי' לו לאדם הראשון אז ונטלו ממנו וצדק את חוה) ופריך בשלמא למ"ד אז היינו דכתיב ויבן (שהיתה מחוסרת צנין) חלל. למ"ד פרוקף מאי ויבן (הלל מעיקר צניו וועומדת היתה) ומשני לכדרי שמשון בן מנסיח דרש ר' שמשון בן מנסיח ויבן ה' חלקים את הלל מלמד שקילעב הקב"ה לחור וכצ"ח לאדם הראשון שכן בצרכי הים קורין לקלעיח צנייחא. עכ"ל בגמרא.

והנה גבור אריה הקשה על דברי רש"י ז"ל צריפ חזירי ח"ר שמלחי כשם שזינרתו של אדם אחר כל צבחה וחיה ועוף כך חורו מתפרשת אחר כל צבחה. וח"י ועוף, דלפי זה קשה למה הקדימה תורה לכתוב דין יולדת ברים הפרשה, דכתיב אשה כי חזירה וגו' ועמאה שצעת ימים, וכדור כתיב פרשת נגעים הנוהגת באיש הלא כשם שזינרתו של איש קדמה לזינרת האשה, כך היה ראוי להקדים חורו, ודיינו דיני צרעת הנוהגים באיש, ואח"ת יכתוב דיני יולדת. והנה כמו כן יש להקשות צדק פרשה גופה, דהיה ראוי שיקדים מלות מילה הנוהגת באיש, וכדור יאמר ועמאה שצעת ימים. אמנם כתב הגר"א ז"ל דהך קושא חיה חלל למ"ד אז נצדא, אבל למאן דס"ל דז פרטופין נצדא א"כ נצדאו ביחד האיש והאשה, ולא שייך להקשות על שהקדים הכתוב דיני האשה, דשניהם שוים, ואחרי שז"ל הכתוב מקדים. עכ"ל. (ועי"ש שנתן. טעם על שהקדימה תורה דיני האשה דוקא) ועפ"י זה נבא אל הביאור בדברי המדרש דמדכתיב וידוע אהרן כרי חזין שהכתוב משבחזו על שאחז פלך השתיקה, ולא התרעם אחר מדותיו יתצדק, ושואל המדרש מאי חול"ל למומר, כלומר אחרי לימוד זכות היה יכול לומר עליהם, הלא לדיקים גמורים היו, וכך היה המורה שיתנהג הקב"ה עמכם במדת הדין, ובדין הוא שנענשו. לזה אמר שהיה יכול לומר בזיום השמיני ימול צער ערלתו, והיינו דממקרא זה היה לו מקום ללמד עליהם זכות, ולכאורה קשה מדוע הקדימה תורה דין האשה, דכתיב ועמאה שצעת ימים, וכדור כתיב מילה, איפכה חול"ל, וע"כ העיקר כדעת מ"ד דז פרטופין נצדאו, וע"כ אין קפידא להקדים דין האיש דצינח נצדאו, והנה למ"ד דז פרטופין נצדאו, ע"כ נריך לפרש מאה"כ

לשונם אפי' כשאנינו לומד לשונם ע"מ לדבר בו, רק להבין, מכל מקום איסור גמור בזה, ויש בו משום דרכי ע"ז.

ועוד ראי' לדבר, ממה שאמר הכתוב צפ' תשא פן תכרות ברית ליושבי הארץ וזו אחרי אלהים וצחו לאלהים וקרא לך ואכלת מצבתו ולקחת מצבותיו לבניך וגו'. ופירש"י כסבור אתה שאין עונם באכילתו ואני מעלה עליך כמודה בעצדותו שמתוך כך אתה בא ולוקח מצבותיו לבניך. עכ"ל. מבורר מזה כי אב העומתה הוא מה שאינו שומר פיו מאכילה עמם, ודין הוא גרמא בנזיקין, וממנו ימשך לעצירות החמורות. והנה כבר נתבאר לעיל כי תחת סוג שמירת הפה כלול גם שמירת הדבור, דשניהם שורש אחד להם, ואי לא הא לא קיימא הא. ונמצא דכשם שצ"י שאינו שומר פיו מאכילת דברים אסורים יבא להכשל בתועבות האומות, כ"י אם יתחיל לדבר בלשון העמים, פתח פתוח לו להכשל בתועבות האומות, ותרוייכו כלולים בשמירת הפה. וכצ"י ראיות אלו אין עליהם תשובה, וליכא מידי דלא רמיחא באורייתא, ופוק חזי עד כמה לריך להזהר.

ואל"ו דברים הנאמרים יש לרמוז בכוונת הכתובים המולגים בראש דברינו, דכתי' וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר אליהם, פירוש שיאמרו לישראל באותו הלשון בעצמנו שנאמר להם הדברים מפי ה', דהיינו בלשון הקדש. והדר כתיב דברו אל בני ישראל "לאמר", פירוש דאף בני ישראל יש בכם לאמר לשון מיוחד לעצמם, הגם שאינו בלשון שנאמר אליהם מפי משה ואהרן, אעפ"י הקדושה קולעתו. ומשמענו בזה דניתן כח ורשות לישראל להסכים ציניהם על לשון מיוחד ולהכניסו אל הקדושה, וקדוש יאמר לו. ומצטיה הכתוב כי אם אמנם יהיו ישראל זהירים בשמירת ברית הלשון, שלא לפגמו בלשונות זרות, אזי זאת התיי' אשר תאכלו וגו', כלומר ששמירה זו תגורר אחריה שמירת הפה גם בציני אכילה, שלא תכשלו במאכלות אסורות, כי אחד גרור אחר משכו. אמנם אם לא תשמרו ברית הלשון, ותדברו בלשונות העכו"ם, אזי אך את זה לא תאכלו דשורש אחד להם (ועיין בזה"כ פ' זו דף מ"א ע"א).

*

העכו"ם, בודאי מוליד בו טבעים רעים לעת גדלותו. וכן מצינו גבי משה רבינו שלא רצה לינק מן הנכריות משום פה שעתיד לדבר עם השכינה ינק דבר עמא (סוטה י"א ע"ב הביאו ברש"י ז"ל פרשת שמות) ש"מ דשייך זה לא האכילה והדיבור.

ועפ"י הדברים האמורים נצא להכות על קדקדם של האנשים המתחדשים שעיך תשמישן בלשון עכו"ם, וטענתם צביהם כי הלא גם הלשון המורגל צינינו חיינו לשון הקדש, ומה בין זה לזה. אבל דבריהם הכל ועפרא לפומייהו, כי חילוק גדול יש ציניהם, שהרי הלשון אשר הוסכם ע"י כל בני ישראל להשתמש בו, נכנס אל הקדושה ע"י הסכמתו, ונעשה ארוב למקום, שהרי באמצעות לשון זה הנו מובדלים מן העכו"ם. ואף שאין זה הלשון שבו ניתנה התורה, מ"מ אנו מתקנים ומשלימים זאת במה שאנו בלבד משתמשין בלשון זה ולא שום אומה זולתנו, כי בזה אנו מכניסין אותה אל הקדושה. וזכויאל בזה מצינו שאסרה תורה להקים מצבה להש"ת, אף שהיתה ארובה ציני האצות, נעשית שווא למקום מחמת שעשאוה האומות חוק לע"ז. הרי כי מעשה זה עצמו שהיה מתחלה ארוב למקום, ע"י שהשתמשו בו הצדיקים, אעפ"י נעשה שווא לפניו אחר שהתחילו האומות להשתמש בו. וק"י צנידון דידן, דאסור לנו להשתמש בלשונם, דלא היתה בו קדושה מעיקרו, רק אדרבה כח עמא מכל אומה ואומה מושרש בלשונם, ולשוניו המיוחד לנו בהם שאינו לשון התורה, מ"מ קדוש יאמר לו, דע"י שאנו מכניסים בו קדושה, הרי הוא נעשה קדוש מעיקרו.

וראי'ה לדברנו מהא דאיתא בתנוד"א (פכ"ג) שהפליג במעלה הדור של יואלי מארים, שצרכותן נגאלו, ואמר שבריתו ברית שלא ידברו רק בלשון של בית יעקב אביהם ושלם למדו לשון מארים מפני דרכי ע"ז. עכ"ל. והנה ידוע דכל דבריו דברי אלקים חיים, ולמה לא אמר בקצרה שלא ידברו רק בלשון הקדש, ש"מ דאין הפקידה על לשון הקדש דוקא, אלא לדבר בלשון של בית אבא, בהם דאיו לשון הקדש, מ"מ חיוי מוטל אקרקפתא דגברא לדבר רק בלשון המיוחד לאבותיו. וגם נשמע מדבריו דאסור ללמוד

צמחם הכדלה בין עהרה לעומאה יותר מצטנן, שכל כך הוזכר הכתוב עליה.

(ג) **עוד** יש להקשות שאם יש צורך להורות את ישראל צמחם זו ולהזהירם עליה, ראוי שיתנו על כך מורי הדת שבהם שצט יששכר, ומדוע מסר הכתוב את האזהרה על כך לכהנים דוקא, ואף שגם שצט לוי הכה מורים הוראות לישראל, כדכתיב (דברים ל"ג) יורו משפטיו ליעקב ותורתך לישראל, מ"מ עיקר הוראה יוצאה משצט יששכר, שנאמר זו ויע שצמו לסבול ויהי למם עובד (בראשית פמ"ט) ופירש"י ז"ל ויע שצמו לסבול עול תורה ויהי לכל אחיו ישראל למם עובד לפסק להם הוראות של תורה וסדרי עבודתן שנאמר ומצני יששכר יודעי צינה לעתים וגו' (דברים י"ב) ע"כ.

(ד) **במד"ר** (פ"ג ב) רש"י פתח עמד וימודד ארץ (חזקוני ג) מדד הקצ"ה כל האומות ולא מלא אומה שביה ראוייה לקבל את התורה אלא דור המדבר מדד הקצ"ה כל הכהנים ולא מלא הר שחנתן זו התורה אלא הר סיני וכו' מדד הקצ"ה כל העיירות ולא מלא עיר שיצבה בה צבתיק אלא ירושלים מדד הקצ"ה כל הארצות ולא מלא ארץ שראוייה לינתן לישראל אלא ארץ ישראל הכ"ד עמד וימודד ארץ וגו' ע"כ. וצריך ביאור שייכות דרשה זו לפרשת סימני צמחם וחיה. וגם ראוי לשים לב לשייכות הני מילי להדי שאל מלא הקצ"ה ראויים אלא דור המדבר מכל האומות ובר סיני מכל הכהנים וא"י מכל הארצות.

וכרי לצוא אל הביאור נקדים מה שאמרנו (עיין בדרושים לחג השבועות) לפרש דברי הילקוט פ' יתרו (רמז רפ"ו) ח"ל ד"א אנכי ה' אלוקיך (שמות כ) כשעמד הקצ"ה ואמר אנכי ה' אלוקיך היו הכהנים והשבועות מתרגשין ובה תצור ותרמנן מצית אלם וכרמל מאסף פנימא שנאמר (ירמ"ו מ"ו) חי אני נאם המלך ה' צבאו' שמו כי כתצור צהרים וככרמל צים יצוא וגו' זה אומר אני נקראתי וזה אומר אני נקראתי וכיון ששמעו מפיק אשר הולאחיד מארץ מארים עמד כל אחד ואחד במקומו ואמר לא עסק אלא עם מי שהיו

ידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר אליכם דברו אל בני ישראל לאמר זאת החיה אשר תאכלו מכל הצמחם אשר על הארץ. י"ב כל הלשון, דכתיב לאמר אליכם וכדר כתיב דברו אל בני ישראל, ורש"י ז"ל פי' לאמר אליכם, אמר שיאמר לאלעזר ולאהיממר או אינו אלא לאמר לישראל כשכחו אומר דברו אל בני ישראל הרי צבור אומר לישראל הו' מה אני מקיים לאמר אליכם לצנים לאלעזר ולאהיממר, ע"כ. ולפי דבריו קשה, למח הוצרך הכתוב להשמיענו צמחם זו דייקא שנעשו משה לאמרם לאלעזר ולאהיממר, והרי כפדר הזה היה משה נוכח בכל מצות התורה, כדאיתא צנינוצין (דף ק"ד ע"ב) ח"ר כיצד סדר משנה משה למד מפי הגבורה וכנס אהרן ושנה לו משה פרקו נסתלק אהרן וישב לשמאל משה נכנסו בניו ושנה להם משה פרקו וכו' נמלא ציד כח"ל ארבעה, ע"כ.

(ז) **דרמב"ן** ז"ל כתב טעם למח שנאמר פרשה זו למשה ולאהרן ח"ל והמאות צפרשיות אלו נוכחות בישראל וצבתיים אצל ענינם מרובה צבתיים כי הם צריכים להשתמר תמיד מנגיעת העומאה בעבור שיטערכו לבא במקדש ולאכול הקדשים וכו' ועוד שזוהי אותם להבדיל בין הקדש ובין החול ובין הכהן ובין העמא והנה הם צריכים להורות לבני ישראל העמא והכהן שיהיו בהם ע"כ הו' הדבור הזה אל משה ואל אהרן שיהיה או למשה שיאמר לאהרן וזה לשניהם דברו אל בני ישראל וכו' ע"כ. ולכאורה קשה מדוע נעשו הכהנים להזכיר את ישראל להבדיל בין העמא ובין הכהן, ולא מנינו שנעשו כמו כן להזכיר את ישראל בשאר מצוות חמורות ביותר, כגון עריות שנפשו של אדם מחמתה, וענין גיעות וקידושין שצריכים בהם צקאות רבה וחירות יחירה, כאמרם ז"ל (קידושין י"ג ע"א) דאמר ר' יהודה אמר שמואל כל שאינו יודע צעיד גיעות וקידושין לא יכא לו עסק עמבן ח"ר אסי ח"ר יוחנן וקשין לעולם יותר מדור המבול וכו', ע"כ. וכן הלטות שנה החמורה שרצו פרעיהם, והרי הם כהררים התלויים בעשרה (תגינה י' ע"א). ולכאורה היה ראוי שזוהי הכתוב על הכהנים ללמד את בני ישראל ולהזהירם על מצוות אלו וציואל בהן, ומה חומר

קפרה עתידין צתי נכסיות וצתי מדרשות שצבצב
שיקצבו צא"י שנא' כי תבזרזו בחרים וכברמל צים יצוא
וחלא דצרים ק"ו ומה תבזרזו וכברמל שלא בזה חלא לפי
שעה ללמוד תורה נקצעים צא"י וכו', ע"כ. וכבר
תבזרזו דצברנו (ע"י לעיל פ' תרומה דף ר"ג) שכותה
הגמ' לדברי המד' הניל שעתידין תבזרזו וכברמל להקצב
במקום המוקדש. וקשה כ"ל שהרי נעבדה עליהם ע"ז
ואיך יבנה ביהמ"ק עליהם.

וברמות קושיא זו הקשו החוספות במס' ע"ז (שם)
על הא דתנן במתני' כל מקום שאתה מואל בא
גבול וכו' דע שיש שם ע"ז. ח"ל, בירושלמי (פ"ג דע"ז)
פריך מצות הבחירה (שנבנה על כל גבול ויש לחוש
שהיתה שם ע"ז) ומסיק על פי נביא נבנה שם שנאמר
ויעל דוד בדבר גד אשר דבר בשם ה' (דברי הימים
א' כ"א) ע"כ. ולבארנה כוונת הירושלמי לומר שהיתה
הוראת שעה עפ"י נביא, שיבנה ביהמ"ק אף שנעבדה
במקום זה ע"ז. ועל זה הקשה ק"ו זל"ה בישמח
משה פ' יורא (דף מ"ה ע"ג) שהרי בר המוריה הוא
בית עולמים ולא יתכן היתר על פי נביא חלא בבורחת
שעה במבואר ברמזים פ"ט מהלכות יסודי החורב,
ותירין שדיבור הציא היה שלא נעבד בר המוריה ע"כ.
וא"כ קשה דתבזרזו וכברמל ע"כ ח"ל לומר כתירין
הישמח משה זל"ה, שהרי מבואר במדרש שנעבדה
עליהם ע"ז, ואיך יבנה עליהם מקדש העתיד.

ממארים, ע"כ. והמדרש הזה הוא הפלא ופלא וכי הו'
הברים והבצעות מתרגשין לנא כדי לקבל על עצמם
עול תורה ומצוות, הרי לא שייך לומר כן, חלא ודאי
שהיו חפלים שיתן הקב"ה תורה לעמו עליהם, וא"כ
מה היה להם שנאצרו על עצמם כאשר שמו שבהקב"ה
נותן תורה לעם ישראל, וכי משום שבהקב"ה נותן תורה
לעמו ישראל, שוב אינם ראויים שתתן תורה עליהם,
וכרי לשם כך היתה תחלת ביאתן שיתן הקב"ה תורה
עליהם.

וביארנו דברי הילקוט עפ"י דאיתא במסכת מגלה
(דף כ"ט ע"א) דרש בר קפרא מאי דכתיב למח
תרדון הרים בצנונים (תהלים ס"ח) יתבה בת קול
ואמרה לכם למח תרדו דין עם סיני כולכם בעלי
מומים אחס חלל הר סיני כתיב הכא בצנונים וכתיב
התם (ויקרא כ"ו) או גבן או דק וכו', ע"כ. ובמד"ר
פרשת ויחי (ריש פ"ט) מבואר שעם היות הברים
כולם בעלי מומים לבדי הר סיני ח"ל, למח תרדון
וגו' ר' יוסי הגלילי פתר קרא בברים בשעה שצא
הקב"ה ליתן תורה בציוני היו הברים ראים ומדיינים
אלו עם חלו וכו' זה אומר אני נקראתי וזה אומר
אני נקראתי אמר הקב"ה למח תרדון הרים וגו' כולכם
נעשה ע"ז על ראשיכם חלל סיני שלא נעשה ע"ז עליו
הבר חמד חלקים לשבחו וגו', ע"כ. מבואר מה כי
עם שפסל הקב"ה כל הברים ולא חפץ לתת תורה
עליהם לפי שנעבדה ע"ז עליהם חוץ מהר סיני. וכן
תנן במסכת ע"ז (דף מ"ה ע"א) כל מקום שאתה
מואל בא גבול וגבנה וישאלה ועין רענן דע שיש שם
ע"ז ע"כ. ולפי זה חקש קושיא עולמה על הא דאיתא
במדרש (בפסיקתא רבתא פסקא קומי אורי הביאו
היפה תואר בפרשת ויחי פ"ט) עכ"פ (ישע"י צ' ב')
נכון יהיה בר בית ה' בראש הברים ח"ל, לנ"ל ביא
הקב"ה בר תבזרזו וכו' סיני ובר הכברמל ויבנה עליהם
ביהמ"ק שנאמר נכון יהיה בר בית ה' בראש הברים
הברים שהיו כבר, עכ"ל. וקשה איך יבנה ביהמ"ק
לעתיד לנא על הברים תבזרזו וכברמל שנעבדה עליהם
ע"ז, ומאם הקב"ה צבם מלהשרות שכינתו עליהם,
ובחר בציוני שלא נעבדה עליו ע"ז. וכן יש להקשות
קושיא זו על דברי הגמרא מגלה (שם) ח"ל דרש בר

ופירשנו עפ"י מה דאיתא בגמרא מגלה (דף ו'
ע"א) עכ"פ וזה כללוא זיכורד ועקרון כיצוסי
(זכריה ט) חלו תואעניות וקרקסיות שצאדוס שעתידין
שרי ייכודד ללמד בכן תורה דרבים. ובתנא שם הכוס'
(ד"ה ביראירות) ו"מ צתי עבדד זרה ומכנה אותה
עראטרה לשון חרפה וכו' וקשה לומר שאותם מקומות
מעופפות יכולים ללמוד שם תורה חלא ודאי לשמח
יהא במהרה צימיו ורואה לומר צתים שמתאספים שם
לעוד של עו"ט, עכ"ל החוספות. ולבארנה קשה לבזין
דעת ה"מ דס"ל שהם צתי ע"ז מומם, איך ילמדו
תורה במקום מאוס ומעופף כ"כ, וכמו שהקשו
החוספות על דבריהם. וביארנו שגם הים מפרשים
מורים שצתו חל לא יתכן שילמדו תורה צתי ע"ז,

ויתחוקן עולם במלכות שדי. וא"כ יהיו גם הכרים הגבוהים חבור וכרמל ראויים להשראת השכינה, ולתת תורה עליהם, כי סר מומם מעליהם, שברי נתפסל הע"ז מן העולם, ולא יאמר עוד שעבדו עליהם ע"ז. אמנם כאשר שמעו הכרים שבקצ"ה נותן תורה לעמו ישראל, ואין שאר האומות חפלים בה, וינחמו בשקוייהם ואחרי אשר לא יועילו הלכו. נשאלו על עמדם, כי נודע להם שעדיין לא הביג זמן החיזוק השלם, והאומות עובדים עדיין לפסילים, ולא נפקר שם ע"ז מן העולם, ולפיכך אין הם ראויים לקבלת התורה, שברי הם צעלי מומים שנעבדו עליהם ע"ז.

ובדרך זה נבא לבאר הקשור בין בני ארצם דברים במדרש בי"ל (אות ג) דמה שמדד הקצ"ה כן האומות ולא מלא אומה שהיתה ראוי לקבלת התורה אלא דור המדבר, זו היא הסבה והטעם שמדד את כן הכרים ולא מלא בר שיבא ראוי לקבל עליו את התורה אלא בר סיני בלבד, כי אילו היו גם אומות העולם מקבלים על עצמם לעבוד את הש"י, אזי לא היה נבחר בר סיני מכל הכרים, כמבואר לעיל שמיד היה נמחה שם הע"ז מן העולם, והיו ראויים גם הכרים הגבוהים חבור וכרמל. אלא לזד שמדד הקצ"ה כל האומות ולא היו ראויים לקבלת התורה, לפי שלא חפצו לנטוש את עבדיהם, על כן נבחר ה' בבר סיני, ובו חמד לשבח, ופסל את הכרים הרעים, לפי שעדיין נשאלה בהם עוממת הע"ז שנעבדו עליהם, ואינם ראויים להשראת השכינה.

ולדרך כנו יתבאר במשך דברי המדרש מדד הקצ"ה כל הטיירות ולא מלא עיר שיובה בה צב"מ אלא ירושלים מדד הקצ"ה כל הארצות ולא מלא ארץ שראוי ליתן לישראל אלא א"י. והנה מבואר בהמשך מקומות בדברי חז"ל שמלך המשיח יבוא את כל העולם ויבדיל את נמי צפרקי דר"א (פ"ה) עשרה מלכים מלכו מסוף העולם ועד סופו וכו' מלך המשיח עתיד למלך מסוף העולם ועד סופו וכו', ואינא במדרש תנחומא (פ' תצ"ד) עתידים ישראל לבנות ארצם מלכות אחת רגליהם. והנה כבר נתבאר לעיל שכאשר יבוא מלך המשיח יבא כל העולם יהיה לכל העולם דין א"י

אלא שהם מפרשים דקאי על לעתיד לבא, שיהיה העומתה יעבור מן הארץ, ויעקר מן העולם כל שורש הע"ז, והאלילים כליל יתחלף, ולא ישר להם שם ושאריה, לא מנייה ולא מקטיבה. אזי יהיה מותר ללמוד תורה גם במקומות שנעבדו בהם ע"ז מקדם, מאחר שלא נותר שום שמן תיעוב ורועש עוממת הע"ז.

ולפי זה לא קשה היאך יבנה צב"מ לעתיד על חבור וכרמל, כי אף שנפסלו מלכת עליהם תורה לפי שנעבדו עליהם ע"ז, מ"מ לא שייך לפסול מטעם זה לעתיד לבא, לפי שיהיה העומתה יעבור מן הארץ, ולא ישר עליהם שום שמן עיוותה ע"ז. (ועיין בדברנו לעיל פרשת ויאל דף כ"ד ע"ב) ולפי זה יש ראייה לדברי חז"ל בתוספות מגלה בי"ל מדברי המדרש הללו, שעמוד צב"מ להבנות על הר חבור וכרמל.

ובזה יובנו דברי המדרש ילקוט בשם שאמר הקצ"ה אחי ה' אלוקי ה' הכרים והגבעות מתרגשין לבא וכו' וכיון ששמעו מפיה אשר הוצאתיך עמד כל אחד ואחד במקומו ואמר לא עסק אלא עם מי שהוציא ממזרים, ע"כ. דהנה בשעה שנתן הקצ"ה תורה לעמו ישראל שמעו כל האומות את עשרת הדברים כל אחד בלשונו כהמם ז"ל במס' שבת (דף פ"ח ע"ב) וכפטיש יפוצץ סלע (ירמ' כ"ג) מה פטים זה נחלק לכמה ניונות אף כל דיבור ודיבור שיאל מפי הקצ"ה נחלק לשבעים לשונות. וכחז המהרש"א ז"ל דעס שחלק הדבור לשבעים לשון כדי שלא יתן פתחון פה לעכ"ם לעתיד לומר לאלו שמעו בלשונות קבלוהו.

והנה אם היו האומות מקבלים על עצמם בשעת מ"ה על חבור ומזלות, א"כ היה מתפצל מיד שם הע"ז מן העולם, שברי אילו היו מתקצרים לעבוד את הבורא ולעבדו בהם אחד, מיד היו זוגחים את עבדיהם ועוזבים את פסיליהם, ומיד היה החיזוק השלם. ולאחרי נתרגשו הכרים והגבעות בחפזן לבא לקבלת התורה, כי כאשר שמעו שהדבור נחלק לשבעים לשון, לטעם שישמעו כל האומות את עשרת הדברים, תשבו אולי יתארו האומות לקבל עליהם עול מלכות שמים, ומיד יתפצל שם הע"ז מן העולם, והאלילים כרות וכתורה,

ובדרך זו מפרש האלהים הקדוש אומרו כאן דבר אל בני ישראל לאמר, ו"ל, אמר חיצת לאמר יראה כי מזהו זו היא בחינת המעלה והכבוד להם להשמר מדברים העומאים וכו' ופירש חיצת לאמר ע"ד אמרו לדיק, ע"כ. וכן לפי מה דאיתא במדרש לפרש החיות העומאות על ד' מלכויות, תרמוזו פרשה זו על מעלת וקדושת ישראל נגד האומות, ו"ל המדרש, ד"ל את הגמל זו צבל כי מעלה גרה הוא שמגדלת את דינאל וכו' ואת השפן זו מדי כי מעלה גרה הוא שמגדלת את מרדכי וכו' ואת הארנבת זו יוון כי מעלת גרה היא שמגדלת הלדיוקים וכו' ואת החזיר זו אדום וכו' ע"כ.

וכתב הכלי יקר ז"ל לדייק בדברי הכתוב דכתיב את הגמל כי מעלה גרה הוא, דלכאורה הול"ל כי פרשה אינו מפרים שזכו עיקר העטם אל עומאותו, וכן בשפן וארנבת קשה זה ובחזיר אמר כי מפרים פרסב הוא הול"ל כי אינו מעלה גרה ולמה התחיל צבולם בסימן עברה שלהם. וצינור ענין זה שסימן עברה שצבולם מוסיף עומאה על עומאחס, כדרך שאמרו בעשיו שפוש עלפיו להראות כאלו הוא כשר, ותוכו מלא תוך ומרמה, וזה מורה על כל מי שאין תוכו כצרו כמדת הצבועים המראים עצמם כשרים, והמה צלי ספק גרועים מן הרשע הגמור שתוכו כצרו שוין לרעה, וע"כ הפרסב פרסב בחזיר הוא סימן לעומאה, לפי שצפרסב זו הוא יכול להטעות את הצריות, ולהראות כאלו הוא כשר, וכן צבולם סימן העברה שלהם גורם אל העומאה. ובדרך זו ביאר דברי המדרש כג"ל שזרש את הגמל זו צבל וכו' שכונתו לפרש דברי הפסוק כג"ל על מדת הצבועים שסימן העברה הוא הגורם עומאה אולם, וזה לא שייך בצבועות כלל כ"א בצאדם, ע"כ רצונו לומר שכל האוכל מן הצבועות העומאות מקבל עצמם, והביא ראיין מן המפורסמים שכל ארבע מלכויות אלו האוכלים מן ארבע מינים עומאים אלו קבלו עצמם, שהם מראים עצמם כשרים כאלו כוונתם להיטיב לישראל, ותוכם רע וזר, כי כל מחשבותם רק רע כג' היום וכו', כי הם מגדלים קצת לדיקים, ובאמת שלזוך הנחם עשו כן, ותוכם הם שומאי ישראל, עכ"ל,

עו"ש שבתאי צבי.

להתחייב צמנוות התלויות בארץ שהרי ודאי הוא שמלך המשיח יבטח את כל א"י תחלה ואח"כ את כל העולם כמו שזאת תורה (ע"י לעיל צ"י) וכן איתא בפסיקתא רבנא (פסיקתא דשנת ור"ח צ) עתידה ירושלים להיות כארץ ישראל וארץ ישראל ככל העולם כולו. ובזה פירש ק"י זל"ה"ה בצפלה למשה (תהלים פ"ב) קומה אלקים שפעה הארץ וגו' כי ע' קתדראות הם ע' שרי מעלה אצל לעמיד הכל תחת יד הש"ת לצדו וכל העולם בצחינת ארץ ישראל והיינו קומה אלקים דייקא כי אתה תנהל ר"ל כי כל העולם יהיה בצחינת תחלה זו ירושלים, ע"כ. והרמ"ע מפלנו כתב שזכו העטם שמתפזר ישראל בגלות צבל העולם, כדי לעבר את אזור העולם, למען יוכל לסבול לעמיד קדושת א"י, העתידה להחפשע צבל העולם, ולכן צריכים להיות ישראל עובדי ה' צבל הארצות, להכין ולעבר אזור כג' המקומות, שיהיה מוכשר לקבל קדושת א"י.

ובזה מובן היעב דאם היו האומות מקצלים על עצמם עול תורה ומצוות, וכו' מיד החיקון השלם, א"כ לא היתה ירושלים נבחרת מכל עיירות א"י, שהרי עתידה ירושלים להחפשע צבל א"י, וכן א"כ לא היתה נבחרת מכל הארצות, שהרי צבל העולם יהיה דין א"י. אלא משום שמד הקב"ה כל האומות ולא מלא אומה שתהא ראוייה לקבלת החורב אלא ישראל, על כן מדד את כל בעיירות ולא מלא אלא ירושלים, ומדד את כל הארצות ולא מלא אלא א"י, וא"ש דבא צבא תליין.

ועתה נבא לצינור שייכות האו מדרשא שמד הקב"ה כל האומות וכו' לפרש סימני צבועות וחיוב, דכתיב מפ' זו נודעת מעלת ישראל וקדושתם על כל האומות, ולכן האזיר הקב"ה את ישראל על אכילת דברים עומאים והחזיר הכל לארבע, כדאיתא במד"ר (פ"ג צ) א"ר תתחומא צר תחילתי משל לרופא שניכנס לבקר שני חולים א' לחיים וא' למיתה אמר לזה של חיים זה תאכל וזה לא תאכל ושאריו לחיים אמר כל מה דבעי הו"ל ל"י כך ארבע שאלין לחיי העובד"כ כתיב צבם (צבאשית ט) בירק עשב נחמי לכם את כל אצל ישראל שם לחיי העובד"כ זאת החיה אשר תאכלו.

לריכים צעניי בדלה שבין עבד לעמל, שכדורות הקודמים היו מחזיקים תרגולתם דלגמל בחזק עבד, עד שזדע שביא דורסם ואוכלת.

ובאמת חשבתו ליישב מה שנהגו הדורות הקודמים היות בתרגולתם דלגמל, ויתבאר הדבר עפ"י ש' הרמב"ן ז"ל צ"י בחקותי ע"פ"ו והשבת ח"י רעב מן הארץ, כי קודם חמל אד"ר לא הי' עבד החיות לערוך עוף חלל שגרם החמל ונגזר עליו להיות עוף לשנייהם והבעות בכחז כי צימי הגולל היו"ל מנצח ישי ישוב השלום צעלם ויחלל העוף מן החיות. ודבריו לעיל האכרנו צדק, והבאנו דברי היסוד שבי לבאר אומנם ז"ל עתיד חזיר ליעבד, שהכונה שיתכסף עבד החזיר ויחולד לו סימני עבד, כי סימן העומלם חלוי בעצם הרע של החיות, וכ"כ הא"ח"ה הק' ע"פ"ו והוא גרם לא יגר וז"ל פירוש תנאי הוא הדבר כל זמן שהוא לא יגר חלל לעמיד לצד יעלם גרם ויחזור להיות מותר ולא שישאר חלל גרם ויותר כי תורם לא תשוב ע"כ.

וה"פ זה יש לומר כי בזמן הדורות שנהגו היות בתרגולתם דלגמל, לא היה בו עבד הדריסם עדיין, כי מלך אנשי הדור היה צמדגם גבוה, והשפעתם היתה גם על החיות שיוולד בהם עבד עובד כעין שיהיה לעתיד. ובאמת בזמן שהוא לא היה בתרגולתם דלגמל עוף דורס, והיה מותר באכילה, לפי שהיו בו סימני עבד. אכן אחר שהורע מלך הדורות ונתקלקלו, חזר גם החיות עבד הרע, והושם עבד הדריסם בתרגולתם דלגמל, וחזר להיות עוף עמל ונאסר באכילה, וישאר באיסורו עד ביאת המשיח, שאז יחזור הכל לתקומו (וע"י מה שביארנו צדק בדברנו בפרשת נח דף קל"ב ע"ב).

וזאת תורת העולה מדברינו כי כדי שחכם האדם לבחין בין כוחות העומלם והקדוש לר"ך הוא התבוננות גדולה כי בקל יכולים לעשות, וביותר עלול האדם להכשל בצדושים המרמים סימן עבד, להעשות בהם את הצדושים, וכמו שנתבאר בדברי הכל יקר ז"ל המוצאים צאורך, כי סימן העבד שכלם הוא

דיוצא מה הוא כי מפרש 12 נשמע מעלת ורוממות ישראל לעומת האומות שנמשלו בחיות העמלמות, לפי שהם אוכלים מהם וקבלו טעמם ותכונתם, וכה העומלם דבוק בהם. ומבואר היעבד שסמך המדרש כי המדידות הללו שנתר הקב"ה בישראל מכל האומות וכו' לפרש 12, המורה על עומלם האומות, וענ הבדל שבין ישראל לאומות.

ועתה הבוא נבוא ליישב מה שהקשינו בתחלת דברנו (אות צ') על דברי הרמב"ן ז"ל מדוע ציוותה התורה על הכהנים להכיר את ישראל במלות בדלה בין עומלם לעבד, ולא מלינו כן בשאר המלות התמורות.

וגראה כי הנה כבר ביארנו לעיל צ"י 12 שמונת הבדלה בין עבד לעמל נאמרה להכיר על הבדלה בין דברים שהם שייכים קצת זה לזה, ויש מקום לעשות צינים, וע"כ יש לר"ך לעשות הבדלה צינים, וכדי שחכם האדם לבחין בבדלה זו, לר"ך הוא התבוננות גדולה והשגחה יתירה. ואילו בדברים שהם רחוקים זה מזה לא שייך לזנות על הבדלה צינים, שהרי הבדל גלוי לכל, וכמו שפירש"י ז"ל ע"פ"ו להבדל בין הטבור ובין הטמל הכחז צ"פ"ו ז"ל לר"ך לומר בין חמור לפרה והלא כבר מפורשים הם חלל בין עמלם לך לעבד לך בין נשחט חלוי של קרב לנשחט רצו. הרי מבואר כי הבדלה שייכת בדברים שיש מקום לעשות בהם לפי שהם דומים זה לזה. וכן איתא במד"ר (פ"יג ד) ע"פ"ו זאת החיה כמין גלגלת של אש היאה לו הקב"ה למשה מתחת כסא הכבוד ואמר לו אם ניקב קרום של מוח אפי' כל שביא וכו' ע"כ. ולא ולמד מהא דאיתא בגמרא חולין (דף ס"ב ע"ב) בתרגולתם דלגמל רב פפא אמר שריא דרס מרימר תרגולתם דלגמל אסירא חזירה דדרסה ואכלה פירש"י ראה חכמים שהיו דורסם ואוכלת וכו' ומתוך שאין אנו בקיאים בהם נראה לי דעוף הבא לפנינו יש לומר שמה ידורם דהא כך תרגולתם דלגמל היו מחזיקין בה בעבד וכלא זמן ראה שדורסם ואין עוף נאכל לנו חלל צמורס עוף שסמרו לנו אבותינו בעבד ושלא מסרו לנו יש לחוש וכו' ע"כ. הרי מה כמה זהירות וצדקיות

גם סימן עומאה שאינם מעלי גרה, ואם כן גרועים הם ביותר, ממתח שיש בהם גם סימן עברה, כי זו היא מדת הצדקים, כמו שנתבאר. על כן הזכירה הנבואה שאם חזל הרועה מלהנהיגם, לא די להסתכל בפסיעות האלן בדורות אלו, כי עקבותיהם אינם מוכיחים על עברתם, ואדרבה הם מראים פסיעותיהם לומר ראו כי כשר אני, ותוכם מלא מרמה להטעות אחריהם את הצדקים. אלם שאריך להסתכל בעקבי האלן ובפסיעות הדרך של הדורות הקודמים, שהיו להם ידיקי אמת שהנהיגו אותם, ולא בפסיעות של הדורות הללו שחזל הרועה מלהנהיגם.

ובזה יש לישב מה שדקדקו בתחלת דברנו במאמ"כ
לאמר אליהם ופירש"י לאלעזר ואיתמר. וקשה למח האריך להשמיענו זאת, אמנם לדרכנו י"ל כי לפי שהזכיר הכתוב להבדיל בין הטוב וצדק העמל, ולדבר זה נרכיבם התבוננות גדולה, לכן כתב לאמר אליהם לאלעזר ואיתמר תלמודי משרע"ה, שכן יכיו מורי הדרך לישראל, ועל ידם תבא ההשפעה לישראל, וע"י שיהיגו אותם הרועים האמתיים, וזכו להבדיל בין הקדש וצדק החול וצדק הטוב וצדק העמל. וזכה להיות דבוקים בדרך האמת בתוכ"ס, והקב"ה יאיר עיניהם ולבם של ישראל, וזכה לעבוד הש"י בנחת ושמחה, ובמחנה זכה לראות ציונות כל ישראל ושמתחן ובתבונות כבוד שמים עלינו במחנה ציונו אמן.

*

זאת החיה אשר תאכלו מכל הבכמה אשר על הארץ.
במד"ר (פ"ג) איתא רש"י פתח עמוד וימודד ארץ (תבונות) מדד הקב"ה כל האומות ולא מלא אומה שהיא ראוי לקבל את התורה אלא דור המדבר מדד הקב"ה כל הבריות ולא מלא בר שנתחן בו התורה אלא סיוי וכו' כה"ד עמוד וימודד ארץ. ראה ויתר גוים ע"כ. ואריך ציבור להבין שייכות כך דרשא לפרשם סימני בכמה וחיכה.

הגורם לרצוני עומאתם, כי זו הם מרמזים את הצדקים והמה בני ספק גרועים מן הרשע הגמור.

ועפ"י זה אפשר לומר כי טעם שזוהי תורה על הכהנים דוקא להזכיר את ישראל להבדיל בין טוב ורע, לפי שהדבר נרץ התבוננות רבה ובה הבחנה, על כן נמסר דבר זה בידי הכהנים, והמה צדק קדושתם הגדולה וזכו להבחין ולהבדיל בין עומאה לעברה, ע"ד מאמ"כ (מלאכי ב) כי שפתי כהן ישמרו דעת וגו' וכן אמר הכתוב (דברים י"ז) כי יפלא מנך דבר וגו' וקמת ועלית וגו' וזאת אל הכהן אשר יהיה צימם הכהן וגו'. ועל כן אמר הכתוב ויודר כי אל משה ואל אהרן לאמר אליהם דברו אל בני ישראל וגו', וכפירות הרמב"ן ז"ל שנאמר ציוו זה אל הכהנים שזכירו את ישראל להבדיל בין טוב ורע, על כן ענין זה נמסר בידי הכהנים, להורות את בני ישראל להבדיל בין הטוב לעמל.

והנה רש"י ז"ל כתב בשב"ש עה"פ אם לא תדעי לך היפה בנשים אלא לך בעקבי האלן וגו'. ח"ל זו היא תשובת הרועה אם לא תדעי לך להבין תלכי לרעות אלא את היפה בנשים שחזל הרועה מלהנהיג אותם אלא לך בעקבי האלן הסתכלי בפסיעות דרך שהלכו האלן והעקבים ניכרים, ע"כ. וכבר דקדקו בדבריו הקדושים דלא כתב שאין להם רועה, אלא שחזל הרועה מלהנהיג אותם, משמע שייכה להם רועה אלא שחזל אשר הרועה חייב להיות מנהיג את הדור, ויהיה הדור מנהיג את הרועה ומדריכו בדרך ילק, כי המנהיגים מושפעים מאנשי הדור ומשוחזרים מהם (וענין בדבריו בקוטרם ע"כ וע"ה"ת סי' קי"ח). ולכן אמרה הנבואה אלא לך בעקבי האלן ופירש"י ז"ל הסתכלי בפסיעות דרך שהלכו האלן והעקבים ניכרים. כי בדרך זו הלכו האלן ניכרות מהפסיעות אורת עלפי רגליהם, ואפשר להכיר בהם אם הם מפריים פרכה או לא, כי אם פרכותיהם מדוקות אזי גם בפסיעותיהם ניכר הדבר.

אמנם אחי לא סגי בזה שהם מפריים פרכה לדעת כי דרכם דרך ישרה, ועוד ללכת בעקבותיהם, שהרי אף אם הם מפריים פרכה, יש לחשוש פן יש בהם

(צ) רש"י ז"ל פירש זאת החיה לשון חיים לפי שישאל דבוקים במקום וראויין להיות חיים לפיכך הבדיל

עמאות הקצ"ה מתירן לעתיד לבא וי"א שאין מתירן וכו' ומאי מתירן אסורים אסורי מוות ואסורי שאל, ע"כ. ויש לחקור שברי כלל זה מסור צדיקו דבכל מקום דפליגי חז"ל אמרינן אלו ואלו דברי אלקים חיים, וכמ"ש הריטב"א ז"ל (בעירובין דף י"ג) לפרש אמרם אלו ואלו דא"ה שבכוונה דבשמים נשנית כל הלכה במיט פנים עכור ובמיט פנים עמא ויכא דפליגי חז"ל יש לכל אחת מן הדעות מקום לפי אחד ממ"ט פנים אלו אלא שהכרעת ההלכה נמסרה בידי חכמי כל דור ודור. ע"כ. ולא יתכן לומר כן בפלוגתא זו, דלא שייך לומר כן אלא בהלכות הנוסגות עכשיו, ולא בדברים שיהגו לעתיד לבא.

(ו) **בסוף** הפרשה כתיב אל תשקלו את נפשותיכם כגן השדה השורן וגו' כי חיי כ' המעלה אחת מאלו מאלים וגו'. בגמרא (ב"מ ס"ב ע"ב) איתא ח"ל ר' חנינא וכו' לרבינא יליאח מאלים דכתב רחמנא גבי שריים למא לי וכו' ח"ל אגא המעלה קא קשיא לי מאי אגא הכא המעלה דכתב רחמנא ח"ל לכתנא דבי ר' ישמעאל דתנא דבי ר' ישמעאל אמר הקצ"ה אלמלא לא העליתי את ישראל ממאלים אלא צביל דצר זה שאין ממעמאין צשרים דוי (פירש"י כדמפרש לקמן שכן מעולין וגזין ואינם נמאסים צשרים הללו להכי כתב לשון עילוי שמעלה גדולה היא חללם) ופריך ומי נפיש אגריהו עפי מריצית ומליזית וממשקלות (שנאמר בהן המוליד ולא המעלה) ח"ל אע"ג דלא נפישו אגריהו עפי מאלים למיכליהו, עכ"ל הגמרא. וזריך ציבור שנתן טעם למה שאמר הכתוב המעלה, כי עיי' שישאל נמנעים מאכילת שקלים מעלתם גדולה מאד, לפי שהם מאלים לאכילה, ובזכות זה צלצד היו ראויים להגאל ממאלים. ולכאורח הסבא נותנת להיפוך, שאם האדם נמנע מאכילת דברים שאינם מאלים מעלתו רבה מאד, לפי שהיח"י מסיתו לאכלם ונפשו מתאור להם ומחמתן, ואעפ"י כן הוא כופה יצרו לעשות רעון צורא, ומתרחק מאכילתם, ולזה יקרא צבור הכוזב את יצרו, משא"כ אם האדם נמנע מאכילת דברים הנמאסים אין צבאו גדול כ"כ, כי נפשו קאה צבא, וגם צלא שישאור הכתוב אותם עליו צאכילה הי' פורש מהם, לצד מליזתם. וכמו דאיתא בגמ' מכות דף כ"ג ע"כ ר' חייא לנחמי אכול הדם למען יעז לבן וגו'.

מן העומאח וגזר עליהם מאלות ולאומות העולם לא אסר כלום משל לרופא שנכנס לבקר צ' חולים וכו' אמר להם הרופא לזה שהוא לחיים אמרתי לו זה אכול וזה לא תאכל צביל אותו שהוא למיתא אמרתי להם כל מה שהוא מצקם חמו לו שאינו לחיים וכו' ע"כ. וקשה שברי כל המאלות הכנס חיותם של ישראל, וכמבואר נמי בתנאומא ח"ל לפי שישאל דבוקים צמקום וראויין להיות חיים לפיכך הצדיקין מן העומאח וגזר עליהם מאלות, ומדוע רמז הכתוב שהתורה היא חיות של ישראל צפרשת סימני צבמה וחיה דייקא.

(ג) **עוד** איתא צמד"ר (פ"ג ד) זאת החיה אשר תאכלו אמר ר"ל אם זכיתם תאכלו ואם לאו תאכלו למלכיות. ויש להקשות שברי כמה מאלות אומות צתור צלשון תאכלו, ולמה זה לא דרשין דרשה זו אלא צפרשת סימני צבמה וחיה. גם מה דקאמר המדרש אם זכיתם תאכלו צ"כ, שברי ציווי הכתוב הוא לפרש מאכילת צבמות וחיות עמאלות, וא"כ עיקר הצכות הוא מניעת אכילת דברים עמאלי, ולמה נקט המדרש אם זכיתם תאכלו, דמשמע שאכילת הצבמות הטובות זכות היא להם, ולא כן הדבר שברי אינן אלא רשות ולא חובה.

(ד) **בתנאומא** (ח) איתא שלשה דברים נחקשו למשא ובראם לו הקצ"ה צאלצב ואלו הן מנורה ר"ח ושקלים וכו' ששרים מנין שנאמר וזה לכם העמא צשרן השורן על הארץ חפס הקצ"ה כל מין ומין ובראם לו למשא וא"ל זה אכול וזה לא תאכל וכו' ע"כ. (וכ"כ צמנחות כ"ח ע"א) ויש לתמוה שברי מכאן נשמע כמה קשה להבחין בין סימני טבור לעמא, שכל כך נחקש צבם משה, עד שהוצרך הקצ"ה להיות מורה לו צאלצב, להבדיל בין החי הנאכלת לבין החיה אשר לא תאכל. ואם אדון הציבורים משרע"ה לא יכול להשיג הלכות אלו על צוריים אלא צראיה, כיצד יש ציד הדורות הצאים אחריו שלא הגיעו למעלתו, להבחין בין סימני עומאח לעברה, והלא עיניהם לא ראו סימני כל מין ומין.

(ה) **בירקון** ראובני מציא מדרש תהילים ע"פ כי מתיר אסורים (תהלים קמ"ז) ח"ל כל הצבמות

וצלי ספק שכוונת הכתוב לרמוז אל מדת הכבודים, וזה לא ידק בבהמות כי אם בָּאָדָם, על כן רמזו לומר שהאכול מהם מקבל טעם, כי הדבר האכל ישוב לטעם האוכל, והביא ראיה שכל ארבע מלכות אלו האוכלים מן ארבע מינים אלו כולם קבלו טעם, שהם מראים עמם כאילו כשרים הם, וכוונתם להיעזב לישראל, ובקרבם ישימו ארבע ותוכם רע וזר, כי כן מתחבטתם רק רע כל היום, עכ"ל ז"ל.

דיוצא מדבריו כי בפרשה זו נרמזים כוחות העומאח השורים על אומות העולם, כי שורש עומאחם נמשך ממה שהם מתגאלים באכילת בהמות עמאוח, וזוהו העומאח העומן בקרב בהמות עמאוח אלו, בא בקרב האומות האוכלים אותם, והמה מקבלים טעם ותבונתם הרעה. ולפיכך אנשי צל האוכלים בשר בגמנו עומאחם ממנו, וכן כולם, לפי אכלם חתדק בכם העומאח.

ועל פי זה מבוארת היטב שייכות האי דרשה מד הקב"ה כל האומות ולא מלא אומה ראוייה לקבל התורה אלא ישראל לפרשה זו, שהרי כאן גילה הכתוב שפלותם ופחיתותם נפשם של האומות, שנפשו דבוקה בכוותם העומאח, ע"י שהמה מתפעמים באכילת בהמות עמאוח, ולד גודל עומאח נפשם לא יתכן שיהיו המה ראויים לקבלת התורה, כי לא תוכל הקדושה לשרות בקרב העומאח. ואשר על כן נחר לו כ' אח ישראל, להיות לו לעם סגולה, ואחרי מרבנות קודש ללמד לעמו תורה ומצוות, כי נפשם משרש הקדושה וטעםם ותבונתם טובה, כי המה נזר מטעי האבות הקדושים, ואין לכוותם העומאח שליטה עליהם, ולפיכך ראויים המה שישיר הקב"ה שנתנו עליהם, ויתן להם תורה ומצוות.

וזאת אפ"ל גם בכוונת רש"י ז"ל שפירש זאת החיה לשון חיים לפי שישראל דבוקים במקום וראויים להיות חיים בדלין מן העומאח ונתן להם מצוות ולא לאומות העולם, ע"כ. דשפיר רמז לנו הכתוב ענין זה, בפרשת סימני בהמה וחי דוקא, ולא בשאר מצוות, שהרי משה למדנו כי שרש נפשם של האומות ממקור

(דברים י"ב והוצא בראשי ז"ל שם) ח"ל, לא ולמד מתן שכן של מלוא אם הדם שנפשו של אדם קלה ממנו הפורש ממנו וזהו לו ולבניו אחריו ק"ו לבזל ועריות שנפשו של אדם מתאווה להם, ע"כ. הרי דפשיטא ליה שגדול יותר שכו של הפורש מעבירות שנפשו מתמדת, מאם הוא נמנע מדברים שהנפש קלה בהם. וא"כ קשה מה דקאמר בגמרא שעל כן נחבי בפרשת שרשים המעלה ולא צריכה צליית ומשקלות, משום דשרשים מאיסי למוכליהו ומעלתם גדולה מאד, ולפי מה שנתבאר אדרבה הכהר מרביה ומשקלות שנפשו של אדם מתאווה להם, שכו הכרח מאד יותר מהפורש מאכילת שרשים, שהנפש גועלת בהם.

ונראה לבאר הענין בהקדם הא דאיתא במד"ר סוף פרשה זו (פ"ג ה') וכן במדרש תנחומא דרשו שמות הבהמות העמאוח על אומות העולם וז"ל גמל זו צבל את השפן זו מדי ואת הארנבת זו יון ואת החזיר זו אדום והוא גרה לא יגר שאינה גוררת מלכות אחריה ולמה נקרא שמה חזיר שמחזרת עטרה לבעליה הכ"ד ועלו מושיעים בזה ליון לשפוט את הר עשיו ויתנה לה' המלוכה (שוד"י ח') ע"כ. וכתב הכלי יקר ז"ל דלכאורה יש להפליא על מדרש זה מה ראה על ככה להוציא כל המקראות האלו מפשוטם. וביאר דהנה יש לדקדק בלשון הכתוב את הגמל כי נעלה גרה הוא ופרסה אינו מפרים, משמע דחיבה כי הרי הוא נחיתה טעם לעומאח הגמל, וקשה שהרי אדרבה מעלה גרה הוא סימן עברה, ואיפכא הול"ל כי אינו מפרים פרסה. ותיזן כי סימן העברה שבהמות העמאוח מוסוף עומאח על עומאחם, כדרך שאמרנו בעשוי שנמשל לחזיר שפושט עליו ואומר ראו כי כשר אני, ותוכו מלא תוך ומרמה. וזה מורה ע"י כל מי שאין תוכו כבד, כמדת הכבודים המראים עמם כשרים, והמה גרועים מן הרעש הגמור. וכן בהיפך זה בגמל ושפן וארנבת, ואעפ"י שאין מדות אלו שייכים בבהמות, מ"מ הם מולידים תבונה רעה זו בגוף האוכל, כי כל אכיליו יאשמו, להיות מכתות הכבודים כעשיו וחזיריו. ועפ"י זה מבוארת כוונת המדרש כי הוקשה לו ארבע לשונות כי האמורים ככתוב, ששה מן סימן העברה טעם אל העומאח,

העומאה, וכמה יונקים מכוחות העומאה השורים ענ
בהמות עמאות, וכל אומה ואומה שורש מאחת מהנה.
ומשום שנפסם דבוקה במקור העומאה שהיה צחינה
מת, לא שייך לזוה להם תורה ומלוות, שהמה דברי
אלקים חיים, ולפיכך ניתנה תורה לישראל הדבקים
בכשיית, ונפסם עבודה היא.

ולבאר שייכות המשך דברי המדרש מדד הקצ"ה כל
הברים ולא מלא וכו' אלא הר סיני נקדים ליישב
דברי הילקוט הר"ל (אות ה') דפליגי אם יותרו
בהמות עמאות לעתיד. דכנה היפה תואר פרשה זו
נדחק ליישב הא דאיתא במדרש (רצנו בחיי פ' זו ד"ה
את הגמל מציא שיש גורסין כן במדרש הנגמול פ'
זו) למה נקרא שמו חזיר שעתיד הקצ"ה להחזירו
לישראל. והקשה שברי זאת התורה לא תהא מוחלפת,
וכייל יתכן שיחזור החזיר להיותו. ואמנם המפרשים
ביארו דהכוונה כפשוטה שעתיד החזיר להיות מותר
באכילה, ואין זה שינוי בחורק חי, אלא בהשפנות
תהיה במציאות, שהרי מבוחר צרמזין פרשה זו כי
סימני העומאה בעופות וכן בהמות הם לזאת על
אכזריותם ורוע טבעם, ולעתיד לבא ישתנה טבע החזיר
לטוב, וממילא יתחבך סימן העומאה שבו לסימן
טובה, ונמלא כי אין זה שינוי בהלכה, (ועיין באכה"ק
ע"פ"פ והוא גרס לא יגר שכתב כן).

ובדרך זה כתב החתם סופר ז"ל (ס"פ ראה) ליישב
קושיה הגאון הגדול ר' אבא ז"ל אצ"ד פפ"ד
על הא דאיתא במדרש שעתיד חזיר לחזור להיותו,
דא"כ הוי ליה דבר שיש לו מתירין, ואם נפלה חתיכת
בשר חזיר לקדירה לא תבעל אפילו באף, דשיל"מ לא
בעיל, ותידך החת"ם על פי צחינה זו דהא דאמרנו ז"ל
שעתיד החזיר להיות מותר הכוונה הוא שיגשה הקצ"ה
טבעו הרע, ויפסעו זכמתו וידחק טבעו, ואם ידחק
טבעו ישתנו סימניו, ויחזור להיות מעלה גרה, אבל לא
תתבעל מזאת ה', שהרי החזיר שטבעו עדיין גם וסימן
עומאה עליו יכה אסור לעולם. ולפי זה לא קשה
מידי וספיר בעיל חתיכת חזיר בששים, דהחיתא אותן
שיהיו אז בחיים ישתנה טבעם לטוב, וממילא יותרו,
אבל אותה חתיכה שנפלה בחשביל, שלא נדחק טבעו

קודם מיתתו, הרי יאמר באיסורו לעולם, ולכן לא
מיקרי דשיל"מ, עכ"ד החת"ם זלה"ה.

ובבחינה זו נבא לבאר דברי המדרש תהלים המוצא
בילקוט ראובני, דפליגי תרי מ"ד צפירות הפסוק
ה' מתיר אסורים חד אמר שעתיד הקצ"ה להחזיר
בהמות עמאות באכילה לעת"ל, וחד אמר שלא יתירם
הקצ"ה, ומפרש ה' מתיר אסורים על אסורי מות
ואסורי שאלו שיתירם הקצ"ה ממאכסרם. דכנה הרמ"ק
ז"ל כתב שעל כן אמרו ז"ל (סנהדרין י"א ע"א) דלא
פסקין להלכתא למשיחא, משום שגרשי הבלכות תלויות
במהם השולטת בעולם, ואין אתנו יודע איהו מזה
תשלוט בעולם צעת ציאת המשיח, כי שלטת המדות
תלויה ועומדת בממדיו ישראל ומעמדם בעולם, ומי יודע
באיהם צחינה יעמדו ישראל צעת ציאת המשיח, אם
כולו זכאי או כולו חייב, וגם בכולו חייב ישנם הדגרות
שונות, כגון רצו ככולו ועד כמה יגיעו מוחזותיהם.
ולפי מעמדם צעת הבהא תהיה ציאת המשיח וכ"כ
בספר ארץ החיים על תהלים כי אופן ציאת המשיח
תלוי לפי המדרגות (ועי' ויואל משה ח"א סי' ס"א).

ולפי זה י"ל כי הנה אם תהי ציאת המשיח כאשר
יכוין ישראל בצחינה כולו זכאי, א"כ לא תהי
התגברות כוחות העומאה בעולם צעת ציאת המשיח,
שהרי זכויותיהן של ישראל צעת ציאת המשיח יכפו
את כחות הרע, ויהיו צעלין ומצוטלין. וא"כ ספיר
יתחבך טבעם של הבהמות העמאות לטוב, בהצטל
כה הרע מן העולם, ויתחבכו הסימנים שבהם לסימני
טובה. אכן אם לא יזכו ישראל חיי שתהי הגאולה
באופן זה, אלא תהי ציאות בצחינה כולו חייב, אם
כן תהי התגברות גדולה של כוחות העומאה בעולם,
והקצ"ה צרו רחמיו וחסדיו ירחם ויחוס על עם
עני ומדכה, העבועים צעמקי מזלות העומאה, וישלח
לנו את אליהו הנביא ומלך המשיח, להוליא את בני
ישראל מתוך שערי העומאה, וע"י כך יתעוררו לחזור
בתשובה שלמה. ואם תהי ציאת המשיח בדרך זה, אזי
העמאות, כי לא גדול כח העומאה שישירר בעולם
לא יתחבך טבעם לטוב, כי גדולה עומאתם מאד,

מכבודו וכו' תחת מעיל שק תחכם (עיי' לעיל הכאנו דבריו באורך). ולבאר קשב עיני ממונהר חז"ל (סע"ה) דף כ' ע"א) לעולם ולמד אדם מדעת קונו שכינת הקדש כל הרים וגבעות שצוולם ולא השיר שכינתו אלא על הר סיני. הרי כי הר סיני נבחר מכל ההרים ללמד ענוה, ולא להיות לאות על דת כי תמנע ותחד מכבודו. ותוכן חירונו הוא כי באמת כבוד שמים הוא להשרות שכינתו על ההרים הגבוהים, והוא לבוש הכאה לו, ה' מלך גאות לבש. אך ה' אמר לשכון על הר סיני הנמוך, כדי ללמד ענוה, למען לא יפקרו המינים לומר שתי ראיות הם, מדכתיב נעשה אדם, ומכאן חז"ל תשובתם שמתאמר נעשה אדם אמר ללמד ענוה וד"א, וזה לך האות כי שכן על הר סיני הנמוך מעטם זה ענינו. ואמנם כל זה שייך בזה"ל, אבל לעת"ל שיתגלה לעין כל כי אמת מלכנו אפס זולתו, ויגלה כבוד ה' לעיני כל בשר, ולא יזויר עוד מחשבת מינות אזי יתלבש בלבושו הנאה לו וייראה כבודו ויתבדק על ההרים הגבוהים תצור וכרמל, כדא"י (בזו"א) ב"ש"ת פ' ויחי פ"ט) לעת"ל יצא הקדש הר תצור ובר סיני ובר הכרמל ויבנה עליהם ביהמ"ק. ולפי"ז מבוחר מה שאמר ר"מ שבר סיני הוא סימן לדת שתרד מכבודו, דאילו כן לא היה הש"ת בוחר בזמון, כמו שזכר לעתיד שיערה שכינתו על ההרים הגבוהים. עכ"פ ז"ל.

היוצא מה כי מה שצדק הש"ת לשכון על הר סיני, מכל ההרים הגבוהים אשר תחת פני השמים, הוא משום שכחות העומאה גדולים מאד בכל העולם, ויש לחוש ח"ו שימלאו האפיקורסים מקום לרדות ולומר שתי ראיות הם, מדכתיב נעשה אדם, על כן ירד ה' על הר סיני ללמד ענוה, ושם לא יבין פתחון פה למינים לרדות. וזה אפ"ל בזכות המדרש שהציא לפרשה זו כך דרש שמד הקדש כל ההרים ולא מלא אלא הר סיני, כי צרפה זו רמז גודל התגברות שכחות העומאה כמבואר, והיינו עממא דמלתא שפסל הקדש את כל ההרים, ובחר לשכון על הר סיני.

וע"פ פי חגיגה זו יתבאר לנו דברי המדרש תנחומא כיצ"ל (עיי' קושא ד') שנתקשה משה בשרשים עד

זולת החזיר שעתיד להעבר כמבואר במדרש חז"ל. ואפשר שהעטם הוא משום שהחזיר רומח אל עשיו כמבואר במדרש, ועשיו יש לו עדיין אחיזה בצלות הקדושים, לפיכך עתיד הוא להעבר.

והשואל איש הא דפליגי בני תרי מ"ד אס עתיד הקדש לעבר הבהמות העומאות לעתיד, ואלו אלו דברי אלקים חיים, אלא שהמפרש דברי הכתוב ה' מחיר אסורים שהכוונה שעתידים העומאים ליעבר, היינו אס לא תביה התגברות גדולה של כוחות העומאה צעת ביאתו, אזי יחזרו לעברתן כל הבהמות העומאות, וכיון שלא יוכיח כח העומאה שולט בעולם כבר לא יבין אסירי שאלו ומוות. שהרי המה אסורים רק מחמת התגברות העומאה, ובהשבר זרוע רשע ויחלש חוקק הקליפה, יקרא להם דרור ממאסרם. ולפי דבריו יבין פירוש הכתוב ה' מחיר אסורים, על צהמות עמאות שיחזרו להיותן, ולא אינטיקין קרא שיתיר ה' אסורי שאלו ומוות, שהרי כבר יבין חפשים ממאסרם צעת ביאת המשיח, לפי שאין כח העומאה שולט.

אמנם איך מ"ד דס"ל שלא יחזרו הבהמות העומאות להיותן, היינו אס חז"ל ביאת המשיח צעת התגברות שליטת כוחות העומאה בעולם, ובמאז הזה לא יחזרו הבהמות העומאות להיותם, לגדול כח העומאה השולט, ולא ימלטו כי אס בני ישראל החפשים להתדבק בו ויתבדק. ואם יבין כח העומאה שליט בעולם, אזי יבין באותה עת בני אדם יושבי חושך ולמות, אסורים ולבדים עיי' כוחות העומאה, ואין מידם מלי, עדי ירחם הש"ת עליהם להתירם ממאסרם. ולפי זה יבין פירוש הכתוב ה' מחיר אסורים על אסורי שאלו ומוות, והשואל לא קשה מדי דפוגנתם תלויה במאז ישראל צעת ביאת המשיח.

וע"פ פי כל האמור נבאר המשך דברי המדרש כי"ל מדד הקדש כל ההרים ולא מלא הר שחנן בו תורה אלא הר סיני. בהקדם דברי ק"ז זל"ה צתפלה למשה (תהלים ס"ח) לבאר מה שיוסד רבינו מאיר בקינות לח"ב, סיני העל כן צדק אלקים ומאס בגדולים להיות לאות ולמופת לדת כי תמנע ותחד

הספי"א גדול לסמות עינים ולהטעות אחריו את הצריזות.

ועל פי זה יתבאר לנו דברי המדרש תחומא כי"ל שפסח הקב"ה כל מין ומין והראה לו למשה, דהנה משרע"ה אצל וישיג מה שעתיד להיות עד סוף כל הדורות, וראה וידע שיש בין העמאים שעתידים לחזור לעברתן, ולדעת חד מ"ד עתידין כל העמאים לערה. ואף שדבר תלוי ועומד במצב הדור צעת ביאת המשיח, ועדיין לא נודע צבירי כי"ל יחי, אך מ"מ כיון שיש בחייה כזאת, ודאי ראה וישיג אותה משרע"ה. ולפי שנודעו לו בחייות אלו, לא היה די לו בחיירה בעלמא, כי נתקשה בהם, משום שיש בהם דברים שאין ניתן לגלותם בחיירה, כי מליצה לפומא לא גילה. עד שהולך הקב"ה להראות לו כל מין, כדי להודיעו שאף כי יתכן שיכיו עתידות לעתיד, מ"מ בצחייה זו שהעולם נמצא בו עדיין הם צעומאחם, ומה שיכיו לעתיד עדיין לא ניתן לגלות, ותלוי במצב הדור.

וא"ש מה שהקשינו כי"ל למדו משרע"ה הדורות הבאים אחריו להבחין בצרנים העמאים למיניהם, כי לא נתקשה למשה פשטות הדברים, אלא פנימיותן ויסתרים, ונמשך כך הולך הקב"ה להראותם לו, אבל פשטות הדברים הבין משה רבינו ע"ה היטב בלא ראות, וממנו למדו הלכה זו הדורות הבאים אחריו.

ועתה נשוב לבאר דברי הגמרא צ"מ (אות ו') דעל כן נאמר גבי שרצים המעלה אתכם מארץ מצרים משום דמאזיני למיכליהו. דהנה לכאורה צריך ביאור הא דקאמר בגמרא שהם מאזינים לאזניה, וזכרי חזינן כי אומות העולם ממלאים כריסים מהם, ויש אשר יעשו מהם מעדנים העולים על שלחן מלכים, וא"כ אינם מאזינים לאזניה. ונראה לפרש הכוונה עפ"י מה דתנן במתני' פ"ג דזרעים (ל"א ע"ב) קונים שאני ובהם לערלים מותר צערלי ישראל ואסור צמולי אומות העולם ואם אמר קונים שאני ובהם לערלים אסור צערלי ישראל ומותר צמולי אורש"ע שאין הערלה קרויה אלא על שם שנתן (ירמיה' ה' ע"ב) כי כל הגויים ערלים וגו'.

שהראה לו הקב"ה כל מין ומין. ותחלה נקדים הא דאיתא בגמרא (חולין ס"ז ע"ב) בתרגומא דאגמא דמטיקרא החיורא חכמים באזניה ואח"כ ראו שכיח דורסת ואסורא. וכבר ביארנו לעיל שיש לתמוה כי"ל אירעה עשות כזאת לחז"ל, וזכרי כל תלמודא היה צקבלה א"ת מפי א"ת, וצבול דכחמא וקדושתא השיגו כל סתום וועלם, ולא נבצר מהם כל מאומא, וא"כ יאלה מתחת ידם הוראה כזאת, לומר על עמא עטור חי. ואפ"ל עפ"י מ' כרח"י ז"ל צ"מ' החזיונות שפי"א הלך אל מכשף א' ושאל ממנו כמה דברים, ולא ה' המכשף יכול לענות אותו דבר. וא"ל המכשף כי סבת הדבר היא, שכל כוחו כבישוף הוא כמה שבוא משיבוע את כוחות העומאח לבא אליו, וכמה מגלים לו נעלמות, ובשעה שנכנס הרח"י זל"ה אליו פרחו ונעלמו ממנו כל כוחות העומאח, כי יראו לעמוד אתו עמו במחלואתו, לפי שאין בכוחם לסבול קדושתו הגדולה, ולפיכך אין דבר צפוי ובלשונו מלה להשיבו על שאלותיו ע"כ.

ובדרך זה יש לבאר עטם שהורו חז"ל בתחלה דתרגומא דאגמא עטורא היא, דהנה נתבאר לעיל שסימני העומאח בצהמות וצפופות העמאים הם ל"ד כוחות העומאח הגדולים השורים עליהם, ומולידים בהם טבע רע, ולכן לעתיד כאשר רוח העומאח יעבור מן הארץ, יחזרו להיותירן, כי ישתנו סימניהם לעוב. ובהם יתכן כי כאשר תכז"ל קצו ויחזיו אל התרגומא דאגמא, להבחין בה העטורה היא אם לא, פרחו ונעלמו ממנה כל כוחות העומאח שהיו שורים עליה, כי לא היה בכוחם לסבול גודל קדושת חז"ל. ובהצטעל משוף זה כוח העומאח, חדל מלהיות דורס, כי נשתנה מצו לעוב, ולפיכך החיורכו חז"ל כי עיניהם לנוכח הכיטו שאינו דורס. אכן אח"כ נסתבצ מן השמים שיתגלה להם שהוא דורס, כדי שלא יאלה חי' מכשול מתחת ידם. ואפשר עוד כי מלת ה' היתה זאת נסבה להטעותן בתחלה, שיאמרו עליו כי עטור הוא, כדי להראותם עד היכן הדברים מגיעים, וכמה גדול כח העומאח להטעות אחריו עד אין חקר, אשר אפילו במקום שצריה לעינים כי עטור הוא, מונחים כוחות העומאח בהסתר, ומה יקחו מוסר עד כמה כח

במאכלי האומות. וכדאיתא במד"ר פי תלוח עה"פ (ירמי' י"א) זית רענן יפה פרי תולר קרא ה' שמך וכו' מה ראה ירמיה למשול ישראל כזית כל המשקים אדם מערב בהם ואינו יודע איזה תחתון ואיזה עליון אבל השמן אפילו אתה מערבז בכל המשקין שבעולם הוא נתון למעלה מהם, כך ישראל בשעה שהם עושים רצונו של מקום נצבים למעלה מהעכו"ם שנאמר ונתןך ה' עליון על כל גווי הארץ (דברים כ"ח).

ורג"ל אני לפרש מאמר הכתוב (דברים ד) או הנסח אלקים לצא לקחת לו גוי מקרב גוי, ויליך בלשון הכתוב גוי מקרב גוי, שהרי בפשטות הכוונה על שלקח השי"ת את ישראל מבין המצריים ולמה נקט מקרב גוי. ונראה לומר דהנה תכלית יציאת מצרים הייתה לחזק את בני ישראל מצור שצוים, אשר היו אסורים בעומק עוממא מצרים, והיו מקושרים עם המצריים בפנימיות לבם ובמדותיהם, כדאי' במדרש רבה עה"כ ותמלא הארץ אותם. ולפי שהיו אחוזים בחבלי הבז ושבויים בעבודות העוממא, לא יכלו להתמממה יותר אפילו רגע אחד, וכמ"ש הארז"ל דאילו ח"ו היו מתמממבין אפילו רגע אחד, היו נופלים בשער הנו"ן ולא היו יכולים לנצח משם לעולם ח"ו. ועל כן בשעה שהוליד הקב"ה את ישראל ממצרים, הוליד ועקר מפנימיות לבבם את כוחות עוממא מצרים, כי זה היה עיקר תכלית היציאה, לפרש מהם כל שורש רע, שדבק בהם בגלות מצרים. וזה שאמר הכתוב לצא לקחת לו גוי, הכוונה על המצריים, "מקרב" גוי אלו ישראל, כלומר שעקר הקב"ה את עוממא מצרים שהיתה מדובקת בקרב לבבות בני ישראל, מחמת שסיו משועבדים צויהם ומקושרים בלבבם עמהם. וע"י כך נעשו מופרשים ומובדלים מן האומות, כמא"כ ואבדיל אחכם מן העמים להיות לי, דעל ידי שנעקרו שרשי העוממא מקרב לבבם נעשו מיוחדים לו יתצדק, ומובדלים מבין העמים, ולפיכך נכלל בין הד' לשונות של גאולה "ולקחת" אחכם לי לעם ובאמר"ל ד' לשונות של גאולה הם והולאתי והכלתי וגאלתי ולקחתי, כי עיקר תכלית הגאולה הייתה לטבוח את לבבות בני ישראל מעוממא מצרים, וליחדם אלו יתצדק, ולפיכך שייך גם וקחתתי אחכם לי לעם אל לשונות הגאולה,

(ופירש הר"ן שאין הערלה קרויה אלא על שם נכרים, דכולהו אפילו מולים מיקרו ערלים דכתיב כל הבוים ערלים חע"ג דאית בהו מולים) ר' אלעזר בן עזריה אומר מאוסה היא הערלה שנאמר בה רשעים שגא' כי כל גוי, ע"כ. הרי לנו מזה כי עיקר מאוסות הערלה היא לצד שהרשעים מכונים בה לגנאי, (וכנה בשמנה הגירסא שהרשעים נתגנו בה אלא שהרמז"ם והעור העתיקו השמנה בלשון עכו"ם נתגנו בה ולפי הגירסא בשמנה שכתוב בה רשעים אפשר שכללים בה גם רשעי ישראל שהמה בכלל הערלים ולא יזכר עליהם שם ישראל עוד) ומזה נשמע כי השמות והכינויים שנאמרו בהם אומות העולם, הרי הם מגוונים וממאוסים. ועל פי זה י"ל כי טעם דאמרזו בגמרא על השרצים דמאוסים למיכליהו היינו לפי שמכנו בהם אומות העולם, כדאיתא במד"ר הג"ל שזרזו שמות הדברים העוממא על אומות העולם, ומלבד מה שכתב הכלי יקר כי טעם האומות הוא כעצב הדברים העוממא שהם אובלים, וכוחות העוממא שדברים עוממא הללו נכנסים בקרבם, וישיבו להיות צער מצערם. נוסף לזה האומות קרויים על שמות העוממא, ומטעם זה אמרו בגמרא שהם ממאוסים לאכלם, כי שמות השרצים אשר בהם מכונים האומות, הוא הגורם למאוסותם, כדאי' בשמנה אשר מאוסות הערלה היא משום שהרשעים מכונים בה.

וע"י פי בחינה זו יתבאר מה דאיתא במדרש (אז) א זאת החיה אשר תאכלו אר"ל אם זכיתם תאכלו ואם לאו תאכלו למלכיות. והכוונה לפי שכוחות העוממא השרצים על בהמות עוממא, הם עלמם שרשי העוממא של אומות העולם, והמממאל באכילת דברים עוממא קונה בפנימיות נפשו את כוחות העוממא של אומות העולם, ושזו אין הפרש והבדל בינו לבינו, וכדאדל נינהו, וי"ש המדרש אם לא זכיתם תאכלו למלכיות, כי הרי הוא נכלל ומתערב ביניהם, ע"י שפשו מעוממא באכילת השקאים, ולא נודע כי בא אל קרבם. אמנם כאשר ישראל זוכים להתקדם ולשמור עליון ממאכלות אסורות, אזי המה מופרשים ומובדלים מכל האומות, וכל רואיהם יכירו עליהם כי ממקור קדוש מתנצחם, ונפשם לא מעוממא היא, ולא התגאלו

השי"ת יעזור שחכה לכתדצק כוחות הקדושה, ויכול להפריש עצמיו מכל כוחות העומאה, ולכיות דבוקין צנח העכרה, יאר ה' פניו אלינו ויהי חסד ה' חופף עלינו כל הימים, וזכר לזכ עכשו צימי הכפירה, שכם ימי העכרה, כמ"ש וספרה לה וגו' ואחר תעכר, ואיתא צוה"ק דכפירה סופרין כדי להגיע לעכרה ולהגיע לקבלת החורג צאמת, וצמכרה חכה לרחמי שמים וצ"י יתרומונו כמ"ש המעלה אחכם, וזכר להתרומם בכל מיני ישועות עוצות צרותניות וצבשמויות, ויתרומם קרן החורג וישראל צמכרה צהתגלות כבוד שמים עלינו צמכרה צימינו חמן.

*

זאת החיוב אשר תאכלנו וגו' צמדורס הכ"ד (איוצ י"ד) מי יתן עכור מעמא לא אחד, וי"ב.

ונראה דהכא יש לדקדק בלשון הכתוב זאת החיוב אשר תאכלנו, דמשמע דמורח איכא צאכילת צהמת וחיות עכורות, וקשה דלזינו חלל רשות. ואפ"ל עפ"י מה שפירש האר"י הקדוש מאה"כ (דברים ח') כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' וגו', ותוכן דבריו שאל יתשוב האדם כי עיקר חיות נפשו היא ממנו שאוכל מכל מאכל אשר יאכל ושותה מכל משקה אשר ישתה, והרשות צידו להלך אחרי שרירותו לבו, ולדרכה עיקר החיות היא צמח שהוא מוציא מן המאכל את הניילות הקדושות אשר צחורו, ומתקנס ומעלה אותם לשרשם. וזהו כי על כל מוצא פי ה', ר"ל שמוציא את הנה"ק העמומות צמחל ומקרבם אל השי"ת.

וע"ד זה פירש הצעש"ע הקדוש מאה"כ (תהלים קי"ז) רעבים גם למאים נפשם צהם חתעק, ר"ל צדחמת היה ציד הקצ"ה לצבור את העולם, צאופן שיכיו הצרוחים מתקיימים צלל מאכל ומשתה, חלל את הכל עשה יפה צעמו, כי יש צורך צאכילת צני אדם כדי להציא את הנה"ק מן המאכלים, חח יושג ע"י שיכוון חים הישרל"ץ צמח חכילתו שהוא כדי שיכיה צו חח לעבור לצו"ת. וזה ציורר הכתוב רעבים גם למאים,

כי מה צנע צהוליו חותם מארץ מנרים, צעור עומאת מנרים שורח עליהם, וברי חס כשאר האומות, ושרש אחד להם. וכל חלית הגאולה היתה ולקחתו חתכם לי לעם, שנעשו ישראל מיוחדים חליו יתצרך, ומובדלים מעומאת האומות, ע"י קצלת החורג.

ובעודה"ר רשעי ישראל אוכלי צשר החזיר והשקץ והעכבר, ברי חס מקבלים חל פנימויות חת עומאת האומות וכוחותיהם, ודבקה נפשם צהם וכו' לעם ח' וברי חס כמותם. וח"י צמד"ר (קבלת פ"ח כ"ח) רצנין חמרין לעת"ל הקצ"ה מוציא כרוח ומכריז כל מי שלא חלל צשר חזיר מימיו יצא ויעול שברו, והרצה מעכ"ם שלא חלל חזיר וכו' צאים ליעול שברו, צאותה שעה הקצ"ה מוציא כרוח פעם שניה ומכריז ואומר כל מי שלא חלל צשר נבלות וערפות שקצים ורמשים וכו' חס לא חלל משלו חלל משל חצירו (כלומר דאין צכל האומות שלא חלל שחם לא חלל משלו חלל משל חצירו). וצעור"ר חלל שחלבים צימיות וכפירה, ומתחללים צכל עמא, ברי יתדבקו צשרש האומות, והכנס גרועים מהם, לפי שמשורש ישראל מוצאם.

ועתה יוצנו היעצ דברי הגמרא ה"ל שאמר הכתוב חני ה' המעלה חתכם מארץ מנרים חלמלח לא העליתי חח צני ישראל ממנרים חלל צצביל דבר זה שאין מעמאין צשרצים דיי, ופריך ומי נפיש חגרייהו מרבית ליטית ומשקלות ומשני משום דמאדים למיכלייהו. דהנה מאיסותן של השרצים היא, משום שחם קרויים על שם האומות החוכלים חותם, וכוחות העומאה שורים עליהם, והאוכל מהם ברי הוא נדבק צעומאת האומות, וברי הוא כמותם, כי נפשו מתדבקה צשרש כוחות העומאה על ידי חכילתם. ושפיר שייך כך שאין ישראל מעמאים צשרצים ליטאת מנרים, כי חת היתה כל עיקר חלית היציאה ממנרים, לעקור מקרב ישראל חת גדול וזכמת מנרים הדבוקה צהם. וצכות שאין ישראל מעמאים צשרצים, ואינם מתדבקים צכוחות העומאה של האומות, ברי חס צמעלה גדולה, שלא נמאסו צכוחות העומאה של האומות, ועל כן חמר קרא "המעלה" חתכם מארץ מנרים צזאכרה חכילת שרצים, כי ע"י כך המה למעלה מכל האומות, ולא יתעצו ציניהם.

עמיד חזיר ליעבר, וז"ש התרגום והוא פשרה לא פשר, לשון עבר, לרמוז על כך שלעמיד יחזור להיתירו, ע"כ. ולפי דבריו יש להקשות מדוע נאמר בקרא לא יגר לשון עמיד, וברי עמיד הוא לחזור להיתירו.

אמנם יש לשוב הדבר בפשיטות שהרי מפורש בדבריו המפרשים ז"ל, וז"כ האב"ח הקדוש כאן, דהא דאמרו ז"ל עמיד חזיר לחזור להיתירו, היינו שישתכב עבדו לעז, ויוולד בו סימן טברה, שיכיה מעלה גרה. ולפי זה נמצא כי אותו החזיר שעמיד ליעבר, הריכו מין אחר לגמרי, ואינו זה המין העמא כלל, והוא דוגמת מ"ש הרמב"ם ז"ל בבלכות תשובה (פ"ב ה"ה) שבעל תשובה צריך לשנות שמו כלומר אני אחר ואינו אותו האיש שעשה אותן המעשים וכו'. וכמו כן ה"כ כיון שישתכב עבד החזיר לגמרי, וסימן העומאח שבו יתבאר לסימן טברה, אי"כ אין זה אותו המין כלל. וז"ש הכתוב והוא גרה לא יגר והוא דייקא, כלומר החזיר בעצמו ומכותו של עכשיו, הוא לא יגר אפילו לעמיד לבא, אלא שישתכב עבדו ויתבאר לעז, ולכן כתיב לא יגר בלשון עמיד, אלא שהתרגום פירש דברי הכתוב לפי הענין בלשון עבר, כיון שעכ"פ עמיד החזיר להיות מותר, ומ"מ לשון המקרא מדויק שפיר כדאמרן.

אז יאמר לפרש חומרו "והוא" גרה לא יגר, עפ"י מה שפירש הכלי יקר ז"ל (הוצא דבריו לעיל באור) מזה"כ ואת החזיר כי מפריס פרסה הוא וגו'. דמשמע מדקאמר כי מפריס פרסה הוא, דהא הוא טעם אל עומאחו. וקשה דאדרבה הפרסת פרסה זהו סימן טברה, ואיך יצדק לומר טעם לעומאח החזיר מפני סימן הטברה שבו. וצ"ח הכל"י ז"ל כי אכן מה שהחזיר מפריס פרסה, הוא טעם אל התגברות עומאחו, כי ללד שיש לו סימן טברה, צידו להטעות את הצביות, ופושט עלפיו לאמר ראו כי כשר אני, וזהו הריכו מוסיף עומאח על עומאחו. ומכאן נלמוד כי מדת הצבועים המראים עצמם כשרים, וצקצק ישימו ארצם, הרי הוא גריעה צהרבה ממדת הרשע הגמור, כי מה שהם מראים סימן טברה, מסייע להם להפיק זמנא, ולכטעות את הצביות, עכ"ל ז"ל.

ברי הוא נעשה כשאל מדוע צדק הקצ"ה את האדם באופן שיהיה רעב ונמא למאכל ולמשחה, ע"ז צא כמש"כ משום שפסח בזה חתפת, דפשיטות המאכל מנחם הניחוח הקדושות, ועל איש ישראל מוטל לגלות אותם ממאסרם, עכ"ל ז"ל.

אכן הנה גם ככל דבר עמא ישנם נח"ק המקיימות אותו ומחזיקות אותו, כי מבלעדיהם לא יוכל להתקיים אפילו רגע, ולכאורה אין יתקנו הנח"ק בהם, הלא אין תקנה באכילתם שהרי אסורים הם באכילה לפני ישראל, ומי יקרא להם דרור ממאסרם. ולדין לומר כי צעת שירחם ה' על עמו ישראל, ויקצן נדחיו מארבע כנפות הארץ ויכיה החיקון השלם, אז יותרו גם החיות העמאיות (כדאיתא במדרש חז"ל ונתבאר בדבריו לעיל באור), ותכיה תקומה אף לניחוח הקדושות שצקצק החיות העמאיות, וקורא להם דרור, ויחזרו אל מקומן ושרשן.

וזה יהיה ציחור הכתוב זאת החיה אשר תאכלו, כי צאמת מזה איכא באכילתו, שהרי הכרח הוא לתקן הניחוח הקדושות אשר צקצקם, וזהו קשיא ליה לצעל המדרש מי יתן טבור מעמא, כלומר מי יתקן את ניחוח הקדושה שמשורש הטברה מולאן, וכס כלואות צחוק מאכל עמא, ע"ז צא כמש"כ לא אחד, פירוש דא"ל שיהיה להם תקנה כי אם ע"י אחד, הוא הקצ"ה שירחם עליהם ויגאלנו מן הגלות, אזי יתקנו גם הנח"ק הקדושים בהם.

*

ואת החזיר כי מפריס פרסה הוא וגו' והוא גרה לא יגר. ויש לדיקוק דחיצת והוא יתירה לכאורה, דבגי לכתוב וגרה לא יגר.

וזה דהנה כתב צספ"ק עשרה מאמרות להרמ"ם ז"ל (הציח צילקוט ראובני פ' זו) לפרש דברי התרגום אונקלוס על הכתוב והוא גרה לא יגר, והוא פשרה לא פשר. וקשה שהוא מהפך הכתוב מעמיד לעבר, דבקרא כתיב לא יגר לשון עמיד, והוא מתרגם לא פשר לשון עבר. וצ"ח עפ"י אמרם ז"ל

ובזה נוכל להבחין כמה גדולה רעת האנשים האלה החטאים בנפשותם, המעטפים את הירוס הדת וכוחות הטומאה במעטה של דרך התורה והיראה, ופושעים טלפיים לאמר ראו כי כשר אני, וכל דרכי יכונו על פי התורה. והמה הגרועים ביותר, כי במרמה זו יפלו ברשתם רבים מן היראים. ואפשר לומר כי רמזה לנו תורה במה שהוסיפה תיבת "והוא" גרה לא יגר, לכל נטעה בראותנו אנשים המתחזקים ככשרים, ולעומת זאת נראים בהם גם מסימני כוחות הטומאה, ופן יעלה על לבנו לומר, כי המה פוסחים על שני הסעיפים, ואף כי יש בהם גם נלני כוחות הטומאה, מ"מ יש בהם גם טוב. ואת הטוב שבהם נקבל, ואת הרע לא נקבל. לזה אמר הכתוב בדברו מגדול עומתת החזיר, הרומח על מדת הצדעים, כי מפרים פרסה הוא וגו', "והוא" גרה לא יגר. וע"ז שכתב הכלי יקר ז"ל דהפרסת הפרסה של החזיר הריכו צנות טעם אל עומתו, ולכן נחזקו הכתוב באמרו "והוא" גרה לא יגר, שלא תעשה שהפרסת הפרסה שבו הוא מלך שיש בו נטיה לטוב, וא"כ יש בו גם קצת טוב, אין הדבר כן, אלא צין הפרסת הפרסה, וצין מה שאינו מעלה גרה ממקור א' מולאס, מגדול כוחות הטומאה הדבוקים בו, ואדרכה מה שראה בו סימן טהרה, הרי זה מוסף טומאה על טומאתו, כי בזה יצא להטעות את הבריות, ולהפילם לבאר שחת. וז"ש הכתוב כי מפרים פרסה הוא, "והוא" אותו כח עלמו שהוליד בקרבן תכונת מפרים פרסה, הוא המוליד בקרבן סימן הטומאה, וגרה לא יגר, וחדא מילתא יניחו, ואין ציניהם כל הכול.

*

כל הולך על גחון וגו' פירש"י ז"ל זה נחש ולשון גחון שחיה שהולך ושה ונופל על מעיו. ע"כ. וגדאס לי לתת טעם בדרך רמז לוי"ו רבתי דגחון, דהנה אמרו ז"ל (סנהדרין נ"ע ע"ב) תניא ר"ש בן מנסיא אומר חבל על שמה גדול שאחד מן העולם שאלמלא נתקלל נחש כל אחד ואחד מישראל היו מזדמנין לו שני נחשים טובים אחד משגרו לפון ואחד משגרו לדרום להביא לו סנדלצונים טובים ואנשים טובות ומרגליות ולא עוד אלא שמשפילין רעוה תחת אצלו ומוליא בה עפר

לגחון ולחורצתו. ע"כ. והנה כל מה שנתקלל הנחש הקדמוני על גחון חלק וגו' הוא בסבת כוחות הטומאה הגדולים השוריים עליו, שבהם הוא מסית בני אדם לעצירה. אמנם לעתיד לבא כאשר רוח הטומאה יעצור מן הארץ תהי' גם צחינת חיוקן לנחש, וישתנה לטוב כמבואר בדבר השלח"ק (מאמר בית ישראל וצית דוד ח"א דף ע"ז ע"ב) בסוד מאמר ר"ש בן מנסיא הנ"ל, שהעתיק שם דברי הר"א גאלאנטי ז"ל כי צעת קץ בגאולה לא יהיה ציטול הקליפות מכל וכל, אלא תהיה שאותו לא המר והקשה יעקרוו הקצי"ה מן העולם, וישאר הקצה הטוב והמתוק. והענין הוא שימחקו הקצי"ה החילוניים ממעוררות עד שיכנסו אל הקדושה פנימה וזהו סוד (ישעי' י"א) ושעשע יונק על חור פתן ועל מאורת לפעונו בגול ידו הדך וכו'. וזהו סוד (ישעי' כ"ה) בלע המות ללח, שלא אמר בלע מלאך המות אלא המות, המות תבולע וישחית מלאך קדוש, וכן סמאל יבטל ממנו צחינת ס"מ וישאר א"ל שהוא קדוש, כלומר חלקי ורוחני. וזהו סוד הנחשים שהיו נשאלים במערת הכדקים כאמרם (בבא מציעא דף פ"ד ע"ב) עכנא עכנא פתח פיה ויכנס בן אלה האב. שיהי"ר שלהם כבר נמחק ונעשה להם לשומר וכו'. עיי"ש שהאריך בזה.

דיוצא לנו מדבריו כי לעתיד יוסר מן הנחש החלק הרע וכוחות הטומאה ויתהפך לטוב, ועפ"י זה יש לומר רמז נכון בוי"ו רבתי דגחון, דהנה אמרו ז"ל (במדבר ה"א רש"י ז"ל צ"י בחקותי עה"פ וחרתי את בריתי ועקוב) בחמשה מקומות נכתב ועקוב מלא ואו ואליה חסר בחמשה מקומות יעקב נטל את משמו של אליהו ערבון שיצא ויבשר גאולה בניו. ע"כ. מלפניו למדים כי הוא"ו מרמז על זמן החיוקן השלם, ולכן מכיון שחיבת גחון מורה על קללת הנחש, כמו שדרשו ז"ל במא"כ על גחוןך חלק, כי קודם הגזירה ה"ו נחש מהלך בקומה זקופה ונתקלל בזה שנקלצו ידיו ורגליו, רמזה לנו תורה בוא"ו רבתי כי צעת שיגיע קץ אחרית הימים, וימלא אליהו ז"ל את שליחותו לבשר לישראל בשורות טובות ונחומים, אזי תחבטל גם קללת הנחש, ויוסרו ממנו כוחות הרע, ויתמחק ויתחלף אך טוב.

תוריע

כרי חלו שלו. איך יהודה כשות וחזיון אין צבס משום גול (פירש"י חזיון, שחת של תבואה חסיון ושערין בעדון ירק) באתר דקפדי יש צבס משום גול חמר רבינא ומתא מחסיה אחרת דקפדי הוא. ופירש"י ז"ל, מתא מחסיה, מקום צבמות הוא ונריבין למרעב עוב, ע"כ. והקשה המברש"א ז"ל בחדושי אגדות על דברי רש"י ז"ל שסיים ונריבין למרעב עוב וז"ל, לא כולל חלל למרעב, ומלת עוב הוא מיותר, ועוד הקשה שהיה ראוי שיעמיד רש"י ז"ל פירושו לעיל אמילחיה דר' יהודה, דקאמר באתר דקפדי יש צבס משום גול, ומדוע נער עד כהא, ותיקן המברש"א ז"ל דלפטר שנתכוון עפ"י ק"ש לסיים בדבר עוב, והכא כולל מס' בחיקין מד' אבות, וכמ"ס דריש המסכתא בזה דרש דמצע זה אדם שהוא רחם גם לחקי שנים מידו של עשיו, ומפרק מרובב עד סופה איירי בחקי אדם, וראה רש"י שלא סיים בזה מסכתא בדברי אגדה וכו', וכדי שלא יהא חסר לסיים מס' זו בדבר עוב, כי למרעב אוחיות אחרות רשע, ע"כ בוסף מלת עוב לסיים וכו', עד כאן דבריו ז"ל. ודברי המברש"א ז"ל נפלאו ממני, כי צ"מ דקפדין לסיים בדבר עוב, אין הקפידא לסיים בחיבת עוב, חלל לסיים במאמר שענינו בצעמה עובב, או אחי דבר עוב, והכא חיו חלל מוסף חיבת עוב בלבד, ואין זה מאמר שענין דבר עוב, וביח ראוי שיוסף רש"י ז"ל אחי מאמר שתכליתו דבר עוב, ולא סגי במוספת מלת עוב בלבד.

פתיחה לתלמידי הישיבה וסיום מסכת בבא קמא והתחלת לימוד מסכת בבא מציעא שנת ה'תשכ"ו לפ"ג

ידבר ה' אל משה לאמר דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וגו'. במד"ר ר"פ זו כ"ד (תהלים קל"ט) אחר וקדם לרתינו וכו' אם זכר אדם אומרים לו אחי קדמה לכל מעשה בראשית ואם לאו אומרים לו יתוש קדמן שלשול קדמן, ע"כ. הקשו המפרשים ממה נפשך אם האדם קדם ביצירה לכל מעשי בראשית, כיצד יאמרו לו יתוש קדמן בלא זכר, ואם הוא מאוחר לכולם, איך יאמרו לו אחי קדמה לכל מעשיו בזכר, והרי המציאות לא תשנה.

צ עוד יליד בלשון המדרש זכר אומרים לו אחי קדמה וכו' לא זכר אומרים לו יתוש קדמן. ולכאורה היה ראוי לומר זכר הוא קודם לכל מעשיו ואם לאו יתוש קדמן, ומדוע נקט אומרים לו, דמשמע שאחרים אומרים לו כן, אבל קושטא דמילתא לאו הכי היא, ולא יתכן לומר כן, דאטו ברשיעי עסקין שולטין את האדם במילי דכדי, ולימודו לשונם דבר שקר. ויותר יפלא שהרי מקרא הוא דורש דכתיב אחר וקדם לרתינו, ואם אין הדברים נכונים ואמתים כראי מואקים, כיצד ניתן לדורש הכתובים בדבר שאינו אמת.

ג רבינו בשלח מסכת צ"ק ח"ר מסכתא אכנים אין צבס משום גול (הפועלים המרדעים ומחלוקים את האכנים מותרים לקחת הפסולת לפניהם ואין צבס משום גול) מפסגי חילנות מפסגא פנים מקפיה היגי מנכשו זרעים ועודדי ויקוף צמן בצעמ"צ מקפיד עליהם יש צבס משום גול אין צעמ"צ מקפיד עליהם

ד במעם סמיכות מתני' דריש מס' צבא מליעא שנים אוחזין בעליות לסוף מסכת צ"ק כתבו החסופות דריש צ"מ (ד"ה שנים אוחזין) ז"ל, אידי דאידי דאידי צבא צבא (דף קי"ט ע"א) מחלוקת נסורת

נגר וצטע"צ דקתני צמעזד כרי אלו שלו וצכשיל כרי אלו של צבע"צ תנא הכי נמי דיני חלוקות וכו' ואריך בכל מסכת טעם למא נשנית אחר שלפניה כדוייק צריש צצועות מכדי תנא ממכות קסליק וכן צסועב, עכ"ל החוס', מצואר מח כי בכל מקום לריך לחפש ולמלוא טעם לקשר סיוס המסכת לתחלת המסכת שלאחריה. אמנם על הטעם עלמו שנתנו החוס' ז"ל לקשר מס' צ"ק וצ"מ יש להקשות קתא, שברי אין דמיון בין החלוקה דגגר וכוצע"צ לבין החלוקה דשנים אוחזין בעליה, שברי הגגר וכוצע"צ אינם חולקין, אלא שגגר נועל מה שהאז מוליא צמעזד, וכוצע"צ נועל פסולת הנופל מן הכשיל, דך שיערו חכמים שעל פסולת המעזד אין צע"צ מקפיד, ואין זה דומה לשנים אוחזין בעליה, שחולקין חלק כחלק ממחמת ששניהם מוחזקין צו.

ובשמיטה מקובצת צפתיחה למס' צ"מ הקשה על דברי החוספות שכתבו לתח טעם לשייכות שנים אוחזין לסוף מס' צ"ק ח"ל, דלא נראה שזריך טעם על זה וכו', דל"ד לשצועות וסועב, דהסם לא שייכי כלל להדדי, דמה עיני צצועות אלל מכות וסועב למיז, אלל הכא תנא צדיני ממונות עסיק, צחר דסליק מדיני גזילות פחה ותנא דיני מליאות, ואין לריך לתח טעם. אמנם כתב השעמ"ק דמשום מלתא אחרייתי לריך לתח טעם למא דפתח צשנים אוחזין, דיש להקשות דכיון שהיה רואה לשנות דיני מליאה צדין הי' שלמדנו תחלה שיש מליאות שהאדם זוכה צהן והוא פרק אלו מליאות, ואח"כ ישנה דיני הטענות הנופלות צהן, וכ"נ משיטת הרמב"ן שזהו ענין השאלה צכאן. וכן הקשה הר"ן ז"ל שהיה לתנא לשנות תחלה פ' אלו מליאות, ללמדנו שהמליאה של מולאה, ועכשיו שלא למדנו שזכה מולא צשום מליאה היאך הוא שונה מחלוקתם של מוליא מליאה, ועיי"ש מה שחירן הר"ן ז"ל דמשום דתנא סליק מצ"ק ותנן צפ' הנוזל ישצע תנא נמי לתנאי' דשנים אוחזין דלף כס נצצעים ונועלים. אמנם גם חירון זה מספיק צקושי, לעשות צבור וקישור צין סוף מס' צ"ק לתחלת צ"מ. ולפענ"ד עוד לאלוקי מלין לחצר סיוס מס' צ"ק לתחלת מס' צ"מ.

ונראה לצאר הענין צהקדם מה שצקשה המכריס שיף ז"ל (צדרוש לסיוס מס' צנא קמא וכתחלת לימוד מס' כתובות) על הא דליאת צגנ' דמתא מחסיא אחרא דקפדי הוא, וברי אמרין צבוריות (דף י"ב ע"א) אמר לבו רצ משרשיא לצריה וכו' חיבו אקילקלי דמתא מחסיא ולא חיבו אפדני דפומצדיתא ופירש"י דמתא מחסיא הוא תלמידי חכמים ראוים להוראה ותרבות יפא היכ צהס אלל צפומצדיתא לא הוא תרבות מעליא כל כך וקאמר ליה מועצ ליה לדור צאשפא צמתא מחסיא מלדור צאפדנא צפומצדיתא. ע"כ. כרי מח מעלת הכיר מתא מחסיא וא"כ כינל היכ להס מנאב רע הוא להקפיד על צצר שאין רוצ העולם מקפידין עליו, זה תוכן. קושית המכריס שיף ז"ל. וכה צספר עיין יעקב צבוריות שס הקשה דמצדרי רש"י נראה כי מתא מחסיא היחא יחירה על פומצדיתא משום שבי יושציה תלמידי חכמים, וצאמת צסופ"ק דסנאדרין (י"ז ע"ב) קחשיב הרה צמוראים שבי צפומצדיתא, וקחשיב שס דיניי דפומצדיתא וסבי דפומצדיתא וחרופי דפומצדיתא ואמוראי דפומצדיתא, גם צסנאדרין (ל"ב ע"ב ד"ה לגולה) פירש"י שפיקר ישיבת צכל היכ צפומצדיתא, ונדחק שס צעיון יעקב לתרן קושית זו, דאפשר כוונת הש"ס ע"ד דליאת צספ"צ צצרכות (דף י"ז ע"ב) אמר ר' אשי הלין צני מתא מחסיא אצירי לצ מינכו דקא חזו יקרא דאורייתא תרי זימני צשחא וכו' (פירש"י ז"ל שבי נאספין שס ישראל צאדר לשמוע צהלכות הפסח מדרש דר' אשי וצאלול לשמוע צהלכות החג) וכתבו החוס' שס ח"ל ושמת ניסא אחריחיש לבו ורליתי צספר העתים שחיצר כרצ רבי יכודס צר צרילי ששמע שביה עמוד של אש יורד מן השמים עליסם צכלה דאלול וצכלה דאדר, עכ"ד הכ"י ז"ל.

ולפענ"ד נראה דלא קשה כלל דהכא רש"י ז"ל כתב צמחק לשוני דצפומצדיתא לא הוא תרבות מעליא כ"כ, משמע דגם צפומצדיתא היחא תרבות, אלא שלא הגיעה תרבותם לתועלת התרבות היפא צצמתא מחסיא, ואף שצפומצדיתא היכ עיקר הישיבה ורצו שס דרייטס והתלמידי חכמים, מ"מ צכללות הכיר לא היחא תרבות יפא כל כך, וכמו שכתבו החוס'

וביותר יש לתמוה על מאמר חז"ל שהביא
המהרש"א ז"ל בגמ' חולין שם חז"ל וכדרך שאמר
תלמידי חכמים מדקדקים על פחות משב פרוטה (וכן
הביא המהרש"א ז"ל. מאמר זה צבא צבא ט"ז ע"ב
על מה שאמרו שם איוב ותרן צממו היה ע"ש ואם
כי מקור מאמר זה לא ידעתי ולא שזפתו עיני מי
כיון שרבינו המהרש"א ז"ל מזכירו ודאי הוא מאמר
חז"ל בזה (מקומן) וזו קשה מכלול שיהי' טבעם של
הח"ח דומה לטבע צני נח המקפידין על פחות משב
פרוטה, כלומר ז"ל (בע"ז ע"א ע"ב וכו"ל צממתי
פ"ט מה' מלכתי הי"ע) זן נח נכרג על פחות מש"פ
דלגגיכיו ממנוא הוא, שהם מקפידים על פחות מש"פ
משאי"ב ישראל, וכיון יתכן לומר כן על הח"ח, שיהיו
קפדין צממום כדני נח שאינם ותרניו אף על פחות
משב פרוטה, הלא כמו זר נחש הוא לומר כן.

ונראה לבאר הענין עפ"י דברי ק"ז זל"ה צממתי
משב פרוטה נח ע"כ ומוראשם וחסדס יחי' על
כל חית הארץ וגו' לפרש הכתוב (משלי א' י"ז) כי חס
מזרח הרשת צמיו כל צעלי כק והם לדמס יארוצו
יפנו לנפשותם וגו', ודרשו חז"ל ממקרא זה חז"ל
(בסוטה ל"ח) ואמר ריב"ל מנין שאפילו עופות מכירים
צמיו עין שא' כי חס מזרח הרשת צמיו כל צעלי
כק. ופירש"י ז"ל לעיל מנייה מיירי צמיו עין נארכב
לדס וגו' וכך דרכם של יידיים לזרות חטום ושפורים
צממם כדי שיצאו העופות לאכול ואלו לרי עין
מאכדין מזונות שזורים צממם צמיו כל צעל כק
שאף הן מכירין צבן ואין נהינם ממזונותיהם, עכ"ל.
ויש לתמוה על כך הרבה מי נתן לשביו צינה ולשא
מיני עופות להכיר צמיו עין, ולדעת כי פורש הרשת
היא כלי, ואין זה אלא דברי נביאות, ואח"כ דרך
יגיע רוח ה' לצבא כל מיני עופות, וכי הם צממרגה
גדולה מצני אדם שהם כולם נביאים, וכהא דפריך
בגמ' (פסחים ט' ע"א) וכי חולדה נביאה היא.

וביאר ק"ז זל"ה הענין באורך עפ"י הנוגע מפי
חכמי אמת דיש נפשות מתחללים צממתי שאינם
מדברים, ואיחא בספרי חכמי אמת כי אף שגממ
המנוגלל

הי"ל צממתי מחסיו עיניהם חזו נסים נגלים וגדול
היה כבוד התורה, ומשום שהתברר היה יפה יותר
צממתי מחסיו, מועב לדור זה אף על האשפה, מאשר
לשבת בטירת ארמון צפומדינתא.

ועתה נחזור לענין ראשון היה קושית המהר"ם שיק
ז"ל, דמאחר שהיה צממתי מחסיו תרבות יפה,
כיצד היו לרי עין וקפדינים צממום עד כדי כך,
שיקפידו על דבר שהעולם מוותרים עליו. וכנס מתוכן
דברי המהר"ם שיק ז"ל בהמשך הדרוש נראה כי עטם
הקפידה של בני מתא מחסיו היה ע"ד שאמרו ז"ל
(חולין ז"א ע"א) עכ"פ (בראשית ל"ב) ויותר יעקב
לכדו אי"ר אלעזר שנשתייר על פכים קטנים מכאן
ללדיקים שחצב עליהם ממונם יותר מנופס וכו"ל למה
לפי שאין פושטין ידיהם בגזל. ובעבור כך הקפידו
אנשי מתא מחסיו כ"כ צממום, כי בעבור לדיקתם
היה ממונם חצב עליהם מנופס (אלו חוכן דברי
המהר"ם שיק ז"ל אס כי לשונו דחוק קטן כדרכו
בכל מקום וז"ע להבין כוונתו על דוריה).

אמנם גוף המאמר הזה שהביא המהר"ם שיק ז"ל
לתרן קושיתו קשה להולמו, דכי צביל שאין
פושטין ידיהם בגזל יתחייב שיהי' הממון חצב עליהם
כ"כ, ואין זה מדרך עובדי הש"י שיהיו מחצבים
עניני העוה"ז, ומה גם צממיות עלומה כל כך יותר
מעלם ובשרם. ועוד קשה שהרי הרמב"ם ז"ל (בפ"ב
מהלכות סנהדרין כ"ז) הביאו גם העור צממ"מ הלכות
זיניס סי' ז') אחר שמונה והולך המעלות הממיוניות
בסנהדרין כתב חז"ל בית דין של ג' אשפ"י שאין
מדקדיקין צבן צבל אלו הדברים לריק שיהא צבל אחד
מכן שצב דברים ואלו הן חממה וענוה ויאה ושנאה
ממון וכו'. וכל אלו הדברים מפורשים בתורה וכו'
שנאי צב אף ממון שלהם אינן נכבלין עליו ולא
רודפיין לקצץ הממון שכל מי שכוח נכבל לכוון חסר
יצאנו וכו', ע"כ. הרי מזה כמה גרועה היא מדה
אכבת הממון אף צממון שלהם, וכיצד מאחא אכבת
זו מקום לשכון אלא לדיקים צממה גדושה כזו. וראיתי
גם אחד מהמפרשים שחמה חממה זו ותיוריו דחוק
(ע' צמיון יעקב שם וע' צממתי לעיל פ' ויאה
דף ז"א ע"ב).

אלא מכנים אורחים צביתו וכדומה, עדיין יש לעוף הנופל לידיו קאת פתח חקור, אולי יאטילא לאורח עני או לדיק ויהי לו תיקון, כי איתו חסוד לנבל העוף בידים. אמנם אם הרשע כמו גם לר עין ואינו נותן לאחרים, אזי העוף בורה ממנו בכל עתו, כי אם הרשע הוא יאכלנו וודאי הוא כי הנפש אשר מגולגל בחוכו לוח נחמני ב' ידיו לא אוכל קום, כי אם על נפשו לא חס אלף פגמה וקלקלה, איך יתקנו על ידו נפשות אחרים. וזו שאמרו ז"ל אף עופות מכירים בצרי עין, ביינו עופות הללו שיש בהם נשמות מגולגלות בורחים מרשעים שבהם לרי עין, בכל יכולתם, עבד"ק ק"י זלכ"ה ועיי"ש שחאריך בטעם דבריו, וביאר בזה כמה מאמרים.

ובעין צביתו זו מאלו גם בדברי הכה"ק (צ"ר פ"ס) על הא דליתא בגמ' דחמורו של ר' פנחס בן יאיר לא רחב לנכול תבואה של דמאי (חולין ז' ע"ב) וכן בחמורו של ר' חנינא בן דוסא (ע"י שנת ק"צ ע"ב ולא בחמורו של ר' פנחס בן יאיר וחמורו של רחב"ד ועי' פירש"י שם ועי' חגיית כ"ד ע"ב ובאבות דר"י ספ"ח ועי' ירושלמי פ"א דמס' דמאי ה"ב ובפ"ה דשקלים ה"א) ובקשה הכותב צעין יעקב וזי האי חמרא נביא הוי, ידיע שתבואה זו דמאי היא, וביאר בה"ק ע"י דברי חכמי האמת שהי' בחמור זה גלגול נפש אדם (כ"ב צ"ח פ"י ועי' ילקוט ראובני פ' בלק מה שבי' צענין זה) ולפיכך הביע אותו חמור למדרגת ידיעה זו, וימתי חלו חז"ל הפעולה ההיא בעבור היותה בהמתן של לדיקים, כי עבור היות אלוהים לדיק מתגלגל בה נפש לדיק, ובה אפ"ל טעם שהולכו גמלו של אלעזר ללאת זמנוין לכל ירשו בשדות אחרים, ובקשה במד"ר שם (צ"ר) וזי לא היו גמלו של אלעזר דומים לחמורו של רפשי, וכן כתב הרמב"ן ז"ל צ"י חיי כי לא יתכן שחב' החסידות של רפשי גדול יותר מצביתו של אלעזר. וכאם שחמורו של רפשי אינו לריק להשתמר מן הדברים האסורים, כך גמלו של אלעזר אין לחמם, כי לא יאונה לדיק כל און, ועפ"י דברי הכה"ק מבואר, דשאי חמרי דר' פנחס בן יאיר שהי' מגולגל בו נפש אדם, על כן הביע למדרגה זו

מה היא בזה בגלגול, ובגוף מי היתה בגלגול הקודם, אבל ההשמה המגולגלת בצעלי חיים שאינם מדברים יודעת וזוכרת משל מי היא, ואת אשר עושה ואת אשר נגזר עליה, ונתן טעם לדבר כי צבית נשמת האדם בגוף הצעיר שאינם מדברים לא תתחבר עמו בכל מכל כל, ואינה מתעצבת בכוחותיו, ואינה כמו גוף בגוף, אלא כענם נפרד וכשל נבדל עומדת בעלמותה, רק היא נחוצה במאמר לפי העונש הקצוב לה, לכן זוכרת צימי עניו ומרודים כל מחמדים אשר הוה לה מימי קדם, ואת אשר עשה ואשר נגזר עליה, משא"כ כשתתגלגל בגוף האדם יש לה הכחות ע"ש עם גופו וכוחותיו, להיות גוף האדם והנפש אחד, וכן זוגה הוא, ע"כ היא מתמזגת ומתבלבלת בכוחות הגוף, ולא חזק כל אשר עבר עליה, ומאין בזה לטון בגוף זה. ועיי"ש שנתן עוד טעם לדבר זה.

ורנה הגאון צעל תצ"ש בספרו צבור שור עמ"ס צ"ק (צ"ב ע"ב) כי לפרש מאמר ספר בן סירה כל עוף למינו יטכון וצני אדם לדומה לו, שהוא עפ"י מה שאמרו ז"ל (בסנהדרין ק"ה ע"ב) וישלח את היונה מחאו וגו' איך ירמיו מכאן שדירחם של עופות טבורים אלא לדיקים. והענין עפ"י המבואר בכתבי האר"י זוק"ל כי נשמות הרשעים מגולגלות בעופות עמאים, ויש אשר גם נשמות הלדיקים לריכות איזר חיקון לפי מעשיהם, ומתגלגלים בעופות טבורים, וע"י ששחטים שחיטה כשרה צברכה, ומכסים דמם צברכה זהו חיקונים. ולפיכך מה שאמרו בעופות טבורים שדירחם אלא לדיקים, היינו צענו צענו ששמות הלדיקים מגולגלות באותן עופות, ולכן מתקרבין אל הלדיקים, כי הוא מינם, וגם חפון יחפון להשחט ע"י הלדיק צברכות, כדי שיהי' לו תיקון, כי ירא לנפשו פן יבא לידו רשע ויבא אותו ויבטל התיקון. והיינו דקאמר כל עוף למינו יטכון, וקאמר ליה דברי חזינו עופות טבורים שאינם שוכנים למינם, רק מתכוון לטון עם הלדיקים, על כך בזה כמשיב וכן אדם בדומה לו, פ"י הכן אדם המגולגל צעוף זה הוא המתקרב לדיק הדומה לו.

ועפ"י זה מבואר טעם שהעופות מכירים בצרי עין ובורחים מהם, כי הנה אם הרשע אינו לר עין,

הקונט חפץ בדבר יותר מאלו, ודאי יש בזהו דבר כח הרוחני השייך לנפש, לכן יבי' מותר ליקח ממנו יותר משוויו, ואין צו אונאח לפי מעלת כח הרוחני שבו הנלך לקנות אותו, על כן הולך הכי' לבורות כי אין המו"מ כ"א לפי גשמייות הדבר. וחו' שאמר חורב ובי' תמכרו ממכר "לעמיתך" כלומר כגס שאלו ממכר שייך לעמיתך מאד רוחניותו, או קנה מיד עמיתך אל חונו, כלומר לפי שהמכיר והקניא הוא בדבר הנקנה מיד ליד דהיינו גשמייותו, שיש ערך לדמי שויו, על כן אל חונו, עכ"ל ק"א זל"ה.

וכבר היו אמריו לבאר דרך זו מאכ"כ צפרח בשלה ויפך לבד פרעה ועבדיו אל העם ויאמרו מה זאת עשית לנו שלחנו את ישראל מעבדנו. וכתב האכ"כ הקדוש כי הדברים תמוכים, דמשמע שנתחרטו על הדבר אשר עשו, וקשה האם לראות עשו כן, וכלא הכוונת מכות גדולות וחלומות, עד שכמעט ספו חונו, וצ"כ שלחם, ואיך יפך לבד בדבר שבו אנוסים עליו. ועוד יש לדקדק בשלש הכתוב מה זאת עשית וגו', דמשמע שלא על עמם השליחין היו מתאוננים ומתחרטים, אלא על חונו עשייה שגרמה לשליחין, ולא נודע אל מה נכתבו זה. ורש"י ז"ל פירש ויפך וגו', נהפך ממה שהיה וכו' שהרי לשעבר היו אומרים עד מתי יביה זה לנו למוקש ועכשיו נהפכו לרודף אחריהם בשביל ממונם שהשליחם, ע"כ. ולכאורה קשה דקרא ליה רמ' ורמיא כלשהיה שחרטם היתה צבור הממון שהשליחם, אלא בהדיא אמר קרא שבו מתאוננים על ששלחם לחירות מעבדותם, וכ"ל נתן רש"י ז"ל עמם אחר להפיק לבד פרעה ועבדיו מן המצור נכתב.

וירבא בהקדם הא דליחא במכילתא פרשת בא עכ"פ ובי' נתן את חן הכסם צעני מרבים רח"ל רוח הקדש שרחם עליהם וביה אומר לי השליחין כדך המונח במקום פלוני והלא מוציא ונתן לי ואין חן אלא רחיק וכו'. ויש להבין מפני מה היה לורך שישתמשו ישראל ברחיק כדי לגלות מקום הכלים של המרבים, והלא בלאו הכי כבר נודע להם מקומם, כמו שפירש"י ז"ל (והוא במדרש ויקום פי' בא) דבשלח

ועוד כתב ק"א זל"ה ציטתה משם בעין צנינה זו עכ"כ ויקח מן הבא בידו מנחה לעשויו אחיו, כי הנה בכל הדברים יש נילוי הקדוש ותקומה יש להם כאשר הם צדיקים, ומאז הם צדקו שבו דומם נאמר באצבעם ויקס שדה עפרון וגו' ופירש"י ז"ל קימה היתה לו, עכ"כ צעני חיים שריכים חיקון, וא"כ יש לחמוח ביד שלח יעקב אבי' לעשו מנחה מערדי אלו, וכרי מפלג גדולה היתה ללאן בלאתם מיד יעקב ליד הרשע עשיו ויודע לדיק נפש בהמתו וצפרע צעני שמומים לחיקון. אך החרון לא כמו שצנינו במדרש (נחמומא פרשת מטעי סימן ח') אלא אליכו לצנינו בצעל צהרו שני פרים תאומים וכו' אחד לשם ואחד לצעל ופרו של אליכו הנה נמשך אחרינו והולך ואלו הכר שפלה לשם הצעל נתקבלו כל נילוי בצעל ולא יכלו להוציאו רגלו מן הארץ וכו' אלא אליכו כשם ששמו של הקצ"כ מתקדש על ידי זה שצנינו כך מתקדש על ידי, ע"כ. וכמו כן בכל ע"י האלן ששלח יעקב נעשה מזה רבה להליל נפשות הקדושים, וצ"כ הנה חיקונו של האלן, עי"ש בדבריו.

דיוצא מכל זה כי בכל דבר מונחים נילויים הקדושה הנריכים חיקון, והם חפלים ומשתוקקים לבא ליד לדיק כדי שיתקנו. וע"ד זה פירש ק"א זל"ה ציטת לב פרשת צהר ובי' תמכרו ממכר לעמיתך וגו' אל חונו איש את אחיו, ותו"ד כי תכלית האדם לצר נילויק שצחן כל דבר השייכים לשרש נשמתו, וכמו כן צענינו מו"מ כל אחד עוסק במסחר הצנינו לו, ועמם הדבר כי יש בזהו דבר נכ"ס של נפש, ולכן יחפון צו, כי בהתעסקו צו כדת של חורב להשמר מהאצרות שאלו צו, אז יעלה הכי"ס שבו לשרש. והנה המכיר והקניא הוא לפי ערך הדבר הגשמי, משא"כ הדבר הרוחני זה אין ערך אלו למי שהוא משרש נפשו, וכמו שפי' ק"א זל"ה ציטתה משם פי' חיי בכסף מלא יתנוה לי בתוככם, ודאי בתוככם הוא שפת יתר, אבל בעיני כי לא ילא דבר שקר מאצרכם ואיך יאמר בכסף מלא, הלא כל הון לא יסור זה לפי מה שידע אצרכם יקר ערכה, לפי מעלת המקום הזה, לכן אמר בתוככם, כלומר בדמי שיהי כפי מה שהיה בתוככם לעין הגשמי, ע"כ. ולפי זה ה"א כי בא

מקום, אלא שביד מנענע על שלא שאצו עדיין את כל ניוולות הקדושה ממזרים, ויהיו לריבים לשב שנית למזרים כדי לקנות את הנחש"ק הנשארם. ולפיכך הזכירם על כך שיעלו את כל התפלים השייכים לשרשי נשמותיהם, ויתבררו כל הנחש"ק ממזרים, ותשאר כמזלה אשר אין צד דגים, ולא יוצרכו לשב בדרך הזה עוד, אלא גאולה עולם תהיה להם.

ועפ"י האמור נשכיל בעטם הדבר שהוצרכו להשפעת רוח הקדש בעבור שאלת כליותם של מזרים, ולא הובו כפי צרכם שראו את הכלים צבית המזרים בשלש ימי אפילה, דעדיין לא ידעו איזה חפץ שייך לשרש נשמותם, וכן יכול אחד את הכלי שייך לשרש נשמת חצירו, על כן נתן ב' צבית רוח הקדש, כדי שיבחין כל אחד איזה חפץ שייך לשרש נשמתו.

ובזה נבוא לציאור דברי רש"י ז"ל, כי הנה חרעומי מזרים ותחמיה היו צקאים בנחות העומאה, וידעו והבינו כי גאולתם של ישראל מידם חלויה בצירור כל הנחש"ק הפזורות שם, ובעדיו זאת לא תהיה יליחתם מוחלטת, כי יהיו מוכרחין לשב למזרים שנית, ללקט הנחש"ק שנשארו עדיין בין הקליפות. ולאחרי צדאות פרעה ועבדיו כי צרה העם, ואין צדעתם לשב למזרים, הבינו כי המה בעצמם גרמו לכך, שתהיה יליחתם של ישראל מוחלטת, ולא יוסיפו לשב למזרים עוד, צמה שהשאלו להם את ממנום, שבו עמונות הנחש"ק הצריכות חיקון, ועל כן התעלבו אל לבם, ונחמו על אשר לא עשו עשו, בהשאלם לישראל את חפציהם מריון לבם, צלי שום אונם והכרתם, וכפירש"י ז"ל דאף מה שלא היו שואלים מהם היו נותנים להם אתה אומר אחד עול שנים ולך. וזכו שאמרו מה זאת עשית, כי היו מתחמיהם על עצמם על שהשאלו להם כלי כסף וכלי זהב וכו' מריונם העוב, וצדו גרמו כי "שלתנו" את ישראל מעבדנו, כלומר שילוחין גמורים שלא יוסיפו לחזור למזרים עוד, ועי"ד שדרשו ז"ל (יצמות קי"ג ע"ב) נשתעית לא יולית ותנא דבי ר' ישמעאל ושלח מצינו מי שמשלח ואינה חוזרת יתבה זו שמשלח וחוזרת. ואחי כרי דשילוחין משמעו שילוח גמור בלא חזרה. ואחי שפיר שלא תתחרעו על עטם הדבר שנלחום, שהרי

ימי אפילה היו ישראל נכנסין לצביתן של המזרים ורואין כל מה שיש להם ובשעה שאמר להם הקב"ה ושאלה אתה משכנתה היו ישראל נכנסין אלם ואומרים להם שהשאלנו אותה בכלי שיש לך וכו' אומר אין לי ואומר לו יודע אני שיש לך וכו' ראיתי אותה צידך וכו' משאלו אותה בכלי ומהיכן היו ישראל יודעין אלא מאותם ימי החשך. כרי שצדו היה ידוע להם מקום מעמונם של הכלים מאז ימי החשך, ומה צורך היה שתנו עליהם הרוח בעבור זה.

ונראה דהנה ידוע מ"ש הארז"ל (שער המלות פ') ראה צמלות זכית יולת מזרים) החילוק שבין גלות מזרים לשאר הגלות צב ומוי וכו', שבמזרים נתבררו כל הנשמות כמאמר הכבוד ויגלו את מזרים, לכן לא היה צורך שיהיו שם מישראל עוד, אלא בשאר הגאולות לא נגאלו לגמרי, ושארם שם נשמות שלא נתבררו לגמרי וכו'. ועוד מבואר בדברי הארז"ל צמה שאמר הקב"ה לאש"ה ואחרי כן ילאו צרכם גדול, הוצעו לישראל להולית עמיהם את כל ניוולות הקדושה ממזרים, כי הניוולות הקדושות הם רכושם הגדול של ישראל. ולכאורה צ"ב דאין מקרא יולא מידי פשוט, דקאי על ממנום של מזרים, כמבואר בכתוב שזכה הקב"ה שישאלו ממזרים כלי כסף וכלי זהב וכו', וכילד אפ"ל דרכו גדול הם הנחש"ק. אמנם עפ"י האמור יובן שפיר, דהא צדא חליון, כי צדאותם הרכוש ששאלו ישראל מאת המזרים היו עמונות ניוולות הקדושה שהוצרכו לחיקון, ולפיכך בעבור שלקחו ישראל מהם את כל הרכוש שבו היו מונחים הנחש"ק, לא הוצרכו לשב למזרים לעולם, כי שוב לא נותרו צמזרים נחש"ק הצריכות חיקון.

וזהו ציאור אומרם ז"ל בצרכות (דף ט' ע"א) דבר נח צאזי העם וגו' (שמות י"א) אמרי דבי רבי ינאי אין נח אלא לשון צקשה א"ל הקב"ה למשה צקשה ממך לך ואמור להם לישראל צקשה מכם שאלו ממזרים כלי כסף וכלי זהב שלא יאמר אותו לדיק ועבדום וענו אותם קיים צדם ואחרי כן ילאו צרכו גדול לא קיים צדם וכו', ע"כ. וצ"כ לומר שאין הכוונה דאילו לא היו ישראל יולאים צרכו גדול היה אצרהם אציו ע"כ מתרעם על מדותיו של

מצדד כדי לא נתקן הניצח"ק, ודרי הוא בגזל, וכמ"ש
צישמח משה הי"ל עה"פ (משלי א) כן ארחוק כל
צווע צלע את נפש צעליו יקח, ובזה הריכו גזל את
כנסת ישראל, כי על ידי שאין תיקון לניצח"ק,
הגלות מתאריך.

ובדברינו אלה נחם וגם שקטת התמיכה על אמרם
ז"ל לדיקים חביב עליהם ממונם יותר מגופם.
כי באמת הדיקים הם שונאי צלע, והיינו דחסם ממון
שנאו אללם ובזו יבזו לו, וכ"ש ממון השייך לאיש אתר
אינם גוועים, שאין פושעים ידיהם בגזל. אכן הממון
השייך לשרש נשמתם, שמונחים בו ניצח"ק שעליהם
מוטל לתקן, אותו ממון חביב צעייניהם עד מאד, ולא
על כח הגשמי שבאותו ממון כוונתם ודעתם, אלא
על פנימיות הממון ונילוותו הקדושה שבו. ולפיכך הם
מקפידים אף על פחות משוב פרוטה, כי ודאי אם
היתה אהבתם תלויה בגשמיית הממון, לא היתה
קפידה על פחות משי"פ, אבל כיון שהם מתשיבים את
הממון מחמת חלק הפנימיות שבו, על כן הוא חביב
להם יותר מגופם, אף שאלל אחרים המציעים עליו
צעין הגשמי לא נחשב הוא לכלום, כי מה ערך יש
לפחות משוב פרוטה, אמנם הם יודעים ומכירים
צפנימיות הממון, ונפשם חיוותה לתקן הניצח"ק
המונחת בו, על כן מעלייתה היא לגבייהו מה שהם
מקפידים עליו.

ובזה מובן שפיר מה שנתן בגמרא טעם לזכר לפי
שאין פושעים ידיהם בגזל, ולכאורח מה שזה הוא
זה לזדיק, הלא כל אדם ישר הולך לא יפסוע ידו בגזל,
אמנם הבוזה היא שהם אינם פושעים ידיהם בגזל
הנילוותו הקדושה המונחת בממון ומשתוקקין
ומתפנין לתיקונם, ולכן חביב הממון עליהם עד לאחת,
למען לא ישלחו הדיקים צעולתם ידיהם לבית הממון
לאחרים, דלא לא יצאו הגשמות על תיקונם, ופעליהו
דיוהו רמיא החובב להעלותם למקורם ושורשם, עדי
יבואו אל מקום מנוחתם.

ובזה יתבאר לנו מה דאיתא בגמרא מתא מחסיה
אתר תתקפדי הוא ופירש"י מקום בהמות הוא

אנוסים היו, כי הפליח ב' את מכותם הפלח ופלא,
עד שהיו מוכרחים לשלחם, אלא שהיו מתאוננים
ומתעשרים על מה שהשאלום כליהם בחפץ לבם,
ובזה גרמו שיהיו השלוחין גמורים, ולא יחזרו עוד
לעבדם. והשתא דברי רש"י ז"ל דפירש שחפץ לבם
צעבור ממנום שהשאלום, הוה משלימים ומצארים
את דברי הכתוב, שהיו קובלין על עממם על שהשאלום
את ממנום, וע"י עשייה זו גרמו ששלחו את ישראל
שלוחין גמורים.

ואפ"ל בדרך זה מתאמר ז"ל (גדרים ל"ח ע"ה)
א"ר חמא בר חנינא לא העשיר משה אלא
מפסולתו של לוחות שנאמר פסל לך שני לוחות אבנים
כרשונים (שמות י"ט) פסולתן שלך יבא. ולכאורח
קשה שהרי הפסולת שנתת מן הלוחות יש לו דין
הפקד, והיה משרע"ה יכול לזכות בו מן הדין, ולמה
הולך הקב"ה לזוהו על כך שהפסולת יבא שלו.
אמנם לדברינו אפ"ל כי הנה מצינו שכל ישראל
התעסקו צביח הים, לצד ממשע"ה שלא נטל
כלום, והכתוב משצחו על שהתעסק צעלמות יוסף
ולא עסק צביח, כמו שדרשו ז"ל בגמרא (סוטה דף
י"ג ע"ה) עה"כ חכם לצ' יקח מלוות. ולכאורח הרי
גם צביח הים למצוה תחשב, כדאי' בגמ' הי"ל שאמר
ז' הקב"ה הזכירם על כך, ומדוע היות משה מצוה
לו לגמרי. ולריך לומר כי אותו הרכוש לא היה שייך
לשרש נשמת משה, על כן לא נטל ממנו מאומה, ולאח
הולך הקב"ה לומר לו שפסולת הלוחות שייך לשרש
נשמתו, כדי שיהיה בו לעצמו, דלולא כן לא היה נטל
ממון שאינו שייך לשרש נשמתו, וח"ש פסל לך שהפסולת
שייך לשורשך וכו'.

ובדרך זה ביארתיו כוונת אמרם ז"ל (ברכות ל"ה
ע"ב) כל שהנהג מן העוב"ז צלל צרכה כאליו גזל
להתק"ה וכנסת ישראל וכו'. פירש"י גזל להקב"ה את
צרכו ולכנסת ישראל שצחטאו הפירות לוקים,
ע"כ. ולכאורח מדוע דוקא צחטא זה שנהג מן
העולם הזה צלל צרכה נחשב הוא בגזל לכנסת
ישראל, והרי צלל חטא אשר יחטא האדם הוא
ממעט שפע הקדושה מן העולם. ולפי מה שנתבאר
ח"ש שהרי באותו מאכל מונח הניצח"ק השואף
ומשתוקק להיות נתקן ע"י שיצדק עליו, ואם אינו

בה, ויחזו זה אחסנת עלמין. וכוה פלאו האם ירדו ישראל למלרים כדי לרש אחזה ירושה עולמית, וברי לא צאו אלא לגור בצרן, ולא להשחקע בה. אמנם יוצן על פי דברי חרובס יונחן על כתוב זה ח"ל, ויחזי ישראל צארעא דמלרים וצנו לכוך בתי מדרשין וכו'. ועפ"י זה מוצינס דברי רס"כ כי אמנס הם לא צאו למלרים להשחקע שם, אך ציאתם היחב להוליח נילולות הקדושה המעורבים בין הקליפות, ע"י שביקמו בתי מדרשות להרחיב גבולות הקדושה, וחותם הנילולות הקדושות שהוליו מצור שנים בכת חורתם, נעשו מנת חלקם וירושתם לעולם.

ובזה יש לפרש הו דנקט תנא במתניתין שנים אוחזין בעלית וכן להלן שנים אדוקין בשער. דהכח הראש כחב ליישב דלמחי לא אמרינן בשנים אוחזין בעלית כל דאליס גבר כדאמר בחזקת הבתים (דף ל"ד ע"ב) שבהוא ארצא דכוו מיינא עבה. כי תרי, דכיון ששנים צאים לפנינו מוחזקים בגוף בעלית אנו נריכין לפסוק להם דין חלוקה דכל דבר שאנו רואים ציד אדם חשבינן ליה שהוא שלו וכו' משא"כ גבי ארצא שאין אחד מהן מוחזק בדבר שמערערין עליו ואין צ"ד מחוייבים למחות למו שבה ליקח דבר שאין אנו יודעין של מי הוא דאין לנו לפסוק דין חלוקה שמה נפסוק לאחד מהם שלא כדון ויותר ראוי לומר שמי שהגבר ידו חכה, שמי שהדין עמו מוסר נפשו להעמידו שלו צידו יותר ממה שמוסר האחר נפשו לגזול וכו' אצל הכה דשנים מוחזקים בגוף בעלית אנו מחוייבים למחות שלא יגזול האחד את חבירו וכו' הלכך לריך לפסוק להם דין חלוקה. כלל דמילתא כל חילוק ממון ששנים חולקין עליו אם שנים מוחזקין בו פלגין בשבועה ואם אינס מוחזקין בו כל דאליס גבר. עכ"ד הראש"ש ז"ל.

ולדרבננו יש להוסיף נוסף בטעמא דמילתא שהדין הוא יחלוקו בשבועה, ולא אמרינן כל דאליס גבר דכיון ששנים מוחזקין בו, אי"כ יש לחוש בכל אחד מהם שמונחים בעלית זה הנילולות הקדושות השייכות לשרש נפשו, ועל כן חייבים הצ"ד למחות בדבר שלא יגזול האחר את חבירו, ומעלין עליהם שבועה כדי

ואריכים למרעה עוב. כי כהה אנשי מתא מחסיה היו חלמידי חכמים, כאשר נחבאר לעיל, ועמוד אש ירד להם משמים ציומי דכלה, כמ"ש הכהם' בצרכות, וללד ביחוס חלמידי חכמים ידעו וכונינו כדברים השייכים לשרש נפשו, שם בהם ניה"ק שעליהם מוטל לחקון, ועל כן היו מקפידים אף בדבר מועט, כדי שיצואו על תיקונם השמות האבודות, ולא יערכו להלעטר בגלגול עוד, ולא רק במאכלם היו מקפידים אלא אף במרעה בהמוחיהם הקפידו, שלא יעלו אחרים את השייך להם, כי גם במרעה בהמוחיהם היו מונחים הנה"ק ונתקנו על ידם.

וזאת אפי"ל בכוונת רש"י ז"ל שפירש הו דא"י בגמ' מתא. מחסיה אחרת דקפדי הוא, מקום בהמות הוא ואריכים למרעה עוב. וכוונתו עפ"י אמרם ז"ל (צ"ר פ"ו נ"ג) עה"פ חבב הארץ הכי עוב אין עוב אלא חורב, כלומר שהם היו נריכים למרעה בהמוחיהם ליעול מה ששייך לשרשם על פי החורב, וצבחה חורתם ידעו וכונינו כל השייך לבחינת נפשו, על כן היו מקפידים שלא יעול אחר חלקם.

וע"ז פי האמור נצוא לקשר מס' צבא קמא למסכת צ"מ דתנן במתני' שנים אוחזין בעלית וכו', ולכאורה יש להקשות מדוע נקט תנא אוחזין דוקא, וברי אף כשאניס אוחזין בעלית נמי שייך כך דינא דחלוקה, כמ"ש הרמב"ם ז"ל בהלכות טוען ונטען ח"ל (פ"ט ה"ו) שנים אוחזין בכלי או שבי וישבין צד ערימה של חטין המונחת בסומעא וכל אחד אומר כולה שלי יצבע כ"א בנקיטא שאין לו צב פחות מתחב ויחלוקו, ע"כ. ועי' בטוה"מ (ס' קליט) שפירש בדברי הרמב"ם דכיון שמונחת בסומעא שהוא מקום הראוי לקנות ושניהם יושבין צדד חשבו כאילו שניהם מוחזקים בו, ע"כ. וא"כ צ"כ מ"ט נקט במתני' שנים אוחזין דייקא, והלא אף כשהעלית מונחת בסומעא ושניהם יושבים צדד דינא הכי, וכן לקמן בגמ' (ז' ע"א) תניא בצרייתא שנים אדוקין בשער, ג"כ ולי"ד כ"ל מ"ט נקט אדוקין דוקא.

ונראה עפ"י מה דאיתא צריק (ס"פ ויגש ר"א ע"ב) עה"פ וישב ישראל בצרן מלרים בצרן גשן ויחזו

שלא היה לו כהם לזר לביצוע הארץ, ועוד שאלה כי יהיה לזר בראשים להסתדר בעבור ישראל אלל המלכות, מיכ הקדימן לקיים. וזהו מנין מה שאומרים לו אתה קדמת לכל מעשי בראשית אס זכה, כי כזה כבר נחצאר לעיל כי חיקון העולם חלוי בפעולת הדיקים המעלים לשרשם כל הניא"כ השייכים להם, וא"כ העולם לר"ך להם כדי לתקן הניא"כ השבוים במעמקי הקליפות, על כן בדיו הוא שאמר עליהם שהם קדמו לכל מעשי בראשית במעלהם. אמנם מי שלא זכה לתקן הניא"כ כי אס לביקר הוא מקלקל ומפזר נה"כ לזין בקליפות, א"כ כריכו משמים שפע ברכה, ואין העולם לר"ך לו, אלא לביקר הוא לר"ך לעולם, וכיון שאין זו לזר ותועלת אומרים לו יתוש קדמו, כי כך הטבע הקב"ה בסדר בבריאה שיכא האדם לר"ך לעולם, וכיון שאין תועלת לעולם ממנו, שכרי חינו אלא מקלקל, בדיו הוא שיכא כל העולם קודם לו, והוא מאוחר לכולם.

ודכירנא מה שאמרתי דימי חורפי, עוד בחיים חיותו של האומיר זל"ה, שהיה אז שניק פ' בשלח, ונחזק דרוש פלפול אמרתי בדרך אגדה לפרש המדרש פליאה הים ראה ויוס מה ראה ברייתא דר' ישמעאל ראה. עפ"י מה דאיתא בגמ' בברות (דף ו' ע"א) דכזר ר' שמעון דפרס שילדס כמין גמל טמא, דטמא היואל מן הטכור טמא, וילין לה מדכחיב (ויקרא י"א) גמל גמל שני פעמים אחד גמל הטלד מן הגמלה ואחד גמל הגולד מן הפרס, ופרך ורצן (דכזרי טמא היואל מן הטכור טמא) הוי גמל גמל מאי עבדי ליה, ומשני חד לאסור עמלו וחד לאסור חלבו (של גמל), ור' שמעון לאסור חלבו מאה ליה נפקא ליה מאת הגמל (פרש"י משמע את הספל לגמל וכייתו חלבו), ורצן אחין לא דרשי כדחמיא שמעון העמסוי היה דורש כל את ואת שצחור, כיון שהגיע לאת ה' חלקך חירא (דברים ד') פירש (מכל דרשות שדרש) זכר, עד שזא ריע ולימד את ה' חלקך חירא לרבות תלמודי חכמים. והזר פריך בגמרא דין לר"ש (דכזר לאסור חלבו גמל מאת) ודין לרצן (דס"ל לאסור חלבו גמל גמל) פעמא דאית ליה יתירא הא לאו הכי כריא דחלבו גמל

שיכוו הדברים ברורים, כי אמנם אמת נפיקם, והעלית שייך לשיכסם, ולא יתכן לסמוך כאן לומר כל דאליס גבר, דשמא יגזול האחד את חלקו של חבירו, ולא יחי חיקון לניא"כ הק' השייכות לחבירו.

ולאית נקט במתני' שנים אוחזין בעלית, אוחזין דייקא, ע"ד שפירשנו מאה"כ ויחזו זכ, דקאי על נה"כ השייכים לתקם, וה"ל על הכ"ד מוטל למחות שלא יגזול האחד את חבירו, שכרי בלוחו עלית מונחים הנה"כ השייכים לחבירו, וכן מה"ע נקט בצרייתא שנים אדוקין בשטר, כי הם אדוקים בלוחם הנה"כ השייכים לנשמתם.

ובזה יש לקשר סיוס מסכת ז"ק לתחלת מס' ז"מ, דבמס' ז"ק מסיים דמחא מחסיו כזה אחרת דקפדי, וכבר נחצאר שהקפידו שלא יקחו אחרים את הניא"כ השייכות לתקן נשמתם, ובמאי דסיים מסכת ז"ק פתח מס' ז"מ, דקאמר שנים אוחזין בעלית, שהם אדוקין בעלית משום שיש בה נה"כ השייכים לתקם, ומשום כך יתחלוק.

ועפ"י כל האמור נצא לציאור המדרש זכר אומרים לו אתה קדמת לכל מעשי בראשית וכו'. בשנקדים עוד דברי הירושלמי סוף הוריות (פ"ג ה"ב) עה"כ אתם נצבים היום כלכם לפני ה' חלקיכם ראשיכם שצביכם זקניכם ושועריכם וגו'. ומקשה מה טעם משה הקדים ראשים לקנים ואילו גבי יחושע כתיב (יחושע כ"ד) ויאסוף יחושע וגו' ויקרא לקני ישראל ולראשו וגו' הקדים זקנים לראשים ומשני משה ע"י שלא היה לר"ך להם לביצוע הארץ הקדים ראשים לקנים יחושע שר"ך להם לביצוע הארץ הקדים זקנים לראשים וכו' ר' יחושע דסיכין אמר בשם ר"ל משה ע"י שאלה ברוח הקודש שישאל עתידין להסתבך במלכות וראשיהם עומדים עליהם הקדים ראשים לקנים, ע"כ.

דיוצא מה כי ענין הקדימה במעלה חלוי בלזר שיש בדבר, ועל כן הקדים יחושע זקנים לראשים שהיה לי כהם לזר לביצוע הארץ, משא"כ משרשי

ועפ"י זכ נצח לציאור המדרש הים ראח ויום
 מה ראח זכו' דלכאורה היתח לים טענה
 בגשמית שאמר למשה אזי קשים ממך שאני נצחתי
 בשלישי ואחא בששי, אלא שיש לדחות טענתו מדברי
 הכתוב את ה' אלוקך חירא, ודרשו ז"ל לרבות ח"ת.
 ובמדרש רבא פ' בבלותך (פטרי י"ג) דרשו נמי
 מאת ה' אלוקך חירא שחייב להקדים את התי"ח
 לכל אדם בכניסה וצינאח ולנכוג צו מנהג נשיאות
 לעמוד מפניו להקדימו לכל דבר שבגדולה (ועיין
 ברויות י"ג פ"א וגדרים ס"ב ע"ה) וכתב הכותב ויאיר
 דכיינו טעמא שצריך להקדים את החלמוד חכם לב
 אדם משום שחקים הכתוב מוראו למורא המקום ענ
 כן כיון שכושור להקצי"ה ראוי להקדימו לכל דבר.
 נמלא כי אילו דרשין את ה' אלוקך חירא לרבות ח"ת
 שצריך להקדימו לכל דבר, בעלמ טענה הים אזי קשים
 ממך, דכיון דמשרע"ה באו מקור הכורח ודאי שראוי
 להקדימו לכל דבר.

זהו אפ"ל כוונת המדרש הים ראח ויום מה ראח
 הלא היתח לו טענה שהוא קשים ממשה, וע"כ
 משום דח"ת קודם, אך התינה אזי דרשין אחין א"ש,
 דדרשין את ה' אלוקך חירא לרבות ח"ת, וקשה לפי
 מאי דקאי בגמ' דלית לן קרא למישרי חלב טכור
 באכילה, וא"כ לא אינערך את הגמל לר"ש לאסור
 חלב טמא, דממילא שמעינן לה מהטמאים לרבות
 רועטן וזירן, וא"כ לא דרשין את ה' אלוקך חירא
 לרבות ח"ת, וטענה הים אזי קשים ממך טענה נכוחה
 היא, וזלמא נם מפני משה. ועל כך בא כמשיב ברייתא
 דר' ישמעאל ראח, דדרש ג"פ לא תשגל א' לאיסור
 אכילה וא' לאיסור הנאה וא' לאיסור צינול, וא"כ
 ע"כ לומר דחלב טכור שרי, דאליה אמאי אנערך
 לאסור צינול באכילה חלב טעמו נמי אסור, וכיון
 דחלב טכור שרי, אף שכיב ראוי לאסרו משום
 בשר מן החי, הו"ל שאף חלב טמא תשחרי, וע"כ
 אינערך לר"ש למדרש מאת הגמל לאסור חלב טמא,
 ודרשין נמי את ה"א חירא לרבות ח"ת, וכשוכ הכתוב
 ח"ת להקצי"ה להקדימו לכל דבר, ובעלמ טענה הים
 אזי קשים ממך, ולפיכך נם מפניו.

מוחר ואמאי וזה מרבינ מוכחב צשרים הטמאים
 לאסור זירן ורועטן וקופס שלכן (וא"כ כבר ידעינן
 לאסור חלב גמל מהטמאים), ומשני אינערך ס"ד
 חמינא חואל וחזין דהתירה חורח חלב בזהמ
 טכורח אף דחלב הוה ראוי לכיות אסור מחמת אבר
 מן החי הלכך אפילו בזהמ טמאח לשהרי קמ"ל
 ופריך עליה בגמרא חלב בזהמ טכורח מנ"ל דשרי
 אילימא מדאסר רחמנא בשר בחלב הוה חלב לחוד
 שרי ואילמא חלב לחודי אסור באכילה ומותר
 בנאה בשר בחלב בנאה נמי אסור, ואפילו לר"ש
 דסבר צינול שרי בנאה משכחה לה דאינערך
 למכתב בשר בחלב אף שחלב בפני טעמו נמי אסור,
 משום איסור צינול, ומשני בגמ' שגויי אחריו מביבא
 ילפינן דחלב לחודי שרי, עיי"ש. עכ"פ לפי מאי
 דקיימינן השתא נמלא דאי לית לן קרא דחלב טכור
 מותר לא אינערך קרא לאסור חלב של גמל, דממילא
 תתירב מהטמאים לאסור זירן ורועטן.

וזהו המכריע"ע אלגזי שם הקשה אחא דפריך
 בגמרא דילמא אף חלב טכורח בפני טעמו אסור
 באכילה וזה דאינערך קרא לאסור בשר בחלב משום
 איסור הנאה או לאיסור צינול, דכך קשיא לקמ'
 לתנדרבי דיליף (חולין קט"ז ע"ב) מוכחב ג"פ לא
 תשגל גדי בחלב אמו א' לאיסור אכילה וא' לאיסור
 הנאה וא' לאיסור צינול, וא"כ ע"כ ליכא למימר דחלב
 בפני טעמו אסור, דא"כ אמאי אינערך קרא לאסור
 צינול באכילה. ועיי"ש מה שתיין דלפי סברה המקשה
 בשתא לא יליף ר' ישמעאל איסור אכילה מלא תשגל
 ולא אינערך לא תשגל אלא לאיסור הנאה וצינול,
 וזה דאיתא בגמ' דיליף ר"י מג"פ לא תשגל איסור
 אכילה ואיסור הנאה וצינול, היינו למסקנא בגמרא
 דחלב לחודי שרי.

דדוצא מה דלדברי תנא דבי ר' ישמעאל דרריש
 ג"פ לא תשגל ע"כ לומר דחלב טכורח מותר,
 וא"כ הוה חמינא דאף חלב טמאח הותר כדאמר
 בגמ', ואינערך לר"ש לאסור חלב הגמל מוכחב
 את הגמל, וכיון דרריש אחין בע"כ דרריש נמי את ה'
 אלוקך חירא לרבות ח"ת כמבואר בגמ' שם.

וכן מוכיחים הכתובים צפרשת נלבים, דכתיב (דברים ל) ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו וגו' ושבת עד ה' אלקיך את שבתך ורחמך ושבת וקבלך מכל העמים אשר הפיך ה' אלקיך שמה. וכתב הכי כתיב ומל ה' אלקיך את לבבך וגו' ואתה תשוב ושמעת בקול ה' אלקיך. והעטם כי אמנם הכרח הוא שיעשו ישראל תשובה קודם ביאת המשיח כמבואר במדרשי חז"ל (עיין בספרי ויואל משה מאמר שלש שבוטות נחבאר ענין זה באורך), מ"מ אחר הגאולה יווכחו לדעת כי אותה תשובה שעשו קודם ביאתו אינה בגדר תשובה עדיין, ויאלצו לשוץ שנית בתשובה עילאה.

ובירוצא בזה אפ"ל צביאור מאמר בעל הכבוד, כי הכה צטרם מחלולים ללמוד תורה ית הכרח לדעת כי צרוך המקום צרוך הוא, כדי שיכ"ו הלימוד צורח שמים, דבנא"כ כל אותו הלימוד אינו נחשב לכולם. אמנם אם זכה ללמוד תורה לשמה, אזי הוא נוכח לדעת אחר לימודו, כי מה שהשיג בגדלות הצורח קודם לימודו אינו נחשב לכולם, שברי עיי לימודו עלה ונתעלה להשיג יותר בגדולת הצו"ח, דהשגה זו אין לה קץ וערך, אלא כל חד וחד משיג צד לפוס דרגא דיליה, ובכל עת שהאדם זוכה להתעלות במדרגה הוא מצחין יותר בקטנות השגתו בגדולת הצו"ח, ועל כן אם זכה להתעלות עיי פסק החורב לו נאח לאחר ולומר שנית צרוך הוא, לפי הכתיבה שזכה להשיג עתה בגדולת השי"ת עיי לימוד החורב.

ובדרך זה אפ"ל העטם שאחרים אומרים לו אתה קדמת לכל מעשי בראשית, שברי הוא עלמו שזכה להתעלות במדרגה עיי יגיעת החורב לשמה, מכיר ויודע כי כל מה שהוא משיג בגדולת הצורח עדיין אינו כלום, וכל מה שיתעלה במדרגתו יצין וישיכל יותר ויותר כי אין להגיע עד חכלית ההשגה בגדולת הצו"ח. על כן אחרים דייקא משבחים אותו באחרים אתה קדמת לכל מעשי בראשית, אבל הוא עלמו יודע ומכיר מך ערכו, כי עדיין עליו לעמול ולהכתייב הכרח אחר שזכה למעלה החורב, כדי שישגי מעט מעט בגדולת השי"ת.

ועל פי האמור יתבאר לו היעב דברי המדרש זה אומרים לו אתה קדמת לכל מעשה בראשית. שברי דרשין מזה ה' אלקיך חירא לרצות ח"ה שכושו להקצי"ה להקדימן בכל דבר, וא"כ אף כי האדם נצרך אחרון, מ"מ אומרים לו אתה קדמת, כי כך היא המדה להקדימו בכל דבר, אך אם לא זכה הולכין אחר סדר הכריאה ואומרים לו יתוש קדמך.

ואפשר להוסיף נוסף צביאור לשון המדרש אומרים לו אתה קדמת וכו'. כי הכה זעירין אינון הזכין להיות במדרגת למדי תורה לשמה, ואולם המעשים שזכו ללמוד תורה לשמה לבס נשבר בקרבם וכה צעני עמם כחרם השגבר, ואין אחס יודע כי אמנם הם קודמים לכל אדם, אדרבה הם ענותנים ושפלי צרך, ומניחים לכל אדם להקדימם. על כן קאמר המדרש זכה כלומר שזכה להיות במדרגת ח"ה לימדי תורה לשמה, אזי אומרים לו אתה קדמת לכל מעשי בראשית, פירוש שאחרים אומרים לו אתה כי הוא קודם לכל אדם, אבל הוא עלמו לא כן יתשוב ולבצו לא כן ידמה, מחמת שהוא שפל צעני עלמו ואינו רודף אחרי הכבוד, ולכיוף בלא זכה להיות במדרגת ח"ה, הוא חושב צדעתו כי הוא ראוי להקדימו לכל אדם, ומדחיק את עלמו להיות ראש וראשון בכל דבר, ע"כ אחרים צריכים להעירו ולעוררו כי טעות היא צידו, ואין זה מקומו הראוי לו, וע"כ נקט אומרים לו יתוש קדמך, דהכרח הוא שאחרים יאמרו לו כן, מאחר שאינו מכיר צרך מעלמו.

ואפשר לפרש עוד מה דנקט במדרש "אומרים לו" אתה קדמת לכל מעשי. בהקדם מה צביאורי (עיין בפירוש הכבוד) מאמר בעל הכבוד צרוך המקום צרוך הוא צרוך שנתן תורה לעמו ישראל צרוך הוא זכ"ו. והוא ליטא כפילא שברי פתח לומר צרוך המקום צרוך הוא, ולמה חר ושנת צרוך הוא אחר שאמר צרוך שנתן תורה לעמו ישראל. ופירשתי עפ"י מה שכתב בעל העקידה צפרשת נלבים (שער המאה) וקודם ביאת המשיח יעשו ישראל תשובה קטנה, אך תשובה גדולה לא יעשו כי אם אחרי ביאתו

אחדדי, דמליאכ הוא דבר הכא. כהיכא דעתא שלא
ציגיבה, וכו' יתכן שסב' יגיבה ומליאכ כאחד.

וביאר ק"ז זלכ"ב בתפלי"מ עפ"י דברי הכן עוב
עב"פ עלית למרום וגו' לקחת מחמות בלדס
ודרשו ז"ל בלקיחא נחם לו בנחם נחם לו (שמו"ר
פכ"ח א'), וכדכונה כי החורב אינה נקנית כי אם
ע"י יגיבה, ואעפ"י אינה בלא ע"י יגיבה מעט,
כי אם שמתעבר הרבה להבין ואינו מכיר האמת, ואינו
מואל כלום, ברגע אחד נפתחין לו שערי אור, אורות
גדולים מואד, וכו' זה כמליאכ אחרי היגיבה, וזהו
שאמרו יגיבה ומליאכ, כלומר שמתחלה מתייגע על
החורב, ואח"כ שפ"י יגיבה אינו משיג האמת, לפתע
פתאום ישיג השגה גדולה בדרך מליאכ עכ"ל ז"ל.
וכנה מסכת צ"ק שנשנו זה דיני ארבעה אבות חזקין
רומח על היגיבות שמתייגעין בתורה"ק בערם השיגו
האמת, וע"ד שכתבו משם בארז"ל שכיח לומד ומקשה
קשות ככה גדול עד שכזע מגדול היגיבה, ואמר
כי הקשות הם מכה הקליפות ואריך להתייגע
כדי לשברם, ולזה רומח ארבעה אבות חזקין שהם
הקליפות כמ"ש בסמיכת חכמים. ואחר שתייגע
בתורה"ק לפתע פתאום ישיג השגה גדולה בדרך
מליאכ, ולזה רומח מסכת צ"מ שכיח כנגד צ' אלפים
חורב, ונאמרו זה דיני מליאכ, כי משיג קא זהו
לוב להשיג השגות אמתיות בתורה"ק בדרך מליאכ.
זה רמז גם כן מסכת צ"מ מליאכ, שהוא משלון
מליאכ דאחפ"ב מתחלפין, כמ"ש בסמיכת חכמים.

וע"ד זה אפ"ל גם לענינו, כי כנה כל אחד
מישראל יש לו מלחמה תמידית עם יצור המסוחר
לרע, אכן כבר הבאנו לעיל סדרת הראש"ש ז"ל צריש
צ"מ על הא דאמרין כל דאלים גבר כי מי שהדין
עמו מוסר נפשו להעמיד שלו בידו יותר ממה שמוסר
האחר נפשו לגזול. וכו' אם עוסקים בתורה ומתייגעים
עמם עליה, ואין מבזים את הזמן בבזלים, וכדכונה
אמתית לשמים, אזי כלל הוא דכל דאלים גבר,
ותכו' יוס על העליונה להחגבר על יארם.

וכי תאמר בלבד הכינה זמן שעוסק בתורה יש
לו שמירה מעולה נגד יצור, אבל מה יעשה בזמן
שיואל מצינו, וזהו מתחלק בחזק, ועוסק בענינים

ואידי דאיריין השתא בסיום מסכת צ"ק ובפתיחת
מסכת צ"מ נומא מילתא בעטס קריאת שמוח
כצות, וכהנה בסמיכת חכמים נתן עטס שהם נקראים
צ"מ, וגם עטס חילוקן לשלשה, עפ"י מה שכוונת
בספר סודי ח"א ח"ל בראשית ב'ר"א חלקים ר"ת
צ"מ, ובצ"מ ב"ש הוא ששח כי ששח אלפים שנה
היו עלמא וכו'. והששח אלפים נחלקין לשלשה זמנים
שני אלפים חורב שני אלפים חורב ושני אלפים ימות
המשית כדאיתא בע"ז (דף ע' ע"א), ועתה נ"ל כי
אלו הצות הן רמז לכל אלה, וחלקן לשלשה ענינים
כמו כללות ימות העולם הששח אלפים שנה הם א'
וחלקן לשלשה זמנים, הן הצות חלקן זה כנגד זה,
צ"מ קמא פירוש החלק הראשון מהששח אלפים הם
נגד שני אלפים חורב, צ"מ מליאכ היינו חלק האמצע
מששח אלפים חורב, צ"מ מליאכ היינו חלק האמצע
היינו החלק האחרון מששח אלפים הם נגד שני אלפים
ימות המשית, ולכן מיירי מס' צ"ק מכל עניני חזקין
וחבלות, לפי שהוא נגד שני אלפים חורב, שאז היה
שליטת המיירי בעולם לפי שכיח בלי חורב וכו'.
צ"מ מליאכ הוא חלק האמצע משני אלפים וכו',
ונקראת צ"מ מליאכ משלון אמצע שהוא חלק האמצע,
גם נקראת מליאכ בלתי"ף לשון מליאכ שמדבר מכל
עניני מליאכ, לפי שהוא נגד צ' אלפים חורב שאז
נמלא הקצ"ב בעולם ע"י יוסיו ונפלאותיו במלכים
ובקריעת י"ם ובמ"ת וכו'. צ"מ בתרא הוא החלק
האחרון מ' אלפים שנה, וזה ימות המשית, דמסכתא
הכיה מיירי מכל עניני קרקעות וחבלות וכו', כי אז
יתקיימו יעודי הנביאים להחיל לארבעי ית וכו', ויירש
את כל גויי הארצות, גם פ' חזקת הבתים רומח על
ביתחמ"ק השלישי שיבנה במהרה בימינו ולא יחרב
עוד, וזהו חזקת הבתים שיש לו חזקת ותוקף משני
בבתים שנחרבו בצוונותיו, גם בתלמוד זמני כזה
חזקת וגדול יחי' כבוד הצות האחרון מן הראשון,
עכ"ל בסמיכת חכמים ז"ל.

ואידי היה נראה לי לומר עפ"י דרכו של הסמיכת
חכמים עממא אחרינה למה שמסכת זו נקראת
צ"מ מליאכ משלון מליאכ, וכולה מיירי דיני מליאכ.
דכנה בענין עסק החורב אמרו ז"ל (מגלה ו' ע"ב)
יגעתי ומלאתי תאמין, ולכאורה הם חרות דסחרי

וביותר יש להזכיר על כך את בני הסעודים בעוסקים בחורב, שהיו זכרים במזמן הצריכה, ופוק חזי עד כיצן הדברים מעשים, מכאן דאיתא במס' צ"מ (כ"ד ע"א) מר זוטרא חסידא אינגנ ליה כסא דכספא בארשפיא חזיא. להאי דר בי רב דמשי ידיה ונגיז בגלימא דחצריה אמר היינו כאי ואלא איכפת ליה אמונא דחצריה כפחיה ואודי, עכ"ד בגמרא. מבורר מאד עד כמה חמור החלול במזמן אחרים, כי מדבר קל כזה שניגז ידיו בצבד חצירו, שפט מר זוטרא חסידא כי הוא כגון. ועאכרי"כ שיש להזכיר את בני הסעודים שלא יעשו חיזקות במקום חורב, כי בכך כמה מקלקלים לעצמם ולאחרים בלומדים.

תובן הענין כי לריבים להכתייג בלימוד הכות"ק לבזין מה שלומדים, והעיקר שתשאר צקרו השפעת החורב, ושיג באמלמעות מדות טובות. ועל דרך שפירשו מאמר המשנה (אבות סוף פרק חמישי) דן בג בג אומר הפך זה והפך זה וכו' סיב וכלל זה ומינה לא חזות שאין לך מדה טובה הימנה, וציארו כי כור המבחן לדעת אם זה ללמוד בחורב"ק כל לרבו, ויגע ומלא זה כדי מדתו, הוא אם זה לקנות מדות טובות בנפשו ע"י עסק החורב, שהרי בחורב הקדושה כלולים כל המדות הטובות. והו שאמר סיב וכלל זה, שתעסוק זה בכל עת, וגם עד זקנה ושיב לא תחצנה, ואע"פ שכבר עמלת בחורב הרבה מימ מיינה לא חזות, ונתן עטם לדבר שאין לך מדה טובה הימנה, כלומר שלא קנית עדיין מדות טובות ע"י עסק החורב, וברי זה מוכיח שעדיין לא עסקת בחורב כראוי. כי אם עוסקים בחורב כראוי, אזי היא נעשית קנין בנפש והיא לו ירשת פולם. והצרכי יסורו שיתרבה על ידינו כבוד שמים וכבוד החורב, ומזה להעמיד דורות כשרים אשר כל רואיהם יכירו כי זרע צדק ה' המה. ומזה מכרה לישועה השלמה אשר חנא בדרך מליאה הצאה בהסם הדעת, צדיקת משיח זקנו והתגלות כבוד שמים עלינו בצ"א.

גשמיים, כיצד יתגבר על יארו. תשובה לדבר כי אם האדם מייגע עצמו בחורב צדיקמ"ד, אזי כח החורב משפיע עליו אף בעידנה דלא עסיק בה, והיא לו למגן ומחסה מפני הבר האורר הוא היאכ"ר בכל מקום צואו. ולא במעשיו בלבד כיבר הדבר, אלא אף מתשבותיו הם טבורות ונקיות זכות החורב שעסק בה, כי הצרכי מחמ לו מתשבות קדושות, שלא יעשה דבר נגד ראו הש"ית ויהיו כל מתשבותיו לשמים, וכל זה הוא זכות החורב שעסק בה צדיק המדרש, ודבר זה הוא צדיקת מליאה הצאה לו מכה החורב שתתייגע בה צדיקמ"ד.

ובבחינה זו אפ"ל בדרך רוח דדברי בעל הסגדה ברוך המקום ברוך הוא, ולכאורה למד כינה את הש"ית צדיקו מקום דוקא, ולא באחד משאר הכינויים המתמייחים אליו ית', ואפ"ל דלפי שבעל הסגדה פורע והולך שם את כל השאלות והתמייחות של ההסם הרשע והסם, על כן רוח בזה כי אף אם האדם נמלא במקום נסיונות גדולים אורבים לנפשו, יכ"י לזכרון צין עינו תמיד כי הש"ית נמלא שם, ולא רוחו כינוי "מקום", שנקרא בו הש"ית ע"ש שהוא מקומו של פולם. וזה אפ"ל בדרור ברוך המקום ברוך הוא, שכלל מקום צו נמלאים חייבים לזכור כי הש"ית עומד עליו ורואה במעשיו, וכיזל יוכלו לעמוד בפיתוי היאכ"ר, לזאת אמר ברוך שנתן חורב לעמו ישראל כי זכות החורב שעסק בה צדיקמ"ד, יעמוד לו בכל מקום צואו להלילו מכל רע.

אמנם בלימוד החורב בלבד אחי לא סגי, אם אין מתנהגים כשור צעניים שצין אדם לחצרו, וכמו שהצאו לעיל שהזכירו חז"ל לדור צמתא מחסיה ולא לדור צפומצדיקא ופי' רש"י שהעטם משום שצמתא מחסיה היו ח"ח הראויים להוראה ותרבות יפה היתה בהם וכו', הרי דלא סגי במה שהיו ח"ח הראויים להוראה, אלא נוסף לה יש לזר צתרבות יפה, ולא סגי בלאו הכי. ובצמתא זקוקים לסייעתא דשמיא מרובה לאחז צשי העניינים גם יחד, לעסוק בחורב ציגישה וצבונה, ולהתנהג כהוגן גם צעניינים שצין אדם לחצרו, כי אם התרבות איהם יפה, הרי זה בגדר חילול ה'.

במעשה בראשית כך תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף. והקשה כיפה תואר לפני זה מדוע הקדימה תורה דיני הקרצנות והמילואים ופרשת יין ושכר שהם תורתו של אדם, עיי"ש מה שתיקן. ועוד יליד בלשון רש"י ז"ל, דנקט תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף, ולכאורה כול"ל תורתו נאמרה, כסגנון בלשון בכל מקום, ומדוע שינה כאן לומר תורתו נתפרשה, הלא דבר הוא.

(ג) במד"ר איתא אשה כי תזריע וגו' הכ"ד אשא דעי למרחוק ולפועלי אהן לזק וכו' וא"ר נהון מחשצין לשמו של אברהם אבינו אותו שבה מרחוק הכ"ד וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחוק. וא"ר חנינא בר פפא מחשצין אלו לשמו של הקצ"ה שהיוו רחוקים וקרצנו לו וכו', ע"כ. ונ"ב שייכות דרשות אלו לפרשה זו.

(ד) אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בשרת וגו' במד"ר (פעי"ו ד') משל למעורב וכו' כך כיון ששמו ישראל פרשת נגעים נתייראו אמר להם משה אל תתייראו אלו לאומות העולם אבל אחס לאכול ולשתות ולשמות וכו'. והוא פלאי מה שייכא פרשת נגעים באומות העולם, הלא צפירות נתמעטו עכ"ס מעומות נגעים, כדחק במס' נגעים. גם מה שסיים אבל אחס לאכול ולשתות ולשמות אין לו מובן לכאורה, דמה ענין בשורה זו ליראחם של ישראל מפני הנגעים.

ולרבה"ן דברי חכמים וחיזותם גרוא, דהנה במד"ר (פעי"ו ע') איתא שאת זו צבל וכו' ספחת זו מדי וכו' בשרת זו יין וכו' נגע נרעת זו אדום וכו' ויהי בעור בשרו לנגע נרעת לפי שצבוע"ז הכהן רואה את הנגעים אבל לעוה"צ אמר הקצ"ה אני מעבר אחסם וכו'. ונ"ב שהוא מניא מקרא זה מפשוטו, ודורשו על ענין שאין לו שום קשר לפשוטו של מקרא, וכיוצא בזה מנינו גם במד"ר פ' תרומה ע"כ וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב כסף ונחושת וגו' דקאי על ארבע מלכויות, ונתקשה שם הכלי יקר ז"ל בדברי המדרש שאין לו שום קשר לפשטות התורה, וציאר דמונת המדרש לומר שזכות

אשה כי תזריע וילדה זכר וגו'. במד"ר הכ"ד אחר וקדם לרתינו וכו' אם זכה אדם אומרים לו אחס קדמת לכל מעשי בראשית ואם לאו אומרים לו יתוש קדמך וכו'. ונ"ב מנ"י"פ אם הוא נברא אחרון לכל היצורים, כיצד ישתנה להיות מוקדם לכלם בזכה, ואם הוא מוקדם לכל מעשי בראשית, כיצד יתהפך, שתהי' בריה קלה קודמת לו אם לא זכה.

ובפשטות אפ"ל עפ"י דברי הגאון בעל עולות אפרים ז"ל לצאר מאמרם ז"ל (ת"כ פ' קדושים) זה כלל גדול בתורה ואבהת לרעך כמור, כי לפי שקיומה של תורה תלוי במה שידע האדם שנשמתו עיקר, והגוף עפל אליה, וכאשר ישיכל בזה, ממילא יהיו כל לרכי הגוף הגשמיים עפלים אללו, והתורה והמלוות שהם חיות הנשמה יהיו עיקר. והנה מנ"י ואבהת לרעך כמור ענינו לפי שכל נשמות ישראל משורש אחד מולאם, חלק אלקי ממעל ממהלך הנשמות הנשמות אשר נכסא בבודו ויתברך, וכולם יחד נפש אחת הבה, אלא שגופים הם נפרדים. אמנם בהתבונן האדם כי העיקר הוא הנפש, לא תהיה שום התחלקות בינו לבין חבירו, כי נשמותיהם יתאחדו ולא יתפרדו, ובמחשבה זו ישיג לקיים כל התורה כולה, כי יצין וישיכל שהעיקר היא הנפש הרוחנית, ולפיכך מנ"י ואבהת לרעך כמור היא כלל גדול בכל התורה. עכ"ד ז"ל. והנה מנ"י הנפש האדם מוקדם לכל היצורים, כי נשמות ישראל קדמו לעולם כדאיתא במדרש (תנחומא פרשת נשא), אלא שהגוף נולד באחרונה עפר מן האדמה, וזה שאמר המדרש זכה, פירוש שעסק התורה והמלוות הם העיקר אללו, ועניני הגוף עפלים אליהם, אזי יאמר לו אחס קדמת לכל מעשי בראשית, כי נשמתו נבראת קודם לכולם, ואם לא זכה, כי הוא הולך אחרי יצר מחשבות לבו, למלא תאוות הגוף והגוף, אזי יאמר לו יתוש קדמך, שכרי גופו נברא אחרון לכל הברואים. אמנם לפי זה אכתי לא נתבאר שייכות דרשה זו לפרשת אשה כי תזריע, ולהלן יתבאר באופן אחר, שגם על הגוף שייך לומר אחס קדמת לכל מעשי, וכן להיפך.

(ז) רש"י ז"ל הביא דברי המדרש א"ר שמלאי כשם שיתרתו של אדם אחר כל בהמה וחיה ועוף

בעוונות מדבק בהם חלק מאותה עומאה השורה בקרב האומות, אלל פנימיותם ומקורם קדוש. אמנם רמז לנו הכתוב שבאומות העולם שייכה עומאה זו בפנימיותם, כי ממקום עמא בלוי, ויסודם ושרשם מסערה לרעת, עד אותה העת שיתקיים הכתוב כי תעשה כלה בכל הגוים, ואת רוח העומאה תעביר מן הארץ.

ובדרך זו נבא אל הביאור, בהקדם מה שפירש בספרי"ק בלוי מים חיים עה"פ ויהי צעור צעור לנגע לרעת, שלבאור יפלא להזכיר ויהי שהוא מורה על תכלית השמחה כאמרם ז"ל (ויקרא פי"א ז') אל נגע לרעת. וביאור כי הכה כל המעלות העובות בהצדקות אשר יתכן ה' גם את האיש הישראלי, הכל ברא ה' לכבודו שיעבדוהו בזה, ואדם הסכל לא די שאינו עובד בהם לה', כי אם אדרבה עובר בהם על רצונו וכו', ובחיות השוכה עילאה היא, שאם האדם נשקע במדה רעה ובתאוה רעה, ונא לחזור אל ה' אלקיו, לשב עדין ולדבק בו ית', לא די לו בזה שיעקור המדה הרעה וישליכנה מעל פניו, רק אדרבה יראה לקחת מדה וחמדה הזו לעבוד עמה עבודת צורלו, שעי"ז חמר דכ"ה וחטאתי לנגדי תמיד (תהלים י"א), ואכן היה חטאו תמיד לנגד עיניו, בכדי להפך המדה הרעה שהיתה בו צעת חטאו לעבודת הש"י, ולזכור החמדה הנזה ואש התצטרע שצטרע בו צעת הלא לעצירה, שיחמוד עמה כמו כן באש להבה בתשוקה ופלאה לעבודת הצויות, וזכו שאמר הכתוב אדם כי יהיה צעור צעור שאת, פירוש איזה מעלה שהיה מרומם ונישא בה על אחיו וכו', ויהי צעור צעור לנגע לרעת, כי יעשה במעלות הללו החשובות דבר שהוא נגד רצון הצויות, ותהפך לו מעג לנגע, כי הפך המעלה שהיתה בו לעבודת ה' שהיה תכלית העונו והשמחה, לעשות בה דבר חוץ לעבודתו שהוא נגע לרעת, ואמר הכתוב והבוא אל אהרן הכהן, שצריך להביא חמדה ומעלה בהוא אל הכהן, לכהן ולשרת בה לשם ה', ולא די שישליכנה מעל פניו, שלא להשתמש בה עוד לעצירה, כי אם עוד צריך לעשות בה חבילות של מלוא, כאשר הוא הפכה מעג לנגע, כן עתה צריך הוא להפכה ולהעלותה למעלה ועונג העליון. ח"ש הכתוב ויהי

נחית הנדבה למשכן מגין על ישראל בהיותם משועבדים ארבע מלכיות, וזוהי הבה מגין עליהם משעבודה של צבל, וכן כולם עיי"ש, אך הכא לא שייך לפרש באופן זה כמובן.

ואפ"ל עי"י מה שכתב הא"ח הקדוש במא"כ ויהי צעור צעור לנגע לרעת, דלכאורה אומר צעור צעור יחירא הוא, דכוח סגי לכתוב כי יהי צו נגע לרעת, ופירש כי הכתוב נא להודיע שאין עומאה לרעת באיש הישראלי אלא צעור צעור, ולא בפנים, כי העכו"ם בחיות נפשו עמלה היא בחיות הלארעת ומינים, ובנפש ישראל צנעו צם, ללא החטא אשר יחטא, ויגשם מראה לרעת צעור צעור, ודוקא צעור ולא צבצור, ואין צריך לומר בפנימיותו, עכ"ל ז"ל.

וביאור דבריו דהיינו טעמא דלא שייכה עומאה נגעים באומות העולם, שהרי כיון שכל עולם מבחיות הלארעת המה באים, לא שייך לומר שיהיו הנגעים סימן עומאה אללם, דבלאו הכא ממקור העומאה מולאם, ומה תוסיף לרעת עור הבשר להורות על עומאה זו עממה, משא"כ בישראל שמקורם קדוש ופנימיותם עבודה היא, על כן בהראות צעור צעור נגע לרעת, הרי זה מורה על איזה עומאה שנדבק בחיותו עי"י החטא. ח"ש הכתוב ויהי צעור צעור לנגע לרעת, כלומר שהעומאה נדבק צעור צעור צעור צעור, ולא בפנימיות, לפיכך דין נגע עליו וזמנה. שהרי זה מורה על חטאיו שעשו בו רשע, ודבק העומאה בחיותו.

ובמובא דבר נמליו למדים, כי הנגעים הנאמרים בענין ית בהם צ' בחיות, האחת בחיותן החיותה בהראות נגע צעור צעור יעמא, וזה לא שייך אלא בישראל, ובבחיות הפנימית הובגת עומאה הנגעים באומות צבל, כי נפשו משורש הלארעת, ותורם כרם עמא. ואחי שפיר מה דאיתא במדרש שפרשת נגעים רומזת על ד' מלכיות, דאין זה ענין אחר מפשטות הכתובים, ותרווייהו אמת, דבישראל שייכה פרשה זו כפשטה, משום שאללם אין הלארעת אלא צעור צעור ולא בפנימיותו, וזו סבה לעומאתו, כי כן

מוחלן לו, כי זכח מלכות ענג שבת מהפסח מנגע לענג, וזו היא מדרגת תשובה עילאה, כמבואר בבאר מים חיים הרי"ל ולפיכך התשובה מועילה על כל דבר פשע, ועל כן יוסף הכהן הוא זמן תשובה.

ועתה יחזר המדרש בשם שמשו ישראל פרשת נגעים נחיראלו, כי ישראל ידעו וגם הבינו כל בחינות המונחות בפרשה זו, חלל בחינת הפשוט שטומאת הנגעים הם רק בחיניות, וניתן לשונותם לטוב ולרע. לענג, וז"ל בחינת הפנימיות, הרומח על שר שטומאת הנגעים שאין להם תקנה בדין לטוב, כי אם צדיק כלל מן העולם. ומבחינה זו היו ישראל יראים, פן חדק שטומאת הנגעים בפנימיותו, וכלום תקנה יש להם. ולאחרי אומר להם משה אל תחיראלו, אלו לאומות העולם, כלומר דחייתם הפנימית של הנגעים שייכה רק באומות העולם, ששרש נפשם מבחינת הרע, ושטומאתם עומדת לעד, עדי יעצור כי את רוח הטומאה מן הארץ, „אל אחס לאכול ולשתות ולשמוח“, פירוש שהנגעים אצלם הם רק בחיניות, ובכחם להפסד מנגע לענג, בזכות שחשגו את הכהן באכילה ושתיה, ואז שמח חסד לך, שצדקה זו עולה ביהם מכעיסים לפניו יתברך, מתקדשו אליו, ע"י השתמשו בה לעבודתו, וכפי הבאמ"ח ז"ל במאמ"כ וז"ל לזון שמה.

ובדרך זו נצא לבאר המדרש אם זכר אומרים לו אחרי קדמת לכל מעשי בראשית, ואם לאו אומרים לו יחוש קדמך, וזכר מלך הכהן האדם קודם לכל הנצחים דגממות ישראל קדמו לנצח העולם, כדאיתא במדרש, אצל גופו של אדם נצח בשרי, ואין אם האדם זוכה בעסק החורב והמלכות, ואין אף גופו מתקדש ומיטבר, עדי חזק וישתנה לחלק רוחני, כעם השמים לעובר, אל ולמד ממה שכבד הרמזים ז"ל (בהלכות יסודי החורב פ"ג ה"י) כי הארבעה יסודות הם רוח מים עפר המקיפים את הארץ הם ארבעה גופים מוחלקים זה למעלה מהם, וכל אחד מקיף את שלטתו ממנו מכל רוחותיו כמו גלגל הגוף הראשון הוא גוף האש וכו'. ושם (בפ"ד ה"ה) כתב ארבעה יסודות הללו משתנים זה לזה חמור ופנימיותם שם קרובים זה לזה כיצד מקלם

לזון שמה, כי שמח גדולה היא לפניו, כשקדים אליו מרחוק מקום חסד, ועל כן נסמך פרשה זו לפרשת ביולדת, כי שים הם באיכותם, כי שם הכהן נעשה מעמל טבור, שאחר עבור ז' ימים תשד דמי פרכה, כי יתן כ' טבור מעמל, וגם הדם נסר ונעשה חלב בנח"י טבור מעמל, וכן כאן מביא את הנגע אל הכהן לשרת בו לה', במה שעד לעצירת כ"ד ז"ל.

וע"ז זה ביארו המפרשים מאמ"כ וזכר הנגע לא הפך את עינו, כי הכהן כבדו בין נגע לענג הוא במקומה של העין, דנגע העין צדק התיבה, ובענג בתחלתה, וז"ל וזכר הנגע לא הפך את העין, שעדיין לא חזר בתשובה עד שיחפך העין מסוף התיבה לתחלתה, ויעשה מנגע ענג, ולפיכך עומד הוא עוד עומדתו בו. וזה אפשר לרמז במאמר יעשה כ' כהן עין, כלומר בהשגחה העין מסוף התיבה לתחלתה. ובדרך זה י"ל מאמ"כ (ישעיה נ"ב) כי עין צדיק יראו צדו כ' לזון וגו', כי צדק הנאמל העתידה יתחפך כל הצדק והרעות שסובלים ישראל לענג, ורמז כאן כפול הלזון עין צדיק, על ז' עינים שיחפכו לטוב, האחד הם הנגעים בחיניות ישראל לוקים בהם בעוב"ז צדק עוונותיהם, ועתידה להחפך להם לענג, ולא עוד אלא שאף פנימיות הנגעים, שרומח על האומות, שהם מסמל הרע, ישמחו ויתחפכו לעמ"ל, כי רוח הטומאה יעצור מן הארץ, ויתבטל הרע מן העולם.

ובדרך זו נצא אל הביאור, וזכר איחא בגמרא (פסחים ס"ח ע"ב) אמר רבה הכל מודים בשבת דצדיק נמי לך שגמור וקראת לשבת ענג (ישעיה נ"ח). מבואר מה כי מלכות אכילה ושתיה בשבת, הרי הוא ככלל וקראת לשבת ענג. וזכר לפי מה שנתבאר נמצא כי במלות ענג שבת מתחפך מנגע לענג, שזכר מלכות זו נעשית ע"י התענוגים הגשמיים שבה משתמש בהם עד עתה למלכות תאוותו, ובהפך הוא כי ממנו יקח לעבוד את ה', להתענג בתענוגים לכבוד שבת מלכתא (ועי' בחיקויים תיקון כ"א דף נ"ח ע"א), וביינו טעמא להא דאמר ז"ל (שבת ק"ח ע"ב) כל המשמר שבת כהלכות אפילו עובד ע"ז כדור אטום

יעצור ציראח ופחד, ישתנה ויתכפר עבד גופו, עד שישיג ויירגש צאיברי גופו, מה שלא ניתן להשגה ולהרגשה בדרך הטבע. ויתכן שזו היתה מעלתם של הלדיקים הקדושים, שעליהם אמרו ז"ל שנקנסו חיים לנ עון, (עי' תשובות ע"י פ"ב במעשה דריב"ל ועי' תרגום יונתן פ' פנחס ושם בה אשר סרה ואחלטה לגמולא דעון בחייבה וכו' ועי' מסכת ד"א זוטא פ"ט ע' נכנסו בחייהם לנ עון), וללאור כ"ל יתכן כזאת שיכנס הגוף שהוא עפר מן האדמה למקום נועם הנשמות ועון הרוחות, אכן הוא הדבר אשר דברנו, כי הלדיקים כללו זכו לקדש ולטהר גופם, עד שחזק ונהפך מחומר לזרח והוא משין המבואר במדרש על משרע"ב שיהי מחזיו ולמעלה חלקים, ואף שבחינתו של משרע"ב נעלה מאד מבחינה זו שזכרנו, אבל עכ"פ גם הלדיקים הקדושים הכניסו בחיית קדושה בגוף, וקלט הגוף חלק חלקי מבחינת הכנע.

י"ש להוסיף גופך עפ"י מה שכתבו החסידים במסכת צינה (דף כ"א ע"א ד"ה אצל) על מה דליתא בגמ' החסידים ונדבות אסור לשחטן צו"ע משום דכהנים משולחן גבוה קא זכו, דכיון דעיקר הקרבן לצורך גבוה, אף חלק הכדיוע בעל לגבי חלק גבוה, וחזי כולו חלק גבוה ומשולחן גבוה קא זכו. וה"י כן הוא, דכיון שהגוף מקבל חלק קדושה מהכנע, נעשה אותו חלק עיקר שחובו, ואף הכה הכנעני שבגוף בעל כולו לחלק גבוה שחובו, וכריחו נחשב כבחינת הכנע.

וידעו ציבור המדרש אם זכר אומרים לו אהב קדמת לכל מעשי בראשית, דכיון שכל עסקו בעבודת הש"ת, ושתנה גופו ע"י שחזק ונמנע צו חלק קדושה, דכיון הוא שאף חומיות גופו חגור אחרי אותו חלק גבוה אשר ספג אל קרבו, ולפיכך אומרים לו אהב קדמת לכל מעשי בראשית, שאף גופו הוא קודם לכל יצורי בראשית, מכיון ששתנה ונהפך לבחינת הכנע, ונעשה ישראל נצרא נצרא במים נצרא העולם, וזהו שאומרים לו אהב קדמת שאף גופו קדם לכל מעשי בראשית, שבהי אף הוא כחלק הכנע ויחשב. אף אם לא זכר, ולא זו בלבד שלא קידש ועיבר את גופו, וכדכ"ה חומר עבור עפר מן האדמה כשכיה,

האין הקרובה אל המים משתנית ומתפוררת ונעשית מים וכו' ושינוי זה יהיה בסביבות הגלגל וכו' עיי"ש. וכדי נמי כן הוא באדם עצמו, שהוא כלול מגוף ונפש גם יחד, שאם הוא הולך אחרי חמדותיו, וכל יעשו ותפלו לרדוף להשיג תאוות גופו, אזי גם נפשו השוכנת בקרבו מתגשמת ומתעבה בחמירות יחד עם הגוף, כי בעבור היותה מחוברת לגופו ושוכנת בכפיפה אחת עמו, תתפעל ממנו ותתגשם בסבחו, עד שתלכרך ותחלבן בגיהנם ציפורים קשים ומרים, ויסורו ממנה הסיגים והחלואה שדבקו בה בעודכ בגוף. ולעומת זאת האדם השלם, ההולך אחרי תיקון נפשו, וכל חפלו ותשוקתו לעשות נחת רוח לקונו, ושם כל מגמתו בעסק החורב והמנוחה, ולרבי גופו טפלים צעירים, ולא יעסוק בהם כי אם כפי הכרח, אזי מכיון שנשמתו עיקר, שדין גופו בשר עיקרו, ואף גופו משתנה ומחזק מגשמותו, ונוטה אל תכונת נשמתו, כי לזכר שהוא דבוק בהש"ת בכל נפשו ומאורו, גם היסודות שגופו מורכב מהם דבוקים אל הקדושה, ובסבה כן טעויות גופו משתנה ומחזק מחומיותו, ולפיכך בלדיקים העובדים את הש"ת בכל לבם ונפשם, משונה גם טבע גופם מעבד בני אדם, וכוחם יפה לשנות טבע העולם, כי לפי שבעבודתם בך, לשעבד תאוות ומתשבות לבם לעבודת הש"ת, וכדליתא (אע"פ קטן להר"ר אלימלך ז"ע) האדם לא נצרא אלא לשבר את הטבע, על כן כוחם גדול לשנות טבע העולם. וגדולה מזו כתב בספר"ק חובת הלבבות שער חשבון הכנע (פ"ג ד"ה ובעשירי) כי כאשר יתשוב האדם עם נפשו כי הש"ת משקיף על גלגלו ונסתרו ושהוא רואהו חוזר כל מעשיו וכל מחשבותיו, אזי יהיה מפחד תמיד ממנו ומשחלל לתקן גלגלו ונסתרו לחלקים יח, וכאשר יתמיד לחשב עם נפשו ויירא תמיד מפחד הש"ת, יפתח לו הש"ת שערי ידיעתו ויגלה לו סודות חכמתו וכו', ויהיה במדרגה כעליונה ממדרגות החסידים, ובעמלה הרמה ממעלות הלדיקים, ויראה מאין עין וישמע מבלי אוזן וידבר בלי לשון, ויירגש צענינים מצלחי חושים וכו', עכ"ל הקדושים.

מפורש יואל מדבריו הקדושים, כי ע"י שיחלול האדם בכל עת תמיד בעבודת הבורא, ולפניו

מדם טמא לדם טהור, ואחרית פרשת נגעים שצידו ישראל לשונותיה ולהפכה מנגע לענג, ושזו לא קשית קושיית ה"פ"ח ז"ל, "שכבר נאמרו דיני אדם קודם דיני בהמה חיה ועוף, והנה בשאר הלכות לא שייך להקפיד על סדרן דאין מוקדם ומאוחר בתורה, ושאי הכא בפרשת יולדת ופרשת נגעים שעיין אחד להם עם תורת בהמה חיה ועוף, דכשם שבסימני בהמה חיה ועוף שייך שינוי והתחלפות מעמאל לטהור, כן באדם שייך להפך מעומאל לטהור ומנגע לענג. וז"ש רש"י ז"ל כשם שגירסתו של אדם אחר כל בהמה וחיה ועוף במע"ב כך תורתו מתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף, נקט לשון "מתפרשה" דייקא, כלומר שהיא מתחלפת ומשתנית לדרכים שונים (מלשון הביט "פרשת" דרכים) על פי מדרגת האדם ובהיותו, וצידו לזכך עלמו ולשנות גופו לעוב לו, ועל כן העמיד תורה דיני האדם שהם פרשת יולדת ופרשת נגעים, אחרי תורת בהמה חיה ועוף, להורות כי כשם שבבהמות וחיות תהיה השתנות והתחלפות, כן אף האדם יוכל להשתנות ולהתחלף, ואף שגופו נוהר באחריותו עפר מן האדמה, צידו להשתנות לבחינת הנפש.

ועתה נבא לביאור שייכות המד"ר אשה כי תזריע וגו' הכ"ד אשא דעי למרחוק וכו' ארבעים מתשצין אנו לשמו של הקצ"ה שהיינו רחוקים וקרובים לו וכו'. דהנה איתא בגמרא (ברכות ל"ד ע"ב) וא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כל הניצויים כולם לא נתבטאו אלא לצעלי תשובה אבל לדיקים גמורים עין לא ראתה וכו' ופליגא דר' אבהו דאמר ר' אבהו מקום שצעלי תשובה עומדין לדיקים גמורין אין עומדין שאלמר (ישע"י י"ו) שלום שלום לחוק ולקרוי לרחוק ברישא וכו' לקרוי, עב"ד בגמרא. ובהם מפרשה זו למדנו התחלפות מעומאל לטהור, וכן מפרשה נגעים שמענו ענין זה, כי צבא האדם להפך מנגע לענג, ע"י שיקח אוחס המדות שהיה משתמש בהם להמרות את השי"ת, ויהפכם להשתמש בהם לעבודתו ויחבר.

ולפיכך סמך המדרש לכאן מוא"ב אשא דעי למרחוק, דחיבה מרחוק מורה על צעלי תשובה שצאו ממרחק להתקרב אל השי"ת, וכדאיתא בגמרא ברכות כ"ג, וכו' שאלמר מתשצין אנו לשמו של הקצ"ה שהיינו

אלה עוד זאת לו שאף גם נשמתו מתגשמה ע"י רוע מעשיו, אזי אמור יאמרו לו יתוש קדמך, שהרי גופו נתעבה ונתגשם יותר ממה שהיה צעת הצריכה, שצטונותיו הכניסו צעמקי הקליפות, וגם נפשו צתר גופו גרידא, שנתגשמה ונפגמה צטונותיו, על כן צדין הוא שיאמרו לו יתוש קדמו, שהרי הוא נצבא באחריותו. ובדרך זה תובן שייכות דרשה זו לפרשת אשה כי תזריע, שהרי מפרשה זו נשמע ענין התחלפות מדם טמא לדם טהור, כמ"ש בצאר חיים, ועל כן משמיענו המדרש כי כענין הזה הוא. גם באדם, שצידו לשנות ולהפך עצמו לעוב לא להפכו.

ועפ"י זה נבא לצאר דברי רש"י ז"ל (קושיא ב') כשם שגירסתו של אדם אחר כל בהמה וחיה כך תורתו מתפרשה וכו'. כי הנה בכלל הבהמות והחיות העומאות והחיות צפרשת שמיני ישנם כאלו העתידים להשתנות ולהתחלף לטהורים, וכדאיתא במדרש עתיד חזיר לטבר, וכמו שנתבאר בדברינו (לעיל בפרשת שמיני עמוד ר"ס) שישתנה עצמו של החזיר ויוולדו צי סימני טהרה, וכן איתא ביערות דבש כשם ספר הפליאה כי האריה מלך עלמותו טהור הוא ועל כן פני אריה הוא במרכבה אלה שטומאחיו הוא משום שמאכלו חיות טמאות. ועפ"י זה ביאר ק"י זלה"ה צישמה משה פ' בחקותי מוא"ב אורי כבקר יאכל תבן (ישע"י י"א), דלעיתיד לבא לא יהיה מאכלו של האריה רק תבן, ועל כן יהא טהור, שהרי צעממותו הוא טהור ע"י"ש. והרמב"ן ז"ל כתב בפרשת בחקותי עה"פ והשגחי חיה רעה מן הארץ כי תהיה ארץ ישראל צעת קיום המלות כאשר היה העולם מתחלתו קודם חטאו של אדם, אין חיה ורמש ממית האדם, כי לא היה הערך בחיות הרעות רק מפני חטאו של אדם, כי נגזר עליו להיות ערף לגייתו וכו'. ובפרשת שמיני נתבאר בדברנו בארובה כי אפשר שכל הבהמות והחיות העומאות יתהפכו וישונו להיות טהורים, וזה תלוי באיזה מדרג 'היה בגאולה העתידה.

היוצא מה כי מפרשה סימני בהמות וחיות נשמע ענין ההתחלפות וההשתנות מרע לעוב וכן להיפך, ועל כן נסמכה לסימני בהמות וחיות פרשת אשה כי תזריע, דמייני צאותו ענין של התחלפות

לזאת חמר כי הענף הישועה לקרב גאולה ישראל, היא מחשצין לשמו של הקצ'ה, שהייו רחוקים וקרצנו לו זכח התשובה, ולחיותה זח כי התקרבות הגאולה חלויח רק זמה שנתקרב אליו יתצרך צהורה וצמלות וצמטשים עוצים, וגשז אליו צלחת וכלל שלם. והשיית יחינו לעשות תשובה שלימה לפניו, ועתה הם הימים הקדושים ימי ניסן, הנם ימים המצורכים המוכנים לגאולתן של ישראל, זניסן נגאלו וזניסן עתידין להגאל (ר"ה י"א ע"ג). וזימו השמחה וכל לעבדו בשמחה וצנתח, ונתקרב אליו יתצרך צלחת וכלל שלם, וזכה וזחיה וגרלה חת הישועה השלימה מיד צחדש זה המסוגל לכך, וזכה צמברה ללחות צישועת כל ישראל ושמחתן וצבהגלות צכוד שמים עלינו צמברה צימינו זמן.

*

באופן אחר יש לצאר כוונת המד"ר אם זכה אדם חומרים לו חתה קדמת, לכל מעשי צראשית, ואם לאו חומרים לו יתוש קדמן וכו'. צהקדם לצאר חא דיהי צגמרה (סנהדרין דף ל"ח ע"א) כמה עעמים למח שחאדם צצרח אחרון כל היטורים ח"ל, ח"ר אדם צצרח צע"ש ומפני מח שלא יהיו חדוקים חומרים שותף היה לו להקצ"ה צמעשה צראשית ד"ח שחם חזוח דעתו עליו חומר לו יתוש קדמן צמעשה צראשית וכו' ד"ח כדי שיכנס לסעודה מיד (פירש"י) שימחם הכל מוכן ויחלל מאשר יתפוז). ע"כ. ולכל הכך עעמי קשה, לעעם חראשון עע"כ צצרח חאדם צשעי כדי שלא יחמרו חדוקים שותף היה לו להקצ"ה צמעשה צראשית, יש להקשות שחרי עעם זה חיתח נמי צצריחת המלכאים, כדחיתח צמד"ר (צראשית פ"ג י"א) ר' יוחנן חומר צשעי וצצרח המלכאים וכו' הכל מודים שלא צצרח ציוס חראשון כלום (מן המלכאים) שלא חחמר מיכאל היה מוחח צדרומו של רקיע וגצריאל צצפוט וחקצ"ה ממדד חחמטו וכו'. ע"כ. חרי דלחולח מדעת חמיים שלא יחמרו שותף היה לו להקצ"ה צמע"כ, הוח סגוי צכך שלא וצצרח המלכאים צראשון, וימדוע חיתח וצצרח חאדם צשעי כדי לחיות מחששא זו ענמה, אם צמלכאים שחם

רחוקים וקרצנו לו, כי גדולה תשובה שמקרבת לבוח ישראל לחייהם שצממים, ומחפכת להם מזדמות לחיות, וכחשר חזיון צפרשה זו שצכה תשובה מחפכך לו מנגע לענג.

וע"ד זה חפ"ל גם חידך מדרשח הכ"ד שחא דעי למרחוק מחשצין לשמו של חברהם וכו' שחחמר וירח חת המקום מרחוק, דכהה ח"י צמד"ר פ' וירח עכ"פ וירח חת המקום מרחוק ח"ר יחחן מחו מרחוק עתיד המקום לירחח מצעליו וכול לעולם ח"ל זחח מוחחי עדי עד פה חשכ כי חויתיה לכשיצח חוחו שחחז צו עני ורובכ על חחמור. מצוחר מח כי חך ורק צעת ציחת משיח חדקיו עתידים ישראל לשז למקומם, ועד חוחה עת יחיה המקום מרחוק מחם, וח' חשפר שחחיה גאולתונו צטרס ציחת חמשית. וכהה פנימויות פרשה חגגעים חורה על חחומות שצזמן חגלות חמה לראש וחחחנו כצושים חחחם, ולעחיד לצח יחיה יום שכולו צעת ויחפך ח' לצני ישראל מנגע לענג ויחוקן חכל, וכדחסיים צמד"ר חחר שדורש חרצב מרחות נגעים על ד' מלכות, לעחיד לצח חמר הקצ"ה חני מחבר חחכם. וח' יחקיים מקרח שחחז וחח רוח העומחח חעציר מן חחרך, ויצעלו חחומות וח' יחחר שריד לכוחות העומחח.

ועפ"י זה חפ"ל דבי דרשות חלו חא צחח חליין, וחדח משלמת לחברה, דכהה ציחת חמשית חחיה רק צעת שיעשו צני ישראל חחובה, וכח"ש חרמצי"ם ז"ל צהלכות מלכים חין ישראל נגאלין חלח צחחובה ועתידים ישראל לעשות חחובה צסוף גלותן וימד הם נגאלין. זעל כן כלפי שפרשה נגעים רומח על ענין חחחובה, שחחמלעושה מחפכים מנגע לענג וזמדון לחכות, וכן נרמח צפנימויות חפרשה ענין עומחח חחומות, ושחם עתידים להצבעל צעת חגאולה, לפיכך חציח חמדש להכח דרשות חלו, מחשצין לשמו של חברהם וכו' שחח' וירח חת המקום מרחוק וכו', מחשצין לשמו של הקצ"ה שהייו רחוקים וקרצנו לו. כלומר צזמן שחחו מחשצין לשמו של חברהם שחחמר צו וירח חת המקום מרחוק חח רוח על חורק חגלות, שעתיד ציחמ"ק להחרכ ישראל ויגלו לצין חחומות, וגאולתן חלויח רק ציחת עני וחוככ על חחמור,

גם אין סבא שכן יכיה זכות הבחנות, וכ"כ בזמן אריאל בפקוק למוות שם אהנו ובעירנו עיי"ש. וא"כ צודאי הכן הוא בשביל אדם, ואז הבחנה היא עולה, ולכן שפיר האדם קודם. ולפי זה מובן שפיר דלא מייית המג"א ראי' שאין לריק להקדים בחנה לאדם בשתי' מוכן קרא דובשקות את העדו ואת בעירם, כי משם ליכא ראי' שברי הולאת המים מן הסלע היה דרך גם, ומש"כ אדם קודם לבחנה, כי לא יעשה כ' גם זכות הבחנה, משא"כ במקום שהוא בדרך העצב, איכא למימר דבבחה קודמת לאדם גם לשתי', על כן מיייתי מקרא דרעקב שביה בדרך העצב, ואשכ"ח אמרה שבה ואח"כ לגמליך אשקב, כרי דבשתי' אין חיוב להקדים בחנה לאדם. עכ"ל יד אפרים ז"ל עיי"ש שכתבתי.

וחיילים נחבטל החשש שמה יאמרו. כמה שנבחרו ביום שני, כ"ש גבי אדם שיסודו מעפר וכופו לעפר, ובמה נחשב הוא, ודאי היה די להולאת מדעת המינים אף חילי היה נבחר בשני.

גם לעולם השני דאיחא בגמרא שנבחר האדם בשני כדי שאל תחזו דעתו עליו יאמרו לו יתוש קדמך קשה, דלאורה לא יועיל ע"כ. לבטל זחימות דעתו, שאם יאמרו לו יתוש קדמך, וכן לאנא סבירה לי כאידך עעמא דאיחא בגמרא שם שנבחר האדם בשני כדי שיהיה לסעודה מיד, וא"כ טענת יתוש קדמך לאו מדי היא, דלא ללד גריעותו של האדם הוא נבחר בחירותו, אלא אדרבה ללד גודל מעלתו, שמהלל הכל ערוך ומחוקן לסעודה.

היוצא מדבריו כי בזמן שהאדם בחינת עושה רש"י כרי הוא ניחון בזכות עצמו, ואז אין הוא לריק להקדים מאלל לבחנותו, שברי הם ניחונים בזכותו. אך אם אין האדם זוכה להיות עושה ראונו של מקום, ואין הוא ראוי שיטפיע לו הקב"ה מזהו בזכותו, אזי הוא ניחון בזכות הבחנות, ואסור לו לאכול קודם שיתן מאלל לבחנותו. ועל פי זה יתבאר הא דאיחא במד"ר (אות ב') שאם זכה אדם אומרים לו אתה קדמת לכל מעשה בראשית, כלומר אף שהוא נבחר אחרון מ"מ כיון שהוא עושה ראש"י, והשפעת המזונות לעולם בזה בזכותו, ובשבילו ניחונים ומתפרנסים כל יצורי עולמים, א"כ נמצא שהוא קודם לכל מעשה בראשית, שברי בזכותו כמה ניחונים, והוא קודם להם באכילה, ואינו חייב להקדים מאלל לבחנותו. אך אם לא זכה אדם והוא בחינת אין עושה ראש"י, אזי אין הוא ראוי שתבא השפעת הפרנסה בזכותו, וכרי הוא ניחון בזכות הבחנות, ואז יאמרו לו יתוש קדמך, שברי כל הבחנות קודמים אליו למזונות, וגם הלחם אשר הוא אוכל אינו בזכותו, אלא אדם ובחנה חושב כ' שיושיע הקב"ה את האדם בזכות הבחנה, ואסור לו לאכול עד שיתן לבחנה לחמה. ועל פי זה מובן היטב טעם הגמרא שאל כן נבחר אדם בשתי' כדי שאל תחזו דעתו עליו יאמרו לו יתוש קדמך, כלומר שהבחנות כלם קודמים לו למחשבתו ודאי ניחון בשבילם, ועל כך לא יוכל

ונראה לומר דכולהו הכך טעמי דאיחא בגמרא שם כולם מתאימים ויחידו יכיו תמים וזה זכ ולימד על זה. ויתבאר בבקדם הא דאיחא בגמרא (ברכות דף מ' ע"א) אסור לאדם שיאכל קודם שיתן מאלל לבחנותו שנאמר (דברים י"א) ונתתי עשב בשדך לבחמתך וכדו ואכלת ושבעת. וכתב המג"א (בסימן קס"ז ס"ק י"ח) שם בספר חסדים דזקא באכילה בחנה קודמת אלל לשתי' אדם קודם, כדאשכחן דרעקב שאמרה שבה וגם גמליך אשקב. ע"כ. וכתב ביד אפרים שם לריק עיין דעפי הו"ל לאיתויי ראי' ממימרא דרמנא בפרשת חוקת והשקית את העדו ואת בעירם, הרי מפורש שזה הקב"ה להקדים אדם לבחנה בשתי', וראיתי בזה"ח הקדוש שם שטעמו בזה וכו'. וכתב ביד אפרים לתוך דבנה טעם דאסור לעשות קודם שיתן מאלל לבחנותו משום דכל אדם אין לו להחזיק עצמו לזכאי, שלפעמים אין לו זכות רק שאוכל בזכות הבחנות, כדאיחא בירושלמי (ב"מ פ"ב הלכה ב') במעשה דאלכסנדר מוקדון, וקאמר בהם מקרא דאדם ובחנה חושב כ' (תהלים ל"ו). ועל פי זה י"ל לפי מה דמוקי בריש כיצד מברכין הא דואספת גרגר באין עושה ראונו של מקום, כ"ק ונתתי עשב בשדך לבחמתך, ובזכות זה גם אתה ואכלת ושבעת, ולכן כיון דבזכות הבחנה הוא אוכל ראוי להקדימה תחלה וכו'. ובהו זה שייך דוקא בענין אכילה על פי העצב, אלל אם הוא בדרך

הראשון שנברא אדם בששי כדי שלא יאמרו שותף היה לו להקב"ה בששי, הריכו מקושר עם עטם ד' שאלם תחום דעתו יאמרו לו יתוש קדמך, כי עיי' שיאמרו לו יתוש קדמך, ותסור ממנו זחיות דעתו, ולמד מזה ענין ממאמר נעשה אדם ולא יבא לידי מחשבת ע"ל, לומר שע"כ כחיו נעשה אדם כי שותף היה לו להקב"ה בששי. והא דקאמר בגמ' דבר אחר, ולכאורה עומק חדא הוא וזה א' ולימוד על א', אפשר לומר דכעתם בשני שאלם תחום דעתו עליו יאמרו לו יתוש קדמך, הוא מחדש שאפילו בלא חששא זו שמחמת גביות רוחו יבא לכפור ולומר שתי ראיות הם, חשש הגיאות כדאי לעצמו, שבשציל כך נברא אדם בששי שלא יתגאה, חלל באמת כל הפירושים הם אמת ואלו ואלו דברי אלקים חיים.

ובדרך זו מראה לפרש המדרש פליאה (הוצא בישמח משה) הים ראה וינים מה ראה ראה ישראל באים ורכב מזרים בידם. דכנה איתא במד"ר (שמות פכ"א ו') כיון שבהך משה לקרע את הים לא קבל עליו להקדש אל"ה הים מפניו. ואינו נקדש אלא גדול ממך שאני נבראתי בשלישי ואתה נבראת בששי וכו'. והנה לכאורה כיצד נעלו ישראל רכב מזרים, וברי אסור להיות ממנון אדם רשע, לפי שכן הפועל צנפנעל, ובכרחו נמשך האדם אחרי דעתו ושיטתו. אמנם יתבאר הדבר עפ"י מ"ש בספר ד"ק אגרא דכלה פרשת שופטים, ע"כ כי בגוים האלה אל מעוונים ואל קוסמים ימשעון ואתה לא כן נתן לך כי חלקך וכו'. והנה ראה לבין הדבר על פי קבלתו מרבותיו שכן הפועל צנפנעל, ממילא ממונו ורכשו של האדם שבהאדם מסגלו עיי' משעון יש צממון ורכוש ההוא כח הפועל, וע"כ נאמר לנו לפרוע מחיצת המוכסין, כיון שכן הפועל יש צממון ההוא, והאדם הכשר אם יקחנו לעצמו יגרום לנפשו פשוטות זרות, כפי כח הפועל הנפשי של צעלים הראשונים וכו'. אמנם אם האדם אינו משתדל, רק בש"מ שולח לו ממון עיי' איש פרעי, הנה מתח אלקים הוא, והש"מ נקרא צעליו של הממון וכו', והנה בכחן הש"מ נתן לישראל את כל טוב ארצות בגוים האלה ממנום ורכושם המה יירשום, הנה יש לחוש כי כח הפועל צנפנעל, ובכח הרכוש

לענות כי הוא ס"ל כאידך עומק שבהאדם נברא בששי כדי שיכנס לעבודה מיד, שהרי לא יתכן לומר כן אלא אם האדם ראו שישפיע הקב"ה מחן לעולם בזכותו, משא"כ כאשר הוא גם רוח הרי הוא צנחית אינו עושב ראש"מ, ואינו כדאי שיון העולם בזכותו, ואף יתגאה אדם להכלל דמך, לומר כי נברא בששי כדי שיהיה הכל מתוקן לו לעבודה, והרי אינו אוכל כי אם צרכות הכמות, וכל הכריות קודמן לו למחנות.

ועתה נבא לבאר גם עטם הראשון בגמרא שנברא האדם בששי כדי שלא לחת פתחון פה למינים לומר שותף היה לו להקב"ה בששי דכנה אמרו ז"ל (סוטה ד' ע"ג) כל אדם שיש בו גסות רוח כאילו עובד ע"ל, וכחצו הכפרשים דכעתם הוא דאי צב"ר (פ"ח ז') והוצא בשיי ז"ל צ"י בראשית שם שאמר הקב"ה נעשה אדם (לשון רבים) וז"ל, חש"פ שלא סייעוכו המלאכים בלידתו ויש מקום למינים לרדות לא נמנע הכחוד מללמד ד"ל ומידת עומד שיבא בגדול נמלך ויטול רשות מן הקטן וכו', ע"כ. הרי כי ממאמר נעשה אדם ולמד מזה ענין וד"א, וא"כ אדם שיש בו גסות רוח הרי הוא מגלה דעתו בלא ס"ל ללמוד ממאמר נעשה אדם מידת עומד, ובע"כ לומר שכוון מפרש האי קרא כדעת המינים שסייעוכו בלידת האדם ח"ו, ולפיכך המתגאה הוא כעובד ע"ל, דגסות רוחו מוכיחה על רוע מחשבתו. ועל פי זה מובן הא דאיתא בגמרא שעל כן נברא אדם בששי שלא יאמרו שותף היה לו להקב"ה בששי, ולא קשה מידו דלחיות מחשש זה היה די לבראותו בשני כמו המלאכים, דאילו היה נברא האדם בשני לא היה מקום להסיר גאותו וזחיות דעתו באמור לו יתוש קדמך, שהרי אין הדבר כן שהוא נברא בשני. ואילו היה האדם מתגאה א"כ היה צל לעצוד ע"ל, ולומר שותף היה לו להקב"ה בששי בראשית דכחיו נעשה אדם, שהרי צרמות רוחיה לא יראה לפרש מאמר נעשה אדם ללמד מזה ענין וד"א, ולפיכך נברא אדם בששי אחרון לכל הנבראים דוקא, שאל יתגאה יאמרו לו יתוש קדמך, ובכחיר ממנו גאותו לא יפול למחשבת מינות, אלא ילמוד ממאמר הקב"ה נעשה אדם מזה ענין וד"א. ולפי זה נמצא כי העטם

ונראה בהקדם לפרש המדרש פליאה הים רחב ויונם מה רחב רחב ישראל צאים ורכוש מארים צידם, וכו' פלא. ויתבאר דכנה הקפו המפרשים ז"ל שכרי הקצ"ב טוב לישראל לקחת ממנום של מארים צורות שאלה בלבד, וכינר זכו ישראל צאותו ממנון לנמיתות, וכלל גזול הוא צידם. ויתיר בספר נפתח פענוח וכו' שר מפרשים, דגזול לא הוי משום שכל ממנום של מארים הוי שייך ליוסף, כדכתיב (בראשית מ"ז) וילקט יוסף את כל הכסף בממלא בצרך מארים וגו'. וא"כ הו לא קשה כינר זכו ישראל בממנון המארים, ולא נאמר להם משום גזילה, שכרי לאו ממנון המארים הוי אלא ממנום של יוסף השליט בכל ארץ מארים. אמנם לכאורה אכתי קשה שכרי יוסף הוי עבד לפוטופר ומח שקב עבד קנה רבו (פסחים פ"ח ע"ב) וא"כ נמלא שכיב כל אורו ממנון שייך למארים ולא ליוסף, וכדור קושיא לדוכתא כינר זכו ישראל בממנום של מארים. אכן קושיא זו ניתח, שכרי ע"כ לומר שנשחרר יוסף ויאל מעבדות לחירות לפני שמלך על מארים, שכרי בנימוסי מארים הוי כתוב שאין עבד מולך, כאשר טען שר המשקים לפני פרעה ושם אחנו נער עברי עבד לשר העצמים וכמו שפירש"י ז"ל שם. וא"כ שפיר זכה יוסף בממנום של מאריים, ועל ידו זכו ישראל צאותו ממנון, ולא גזול הוא צידם.

דיוצא מח כי ממח שיאלו ישראל ורכוש מארים צידם, דהיינו שזכו צו לעצמם, איכא בוכחא שנשחרר יוסף ופקע ממנו דין עבדות, דאם לא כן הוי ממנום של מארים גזל ציד ישראל. ומכאן נמתינו למדים גדול מעלתו של יוסף על שאר אחיו, שכרי שאר השבטים היו משועבדים לפרעה עד לאחם ממארים, וכדאיתא במדרש וילקוט פ' צא (רמ"ח) ומקורו במדרש שו"ע תהלים קי"ג) עב"פ קיומו לאו שכיב פרעה דופק על פתחו של משה ואהרן א"ל קיומו לאו וכו' אמרו לו ומצאנו אתה לכלה את המכה הזו ממך אמור הרי אחם צרשוחם הרי אחם עבדיו של הקצ"ב התחיל פרעה צווח לשעבר הייתם עבדי אצל עבשיו הרי אחם בני חורין הרי אחם צרשוחם, ע"כ. הרי ישראל דין עבדים הוי להם עד עתה נחשט ממארים, ואילו יוסף הצדיק קטן

יבנו ישראל ממנו יש לחוש שיקנו קנין בנפשם לעשות כמעשיהם, אבל לא כן הוא, כי ישראל יורשים ירושה ונתינת מלח השי"ת, והשי"ת הוא צעל הרכוש. וז"ש הכתוב כי אתה צא אל הארץ אשר ב"ה אלקיר ונתן לך, ואין זכ בהשחלותך לקחת מיד הרשעים הלאה. עכ"כ ז"ל.

ורפי זה מצוה שפיר, כי הרכוש שלקחו ישראל מיד מארים הוי בגזרת השי"ת, ולא מידם המח לוקחים את הממון, כי אם מלח ב' היתה להם זאת, ואין לחוש למה הפועל בנפול. וזאת כוונת המדרש הים רחב ויונם מה רחב, כלומר איך נחצלה עמנו שטען למשה אני גדול ממך שאני נבראתי בשלישי ואתה בשני. ל"א רחב ישראל צאים ורכוש מארים צידם, וביאך הותר להם לקחת הרכוש, והרי יש לחוש למה הפועל בנפול, ועל כרחך כיון שצא להם השפעת הממון מלח הקצ"ב אין מקום לחשש זה, וכיון שישראל הם במעלה זו שישפיע להם הקצ"ב רכוש מארים בדרך נסיו, שכרי לא הוי זה בדרך הטבע, שישאילו כל מארים אחרותיהם וכלי חמדתם, א"כ הרי הם בצחינת זכה לומרים לו אתה קדמה לכל מעשי בראשית, וכל העולם ניחן ומתקיים בצחותם, וזכו אין מקום לטענת הים אני גדול ממך שאני נבראתי בשלישי ואתה בשני, שכרי צוכה הוא קודם לכל מעשה בראשית, ולפיכך נקרא לפניהם.

עוד יאמר לבאר כוונת המדרש אם זכה אדם לומרים לו אתה קדמה לכל מעשי בראשית ואם לאו לומרים לו יתוש קדמך וכו'. וקשה דכיון שהאדם נברא אחרון לכל הנבראים, כינר יאמרו לו אתה קדמה לכל מעשי בראשית אם זכה. גם יתבאר המדרש אשה כי תזריע הכ"ד אחר וקדם לרתי אמר ר"י אם זכה אדם נוהל צ' עולמות הוי וזכא הכ"ד אחר וקדם לרתי (ופירש במת"כ העוב"ז) הוא קדם שצא לו לאדם בראשונה ועוב"צ נקרא אחר שצא לו לאדם לבסוף. כך מלאתי הגירסא במדרש תהלים ע"כ. וז"ל דלפי כך דרשה הוי ראוי שיאמר הכתוב קדם ואחר לרתי, שכרי העוב"ז הקרוי קדם צא תחלה לאדם, ואח"כ העוב"צ הקרוי אחר. גם ז"ל לבין שייכות דרשה זו לפרשת אשה כי תזריע.

ונשחרר קודם להם. וזהו צטלה טענת הים אני גדול ממך, שאין משגיחין בגדלות בשנים, וז"ש המדרש ארורו של יוסף ראה שבעלוהו ישראל אחס עמו, ומדוע לא בעלוהו מיד אחרי מותו, כאשר עשה הוא ליעאצ"ה, וע"כ משום שהוא היה מלך והיה סיפק צידו, משא"כ אחיו היו משועבדים למלכים ולא היה סיפק צידם לבעלותו, וזהו נסתתמה טענתו של הים שאמר אני גדול ממך, שכרי מארורו של יוסף חזין דלא אזלין בחר גדלות בשנים.

ובאופן אחר נראה לצאר כוונת המדרש הים ראה ויונס ארורו של יוסף ראה, דהנה כתבו הספרים שהים טען כי עדיין לא שלמו ארבע מאות שנה שגבורו על ישראל צבירת בין הצחורים, ועל כן לא ראה להקרב, כי חשש שמשם עושה כל זאת מדעתו, ולא כ' שלמו, כאשר עשו בני אפרים שדחקו את הקן ויאלו קודם הזמן. ואמנם כאשר ראה ארורו של יוסף נחצטלה טענתו ונקרב לפניהם, ויחצאר דהנה רש"י ז"ל כתב בפרשת בשלח עה"פ והעליהם את עצמותי מה אהבם וז"ל למה לא השביע בניו שישאורו לארץ כנען מיד כמו שהשביע יעקב אמר יוסף אני שליט הייתי במלכים וכו' אבל בני לא יייתאם מלכים לעשות לכך השביעם לכשיגאלו ויאלו משם שישאורו. עכ"ד רש"י ז"ל.

והנה לכאורה אחיו לא נתיישב זהו שכרי השבטים הקדושים היו גבורי חיל מאין כמותם, וכן בניו של יוסף, כמבואר במד"ר פ' ויגש שכל גבורי מלכים לא יכלו לעמוד נגד עוזו בגבורתם, ונצטלו נפחזו רעור אחזתם שם חיל כיוולדה, וא"כ אחיו לא נתיישב מדוע לא אוב יוסף לבניו לשאת אותו לארץ כנען מיד אחרי מותו כאשר אוב לו יעקב אביו, וברי ודאי היה סיפק צידם לבעלותו, וא"כ לא היה עומד בפניהם, כי נפל פחד היכודים עליהם. ואמנם כיון שעדיין לא הביע זמנם ללכת מלכים, לא אוב להם למרוד במלכים ולהעלותו ארצה כנען, כי דבר זה הוא נגד רצון הש"י שאלו מלכים קודם זמנם. ועפ"י זה פירשנו מה דאיתא במד"ר פ' ויגש (פ"ג ח') שאמר יחזקאל להחריב את כל ארץ מלכים אלא שאמר לו אחיו מלכים לא כשם שיש להחריב מלכים תחריב כל העולם.

של שבטים נשחרר קודם להם, וזהו למלכות מן השמים, כדאיתא בזה"ק פרשת לך לך (דף י"ג ע"ב) אמר יוסף מלכו זה בנין דא רוחנא ליה וכו' דאחיו לכו האו קיימא דמילא אמר דא גרמא לי מלכו דא בנין דנערת לה מכאן אוליפנא האו מאן דנער להאי את קיימא מלכו איתנערת ליה וכו' עכ"ל. ומכל זה ראה שאין מעלת החשיבות תלויה בגדלות בשנים, שכרי אף שיהיה יוסף קטן מאחיו זכה להשתחרר קודם להם, ולמלך על כל ארץ מלכים, ללא מעלת נשמתו.

וע"פ זה נצא אל הביאור, כי הנה הים טען לפני משרע"ה שאינו רוצה להקרב, משום שאני גדול ממך שאני נצחתי בשלישי ואחרי בשני (מד"ר פרשת בשלח) אכן ממה שנטלו ישראל רכוש מלכים צידם, איכא הוכחה גדולה דאין ללכת אחרי הקדימה בזמן, ולכאורה כיצד זכו ישראל ברכוש מלכים, והלא מעיקרא לא נטלוהו כי אם צהורה שאלה, וע"כ לומר דזכו בו ע"י יוסף הדין שכל רכושם של מלכים היה שלו, ולכאורה יוסף הדין היה עבד וכל מה שקנה עבד קנה רבו, וע"כ לומר שנשחרר, וממה שנשחרר יוסף קודם לאחיו איכא ראייה דאין האלכים אחר הקדימה בזמן, שכרי אחי יוסף היו גדולים ממנו בשנים, ואעפ"כ נשחרר הוא קודם להם, אלא ודאי דצוהתא תליא מילתא, וא"כ צטלה טענת הים, דאף שהוא גדול ממשה שהוא נצח בשלישי לא משגיחין בקדימה זו.

ובדרך זה אפ"ל גם כוונת המדרש הים ראה ויונס ארורו של יוסף ראה. דהנה יוסף אוב לאחיו והעליהם את עצמותי מה אהבם, ולכאורה מדוע לא אוב להעלותו מיד אחרי מותו ארצה כנען, כאשר אוב אחיו יעקב אצ"ה ונשאתי ממלכים וגו'. וע"כ כמו שפירש"י ז"ל שאמר אני מלך וסיפק צדי לעשות, משא"כ אחרי פטירתו לא יהיה סיפק צידם של ישראל להעלותו, על כן אמר והעליהם את עצמותי מה אהבם. ומכאן ראייה שנשחרר יוסף, שכרי בלא"ה לא יתכן שימלך על מלכים, ככתוב בנימוסיהם שאין עבד מולך. ואף מכאן ראייה כדאמר דלא אזלין בחר הקדימה בזמן, שכרי יוסף היה קטן מאחיו

ועולם, כמבואר במדרש לא מת יעקב אבינו עד שראה סי' רבוא מבני בניו, ואעפ"כ לא נזהר אותם יוסף כן, אלא והעליהם את עצמותיו מזה אחתם, כי עדיין לא הביט זמנם לנאת ממארים. וכיון שעדיין לא הביט הזמן, לא היה סיפוק בידם לעשות כן, כי כל העצרת פי ה' היא לא תלל. וז"ל המדרש ביני' הים ראה ויונם ארונו של יוסף ראה, כלומר כי ארונו של יוסף שעלה יחד עמכם ממארים, ולא נזהר להעלות ארונו מיד, הרי זה מוכיח כי לא יעשו ישראל פעולות לדחוק את הקץ ולנאת קודם זמנם, ובודאי כבר הביט זמנם להבא ולעולם עמדת הים ונקרע לפניכם.

בחזור לענין ראשון דעפ"י מה שנתבאר לעיל דלא אזלינן בזה הקדימה בזמן תהפרש כוונת המדרש הים ראה ויונם מה ראה ברייתא דר' ישמעאל ראה. דכנה רש"י ז"ל כתב צ"ל וראה ע"פ הוא אחרון ומשם יש מקומות שמקדים אחרון למשם ויש מקומות שמקדים משם לאחרון לומר לך ששקולין כאחד, ע"כ. ולכאורה קשה דאף שהיו שקולים כאחד, זה כוחו גדול בתורה וזה כוחו גדול בעבודה, מ"מ היה ראוי שיקדים הכתוב את אחרון בכל מקום, משום שהוא היה גדול בשנים ממש, אלא מכאן ראינו שאין משגיחין כלל על גדלות בשנים, אלא בזכויות, ולד שיהיו שקולים בזכויותיהם ובמעלותיהם לא הקפיד הכתוב להקדים אחד מהם תחלה.

אמנם אחי יש לדחות ראוי, אז, דלעולם חיימא לך שכולכים אחרי הקדימה בזמן, ואין ראוי ממה שלא הקפיד הכי' להקדים אחרון למשם בכ"מ, ד"ל דהתם עממא משום שאין מוקדם ומאוחר בתורה, וא"ל ללמוד מסדר הכתובים אך הו' לאו מילתא היא, שהרי מבואר בגמרא (פסחים דף ו' ע"ב) א"ר פפא לא אמרן (דאין מוקדם ומאוחר בתורה) אלא בזה עניני' אבל בזה עניני' מאי דמוקדם מוקדם ומאי דמאוחר מאוחר דאי לא חיימא הכי (דבסדר כתיבתן נאמרו) כלל ופרט אין בכלל אלא מה שצפרע ודלמא פרט וכלל הוא, ע"כ. הרי מה דמבירייתא דר"י חומר בשלש עשר מדות התורה נדרשה בזה וחדא מייניכו כלל ופרט, איכא הוכחה דבזה עניני' לא אמרין אין מוקדם ומאוחר בתורה, אלא מאי דמוקדם מוקדם

ולכאורה אין מובן מדוע יחרז כל העולם בהחריבו את מארים.

אמנם יש לומר כי צעת שהצנעים הקדושים הלוו להחריבו את שכם, הבה ראו ברוח קדשם כי נתמלאת סאתה והגיע קצה של שכם להחריב, ולפיכך הותר להם להחריבה, ומן השמים סייעו בידם. אמנם כאשר נעם יהודה על יוסף, וצוה להחריב את מארים כולה, לא היה ראון הש"ת צדק, שהרי עדיין לא נתקיים מה שנגזר עליהם בצריה בין הצהרים שעתידים הם להיות משועבדים במארים. וגמלא כי חילו היה יהודה מחריב אותה, היה מעשה זה נגד ראון ה', וע"ד שפרש בספרי' נועם אלימלך פרשת בבלותה' מה שהתפלל אברהם אבינו ע"ה לו ישמעאל יחי לפניך. (בראשית י"ז) אף שידע והשיג בנבואה שעתיד ישמעאל להרע לישראל, וצוהר עפ"י'ם שאמרו ז"ל (בראשית רבה פמ"ד כ"ד) שאעפ"כ צריך לבניו את הגלויות דמועב שיענשו בעונם הגלות ולא ירשו גיהנם, ולפיכך התפלל אברהם שחי' ישמעאל, דאף שיסבלו ישראל רעות רבות וחרות מיד ישמעאל מ"מ ע"כ ינלו מעג גיהנם, ויש לזכר בקיומו של ישמעאל צעבור זה. עכ"ד הקדושים. וכמו כן לא חפץ ה' שיתריבו השצנעים הקדושים את מארים, כי היה עדיין לזכר צדק, שיהיו ישראל בגלות תחת ידם.

וזאת כוונת המד' שא"ל יוסף מארים אינה כשכם, והטעם כי כשכם ה' ראון הש"ת להחריבה, והסכימו עמכם מן השמים, משא"כ במארים הם תחריבו מארים יחרז כל העולם, כי מאחר שלא ה' ראון הש"ת להחריבה עדיין, אם ישראל עושים דבר נגד ראון הש"ת למרוד בזה ולפרוק עולם מעל צוהרם, צערם הגיעה בעת לכן, זה חורבן עולם. ולפיכך אעפ"י שהיה בידם להחריב את מארים, ולהעלות ארונו של יוסף לאחר כענן, שהרי הם עשרת השצנעים לבדם היה צדקם להחריב את מארים כולה, ולא יכלו כל גבוריהם לעמוד בפניהם, וגם לא עמדו בפניהם יוסף מלדיק ושני בניו מנשה ואפרים שגם הם היו גבורי חיל עד מאד, וכמבואר במד"ר שם, על אחת כמה וכמה שהיה היכולת בידם לעשות ראונו של יוסף ולהעלותו ארצה כנען. ובפרט שכבר היו צעת הכוח עם רצ

ויהי הוא לשון עבר, ועל כן הוא לשון נער, דכל מה שעבר על כלל ישראל עד עתה אינו אלא נער, כי מלאונו נרות רבות ורעות באריכות הגלות שנרשמו בזכור הגלות ובשעבוד המלכיות. אכן ויהי הוא לשון עתיד, על כן הוא מורכ על שמחה, כי אז תהיה השמחה בשלימות, אז יאמרו בגוים הגדול כי לעשות עם אלה הגדול כי לעשות עמו היינו שמחים, ויאמרו הכה אלקינו זה קיונו לו יושיענו. וזכה במהרה לאחרית הטובה, ולישועת ישראל ושמחתו, ולהתרוממות קרן החורב וישראל, בהתגלות כבוד שמים עליו במהרה בימינו אמן.

*

אשה כי תזריע וילדה זכר וגוי'. במד"ר ר"פ זו איתא בה"ד אחר וקדם לרתיני אמר ר' יוחנן אם זכה אדם נוטל ב' עולמות הזכר והבצא ואם לאו באלו ליתן דין וחשבון וכו' ע"כ. וא"כ שייכות דרשה זו להכח.

(ב) **עוד** איתא במד"ר אמר ר"ל אם זכה אדם אומרים לו אתה קדמת לכל מעשי בראשית ואם לאו אומרים לו יתוש קדמך וכו'. וקשה שאם האדם נצרך אחרון לכל היצורים, איך יאמרו לו אתה קדמת לכלם אם זכה.

(ג) **עוד** קשה לפי דרשה זו על גופיה דקרא, דכתיב אחר וקדם לרתיני, ולדברי המדרש אחר נאמר על מי שלא זכה, שאומרים לו יתוש קדמך, וא"כ יפלה שברי תכלית הבריאה היתה עצור בהצדיקים המסגלים מנאות ומעשים טובים, ולא למען הרשעים המאבדים את העולם, וא"כ היה ראוי שיחפזם הכתוב זכה תחלה, שברי הם המה תכלית היצירה, והול"ל קדם ואחר לרתיני. ותו י"ב להבין שייכות דרשה זו לפרשה אשה כי תזריע.

וגררה לומר עפ"י מה דא"י בתנחומא (פ' אחרי סי' ע') הוצא צילקוט יהושע רמז כ"ב) בשעה שעמד יהושע בגבעון וביקש לשחק את החמה לא אמר שמש בגבעון עמוד אלא שמש בגבעון דום וכו' ח"ל יהושע דום א"י שמש לי אתה אומר דום יש קטן פותח

ומאי דמאחר מאוחר, וא"כ שפיר יש להוכיח ממה שלא הקפיד הכתוב להקדים את אהרן למשה בכל מקום דלא אזלינן בחר קדימה בשנים, דליכא למידחי דאין מוקדם ומאוחר, דבחד ענינא לא אמרינן הכי.

וזאת אפ"ל כוונת המדרש הים ראה ויגוס מה ראה ברייתא דר' ישמעאל ראה, דאמר בשלש עשרה מדות החורב נדרשת, וחדא מינייהו כלל ופרט, ובעל כרחך לומר דבחד ענינא מאי דמוקדם מוקדם ומאי דמאחר מאוחר, וא"כ למה הקדים הכתוב בכמה מקומות את משה לאהרן, הלא כיון ששקולים ה' ראוי להקדים את אהרן ללד גדלותו בשנים, אלא ע"כ דלא אזלינן בחר גדלות בשנים, וא"כ בעלמא טענת הים אני גדול ממך.

מכ"ל הנין מצוה דלא אזלינן כלל בחר קדימה בשנים, אלא בחר קדימה במעלה ובחשיבות. ועפ"י זה יתבאר במד"ר זכה אומרים לו אתה קדמת לכל מעשי בראשית, דלאו בקדימה בזמן תלוי הדבר, אלא בקדימה במעלה, ולכן אף אם הוא נצרך אחרון לכולם, בידו להתעלות להיות מוקדם לכולם במעלתו.

ובזה אפ"ל כוונת המד"ר אשה כי תזריע בה"ד אחר וקדם לרתיני וכו' אם זכה אדם נוטל ב' עולמות הזכר והבצא וכו'. דכנה רח"ל דרשו מהכח דאשה מזרעת תחלה וילדה זכר א"י מזריע תחלה וילדה נקבה, ומכאן ראה שאין העיקר מי שקדם בזמן, אדרבה כח האחרון גובר שיכיה הולד כמורה. ולפיכך מיייתי ר' יוחנן להכח הכ דרשה דכתיב אחר וקדם לרתיני, אם זכה אדם נוטל שתי עולמות הזכר והבצא. שברי העו"כ קרוי קדם שהוא מקדים לבצא אל האדם, והעו"כ בצא באחרונה קרוי אחר, ואפ"י הכי מקדים קרא אחר לקדם כדאמרן, דאין להביע אל הקודם בזמן, אלא אל המוקדם במעלה. ולפיכך הקדים העו"כ בצא באחרונה שהוא מוקדם במעלתו, דאף שהוא בצא באחרונה, מ"מ עיקר תכלית כל העולמות וחקוותן הוא לזמן ביאת המשיח, שאז תהיה השמחה שלימה, וכמו שפירש ח"א"ז זל"ה בישמחה משה אמרם ח"ל (בראשית רבה פמ"ב ד') כל מקום שנאמר ויהי משמש נר ויהי שמחה, דכנה

מאבותינו הקדושים. והשתא מוכן שפיר שייכות מדרש זה לפי' אשה כי תזריע, שהרי ממקרא זה נמצינו למדים שאין בעיקר תלוי בקדימת הזמן, וכמו שדרשו ז"ל במאב"כ אשה כי תזריע, דאשה מזרעת תחלה וילדת זכר, הרי דאף שהיה הקדימה לבזרע גובר כח האיש ויביא כולל זכר, וה"ל אף שהאדם נברא אחרון לכל מעשי בראשית, בידו לכות ולביות קודם לכולם.

ובדרך זו נבא לפרש דברי המד"ר (קושיא א') בה"ד אחר וקדם לרמתי אריי אם זכר אדם מועל ב' עולמות הבה ובהא וכו'. דבה העוב"ז מכונה עד שמים, והעוב"ז נקרא מעל שמים (וכמ"ל במהרש"א ז"ל בפסחים י' ע"ב הלא דרמי בגמרא קראי אהדי דכתיב כי גדול עד שמים חסדך וכתיב כי גדול מעל שמים ומשיי כאן בעושינן לשמה כאן בעושינן שלא לשמה עיי"ש מה שפירש דא"ל, והנה אברהם אבינו ע"ה בגדול זכותו קנה הכל, הן העוב"ז המכונה ארץ והן העוב"ז המכונה שמים, כדכתיב קונה שמים וארץ, וא"כ אם האדם זוכה הריא נוחל ב' עולמות העוב"ז והעוב"ז ברתות ירושה מאתע"ה כדאמרינן.

*

באופן אחר יש לבאר דברי המד"ר בה"ד אחר וקדם לרמתי וכו' אם זכר אומרים לו אתה קדמת לכל מעשי בראשית ואם לאו אומרים לו יתוש קדמך שלשלו קדמך. והקושיא מבוזרת דאם האדם נברא אחריו כל מעשי בראשית, כיצד יאמרו לו אתה קדמת לכל מע"כ אם זכר, והרי המציאות לא תשתנה. גם י"כ בדברי הכתוב שהקדים אחרון לקדם ואיפכא ה"ל למימר קדם ואחרון לרמתי.

(ב) **עוד** איתא במד"ר (אות ב') אשה כי תזריע בה"ד (איו"ב ל"ו) אשה דעי למרחוק ולפעולי אתן זקן א"ר מאיר וכו' למרחוק נאמר על הרחוקים שנקרבו אשה דעי למרחוק ולפעולי אתן זקן א"ר נתן מחשבין לשמו של אברהם אבינו אותו שבה מרחוק בה"ד וכו' (בראשית כ"ב) וירא את המקום מרחוק

פיו ואומר לגדול הימנו דום אני נבראתי בדביעי ואחרי נבראת בששי ואחרי אומר לי דום, אמר לו יבועש בן חורין קטן שיש לו עבד זקן אינו אומר לו שתוק (בתמיכה) לא קנה אברהם אבינו השמים וכל מה שבתוכו שנאמר (בראשית י"ד) ברוך אברהם לא"ל עליון קונה שמים וארץ. עכ"ד. וציאור הדברים כי השמים והארץ וכל אשר בהם נעשו כעבדים לאברהם אבינו ע"ה, והוא הורישם לבניו אחריו לעולם, כדין התורה כעבדים, דכתיב (ויקרא כ"ה) והתחלתם אותם לבנים אחריכם לרשת אחוזה וגו'. ועל כן בשמש דין עבד יש לו לגבי יבועש, וכן חורין קטן יכול לומר לעבדו זקן שתוק. אמנם כל זה שייך רק בעת שישאל עובדים בתורה צוהות, וסובלים עולה של תורה, וא"ז חבל ומלוואה הכנס כעבדים להם, ואין טענה אתי קשים ממך כלום. משא"כ בזמן שישאל פורקים מעל עצמם עולה של תורה, ואינם מתחבגים בדרכי אבותיהם, דלא בטלה מהם תורת ירושה, ואין השמים והארץ משועבדים להם, כמו שהתנה יתחק כאשר בירך את יעקב הבה גביר לאחריך, כי תנאי הם הדברים דוקא אם ישמור את התורה אבל ויהי כאשר תרדו ופרקת עולו מעל לאחריך (בראשית כ"ז), וא"כ נמלא דבזמן שאין ישראל עושים רצונו של מקום, שוב אין יאורי עולמים עבדים להם, ולא עוד אלא שיש להם מקום לענון אתי קשים ממך, שהאדם נברא אחרון לכולם.

וזה ויהי ציאור המדרש אם זכר אדם אומרים לו אתה קדמת לכל מעשי בראשית. שהרי כיון שהוא עוסק בתורה ובמצוות, כל יאורי עולמים עבדים אליו, שהוא זוכה בהם בתורת ירושה מאתע"ה קונה שמים וארץ, ולפיכך אף שהוא נעיר מכולם והמה ישישים, הוא קודם להם, כי על העבד הזקן לסור למשמעת רבו קטן, ולביות נכנע אליו. אבל אם לא זכר, שאינו מתחבג בדרכי התורה הקדושה, ולא זכר בהם בתורת ירושה, אמור יאמרו לו יתוש קדמך, שהרי המה קשישים ממנו, שהוא נברא אחרון לכולם.

ועפ"י זה יתבאר הכתוב אחר וקדם לרמתי, והכי פירושו דאף שהאדם אחרון ליאירה, אפ"ה אם זכר ויהי הוא קודם לכולם, כי ירושה הם לנו

שכתבו התוספות בפסחים (י"ג ע"ג ד"ה חין) דדבר ההוא בתמידות ואינו מתחלק חין לבדך על הנאתו תמיד מלבד זרכת הנהיגו שנתקנה על הנאת הגוף. אלא שחיקו זרכת אלו להלל ולהודות להש"ת, על שהחזיר בו נשמתו ולא נתחלפה זלילה בעת שנתו בנשמת גוי או עבד או אשה, כי אם האדם מקלקל מעשיו עלול הוא לכך שיתדבקו בו כוחות העוממה בשנתו, ותתעבר בו נשמת גוי או תתחלק נשמתו בנשמת גוי. וכדברי האר"ח מנצח בסדור הרמ"ק, ונתן שם ב' סימנים שעל פיהם ניתן להכיר אם אנוס עוד בו נשמתו ולא חל צה חילוף ותמורה. (ועיין בדברנו בפרשת ויקהל דף ת' ע"ג).

ועתה יתבאר דברי המד"ר זכה אומרים לו אהב קדמת לכל מעשי בראשית. כי אם אך וישר פעלו ומעשיו ראויים לפני הש"ת, אזי הוא בכלל הצדיקים שקדמו לבריאת העולם, ובז"ל יאמרו לו אהב קדמת לכל מעשי בראשית, כי בערם הרים יולדו, כבר היו ונבראו נפשותיהם של צדיקים. אבל אם לא זכה אלא מעשיו גרועים ומקולקלים, ואת פושעים הוא נמנה, אז גרוע מזה שנתעבר בו נשמת גוי או עבד, אזי יאמרו לו יחוש קדמך, שהרי הרשעים ואומות העולם נבראו אחרי כל הברואים כמבואר.

אז י"ל בפשטות דהנה מה דאיתא במדרש שישראל קדמו לבריאת העולם, היינו נשמות ישראל שהם חלק חלוקי ממשל, אבל הגופים נבראו בשני כמבואר בפסוק, כי האדם נברא לאחרונה. והנה אם האדם זכה במעשיו וחלק הנפש הוא עיקר אלו, והגוף עפל לנפשו אזי אומרים לו אהב קדמת לכל מעשי בראשית, כי נפשות ישראל קדמו לבריאת העולם, אבל אם לא זכה, כי הוא הולך אחר תאוות גופו, וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום, אי"כ נפשו עפלה לגופו, ולכן יאמרו אליו יחוש קדמך, כי מלך הגוף שהוא עיקר אלו האדם הוא אחרון לכל הברואים.

ועתה נבא לביאור המדרש (קושא ב') ה"כ"ד אשה דעי למרחוק ולפעלי אתן דאך וכו'. בהקדם מה שכתב האר"ח הקדוש ע"ה"כ בזיום השמיני ימול צמר ערלתו, ע"ה"כ מה שאמרו ז"ל (הנחומא פרשה ז') וכו'.

וא"ר חנינא בר פפא מחשבין אנו לשמו של הקצ"ה שביינו רחוקים וקרבתו לו, ע"כ. וז"ל שייכות דרשות אלו לא פרשת אשה כי תזריע.

ונראה דהנה אמרו ז"ל (צ"ר פ"ח ו') ע"ה"פ ויאמר אלקים נעשה אדם במו נמלך וכו' ר' יהושע דסכנין בשם ר' שמואל אמר בנפשותן של צדיקים נמלך וכו' עם המלך ממ"ה הקצ"ה ישבו נפשות של צדיקים שבהן נמלך הקצ"ה וברא את העולם, ע"כ. מבואר מזה כי נשמות הצדיקים קדמו לבריאת העולם. ונראה לבאר בענין זה גם דברי הנחומא פרשת נשא (סי' י"א) שבעה דברים נבראו עד שלא נברא העולם אלו כן כח הכבוד וכו' ציה"מ"ק אבות העולם וישראל. דהכוונה רק על הצדיקים שבישראל אבל הרשעים לא קדמו לבריאת העולם. והכי איתו בהדיא בילקוט פרשת האזינו (רמז קמ"ג) אל אמונה שהאמין בעולם ובראו ואין עול שלא ברא בני אדם להיות רשעים אלא צדיקים. וענין זה מתבאר יפה בהקדמת ספר הישר לר"ת (העתיקו השל"ה ה' במאמר בית ישראל דף י"א ע"ג) וז"ל נדע ונבין כי העולם לא בראו הבורא בשביל הרשעים והמכעיסים אותו, כי זה לא יחייב אותו השכל, ואולם בראו בעבור החסידים היודעים אלוהותם והעובדים אותו כראוי, וכל כוונתו היתה לברוא החסידים, אך הרשעים נבראו מכה טבע הבריאה, וכאשר יש לפרי קליפה, והמבואר הוא מה שנתון הקליפה, כן החסידים הם צריאות העולם, והרשעים הם כמו קליפות. וכאשר נראה כוונת הזורע להנמיח החטה לצד, אבל כה הנמה ויולד עם החטה באשה, כך כוונת הבורא לברוא חסידים, אבל כה הבריאה ויולד עם החסידים רשעים, ע"כ. מבואר מכל אלו כי לא יתכן שגם הרשעים קדמו לבריאת העולם, שהרי לא היתה כוונת הבריאה ענין, ועלכ"כ שלא נבראו אומות העולם קודם בריאת העולם, כמבואר בהנחומא שלא קדמו לבריאת העולם אלא ישראל.

ובזה נבא אל הביאור דהנה מבואר בכתבי האר"ח שברכת שלא עשני גוי וכן שלא עשני עבד ושלא עשני אשה לא נתקנו על תחלת הבריאה שברא ישראל, דאילו לא כן לא היו מצרכין זרכת אלו בכל יום כמו

דבוקה זו, ונעווינו לעשות מעשה ולהסיר עומתא הערלה מאתנו, כלל אס חפץ ה' במולים, לא תבצר ממנו מזמנה לברוא את האדם מהול. ועי' זה כמשיב ה"ד אשד דעי למרחוק מחשבין לשמו של א"ל אותו שצא מרחוק ה"ד וירא את המקום מרחוק, וה"פ כי ממנו נקח ראייה שכן הוא רגון הצורה, שהיה שלמות האדם ע"י יגיעתו במצוות ובמעשים טובים, ובאמצעות יסיר הצדדים הלאים הדבוקים בו מחטא אדם הראשון, וכלבש אותו מחליות. וראיה לכך מאזכרם אצינו ע"ה, שהיה נשמתו גבוהה מאד, ובתנ"ך ברא הקב"ה את העולם כבר גברא אבות העולם, כמבואר בתחומות ה"ל, ואשכ"ח לא צינקל השיג אשכ"ח את שלמות נפשו, כי אס ע"י עמל רב ויגיעה עמומה בעבודת הש"ת, ומעשיו הטובים קרבוה אל הש"ת, עד שזכה למח שזכה, וכדאיתא בזה"ק (פ' חיי קב"ע ע"ה) ואזכרם זקן בא צימים ולא אתקריב אזכרם ציומא חדא או ציומא חדא אלא עיבדוי קריבו ליה בכל יומא מדרגא לדרגא עד דאסתליק דדרגוי, עי"ש.

וזהו שאמר מחשבין לשמו של אזכרם אצינו אותו שצא מרחוק וכו', כלומר שזכה רחוק בתחילה, ומתקרב אל הש"ת ע"י יגיעתו העמומה במצוות ובמעשים, וממנו נקח ראייה לעבוד את ה' אלקינו בעמל ובגיעה, ובאמצעות המצוות והמעשים זכה להיות קרובים אל הש"ת. וביינו עממא דמאות מילה, שהאדם מולד עם הערלה ועליו לברכה, דאף שחפץ ה' במולים ומאוסה הוא הערלה שחגנו זה הרשעים, מ"מ לא ברא הש"ת את האדם מהול, כדי שיוסיר האדם עצמו מעליו את עומתא הערלה הדבוקה בו, שלא נתנו המצוות אלא לנרץ בהם את הצדיות.

ובדרך זה אפ"ל מה שהביא המדרש ראייה דחיבה מרחוק קאי על אזכרם, דכתיב גביה וירא את המקום מרחוק. ולכאורה מדוע נרמז אשכ"ח במקרה זה צמח שכתוב אללו וירא את המקום מרחוק, ולא צענין אחר מן הענינים הגבוהים והרמיים האמורים גבי אזכרם. ונראה דאף מכאן ראייה להך דאמנן, כי הנה חז"ל דרשו ע"ה וירא את המקום מרחוק דקאי על זיהומא דתחתא צדיק (פ' וירא) ח"ר יתכן מהו

שאל עורמורופוס את ר"ע וכו' איו מעשים נאים של הקב"ה או של בשר ודם וכו' למח אתם מלים וכו' הביא לי שבנים וגלסקאות א"ל אלו מעשי הקב"ה ואלו מעשי צדי"ד אין אלו נאים א"ל הואיל והוא חפץ במילה למח אינו יונא מהול א"ל שלא נתן הקב"ה את המצוות אלא לנרץ בהם דכתיב (תהלים י"ח) אמרת ה' לרופא. והאריך שם לבאר דברי המדרש, ותו"ד כי בחינת הערלה היא בחינת כרע, ודבר ידוע כי בריאת אדכ"ר הינה בריאה חמה בחינת הקדושה מושללת מכל רע, ולזה לא הינה בתוכותו בחינת הערלה, ובסבת החטא וכו' ונולד בו בחינת הערלה, וגם נמשך מזה שליטה העומתא באשה והיא דס דתה. גם באמצעות חטא האדם חרע זרע רע בכל ממשלתו, ותוליד הארץ פריה בקליפות רבות, ולזה נחכוון ר"ע בבוראת שבנים וגלסקאות, כי היא הסבה, והוא הטעם ללידת הערל, שצחי' הרע אשר דבוקה בגופו אדם הראשון עומתא מלאה הארץ. ושאלת עורמורופוס שיהי אס ה' חפץ במילה למח אינו יונא מהול וכו', לזה השיבו כי כל המצוות שנתן ה' לישראל אינם אלא לנרץ ולנקות את הסיגים אשר סבבו חטא קדמון וכו', וענין זה אין ה' עושה, ללד כי האדם הוא הגורם הרע הוא חטא, והוא ישא עונו אשר הלביש את נפשו, אז כשחטא אדכ"ר והיו כל הנפשות תלויות בו כולם טעמו טעם חטא, ועליהם להרוק תחלואיהם, ומה מקום לומר לה' הסר מעלי הצדדים הלאים שהלבשתי עצמי. וזה מבואר סמיכות מצות מילה לעומת לידה, כי ז' הדברים סבה אחת להם, כי עוון קדמון סבב עומתא לידה וסבת ערלת הזכרים, לזה נא ה' על שניהם כאחד, על עומתא לידה ועל כריית הערלה, עכ"ד ז"ל. היולא מה כי מפרשה זו נמצינו למדים כי כל המצוות שנצטוו בהם ישראל הם לנרץ ולחקך את נפשותיהם מן הסיגים שדבקו בהם מחטא אדכ"ר, ועל כן נא ה' שיתקנו ישראל בעממם את מדויהם, וירפאו את חולי נפשם ע"י המצוות.

ובזה נא אל ביאור המדרש ה"ל אשה כי חזרע וגו' ועממא שבעת ימים וצוים השמיני ימול בשר ערלתו, ה"ד אשד דעי למרחוק וגו'. דבזה קשיא ליה על מה עשה ה' ככה שיוולד האדם וערלתו

ומוקדם לכולם צעוּם חשיבותו, כי כג העולם כולו
ללא נצח אלא בשבילו. ועל כן אמר קרא אחר ואח"כ
קדם, כי האדם בתחלת יצירתו הוא אחר לכולם, שברי
השלימות, ואחרי שהשלים עצמו הגדל
על כל צדו חי, והריכוז קודם לכולם.

אז יאמר ליישב טעם שאמר הכתוב אחר ויחזיק קדם לפי מה שנבאר לעיל בדברי המדרש זכה אומרים לו אחה קדמת לכל מע"ב, דקאי על הנשמה, דנשמות יתראל קדמו לצריה"ע, ולפיכך אם זיך עלמו והנשמה עיקר אללו הריכו מוקדם לכל הנבראים, ואם לא זכה ועודנו הולך שובצ אחרי תאוות גופו, אז אומרים לו יתוש קדמך, שהרי גוף האדם נברא אחרון לכולם. ובהנ בתחילת הבריאה האדם עדיין הגוף עיקר אללו, כי לא יתכן שזיכה להקדם שלימות הנפש אל אחרי גיבורה רבן ולכן נקט קדם אחר שזהו אלו תחילה, ויחז"כ קדם שהיה הנשמה, כי אחרי שזיך עלמו תתעלה נשמתו ותעשה עיקר אללו, והגוף תפל אליה.

*

דרוש לפרשת החודש

אשה כי תזרע וילדה זכר וגו' במדבר (ר"פ ז)
 ה"ד אחר וקדם לרמי וכו' אמר ר"ל אחר
 זה יום האחרון וקדם זה יום הראשון וכו' אם אזה
 אם אומרים לו אתה קדמת לכל מעשה בראשית ואם
 לאו אומרים לו יהוש קדמך וכו', ע"כ. וקשה ממני
 אם האדם נברא אחרון לכל היצורים, כיצד יאמרו לו
 אתה קדמת לכל מעשה בראשית אם אזה, והרי
 המציאות לא תסתנה. גם י"ב שייכות דרשה זו להכא.

(3) עוֹד אֶחָד בְּמִדְרַ"ר (פִּי"ד ב') דִּלֵּא אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ לְבִתָּהּ"ד (אִיּוֹב ל"ו) אִשָּׁה דְּעֵי לְמַרְחֹק וּלְפִעֻלֵּי יִתְּחַן נֶדֶק וְכו' אִי"ר נָתַן מַחֲשָׁבִין לְשֵׁמוֹ שֶׁל אֲצִרָהּ אֲבִיּוֹ אֲחִיוֹ שֶׁבֶּא מַרְחֹק הִ"ד וַיִּשָּׂא אֲצִרָהּ אֶת עֵינָיו וַיִּרְא אֶת הַמְּקוֹם מַרְחֹק וְאִי"ר חֲנִינָה בִּר פֶּפֶא מַחֲשָׁבִין אֲנוֹ לְשֵׁמוֹ שֶׁל הַקִּצְיָ"ה שֶׁהֵינּוּ רְחוּקִים וְקִדְּמוֹ לֵה, מִי"כ. וְאִ"ב לְהִצִּין מִה שֶׁרָמַז לָנוּ הַכְּתוּב שֶׁמֶּה שֶׁל תְּפִלָּה אֲבִיּוֹ חֲצִיבַת לְמַרְחֹק, מִשּׁוּם שֶׁאֲמַר

מרחוק עתיד המקום לירחק מצעליו יכול לעולם ח"ל
זאת מנוחתי עדי עד פה אשכ כ' אוחיה וכו'. ע"כ.
הרי דמקום רומז לצידימ"ק, והנה צידימ"ק של מעלה
הוא מן הדברים שקדמו לבריאת העולם כמבואר
בתנחומא, ואעפ"כ לא תהיה השלמת בנייתו אלא
באמצעות מטעי הדיקים כמבואר בדברנו כמ"פ (ע"י
בספרי ויואל משה בבקדמה עמוד ט'), ובטרם יתור
ישראל את מקדש העתיד יורד בנוי ומשוכלל, עליכם
להכרות צמורות ומע"ט ולשוב בחשובה שלימה, ואז
יחכו לראות בשב"י ציון ובנין בית המקדש העתיד,
ואמר הכתוב (במדבר כ"ג) אראנו ולא עתה אשורנו
ולא קרוב. וזה שרמז לנו המדרש במאי דמיתתו הכ
קרא ויורא את המקום מרחוק, כי אף משם ראה
לדבר כי ה' חפץ במעשי בני ישראל, שבאמצעותם
יבנה צידימ"ק של מעלה. ועוד דרש רחב"פ ממקרא
זה מחשבוני היינו לשמו של הקב"ה שביינו ירחיקם
וקרבו. כי מכאן נלמד מהש"ת חפץ שיתקדש ישראל
אליו ע"י המלכות והמקדש"ע והיגיעה בצדוה"י, שבה
נשמות ישראל מקוין ושרשן ממקום גבוה מאוד נעלה,
ובטרם יבנה העולם כבר היו נשמות ישראל צרוקים
ועומדים, ואעפ"כ מתחלה היינו ירחוקים מהש"ת,
עד שקרבו אליו בעמל ויגיעה רבה בצדוה"י.

דיוצא מזה כי מכל אלו ראיה שצריך האדם להחייב
הרבה צמאות ובמשׁעׁ כדי שחכה לקרבת אלקים.
זה טעם שנצטא האדם בערלתו, ונעטווה למול צפר
ערלתו ביום השמיני, כי ע״י המלאה יסור מעליו
הבגדים הנאים הדבוקים בו מן החטא הקדמון,
ויתקרב אל השיׁת. ועפ״י האמור נחזור לישב מה
שדקדקנו במאמ״כ אחר וקדם לרנני, דנקט אחר
תחלה ואח״כ קדם. ונראה כי הנה האדם בשעת לידתו
הוא אחר לכל מעשה בראשית דכל הנצברים מיד צעת
לידתם יש בהם השלימות הראוי להם, וכאמרם ז״ל
(צ״ק ס״ה ע״ב) שור בן יומו קרוי שור דכתיב
(ויקרא כ״ב) שור או כשצ או עז כי יולד. משא״כ
האדם בשעת לידתו הוא חסר השלימות, כדכתיב (איוב
י״א) עיר פרא אדם יוולד. ורק ע״י יגיעתו צעצועת
השיׁת יעלה ממדרגה למדרגה, עד שיצא ויגיע אל
השלימות הראוי לו. אך כאשר חכה להגיע אל השלימות
הראוי לו, תגדל מעלתו על כל יצורי חבל, והריבו

(ו) **החדש** הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה. דקדקו המפרשים למה כפל הכתוב לשונו, דכתיב ראש חדשים וכדר כתיב ראשון הוא לכם. עוד יל"ד בשינוי לשון הכתוב מנוכח לנסתר דכתיב החדש הזה לשון נוכח, ואח"כ כתיב ראשון הוא לשון נסתר.

(ז) **רש"י** ז"ל הביא דרשה המכילתא במאמ"כ החדש הזה לכם חז"ל נתקשה משה על מולד הלילה באיזה שיעור תראה ותבא ראוייה לקדש והראש לו באמצע את הלילה בדיקוק וא"ל כזה ראה וקדש וכי"ד הראשו והלא לא היה מדבר עמו אלא ביום וכו' אלא סמוך לשקיעת החמה נאמרה לו פרשה זו, ע"כ. אמנם הרמב"ם ז"ל כתב (בפ"א מה' קידוש החדש ה"א) חז"ל, כך אמרו חכמים הראש לו הקב"ה למשה במראה הנצואה דמות לנצח וא"ל כזה ראה וקדש, ע"כ. ומתבאר הרמב"ם כך אמרו חכמים, ודאי כי את מקור דבריו העריכ מן המדרשים שהיו בימיו ונאבדו מאתנו. ולכאורה דברי חז"ל הללו שהביא הרמב"ם סותרים לדברי המכילתא, דמכילתא מצוה שהקב"ה הראש למשה את הלילה בדיקוק, ואילו הרמב"ם ז"ל כתב כי במראה הנצואה הראשו דמות לנצח העשויה לקדש, משמע שלא ראה את גוף הלילה, אלא בחזון נתגלה לו כדמות ירח. גם הפייטן יסד במוסף לפרשת החדש ארבעה ראשי שנים במחזה ביארת זה מה לחזרה, משמע דס"ל כרמב"ם ז"ל שבמראה הנצואה הראש לו הקב"ה את הלילה. וראוי ליישב שלא יכיו דברי חז"ל סותרים אלו את אלו.

(ח) **במכילתא** (הובא בילקוט ב"ר רמז קפ"ח) חיתא החדש הזה לכם וגו' אמר ר' ישמעאל משה הראש החדש לישראל ואמר להם כזה תהיו רואים וקובעים לדורות ר"ע אומר זה אחד משלשה דברים שנתקשה משה בהם והראשו המקום למשה כולו באמצע כי"א צו אתה אומר זה מעשה המעורה (במדבר ח') כי"א צו זה לכם העמא (ויקרא י"א) ע"כ. מצוה מה דר' ישמעאל דרש מכתוב הזה שהראה משה לישראל את החדש, ולא ס"ל כדרשת ר"ע שנתקשה משה במולד הלילה, וקשה שיסחרו דברי ר' יוחנן להא דחיתא במנחות (כ"ט ע"א)

אלו וירא את המקום מרחוק, והלא מרחוק נאמר על המקום ולא עליו, ולמה לא כינהו הכתוב באתח מן המדרגות הגבוהות והפעולות הנשגבות שמלינו גבי אברהם.

(ג) **עוד** אי' במד"ר (פיר"ד ג') ד"א אשה כי תזריע כה"ד (אי"ב י') חיים וחסד עשית עמדי ופקודתך שמרה רוחי ר' אבא ב"כ אמר תלת ברכא שבעולא אס נטיל אדם ארנקי של משות ונותן הפה למטה און המשות נופלות. בתמיה, והולך שריו במשי אמו והקב"ה משמרו שלא יפול וימות און זה שבה כיו חיים וחסד עשית עמדי וכו'. עיי"ש ב"ב ב"ב שבעולא מונה. והולך כמה נפלות שבע"ה עשה לשמור הולך שלא ימות, ודרש להו מהאי קרא חיים וחסד עשית עמדי. אך ל"ב להבין סיפא דקרא ופקודתך שמרה רוחי מה כוונתו.

(ד) **בפרשת** החדש. וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם וגו' דברו אל כל עדת בני ישראל לאמר וגו'. ודקדקו המפרשים דמחיבת לאמר כבר ידענו שגטו לומר פרשה זו לבני ישראל, ומדוע כפל הכתוב לומר דברו אל כל עדת בני ישראל וגו'.

(ה) **במכילתא** פ' צא דרשו מדכתיב לאמר לא ואומר להם מיד וכו' דברי ר' ישמעאל ר' אליעזר אומר לא ואומר להם דברי והשינוי וכו', ע"כ. ויל"ב להבין דרשת ר' ישמעאל דמה ה"א שלא יאמר להם משה מזהו זו מיד לאלתר, שהולך הכתוב ללוחם שיאמרנה להם מיד. גם דרשת ר"א לא ואומר להם דברי והשינוי תמוכה היא, מה נשתנה מזהו זו משאר המלות, שאם זה הכתוב לשאל את ישראל אם הם חפצים לקבלה. ולולא דברי חז"ל הקדושים היה י"ל לפרש חיצת לאמר עפ"י מה דחיתא בפרד"ר"א (פרק ח') בשעה שבאים הזקנים לקדש החדש יולאת בת קול ואומרת פרשת החדש הזה לכם, ע"כ. וזה אפ"ל בחיצת לאמר שעתידה פרשה זו ליאמר פעמים רבות בכל עת שישראל מקדשים את החדש. אך ל"ב להבין דרשות חז"ל במכילתא.

לחזות אלא מופלג ממנו ב' וג' שעות. גם יש לחמוך על חששת משה שיעשו אינטנטיבי פרעה לומר בדאי הוא, וכי כל כך טפשים היו שהיו מסתפקים בחזיתות נבואת משה, אחרי שנתקיימו דבריו ומת כל צבור בארץ מצרים, וברי אין לך הוכחה גדולה מזו כי משה אמת ונבואתו אמת, והם בדאים.

במדרש ילקוט שם איתא עב"כ כה אמר ה' כחלות הלילה וגו'. זש"כ מקים דבר עבדו זה משה וכו' ועל מלאכיו ושלם זה משה וכו' אמר הקב"ה כבר כתבתי ואמרתיו עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא ויהא משה נראה כמבואר אלא הוא אמר כחתי הלילה אף אני כחתי הלילה, ע"כ, והוא תמורה.

ונראה לנזר כל הקושיות והדקדוקים עפ"י הקדמה יקרה אחת שנתבאר בדבריו זה כמה פעמים הלא המה דברי הנזר הקדש בפרשת ויחי על הא דאיתא במד"ר (פ"ח ג') עה"פ ויקרא יעקב לבניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אחכם באחרית הימים מלמד שצא לגלות להם את הקץ ונתחכם ממנו. משל לאובדו של מלך שהיה נפנה מן העולם והיו בניו סובצין את מעותו ואמר להם בואו ואגלה לכם מסתורין של מלך חלה עיניו והביע במלך אמר להם הזכרו כדבריו של מלך וכו', ע"כ. וביאר דהנה צוה"ק איתא שבהיות יעקב מגלה הקץ לבניו, היה צידם להעביר שורש הרע ולהצביר שורש הטוב, לקרב צו את הקץ שלא צעונו. וזה מחוסר ציבור, כי איך היה צידם לקרב את הקץ שלא צעונו ע"י שהיה מתגלה להם הזמן. ויתבאר עפ"י מה"כ ויחי מקץ ארבע מאות ושלשים שנה וגו' ויחי צעם היום הזה ויאלו כל הצלות ה' מארץ מצרים וגו', והתמיכה מפורסמת שהרי לא היו ישראל במצרים אלא רד"ו שנים, ובשלמה לאחזם מפרשים שבתחיל החשבון מלידת יתחק יוחא אכן בפרד"א ובמדרש איתא שעדיין לא נשלם השעבוד אלא שהקב"ה דילג את הקץ, וקשה לדבריהם שהרי אמר הכתוב ויחי מקץ וגו'. גם בנפלא דקרא יליד מה היה חסר אילו היה כתוב ויחי מקץ וגו', ומה נזרך לכתוב ויחי צעם היום הזה, שאינו יודע מה מלמדנו. גם י"ב הא דכתיב צענין הגאולה העתידה (שם) אני ה' צענה אחישה ואמרו

הנה דבי ר' ישמעאל שלש דברים נתקשו למשה עד שהראה לו הקב"ה באצבעו מורה ור"ה ושראים וכו', ממא דתנא דבי ר"י פליגי אדרי ישמעאל, וס"ל כדרשא ר"ע שנתקשה משה במולד הלילה, והוא תמורה שהרי כבר כתבו החסידות בפסחים (כ' ע"א ד"ה דברי ר"י) דר' ישמעאל ותנא דבי ר' ישמעאל חדא ניבחו.

גם י"ב להבין כוונת אומנם ז"ל שנתקשה משה במולד הלילה, האם נצטר ממשה רבינו ע"ה להשיג את אשר השיגו החכמים בדורות הבאים, שהיו מקדשים את החדש על פי הראיה, אחמרה.

הפיימן יסד צויר לפרשת החדש הדום מיגר מיד עדש כהיום הזה יחודש בגודש. והכוונה על ציבוריק המכונה הדום רגליו של הקב"ה (איהב רבה פ"ג ג') שחבר ע"י עשיו שמכר בכורתו ליעקב בעבור מיד עדשים ואנו מפילים תחתיו שיחזור ויצנח במהרה. וי"ב מה שייך להזכיר כאן מה שמכר עשיו את הבכורה.

בהפטורה לשנת ר"ח (ישע"י ס"ו) ויהי מדי חדש בחדשו ומדי שנה בשנתו יבא כל צפר להשתחוות לפני אמר ה' וי"ב להבין כפל הלשון חדש בחדשו וגו'.

ובמרים נא לציבור הקושיות נקדים דברי הכתוב בפרשת צא (שם פ"א) ויאמר ה' אל משה כחלות הלילה אני יואל בחרן מצרים. ופירש"י ז"ל ורבותינו דרשו (ברכות ד' ע"ב) כחלות הלילה כחלות הלילה ואמרו שאמר משה כחלות דמשמע סמוך לו או לפניו או לאחריו ולא אמר כחלות שמה יעשו אינטנטיבי פרעה ויאמרו משה בדאי הוא אצל הקב"ה יודע עתיו ורגעיו אמר כחלות, ע"כ. ויש להקשות מהא דאיתא בפסחים (י"ב ע"א) לרי מאיר אדם עושה שתי שעות לדברי ר' יהודה אדם עושה שלש שעות, ולפי זה קשה שאם יש לחוש שיעשו אינטנטיבי פרעה ויאמרו כי משה בדאי, מה הועיל משה באמרו כחלות להגל מחשש זה, הלא יתכן שיעשו ששחים או בשלש שעות ויאמרו משה בדאי הוא, שלא היחה המכה סמוך

היו יכולים להמשיך לכוון מקור החדש שהיא הגאולה, שלא בעונתה. ובמדרש חיות (שבת"ל פ"ב י"ח) מנאר גודל העונש ע"ז וכו' עתה"ד הכה"ק.

ועפ"י דברים אלו נתבאר לנו דברי חז"ל במקומות רבים שהם קשי הכנה לכאורה, ובצד"י זו ישנו קושי העורי אכן בפירושו למס' ראש השנה על הא דפליגי ר"א ור"י אס בניסן עתידין להגאל או בחש"י עתידין להגאל (ר"ה י"א ע"א), מנאר מדבריהם שהגאולה תבא עכ"פ בחד מנ"י חדשים הללו ניסן או תשרי, אבל בחדש אחר לא יתכן שחיה ב"ח המשיח בו, זה סותר לכאורה להא דתנן (עירובין מ"ג ע"א) כרינו נזיר ביום שבו דוד בא אסור לעולם משום דבכל יומא אמרינן דלמא השתא חתי, ואמאי? לא יבא אסור אלא ניסן. ולדברי הכה"ק יתחא כי אמנם זמן הגאולה יהיה בניסן או בחש"י, אך אס זכו ישראל הקב"ה מחליף את סדר הזמנים, כדינו שבו לוקח את המדה והמלך שבו ראויים ישראל להגאל, ומקדים להביאו בזמן שהוא חפץ להגאל, וא"כ יתכן שחיה הגאולה בכל יום ויום שבמשך כל חדשי השנה, שאם יזכו ישראל ב"ח הקב"ה בחינה ומדת חדש ניסן או תשרי אל אותו היום שבו יעלה בראשו לגאלנו.

ועפ"י דברו מלאנו גם ביאור נכון להבין הענין שמכר עשיו את בכורתו ליעקב. ולכאורה כיון שעשיו ילא ראשונה הוא הבכור לעולם, וכידן ניתן למכור את הבכורה, וכרי המליאות לא תשתנה. ומקל"ה מפרשים כתבו שמכר לו את כחו וזכותו לרשת פי שנים בנכסיו אציו, אך גם זה קשה, שכי קיי"ל אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם (קידושין ס"ב ע"ב) וכידן מכר את כחו וזכותו בנכסים שעדיין לא היו בעולם בלתי ששה. גם מה שפירש"י ז"ל שמכר לו תשובות הבכורה שהוא חלקו בעבודה קשה, מה ענין מכירה שייך בזה. אמנם ע"פ מה שכתב החזר הקדש א"ש, כי כל מעלת הבכורה היא לפי שהבכור ילא ראשונה והוא מוקדם בזמן הלידה לאחיו, אך יעקב אציו ע"כ ידע סוד חילוף העתים, כמנאר שאף בשנים הקדושים ידעו והשיגו בחינה זו, וע"כ לא גילה להם אציהם את סומן המיועד לגאולה, פן יעשו פעולות

ז"ל בפרק חלק זכו אחישנה לא זכו בעתה. וכבר הקשו המפרשים דא"כ איפכא הו"ל אחישנה בעתה, ועוד דא"כ הו"ל בעתה או אחישנה, ומדכח"ב בעתה אחישנה משמע דתרוויכו חד מילתא ניבאו.

ולכ"ן נראה לי דכולבו בחד מחתא מחחיכו עפ"י עפ"י מה דאיתא בגמרא (סנהדרין ק"ב ע"א) עת מזומנת לרשע ועת מזומנת לעובד שנאמר בעת פקודתם יאבדו וכח"ב בעת רלון ענייתך, ע"כ. ופירשו חכמי האמת שכל עת חזון יש לו מל ושר מיוחד הממונה עליו למעלה בעולם הגלגלים, וכן יש כזה גבור מעל גבור בעולם העליון עולמו של הקב"ה, שעל כל עת חזון יש עליו מדה מיוחדת המאיר בה, וכל המדות של סדר הזמנים הם משתלשלים מזרופי אחריות התורה וכו', ולכן בכל עת חזון יש בהכרח אחרת בעולם, כפי בחינת המדה המאירה בשעתו, ולכן בהיות בחינת המדה מלך חוקף בדיון הקשה, מלא העת המיוחד לו הוא מזומן לפורענות, ובחינת בחינת המדה מלך החדש והרחמים הגמורים, אזי העת המיוחד לו מזומן לעובד מופלגת, ולעולם אין זמן הגאולה אלא בלתי הזמן המזומן לחדש ולרחמים גמורים אל הגאולה, וא"כ כי"ד אפ"ל שדילג הקב"ה על הקץ. אלא יתיישב בלתי לשון החכמים בתפלת ערצית בחכמה פוחת שפרים ובחכמה משנה עתים ומחליף את הזמנים. ולכאורה איך יתכן לומר על עת חזון לשנות בו, הא אין בו ממש, וא"כ חילוף זה מה טיבו, אלא קאי על המדות העליונות, שבעת הנורך לישועה הקב"ה מחליף את הזמנים וכו'. זה פירוש שדילג הקב"ה את הקץ, ביינו אותו הזמן דילג והחליף לשעת הגאולה. וז"ל ליל המשומר משעת ימי בראשית, דלכאורה קשה כ"ל איך יתכן לומר על זמן שהוא משומר דהא אין בו ממש, אלא כ"ל שקאי על הרגל, וז"ל בעתה אחישנה שלעולם הגאולה היא בעת המזומן לו, אלא שאם זכו אז מחליף הקב"ה את הזמן ויביא הגאולה. ובזה מנאר גם הוכר הקדוש שכתב על ידי שיעקב היה מגלה קץ הגאולה לבניו היו מקרבים את הגאולה, ידידע מה שאמרו ז"ל מפני מה הראשונים היו מחפלים ונענים מפני שהתפללו בשם, ופירשו שהיו מכונים יחודים בעת הראוי לו, וכמו"כ אס היה יעקב מגלה בלתי זמן חתיה הגאולה

למארים סוד החלפת הזמנים. שהרי אפילו סוד הציבור אסור ללמד לעבדים כאמרם ז"ל (כתובות ק"ח ע"א) ועיין שם בתוס' ד"ה שלא יגלו) ועאכ"כ סוד נעלם זה, ועל כן להם נתפרסם הכתוב כפשוטו סמוך לחלות או מוקדם או מאוחר קצת.

וְרִישָׁב מה שאמר ז"ל שמה יעשו אינעגניני פרעה ויאמרו משה בדאי הוא, והקשיו שהרי עיניהם לנוכח יביעו, כי כל בכוריהם נפלו פגרים מתים, ואין לך הוכחה גדולה מזו לאמיתות נבואת משה, נראה עפ"י מ"ש האב"ח הקדוש להקשות דאיך יתכן שהיו עבדי פרעה עפשים כ"כ, שאחר כל המכות שסבלו עדיין הקשו לבצט ולא אצו לשלח את ישראל, ואף כי מאת ה' היתה זאת, מ"מ לריך חיה סברה לחלות בה עוה"ס ועפשותם, עי"ש מה שחירץ. ואפ"ל דהנה החרטומים הכחישו את נבואת משה, באמרם כי כל מעשיו המה בלעג וצניעות, וכדאיחא בחדרש ילקוט ס"פ שמות (רמז קע"ז) כי כאשר באו משה ואהרן לפני פרעה, ובצל מלך מפניהם, כי היה תוארם בחורר בני אלקים, ויחי אחרי לבחם שלה המלך לקרא לכל חרטומי מארים ובלעגם הקוים עמהם ויספר להם את דברי משה ואהרן ומעשי תוקפם וגבורתם, ענה בלעג לנלך כי אין אלו אלא מכשפים כמון, ע"כ. וכאשר בן הוא דרך המינים והאפיקורסים עד היום הזה, להפך דברי אלקים חיים ואומרים לרע עוב ועלוב רע, ומכחישים דברי הדיקים ומלגלים עליהם.

וזה אפ"ל בכוונת אמרם ז"ל שמה יעשו אינעגניני פרעה ויאמרו משה בדאי הוא. דאין לומר שמד באותה לילה של הכאת הבכורים יבואו לומר משה בדאי הוא, שהרי כולם היו ערודים באצלם ובקבורת מתיהם, כי אין בית אשר אין שם מת, ולבצט כל עמם לפקפק בנבואתו של משה. אלא ז"ל דה"פ אחר שתשקוע המכה יבואו חרטומי מארים ברשתם להכחיש נבואת משה, ויאמרו כי כל מעשיו הם צניעות, וכדי שימלאו אמתלא להדיק דבריהם יבואו ראיח ממה שאמר בנאות ולא היתה המכה בנאות אלא סמוך לו, וזה לך האות כי אין אלו דברי נבואות, שלא יתכן שלא תהיה הנבואה מבוטאת, וכדי להוציא מחשש זה אמר משה ופיתות, שלא יהיה להם פתחון פה לפקפק

להחליף את הזמן ולהקדימו. וזה היה ענין מכירת הבכורה שהחליף יעקב אבי"ח את צחי' זמני הלידה, והקדים את הכובד והמלל שבו נולד הוא, אל הכובד והמלל ששלט בזמן לידת אחיו, ונעשה הוא הבכור שהרי מעתה זמן לידתו קדם.

ועפ"י זה יתבאר מה שאמר יעקב אבי"ח לאביו אחי עשיו בכורך. ותמכו כל המפרשים כולד הוליא יעקב אבינו ע"ה מקור האמת דבר שקר מפיו, באמר כי הוא הבכור, ורש"י ז"ל יש בדוחק שחלק דבריו לאמר אחי מי שאני ועשיו הוא בכורך, ולדברנו י"ל שכונתו היתה לומר אחי עתה עומד במקום עשיו צענין הבכורה, שהרי הוחלפו זמני הלידה ונעשיתי מוקדם לו בזמן. ומש"ה צעת שאמר עשיו ליתאק אבי"ח הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים את בכורתי לקח ועתה לקח ברכתי חזר יתאק ואמר גם ברוך יהיה, כי עתה נודע לו שיעקב הוא הבכור באמת, מעת שמכר לו עשיו את הבכורה ואתן רשות בידו להחליף ולשנות סדר זמני הלידה, וא"כ דין זה יעקב בכל הברכות כי הוא הבכור ולו המה ראויות.

ובזה ביארנו גם לשון הכתוב שאמר יעקב מכרה כיום את בכורתי לו. ופירש"י ז"ל כיום שהוא צרור כך מכור לו מכירה ברורה, ולכאורה קשה שלא מאינו שום קנין בלשון כהיום, ולדברינו יחא, שאמר לו מכור לי בחינת היום שגולת בו, דהיינו שתתן בידי הרשות להחליף סדר זמני הלידה כמבואר.

ובדרך זו נבא לבאר עמם שאמר משרשי"ח כחאות הלילה וגו'. כי אליבא דאמת עדיין לא היה באותו לילה זמן הגאולה, אלא שדלג הקצ"ה על הקץ, דהיינו שהחליף את סדר הזמנים, והקדים להביא את בחינת אותו הלילה המיועד לגאולה, בעוד כמאחיים שנה, אל אותו הלילה שבו נגאלו ישראל. וזה שאמר הכתוב כחאות הלילה, כלומר בבחינת חלות של הלילה העתידה המיועדת לגאולה, אני יואל בתוך מארים, כי נתחלפו הזמנים ואותה הלילה קדמה ואחרי. אמנם חז"ל דרשו שאמר משה כחאות דמשמע סמוך לו או לפניו או אחריו, משום שמה יעשו אינעגניני פרעה וכו', משום שהיה אסור לגלות

ו'י"ש המדרש ה"ד מקים דבר עבדו זה משה א"ל הקב"ה למשה אמור להם לישראל כחצות הלילה, וכוונתו כדי ששמירתו של משה שהיא בחי' התעוררות דלתתא תצוה להתעוררות עליון, להקדים ולהביא בחי' הלילה המיועדת לגאולה. זה א"ל כוונת המדרש אמר הקב"ה כבר כתבתי ואמרתיו עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא ויהא משה נראה כמבזבז אלא הוא אמר כחצי הלילה אף אני כחצי הלילה. כלומר ע"י שהוא אמר כחצי הלילה ועשה התעוררות תחתון, אף אני אבא ומלאתי אתר דבריו, להקדים ולהביא את בחינת הלילה המיועדת לגאולה.

ו'ל"פ דרכו של המה"ק צפירות הפסוק ליל שמורים הוא לה' שצחינת החסד והרחמים הגמורים שבו תהיה בגאולה שפורה ממשעת ימי צראשית, אף אנו נאמר לפרש סיפא דבאי קרא, הוא הלילה הזה שמורים לכל בני ישראל לדורות, דקאי על הלילה המיועדת אל גאולה העתידה, דקשם שהלילה המיוחד לגאולה מאירים היה משומר ממשעת ימי צראשית, כן ליל הגאולה משומר ועומד לבני ישראל מתחלת הצריחה, ואם יעלה רצון מלפניו ית' יחליף את סדר הזמנים ויקדים להביא את הזמן המוכן לגאולה, ועינינו צופיות למרום עד ישקוף ה' משמים וירא צעני עמו, ויגאלינו גאולה עולם, וזאת זאת אסור לנו לעשות שום פעולות לאחא מן הגלות לפני הזמן שקבע הקב"ה לגאולה.

ו'ב'ד'ך זו נלך לבאר הכתובים שפרשה החדש כי הנה בתחלה נאמר למשה פרשת מכת זכורות, וממנה נודע לו כי גאולה מאירים תהיה ע"י חילוף סדר הזמנים, ועליו הדבר מוטל להתחיל באיתערוותא דלתתא, כדי להביא להתעוררות עליון, אכן אח"כ כשנאמר לו פרשה החדש הזה לכם, ונודע לו כי ענין קידוש חדשים ועיצור שנים מסור ציד צ"ד נתקשה לו למפרע ענין חילוף הזמנים, כי לפי שהדבר מסור ציד צ"ד אין לו לדעת מראש באיזה כוכב ומזל יהיה ליל ע"י צינים בזמן שהיתה בגאולה ראויה להיות, כי הדבר תלוי ועומד בדעת ה"ד, וכיבד ניתן לעשות חילוף הזמנים ולהקדים ביאת אותו כוכב או מזל א"ס עדיין לא נודע הזמן ההוא, וזה

בנבואתו. וזוה מיושבת גם הקושיא שברי אמרו ז"ל א"ס טועה צ" וג' שעות, ומה הועיל משה באמרו כחצות הלילה עדיין יש לחוש שמא יאמרו בדאי הוא, והשתא א"ס שברי נתבאר בדברינו כי לא היה מקום לחוש כי מיד בשעת מכת זכורות יטענו האלפגוניים משה בדאי הוא, אלא שלאחר זמן יבואו להכחיש אמתיות נבואת משה, ויאמרו כי לא באה המכה בתחלת זמנא אלא סמוך לו, ולטענה זו יש לחוש שברי זהו טעות שאי אפשר לעמוד עליו, משא"כ הכ' חששא שמא יטעו צ" וג' שעות לא שייך הכא, דלא יתכן לטעות שעות מופלג כל כך אלא לשעתו, אבל בהכרח יתגלה הטעות אחר כך כי טעות דמוכה הוא. וא"כ הכא שהחשש היה שאלפגוניי פרעה צרעתם יכחישו נבואת משה, ויצדו מלכם דברים אשר לא כן כדי לחזק טענתם, לא היה מקום לחוש שמיאילו טענה כוזבת זו, שבה המכה צ" וג' שעות קודם תחלת או לאחריו, כי מילתא דעבדא לגלויי הוא כדאמרן.

ובזה יבוארו גם דברי חילוק עה"כ ויאמר משה וגו' כחצות הלילה וגו' מה"ד מקים דבר עבדו וענת מלאכו ישלים. ודנה הרמב"ן ז"ל כחז כי במה שאמר משה"כ כחצות הלילה לא הודיעם באיזה לילה תהיה המכה האת שברי הדבור הזה והאמירה אל פרעה קודם ר"ח ניסן היה וכשיאמר כחצות הלילה לא יודע אל איזה לילה מכוונים הדברים, ע"כ. ולדברנו מבואר היטב טעם שלא הודיע משה באיזה לילה תהיה המכה, שברי עדיין היה צורך להתחיל את הלילה הראוי לגאולה לאחר זמן מרובה עם ליל ע"י צינים דבאי שתא, ורצון השי"ת היה שיעשה הדבר הזה באיתערוותא דלתתא תחלה, כשם שהיה בקריעת ים סוף שנקבחו למים עד לואריהם ואח"כ נבקע הים לפניהם כדאמרם ז"ל (סוטה ל"ז ע"א), וזהו שאמר משה כחצות הלילה, כלומר כחצות הלילה ההוא המיועד לגאולה בעוד שנים רבות, יקדים ויבא ציל ע"י צינים שבוותו זמן, ודבוריו הקדושים היו באיתערוותא דלתתא, והם שהביאו להתעוררות העליון, שיחליף ה' את סדר הזמן, ויקרב ויביא את הלילה העתידה לגאולה.

אכן כאשר ראה צרייתא דר' ישמעאל דדרש במנחות שנתקשה משה צמוד הלבנה, וע"כ כדפרישו שביה מועל עליו להחמיל בהתעוררות תחתון כדי שיתחלפו סדרי הזמנים, ויוקדם המלך והכוכב המיועד אל הגאולה. זהו כי קשה לו מאוד, כי לא ידע לחשב מראש באיזה מזל יהי אותו הזמן, עד שבראה לו הקב"ה ומכאן הבין הים כי אין הדבר תלוי בקדימה בזמן, שהרי אם חפץ ה' הוא משנה את סדר הזמנים להקדים המאוחר ולאחר המוקדם, וכאשר כן ה' צבכורו של עשוי, דאפי"ש שהי' מוקדם ליעקב בזמן הלידה החלפו הזמנים, ואחיו הקטן יגדל ממנו. וה"ל אין טענת הים טענה, כי אפי"ש שהוא נצרך קודם האדם, בלתי ה' דרכי חיים, הריבו משנה בעצרו סדרי זמנים.

ועתה נבא לבאר מה שדקדקו כפול לשון הכתוב החדש הזה לכם ראש חדשים וכדר כתיב ראשון הוא לכם וגו' (קושט"ו), ונראה עפ"י מה שאמר ז"ל (ילקוט ב' רמז ק"ל) חזי ר' הושעיא גזרו ב"ד שלמטה ואמרו היום ר"ה אמר הקב"ה למלאכים העמידו צימה והעמידו סנוגורין וכו' שגזרו ב"ד של מטה ואמרו היום ר"ה נשתכו עדים לבא או נמלכו ב"ד לעברה למחר הקב"ה אומר למח"ש העבירו צימה וכו' שגזרו ב"ד למטה ואמרו ר"ה למחר. עוד איתא בתם ר"פ ור' חלקיה בשם רבי סימון מתכנסין מלח"ש אלל הקב"ה ואומרים לפניו רבש"ע אימתי ר"ה והוא אומר ולי אתם שואלים אני ואתם נשאל לב"ד של מטה וכו', ע"כ. והכי נמי דרשו ז"ל שם מדכתיב החדש הזה לכם מסור הוא לכם וכו' משל למלך וכו'. כך אמר הקב"ה עד עכשיו חשבון של חדשים ושל שנים צידי מכאן ואילך הרי כן מסורין צידכם שנאמר החדש הזה לכם. אכן אף שכל החדשים והשנים נמסרו לישראל, מ"מ חדש אחד יש שלא מסרו הקב"ה להם, והוא אותו חדש ניסן שבו חתיה בגאולה, כי אין דבר זה מסור צידי אדם, אלא הקב"ה לבדו יקדם אותו חדש ויקבע זמנו. וזהו שאמר הכתוב החדש הזה לכם וגו', דקדוש החדשים צידכם ניתנו, מלבד אותו החדש המיועד לגאולה, שעליו אמר ראשון הוא לכם, כלומר דמתחלה יקבע הקב"ה זמנו, ואין ישראל יכולין להשמיכו, וע"כ נקט מתחלה ראשון הוא. כלומר צידי השמים ואח"כ לכם, וכו'.

ביאור חמור ז"ל נתקשה משה צמוד הלבנה, דאין הכוונה על מולד הלבנה של חדש ניסן זה, אלא שהיה קשה לו להשיג כיצד ימשך בחינת אותו ליל ט"ו בניסן המיועד לגאולה, בעוד שאין לדעת מראש המלך והכוכב שישלש בו צפרק. עד שהראהו הקב"ה בלחצו את הכוכב והמלך שישלש בזמן שהיה מוכן לגאולה, דכלפי שמיא גליח כל סתום ונעלם, וע"כ כך ידע משה להמשיך בחינתו אל ליל ט"ו בניסן שבו חפץ הקב"ה לגאול.

ובזה נתיישבו כל הסחירות בענין זה דמה שכתב הרמב"ם ז"ל (קושט"ו ז') שכן אמרו חכמים שבראה הקב"ה למשה את הירח צמרמרה בצוואה, כוונתו על הירח של החדש שהיה מוכן מאז ומקדם אל הגאולה, הוא חדש ניסן שהיה עתיד להיות בעוד כמאתיים שנה. ודברי רש"י ז"ל שכתב שבראה לו הקב"ה בלחצו, קאי על הלבנה שבאותו חודש ניסן שבראה לו הקב"ה בפועל, שהרי צ"ח נאמר לו פרשה זו. ובדרך זו מתורץ גם שלא יסחרו דברי ר"י ומימרה דתנא דבי ר' ישמעאל אהדדי, דהא דאמר במנחות דתדברי' שנתקשה משה בשלשה דברים אחד מייניחו ר"ח ובראה לו הקב"ה בלחצו, היינו על ר"ח העתיד להיות בלתי זמן המוכן מראש אל הגאולה, כי לא היה משה יודע כיצד יהי' סדר עצור החדשים והשנים עד אותו הזמן, ועדיין הדבר תלוי ועומד בדעת חכמי דור ודור, וכאשר יקבעו המה כן יקום, ולפיכך הראהו הקב"ה את הכוכב והמלך שיהיה בלתי זמן. והא דאיתא במכילתא דרעה ר' ישמעאל לפרש הכתוב החדש הזה לכם שבראה משה את החדש לישראל, ופליג אר"ע דסבר לדרוש מכהי קרא שנתקשה משה צמוד הלבנה, היינו משום דדברי ר"ע קאי על אותו חדש ניסן שעמד בו, ובהא לא מסתבר לר' ישמעאל לומר שנתקשה למשה, כי ודאי היתה חכמה זו ודעוה למשה, ולכן דרש ליה שבראה משה את החדש לישראל.

ובררך זה הכה מקום אחי לפרש דברי הפליאה הים ראה ויונים מה ראה צרייתא דר' ישמעאל ראה. דהנה במד"ר פ' בשלה איתא (שמו"ר פ"ח ו') כי כאשר בא משה לקרוע את הים מיאן לשמוע לו באמרו אני קשוי ממך שאני נצרחתי בשליש ואח"כ בשני.

חירונו של ר' יוסי מוצן, ולאכתי קשה ממני: אם הקצ"ה גזר א"כ אין הדבר תלוי במי שמקדים להצריע. ויבארונו כוונתו עפ"י בחינת המצ"ק הכ"ל, כי באמת הדבר תלוי במי שהצריע תחלה, כי כך הטעניו השי"ת בטבע העולם, אמנם כאשר ברצון השי"ת לעשות היפך הטבע אז הוא מחליף את הזמנים כראונו, ונעשה המוקדם מאוחר והמאוחר מוקדם, כגון אם האיש הצריע תחלה וראונו השי"ת לעשות כולל זכר, אזי הוא מחליף את הזמן, ומקדים זמן הצרעת האשה ויולדת זכר. נמצא כי שיהיה זקוק יחידיו, דאין הדבר תלוי אלא בגזירת הקצ"ה, ואעפ"כ אין זה סותר אל מה שאמרו כי הדבר תלוי במי שמקדים להצריע, כי הקצ"ה גזר מי יהיה הקודם להצריע.

ומבואר דזה מה שסמך המדרש לכתב את הכתוב אחר וקדם לרתי ודרש ליה זכר אומרים לו אחת קדמת לכל מעצ"י. דשפיר שייך לכך פרשה, שממנה למדנו כי קדימת הזמן או איחורו תלוי רק בגזירת המקום, ובראונו הוא מחליף את הזמנים להקדים המאוחר ולאחר המוקדם. וה"נ אם זכר אדם הוא נעשה מוקדם לכל הנבראים, ואעפ"כ שיצרתם קדמה, הקצ"ה משנה עתים כראונו.

ובזה תתבאר כוונת המדרש (קושיא ב') בה"ד: אשכח דמי למרחוק מחשבים לשמו של אברהם אבינו אותו שצא מרחוק וכו'. דכנה צב"ר (פניו א') איתא עב"פ וירא את המקום מרחוק א"ר יצחק עתיד המקום לירחק מצעליו (המקום הזה ירושלים יהיה מרחוק מישראל בזמן הגלות) ולעולם (בתימ"י) ה"ל זאת מנוחתו עדי עד פה אשכח וגו' (תהלים קל"ב) לכשיצא אותו שכתוב בו עני ורוכב על חמור, ע"כ. מצינו מזה כי תיבת מרחוק רומזה על זמן הגאולה, שעליו נלפוט עד שיצא אותו שכתוב בו עני ורוכב על החמור. וז"ל המדרש מחשבים לשמו של אהר"ה אותו שצא מרחוק, כלומר בעת שאלו מחשבים על אריכות הגלות, ותפלים לעשות פעולות לקירוב הגאולה, עלינו להביע במה שנאמר באהר"ה וירא את המקום מרחוק, שהוא רמז שעתיד המקום לירחק מצעליו, עד ביאת עני ורוכב על החמור, ואסור לנו לעשות שום פעולה מרחיקת הקץ אלא נלפוט עד אותו זמן.

ולדרבננו יתבאר דברי המכילתא (קושיא ה') דרש מחיצת לאמר לא ואמר להם מיד דברי ר' ישמעאל. כי הנה מפרשם זו מוכח שאסור לדחות את הקץ ולקחת גאולה בעדם הזמן שנקבע משמים, ועל כן גלה לו הקצ"ה למשה במראה הנבואה את החדש שהיה מעתה לגאולה מלפניו מתחלת הצריעה, והחליף הקצ"ה את הזמן והקדים להביאו למשן ישראל. ומה ראיה כי קודם בוא הזמן הראוי ומתוקן לגאולה, אסור לעשות פעולות ללאות מן הגלות. וכדאיתא נמי במדרש (ילקוט רמז ר"ח) שהיה פרעה מאין צישראל למחר לשלחם באישון לילה ואפלה וישראל השיבו לו כי מחברין ועומדין הם ללאות צנעם היום הזה. כי אז היה הזמן הראוי לגאולתם, ואסור להם ללאות אף רגע אחד קודם. ולפיכך נזה הקצ"ה למשה באזהרה יתירה לא ואמר להם פרעה זו מיד, כי מכלן שמענו אזהרה זו כי יוחילו לקץ ולא ידחקו ללאות לפני הזמן. וגם דרש ר"ח בחיצת לאמר להשיבו את הם מקצלים דברי תתבאר בדרך זו, כי לפי שקשה מאד הדבר לכתוב בחזרתה ממושכה עד עת בוא דבר ה' לגאול את ישראל, על כן אמר הקצ"ה למשה שישיבו את הם מקצלים על עצמם מזה חמור זה, לכתוב ולהמתין עד עת הגאולה.

ואחרי הדויע אלקים אותו את כל זאת נבא לבאר דברי המד"ר צ"י זו אשה כי תזריע וגו', בה"ד אחר וקדם לרתי וכו'. זכר אומרים לו אחת קדמת לכל מעצ"י וכו'. דכנה אף כי כך פעל ועשה קורא הדורות מראש שגזר האדם אחרון לכל יציר עול, מ"מ אין החלט בדבר כי אמנם כן יהיה לעולם, והדבר תלוי ברצון השי"ת, כי אם האדם רואי, יכפוף הקצ"ה סדר הזמנים, ויקדם הוא לכל מעשה בראשית.

וכדי להבין שייכות כך מדרש לפרשת אשה כי תזריע, נראה בהקדם מה שפירשנו בדברי הבה"ד ר"פ זו חלה"ק תניין אשה מזרעת תחלה ויולדת זכר רב אחא אמר והא תניין דהקצ"ה גזר על ההיא טפה אי הוי זכר או נקבה ואת אמרת אשה מזרעת תחלה ויולדת זכר ומשני א"ר יוסי ודאי הקצ"ה אצחין צין טפה דדוכורא וצין טפה דנוקבא ובג"ד צחין ליה גזר עליה אי לכוין דכר או נוקבא, עכלה"ק. ולכאורה אין

וּבְדַרְבֵּי הַחֵסֶד כִּי לֹא אֶפְשָׁר לִמְדַּת כּוֹנֵן הַפְּסִיקָה
הַחֲדָשׁ אֲשֶׁר יִשְׁעוּת בּוֹ מִקִּיפּוֹת. וְיִשְׁעוּת הַפְּסִיקָה
מִקִּיפּוֹת הִיא לִשְׁוֹן הַלֹּחֶב, בִּיּוֹם שֶׁחֲדָשׁ זֶה מְלִים
יִשְׁעוּת יִשְׂרָאֵל אֶף אִם אֵינֶם רְאוּיִים לָבֶם עֲדִינִן, וְלִדְרֹכּוֹ
י"ל דְּקָא עַל זֶמֶן הַגְּבֻלָּה, שֶׁהַקִּבֵּץ מִחֲלִיף אֶת הַזֶּמֶן,
וְיוֹם זֶה שֶׁהַיּוֹדֵד הַקִּבֵּץ לְגֻבֻלָּה, לֹא מִן הַיּוֹם הַקִּבֻּצִּי
לְגֻבֻלָּה מִשְׁשֶׁת יָמֵי בְּרָאשִׁית. וְדִרְכּוֹ ז' וְיִתְבָּאֲרוּ גַם
דְּבָרֵי הַפְּסִיקָה הַדּוֹם מִיָּגֵר חֵיד עֲדָה כְּהִיּוֹם הַזֶּה יִחְדָּשׁ
בְּגֻדָּה, וְהוּא פְּלִאִי דְמַה עֵינִן מְכִירַת הַבְּכוּרָה שֶׁל
עֲשׂוֹי לִבְנֵי בִּיחָמִיק (קִישׁוּי' י'). וְכִשְׁתֵּאֵל יוֹצֵן עֲשִׂי
מִה שֶׁחֲבָלָה כִּי עֵינִן מְכִירַת הַבְּכוּרָה הִיא שֶׁחֲבָלִיק
יַעֲקֹב אֶת הַזִּמְנִים, וְנִשְׁכַּח הוּא מוֹקֵדֶם לְעֲשׂוֹי בְּזֶמֶן
הַלִּידָה. עַל כֵּן אֲנוּ מִתְפַּלְּלִים שֶׁאֵף אִם אֵין זֶמֶן הַגְּבֻלָּה
קִבֻּצִּי לְיוֹם זֶה, מִיֵּם הַקִּבֵּץ יִחֲלִיף לָנוּ אֶת הַזִּמְנִים,
וְיִקְדִּים לַחֲדָשׁ אֲחֵרוֹ הַזֶּמֶן הַמְיוֹדֵד לְגֻבֻלָּה. כְּלֹאֵרוֹ הַיּוֹם
שֶׁבִּי כוֹחֲלִי לַיַּעֲקֹב אֲחִינוּ ע"ה סֵדֶר הַזִּמְנִים וְנִשְׁכַּח
הוּא מוֹקֵדֶם לְעֲשׂוֹי בְּזֶמֶן הַלִּידָה, בְּעִבּוֹר שֶׁמֶכֶר לוֹ
עֲשִׂי בְּכוּרָתוֹ בְּחֵיד עֲדָה. וְכִשְׂמִית יִשְׁוֹר שֶׁמֶכֶר לְרֵאוֹת
בִּישׁוּעַת כָּל יִשְׂרָאֵל וּבִשְׁמַחְתָּן וּבִשְׁחֻגֻלוֹת כְּבוֹד שְׁמִים
עֲלֵינוּ בְּצִיָּה.

*

בְּאוֹפֶן אֲחֵר יִתְבָּאֲרֵה הַמְדִּיר הַכִּיד אַחֵר וְקִדֵּם
דְּרַתִּי וְכו' אִם זֶכֶה אִדֵּם אֲוֹמְרִים לוֹ אֲחֵה קִדְמָה
לְכָל מַעֲשֵׂי בְּרָאשִׁית וְאִם לֹא אֲוֹמְרִים לוֹ יִתּוֹם קִדְמָה
וְכו'. וְי"ב אֵיךְ תְּלוּיִם קִדְמָה הַאִדֵּם לְכָל הַבְּנֵי־אֵדִם
בְּזִכְרוֹתוֹ. גַּם בְּדִבְרֵי הַכְּתוּב וְי"ד דִּקְטָה אַחֵר תַּחֲלֵה
וְאֲחֵי קִדֵּם, וְאִפְסָה כוּלִּיל.

עוֹד אֵיחָה בְּמִדְרַג אֲשֶׁה כִּי תִזְרִיעַ הַכִּיד אֲשֶׁה
דְּעִי לְמַרְחֹק אֲמֵר רַבִּי יוֹחֵן מִחֲשָׁבִין לְשִׁמוֹ שֶׁל
אֲבֵרֶם אֲחֵרוֹ שֶׁבֶה מִרְחֹק שֶׁאֲמֵר וְיִלֵּךְ אֶת הַמִּקְדָּשׁ
מִרְחֹק. וְי"ב.

וּבְרִאָה לְבָאֵר הַעֲנֵן בְּהַקְדָּם הֵא דְאֵיחָה בְּחִיָּק
ר"פ ז' (דף מ"ב ע"ב) תִּנּוּן אֲשֶׁה מִרְעָה תַּחֲלֵה
יִוֹלֵד זֶכֶר ר' אֲחָה אֲמֵר הֵא תִנּוּן דְּקִבֵּץ גִּזַּר עַל
הֵא עֲפָה אֵי אֵיבִי דְכֵר אֵי אֵיבִי נִוְקָדָה וְאֵת אֲמֵרָה
אֲשֶׁה מִרְעָה תַּחֲלֵה יִוֹלֵד זֶכֶר (וְא"כ תַּקְשֶׁה דִּכִּין

וְשִׁפִּיר שִׁיבָה דְרַשָּׁה ז' לְבָכָה, שֶׁהִרֵּי מִפְרָשָׁה ז' מִנְאִינוּ
לְמִידִם עֵינִן חִילִּיק הַזִּמְנִים כְּמִצְוָה, וְאֵף הַגְּבֻלָּה
הַעֲתִידָה תְּלוּי' בָּזֶה, כִּי אִם יִהְיוּ יִשְׂרָאֵל רְאוּיִים לְגֻבֻלָּה,
וְקִדִּים הַקִּבֵּץ אֶת זֶמֶן הַקֶּץ, עֲשִׂי יִחֲלִיף אֶת הַכְּבוֹד
וְהַמָּגֶל שֶׁבֶה הַגְּבֻלָּה, אֲבָל עֲרַם בֶּה זֶמֶן הַמְיוֹדֵד
לְגֻבֻלָּה אַחֵר לָנוּ לְעֲשׂוֹת שׁוֹם פְּעֻלוֹת לִכְן.

וְלִדְרַבְנֵי יֵשׁ לְבָאֵר גַּם דְּרַשָּׁה הַמְדִּיר חִיִּים וְחֵסֶד
עֲשִׂית עֲמִדִי וּפְקוּדָתָן שֶׁמֶרֶה רֹחִי, וְנִבְאֵר הַמְדִּיר
כְּמֹה נָסִים שֶׁהַקִּבֵּץ עוֹשֶׂה עִם הַתִּינוּק בְּעוֹדוֹ בְּזִמְנֵי
אֲמוֹ לְשִׁמְרוֹ שֶׁלֹּא יִפּוֹל חוּלָה עֲרַם אֲמֵנוּ, וְז"פ חִיִּים
וְחֵסֶד עֲשִׂית עֲמִדִי. וְלִכְאוּרֵה י"ב לְפִי דְבָרֵי הַמְדִּיר
אֲכִתִּי לֹא יִתְבָּאֲרֵה סִיפָה דְקָרָה וּפְקוּדָתָן שֶׁמֶרֶה רֹחִי.
וְנִרְאֶה דְהֵא קִרָּה רֹמֶם גַּם עַל הַגְּבֻלָּה הַעֲתִידָה, וְכ"פ
דְקָרָה חִיִּים וְחֵסֶד עֲשִׂית עֲמִדִי, הֵם חֲסִידֵי כ' עִם כוֹלֵד
בְּעוֹדוֹ בְּזִמְנֵי אֲמוֹ, וְנִסִּים הַכְּבוֹד וּפְקוּדָתָן שֶׁמֶרֶה
רֹחִי, כְּלֹאֵר כֶּשֶׁם שֶׁהַקִּבֵּץ עוֹשֶׂה עִם הַתִּינוּק נָסִים
וְנִפְלְאוֹת לְשִׁמְרוֹ שֶׁלֹּא יֵאָל קוֹדֵם הַזֶּמֶן, כֵּן עֲלֵינוּ
לְשִׁמְרוֹ פְקוּדָה הַשִּׁי"ת, בִּיּוֹם פְקִידָה הַגְּבֻלָּה לְבָלִי
עֲשׂוֹת פְּעֻלוֹת לְאֵת קוֹדֵם הַזֶּמֶן, כִּי כֶּשֶׁם שֶׁאִם הַתִּינוּק
יֵאָל מִבְּזֶמֶן אֲמוֹ עֲרַם זֶמֶן לִידָתוֹ אֵין לוֹ חֵיוֹת, כֵּן אִם
אֵין מִמֵּתִינִן עַד עַתָּה הַגְּבֻלָּה, וְעוֹשִׂים פְּעֻלוֹת לְאֵת
קוֹדֵם הַזֶּמֶן, הוּא סְכִיכָה עוֹמֶה לְכָל יִשְׂרָאֵל כְּמִצְוָה
בְּדִבְרֵי ח"ל. וְלֹא כְּמֹה עֲשִׂית בְּזוּרֵינוּ זֶה לְדַחֹק אֶת הַקֶּץ
בְּמַעֲשֵׂהֶם, וְכִאֲמֵת אֲחֵם מִיָּנִים וְאִפְקִירֻסִּים שֶׁאֵינֶם
מִתְאִמְנִים בָּהֶם וּבְחֻרְתוֹ לֹא הִיוּ יִכּוּלִּים לְאֵת וְלִכְאוּרֵה,
לִלֵּךְ אֲחֵם שׁוֹמְרֵי חוּרָה וּמִלּוֹת הַמִּשְׁתַּחֲפִּים עֲמֵהם
וּמִסְעִימִים לָבֶם לְהַפִּיץ כְּפִירֵתָם, וְהֵם אֲשֶׁר הִיוּ לָנוּ
בְּעוֹכְרֵינוּ לְהַרְרִיק עוֹל הַגִּלּוֹת, וְלַעֲבֹד בִּיחָת מִשִּׁיחַ
זְקִינוּ, ה' יִרְחֵם.

וְאִפְ"ל בִּיחָר הַכְּתוּב וְהִיב מִדִּי חֲדָשׁ בְּחִדְשׁוֹ גו' (קִישׁוּי' י"א) וְלִכְאוּרֵה לְשִׁמְרוֹ כְּפִילָה הוּא, אֲכֵן
יֵשׁ לִמְדָה כִּי בְּזִמְנֵי עֲבִיבֵי הַחֲדָשִׁים תְּלוּי' בְּצִי"ד,
וּפְעֻמִּים לְרִיכּוּס הַבִּי"ד לְעִבּוֹר הַחֲדָשִׁים וְעוֹנִים מִפְּנֵי
סִבּוֹת הַלְּרִיכּוּת, כְּדִלִיחָה בְּזִמְנֵי סִבְכִּירִין. וְנִמְאֵל
כִּי לְעַמֻּמִּים הַחֲדָשׁ אֵינֶנּוּ בְּחִדְשׁ הַרְאוּ לוֹ, כְּנוֹן אִם
מִעֲבָרִים חֲדָשׁ אֲדָר, וְכִאֲמֵת כְּבֵר הִיב רְאוּי לְהִיּוֹת חֲדָשׁ
נִיכָן, אֲבָל לְעִתִּיל הִיבֵה כָּל חֲדָשׁ בְּחִדְשׁוֹ הַרְאוּ לוֹ, כִּי
יִבְטְלוּ כָּל אֲלוֹ הַסִּבּוֹת, שֶׁבְּגִלְלוֹת מִעֲבָרִין חֲדָשִׁים
בְּזֶמֶן הַזֶּה.

שקב"ה גוזר ח"כ אין לעצב יד כזה ואין אמרו
 רז"ל בדרך חיוז אשכ מרעמ תחלה ומשני ח"ר
 יוסף ודאי קב"ה אבחין בין עפס דכורא ובין עפס
 דנוקבא ובגין דאבחין ניה גזר עפס או כהוי דכר או
 נוקבא עכ"ד הקדושים. ופירש ציונלי אורות כוונת
 התיומן עפ"י מה דליתא צו"כ פ' תרומה (דף
 קס"א ע"ג) שגשגות עומדות בדיוקן שלהן צאורי
 אחד, וכאשר הן מזומנות לבא לצו"כ קב"ה מזה
 אל הממונה על הגשמות זיל אייתי לי רוח פלוני,
 והנה זרע הזכר והנקבה מתערב וחד בואתה עפס,
 ואין כח במלאך לדעת איזה מרע תחלה, ורק לו ית'
 הכה להבחין, ולכן גוזר ואומר לך ובצא רוח פלוני
 או זכר או נקבה, ויכל לפי הכנת התחומים. עכ"ה.
 אמנם לפי דבריו שכל תלוי צמי שמרע תחלה,
 אלא שהקב"ה מבחין מי הוא שברע תחלה, ח"כ
 הו"ל דקב"ה "מבחין" אי כהוי דכר או נוקבא,
 ואמאי קאמר צו"כ שהקב"ה "גוזר" עליהם זכר
 תבא או נקבה. אלא ודאי דכוונת צו"כ לומר דבגזרת
 המקום תליא מילתא, וח"כ מאי קא משני. וק"י
 זל"ה גישמח משה תירן דהו"א דח"ת, דבזדוקים
 בדבוקים צ"י ובחור"ק הם למעלה מן העצב, והקב"ה
 גוזר אם יהיה כולל זכר או נקבה, משא"כ בזהמון
 העם ההולכים בחשיכה ובכ"י עכ"ד ז"ל. ואף על
 תירולו ית' להפליא, שברי כך מילתא דאשכ מרעמ
 תחלה יולדת זכר וכו', למדו תחמים במסכת נדה
 (ל"א ע"א) מדברי הכתוב אלה בני לאה אשר יולדו
 ליעקב וגו' ואל דויד ברו (בראשית מ"ו) תלה
 הזכרים בנקבות והנקבות בזכרים, ומי' לו גדול
 מיעקב אבינו ע"ה בחור האבות, אשר ודאי תסבג
 עמו הקב"ה למעלה מן העצב, ואפ"ה אמרין צ"י
 כך כללא דאשכ מרעמ תחלה יולדת זכר.

ואפשר ליישב קושית זו בפשטות עפ"י מה דתנן
 (שבת דף פ"ו ע"א) הפולטת שבבה זרע צ"ס
 ג' עומא דילפין ממחן תורח דכחיז היו נכונים
 לשלש ימים. וטעמא דמילתא פירש"י ז"ל דעד יום
 ג' עדיין ראוי לקלוע ולהיות ולד נולד ממנה, וקריין
 שבבה זרע הראוי להרעי. עכ"ד רש"י ז"ל. והנה
 בספר סדרי טהרה (וי"ד ס"ס קל"ו) מבין דברי
 הפלתי שכתב דרוב זרע הראוי להריון נקלט מיד

ביום הראשון, ומיעוטא הוא דמשתכח עד ג' ימים
 ועדיין ראוי לקלוע ולהיות ולד נולד ממנה. וזה
 כ"ס"ט דבריו עפ"י מה שכתב הרשב"א בפורת בתי
 הארוך עיי"ש, דמבאר מדבריו דלאו רובא הוא דנקלט
 ביום הראשון. עכ"פ לדברי כלל אפשר שישתכח ארע
 עד ג' ימים, ויהיה ולד נולד מימנה. ועפ"י זה אפ"ל
 דאמת נכון שדבר תלוי בנקדמה זרע האם או
 האשכ, כאמרו"ל אשכ מרעמ תחלה יולדת זכר, כי
 כך העצב יולד בראשית בעצב דבריאה, כמו שביאר
 המפרשים טעמא דמילתא כל אחד לפי דרכו (ועיין
 ברמב"ן וכלי יקר כאן). אמנם לכולנו טעמי שגאמרו
 צ"ח, אין כוונה שדבר תלוי צמי שמקדים להרעי,
 שברי לא בנקדמה הכורעב דבר תלוי, ולפעמים
 האשכ מקדים להרעי, ולא תקלוע ארע ולא יהיה
 נולד ולד כלל, וח"כ חזין דאין פגם הכורעב שיקר
 דבר, דעדיין תלוי בכך אם תקלוע ויהיה ולד נולד,
 וע"כ לומר דכוונת ח"ל צאמרו אשכ מרעמ תחלה
 יולדת זכר וכו', היינו הקלטה, שבה תלוי ככל
 שאם יקדים זרע האשכ לקלוע קודם לזרע האם
 יהיה כולל זכר, ובאם זרע האם יקדים לקלוע תהי'
 נקבה. והנה לאו רובא נייכו דנקלעין מיד בשעת
 הרעמ, אלא ברוב פעמים משתכח הקלטה עד
 יום ג', כמו שכתבתי, וכיון דאיהם קלעים מיד יתכן
 דמי שברא ראשון להרעב יהיה אחרון לקלטה, ואין
 בכך שגיאי העצב, שברי דרך העצב הוא שמשתכח
 הקלטה, ודבר זה אם יקדים זרע האם לקלוע
 או להיפך תלוי בגזירת המקום. ובזה מיושבת שפיר
 קושיית חכ"ק, דלעולם דבר תלוי צמי שמרע
 תחלה, כדליתא בגמרא, אך אין כוונה על הכורעב
 ממש, אלא על קלטה ארע, חכ תלוי בגזירת בצויה
 זרע מי יקדם לקליטה.

ובדרך זה אפשר לקיים תירולו של ק"י זל"ה,
 שגאמר כי אמת נכון דבר שאף בנדיקים דבר
 תלוי במוקדם לקליטה, כדילפין כך דאשכ מרעמ
 תחלה ממקרא שגאמר ביעקב אבינו, אלא דאפשר
 ית' חילוק בין לדיקים להזכר, כי בזהמון העם
 מניחם הש"י להכונה בעצב, ובדרך העצב במוקדם
 להרעב הוא מוקדם גם לקליטה, אבל בנדיקים ית'
 עליהם **הש"י** מיוחדת מאתו יתברך, כמו שכתב

של אבות ועשאו מפתח לגאולתן של בניס. וכן כל התפלות שהתפללו הצדיקים בענין הגאולה מוכנים ועומדים בשמים ממעל, ויחיו לנו לחועלת כאשר יעלה רגלן מלפניו יתצרך לגאולנו, כמבואר בספר"ק שערי אורה.

ועפ"י זה נצח אל הביאור, כי הנה אמרו ז"ל במדרש (דברים רבה פ"ב י') אמרי רבין יש תפלה שנענית לעונה אחת וכו' ויש תפלה שעד שלא יתפלל אותה מפיו הקב"ה יענה וכו'. ע"כ. והוא כעין בחינה זו שנתבאר במאמר ז"ל אשכח מדרשת תחלה יולדת זכר, דה"ל בדבר תלוי בקדימות הארבעה, אלא בגזירת הבחינה מי יקדים לקבוע, פעמים שהמוקדם להוציא יתאחר לקליטה בגזירת היולד. וה"ל אין קבלת התפלה תלוי בקדימות הזמן, אלא בגזירת הבחינה מתי תתקבל אותה תפלה. ואח"כ שפיר המד"ר כ"ל אשכח כי תזריע כה"ד אשכח דעי למרחוק א"ר נתן מהשבין לשמו של אברהם אותו שצא מרחוק כה"ד וירא את המקום מרחוק. כי פרש"י זה נחמה היא לנו, שלא נתייגעו לריק הצדיקים, הקדושים בתפלותיהם הקדושות למען הגאולה, דאף שלא נתקבלו התפלות לגאולה, וראוי מדברי הכתוב אשכח כי תזריע יולדת זכר, וממקרא זה למדנו דאשכח מדרשת תחלה יולדת זכר, ולכאורה תקשה קושיית הכה"ק, דהא תנינן דקב"ה גזר על העיפא אס תהיב זכר או נקבה, וע"כ כדאמרן, שהקב"ה הוא הגזר מי יהיב מוקדם לקליטה. וה"ל כן הוא בתפלת האבות והצדיקים הקדושים, הקב"ה יגזור בלחיה זמן יעשו פעולתם, ולכן מהשבין אנו לשמו של אברהם אותו שצא מרחוק שנאמר וירא את המקום מרחוק, וכדאיתא בצ"ר שפ"ה ברו"ק שעתיד צדיק"ק להחריב, והתפלל על גאולתן של ישראל, באמרו שבו לכם פה עם החמור עד שיבא אותו שנאמר ב' עני ורוכב על החמור, ואנחנו מלפנים שנבחרה יגזור השי"ת שיפשו תפלות אלו פעולתן, ויראו עינינו בשב"י ל'ין.

הרמב"ן ז"ל צ"י וירא ע"פ כי ידעתיו כי בחסידיו ישם אליו לבו לדעת אותו פערע להיות שמירתו דבקב"ה צו תמיד לא תפרד הידיעה והזכירה ממנו כלל כעסם לא יגרע מאדוק עיני. ע"כ. ולפיכך משונה הנהגתו של הקב"ה עם הצדיקים גם בענין זה, שאינו מניחם לטעם העולם שיכיה המוקדם להוציא מוקדם לקליטה, אלא הוא בעצמו גזר מי הוא שיקדים לקליטה, ולפי זה שפיר למדו חז"ל מן הכתוב באמור ביעקב אבינו דאשכח מדרשת תחלה יולדת זכר וכו', שכרי גם הצדיקים בדבר תלוי במוקדם לקליטה, אלא שהקב"ה גזר בהם מי יהיב המוקדם לקבוע. וכן.

ולבאר במדרש (קושיא ב') נקדים עוד דכנה ידוע ומקובל מפי חכמי האמת, דכל תפלה שמתפללים כראוי אינה תוצרת ריקס, ואף אם אין בקשתו נעשית מיד, מ"מ צדק בזמן תעשה פעולתה בגבחי מרומים. וכמו כן כל יפול רוח האדם בקרבנו להכריח ולומר דכל אותם התפלות שהתפללו הצדיקים הקדושים על הגאולה במשך ימי הגלות היו לריק ח"ו, כי כבר עבר קציר כלה קצין ואנחנו לא נושענו, וא"כ אותם התפלות מה תבא עליהם, כי נחמה תהיב לנו ממה שגמלו בדברי חז"ל בכמה מקומות, שהאבות הקדושים חזו מראש ברוח קדשם את כל היסורים והגזרות שיעברו על ישראל באורך ימי גלותם והתפללו עליהם להמתיק כוונת הצרות מעליהם, ושיגאלו מהרה גאולת עולמים. והוא מה שאמרו בצדאשית רבה ע"פ וירא את המקום מרחוק א"ר יתכן מהו מרחוק עתיד המקום לרחוק מבעליו. כי אשכח ראה ברוח קדשו שיבא עת שיתרחקו ישראל מארצם ואח"כ אמר יכול לעולם ת"ל זאת מנוחתי עדי עד פה אשכח כי אוחייה עד שיבא אותו שכתוב ב' עני ורוכב על החמור, וכתב ברו"ק כי באמרו שבו לכם פה עם החמור רמז שישבו בניס לגבולם כאשר יבא אותו עני ורוכב על החמור. וכן מצינו במקומות הרבה שהאבות הקדושים התפללו על צרות בניס, כמו שפירש"י במא"כ וירדוף עד דן, וכן בכמה מקומות, ותפלתם ודאי לא תשוב ריקס, אלא תהיב לנו לחועלת צדק קץ בגאולה. ומפורש איתא במד"ר פ' וירא (פ"ע ר') יהושע דסבין בשם ר' לוי נעל הקב"ה שיחנן

ועתה נצח לביאור המד"ר כה"ד אחר וקדם לרמינו וכו'. אס זכר אומרים לו אחת קדמת וכו'.

ויחבאר ע"פ מה שפירש בצעש"ט הקדוש דברי

הכ"ד (חז"ל) אשכנזי למרחוק ולפועלי ארץ
לדק אמר ר' נתן מחשבין לשמו של אברהם אבינו
אורח שנה מרחוק הכ"ד (בראשית כ"ב) וירא את
המקום למרחוק. ואמר רחבי' מחשבין אנו לשמו של
הקב"ה שביינו רחוקים וקרבונו לו. ולי"ב שייכות דרשות
אלו לפרשת אשכנז כי תזריע. גם לי"ב מה שדרש רחבי'ת
למרחוק קאי על אברהם שנאמר אללו וירא את המקום
למרחוק, ולכאורה אם זה הכתוב לרמוז על אברהם
היה לו להזכיר ממעשי חוקיו וגבורתו בעבודת הש"ת,
או מן הכסיונות שנתנסה ונמלא שלם, ומדוע רמז עליו
בחיבת מרחוק, שאין זה הודעת חסידותו וקדושתו
של אשכנז. גם לי"ב כיצד תרמוז חיבת מרחוק על
אברהם, והלא משמעות הכתוב כי מרחוק קאי על
המקום ולא עליו.

(ב) **בזח"ק** (ר"פ זו) איתא אשכנז כי תזריע וילדה
זכר ר"א פתח (ש"ש ג') על משכני צלילות
בקשתי וגו' על משכני צמחני מנעי ליה מזה על
משכני אלף כנסת ישראל אמרה קמיה קב"ה ובעלת
מיניה על גלותא בגין דהיא יתבא דין שאר עמין
עם צבא ושכיבת לעפרה ועל דהיא שכיבת בצרעת
אחרת מסבא אמרה על משכני צמינא דכאבינא
בגלותא ועל דא בקשתי את אשכנז נפשי ולאפקא לי
מיניה בקשתיו ולא מלאתיו דלא אורחיה לאזדוגא
די אלף בדיכיליה וכו', עכ"ל. ולי"ב להבין שייכות
מאמר הזכ"ק לפרשת אשכנז כי תזריע.

(ג) **עוד** איתא בזכ"ק (דף מ"ב ע"א) עכ"ל אשכנז
כי תזריע תמן תנין אשכנז מרעת תחלה וילדה
זכר ר' אחא אמר הא תנין דקב"ה גזר על הביא
עפה אי חיבו דבר אי חיבו נוקבא ואת אמרת אשכנז
מרעת תחלה וילדה זכר אי"ר יוסי ודאי קב"ה אבחין
דין עפה דדבורא לעפה דנוקבא ובגין דאבחין ביה
גזר עליה אי ליחוי דבר או נוקבא, ע"כ. ולכאורה
אין תירוץ של ר' יוסי מובן דאכתי הקדש' במקומה
עומדת, שאם הקב"ה גזר על העפה אם תהיה זכר
או נקבה אין זה תלוי במי שמרעת תחלה, שכרי בידו
יתצרך נפש כל חי ורוח כל בשר אית, ובידו לעשות
כחפזו ולרצו ולשנות עצה בעולם, אם יעלה רצון
לפניו.

הכתוב (תהלים קי"ט) לעולם ה' דברך נצב בשמים,
דכנה בדבר ה' שמים נעשו וצדקתו פיו כל נצבא,
ובנה דברו יתצרך בהם עומדים ונצבים לעולם, וז"ל
הכתוב לעולם ה' דברך נצב בשמים שדברך שאמרת
בשעת הברית נצב בשמים, ובאמלעותו מתקיימים
ועומדים השמים והארץ ומלאכי היםים וכל איש
צבא. והר"ק הר"ר דוב צער זי"ע אמר בשם
הנפשי'ת הקדוש לפרש מאמרם ז"ל (תענית כ"ד ע"א)
כל בעולם ניחון בשביל חנינא בני וכו' שהלדיק עשה
מעבר ודרך לירידת השפע מן השמים, וזהו שאמר
כל בעולם ניחון בשביל חנינא בני, כלומר בואו שבי
שפע ר' חנינא דרכו יורד השפע לכל יאורי עולמים.
וזה ביאור המדרש זכר אומרים לו אתה קדמת לכל
מעשי בראשית, כי כל מעשי בראשית ניחונים ומתקיימים
על ידו, שהוא הפותח שבי ומעבר להוריד השפעה
אליהם. וא"כ דין הוא שיאמרו לו אתה קדמת לכל
מעשי בראשית, כי דין דבר המעמיד יש לו, ואם לא
זכר אזי אין להשפעה יורדת לעולם בזכותו, אומרים
לו יתוש קדמך שכרי צאמת נצרה האדם אחרון לכולם.
ובזה מובן מה דנקט קרא אחר תחלה ואח"כ קדם,
כי כן היתה תחלת ברייתו אחר לכל המעשים, אלא
שצידו להשפעה מוקדם לכולם באמלעותו מלפניו.

ובזה מוצא שייכות המדרש לפ' אשכנז כי תזריע,
שכרי מפרשה זו נשמע שאין קדימת הדבר או
איתורו תלוי בקדימתו בזמן, כמו שנתבאר שהקדמת
הקליטה או איתורו תלוי בנצרת הצוית, ואם
צדונו יתצרך להקדים המאוחר אם האדם זכר
ומעשיו רצויים, אזי הוא גזר שמתאוחר להזרעה
יקדים לקליטה. וכמו כן אף שהאדם נצרה בנצרותו,
הדבר תלוי בזכותו, שאם יזכה ויאמר לו אתה קדמת
לכל מעשי בראשית.

*

באופן אחר יש לנצח דברי המד"ר הכ"ד אחר וקדם
נרתינו אם זכר אומרים לו אתה קדמת לכל מע"צ
ואם לאו אומרים לו יתוש קדמך. בבקדם להביר עוד
מה דאיתא במד"ר (אורח ב') אשכנז כי תזריע וגו'

ואנראה לבאר הענין בהקדמ דברי המד"ר (פ' בשלח פכ"א ד') וז"ל כיון שהלך משה לקרוע את הים לא קיבל עליו להקדש ח"ל וכו' אני גדול ממך שאני נבדלתי בשלישי ואתה נבדלת בששי כיון ששמע משה כך הלך ואמר להקב"ה אין הים רואה להקדש מה עשה הקב"ה נתן ימינו על ימיו משה שנאמר (ישעי' ס"ג) מולך לימיו משה וגו' כיון שראה את הקב"ה מיד וכו' וזכר, ע"כ. וכבר נחזקת כוונת המדרש הלא בדברנו (לעיל פ' וישלח קפ"ה ע"ה), ועתה יתבאר בתוספת נוסף עפ"י אמרם ז"ל במד"ר פ' נשא (פ"ו א') עב"פ נשא את ראש בני גרשון וגו' הדי"ד יקרה הוא מפנינו וכל חפציו לא ישוה זה (משלי ג') תנין תמן חכם קודם למלך וכו' המלך קודם לכה"ג וכו' אימתי בזמן שכולן שוין אבל אם היה מומצא ח"ח קודם לכה"ג עם הארץ שנאמר יקרה הוא מפנינו וכו'. אפילו מכהן גדול שהוא נכנס לפני ולפנים. ד"ה מדבר בקרב וגרשון אע"פ שגרשון זכור ומלוי שכל מקום חלק הכהוב כבוד לבכור לפי שהיה קרבן עוען הארון ששם הכהוב הקדימו הכהוב לגרשון שבתחלה אמר נשא את ראש בני קרבן ואחר כך אומר נשא את ראש בני גרשון, עכ"ד המד"ר. מוצא נח כי גדול כבודו של תורה שחלק הכהוב כבוד לת"ח העוסקים זה להקדימן אפילו לנגד מעלת הבכורה, וכתרם גדול מכזה כהונה ומלכות.

ואת"ל העטם משום שהתורה נבדלת קודם לכלם, כארז"ל שאלפיים שנה קודם בריאת העולם היתה התורה לפני הקב"ה כחצה בלש שחור ע"ג לבנה. והנה התורה קרויה ימיו, כמו שדרשו מדכתיב מימינו אש דת לנו, מלמד שלא נתנה התורה אלא בימיו ומה"ע יד ימיו תשובה כמו שאמר ז"ל (מסכת סופרים פ"ג כ"י) הנותן ס"ת לחבירו לא יתנה לו אלא בימיו וכמקבלי לא יקבלו אלא בימיו שכן דרך נתינת שאלה מימינו אש דת לנו. וזה אפ"ל כוונת המדרש שנתן הקב"ה ימיו הוא התורה"ק הקרוי ימיו, על ימיו של משה, שהרי הוא עתיד להוריד תורה לישראל. וזה נסתמנו טענות הים שאמר אני גדול ממך, דאף שהוא קשיש ממשה, בדין הוא שיקרע לפניו בזכות התורה הקדומה לכל, ואין עומדת לנגדו אף מעלת הקדימה בזמן או בחשיבות.

ועפ"י האמור נבא לביאור כוונת הזכ"ק (קשיא ג') שכתב כי הקב"ה גזר על הטעם אם תהיה זכר או נקבה. כי הנה ידוע מ"ש הרמב"ן ז"ל פ' בחקותי כי כל הבכורות האמורות בתורה כולם נסים שאין בטבע שיבואו בשמים ויהיה שלום לנו מן האויבים וכו' בעשותנו החוקים והמלכות וכו' ואע"פ שכל נסים נסתרים שעולם כמנהגו נוהג בהם וכו' עיי"ש. מוצא נח כי הוכחה הקב"ה עם ישראל היא בדרך נס נסתר שהכנהגה הנסית מסתרת בטבע.

וע"ד זה יתבאר דברי הזכ"ק, דאף שבדרך טבע דבר תלוי במי שמרע תחלה, מ"מ דבר זה אין יודע אלא הקב"ה לבדו, כמבאר הזכ"ק כאן דאף מלפך אין יודע להבחין בין עפ"י דדבורה לנזקת איזה קדם, ואם בלון השי"ת לבזר היפך הטבע אזי הוא משובח את הזמן ומקדים את הבה, כגון אם האיש הרע תחלה ורצון הכוונה שיכיה כולו זכר אזי הקב"ה מחליף את הזמנים, ומקדים את הרע שבה. הריעה האשה ויהיה כולו זכר, כי כך הוא הטבע אשה מרעה תחלה וילדת זכר, וממלא כי הנכבה זו היא נסית, אלא שהיא מלושטת בטבע, ותרוויכו אחינויכו זכר, שהדבר תלוי במי שמרע תחלה, אלא שהקב"ה גזר לשנות זמן הכוונה כדלנו.

רמז למחשבה שגא' פה אשכ. עם החמור, רמז לעני ורובק על החמור, ע"כ. היותא מחז כי דדברי הכתוב וירא את המקום מרחוק וגו' רמז ענין בגלות וגם כי קץ הגאולה תלוי בצדיקת עני ורובק על החמור, ומלבד סימן זה לא נאמר הכא שום קביעות זמן לקץ הימין. ובעצם דאף שזמן הגאולה נקבע במדומים מלא מקדם, מ"מ ציד הקב"ה לשנות ולהחליף אותו הזמן ולהקדימו אם יזכו בני ישראל, ורק סימן מובהק זה מסור בידיו, כי לכשיבא אותו שנאמר בו עני ורובק על החמור, אז נדע כי הגיע הזמן שעליו נאמר פה אשכ כי איתיה. וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל בפירושו לשה"י, כי משיח נדקדק יבא על חמור, כדי להראות שהגאולה תהיה למעלה מן העצב, דאף שגא' כעני ורובק על חמור יבבש את כל העולם, ויראו כל דבר כי הוא שלוח משמים לגאול את ישראל. וזהו שאמר המדרש דזאת מנוחתי עדי עד פה אשכ רמזו במאמר שבו לכם פה, ויהי לכשיבא אותו שגא' בו עני ורובק על החמור.

ובזה יתבאר מה שמכך המדרש לפרשה זו מאה"כ אשכ דעי למרחוק וגו'. שהרי מקרא זה רומז על ריחוק זמן הגאולה, כמו שדרשו במאה"כ האמור גבי אברהם וירא את המקום מרחוק, ושלח תשחומם על ריחוק אותו הזמן, ל"א כי אין הגאולה תלויה בזמן כלל, אלא בצדיקת עני ורובק על החמור, ואף שנקבע זמן לגאולה מ"מ ציד הקב"ה להחליף את הזמן ולהקדימו אם יזכו ישראל, ושפיר שייכא דרשה זו להכא, שהרי מפרשה זו למדנו כי הקב"ה גוזר על העפעפא אם תהיה זכר או נקבה, ואעפ"כ אינו משנה את עפעפא העולם, אלא מחליף את הזמן ומקדימו כרצונו, ובי"א אם יזכו ישראל לגאולה, יקדים הקב"ה את זמן צדיקת משיח נדקדק.

ובדרך זו יתבאר גם המשך דברי המדרש א"ר חנינא בר פפא מחשבין לשמו של הקב"ה שהיינו רחוקים וקדמנו לו. דהנה אם אנו מתבוננים בשפלות הדור המגושם, נחבבל ונשחומם כ"ל ויכול דור שפל כזה לקבל פני משיח נדקדקו, בדיק אנפין ניעול קמיה מלכא. לזאת אמר אל יפול לבבכם, כי מחשבין ומקוים אנו להקב"ה שהיינו רחוקים וקדמנו לו, כי הקב"ה מתחמך וחסד הוא ואם מתאווים ומשחוקקים אל

ובבחינה זו יתבאר המדרש אם זכר אומרים לו אתה קדמת לכל מעשי בראשית וכו'. שהרי ציד הקב"ה לשנות עתים ולהחליף זמנים כרצונו, ולכן אף שהאדם נצרך אחרון לכלם מכל מקום אם זכר יחליף הקב"ה את הזמן והמחל שבו נצרך, ונעשה מוקדם לכל מעשי בראשית. או אפ"ל עפ"י מה שנתבאר כי התורה קודמת לכל, ולכן אם זכר אדם, אזי זכרה התורה עומדת לו להיות מוקדם לכל הנבראים. וזה אפשר לומר בצוונת הכתוב אחר וקדם ארתי, וקע אחר תחלה ואחר כך קדם, דאף שהאדם נצרך אחרון לכלם, אם זכר יחליף הקב"ה בעבורו את זמן הנביא ונעשה קדם לכולם.

והשתא תתבאר כיצד דרשה ה"ח"ק (קושיא ב') ע"פ על משכבי בלילות וכו' ושייכות ענין זה לכאן. שהרי מפרשה זו נמנינו למדים שהקב"ה משנה עתים ומחליף את הזמנים, ומחלה הכתוב אם יחי' הולד זכר או נקבה בקדימתו בהזרעה, וקשה שהרי הדבר תלוי בגזרתו של מקום, וע"כ דאמנן שהקב"ה גזר לשנות ולהחליף העת כרצונו במבואר, ועל כן סמך ה"ח"ק להכא מה שכנסת ישראל מתאוננת ומנעמרת על אריכות הגלות, ועל היותה מושפלת לפער בין האומות, ומתחננת לפני קוניה להביאה מן הגלות המר הזה. ולכאורה הרי זמן הגאולה כבר נקבע מראש מקדם, ומה שייך לבקש על כך. אלא ע"כ בדברי הנזכ"ק, כי אף שהגאולה תלויה בזמן, ציד הקב"ה להחליף את הזמנים ולהקדים את הכוכב והמחל שבו תהיה הגאולה, ופתאום יבא אל ביטול האדון אשר אחס מבקשים, ויגאלנו גאולת עולמים, מן אופל בגלות העורא.

ובדרך זו נבא לביאור המדרש ה"ח"ד אשכ דעי למרחוק וגו' מחשבין לשמו של אשכ"ה אותו שגא' מרחוק ה"ד וירא את המקום מרחוק. דהנה איתא במד"ר פ' וירא (פמ"ז ב') ע"פ וירא את המקום מרחוק א"ר יתח עתיד המקום לירחק מצעליו (פירש במה"כ המקום הזה ירושלים ויהיה מרחוק מצעליו אלו ישראל בזמן הגלות) ולעולם (בתמיכה) ת"ל זאת מנוחתי עדי עד פה אשכ וגו' (תהלים קל"ב) לכשיבא אותו שכתוב בו עני ורובק על חמור (שבו לכם פה,

האמת, וחפצים להחזיק בהשקפה, אזי הקב"ה לנו
צונו לקרנו לעבודתו ולעשות לצונו אליו, וכשם
שקב"ה משנה עתים ומחליף את הזמנים כמו
שנחבאל, כן ישנה הקב"ה את העתים שאנו שרויים
בהשכחות הנורא, ויחדש את הזמנים עלינו ועל כל
ישראל לעובד. ואף אם אנו רחוקים מאוד, כאשר
עינינו יביטו שפלות דורנו וגודל ההרחקות, אעפ"כ
חכה שקב"ה יקרנו אליו בקדושה אמיתית.

*

(ה) **במדרש** פליאכ (כונת ציטתה משה) איתא
וידוע אחרן. מאי כוליל וזיוס השמיני ימול
בשר ערלתו, וכו' פלא.

ונראה לנאר הענין עפ"י מ"ש האב"ח הקדוש צ"י
בראשית ע"כ וכל חלקים ביום השביעי וגוי.
ותוכן דבריו הקדושים כי בשעת הבריאה לא ברא
ה' כח בעולם זולת לעמוד ששת ימים, לעטס הכוונת
לו, גם ידוע ליודעי אמת, ומתחכם ה' וברא יום אחד
הוא יודע לה', ובו ביום חזר ה' ומשפיע נפש
לעולם שיעור המקיים עוד ששה ימים, וכן ע"כ,
וזולת זה היום היך העולם חרצ בגמר ששת ימים וכו'
ובאמלעות שבת העולם עומד וכו'. ולפי פירוש זה
מלאנו נחת רוח במאמר אחד שאמר ז"ל (שבת ק"ט
ע"ג) כל המקדש ואומר ויכולו וכו' כאלו נעשה שותף
להקב"ה במעשי בראשית, ודבריהם רחוקים ולחוקים
לפי היראה, מי שמע כזאת שיבא אדם וישתתף בדבר
שכבר נגמרה מלאכתו, אין אחר מעשה כלום, ובמה
יעשה שותף עוד, מה הוא הפעולה הגדולה האת
שבאמלעותה ישיג השגה זו וכו'. ולמה שפירשתי
אמת יגבר חכם, ודבר ה' צפויים אמת בעטם
אדם, כי להיות שהשבת מקיים העולם כל ששת ימים,
ואחר עבור ששת ימים יבא שבת אחרת ויחייבו
ויקיימו עוד ששת ימים אחרים, ולן ליעת כי מציאות
השבת בעולם היא קיומו שמקיימן אותו, כי אם
אין מקיימים שבת אין שבת, ולא כל המקדש את
השבת וכו', פירוש מקיים ושומר קדושתו, באמלעות
זה ישנו לשבת, ובאמלעותו מקיים העולם, ואין לך
שותף בזה **נראה** כדת וככלכל וכו'. ע"כ האב"ח

אשה כי תוריע וגו' במד"ר בה"ד (תהלים קל"ט)
אחור וקדם לרעני וכו' א"ר אלעזר אחור זה
יום הראשון וקדם זה יום האחרון. והוא תמוה
מאד שהרי בדברים הפוכים, דיום ראשון ראוי לכוונתו
קדם ויום האחרון הוא אחור לכולם. ומקאת מן
המפרשים מגיבים דברי המדרש עפ"י דברי התנאומא
והילקוט, אך ל"ב ליישב גירסא זו על מכוה.

(ג) **עוד** שם במד"ר אמר ר"ל אחור זה יום האחרון
וקדם זה יום הראשון אם זכה אדם לזמנים
לו אתה קדמה לכל מעשה בראשית ואם לאו לזמנים
לו יחוש קדמן שלשול קדמן, ע"כ. וקשה שהרי האדם
נברא אחר כל מעשי בראשית, וכיך יאמרו לו אתה
קדמה לכל מעשי בראשית אם זכה, וכו' המציאות לא
תשנה. גם ל"ב מה שייכי בני דרשות לפרשת אשה
כי תוריע.

(ג) **עוד** איתא במד"ר אחור וקדם לרעני א"ר
יתכן אם זכה אדם נוהל צ"י עולמות הזו והבא
בה"ד אחור וקדם לרעני וכו' (ופירוש במת"כ
שהכו"ז קרוי קדם משום שהוא בל לו לאדם ראשונה
והכו"ז קרוי אחור שהוא בל לאדם באחרונה כך
מלאחי הגירסא במדרש תהלים, ע"כ"ד). ולכאורה
קשה דלפי זה למה שיהי הכתוב סדרן של דברים,
להקדים את המאחר הוא הכו"ז לעוב"ז שהוא
מוקדם לו, וכו' הו"ל למימר קדם ואחור לרעני.

(ד) **עוד** איתא במד"ר (כונת בראשית ז"ל) א"ר שמלאי
שם שיתירו של אדם אחר צהמה חיה ועוף כך

ועד יום הששי היה האדם אחור לכל הנצחאים, כי הוא נצחא אחרון לכלם, ואך עיי' יום האחרון הוא יום שבת קדש נעשה האדם מוקדם לכלם, כי בזכות שמר אדכ"ר את השבת היה קיום וחיות לעולם עד שבת שלאחריו, וכן הלאה, וכמבואר בנאומי הקדוש שם, כי מיום צרוה אלקים אדם לא חסר מעולם דבר המעמיד לדין יסוד עולם שהוא שומר שבת, כי אדם שומר שבת היה ואחריו קם שם בנו וכו' נח שם אברהם וכו', ומשם לא פסקה שמירת שבת מישראל, ואפילו במלכים היו שומרי שבתות וכו'. ע"כ. ובדברי האב"ט הקדוש הג"ל אפ"ל דברי הכתוב אחר וקדם לרתי צאופן אחר, דכ"פ אחר כלומר אחר שבת אז וקדם לרתי שנעשיתי מוקדם לכל, שהרי צרכותי נתקיים העולם ולא נחרב אחר ששם ימים.

וארווחנא זה לבאר כוונת המדרש פליאה הים ראה וימים מה ראה ראה ישראל צאים ורכוש מלרים בידם. דהנה הרחיב"ל ז"ל מביא קושית המהר"ש פרימו ז"ל, דאין מלאנו ידינו ורגלנו וכו', הלא יעקב ועשיו חלקו בנחלת שתי עולמות יעקב צחר לו את העולם הבא ועשיו את העולם הזה (ולקוח פ' תולדות רמז ק"א), וא"כ נמצא דבכל הנאה שא"ס הישראלי נהנה מן העו"כ יותר ממה שהוא מן ההכרח לכדי חיותו הריכוז נחשב לו כגזילה, מכיון שהוא חלקו של עשיו, וזהו דבר שלא יתכן, ובפרט שהבטיחה לנו תורה יעודי עו"כ אם נשמור את המצוות, ותיכף המהר"ש ז"ל דכיון שהעולם נצחא בזכות התורה הקרויה ראשית, ותנאי התורה הקצ"ה עם מעשי צדאשית אם יקבלו ישראל את התורה מוטע, ואם לא יתחור את העולם לתורה וצדו, וא"כ אף שהעו"כ שייך לעשיו, מ"מ הרי במצעדי ישראל כ' חורר לתורה וצדו, ורק בעבור שישראל משמרת מצוותיה של תורה יש לו קיום ועמידה, וא"כ בני ישראל הם כמליצין מחוץ של ים ומשליטותו של נהר, דקיי"ל הרי הוא של (בצא מניעת כ"ב ע"ב) ובדין מניע לנו ליבנות מן העו"כ, ואין לאומות העולם דין ודברים עלינו, עכ"ל ז"ל.

אבן אחתי לא סגי זה, דעדיין יש מקום לבקשות, דהנחת אחר קבלת התורה שפיר מותר לישראל ליבנות מן העו"כ, מכיון שבזכות שכן משמרת

כק'. ועפ"י דברים אלו כתב הוא ז"ל בפרשתו עכ"פ וציוס השמיני ימול צבר ערלתו, לפרש טעם עכבת מילה עד יום השמיני ולא נזה למול בזימו וכו', ור"ל אמרו (דברים רבב פ"א ח') ח"ל למה התימך ימול לח' שקהב כ' רחמים עליו עד שיהי' צו כח וכשם שרחמיו על האדם כך רחמיו על הבכמה שנאמר ומיום השמיני והלאה יראה וגו'. ע"כ. וכו' ונראה כי כח האמור בדבריהם הוא מה שאמרו צובר (תוריע מ"ד ע"א) שהוא כדי שיעצור עליו שבת ותגיעוהו נפש החיותית הנשפעת בעולם ציוס השבת כידוע ואז יוכי' בן קיימא, והוא מה שאמרו ר"ל כח החיות, ותמלא שאמרו ר"ל (בראשית רבב פ"א י"ב) שקודם שבת שבת ה' העולם רופף ורועד כיון שבת נחתק ונח. ע"כ. והוא מה שאמר כדי שיהי' צו כח עכ"ל. ומה מה שביא מדברי ה"ה"ק בטעם שהתימך נמול בשבת, מבואר גם במד"ר פ' אמור (פכ"ז י') ויהי' שבעת ימים תחת אמו ר' יכושע וכו' משל למלך שנכנס למדינה ואמר כל אכסנאין שיש כאן לא יראו פני עד שיראו פני המעורנה תחלה כך אמר הקצ"ה לא תביאו לפני קרבן עד שתעצור עליו שבת שאין ז' ימים בלא שבת ואין מילה בלא שבת ה"כ"ד ומיום השמיני והלאה יראה. ע"כ.

בל"ל של דבר כי צלמנאש שמירת שבת משפיע האדם נפש חיב לעולם שיוכל להחקיים לימים עוד ששה, ומצלעדי שמירת שבת לא היה לעולם קיום. ולפי זה אם זכב האדם לקיים מצוות ה' ולשמור שבת כדת מחללו, דדין הוא שיאמרו לו אחר קדמת לכל מעשי צדאשית, שהרי צאופן זה צר הקצ"ה את העולם, שלא יוכי' צר קיימא כי אם ששת ימים, ויום השבת מוין צו חיות לעוד ששה ימים וחרר חלילה. ואילו לא שמר הוא את השבת, כבר היה העולם ומלאו מתמוטע והולך. נמצא כי כל מעשי צדאשית טופלים אליו ומאחרים לו, שהרי כל קיומם וחיותם תלוי במעשיו, ואם לא זכב ואינו שומר שבת כהלכתו אזי אמור יאמרו לו יתוש קדמך, כי הוא נצחא אחרון לכלם.

ובזה יבואר גם המדרש אחר זה יום הראשון וקדם זה יום האחרון. כי מיום הראשון לביראת העולם

השבת, ולפיכך שפיר מותר להם ליכנות מרכוש מארים, כדין המזיל מחומו של ים. וכיון שכל קיומו של העולם הוא בזכות ישראל שומרים את השבת, שוב אין טענה ביום טענה, דאף שהוא נצרך בשלישי והאדם בששי, מ"מ כל מעלת קדימתו לא הייתה אלא עד שבת, שהרי משבת ואילך היה העולם עומד לחזור לחובו וצובו, לולא שמר אדם את השבת, וא"כ דין הוא שיהיה האדם קודם לכל מעשי בראשית, שזכותו הם מתקיימים ועומדים.

ור"י יושב המדרש (קושא ג') דמפרש דאחור קאי על העוב"ב, וקדם הוא העוב"ז, והקשיו דלפי זה היה לו לכתוב קדם ואחור שהרי העוב"ז קודם, נראה דאף לדלידן העוב"ז צא ראשונה, אמנם קרא מיירי באדכ"ר שבתחלה הניחו כ' צנן עדן לעבדו ולשמרה, וא"כ העולם הבא היה מוקדם אליו לעוב"ז, על כן כתיב עוב"ז בראשית, אך אעפ"כ קרא לעוב"ז אחור, משום שלכל העולם הוא צא באחרונה, ואף גבי אדכ"ר אחרי שנערך מגן עדן היה העוב"ז אליו אחור.

ועפ"י מה שנתבאר כי בזכות שמירת שבת נעשה האדם מוקדם לכל הנבראים, יש ליישב קושית היפ"ח על שמאיו שהקדים הכתוב דיני הקרבנות שהם חורתו של אדם לתורת בהמה חיה ועוף, שהרי כל ענין הקרבנות שייך רק אחרי שצברו על הבהמה שבתת ימים, ומיום השמיני והלאה יראה לקרבן, לפי שכבר נתנה זו הנפש החיונית ע"י השבת, וכיון שפרשה הקרבנות מיירי צענין שבהכרח קדמה להקרבן זכות שמירת שבת, על כן ראוי להקדימן לתורת בהמה חיה ועוף, אע"פ דתורת אדם יניבו מ"מ כיון דמיירי מדיוני הקרבן שקדם לו שמירת שבת שעל ידו נעשה האדם מוקדם לכל היצורים, ראוי הוא להקדימה צענין זה. משא"כ צ"י תוריע דתחלת הפרשה מיירי דינוי עומאה ועברה, דלא שייכי לשמירת שבת כלל, על כן הקדים הכתוב תורת בהמה חיה ועוף לתורת האדם, דנלאו זכות השבת הרי האדם אחרון לכל הנבראים.

ובאופן אחר יש ליישב קושית היפ"ח שהרי מאיו שהקדימה תורה לכתוב פ' הקרבנות שהם חורת

את החורב העולם מתקיים, אך בערם קבלו ישראל את החורה, כיצד נהנו מן העוב"ז, שהוא חלקו של עשיר, וכיוצא בזה יש להקשות כיצד נעלו ישראל ממונם של מארים, והלא אסור להם ליכנות מן העוב"ז שאינו שייך לתלם. ולפום ריהעא היה נראה לומר דהיינו טעמא שזיווה הקב"ה וישאלו איש מאת רעהו וגוי, ולבאורה הרי היה צידם של ישראל לקחת את ממונם בלא נטילת רשות מהם, ולא היו מרביצים עוז למחות צבני ישראל, כי נפל פחדם על מארים. אכן עפ"י האמור ניחא, דכיון שצאחזה שעה עדיין לא קבלו ישראל את החורה, היה אסור להם ליכנות מממונם של מארים שלא בראשית, דכגול נחשד להם. ומשום הכי לזכר הקב"ה שיעלו מהם את הממון בשאלה, ורק אחר שפעצו המארים בים חזרו וזכו בזהו ממון מן הדין (וע"י דבדבריו לעיל פ' תרומה עמוד ר"י).

אמנם לפי מה שנתבאר לעיל מדברי האב"ח הקדוש, דכל חיות העולם וקיומו תלוי בשמירת שבת, אין חנו צריכים לכל זה, דאף בערם קבלו ישראל את החורה ראשית המה ליכנות מן העוב"ז, שהרי הקב"ה צרא את העולם רק לששה ימים, אלא שזכות שמירת שבת ניתן בו כח וחיות לעמוד עוד ו' ימים, וחזר לחילה, וחזל שמירת שבת היה העולם חזר לחובו וצובו בסוף ששת ימים. ונמצא כי קיים כל העולם הוא בזכות ישראל משמירין את השבת, ואף בערם קבלת החורה היו ישראל שומרים שבת, כמבואר באב"ח הקדוש שם (ומקורו במד"ר פ' שמות פ"א ל"ב) וא"כ דין הוא שיותר לישראל ליכנות בזהו ממון מן העוב"ז אף בערם קבלו את החורה, משום שדינם במזל מחומו של ים, ושפיר נעלו ישראל את ממונם של מארים, ולא נחשד להם בגול.

וע"י פי זה יתבאר המדרש פליאה ביום ראה וימים מה ראה ישראל באים ורכוש מארים צידם, והנה איחא במדרש שהים לא ראה להקרב צפוי משה כי צא בעטנה את קשית ממך שאני נצרחתי בשלישי ואחרי בששי, אך כאשר ראה את ישראל באים ורכוש מארים צידם נכחמתה טענתו, ולבאורה כיצד חזר לישראל ליכנות מרכוש מארים, והלא גזול הוא צידם, וע"כ שכל קיומו של העולם הוא בזכות ישראל משמירין את

לכך הוצרך להיות ע"י שליח וע"י מעב דייקא, דבא שכניה מדברת מחור גרונו של משה ודיבורו הוא דבר ה' בעלמא. עכ"ל. וא"כ כיון שדבר ה' שמים נעשו וזכרו פיו כל זכא, היה ראוי שיביא קיומם נלחי, ומדוע כמה עומדים להיות כלים ונפסדים בכל שש ימים, לולא השגת הכותן בזה חיות.

ואפ"ל בהקדם מה שכתב הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ד ה"ב) על ענין הידיעה והבחירה שבה נראים כמכחישים זה את זה ולא הקב"ה יודע בראש מה שיביא בסוף, א"כ כיצד הבחירה חפשיה ביד האדם להיות זריק או רשע. וכזה בלאר ח"ל, דע שהשגת שאלה זו ארוכה מאד מאד ורחבה מני דם וכמה עיקרים גדולים וזכירים רמזים תלויים בה וכו' שהקב"ה אינו יודע מדיעה שביא חוץ ממנו כגביא שבה ודעתם שנים אלה הוא ית"ש ודעתו אחד ואין דעתו של אדם יכולה להשיג דבר זה על צוריו וכו' וכיון שכן הוא אין בנו כח לידע היאך ידע הקב"ה כל הברואים ומעשים אצל נדע בלי ספק שמשגב האדם ביד האדם ואין הקב"ה מושכו ולא גזר עליו לעשות כך. עכ"ל. היואל מדבריו כי אף שהידיעה והבחירה נראים כמכחישים זה"ל, מ"מ אצל הקב"ה יתאחדו שני הפכים בנפש אחד, כי הוא יודע בראש מה שעתיד להיות, ואעפ"כ הבחירה חפשיה ביד האדם לבחור בצב או בהפכו. וכמו"כ אפ"ל לענינינו, כי אף שבריאח הקב"ה היא נלחית ועומדת לעד, מ"מ ברא הקב"ה את העולם באופן זה שיביא קיומו נלחי רק באמצעות השגת הכותן בנפש חיים, וזהו כעין שני הפכים בנפש אחד, כי מה שברא הקב"ה הוא נלחי, ואעפ"כ יש לו צורך אל יום השגת למען יבא קיומו נלחי, וזבן.

אמנם אחי עממא צבי על מה עשה ה' ככה, שיביא קיומו של העולם נלחי רק באמצעות השגת. ואפ"ל כי ה' חפץ לזקק את צרייתו, שיעשו כצותפים בצריית העולם באמצעות מעשיהם הטובים, על כן ברא את העולם באופן שלא יתקיים אלא שש ימים, ויביא צורך לפעולות אדם שימור את השגת, למען יתקיים העולם. וכעתם זה מבואר במדרש **המחנה** פרשה זו (סי' ח') ח"ל, מעשה ששאל

האדם לתורה בזהם חי' ושוף, בהקדם בא דאי' בקבלת רבתי (פ"א ל"א) איך שמואל בר רב יוחנן וכו' ויהי ביום השמיני זה היה ראוי להיות תחלת הספר ולמה נכתב כאן אלה שאין מוקדם ומאוחר בתורה. ע"כ. ועם הדבר שכתב פ' ויהי ביום השמיני ראוי להכתב בראש סדר ויקרא, שכרי דיני הקרצנות נאמרו אל משה באלו מועד, דכתיב ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד וגו', וא"כ צדין הוא שהקדם לה פרשת שמיי, שענינה חוכת המשכן ב' וי' המילואים, והשראת שכינתו יתצרך ביום השמיני. אלה שאין מוקדם ומאוחר בתורה, ופרשה זו היא שלא במקומה. ולפי זה נסתלקה קושיית ה"פ"ת על שהקדמות תורה פרשת הקרצנות, שכרי בלאו הכי ע"י לומר שפרשת הקרצנות אין מקומה בראש סדר ויקרא, אלא שאין מוקדם ומאוחר בתורה, וזהו איכא למומר דמה שנכתב לפי תורה בזהם חי' ושוף, לא משום שכן סידרן, אלא שאין מוקדם ומאוחר בתורה, שכרי אנוהו לא נדע מקומה של פרשה זו. אמנם המדרש מייחתי ראיח ממה שנכתב פרשת נגעי אדם אחר תורה בזהם חי' ושוף, ובפרשה זו לא ידענו שנכתב שלא במקומה, ושייך שפיר ללמוד מסדר הכתובים, דשם שיליתו של אדם אחר בזהם חי' ושוף כך תורתו נפרשה אחר תורה בזהם חי' ושוף.

ועפ"י האמור נצא בלאר דברי המדרש פליאה וידוע אחרן מאי הול"ל בזיום השמיני יומל בשר ערלתו. דהכי יש להתבונן בעממא דבך מילתא שלא נתן הקב"ה כח בעולם לעמוד אלא שש ימים, ורק ע"י השגת ניתנת בנפש חיים להתקיים עוד ו' ימים אחרים, וקשה שכרי כל מה שברא הקב"ה ראוי שיביא קיום לעד לעולם, וע"ד שפי' ק"ו זל"כ בישמח משה פ' בשלה עכ"פ ואתה הרים את מנך ח"ל, דכל מעשיו יתצרך בעלמא ראוי להיות נלחי כמובן, כי הוא אמר ויהי הוא זכר ויעמוד, ופעולה שאינה נלחית הוא פחיתות ח"ו לו ית' אם יביא ע"י עלמא, וצריך להיות ע"י שליח וכו', ובפירוש אמר שלמה (קבלה ז') ידעתי כי כל אשר יעשה האלקים הוא יהיה לעולם, וכאן היה צדיעת הים רק לפי שעה, ואח"כ שב לנחיתו, למען יעבר פרעה וחילו בים סוף,

כרחק כדאמך כי חפץ ה' שיביח קיום העולם בסיוע מעשה בני אדם כדי לזכותם, ומאכן היחב לבני אכרן רחוב צרורכ דלעפ"ש שבאש יורדת מן השמים עליכם להביא מן הכדיוע, כי הקצ"ב מתחלח מתפלות הכדיוע.

וזה אפ"ל צביאור פליאה, כי הנה ממאכ"כ וציוס השמיני יומל בשר ערלתו היה ציד אכרן לטעון טענה נכונה, שלא נחתיבו ציוס מיחה, משום שכורו בפני משה שמא להביא אש מן הכדיוע, שהרי היחב הוראה זו פשוטה להם יותר מביעתה בכותחא, ממה שגלה לנו הכחוש שבחיוק נמול בשמיני דוקא, ולא קודם, ואעפ"כ שחק אכרן ולא אמר דבר, כי ידע שמחו כדי שיתקדש בצית על ידם, ומאח כ' היחב זאת כאשר אמר לו משה עכשיו אני רואה שכם גדולים ממני וממך.

*

באופן אחר נראה לפרש דברי המד"ר זש"ה אחריו וקדם לרתיני א"ר יוחנן אש זכר אדם אומרים לו אחת קדמת לכל מעשי בראשית ואש לאו אומרים לו יתוש קדמך. וקשה היאך תלוי בדבר בזכות האדם, מה שביח כבר הוא, ואח כעשה אין להשיב, וכיאל יתבסך כחומר חותם להיות ראשון לכל הכרואים.

במד"ר ילקוט איתא אשח כי תוריע זש"ה (תהלים י"ח) אין לור כאלקיו בשר ודם לר אורח הוא מדבר לורחו איננו מדברת וכו' אבל הקצ"ב לר אורח לורחו עומדת ומשבתה לפניו וכו', הוי אין לר כאלקיו אין לייר כאלקיו. ויש להחזון מה ראה המדרש לסמוך מקרא זה, המדבר מפלאות תמים דעים ציוריתו של אדם, לפרשת אשח כי תוריע, אש משום שפרשה זו מיירי מענין לידה, הלא כבר חזר בחורש צפרשיות הקדומות ענין לידה כמה פעמים, ואחמי נער עד הכא, ולא זכר המדרש כך קרא החס.

וגר"א בהקדם ליישב כא דליתא בזכ"ק להקשות על הא דתיקן אשח מרעת חתלה יולדת זכר וכו' מכה דתיקן, שהקצ"ב גרר על הכעס אי זכר להוי

עורמסרופוס הרשע את ר"ע איזו מעשים נאים של הקצ"ב או של בשר ודם וכו' א"ל למה אתם מולין וכו' אש הוא חפץ במילה למה איזו יולא בולד מהול ממני אמו א"ל ר"ע וכו' ומה שאתה אומר למה איזו יולא מהול לפי שלא נתן הקצ"ב את המלות לשראל אלא ללך ארחת בכם ולכן אמר דוד (תהלים י"ח) כל אמרת ה' גרופה, ע"כ. הרי כדאמך דאף שחק ה' במילה, לא צרא את הצריות מהולים ממני אהם, כדי לזכותן במילה. וכו' ציור אומרים ז"ל (כתובות ה' ע"א) גדולים מעשי לדיוקס יותר ממעשי/ שמים וארץ, שהרי הקצ"ב צרא את העולם באופן שלא יביח לו קיום כי אש ששת ימים, לפי שהוא מתחלח לפעולות לדיוקס שיקיימו את הצריאה באמלעות מעשיהם הטובים, וזכות שמירת שבת כהלכה.

ובזה נבא לציאור המדרש פליאה דהנה רבותינו צעלי הכחוספות הקשו למה נעשו נדב ואציהוא על שבעינסו אש זכר, וברי אמרו ז"ל (יומא כ"א ע"ב) אעפ"י שבאש יורדת מן השמים מלה להביא מן הכדיוע, ויליף לה מדכתיב (ויקרא א') ונתנו בני אכרן אש על המחנה, ותירלו דלעפ"י שמלה להביא מן הכדיוע ביינו לאחר שירדה האש מן השמים פעם אחת, אבל קודם לכן לא היה להם להביא מן הכדיוע, שממטעים בכבוד שמים שיאמרו באש של הדיוע נאכל הקרן וכו'. אך חזרו והקשו על תירולם שהרי קודם לכן כתיב ותאל אש מלפני ה' וגו', מיחב אמרו ז"ל צמם/ יומא (ר"ג ע"א) שמחו על שחור הלכה בפני רבם שדרשו ונתנו בני אכרן אש אעפ"י שבאש יורדת מן השמים מלה להביא מן הכדיוע. ע"כ. אהם אפ"ל כי בני אכרן סבדו שמתר להם להורות הוראה זו, ואין זה מורה הלכה בפני רבו, משום שהיחב הוראה זו פשוטה להם יותר מביעתה בכותחא שזריך להביא אש מן הכדיוע, והיכא שבדבר פשוט כ"כ מותר לאומרו בפני רבו (עי' תוספות עירובין דף ס"ג ע"ב ד"ה ר' חסדא). והיחב להם רחוב צרורכ לזה ממה שאמר הכחוש וציוס השמיני יומל בשר ערלתו, ועטם שמה חורה להמתין ח' ימים כדי ששעבור עליו שבת אחת ותגיעבו הכעס החיונית הכשפעת ציוס השבת, ולכאורה על מה צרא ה' עולמו באופן זה שיערך חיות חדש בכל ששה ימים, ועל

קדימת בזמן, אלא על קדימת ההשפעה. והוא ע"ד מה שדרשו חז"ל במד"ר ר"פ וישלח עה"פ קומה ה' קדמה פניו וגו' קדמים לרשעא עד לא יקדמיו. והם פשוט שאין הכוונה על קדימת הזמן, שהרי הקב"ה ראשון לראשונים וחרון לאחרונים, ומאז איננו רעיר למימרא, אלא ע"כ לומר כדפירש ציפה חורג שכוונה שיקדים הקב"ה לעשות פעולה להכניעה הרשע, בערם יקדים ויעלה בשלש המעלות, שאז יהיה רחוק להכניעו, כי הרשע שהשעה משחקת לו לא יכעב אלא בהשגחה גדולה, כדאיחא צ"ח דמסכת ברכות רשע שהשעה משחקת לו שאני. וכמו כן ה"כ מה שאומרים לאדם אהה קדמת לכל מעשי בראשית, קאי על הקדמת השפע היורד לעולם בזכותו, ולענין זה הוא קודם לכל הנבראים אם זכר. והיינו דנקט המדרש זכר „אומרים“ לו, כלומר אומרים לו מן השמים, והכוונה על ההשפעה התלוי במאמרו יח', ברוך שאמר ויהי העולם, בזכר הוא קודם לכל מעשי בראשית.

וְלִרְאוּסֵיהֶם נופך בציאור המדרש זכר אומרים לו אהה קדמת לכל מעשי בראשית, נראה על פי מה שציאורו מה שאומרים בסיום מסכתא (ומקורה בגמ' ברכות כ"ח ע"ב) אנו משכימין והם משכימין אנו משכימין לדברי תורה והם משכימין לדברים בעלים. וללאורח למה תלה מעלת יושבי ציהמ"ד ופחיתות יושבי הקרנות בהשכמה דוקא, וכול"ל בפשטות אנו עוסקים בחורב והם מתעסקים בדברים בעלים, דה עיקר ההבדל בין יושבי ציהמ"ד ליושבי קרנות, שאנו עוסקים בחורב כל היום, והם מתעסקים בדברי בעלה כל היום, ומדוע נקט ענין ההשכמה דוקא. ונראה שלא דברו חכמים במחוסר הם הרשעים בגומרים המצילים כל ימיהם לרבות הילולת בדברים בעלים, ואינם עוסקים בחורב ובמנוחות כלל, אלא דהבא מיירי ביושבי קרנות שאף הם עוסקים בחורב ובמנוחות בעתות הפנאי, אך אינם מושיבים את החורב והמנוחות לעסוק בהם תחלה, כי אם בראשונה מתעסקים הם בעניני עובד"ז, ואם יוותר להם פנאי יעסקו בחורב ובמנוחות. ועל כן אמר אנו משכימים לדברי תורה והם משכימים לדברים בעלים, כי ההבדל ביניהם אינו אלא בהשכמה, שאנו

או תכיו נקבה ומשני ח"ר יוסף ודאי קב"ה אהבה בין טעם לדכורה וצין טעם דמוקבא ובגין לאהבה ליה גר עליה אי להוי דכר או מוקבא. ע"כ. וללאורח עדיין הקושיא במקומה עומדת, שהרי כיון שהקב"ה הוא הנוצר על הטעם אם תהיה זכר או נקבה, איך הדבר תלוי במו שמקדים להצריע. וכבר הבאנו לעיל פירושו של הנילוזי אורות, ומה שיש להקשות על דבריו, דאין לשון האב"ק משמע כפירוש. וכן על מה שכתב ק"ז זל"ה בישמח משה לחלק בין לדיקים להמון העם, נמי קשה כדאמרן.

ובאור החמה כתב לבאר דברי האב"ק, דע"פ שמדכר הטעם הדבר תלוי במו שמקדים להצריע, כדתיין אשה מרעית תחלה יולדת זכר, אצל הוא עדיין בבת, ולא נגמרה האורה בפועל רק בגזירת המקום עליה, וכפי אשר יגזור הבורא כן יקום. ולפי דבריו ז"ל יתבאר המדרש וילקוט (קושיא ב') שהסמיך להבא מאב"כ ואין לור כאלקינו ודרש מיניה אין ליייר כאלקינו, דשפיר שייכא דרשע זו להבא, שהרי מדכתיב אשה כי תזריע למדנו הך כלל דאשה מרעית תחלה יולדת זכר, וללאורח תקשי קושיא האב"ק דהא תיגין שהדבר תלוי בגזירת הצויה, וז"ל כמו שכתב האור החמה, שהקב"ה גורר על גמר האורה, על כן מייתי להבא הך דרשא אין ליייר כאלקינו, כי אמנם הדבר תלוי בקדימת ההצריע, אך גמר האורה תלוי בגזירת הבורא יתברך שמו.

אמנם עוד לאלקי מילין ביושבי דברי האב"ק, בהקדם לבאר המד"ר הנ"ל אם זכר אדם אומרים לו אהה קדמת לכל מעשי בראשית, דהנה הבאנו לעיל מה שפירש הכעט"ע הקדוש דברי הכתוב לעולם ה' דברך נצב בשמים, שכל העולם נברא במאמרו יתברך כדכתיב בדבר ה' שמים נעשו וגו', ואותם הדברים שאמר הקב"ה בצריאת העולם הם נצבים ועומדים לעד, ובהשפעתם העולם קיים, ואילו לאייר ח"ו העדר השפעת הקב"ה אף רגע אחד היה העולם חורג לתורב וזכור. ולפי זה אפ"ל כי אף שהאדם נברא אחרון לכל מעשי בראשית, מ"מ אם זכר ההשפעה לקיום העולם בזה בזכותו, ושפיר יאמרו לו אהה קדמת לכל מעשי בראשית, דאין הכוונה על

אומרים לו אתה קדמת לכל מעשי בראשית, והיינו כדפירשנו, שאם זוכה האדם ומעשיו ראויים לפני הקב"ה, כי כל חפצו ותשוקתו בעבודת הבורא ובעבודתו חפץ מאלו, ועניני עוה"ז הגשמיים עפלים אליו אל החורג והמנוות, אזי מזה כנגד מזה מקדימין לו המנוות, ואומרים לו אתה קדמת לכל מעשי בראשית, כי השפע יורד לעולם בזכותו. וכמו כן אף שדבר זה אם יהיה כולל זכר או נקבה תלוי במי שמקדים להזריע, מ"מ הקב"ה גוזר מי יזריע תחלה, ואם האדם זוכה הקב"ה משנה עבדו חוקי הטבע, להקדים הראוי להיות מאוחר בזרעו, ואזי שפיר דברי הזכ"ק דהא ובה איתנייהו.

*

אשה כי תזריע וילדה זכר וגו'. במדר"ר"פ זו איתא בה"ד אחר וקדם לרתיני וכו' אמר ר' יוחנן אם זכה אדם נוהל ב' עולמות הזכר והבא בה"ד אחר וקדם לרתיני וכו'. וז"ל שייכות דרשה זו להבא. גם בגופיה דקרא יל"ד דנקט אחר תחלה ואח"כ קדם, והיה ראוי שיאמר קדם ואחר לרתיני.

ב עוד איתא במדרש שם אמר ר"ל וכו' אם זכה אדם אומרים לו אתה קדמת לכל מעשי בראשית ואם לא אומרים לו יתוש קדמך שלשול קדמך. וז"ל איך תלוי קדימת האדם לכל הברואים או אחריו בזכותו, והלא אם נברא אחרון לכל היצורים כן יהיה לעולם, ואיך יאמרו לו אתה קדמת לכל מעשי בראשית אם זכה, ואם נברא ראשון לכולם איך יאמרו לו יתוש קדמך בלא זכה, וברי המציאות לא תשובה, ומי יבא אחרי המלך את אשר כבר עשהו.

ג וביום השמיני ימול בשר ערלתו. לריק להבין מה שכתב תורה מלות מילה בפרשה זו, ולכאורה אין כאן מקומו. גם יל"ד דנקט קרא וציוס השמיני צוואו החיבור, ולכאורה הוא ענין צפני ענינו, ואינו מחובר אל הקודם.

ד במדרש פליאה איתא בשעה שנכנסו שני פולמוסים לגורא לתוך חוטמיהו של נדב ואביהו ענו שרש מעלה השיבו כי אליך ושובה. וכאן תמוה.

משכימים לדברי תורה, דכיוון שאנו עושים עסק בתורה והמנוות לעיקר ועניני עוה"ז עפלים להם, ואילו הם משכימים לדברים בעלים, כי הם עיקריים ומחזיקים יותר בעניניהם, ועסק בתורה והמנוות עפלים אלם לעניני עוה"ז.

ובזה מאלו טוב טעם להא דאיתא במדרש זכר אומרים לו אתה קדמת לכל מעשי בראשית, כי דין הוא שיעול שבר מזה כנגד מזה, בשם שבקדים עניני עוה"ז ועשה אותם עיקריים, ועניני עוה"ז עפלים ומאחרים אליהם, כן יעול שכרו משלם, שיקדימו לו מן השמים המנוות, ויאמרו לו אתה קדמת בהשפעה לכל מעשי בראשית, אף שבצריאה היה הוא מאוחר אליהם.

ובדרך זו נבא לבאר תירונו של הזכ"ק הג"ל בדרך פשוט, בשנאמר כי לקושטא דמילתא הדבר תלוי בטבע, שאם האשה קודמת להזריע הולך זכר וכן להיפך, אמנם דבר זה בעצמו מייקדים להזריע תלוי בגזירת הבורא, והיינו ע"מ"מ אם בדרך הטבע היה ראוי שיקדים האיש להזריע ותלך נקבה, ובצרון הבורא שיהיה הולך זכר, יגזור לעכב מעיינו של האיש עד שתזריע האשה תחלה, ויהיה הולך זכר. וז"ל לאו סתריני ינוהו, הא דתנין שהדבר תלוי במי שמזריע תחלה, עם הא דתנין שהדבר תלוי בגזירת הבורא, כי אלו ואלו דא"ת, שהדבר תלוי במי שבקדים להזריע, ודבר זה בעצמו מייקדים להזריע ומי יאחר תלוי בגזירת הש"ת, ופעמים שהש"ת מקדים המאחר, היינו מי שיהיה ראוי להיות מאוחר בזרעו לפי טבעו, ומאחר הזרעה הראוי עפ"י הטבע להיות מוקדם, והכל עפ"י זכותו של אדם.

ובזה מוצאנו מה שהביא המדרש כך קרא אחר וקדם לרתיני לפרשת אשה כי תזריע, כי עפ"י מקרא זה יתיישבו שני המאמרים הסותרים לכאורה, דממא"כ אשה כי תזריע משמע שהדבר תלוי במי שמקדים להזריע, וכדתנין בצרייתא אשה מזרעת תחלה וילדת זכר וכו', וקשה מאידך צרייתא שמצינו בזכ"ק שהדבר תלוי בגזירת הבורא יתבאר, וע"ז נא במדרש כמיישב בה"ד אחר וקדם לרתיני אם זכה

אח העולם שנברא בעמל וציגועה וליתן שכר טוב
ללדיקים שמקיימין את העולם שנברא בעמל וציגועה.
עכ"ד המדרש. והקשה צנור הקודש דלכתי קשיא איך
נפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעמל
וציגועה, כיון שנאמת נברא שלא בעמל ושלא וציגועה,
ובכא ליכא לדמויי להא דתנן במתני' דאבות להפרע
מן הרשעים המאבדים את העולם שנברא צי' מאמרות
וכו', דהתם נאמת נברא הקצ"ה את העולם שנברא
מאמרות, וכס מאבדין עולם שנברא צי' מאמרות, אבל
הכא הרי נאמת לא נברא בעמל וציגועה, ואיך נפרע
מן הרשעים דרך פלילה ח"ו. ומתוך הכח"ק עפ"י
מה דאיתא בפרקי דר' אליעזר דבר אחד חמר הקצ"ה
ויבראו שמים שנאמר דבר ה' שמים נעשו אבל
נברא השמים ויגועה הרבה שנאמר וברוח פיו כל
נבראם. וציאור הדבר שמתחלה נברא האלקים בעצמו
את השמים ואת הארץ, ובהם היה כלול כל
תולדותיהן, כדאמרין את השמים ואת הארץ לברות
תולדותיהן, ואח"כ הוציאו השמים והארץ צנור אלקי
ממעל מה שהיה כולל בהן, מן הכח אל הפועל,
לפיכך היה בהם ויגועה והמשך זמן, שכביכול סייעם
הקצ"ה בכח דבורו ונשתתף בהם וכו'. אלא דלכאורה
הא גופא קשיא, למה נאמת לא נבראו גם תולדות
השמים והארץ ע"י הקצ"ה בעצמו, ולא היה נברא
הכל ברגע אחד, במאמר אחד שלא בעמל וציגועה, ע"י
אמר להפרע מן הרשעים וכו' וליתן שכר טוב ללדיקים,
פירוש שחלית הבריאה היתה עבור האדם להיות
בחירי, כדי שיהיה לו שכר ועושה, והשכר והעושה אינו
אלא מאל תיקון העולם וקלקולו, ואם היה נברא
ע"י הקצ"ה בעצמו היה על תיקונו הראוי, ולא היה
צריך לשום תיקון ע"י הלאדיקים, גם לא היה שום
קלקול ע"י הרשעים, כי מי יבא אחר המלך את אשר
כבר עשהו. אבל עכשיו שהם תולדות השמים והארץ,
שזו יש כח ציד הרשעים לקלקל, וציד הלאדיקים לחקן,
ומזה בא עושה לרשעים ושכר טוב ללדיקים. עכ"ד
הכח"ק ודפח"ת.

וזאת תחיה תורה המסורה בראשית נברא אלקים
דייקא את השמים ואת הארץ לברות תולדותיהן,
בכח הכל ברגע אחד, בלא עמל וציגועה, ואח"כ כח
כי זו צנור מלאכתו, משמע שהיה בעמל וציגועה,

וכדי לבא אל ציאור הענין נקדים לפרש הא דתנן
ברפ"ה דאבות בעשרה מאמרות נברא העולם
ומה תלמוד לומר והלא במאמר אחד יכול להבראות
אלא להפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא
בעשרה מאמרות וליתן שכר טוב ללדיקים שמקיימין
את העולם שנברא בעשרה מאמרות, ע"כ. והקשה
המהר"ל מפראג זל"ה בספר דרך החיים, דכיון שהי'
העולם יכול להבראות במאמר אחד, מדוע יכיה עושה
של רשעים חמור יותר צבור שהעולם נברא בעשרה
מאמרות, הא למה הדבר דומה למי שאומר בית זה
אובל נבנתו במאה דינרין, ואעפ"כ אפור עליו אלק
דינרין כדי שאל תשרפנו תשלם עליו אלק דינרין,
וכי דינא הכי שיתחייב לשלם יותר משווי. וקושיא זו
הקשה גם ההוס' יו"ע. ותו קשה שאין זה ממדת טובו
יתברך להברות במאמרות, כדי להגדיל את העושה
לעוברי רגלו, כי חפץ חסד הוא ומרבה להעניב. עוד
ול"ד בשאלת התנא ומה תלמוד לומר, שהרי כוונת
קשייתו היא דמאמר שהיה העולם יכול להבראות
במאמר אחד, מה צורך היה לבראו צי' מאמרות,
וא"כ מאי האי דקאמר ומה תלמוד לומר, דאין זה
מענין קשייתו.

ותירץ המהר"ל ז"ל דלא שאל על מה שנברא העולם
בעשרה מאמרות, כי על זה ישנם טעמים שונים,
וגם הוא ז"ל בדבריו נתן טעם לדבר, ועוד ישנם
טעמים כמובנים אשר נעלמו מאתנו, אמנם כוונת
שאלתו היתה ומה תלמוד לומר, כלומר מה הוצרך
להשמיטנו זאת, ומה יש לתלמוד ממה שהעולם נברא
בעשרה מאמרות, וע"י מתוך כי יש לתלמוד מה מוסר
נאה, שהעובדי' חציב מאלד לפניו יתברך עד כדי כך
שבראו בעשרה מאמרות, ולפיכך גדול עושה הרשעים
המאבדים אותו, ולפומת זאת גדול שכר הלאדיקים
המקיימים אותו, עכ"ד ז"ל.

והנה ק"י זל"ה ציטט משה פרש"ה בראשית כתב
לברא את המסורה בראשית נברא אלקים, אשר
נברא אלקים לעשות, אשר נברא אלקים אדם על הארץ.
עפ"י מה דאיתא במד"י (פ"י י"ב) לא בעמל ולא
וציגועה נברא הקצ"ה את עולמו ואת אמתת מכל
מלאכתו אמתתה אלא להפרע מן הרשעים שמאבדין

ק"ז זל"כ"י בישמח משה פרשת דברים עכ"פ ה' אנקיסם כרצח אחכם וגו' ה' אנקי בזכותכם יוסף עיכם ככם אנף פעמים ויבדך אחכם כאשר דבר לכם. ופירש"י ז"ל אמרו לו משה אחי נותן קצב לברכותינו ח"ל משה זו משלי הוא אצל הוא יבדך אחכם כאשר דבר לכם. והקשו המפרשים ח"כ ברכתו של משה למי, דכא בכלל מנחתים מנה, וזכרתו של משה נכללת בברכת הקב"ה, ותיקן עפ"י בגמרא (כחצות ה' ע"א) גדולים מעשי לדיקים יותר ממעשי שמים וארץ, וע"כ בידך אחים משה משל, דכלל מה שיוכל לבדך עושה פעולה. עכ"ח ז"ל.

ועפ"י זה נצח לישב קושיית הכה"ק עפ"י דרכו בחוספת נופך, בשנאמר דעל כן ברא הקב"ה בראשונה את השמים ואת הארץ בלבד, ותולדותיו בנצחו עמם רק בבת, ואח"כ הולידו שמים וארץ את תולדותיו מכה אל הפועל, כדי שיהיה גמר תיקון ע"י מפעלות הדיקים, כי בכה מעשים הטובים תלוי עיקר קיומן של כל מעשי בראשית, וחציצין מאד לפני הקב"ה מעשי הדיקים, כדאיתא בגמרא כחצות שגדולים מעשיהם יותר ממעשי שמים וארץ, ואילו היו נגמרים ע"י הקב"ה ברגע אחד כל תולדות השמים והארץ, לא היה צורך עוד למעשה הדיקים, והיה הכל בצחינת מעשה שמים וארץ.

ובדרך זו תבאר כוונת המדרש הנחומא (פרש"י ז' ס"ה) מעשה ששאל טורטרוסוס הרשע את ר"ע אחי מעשים נאים של הקב"ה או של בשר ודם וכו' למי אחי מולין וכו' הביא לו ר"ע שיבולים וגלסקאות ח"ל אלו מעשי הקב"ה ואלו מעשי ב"ד אין אלו נאים ח"ל הוהיל והוא חפץ במייל למי אינו יוצא מכול ח"ל לפי שלא נתן הקב"ה את המנוח לישראל אלא לצרף אותם בהם ולבך אמר דוד (תהלים י"ח) כל אמרת ה' נרופה. עכ"ד התחומא. וכחז עליו הכה"ק הקדוש בפרש"י ז', כי מה שהשיבו ר"ע שלא ניתנו המנוח אלא לצרף בהם את ישראל, הנה תשובה זו סתומה וסתומה בערך מושכל מושג לטורטרוסוס, לפי שאין בצחינת נפשו גדר השגה שכלית פנימיות הידיעה האלקית וכו', ומראה מהך דבריו כי **תח** זו עיקר התשובה, ולא השיב לו כן

ולתת זה אמר אשר ברא חלקים, היינו השמים והארץ הנבראים, הם לריכים לעשות, ולכן הוואחא מכה אל הפועל מהנבראים היה כביכול ע"י עמל ויגיעה. ואכתי קשיא למי לא ברא הקב"ה בעצמו כל תולדותיו מיד ברגע אחד, ולתת זה אמר אשר ברא חלקים אדם על הארץ, שהוא בחירי, וזה הוא רגון העליון יתבדך שיהיה האדם בעל בחירה, כדי שישלים את עולמו לבחור בדרך החיים, כי כמה עולמות יש למעלה אשר המה בחלית השלימות, וזהו יתירה נודעת לאדם אשר משיג שלימותו על ידי רוב עמל ויגיעה, ועל כן נצח השולם בעמל ויגיעה, כדי שיהיה שייך בן חיקון וקלקול, ויקבל האדם שכל טוב אם יבחר בחיים, והכיפך בהפכו, וכדברי המדר"ה להפרע מן הרשעים וכו' ולתת שכל טוב לדיקים. עכ"ח ק"ז זל"כ"י.

ועפ"י דרכו של המהר"ל מפרג זל"כ"י יתבאר גם דברי המדרש, דבאמת ישנם טעמים אחרים הבעלים מנחתו למי שנבראו תולדות השמים והארץ בעמל ויגיעה, ולא צבור כן עשה ה' ככה שיצאו תולדות השמים והארץ ביגיעה, כדי להפרע מן הרשעים ולתת שכל טוב לדיקים, כי אין זה ממת טובו ויתבדך, אלא שאחרי שאנו רואים כי העולם נברא בעמל ויגיעה, יהיה מנחה טעם שיהיה, יש ללמוד מכך מוסר השכל כי אינו דומה המאבד דבר שנברא שלא בעמל ויגיעה למי שמאבד דבר הנברא בעמל ויגיעה, וצודאי שגדול עונש הרשעים המאבדים את העולם שנברא בעמל ויגיעה, ולעומת זאת יגדל שכל הדיקים המקיימים את העולם שנברא בעמל ויגיעה. וזה חפ"ל בדברי המדרש כדי להפרע מן הרשעים וכו', כלומר שעל כן מודיענו ענין זה, כדי להתבונן מכך מה גדול יהיה עונש הרשעים המאבדים את העולם שנברא בעמל ויגיעה, ומה גדול שכל הדיקים המקיימים אותו.

ועוד יש לומר בציאור קושיית הכה"ק הנ"ל מדוע ברא הקב"ה בתחלה תולדות השמים והארץ בכה בלבד, ואח"כ הולידו השמים לפועל תולדותיו ע"י עמל ויגיעה, הלא ברגע אחד היה צד הקב"ה לברוא את הכל בלי עמל ויגיעה. ומראה עפ"י מה שפ"י

צקרא כתיב דמטאט של נדב ואביהוא היכ ויקריבו לפני כ' אש זרה אשר לא נוזח אותם, וכתיב צעני החוספות דלע"ג דמלוא להביא אש מן הכדיות, כמו שדרשו ז"ל ציומא (דף כ"א ע"ב) מדכתיב ונחמו בני אהרן אש וגו' (ויקרא א') היינו לאחר שירד אש מן השמים פעם אחת ולא קודם לכן מפני שממשיכים בצבור שמים שיאמרו צאש של הדיות נאכל הכרפן. ע"כ. והנה נדו"א ודאי שכיבה כוונתם לשמים, כי לדיוקים גדולים היו, כמ"ש רש"י ז"ל שא"ל משה לאהרן עבשיו אני רואה שכם גדולים ממני ומנח. ואפ"ל כי עוונתם היתה ממה שראו כי חציצין לפני הקב"ה מעשי לדיוקים יותר ממעשי שמים וארץ, ודבר זה נלמד מנמנות מילה, שלא נברא האדם בשלימותו לעולם זה כמבואר, וכן לא ברא הקב"ה את כל מעשי בראשית בשלימותם הראוי להם, כדי שיהיה גמר חיקוקן ע"י מעשי הכדיוקים, ולכן כיון שהשראת השכיבה במשכן היתה ע"י שירדה האש ונאכלו הקרצנות, סברו כי רצון הצו"ה הוא שחיהו נתינת האש על ידיהם, משום שגדולים מעשי לדיוקים. אמנם מן השמים לא הסכימו עמהם, אלא מתחלה כי לורך שחבא האש מלמעלה בצחינה ויתעוררת דלעילא, כשם שהיה בצריחת העולם, שברא הקב"ה את כל תולדות השמים והארץ בבת, וגמר חיקוקן הוא ע"י מעשי לדיוקים, וכ"כ דוקא לאחר שכבר ירדה האש מן השמים מלוא להביא מן הכדיות, כמו שכתבו צעלי החוספות.

ובזה מובנים דברי המדרש וידום אהרן מאי הו"ל וציום השמימי יומל בשר ערלתו. כי מנמנות מילה היתה לו עונה הנשמעת על מה שנעשו בניו בעבור שביצאו אש מן הכדיות קודם שירד אש מן השמים, שהיו מנמנות מילה חזין גדולים מעשי הכדיוקים ממעשה שמים וארץ, ועל כן ביצאו גם הם אש מן הכדיות תחלה, כי סברו שזה הוא רצון העליון יתברך.

ובדרך זה יתבאר גם המדרש פליאה (קושא ד') בשעה שנכנסו שני פולמוסין דמורא לחוך חוסימיון של נדו"א וכו' ענו שרפי מעלה השיבו כי אלך וישובה. דהנה ידוע הויכוח שצין כנס"י להקב"ה, שהקב"ה חתם שובו אליו ואשובה אליכם (מלאכי ג').

אלא לדחותו, שהרי אילו היתה תשובה זו עיקרית, א"כ בכל המנחות והחוקים שלא נודעו לנו טעמם, נאמר כי המנחות ניתנו ללרץ בכם את ישראל. ואף כי ודאי אמר ויניב ויכון הדבר הזה שהמנחות ניתנו ללרץ בכם את ישראל אך אין זה טעם מספיק להבנת טעמי המנחות בצדויות של דברים. והשאלה חקשי דכיון שעל התשובה הראשונה במשל דשיבולים וגולסקאות יש להקשות מדוע לא ברא הקב"ה את האדם מכול, כדי שלא יולרך שוב לחיקוקן צו"ד, כמו שהקשה טורנסרופוס, א"כ מדוע לא הביע לו ר"ע מיד לאלתר את התשובה השנית שלא ניתנו המנחות אלא ללרץ בכם את הכדיות, ועוד לא יהיה לו פתחון פה להקשות דבר. ותו קשה מה הביעו רבי עקיבא במשל דשבלים וגולסקאות, על הא גופא יש להקשות כשם שקשה על מנחות מילה, מדוע ברא הקב"ה את השיבולים מתוסרי חיקוקן, עד שיטערו למעשי צו"ד, ולמה לא נבראו מיד בתכלית השלימות.

ולדרך נאמר דבאמת עיקר תשובתו של ר"ע היתה במשל דשיבולים וגולסקאות, והוכיח לו מה כי אף שצרכות הש"ה לברוא דבר שלם ומתקון, באופן שלא יהיה לורך עוד לפעולות בני אדם, אעפ"כ לא ברא הקב"ה את העולם באופן זה, כי אם אהרן חוליא למחיה, וגמר חיקוקן יעשה ע"י בני אדם, ובאמצעות מעשי הכדיוקים יהיה גמר חיקוקן, כי חציצין לפני הקב"ה מעשי הכדיוקים ממעשי שמים וארץ. והכי נמי במנחות מילה היה רצון העליון יתברך שיהיה גמר שלימות האדם וחיקוקן ע"י מעשה לדיוקים, על כן לא בראו מכול, ולפי זה נמלא דבמשל שביצא ר"ע משבלים וגולסקאות כבר נתייבבה גם קושייתו ב' של טורנסרופוס, מדוע לא ברא הקב"ה את האדם מכול, אלא דלפי שלא היתה תשובה זו מושגת לטורנסרופוס הרע, וטעם זה לא יועם כי אם לחוך צעלי נפש קדושה, במשיגים שכליות פנימיות הידיעה האלקית, כמ"ש צא"ח הקדוש, על כן הביע לו את החירון הכי לדחותו, אבל החירון הראשון הוא עיקר, דעל כן לא נברא האדם בשלימות משום שגדולים מעשי לדיוקים.

ועפ"י האמור נבא לציאור המדרש וידום אהרן מאי הו"ל וציום השמימי יומל בשר ערלתו. דהנה

מפעליו לתת חלקו בחיקון מעשי בראשית ובשולמנות, נעשה קדם כולם.

ובזה מלאנו עוב טעם לסמיכות פרשת אשה כי תזריע למצות מילה, כי ללד שמפרשה זו נשמע אשר האדם נברא אחרון לכל יציר נוצר, ומשום כך מתפרשה תורתו אחר תורת בהמה חיה ועוף, על כן סמך להבא וציוס השמיני ימול בשר ערלתו, להורות כי אף שהאדם נברא באחרונה, אם יזכה יעשה מוקדם לכל הברואים, כדאמרן, שמונת מילה מורכב כי רגון העליון יתבצר הים שיביא גמר ותיקון הברואים ע"י מעשי בני אדם, וע"י כך הוא נעשה קדם לכל מעשי בראשית, כי כל קיומן וחייתם הוא בזכותו.

*

דרוש לפרשת החדש

אשה כי תזריע וילדה זכר וגו'. במדר"ר ר"פ זו איתא בה"ד אחר וקדם, לרתי אס זכא אדם אומרים לו אהא קדמת לכל מעשי בראשית ואס לאו אומרים לו יתוש קדמך וכו'. והקושיא מבוארת דאין יתכן לשנות את המציאות, ומה שביד כזר היה ואס הנעשה אין להשיב, וממה נפשך אס האדם הוא אחרון לכל מעשי בראשית, באשר כולם נבראו קודם לו, א"כ אין יתכן לומר לו אהא קדמת אס זכא, ואס הוא מוקדם לכולם, אין יאמר לו יתוש קדמך בלא זכא. גס בלישנא דקרא יש לדקדק, דנקט אחר ואח"כ קדם, והיה ראוי שיאמר איפכא קדם ואחר לרתי.

ב) עוד איתא במדר"ר אשה כי תזריע בה"ד אשה דעי למרחוק ולפועלי אתן דקא א"ר נתן מחשבין לשמו של אברהם אבינו אותו שצא מרחוק בה"ד וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחוק. וא"כ שהרי לפי דרשה זו כוונת הכתוב לעורר זכותו של אאע"ה, וא"כ יש לתמוה מדוע נקט דוקא ענין זה שצא מרחוק, והרי היו לו זכויות רבות ונכבדות מאלה, שנצחק בעשר נסיונות ונמלא שלם בכולם. גס אין מוצא שייכות דרשה זו לפרשת אשה כי תזריע.

דכיינו שיעשו ישראל איתערותא דלתתא תחלה, ואח"כ יתעורר רגון העליון ית' לגאלינו, ע"ד אומרים ז"ל (שש"ר פ"ב ג') פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם. וכנס"י טוענת כשיצנו ה' אליך ונשובה (איוב כ"ה), כי אין בכוחנו לעשות אפילו התחלת תשובה, רק ע"י שהקב"ה יערה עליו רוח טהרה ממרום, שיביא לאל ידינו לשוב אליו באמת כאשר עם לבנינו. והנה ממיחת נדב ואזיבוא איכא הוכחה ברורה כי נפסק דין בשמי נורם כעונת כנסת ישראל, שבתחלה חקדים לבא איתערותא דלעילא, כמו שנתבאר דעל כן נעשו נד"א משום שהקדימו התעוררות התחתון תחלה, במה שהביאו אס מן הכדיוס. זה אפ"ל בדברי המדרש כי בשעת מיתת נד"א מודע כי טענה נכונה טוענת כנסת ישראל, במה שהיא משתוקקת להתעוררות העליון תחלה, ולזה ענו שרפי מעלה כשיצנו ה' אליך ונשובה.

ועתה נבא לביאור המדרש המובא בפתח הדברים, אס זכא אדם אומרים לו אהא קדמת לכל מעשי בראשית ואס לאו אומרים לו יתוש קדמך וכו'. דכנה נתבאר לעיל כי הש"ת לא ברא תולדות שמים וארץ בשלימותו, כי ראוי יתבצר הים שיביא גמר תיקונים ושליומתם ע"י הצדיקים, ולולא מעשי הצדיקים היה נחסר בהם השלימות והתיקון, והיו נשארים כאשר היו בתחלת הבריאה, והיה הכל נחרב וכאין ואפס נחשבו. וזהו מאמר המדרש זכא אומרים לו אהא קדמת לכל מעשי בראשית, כלומר דאעפ"י שמעשה בראשית קדמו לו ביצירה, אבל לולא מעשי הצדיקים היו נחרצים וכל העומד ליחרב נחרב דמי. על כן כאשר האדם זוכה הרי הוא מוקדם לכל מעשי בראשית, כי רק באמצעות מעשיו הטובים יש לכל מעשי בראשית קיום וכוונה, ולולא מעשיו כזר היו עומדים להיות כלים ונפסדים, והרי הם כאילו אינם, ואס לא זכא אזי אומרים לו יתוש קדמך, כאשר היה באמת שכל מעשי בראשית קדמו לו ביצירה, וכיון שלא זכא להיות גמר תיקונים נעשה על ידו, אין לו דין קדימה עליהם. והיינו גס טעמא דנקט קרא אחר תחלה ואח"כ קדם, כי הן האדם נברא אחרון לכל מעשי בראשית, אך אס זכא באמצעות כשרון

יש ליישב, דגבי משה לא שייד כך כלל, כמו שכתב החתם סופר זל"ה בשבועה (חלו"ה סי' ר"ח) וביד ראוי ממנוגד שיאל מצית דינו של משה חייב (תו"כ סי' פ' אמור הביאו רש"י ז"ל שם) ומי הביד לנו שלא היב משבט דן אם לא עפ"י נבואה ולפי שמעש"ה כוריד את הכוה"ק לישראל ומפיו אנו חיים ע"כ היב יכול לחדש הלכה עפ"י נבואה ולא שום נביא אחר. ע"כ. אך מ"מ ז"צ מה דחקו להרמזים ז"ל לומר שבראשו את הלכנה בחזון, ולא ינחל ליה כפשוטו שבראשו לו צפועל.

(ג) גם גוף המאמר שנתקשה משה צמוד להלכנה באיזה שיעור תראה ותבא ראוי לקדש תמוה לכאורה. שברי חכמי ישראל בכל דור ודור יודעים ומשיגים סוד קדוש החדש, ובאיזה שיעור תראה להלכנה ותבא ראוי לקדש, ואיך אפשר שנתקשה משה בזה שגת דבר שידעו והשיגו חכמי ישראל בדורות שלאחריו, עד שכוונת הקב"ה להראות לו באצבע דמות לבנה ושיעורה.

(ד) בספר עמק המלך מצא מדרש פליאה וזה תוארו, נעשה שאמר הקב"ה החדש הזה לכם אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע למה זית על אדם הראשון ציום אכלך ממנו מות תמות אמר הקב"ה עמיד שלא צן מישי שיאמר רגזו ואל תחטאו אמרו בלצבנם ועל משכבכם ודומו סלה. ע"כ. והוא פלא.

ובפרט נבא לציאור הענין נפתח לה פתח להאי פרשתא ציאוור מקראי קדש בפרשת החדש. ותחלה יתבאר מה שדקדק האב"ח הקדוש על שכל הכתוב לשון, דכתיב ראש חדשים, והדר כתיב ראשון הוא לכם. ונראה לבאר בפשטות, דכתיב במקרא זה נכללים צ' מנחות, האחד לקדש חדשים ולעצור שנים, ועוד ילפין מניח דמאור למנוח חדש ניסן ראשון לסדר מנין החדשים, שיהא אייר קרוי שני וסיון שלישי עד תשלום השנה בשנים עשר חדש. וטעם מאור זה כדי להזכיר את היום הגדול שפעל לנו הקב"ה שהולחנו ממצרים, ולכן מניין מניסן שהוא ראשון לגאולה וקדושתא במדרש (פי' צא פט"ו ע"י) משל

את הכל לישראל, והלא במקרא זה לא כתיב חג קדש וכוכבים בלגד, ומנח לן שאף החמה תהא מסורה ביד ישראל.

(ה) דקדוש הזה לכם. פירש"י (והוא מדברי המכילתא) נתקשה משה על מולד הלכנה באיזה שיעור תראה ותבא ראוי לקדש והראה לו באצבע את הלכנה צריקע וא"ל כזה ראה וקדש וכילד הראהו והלא לא היב מדבר עמו אלא ציום שנאמר ויבי ציום דבר ה' וגו' ציום לוותו אלא סמוך לשקיעת החמה נאמרה לו פרשה זו ובראשו עם חשיכה. ע"כ. ולכאורה קשה ובי לא עלתה על דעתו של מקנן דאפשר שבראשו הקב"ה את הלכנה ציום סמוך לשקיעת החמה, וע"כ לומר דלא ינחל ליה בזה, משום דנשעת המולד להלכנה קטנה עדיין, ואיזה יראת סמוך לשקיעת החמה, וא"כ מה השיבו התרין שבראשו הקב"ה את הלכנה עם חשיכה, הלא הא גופא קשייתא שהלכנה לא תראה בתחלת חידושה סמוך לשקיעת החמה.

(ו) הרמב"ם ז"ל בבלכות קידוש החדש (פרק א' הלכה א') כתב וז"ל, כך אמרו חכמים הראה לו הקב"ה למשה צמרמרה הנבואה דמות לבנה וא"ל כזה ראה וקדש. ע"כ. ודבריו סותרים לדברי המכילתא ה"ל, דבמכילתא איתא שבראשו לו הקב"ה באצבע את הלכנה צריקע, ולא יתכן לדחוק בכוונת המכילתא שבראשו לו צמרמרה הנבואה, שברי הקשה כילד הראה לו את הלכנה ציום, והחוקק לתרין שבראשו לו סמוך לשקיעת החמה, ואם צמרמרה הנבואה הראה לו לא קשיא מידי, ולא איבעריך לכך שויתוי. ולריך עיון לבדן טעם הרמב"ם ז"ל, שהניח את דברי המכילתא ותפס לו דרך אחרת, לומר שלא הראהו את הלכנה צפועל כי אם צמרמרה הנבואה. ואף כי ודאי הרמב"ם ז"ל את מקור דבריו הערה מדברי חז"ל באיזה מקומן באחד מן המדרשים שהיו מאוים צימיו, ואבדו מאתנו ברבות העתים ועקבותיהם לא נודעו, אך מ"מ ז"צ מדוע לא ינחל ליה בדברי המכילתא. ומה גם דלכאורה קשה על דברי הרמב"ם ז"ל שברי אין קובעין הלכה על פי נבואה, דחורה לא בשמים היא. אמנם קושיא זו

לדור, לקבוע חדשים ולמנות חדש ניסן ראשון לחדשי השנה, וכן הקדים הכתוב חגיגת לכם לאומרו ראש חדשים, נכורות כי קידוש החדש תלוי בצית דין, וכמו שדרשו ז"ל (ר"ה דף כ"ב ע"א) מדכתיב החדש הזה לכם עדות זו תהא מסורה לכם (ויפריש"י ז"ל נחשבי דור אני מוסר שיקבלו העדות ויקדשו החדש), ובחר הכי אמר קרא ראשון הוא לכם לחדשי השנה, פירוש דלא תימא דמעלת חדש ניסן למנותו ראש לחדשים אינו אלא בזמ"ז, משום דמלך עליו להזכיר נסי יציאת מצרים, משא"כ לעתיד לבא שלא יהיו נסי יציאת מצרים אלא עפלים אל נסי הגאולה העתידה, שוב לא יהי ניסן ראש לחדשים, ומעלתו לא תהי' לו עוד, קא משמע לן קרא ראשון הוא, כלומר אף אותו ניסן שיהיה בזמן הגאולה העתידה יהיה ראשון לחדשי השנה, כי קדושתו קביעה וקיימא, ומיניה לא תזוע. ובזה מדוייק שפיר מה ששייך הכתוב לשנוי מנוכת לנסתר, דפתח לומר החדש הזה, ואח"כ אמר ראשון הוא, דרישא מיירי בחדש ניסן שבו היו עומדים ועליו אמר הכתוב החדש הזה כמורה עליו באצבע, אבל בסיפא דקאי על ניסן העתיד, אמר ראשון הוא לשון נסתר, לרמז כי בחינת הגאולה העתידה נסתרה מאתנו.

ובזה חפ"ל גם שינוי לשון הכתוב, בדרישא כתיב לכם ראש חדשים, הקדים חגיגת לכם לאומרו ראש חדשים, ובסיפא כתיב ראשון הוא לכם. ולדרכנו יובן, דנתכוון הכתוב להורות כי בחדש ניסן העתיד שבו תהיה הגאולה לא יהיה קידוש החדש מסור ביד בית דין, אלא מן השמים יקדשוהו, וזהו שאמר ראשון הוא מעלמנו, שכבר קדושו שמים, ואח"כ כתיב לכם.

ואפ"ל עוד מה שהקדים ראשון הוא ואח"כ לכם, דנתכוון לרמז כי לא בכל דור ודור יהיה קידוש החדש מסור ביד בית דין שצאיתו הדור, לקדשו עפ"י הראייה, ויבינו מחמת סוף חכמי הגמרא מעת שחברא חרץ ישראל ולא נשאר בה בית דין קבוע, והתחילו למשך בחשבון שחקן וקבע רבי הלל הנשיא בזה של ר' יהודה נשיאה, (ע"י ברמב"ם הלכות קידוש החדש פ"ה הלכה ג' ופ"י בטה"מ לברמב"ם עשה קריג ובהשגות ברמב"ם ז"ל ע"ס).

למלך שנשבה בנו ועשה שם זמן מרובה אחר זמן נפדה אותו בזה ועשה לו המלך יום גיוסיה כך ישראל ירדו למצרים ונשתעבדו שם עשה להם הקב"ה נסים ונפדו התחילו מונון לחדשים, ע"כ. (וע"י ברמב"ם ע"פ החדש הזה לכם). ותיאור נמי בחדש הזה שבו רמז להם הקב"ה שהוא ראש להם לתעושה שנאמר ראשון הוא לכם לחדשי השנה, ועפ"י זה יסוד הפיעה החדש אשר יעושה בו מקיפוח.

והנה כיון שכל מה שמונון לחדשים מניסן הוא להזכיר נסי יציאת מצרים, היה מקום לומר דלא מניין ניסן ראשון לחדשים אלא בזמן הזה, משא"כ לעתיד לבא שאמר הכתוב (ירמיה כ"ג) הכה ימים באים נאם ה' ולא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ מצרים ומכל הארצות אשר הדחתים שם. ופלגי תנאי בצרכות בכך קרא, דחכמים סברי שאף לעתיד יזכירו נסי יציאת מצרים, אלא שחכא הזכרת שעבוד מלכות עיקר ויציאת מצרים עפלה לו, וכן זומא סבר שלא תזכר כלל יציאת מצרים לעתיד לבא. עכ"פ אף לפי דעת חכמים לא תהי' הזכרת יציאת מצרים אלא עפלה לנסי הגאולה העתידה, ולפיכך כוח חמינה שחבטל חשיבותו של חדש ניסן, ושוב לא יהי' ראשון לחדשים. אמנם קושטא דמילתא לאו הכי הוא שכרי אף לעת"ל תהי' הגאולה בניסן כמאח"ל (ר"ה י"א ע"כ) בניסן נגאלו וצניסן עתידים להגאל, וכיון שתהי' הגאולה העתידה בניסן, צדין הוא שתשאר מעלתו אף לעת"ל, שיהיה הוא ראשון לחדשים, כדי להזכיר נסי הגאולה העתידה. (וכיני איתא בדהיא בחדש"י עכ"פ החדש הזה לכם וי"ל, כשנחר הקב"ה בעולמו קבע בו ראשי חדשים וימים וכשנחר ציעקב וצניו קבע בו ר"ה של גאולה שבו נגאלו ישראל ממצרים ובו עתידין להגאל שגא' (מ"כה ז') כימי אהאך מארץ מצרים אראנו נפלאות וכו' משל למלך שהביא את בנו מצית האסורים אמר עשו אותו יום שוב כל הימים שבו יא' בני ממשך לאור וכו', ע"כ).

וזאת חפ"ל כפפל לשון הכתוב, דמאמר החדש הזה לכם ראש חדשים הוא ליווי לצית דין שכל דור

ובאופן אחר יש ליישב כפל לשון הכתוב ראש חדשים ראשון הוא לכם. בהקדם לבאר דרשה המכילה שנתקשה משה צמוד הלכנה והראה לו הקב"ה בצלצב את הלכנה ברקיע. ונראה דהנה לעתיד לבא לא יהי' שייך למנות חדשים על פי מולד הלכנה, משום שתחמלא פגימתה של לבנה, ויהי אורח כאור החמה וכאור שבעת ימי בראשית, כמו שהיה קודם מיעוטה. והנה ידוע מה שכתבו הספרים הקדושים (ע"י מגלה עמוקות פ' ואחמקן) כי משכ רבינו ע"ה השתוקק וליפס שיהיה התיקון השלם בימיו, ועל כן התחק לפני קונו שיוחר לו הכדר ויכנס לארץ ישראל דאילו היה נכנס לארץ ויהי צוה את ציבית"ק שזב לא היה נחרז לעולם דלא שלטו האויבים במעשה ידיו של משה כאמרו ז"ל בסוטה (דף ט' ע"א), ואמנם אילו זכו ישראל היו נכנסים לארץ מיד, כדאיתא בספרי פרשת דברים (הוצא צילקוט טז) עה"פ אחד עשר יום מתחבר אילו היו זוכים ישראל ל"א יום היו נכנסין לארץ חלא מתוך שקלקלו מעשיהם גלגל עליהם המקום ארצנים שנה וכו' אלא ויחי בן חנון אומר וכו' אילו זכו ישראל כיון שעלו פסחות רגליהם מן הים היו נכנסין לארץ שנאמר (דברים א') עלה רש מיד. ע"כ. מוצא נחב כי החטא גרם שלא זכו ישראל מיד אל התיקון השלם. זה יהיה ביאור אומרו ז"ל שנתקשה משה צמוד הלכנה כי בעת שנעוטה לקדש ראשי חדשים הרע למשה בעצורם, ויהי מאטער מאד על שלא יהיה עדיין סוכרם שלים בימיו, וילכו ישראל בגולה אחר גולה, ויהי קשה מאד בעיניו הדבר שאחרי כל הכסים הגדולים שעשה הקב"ה עם ישראל בצאת ממצרים עדיין לא יחזו מיד אל התיקון השלם. ולזה הראה לו הקב"ה במראה הנצואה כדמות ירת, דהיינו שבראש לו כי מלך הלכנה אם תחזור לשלימותה או תשאר בפגימתה תלוי במלך הדור ומעמדו, והראהו הקב"ה מלך הדורות ומעמדו עד צאת המשית, שלא יהיו ישראל ראויים למדריגה זו שיחזור אורח של לבנה כמו שהיתה קודם מיעוטה, עד צאת משיח נדקיו, ולכן נטעו ישראל לקבוע חדשים על פי מולד הלכנה, שלא יתחדש אורח כבדאשורה עד עת קץ.

והשוא איכא למימר דדברי הרמב"ם ז"ל שבראשון הקב"ה את הלכנה במראה הנצואה, תואמים יחד עם דרשת המכילתא, שבראשון הקב"ה את הלכנה ברקיע, דלא ולא איתנייחו ביה, שבראש לו בחזון מראה הלכנה בדורות הבאים עד צאת המשית, להודיעו שלא יהיו ישראל ראויים עדיין אל התיקון השלם, ויהיו מונים חדשים ללכנה, וגם הראה לו את הלכנה בצלצב ברקיע צפועל ממש, להודיעו באיזה שיפור תראה ותבא ראוי לקדשה.

ועל פי בחינה זו נבא לביאור כפל הכתוב ראש חדשים ראשון הוא לכם וגו'. בהקדם לבאר כוונת הכתוב (ישעי ס"ו) ויהי מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר להשתחוות לפני אדני ה'. וז"ל כפל הלשון חדש בחדשו ושבת בשבתו, וכלום היה המקרא חסר אילו נאמר ויהי מדי חדש ומדי שבת יבא כל בשר וגו'. ולדברינו יוצא על נכון, כי הנה לעתיד לבא תחמלא פגימתה של לבנה, ולא יהיה שייך לקבוע ראשי חדשים על פי מולד הלכנה, וא"כ יהיו כל ימות השנה שנים צמנות. ובר מן דין הרי יתארכו הימים בעת הגאולה, כדי שיחזיקו צו צינות המשית מקרא שכתוב שמחנו כימות עיניתנו, וכמו שביאר המגלה עמוקות מאכ"כ ויהי מקץ שנתיים ימים כי בעת קץ הגאולה יהיו הימים ארוכים בשנתיים עכשיו. ע"כ. וא"כ לא יחול ראש חודש בכל שלשים יום צורך הימים שלנו, והכי נמי לא יחול יום השבת כפי חשבון יום השבת צמנינו. אמנם הנה אמרו ז"ל במדרש רבה פרשת פנחס (פכ"א כ"א) עה"פ צוים השמיני עזרת תהיה לכם וז"ל אלוהי הקב"ה חייכם אינו מחזיר ימים טובים

ועתה יתבאר אומרו החדש הזה לכם ראש חדשים, ויבדל אמר ראשון הוא לכם. ודברו לפי המבואר שלא יהיו מונים ללכת לעתיד לבא, אלא לא יהיה שייך למנות חדש ניסן ראש לחדשים, שברי לא יהיה שייך כלל ענין החדשים, ואעפ"כ ישאר חדש ניסן בקדושתו אף לעתיד לבא, להיות ראש לחדשים. והוא שאמר הכתוב החדש הזה לכם ראש חדשים, הוא מלמד על בית דין שצב לזר, לקבוע חדשים ולמנות ניסן ראש לחדשים. ולפיכך כתוב לכם תחלה, ואח"כ ראש חדשים, עדות זו מוסרית לבית דין, כדליתא בראש השנה. ואח"כ אמר הכתוב ראשון הוא לשון נסתר, דקאי על חדש ניסן שיכוי צעת הגאולה בעתיד, וכוונתו לזר כי אף לעתיד ישאר חדש ניסן בקדושתו למנותו ראש לחדשים, וע"כ לא נקט לכם, קודם אומרו ראשון הוא, להורות שלא יתקדש החדש לעתיד ע"י ישראל, שברי לא יהיה שייך לקדשו על פי הראייה, אלא מן השמים יקדשוהו להיות ראשון לחדשים. וז"ש ראשון הוא מעצמו, בלא פעולות בני ישראל, אלא מן השמים ינתן החדש בקדושתו לכם.

ובאופן אחר נראה לפרש מאמר הכתוב החדש הזה לכם, ומשם נראה להבין דברי המדרש פליאה (קושיא יד) ושאר המדרשים. בהקדם מה שכתב הרמב"ם ז"ל בסוף ה' מלכים (הלכה ד' וכו') ח"ל, לא נתאוו החכמים והנביאים לימות המשיח לא כדי שישלטו על כל העולם ולא כדי שירדו צעקו"ם ולא כדי שינשאו אותם העב"ם ולא כדי לאכול ולשתות ולשמוח אלא כדי שיכוי פמיים לעסוק בתורה ותכונה ולא יהיה להם טוגס ומצבל כדי שיחזו לחיי העו"כ וכו'. ובאותו הזמן לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה ותחרות וכו' ולא יהי עסק כל העולם אלא לעת אחת בלבד ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם שאמר כי מלאך הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים. ע"כ. ולכאורה קשה וכו' מה רעב בכן שישראל ישלטו באומות, ומדוע לא יתאוו לדבר זה החכמים והנביאים. וכיוצא בזה קשה על מה שכתב ולא כדי לאכול ולשתות ולשמוח, דבר פשיטא שלא צא לשלול אכילה ושתייה של רעבנות ולבנות צער, ושמחה של הוללות, שברי לא יעלה על

מכם אלא אני מוסיף לכם מועדים שתשמחו בהם שנאמר ביום השמיני עגרת תחיה לכם. ונכסורה מה ה"ט שיצטוו המועדים מאתו, עד שהנרך הקצ"ב להצטייתו כי לא יצטוו. ויבארנו (ע"י) בדרושים לסוכות דרוש לשמיני עגרת) כי לפי צחינתם של ישראל צעת בגאולה, לא יערכו לצחינת המועדים והזמנים שבו משמין בזמן הזה, ואעפ"כ לפי שחציבה מאד לפני הקצ"ב עבודתם הקדושה של ישראל ברגלים אלו בזמן הזה, על כן תכבדו ויתיר נודעת להם, שלא יצטוו אף לעתיד לבא. והוא שאמר חייכם איני מחזיר ימים טובים מכם לעתיד, אף שלא יהיה נורף במועדים אלו כפי מדרגתן של ישראל, אלא הריני מוסיף לכם מועדים ורגלים כפי המדרגה בגאולה שחיו בה באותו זמן, ואף המועדים הקדומים לא יהיו צטלים ממכם.

וע"ד זה יש לומר גם לענייננו, כי אף אם לפי מלבי"ם ימים וסדרי הזמנים לעת"ל, לא יהי שייך ענין שבת וראש חדש שישראל משמין בזמן הזה, מ"מ לפי שחציבה לפני הקצ"ב עבודתם הקדושה של ישראל בשבתות ויראשי חדשים, על כן לא תחזבל קדושת השבת וראש חודש לעתיד, אלא באותה העת שישראל משמין שבתות ור"ח צו"כ, תהי נוכחת קדושת שבת וראש חודש גם לעתיד.

ובדרך זה יתבאר הכתוב ויהי מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו, דמקרא זה נאמר על זמן החיקון השלם, ששז לא יהיה שייך לקבוע ר"ח על פי מולד הלילה, וגם יתארכו הימים, על כן אמר דאפילו הכי ויהי מדי חדש בחדשו, נקט "חדש" דייקא ולא ראש חודש, שלא יהי שייך להבדיל בין אותו יום לשאר הימים, אעפ"כ מדי חדש, "בחדשו", היינו באותה העת שהיה החדש מתחדש בזה"ז על פי מולד הלילה, יהי נוכח ראש חודש אף לעת"ל, מפני שבתם של ישראל. וכן מדי שבת בשבתו, כלומר אף שלא יהי באותו יום שבת לפי הימים הארוכים שיכוי לעתיד, מ"מ "בשבתו" היינו באותה העת שהיה השבת בזמן הזה, תנובה קדושת השבת אף לעתיד לבא, ואז יבא כל צער להשתחוות לפני אמו"ה, כי זמנים הללו יעמדו בקדושתן לעד.

שישלמו צערכ'ס וכו'. כי דצריז מוסכים על החכמים אשר נחשלו במדרגה, וזכו להגיע קרוב למעלה הנביאים, ובאחיה בחינות עוד גדלה השגת מהשגת הנביאים, כאמרם ז"ל (צבא בתרא י"ב ע"א) חכם עדיף מנביא. ועל אלו כתב הרמב"ם ז"ל שלא נחאזו לימות המשיח למען ישלמו ישראל בשוגגיהם, ויחדענו במאכל ובמשקה, כי לא זאת הכוונה המעולה, לנפות לביאת המשיח למען עוצת ישראל, אלא כל מגמתם ותקוותם של החכמים הקדושים והנביאים לימות המשיח, למען יתגדל ויתקדש שמו יתברך בעולם, ויכירו וידעו כל יושבי תבל כי לה' המלוכה.

אמנם מדרגה זו לא נחנה להשיג כי אם לחכמים הגדולים המתודקים במחכה העליונה, וקרובה מעלתם למעלה הנביאים, משא"כ רוב בני אדם לא הגיעו למדרגה זו, לחשוב רק על צער וגלות השכינה, ולנפות לגאולה אך כדי שיתקדש שם שמים בעולם, אלא הם מנפים לישועה לטובתם של ישראל והנחתם, כדי שיסור מהם עול הגויים ועול הגליות, ויכיו הם שולטים באומות, וזה יחסך כל טוב, כמ"ש הרמב"ם ז"ל שכל המעדינים יהיו מצויים כעפר ויכיו אוללים ושוטים ושמחים מרוב כל. והנה מורה להשחוק ולנפות באמונה פשוטה לישועת ישראל צביחת הגוהל אף אם מחשבתו היא לטובת ישראל והנחתו, ולא בא הרמב"ם ז"ל לשלול שאין להחיות לביאת המשיח בעצור ישועתו הגשמית של ישראל, אלא שאמר כי מדרגת החכמים והנביאים הקדושים היא, להחיות לביאת המשיח למען כבוד שמים, ולא למען השלום הגשמי שחיה לישראל צבת הדיא. אמנם לא נראה מדרגה זו אלא לבני עליה מועטים, אבל לבני אדם שלא זכו להיות במדרגת החכמים והנביאים, אדרבה מורה להחיות אל הגאולה העתידה למען עוצתם של ישראל.

דבר פלא שמעתי מחקן אחד ששמע בעצמו מפי ק"ץ הישמה משה זל"ה, וק"ץ זל"ה בספרו רב טוב מצא אף הוא שמועב זו, שבהושענא רבא הכריז ואמר ק"ץ הישמה משה זל"ה שאינו מבקש ומתפלל לטובת עצמו כלל, והוא מקבל על עצמו שירד לשאול תחתיו ואל יראה אור לעולמים, רק שיחבול

דעת אדם לחשוב כזאת על החכמים והנביאים ולא איתערך למיטעו. אלא ודאי כוונתו לשלול שאין הם מתחיים אף לאכילה ושתייה ושמחה של מלוא, כגון סעודת שבת וי"ט וכיוצא בזה. ולכאורה מתי גריעותה כזה חילו היו מתחיים לאכילה ושתייה ושמחה של מלוא, עד שבוחר לשלול שאין הם מתחיים לכך.

אמנם נראה לבאר דבריו הקדושים, כי הנה ישועת ישראל צביחת משיח נדקינו תהיה ישועה כוללת שני בחינות, האחת ישועה גשמית שיעצור הקצ"ה עול הגוים ועול הגליות מעל ארצנו, ושבו לא נירא ולא נפחד מפני שונאינו מבקשי נפשנו, כי כולם יכנעו לפני מלך המשיח, ויירד מים ועד ים ומנהר ועד אפסי ארץ וגו', ויחייקונו צו כל היעודים שהצטיחה לנו תורה בפרשת בחקותי, וכמ"ש הרמב"ם ז"ל כי לא נתקיימו עדיין יעודים אלו בשלמות ולא יתקיימו אלא לימות המשיח. והצחיכה השנית היא הישועה האמיתית והעיקרית, שיחבול ויתרבה כבוד שמים בכל העולם, ותרבה הדיעה והחכמה והאמת, ויכיו כל ישראל דבוקים בהש"ת, כמ"ש הכתוב (ירמיה ל"א) ולא ילמדו עוד איש את רעהו כי כולם ידעו את ה' מגדולם ועד קטנם.

והנה אף כי כל ישראל מייחלים ומתחוקקים ומנפים לישועת ה', אך הדרך המעולה היא לנפות לישועה למען יתרוםם ויחבול כבוד שמים בכל העולם, והיה ה' למלך על כל הארץ, וכמו שכתב בספרה"ק נועם אלימלך פרשת שמות וז"ל הקדוש, דהנה אנתו צלות המר הזה אשר צרחתו לו צר וגלה השכינה עמנו אין לנו לדאוג ולהתאונן אלא על גלות השכינה ולא לחשוב כלל על צרחתו כ"א על צער וגלות השכינה ואילו היה מגמתו וישעויו רק על צער השכינה ולא על צערינו צודאי היינו נגאלים מיד אך כי צער אנתו וצחתי אפשר לסבול לנו צרחתו ומאכזביו לכן ארכו לנו הימים צעוונותיו הרבים צלות המר מחמת שאנו מתחפפים צערינו עם צער השכינה ואנו חוששין על צערינו ואילו היה נדק אחד כנ"ל היה מליל את העולם כולו מן הגלות עכלה"ק.

ועפ"י האמור יתבאר היטב דברי הרמב"ם ז"ל לא נחאזו החכמים והנביאים לימות המשיח כדי

ותקדש שמי רבא. ע"כ. ואין אנו משיגים בשכל האנושי איך יתכן לבשר ודם להיות בצחינה זו, ועל צחינה השחוקקות כזו לא ניתן לזוות לכל אדם, כאשר נתבאר כי לפתח בני אדם מלווה לפנות לגאולה אף בצעור עובדתו והנאמן.

וברדך זו נצא לציאור הכ' החדש הזה לכם, דהיינו ק"ז זל"ה ב' י"ע"פ (בדרוש לחג הסוכות מואמר שובע שמחות חות ו') כתב לבאר מה"כ ולקחתם לכם ביום הראשון, כי הנה מצינו בדברי חז"ל בציאורו מקומן שדרש חיצה לכם לעובדתכם ולהנחתכם, וכמו שדרש במ' מגילה (דף ז' ע"ב) במה"כ הוא לבדו יעשה לכם, לכם לכל לריכס. וכן דרשו (בילה ע"י ע"ב) מדכתיב עשרה לה' אלקיך וכתוב עשרת תהיה לכם חלקו חזיו לה' וחזיו לכם, וכיוצא בזה פירש"י ז"ל לך לך לעובדתך ולהנחתך. ולפי זה קשה כיצד אמר לכם משה לישראל ולקחתם לכם להנחתכם ולעובדתכם, הלא הציירו חז"ל (מתני' אבות פ"א מ"ג) אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס ותידין עפ"י מה שכתב הרמב"ם ז"ל בהלכות תשובה (פ"י הלכה ה') חז"ל, כל העוסק בתורה ובמצוות כדי לקבל שכר או כדי שלא תגיע אליו פורעניות הרי זה שלא לשמה וכל העוסק בה לא ליראה ולא לקיבול שכר אלא מאהבת אדון כל הארץ הרי זה לשמה, ואמרו חכמים לעולם ישקוק אדם בתורה ומצוות אפילו שלא לשמה שמחוך שלא לשמה צא לשמה לפיכך כשנלמדוין את הקטנים והבנים וכלל עמי הארץ אין מלמדוין אותן אלא לעבוד מיראה ולקבל שכר עד שתרבה דעתן ויעבדוהו מאהבה. עכ"ל הרמב"ם ז"ל. ועפ"י זה יבואר ולקחתם לכם להנחתכם ביום הראשון דייקא, צא לרמח על הזמן הראשון של הכניסה לעבודת ה', בצד השכל קטן מהכיל עבודה רבה שלא על מנת לקבל פרס, אלא אחר זמן שנתרבה הדעת, ודאי נר"י להיות כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס, כי אם מאהבת האדון צ"ה. עכ"ל קדשו. ועתה נצא אל הציאור, כי הנה כשאמרנו לישראל פרשה החדש הזה לכם, נתבשרו בשורה טובה כי הוא החדש אשר יהיה סוף וקץ לכל צרותיהם, ותחלה וראש לפדיון נפשחיהם מיד ארביבם מנקסי רעתם, כי ציוןם נגאלו וציוןם

ותקדש שמי רבא. ע"כ. ואין אנו משיגים בשכל האנושי איך יתכן לבשר ודם להיות בצחינה זו, ועל צחינה השחוקקות כזו לא ניתן לזוות לכל אדם, כאשר נתבאר כי לפתח בני אדם מלווה לפנות לגאולה אף בצעור עובדתו והנאמן.

וברדך זו נצא לציאור הכ' החדש הזה לכם, דהיינו ק"ז זל"ה ב' י"ע"פ (בדרוש לחג הסוכות מואמר שובע שמחות חות ו') כתב לבאר מה"כ ולקחתם לכם ביום הראשון, כי הנה מצינו בדברי חז"ל בציאורו מקומן שדרש חיצה לכם לעובדתכם ולהנחתכם, וכמו שדרש במ' מגילה (דף ז' ע"ב) במה"כ הוא לבדו יעשה לכם, לכם לכל לריכס. וכן דרשו (בילה ע"י ע"ב) מדכתיב עשרה לה' אלקיך וכתוב עשרת תהיה לכם חלקו חזיו לה' וחזיו לכם, וכיוצא בזה פירש"י ז"ל לך לך לעובדתך ולהנחתך. ולפי זה קשה כיצד אמר לכם משה לישראל ולקחתם לכם להנחתכם ולעובדתכם, הלא הציירו חז"ל (מתני' אבות פ"א מ"ג) אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס ותידין עפ"י מה שכתב הרמב"ם ז"ל בהלכות תשובה (פ"י הלכה ה') חז"ל, כל העוסק בתורה ובמצוות כדי לקבל שכר או כדי שלא תגיע אליו פורעניות הרי זה שלא לשמה וכל העוסק בה לא ליראה ולא לקיבול שכר אלא מאהבת אדון כל הארץ הרי זה לשמה, ואמרו חכמים לעולם ישקוק אדם בתורה ומצוות אפילו שלא לשמה שמחוך שלא לשמה צא לשמה לפיכך כשנלמדוין את הקטנים והבנים וכלל עמי הארץ אין מלמדוין אותן אלא לעבוד מיראה ולקבל שכר עד שתרבה דעתן ויעבדוהו מאהבה. עכ"ל הרמב"ם ז"ל. ועפ"י זה יבואר ולקחתם לכם להנחתכם ביום הראשון דייקא, צא לרמח על הזמן הראשון של הכניסה לעבודת ה', בצד השכל קטן מהכיל עבודה רבה שלא על מנת לקבל פרס, אלא אחר זמן שנתרבה הדעת, ודאי נר"י להיות כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס, כי אם מאהבת האדון צ"ה. עכ"ל קדשו. ועתה נצא אל הציאור, כי הנה כשאמרנו לישראל פרשה החדש הזה לכם, נתבשרו בשורה טובה כי הוא החדש אשר יהיה סוף וקץ לכל צרותיהם, ותחלה וראש לפדיון נפשחיהם מיד ארביבם מנקסי רעתם, כי ציוןם נגאלו וציוןם

וע"ד זה פירש ק"ז זל"ה ב' בתפלה למשה כוונת הכתובים (תהלים קצ"ו) שיר המעלות בשבוע ה' את שיבת ציון וגו' אז ימלא שחוק פינו ולשונינו רנה אז יאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה הגדיל ה' לעשות עמנו היינו שמחים. והקדושיא מבוארת שהרי בשבוע ה' ציון יהיו ישראל שמחים על כל הטובה אשר עשה הקב"ה עמכם, כאומרו אז ימלא שחוק פינו וגו', וא"כ למה יאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עמנו היינו שמחים, והרי לא עמכם עשה הקב"ה את כל הגדולות והנוראות, אלא עם ישראל, ולשמחה מה זו עושה בקרב הגוים. וביאר כי בהתמלא השם ישוב על ציון, אז ומלאה הארץ דעה, היינו ישראל

לשמה. והתוספות שם (ד"ה זכאן) כתבו ליישב
שלא יסתרו דברי ר"י אמר רב ללא דלמור רב עלמו
בזכרות (דף י"ז ע"א) כל העוסק בתורה שלא לשמה
נזח לו שלא נצרח וכתבו לחלק בזכרות מיירי בלמוד
כדי להתייחר ולקנעור ולקפח את חבריו בכלכל וכו'
אבל הכא מיירי בלמוד על מנת שיכבדו. ע"כ. וא"כ
קשה מדוע איפה גזר הקצ"ה מיתה על הצדיקים
מתעש שיכיו הרשעים מסגלים תורה ומצוות על מנת
שיחיו והלא מותר ללמוד על מנת כן ומלוא נמי איכא
בגויה בשם שמואל ללמוד על מנת שיכבדו בני
אדם וגדול עד שמים חסדו. והאריכו היפ"ת והמכ"כ
בישוב קושיא זו בזמם אנפי, וזאת תורת העולה
מכלל דבריהם כי לא הותר לעשות שלא לשמה אלא
מעטם שמתוך כך יבא לעסוק בתורה ובמצוות לשמה,
כאמרים ז"ל, ולא שייך לומר כן אלא בלמוד על מנת
לקבל פרס, או כדי שיכבדו בני אדם, שאין התועלת
גלוי לעין, אזי אמרינן שזכות העסק בתורה ובמצוות
חציאהו בסופו של דבר לעסוק בהם לשמה, אבל
הכא חילו הצדיקים חיים לעולם וברשעים מתים, א"כ
היה שבר המצוות צרור ומוחש לעין כל, אשר יעשה
אזתם האדם וחי בהם לעולם, וא"כ ודאי שהיתה
כוונתם של הרשעים בכל עת בעשיית המצוות למען
יחיו, שהרי חייבהם תלואים להם מנגד, ולא יתכן
שיסחיו דעתם מכוונה זו ויבזו למדרגת לשמה, כי
התועלת בולט ויכיר תמיד, ואילו הוא נושא את נפשו,
ובאופן כזה שלא יגיע למדרגת לשמה לעולם, ודאי
דנות לו שלא נצרח. עכ"ז ז"ל.

ואף אני אבוא אחריהם ומלאתי את דבריהם, ליישב
קושיא זו על פי בחינתם, בתוספת נוסף. בהקדם
לצאר הכא דאיתא בגמרא (גיטין דף י"ז ע"ב) איך
שמעון בן לקיש אין דברי תורה מתקיימין אלא במי
שממית עצמו עליהן שנאמר (צמדנר י"ט) זאת
התורה אדם כי ימות בזה. ובהנה זה ודאי שאין
להבין כוונת המאמר כפשוטו, שימסור האדם נפשו
למיתה על עסק התורה, שהרי לא לוותה תורה
שימסור האדם נפשו למיתה אלא בגי' עבירות
החמורות, משא"כ בשאר מצוות איכא עשה וחי בהם
ולא שימות בהם, וא"כ צ"כ להבין כוונת אומרים
שימית עצמו על התורה. והמכ"כ ז"ל ביאר

שעליהם אמר הכתוב (מלאכי ג') כי אתם חביו לי
ארץ חפץ, ותיכיה השגת החכמה והבינה והדעת
מרוכז כ"כ בכל אחד מ ישראל, עד שיכירו וידעו
גדולה ה' עד היכן מגיע, ויחיו כל הישועות והנפלאות
הנעשים להם כאדם מוחלט נגד זאת שנתמלא השם,
וכן הם יודו וישבחו ויפארו על דבר זה בלבד, כי
גדול כבוד ה'. ואילו כל הימים דיו וכו', ואילו פינו
מלא שירה כים, אין אנו מספיקים להודות על זה,
ואין פנאי להודות על זאת, והכל כאין נגד זה,
והיינו בשוגג ה' דייקא אל מכוננו, אזי את שיבת איון
היינו כחולמים כפירש"י ז"ל שיהיה בגלות נדמה
כאילו לא היה רק חלום, דהיינו לענין זה שלא נזכיר
כלל מנאולת הגלות וכו', ואי ממלא ר"ל מה שימלא
השם המזכר לשל שמות פינו, זה יהיה שמות פינו
ולשוננו רבה, כי בזה בלבד נשמת וכו', והאומות שלא
חביה בהם חכמה ובינה כל כך לא יצונו זאת, והמה
יראו כן ויתמחו על בני ישראל שאינם משבחין על
ישועתן כלל, והיינו אז יאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות
עם אלה, ישועות גדולות עד מאד, ומה זאת. להם
שאינם מחזירין בשמחתן ישועות אלו כלל, כאילו
אינם שמחים בזה כל עיקר, ואילו הגדיל ה' לעשות
עמנו ישועות כיוצא באלה, היינו שמחים. עכ"ד
הקדושים.

ועפ"י הדברים הנאמרים נצח לצאר כוונת המדרש
פליאה הג"ל. בהקדם עוד מה דאיתא בצראשית
רבה (פ"ו י"ו) ר' חמא אמר רבוי היה אדכ"ר שלא
יעשו טעם מיתה אלא לפי הקצ"ה שצדוקינא
וחזירי מלך אור עתידים לעשות עמם אלהות לפיכך
נקנסה עליו מיתה וכו' ח"ל ר' יוחנן א"כ יגזור
מיתה על הרשעים ואל יגזור מיתה על הצדיקים אלא
שלא יהיו הרשעים עושים תשובה של רמיות ושלא
יהיו הרשעים אומרים כלום הצדיקים חיים אלא
בשביל שהם מסגלים מצוות ומעשים טובים אף אנו
נכגל מצוות ומעשים טובים ממלאת עשייתם שלא
לשמה. עכ"ל המדרש. והקשו היפה הוואר והמה
הקודש דמה בכך אם תהיה עשייתם של רשעים
שלא לשמה וכו' אמרו ז"ל בצרם מקום שנהגו (דף
י' ע"ב) אריי אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה
ובמצוות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא

ואפשר לומר אופן אחר צביאור כוונת המאמר אין התורה מתקיימת אלא צמי שממית עצמו עליה. בהקדש לפרש הא דאיתא בצרכות (דף כ' ע"א) איך לוי צר חמא לעולם ויגזי אדם יצר עוב על יצר הרע שנאמר (תהלים ד') רגזו ואל תחטאו נלחו מועב ואם לאו יעסוק בחורש שנאמר חמור בלצבס נלחו מועב ואם לאו יקרא ק"ש שנא' ועל משכבכם נלחו מועב ואם לאו יזכיר לו יום המיתה שנאמר ודמו סלה. ע"כ. והקשו המפרשים ז"ל שאם הזכרת יום המיתה היא חקת דרוקס יותר מכולם, איך למה לו לנסות שאר חקאות תחלה ואם לא יושילו יזכיר לו יום המיתה, הלא מועב אשר מיד צבוא הילכיד להסיתו יזכיר לו יום המיתה, שביא התקנה המושילה יותר מכולם. גם יש להצנעון איך יתכן כאחת שלא תעלה בידו ללחץ את יצרו בלעגות עסק התורה, והלא עסק התורה היא סגולה דרוקס לבעל כוחו של יוה"כ, כאמרו ז"ל (קדושין ל' ע"א) אם פגע בך מנוול זה משכבו לביא המדע אם אכן הוא ניימות וכו'. ובחקדמת הזה"ק (דף י"ז ע"א) איתא כל מאן דאשתדל בצוריותא לא דחיל מעילאי ומתחילי ולא דחיל ממרעין בישין דעלמא וליא למקטריגא רשות עליה בגין דאיזו אחר צבילא דחילא, ע"כ. הרי לך כמה חקיק כוחה של תורה, להגין על האדם מן הסטי"א ומכל זנין בישין, ואיך יתכן שעסק בחורש ולא ניחא את יצרו, והוארך לעשות אחרות כדי להתגבר עליו.

ונראה לומר עפ"י מה שכתב האב"ח הקדוש ע"כ"אם צחקתי חלכו וגוי' (באופן ה"ז) דהא דאמרנו ז"ל (סוטה כ"א ע"א) חורב מגינא ומללא (מיאכ"י) בין בעידנא דעסיק בה בין בעידנא דלא עסיק בה, היינו דוקא צמי שלומד תורה לשמה, והבס שרש רבא בפסוק כי גדול עד שמים חסדך זה הולמד שלא לשמה אלא להתכבד, העטם לא שיש רצון הצורה בלימוד זה, אלא לתכלית היאצא ממנו שיבא ללמוד לשמה, ותורה זו אין בצגולתה להאיל מייר הרע צבא בעירב לידו. עכ"כ ז"ל. ולפי זה צ"כ לומר דהא דאמרנו ז"ל שיתגבר האדם על יצרו בצמנעות עסק התורה, הכוונה לעסק התורה לשמה דייקא. ועל פי דעתה ושקטה התמיכה כיצד יתכן שלא

הכוונה דקאי על שצית תאוות הבג, אשר צחינת מיתא יקרא לה. אמנם פירושו דחוק, ולפי זה הוילאו חז"ל מקרא זה לגמרי ממשמעותו ודרשוכו על שצית התורה.

ונראה לצאר כוונת הגמרא עפ"י מה שכתוב בנעטיל קטן להר"ר אלימלך זל"ה וזל"ה חל"ה, בכל עת ורגע שהוא פנוי מן התורה וכו', יהיה מהכרח צמי"ע של ונקדשתי בתוך בני ישראל צמחשצחו כאילו אש גדול ויורא צוער לפניו עד לב השמים וכו' ומפיל עצמו להאש על קידוש ה' ויתבצר וכו' אך יזכר שכי' דוצר אחת בלצבו ושחיה אף צשעת צמחשצח תקועה מחשבה זו בחוכיות וצפנימיות לבו צמחשצח גמור ואז מחשבה טובה הקב"ה מלרפס למעשה ומקיים צום מ"ע דלוריותא של ונקדשתי, עכ"ד הקדושים. ובה צב"ק ס"פ צמדבר (דף קכ"א ע"א) מוצא כי המקבל על עצמו צפנימיות לבו למסור נפשו למיתה על קדושת ה', נחשב לו כאילו מח מחש. והכי איתא גמי צב"ק פרשת בלק (דף קל"ה ע"ב) כל מאן דשווי רעותיה צבאי קרא ציחורא דשמע ישראל וכו' אחתשצב ליה כאלו מסר נפשיה על קדושת שמיא.

וזו אפ"ל בכוונת אמרו ז"ל אין התורה מתקיימת אלא צמי שממית עצמו עליה. כלומר שיקבל על עצמו צבולה אמיתית למסור נפשו למיתה על קדושת שמו ויתבצר, אם יזדמן לו נסיון לעבור על אחת מן העצירות החמורות שהוא מלווה למסור נפשו עליהם, ויזייר צמחשצחו חמור כאילו צא עליו נסיון כזה, והוא מוסר נפשו על קדושת השם, ואז נחשב לו כאילו קיים מצוה זו בפועל. זה הוא יסוד וזרע לקיום כל התורה, כי אם הוא מוכן ומזומן להשליך נפשו מנגד למען כבוד שמים, שוב לא יעמוד נגדו אף אחד מן הנסיונות, למענו מקיים התורה, כי אם עזה כמות אהבה הצורה בלבו, והוא מוכן לערות נפשו למות, עבור מלוות התורה, עכ"כ שיוכל להתגבר על יתר הנסיונות השומדים עליו, שכולם עפלים צערך החיים (ועי' בדברינו לעיל בפרשת שמיני בדרוש לפרשת פרה מה שכתבנו בזה).

היבטי' אומאי לא הזכירו חכמים חלל באחרונה, אחרי שבכר נסב לנחל את יצרו ע"י עסק החורה וקריאת שמע, ולא עלתה בידו, כלל מוטע לו להזכיר יום המיתה מיד בצוא חליו היבטי' להסיתו. אמנם לדבריו יובן, דפתח בעסק החורה שביא התקנה המעולה ביותר כדאמין, שבעסק החורה לשמה חורחו מגנת עליו ומילתו מן היבטי', אם אכן הוא נימוח ואם ברחל הוא מתפוצץ, חלל שאם לא זכה לנחל את יצרו ע"י עסק החורה, משום שאינו עוסק בחורה לשמה, נחמו לו חכמים ב' תקנות לבעל הסבות המפסידות כוונתו, וחס שיקרא קריאת שמע או יזכיר לו יום המיתה, וכדאמין כי באחת מאלב יוסרו ממנו המניעות, ויעלה בידו לעסוק בחורה לשמה.

ואפ"ל בצופן אחר קאת מה שאמרו ז"ל ואם לאו יזכיר לו יום המיתה, דהכח בקריאת שמע נמי ישנה לבחינת זכרון יום המיתה, וכמו שדרש ז"ל (ספרי פ' ואחחק) וכלל נפשך אפילו נוטל את נפשך, וע"ד שבהבטו לעיל, מ"ש הר"ר אלימלך ז"ע בצעטיל קטן, כי אם האדם מהרהר בלבו במצות עשה וקדשתי בתוך בני ישראל, והוא מקבל על עצמו בקבלה אמיתית למסור נפשו על קדושת שמו יתברך, מעלין עליו כאלו זכה בפועל לקדש שם שמים, ולפי זה לכאורה למד הור"ר ח"ל לומר יזכיר לו יום המיתה, וכלל כבר הקדימו להזכיר ענין תקנה זו באמרם יקרא קריאת שמע, ואריך לומר כי לפי שלפעמים לבו כל עמו בשעת קריאת שמע, רק שפחיו נעות ומתחבצו, פונה לדברים אחרים, ואפילו בשם אמירת וכלל נפשך אינו מכוון לבו כראוי אל היוצא מפיו, וגם אם הוא מכוון את לבו בשם אמירת וכלל נפשך, אצל בזמן קור לא זכר את מה שקבל על עצמו וישכחה, כי אילו היחה קבלתו קבועה במחשבתו בכל עת תמיד, לא היח בל לידי עזירה לעולם, כמו שנתבאר לעיל בצורך כי זו הדרך מוילתחו מידי עזירה, שיקבל על עצמו מסירות נפש למשן כבוד שמים, והוא תחן לו אומן ועוז לעמוד נגד כל הכוונות שבעולם, כי אם על חייו לא חס והוא מוכן לערות למות נפשו בעבור כבוד שמו יתברך, עאכ"כ **שם** יתפתח לעזירה מנחת שאר נגיעות,

יוכל להתבאר על יצרו ע"י עסק החורה, שכרי ב"א עסק החורה הוא מנן ומחסה לאדם נגד יצרו, בעוסקים בה לשמה, וזה שלא נילחו הוא משום שלא עסק בה לשמה, וזכו שאמרו נלחו מוטע, ואם לאו שלא זכה לנחל את יצרו ע"י עסק החורה, זה לך האות שכל עסקו בחורה הוא שלא לשמה, ולא דברו חז"ל בעוסקים בחורה ע"מ לקטור ח"ו, חלל מיירי בעוסקים בה על מנת לקבל פרס או שיכבדו.

והנה הסבה שגרמה לכך שלא זכה לעסוק בחורה לשמה תחנן באחת מנ' דרכים, אם משום שלא זכה עדיין להרגיש דביקות עריצות נעימות ידידות מחיקות אהבת הכורה יתברך, או שהוא עובד עדיין בעמקי מולות האחרות, ותאווותיו מעים את לבו למחשבות זרות ונגיעות עלמיות בלימוד החורה. וכלפי ב' סיבות מפסידות חלו שזכרו נחמו חז"ל ב' תקנות שבאמצעותן יוסרו המניעות, ויחכה האדם ללמוד חורה לשמה, כנגד מה שנתבאר כי הסיבה המונעת ממנו לבא לבחינת לשמה היא מה שנפשו אינה משגת עדיין לחיות בנוסח ה' ולדבקה בו, נחמו חז"ל עלתם אמונה שיקרא קריאת שמע, כי ע"י שיקבל עליו עול מלכות שמים בכל נפשו ומאודו, יתלהב בלבו לאהבת הכורה יתברך ודבקה בו נפשו בעודה, ואז יזכה לעסוק בחורה לשמה. ואם לאו פירוש דאף תקנה זו לא כועילה לו, ללד שנפשו דבוקה מאד בתאוות העו"כ, והיא הנוחתה שלא זכה ללמוד חורה לשמה, אזי תקנה אחרת יש לו שזכיר לו יום המיתה, וכאשר יראה מה אחריתו יתגבר ציוקל על הפניות המעות לבו מלעסוק בחורה לשמה, כדחן צריש פ"ג דאבות עקבא בן מהללאל אומר הסתכל בג' דברים ואין אתה בא לידי עזירה וכו' ולאן אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה. וכחצ הר"ע מצרעמרא ז"ל כי כאשר יסתכל האדם שסופו ללכת למקום עפר רמה ותולעה תבעל ממנו חמדת ותאוות הממון, בראותו כי הוא לא יועילנו ביום עברה. והר"מ ז"ל בפירושו לאבות כתב כי בסתכלות זו תביאנה להבדות כל תאוות העו"כ. ע"כ. ובהבעל ממנו כוחות התאוות יחכה ללמוד חורה לשמה, ובאמצעותה יתגבר על יצרו. **ודשאתא** חו לא קשיא מידי קשיית המפרשים ז"ל שאם הזכרת יום המיתה היא סגולה בדוקה נגד

אם בן תורה מתקלקל ילמדו גם אחרים ממנו. להרע, וזהו כל הצד אל האכל יעמל שמעמל אחרים, כי ממנו ילמדו לעשות כמעשהו. ולפיכך אמרו חז"ל כי אין התורה מתקיימת אלא במי שמניית עצמו עליה, ודיינו שהוא מקבל על עצמו מסירות נפש למיתה בעבור כבוד שמים, ואז יסורו ממנו כל הנגיעות, ויזכה להשיג בחינת תורה לשמה שהוא מתקיימת לעד.

ועוד יש לפרש אומנם אין התורה מתקיימת אלא

במי שמניית עצמו עליה, עפ"י מה דאיתא בתנחומא ר"פ א, כי יש חיוב באדם לפזר כל ממונו כדי ללמוד תורה לעצמו ולבניו (ועי' דבריו לעיל פרשת ז' מה שצייננו בזה). ואם כל כך גדול החיוב המוטל על האדם להוציא כל ממונו כדי ללמוד תורה, עאכ"כ שלא ימנע האדם את עצמו מלימוד התורה וקיום המצוות ממחמת תאות הבצע, ויקיים צנפסיר המקרא ובכל מאדך כפשוטו, שלא יהיה כסף נחשב בשינוי מאומה, במקום הטוע לעבודת הש"ת, ובעד כל הון דעלמא לא ישא אפילו נקודה קטנה מקבלת חובותיו ורבותיו הקדושים ז"ל, ורק באופן זה התורה מתקיימת אצלו. ולאפוקי מאותם המבטלים דעת תורה בעבור בצע כסף, באומרים כי זקוקים הם לכסף למען החזקת התורה, כי גם אם הכסף מדרש בעבור החזקת התורה, אין זה קיומה של תורה אלא ציטולה ר"ל. ואפשר לרמוז זאת בדבריהם ז"ל אין התורה מתקיימת אלא במי שמניית עצמו עליה, כי הנה איתא בגמרא (נדרים דף ס"ד ע"ב) עה"פ כי מחו כל האנשים המצטקים את נפשך (האומר בדתן ואבירם) והני מי מייית ובה אי"ר יותק כל מקום שנאמר נאם ונצבים חינו אלא דתן ואבירם ומשיי אמר ר"ל שירדו מנכסיהם (והכי מפרשי רבן לך קרא דכי מחו) ועי"ש דחכמים למדו לפי חיובן זה הלכה לענין נדרים דאין פותחין בגולה. ע"כ. ואם בדברי הכתוב כי מתו וגו' דרשו חכמים שירדו מנכסיהם ועניות במיתה, עאכ"כ שהרשות נתונה לנו לפרש דרשת חכמים שאין התורה מתקיימת אלא במי שמניית עצמו עליה באופן זה, שהכוונה שהוא מוכן למסור כל ממונו למען קיום התורה, וכ"ש שלא ירדוף אחר ממון שהוא נגד דעת תורה, וחייב כל צד ישתדל לטיות מוכן ומחזק למסירות נפש, שלא

כי צמה נחשבו הם לעומת ערך החיים. אלא שהאדם משכח מה שקיבל על עצמו בשעת קריאת שמע, ודין גרמא שהוא נותן להתפתות לילדו, וכמו שאמרו דורשי רשומות על מה שאומרים בתפלה שכן חובת כל היצורים, שהוא ר"ת שכתה. והכוונה כלפי מה שיש לשאול שאם אהנו אומרים צפינו שחובה מוטלת עלינו להודות להכל ולשבח לנלך מלכי המלכים הקב"ה א"כ מה זאת שאין לנו מודים ומשבחים לפניו יתברך כפי חובותינו, ותשובתה שאלה זו רמזה בזה, בראשי קיבות שכתה, פירוש כי מחמת שאהנו צמר ודם ונלוות השכחה פורשה עלינו, על כן אין להטיל עלינו אשמה שאין אהנו מכללים ומשבחים לפני מנ"ה כדכתיב, כי לקולך דעתנו נשכחו מאהנו חובותינו, ואף אם אין אהנו שוכחים ממש את החוב המוטל עלינו, אפ"כ אין החיוב דבוק ומקושר בפנימיות לבצנו, ואף זו היא בחינת שכתה.

ועפ"י האומר יתבאר אמנם ז"ל חיבר לו יום

המיתה, דשייך לתקנה הקודמת שאמרו יקרא קריאת שמע, דאין זכרון יום המות תקנה חדשה, אלא כעין השלמה לאמנם יקרא ק"ש, והכי פירשו שאם לא נאחו בקריאת שמע מחמת שלא נתקנה כוונה בכל נפשך בפנימיות לבצנו, והוא לא זכר את מה שקיבל על עצמו, שימסור נפשו למיתה בעבור כבוד שמים, אזי חיבר לו יום המיתה, פירוש שיקבל על עצמו בכל לבו למסור נפשו למיתה בעבור כבוד שמו יתברך, ויחקוק קבלה זו במושרי לבצנו, ואם אמנם תהיה קבלתו חקוקה על לבו לבו יזכה להשיג בחינת תורה לשמה, שהיא מגינה ומללל מילכ"ה.

ועפ"י זה יתבאר אומנם ז"ל אין התורה מתקיימת

אלא במי שמניית עצמו עליה, ע"ד שפירשו חיבר לו יום המיתה, שיקבל על עצמו מסירות נפש למיתה בעבור כבוד שמים, ונחשב לו כאילו מת ממנה. וזה שאמרו אין התורה מתקיימת וכו' כלומר כדי שכתה לתורתו קיום נאחי עליו להשיג בחינת לשמה, כי העוסק בתורה שלא לשמה עלול להכשל ח"ו ולנכות מדרך האמת, ע"י שהוא מושגח מתאווותיו ורצונותיו, וגם יעשה אחרים אחר עמו. וכמו שפירש החתם סופר זלה"ה זאת התורה אדם כי ימות באהל, כלומר דרשע שאינו בן תורה חינו מסוכן כ"כ, אצל חלילה

לכם אמרו מלאכי השרת "לפני הקב"ה א"כ למח
קנסת מיתח על אדכ"ר. דכנת ביארנו דבדברינו לעיל
דמח"כ החדש הזה לכם פירשו להנחתכם ולעונתכם,
כוונת שמונת לישראל לנפות לישועה צעזור הנחתם
ועונתם, אף שהוא שלא לשמח ואמר הכחז רשון
הזה לכם לרמוז כי תחלת העבודה מותר לנפות
לישועה בצחית לכם לעונתכם ולהנחתכם, אבל
העיקר הוא להשיג צחית לשמח, שח"כ כל תשוקתו
ותאוותו לראות בשוכי ה' ניון, ומגלה כבוד ה', ולא
למנן תועלת גשמית כלל.

וע"פ זה מוצא המדרש פליאח כמין חומר, בשעה
שאמר הקב"ה החדש הזה לכם, שמונת לישראל
לנפות לגאולה אף לעונת עונתם, אמרו מלאכי השרת
לפני הקב"ה א"כ שבוחר לנפות לישועה אף שלא
לשמה, למח קנסת מיתח על אדכ"ר, וככוונה
לקושא הכ"ל לדקים יחיו ורשעים ימותו, ומדוע
נגזר מיתח על אדכ"ר ועל כל הדורות אחריו, ולא
הפלה ה' בין לדקים לרשעים, דכשתא שזי ליכא
למימר כחירון המדרש שאילו כן היו הרשעים מסגלים
מנאות ומעשים עוזים שלא לשמה, שברי חזון דמונת
לנפות לישועה אפילו שלא לשמה, דכתיב החדש הזה
לכם לעונתכם ולהנחתכם. ועל זאת השיב הקב"ה
למלאכי השרת עתיד שלא כן מישי שיאמר רגזו
ואל תחטאו אמרו בלגבכם וגו' ודומו סלה. כלומר
דממקרא זה למדנו שירגזו אדם י"ע על יח"כ, ואם
לא זכר לנחזי חכיר לו יום המיתח, ולפי מה שביארנו
הזכרת יום המיתח היא המציאח את האדם ללמוד
חורח לשמה, ורק צכות חורח לשמה ניתן ללח את
היח"כ, ולפי זה לא תקשה על שנקנסה מיתח על
אדכ"ר ועל כל הדורות הבאים אחריו, דאילו לא
היתה גזירת מיתח על הצדיקים היו הרשעים מסגלים
מנאות ומעשים עוזים כדי שלא ימותו, והיתה כל
עשייתם שלא לשמה, שברי צחית לשמה יתכן להשיג
ע"י זכרון יום המיתח, ואילו לא היתה המיתח
מציח בעולם לא היה זכרון יום המיתח שייך, ואיך
הדרך שעי' ישיגו צחית לשמה, ובכי האי גונא
לא הותר לעסוק בחורח וצמאות שלא לשמה, ורק
לעמ"ל שתמלא הארץ דעה את ה', ויסורו מאתנו
כל התאוות והפניות, אז שז לא יהיה נורח להזכרת

להכות ממנון כזה, אף אם ירד מנכסיו ויהיה עני,
כי זו מנאות החורח והזכרת את ה' אלוקי וגו'
וזכל מאדך, שיקבל על עצמו שלא יחזי כל שהוא
מודך המקובל והמסור צדיקו מפי אבותיו ורבותיו
הקדושים, ורק בזופן כזה יש לחורחו קיום לא זולת.

ועתה נחזור לביאור המדרש רב פ' בראשית בעטם
שגזר מיתח על הצדיקים שאילו לא היו מתים
היו הרשעים מסגלים מנאות ומעשים עוזים כדי שלא
ימותו. ע"י מה שנתבאר לעיל במאמר אין החורח
מתקיימת אלא במו שמית עצמו עליה שכוונה על
הזכרת יום המיתח, שצמאות כן יחכה האדם ללמוד
חורח לשמה, שהיא כמנן ותרס צפני היח"כ. ואמנם
מחמת גודל שפלות הדור וחולשת ההשגות קשה
להשיג מדרגת לשמה, כי אם ע"י זכרון יום המיתח,
וכמו שביאר בפסח"ק ערבי נחל הפיוט אדם איך
יחכה בכל יום למות מחכה, שהוא צח בשאלה אדם
איך יחכה, ואף הוא משיב אמרו בכל יום למות מחכה,
ע"י שיחזר בכל עת את יום המות יחכה, דזולת
הזכרת יום המיתח קשה מאד לזכות לעבוד את ה'
בשלימות לגדול הנסיונות.

וזכור ביאור המדרש כי אילו לא היו הצדיקים מתים,
והרשעים היו עוסקים בחורח וצמאות לכוונה
זו שלא ימותו, א"כ היתה כל עשייתם שלא לשמה,
שברי להגיע למדרגת לשמה יש נורח להקים זכרון
יום המיתח, וזללו הכי קשה מאד להשיג צחית זו,
ומה גם לרשעים שכל מחשבותם לרע, ודאי שלא ניתן
להגיע לצחית לשמה בזולת הזכרת יום המיתח, ואילו
לא היו הצדיקים מתים, ואף הרשעים היו נמנעים
מלחטוא כדי שלא ימותו, א"כ לא היתה גזירת
המיתח שכתח כלל בעולם, ולא היו הרשעים משיגים
לעולם צחית לשמה, לפי שאין זכרון יום המיתח
לנגדם, להטותם אל הדרך הטובה והרצויה, לעסוק
בחורח ומנאות לשמה, ובכי האי גונא לא אמרו חז"ל
שמונת לעסוק בחורח ומנאות שלא לשמה, כמו
שכתבנו לעיל מדברי היפ"ת והח"כ.

וברוך זו נלך לבאר המדרש פליאח המוצא בספר
עמק המלך, בשעה שאמר הקב"ה החדש הזה

במדרש (ילקוט חבלים רמח חת"י) בשעה שישראל זכין הקב"ה מושיעין בעצור עמו ונחלתו, ר"ל כשישראל עושין לשמו יתבצר גם הוא יעשה עמכם לשמן עבד עמו ונחלתו, וכשישראל עושים לעונת עמכם גם הקב"ה מושיעם רק למען שמו הגדול, וזין כך וזין כך יושיעם ויגאלם, אבל יש הבדל גדול בין צ' בחינות אלו, כי אם יזכו ישראל להשיג הבטחה למען נדקתם תהיה ההבטחה גדולה יותר ויגאלו כולם. עכ"ד האכל יעקב.

והנה עשייה שלא לשמה לא מהינה אלא בישראל אבל לא בעכו"ם, וכדאיתא בגמרא ר"ה (דף ד' ע"א) האומר שלע זו לדקדק בשביל שיחיו בני וכו' הרי זה לדיק גמור, ומחלק בגמרא כאן בישראל כאן בעכו"ם ובעכו"ם לא מהינה נדקדק שלא לשמה. וק"ל זלכ"ה בישמח משה פרשת במדבר אסברה לן טעמא דמילתא, עפ"י מה שכתב הרמב"ם ז"ל בספ"פ מהל' גירושין דגע מעושה כשר ולא חמירין דאנוס הוא. והטעם שבע ישראל לשמוע למצות קונו, לולא המונע הוא השאר שבעים, ואחר שמסירין המונע בכפייה הרי הוא עושה מצוה ה' בלמוט העוב עכ"ד. ועל כן דוקא בישראל מהינה כפייה, לאשר זרע קדש מתחבצם, ועיקרן ושורשן טוב, ואזי בהסיר המונע שדי נופס צחר עיקרם, אבל בעכו"ם לא מהינה הכפייה, דאזים שלהם לא היו כראון.

ובדרך זו יבואר המדרש (קושיא ה') דרש כל פרשת נגשים על אומות העולם שאת זו צבל ספחת וכו' והיה צבור צברו לנגע נרשח זו מלכות אדום שבהקב"ה מלקה אותה בלרשח ואת השר שלה. ובקשיו שהרי פשטות הכי נאמר לישראל דמפרשה זו למדו ח"ל עיקר דיני נגשים, ולא שייכו דיני נגשים בלומות העולם כדחק במסכת נגשים, ואף הוציא המדרש מקרא זה ממשמעותו לגמרי ודרשו על אומות העולם שפתידים ללקות בנגשים. ולכאורה נראים דברי המדרש כסותרים את משמעות הכתובים, שנאמר פרשה זו לישראל לזוהם על דיני נגשים. ונראה לפרש דאלו ואלו דברי אלקים חיים, ולאו סתריא ניבוי. ויתבאר בהקדם מה דאיתא בתדב"ר (ס"פ י"ג) עפ"י מקל ציפוי תחזיה עיניך תראיה ארץ

יום המיחב כדי להשיג בחינה לשמה, כי כולם ירדפו לרעת את ה' מקענס ועד גדולם, ויעסקו בחורב ובמלחמה לשמה, ולא תחבטל בזירת המיחב מן העולם כדכתיב (ישעי' כ"ה) בלע המה ללח וגו', דשז לא יהיה לך צרכן יום המיחב לעבודת ה'.

ועתה נשוב לענין הפרשה לבאר כוונת המדרש (קושיא ד') בשעה ששמעו ישראל פרשת נגשים נחיראלו ח"ל משה אל תחיראלו הללו לאומות העולם אבל אתם לאכלו ולשחות ולשמוח. ונראה בהקדם עוד מה שכתב האכל יעקב בפרשת תלוי עכ"פ ועשיית בגדי קדש לאכרין אחרין לכבוד ולתפארת, ובהאריך שם לבאר כי המלכות המתגברות אל הטבע האנושי, כמלכות היום ציבורי"פ ומלכות נדקדק וכדומה, מקל על האדם לעשותם לשם שמים, כי לפי שהממשים ההם כבדו עליו לעשות, ח"כ ודאי אם ישתדל לעשותם הריכוז מכון בהם לשם פעלם. ולא כן המלכות שיש בהם גם עריצות ותענוג הבוף, כגון להתענג על ה' ביום השבת, הכסיון גדול מאד, שטוב התענוג לא יפסיד כוונת המלכות, כי בעסקו בה שני היתרים כאחד נפגשו, ואף יבחין ענג זה לשם מי, וזאת האדם אשר חלק לו צנינה, מואם בתענוגים, ואזי עושה המלכות עבד עריצות התענוג, כי אם בלתי לה' לנדו וכו'. ופירש בזה הא דאיתא במד"ר (אסתר רבתי פ"ג) שכל מה שהיה המן מקטרג מלמטה היה השטן מקטרג מלמעלה ומאלף מיכאל מלמד עליהם סניגוריא וכו' ח"ל הקב"ה חייך לא שנקת ולא אשכח הכ"ד (שמואל א' י"ב) כי לא יעוש ה' את עמו בעבור שמו הגדול. ואיתא במדרש שהיה המן מקטרג לפני החשודות על ישראל שאוכלים ושוחים ואומרים עוג שבת עוג יו"ט וכו', ולכאורה אף היה השטן מקטרג מלמעלה על כך, והלא מזה קא עבדי ישראל צמה שהם מעניגים שבתות וימים טובים, וזכות היא להם, ואריך לומר שהיה השטן מקטרג שישראל עושין מצוות אלו שלא לשמן, ומכוונים לתענוג עצמן, ומאלף מיכאל היה מלמד עליהם סניגוריא דאפילו הכי מזה הם עושים, שמתוך שלא לשמה סופן לבא לשמה. ולאח אחר לו הקב"ה חייך לא שנקת ולא אשכח אבל למעני אשכח שנאמר כי לא יעוש ה' את עמו בעבור שמו הגדול, וזאת מדה כנגד מדה כדאיתא

מרחקים (ישעי' לג) מאי תראינה ארץ מרחקים אלו הכלכות שהיו בדעתו של הקב"ה תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם ואמר אותן הקב"ה לישראל ואומר (מלאכי א') ועיינכם תראינה ואתם תאמרו יגדל ה' מעל לגבול ישראל ועיינכם תראינה זו מדה הדין בעבדים ואתם תאמרו יגדל ה' מעל לגבול ישראל כך אומר הקב"ה לישראל קראו את המקרא וכו' וישו את המשנה וכו' עד שאני בעלמי אבא ואומר לכם על הטמא טמא ועל הטביר טביר על הטביר במקומו ועל הטמא במקומו וכו'. ופירש צוקוקין דנורא שהתורה נקראת ארץ מרחקים ע"ש רחוקה מן העולם תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם, ולפי שישראל קבלו תורה שצרכה מלאכים הטוב, ועמו ואמרו נעשה ושמענו ע"כ נתן להם הקב"ה גם תורה שצריך אלו הכלכות, כמ"ש הכתוב תראינה ארץ מרחקים היא התורה והכלותיה שקדמו לעולם. אבל העבדים שלא ראו לקבלה שלטעם עליהם מדה הדין, כמ"ש ועיינכם תראינה וגו' זו מדה הדין בעבדים, ולעמ"ל יגלה הקב"ה לישראל סודות התורה, ח"ש על הטביר במקומו ועל הטמא במקומו, ר"ל שיגלה להם שורש ומקור מקומם של עומתא וטבירה, ויבינו בעיקרן של דברים יסודין ושרשן. עכ"ד ז"ל.

והשתא אחי שפיר דפרשה נגעים יפה נדרשה על האומות שחידין ללקות בנרשע, דלפי בחינתם של האומות תהיה פרשה נגעים מכוננת כלפיהם להענישם בחוקק הדין, יען אשר מאסו בחורת ה' ולא אבו לקבלה, כמבואר בתדב"ה ה"ל. אבל לישראל היתה מכוונת אמירת פרשה זו להורותם כל דיני נגעים הכלולים בפרשה, ולא נאמרה להם על מנת שיבואו עליהם הנגעים בפועל, אלא כדי לאיים עליהם שיעשו תשובה. ואף אם תהיה תשובתם מיראת הפושט מהביא, כדאמרן דבישראל מקבל הקב"ה אף תורה ומצוות שלא לשמה, ואפילו אם יבואו על ישראל נגעים בפועל לא יבואו עליהם בחוקק הדין הקשה, להענישם על חטאייהם, אלא יבואו עליהם במדה הרחמים, כדי לעורר לבנם לתשובה, ואם ישובו מיד יקבלם הקב"ה, ושב ורפא להם, כמאמ"כ והנה נרפא נגע הברשע מן הברשע משא"כ באומות העולם יבואו עליהם הנגעים בחוקק מדה הדין, לנשוא נקמה

ובזה יתבאר דברי התנחומא (קאפיא ג') אדם כי יהיה בעור בשרו לכך אינו אומר דבר אל בני ישראל אלא אדם כי יהיה זש"ה כי לא אל חפץ רשע אהה לא יגורך רע וכו' ואפילו ישראל רשעים חלק להם כבוד ולא הזכיר לרעה. ולדרכנו ככוונת דכין שפרשה זו נדרשה אף על אומות העולם, שפחיד הקב"ה להלקותן בנגעים גדולים וקשים כדי להענישם ולאדם, משא"כ לישראל לא יבואו הנגעים בחורת עונש, אלא אפילו אם יבואו נגעים על הרשעים שבהם תהיה ביאתם בחדש וצרחמים, לעורר לבם לתשובה. לפיכך אמר הכתוב אדם כי יהיה, ולא הזכיר בני ישראל בפרשה זו מפני הכבוד, לזכר שפרשה זו נכללים גם הנגעים שילקו בהם האומות לעמ"ל בחוקק הדין, וענין זה לא שייך בישראל, על כן חלק הכתוב כבוד לישראל, שלא להזכיר בפרשה זו, בעבור בחינה זו ולא שייכה בגוייה כלל.

ועפ"י כל האמור נחזור לבאר המדרש בשם ששמו ישראל פרשה נגעים נתייראו וכו'. ודבר בני ישראל שצויתו דור דעה ששמו תורה מפי הקב"ה, זכו להשיג גם במקור התורה, אלא שלא זכו להשיג

יוצן, דכוונת המדרש כלפי שאמר הפתוח החדש הם
לכם, דכיוונו שמוחר לישראל ללפניו לישועה אף אם
הם מתכוונים לעוצתם ולבנחשם, שהוא נחיתת שלה
לשמה, וכן כזמח מלכות כתיב לפס לבחור עשייתן
שלה לשמה, משום דמחוק כך יצואו לשמה, על כן
קאמר המדרש דלא שייכא נחיתת אלא לישראל
ששרצן עוב, ופוסט להפעלת במדרגה וללא לשמה,
משא"כ בעבדים ששרצן רע לא מכני עשייה שלה
לשמה במלכות דשייכי בהו, וכדאיתא במסכת ר"ח
כאן לישראל כאן בעבדים. וזה שכניס המדרש כך
קרא יכיו לך לנדר, דנחיתת לך להנחתך ולעוצתך
שייכא לישראל בלנד, ואין לזרים חלק. וזכר מצארים
גם דברי הוסי"ק (קושיא ח') דרית מדכתיב לכם
חרי זמני לכם ולא לשאר עמין, דנא למטע שאר
עמין דלא מכני בהו עשיה שלה לשמה. כדמכני
בישראל, וז"ל לכם פירוש בישראל מכני לכם לעוצתכם
ולבנחשכם, ולא בשאר עמין.

בנחיתתה הגבוהה כמו שתחלה לעמוד, אבל זאת
ידעו והשיגו כי תכלית צוהם הנגעים היא לעבר
לנצות ישראל ולעוררם לתשובה, ומאידך גיסא השיגו
פרשם זו אף בנחיתת האחרת, שיצואו הנגעים בחוקף
מדת הדין לעונם ולנקמה, ולכן כאשר שמעו והשיגו
ישראל נחיתת זו צפרפת לנגעים נכבדו, פן יצואו
עליהם הנגעים בחוקף הדין הקשה. והשיגו להם משם
אל התיירארו אלו לאומות העולם אבל אחם לאכול
ולשתות ולשמוע, פירוש דנחיתת זו שנאמרה פרשת
נגעים בחוקף הדין מכוונת רק כלפי האומות, דלא
שייכא בהו תשובה מיראה, כמבואר, דלא שייך שלא
לשמה אלא לישראל, ולא באומות העולם, וא"כ לא
יתכן לומר באוסי"ע שיצואו הנגעים עליהם על מנת
שישובו, שהרי אף אם יעשו תשובה מיראת העונש
לא תועיל מידו. ופ"ד זה יתבאר מה שסיים אבל
אחם לאכול ולשתות ולשמוע, והכוונה דממה שחוקן
שאתם לאכול ולשתות ולשמוע, פירוש שנתנו לכם
מלכות שיש בהם חכמה וגוף, וקשה מאוד לכוון בהם לשמה
כמבואר באהל יעקב הכ"ל, ואפילו הכי מתקבלים
מלכות אלו לרצון לפני הקב"ה, וכדאיתא בשבת פרק
כל כתיב (ק"ח ע"א) כל המקיים ג' סעודות בשבת
ניאל מחבלי משיח וממלכתו בגו ומגורו. הכי דף
מלות של סעודות בשבת שהיו פתוחים בהם וקשה
לכוון בהם לשמה, אפילו הכי זכורה גדול להושיע
את ישראל מכל זר ואויב. ומינה שמעין כי בישראל
הקב"ה מקבל אף מלכות שלה לשמה, וא"כ אין לכם
להתייראות מציאת הנגעים עליכם, כי לא יצואו
הנגעים בחוקף הדין, אלא במדת הרחמים לעורר
לנצתם לתשובה, ואף אם תהיה התשובה מיראת
העונש, תתקבל לרצון לפני הקב"ה.

ובדרך זו נבא לבאר המדרש (קושיא ט') ע"פ
החדש הזה לכם ה"ד יכיו לך לנדר ואין לזרים
חלק ומונה וכולך צפרעות כל המלכות שנאמר בהם
לכם וכו"כ כתיב החדש הזה לכם הוי יכיו לך לנדר
ואין לזרים חלק. והקשיו דמאי אלתערך להשמיענו
שהמלכות נתנו רק לישראל ואין לאוסי"ע חלק ונחלה
בהם, והלא פשיטא הוי שהרי הקב"ה מחזיר את
החורב על כל אומה ולשון ולא רצו לקבל. ולדרכנו

ועתה נחנה ראש ונשובה לבאר המדרשים כמובנים
בפתח הדורש (קושיא ז') אשכ כי חרית וגו'
ה"ד אשכ דמי למחוק ולפועלי אפן זקק וכו'
מתענין לשמו של אברהם וכו' ה"ד וירא את
המקום מחוק. ונראה דכזה ענין עומאת ליד אף
עומת מושג כל כך בשכל להושיע, כיון אף
דחילקה תורה בין עומאת זכר לנקבה, וכן מה
שנאמרה תורה דאחר שצטב לזכר וארצות עשר
לנקבה תשד דמיו טברה, ואמרו ז"ל דאעפ"י שראש
דס טבורה היא. וענין זה קשה להבין, איך נשחב
מדם עמל לרס טבור, וכן שאר דיני עומאת וטבור
הם קשי בהשגה, אלא שכן גזר חכמתו ויחזק.
אמנם במקור התורה יש לכל הדברים כלל טעמים
עמוקים ומשגבים, אשר יתגלו לנו לעמוד, וזה נשכיל
בשרש הדברים, וכדאיתא בחדושי אשר לעמיל יתגלה
לנו טבור צמקומו וטמא צמקומו, וכסודן של דברים
ביארו חכמי האמת. כי ענין עומאת לידה בא ע"י
חטאו של אדרי"ר, ועל כן אמרו ז"ל (שבת ל' ע"ב)
עמידה אשכ שחלז בכל חס, כי לעמיל יתקן חסאו
של אדרי"ר ותבעל עומאת לידה. חלח אפ"ל בכוונת
המדרש אשכ כי חרית וגו' ה"ד אשכ דמי למחוק,
כלומר אשכל אשכל צמקומו ושרצן של המלכות,

במכילתא שהראכו הקב"ה את החדש בלשוננו נקרא
ויתבאר גם ככל ככתוב דכתיב החדש הזה לכם ראש
חדשים, וכבר כתיב ראשון הוא לכם וגו'. וגם יתבאר
דברי המדר' (עין קושיא י') משל למלך וכו' כך
העובד' אירוסין היו ולא מסר להם אלא בלשון
אבל לעת' וכו' מוסר להם את הכל.

והנה בהקדם מה שביארנו מאמר בגמרא במסכת
חגיגה (דף י"ט ע"א) ח"ו פעם אחת עלו כל
ישראל לרגל לירושלים ולא היה להם מים לשתות
כל כך נקדימו בן גוריון אלא אדון אחד וא"ל כלוי
שחים עשר עינות מים ואם איני נוהן לך בריני
נוהן לך שחים עשר ככר כסף וכו' כיון שביע
הזמן ולא ירדו גשמים שלח לו שגר לי מים או משנת
וכו' שלח לו עדיין יש לי שכוח ביום לגלג עליו אותו
אדון וכו' נכנס לביכמ'ק נתעסק ועמד בתפלה וכו'
מיד נתקשרו שמים בצבים וירדו גשמים עד שנתמלאו
י"ב עינות מים וכוותירו וכו' א"ל אותו אדון עדיין
יש לי פתחון פה עליך שאוליף ממך את משחתי שכבר
שקע החמה ובגשמים בראשתי ירדו חר ונכנס
לביכמ'ק נתעסק ועמד בתפלה ואמר לפניו רבש"ע
בדעת שיש לך אבוצים בעולמך מיד נתפצרו בצבים
חרה החמה וכו'. עכ"ל בגמרא.

ויש להתבונן במאמר הלו, ולתאורר לפי התנאי
שכתובה ביניהם, שאם יעבור המועד הקבוע
ולא יתמלאו המעינות, יתחייב נקדימון לשלם לאותו
אדון משות, אם כן לזקק טענתו של אותו אדון,
שכבר היה אחר שקיעת החמה ולא ירדו גשמים, ומכ
לו אם נעשה גם שנקדק לו חמה, ויאר את הליכה.
ותו קשה מדוע עשה כ' ככה להחריח חמה שלא
בטוהה, כדי לפטרו מתשלומין, וכי ענין קב"ה יוסף
לשקרא.

וביאורו דברי בגמרא עפ"י שיטת רבינו חם (שצח
דף ל"ב ע"ב ד"ה תרי) דרשו שקיעות יש, חדא תחלה
השקיעה משכחמה מתחלה להכנס בצבי השקיעה בריקע,
ומתחלה שקיעה זו ועד השקיעה בריקע יש ג' מילין
ורביע, ולא עדיין יום גמור הוא. והשנייה סוף
השקיעה וזמנו אחר שנגמרה כולה בצבי הריקע,

במאמר שהתורה קרויה מרחקים, על שם שקדמה
לעולם, אזי לפועלי אהן נדק, שלא נשכיל טעם טומאת
לידה במקורן ושרשן, ונצין מה נדקו דרכי הצורא,
ועדותיו נאמנו מאד, אשר גזר עלינו חוקים ומשפטים
לדיקים, ככל התורה הזאת. אמנם עתה שלא זכינו
עדיין להשגה זו, אנו מתחשנין לשמו של אברהם אבינו
וכו', שנאמר זו וירא את המקום מרחוק, כלומר
שביע במראה הנוצח, והתבונן בסודותיו וצרכיו
של תורה, כפי אשר חקקו יוצר בראשית מקדם במקור
התורה הקרויה מרחוק, וז"ש וירא שחשיב במראה
הנוצח את המקום מרחוק, פירוש שחשיב שורש
ומקור התורה על הסבור במקומו ועל הטמא במקומו,
וכן כל המלוות במקורן ושרשן, ועל כן לפת כזאת
שלא זכיה להשיג עומק הדברים אנו מתחשנין לשמו
של אברהם, ועל ידו אנו מחזיקים ומקושרים באילנות
דחיי, הוא מקור התורה, ונעשיית המלוות אנו
מכוונים על דעת המלך ב"ה.

ולפי זה יבואר גם המדרש (קושיא א') זכה אומרים
לו אתה קדמת לכל מעשי בראשית, דאף שהאדם
נברא אחרון לכל היצורים, מ"מ ע"י שישראל
מתקשרים במקור התורה ושרש, והתורה הקדושה
קדמה לעולם גם הם זוכים למעלה הקדימה על כל
מעשי בראשית, וכדאיתא במדר' פ' נשא (פ"א א')
עכ"פ נשא את ראש בני גרשון הכהן יקרה הוא
מפניו מדר ברכת וגרשון אפי"פ שגרשון כבוד וכו'
לפי שהיה קצת עומק הארון ששם התורה הקדימו
הכתוב לגרשון וכו' הוי יקרה הוא מפניו מכתוב
שאלא ראשון וכו'. ע"כ. הרי מח כי בזכות התורה
נעשה המאורח מוקדם, ולכן אם זכה האדם להיות
מוקשר ודבוק במקור התורה האומרים לו אתה קדמת
לכל מעשי בראשית בזכות התורה שקדמה לכל, ואם
לאו אומרים לו יתוש קדמך, כאשר היה בצריחה
העולם שהאדם נברא אחרון לכולם. ובזה מדויק
מה שבקדים הכתוב אחר לקדם, כי בתחלה הייתה
האדם הוא מאוחר לכל הנבראים, אלא שאם יחב
אח"כ יקדם הוא לכולם בזכות התורה.

ובאופן אחר יש ליישב דברי הרמב"ם ז"ל בהלכות
קידוש החדש, שכתב הראה הקב"ה למשה את
היורה במראה הנוצח, שלא יקשה עליו מהא דאיתא

החמה מהלכת זלילה למעלה מן הרקיע. וזכר מוזן כי חכמי ישראל ידעו וכשגזר דבר זה נקבלת איש מפי איש עד משרע"ה, אשר עלה לשמים וראה זאת עין בעין, ובאמת נדקו דברים, דאף שבחמה שזרקו התחתון מהלכת זלילה מתחת לקרקע, לא משגחין כ"א בהנעת החמה שזרקעים העליונים, אלא שלא השיבו חכמי ישראל לחכמי ארבי"ע דבר להוכיח להם כי דברים אמת, משום שלא יודו להם ארבי"ע צה, כי לא ניתן להוכיח להם מה שלמעלה. ועוד יתכן שלא ראו לגלות להם דבר מעניינם אלו, משום שכלוך החמה והלכנה נוגע לעיני סוד העיבור, ועל כך הם מושגעים ועומדים שלא לגלות את הסוד לאומות העולם כדאיחא בכתובות (דף ק"א ע"א) וכתבו החוספות דכיוני סוד העיבור, או שהוא בכלל סודי חורב שסבור לגלותם לארבי"ע (ואף זה הוא בכלל חורב שצוה לחד לישנא בפירש"י ז"ל שם). ועפ"י זה מבוארים היטב דברי ר"ת ז"ל שבהם בשיטת מקובצת, בדאמת לא טעו חכמי ישראל והלך אחם, אלא שחכמי האומות ויחזום בטעות, שלא יכלו חכמי ישראל לענות להם על טעותיהם.

ורפ"י זה סרה קושיה המהר"ם אלשקר על שיטת רבינו חסד, דשפיר אחיה שיטת ר"ת כדעת חכמי ישראל שבחמה מהלכת זלילה למעלה מן הרקיע, שהרי דעת חכמי ישראל עיקר. וגם לקי"מ ממה דחזיק שיש מקומות שבחמה נראית בזים וזלילה, שהרי לא בחמה שזרקו זה קא מיירו חכמי ישראל, אלא בחמה שזרקעים העליונים, שעל פיהם נקבעים זמני היום והלילה, והמלות שזרקו התחתון הובחם עפ"י שרשם למעלה, וזרקעים העליונים החמה שוקעת צדדי הרקיע, על כן אף זרקו שלמעלה נחשב יום גמור בתחלת השקיעה, עד שהשקעת החמה שזרקעים העליונים לתוך עוזי הרקיע.

ובזה יתבאר היטב דברי הגמרא בנענית במעשה נקדימון בן גוריון, וגופא דעובדא הכי כזה, דנעשה שירדו הבשמים כבר היה אחר זמן השקיעה הראשונה ולפי דעת חכמי אומות העולם כבר היה לילה גמור, ובדין הוא שיתחייב לשלם לאותו ארון מעותיו, כד"מ מה שכתוב בנביחם. אמנם לפי דעת

וממנה ועד הלילה אין אלא ג' רצעי מיל. עכ"ד. והמהר"ם אלשקר ז"ל בתשובה (סי' י"ז) הקשה על שיטת ר"ת מבה דאיחא בגמרא (פסחים י"ד ע"ב) שנתלקו חכמי ישראל עם חכמי ארבי"ע דחכמי ישראל אומרים בזים חמה מהלכת למעלה מן הרקיע וזלילה למעלה מן הרקיע וחכמי אומות העולם אומרים בזים חמה מהלכת מתחת לקרקע וזלילה למעלה מן הרקיע אמר רבי ונראין דברים מדבריו. ע"כ. הרי מבואר דמסקנת הגמרא שהעיקר כדעת חכמי האומות, שבחמה מהלכת זלילה למעלה מן הקרקע, וא"כ ליכא למימר כשיטת רבינו חסד, שהרי יסודו צנוי על דעת חכמי ישראל שבחמה מהלכת זלילה למעלה מן הרקיע, ולא קרי"ל הכי. ואף היות מעיד שלא כדברי ר"ת, שהרי יש מקומות שבחמה זורחת שם כל המעלה.

ותירצנו שיטת ר"ת עפ"י מה שכתב בשיטת מקובצת למסכת כתובות (דף י"ג ע"ב ד"ה מאי קאמר לה) ו"ל, וכן משמתי משמו של ר"ת שבי' אומר כן על כל דאמרינן צ"י מי שהיה עומא שנתלקו חכמי ישראל עם חכמי ארבי"ע וכו' (אם החמה מהלכת זלילה מתחת לקרקע או ממש לקרקע ואמר רבי נראין דברים מדבריו) ואומר ר"ת ז"ל דא"ג דנאחו חכמי האומות לחכמי ישראל היינו נאחו בטעות אצל האמת הוא כחכמי ישראל והיינו דאמרינן בתפלה ובזקע חלוי רקיע וכו'. עכ"ד. מבואר מה דר"ת ס"ל דאף למסקנת הגמרא העיקר הוא כחכמי ישראל אלא שלא היה להם מה להשיב על טעות חכמי אומות"ם. ונראה לומר טעם הדבר עפ"י מה דאיחא דה"ק פ' ויקרא (דף ע' ע"ב) כי בשעת צריחה העולם צרח הקב"ה ז' רקיעים למעלה ויכל רקיע ורקיע משמשים כוכבים ומזלות וכו'. ובהו כל דבר בעולם יש לו שרש למעלה וכן החמה והלכנה מתנהגת תוועתם זרקו שלמעלה, עפ"י הננועתם זרקוים העליונים. ועפ"י זה י"ל דמה שאמרו חכמי ישראל כי החמה מהלכת זלילה למעלה מן הרקיע כוונתם לחמה שזרקוים העליונים שהיא נכנסת באמת צדדי הרקיע, ועל פי הננועתה למעלה נקבעים זמני היום והלילה למטה. וזהו גם ביאור מה שאומרים בתפלה ובזקע חלוי רקיע, היינו זרקוים העליונים, ששם

והעמיד למשכב מכאן ולאחר מכן וקרא למיכאל וגבריאל ועשה אותם בשלוחי החדש וא"ל כיצד ראייתם את הלבנה לפני החמה או לאחר החמה וכו' א"ל כסדר הזה יכו בני מקדשין את החדש למשכב ע"י זקן וע"י עדים וע"י עליית מזיוותא. והנה לפי שהראה הקב"ה למשכב את הלבנה אחרי השקיעה הראשונה, וא"ל כסדר הזה יכו בני מקדשין את החדש למשכב וכו', הוקשה לו כרי אין מקדשין את החדש אלא ביום כאמרם ז"ל, (סנהדרין י"א ע"א) וכידי ניתן לקדש את החדש אחרי השקיעה הראשונה, וכלא כבר אחא לילה. ולפיכך הותר הקב"ה לגלות לו את סוד ז' הקריעים והמזלות שבהם, שעל פיהם נקבעים זמני היום והלילה, ולאחר שקיעה הראשונה עדיין יום גמור הוא. והם הם דברי הרמב"ם ז"ל שהראה לו הקב"ה למשכב במראה הנצוה דמות לבנה, והכוונה שהודיעו עיניו הלבנה שצריכים העלויים, וכי לענין הלכה עדיין יום הוא בנאותה שעה.

ומעתה אין דברי הרמב"ם ז"ל סותרים לדברי המכילתא שהראה לו הקב"ה את הלבנה צריק וא"ל כזה ראה וקדש, דתרוויכו איתנייבו, שהראה לו הקב"ה את הלבנה צריק, ולפי שהוקשה לו ע"י לפי סברתו שכבר לילה הוא בנאותה שעה, הראה לו הקב"ה במראה הנצוה את הלבנה שצריקים העלויים, להבינו סוד שתי השקיעות.

ובדרך זה אפ"ל מה שדקדק האב"ח הקדוש על כפל הכתוב החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם וגו'. והנה מוכחני החדש הזה דרשו במכילתא שהראהו הקב"ה את הלבנה באצבע צריק וא"ל כזה ראה וקדש, ומדכחיז לכם דרשו ז"ל צריב עדות זו מסורה לכם, וכפי מה שיערל מקדשים את החדש למשכב מסכימים עמהם מלמעלה, וכדאיתא במסכת ר"ה (דף כ"ה ע"א) רבי חייא חזיית לסיבירא דכור קאי בצפרא דעשרים ותשעה בירחא שקל קלא פחק ציב (נעל פיסת רגבים ורק צו) אמר לאורחא בעינן לקדושי כך ואת קיימת הכא זיל איכסי. ובירושלמי (כחצות פ"א כ"ב) איתא איז אבין אקרא לאלקים עליו לא"ל גומר עלי (תהלים ל"א) בת שלש עשר ימים אחד ונמלכין צית דין לעבר השנה

חכמי ישראל ושיעור רבינו הם בצמיה עפ"י יסודם, עדיין היה יום גמור בנאותה שעה, מאחר שהיה עדיין קודם השקיעה הצ', וא"ל אין לאותו אדון כל תביעה עליו, שהרי נתמלאו מעיינותיו מים בזמנם. אכן לא היה ניתן לגלות סוד זה לעבד"ם, כי הזמן נחשב עפ"י החמה שצריקים העלויים. ועוד אף אילו היה עומן לפניו כן, לא היה מקבל דבריו, שאין להם השגה בעניינם אלו, על כן היה צורך שיעשה לו גם זה שתחזור החמה לארצה בעצורו, כדי להוכיח לאותו אדון שאין לו תביעה ממנו עליו. ואח"כ שפיר דלא היה ח"ו הכם לשקרא, שהרי כלפי שמים גליא שעדיין היה יום גמור בנאותה שעה, ואין טענה כסף לאדון זה, ולפיכך נעשה לו גם זה שנקדש חמה בעצורו, להוכיח אדמתו, משום שלא היה אפשר להוכיח זאת באופן אחר.

ועפ"י האומר יתבאר דברי המכילתא (קושיא א') דפריך על הא דדרש שהראה לו הקב"ה את הלבנה צריק וכידי הראהו והלא לא היה מדבר עמו אלא ביום ומתוך אלא סמוך לשקיעת החמה נאמרה לו פרשה זו והראהו לו עם תשיבה. ובקשני דודאי עלה על דעתו של המקשן תירוץ זה, ואעפ"כ לא ניחא ליה בזה, משום דסמוך לשקיעת החמה עדיין אור היום מאיר, ואין הלבנה נראית בנאותה שעה בתחלת חידושה מחמת קטנותה, וא"כ מאי קא משני ליה שהראהו לו סמוך לשקיעת החמה, הלא הא גופא קשיתיה דיכיד נראה הלבנה בנאותה שעה. ולדברינו ניחא, דכוונת התרץ באומרו סמוך לשקיעת החמה נאמרה לו פרשה זו, ביינו אחרי השקיעה הראשונה וסמוך לשקיעה הצ', ובנאותה שעה כבר מתחיל התשך לכסות ארץ, והלבנה נראית יפה, ואעפ"כ לענין הלכתא אכתי יום גמור הוא לדעת חכמי ישראל ושיעור רבינו הם, ויהי הקב"ה מדבר עמו בנאותו זמן, ותירוצו זה לא אסיק במקשן אדעתיה.

והנה יתכן דנשעה שנאמרה למשכב פרשת החדש הזה לכם, עדיין לא נגלה לו ר' זה דשתי שקיעות הם ואחר השקיעה הראשונה עדיין יום גמור הוא. ובה יבאר אותם נחקה משה במולד הלבנה, והנה איתא במדרש נחעקף הקב"ה בעליית מזיוות

(ב) **במד"ד** (פי"ד ז') איתא ד"א אשכ כי תזריע בה"ד אשכ דעי למרחוק ולפועלי אהן לזק וכו' וא"ר חנינא דר פפא מחשבין אנו לשמו של הקצ"ה שהיו רחוקים וקרבנו לו, ע"כ. וא"ש שייכות דרשנא זו דמייירי בצעלי תשובה שהיו רחוקים ונתקרבו אל הקצ"ה, לפי אשכ כי תזריע, דלכאורה לא קרב זה אל זה כלל.

והנראה לבאר דבנה חז"ל דרשו ממקרא זה דאשכ מזרעת תחלה וילדה זכר (גדל ל"א ע"א), וכבר עמדו בזה על המחקר להבין טעם הדבר, ולכאורה איפכא מסתברא שכל מוליד ויליד בדומה לו. ואפ"ל עפ"י מה שכתב ק"י זל"ה ב"שם משכ פ' חוקת לפרש הכתוב (א"יז י"ד) מי יתן טבור מעמאל לא אחד, עפ"י"ם שכתב בכלי יקר ז"ל בטעם שכפרה מעברה עמאלים ומעמאלה עבורים, משום שכל דבר אינו מתפעל כי אם מהפכו, ולא ממה שהוא מינו. וזה טעם שאין חולב מוכשר לקבל עומאלה עד שיפול עליו מים, כי המים מקורם בטברה, ולפיכך כאשר יפול מים על חולב העומאלה רואה לנחם הטברה, ותחבצר עליה ותעשה בה רושם, וכמו כן מי גדה שיש בהם מים שכולם טברה, ויש שם אפר פרה שכולו עומאלה, והם מעורבים יחד, אזי כאשר יתקו מי הגדה על אדם עמאל, אינו מתפעל מן האפר שהוא מינו, אלא יתפעל מן המים שהם הפכיים לו, כי הוא עמאל והמים טבורים, אלא אדם טבור הנושא מי הגדה אינו מתפעל מן המים, כי הם ממנו, אלא יתפעל מן האפר שהוא הפכי לו, על כן יעשה צו האפר רושם לעמאל, וא"ר בכלי יקר ז"ל. וזהו ציור ק"י זל"ה אמרם ז"ל (בבב"ב ל"ד ע"ב) במקום שצעלי תשובה עומדין אין לדיקום גמורים וכולים לעמוד, דהטעם משום שצעלי תשובה עומדים את הש"י"ת בדיקן רגילותם וצניעותם לטעם על כן עבודתם היא צחלית הנראה וחציבה מחלד לפני הש"י"ת. וזה טעם מה שאמר ז"ל (גיטין מ"ג ע"א) אין אדם עומד על דבר הלכה חל"כ וכשל בה, דהוא מתפעל מהפכו. וזה ציור הכתוב מי יתן טבור מעמאל, פירוש כיצד יעבר העמאל ע"י אפר הפרה, לאתא אמר לא אחד, ר"ל ע"י שאינו אחד עם אותם מי חטאת, שהם הפכיים אליו, על כן הוא מתפעל מהפכו ויחזור עכש"ד ק"י זל"ה. ועל פי זה אף אן

הצחלית תחריץ ואם לאו אין הצחלית תחריץ. וזאת אפ"ל שרמזה לנו תורה במא"כ בחדש הזה לכם, שיהא קידוש חדשים ועיבוד שנים מסור ציד בית דין, ועל פי בוראם יתגבר טעם העולם. והדר אמר קרא ראשון הוא לכם, רמז בזה על הלכנה שצדקשים בעליונים, ולכן אמר הוא לשון נסתר, כי הוא נסתר מנגד עינינו, ואין להשיגה אלא במראה הצבואה. וז"ש ראשון הוא לכם, דאף אותה לזנה מסורה צידכם, דכיון שהקצ"ה מסר הנכונה המזלוח ידיו בית דין, גם כל מערכת השמים שצדקשים בעליונים וכל העולמות מסורים צידם ומתנהגים על פיהם.

ונבא לבאר המדרש (עיין קוש"א י"י) משל למלך שקדם אשכ וכו' כך העוב"ז חירוסין היו וכו' ולא מסר להם אלא הלכנה בלבד וכו' אצל לימות המשיח יהיו יושואין וכו' צאותה שעה מוסר להם את הכל שנאמר והמשכילים יחזירו כזהר הרקיע וגו'. ומראה עפ"י מה שכתבו החוספות במסכת בבא בתרא (דף ח' ע"ב ד"ה ומלדיקי הרבים) ואומר ריב"ז כי מלא צפרקי דר"א דרקיע דבאי קרא דמשכילים יחזירו כזהר הרקיע היינו רקיע שעל ראשי החיות שמחירין יותר מוכבים שאורו כאור החמה וכו'. עכ"ל. וזהו תבאר לעיל כי החדש הזה לכם רומז על הלכנה שצדקשים התחחון, ואמר ז"ל (שמו"ר ע"י כ"י) ישראל נמשלו ללכנה, וזה רמז במא"כ בחדש הזה לכם, כלומר שהלכנה הוא דמיון לכם, כשם שהלכנה נתמעטה ועתידה לחזור למלכותה לעת"ל, כך ישראל עתידים להתחדש כמותה. וזהו לפי דברי החוספות כי"ל דזהר הרקיע שעל ראשי החיות אורו גדול כאור החמה, א"ש מה שכתב המדרש צאותה שעה מוסר להם את הכל, כי לעת"ל יהיו יושואין, ויחזירו ישראל כזהר הרקיע שלמעלה, שאורו מצביק כאור החמה. וכו'.

*

(תד"ג לפ"ק ק"ק קראלי יצ"ו)

אשה כי תזריע וילדה זכר וגו', במדרש פליאה איתא לא נתקדשה דעוה של איז עד שראה פרשת אשכ כי תזריע, והוא פלא.

וימא מילתא צעטמא, דעל כן אשה מזרעת תחלה יולדת זכר, משום שכל דבר מתפעל מהפכו, וכיון דזרע יודת קדם, מתפעל זרע האיש ומתגבר עליה.

ובזה נבא לביאור הפליאה בג"ל, דהנה חיוז היה חפץ מאד לעשות רעון השי"ת צאמת וצלב שלם, וכאשר הגיעו סיצות שונות ועירדות שהפרישו אותו מעבודתו, היה מתרעם על מה עשה ה' ככה, לגרות בו את השען, שהוא מעריצו מעבודתו התמה, ולא נתקררה דעתו בעבור כך, כי תמה על מה ולמה תלא כזאת מאתו יתברך, להעמיד לו מכשולים בדרך עבודתו, עד שהגיע לפי' אשה כי תזרע, שממנה נודע לו ענין זה דכל דבר נפעל מהפכו, דהיי"ע דמילתא שאשה מזרעת תחלה יולדת זכר, ובה נתקררה דעתו. כי הבין שיעקר חציבות עבודת הכורח היא צעת שהאדם מתגבר על יצרו ומחלישו, וע"כ ישלח הקב"ה מלאכו אל האדם לעוררו ולהניחו מעבודתו, כדי שאם יזכה לבצור עליו וללחו תהיה עבודתו שלימה ולרואה יותר, ויגדל שכרו בעובדו.

ובדרך זו יתבאר לנו שייכות דברי המדרש בג"ל, ארצות"פ מחשבין אותו לשמו של הקב"ה שהיינו רחוקים וקרבתו לו, לפרשת אשה כי תזרע. ויוצן עפ"י מה שנחבאר לעיל מדברי ק"ז זל"ה, צעטס הדבר שמדריגתן של צעלי תשובה גדולה ממדריגת דיוקים גמורים, משום שעבודתם היא היפך גרלותם ועצטם, וכל דבר נפעל מהפכו. וענין זה למדנו גם מפרשת אשה כי תזרע, כדאמרו דעל כן אשה מזרעת תחלה יולדת זכר, משום דכל דבר נפעל מהפכו, ושפיר שייכה דרשה זו דמייירי בצעלי תשובה שהיו רחוקים מהקב"ה ונתקרבו אליו, לפרשת אשה כי תזרע, דחד עטמא להו, דגם גודל קירבתם של צעלי תשובה אל השי"ת, היא משום שזכר נפעלים מהפכם.

*

ונראה לבאר כוונת דבריו הקדושים בהקדם הא דאיתא בגמרא (נדה ל"א ע"ב) מפני מה אמרה תורה מילה לשמנה שלא יהיו כולם שמחים ואציו ואמו ענבים. ופירש"י שלא יהיו הכל שמחים וצוחים בצעודה ואציו ואמו ענבים שאסורים בתשמיש. ולכאורה יש לתמוה שברי כיון שזוהי תורה על הפרישה דימי עומאה, איך אפשר להיות צעצות מחמת כן, ואציו צאניש דלא מעלי עסקין, שקיים מצוות התורה מכנים יגון ואנחה בלצטם, עד שהולכר תורה לצוות על מילה בשמיני בעבור כך. אמנם לפי דברי האכ"ח הקדוש מובן, שברי הכחוב מדבר אף ממוילת בני הבינונים והרשעים, ומרביצין להו מדכתיב צער ערלתו, ובהם שייך לומר שיהיו ענבים על שגטו לפרוש מגשותיהם דימי עומאה, ומשום כך צוה תורה לומר בשמיני שלא יהיו כולם שמחים ואציו ואמו ענבים.

ובזה נתיישב מה שהקשינו על פירוש האכ"ח הקדוש, דאין כוונתו לומר שהולכר הכחוב לרבות שאף בני הבינונים והרשעים חייבים במילה, דכלאו קרא

וביום השמיני ימול צער ערלתו וגו'. האכ"ח הקדוש ביאר כוונת הכחוב עפ"י שאמרו בספר חיקונים (חיקון כ"ד) כי ג' מדריגות יש בצחיות מזהו זו של מילה מדריגה המעולה שכולן היא מילת צניחם של דיוקים וכו' שיהי לה הם בני אשנים הבינונים

משמיה דר' לוי אין צעל הרחמים נוגע בנפשות תחלה ממי את למד מאיוב וכו' אף במלרים כן ויסגר לצד צערים ומקניהם לרשפים ואח"כ ויך גפנם ותאנחם וישצר עץ גבולם ואח"כ ויך כל צמור צאנחם ראשית לכל אונם (תכלים ע"מ) וכו' ואף נגעים הצאים על האדם תחלה כן באין צביתו חזר צו עשון חלילה ואם לאו וכו' כרי כן באין על בגדיו וכו' ואם לאו כרי הם באים על גופו, ע"כ. ותמכו כל המפרשים על דברי המדרש שאם הקצי"ה שולח בראשונה נגעי בחים וצגדים, ואינו פוגע בנפשות תחלה, א"כ למה כחצב תורב נגעי הכוף תחלה וזכר כחיבי נגעי צגדים וצחיים, איפכא הול"ל, ועיין בדרכיהם מה שחירא.

וְלִי נִרְאָה לַפֶּרֶשׁ דְּבָרֵי הַמִּדְרָשׁ עַל פִּי מֶה דְּלִיתָא צִמְדִּיר (פֶּסֶח׳ ט) שֶׁאֵת זֶה צָבַל וְכוּ׳ סִפְחָת זֶה מִדֵּי צִכְרָת זֶה יוֹן וְכוּ׳ נִגַּע לָרַעַת זֶה אֲדוֹם זֶהִיב צִעוֹר צִשְׁרוֹ לִנְגַע לָרַעַת לִפִּי שְׁעוֹכִיז״ה כִּכֶּן רֹאשׁ הָאֵת הַנִּגְעִים אֲבָל לְעוֹכִיז״ה אֲמַר הַקִּצִּי״ה אֵינִי מִטְעָר אֲחִסֵּם וְכוּ׳, ע״כ. וְהַמִּדְרָשׁ כֹּזֵב אֲמַר דְּרִשְׁנִי וְחִיו, דְּמֵה שִׁיכּוֹת אֵיכָא בִּין סִיוֹם דְּבָרֵי הַמִּדְרָשׁ, דְּקִאֲמַר צִעוֹכִיז״ה כִּכֶּן רֹאשׁ הָאֵת הַנִּגְעִים אֲבָל לְעוֹכִיז״ה אֲמַר הַקִּצִּי״ה אֵינִי מִטְעָר אֲחִסֵּם, אֵל הַקּוֹדֵם לוֹ שֶׁדֶּרֶשׁ אֵת מִרְאֹת הַנִּגְעִים עַל אֶרֶצַּע מַלְכוּת. וְנִרְאָה דִּכְנֵס הַיִּפְסִית הַקֶּסֶה עַל דְּבָרֵי הַמִּדְרָשׁ מְדוּעַ הוֹלִיט דְּבָרֵי הַכְּחוּב מִפְּשֻׁעוֹת וְדִרְשָׁם עַל אֲוִיבֵי.

וּבִיאָר דְּשִׁפּוּר שִׁיךְ עֵינֵי הַנִּגְעִים לִי מַלְכוּת, כְּדִלִיתָא בְּהַנְחוּמָא פֶּרֶשׁ זֶה (וִי״ל) שֶׁדֶּרֶשׁ נִמְי מִרְאֹת נִגְעִים עַל דִּי מַלְכוּת וְסִיוִם וְחִיל זֶהִיב צִעוֹר לִנְגַע לָרַעַת זֶה מַלְכוּת אֲדוֹם שֶׁהַקִּצִּי״ה מִלֵּקָה אֲחוּת צִנְרַעַת וְאֵת הַשֶּׁר שֶׁל וְכוּ׳ וְלִעֲכֹצ״ה הַקִּצִּי״ה יוֹשֵׁב צִדִּין עַל מֶלֶךְ אֲדוֹם וְאֲמַר לוֹ לִמֵּה בֵּיית מִשְׁחַעֲבָד צִבְנֵי וְכוּ׳ וְמֵה אֵינִי עוֹשֶׂה לָךְ אֵינִי פּוֹרַע מִן הַשֶּׁר שֶׁלךָ תַּחֲלָה וּמִלֵּקָה אֲחוּת צִנְרַעַת וְאֲחִיכִי אֵינִי פּוֹרַע מִמֶּךָ וְכוּ׳ צִעוֹכִיז״ה הַלֵּקָה לְעוֹכִיז״ה צִנְרַעַת וְאֵף לַעֲתִיד כִּךְ יִלְקָה אֲחוּת צִנְרַעַת וְכוּ׳ ע״כ. וְלִפִּי זֶה מִצֵּן הַיִּטְעָה הֵא דְרִשְׁתָּ מִרְאֹת הַנִּגְעִים עַל אֶרֶצַּע מַלְכוּת, כִּי עֲתִידִים הֵם לִלְקוֹת צִנְרַעַת עַל שֶׁהִשְׁחַעֲבָדוּ צִישְׁרָאֵל וְהִשְׁחַלְלוּ אֶת הַשֶּׁר, עֲכָתִיד הַיִּפְסִית. וְהֵכָּה אֵף דִּקְטָה

נִמְי כּוֹכ יִדְעִין זֹאת, דְּכֶסֶם שֶׁהֵם חִיבִים בְּשֶׁאֵר מִנּוּת הֵיכָּל יִתְחַיִּיבוּ צִמְלִיחָה. אֲלֵא שֶׁצָּחַ הַכְּחוּב לִרְמוֹחַ טַעַם שִׁים לְהַמְחִין צִמְלִיחָה עַד הַיּוֹם הַשְּׁמִינִי, וְחִיל כְּעַמְמָא דְּגִמְרָא שֶׁלֹּא יִכּוּ כָּל הַעוֹלָם שִׁמְחִים וְאֲחוּת וְאֲמוּ עוֹבְדִים, צִעוֹר חַיִּיב הַפֶּרֶשׁ. וְשֶׁלֹּא תַּחֲמַם מִכּוּ מִקּוֹם יֵשׁ לְהַשְׁתַּעֲבֵד בְּקִיוֹם מִלּוֹת הַתּוֹרָה, עַל כֵּן אֲמַר יוֹמֵל צִשְׁרָ עֲרֵלְתוֹ, דְּמַרְצִין מִמֶּיחָה אֵף צִנִּי הַיִּמּוּנִים וְהַרְשָׁעִים, וְאֲלֵל שִׁיךְ לִמֵּר שִׁכּוּי עוֹבְדִים מִחֲמַת חַיִּיב הַפֶּרֶשׁ, וְלִכֵּן זֹאת תּוֹרָה לְהַמְחִין עַד יוֹם הַשְּׁמִינִי.

*

וּבִיוֹם הַשְּׁמִינִי יוֹמֵל צִשְׁרָ עֲרֵלְתוֹ. הַכֵּלִי יִקַּר זִיל עֲרָה לְמִלּוֹת טַעַם לְסִמְכוּת פֶּרֶשׁת אִשֶּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְגו׳ וְצִיוֹם הַשְּׁמִינִי יוֹמֵל צִשְׁרָ עֲרֵלְתוֹ לְפֶרֶשׁת נִגְעִים, לְהַכְאֹרֵחַ אֵין שִׁיכּוֹת צִיוֹכֶם כֻּלָּל, וְחִי״ב.

צ) בַּמִּדְרָשׁ פִּלְיָה וִידוּם אֲהֵרֵן מֵאִי כּוֹכ לִיכ לְמִימַר וְצִיוֹם הַשְּׁמִינִי יוֹמֵל צִשְׁרָ עֲרֵלְתוֹ, וְחִי״ב.

ג) לַהֲלֵךְ צִפְרָשָׁה אֲדָם כִּי יִכּוֹב צִעוֹר צִשְׁרוֹ שֶׁאֵת אִו סִפְחָת אִו צִכְרָת וְגו׳. צִמְדִּיר (פֶּסֶח׳ ד) אִיתָא מִשַׁל לְמַעֲרֻיָּה שֶׁכִּכְסֵּב לְחוּךְ פִּלְטִין שֶׁל מֶלֶךְ כִּיוֹן דְּחַמַּת מַגְלִיבָא חֵלֶן דְּחַלָּה (פִּירוּשׁ כִּיוֹן שֶׁרַחֲתָה לְרִעוּת שְׁחָדִין צִכֵּם לְעוֹבְרֵי רֵטוֹן הַמֶּלֶךְ חוֹלִים נְחִיירָא) אֲמַר לֵה מִלְּךָ אֵל תְּחִירָאִי אֵלֵי לְעַבְדִּים וְלַשְׁפָּחוֹת אֲבָל אֵת לֵאכּוֹל וְלַשְׁתוֹת וְלַשְׁמוֹחַ כִּךְ כִּיוֹן שֶׁמִּשְׁמֵה יִשְׂרָאֵל פֶּרֶשׁת נִגְעִים נְחִיירָא חִיל מִשֶּׁה אֵל תְּחִירָאֵה אֵלֵי לְאֹוִכִיבֵי אֲבָל אֲחִם לֵאכּוֹל וְלַשְׁתוֹת וְלַשְׁמוֹחַ, ע״כ. וְדִצְרֵי תַּמּוּכִין, חֲדָא מֵה דְּקִאֲמַר אֵלֵי לְאֹוִכִיבֵי אֵין לוֹ מִצֵּן, שֶׁכֵּרִי אֵין דִּינִי נִגְעִים נִהְיִים אֲלֵא צִישְׁרָאֵל, כְּדָתֵן צִמְסַכַּת נִגְעִים. וְחֵו מֵה דְּמִסִּיִּים אֲבָל אֲחִם לֵאכּוֹל וְלַשְׁתוֹת וְלַשְׁמוֹחַ חִי״ב, דְּהוֹלִיל אֲבָל צִכֵּם לֹא יִשְׁלִטוּ הַנִּגְעִים, וְכִידֵּן יֵשׁ צִבְעָתָה לֵאכּוֹל וְלַשְׁתוֹת וְלַשְׁמוֹחַ כְּדִי לְהִיָּת דַּעַם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יִתְחִירָא מִפֶּרֶשׁת נִגְעִים.

וּבְדִי לֵבָא לְצִיאָר הַעֵינִי נִקְדִּים לְבָאֵר דְּבָרֵי הַמִּדְרָשׁ פִּי מִלּוֹרַע (פִּי״ד) וְכִי״ב בְּהַנְחוּמָא (שֶׁם) חִיל רִי הוֹנֵא צִשֵׁם רִי יוֹשֵׁעַ צִר צִבִּין וְרִי צִכְרִי וְכוּ׳

ועל פי זה הצא נצא לצאת דברי המדרש אין צעל
הרחמים פוגע בנפשות תחלה, דכנה מלמד מה
שנתקשו המפרשים בדברי המדרש שהתחיל היפכה
הסדר, ובתבה נגעי הגוף תחלה, ואח"כ נגעי נחם
ובגדים. עוד הקשה היפ"ת על דברי המדרש, דמיתו
ראוי לדבריו שאין צעל הרחמים פוגע בנפשות
תחלה שכן היה במארים, מתחלה ויסגר לצד צעירם
ומקיימם לרשעים, ואח"כ ויך גפנם ותאנחם וישגר
עץ גבולם ואח"כ ויך כל צכור באר"ם. והקשה
לדבריה מהבא סתירה לדברי המדרש דצמארים היה
נפשות תחלה, דהא דל"ך מכות בגופם הוא, כי
בסבת הדם ילמאו וימיתו והלפרדע והכנים יבואו
בגופם, וכן הערוז יאכל בהם כמאכ"כ ישלח בהם
ערוב ויאכלם, גם השחין בגופם היה, גם צברד
מחו האדם והצמח אשר ירד עליה הצרד. ונדחק
ליישב כי בדל"ך איבא למימר שהיה להם צער ולא
מחו בהם, ולכתי לא דמי למכת צכורות, גם השחין
והחשך לא מחו מהם, ואף צברד ובצד שמתו מהם
מ"מ חכלית הצרד לא היה לאנשים, ואם מחו קאח
מהם היה מהמקרה, וכן נוקל לתרץ צברד שעיניו
היה להשחית ה"ח אלא שבמקרה מחו גם קאח
אנשים, ולפיכך הביא המדרש ראיה מדברי המשורר
בספר תהלים, שהצכיר צמחור זה צמחת הצרד וכו'
רק הכאח הפירות והכאח המקנה, ולא אישחמיט
להצכיר מיתת האדם, משמע שעיני המכה לא היתה
אלא על הצמחות, ורק מכת צכורות היתה עיקרה
בגופם. עכ"ד היפ"ת ז"ל.

והנה דבריו דחוקים להמשיך, שהרי לפי דרכו ע"כ
לומר שמה שמביא המדרש ראיה ממארים שאין
צעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה, היינו שאינו
מביא על האדם עונש מות תחלה, אלא שאר צער
ויסורים, יתכן שיבואו על גוף האדם בתחלה.
ותמור הוא דאי"כ אין זה ענין לתחלת דברי המדרש,
דיליך מפרשת נגעים שאין צעל הרחמים פוגע
בנפשות תחלה אלא בתחלה מביא נגעים על ציתו
ואח"כ על בגדיו ואח"כ על גופו. הרי דלא רק עונש
מיתת צלצד קרוי נפשות, אלא גם שאר יסורים ואער
בבאים על צד צד האדם, דומיא דנגעים שאינם עונש

במדרש תנחומא שהקב"ה מלקח את אדם ושר
שלו צרעת, על כרחך לומר שכונתו על כל האומות,
שהרי דרש ענין מראות הנגעים על כל ד' מלכויות,
הרי שכולם עתידים לקנות בנגעים, אלא דנקט מלכות
אדם שהיה ראש לכל המלכויות וכולו נכללים בה.
ומבואר בן פירושו בדברי הא"ק ס"פ מאורע (דף
י"ב ע"א) שלעתיד לצא ולקו כל האומות צרעת
וזה"ל, ת"ח עשר זמני פקידת שר למלאכה למחאה
לפרעה ובעשר מכתשין חלקי סימנא עבדות שר
לצנחא צחרהא במארים ר' אבא פתח כימי אחר
מארץ מארים אראנו נפלאות (מיכה ז') זמין קב"ה
לאחאה פורקא. לבני באינו יומין שלח קב"ה
לאפקא ישראל ואחזי אינון מכתשין צמארי ואלקי
לון צניכוהו דישאל ת"ח מה בין פורקא דא
לפורקא דמארים פורקא דמארים הוא צד מלכה
ובמלכו חדא הכא בכל מלכין דעלמא וכדן יתייקר
קב"ה בכל עלמא וינדעון כלא שלעני דקב"ה וכלו
ילקון במכתשין עילאין על חד חרין צגין דיסרבו
כלוה בישראל, עכ"ל. הרי מפורש כי לעת"ל יוגעו
כל האומות בנגעים גדולים, וילקו בכפלים מאשר
לקו פרעה וכל עמו צנחא ישראל ממארים.

ועל פי זה נראה לפרש שייכות סוף דברי המדרש
לתחלתו, דפתח לדרוש מראות הנגעים על
האומות, וסיים נגע צרעת זו אדם והיה צעור צעור
לנגע צרעת לפי שצבור"ז הכהן רואה את הנגעים
אצל לעו"ב אומר הקב"ה אני מעביר אתכם. דכנה
לפי שדרש ענין מראות נגעים על ד' מלכויות שגזירים
גזרות רעות על ישראל, והכוונה בה שלפי שהם
גזירים גזרות על ישראל הם עתידים לקנות צרעת
לעת"ל כמבואר, על כן סיים צמחמה עובד לישראל,
שאף כי הם משועבדים צבור"ז למלכויות הגזירות
עליהם גזרות רעות, יש להם להתנחם בכך כי לעולם
הבא אני מעביר אתכם, שיעברו ישראל מנגעיהם
וישבור הש"ית עול הגלויות מעל ארצם, ויפרע מן
האומות המשעבדים את ישראל, וילקח אותם ואת
שרם בנגעים.

ודוצא מה כי פרש ז' יפח נדרשת על ארבע
מלכויות ודומה על שם העתיד שילקו צרעת.

הוגע תחלה ואח"כ צנתיכם שנאמר (בראשית י"ב) ויגע ה' את פרעה ואח"כ ואת ביתו אבל אחס חוטאים צנתיכם אני מלקח תחלה וכו', עכ"ד. אמנם אף שנגעשו מזרים צעונם בגוף תחלה מ"מ לא הענישם הקב"ה במכת זכורות, עד שהתרחב צנעם צעונם ממון ושאר עונשים תחלה, כי צנעם שגזרם הגזרם על זכורי מזרים למות היה הקטרוג גדול על ישראל (ע' מ"ש ק"י) וזה"ל צנעם משה פרעה שמת דף קב"ה ע"צ צנען זה) וענן שר של מזרים מה נשתו אלו מאלו הללו עו"ל ויכללו עו"ל, ולפיכך נתעוררה קנאת מחמת אותו קטרוג מדה הרחמים על מזרים, שלא לכוות זכוריהם עד שיתרחב צנעם הקב"ה בשאר עונשים תחלה, כי אין צנעם הרחמים פוגע בנפשות תחלה. ומוצנן שפיר כי במכת זכורות דייקא היה שייך במזרים ענין זה דאין צנעם הרחמים פוגע בנפשות תחלה, מחמת התעוררות מדה הרחמים עליהם, ולא כן בשאר המכות שצנעם לקו מזרים בגופם תחלה.

וְלָפִי זה שפיר מציא המדרש ראי' לדבריו דאין צנעם הרחמים פוגע בנפשות תחלה ממה שמצינו במכת זכורות שלקו תחלה בממונם, וזבחרונה לקו במכת זכורות, הרי דבשעת שליטת מדה הרחמים אין נפגעים בנפשות תחלה. ולא קשה משאר מכות שלקו המזרים בגופם תחלה, שכרי אז שלטת עליהם מדה הדין הקשה, כי מדה הרחמים נצרכה צעונם למען ישראל, חוץ ממעט הנלמד לקיום העולם. והא דליתא בגמרא (סוטה כ"ו ע"א) דעכו"ם שאני דלא מפקיד דבינא עליהו, הכוונה כי צעור"י רודפת מדה הדין אחר ישראל, שכרי שליטת כוחות הדיינים הרי הם שייכים אל כס"ט"א, שהוא שר של אדום, הוא השטן הוא יח"כ הוא מלאך הכות היורד ומשטין עולם ומקטרג, ולפיכך גדול כח מדה הדין במקטרגות על ישראל, ולעומת זאת גדול גם כח מדה הרחמים על ישראל, משא"כ באומות העולם אין שליטת מדה הדין בחזק כ"כ צעור"י וגם מדיכ"ר אין מגיבה עליהם. אמנם כאשר יגיע זמן הגאולה, ויחזיקו מלכ"ב ונחתי נקמת באדום, שניקום השי"ת נקמת עמנו ישראל מכל הארים אותם, תשלח חרוגן

מיחא אלף יסורים, וזכור"ל שאין עשון שליטת מחוץ למחנה היו הנגעים יסורים של אהבה כדליתא בגמרא (זכרות דף כ' ע"ב), וא"כ קשה דאיך מיייתי המדרש ראי' לכך שאין צנעם הרחמים פוגע בנפשות תחלה דכיונו שאינו שולח יסורים על גוף האדם בתחלה, ממה שמצינו במזרים שלקו במכת זכורות זבחרונה, אדרבה משם ראייה נסחור, שכרי המזרים לקו בתחלה בשאר עונשי בגוף במכות ז"ל"ך וערוצ ודבר, הרי דלא שייך כך כלל דאין צנעם הרחמים פוגע בנפשות תחלה אלף צעונם מיתב.

אמנם כד דייקין בדברי חכמים וחיזותם נראה דלא קשה מיד, דכנה לשון המדרש הוא אין צנעם הרחמים פוגע בנפשות תחלה, ומדקאמר צנעם הרחמים משמע שאין כלל זה שייך אלף צנעם ששולטת מדה הרחמים, ולא כן בדבר צנעם שליטת חוקף הדין הקשה צעונם. וראיה לדבר שכרי חזקין כי צעור"ל הדין הקב"ה מבול על הארץ לשחת כל בשר מפני רוע מעלליהם, לא חסר להם דבר, ולא התרחב צנעם הקב"ה צעונם ממון תחלה, אלף מיד נגזר עליהם כלייה, וע"כ לומר כיון ששלטת אז מדה הדין צעונם, כי מלאת הארץ חמס מפניהם, ע"כ נגעשו בגופם תחלה. וכן היה עונשם של אנשי דור הפלגה, שלא התרו צנעם מן השמים צעונם ממון תחלה, וגם אנשי סדום היו בתכלית השלוב צעור"ל צעור"ל כמא"כ (יחזקאל ע"ג) גאון שצנעם לחם ושלוח השקט וגו' ומרוב טובה צעור"ל צעור"ל ונחפכו כמו רגט, כי שלט הדין הקשה צנעם לגדול פשעיהם כי רבו וחטאיהם כי כדבר מנא, הרי נ"ך ראייה ברורה דלא שייך כלל זה דאין צנעם הרחמים פוגע בנפשות תחלה אלף כאשר הקב"ה מנהיג עולמו במדה החסד והרחמים.

וְלָפִי זה יתבאר שפיר מה שמצינו במזרים שנגעשו צעונם בגוף תחלה, כי הקב"ה מתנהג במדה הרחמים רק עם ישראל, משא"כ עם האומות הריבו מהב במדה הדין, ולפיכך שייך להענישם גם צעונם בגוף תחלה. וחילוק זה מפורש בדברי המדרש הנחומא פ' מנא (סו"ט ד) וז"ל אמר הקב"ה לישראל ראו מה ציינים לזין באומות כשכן חוטאין בגופן אני

הספירה ומשגשגות ממדרגה למדרגה, וכזה הוא היכול ומכון אל הרוחניות שהוא וכו', ומכ"ש בהתחברות האותיות הקדושות ונעשה מהם תיבה שרוחניות התיבה היא ענין גדול למעלה, וכל מה שיש בגשמיות למטה הוא התפשטות והשתגשגות השפע מלמעלה, שגשגות ממדרגה למדרגה אלף אלפי אלפים, עד שתפשט צע"ז הגשמי. וכזה הדבר הזה הנקרא צע"ז הוא הוא שמו צלחת למעלה בשרשו, כי שם מקור האותיות וחיצורן, רק שכל חבל ההשתגשגות נקרא צע"ז זה מושאל משרשו, ועל כן נקרא לשוניו לשון הקדש, כי כל השמות והתיבות הם למעלה בשרשם במקום קדש העליון, ואח"כ כשיוצא ומשתגשג וכו' נקרא זה ההשתגשגות צע"ז הוא בהשאלה וכו'. וכמו כן אני אומר כי יד האדם אותו נקרא צע"ז יד, אלא הכה הרוחני שלמעלה קרוי יד צע"ז, והוא שאל ממנו שם זה ליד, וכן עין המורה על כח ראות העין וכו' כולם הם מושאלים, כי יד תחת יד עין תחת עין רגל תחת רגל וכו', לשון הוא קודש כלומר נקרא יד למעלה במקום קודש, ואחר כך בהשתגשגות כל העולמות מענין לענין רצות מדרגות בכל מדרגה נקרא יד, אמנם בהשאלה, ויד זו תחת יד זו וזו תחת זו עד מקור הקדושה שהוא יד צע"ז וכו'. נמצא כי כל החושים החכמים צו יתברך עין און רגל יד וכו' כל אלה הם לשון קודש שמות עלמיים שלהם בקדושה, ואח"כ בהשתגשגות הוא בשאלה עד שאפילו הגשמיים נקראים צע"ז אלה בשאלה וכו', ונקראים כן ע"ש שם סימן למח שלמעלה וכו', לא שמהות יד כמהות יד או תכונת יד כתכונת יד חלילה וכו'. וזהו בתחלה החקירה צע"ז דמילתא שלא חזרו היסודים הרוחניים בתורה, כי צלחת החזרו ואדרכה הם חזרו צע"ז ולא בשאלה וכו', וכן ענין כל ההצנחות שצ"ל בתקוה, שאדרכה השכר הרוחני חזר צע"ז, ובצד אלו גשמיים מתבצרים לנו התיבות גשמיות כפי עניניהם עתה. עכ"ל הקדושים.

ועפ"י האמור יתבאר לנו היעצ דברי המדרש דכ"ל לן כלל שאין צע"ל הרחמים פוגע בנפשות תחלה. ולא קשה ממך שכתב תורה פרשת נגעי הגוף בתחלה, **פרשת** פרשה זו יפה נדרשת על האומות

יאכלמו בקש, ויתקיים מקרא שכתוב שפוך חמתך על הגוים אשר לא ידעוך ועל ממלכות אשר צע"ז לא קראו, אזי תהיה שליטת הדין הקשה על האומות, וכפועל ידם יושלם להם, יען אשר לא זכרו עשות חסד, וישתעבדו צבני ישראל וגזרו עליהם גזרות קשות ורעות, ולא ודלו שלא יהיה שייך בזה"ע כך כללם דאין צע"ל הרחמים פוגע בנפשות תחלה.

וע"פ פי כל האמור תחייב קושיה המפרשים על דברי המדרש, דאם איתא להך כללם דאין צע"ל הרחמים פוגע בנפשות תחלה למח הקדים הכתוב נגעי גופו לנגעי בגדים וצחים, ונראה דהנה מצינו כמה טעמים בדברי הראשונים על מה שכתבו בתוס' דברים שלא כסדרם כאמנם ז"ל אין מוקדם ומאוחר בתורה, (ובמדרש שומר עוב (תהלים ס"ג) איתא א"ר אלעזר לא נתנו פרושיות התורה על הסדר שאלמלי נתנו על הסדר כל מי שהיה קורא צדק היה יכול להחיות מתים ולעשות מופתים לפיכך נתעלם סידורה של תורה והוא גלוי לפני הקב"ה וכו') וחד מהך טעמים הוא לפי שהתורה הקדושה רחבה ועמוקה מני יום, ויש בה פנימיות הרבה עד אין חקר, ולפיכך יש דברים בתוס' שנתאם כאלו הקדימה המאוחר ואיחורה המוקדם, כי אף אם על פי פשטן של דברים נראה כאלו אינם כתובים על הסדר, מ"מ לפי פנימיות התורה צריך הסדר להיות כך, אלא שלא נתגלו הענינים הפנימיים בהם.

וע"פ דרך זה כתב השליח הקדוש צבית אחרון לברך חקירת הקדמונים צע"ז שלא נתפרשו בתורה אלא היסודים גשמיים ושכר בעו"ז, ולא היסודים הרוחניים אשר הם התכלית האחרון והאשר הקניי אל הנפש. וביאר בהקדם לפרש דבר המתמיה מאד שכתב תורה ותחת רגליו וגו' (שמות כ"ד), כתובים באצבע אלקים (שמות ל"א), יד ה' עיני ה' אזני ה', וכיוצא בדברים האלה אשר הם כינויים אל הבורא, ודבר זה לא יתווסף צו ית', כי אינו גוף ולא כח בגוף. וביאר כי אותיות לשון הקדש והתיבות הקדושות כלם הם בשרשם רוחניות, וכל אות ואות יש לה צורה רוחנית מאד נכבדה, אצילה מעל

ותפגע צנפשות תחלה. ועל כך השיבם משה אל תחיראו אלו לאומות העולם וכו', כלומר שאין לכם להתירא ממה שעתה תורה סדר הפרשיות להקדים נגעי הבוגר, ללשול זה כלל גדול בתורה שאין צלל הרחמים פוגע צנפשות תחלה, ואם תחטאו לו יתרה צבם צנגעי צתים וצגדים תחלה, ורק אם עד אלה לא תשמעו לו, אז יבא לייסר אתכם צנגעי הבוגר. אלא שהקדימה תורה נגעי הבוגר צעבור לאומות העולם, כלומר לפי שפרשה זו מדרשה על לעמ"ל שאז ילקו לאומות העולם צנגעים גדולים, ולגבי האומות לא שייך כך מילתא דאין צלל הרחמים פוגע צנפשות תחלה, כי ישלעו עליהם חוקק הדין הקשה, על כן הקדימה תורה פרשה נגעי הבוגר, דאף אם לפי פשטות הדברים היה ראוי להפך הסדר, מכל מקום הדרשה עיקר.

ובן מה שסיים המדרש אצל אחם לאכול ולשתות ולשמות, יתבאר ע"ד זה. בהקדם הא דאיתא צמד"ר ס"פ שמיני (פ"ג ג') א"ר צרכי צבם ר' יוחנן אריסטון עמיד הקצ"ה לעשות לעצדו הצדיקים לעמ"ל וכל מי שלא אכל נבלות צעור"ז וכו' לראותו לעור"ב הו"ד (ויקרא ז') וחלב נבלה וחלב מרפה יעשה לכל מלאכה ואכול לא תאכלוהו צצביל שתאכלו ממנו לעור"ב (פירש צמח"ב ואכול יתירא קדרים צצביל שתאכלו ממנו לעור"ב לא תאכלוהו צעור"ז) לפיכך משה מחזיר את ישראל ואומר להם זאת היתה אשר תאכלו, ע"כ. והנה מה שכתב המדרש שעתיד הקצ"ה לעשות סעודה לצדיקים אין הכוונה כפשוטה שיהיה אכילה ושתיה גשמית, וכמבואר להדיא צוה"ק פרשת תולדות צמד"ר העלם שם (דף קל"ה ע"א) אמר רבי יהודה לרבי חייה הא דתנינן דעקיד הקצ"ה לעשות סעודה לצדיקים לעמיד לבא מאי היא א"ל רבי דאמר רבי אלעזר סעודה הצדיקים לעמ"ל כהאי דכתיב (שמות כ"ד) ויחיו את האלקים ויאכלו וישתו וזה היא דתנן נחונין וכו' הצדיקים שלא זכו כי"ב והיו מאותו זיו שלא שייגו כי"ב אצל הצדיקים שזכו נחונין עד ששיגו השגה שלימה ואין אכילה ושתיה אלא זו וזו היא הסעודה ובאכילה ושתיה ע"כ. ועוד איתא שם להלן א"ר יאודה

העמידים ללקות צרעת לעמ"ל, כאשר נתבאר צדצורו צאורק, ולגביהו לא שייך כך כלל כי אז ישפוך כי חמתו עליהם וישלח צבם חרון אפו, וצעת ששולעת מות הדין הקשה ופגעים אף הנפשות תחלה כמבואר. ועל כן צדן הוא שהקדימה תורה פרשה נגעי הבוגר, לכורות על כך שילקו האומות צרעת לעמיד לבא, ואף דלפי פשוטא קאי פרשה נגעים על ישראל, מ"מ הקדימה תורה נגעי הבוגר צעבור הדרשה הנילמדת מפרשה זו, כי פעמים הקדימה תורה המאוחר ללד שפ"י פנימיות הדברים כך הוא סדרן, וכמו שנתבאר לנו מדברי השל"ק כי פנימיות הדברים צתו"ק הוא העיקר, ופשטותן של דברים איתו אלא לשון מושאל מן העניינים הפנימיים.

וכיוצא צה מנינו צדצרי חז"ל שהקדימו צמשנה את הדבר הלמד מדרשה על דבר המפורש צפסוק, ונתנו צגמרא טעם לדבר חיידו דאיתא מדרשא צחיצא ליה (יצמות צ' ע"ב). וכו"נ איבא למימר הכי, דכיון שפ"י הדרשה נאמרה פרשה זו על האומות העמידין ללקות צנגעים, על כן ראוי להקדים נגעי הבוגר לנגעי צתים וצגדים, אף כי לפי הפשט ראוי להפך הסדר. וכן כתב החתם סופר ז"ל על הכי דאמר רב כהנא כד הוינא צר חמני כרי שנין וכו' והוא גמירנא ליה לכוניה הש"ס ולא ידענא דאין מקרא יולא מדי פשוטו עד השתא, מאי קמ"ל דליגמר אינא וכדר ליסצר (צבא ס"ג ע"א). וצבאר שכל כן לא למדוהו דרך הפשט תחלה כדי להשריש צקדו שהעיקר המה הדרשות היותא"ם מדרך הפשט יותר מן הפשט, ואף שכל אמת ואין מקרא יולא מדי פשוטו, מ"מ למדוהו צתחלה את התורה צדק הדרש, להשריש צלצו שדרך זו עיקרית.

ועפ"י מה שנתבאר נחזור לראש הענין לפרש כוונה צמד"ר (קדוש ג') כיון ששמעו ישראל פרשה נגעים נחיראו א"ל משה אל תחיראו אלו לאח"כ אצל אחם לאכול ולשתות ולשמות. ונראה כי ישראל פחדו צשמעם פרשה נגעים צעבור סדר הפרשיות, שהקדימה תורה נגעי הבוגר לנגעי צתים וצגדים, ומרא עלה על ראשיהם כי תשלות צבם מזה הדין הקשה,

לכאול ולשחות ולשמות למה שחזירא ישראל כשעמך
פרשת נגעים, ויתבאר בבקדם לפרש דברי המד' פליאה
הי"ל (אות צ') וידום אברין מאי הי"ל למימר
וציוס השמיני יומל בשר ערלתו, עפ"י מה דאיתא
במדרש התנחומא (סימן ה') עכ"כ וציוס השמיני יומל
בשר ערלתו חי"ל, אין כתיב שם שיוציא הולאות
על המילה בל ורחל כמה ישראל מתבצין את
המלאות שבה מוציאין הולאות כדי לשמור את המלאות
ולשמות בהם, אמר הקב"ה אתם משמרין את המלאות
ותשמחו בהן אני מוסיף לכם שמחה שנאמר וכו',
ע"כ. ויש להתבונן בדברי המדרש שאמר אין כתיב
שם שיוציא הולאות על המילה, דלכאורע קשה שכרי
רמח תורה ענין הולאות שמוציאין ישראל על המילה
בדברי הכתוב וציוס השמיני יומל בשר ערלתו, דהכי
איתא בגמרא (נדה ל"א ע"א) מפני מה אמרה
תורה מילה לשמונה שלא יהיו כולם שמחים ואצו
ואזנו עצבים, ופירש"י ד"ה עצבים, שלא יהיו הכל
שמחים וזאתם בסעודה ואצו ואזנו עצבים שאסורים
בתשמיש, ע"כ. ולפי כך טעמא נמצא כאילו היה
הדבר מפורש בתורה שיעשו ישראל סעודה ושמחה
ויוציאו הולאות על המילה, שכרי כל מה שצווחה
תורה למול בשמיני הוא משום שמחה זו שישאל
עושים בו, ולעמם שלא יהיו כולם שמחים ועלולים
בסעודה ואצו ואזנו לא יקחו חבל בשמחתם. וא"כ
יש לתמוה על מה שכתב בתנחומא שלא כתבה תורה
שיוציאו ישראל הולאות על המילה וכו' הדבר כאילו
כתוב בתורה בפירוש. אמנם יש לבאר דברי התנחומא
דהכי איתא נמי טעמי אחרוני למה שצווחה תורה
למול בשמיני דוקא, וכדאיתא במד"ר ר"פ תלך (פ"ו
א') והוצא צילקום כ"פ לך חי"ל, ולמה התינוק
נימול לשמונה ימים שנתן הקב"ה רחמים עליו להמחין
לו עד שיכא בו כחו וכו', ובזה"ה"ק פירש כוונת
המדרש עפ"י דברי רז"ה"ק (פי' תזריע מ"ג ע"ב)
שנתן טעם למילה בשמיני כדי שתעבור עליו שבת
ותגיעו נפש החיונית הנשפעת בעולם ציוס השבת
כידוע ולא יהיו בן קיימא. זאת כוונת המדרש שזה
ה' להמחין עד שיכא בו כח היינו כח החיוני,

סעודה הצדיקים לעתיד לבא לשמות בשמחתו וכו'
א"ר יתחק הכהן והא"ר איתא. ותאמא א"ר יוסי יין
המשומר בעניניו משמח ימי בראשית אלו ודברים
עתיקים שלא נגלו לאדם מיום שנברא העולם ועתידים
להתגלות לצדיקים לעת"ל וזו היא השתיה ואכילה
ודלי דא היא, עכ"ל הקדוש.

מבואר מה דכל ענין הסעודה שיעשה הקב"ה
לצדיקים לעת"ל הוא ענין רוחני מאוד ועלה,
ואפ"כ נקטו זה לשון אכילה ושתיה, כמו שכתב
השלב"ק דעיקר השם הוא בשרשו למעלה, אלא
שכונאל כינוי אכילה ושתיה גם להנחת הבגד
הגשמיית וזהו גם מה שאמר הכתוב וחלב נבלה
וגו' ואכלו לא תאכלוהו, דע"י שלא תאכלוהו במאכלות
אסורות תזכו לטוב וליוון מזיו השכינה לעת"ל.

ובזה נבא אל הביאור בדברי המדרש אבל אתם
לכאול ולשחות ולשמות, כי לפי שגילה להם
מה שפרשה נגעים נדרשה על האומות שילקו בנגעי
הבגד לעת"ל, לאת בלודיע להם שלא יהיו יראים
פן ישלשו גם בהם הנגעים, מחמת חוקף מדת הדין
הקשה, שישלשו אז בעולם, כי אז יפלה ה' בין
ישראל לבין האומות, במיתו לן הכורא ותחפי עליהן
בהתא, כי התשך יכסה ארץ וערפל לאומים ועליך
חרח כבוד ה' וגו', וזהו שאמר להם אבל אתם
לאכול ולשחות ולשמות, בשר להם בזה גודל מעלת
ישראל לעת"ל שחכו לאכול מסעודתה לדליתן ותור
עור רמותה, ולשחות חמר מרת דמבראשית נעור
ציה נעוחתה, וכוונת האכילה והשתיה הרוחנית, שיהיו
בהיין ויחזיקין מזיו שכינתו יתברך. וכן מה דקאמר
„ולשמות“ רומז לאותה סעודה, כמבואר במדרש
העולם הי"ל דסעודה הצדיקים לעת"ל היינו שחכו
לשמות בשמחתו, וזה וזה איתנייהו ציה, אז יאמרו
בגויים הגדיל ה' לעשות עם אלה הגדיל ה' לעשות
עמנו היינו שמחים, ופדויו ה' יוצרנו וצאו ליון
צרה ושמחת עולם על ראשם ששון ושמחה ישיגו
ונסו יגון ואנחה.

ואפ"כ צאופן אחר אומרו אבל אתם לאכול ולשחות
ולשמות, ולכאורע מה ענין הכעסה זו שחכו ישראל

שיצאו לבזר ולאסור המצוי והחזר אזי יתקנו המצוי
בלתי וקורר וכו', ע"כ. היוצא מזה כי ממש שצוה
הכתוב על מילה בשמיני, שמענו כי עתידים ישראל
לחצב המצוות ולבוסף עליהם יותר ממה שנצטוו,
שכרי משום שעתידיים ישראל להוציא הולאות על המילה
ולפשות שמחה ומשחה ביום זה, ליום הכתוב למול
בשמיני ולא קודם לכן.

ועפ"י זה יצאו דברי המדרש פליאה וידום אהרן
מאי כול"ל וציום בשמיני ימול בשר ערלתו,
דכנה מצוה בכתוב כי נדב ואביצוא מתו בפקריבם
אש זר אשר לא נזר אותם. ופירשו מפוכית שלא
נזר אותם לפקריב אלא מדעתם עשו, ובעלי התוספות
כתבו דלע"ג שנתנו להצית אש מן הכדיוט כדכתיב
(ויקרא א') ונתנו בני אהרן אש וגו' ואיתא בתי"כ
אע"פ שהאש יורדת מן השמים מזה להצית מן
הכדיוט היינו דוקא לאחר שירד מן השמים פעם
אחת אבל קודם לכן לא היה להם להצית מן הכדיוט
שממעתין ככדור שמים שיאמרו באש של הדיוט נאכל
הקרבן, ולפיכך כשהציאו אותה פגעה בזה האש
היורדת מן השמים. והקשו על כך שכרי מעיקרא
כתוב וחזא אש מלפני ה' וגו', והדר כתוב ויקמו
נדב ואביצוא אש מחתתו וגו', הרי שלא בקדמו
האש שהציאו מן הכדיוט לאש שירד מן השמים וכו'
ע"כ מה שחירא.

תמצית הדברים כי לא חטאו נדו"א בהעצרת פי
ה', אלא שהבוספו על מצוות ה', לפשות דבר
אשר לא נצטוו. ולבאור מה פשטו ומה חטאם
ולמה הביע להם עונש מיתה על שהבוספו וכו'
מהבא נראה כי אדרבה מעלייתא הוא מה שמוסיפים
על מצוות ה', ועולה לנחת רוח לפניו יתברך, כמו
שמיני צמאות מילה, שכצטוו הקב"ה להוסיף שמחה
לישראל, בשכר הסעודה והשמחה שעושים ביום המילה.
וזאת אפ"ל בצוונת המדרש וידום אהרן מאי הוא ליה
למימר וציום השמיני ימול בשר ערלתו. כלומר שהיה
יכול לטעון עונש הגשמית, על מה עשה ה' ככה
ומה חרי האף בגדול הוא להמית שני בניו, וכלא
הם נעצרו על מה שהבוספו על הצייו, וממקרא

ולפי זה מצוה מה דאיתא במד"ת אין כתיב שם
שיצאו הולאות על המילה, דאף ש"ל שרמו
הכתוב ענין הסעודה שעושים ביום המילה במה
שצוה למול בשמיני, מ"מ אין זה טעם נחלתו,
דאיכא נמי עממי אחריו, ולפי אותם הטעמים אין
כאן רמז ורמיזא להוציא הולאות ביום המילה. ואף
שכל הטעמים אמת ובהא דאיתא בגמרא (מגילה ע"ז
ע"ב) דאיפליגו תנאי ואמוראי בעטם הדבר שזימנה
אסתר למנו אל המשחה ואיתא בהם אשכחיה רבא
בר אבהו לאליהו א"ל כמאן חזא אסתר ועבדה כהי
א"ל ככולהו תנאי וכולהו אמוראי, ע"כ. מ"מ כיון
שיש טעמים אחרים בדבר אין לומר דכזה דבר זה
כתוב בתורה שיצוא הולאות על המילה.

וגדולה מזו יש לומר דאף לפי הטעם שאמרו ז"ל
שאמרה תורה מילה בשמיני כדי שלא יהיו כולם
שומעים ואציו ואמו עצבים, מ"מ איכא למימר שלא
ציוותה תורה להוציא הולאות ולפשות סעודה ביום
המילה, אלא שראתה חכמתו יתברך שעתידיים ישראל
להוסיף על המצוה מחמת גדול תציבותה בעיניהם,
ולפיכך יעשו סעודה ושמחה ביום המילה, ומשום
שעתידיים ישראל לנהוג כך, הקדים הקב"ה לזוה
על מילה בשמיני, כדי שלא יהיו כולם שומעים ואציו
ואמו עצבים. וזהו דוגמת כל דתקן (כתובות י' ע"ב)
בחולה כתובתה מאתים ולאמנה מנה. ובגמרא שם
מאי אלאמנה א"ר חזא בגדתאש ע"ש מנה. ופריך
אלמנה דכתיבא בצוריותא מאי איכא למימר (ועדיין
לא נתקנו כתובות) ומשני דעתידין רבנן דמתקני לה
מנה, ומי כתב קרא לעתיד אין וכו'. עיי"ש שם
ראיות מוכה מקראות שנאמרו ע"ש העתיד. הרי
שכתוב"ק מנה שם אלמנה על שם העתיד, ואע"פ
שלא ציוותה תורה לתת כתובה לאלמנה, מ"מ כיון
שעתידיים החכמים לתקן לה כתובה כינתה תורה
שמה כן על שם העתיד. וכן כתבו החכם' בעירובין
(דף ה' ע"ב ד"ה שפרתו מרובה) דזה שמועיל לחי
וקורה למצוי הוא הלכה למשה מסיני. וכתב המהרש"ל
יש מתמיהין הלא מצוי וחזר מן התורה שרין ומדרבנן
הוא דאסורי זאי"א אף שייך לומר בכאן הלכה למשה
מסיני וזריך לומר דכתיב גמירי להו מסיני דאיכא

אפילו אם תמלא אחד מריבוי רצונות שישמור מלפני צני נח, כי בהומנות כס מפלגת אור מקיף, ועכ"פ אין להם אור מקיף. ולפיכך יבחין כ' ויבדיל בין ישראל לאומות ע"י מלות סוכה ברוחם לאור המקיף, בואת יבחנו בין ישראל לאומות, עכ"ל. עיי"ש בדבריו כי נעמו.

ור"י נראה להוסיף על דבריו הקדושים כי לא זאת בלבד שאין לרצון האומות להוסיף על המלכות לעשות יותר מן הכיוון, אלא אפילו חילו כיו תפלים בך, אינם רשאים להוסיף על מה שזכר המלכות, וכו' ע"י שביארנו. ה' לדיחא בלמדת המלכות פ' בחקתי אלמלי למד אדכ"ר תורה לא מת, כה"כ אם בחקתי תלכו, ור"ב. ופירשו דכזה המורה הקדושה נהנה רשות לתכמים להוסיף גזרות וסייגים למלכות, ואילו לא נותנה כהורה ה' על כך הובא חסור לתכמים להוסיף גזרות מדעתם, וכמו שכתב רש"י ז"ל בריש מסכת ביצה (דף ז' ע"ב ד"ב והתניא) דהא דלמרינן ככל הש"ס דאין גזרין גזרה לגזרה נפקא לן מהאי קרא דכתיב ושמרתם את משמרת עשו משמרת למשמרת ולא משמרת למשמרת כלומר גזרה למשמרתי לתורתיו ולא משמרת למשמרת שלא יעשו גזרה לגזרה, ע"כ. ולכאורה צריך ביאור דמנא לן למילף מהכא שלא יעשו גזרה לגזרה, וברי האי קרא חלעריך לגופיה שנועו ישראל עשו משמרת למשמרת, ומנא לן למעושי מנייה שלא לעשות משמרת למשמרת, דילמא מותר לעשות גם גזרה לגזרה אלא דחויבא ליבא. אך מהכא נראה כי לא חלעריך קרא למעט שאסור לגזור גזרה לגזרה, אלא אדרבה חלעריך קרא לרבות שחייבים לעשות גזרה אחת, ואילו לאו האי קרא דכתיב ושמרתם את משמרתיו כוח אסרינן להוסיף גזרות כלל, אלא שרצתה תורה שחייבים בצוף המלכות, אבל מה שלא נזכר הכתוב אין לנו להוסיף גזרה על גזרה, כי מהרצות גזרות יותר מן האורז והחייב צניקל עלולים לעשות ולהכשל בצוף האיסור, ח"כ מועט שלא להרבות בגדרים וסייגים, ואין לנו אלא מה שריבא הכתוב. ושפיר מובנים דברי רש"י ז"ל שכתב דילפינן שאין לגזור גזרה

זה דביום השמיני נראה דלאו גריעותא היא להוסיף על מלות כ', אדרבה שנה גדול הוא ושכר גדול ראו ליעול על כך, ומדוע הביע אליהם חטא משפט מות והומתו. אכן אכרן הכהן לגדול נדקתו וקדושתו לא התלונן מאומה, אלא קיבל עליו דין שמים באהבה, והלדיק עליו את הדיון, כי ודאי היה אחר פגם בדבר אשר נתחייבו עליו עונש מות, וכדאיתא בדבריו חז"ל כמה פעמי אחריו למח שנענשו במיתא.

פירות הנושרין מדברנו, כי בני ישראל מקבלים שכר משלם מאת ה' על מה שהם מחבבים את המלכות, ומוסיפים עליהם יותר ממה שנועו. אכן אין שייך דבר זה אלא צניי ישראל, אבל באומות בעולם לא נשמע כזאת שיוסיפו על מה שנועו, ואף כהאר ימלאו צנייהם המקיימים שבע מלות ז"ל, מ"מ לא יעשו אלא מה שנועו וחו לא. וכמו שכתב בספרי"ק בני יששכר (נאמרי חדש חשירי מואמר אלא דמכימנותא חות ז') לבאר אומרים ז"ל (ע"ז דף ג' ע"א) שעתיד הקב"ה לנסות אומות כאלה סוכה והקב"ה מקדיר עליהם חמה בחקופת תמוז וכו' ואחד מצעט בסוכתו ויזאל, ופריך ובה אין הקב"ה צה בערוניה עם צרוניה ומשני משום דישאל מני זמנין דמשכי להו תקופת תמוז עד חגא והוי להו לערע, והקשו והלא ישראל מני פעורי הכא דליכא לערע ומשני ישראל צעוטי מי קא מצעטי. וביאר כי הכה דרך ישראל הוא שהם שחור פטור עכ"ל ראונו ומלאו לקיים מלכותו ויחבר שמו, והוא ממילי דחסידי לעשות יותר מהמלכותך בחומות ויחירות מה שלא נעוהו, משא"כ עכ"ל הכה שבהכרח יבא לקיים אחת מלכות, תהיה עליו כמלא, ולא יעשה רק בהכרח המוטל עליו, וכשיגיע לגבול שיוכל לפטור את עצמו ממה יצח ממנה כבורח מן עבודה קשה. וביאר שם בבורם של דברים כי ישראל ית להם אור מקיף, וכסם שפנימיות רמ"ה אבריו ושם"ה גידיו של האדם מאירים ע"י רמ"ה מלכות עשה ושם"ה לית שבה מקיים, כן החומות והקדוקים שישראל מוסיפים מאירים את האור המקיף את אבריהם וגידיהם. ומעתה בין תבין את אשר לפניך, שלא תמלא בכל האומות מי שיעשה אחת מלכות בדקדוק ובמילי דחסידי,

אלמלי שמרו ישראל צ' שבתות מיד היו נגאלים דכחונה על, שמירת עמו של יום השבת ושבת שאנחנו מוסיפים מצבדד יום קודם זמנו ואז במד שאלם מודד מודדן לו וכמו שאנחנו עושים שבת קודם זמנו כמו כן ימכר לגאלנו קודם זמנו לעשות יום שכולו שבת, עיי"ש בדבריו הקדושים. הוילא מה כי ע"י שבני ישראל מוסיפים מחול על הקודש, ועשים יותר ממה שיוצא תורכ, הרי הם מקרבים את הגאולה. וכמו כן י"ל בכל מצא שישאל מוסיפים לשמור ולעשות יותר מהמנוה עליהם בתורכ, אזי מוד כנגד מזה יעשה כש"מ יותר מהחיוצ ויחיש וימכר עם קץ גלותו ותחלת פדיון נפשו, אף אם אין ישראל ראויים פדיון.

וְלָפִי זכ י"ל שרמח תורכ בסמיכת פרשת נגעים לדברי הכתוב וביום השמיני ימול צמר ערלתו. כי מפסוק זה למדנו שחפץ ה' במה שישאל מוסיפים על המנוה, ושכרם הרבה מאד שכן מראה עד כמה הם מחבבים את המנוה. שהרי לעטם שעתידים ישראל להוציא הולאות על המילה אף שאינם מנויים על כך, הקדים הכתוב לצות למול בשמיני. ונתכוון לרמז לנו כי בזכות שיוסיפו ישראל לקיים המנוה יותר מהמנוה עליהם יזכו לקרב קץ הגאולה, ולצאת משיח לדקונו, ואז תחקיים פרשת נגעים באומות העולם, כי יולא ה' כלי זמנו וילקח אותם ואח שריהם בנגעים.

וזאת אפ"ל בכוונת סיום דברי המדרש בשעב ששמו ישראל פרשת נגעים נתייראו וכו', וע"ד שפירשו כי ירחם היחם ממה שכתב בתורכ פרשת נגעי הגוף תחלה, זה מורה על תוקף מדת הדין כי אין צל הרחמים פוגע בנפשות תחלה, והשביע משה אל תיראו אלו לאומות העולם, פירוש שנאמר פרש וז ע"ש העתיד שעתידים אומות העולם ללקות בנגעים, ובהם לא שייך כך כלל דאין צל הרחמים פוגע בנפשות תחלה, אבל אחם לאכול ולשחות ולשמות, והכי פירשו שנתכוון להורות להם אימת חכו לכך שתחקיים פרשה זו באומות העולם על כן אמר בזכות שנתם לאכול ולשחות ולשמות, כלומר בזכות

לגורם מדכתיב ושמתם את משמרת, פירוש כיון דלא רצתה תורה אלא עשו משמרת למשמרת, דכיינו חזק גורם, ממילא יליפין שאין לעשות גורם לגורם, דכיון שלא ליוותה הכורכ אין לגור גורם מדעתו.

ועפ"י זה יתבאר דכנה תעלו של אדכ"ר נגרם ע"י שהוסיפו על מה שאלנו כדאיתא בסנהדרין (כ"ט ע"ב) אמר חזקיה מנין שכל המוסף גורם שנאמר (בראשית ד') אמר אלקים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו (פירש"י הקב"ה לא חזיר על הנגיעה וימחק תוספת גירשו שדקף כנהם את חוכ על האילן עד שנגעם בו אמר לה ראי כשם שאין מיתח על הנגיעה אף על האכילה לא תמנעו). והנה חילו למד אדם הראשון תורכ ה"כ דין ישראל עליו, וא"כ לא היה פגם במה שהוסיף על מצא ה' לעשות משמרת וסייג, ולאסור גם הנגיעה, כי כך יוצא תורכ ושמתם את משמרת. ואילו היה עושב במצא הכורכ לא יאונה לו כל מבא, שאין לומר בו כל המוסף גורם. אכן כיון שלא למד תורכ, דינו כבני נח שאסורים להוסיף על הניווני, זה גרם לו להכשל בזה, ונקנסה עליו מיתח לדורות עולם. וז"ש המדרש חילו למד אדכ"ר תורכ לא מת. ועפ"י זה יוצן שפיר קישר המדרש לפרשת צחקותי שאמר הכתוב אם צחקותי תלכו שחבו עמלים בתורכ ותקיימו מצא ה', אזי ואת מצותי "תשמורו" לעשות לתורכ משמרת וסייגים, ולפיכך הביא המדרש להכא חילו למד אדכ"ר תורכ לא מת, דחילו למד תורכ היה מצא וסומד לעשות גדר וסייג אל המנוה.

וע"פ פי הדברים הללו מאלו עוצ טעם לסמיכות פרשת נגעים לקרא וביום השמיני ימול צמר ערלתו (עיי' קוש"א א'). דכנה נתבאר לעיל בדבריו, כי ממה שהקדים הכתוב פרשת נגעי הגוף לנגעי צחים ובגדים, מצינו למדים כי פרשה זו רומזת למע שעתיד הקב"ה להפרע מאומות העולם על שהרעו לישראל, וילקח אותם בנגעים.

והנה ק"י זה"ה בייטע פנים (מאמרי שבה"ג אור ב"ה) כתב לגור אומות ז"ל (שבת קע"ז ע"ב)

וביאר ק"ז זל"כ עפ"י מה ששמע לפרש מה כי
 ס"ד דר' נחמן בעירובין דאמר חנא עד דלא שתינא
 רביעית לא נינא דעתיה, והוא דענין שכל חנושי יין
 טורדו, אבל אמרו ז"ל (יומא ע"ז ע"ב) חמרל וכו'
 פקחין שמעקא את הלל דין ישמח לבד חנוש, ודין
 של מנוח, כיו דבר שמח של מנוח, ועגול לרוכק
 סוד כ' ליריאו, ואמרו ז"ל (עירובין ס"ב ע"א)
 יין בגימטריא שבעים סוד בגימטריא שבעים ונכנס
 יין ילא סוד וכו', ולפי זה אתי שפיר, דהוראכ היא
 מסתמא בשלל חנוש, ולכן שחוי יין אסור להורות,
 משא"כ דיני ממונות דכבר כתבו דאי אפשר לשלל
 חנושי לירד לעומק דקין, אם לא כשפעת רוכק
 וכמו שפירש בתן טוב וכו', ולא כרי אין מוין שחיי
 היין וכו' אדרבה מסייע לו להגיע לרוכק, ולכן
 שחוי יין מותרים להורות דיני ממונות. עכ"ד.
 ועפ"י דבריו הקדושים אפ"ל ענין טעוה של נדב
 ואביבא, כי הנה ביום השמיני למילואים כיח
 שמח רב כל העולמות, כי השרה השי"ת שכינת
 יקרו על ישראל, כדכתיב וירא כבוד ה' אל כל בעם.
 ומגדל השמחה של מנוח שמו נדו"א יין, כדי לפקח
 את הלל ולהגדיל השמחה, ובאמנות כן ישיגו השגות
 גבוהות יותר ברוכק, ויתגלה להם מסוד כ' ליריאו.
 אך עמו צדק, שכרי אז כיח השכינה שורר על ישראל
 בלא פעולתם, ולא כיח השרה מוכשרת לעשות
 פעולות ע"י שחיי יין, למען ישיגו רוכק במדרגות
 רמות יותר. כי כיח בלאו ויוס עת רגון והשרה
 הקב"ה שכינת כבודו על ישראל כהשפעת עליון,
 מבלי צורך לזיוף פעולות אדם.

היוצא מה כי עדין לא הוצרכו כהנים בלאות
 בלאות שעה שלא יכנסו שחוי יין למקדש,
 ואעפ"כ נעשו משום שכיח להם להשיג זאת מדעתם,
 והמה טעו וסברו דשפיר קא עבדי להמשיך עליהם
 השגת רוח הקדש. והנה האב"ה הקדוש כתב בפרש
 זו ע"כ וציוס השמיני ימול בשר ערלתו, נרץ לדעת
 מדוע הוצרך לזנות כאן על מצות מילה, והלא כבר
 אמרה תורה בפרשת לך לך כל פרטי המילה. ואם
 לאודיע הדרשה הנלמדת מכאן וציוס אפילו בשבת
 כאמרו"ל (שבת קל"ב ע"א) קשה למד לא דרש
 כ' פרטי מילה אלו בפרשת מילה הכחוצה צ"ל לך.

האכילה והשתייה והשמחה במנוחות, שהוא דבר שלא
 נתחייבו בו, ואעפ"כ מחמת חיוב המנוחות כרי הם
 מוסיפים על מה שנתנו, וכו' לקרב בואח משיח
 לדקו, ואז חתקים פרש א' בלאומ"ה, ובני ישראל
 ינלו מכל לרע ולוקב, ששן ושמחה ישיגו ונסו
 יגון ואנחה.

*

באופן אחר נראה לבאר המדרש פליאח וידוס אכרן
 מאי כול"ל וציוס השמיני ימול בשר ערלתו.
 דכנה צמד"ר (פ"ב א') איתא דתי רבי שמעון
 לא מהו ציוס של אכרן אלא על שנתכוו שחוי יין
 לאכל מועד וכו'. משל למלך וכו' כך ותנא אש מלפני
 כ' ותאכל אותם ואין אנו יודעים מפני מה מהו אלא
 ממה שמנווח את אכרן ואמר לו יין ושכר אל תשת
 אנו יודעים מתוך כך שלא מהו אלא מפני היין וכו'.
 ע"כ. והקשה צ"פ"ה (והוא קושיית השואל בשר"ה
 הרא"ש כלל י"ג ס' כ"א) דהא שחוי יין עדין לא
 הוצרכו דכתיב בתריה יין ושכר אל תשת. ותירץ צ"פ"ה
 דאף שלא הוצרכו מ"מ מכיון דגנאי הדבר להכנס
 במקום אש להכנס ולהכתיב, וקלות ראש סגי להמית,
 שצמוד אלא השכינה חטא כל דבר סגי וכו'. עכ"ד.

והנה לכאורה נפלאה היא איך לא השיגו נדב
 ואביבא בגדול קדושתם ודקתם וצרוה הקדש
 ששרה עליהם, כי אין ראוי לבא בשער המלך ממ"ה
 הקב"ה שחוי יין, והלא מילתא דפשיעא היא, ואף
 חלושי הדעת משיגים זאת.

ונראה לומר בדקדק מה שכתב ק"ז זל"כ בישמח
 מה פרש שמיני לבאר דברי החוס' בסבדרין
 (דף מ"ב ע"א ד"ה בעוסקים) דשחוי יין מותרים
 לדון דיני ממונות, דהא דאמרין בעירובין (דף ס"ד
 ע"א) שח רביעית יין אל יורכ, היינו דוקא בצורא
 איסור והיתר, עכ"ד החוס'. (והעתיקם הבית יוסף
 בעומ"מ ס' ז' ובשולחן ערוך שם סעיף ה') וקשה
 טובא דזיל בחר טעמא, דאסור להורות משום דלא
 ללל דעתיה, א"כ מאי שגא דיני ממונות, הלא אמרי'
 (בבב"ב ס"ג ע"ב) דאין לך מקצוע בתורה יותר מזה.

וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר אדם כי יחי צעור צעור שצור שצח או ספחה או צברה וזכר צעור צעור לנגע נרעת והוצא אל אהרן הכהן וגו'. צמד"ר (פטי"א א') איתא בה"ד לעשות לרוח משקל ומים חכן צמד (איוצ כ"ח) וכו'. ד"א לעשות לרוח משקל וכו' ומים חכן צמד אדם ה' משקל חציו מים וחציו דם צעור שצח זוכה לא המים רצין על הדם ולא הדם רצין על המים וצמן שחומט פעמים שמים רצין על הדם ונעשה אדריפוקום (פירש צמד"כ חולי הדחוק) ופעמים שהדם רצין על המים ונעשה מלורע בה"ד אדם או דם (בלשון מטרקיון) ע"כ. ולריך ציחור להבין מדוע הולך המדרש להודיע חכונת טבע גוף האדם והרכבתו, ואופן התהוות נגע נרעת זו. הלא עיקר הכונה להשמיטנו כי החטא גורם ללקות צנענים ומח תועלת תלמח כשנדע כי הקלוקל וההפסד צגוף האדם נגרם ע"י התרבות הדם על המים, או רבוי המים על הדם.

(ב) **עוד** איתא צמד"ר (שם ד') ד"א אדם כי יחי צעור צעור בה"ד נכונו לללים שפטים (משלי י"ט) מוכנים היו לללים דינים וכו'. משל למערוזה שנכנסת לתוך פלטין של מלך כיון דחמית מגלצית חלן (לרעות ומקלות שצבם מייסרים העוברים על דת חולין) דחלת (נתייראה) אמר לה המלך אל תחיראי אלו לעבדים ולשפחות אבל את לאכול ולשתות ולשמוח כך כיון ששמעו ישראל פרשת נגעים נתייראו אמר להם משה אל תחיראי אלו לאוה"ע אבל אתם לאכול ולשתות ולשמוח וכו' ע"כ, ודברי המדרש תמוהים שהרי משנה שלמה שנינו (נגעים פ"ג א') הכל מיעמאין צנענים חוץ מן העכו"ם וכו'. וע"כ דפרשת נגעים בישראל נאמרה ולא באוה"ע ומח כוונתו באמרו אלו לאומות העולם. גם מה שסיים המדרש אבל אתם לאכול ולשתות ולשמוח וכו', דמשמע שצדברים אלו ביקש להפיג דעתם ויראם מן הנגעים ואין מוכן מה כינה לפיג פחדם צמד"ר להם שם עתידים לאכול ולשתות ולשמוח. ולכאורה כיון סגי שיאמר להם אלו לאוה"ע ולא לכם, ותו לא, ודי בזב להסיר החשש שילקו אף הם צנענים.

ואולי הטעם כדי שלא יתשוב האדם, כי לא היקל כחכונ שצח לבני מילה, אלא להצבות שח קצבו התורה ותומרת שבת, אבל ישראל שנעשו מכ' ממלכות נות יומת, לא תדחה שבת מפני המילה וכו'. ועוד נראה כי אין מקום שינוי ה' לאצרכם למול אפילו בשבת, כי הוא מנעמו כן יעשה, הכם שמקיים כח התורה כולה, אעפ"כ ידחה שבת מפני מילה, כי מילה היא מצוה שנעשה בה, ושבת היא מצוה שלא נעשה בה כל עיקר וכו', וא"כ אין מקום שינוי ה' למול אפילו בשבת, ואם היה מצוה היו משתברים בקולמוסין עליו למח הולך לזוה, אשר ע"כ הולך כחכונ לזוה על הדבר את בני ישראל שישנם צמירת שבת וכו'. עכ"ד הכה"מ הקדוש. ולפי דבריו ז"ל נמאיו למדים ממה שלא כתבה תורה כך קרא דיוס השמיני ימול צער ערלתו דמיוה ולפיין דמילה דוחה שבת, צפרשת לך לך גבי אצרכם, ביינו טעמא משום ולא הולך כך קרא באצרכם, דכל"כ היה מקיים מצוה מילה אפילו בשבת מדענה, ומינה דהאבות הקדושים אף שקיימו על התורה, היתה הרשות בידם להורות עפ"י השגסם, והיכא שהשיגו צדעתם הגדולה שראוי להם לשנות דבר ממלכות התורה, היו עושים כן, שהרי עדיין לא נטעו צמלות, ומשום כך נשח יעקב אבינו צ' אחיות, וכן השצטים הקדושים נשאו תאומותיהם אחד מ"ד, כי צרות קדשם השיגו שיש לורך צדבר. ולפי זה היתה לאהרן טענה נכונה על שנעשו נדב ואצרכו משום שנכסכו שחוי יין, שהרי הם עדיין לא נטעו על כך כמבואר, ועל כן עשו כפי השגסם, ונחכוננו להשיג ע"י השמחה שהרחת השכינה.

וזח שאמר המדרש וידום אהרן מאי הו"ל ודיוס השמיני ימול צער ערלתו, דמשם ראינו לדבר שהאבות הקדושים היתה הרשות נחונה להם לעשות מעשה עפ"י השגסם, אף נגד מצוות התורה, מאחר שלא נטעו עדיין צמלות. וה"כ הרי עדיין לא נטעו שלא יכנסו שחוי יין, ולפיכך עשו על פי מה שהשיגו צדעתם.

(ג) **במד"ר** פ' נשא (פ"ג ו') איתא נמי דרשב ז' על התורה נכונו לללים שפטים, אף צנוסחא אחרת

ואח"כ לכתוב פרשת נגעי הגוף כסדר ביאתן, דאין צעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה.

(ו) **לְהֵלֵךְ** שם בפרשה וצא אשר לו בציט והגיד לכהן לאמר כנגע נראה לי בציט. ויל"ד דחיבת לאמר יתירא היא, דלמי יאמר הכהן דברי צעל בציט. ובתורת כהנים דרשו מחיצת לאמר שיאמר לו הכהן דברי כיצוים בני און הנגעים צאים חלא על לשון ברע וכו'. וגם דרשה זו קשה להלמה, שהרי מלינו צכ"מ בדברי חז"ל דבגד מורכ על דבור קשה, ולאמירא היא לשון רך, כמו שפירש"י ז"ל צ"י יתרו עכ"כ כהן חאמר לציט יעקב ותגיד לבני ישראל, ציט יעקב חלו הנשים ולטוב לאמר להם בצימירא רכע ובני ישראל הם הזכרים להם וידבר דברים קשים כגידיון, וא"כ הכא שכתבן מייסרו דדברי תוכחה הקשים כגידיון, כי הכחש גרם לו להלקות ציטו צנרעת, היה ראוי שיאמר הכתוב דדברי הכהן לשון קשה, ואילו צקרא כתיב וצא אשר לו בציט והגיד לכהן, משמע כי בצע"כ מדבר אל הכהן דבורים קשים, ותשובת הכהן אל הצע"כ מדרשת מחיצת לאמר שהוא מורכ על אמירה רכה, וכילד יליף צח"כ מחיצת לאמר שמשמעותה בכל מקום אמרות נעימות, שכתבן מייסר את בצע"כ על חטאיו דדברי כיצוים.

(ז) **בגמרא** הוריות (דף י' ע"א) ת"ר אשר נשית יחטא יכול גזרה (פירש"י גזרות מלך היא ששית יחטא מדלגא כתיב "אם" נשית יחטא) ח"ל אם הכהן המשיח יחטא מה להלן לכשיחטא. (דברא כתיב "אם") אף כאן לכשיחטא, אמר מר גזרה. גזרה מהיכא חיתי (כלומר היכא מליא למימר יכול גזרה דהיכא אשכחן גזרה כה"ג) אמרי און אשכחן דכתיב ונחתי נגע צרעת בציט און אחזתכם (ויקרא י"ד) צבורה היא להם שנגעים צאים עליהם דברי ר"י וכו' ה"י אימא גזרה היא (פירש"י שכתוב ממשךן שעתיד להיות אפי"ש שדבר רע הוא ה"י גזרה היא ע"כ אינעריך "אם"). עכ"ד בגמ'. ובקשה בזה"ש ברא"ש שם דמאי דמיוא גזרה נגעים לגזרת חטא הנשיא, דשם היתה הגזרה לעובר, שפ"י נגעי צמים נתגלו להם חלוצות כסף וזהב שבתמיני האמוריים בכליהם כדאיתא במדרש, ויתר ברא"ש למילף מהתם שיגזר הקצ"כ על

קצת חז"ל, ח"ר אצין משל למעורבה שכתבם לפלעין וחמת שועיה וכו' אמרו לה בני פלעין ידידך לא תדחילי וכו' כך בני ישראל כששמעו פ' נגעים והלכות בתחילו מחיראים אמר להם משכ חלו לאוה"ע חבל אחם לאכול ולשתות ולעסוק בחורב. ומה שסיים שם לעסוק בחורב מוצן שפיר, כי החורב מליב מן הנגעים, כמבואר התם במדרש חז"ל כך אמר הקצ"כ נכונו לללים שפעים, אמר הקצ"כ עד שלא בראתי את האדם התקנתי לו ה' מגלין שאת ספחת צרעת שחן ומכוב ואית דאמרי צרעת ונחם, כנגד ה' חורות שח' (ויקרא י"ד) זאת החורב לכל נגע הצרעת ולנחם ולשאת ולספחת ולצרעת לעבד רע שכיב נמכר וכלך אחד לקותו ידע צו שהוא רע ולקח עמו כללים ומגללים שחם יסרה יכא רודח חותו צכן וכו'. מבואר מה כי עיין הנגעים הוא להעניש עוברי על דת תורה, חבל מי שמשמר מצוות החורב היא לו למגן ומחסה שלא ילקח צכן. ודרש לה מקרא דזאת החורב לכל נגע הצרעת וגו', דכל הכתוב מיותר לכאורה על כן דרשו מייסר שהחורב מליא מכל הנגעים. אך אחתי צ"כ מה דקאמר אחם לאכול ולשתות וכו', דמה עיין אכילה ושתיה להלל נגעים.

(ד) **בפרשת** מאורע כתיב כי חצואו אל הארץ אשר אני נתון להם לאחזרה ונחתי נגע צרעת בציט ארץ אחזתכם. במד"ר (פי"ז ח') זשיא אך טוב לישראל חלקים לצרי לצב (תהלים ע"ג) יכול לכל ח"ל לצרי לצב חלו שלצן צרי בצמאות וכו'. וא"כ שייכות דרשה זו לפרשת נגעי צמים.

(ה) **עוד** איתא במד"ר (שם ד') ר' הונא צס"ר ירבעם צר חצין ור' זכרי' וכו' צס"ר ר' לוי און צעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה ממי את למד מאיוז וכו' ואף נגעים הצאים על האדם תחלה כן צאים בציטו חר צו טעון חלילה ואם חלו טעון ונחלה הרי כן חצין על בגדיו חר צו טעון כביסה ואם חלו טעון שריפה הרי הם צאים על גופו חר צו יטבר ואם חלו צדד יש צ"כ. ותמכו המפרשים ז"ל שהרי סדר הכתובים יגיד שלא כן הוא, שחקדים הכתוב פרשת נגעי הגוף וכדר כתיבי דיני צרעת בציט ובצבד ולדברי המדרש היה ראוי להקדים נגעי צמים ובגדים,

ולפיכך ליכא למימר שהיו מאורעים במצרים שהרי במצרים נתרפאו כל הנגעים, וכאשר חזרו ופרחו צהם הנגעים במעשה העגל הובו להו כנגע חדש, ומעמא ועשון שילות, ומדכתיב בקרב ישראל אלמא שלא היו מאורעים.

אמנם הוא עלמא דהא חירואו, וליכא למימר שהנגעים שחזרו להם במעשה העגל חשיבי כנגע חדש, דא"כ היכי מוקמית להך מתניתין דתני שהנגעים שהיו צו קודם מ"ת עבודות, ולפי דבריו לא משכח להך דינא כלל, שהרי במצרים נתרפאו מנגעים, והנגעים שחזרו להם במעשה העגל חשיבי כנגע חדש, ועשון שילות. אלא ודאי דאף הנגעים שחזרו להם במעשה העגל, לא חשיבי כנגע חדש, ואינם מטמאים, ועליהו קאי דינא דמתני'. וא"כ הדרא קושיא לדוכתא דילמא נלמערע, ואעפ"כ היו עובדים וכו' וכו' להם להיות בקרב ישראל, מכיון שהיו צהם הנגעים קודם מ"ת, אלא שנתרפאו וחזרו לנרעתן במעשה העגל. ותיזן ק"ז זל"ה קושיא המכרי"ש סקויה דלעולם אמרינן שאם נסתלק הנגע מכל וכל צעת מ"ת, וא"כ חזר, ודאי דין נגע חדש יש לו ומעמא, דלא מסתבר כלל לומר דעדיין יש לו דין נגע הקודם. אלא דהאי מתני' דנגעים דתנן אלו עבודות שהיו צו קודם מ"ת משכחא שפיר, דהכי איתא במסכת ברכות (דף כ' ע"ב) אמר ר' יוחנן נגעים וצנים אינם יסורין של אהבה ופריך והתניא דנגעים הוו מצחא כפרה אלמא יסורין של אהבה נינהו ומשני למד חירואל הא לן וכו' וכו' להו, ופירש"י צא"י שערי חומה מקודשות צה ומאורע עשון שילות חואל לכן אינם יסורין של אהבה משא"כ בצבל שאין עשונים שילות וכן מצחא כפרה הוו יסורין של אהבה. ולפי זה מסתברא לומר שלא נתרפאו במתן תורה אלא יסורים הבאים מחמת עון, לפי שאז נמחל הכל, משא"כ יסורין של אהבה הבאים בלא שום עון, אלא להרבות שכר צעור"כ כפירש"י ז"ל, מסתברא דלא נתרפאו כלל במ"ת, דלמא יגרע אהבתו ויתרפא. וא"כ י"ל דהא דתנן במתניתין שהנגעים שקודם מ"ת עבודות, היינו נגעים שהם יסורים של אהבה לא מעמא אף לאחר מ"ת, דכיון שהנגע בא מחמת אהבה לא יתכן שיטמא, שאם יעמא הריחו עשון שילות ואינם יסורין של אהבה.

הנשיא שיטמא עכ"ל. עוד יש להקשות דקאמר ר' יוחנן סתמא בשורה עוצה היו להם שנגעים צאים עליהם, ולא קאמר מה עיצה של בשורה זו, ואם כוונתו לומר כדברי המדרש שעי' הנגעים נתגלו להם אורות כסף וזהב, הובו ליה לפירושיו. וזאת ליכא למימר שהנגעים מלך עלמא הם עוצה להם, שהרי מצאנו במדרשי חז"ל צמח דוכתי שהנגעים על חטא הם צאים.

וגרמא לנזר העונן בהקדם הא דאיתא בגדרים (דף ז' ע"ב) עניות כמיתה וילין לה מדכתיב (שמות ד') כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך. ופירש הר"ן דעל כרחק לומר שלא מתו ממש כדאמרין בפרק ר' אליעזר (שם דף ס"ד ע"ב) דכל מקום שנאמר ננים ונצבים אינם אלל דתן ואזירים. (פירוש וא"כ הם היו המבקשים את נפשו דכתיב שני אנשים עזרים ננים) ואינהו הוו במחלוקת קרת, אלא דמפני שהענו אמר כי מתו, ואע"ג דאמרין הכס ארבעה חשובין כמת עני סומא ומאורע ומי שאין לו צנים הבא ודאי מעניות קאמר, דאין לומר שנסתמו דהא כתיב במחלוקתו של קרת העני האנשים הכס חנקר וגו', וליכא למימר שהיו מאורעין דהא כתיב בקרב כל ישראל (ומאורע עשון שילות מן המחנה) וליכא למימר שנתרפאו במתן תורה דהא אמרינן שחזרו למומן במעשה העגל וכו'. עכ"ל הר"ן ז"ל.

וק"ז זל"ה הביא בספרו ישמח משה מה שהקשה בספר שאילת שלום (ביאור הגר"י על שאלות דר' אחאי) בשם המכרי"ש סקויה על דברי הר"ן ז"ל דממא לן למימר דמתו פירוש הענו, דילמא לעולם יש לפרש שנלמערע, וכו' דכתיב צה בקרב כל ישראל היינו משום שהיו הנגעים צהם מלא היותם במצרים, ותנן במתניתין (נגעים רפ"ו) אלו צהרות עבודות שהיו צו קודם מ"ת וילפינן לה צה"כ מדכתיב אדם כי יביח צעור צעור וגו' יהיה לשון עמיד הוא, כלומר דוקא העמידים להיות צו מן הדיבור ואילן, ועל כן אף שהיו מאורעים לא הולכו שילות אחר מתן תורה, לפי שלקו בנגעים אלו קודם הדיבור. ובשאלת שלום ראה לתנן קושיא זו על פי מה דאיתא במד"ר פרשת שא שצחטא העגל חזרו כל המומין שנתרפאו במ"ת,

וּלְפִי כֵּשֶׁת זוּ שְׁלֵל נִתְרַפְּאוּ יִשְׂרָאֵל מִמּוֹמִינָן אֲלֵהּ
מִשּׁוּם שֶׁאֵין כְּבוֹדָה שֶׁל תּוֹרָה לִהְיוֹת לְבַעֲלֵי מוֹמִין,
אֵיכָה לְמִימַר דְּחוּתָן שֶׁלָּהּ הָיוּ בְּכָלל מִקְבְּלֵי הַתּוֹרָה,
בְּגוֹן קִטְנִים וְיוֹנְקֵי שָׂדִים שֶׁאֵין בָּהֶם דַּעַת, לֹא נִתְרַפְּאוּ.
וְאִיכָּה דְּאִינְטֵרִיךְ קִרָּה לִמְעַט קִטְנִים שֶׁהֵם בָּהֶם נִגַּע
קוֹדֵם מִיָּת, שֶׁאִינוּ מִטְמָא לֵאחֵר מִיָּת, וְלִקְטָם קוֹשִׁית
מִהֲרִישׁ סְקוּטֵי זִיל, דְּבִגְדוּלִים שֶׁנִּתְרַפְּאוּ מִנְּגֻיעֵיהֶם
בְּמִיָּת, וְחִזְרוּ וּפְרָחוּ בָּהֶם בְּמַשְׁכָּה הַעֲגֵל, הִילַךְ כִּנְגַע
חֲדָשָׁה וּמִטְמָאִים, וְלֹא אֲחִי קִרָּה אֲלֵהּ לִמְעַט קִטְנִים
שֶׁלָּהּ נִתְרַפְּאוּ, וְנִשְׁאֵר בָּהֶם כִּנְגַע מִלְּפָנֵי מִיָּת וְדוּרְיָק,
עַכְ"ד ק"ו זֵלֶה"ב.

וְהִנֵּה מִכ דְּחִידִית לֵן ק"ו זֵלֶה"ב שֶׁהַקִּטְנִים לֹא נִתְרַפְּאוּ
בְּמִיָּת, כִּיּוֹן שֶׁלָּהּ הָיוּ בְּכָלל מִקְבְּלֵי הַתּוֹרָה, כְּבָר
סָחַר הוּא עֲלָמוּ בִּינּוּ. שֶׁהָרִי מְבֹאֵר בְּמִדְרַשׁ וְלִקְטָם
פִּי יִתְרוֹ אִרְיָ בִּרְ חֵינָהּ לְפִי כָחוּ שֶׁל כְּאוֹיָא הֵיכָּה
הַדִּיבּוֹר מִדְּבַר עֲמוּ וְאֵל תַּחֲמַה כִּמֶּן שֶׁהֵם יוֹרֵד לְיִשְׂרָאֵל
כָּל אֶחָד וְאֶחָד עוֹטֵמָו לְפִי כוֹחוֹ הַתִּינוּקוֹת לְפִי כָחוֹ
וְכִי בַּחֲבוּרִים לְפִי כָחוֹ וְכִי וְכִי אִם כִּמֶּן כָּל אֶחָד
וְאֶחָד הֵיכָה עוֹטֵם לְפִי כוֹחוֹ הַדִּבּוֹר עַל אֶחָד כִּמֶּה וְכִמֶּה
וְכִי. הָרִי מַשְׁמַע דָּגֵם הַקִּטְנִים קִבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה כְּפִי
כַּחַס בְּדֶרֶךְ נֶס, וְאִף שֶׁיֵּשׁ לְדַחוּק וְלוֹמַר שֶׁלָּהּ קִבְּלוּ אֶת
הַתּוֹרָה אֲלֵהּ קִטְנִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם כַּח וְקָטָה דַּעַת וְדוּבָר,
אֲבָל לֹא יוֹנְקֵי שָׂדִים וְתִינוּקֵי בֵן יוֹמָו, מִיָּת מִסְתַּבְּרָה
דְּכִיּוֹן שֶׁלָּהּ הַבּוֹרָה הֵיכָה שֶׁגַּם קִטְנִים יִקְבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה,
וְדֹאֵי קִבְּלוּ כוֹלֵם בְּדֶרֶךְ נֶסִי, וְהִפְלֵא מִדִּי דִּבְרֵי
וְשִׁירָת הֵם תּוֹכִית שֶׁאִפְּלוּ יוֹנְקֵי שָׂדִים וְעוֹבְרִים בְּמַעֲוֵי
אֲמֵם רָאוּ אֶת הַשְׂכִּינִת וְאִמְרוּ שִׁירָת כְּאִמְרַם זִיל
(סוּטָה לִי ע"צ), וְאִיכָּה כִּיּוֹן שֶׁגַּם יוֹנְקֵי שָׂדִים קִבְּלוּ
אֶת הַתּוֹרָה כְּפִי כַּחַס, נִדְּחָה תִּירוֹן הִי"ל, דְּלִיכָא
לְמִימַר דְּאִינְטֵרִיךְ קִרָּה לִמְעַט קִטְנִים שֶׁלָּהּ נִתְרַפְּאוּ
מִנְּגֻיעֵיהֶם בְּמִיָּת, שֶׁאֵין הֵם מִטְמָאִים אַחֵר מִיָּת, שֶׁהָרִי
גַּם הַקִּטְנִים נִתְרַפְּאוּ מִנְּגֻיעֵיהֶם, מִעַטֵּם שֶׁאֵין כְּבוֹדָה
שֶׁל תּוֹרָה לִיתְהֵב לְבַעֲלֵי מוֹמִין.

וְגַם מִה שֶׁכַּחַס ק"ו הִישָׁמַח מִשֶּׁה זֵלֶה"ב לִתְרַן קוֹשִׁית
הִיִּדִי מִשֶּׁה, שֶׁלֵּכֵן לֹא הִקְשׁוּ בְּמִסְכַּח עִי"ו מִיִּדִי
עַל הָא דְּכִתְיָבָהּ פֶּרֶשׁת נְגֻיעִים בְּתוֹרָה, לְפִי שֶׁלָּהּ הֵיכָה
הַדְּבַר תִּנְאִי בְּקִבְּלָת הַתּוֹרָה, שֶׁהֵם מִקְבְּלִים אֶתֶּם מִיָּת
שִׁתְרַפְּאוּ, וְנִשְׁאֵר בְּתוֹרָה מִשּׁוּם שֶׁאֵין כְּבוֹדָה שֶׁל תּוֹרָה

וּלְפִי זֶה מִיוֹשֶׁבֶת שְׂפִיר קוֹשִׁית מִהֲרִישׁ סְקוּטֵי, דֹּאֵם
נִאֲמַר שְׂדֵתוֹ וְאֲבִירִים לְנִטְרָו, וְדֹאֵי לֹא מִחֲמַת
אֲהַבֵּה בָּהֶם עוֹלָם הַלְרַעַת, דֹּכָא רַשְׁעִים הָיוּ, אֲלֵהּ
לְנִטְרָו כְּדִי שֶׁלָּהּ יוֹכְלוּ לְהִלָּקֵין עַל מִשֶּׁה לְפָנֵי פֶּרֶשָׁה,
כִּי אֵין מִזְרַע בָּהּ לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ. וְאִיכָּה נִתְרַפְּאוּ מִנְּגֻיעֵיהֶם
בְּמִיָּת, וְכִשְׁתַּחֲוּוּ בַּעֲגֵל חִזְרוּ לְנִרְעָתָן בְּכִרְאִשׁוֹהֵה, וְכִיוֹ
כִּנְגַע חֲדָשָׁה וּמִטְמָאִים, וְאִף אֲמֵר הַכְּתוּב בְּקִרְבֵּךְ כָּל
יִשְׂרָאֵל, וְשִׁפְרִי כַּחַס בְּרִי"ן זִיל דְּעִיכ לִימַר שֶׁהִעֲמוּ.
עַכְ"ד ק"ו זֵלֶה"ב.

וְעוֹד תִּירוֹן קוֹשִׁית זוּ בְּאֻפֵּן אַחֵר בְּפֶרֶשׁת מִזְרַע,
דְּהֵכָה הִקְשָׁה בְּסִפְרֵי יוֹדֵי מִשֶּׁה פִּי נִשָּׂא עַל הָא
דְּאִיחָה בְּמִדְרַשׁ רַבָּה (שֵׁם פִּי"ו) שֶׁלָּהּ בַּעֲלֵי מוֹמִין
נִתְרַפְּאוּ בְּמִיָּת, וּמִשְׁמַע שֶׁגַּם בַּעֲלֵי נְגֻיעִים בְּכָלל, וְלִפִּי
זֶה יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת עַל הָא דְּפִרְיָךְ בְּגִמְרָה (פִּי"ו כִי פִי"א)
לְמִימַרָה דְּלִי לֹא חֲטָאוּ לֹא מִיּוֹתִי וְהַכְּתוּב פֶּרֶשָׁה
יִצְמוּת וּפֶרֶשָׁה נִחְלוּת (פִּירוּשׁ) וְהִיאֵךְ נִכְתְּבוּ פֶּרֶשׁוֹת
אֲלוֹ שְׂאִיִּם שִׁיכִים כִּי אִם פִּי"ו מִיָּת) וּמַשְׁנֵי דַעַל
תִּנְאִי נִאֲמַרו שֶׁאִם יִחְטְאוּ יִצְמוּת. וְהִקְשָׁה בִּידֵי מִשֶּׁה
דְּלִפִּי דְּבָרֵי הַמִּדְרַשׁ שֶׁנִּתְרַפְּאוּ מִנְּגֻיעֵיהֶם בְּמִיָּת, לִמֶּה
לֹא פִרְיָ בְּגִמְרָה עַל מִה שֶׁכְּתוּבָהּ פֶּרֶשָׁה נְגֻיעִים בְּתוֹרָה,
וְאִילוּ לֹא חֲטָאוּ לֹא הִיתָה נִוְכָחַת בָּהֶם פֶּרֶשָׁה זוּ, וְרַק
עִי"ו חֲטָא הַעֲגֵל חִזְרוּ לְלִקּוֹת בְּנִרְעָתָה.

וְתִרְיָן הִישָׁמַח זִיל לֹא קָשָׁה מִיִּדִי, דְּהֵכָה הָא דְּפִרְיָךְ
בְּמִיָּת עִי"ו שֵׁם מִכָּה דְּכִתְיָבָהּ פֶּרֶשָׁה יִצְמוּת וְנִחְלוּת,
הִיּוֹן מִשּׁוּם דַּעַל תִּנְאִי זֶה קִבְּלוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַתּוֹרָה,
כְּדִתְיָבָהּ הַחַס רִי יוֹסִי לֹאֹמַר לֹא קִבְּלוּ יִשְׂרָאֵל אֶת
הַתּוֹרָה אֲלֵהּ כְּדִי שֶׁלָּהּ יוֹכְא מִלֵּאךְ הַמּוֹת שׁוֹלֵט בָּהֶם.
וְלִפְיָךְ שִׁיךְ שְׂפִיר לְמִיפְרָךְ שֶׁאִם הִתְנוּ מִשְׁקִירָה שֶׁהֵם
מִקְבְּלִים אֶת הַתּוֹרָה עַל מִנָּה שֶׁלָּהּ יוֹכְא מִהֲרִישׁ שׁוֹלֵט
בָּהֶם, הִיאֵךְ נִכְחַבֵּה פֶּרֶשָׁה יִצְמוּת וְנִחְלוּת בְּתוֹרָה,
אֲבָל מִפֶּרֶשָׁה נְגֻיעִים לִיכָא לְמִיפְרָךְ מִיִּדִי, שֶׁהָרִי לֹא
הִתְנוּ שֶׁהֵם מִקְבְּלִים אֶת הַתּוֹרָה עַל מִנָּה שִׁתְרַפְּאוּ
מִמּוֹמִינָן, אֲלֵהּ כְּמִבּוֹאֵר בְּמִדְרַשׁ פִּי נִשָּׂא שֶׁאֲמַר הַקִּבְּ"ב
אֵין זֶה כְּבוֹדָה שֶׁל תּוֹרָה שֶׁתִּתֵּן לְבַעֲלֵי מוֹמִין וְכִי,
הָרִי מִבּוֹאֵר שֶׁלָּהּ נִתְרַפְּאוּ אֲלֵהּ מִשּׁוּם שֶׁאֵין כְּבוֹדָה שֶׁל
תּוֹרָה לִהְיוֹת לְבַעֲלֵי מוֹמִין, אֲבָל מִכָּאן וְלִבְלֵאֵה עוֹלָם
כְּמִנְהַגוֹ נִוְכָּה, וְלֹא יִבְאֵר שֶׁחֲדָשָׁה סָבֵב וְיַעֲשֶׂה אֶחָד
מִהֵם בַּעַל מוֹם, אִו בְּתוֹלָדָה, וְלֵכֵן לֹא פִרְיָ בְּגִמְרָה
מִיִּדִי מִפֶּרֶשָׁה נְגֻיעִים, וּמִיוֹשֶׁבֶת קוֹשִׁית הִיִּדִי מִשֶּׁה זִיל.

בחורה, וברי אילו לא חטאו לא נעשו, אלא ודאי לק"מ מפרשת הכוחה, דכיון שהתנאי מפורש בחורה אם בחקותי תלכו וגוי' ואם לא תשמעו לי, שפיר הוי ידע במקשן שאין דבור זה מכריח את הבחירה, כיון שנאמר על תנאי. וכמו כן ליכא למיפוך מידי מפרשת נגעים, שגם בזה התנאי כמפורש בחורה, דילפינן להו מקראי שאין הנגעים באים כי אם על חטא, וכדאיתא בפסיקתא בי"ל, וכן בספרי פ' תלך דרש השמר בנגע הדרשת שהוא אזכרה שאם תשמור עמך מחטא לא תלקח בלעצת. וא"כ כיון דגילתה חורה שנגעים באים על חטא לא קשה מידי, שהרי אין דבורי של הקב"ה האומר על תנאי מכריח את הבחירה. אלא שהמקשן פריך מפ' יצמות ונחלות דייקא, שצדק לא כתיב שנאמר על תנאי, וא"כ קשה היך נכתבו בחורה פרשיות אלו בערם חטאו, וכל אי לא חטאו לא היו מתים, ולא היתה שייכת בזה פרשה זו כלל, ונמצא כי דבור הקב"ה מכריח את בחירתם לחטא, ומשני דאף שאין התנאי כחוב בחורה, מ"מ על תנאי נאמר, ונמצא כי אין זה דבור המכריח את הבחירה.

ועתה הוצא נצוא ליישב קושיה המכריח סקוטי ז"ל, דהנה לכאורה יש לדקדק בדברי המד"ר פ' נשא (רפ"ז) וז"ל אי"ר תנחומא דר אבא וכו' בשעה שיצאו ישראל ממצרים היו כל רובן צעלי ומומין למה מפני שהיו יגעים צעוים ובלצנים ועולים לראש הבנין ומי שהוא צונה וכו' או האבן מופלת וקוטעת ידו או הקורה או הטעם נכנס צעינו והוא נסמא וכו' אמר האלקים כך הוא כבודו של חורב שאמין אותה לדור צעלי ומומין ואם אמחין הרי אני משהבד צמ"ח מה עשה האלקים אמר למלאכים שירדו אלל ישראל ויפלאו אותן וכו', עכ"ל. ולכאורה י"ל דלמה הוצרך המדרש לבאר באיזה אופן נעשו ישראל צעלי ומומין, אם ע"י עבודה הפך או באופן אחר, הרי עיקר דבריו הם להשמיענו שלא חפץ הקב"ה לתת את החורב לבעלי מומין, משום כבודו של חורב, ומה לנו באיזה אופן נעשו צעלי ומומין. וגרסא דכוונה המדרש להשמיענו בזה שלא נתרפאו מן הנגעים ומן המומין אלא בני ישראל שקיבלו את החורב בלב שלם, ונעשה ונשמע אמרו באותו מקל לא כן הערצ רב, דאף שגם הם היו

לחת אותה לבעלי מומין, חירוף זה קשה להלמו, שהרי מובאר בדברי חז"ל בכמה דוכתי שאין הנגעים באים כי אם על לה"ר, ובמד"ת פ' מוארע איתא (פ"י ב') על עשרה דברים הנגעים באים. ובמסכת ערכין (ט"ז ע"ב) וא"ר יוסי בן זמרא כל המספר לה"ר נגעים באים עליו. ואם (דף ט"ז ע"א) איתא אי"ר שמואל דר נחמני אי"ר יונתן על שבעה דברים נגעים באים, ובפסיקתא (הוצא בילקוט ראובני ר"פ מוארע) וז"ל בידוע שאין הקב"ה מביא על אדם אי מוארע נגעים הללו אלא ע"י עוון מאלאו צדנות ירושלים יען כי גברו וגוי' (ירמ"י ד') מה כתיב אחריו וספח ה' דקדוק צנות ליון, ע"כ. וכן במד"ר פ' נשא (פ"א ב') מונה והולך גם כמה חטאים הנגעים באים בגמרא הדרג קושיה הידי משה לדוכתא, דהוי מלי בגמרא לאקשווי גם על פרשת נגעים היך נאמר, וברי אינה בזה אלא על חטא ואילו היו שומרים את החורה ומזהרים מחטא לא יתכן שיצאו עליהם נגעים.

וְרִי נראה ליישב קושיה הידי משה באופן אחר. דהנה ר"ך ביאור להבין הא דפריך בגמרא כיצד נכתבה פרשת יצמות ונחלות, דלכאורה הך קושיא מעיקרא ליתא, שהרי אף דלא היו נוכחות אז פרשיות אלו, מפני שלא שלט בזה מה"מ, מ"מ אפ"ר הקב"ה שעתידין הם לחטא, ונאמרו פרשיות אלו על שם העתיד, ולמה הוצרכה הגמרא ליישב דנאמרו על תנאי, אמנם נראה לפרש קושיה בגמרא דרך זה, דאף שהיה גלוי לפניו יתברך שעתידין ישראל לחטא, מ"מ איך נכתבה פרשה זו בחורה, וברי דבורי של הקב"ה מכריח את הבחירה וכיצד נכתבו פרשת יצמות ונחלות בחורה שקדמה לעולם, ונאמרה בזה סיוני עוד בערם חטאו ישראל. ועל כך משני שפיר בגמרא שנאמרו פרשיות אלו על תנאי, וא"כ אין זה דיבור המכריח את הבחירה, שהרי לא נאמר הדבור בהחלט, אלא על תנאי אם יחטאו.

וְרִפִּי מה שביארנו בקושיה בגמרא, אחי שפיר מה שהקשה הידי משה, דאמאי לא פריך בגמרא היך נכתבה פרשת נגעים בחורה. דהנה לכאורה כשם שהקשה על פרשת נגעים, היה יכול להקשות אמאי לא פריך בגמרא היך נכתבה פרשת הכוחה

אח השמים ואח הארץ, כרי ששצת הוא זכר למשיח, ואילו דברות האחרונות צ"ל ואחזק כתיב חכמה כי עבד היית במלכים על כן אנכי מלך וגו' שמור את יום השבת. ולכאורה למד שיהי הכתוב דברות שניות לומר ששצת הוא זכר לליאת מלכים. ופירש כי דברות הראשונות שעדיין היחזק תקוב שיחזרו אומות העולם בשצת ויבואו להחגיג, על כן אמר הכתוב עטם לשמירת שבת זכר למעשה בראשית, כי לגבי האומות לא שייך לזכות על שמירת שבת זכר לליאת מלכים, שהרי הם לא היו בראשית בנס. אמנם דברות האחרונות שכבר אחגלי בהתייכו ויזכר גריעותם שאינם חפצים בקבלת החורב, אפילו אחרי שהרגומה להם בשצתים לשון, ועל כך נחמם גזר דיום לרדת לצאר שחת, על כן אמר הכתוב דברות שניות עטם לשמירת שבת זכר לליאת מלכים, כי אצדד תקומם של אומות, ולא יתכן בשבת חלל לישראל בלבד.

התמצית בדברים כי צעת קבלת החורב עדיין היחזק תקוב שיחזרו האומות בשצת ויבואו להחגיג, ולקבל על עצמם עול חורב ומנוח. ולפי זה שפיר מיושבת קושיית מהר"ש סקוטי דחולך הכתוב למעט אותם הגרים שהיו עתידים להחגיג, והיו צדס נגעים מלפני מ"ת, שאין נגעים חלו מעמאליס. ואף שאח"כ לא ראו אומות להחגיג ולקבל את החורב, מ"מ לא כוב קרא יתירא, דאכתי אילעריך קרא למיושבי גרים הבאים להחגיג כשכס מוועטים צרעת שאין נגעים מעמאליס, כדאיחזק צמתיתין (שם) עכרים ונחגיג או קטן ויולד עם נגשו אין מעמאליס, וילף לה צח"כ מוכתיב אדם כי יחי, דאיו מעמא אלא"כ וולד צו הנגע בשצת שכוב כבר ראו למחל ולא קודם לכן.

ובדרי לצד לציאור הענין נניע חחלה לפרש בא דתקן צמם נגעים (פ"ח מ"א) כל הכגדים מעמאליס צנגעים חוץ משל עכרים כלוקח צגדים מן העכרים ירלו כחחילה (אין הימים שהיכ הנגע צנגד צשודו צרצות עכרים עולים למנון להכגיר ולהחלים) ע"כ. וכצד הר"ש צפ"צ מנגעים דכא דאין צית העכרים מעמאליס צנגעים וילפין צח"כ מקרא דכתיב אחחחכס, אחחחכס מעמאליס צנגעים ואין אחחח העכרים

עם ישראל צמעוד הכצור ואמרו נעשה ונשמע, מ"מ לא היחזק קבלתם צלל שלם, וכוכית סופם על חחחחם צמעשה העגל, כי אין פיהם ולצם שוכ, וכדאיחזק נמי צמד"ר פ' נשא (פ"ז ד') ר"מ אומר אפילו צשעט שאמרו נעשה ונשמע היו אומרים צפיהם אחד וצלצם אחד שנאמר (חכלים ע"ח) ויפתחו צפיהם וצלצונם יצבו לו ולצם לא נכון עמו ולא נאמנו צבריתו הרי אפילו צאחור יום שצמדו לפני הר סיני לא היכ לצם נכון לצוראם וכי"ע. ולפי זה יתכן שזאת כוונת המדרש שכתב שנתרפאו ישראל מן המומוץ שנעשו צדס ע"י עזודת הפרך, דנתכוון למחל צזה לאפקוי את הערצ רצ שלא צאו להם המומוץ מחמת העצוד, ומסתמא לא נתרפאו מנגעים צמ"ת, לפי שלא קבלו את החורב צלל שלם כמצודר.

ודשנא מחורלת קושיית המכר"ש סקוטי, דאיכא לפירושי בא דתקן צמתיתין שהנגעים שהיו צדס קודם מ"ת עכורים, משכחת לה שפיר צנגעי הע"ר שלא נתרפאו צמ"ת, והיו נגעים שקודם העצוד, ולפיכך גם אחר מ"ת אינם מעמאליס, משא"כ ישראל שנתרפאו מן הנגעים צשעת מ"ת, וחזרו אליהם צמעשה העגל, הוו נגע חדש ומעמאליס.

ועוד י"ל קושיית המכר"ש סקוטי, דכנה אמרו ז"ל (צבוטב ל"ה ע"ב) עכ"פ וכצתת את החורב וגו' צאר היטב וז"ל, ח"ר יכאד כתבו ישראל את החורב ר"י אומר על גבי אצנים כתצורו וכי"ע ועל דבר זה נחמם גזר דינס לצאר שחת שכיח להם ללמוד ולא למדו (פירש"י ז"ל שהרי לא נלעוו לכתבה צשצעים לשון חלל לצד וללמוד כל הרחב שלא יכא פחחון פה לאחוס האומות לומר לא היכ לנו מתיכון ללמוד) ר"ש אומר על גבי סיד כתצור וכתבו להם למחל למעט למעט אשר לא ילמדו אחסם לעשות ככל וגו' בא למדח שאם היו חורין בשצתב היו מקצלין אותם. ע"כ. הרי מחל כי צעת מתן חורב עדיין היחזק תקוב שיצווא אומות להחגיג וללמוד חורב, שהרי משום כך כתבו את החורב צשצעים לשון. וצוב כתב ציערות דצב (ח"צ דרשב ג') לצאר עטם שנינו הכתובים דברות האחרונות מן הדברות הראשונות, דברות הראשונות כתיב זכור את יום השבת וגו' כי שחת ימים עשה ה'

עומאח לרעת (פ"ז כ"י) וז"ל זה השינוי האמור בצגדים ובצחים שקראתו תורה לרעת בשתופות השם אינו ממנהגו של עולם אלא זאת ופלא היה בישאל לזהוין מלשון כרע וכו', ע"כ. וכן כתב גם הרמב"ן ז"ל עכ"פ והבגד כי יהיה צו נגע לרעת וז"ל, זה הענין אינו בטעם כלל ולא כוח בעולם וכן נגעו הצחים אצל כהיות ישראל שלמים לה' יהיה רוח ה' עליהם תמיד להעמיד גופם ובגדיהם ובציהם במראה עוז וכאשר יקרה בלחוד מהם חטא ועוון יתבאר כיצור בצצרו או בצגדו או בציותו לרעות כי השם סר משליו ולכן אמר הכתוב ומתחי נגע לרעת צבית ארץ אחותכם כי היא מכת ה' צבית הבוא והנה אינו מובך רק בדרך שהיא נחלת ה' וכו' שלא יבא עיני הבוא אלא בדרך הנצחית אשר השם הנכבד שוכן בתוכה. ובתורת הכהנים דרשו עוד שאין הבית מעמא אלא אחר כיצור וחילוק ושיבא כל אחד ואחד מכיר את שלו ובעשם כי אז תמישבה דעתם עליהם לדעת את ה' ותשרה שכינה בתוכם וכן אני חושב צנגעי הצגדים שלא ינהגו אלא בדרך ולא הולך למעט חו"ל כי לא יארכו שם לעולם וכו', עכ"ל הרמב"ן ז"ל.

ולדבריהם יקשה ששם כל ענין נגעי הצגדים ובצחים הוא דבר נסוי, ח"כ אמאי אינטייר קרא לפרושי גבי צחים אחותכם למיעוטי חו"ל, והרי אין מילואות שיצואו נגעי צחים אלא בא"י. וגם הא דתקן במתניתין שאין צחי העכו"ם ובגדיהם מעמאין צנגעים צעודם צרשות העכו"ם, וילפינן לה מקרא, נמי קשה, שהרי לא יתכן הדבר במילואות כלל שיוולדו נגעים בצחי העכו"ם או בצגדיהם, דלא עבד הקב"ה יוסא למגנא, ובפרט לעכו"ם הרשעים לא יעשה השי"ת דבר היואל מדרך הטבע. וכעין מה שכתב הרמב"ן ז"ל בס"פ בראשית לרעות דברי הרמב"ם ז"ל במורה שכתב על מה שנאמר בתורה שדורות הראשונים חיו כמה מאות שנים, זה לא היה אלא ביחידים האלה המכירים בתורה, אצל שאר בני אדם דורות ההם היו שני חייהם השנים העצמיים המורגלים והיה זה על דרך נס. ועל כך השיג הרמב"ן ז"ל ולמה יהיה הנס הזה צבית וזה אינם נביאים ולא לדיקים ועודים לעשות להם נס, עכ"ל.

מעמאח צנגעים, וכשם שאין אחותכם מעמאח צנגעים כך אין בגדיהם וגופן מעמאין צנגעים. וכתב במל"מ וילפינן לה בביקשא מכתביז זאת התורה לכל נגע לרעת ולנתק וללרעת הצגד ולצית, הרי דהקיש הכתוב נגעי הבגד והצגדים והצחים. עכ"ל. והנה אף שהקיש הכתוב נגעי צגדים וצחים לנגעי הבגד, מ"מ לא דמיין להדדי לגמרי, שהרי נגעי צגדים וצחים שולדו צרשות העכו"ם מעמאין אחרי שיכנסו לרשות ישראל, ואילו עכו"ם שולדו צגופו נגעים צעודו צגיותו אינם מעמאין אפילו אחר שנתגייר. וכתב הר"ש ז"ל לבאר טעמא דכא מילתא דנגעי הבגד שכוין צעכו"ם ואח"כ נתגייר אינם מעמאין, לפי שהנגעים שולדו צגופו, ואז עדיין לא היה ראוי לקבל עומאח נגעים, וכשנתגייר הרי הוא כקטן שולדו, ואין הנגעים שקודם לכן ראויים לעמא, משא"כ נגעי צגדים וצחים שולדו צרשות העכו"ם, הרי הצגד ובצית מלך עולמו היה ראוי לעמא צנגעים, אלא צרשות העכו"ם היתה מעכבת עליו, ולפיכך כאשר ילא צרשות העכו"ם וצא לרשות ישראל הרי הוא מעמא צנגעים, ומיכה ימים שעמד בהם צנגעו צעודו צרשות העכו"ם אין עולין לו משא לרשות ישראל, לפיכך יראה כבתחלה, ע"כ.

והתוספות יו"ט הקשה על כך, דמאי רבותא אשמעינן דך מתני' דאין הימים שהיה בהם הנגע צרשות העכו"ם מלטרפים למנין הימים להסגיר ולהחליט, והלא פשיטא הוא, דאפילו צנגע הולד צרשות ישראל אין מונין לו ימי הסגר או חליטה אלא ממזן שראוהו הכהן, וא"כ כ"ש שאין הימים שהיה הנגע צרשות העכו"ם עולים למנין, שהרי עדיין לא היה הנגע למראה עיני הכהן. וחיוץ המל"מ בשם ספר עץ חיים למכר"ם חג"ז ז"ל דכסה מיירי שטעה הכהן וסבר שהצית של ישראל, והלך לרעות הנגע צעודו צרשות עכו"ם ולפיכך אשמעינן מתניתין דאין ימים אלו מלטרפים, אף שראה הכהן את הנגע, מכיון שהיה הצית או הצגד צרשות העכו"ם.

היוצא מזה כי היה הדבר במילואות שיצואו נגעי צגדים וצחים גם צרשות העכו"ם, אלא שאין הנגעים מעמאין צעודם תחת רשות העכו"ם. אמנם לפי זה יש להקשות על מה שכתב הרמב"ם ז"ל בכלי

הזה, ולפיכך הקדים ושלח בו נגע בעוורו צרעות העכו"ם, כדי שצבוא ישראל ללדור צבית וכנגע יראה לו צבית, יתעורר לבו לחזור בתשובה ולחנק מעשיו, בראותו כי מן השמים יוכיחו אותו על רוע מעלליו, ולצבו יצין ושב ורפא לו. וא"כ א"ש מה שהקשינו על דברי הרמב"ם והרמב"ן דהיאך יעשה ה' אות ומופת צבתי העכו"ם או צבגדיהם, והרי אין הקצ"ה עושה נס לעשוי עוול, כי לא ללוצר העכו"ם נעשה הנס, כי אם ללוצר ישראל העתיד ללדור צבית זה או לחיות צבגדים אלו.

אמנם מה שנתבאר בדברי הרמב"ם והרמב"ן ז"ל שהנגעים הנם אות ומופת משמים, ולא יבואו על דרך הטבע, אין הדברים אמונים אלא צבגדים וצבית, אשר אין ספק לך שתחזוכה בדרך הטבע לרעת צבית או צבגד, ואין זאת כי אם אלצע חלקים, אך לא כן הדבר צבגעי הנוק, אלא יש אשר יבואו עליו הנגעים בדרך הטבע, ויש אשר הם זאברה משמים להוכיחו על דרכו ולהעוותו אל הדרך הטובה והישרה. ויזכר הענין בהקדם דברי הגמרא (הוריות י' ע"א) דפליגי ר"י ור"ש דר"י אמר ונתתי נגע לרעת צשורה עושה היא להם שנגעים באים עליהם ור"ש סבר ונתתי נגע לרעת פרט לנגעי אונסין (פירש"י) שאם באו נגעים ע"י נפחת שד דלא מטמא) ופריך ולר"ש נגעי אונסין לא מטמו והכתיב וכו' שנגעים מטמאין באונם ומשני רבא אמר פרט לנגעי רוחות רב פפא אמר פרט לנגעי כשפים, ופירש"י הא דתמן ר"ש אומר אין הנגעים מטמאין באונם היינו נגעי רוחות דע"י נפחת שד ולא ע"י אדם וכי קתני נגעים שמתמאין באונם כגון ע"י הכאה וכויה. ור"פ משני כי קאמר ר"ש דאין נגעי אונסין מטמא ע"י כשפים וכי קתני דנגעים מטמו באונם כגון שלא ע"י כשפים.

והנה כ"ק זקני זל"ה בישמח משה נחית למלוא טעם לחילוק שבין נגעי רוחות וכשפים שאינם מטמאין לבין שאר אונסים כגון הכאה וכויה המטמאין. וראה זה פלא שהדבר מבוחר בשאלות דר' אחאי גאון שהביא דברי הגמרא לחלק בין אונם דכשפים שאינם מטמא לשאר אונסים, וציאר דנגעי שאר אונסים דאמרינן דמלך צבו ר"ש דמעמו, היינו נגע המתחזה

ונראה ליישב דברי הרמב"ם והרמב"ן ז"ל דאף כי הנגעים המתחזים צבחים וצבגדים המה צאים רק בדרך נס, מ"מ יתכן שילקו צבגעים גם צתי העכו"ם וצבגדיהם בארץ ישראל. ויתבאר הדבר עפ"י מה שכתב ק"ז זל"ה בייטב לב (פרשת צהר) עה"פ וכו' תמכרו ממכר לעמיתך וגו' אל חתו איש את אחיו ויל"ד דתיבת לעמיתך יתירא היא. ופירש דהנה יודע שתכלית האדם לבדו הטוב מהרע והאכול מתוך הפסולת, היינו הנזה"ק שבתוך כל דבר השייך לשורש נשמתו, וכתו צבגניו אכילה כן צעסקי מו"מ כ"א עוסק במסחר החציב לו, ועטס הדבר כי באותו חפץ יש בו נה"ק של נפשו, ולכן יתפזן בו, ובעסקו בו כדת של חורה וחור מאזכרות שנאמרו בו איסורי אונאה ודבית וכו', אז יעלה נה"ק שבו לשרש. והנה המכירה והקניה מהלך הוא לפי שווי הגשמי של החפץ הממכר, ולא לפי כח הרוחני שבו שהוא דבר שאין ערוך למי שהפחץ שהוא שייך לשורש נפשו וכו'. והנה לפי זה הוב סלקא לדעתן כי צאם הקושה חפץ בו ודאי יש באותו דבר כח הרוחני השייך לנפשו, לכן יהי' מותר למכרו לו ביותר משווי לפי ערך גשמיותו, ואין צה משום אונאה, שהרי אין ערוך לשווי לפי כח הרוחני שבו הנלך לקונה אותו. על כן הוצרכה החורה להורות כי אין המו"מ נחשד רק לפי גשמיות הדבר, ויש בו דין אונאה. וזה שאמרה חורה וכי תמכרו ממכר "לעמיתך" כלומר הגם שאותו ממכר שייך לעמיתך מאד רוחניותו, או קנה מיד עמיתך כלומר לפי שהמכירה והקניה הוא דבר הנקנה מיד ליד, היינו גשמיותו שיש ערך לדמי שווי, ע"כ אל חתו, עכת"ד ק"ז זל"ה. עיי"ש דבריו כי נעמו.

היוצא מדבריו כי כאשר האדם חפץ לקנות דבר, הדבר שהוא שייך לשורש נפשו ולפיכך הוא משתוקק לזכות בו, ואילו הוא נושא את נפשו. וכל שכן בארץ ישראל אשר נתחלקה בצורל על פי רובי"ק ועל פי הדבור, ודאי עזבה כל אחד צנחלתו השייכת לשורש נפשו. וא"כ אף אם לא אחי סבה לא זכה עדיין איש ישראל בחלקו אשר נתחלק לו על פי הגורל, והיתה נחלתו ציד עכו"ם, מ"מ יתכן שישלח ה' נגע צבית שהוא בעודנו תחת יד העכו"ם, כי הש"י"ת המגיד מראשית אחרית נפח אשר עתיד ישראל לזכות צבית

בעבור אוכל הנכנס לגוף והנה לא יפחד שומר החורב
מכם וזהו וצרך את לחמך וכו', ע"כ. הרמב"ן
ז"ל שם וז"ל, כי הקב"ה יצרך את לחמך והוא כלל לכל
מאכל אשר יאכל ויצרך מיינך שהוא אב לכל משקה
אשר ישארו וכו' ואמר והסירותי מחלה מקרבך שיחיו
המאכלים והמשקים עונים וצריאים לא יולידו מחלה
אלא ירפאו ממנה, עכ"ל. ויותר מזה כתב הרמב"ן
ז"ל בפרשת בחקותי כי כל הצרכות האמורות בפרשת
בחקותי הם נסים ממוין לדרך הטבע, כי צהיות ישראל
שלמים והם רבים לא יתחבג עונים בטבע כלל לא
בגופם ולא בצרכם לא בכללם ולא ביחודי מהם כי
יצרך ה' לחמם ומימם ויסיר מחלה מקרבם עד שלא
יפטרם לרפוא וכו'. עיי"ש שהאריך. וכ"כ צ"י וירא
עב"פ כי ידעתיו למען אשר יאמר וגו' וז"ל, והכונן
צעני כי הוא ידיעה זו ממש וירמוז כי ידיעה השם
שהיא השגחתו בעולם השפל היא לשומר הכללים וגם
בני האדם מונחים זו למקרים עד צא עם פקודתם
אלב בחסידיו ישים אליו לבו לדעת אותו בפרט להיות
שמירתו דבקה זו חמיד לא תפרד הידיעה והזכירה
ממנו כלל כעסם לא יגרע מלדיק עינו וכו', עכ"ל
(ועי' ברצונו צהי שם מה שצריך בדבריו). אך שמירה
מיוחדת זו מאלה השי"ת חבי' רק אם ישראל הם
עושים רצונו של מקום בשלימות הגמורה, אשר על
זאת הצטייה תורה שאלאכתן נעשית על ידי אחרים,
ובאמנם ז"ל בצרכות (דף ל"ה ע"ב) בזמן שישראל
עושים רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים,
וכתבו החוס' שם דמייני צדיקים גמורים דוקא,
דכאשר ישראל המה במדרגה עליונה כל כך, אזי
השי"ת רגלי חסידיו ישמור לכל יאמר להם חזק מריבוי
אכילה ושתייה, ואפילו במאכלים ומשקים שאי אפשר
שיוכל האדם לשער שיעור הראוי לו, שלא חזק לכוחות
הגוף, אעפ"י ישיגו הקב"ה עליו צניעה פקחא שלא
יאמר לו שום נער וזקן, ושמירה זו נר"ך לה זכות
גדול ביותר מאשר לבצע גזרה רעה שנגזרה על ישראל
משמים, דהאם אין זה דרך הטבע שתבוא גזרה זו
על ישראל, ואין נר"ך זכות גדול כ"כ לבעלה, משא"כ
למניעת חולאים העלולים להתחוות ע"י ריבוי אכילה
ושתייה, שהוא חזק הבא בדרך הטבע ומניעתה היא
בדרך נס, על כן נר"ך לכך זכות גדול מאד.

ע"י ריבוי אכילה ושתייה. ולפי דברי השאלות מנינו
עוד טעם לחלק בין נגעים הבאים מריבוי אכילה
ושתייה שהם מעממים לנגעי אונסין הבאים ע"י שדים
או רוחות. דהנה חלו לא אשמעין כך ברייתא שיש
נגעי אונסין שהם מעממים, הרי"א דלף נגעים הבאים
מריבוי אכילה ושתייה לא יעמאן, שהרי בסדרה מותנת
שלא יעמאן חלל הנגעים הבאים שלא בדרך הטבע,
שהם אוח ומופת משמים לעורר לב האדם שיחזור
בתשובה על רוע מעשיו, ולפיכך תקנתו לנאלת מחזק
למחנה ולהיות בהתבודדות מחצרת צ"ח ושם יפשפש
במעשיו. משא"כ נגעים הבאים ע"י ריבוי מאכל או
משקה, שהוא דבר טבעי, דע"י ריבוי אכילה ושתייה
מתכוון ריבוי דם בגוף האדם, וע"י כך הוא לוקה
בצרעת, ובדאיחא צמד"ר פ' זו שאם הדם רבים על
המים לוקה האדם בצרעת. וכן איחא בצרכות (דף
מ"ד ע"ב) שריבוי דם מביא נגעים. ולכן הרי"א שאין
הנגעים הבאים מריבוי אכילה ושתייה מעממים, ע"כ
קמ"ל כך ברייתא דאעפ"י הם מעממים כיון שגם
בנגעים הבאים מחמת ריבוי אכילה ושתייה יתכן
שיצאו צחורט עונש כמו שיצארו להלן באורך. משא"כ
נגעים הבאים מאונס שז או כשפים שאין הם בדרך
נס ואזהרה מן השמים, וגם אינם בדרך הטבע לא
מעממים.

וע"פ פי כל האומר נבא לביאור המדרש ה"ל דקאמר
אין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה חלל בתחלה
מביא הנגעים על ביתו וכו' אח"כ על בגדיו ואח"כ
על גופו. והקשו המפרשים שהרי תחלה כתוב צחורט
פרשת נגעי הגוף ואח"כ נגעי צחורט ובגדים (עיון
קושיא ה'). אמנם לפי מה שנתבאר כי צהני דרכים
יתכן שיצאו נגעי הגוף על האדם, או בדרך אות מן
השמים שלא בדרך הטבע, או מריבוי אכילה ושתייה
שהוא דבר טבעי שיצאו נגעים על ידי כך. ברם
כאשר ישראל הם עובדים השי"ת באמת משגיחין
עליהם מן השמים שלא ישלטו בהם נגעים ומחלות,
ולא חזק להם גם ריבוי אכילה ושתייה, וכאמאר
כתבו ועבדתם את ה' אלקיכם וצרך את לחמך ואת
מיינך והסירותי מחלה מקרבך (שמות כ"ג).

ובכתב הרב אבן עזרא שם וז"ל, והנה הצרכה חבי'
בכל מאכל ומשתה וכו' והנה כל התחלואים באים

והשתא מצוהר היעב למה נכתבה בתורה קרשת נגעי גופו תחלה, ואח"כ נגעי צהים ובגדים, כי הנה אחר שחטאו ישראל צעל, סילק הקצ"ה השגחתו מעליהם והניחם לפגעי הזמן, ולמקרי הטבע, מזה כנגד מזה שהם עזבו ע"ז ועשו כמעשה ארץ מארים אשר כמה משועבדים לעבד העולם. ולפיכך הקדימה תורה לכתוב נגעי הגוף תחלה ואח"כ נגעי בגדים וצהים, כי הש"י המגיד מראשית אחרית ראה והביט שעתידים ישראל להיות מופקרים לפגעי הזמן, ועתידים לבא עליהם נגעי הגוף בדרך הטבע, ואז לא שייך לומר אין צעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה, אלא צעת שישאל מושגחים מאת הש"י, ואינם משועבדים לעבד העולם, ועדיין לא הייתה כוונת כללות ישראל כמצוהר בדברי הרמב"ן ז"ל בפרשת צחקותי, כי לא זכו ישראל מעולם בשלמות אל בצרכות והיעודים האמורים בפרשה, ולא יתקיימו אלא לעת"ל.

ועפ"י האמור מובנים היעב דברי המד"ר (קושי' אי') ה"כ"ד לעשות לרוח משקל ומים חכן צמדה וכו' בשעה שהוא זוכה לא המים רבים על הדם ולא הדם רב על המים ובזמן שהוא חוטא וכו' ופעמים שהדם רב על המים ונעשה מאורע. דבר ליישב שלא תחמה על שהקדימה תורה פרשת נגעי הגוף, וכו' כלל הוא דאין צעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה, על כן אמר כי הכחוש מדבר בנגעי הגוף הבאים בדרך הטבע, מחמת שלא זכה האדם והקצ"ה סילק השגחתו ממנו, ובאופן כזה יתכן שיצונו עליו נגעי הגוף תחלה, דאין זה מלד העונה, אלא שאינו ראוי להיות מושגח מהש"י, שלא ירבו המים על הדם או הדם על המים.

ובדרך זו יתבאר לנו היעב הא דאיתא בגמרא ברוית ה"ל (עין קושי' ח') שהנגעים בשורה טובה כמה לישראל. והקשינו לעיל שאם כוונת הגמרא להא דאיתא במדרש שנתגלו להם מעטמוניות שהטמינו האמוריים בכותלי צהים היו ליה לפירושי בגמרא ע"ס זה. ולדברנו י"ל כי כוונת הגמרא היא שנגעי צהים מלד ע"מם, בלאו הכי עממא דאיתא במדרש שנתגלו להם מעטמוניות, כרי הם בשורה טובה לישראל. וכוה ע"ד שצייר ציער"ד (ח"א דרוש י"א) אמרם ז"ל בצרכות (ו' ע"ב) מחמור ללוד בברחו מפני אבשלום בנ (תהי"ט) מחמור ללוד קינה ללוד מצעי ל"י אמר

ולפי מה שנתבאר דבר צרור הוא דבר דכחצו הרמב"ם והרמב"ן ז"ל כי ענין הנגעים לא יהי אלא בישראל, הכוונה היא דוקא על נגעי בגדים וצהים שהם באים מחוץ לדרך הטבע, או נגעי הגוף הבאים בדרך נס, ושלמים מן השמים לעורר לב האדם בתשובה, ודואי לא עביר קצ"ה יוסא אלא לישראל קדושים. מה שאין כן בנגעי הגוף הבאים בדרך הטבע מחמת ריבוי אכילה ושחית וכו', ודאי שנגעים כאלו מלויים בעכו"ם, ואדרבה נגעים הללו שכיחי בגייהו יותר מבישראל, שהרי בגייהו לא שייך ענין השמירה שישמור הקצ"ה אותם מן החולאים אלא הם משועבדים לעבד העולם מחמת גריעותם. וגם ישראל כאשר כמה חוטאים ופונים מדרכי התורה לדרכי עכו"ם הם משועבדים לעבד העולם, והם עלולים לקנות בצרעת הגוף ע"י שחוק להם ריבוי אכילה ושחית.

ועפ"י זה מצוהרם היעב דברי המדרש אין צעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה. שהכוונה דוקא על נגעים הנשלחים על האדם מן השמים להענותו לתשובה, כאשר מצוהר בדברי המדרש שכחז תחלה כן באים על ציתו חור צו טעון חליה וכו', כרי דמיירי מנגעים הבאים לעוררו לחזור בתשובה, ובנגעים אלו דוקא הבאים בדרך נס מן השמים שייך לומר אין צעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה, להלקות מיד גוף האדם בנגעים, אלא תחלה הוא שולחם על ציתו, ואם לא הרך לבבו שולחו בצגדיו, ואם רמזוהו ולא נרמז עקאוהו ולא נעקץ, שולח צו הקצ"ה יסורין בגופו.

אמנם כאשר הנגעים באים על ישראל מלד שסלק הקצ"ה השגחתו מהם והניחם לעבד העולם, לפי שהמה עוברי ראונו לא שייך לומר כן שיצונו הנגעים תחלה בציתו ובצגדיו, שהרי לא שייך אז כלל ענין נגעי הצהים והבגדים, וליכא למימר כך כלל דאין צעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה, שהרי אין הנגעים באים על גופו כעונש מן השמים, אלא מחמת רבוי אכילה ושחית, שהוא חולי הבא עליו בדרך הטבע. אמנם אילו זכה היה הקצ"ה משגיח עליו לכל ימולט צו חולי ומדוה, עכשיו שלא זכה הריכו משועבד לעבד העולם, ולקח גופו בצרעת מחמת ריבוי מאכל ושחית.

וּבְדֶרֶךְ זו תחבולת לנו דרשת הח"כ עה"פ והביד
לכבן לאמר שיאמר לו הכבן דברי כבושין בני אין
הנגעים באים אלא על לה"ר וכו' (עיין קושיא ו')
כי הכה אף שיש צביאת הנגע על ביתו דברים קשים
כגידין, כי מן השמים הוכיחו כי חטא ונלמד ושלחו
עליו נגעים להתורו שיתחזר בתשובה, אך מאידך
גיסא לו נאח להודות ולשמוח על אשר זכה להיות
במדרגה גבוהה זו, שהוא מושגת בכל דרכיו מהש"ת,
ועל כן באו נגעים על ביתו בדרך גם למרק עוונותיו.
כשם שמוציא דבריהם שהודה להש"ת בזמירות
ותשובות, על מה שקשר עליו צו אבשלום קשר, כמו
שנבאר. וזהו שאמר הכתוב והביד לכהן, כי האיש
אשר לו הבית, כאשר הוא בא לפני הכהן ואומר כנגע
נראה לי בבית, חושב בדעתו כי ודאי יגיד לו הכהן
דברים קשים כגידים, שישב בתשובה מאשר חטא על
הנפש. ו"ש והביד לכהן שהוא מדמה במחשבתו כי
אמר כנגע נראה לי בבית ופעול שהכהן ידבר אליו
קשות, כי הבשר"ב אינו מלומד בנסים להבין נגע
זה מה עיבו, וכי הוא מורה על היותו מושגת בפרעיות
מהש"ת. אכן הכהן משיב אמרו לו, כי אמנם עליו
להתעורר בתשובה ולתקן את אשר עוות, דאין הנגעים
באים כ"א על חטא. אך מאידך גיסא הריכו ונתן
שמחה בלבן, באמור לו כי ציאת הנגע על ביתו מוכיח
שהוא במעלה גדולה, שאינו מושבעד לעצב העולם,
כי אם הש"ת משגיח עליו בעינא פקוחא, ועל כן
בא הנגע על ביתו בדרך גם.

וַיִּתְּבֹאֵר יותר עפ"י המבואר בזכ"ק פ' ויקרא (דף

ח' ע"א) וז"ל, פתח ר"י עבדו את ה' בשמחה וגו'
(תהלים ק') הכי חולופנה דכל פולחנא דבשי צ"ר
למיפלה לקב"ה בשי בחדוותא ברעותא ולבא בגין
דישתכח פולחניה בשלימו ואי תימא פולחנא דקרבנא
וכו' דהא הוהו צ"ר דעבר על פיקודי' דמארי' וכו'
ותב לקמי' דמארי' במאן אנפין יקום קמי' הא ודאי
ברוח תצירא ברות עליז אן שמחה אן רנוה וכו' הא
שמחה הא רנוה לא אשתכח אלא במאי אשתתקן בהכחי
כהני וליזאי דהא אינון אשלימו שמחה ורנוה צגיני
שמחה בכהני אשתקיים בגין דהוא רחוקא מן דינא תדיר
וכהנא צ"ר אשתכח באנפין נהירין חולין ויתיר על עמא
וה"ל עפ"י דק"ל. וה"ל יוכן בדרך זו דהנה הכהן אומר

ר"ש בן אבישלום משל למח"ד לאדם שינא עליו שער
חוב קודם שפרעו היה עבד לאחר שפרעו שמח אף
דוד כיון שאמר לו הקב"ה הנני מקים עליך רעה
מביתך (שמואל ב' י"ב) היה עבד אמר שמח עבד
או ממזר הוא דלא חיים עלי כיון דחזא דאבשלום הוא
שמח דסתם ברא חם על אבא משום הכי אמר ממזר.
והקשה צי"ע"ד שברי חזיון שלא חם עליו אבשלום צו
ויקש להרגו ומה שמחה היתה לפניו. ויארר דהנה
יש אשר באה פורענות משמים על האדם לבטח חטאו,
והנה אף כי העונש קשה, מ"מ גלמחת ממנו טובה
גדולה אל האדם שנוכח לו מחטאיו. אך פעמים אשר
גודל חטאי האדם גורמים שילק הקב"ה השגחתו
ממנו, ולד שהקב"ה סילק השגחתו ממנו הרי הוא
עלול מאל. ללקוח בפעמים ומקרים רעים, המועדים
לחזיק מלד טבע העולם. ובפורעניות הבאה מחמת
מקרי הזמן אין הקב"ה מנכה לו מחטאיו כלום, שהרי
לא באו עליו הפורעניות כעונש מן השמים, אלא
מחמת מקרי הזמן. והנה דוד היה ירא פן תקום עליו
רעה מביתו ע"י עבד או ממזר, אשר דרך הטבע הוא
שישנא את אדונו ולא יחום עליו. וא"כ אף אם עונש
יענש לא ייכו לו מחטאיו, שהרי אין העונש שלוח
אליו משמים, אלא שהיחוי הש"ת הפקר לפגעי הזמן.
וכיון שראה אשר אבשלום צו הוא המורד צו ורודף
אחריו להרגו, שמדך הטבע הוא שיחום הכן על
אביו, ואעפ"י אמר לאביו לא ידעתיו, והתאכזר עליו
מחוץ לדרך הטבע, אז ידע דוד כי הפורענות באה
עליו כעונש מן השמים, ועל כך נאח לו לאמר, כי
שמחה היא לו שינו לו מחטאיו, עכ"ל היערי"ד ז"ל.

וַעֲפִי דבריו מוכן היטב כי הן נגעי הגוף הבאים על
האדם אינם שמחה לו, כי פעמים יבואו עליו
מלד הטבע, וא"כ ארתו כפולה שהוא לקוי ומדוכא
ביסורים ואין יסוריו מועילים לנכות לו מחטאיו.
אמנם לא כן הדבר בנגעי בדים, שלא יתכן שיבואו
כי אם בדרך גם, א"כ שמחה היא להם, שמכין להם
מן החטאים. וזאת כוונת הגמרא בשורה טובה היא
להם שנגעים באים עליהם, כי נגעי בדים הם בשורה
טובה לישראל, שהרי לא יתכן שיבואו על הבית נגעים
בדרך הטבע, אלא שהם באים עליו בדרך נסוי בגזרת
א' עליו, לנכות לו מחטאיו.

לומר דהא דאמר הכתוב אשר נשיא יתעא הוא בשורה להם, כשם שנאמר גבי נגעים ונחתי נגע לרעת צבית ארץ לאחזתכם שהיא בשורה טובה להם. ולכאורה שאני נגעים שהם בשורה טובה משום המעמנויות שנחגלו להם, ואין שייך לומר כן בגזרת חטא הנשיא. ונראה דהנה בגמרא שם (דף י' ע"ב) איחא ח"ר אשר נשיא יתעא אמר ריב"ז אשרי הדור שהנשיא שלו מציא קרבן על שגגתו. חס נשיא שלו מציא קרבן אחת לומר מכו הדיוט ואם על שגגתו מציא קרבן נריך אחת לומר מכו זדון, ע"כ. ולכאורה הא ק"ו פריכא הוא, שהרי הנשיא הוא המיוחד בעם בצדקתו וקדושתו, ולפי גדולת מעלתו נריך הוא להביא קרבן על שגגתו, כי לפי רום ערך קדושתו גם פגם קטן נחשב לו לחטא, ולריך הוא כפרה עליו, ולאו ק"ו הוא שגם פשוטי העם יתחייבו להביא קרבן על שגגותיהם, שהרי דברים רבים יש אשר לא ינהג בהם חלל אדם חשוב, ושאר כל אדם הנוהג בהם מוחשב להם כיושרא, כגון תפילין דר"ת דמבואר בשו"ע א"ח ה' תפילין (סי' ל"ד ס"ג) שלא יניח אותם חלל יר"ש מרבים ולשאר כל אדם הרי הוא כיושרא, חלל שנחשע משהם שכל מנייחם אותם, וכיוצא בזה יש דברים רבים שלא נאמרו חלל ליחודי סבולה, ואין ללמוד מהדיוט צדיק מן הנשיא שהוא חייב לנהוג כמותו, להביא קרבן על שגגתו. ואפ"ל דהנה כאשר האדם עושה ונכשל בחיוב דבר אפי' נסיון גדול הוא לו להיות מודע על האמת, ולומר עשיתי וישר העויתי, וכמו שמצינו בגמרא דעביד חו"ש לאחזקי דיבוריה אפילו בדבר הלכה, ולפיכך אם כבר גילה דעתו לאחד מן האדדים דר"ת ואח"כ באו לפניו לדון הרי הוא פסול לדון (עיין ש"ך חו"מ ל"ג ס"ק ע"י), והטעם כי הוא מתבייש להודות אשר עשה ונכשל, וקשה מאד לפניו לחזור מדבריו הראשונים. וזאת אפ"ל כוונת הגמרא אשרי הדור שהנשיא שלו מציא קרבן על שגגתו, כלומר שמחזיק להתגבר על מדת הבושה, ומודע על האמת כי עשה ונכשל בדבר, ואם הנשיא שהוא גדול דבורו מציא קרבן על שגגתו, ואינו משיגה על צדוהו וכלימהו חלל מודע על האמת שנעלם ממנו וכואו לא ידע על אחת כמה וכמה שהדיוט שאין צדוהו גדולה כ"כ נריך ללמוד ממנו לעשות כמותו, להודות על שגגתו ויפליא עליו קרבן.

לו דברי כבושים ומיסרו על עוונם, וצודאי שרומם שצורה בקרבן ונאחז הוא על חטאיו, על כן הכהן מחזקו גם בצמירת רכה, שצדאת הנגע על ציתו מוכיח כי הוא מושגה בפרעיות מהש"ת, וע"י כך תהי' עבודתו בשמחה ותתקבל תשובתו לרצון לפני הקב"ה. וזהו שאמר הכתוב לאמר המורה על לשון רך, כי דברי חוכמתו של הכהן שהנגעים באים על חטא נותנים שמחה בלב בעל הבית, כי הוא מושגה מהש"ת, וע"י שלקח ציתו בנגעים יתמרק עונו.

ובזה מובן היטב מה שלא אמר הכתוב והגיד לכהן לאמר בפרשת נגעי הגוף להורות על כך שיאמר לו הכהן דברי כיבושים. שהרי בנגעי הגוף אין הדבר צריך מה טיבו של נגע זה, אם בא בהשגחה פרטית ליסרו על עוונותיו, או שהנגע בא עליו בדרך הטבע. וע"כ לא שייך שיאמר לו הכהן אמירה זו חלל בנגעי צתים, ששם יש הוכחה חותכת שצא עליו הנגע מחמת היותו מושגה מהקב"ה, שהרי לא יתכן שלקח הבית בנגעים בדרך הטבע, ושמחה הוא לו שזכה להיות צמחה זו להיות מושגה בפרעיות מאלה הש"ת.

ובדרך זו יתבאר לנו היטב המד"ר עה"פ ונחתי נגע לרעת וגו' הה"ד אך טוב לישראל חלקים לבני לבב יכול לכל ח"ל לבני לבב חלו שלבן ברי צמחות (עיין קושא ד'), דהנה נגעי צתים טובה גדולה הם לישראל שהרי אינם באים חלל בדרך נס, והרי זה מוכיח ועד כי ישראל מושגחים בהשגחה פרטית, הנה עין ה' אל יראיו, והוא מייסרם להטותם אל הדרך הטובה והישרה. וח"ש המדרש הה"ד אך טוב לישראל, שנגעי הצתים הם טוב לישראל, יכול לכל כלומר שכל ישראל הם צמדריגה זו להיות מושגחים מאלהו יתברך בכל דרכיהם, ח"ל חלקים לבני לבב חלו שלבן ברי להם צמחות, וכמ"ש הרמב"ן שאין הענין הזה הוא צעולם חלל צומן שישאר שלמים לה', וזהו ה' נחה עליהם חמיד וכו', חלל צומן שישאר חוטאים הרי הם משועבדים למקרי הטבע, ולא שייך חללם ענין נגעי צתים.

ולפי דרכיו יתיישב היטב מה שהקשה בתוספות הרא"ש במסכת בוריות (עיין אות ז') דאין שייך

שנתבאר לעיל בדברינו דרשת התורה כהנים ע"כ
אדם כי יהי וגו' שאין נגעים שלפני הדבור מטמאין
אחר הדבור, ויהי לשון עתיד משמע, פירוש דוקא
הנגעים העתידין להיות אחר זמן. ולכאורכ כיצד
משכחת לה שיהיו לאחר מ"ח נגעים שולדו זהם
קודם הדבור, וברי בקבלת התורה נתרפאו מכל
נגע ומחלה. ואמרנו ליישב דמשכחת לה בגרים
הבאים אחרי מ"ח להתגייר, ויש זהם נגעים מלפני
הדבור שאין נגעים אלו מטמאין.

והנה זה ודאי שלא יחו באומות הבאים להתגייר
למדברג עליונה זו שיהיו מושגחים בכל ענייניהם
מהש"ת, לשמור מכל חזק העלול לבא עליהם מחמת
טבע העולם, וא"כ הנגעים הבאים עליהם אינם
מכה מדת דבין, אלא בטבע העולם מריבוי אכילה
ושחית וכדומה, וא"ש טעם שהקדימה תורה פרשה
נגעי הבגד, משום דפרשה זו מיידי באומות הבאים
להתגייר כדאמרן, דמא"כ אדם כי יהי דוממעין
מיידי נגעים שקודם הדבור לא משכחת בישראל,
אלא באומות הבאים להתגייר, ואכלס לא שייך כלל
זה דאין צל הרחמים פוגע בנפשות תחלה, שהרי
אין הנגע צא להם בתורת עונש אלא בטבע העולם.

א ויארמ עפ"י מה שכתבנו לעיל שלא נתרפאו במ"ח
כי אם בני ישראל הכשרים, אבל הע"ר שלא קבלו
את התורה כלל שלם נשאר בזמניהם. ולפי זה איכא
למימר דבאורכ הכתוב לומר אדם כי יהי למעט
נגעים שלפני הדבור, משום הע"ר שלא נתרפאו
מנגעיהם בזמן תורה, והנגעים שיהיו זהם קודם
מ"ח אינם מטמאין. ולפי זה נאמרה פרשה זו על
העבר רב, וזה ודאי שבע"ר היו שפלים ופחותים,
ולא זכו להיות מושגחים בפרטיות מאת הש"ת אלא
היו מושפזדים למקרי הטבע, וא"כ לא שייך לומר
אכלס אין צל הרחמים פוגע בנפשות תחלה, כדאמרן
שאין הנגעים צאים עליהם כעונש משמים, אלא
לפי שאינם מושגחים מאתו ית', הרי הם מופקדים
לפני הזמן. ושם לא קשה מה שהקדים הכתוב
נגעי הבגד, דמיידי בנגעים הבאים מלד הטבע.

וגדולה מן יש לומר כי לפי שהכתוב מדבר בעצ
רב, **פ**נ"ק באורכ להקדים נגעי הבגד לנגעי

דינא מה כי כאשר הנשיא חוטא בשגגה,
ומתוודע על שגגתו ומציא קרבנו עליו, יאמח
ממעשיו חטאת גדול לבני דורו, כי ממנו ילמדו מוסר
להודות על האמת, ולהתוודות על חטאיהם. והנה
כזה חמינה כי גזרה היא מן השמים אשר הנשיא
יחטא, כדי שיע"י שיתוודע על שגגתו ויציא קרבנו עליו,
הנה התעוררות כלל כל איש ישראל להתוודות על
חטאיו ולהציא עליהם קרבן, וזאת כוונה בגמרא אשר
נשיא יחטא וכול גזרה, ר"ל שהיא גזרה טובה מן
השמים שיחטא הנשיא ויעשה תשובה כדי ללמד דעת
את העם ולהורותם דרך התשובה, ומציא בגמרא ראי
דאשכחן כיו"א צדק בנגעים שביטן הכתוב שהם עתידין
לקרות בנגעי צחים, ובשורה טובה היא להם שיע"י
העונש שנתעשו מן השמים לקרות בנגעי צחים יכרו
להם מתחטאים, וה"כ בני נשיא יומא דגזירה טובה
היא שיחטא, ומשני ת"ל אם הכהן המשיח יחטא
לכשיחטא ה"כ בני נשיא לכשיחטא, פירוש שאין הקצ"ח
מכריח את הנשיא לחטוא, כי הבחירה חפצית בידו
וגם יש לחוש פן לא יעמוד בנסיון ולא יודע על חטאו.
ולק"מ קושיא תוספות הרא"ש דשפיר דמיון להדדי
גזירת חטא הנשיא וגזירת נגעי צחים, שהרי לדרבנא
גם גזירת נגעי צחים היא עונש מן השמים, אלא
שצבורה טובה היא להם שיע"י כך יתוכה להם מן
החטאים, וה"כ כו"א שחטא הנשיא היא גזרה מן
השמים, כדי שתלמח ממנו חטאת שילמדו ישראל
ממנו להודות על שגגותיהם.

ועתה נבוא לציור דברי המדרש (קושיא ג')
שעשה ששמעו ישראל פ' נגעים התייראו אמר
להם מהם אל התייראו אלו לאורכי"א אבל אהם
לאכול ולשחות ולשמות. ודכה נתבאר לעיל שהקדים
הכתוב פרשה נגעי הבגד לנגעי צחים ובגדים לפי
שהיה גלוי וידוע לפניו יתברך שעתידין ישראל
לחטוא, ותנטל מהם הכשמה התמידית מאתו ית',
שאינה אלא בצדיקים, ויהיו מושפזדים לטבע העולם,
ואז יתכן שיצאו עליהם נגעי הבגד קודם, ולא שייך
כלל זה דאין צל הרחמים פוגע בנפשות תחלה,
אלא כאשר הנגע צא בתורת עונש. אמנם עוד יש
ליישב קושיא המפרשים על שהקדים הכתוב נגעי
הבגד לנגעי צחים ובגדים באופן אחר, עפ"י מה

נגעני הנוף תחלה וכמו כן אין להם להחזירא ממה שמיעט הכתוב נגעים שלפני הדבור, דקאי על האומות שמתגייירו ועודם צלרעתם מלפני מ"ת, או על העיר שלא נתרפאו מנגיעהם צמ"ת כמו שנתבאר.

ועד"ז יוצא דאמרו אלל אחס לאכול ולשתות ולשמות, כלומר אלס תתנהבו דרך החורב, ותהיו מובדלים ומופרשים מדרכי האומות, אל לס להחזיראות מנגעי הנוף הבאים מטבע העולם, כגון אכילה ושתייה וכדומה, אלל אחס לאכול ולשתות כל לרכבם, והש"ת ישיגת עליהם שלא יזיק להם רבוי המאכל והמשקה. וגם מה דקאמר "ולשמות" יוצן דרך זה, דהנה הקדמונים ז"ל כתבו שדרך הנגעים לבא מחמת עצבון הרוח ושמןון השכל, אשר מציא לתגבורת השחורע ועושה רושם צעור כבשר. והנה דרך הטבע היתה רפואת המלוערע להכריק העצבון מלבו ע"י שיצב בחצרת בני אדם חמנם לא כן נותה אלל להיפך שחייב המלוערע להצבדוד מחצרת בני אדם, ולא ישב בצדוד משחקים ויעלה, אלל דדד ישב מחוץ למחנה, וחשד עם קונאו חשבון נפשו. ובדרך הטבע עצבון הרוח יגביר צו מחלתו, ולא ירפאהו, אך החורב אמרר כי אין הנגעים בישאל צעב אלל לייסרם על עוונותיהם, ועל כן גם רפואתם היא בהצבדודות היפוך דרך הטבע. וצוה פירש צעל צית שמואל אחרון מלכ"ב ואלה הכהן והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע, ולבאורה תיבות מן הצרוע ותיירות הס, אלל שצא לבורות כי פעולות הרפואה היא מעצמו של הצרוע, ע"י שפשפש צמעשו ושצ על חטאיו, ח"ש וכהה נרפא נגע הצרעת והרפואה מן הצרוע ע"י שחיקן מעשיו. וזה אפ"ל בדברי המדרש שאמר להם משה אלל אחס וכו' ולשמות כלומר שלא תחזיראו פן תהיו משועבדים לטבע העולם, ומחמת עצבון הרוח יבואו עליכם הנגעים דרך הטבע, כי אם תהיו ראוים ישיגת הקצ"ה עליכם צהשגחה תמידית שחזיו צשמחה, ולא תצווא לידו עצבון ושמןון.

צחים ובגדים, משום שלא היה נורא אללס דין נגעי צחים ובגדים כלל, שהרי ממו כולם צמדבר, כמ"ש האלה"ה הקדוש צפ' תשא עכ"פ למח כי יתרח אפק צעמן ח"ל, ונראה כי כל ע"ד שהיו אז ממו שאפילו פטרון שקבסם על הסכים וכו', ע"כ וגנני צחים ובגדים לא נהגו אלל צב"י, כדחת צמחתי דנגעים, וגם לא היה מליאות שיצוואו נגעים אלל צבו"ל כמ"ש הרמב"ן ז"ל בה"ל, וא"ש שהקדים הכתוב נגעי הנוף דשיוכי אף צע"ר, לנגעי צחים ובגדים שלא נהגו אללס כלל, שהרי לא זכו להכנס לארץ.

וע"פ פי האמור יתבאר לנו כמין חומר דברי המדרש כיון ששמעו ישראל פרשת נגעים נחזיראו וכו'. וסידה ירחם היתה ממה שהכתוב מקדים נגעי הנוף לנגעי צחים ובגדים, וזה סותר אל הכלל דאין צעל הרחמים פוצע צנפשות תחלה, וע"כ לומר שהם עתידין ליפול ממדרגתם, ויסיר הקצ"ה מכם השגחתו ויהיו מופקדים לפגעי הזמן, ובאופן זה יתכן שיצווא עליהם נגעי הנוף קודם, ועל כן נחזיראו ישראל יראה גדולה, שהם עתידים לרדת ממדרגתם ולהשתעבד לטבע העולם. ועוד איכה למימר שמתחזיראו מכה דחייב אדם כי יהיה לשון עתיד, וכדעת הח"כ שנגעים שלפני הדבור אינם מעמאין לאחר הדבור, וכמה ראו כן חממו ונצבלו נחפזו, ככילד יתכן שיהיו צהם נגעים לאחר הדבור, וע"כ שלא יתרפאו צמ"ת וישארו צצרעתם.

וע"פ כך השיב להם משה אל תחזיראו, אלל לאומות העולם, וכו' כלומר דמה שהקדים הכתוב נגעי הנוף לנגעי צחים ובגדים, הוא משום שפרשה זו נאמרה על אומות העולם הבאים להחזירא אחר מ"ת דעליהו קאי הכתוב אדם כי יהי למטע נגעים שהיו צהם לפני הדבור, ואללס שייך להקדים פ' נגעי הנוף, שהרי הם משועבדים לטבע העולם, ויתכן שיצווא עליהם נגעי הנוף תחלה.

וברדך זה מבוחר גם מה דקאמר צמד"ר פרשת תשא אלל אחס לאכול ולשתות ולעסוק בחורב, כלומר שיתפייסם שלא תזיק להם האכילה והשתייה

ונחשת וגו' וזה כנגד מלכות צבל וכו' וכסף כנגד מדי וכו' ונחשת כנגד מלכות יוון וכו' שורות חלים מאדמים כנגד מלכות אדום וכו', ע"כ. והוא חיומה שמוציא דברי הכתוב ממשמעותן ודורשן על ענין אחר לגמרי שלא קרב זה אל זה כלל. וביאר דכוותה המדרש לומר כי זכרות התרומה שיתנו ישראל למשכן, יגלו מן המלכיות העתידות לשעבד בהם, דזכרות הזכב שנתנו בנדבת לבם יגלו ממלכות צבל וכן כולם. וא"כ שפיר שייכי להדדי הדרשה עם פשטות הכתוב.

ובמו כן אף אלו נאמר לענייניו כי הדרש והפסע חוצרו יחידיו, דאף שפשטות הכתוב קאי על נגעים, מ"מ מבואר בדברי חז"ל במקומות רבים כי הנגעים צאים על חטא, וחטאים אלו הם שהחריבו את בית קדשינו ותפארתינו, ובעצורם גליון לבין האומות. על כן פרשה זו יפה נדרשת על ארבע מלכיות, שעתידין לגזור גזירות על ישראל מנחמת חטאיכם. אך בסופו של דבר עושה יעגשו האומות על כל מה שפרשו לישראל, וגם ענין זה נראה במראות נגעים כדאיחא בתחומא (סי' י"א) שהקב"ה ילקח את האומות בצרעת על שהשתעבדו בישראל. ובדרך זו נבא אל הביאור כי הכה ידוע מה שכתב בשי"ע הרב התייב (ה' ת"ת ק"א ס"א) על מה שאמרו ז"ל (קידושין ל' ע"א) לשלם ישלם אדם שותתו שלש במקרא שלש במשה שלש בתלמוד דלימוד המקרא היינו עם הדרשות הכלליות מן הכתובים.

ובזה יתבאר המדרש כי הכה צעת ששמשו ישראל פרשת נגעים, מודשו להם גם הדרשות הכלולות בפרשה זו, שעתיד הבית להחרב וישראל ילאו בצולה אחרי גולה, ויהיו משועבדים לארבע מלכיות, וכשעמם כל זאת נתייראו מכובד עול הגליות העתיד לבא עליהם. והשיב להם משה אלו לאומות העולם וכו', כלומר שאין הכרח בדבר שיתקיימו דרשות אלו בפועל, שיהיו ישראל גולים בין האומות וימשלו בהם שונאיכם, אלא אם יחכו ישראל לא יוכלו האומות להרע להם, ואשכ"כ עתיד הקב"ה להלקותם בנגעים גדולים לעת"ל על מחשבתם הרעה אשר חשבו לשלוח ידם ביהודים. וכמאמר בעל ההגדה שצבל דור ודור

ללקות בנגעים בעצב העולם, כי זכות עסק התורה תגין עליהם שלא יצאו עליהם נגעים, וכדאיחא במד"ר החם מדכתיב זאת התורה לכל נגע הרעת וגו' דתורה מגינה ומאלף ומנגעים. וגם בפשטות מובן עפ"י מה שכתבאר שהנגעים צאים מתגבורת מרה שחור, והעוסקים בחורב לא יצאו לידו עלצון, דכתיב פקודי ה' ישירם משמחי לב (תהלים ל'), ואין להם להתיירא שיצאו עליהם נגעים בעצב העולם.

ואפ"ל עוד לבאר דברי המדרש בשעה ששמשו ישראל פרשת נגעים נתייראו אמר להם משה אל תתייראו אלו לאומות העולם אבל אחס לאכול ולשתות ולשמות. ונראה עפ"י מה דאיחא במד"ר סוף פרשתן (פס"ז ט') דמראות נגעים הם ארבע מלכיות וז"ל שאלו צבל וכו', מלכות שהיא אומרת מדוד והבא (דיריין ומתנות) רש"י אמר מלכות שהיא מזהבת פנים של אדם בשעה שאלה וכו' ספחה זו מדי שהעמידה. הכן הרעש ששף כנחש וכו' בחרת זו יוון שהיתה מזהבת בגזירותיה על ישראל ואומרת להם כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק בצלקי ישראל נגע צרעת זו אדום וכו', עכ"ד. וכן איחא במד"ר פרשת מנורע דנגעי צחים רומח לחורבן הבית וגלות ישראל בין האומות וז"ל, ארץ אחתהם זה ציהמ"ק וכו' וזה אשר לו הבית זה הקב"ה וכו' והגיד לכהן זה ירמיה וכו' כנגע מראה לי צביות וכו' ענופת ע"ז וכו' וזה הכהן ופנו את הבית ויקח את אולרות בית ה' (מלכים א' י"ד) ונתן את הבית וביחא דנה סתריה והואיל אל מחוץ לתחמה ועמה הגלי לצבל יכול לעולם ת"ל ולקחו אצנים אחרות שנה' (ישעי' כ"ח) לכן כה אמר ה' אלקים הנני יסד ציון אבן אבן צחן פנת יקרת מוסד מוסד המאמין לא יחיש, ע"כ. והקשה ציפ"ת כיצד מוציא המדרש דברים אלו מפשטותן לגמרי, ודורשן על הגזירות שעתידין האומות לגזור על ישראל.

ונראה ע"ד מה שכתב הכלי יקר ז"ל צפ' תרומה שתמכה רבים על המדרש תחומא פרשת תרומה עה"פ ואלה התרומה אשר תקחו מאתם וזה וכסף

הכוונה דאף אם האומות חשבו מחשבה רעה ולכלל מעשה לא הביעו, כגון הכא שצנצן שהשתעבדו בהם בישראל כבר הייתה גזרה משמים, ואין מגיע להם עונש בעבור זה, מ"מ כיון שכבר קדמה לה מחשבת רעה להרע לישראל בעולם גזרה הגזרה, מלך הקב"ה מחשבתם למעשיהם, וגם מה שהשתעבדו בישראל צפועל נחשב להם לפשע, ועתה הקב"ה להענישם על כך.

וע"ד זה אפ"ל בכוונת המדרש אלו לאומות העולם כלומר שכל הבזירות הגרמאות צפרש נגעים נוגעים רק לאומות העולם, שיעשו על רוע מחשבתם, כאילו גזר גזירות אלו צפועל, אבל אדם לאכול ולשתות ולשמות, כלומר אלו זכו ישראל ולא היו חוטאים היו אותם הימים המעוותים להיות להם ימי גלות וחורבן, נהפכים להם לימי ששון ושמחה ולמועדים טובים. כי זכות התורה מלאת את ישראל מן הגלות והשעבוד, וכמו שדרשו ז"ל (מד"ר פרשת נשא) במאמ"כ זאת התורה לכל נגע הצרעה וגוי שזכות התורה מלאת מכל מיני נגעים. וכאשר ישראל חוטאים ועוזרים על התורה, הקב"ה מלקח אותם בחמשת מיני נגעים, כנגד ה' חומשי תורה וכו', עיי"ש באור. וה"ל לפי הדרשות הגרמאות צפרש נגעים דקאי על ארבע מלכויות המשעבדים בישראל, רמז לנו הכתוב כי רק בזכות התורה הקדושה ינצלו ישראל מן הגלות והשעבוד, ח"ש הכתוב זאת התורה לכל נגע הצרעה וגוי, חיצת זאת מיעוט היא, שאין לנו רק התורה הזאת, שזכותה ילאו ישראל מן הגלות, וינצלו מן האומות המשעבדים בהם, הגרמאות במראות נגעים. ואותם החוששים כי יתכן צמיתות להקל מעל ישראל את עול השעבוד והגלות, דרכים המתנגדים לדרך התורה ודרכי מיעוט, אין לך פטירה גדולה מהו.

ובענין עד כיצד הדברים מגיעים אלו לנו שכן עלתה צימית, אשר עינינו ראו שפלות דורנו, מי פלל כזאת, שימלאו יבואים שומרי תורה ואף חסידים הששים ושומרים עם מכעיסי הש"ת ביום המר והנמכר ה' אייר, שצו נעשה מרידה במלכות שמים, שבתנו מנאצי ה' את ממשלתם יסוד המינוח

עומדים עלינו לכלותנו וכו', כי כל יר מחשבות לבם הוא להרע לישראל ולכלותם מעל פני האדמה ח"ו, ואף שלא יהיה צידם להוציא מחשבתם הרעה אל הפועל, מ"מ צעכו"ם קיי"ל (ירושלמי פאה פ"א) מחשבה רעה הקב"ה מנרפה למעשה. וא"כ אין להם לישראל להתייראות מן הדרשות שצפרש נגעים, שברי אף אם לא יהיה ציד האומות לגזור עליהם גזירות רעות, יחשבו להם הקב"ה מחשבתם הרעה כאילו עשו להם רע צפועל, וילקח אותם בנגעים גדולים.

ובדרך זה הנה מקום אחי ליישב קושיה הקדמונים (עיין צמ"צ"ס הלכות חסוד פ"א ה"ב ובהשגות שם ועיי' צמ"צ"ן פ' לך עכ"פ וגם את מה אשר יעבדו דן אנכי וצא"ח הקדוש שם) על מה ולמה יעניש הקב"ה את אומות העולם המשעבדים את ישראל בגלות, והלא גזירה היא ממדומים שיהיו ישראל משועבדים בין האומות, והרי הם מקיימים רצון הבורא ית'. אמנם נראה כי יעניש הקב"ה את האומות על מחשבתם הרעה אשר חשבו לשעבד בישראל ולהרע להם, אף בעולם גזרה עליהם גזרת הגלות מן השמים, ואעפ"י שלא קיימו מחשבתם צפועל עד שגזרה על ישראל גזרת הגלות והשעבוד, מ"מ דין הוא שיענשו על מחשבתם הרעה שקדמה למעשה, דקיי"ל צעכו"ם מחשבה רעה הקב"ה מנרפה למעשה.

ואמ"ל כוונת אומרים מנרפה למעשה עפ"י מ"ש צמ"ק נועם אלימלך (פרשת מנרע) על אמרם ז"ל (קידושין ל"ט ע"ב) מחשבה טובה הקב"ה מנרפה למעשה ודוקדק דכול"ל מחשבה למעשה ומהו לשון יצחק דנקט וצויר דהנה צעת שאדם מחשב לעשות מלוב, מסתמא אין לו שום פניה, כי מי יודע מחשבות לבו. והנה אם האדם חשב לעשות מלוב ולא עשה מחמת איזה אונס, ואדם אחר מקיים מלוב שלא לשמה שמחשב בה לאיזה פניה, אזי הקב"ה מנרף את העובדא הזאת למחשבה הנדיק, והיו כאילו עשה את המלוב צפועל, עכתה"ק. וע"ד זה יתבאר גם אמרם דצעכו"ם הקב"ה מנרף מחשבה רעה למעשה, דהיה ראוי לומר מחשבה למעשה, אלא

KolSatmar.com

זוכים לכך, כאשר התרה צהם הכתוב כי אבד יאבדון, עוד צטרם יכנסו לארץ.

אמנם לדברינו ל"צ למה נקט בקרא כי כבר ראה אלקים את "מעשיך" וברי הכתוב מיירי במחשבת ביאתם לארץ, ולא באו עדיין לכלל מעשה. אכן יתבאר דבנה אמרו ז"ל במסכת תענית (דף כ"ז ע"ב) שאמר אברהם אבינו ע"ה לפני הקב"ה רבש"ע שמה ישראל חושאין לפניך אחת עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה ח"ל לאו ח"ל הודיעני צמה אירשנה ח"ל קחה לי עגלה משולשת וגו' אמר רבש"ע חינוה צומן שציהמ"ק קיים צומן שאין ציהמ"ק קיים מה חסא עליהם ח"ל כבר חוקתני להם סדר קרצנות צומן שקוראין צבן לפני מעלה חמי עליהם כאילו הקריצום וכו', ע"כ. ולפי זה ח"ש דנקט קרא ראה אלקים את מעשיך, אף דקאי על מחשבת ההליכה, כי לפי שהיו מחשבותיו זכות ועבורות עוד צטרם ביאתו לארץ, ועל מנת כן הוא בא לקיים מצוות הצורא יתבאר, הרי מחשבותיו ראויים ומקובלים לפני השי"ת, וגרסה לו לכפר עליו כאילו הקריצו כבר הקרצנות צפועל.

ועל פי האמור נבוא לבאר דברי המד"ר הני"ל חלו לאור"ע אבל אחס לאכול ולשתות ולשמות, דבנה ביארנו לעיל כוונת אומרו חלו לאור"ע שגאמרה פי נגעי הבגד חלה לרמוז על לעח"ל שילקו אור"ע ושר שלכם צנגעים. ולפיכך אמר להם לישראל אבל אחס לאכול ולשתות ולשמות, כלומר אימיתי תזכו לכך שחבי' הגאולה השלמה, ויתן ה' נקמתו באור"ע וילקח אותם צנגעים. צומן שאתם לאכול ולשתות ולשמות, רמז להם צזה על הקרצנות הקריינים אכילה והנסיכים המכוונים שחיה ושמה, כמבואר במדרש הני"ל, וכבוה שיהיה כל יארכים ומחשבתכם להבאל על מנת שחזרו להקריצ קרצנות ונסכים ולעשות רצונו יתבאר צשלימות, ואם אמנם תהיו צמדרגה זו תזכו חל הגאולה השלמה, ויחולו כל הנגעים האמורים צפרשה על האומות.

ובבחינה זו פירשו מה שנתקן צנוסח חפלה המוספין יר"ר מלפניך וכו' שחעלנו צשמה לארצנו וכו' וחס נעשה לפניך את קרצנות חוצותינו

שלח די צמה שיקיימו ישראל תורה ומצוות צהיותם בארץ, חלל ראשית ציבורי מחשבתם צעת שמה מחסונינים לעלות לרשת את הארץ, תהיה לאבד את הע"ז וכוחות העומאה ולעקור ולשרש אחרים, ולא ישאירו להם שם ושאריה, ותהיה ביאתם על הכוונה להתבצק חל הקדושה ודרך התורה. ומחזיר הכתוב שאם לא תחל תחלת מחשבת הליכתם על כוונה זו, חלל שיהא צדעתם להניח זכר לע"ז בארץ, לא יוכלו להגיע חל הארץ, כי עוד צהיותם צדרך רק לשטף מים רבים חליהם יגיעו, ויעצבו צמימי הירדן.

ובמבאן חוכחת מגולה כי ההליכה לארץ ישראל מותרת רק אם כל כוונה הליכתו לקבל עליו עול מלכות שמים צמת, ולהתבסג צדרך התורה, ומי שחולך צכוונה אחרת צלי שום ספק שהליכתו היא מכוחות הסע"א. וכל המעלה צדעתו חפי' לרגע אחד כי יתכן שגם ההולך לא"י צכוונה אחרת הרי זה רצון הצורא, הרי הוא באותו רגע כופר צתורה צלי ספק, כי מחשבת כזו היא נגד המפורש צתורה ונגד האמונה, חלל דכשם שיש לע"ז עגמה קיום צעוה"ר מכה עוותת ישראל והנסיונות, כמו כן יש לזה קיום, כי שניהם ממקור אחד מואלס.

ועפ"י זה יוצנו דברי המדרש לך חכול צשמה לחמך חלו הקרצנות ושתה צלב עוב יינק חלו הנסיכים דקאי על הקרצנות והנסיכים שיקריצו ישראל אחר ביאתם לארץ, ולפיכך שפיר מסיים המדרש כי כבר ראה אלקים את מעשיך שחא' כי חצאו חל הארץ, כלומר על ידי שזכיתם להכנס לארץ ולהקריצ קרצנות ולנסך נסיכים להשי"ת, הרי נחצור למפרע כי "כבר" ראה אלקים את מעשיך, פירוש מחלה צטרם ביאתכם לארץ הייתם ראויים לפני המקום צ"ה, כי היחה מחשבת ההליכה לכוונה זכה ועבורה לקיים מצוותיו יתבאר ולהקריצ לפניו קרצנות ונסכים. ורואה לכך כי זכיתם לעלות ולהכנס לארץ, ואילו לא היחה מחשבת ההליכה זכה ועבורה, לא היו זוכים להכנס לארץ, חלל היו נשעפים צמימי הירדן. ומייתי המדרש רואה לכך שגאמר כי חצאו חל הארץ וגו', כלומר שמה שזכו לבא לארץ היא הוכחה צרורה שיהיה תחלת מחשבת הליכתם לקיים מצוה ה', וחלל כן לא היו

מוצק שאל רק די סיפוקו לשם שמים. וזה ביאור דברי המדרש אבל אחס לכול ולשמות, כי הנגעים באים מריבוי דם (בכורות מ"ד ע"ב), וריבוי דם בא מריבוי אכילה ושתיה יתירה, וז"ל אלו הנגעים הבאים מריבוי דם, באה מכה אכילה ושתיה יתירה, הם רק לאוה"ע, האוכלים למלאות תאוות הבחימות, אבל אחס לכול ולשמות ולשמות, שזכו סימן מוצק שאלתם די סיפוקם, וממילא חבוי נילולים מן הנגעים, עכ"ל ז"ל, אמנם דבריו אכתי לא נתיישבו תחת דברי המדרש, דסוף סוף דיני נגעים אינם שייכים באומות העולם, וא"כ מה כוונתו באומר אלו לאומות העולם.

ג) עוד איתא במד"ר (פס"ו ע') שאל ז' צל וכו' ספחה ז' מדי וכו' ברכת ז' ויון וכו' נגע נרעת ז' אדום וכו' וכיה צעור צערו לנגע נרעת לפי שבעולם הזה הכהן רואה את הנגעים אבל לעת"ל אומר הקב"ה אני מעבר אהבם. ואין ביאור שהוליד דברי הכתוב ממשמעות לגמרי, ודרשם על לאומות העולם, הלא כלל אית לן שהרשע והפושע שייכים להדדי ותאחדו ולא יתפרדו, והבא אנהו לא נדע שייכות דרשכ ז' לפשוטו של מקרא.

ד) וידבר ה' אל משה לאמר זאת תביח תורת המלוצה ביום שבתו ורובא אל הכהן. יל"ד דתיבת תביח יתירא היא, והובא כגי שיאמר זאת תורת המלוצה וגו', כדכתיב זאת תורת החטאת, וזאת תורת העולה, וכמוכס רבים. ובר מן דין ז"ל להצין כוונת הכתוב באומרו תביח לשון עתיד, ואין כן דרך המקראות בדין, שכל המלות כתובות בלשון הווה, להורות שהם נוהגות בכל עת, מיד ולדורות, ומ"ש הכא שרמזה תורה על העתיד.

ה) גם אומרו תורת המלוצה ז"ל, דכנה כיבא דכתיב זאת תורת אחי לדרשה, דוגמת הא דאיתא במנחות (דף ק"י) אומר ר"ל מאי דכתיב זאת התורה לעולה ולזמחה לחטאת ולאשם כל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה ומנחה חטאת ואשם אומר ר"ל מאי דכתיב זאת תורת החטאת כל העוסק בתורה החטאת כאילו הקריב חטאת וכו', ע"כ. והבא מאי נדרש

וכו'. ולכאורה מה צורך להזכיר שנעשה ונקריב את קרבנות חובותינו, וכי יעלה על הדעת שאל וכו' בידיו להקריב קרבנות לא נעשה מה שמצווה עלינו. ואפ"ל הכוונה ע"ד שכתב הכ"ח בשר"ח סי' ק"ח צמח שהיו מספקים בנכונת ברכת ולירושלים הפותחת צנין ירושלים ומסיימת בכסא דוד וא"כ לא היו סמוך לחתימה משין הפתיחה. והאריך שם לבאר ותמליח דבריו דשפיר כוח משין פתיחה סמוך לחתימה, דבנין ירושלים וכסא דוד חדא מילתא נינהו שאין אנו מבקשים על בנין ירושלים אלא באופן שיביח ראוי לכסא דוד, לא באופן אחר, עיי"ש. וכמו כן יש לומר כי לפי שאנו מתפללים שחשנו בשמחה לארצנו ותענו בגבולנו, על כן אנו מוסיפים שרוננו אך ורק בעליה לארץ באופן שנוכל להקריב שם קרבנות חובותינו, לא זולת. כי זה כל מהווינו בעליה לארצנו, לעשות נחת רוח לבוראנו, ולהקריב לפניו אישי ויחומינו, לכפר על חובותינו ואשמותינו.

באופן אחר יתבאר המדרש בשעה ששמעו ישראל פרתה נגעים נתייראו אומר להם משה אל תתייראו אלו לאומות העולם אבל אחס לכול ולשמות ולשמות, ע"כ. וקשה שהרי משנה שלימה שנינו (נגעים רפ"ג) הכל מטמאין בנגעים חוץ מן הכהנים, ומאי האי דקאמר לכו אלו לאומות העולם, והלא לא נהגה בכו עומאת נגעים כל עיקר.

ז) גם אומרו אבל אחס לכול ולשמות ולשמות ז"ל, דמאי תועיל הבעתה זו להפיג פחדם של ישראל מפני הנגעים. וק"י זל"ה ביעזב לב פירש כוונת אומרו אבל אחס לכול ולשמות ולשמות, עפ"י מה שכתבו הספרים בהפסד צין העושה דבר גשמי ותענוג גופני, שאחר שעותו לא תשאר בלבו שום שמחה ממה שכתב מילא תאוותו באכילה ושתיה יתירה וכדומה, אדרבה יוולד לו ענין עמה, משא"כ בעשותו דבר מלכות, אז אחר עבוד המעשה יגיל וישמח בלבו על מלכות בוראו ז"ה, כי פיקודי ה' ישרים משמחי לב ומח יבחין האדם אם אכל ויתענב אל לבו אז ודאי עבר מגבול הסיפוק, ואם ישמח בלבו אז סימן

זאס כענש על חטא ח"ל המד"ר (פ"י ד') ר' הונא זשס ר"י ז"ל בש"ר לוי אין צעל הרחמים פוגע צנפשות תחלה וכו' ואף נגעים כזאס על האדם תחלה כן זאס צביתו, חזר צו עשון חליה וכו' ואס לאו זאס על צגדיו וכו' ואס לאו כן צאין על גופו וכו'. מצואר מזה שהנגעים זאס על ד' בעונש, וכן מונה שס צמדש עשרה דברים שצצחם הנגעים זאס ע"ז ג"ע ושפ"ד וכו', וצגמרא ערצין (ע"ז ע"צ) איתא על ז' דברים כנגעים זאס, כרי להדיא שהנגעים צחורה עונש הם זאס. והיפך חואר כתב דכא דאמר ר' לוי צמדש שנגעי צחים זאס לעונש, פליג ארשב"י דאמר שהנגעים צשורה עונש הם לישראל. אכן כהס כללא אית לן דכלל מקום שצדימו להשיות הדיעות ולומר דלא פליגי, אפוש פלוגתא לא מפשיין.

יא) ד"פ"ר כתב על דרש ר' לוי דאין צעל הרחמים פוגע צנפשות תחלה וכו' ואף נגעים תחלה כן זאס צביתו ואח"כ על צגדיו ואח"כ על גופו, וקשה שכרי צחורה כתיב להיפך, דנגעי הגוף כחוצים תחלה צ"י תוריע, ואח"כ נגעי צגדים וצחים ותיך כיפ"ת דלפי שתכלית הדבר קודם צמחשבה, על כן הקדים נגעי אדם שהם התכלית, ואח"כ הצגדים שהם המדרגה השנית, ואח"כ הצחים שהם ראשית המעשה, עכ"ד ז"ל, ותיורלו דחוק.

יב) בזה"ק פ' תוריע (דף ג' ע"א) ותיב טעמא אחרינא לציאת נגעי צחים וזל"ק, כענינים פלחי לע"ז אינהו וכו' וכוו צניין צנין וכו' לסטר מסאצא לע"ז וכד שראן למצני כוו אמרי מלה וכיון דאחדכר צפומייכר כוה סליק עליה רוח מסאצא וכו', כיון דעאלו ישראל לארעא צעא קצ"כ לדכאח לון ולקששא לון ארעא וכו' ועל דא צכאי נגע צרעת כוו סתריין צניין דאשתצדידו צמאצו ת"ח אי עוצדא דא כוה לאשכחא מעמויין צלחודיו יכדרון אצנין לצחר לאתרייכו ועפרא לאתריכו וקרא כתיב וחלאו את האצנים ועפר אחר יקח צנין דיתעבר רוח מסאצא ויתפני ויתקדש וכו' ומסויס צכ"ק ועל דא מאן דצני צנין כד שארי למצני צני לאדכרצא צפומייכר דכא לפולחנא דקריבא כוה צני וכו' וכדין סייטתא דשמיא

ו) עוד יל"ד צמא"כ ציום טכרתו וכוצא אל הכהן ולכחורה איך כינה הכחוצ את יום ציאתו אל הכהן יום טכרתו, וכלא צעת צואו אל הכהן עדיין לא טכור כוה, עד עשות לו ככל סדר הכפירה והטכרה האמורות צפרשא, ואחרי צצעה ימים יטכר צכצאת קרצותיו.

ז) עוד קשה מזה שאמר הכחוצ וכוצא אל הכהן, דמיינה משמע שיציאו את המלוער אל מקום הכהן, וזה סותר לדברי הכחוצ שלאחריו, וילא הכהן אל מחוץ למחנה, כרי שהכהן צא אליו אל מחוץ לשלש מחנות, ולא שיציאו אותו אל הכהן. וצפירוש רצותיו צכרתיו"ם כתב וכוצא קרי ציכ וכוא צא, שאין לו מי שיציאו שהכל צדלים ממנו. וצ"כ מאי נשמיענו צזה.

ח) במד"ר (פ"ט ד') איתא זאח חתיב תורה המלוער הכ"ד (תהלים ג') ולרשע אמר אלוקים מה לך לספר חוקי וחסא צריתי עלי פיה א"ר לוי מצינו צחורה צצציאס וצכצציאס שאין הקצ"כ חפץ צקילוסו של אדם רשע וכו', וצ"כ להצין שייכות דרשא צו לעינא דמלוער.

ט) להדין צפרשא כי תצואו אל ארץ כנען וגו' ונתחי נגע צרעת צצית ארץ אחחחכס. צ"כ אומרו ונתחי לשון מתנה, וכי מאי מתנה היא צו, וצגמרא (הוריות י' ע"א) איתא צשורה היא להם שהנגעים זאס עליהם, ע"כ. ואין מצואר שס צגמרא מזה עיבה של צשורה צו. וצמד"ר (פ"י ו') מצואר יוחר חז"ל, תני ר' שמעון כן יוחאי כיון ששמעו כענינים שישראל זאס עליהם עמדו והעמינו ממונס צצחים וכו' אמר הקצ"כ איני הצעחתי לאצותיהם שאני מוכנים את צניהם לארץ מלאה כל טוב וכו' מה הקצ"כ עושב מגרר נגעים צציתו וכוא סותרו ומלא צו סימא, ע"כ. ועפ"י זה יתצאר אומרו ונתחי דמתנה עונש היא להם, שצאמלעות נגעי צחים יתגלו להם גמי מעמוניות שהעמינו כהענינים צכחתי צחיהם.

י) אמנם דצרי המד"ר כללו סותרים למד שמצואר דצרי חז"ל צש"ס וצכ"ק וצמדשים שהנגעים

כנגד נראה לי צבית זה טינפת מ"ז וכו' ולא הכבן
ופינו את הבית ויקח את אולרות בית כ' ונתן את
הבית זה חורבן ציכמ"ק וכו' יכול לעולם ח"ל ולקחו
אזנים אחרות וכו' עכ"ל וז"ל שהוציא המדרש מקרא
זה משפעתו לגמרי ודרשו על חורבן ציכמ"ק, ועוד
קשה שהרי מדכתיב כי תבואו אל הארץ ונתתי משמע
דמתנה טובה היא, ולפי דברי המדרש דקאי על חורבן
בית אלקינו, וגלות ישראל לצין באומות, מאי ונתתי
דקאמר קרא.

עו' ו**בא** אשר לו הבית והגיד לבן לאמר כנגד נראה
לי צבית. צבית כהנים חיתה לאמר יאמר לו
הכבן דברי כבזשים אין הנגעים צאים חלה על לשון
הרע וכו', וילין לה מתיבתא לאמר, דלכאורח למי
יאמר הכבן דברים אלו, ע"כ דרשו מניח שיאמר לו
הכבן דברי כבזשין, ולכאורח ז"ל שברי חיצת לאמר
ענינה אמירה רכה, וכידן דרשו מניח שיאמר לו הכבן
דברי כבזשין, היפוך משמעות לאמר. גם אומרו והגיד
לבן ז"ל, דהגדה מורה על דברים הקשים כגידין,
והכא מאי דברים הקשים כגידין יאמר האיש אשר
לו הבית אל הכבן.

ו**ל**בא אל ציבור הענין נקדים דברי הגמרא בוריות
הכ"ל (דף י' ע"א) ח"ר אשר נשיא יחטא יכול
גזירה (פירש"י) גזירת מלך היא שנשיא יחטא מדלא
כתיב אם נשיא יחטא) ח"ל אם הכבן המשית יחטא
מה להבן לכשיחטא (דכא כתיב אם) אף כאן
לכשיחטא אמר מר גזירה, גזירה מהכירי תיחי (היכא
אשכחן גזירה כה"ג) ומשני אין אשכחן דכתיב ונתתי
נגע לרעה צבית ארץ אחזתכם בצורה היא להם
שנגעים צאים עליהם דברי ר' יהודה וכו' לאו אמר
ר' יהודה בצורה כי"א אימא גזירה (פירש"י) לא אמר
ר' יהודה בצורה, שהכתוב מבשר שעתיד להיות אש"ג
שדבר רע הוא כי"א אימא גזירה) קא משמע לן.
והקשה בתוספות הרא"ש על שניות דגמרא, דלא
דמיא גזירה חטא הנשיא לצבית הנגעים, דציאת
הנגעים בצורה טובה היתה להם, כדאיתא במדרש
שהאמוריים בעמיתו אולרותיהם וכו' צבית הקב"ה
לרעה וכו' וימלא המעמון, ואכתי תקשי קושיא בגמי
דמאי כו"א דאשר נשיא יחטא גזירה היא, היכא
אשכחן גזירה כה"ג, עכ"ל הרא"ש ז"ל.

שאר עליה וקצ"ה זמין עליה קדושתא וכו', עכ"ד
הקדושים, עיי"ש שמצינו כמה עובדות שהדברים צביתם
שהיו שורים עליהם כוחות העומאה ניזוקו על ידם.
ומדבריו מבואר דלא ס"ל לעממא דמעמוניות, חלה
דעטם ציאת נגעי צביתם הם לבצר כוחות העומאה
מן הצביתם. וקשה שהרי ספר הזכר הקדוש מיוסד
על דברי רשב"י, ולכאורח דברי ה"ה"ק הללו סותרים
לדברי רשב"י במדר"ר הכ"ל, דיהיב טעמא לציאת
נגעי צביתם כדי לגלות מעמוניות.

יב' עו"ד קשה על טעמו של ה"ה"ק, ודנה הא פשיטא
שכלל הצביתם שצנו הכנענים היו שורים כוחות
העומאה, דמסתמא כולם היו צונים צביתם לע"י,
ועוד דלף צמי שצובה ציתו בסתמא, ואינו מחזיר
כפיו שכוונתו לשמים משמע צו"ק שמזיק, וא"כ
מדוע איפה לא צאו הנגעים חלה צמקת הצביתם
ולא בכלם, והלא כיון ששור עליהם כוחות העומאה
היו כולם לריכס נחילה, כדי להצריח את כוחות
העומאה משם. אמנם קושיא זו אפשר לתרץ, דהדבר
תלוי במדריגת האיש הדר צבית, דמי שאין כוחו גדול
בקדושה כ"כ אפשר שאין מזיקין לו כוחות העומאה,
כי הם מתגרים יותר בצני העליה, שהם צני פלוגתא
שלהם, על כן הם מתקנאים בהם. וכדאיתא צו"ק
שם עובדא דר' יוסי שכתם לבית שהיו שורין עליו
כוחות העומאה, ואמרו הקליפות צר פלוגתא דין
הכא חא ומזיק ליה. או אפשר לאידך גיסא דמי
שחקף חילו מאד בקדושה אין כוחות העומאה יכולים
להרע לו, ואדרבה צבא קדושתו הגדולה צידו לצערם
כליל משם, ולהכניס את הבית אל הקדושה, וכמו
שציארונו (עיי' דבריו פרשת תרומה ר"ח ע"א)
צמח"כ הכה צית הכן נתתי לאסתר, כי כח הקדושה
של מרדכי ואסתר גבר על כוחות העומאה שהיו
שורים על ציתו של הכן, וכפך את הבית מעומאה
לקדושה. ועי' זה ו"ל גם לענייניו דכמה מדריגות
היו צמחלי הארץ, וידבר תלוי במדריגתם, והלא
יתבאר ענין זה בצופן אחר.

יד' ב**מדר"ר** (פיי"ז ז') חיתה ונתתי נגע לרעה
צבית ארץ אחזתכם זה ציכמ"ק וכו' וצא אשר
לו הבית זה הקב"ה וכו' והגיד לבן זה ירמיה וכו'

נעשה לפולחנה דקדושה, כרי זה מועד להזיק את הדור
 זו, וא"כ היו כולם טעונים נתיבה. ואפשר לדחות
 הבתים שלא פירשו הכנענים צעת בנייתם שהם צוים
 אותם לע"ז, הניחם הקב"ה כדי לנסות בזה את
 ישראל, אם יוכלו לעמוד בניסיונות שיצוהו עליהם
 ע"י כוחות העומאה, ולהתגבר עליהם, ומה מאל עמקו
 מחשבותיו יתברך. ולאותם שלא עמדו בניסיון היתה
 זו סיבה שנשלו בע"ז, כי ארם הע"ז שהיה בלחות
 הבתים מכחם של הכנענים שבו אותם, גרם להם
 שנשלו בע"ז, וחטא זה הביא בסופו של דבר לחורבן
 בית המקדש, וכל זה רמז פרשת נגעי הבגד.

ובזה יתבאר מה דליחא בגמרא שהנגעים צוהר
 הם לישראל, כי הנה חורבן בית המקדש היה
 מחסדי הכוונה על ישראל, שלא עשה בזה כליה, כי
 אם שפר חמתו על עמים ואצנים כארם ז"ל (שומר
 עוב העולם ע"ע) ואמר הכתוב הם עוונך דת ליון, כי
 בסיבת החורבן חמו ונכרתו ונתכפרו כל עוונות
 ישראל. וזו היתה הצורה הטובה שצוה להם צפ'
 נגעי בתים, שלא יעשה הקב"ה כליה לישראל ח"ו,
 אלא יתנבב עמכם צמדת הרחמים, להעביר עוונותיהם
 על ידי חורבן הבית.

ובדרך זו נלך ליישב קשיית תוספות הראש"י ז"ל
 בפקדום מה שכתב ק"ז זל"ה צרפת וארץ
 ומטו צה משמיה דהפס"ק נועם אלימלך, כי הלא
 הרוח להשפיע טוב לישראל צריך לקשר ולדבק עצמו
 עמם בלחות גמור, אמנם כיצד יוכל הלאה להיעזר
 להמון העם, ומה גם לבעלי עזירה, והקב"ה חפץ
 חסד הוא לכל ידה ממנו נדח, אין זה כי אם ע"י
 שהלאה עושה איזה עזירה לשמה, ע"י זה יכול לקשר
 עצמו גם עם בעלי עזירה ולהשפיע להם טובות, עכ"ל
 ז"ל עיי"ש. ולפי זה נמצא כי צעת שהנשיא חוטא
 נאמה מה חוטאת לכלל ישראל, שיוכל לקשר עצמו
 עם המון עם, אינשי דלא מעלי, ולהשפיע להם טובות.
 ועפ"י זה שפיר דמיה גזירת חטא הנשיא לצוהר
 הנגעים, שהרי גם גזירת הנגעים רומח על חורבן
 בית המקדש, שהוא נראה כרעה, ואעפ"י קן מונח
 בו טובה גדולה, כי כילה ה' חמתו בעצם ואצנים,
 והלא את ישראל מכלייה, וכ"כ ה"א דגזירה היא

ונראה ליישב קושיא זו בכמה אופי, דהנה בגמרא
 לא נזכר שהנגעים צוהר טובה, אלא סתמא
 כתיב צוהר הוא להם שהנגעים צאים עליהם וכו',
 אמנם משמעות הכתוב מוכיח שצוהר טובה היא,
 מדכתיב בזה לשון מתנה בדאמין. אך מכיון שלא נזכר
 בגמרא טעמא דמטמוניות יתכן דכך ברייתא דליחא
 בגמרא סבירא כחודא משאר הטעמים שנאמרו בנגעי
 בתים, אי כדברי המדרש שפרש כל פרשת נגעי בתים
 על חורבן הבית, או כעטם ה"א"ק שהנגעים צו
 צהרים לע"ז, והיה צוהר עליהם רוח העומאה, על
 קן הביא הקב"ה עליהם נגעים לעקור ע"ז מארצו.

ור"ל אפ"ל דעטם המדרש וטעם ה"א"ק בקנה אחד
 עולים, וחד צדח סביר, שגמאר כי אמנם טעם
 נגעי בתים הוא כדי לעקור ע"ז מארץ ישראל, אכן
 לפי שלא נחצרו כוחות הע"ז לגמרי מארץ ישראל
 ובתמאם ז"ל (סוכרין ק"צ ע"ב) דבימי בית
 ראשון הוב תקיף מאל יארל דע"ז, ודבר זה גרם
 לחורבן הבית, כאמר"ל (יומא ט' ע"ב) דבית ראשון
 חרב בעון ע"ז. ולפי זה נמצא כי בהה"ק צוהר לנו
 ונחתי נגע צרעת צבית ארץ אחזתכם, כדי להעביר
 גילולים מן הארץ, וכוחות העומאה כרות יכרתו,
 אך דא עקא שלא עלתה בידם לבעל כוחות העומאה
 מארץ ישראל לגמרי, בימי בית ראשון, לפיכך עמון
 צרפת זה רמז נוסף, שאם לא יצטרו ישראל את
 הע"ז מכל וכל, יחרב הבית ויגלו ישראל לצל כדורש
 המדרש.

ובדרך זה יתיישבו לנו גם דברי המד"ר (קושיא ג')
 שדורש ארבעה מראות נגעים על ארבע מלכיות,
 ואין זה מצינו את המקרא ממשמעותו, אלא ללד
 שהנגעים צאים על האדם כעונש על העבירות, כדאי
 בגמרא ובמדרש, על קן רמז לנו הכתוב שאם לא יווסרו
 ישראל באלה, ויוסיפו ללכת אחרי שרירות לבם, יגרם
 החטא שיחשבדו לארבע מלכיות.

ועפ"י זה יתיישב מה שהקשינו על טעמו של ה"א"ק,
 דמפני מה לא הביא הקב"ה נגעים כי אם על
 מקלט הבתים, וזרי רובן של הכנענים נחכונו צבניות
 לשם ע"ז, ואף אותם שנאום סחם מ"מ כיון שלא

בגמרא גזירת הנגעים לגזירת חטא הנשיא, שהרי גם הנשיא יש אשר יסתבב לו חטא בעצור עובדן של ישראל, כדי שעי' חטאו תהיה לו התקשרות עם בעלי עבירה להעלותו ולתקן, כמו שנחבאר לעיל מדברי הוטס אלימלך, וזה דמיון גזירת הנגעים, שאף כי הם באים בחורט עונש, מ"מ הקב"ה פורע ממנו רק צמדת הרחמים, לזאת אמר דללו גזירה היא, שסבב הקב"ה חטא להנשיא, כי הרבה דרכים לפניו יתבצר להחזיר את ישראל בחשוכה, ולספוך לבסם לעוב, ואין הכרח שיהיה הדבר באופן זה דווקא (ועיין בדבריו לעיל פ' ויקרא מה שחירלנו קושא זו באופן אחר).

ובאופן אחר נראה לומר בישוב קושא הנ"ל, כהקדם כל דליתא צמסכת יומא (דף פ"ז ע"ב) תניא כי ר' מאיר אומר גדולה תשובה שצביל יחיד שעשה תשובה מוחליו לו ולכל העולם כולו שנאמר (הושע י"ד) ארפא משוכתם אורבם ונדה כי שז אפי ממנו מהם לא נאמר אלא ממנו, עכ"ד בגמרא. ולכאורכ יש לתמוה טובא דצמחי קא מיירי, אי צביל עשה תשובה אלא אותו יחיד צביל, אי"כ מדוע איפוא ימחלו עוונות הרבים שלא חזרו בתשובה, ועוד צבם עומאסם. ואי מיירי שצבו כולם, אי"כ דין הוא שימחלו עוונותיהם בעצור תשובתם, ומה לורכ להם בתשובה היחיד, שצכותו יתכפרו גם עוונותיהם.

ונראה לומר צביאור דברי בגמרא, עפ"י מה שכתב ק"י זלבי"ש בישמח משה פרשת באיני, לפרש דברי הכחוב הנ"ל ארפא משוכתם אורבם ונדה, דמלישנא דקרא נראה דבתשובה הרבים קא מיירי, שהרי תניא הכל צלשון רבים. והנה השז מאכבב זדונות נעשות לו כזכות, אך צריכ ששבו כמעט מן הנמנע שישבו כולם מאכבב, דלזה נר"ך אור שכל דב, וז"ל שיהיו כולם צמדיגה זו. והנה בתשובה מיראה לא נרפאם העצירה, רק הוא נרפא מן העצירה, דהזון נעשה שוגג, ואינו נענש על הזון, אך לא נרפא, אצל צעוש תשובה מאכבב הרי נרפא העצירה, כי הזון נעשה זכות. אכן בתשובה הרבים אף שאינו אלא מיראה, הקב"ה עושב להם בחורט נדה, ומרפא להם העצירה ונכפכת להם לזכות. וזהו ארפא משוכתם ונדה, שמתרפא העצירה ותכפך לזכות,

שהנשיא יחטא, ואף שזה נראה כדבר רע, מ"מ צמליתא גזירה טובה היא, שעי' חטאו ישפיע טובה לבטלי עבירה, ויעלה אותם מעומאסם, לכל יודחו לגמרי.

היוצא מה כי כל הטעמים הנאמרים בדברי חז"ל בענין נגעי צמים אמת ויציב כן, ולא פליגי אהדדי, אלא שטעמים ישמנו לפי הצמיחה ולפי מוצאם ומעמדם של ישראל, וזוהי כדליתא צמסכת מגילה (דף ע"ו ע"ב) דפליגי אמוראי בטעם שהצמיחה אסתר את המן אל המשכה, ונאמרו בזה כמה טעמים, ובחר הכי איתא אשכחיה רבא דר אבובי לאלכיה א"ל כמאן חזית אסתר ועבדה הכי א"ל ככולכו הנאי וככולכו אמוראי, ע"כ. וה"כ כן הוא דכולכו טעמי איתתיבו צ"ה, אלא שדבר תלוי צמדיגה האדם, דמי שבוה לדיק גמור לא יבואו עליו הנגעים כי אם לעוב, ולא יוסיף עבד עמה, כגון כדי שימאא את המעמדות בדברי המדרש, או למען יעקרו כוחות העומאס מן הבית בדברי ר"ב. ויש אשר יבואו הנגעים למען האלה ישראל, כענין חורבן הבית הרמז צפרה, ופעמים יבואו על דה עונש. וזהו יתבאר לנו דברי המדרש (פ"ז א') עכ"פ ונחתי נגע לרעת צבית ארץ אחזתכם הכ"ד אך טוב לישראל יכול לכל ח"ל לצרי לבב אלו שלכן צרי להם צמחות, ע"כ. ולפי האומר כוחות להשמיטו כי הנגעים לעוב הם באים, ועל זאת הוא מתמה יכול לכל, כלומר דכ"ל שצב ענין יבואו הנגעים לעוב, וברי חזקן בדברי חז"ל שהנגעים יבואו על דה השונ, וע"ז קאמר ח"ל לצרי לבב אלו שלכן צרי להם צמחות, כלומר דאלס לא יבואו הנגעים כי אם לעוב גמור מרע מעמא דמעמדות וכ"ל צו.

ועוד אפ"ל דאף לדברי ר' לוי צמדרש, דס"ל שהנגעים באים בחוכמות על עון לייסר איש, כאומריו אין צבל הרחמים פוגע בנפשות תחלה, אפי' הכי איכא למימר דנגעי צמים צשורב טובה הם לישראל, כי על ידם מתגלית מדת רחמנותו יתבצר על ישראל, כמבאר צמדרש אין צבל הרחמים פוגע בנפשות תחלה, דמא דדין הכי ראי להיות שהנפש החוטא היא חמות, אלא שגלגל הקב"ה רחמיו ואינו פוגע אלא צממות תחלה. ואחי שפיר מה שמדמה

אפי ממנו ולא כחייב מהם, כי אמנם השגת האף ורפואת העיון אינם אלא צרכות אותו יחיד שעשה תשובה מאהבה.

ועתה יובן גם תירון בגמרא הוריות דה"א לדמות גזירת חטא הנשיא לגזירת נגעים, כי שניהם בסוג אחד הם, ודמיון להדדי. והנה נגעי צהים צשורה טובה הם לישראל, כדאיתא במדרש שאין צעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה, ולזאת צעת אשר יחטא האדם הקב"ה מתרחם בו ומלקח ביהו נגעים, כי חפץ חסד הוא, ומרבה להיעיב, ורצונו בתשובה החוטא אולי ישבו ויחם, באמור אלו הכהן דברי כבושין, ראה מה החטא גורם, ואם ישבו ילל מציאת נגעים על בגדיו ועל גופו. ולפי זה גזירת נגעי צהים צשורה טובה היא לישראל, כי על ידה יתעוררו לשבו, ולא ילקו בנגעי הגוף הבאים במדת הדין, ואף שאין תשובתם שלימה, שהרי היא צאה מיראת העונש, אעפ"י שתשובה מתקבלת לפני השי"ת, ולא ילקח עוד בנגעים, וכמו כן הובא אמינא שסבקי"ה יגזור על הנשיא שיחטא, לטובת ישראל, כי ע"י שיעשה הנשיא תשובה מאהבה על חטאו, תעקף אליו תשובתם של כלל ישראל העושים מיראה, וספיר דמיון צ' גזירות אלו, ועוד יתירה טובה זו של גזירת חטא הנשיא, מן התשובה של גזירת נגעים, כי תשובה הנשיא היא מאהבה, ובצרכותו מתקבל אף תשובתם של כלל ישראל כתשובה מאהבה. ודחי בגמרא דאין חטא הנשיא גזירה, כי אין מסבצין מן השמים חטא לנשיא בעבור זאת.

ועתה נחזור לביאור הדקדוקים צפרשת נגעי צהים, דכחייב והגיד לכהן, חה מורה על דברים קשים כגידיו, ואח"כ כחייב לאמר המורה על אמירה רכה, אמנם עפ"י דרש"ם ז"ל צפרשת נגעי צהים רומח לחורבן ציהמ"ק, ומה שאמ"כ והגיד לכהן פירושו שסבקי"ה יגיד לרמיה כנגד נראה לי צבית זו עיופות עבודה זרה, אחי שפיר מה דכחייב ציה לטון הגדה ואמירה רכה גם יחד, כי דברים אלו היו לרמיה קשין כגידיו, כשמשו שעתיד הבית להחרב, וכדאיתא בפסוקתא שהיה ירמיה הציג מחאוקן על כך כי נגזר עליו להצנע על חורבן הבית. אכן מאידך גיסא יש צדכיהם ח"ו גם אמירה רכה, כי ע"י ששפך הקב"ה

ואף שאין מגיע להם כזאת, מ"מ אורבם נדבך, כי נפיש צוהייהו דרבים, עכ"ל ז"ל עיי"ש. ולכאורה פירושו צדכיה הכחצו נראה כסותר לדברי בגמרא, דמוקי להך קרא ציחיד ששז שמוחלין לכל העולם בעבורו, ודייק לה מדכחייב ממנו ולא מהם, ולדברי הישמה משז ז"ל כך קרא מיירי צדכים ששזו.

ואפ"ר לומר צביאור הענין על פי מה ששמעתי מפ"ק הגב"ק מוה"ר ישכר דוב מצעלא ז"ל, שאמר בשם אביו זל"ה, שפ"א איחר בצעש"ט מאד מלהתחיל בתפלת נעילה, ואח"כ אמר לתלמידיו סיבת איחורו, שרשע אחד מופלג צרשעו מארלות המעצב עשה צאותה שעה תשובה, ולכן חיכה עליו שיטערו תפלותיהם של ישראל לתשובתו צעת נעילה שעה. וצוה פירש הוא ז"ל דברי רש"י צפרשת חטא עכ"כ קח לך סמים וגו' ותלצב ח"ל, שמהאם הכחצו צין סממני הקטורה ללמדנו שלא יקל בעיניו ללרץ עמנו בצלגות תעויותיו ותפלותיו את פושעי ישראל שיכיו נמינם עמנו, ע"כ. וציאר הכוונה לפעמים תשובתם עדיפא ומשולה יותר, וכוחה יפח להעלות עמה את תשובה הרים אף שאין תשובתם מעולה כ"כ.

ובהקדמה זו יתפרשו לנו דברי בגמרא יומא, יחיד ששז מוחלין לו ולכל העולם כולו, דמיירי שזוחו יחיד עשה תשובה מאהבה, אף הרים לא שזו אלא מחמת יראה, וכדברי ק"ז זל"ה, כי רבים ששזו מן הנמנע שחטא תשובתם מאהבה. ולפיכך אף שמן הדין לא היה ראוי שיחפכו להם הצדונות לחיות, אעפ"י צרכותו של היחיד ששז מאהבה מארץ הקב"ה את תשובת הרים אל תשובתו, ומעלה עליהם כאילו גם הם שזו מאהבה, וצדונות מתהפכות להם לחיות.

והשתא מוצינם היטב גם דברי ק"ז זל"ה, דמוקי להך קרא צדכים ששזו, ואין זה מתנגד לדברי בגמרא דדייק מנייה דמיירי בתשובה היחיד, מדכחייב כי שז אפי ממנו, דקושטא דמילתא שכתוב מדבר צדכים ששזו תשובה, כדדייק ק"ז זל"ה מלישנא דקרא, אלא ששם לא עשו אלא מיראה, ואין הם ראויים שיחפכו להם העוון, ואפילו הכי מכיון שזוחו יחיד שז מאהבה, מתהפכים גם צדונותיהם לחיות, צצות תשובתו. וביינו דדייק בגמרא מדכחייב כי שז

היה חמות ולא מהניח תשובה. ועל כך השיב להם משה אל תחיראלו אלו לאומות העולם, ויהצאר בהקדם מאח"כ צפרשת נלצים ונתן כ' אלפיך את האלות האלה על אויביך ועל שונאיך אשר רדפוך, ולכלואר קשה וכי צעוש זכ בלדד סגו, שכל הקללות שהיו מיועדות לחול על ישראל יחולו על ראש שונאיכם, והלא צקרא כחיו (תהלים ע"ט) והבש לשכנינו שבעתים אל חיקם וגו', וכ"י כוח ליה למימר שיצא הקב"ה עליהם שבעתים ככל האלות האלה.

וַיִּרְאֵה עֲפָי מֶה שֶׁבַח ק"ו ז'ה"ח בישמח משה פ' בשלח ע"פ"י והמים להם חומה חמה כחיו (חסר וא"ו), ואחא צילקוט שהס"מ עטן הללו עושי' והללו עובדי ע"י, ונתמלא הים חמה עליהם להעביטין, מיד השיב לו הקב"ה והלא לא עבדו אלא מתוך שצדו וכו', כיון ששמע שר של ים אוחו חומה שנתמלא על ישראל החזירה על מלרים. ופירש עפ"י המצורח צה"ק דמדת דין אינה חוזרת בריקניא, וקרא כחיו (ישעי' מ"ג) ונתתי כפרך מלרים, עכ"ל ז"ל. ולכלואר ית לחמור וכי כך היא המדה, שיכיו המלרים נעשים בעבור עוונות ישראל, ומדוע יגיע אליהם ככה, שישאו המה את עוונות בית ישראל, ותשוב על ראשם החימה שנתעוררה על ישראל. וביארתו דהנה צילקוט אחא שהקב"ה השיבו לס"מ שלא עבדו ישראל עבודה זרה אלא מתוך שצדו ועירוף דעתה, וא"כ המלרים היו בעובריהם של ישראל להעבידם על דעתם ועל דעת קונם, ולהכשילם בעבודה זרה, ע"י שהשחעבדו בהם צפרך, וצדן הוא שחבא החמה מושלכת על ראשיהם, כי הם גרמא צחיקין.

וַיַּעֲרָה יתצאר על נכון הכחוז ונתן כ"א את האלות האלה על אויביך ועל שונאיך אשר רדפוך, כי צדן הוא שיתנו עליהם כל האלות האלה שהיו מיועדות לישראל בעבור עוונותיהם, כי הם הגורמים לעוונות ישראל מחמת שהכבידו עליהם עול הגלות והשעבוד, וז"ל הכחוז שיתן כ' את כל האלות האלה על שונאיך בעבור, "אשר רדפוך", וגרמו לך לחטא, ומלכד עוש זכ המגיע להם שגרמו לישראל לחטא, עוד זאת להם שנתמלאם ישולם להם, ויעלו שכם משלם, שבעתים אל חיקם, בעבור שהכירו לישראל וצ"ה יצאו מה שהשיב משה לישראל אלו לאומות

חמתו על עמים ואצנים, ויאל כלל ישראל מכלייה, ועל כן כתוב צהאי קרא לממר, כי לישראל היתה בהבדה זו אף אמירה רכה.

ב"ר לפי פשוטו של מקרא אחיו קשה, שהרי הנגעים מחמת חטא הם צאים, ולפיכך הכהן מלווה לאמור אליו דברי כבושים, כדאיתא צחורת כהנים, ולפי זה נמצא כי דברי הכהן אל האיש אשר לו הבית המה דברים קשים כגידון, ולעומת זאת פעל הבית ישיב לו אמירה רכה, כי יאמח צצברון מחנים על חטאיו אשר גרמו לציאת הנגעים על ביתו, ויקבל על עצמו לכל ישוב לכמה, וא"כ קשה מדוע כתוב צקרא והגיד לכהן, דמשמע מייחא איפכא כי צעל הבית יגיד לכהן דברים קשים. ומראה לומר כי לצד שכתב משיג שורש פגם החטא בשמים ממעל, על כן צמח שיצוא אליו האיש אשר כנגע צקירות ציתו, ויאמר לפניו כנגע נראה לי צצית, והיו הדברים קשים כגידון אלל הכהן, צראתו מה עבירה עושה, ועד כמה גדול הפגם צצקרא, ועל כן הכהן פונה אליו צדברי כבושים לייסרו על חטאיו, וצדברי כבושים אלו הוא מכנים הרבורי תשובה בלד החטא, וצצבו מחטאו מיד יתפרח נגע הצרעת מציתו, ולא יצאו עליו נגעים עוד, כי האלקים עשה שירא מלפניו, ומיד שהמשיך עליו הכהן צחינת תשובה מיראה, חביב לו רפואה. ונמצא כי מדברי הכבושים שאמר לו הכהן, והיו חולאתיו אמירה רכה, על כן אמר קרא והגיד לכהן "לממר".

וַיַּעֲרָה נחזור לציאור טעם הדבר שנתחיראלו ישראל בשמעם פרשת נגעים, ומה שהשיב משה אלו לאומות העולם וכו' (קושיא א'), ויוון עפ"י דברי המדר"ק כ"ל אין צעל כרחמים פוגע בצפשות תחלה, אלא בתחלה כן צאין על ציתו וכו', וכאשר נתצאר צאורך כי לפי שציאת הנגעים הוא מכה מדת הרחמים, לשורר את ישראל בתשובה, לפיכך המה צאים כסדר הזה, בתחלה על ציתו וכו', אולי ישוב ויחם על הרעה ושב ורפא לו. אכן כשמוע ישראל פרשת נגעי הנוף תחלה, ואח"כ פרשת נגעי צגדים וצחים נתייראו, כי סברו שיצאו עליהם הנגעים צמדת דין הקשה, וזה לך האות שילקו תחלה צנגעי הנוף, ומפני כך נתייראו מאד מאימת דין, כי מלד מדת דין נפש החוטאת

אחריו. אמנם כל זה לא שייך אלא בזמן שישראל חוטאים, ועליוסם להקריב קרבנות בפועל, לכפר מאשר חטאו על הנפש, ולהתירוט לפני קוים. אז דין הוא שתקדם החטאת שהוא כפרקליט הנכנס תחלה לרשות, משא"כ אילו לא חטאו ישראל, לא היו צריכים להקריב קרבנות אלו בפועל, וביה די להם לקיים מצוות אלו באמירת הפרשה, ואילו היו מקיימים מצוות הקרבנות ע"י קריאת הפרשה, אז היה ראוי שתקדם עולה לחטאת, שהרי לגבי ידידו לא שייך טעמא דפרקליט ודורון, שהרי לא חטאו, ואין הם זקוקים לטניגור. אלא שהם קוראים פרשת הקרבנות, להשלים מצוות אלו ע"י עסק התורה, ולפיכך דין הוא שתקדם עולה שהיא חשובה יותר שכולה כליל לאשים. וכיון דמשני רבא למקראש הקדימה הכתוב, פירוש שאם יחבו ישראל ולא יצאו ליד חטא, ותתקיים מצוה זו בקריאת הפרשה, אז העולה קודמת (ועיין בדברינו לעיל בדרך צענין זה).

וע"ד זה פירשו גם מחא"כ בתכלים (ז"ד) אשרי הבגר אשר תיסרטו י"ח ומחורתך תלמדנו, דלכא' מחי מעליהתא דלדס זה שבאו עליו יסורים שכתוב מאשרו והלא אמרו ז"ל (תניגה ע"י ע"ב) בזמן שישראל צער השכינה מה אומרת קלני מראשי קלני מזרעי, וא"כ אדרבה מוטע אילו לא באו עליו יסורים כלל. וגרסה שכתובה דלס יחבו ישראל אזי יתקיימו כל התוכחות והעונשין האמורים בתורה בקריאת הפרשה בלמד, ולא יתקיימו בהם בפועל כלל. וע"ד שמינו צענין הקרבנות (תענית כ"ז ע"ב) שכתביה הקצ"ה לאצרכם אבינו בזמן שמוסקין בחדר קרבנות מעלה אני עליכם כאלו הקריבו לפני. וזהו שאמר הכתוב אשרי הבגר אשר תיסרטו וגו', ואימתי שבת הוא לו, בזמן שמחורתך תלמדנו, שיתקיימו בו היסורים ע"י שלמדו בתורה פרשת התוכחות, ומכאן יקח מוסר ושים אל לבו לתקן את אשר עוות, ואז כ"י יחשוב לו כאלו באו עליו היסורים בפועל.

וע"ד דרך זה יש לומר גם בפרשת נגעים, דמה שכתב תורה נגעי הגוף תחלה, לא על כוונה זו וכתבו שיבואו על ישראל בפועל, דאילו כן היה ראוי שתקדים תורה פרשת נגעי צחים ברישא, משום שאין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה, ולא נאמר הפרשה

העול, כלומר מדת הדין שאתם מתייראים ממנה, אותה החימה יחזיר הקצ"ה על ראש האומות, שהרי הם היו הגורמים לעוונות ישראל, ומדת הדין אינה חוזרת בריקיעא, על כן דין הוא שיבוא להם השמים בראשם, ויבואו עליהם כל הנגעים שהיו עתידים לבא על ישראל.

וע"פ זה אפ"ל שייכות ההצטחה אבל אתם לאכול ולשתות ולשמות, ליראה שתייראו ישראל מפרשת הנגעים. דכאן הקרבנות קרויים ע"ש אכילה ושתיה, וכן מצינו בפרשת משפטים שאמר הכתוב ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו, ותרגס אונקלוס וכוו חזן בקרבניהון דאתקבלו בדרשוט כאלו אכלן ושתן, וכ"כ יתבאר ע"ד זה, כי ל"ד שתייראו ישראל כשמשו פרשת נגעי הגוף, פן תפגע בהם מדת הדין הקשה, ע"כ אמר להם משה כי אין להם להתייראות מך, דבזכות הקרבנות יתמתקו הדינים ויתכפכו להם לרחמים גמורים, כי הקרבנות מעוררים מדת הרחמים בפועל, וכאשר מצינו גבי נח שהקריב קרבן בלאתו מן התיבה, וכתב וירח ב' את ריח הניחוח ויארם לא אוסיף עוד לקלל וגו'.

ור"ב לישוב שאר הדקדוקים בפרשה, נקדים לתחן באופן אחר את קושיית היפה תואר הכ"ל, על מאמר ר' לוי אין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה, דא"כ היה ראוי שתקדים תורה פרשת נגעי צחים ובגדים, ואח"כ תאמר פרשת נגעי הגוף. וגרסה עפ"י מה שביארנו לעיל (פ' ויקרא מ"ג ע"ב) דברי הגמרא בצחים (דף ז' ע"א) דח"ד ודקריב את אשר לחטאת ראשונה וכו' זה צ"ל לכל החטאות שיקדמו לעולות הבאות עמכם וכו' ופריך ת"ש ר"א אומר כל מקום שנתחלפה חטאת חטאת קודמת וכלן (בקרין יולדת) עולה קודמת ומשני אמר רבא למקראש הקדימה הכתוב, ופירשי שחבא העולה נקראת צענין תחלה אבל בעבודתן חטאת קודמת כדאמרן מה צ"ל זה, ע"כ. ולכאורח תמוה שאם בעבודתן חטאת קודמת, מדוע הקדים הכתוב עולה.

וביארנו דכאן טעם שהחטאת קודמת לעולה בכל מקום, מנזאר בגמרא (צחים ז' ע"א) משל לפרקליט שזכר לרשות ריאה פרקליט נכנס דורון

בתורה בפרשה זו הריכו מתקן כאלו נעשה כל החיזוק בפועל, ובחינה זו אין בכוחו לעשות אלא שכן השמים מסייעין לו בכך בזכות קריאתו.

א וימחו באמרו והוצא אל הכהן על אליהו הנביא, כהנא רבא אפטרופסא דשראל, דבזמן הזה שאין לנו כהן מיוחד, יהיה חיזוקו של המלצר ע"י קריאת הפרשה בלידיו עם אליהו הנביא, המשמש כא"ל בכהנא גדולה, וכמבואר בספר"ק עשרה מאמרות מאמר חס כל חי שא"ל הנביא זל"ע מקריב תמידין בציב"מ"ק בזה"ל.

א וימח דרך אחר לבאר אומרו והוצא אל הכהן לשון נפעל, גם יתבאר אומרו ביום עשרתו והקשיו דאין זה יום עשרתו עד שעשה ככל המשפט הכתוב בפרשה וצוים השמימי יעבר (פי' קושיא ו') ונראה ע"י דברי ק"ץ זל"ה כי ציטת משה פרשת בלק, כי דבר מופת אמת וכו', ומשכיל על דרכיו ימצאו, צעת שהאדם נכנע אל הש"ת, אז חס יציע באנשים לדיקים ימתקו צעניו, ואנשי בליעל המה מגויים מאד צעניו, וההיפך בהתרחקותם יגבה לבם, שאז יקולו בהלדיקים בעצב וכו', והנה הוא שומה מלח ב', וחסד הכורה, שגנא כבושה יש צין לדיק לרשע בעצב, כדי שלא יהיה לבם להתחזקתו וכו', ואף אלו שאין עדיין בגדר לדיק גמור, רק שהם מתחזקים ללדיקים אמתיים, אין מניחן הש"ת להדבק בנפש רשע, וגם בהם יקולו הרשעים, עכ"ל. ולפי זה אם תגיע אל הכוחות תשוקה ורצון להתדבק אל הדיק, זה פרק בא סימן עברה שזכה להתקרב אל הקדושה, כי אלו ביה ח"י מובדל ומרוחק מן הקדושה היתה לו שגאח על הלדיקים, כדברי ק"ץ זל"ה.

וכבר היו אמרנו (לעיל פ' יתרו עמוד כ"ט) בדברי הראב"ע והרמב"ן שחלקו אם יתרו קודם מתן תורה בא או לאחר מתן תורה בא, ואמרנו וענינו דאלו ואלו דא"ת, דאף מי שסובר דיתרו אחרי מ"ח בא, מודה שבמשפט כבר קבל על עצמו לבא עוד לפני מ"ח, מיד כששמע כי הוליד ב' את ישראל ממזרים, ואפשר שכבר שם לדרך פעמיו לפני מ"ח, ונתאחר בדרך וביגע אל מקום ישראל אחרי מ"ח, אך מכיון שיהיה לו קודם רצון עז להתדבק בישראל,

על סדר זה אלא למקראה, היינו ע"י שיקראו ישראל בתורה פרשת הנגעים, ושימונו אל לבם מה הם העצירות הגורמות לביאת הנגעים, ויפשטו במעשיהם, וישונו על חטאייהם, ויקבלו על עצמם עול מלכות שמים באמת, וסגי בזה, ושז לא יהא לורך שיצאו עליהם עוד נגעים בפועל, שהרי כל חללות הנגעים היא שיתעוררו לחשובה, ואם כבר נתעוררו בקריאת הפרשה, אין לורך עוד ביצאחם.

והשאלה דאחאן לכי, אחי שפיר מה שהקפידה תורה להקדים נגעי הגוף, לכיון שכונת הכתוב שיתעוררו ישראל בקריאת הפרשה, על כן הקדים נגעי הגוף שהם צאים צמדת הדין, ואימתם תצעת יותר מנגעי הבית והבגד, וכמו שנתבאר, כי כשמוע ישראל שהקדים הכתוב פרשת נגעי הגוף נתייראו מתוקף הדין וצמח שיפחדו ישראל בקריאת הפרשה, ושימו אל לבם להתעורר בתשובה, ושז לא יצולו עליהם נגעים בפועל.

ועתה נבא לביאור כל הדקדוקים בפסוק זאת חכיה תורת המלצר, שנאמר דע"כ נקט קרא חכיה לשון עתיד לרמז על זמן הגלות והחורבן, שלא יהיו שייכים בפועל כל העניינים האמורים בפרשה, אזי חכיה תורת המלצר, שיעשו כל הפעולות ע"י קריאת בתורה בפרשת נגעים, וע"י כן יתעוררו לחשובה, ולא יצולו עליהם הנגעים בפועל. ואחי שפיר דאמר קרא והוצא אל הכהן לשון נפעל, שממשותו שאתרים יצאו אוחו, ולכל אחר קרא ואלה הכהן אל מחוץ למחנה, הרי שהכהן בא אליו. אמנם לפי שפרשה זו רומח על זמן החורבן, ואין לנו כהן מיוחד בזמן הזה, שאין אחי יודע מי הוא כהן מיוחד, וא"כ צמח חכ"י תקנתו של מלצר זה. אכן על פי מה שביארנו, דתקנתו של מלצר בזמן הגלות היא צמח שיקרא בתורה פרשת נגעים, ומשז לו כאילו באו עליו בפועל, א"כ אף לזיו זה של והוצא אל הכהן יתקיים ע"י שיקרא הפרשה בתורה, לכיון שכן גזר חכמתו יתברך, שתקנתו של מלצר תהיה בכהן דייקא, ועמה א"ל לקיימו בפועל, על כן תחשב קריאתו בתורה כאילו קיימה בפועל, וכלפי שמיא גליח מיהו כהן מיוחד. וזהו והוצא אל הכהן לשון נפעל, שכן השמים נציאין אותו אל כהן מיוחד, כלומר ע"י קריאתו

דכנה כבר הבאנו בספר זיואל משה (מאמר ישוב א"י סי' מ"ז) באורך דברי הספיק"ק דרך פיקודיך בהקדמתו, דעפ"י דברי הזכ"ק וחכמי האמת כל המלוות שהאדם עושה בעדו מלוכלך בעוונות חוטפין הסט"א, ומוסיפין כח בעומאח ר"ל. וא"כ אמור יאמר האדם אפסור עמנו מעסק תורה ומלוות, עד אשר אחקן את אשר שחתי, ואעשה כל תיקוני החשובה, אבל חלילה לומר כן וכו', אבל העצה לזה שיקבל על עמנו בקבלה גמורה שלא ישוב לסבל עוד, עד שישיב עליו יודע תעלומות שבדלתי לא יחטא יותר, כמ"ש הרמב"ם ז"ל בהלכות תשובה, עכ"ל ז"ל. ובהקדמת ספרו אגרא דכלה כחז עכ"ל קלה מזו ז"ל, מדאורי צביעול בלב סגי, ואח"כ יוכל לפסוק בתורה ובמלוות, וכתורה ובמלוות ישיפיו עליו קדוש וכן לעשות תשובה ביותר, עיי"ש. ובספיק"ק אור לישרים נתן עכ"ל לומר לשם יחוד קודם כל מלוא, שזכתי הקנה שלא יחטפו החילונים את מלוותיו. מכל אלו מבואר כי עיקר הכל שיקבל עליו הצעל תשובה בפנימיות לבו שלא ישוב לחטא, ואז תתקבל תשובתו, ותורתו ותפלתו ומלוותיו יעלו לראון לפני אדון כל.

וזה רמז בדברי הכתוב זאת תהיה תורת המלוצה, וכדאמרינן לעיל שפ"כ כינה הכתוב את יום הבאחו אל הכהן יום עברתו, כי מעת שנתן אל לבו לשוב ולהתקרב אל הש"ת, וסימני עברה כבר נראו בו, שהוא משחוקק להתדבק אל הצדיק, מעלה עליו הכתוב כאילו כבר עבר כולו. ושפיר נקרא יום עברתו, כי קבלת הלב היא עיקר העברה, ובלא זאת מה ערך יש לתורתו ולמלוותיו, ואף תשובתו לא תתקבל לראון באופן זה, אדרבה תוסיף כח בסט"א, כמבואר בדברי חכמי האמת.

והשנית אחי שפיר מה שביצא המדרש לפרשה זו את המקרא ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי ותשא את צריתי עלי פוך, פירוש דכל זמן שאתה נושא צריתי עלי פוך בלבד, ולא קבלת עליך בקבלה גמורה בפנימיות הלב, לשוב עדיו ותצרך, א"כ מה לך לספר חוקי, הלא אין ערך בלימוד התורה שלך, ובמעשה המלוות. וראוי לכך מחמת תהיה תורת המלוצה ביום עברתו וגו', שכל עברתו תלייה בראון ובקבלה אמיתית בפנימיות לבבו לחזור ולהתקרב

ולקבל על עמנו עול תורה ומלוות, העלה עליו הכתוב לענין קבלת שבר כאילו כבר בא לפני מתן תורה. והוא כעין מה שפירש"י ז"ל בפרשת בא עכ"פ וילכו ויעשו בני ישראל, וכי כבר עשו וכו' אלא מכיון שקבלו עליהם לעשות מעלה הכתוב עליהם כאילו כבר עשו.

וזהו שאמר הכתוב ביום עברתו והוצא אל הכהן, כלומר שבטית נפשו מקרבתו ומושכתו להתדבק אל הכהן, וזהו סימן עברה ודאי, כדאמרינן, ולפיכך כינה הכתוב את אותו היום יום עברתו, אף שערבתו תהיה ביום השמיני, מ"מ כבר התנוססה בנפשו בחינת הטכרה ביום התקרבותו אל הכהן, וזה לך האות שהרי הוא משחוקק ונכסף להתדבק בצדיקים. וזהו הכתוב גם מה שדרשו רבותינו צעלי החוספות במאח"כ והוצא והוא בא, ולבאורה איני יודע מה מלמדנו בזה, ולדרכינו הכוונה דכיון שפגשו מושכתו להתדבק בצדיק, ולשוב בתשובה שלימה, ולהתקרב אל הש"ת, מיד מעלה עליו הכתוב כאילו כבר בא, ז"ש והוצא והוא בא, דמכיון שהוצא ונמשך להתדבק אל הצדיק ע"י נפשו, מעלה עליו הכתוב כאילו כבר בא.

והנה צעת אשר הצעל תשובה חפץ להתקרב אל הש"ת, עיקר הכל הוא שיהיה לו ראון אמיתי וקבלה בלב, ותהיה קבלה זו בפנימיות הלב, ולא רק שיאמרנה בשפתיו, ולבו בל עמו. ואם אמנם ישוב מעומקא דלבא, כבר תתקבלה תשובתו, ומעלה עליו הכתוב כאילו כבר עבר גמור. וכעין זה פירש במדרש שמואל על המשנה כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת, והקשו: דמאמר זה סותר לדברי הלל הזקן (אבות פ"ב מ"ה) אין צור ירא חטא, ותיקין דאמנם אי אפשר להיות ירא חטא במעשה מבלי שתקדים אללו ידיעת החכמה, אמנם צענין הקבלה לריך שיקבל עליו מוסר ויראת חטא בקבלה אמיתית ובאופן זה תהיה כוונתו בלימודו ע"מ לשמור ולעשות. וזהו שאמרו כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו, הכוונה שיקבל על עמנו בלב להיות ירא חטא, ואז מעלה עליו הכתוב כאילו הוא כבר ירא חטא בפועל, ותכמתו מתקיימת.

ועפ"י דברינו אלה תבאר כוונת המד"ר (קושיא ח') זאת תהיה תורת המלוצה ה"ד ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי ותשא צריתי עלי פוך,

מצורע

פתיחה לתלמידי הישיבה תשכ"ג

הצריח צבור מעשיו הרעים של אותו תלמיד שסרת, הלא אין לשות ששם צבור כך הלא על אביו ורצו.

ג) **במסכת קידושין** (דף ל"א ע"א) איתא דריש שולא רצה אפיתחא דבי נשיאח מאי דכתיב יודוך ה' כל מלכי ארץ כי שמעו אמרי פיה (תהלים קל"ט) מאמר פיה לא נאמר אלא אמרי פיה בשעה שאמר הקב"ה אבני ולא יחי' לך אמרו אומות העולם לכבוד עצמו הוא דורש כיון שאמר כדו את אבין ואת אמך חזרו וכו' וכו' למאמרות הראשונות רצה אמר מהבא ראש דברך אמת (תהלים קי"ט) ראש דברך ולא סוף דברך (בבבבב) אלא מסוף דברך ייכר שראש דברך אמת, ע"כ. ולריך ציאר להבין דכיון שאב"ע הרחיבו פיהם לדבר סרה על ה', כי לכבוד עצמו הוא דורש, אי"כ היו מפקפקים באמונה בכללותה, וא"כ למח חזרו וכו' לדברות הראשונות, אחר ששמעו מאמר כדו את אבין ואת אמך, וכי צבור שיש חוטאת דייבור א', ורצ טוב לפון במלות כבוד אב ואם, כבר סרו הפקפקוס והקשויות שבו להם בתחלה. עוד יל"ד מה דנקטו בלשונם לכבוד עצמו הוא דורש, הו"ל לכבוד עצמו הוא אומר, כלשונא דקרא "אמרי" פיה.

ד) **בבבבב** (שבת ל"א סע"א) איתא אמר רבא רב הווא כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים דומה לגזר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצוניות לא מסרו לו כהי עייל (פירש"י) באיח פתח נכנס לפתח את הפנימיים) מכר ר' ינאי חבל על דלת ליה דרחה ותרעה לדרחה עבד (ופירש"י) (צינא ע"כ ע"א) שהתורה אינה אלא שער להכנס בה ליראת שמים לכך נריך שתקדוש לו יראת שמים) והקשה רבי"ק צעין יעקב ח"ל, ויש לדקדק דמשמע דיראה הוא מפתח החיטון, והכתוב אומר

ידבר ה' אל משה לאמר זאת תהי' תורה המלוצה ציוס עכרתו וגו'. צילקוט (רמז תקנ"ט וכו' במנחות דף ה' ע"א) איתא זאת תהי' תורה המלוצה תהי' בכוונתה תהא, וז"ל.

ב) **בבבבב** (ברכות י"ז ע"א) איתא מרגל צפוייה דרצה תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים שלא יכא אדם קורא ושונה וצועע בצביו ובאמו וצרכו ובמי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין. והקשה המהרש"א ז"ל דאמאי נקט בני עצירות דוקא, ותיקן דגם בצועע מעשים רעים אחרים קרי ליה צועע בצביו ורצו, כמ"ש ציומא (דף פ"ז ע"א) מי שקורא ושונה ומשמש ח"ה ואין משאו ומתנו באמונה ואין דבורו נחמה עם הצריח מה הצריח אומרות עליו אוי לו לפלוני שלמד תורה אוי לו לאביו שלמדו תורה אוי לו לרצו שלמדו תורה ראו כמה מקולקלים מעשיו וכמה מוכשרין דרכיו וכו'. ובה מוצן, שכל מעשה רע שהוא עושה הריכו גורם שיכיו הצריח מאלים כצביו אביו ורצו שעיפחוכו וריצוכו, באומר להם ראו גידולים שגידלתם, ח"ש גמ' שלא יכא קורא ושונה וצועע בצביו וצרכו, כלומר שצמעשיו המוכשרים וצדרכיו המקולקלים הריכו כצועע בצביו וצרכו, זה חוכן דברי המהרש"א ז"ל. אמנם אכתי לא מלאנו נייחא ומנוחה בפירוש, דכילד יפרנס הא דקאמר בגמ' וצועע וכו' צמי שגדול ממנו בחכמה ובמנין, וכו' לפי דבריו לא מייירי הכא כלל צמי שמתץ פנים לאביו ולרצו, אלא שמי מעשיו הרעים הוא גורם שיקלו בצבדוס, ומה שייך לומר כן צמי שגדול ממנו בחכמה ובמנין, וכו' הם לא למדוכו תורה, ולא עמלו צו ולא גידולוכו, ומה להם ולו, שיכיו המה לשיח צפי

לפירש"י דלכתי הוי אוריה מורד במלכות שקרא ליואב אדוני צבתי המלך, וביארו התוס' שם דדבר זה אס' הוי אוריה מורד במלכות משום שקרא ליואב אדוני צבתי המלך או לא, פלוגתא היא צ"י יש מוחלין (קיי"ט ע"ב) אס' מוחלין כבוד לתלמיד במקום הרב או לא, דאי אמרינן מוחלין כבוד לתלמיד במקום הרב, אין בכך מרידה במלכות, כמח' שחלק כבוד ליואב צבתי דוד, עכ"ד התוס'. והנה שם צ"י יש מוחלין מסקנת בגמ' הלכתא מוחלין כבוד לתלמיד במקום הרב היכא דפליג ל' רבי' יקרא, דלא ניחא ל' שגס אחרים יחלקו לו כבוד, והיכא דלא פליג ליה רביה יקרא אין מוחלין. היולא מזה כי חלוקת כבוד לתלמיד במקום הרב, הויא מרידה בכבוד הרב, זולת אס' הרב בעצמו חולק לו כבוד ויקר.

ובזה תתבאר כוונת התוספות יצמות הר"ל, דהנה אס' מוחלין כבוד לאז ואס' מלך עולם, הויא כמרידה במלכות שמים, והוי כעבוד ע"י, כאשר ביארו בספרי (ויחל משה ס"ו קמ"ז) שהרי הקב"ה מלא כל הארץ כבודו ויכל מקום הויא צבתי, ואין מוחלין כבוד לתלמיד במקום הרב. ועל כן כתבו התוס' דפשיטא שלא יסתחור לאציו לשם אלהות, פירוש שלא יחלוק לו כבוד ויירא מפניו מלך עולם, כי אס' מחמת שהקב"ה נזר לכבדם הריכוז מכבדם לעשות רצונו יתברך. וזה הוא דומה להיכא דפליג ליה רביה יקרא דשרי, משום דמסתמחא ניחא ליה במח' שחללים מכבדים אותו, וכ"ש הכא שהקב"ה נזר לכבדם. ואמנם צמורה המקדש היה מקום לחשוד, פן יבואו לעשות שג"ר להתיירא מן המקדש מלך עולם, מחמת שהוא דבר שבקדושה, על כן אינעריך להזכיר שלא יתיירא מן המקדש אלא ממנו שזר עליו, וממילא אחר שמיטע הכתוב שלא יתיירא מן המקדש, התיירא מן המקדש מחמת עלם קדושתו ולא מחמת צויו הבורה, הריכו כעבוד ע"י, כאשר כתבו התוס' באציו, כי צריך להתיירא מפניו ולכבדו בעבור צויו הבורה, ולא כצוה אחרת ח"ו, כי הבורה הוא יחיד ומיוחד בתכלית היחוד צמורה וצבדוד ואין לתת כבודו לאחר ח"ו.

יראה ה' הוא אוריו (ישעי' ל"ג). ועוד קשה שמכריז ר' יואב הביסך מזה, דלמך חבל על מאן דליה ליה דרתא ותרעא לדרתא עבד, דהיראה הוא בית, וקרא לחכמה פתח, ודוחק לומר דפליג, ועיי"ש מה שחירן לפי דרכו (ועי' בדבריו פ' לך עמוד רס"ג ובפ' שמוע עמוד פ"ט מ"ה צה).

ונראה לבאר הענין עפ"י מה דאיתא בגמ' יצמות (דף ו' ע"א) יכול יתיירא אדם מן המקדש ת"ל את שבתותי חשמוני ואת מקדשי תיראו ונאמרה שמירה בשבת ונאמרה מורא במקדש מה שמירה האמורה בשבת לא משבת אהב מתיירא אלא ממנו שהזכיר על השבת אף מורא האמורה במקדש לא ממקדש אהב מתיירא אלא ממנו שהזכיר על המקדש. וכתבו התוס' שם צ"ה יכול וי"ל, גבי אציו לא הולך לומר כן דפשיטא שלא יסתחור לו לשם אלהות אבל גבי המקדש אינעריך משום דהוי דבר שבקדושה וכו', ע"כ. ואינו מובן שהרי מכות המורה שג"ר הכן להתיירא מאציו מצבור צמ"ס קידושין (דף ל"א ע"ב) ובש"ע י"ד סימן ר"מ אחר מורא שלא יעמוד במקומו המיוחד לו ולא סותר את דבריו, ואין לכ"ז שום דמיון למסתחור לשם אלהות ח"ו, ומה היתה ה"ה בדברי התוס'. והרי"ף והעיון יעקב נדחקו בפירוש דברי התוס'.

ואבדתי לבאר כוונת התוס', דהנה בגמ' שבת (דף י"ז ע"א) אמרינן אוריה החתי מורד במלכות הוא שאמר ואדוני יואב (שמואל ב' י"א), ופירש"י דלאז אורח ארעא לקבל עליו מרות אחרים צבתי המלך, והתוס' (שם ד"ה דלמך) כתבו דאין מראה להם פירש"י ז"ל דאין זה מרד שלא היה צלבו להמליכו ולקרותו מלך אלא כמו שפירש רבינו מאיר דהוא מורד משום דבסיפיה דקרא כתוב ואני אבא אל צבתי וגו' שדוד נזר לו לעשות ולא רצה לעשות, עכ"ד התוס'. וכ"כ התוס' בקידושין (דף מ"ג ע"א ד"ה מורד במלכות) בשם רבינו מאיר אציו של ר"ת שאמר לו דוד שילך לביתו לאכול ולשתות והוא מילן בדבר דרכתי וכל עבדי אדוני על פני השדה חגוים ואני אבא אל צבתי וגו' בתמייה ולא היה לו לסרב, ע"כ. ואמנם התוס' ציומא (דף ס"ז ע"ב ד"ה מזה) הסכימו

והנה ידוע מה שחקרו הקדמונים כיצד יוכל האדם להשיג השפעה חלקית ולהתקרב אל הקב"ה ע"י

ובדרך זו נלך לפרש מאמר הגמרא קידושין כ"ל
(קושיא ג') שאמרו אומות העולם לכבוד עאמו
 הוא דורש, כי הכה חיצת דורש פירושם לפעמים
 חוצצ, כמאכ"כ (מיכב ו') ומה ה' דורש ממך וגו'.
 והנה אומות העולם בשמעם אנכי ולא יהי' לך, חשבו
 בתחלה כי מאחר שהשי"ת טוב על יתודו ואהדתו,
 ושלל יתנו כבודו לאחר ותחלתו לפסילים, משום
 שהנותן כבוד לאחר צפני הקצ"ה הוי כמורד במלכות
 שמים, א"כ אף לאציו ולאמו ולרבו וכו' אין לחלוק
 כבוד, שהרי הקצ"ה דורש וחוצצ רק כבוד עצמו,
 ולפיכך לא ראו האומות להלדיק צ' הדברות הראשונות,
 כי אמרו שאם לא יתלקו כבוד לאב ואם ולרד ולמי
 שגדול בחכמה ובמנין, לא יהי' קיום לתורה, כי אם
 יהי' אדם צועט באציו ובאמו וצברו וצמי שגדול ממנו,
 יתחלל ש"ש על ידו, וישנית אב התורה צעני הבריות,
 ונמאם שלא יהי' ח"ו קיום לכבוד שמים בעולם, וכיאלו
 יתקיימו הדברות אנכי ולא יהי' לך. אמנם כיון ששמעו
 כד דאבין דאבין ואם אמר, אז חזרו וכוזו לדברות
 הראשונות, כי מכיון שהקצ"ה הזכיר גם על כבוד
 אב ואם, יהי' קידוש שם שמים בעולם והתורה תהא
 אהובה על הבריות, ויהי' קיום גם לדברות הראשונות.
 ובה יבוארו דברי רבא דאמר מסוף דברך ניכר שראש
 דברך אמת, דהנה הרמב"ן ז"ל כתב צפ' וישלח עה"פ
 קטנתי מכל החסדים ומכל האמת, דאמת שיך לומר
 על דבר המתקיים, וח"ש מסוף דברך היא מלות כבוד
 אב ואם, ניכר שראש דברך מלות אנכי ולא יהי' לך
 היא אמת, כלומר דבר שיש לו קיום, שעי' מלות כבוד
 א"א יהי' קידוש ש"ש בעולם, ותתקיים האמונה.

ועתה נבוא לבאר דברי הגמרא שבת (קושיא ד')
 דמשקרא קאמר שהתורה היא המפתח הפנימי
 והיראה המפתח החיצוני, וכדן קאמר להיפך שהיראה
 היא הבית והתורה שער הבית. ונראה עפ"י מה
 שפירשנו מאמר הגמרא (ברכות ח' ע"א) אמר ליה
 רבא לרפרם בר פפא לימאן לן מר מהני מיני מעלותא
 דאמתת לן משמיה דר' חסדא צמילי דצי כנישתא א"ל
 הכי אמר ר' חסדא מאי דכתיב (תהלים פ"ז) אוהב
 ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב אוהב ה' שערים
 המצויינים **ועתה נבוא לבאר דברי הגמרא שבת (קושיא ד')**
 דמשקרא קאמר שהתורה היא המפתח הפנימי
 והיראה המפתח החיצוני, וכדן קאמר להיפך שהיראה
 היא הבית והתורה שער הבית. ונראה עפ"י מה
 שפירשנו מאמר הגמרא (ברכות ח' ע"א) אמר ליה
 רבא לרפרם בר פפא לימאן לן מר מהני מיני מעלותא
 דאמתת לן משמיה דר' חסדא צמילי דצי כנישתא א"ל
 הכי אמר ר' חסדא מאי דכתיב (תהלים פ"ז) אוהב
 ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב אוהב ה' שערים
 המצויינים

לימוד דיני ממונות, שור שנגח את הפרה וכדומה,
 והכל כיון שהוא עוסק בדברים גשמיים גם נפשו
 דבוקה בהם לכאורה, ובהם יושפע עליו חור הקדושה,
 ויבאר המהר"ל מפרגא ז"ל דכיון שהוא לומד הלכות
 אלו כדי להשיג רצון השי"ת, ע"י שידע דיני המשפטים
 נמאם כי שכלו ונפשו דבוקים בהשכלת רצון ה', וזהו
 המביא אותו להתקרב אל השי"ת ולדבק בו.

וע"פ פי זה יש לחוש פן אמור יאמר הח"ח העוסק
בחורב, הלא כל יעשי וחפצי בלימוד התורה"ק הוא
להשיג ולדעת רצון הבורי"ת, ואם כן נפשי דבוקה
באור החיים, ואיך מותר לי לחלוק כבוד לאציו ולאמי
או לרבי ולמי שגדול ממני בחכמה ובמנין, הרי אני
כחולק כבוד לתלמיד צפני הרב, וכמורד במלכות
שמים. על כן להוציא מטעות זו אמר רבא שלא יבא
אדם קורא ושוטה, וע"י לימודו יבא להיות צועט
באציו וצברו וצמי שגדול ממנו בחכמה ובמנין, ונקט
דוקא הני עבירות, כי בשאר עבירות אין לחוש שיבא
למעות בהם מחמת עסק התורה, כיון שכל עאמו הוא
עוסק בחורה לשמור ולעשות ולקיים, פשיטא שלא
יביארו לימוד התורה לירי עבירה. אבל צענין חלוקת
כבוד לאציו ואמו ולרבו ולמי שגדול ממנו בחכמה
ובמנין, יש מקום לחשוש שעי' עסק התורה יטעה
לומר הלא נפשי דבוקה במושכלות ושייתי ה' לנגדי
תמיד, וכיאלו לחלוק כבוד לבשר ודם צפני הקצ"ה,
הלא כמורד במלכות שמים אחשב, על כן הוב מרגלא
בפומיה דרבא להזהיר על כך, כי דיעה זו צעעות
יסודה, ואין בכך משום אין חולקין כבוד לתלמיד
במקום הרב, ואדרבה כיון שרצון הבורי"ת הוא שנגדס,
עושים נחת רוח לפניו כמה שמכבדים אותם, צעור
כי כן טוב לנו המלך מ"ה הקצ"ה. ולכן חובה כפולה
מוטלת על כל מי שעוסק בחורה לכבד את אציו ואמו
ורבו וכל מי שגדול ממנו בחכמה ובמנין, ולא יבא
צועט בהם ח"ו, כי בכך הרי הוא מצוה כבוד התורה,
ומשנית את התורה"ק על הבריות. וגם יבא דבורו
בנחת עם הבריות, ואם אינו עושה כן הרי הוא מחלל
ש"ש. וכל צר בר ר"ך להרבות כבוד שמים, בהרחאותו
גלוי לכל העמים כמה נאום ומתוקנים המה דרכיו
של הח"ח העוסק בחורה.

פוינס, קדושת ציבוי"ד קביעה וקיימא, ואין לה ירידה אדרבה עליה ית' לה.

ובזה יתבאר כיצד דברי ר' ינאי שכתב חז"ל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עבד, דכזה בית הכנסת וצית המדרש אין נחשבים כבית דירה כדקדק (פירושין י"ב ע"ב ש"ס א"ח ש"ח סעיף ו') לענין טירוב. והנה ידוע מ"ש בספרי"ק סידורו של שבת לפרט הכתוב (במדבר כ"י) ואיש את קדשו לו יביא, דעיקר האדם הוא הנפש, אבל הבגד הוא רק כמלבוש אל הנפש, כמבואר בזו"כ"ק (פ' יתרו דף ע"ב סעיף ע"י ז"כ"ק פ' בראשית כ' ע"ב) שביים עור ובשר חלבושי וגוי' (איוב י') אי הכי האדם מבו אי חיותא דלויי חלל הוא עור ובשר ועצמות וגידים חלל הוא דכא ודלא האדם חלל ואיכו חלל נשמח ודליין דקאמר עור ובשר עצמות וגידים כלבו לא הוא חלל מלבושא בלחודו מאנין חיוני דבר נש ולאו חיוני דאם. ולפי זה נמצא כי כל מה שבאדם עושה לערך הנפש הרי הוא שלו, כי עושה לאורק עצמו, אבל הדברים שעושה לאורק גופו אינם קרויים שלו, כי עושה רק לאורק מלבושו הוא הבגד, ח"פ כ"י ואיש את קדשו, היינו דברים שבקדושה שהוא עושה, לו דיוקא יחי, שהם בלבד נקראים שלו, עכ"ל ז"ל.

היוצא מה כי האיש אשר עוסק בציותו בצרכי גופו באכילה ושתיה ושאר דברים גשמיים שהם לערך הבגד, אין הבית קרוי שלו, כי נשמחו שביא האדם אין לה בית כלל. אכן בזמן שהוא ממשיך אל ציותו קדושת ציבוי"ד, ומתנהג גם בצנינים גשמיים עפ"י התורה, והוא מזוין בכללותו שלמד ציבוי"ד, אזי הבית קרוי שלו, כי יש בו חושלת לנשמחו.

ודיינו דקאמר ר' ינאי חז"ל על דלית ליה דרתא, כלומר שאינו מתנהג בתכלית ציותו כחורב וכלכלה, שאז אין ציותו שלו, שהרי הוא רק מקום דירת גופו, ונשמחו לא מאלה דבר מנות, ומנאל שאין לנשמחו שביא האדם עצמו ציותו דירה כלל, שהרי ציותו אינו נרשמו, וגם ציבוי"ד לא יתשב למקום דירה, כמו שכתבנו, ח"פ דלית ליה דרתא, היינו מחד לנשמחו, ויתבאר לדרתא עבד, כלומר שהוא למד תורה

ולכלארה לריך ציבור דרבא שאל מיניה דרפרם שיאמר לו מיני מעליהא דבי כנישתא, והוא השיב אמריו לו כי איכא דעדיף מיניה וחס השערים המליוניים בכלכלה, שהם ארבעים לפני המקום יותר מבתי כנסיות ובתי מדרשות, וא"כ לא אמר לו מיני מעליהא דבי כנישתא, אדרבה כך מילתא הויה גריותא לבי כנישתא. ונראה כי הכה בזמן שישאל יושבים ועוסקים בתורה בבתי מדרשות השכינה שריוה ציונים כאמרם ז"ל (אבות פ"ג מ"ה), ואמרין בסנהדרין (ל"ט ע"א) כל צי עשרה שכינה שריא. ולכלארה לפי זה נמצא כי בזמן שישאלו העשרה מציבוי"ד וכל אדם לדרכו פונה הוי כחורבן ציבוי"ד בכל יום, שמסתלקת קדושת השכינה ממנו, ואין קיימא לן משעין בקדש ואין מורידין (יומא י"ב ע"ב), וכיול יתן להשמר מכך שלא תהי' הורדה לקדושת ציבוי"ד, והרי לא יתכן להיות בכל עת ציבוי"ד, ובהכרח ללאת משם מדי פעם. אמנם הנה תכלית ישיבת צתי כנסיות ומדרשות היא, שעי' שילמוד תורה במחשבות טהורות והוא נקי מחטא ומחשבתו דבוקה בלימוד התורה, נעשה הקשר אמין, וגם בלאתו משם ומתהלך בחוץ בשוקים וברחובות, או בשבתו בביתו, והא ניכר עליו שלמד תורה, כי משעין יוכיחו עליו אם יתנהג כחורב וכלכלה בכל עניינו, וכל רואיו יכירו וידו כי החורב שלמד משרת אורחותיו, ומדריכתו ללכת בדרך טובים וארחות לדיקים לשמור, ואם כך יעשה אין ציולתו מציבוי"ד הורדה לקדושתו, אדרבה מעלה יתירה הוי לציבוי"ד, כי בכל עת ובכל מקום ניכרת השפעת החורב שלמד ציבוי"ד.

ודא יש לפרש בדברי הגמרא, כי נשאל רפרם לומר מהני מיני "מעליהא" דבי כנישתא, כלומר דכוי תמכין ושיילין ליה כילד יתכן לעשות עליה חמדות לקדושת בית המדרש, ולא תהי' לקדושה זו פגולה שלמית, והרי בלאתו את הקדש מסתלקת הקדושה משם, וירידה הוי לקדושתו, ועל כך שפיר השיב להם כי אורב ה' שערם המליוניים בכלכלה מכל משכנות יעקב, כלומר כי לא נפלאה ולא רחוקה הוי להחיות קדושת ציבוי"ד וציבוי"ד בעליה חמדות, שלא חמוט עולם ועד, כי בזמן שולחמי תורה מליוניים במשעיהם, שכל תכליתיהם מליוניות בכלכלה בכל מקום שהם

לתורתו ע"י שיתנבג צביתו וכל מקום בואו עפ"י התורה שלמד.

כ"א דמילתא זריכס לכוית מקושרים בתורה שלומדים צביכמ"ד, וע"י כך ממשיכים קדושת צביכמ"ד על הכתובות מתוך לכותלי בית המדרש. וחייב כל אחד לייגע עצמו להבין דברי הגמרא והתוס' על דוריו, ולא סגי במה ששפתי ימללו דברי החספות, כי אם לבד כל עמו, והוא צער ולא מצוי, אין תועלת בלימוד זה, ועלול הוא להשאר ע"ה, אלא עליו לחת לב להבין קושיית התוס' ותירוטם, עד שיבין הדברים מיושבים על לבו, ויבואו כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו. גם יש לזכר להזכיר שמתנבגו בנחת עם הצביות, ויבין כל מעשיכם בנחת וצניעות וז"ל, כי בלל"ה כרי משפילים את הכור"ק ומשפילים כבודו ח"ו, והצביות מה אומרים אזי לו למי שגדלו, וציוור לריך להזכר בכך בזמננו זה שהושפל כבוד התורה וכבוד שמים עד מאוד, ע"כ זריכס לקדש ש"ס צעשיס וכתובות, כדי שיכירו ויודו כי זרע בירך ה' במה, ישראל אשר כך אחפאר, ולא תתקיים התורה הקדושה ככם לעד לעולם. ואריך לכבוד ולשמוע למי שמדריך ומסייע ללימוד התורה"ק, כדחק במתניתין (אבות פ"ו מ"ג) הלומד מתצירו פרק אחד וכו'. והצביע יעזור שחבה לראות דור ישרים צורך עמוסים בתורה וצבירת שמים, וזה"י דבוקים בה' ובתורתו הקדושה, ומזה כולנו לגאולה שלמה ולהתרומוות קרן התורה וישראל ולקבל פני משיח דאקנו צב"א.

*

זאת תהי' תורת המלוצע וגו' במד"ר (פמ"ז ז') חיתא הכי"ד (תהלים ל"ד) מי האיש החפץ חיים וגו', מעשה דרוכל אחד שביס מחזיר צעירות שהיו סמכות לציפורי והיה מכריז ואומר מאן צבי למחזן סס חיים וכו', ר' ינאי יתיב וכו' שמשע דמכריז מאן צבי סס חיים, ח"ל חס סק להכי צבין לי וכו', הוי"א לו ספר תהלים הראה לו פסוק מי האיש החפץ חיים מה חביב בתריה נלוצ לשון מרע סור מרע ועשה טוב וז"ל ינאי אף שלמה מכריז ואומר שומר פיו ולשונו שומר **מלוצ** נפשו. ח"ר ינאי כל ימי הייתי קורא

צביכמ"ד הקרוי בית שער, כי זה השער לה' שבו יקנה האדם קנין הקדושה בנפשו, וימשיך משם את ההשפעה לציתו, וזה יעשה ציתו שלו, כי גם בהתעסקו צעניו הגשמיים חזותו מוכחת עליו כי למד תורה, וציתו שלו הוא מנוון לשמחו. אך זה האיש שלא זכה להמשיך קדושת צביכמ"ד אל תוך ציתו, מתאזק עליו ר' ינאי כי חבל על עשה שער לציתו בתורה שלמד צביכמ"ד, ואל הבית עצמו לא זכה, משום שאינו עוסק בציתו צרכי נשמתו ואין הבית שלו.

ובזה אחי שפיר, דאין סחירה בין מה שהכריז ר' ינאי שהתורה היא שער ליראת שמים, לבין ה"א דאמר רב הונא חסם מי שיש לו תורה ויראת שמים דומה לגזר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצוניות לא מסרו לו, הרי שהמשיל את התורה למפתח הפנימי והיראת לחיצוני. והשאל לק"מ, דר' הונא מיירי בלימוד התורה צביכמ"ד שהיא מקור התורה, שם היראת היא המפתח החיון להכנס על ידה אל התורה, אבל ר' ינאי מיירי בשבת האדם צביתו, שאינו מקום המיוחד לתורה בלבד, אלא עוסקים שם בדברים גשמיים, על כן שייך שפיר לקרות לו את התורה תרעא, כי היא השער והפתח לקנות לו בית דירה לעצמו, ע"י שיתנבג כראוי צביתו, ויהי מקושר בכל עניו עם התורה שלמד צביכמ"ד.

ועתה נחזר לבאר דברי הגמ' המובנים בראש הדרוש, במאמ"כ זאת תהי' תורת המלוצע תהי' צבוייתת תהא, ואפ"ל כי צא לרמוז על הכוונה במצארת לעיל בדברינו, כי שיקר חכלית התורה היא אם גם צביתו הוא מתנבג על פיה בכל דרכיו ומעשיו, כי רק בלוצין זה יש קיום וכויה לתורה שלמד צבית המדרש, משא"כ אם בללחו חוץ לכותלי צביכמ"ד אינו מתנבג על פי הכללה, אזי הוררה היא לקדושת בית המדרש, שהרי אין קיום לתורה זו.

וזו רמז דצבירי הכתוב זאת תהי' תורת המלוצע, הוא האדם המנוגע בתחלואי הנפש, ביום עברתו שהוא צא ליטור ולעשות תשובה, תנאי הוא הדבר "תהי" צבוייתת תהא, כלומר שיעשה כויה וקיום

(ערכין ט"ז ע"ב) כל המספר לשכ"ר מגדיל עוונות כנגד שלש עבירות ט"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים. ושם איתא סיפר לה"ר אין לו חקיה שכבר כרתו דוד צדוק"ק וכו'. אמנם כשם שמחוצה האדם לשמור עצמו מחטאות בלשונות, כמו כן לאורך גיבסא מועלת עליו החוצה למחות על פירות הדור, ולדבר בלשונות במקום שהדבר גוגע לכבוד המקום, ולא ישים מחסום לפיו צעוד רשע לנגדו, אלא יגלה החוטאים למען ידעו להשמר מהם ולא ילכדו ברשתם. ומי שמחניף לרשעים ומכסה על פשעיהם, קורא אני עליו את המקרה האב חצר הוא לאיש משחית. והוא עפ"י מה שאמרנו ז"ל (צרכות ל"ב ע"ב) אמר ר' חנינא בר פפא כל הכהן מן העובדי"ם בלא צרכה כאלו גזל להקדיש וכנסת ישראל שנאמר (משלי כ"ח) גזל אציו ואמו ואומר אין פשע חצר הוא לאיש משחית וכו' מאי איש משחית אמר ר' חנינא בר פפא חצר הוא לירבעם בן נבט שהשחית את ישראל לאציהם שבשמים. ופירשי ז"ל דלפי שהוא מיקל רואים האחרים ולמודים ממנו לעשות כן ולכן נקרא זה המיקל חצר לאיש משחית, ע"כ. הרי כי הגורם שעי' מעשיו ולמודו אחרים ממנו להקל, עליו הכתוב אומר חצר הוא לירבעם בן נבט שהשחית את ישראל לאציהם שבשמים. וא"כ לא עדיף מוניה מי שמחפה על עוונות הרשעים, לכל פשעיהם ולכל חטאתם, ואומר אין פשע, והריבו חצר לאיש משחית, כי הוא חוטא ומחטיא את הרבים, להפילם ברשת א' עממו הרשעים, לאור נפשות נקיות וזמיונות, כי יאמרו מדשתיק רבנן למעשיהם, ואין פולה פה כנגדם, ש"מ דניחא להו צדיק, ואין צדק כל עול, ולמה אגרע אנכי מהם, וצדיק ימלא פתח התרה ללמוד ממעשיהם ולהתחזר עמהם.

וְכָכָן על כל יראי ה' כאשר הם שם למחות ולהתריע נגד רשעי הדור, ולהודיע את כל חטאותיהם. בפומבי. וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל עה"פ וזהו עקב חשמונן את המשפטים האלה. שהזכיר הכתוב את המשפטים, ולא זכר שאר המצוות, להזכיר מאד במשפטים, כי לא יהי' עם רב כולו מזכר במצוות כולן שלא יחטאו בהן כלל רק במשפטים יעמידו התורה כמו שנאמר בהן וכל ישראל ישמעו ויראו וכו', והזכיר הכתוב יראו מן התקפים ומן המעשים, כמ"ש

הפסוק הזה ולא הייתי יודע היכן הוא פשוע, עד שגלה רובל זה והודיע מי האיש החפץ חיים וכו', ע"כ.

והדרקרוקים רבו בדברי המדרש, חדא מה שהכריז אחוה רובל מאן צעי "למזבן" סמא דחיי קשא, שאין נופל לשון מכר וקנין אלא בדבר הנקנה בכסף ולא בדברי חובכה. גם ל"ב מה מתחדש לו לרי' ינאי בשמעו הכרזה הרובל, עד שאמר כל ימי הייתי קורא מקרא זה ולא הייתי יודע היכן הוא פשוע. עוד יל"ד בדברי הכתוב מי האיש החפץ חיים וגו'. מדוע הולך הכתוב להקדים מי האיש החפץ חיים וגו', הלא עיקר כוונת הכתוב להזהיר על איסור לשון הרע, וכגון ליה לכתוב גזור לשון הרע ופסחין מוצר מרמה, ואין זה דרך המקראות בכל מקום להקדים ולהודיע טוב המצוה והאזהרה המוטל על ידי קיומה, והירא דבר ה' מציין מדעתו כי מצוות חיים לעשיהם, וכל רעה אליהם לא תחלוה. עוד ל"ב בדברי הכתוב גזור לשון הרע ופסחין מוצר מרמה, למה שיזהר הכתוב בדבריו, דמעיקרא כתיב "לשון" והדר "שפחיד", משמע דתרי מיני יונה. וכמו כן יל"ד במקרא שהביא ר' ינאי ראייה ממנו שומר פיו ולשונו, מדוע כתיב תתרי פה ולשון.

בגמרא (ט"ז י"ט ע"ב) איתא כעין עובדא זו ח"ל, מכריז ר' אלכסנדר מלך צעי חיי מאן צעי חיי כנוף ואחו כולי עלמא לגביה אמרו ליה הב לן חיי אמר להו מי האיש החפץ חיים וגו' גזור לשון הרע שמה יאמר אדם נלתי לשוני מרע אלך ואחגרה בשינה ח"ל סור מרע ועשה טוב אין טוב אלא תורה וכו' ע"כ. וגם במאמר זה יש לדקדק כ"ל בדברי המדרש. וצויתר תמוה מה שמסיים בגמרא שמה יאמר אדם נלתי לשוני מרע אלך ואחגרה בשינה, האם משום שהוא מנוקב משוון לשון הרע הוב אמונה שנעשה חפשי מן המצוות, וכוותרה לו להזכיר לילך ולהתגברות בשינה. והנה כל המפרשים האריכו למעניהם איש לפי דרכו צביאור מאמרים הללו, וגם אני חלקי אמרה נפשי לזכרם בצדק"ה.

ויתבאר עפ"י הקדמה אחת, והוא דכנה ידוע כמה הפליגו ח"ל צחומר איסור לשון הרע, עד שאמרו

חצירו. חלל הכוונה שיש צ' מיני לדיקים הכולכים לפני ה', הלאה הוא הלדיק אשר עובד בלדקו חמיד יום וילילה לא יתשח מקול חורר ותפלה ודנקות ב', והוא הלניע לכת עם חלקיו, שיחשב צניות מדרשו סגור ומסוגר, חין יולא ואין צל להיות מעורב עם הכריות, זהו עוב לשמים, חבל חינו עוב לכריות, כיון שאינו מקשר ומדבק עצמו לשום אדם, לקרבו וללמדו דרך ה', והוא המשעש אשר יעשה. ויש לדיק אשר מקרב ומדבק עצמו עם בני אדם, ללמדם דרך ה' והוא המשעש אשר יעשון, הוא הנקרא עוב לשמים ועוב לכריות, כי הוא מעיב עובד גדולה עם הכריות שמקרבם לעבודת הש"ת, עכחדי"ק. היולא מזה כי הלדיק שאינו בצחנית עוב, דהיינו שהוא דדד יושב ולא שוג ולא שיה לו עם בני אדם, להורחם דרך ה' ולהכזירם מהתבצרות לרשעים, ולכל וללמדו מתועבצותים, לו נקל מאד להיות זכיר ושומר מאיסור לשון הרע, שחרי דבר חין צפיו וכלשונו מלה, ואינו לא חשמת לקול מלחשים. אך הלדיק אשר בצחנית עוב הנוה, ללד שהוא עוב לשמים ועוב לכריות ללמד לפס דרכי הש"ת, ולהכות על קדקוד כל עושי רשע, בגלותו קלונים וחרפתם בקהל רב, ושפתיו לא יכלה מלהכות את העם, להרחיק מהם לכל יעשו כמעשיהם. הכה לדיק זה לא ימלט שלא יכשל פעם בחטא הלשון, אם בדבור פה או חקלוג חזו שמן מנהו, דברים אשר לא כדת הם. והכרח לו הדבר כדי לגלות פרצות הדור, וללמד חושבים צינה. וחלל חפ"ל ככוונה הכתוב חין לדיק חלרן אשר יעשה עוב ולא יחטא, פירוש חין לך לדיק שהוא בצחנית לדיק עוב, דהיינו שהוא עוב גם לכריות ללמד דרכי הש"ת, כדברי הבחמ"ה הנ"ל, ולא יחטא, כי ללד שהוא מקרב עצמו אל בני אדם להורחם דרכי ה', לא יתכן שלא יכשל פעם בחטא הלשון, שחרי מועל עליו לגלות חרפת הרשעים בקהל רב, ועלול הוא להכשל בלשונו.

ובדרך זו יש לבאר דברי הכתוב, אשר בערם הזכיר על שמירת הלשון פתח ואמר מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב, והדר חביב ללד לשון מרע וגוי. והנה אמרו ז"ל (יצמות ל"ז ע"ג) ח"ר יהודה אמר רב מאי דכתיב (תהלים ס"א) אגורה בזהבך עולמים ~~והוא~~ ללד ללד לשון מרע עולמים חלל אמר

הכתוב לא חגורו מפני איש כי המשפט לאלקים הוא וכוזכיר כל חלה במסית לא חלצה לו ולא חשמת חליו וגוי ולא חסכה עליי, שלא חשחוק בעבור חקפו ויראת בני משפחתו, עכ"ל. כרי כמה הזכירה חורה שלא לשחוק למעשי הרשעים, וכך יעמידו דת על חלה, זה שחיראים מחפס על מעשי הרשעים ומכלליגים על כל מעלליהם, הוא עיקר הפירוש דורנו, והוא שחביבה חת החורבן הגדול והמורא על כלל ישראל צומיטו, ועדיין השטן הזה מרקד ציניו, והכתוב נוח בציחך חזו לך שוא חפל ולא גילו על עוונך להשיב חת שנותק.

כ"א דמילתא הוא, כי בכל חיסורים שנתחור מלוא לעשות גדרים וסויגים, ולהחרתק מל"ט שערי היתר שלא יבואו להכשל בשער אחד של חיסור, אך לא כן הדבר בשמירת הלשון, כי קשה מאד לעשות גדרים וסויגים בזה, שחרי חויבים לשמור בשנאה מזה את הרשעים המכשילים בני הדור בפשעיהם, והמחניף להם קלנו הכתוב בקלל נמרת, כאמרם ז"ל (סוטה מ"א ע"ג) ח"ר"א כל אדם שיש בו חנופה חפילו עוברין שצמעי חמן מקללין אותו שנאמר (משלי כ"ד) אומר לרשע לדיק חתה יקבצו עמים יזעמורו לאומים וכו' ואין לאום חלל עוברין וכו', ע"כ. וזריך האדם לסייעתא דשמיא שישג דעת חמיתית, דכלל זה בקל יוכל להכשל במאודתם. חמנס לפי שאי אפשר לאדם לעשות גדרים וסויגים צעון לשח"ר כבשאר עבירות ווכל בקל להכשל בספור לה"ר בשגגה. ובזה פירשנו מאכ"כ (קבלת ז') חין לדיק חלרן אשר יעשה עוב ולא יחטא. ויל"ד למה נקט קרא לדיק, אשר יעשה עוב, דפשיטא הוא שאם בשם לדיק יכונה חריבו עושה עוב, וכגוי ליה למיכתב חין לדיק שלא יחטא.

אכן יחבאר עפ"י מ"ש בספח"ק חזר מים חיים פ' נח לפרש חמרם ז"ל (קידושין מ' ע"א) עכ"פ (ישע"י ג') חמרו לדיק כי עוב וגוי, ובי יש לדיק עוב ולדיק שאינו עוב חלל עוב לשמים ולכריות זהו לדיק עוב עוב לשמים ורע לכריות זהו לדיק שאינו עוב, עכ"ל בגמרא. ולכאורה יפלא ובי איש אשר הוא רע לכריות לדיק יחקרי, חלל עבירות שצין חלל לחצירו חמורות ציחר, ואין יוהכ"פ מכפר עד שיראה חת

הראה להם מתחלה דברי הכתוב מי האיש החפץ חיים וגו' וכמו שנחבאר שהקדים הכתוב מקרא זה ללמד שהאיש החפץ חיים עליו להיות צנחני אובד ימים לראות טוב, שילמד דעה את העם ויוכיחם בצאמרי פיו, זקרא בגרון לא יחשך להכריז בפומבי על חובות הרשעים, ושהוכיח הוא להחרק מהם. ומכאן שאין לו לאדם לבלום פיו ושהפיו לגמרי מחשש שמא יכשל בלשון, שברי בשתיקתו הוא כמחפה על מעשה הרשעים, וגורם שיכשלו בהם בני אדם, אלא עליו לגנות מעשי הרשעים, זאל יתן דמי לו. ולכן אמר הכתוב צרר הכי נאור לשונך מרע, להזהיר שימור לשונו מדבור להירצ במקום שאסור חורב.

ולכוננה זו פתח הכולל דבריו בזהריו מאן צע "למחנך" סמא דחיי, דהכא איתא צמד"ר פרשת יתרו עב"פ ומשה עלה אל האלקים (שמו"ר פכ"ח א') הכ"ד (תהלים ס"ח) עליה למחנך שבת שני וכו' יכול מפני שצבא אותה נעלה חס ח"ל לקחת מחנות באדם בלקיחה נחמה לו יכול יבא חייב ליתן לו דמים ח"ל מחנות צמחה נחמה לו, ע"כ. ודייק ביפה חומר דפתח בלקיחה וסיים צמחה, ועוד מאי הו"א איכא שיתחייב לתת דמים ולמי יתן. ופירש כוונת המדרש יכול נעלה חס פירוש בלא יגיעה, ח"ל לקחת לשון קנין הבא ביגיעה גדולה. והדר קאמר יכול יבא חייב ליתן לו דמים, פירוש שלא יגיע האדם בחורב אלא כפי יגיעתו בה, וא"כ הוא כולל יוכל האדם להשיג כל דבר צמחה אשר הוא ארוכה מארץ מדה, לכן אמר ח"ל מחנות צמחה נחמה לו, פירוש שהאדם חייב לערוך צמחה בכל כחו, ואחרי שיגע וערה בה, משמאל קא זכו ליה, וצמחה ניתנת לו צמחה, שהיא משיג בה השגות שלא היה צידו להשיגם עיי' יגיעתו, עכ"ל ז"ל.

דיוצא מה כי ענין "מקח" מורה על דבר המושג אל האדם אחרי עורר גדול ויגיעה עמומה, ולכן הכרח הכולל מאן צע "למחנך" סמא דחיי, כלומר כדי להגיע לקיום דברי הכתוב מי האיש החפץ חיים וגו' נאור לשונך מרע, נריך יגיעה רבה ועמומה, כאשר נחבאר, שלא יתכן לעשות למחנך זו בדרכים וסיגים ולכיות בלתי לא יפתח פיו, שברי חייבים להוכיח את

ידו לפני הקב"ה רשע"ה יח"ר שיאמרו דבר שמועה מפני עברה"ז דא"ר יוחנן משום רשב"י כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו צעור"ז שפתותיו דוצבות בקצר, ע"כ. וז"ל הכתוב מי האיש החפץ חיים, פירוש חיים נלחמים שיהיו שמועות מתאמנן מפיו צעור"ז, ושפתותיו יהיו דוצבות בקצר, לכן אמר אובד ימים לראות טוב, כלומר שיוכל להשיג זאת אם הוא צנחני צנחניה "לדיק טוב", שהוא עוז לשמים ומטיב לאחריו, לקרוב לעבדות ה', ולהוכיחם בדברים על כל הפירוט הכריכות חיקון, ועי' כך גם בשבוע על משכבו לא ינוח ולא יתעב, כי בשפתיו השיב רבים משוון, ושמועתיה מנדרן בעלמא, ודבריו נשמעים בכל מקום אשר דבר המלך מ"ה הקב"ה ודמו מגיע.

אמנם דא עקא כי הלדיק שהוא צנחניה טוב יוכל להכשל בעון לה"ר, לפי שהוא מוכיח תמיד את העם לבל ילכו אחרי עטא רשעים, וחייב הוא לגלות רוע מעשיהם ושחיתותם. לכן אמר קרא נאור לשונך מרע, דאך שעליך לדבר בלשונך במקום שהדבר נוגע לפירוט הדור, מ"מ אתה חייב להזהר בלשונך, שלא להכשל בלה"ר במקום שאין צורך בכך. ולפי דבריו שפיר נקט קרא נאור "לשונך" מרע, ולא נקט "שפתך", להודיע כי אין לבלום השפתיים לגמרי מחשש פן יכשל בלשון, שברי חובה הוא לדבר בגנות הרשעים ולתעב מעשיהם המקולקלים, אלא שצריך הוא לשמור לשונו שלא יכשל בדבורו במקום שאסור חורב. והדר אמר ושפתך מדבר מרמה, כי מדבר שקר צריך להרחיק בכל ענין.

ובדרך זו נבא לציבור עובדא דהאי חכל ור' ינאי, דהכא הכולל הזה היה צנחניה "לדיק טוב", ולפיקר היה מחזר בעיירות להורות לעם ה' דרכי ה', ואת המעשה אשר יעשה אותם האדם וחי בהם. ולאחרי כחוצו נפיק בחיל מאן צע "למחנך" סמי דחיי, והואיל ספר תהלים ובראה להם מקרא זה מי האיש החפץ חיים וגו', ומה כתוב בתריה נאור לשונך מרע. והיתה כוונתו להוכיח להם שלא יטעו לומר כי לפי שהזהיר הכתוב על איסור לה"ר, צאמרו נאור לשונך מרע, א"כ מוטב שישים האדם מחסום לפני ויאנק דוס, מחשש פן יבא לדבר לה"ר במקום שאסור חורב, על כן

שם שמא יאמר אדם נלכתי לשוני מרע אלך ואתגרר
בשינה, דהנה המגיד כתב בהלכות ר"ה (תקפ"ג
ס"ק ו') על הא דאמר ר' זיל בירושלמי מאן דמיך
בריש שחא דמיך מחליש שאין הכוונה על הישן ממש,
אלא על היושב בעל דכישן דמי. וכמו כן י"ל דכוונה
הגמרא לנאר הוא קרא, שלא יאמר האדם כיון שכיב
חמור הוא חטא הלשון, איב מטעם לי להיות יושב
בעל כישן, ולא אפתח פי להוכיח בני האדם ולהבדילם
מן הרשעים, כי ירא אנכי פן אכשל ונלכדתי בשון
להי"ר החמור, על כן קאמר ח"ל סור מרע ועשה
"טוב", דלא גבי צמה שיהי" סר מרע, אלא חייב
הוא גם להיות עובד לצדיקים להוכיחם ולרדותם,
ולבטיח עליהם את דרך הרשעים.

*

זאת תהיה תורת המצורע ציוס עברתו וגו', ודקדקו
המפרשים ז"ל דחית, "תהיה" יתירא הוא, וכגי
לכתוב זאת תורת המצורע, כמו שכתבה תורה בשאר
מקומות זאת תורה או זאת התורה.

ז' במד"ר (פס"ז ד') זאת תהי' תורת המצורע
הה"ד (תהלים י') ולרשע אמר חלקים מה לך
לספר חקי ותשא צדיתי עלי פיד. וז"ב שייכות פסוק
זה לפרשת מצורע. גם ז"ב מה שאמר הכתוב ותשא
צדיתי עלי פיד, מה כוונתו באמרו "עלי פיד".

ונראה דהנה רש"י ז"ל כתב צעם שזתה תורה
על המצורע שיצא ציוס עברתו עץ ארז ואזב
ושי חולעת, דעץ ארז שהוא הגבוה צלילות רוח
שהנגשים באו עליו צעבור גסות הרוח, ולפיכך תקנתו
שישפיל עצמו כחולעת וכאזב. היוצא מה כי עיקר
הטעם שזתה תורה שיקח המצורע דברים אלו ציוס
עברתו, הוא כדי שיתן אל לבו את אשר חטא על
הנפש, וכי מאלה ה' היתה זאת להלקחו צרעת,
צעבור רמות רוחו וגאון לבו, וישנה דרכו לעזב ושב
ורפא לו. אמנם אם מוסר לא לקח ולא נכנע לבו,
ועדיין הוא עומד צמדו כבדאשורה, איב לא הועיל
בהבאת עץ ארז ואזב וכו', שכרי לא נשלמה הכוונה
שצעבור תורה תורה תורה להביאם. חזאת יש לרמוז צמה

הטעם ולגלות את מעשה הרשעים ותועבותיהם. אך
מאד נריך האדם להזהר לכל יכשל בסיפור להי"ר במקום
שאסור לדבר, כי גדול עונו, וחייב האדם לשקול
במאזני שכלו שלא יעבור את הגבול לאחד מן הנדונים.
ובשמוע ר' ינאי הכרח הרוכל מאן צבי "למחנך"
סמא דחיי, התבונן בדבריו ודו"א לא צדדי נקט לשון
מקח, המורה על דבר הניתן להשגה אחרי יגיעה רבה,
ועל כרחק לא יתכן לפרש מקרא זה שצא להזהיר
על שמירת הלשון בלבד, כי אין זה קשה כיב להשיגו,
שאלו ישים האדם מחסום לפיו ולא ידבר מטעם עד
רע, ממילא הוא נשמר מחטאו בלשונו. ומתוך כך
השכיל לנעת, כי במקרא זה כלולים צ' ענינים
המונחים זה לזה, ששניהם חוצה על האדם לקיימם,
מאד ביטא נריך להיות בנחית לדיק עוב, ולהוכיח
בשער על פירות הדור, ולאידך גיסא חייב האדם
לנאר לשוני במקום שאסור תורה לדבר להי"ר, ולפי
שקשה מאד להזהר בקיום צ' ענינים הללו, שהם
הכפיים זה מזה, ובקל יוכל האדם לנעת מני הדרך,
ולהכשל בדבור האסור, לכן שפיר שייך לנעת השגת
ענינים אלו בלשון מקח.

ו' ינאי כל ימי הייתי קורא מקרא זה ולא
הייתי יודע היכן הוא פשוט, עד שצא רובל זה
והודיע וכו'. כי הרוכל העמידו על אמינות המכון
במקרא זה, שכלולים צ' ענינים אלו גם יחד, ולא
גבי צכך שישם האדם מחסום לפיו, ולפיכך נקט
קרא נאר לשון דגו', להורות שיהי' פיו פתוח ויוכיח
את הטעם בדבריו ולהבדיל מדרך רשעים, אלא שהוא
חייב לשמור לשוני שלא יכשל בדבור האסור. ובתור הכי
כתיב ושפתיו מדבר מרמה, כאן נזהר הכתוב שיהי'
פיו סתום לגמרי, ולא יפתח כלל ועיקר לדברי מרמה
ושקר, כמבואר לעיל. והוסף ר' ינאי להביא ראיה
לכן מדברי החכם מכל האדם, שומר פיו ולשונו שומר
מזרות נפשו, מדנקט תרתי "פיו" ו"לשונו" משמע כי
שני ענינים נפרדים הם, פעמים נריך לשמור פיו
סתום ולא יפתחנו כלל, כגון לדברי שקר ומרמה, ויש
אשר חייב הוא לפתוח פיו ולדבר בלשונו, אלא שישמור
לשונו מלדבר להי"ר היכא שאסור תורה.

ובדרך זו מבוארת גם כוונת ר' אלכסנדר גמרא
שם (עיין זאת צ'), וגם יובן מה שמסיים גמרא

להאריך (ועיין בספרי ויואל משה מאמר ישוע ח"י סימן קכ"ג, ועיי' דגדרינו לעיל פרשת ויחי עמוד תקכ"ב מה שכתבנו שם).

גם כהא דאמרו ז"ל הלומד שלא לשמה נוח לו שלא יבדל, כתבו החוספות בסופו שם לפרש באופן אחר ממה שכתבו החוספות בשאר מקומות, דכ"מ כתבו החוספות דהיינו כשולמד לקטור, והתם פירשו דהיינו דוקא בלוי עוסק בתורה כדי לקיים מצוותיו לא מלהבדל ולא מיראה, אלא להוסיף על חטאיו פשע, שעתה שגגות נעשו לו וזיונות, שאלע"פ שידע שמוצר אינו מונע כל תאוות לבו וכו', ע"כ.

דהיינו מדבריהם כי כל זמן שהאדם לומד תורה על מנת לשמור ולעשות, אף שאינו עוסק בתורה לשמה, מ"מ יש ערך לתורה זו, ותשובה ומקובלת היא לפני הקב"ה, לפי שהתורה נקתה בנפשו ובפנימיותו ועשהו צו רשע, וכמו כן כאשר האדם מקיים מצוה, מעלתו הגדולה ביותר היא באופן שחשש רשע בנפשו. ולא כן הדבר צמי שלומד תורה ואינו מקיימה, א"כ לא עשהו התורה. רשע בנפשו, וכל תורתו היא מן השפך ולחץ. וזאת כוונת הכתוב ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חקי, כלומר מה לך ללמוד תורה, הרי ותשא ברייתו "עלי פיך", כלומר מה ערך לדברי תורה שאתה לומד, אם אינם אלא על פיך, ולא חקקת אותם בפנימיות לוח לבך, שהרי אינך חפץ לקיימם.

ולפי זה יתבאר לנו דברי המדרש זאת חכ"י תורת המצורע זשי"ה הכתוב ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חקי ותשא ברייתו עלי פיך, דהנה נחבאר לעיל כי רמז הכתוב באמרו זאת, "חכ"י" וגו' שהיה היות וקיום לתורה המצורע, דהיינו שכל המעשים שזיוותם אותו התורה לעשות ציוס מבריתו כלקחת עץ ארז ואזב, ישו רשע בפנימיות לבו, ויקבל על עצמו לחאר בתשובה על חטאיו שבעצרתו לקח בשרת, ולפיכך הביא המדרש דברי הכתוב ולרשע אמר אלקים וגו' ותשא ברייתו עלי פיך, שהרי משם למדנו שאין חשיבות בלימוד התורה אלא בלימוד לשמור ולעשות, שאז היא תחלת בפנימיות הלב, ולא בלימוד מן השפך

שכתבה תורה זאת, "חכ"י" תורת המצורע, ודרשו ז"ל (מנחות ה' ע"א) שאני הלכות מצורע דכתיבה בכו היות דאמר הכתוב חכ"י בכווייתך חכ"א. כלומר שחכ"י היות וקיום לתורתו של מצורע, דהיינו שכל הפעולות הללו שזיוותם עליו תורה לעשות ציוס מבריתו יתן אל לבו לחזור בתשובה, ועיי' כך יחי' היות וקיום לדברים אלו, ששעו שינוי בנפשו, ונהפך והיה לאיש אחר. ולא כן הדבר אם עמדו עומד בגאווה ולא בשפיל רוחו, א"כ אין בוויית וקיום לתורה מבריתו, שהרי לא פעלו מאומה בנפשו, וכל מעשהו כמאות אנשים מלומדים ולבו כל עמו.

ועפ"י זה נבא לביאור המד' הנ"ל (קושטא ב') דהנה אמרו ז"ל (פסחים דף ג' ע"ב) א"ר יבדוד אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בל לשמה. וכתבו החוספות בכמה מקומות (ברכות י"ז ע"א ובשענית ז' ע"א ובמזרי כ"ג ע"א) ליישב דלא תקשה מהא דאמרו ז"ל (ברכות י"ז ע"א) העושה שלא לשמה נוח לו שלא יבדל וכן אמרו (שענית דף ז' ע"א) כל העוסק בתורה שלא לשמה תורתו נעשית לו סם המות, וכתבו לחלק דתרי גווני שלא לשמה יניחו, דהא דאמרין לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אפילו שלא לשמה, היינו כדי שיקרא רבי או שיכבדוהו, ומה דאמרין כל העושה שלא לשמה נוח לו שלא יבדל היינו כלומר לקטור. וכבר הארכנו בזה במקום אחר, שדברי החוס' הללו סותרים עם מה שכתבו החוספות בסופו (דף כ"ב ע"ב ד"ה לעולם) דהתם פירשו החוספות הא דאמרו ז"ל לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמה דמייני כלומר לחקות השכר או מיראת העושה, ומשמע מדברי החוס' הללו דהעוסק ע"מ שיקראוהו רבי או שיכבדוהו אינו בכלל מה שאמרו ז"ל לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אפילו שלא לשמה, שהרי כלומר על מנת שיכבדוהו גרוע הרבה מהעושה מיראת העושה או מלהבנת השכר, וכמ"ש בחזקת הלבבות (שער יחוד המעשה פ"ד) דמי שעושה מצוה ע"מ שיכבדוהו צדי אדם גרוע בכמה דברים מעבוד ע"ז. וכדברי החוספות בסופו משמע ברמז"ס פ"י מלכות תשובה כ"ה. ובמקום אחר ביארנו החילוקים בדברי החוס' בענין זה, ואין כאן מקומו

ממילא לאינו מקיים מועסות אזכרה לבית דין שיעשו, או מוקדשו דכהן, חוץ ממזות עשה שמחן שכרה בצד שאלו בית דין מחכרין עליה. וכמו כן גם כן יאמר הכתוב וכו', ואזכרה לב"ד נדע כמו נשאר מלוות, עכ"ד הכותב ז"ל. ובאמת גם בלא"ה קשה להבין אומרו והוצא, דבשלמא מהר"ב געג נרעה כי חסיד צאדס והוצא אל הכהן מוצן היטב, שהרי הסברה נותנת כי צעת הראות צו געג נרעה אינו חפץ להראותו אל הכהן, פן יסגירו או יחליטו וישלחו אל מחוץ למחנה, ועל כן אמר קרא והוצא אל הכהן, שיציאו ויחזיר צעל כרחו, שלא צעוצעו, משא"כ הכא שהוא יושב בדר מחוץ למחנה, וזכר נרפא ממנו הנגע, ודאי כי בדרו העוז יחפון לצא אל הכהן לטכור מעומתתו, ולחלו ממסגרו, וזה נורד לכתוב והוצא אל הכהן, דמשמע שיציאו צעל כרחו.

(ד) במד"ר (פס"ד ד') איתא זאת תביח תורת המצורע הכ"ד (תהלים י') ולרעה אמר אלקים מה לך לספר חוקי ונשא צריתי עלי פיד, וי"ב שייכות מקרא זה להבא.

(ה) להלן בפרשה כי תצאו אל ארץ כנען אשר אני נותן לכם לאחזקה ונתתי געג נרעה צבית ארץ אחתכם. במד"ר (פ"ז א') הכ"ד (תהלים ע"ג) אך עוב ישראל אלקים לצדי לצב יכול לכל ח"ל לצדי לצב אלו שלבן צדי במלוות, וי"ב שייכות דרש זו לפרשה נגעים.

(ו) ובא אשר לו הבית והגיד לכהן לאמר כנגע נראה לי צבית. וי"ד דחיבת לאמר יחירא לכאורה, שבכל מקום משמעות לאמר הוא שיאמר הדברים לאחרים, והבא ליכא למימר הכא, דלמי יאמר הכהן דברים אלו.

(ז) בתורת כהנים דרשו מדכתיב לאמר שיאמר לו הכהן דברי כצושים צני אין הנגעים צאים אלא על לה"י. ולפי"ז מיושב מה שדקדקו צביתת לאמר, אמנם לפי דרש זה יקשה, שאם לאמר הוא ציווי לכהן שייכות את צב"ב דצדי כצושים, היה ראוי לכאורה שיאמר הכהן והגיד לכהן כנגע נראה לי צבית שהם

ולחון, ושפיר שייך מקרא זה לאומרו זאת "תביח" תורת המצורע המורה על כוונה זו, שזה הכתוב שחבא הויח וקיום לתורת המצורע, ע"י שיצואו הדברים בקרב ויעשו רושם צפנימיות לצבו.

והחוב"ע יעזור שמחה לטכור כלל ולקבל עול מלכות שמים, ומזה לפשות רגון הצורה יח, ולא נתפס חלילה צפנימיות המרים הנמלאים צעול, וכאשר רמזו צאמרס ז"ל שאחד מעשרה נסים שנעשו צביחמ"ק היה שלא הסרית צער הקדש "מעולם", כלומר מן העולם שלא בצא"ש ולא קיבל סרחון ממעשי העולם, וציינו אלה צאמת צריכים אחריו לנסים לכל נתפס צמה שהעולם נתפס אף לרגע חלילה, ומזה לאומרו שלמה ואמיתות בהש"ת וצתורתו הקדושה. והצוב"ע יעזור שמחה לקבל צאמת עול חורה וצומ"ש, ונלל מכל צר ואוקה, וצמכרה מושע צכל מיני יצועות עוצות, ומזה לראות היצועה הצמיתות, צצתגלות צבוד שמים עלינו צמכרה צימינו אמן.

*

לשבת הגדול

וידבר ה' אל משה לאמר זאת תביח תורת המצורע ציום טכורו והוצא אל הכהן. הכה"ח הקדוש הקשה דכל הכתוב מיותר, שלא היה לו לומר אלא כי יטכור המצורע והוצא אל הכהן וגו'.

(צ) יל"ד צאומרו והוצא אל הכהן, דמשמע מייחש שהמצורע מוצא אל מקום הכהן, וזה נראה כסותר למקרא שלאחרי, דכתיב ויאל הכהן אל מחוץ למחנה, הרי שכהן הולך אל מקומו של המצורע.

(ג) עוד יל"ד דהול"ל וצא אל הכהן מאי והוצא. והכ"ח הקדוש כתב ליישב אומרו והוצא, ח"ל, ואולי שיחייבו צ"ד או חקפו כהן לצא, וכמו כן מה שאמר הכתוב געג נרעה וגו' והוצא אל הכהן, ויוין למר שיחייבו צ"ד אס נתפס, ע"כ. והאשם מגדים הביא דצרי הקדושים וכחז עליהם ח"ל, ולרעה אין זה מספיק, דמדוע ישמחה מכל מלוות שצתורה, שצתורה כל אס מישאל על עצמו, ואזכרה צבית דין

ובאופן אחר יתבאר אומרו וכוונת אל הכהן, דבדברי חז"ל נב"מ מבוחר כי נרעה בזה לו לאדם צעון לשון הרע, ובהא דליתא במדרש זאת הדין תורה המלוצה המולידה שם רע, ובהנה במסכת ערכין (דף ט"ז ע"ב) פליגי אמוראי חי מהניא תשובה למספרי לשון הרע, ונליקע לפניה דברי הגמרא שם חז"ל, איך חמא דר' חנינא מה תקנתו של מספר לה"ר אם תלמוד חכם הוא יעסוק בתורה שנא' (משלי ט"ז) מרפא לשון עץ חיים וכו', ואם עם הארץ הוא ישפיל דעתו שנא' (שם) וסלק בזה שער ברוח ר' אחא דברי חנינא אמר סיפר אין לו תקנה שכבר כרחו דוד ברוח הקדש שנאמר (תהלים י"ב) יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות (פירש"י יכרת, לשון כרת) אלא מה תקנתו שלא יבא לידי לה"ר אם ח"מ הוא יעסוק בתורה ואם ע"ה הוא ישפיל דעתו, ע"כ. ולכאורה יש לתמוה מאד על הה דאמר ר' אחא דר' חנינא סיפר אין לו תקנה, שהרי כלל זה מסור בידינו אין לך דבר העומד בפני התשובה (ירושלמי פ"ה ה"א), וכן כתב הרמב"ם ז"ל (בפרק ג' מכלכות תשובה ה"ד) אחר שמונה והולך כל אחד מאלו שאין לו חלק לעו"ב חז"ל, דב"ה שכל אחד מאלו אין לו חלק לעו"ב כשמת בלא תשובה אצל אם שז מרשעו ומח וכוונת בעל תשובה הרי זה מבני עו"ב, שאין לך דבר עומד בפני התשובה וכו', ע"כ.

ועוד יש להקשות על דברי ר' אחא, דאמר סיפר אין לו תקנה שכבר כרחו דוד ברוח"ק שנא' יכרת ה' וגו', והוא תימה דלף אם ינמא שהמספר לה"ר דין כרת עליו, מ"מ הרי התשובה מועלת אף לחייבו כריתות, כדאיתא במסכת יומא ארבעה חילוקי כפרה שהיה ר' ישמעאל דורש, וחדא מנייהבו כריתות ומיתות צ"ד שתשובה ויוכב"פ חולין ויסורין ממרקין, וכ"פ הרמב"ם ז"ל בריש הלכות תשובה. ואף בזמן שצדיק חכם היה קיים שלא הועילה תשובה לחייבו מיתות צ"ד, כבר כתב הרמב"ם בענין הענין (שמחת הרגל על הגשמים וכו') ויו"ט ח"א סי' ע"ב) שאין הדבר מסור ביד אדם לדעת להבחין אם עשה תשובה כראוי, שהרי התשובה תלויה בנקודה פנימית שכלל, ואין יודע ומכיר בזה כי אם יודע תעלומות החופש כל חדרי צדן וצדן כדאיתא וכו', ולפיכך מלויים צ"ד של מעלה

דברי האיש אשר לו הבית, ואח"כ יתחב לוייו אל הכהן שיאמר דברי כבושים, ומדוע הפסיק הכתוב באמנע הודעת דברי בעל הבית, במילת לאמר, ואח"כ הודיע המשך דבריו כנגד נראה לי בבית, הלא זה ודאי שהכהן היה מניח לבשר"כ לסוים דבריו, ואח"כ היה אומר לו דברי תוכחה.

(ח) **עוד** יש להקשות לפי דרשת הח"כ, שהרי כללם היא דבגדה מורה על דבור קשה, ואמירה מורה על אמרות נעימות ועריבות לשומעיהן, וכמו שפירש"י ז"ל בפרשת יתרו עכ"פ כה חאמר לבית יעקב אלו הכשים להם ויאמר בלשון רך, ויגיד לבני ישראל אלו הכורים וידבר אליהם דברים קשים כגידיו. וא"כ היה ראוי שיאמר בדברי בעל הבית אל הכהן אמירה רכה, שהרי דבריו נאמרים בכהנה ובלשון רך, ויבדיר הכהן אליו ויאמר לשון קשה, שהרי הכהן מייסר בתוכחות על עון, ובקרא אופנה כתיב, דבדברי נב"כ כתיב והגיד, ואילו דברי תוכחתו של הכהן רמוזים בחיות לאמר.

ובמדרם נבא לביאור כל המדרשים והקושיות נקדים לבאר אומרו וכוונת אל הכהן, דבהנה במד"ר פרשת חזריע (פס"י ו') איתא ר' אבין בשם ר' יוחנן אמר כתיב (ויקרא י"ב) ואם לא תמלא ידה די שה ומה כתיב בתריה אדם כי יהיה צעור צערו וכו' מה ענין זה אלא זה אמר הקב"ה אני אמרתי לך הנה קרבן לידה ואחרי לא עשית כך חייך שאני מלריך לזה אלא כהן שנאמר וכוונת אל הארץ הכהן, ע"כ. מבוחר מה כי הענין שהקב"ה הביא עליו את הגשמים הוא לזד שהיתה מועלת עליו החובה להביא קרבן ולא הביא, סיבה הקב"ה שיצואו עליו נגשים וזהכרת יבא אל הכהן, ובה מובן שפיר מה שאמר הכתוב וכוונת אל הכהן, כי אף שעתה הוא בזה אל הכהן מלוינו העובד, באין אונס ומכרת, מ"מ חשבוין ליה כאלו בזה בנפיה, שהרי הקב"ה הביא עליו את הגשמים כדי להאריכו לצוא אל הכהן, משום שהיה זקוק מכבר לזה אל הכהן להקריב קרבן לידה ולא בזה, וא"כ נמלא כי ביאת הגשמים היא המכריחהו לזה אל הכהן, כדי לשלם חובתו אשר היה חייב מכבר, על קן כתיב וזה וכוונת.

ופליגי בזה אי מהיזא תשובה לעון לה"ר או לא. וכן זכר חי נדחק לחלק מכה קושיא זו, דהא דקאמר ברישא שאין תשובה מועלת לעון לה"ר, היינו לפי שצטפור לה"ר שהים רעות עשה, חזא שחטא כלפי מעלה, וכן שיער את חצירו. והנה כלפי מה שחטא לפני הקב"ה מועלת התשובה, אבל על שהקניע את חצירו והואיל עליו ש"ר אין לו תקנה בתשובה, כמו בכל עבירות שבין אדם לחצירו, שאין מתכפר לו עד שיראה את חצירו. אכן קשה להעמיס ח"י זה בדברי באר"ק, כי לא נראה כן מדבריו הקדושים, ולר"ך ביאור ליישב דבריו שלא יסתרו אחדו.

והנראה ליישב הענין בשנאמר כי דברי הגמרא והסו"ק על כוונה אחת נאמרו, והכל סובב בדרך אל מקום אחד. ויתבאר בבקדום מה שכתב בכלי יקר (ד"ה ולקח למעבר) לנאר עמו של ר' אחא דרי חיינא דס"ל סיפר לה"ר אין לו תקנה, שהדן מתן שלא תועיל לו תקנה, לפי שאם כבר סיפר לה"ר והעיל מוס בקדשים והואיל שם רע, ונתפשט קול ענות זה בכל העולם, פשיטא שאין תקנה לזה שעלו סופר הלה"ר, ואף אם המספר יקריב כל חילי נציות, אין בידו להשיב מתשבתו הרעה ודבריו, וכי ילך מנאכא השמים ועד קאבו, ויכרה לאמר שקר דברתי וכו', והוא עצמו לא יוכל לתקן את אשר עיוות. על כן דין הוא שכשם שאין תקנה לזה שסופר עליו, כך אין תקנה למספרו, ולכן כרתו דוד דרוב"ק, ואמר יכרת ה' כל שפתי חלקות וגו', עכ"ד בכלי יקר ז"ל.

והנראה מדבריו כי העצם שאין תקנה למספרי לה"ר, משום שהקול נשמע מנאכא השמים ועד קאבו, ושבו אין בידו לתקן את אשר קלקל, כי מה צלע אם יתחכם על חטאו ויחזור ויכחיש הדברים, מ"מ קולו כנחש ילך, וישימו דבריו יושבי שער, וישאו ויחזו בכם מוזרות בצננה, ואין לאל ידו להשתיק את הקול. והנה אף שאין טעם זה במזכר בגמרא מ"מ יתכן שחז"ל נתכוונו לנעם זה במאמר שכבר כרתו דוד דרוב"ק, שנה' יכרת ה' כל שפתי חלקות. וזהו כלל הוא דכאשר אדם מישראל חפץ ומשתוקק לעשות תשובה שלימה על חטאיו לפני הבור"ה, זקוק הוא לסייעתא דשמיא, שחטלה בידו לעשות תשובה ככוונ,

להכירו, אף אם עשה תשובה, דלפניהם מי גלוי, אבל כלפי צ"ד של מעלה ודאי מועלת תשובה על הכל, ואם כן מדוע איפוא לא תועיל תשובה למספרי לשון הרע.

ובר מן דין קשה, שהרי מהך קרא גופיה דיליף ר' אחא דמספר לשון הרע אין לו תקנה, משם יש להוכיח כי עונשו של מספרי לה"ר קול משונה כרת האומר בתורה, שהרי צמטאים שחייבה תורה כרת, כתיב ונכרתה הנפש ההיא וכו"ו, ואילו הכא לא כתיב אלא יכרת ה' כל "שפתי חלקות "לשון" מדברת גדולות, הרי כי לא קלל בכרת אלא את לשונו ושפתיו, ולא את הנפש. והוא כעין מה שפירש"י ז"ל צ"י בלק עכ"פ מה אקב אל קבה ח"ל וגו', אפילו כשהזכיר יעקב צנאו את עוונם כי צאפס הרבו איש לא קלל אלא אפס שנה' ארור אפס וגו', ע"כ. הרי מה דקיל טפי אם הקללה אינה נאמרת על הנפש עצמה. ולפי זה תגדל התמימה, דמה אם צמקום שאמרה תורה ונכרתה הנפש וגו', מועלת תשובה לכפר, עאכ"כ שמועיל התשובה למספרי לה"ר, שלא נאמר בזה כ"א יכרת ה' כל שפתי חלקות וגו', ומאי הוא דקאמר סיפר אין לו תקנה.

והנראה הענין נקדים עוד מה שיש להתבונן בדברי באר"ק עכ"כ זאת הדין תורת המלוצע (דף י"ג ע"א), וז"ל, ה"ח כל חוצי עלמא קב"ה מכפר עלייהו בתשובה דר מהבוא לישנא בישא דאפיק שום ציט על חצריה וכו' אוקמוה דכתיב זאת חתי תורת המלוצע זאת היא תורתו של מו"ה רע ר' חייא אמר כל מאן דאפיק לישנא בישא איסתאבן ליה כל שייפו (אצריה) בגין הבוא מלה בישא סלקא וחתער רוחא מסאבא עליו ואסתאבא וכו'. ובסוף הענין מסיים באר"ק וז"ל, ר' יהודה אמר וכו' והוצא אל הכהן מאי קמ"ל, משמע מאן דאית ליה לישנא בישא נלתייה לא עאלת קמיה קב"ה דהא איתער עליה רוח מסאבא כיון דאחדר בתשובה וקציל עליה תשובה מה כתיב ציום עברתו והוצא אל הכהן וראה הכהן, ע"כ. ולכאורה דברי באר"ק סותרין אחדו, דפתח לומר כל חוצי עלמא קב"ה מכפר עלייהו בתשובה דר מהבוא לישנא בישא, והדר קאמר שאף מספר לה"ר תקנה יש לו בתשובה. ודוחק לומר דתרי אמרתי ויכח באר"ק,

וכמו כן אם נכשל האדם בסופור לה"ר, וזכריו מתחרט על עוונות, זקוק הוא לסייעתא דשמיא שכסם שהוא פסק מלדבר לה"ר, כן ישתוק בצו"ת את פי הצריות שלא יוסיפו לדבר בזה, ותשתכח אותה דבה רעה מלצות השומעים. ונתקנה על כך חפלה שלא אהיה לשיחה צפי הצריות, וחפלה מהניא שירחם עליו הצו"ת צרוב רחמיו וחסדיו להשתיק פיות הצריות לכל יוסיפו לדבר סרה בגרמנות.

ובדרך זו מתבארת כוונת אומנם ז"ל (יומא פ"ו ע"ג) תניא היה ר' מאיר אומר גדולה תשובה שבשציל יחיד שעשה תשובה מוחלין לכל העולם כולו וכו', ולבאר זה י"ח לחמור, מדוע יהיו מוחלין עוונותיהם של כל צעיר צעיר בעבור יחיד שש. אמנם אפ"ל דהנה ע"י שיחיד עובר עבירה הרי הוא גורם בך להכשיל גם אחרים באתו עוון, כי ממנו יראו וכן יעשו, באמנם הרי לא עובד אני ממנו, ואם לו היתרה הרעועה, אעשה כן גם אני. וגמלא כי ע"י חטאו הקור וזיין אותו חטא צעירי ההמון, ולפיכך צעה שהוא מתנחם על חטאו וחוזר בתשובה, הקצ"ה מוחל לכל אחת שנכשלו באתו עוון על ידו, כי בלאו הכי מאי אכנו ליה תשובתו, וזהו שאמרו יחיד שעשה תשובה מוחלין לכל העולם, כלומר לאחת שנכשלו בעבירה בסנאו.

ובזה יתבאר דברי ר' אחא דר' חיינא סיפר לה"ר אין לו תקנה, "לו" דייקא, כלומר דהמספר צעמו אין צידו לתקן את אשר עוות, כי כבר נשמע הקול בכל העולם, ומה יושיל אם הוא מתחרט על דבריו. אמנם אף הוא מודה שעל ידי הצו"ת שפיר יש תקנה למספר לה"ר, וביינו אם יעשה תשובה שלימה לפני הצו"ת שמו, ויבך ויתחנן לפניו שיגמור כי צעדו להכרית מלצות כל השומעים את דבריו הרעים, ולא יוסיפו לדבר בזה כלל, אזי יכרית ה' מפי השומעים את דברי הבלע, ולא יוסיפו לדבר סרה בגלגל. וז"ש סיפר אין לו תקנה שכבר כרתו דוד צרו"ק וכו', בא לתת טעם לזה דקאמר סיפר אין לו תקנה, וכלמנן דכחוונה שאין הוא עצמו יכול לתקן חטאו, כי אם בחמלת הצו"ת עליו. לכן אמר שכבר כרתו דוד צרו"ק שנאמר **יבדל** כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות,

וכמאמר"כ (רשע י"ד) שובח ישראל עד כי חלקך כי כשלת בעונך ופירש הראש"ע וטעם כי כשלת בעונך ואין מי יוקימך רק ה' לבדו. בזה חינו דומה התשובה על שאר עבירות, לתשובה על עוון לשון הרע, כי השב על שאר עבירות ומתחרט על מעשיו, ומבקש מחילה מלפני רבון כל העולמים, הרי הוא מתקן בתשובתו את הפגם כפי כוחו, ומה שנבצר ממנו לתקן יסייעוהו מן השמים. אבל שאני מספר לשון הרע, דאף אם הוא מתחרט על מה שחטא בסופור לה"ר, לא סגי בכך, שכרי אין צידו לתקן מה שנכשלו אחרים על ידו בשמיעת לה"ר, ואח"כ חזרו וסיפרו דבריו לאחרים, ועד מהרה ירדו דברו ממחרת שמש עד מבווא. אמנם הנה הצו"ת הוא כל יכול, ואם המספר יעשה תשובה שלימה ורצויה על מה שחטא בלשונו, צידו של הקצ"ה לבעל את הקול שהוציא זה בסופור הלאשון הרע, ולהשכיח מלצות כל השומעים ענין זה לגמרי. והוא דוגמה הא דאיתא בגמרא (ברכות ט' ע"ג) כשהקריב אהיה צמח החפלה ענוי ה' ענוי ח"ר אצבו למה אמר אהיה ענוי ב' פעמים מלמד שאמר אהיה לפני הקצ"ה רשע"ע ענוי שחדד אש מן השמים וכו' וענוי שחסיד דעתם כדי שלא יאמרו מעשי כשפים הם שנא' (מלכים א' י"ח) ואתה הסבצת את לבם אחורנית. ופירש"י ז"ל שחסיד דעתם, מלצת בלצם מומה של רשע להכחישו ולומר ע"י כשפים הבאתי את האש הזאת, ע"כ. הרי שהחפלה אהיה שיעקור ה' ממחשבתם מומה רשע, למען לא יאמרו מעשי כשפים הם, ושמש ה' בקול חפלתו, והסב את לבם אחורנית, והאמינו לו כי ירדה האש מן השמים ותאכל את עולתו.

וביצא בזה מנינו גבי יוסף הצדיק, דאיתא במד"ר (וישע פי פ"ח א') עה"פ ויהי אחר הדברים האלה חטאו וגו' הדי"ד (תהלים ל"ט) מכל פשעי הצילני חרפת נבל אל תשימני וכו' מכל פשעי הצילני זה יוסף לפי שכתוב בו ותקרא לאנשי ביתה וגו' ונחם אותו צפיהם של כולם אמר הקצ"ה מוטב שיפנו אלו באלו ואל יפנו לצדיק הזה הדי"ד ויהי אחר הדברים האלה חטאו, עכ"ד המדרש. מבוואר מה שהעידים הקצ"ה שיתעסקו אלו באלו כדי להשכיח ממחשבתם את יוסף הצדיק, למען לא יפנו אלו.

חסידי חורת המצורע, דה"ל זל אחת היא חורת המצורע דחסידי לשון עמיד הוא, וזיכר ז"ל, כי הכה בגאולה מלרים היה הם דרך הפלא ופלא, שהיה הכהאלה מעבדות לחירות ומשעבוד לגאולה שלא בדרך הדרגה מדרגה לדרגה, רק חייב דרגה אחת שהיו בחושך גדול, יאלו דרגה אחת מאפילה לאור גדול, וכל החשכות הוכר מכל העולמות, רק הכל היה אור גדול, ובאו ישראל פתאום שלא בהדרגה להשגה גדולה ופלאה, כי אמרו ז"ל (מכילתא פ' בא) ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל, והשגת ישראל כליל התקדשות חג הפסח היתה יותר מהשגה שהיה להם על הים, וכן לעמוד אילו היינו צריכים ללכת מדרגה לדרגה, היה צריך זמן ארוך לזה, אבל השי"ת עמיד להעלות אותנו חייב ומיד דרגה בגאולה לכל המדרגות ולכל המעלות העובות יותר מבגאולת מלרים, כי חסיד ילידת מלרים עפלה כאמרם ז"ל (ברכות י"ב ע"ב).

והנה חז"ל המשילו בגלות לענין חורת המצורע וכו', וכמו שדרשו ז"ל בחורבן כתיב איהב ישנה בדר ובמצורע כתיב בדר ישן מחוץ למחנה. וזהו שאמרי"כ זאת חסיד לעמיד חורת המצורע, שזה יהיה דרך הגאולה בצחינת עברת המצורע, שחייב ביום עברתו, צעת רגע בגאולה, שיקויים מאמרי"כ (יחזקאל ל"ז) חרתי עליכם מים עבארים, מיד והובא אל הכהן, חייב נעלה ונגיע לפניו יתברך, כי יעלה אותנו מיד לכל המעלות והמדרגות ויהיה מוצאים לפני הכהן ית', ע"ד חלקים כהן הוא, עבדי"ק ז"ל. ופשי" דברי קדשו יתבאר מה שאמר הכתוב והובא אל כתיב וצא. כי לפי שמקרא זה רומז על הגאולה העתידה, שצאיתה עת יעברו בני ישראל מעוממאחס, ויתקדשו אל הצוי"ת, על כן רמז הכתוב, דאף אם לא יהיו ידיו ישראל מלוא ומעשים טובים, שעל ידם יוכלו להעבר מעוממאחס ולהתקדש אל הקדושה, אפי' הכי יגאלם הקד"ש בלא זכותם, כי כמעט אי אפשר שיהיו בני ישראל אל הגאולה בזכות עצמם. וי"ש הכתוב והובא שכן השמים יתעוררו רחמים וחסדים על ישראל, שיצאו ויתקדשו אל הכהן הוא הקד"ש יגאלו, כמאמרי"כ (ישעי' מ"ח) למעני למעני אעשה.

פירוש כדי לתקן חטא לשון מדברת גדולות, יש לזכר שיכירת ה' כל שפתי חלקות, היינו שיכירת השי"ת את הלה"ר מפיות כל האנשים ששמעו את הדברים, ודבר זה אינו מסור בידו, ולפיכך אין לו חתקה, היינו שאין בכוחו לתקן עונו, דכל זמן שהכריח עדיין סחיס דבריו הכריחות שלו, עדיין לא נמחל חטאו לגמרי, והנה דאמרו ז"ל (יבמות כ"ב ע"ב) מאי משוות לא יוכל לתקן זה הבא על הערוב והוליד ממנו, דכל זמן שהממזר שולד ע"י עונו עדיין בשולם, לא יתכן שחתקל תשובתו. וי"כ כן הוא דעד שלא נכרת הלשון הרע שהוליד, אין לו חתקה, כי הוא הגורם לכך שצדים וכשלים בחטא זה, ורק ע"י שיכרת ה' כל שפתי חלקות, חתקה חסיד לו ושב ורפא לו.

ואתרי שפיר בא דפליגי בני תרי אמוראי, דר' חמא דר' חנינא אמר דתקנתו של מספר לה"ר היא לעסוק בחורב, שנאמר מרפא לשון עץ חיים, דס"ל דכתיב בני לתקן חטא זה, ור' אחא ס"ל שאין לו חתקה בעצמו, אלא שצריך עזר חלקי, שיתבטל הקול שהוליד, וישתכח כליל מלכות בני אדם.

ועפ"י האומר נבא ליישב דברי רוב"ק הנראים כסותרים זה את זה, דמעיקרא קאמר שאין מועלת תשובה לבעלי לה"ר, ואח"כ דרש מדברי הכתוב והובא אל הכהן, שאם חזר בתשובה מה כתיב בזה ביום טברתו והובא אל הכהן וראה הכהן. וצאמת אין כאן סתירה כלל, דבא דאמר רוב"ק בתחלת דבריו שאין התשובה מועלת, היינו שבתשובה לבד לא סגי לתקן חטא הלשון, מעטם שעדיין לא נתבעלו גידולי כוחות העוממא שנוצרו ע"י חטאו, שהרי הכריח מספרים בלה"ר על ידו, אך אעפ"י"כ אם הוא שב בתשובה שלימה, אזי והובא אל הכהן רמז להשי"ת הקרוי כהן, כדאי בסנהדרין (ל"ט ע"א) חלקים כהן הוא שגא' ויקחו לי תרומה. והכוונה שפ"י שיעשה תשובה, והובאה תשובתו לפני הקד"ש, דהיינו שהתחיל בכו"כ לקבל תשובתו, אזי חסיד חתקה לחטאו, כי השי"ת בגדול רחמיו וחסדיו ישיבת את הדברים מלכות בני אדם, וימחה עונו מן העולם.

ובאופן אחר נראה לפרש אומרו והובא אל הכהן, עפ"י מה שכתב בסרי"ק דרש קדש במאמרי"כ זאת

ובדרך זה יתיישב גם מה שאמרי"כ זאת חסיד

חורת המצורע, דהנה אחת צמד"ר (ויקרא

היה לורך לבח קדושה השבת שבו ההארה נשפעת מחליה, ובאמלעותו הוכן לבס כלי לקבל ההארה.

ובזה מיושב מה שהקשו המפרשים ז"ל, מאי עמס קבעו זכר לנס שנעשה בידי צניסן, ליום השבת, ה"י ראו לבס לקבעו ליום שנעשה בו הוא העשירי צניסן, אמנם הנה המג"א הביא בזה"ל תענית (סימן תק"פ סק"ט) כתב החינוך ציום הששי פ' חקת נכחו יחידים להבעות, שצאתו היום נשרפו כ' קרנות מלאים ספרים צרפת, ולא קבעו אותם צימי החדש, מפני שמהוך שאלת חלוס נודע לבס שיום הפרשה גורם גזירת התורה, דאזת חקת התורה מתרגמין דא גזירת אוריינתא, ע"כ. וכתב נמי לפי ש"י קדושה השבת נעשו מוכנים לקבל התעוררות הקדושה שנתגלה לבס בליל ט"ז צניסן, קבעוהו ליום השבת, כי יומא הוא דקא גרים, ולכן נקרא שמו שבת הגדול.

ולפי מה שציארנו בצחינה הקודמת מאמר הגמרא יחיד ששז מוחלין לכל העולם כולו, יתבאר לנו מדרש פליאה המובא בספרי"ק בני יששכר בשם ס' לפנת פנת ז"ל, האדם שעשה עבירה וחזר בו ועשה תשובה הקצ"ה מוחל לו כל עוונותיו ולכן נקרא שבת הגדול, ע"כ. והוא פלא, דכי צבור שעשה תשובה על עבירה אחת, גם כל עוונותיו אשר עשה צימי חלדו לא יחרו לו, אחתה, הכל דואי שצריך לעשות תשובה על כל חטא וחסא בפני עצמו. אמנם לפי מה שנתבאר כי כלל גדול הוא שאם אדם עובר עבירה אחת נעשית אותה עבירה קלה צעיתי בהמון, ולומדים ממנו לעשות כמעשהו, דלכלא הכי קי"ל אחזקוי אינשי צרשינו לא מחזקין, אלא דאחר שפרץ החוטא הזה את הגדר, יגררו אחריו בני אדם לחטוא, ולכן אף שהוא לא עבר אלא עבירה אחת, מכל מקום הקולר חלוי בלואו שצביצו נכסלו הרבה בני אדם באותה עבירה ענמה. ואחריות גדולה מוטלת עליו ככל עבירה שעושה, ואף צעת שהוא כבר מתחרט על חטאו ועושה תשובה עליו, מ"מ הרי אין בכוחו לשוץ כי אם על מה שחטא הוא ענמו, ולא על מה שחטאו אחרים צביצו, וכמו שכתב הכלי יקר ז"ל גבי לה"ר כנ"ל. אמנם אם הוא חוזר בתשובה שומה על העבירה שעשה, אזי יערה

פ"י ג') אין בגלויות מתכנסות אלא בזכות תנאי שנה' (הושע ח') גם כי יתנו צגויס עתה אקבלם. וה"נ איתא בזה"ק דלעת"ל יחי' משרע"ה הוואל ולא יגאל את ישראל אלא בזה התורה, ולפיכך כיון שפרשה זו רוממת על הגאולה העתידה, כמו שנתבאר בזרע קדש, ע"כ אמר זאת תהי' תורת המעורע, לרמוז שהגאולה תהיה בזכות עסק התורה.

ועפ"י צחינה זו יתבאר לנו הטעם שקורין שבת שלפני הפסח בשם שבת הגדול, כי בגאולה מנרים נעשה הכל בלי הכנת והתעוררות התחתונים, וצרגע אחד ולא מאפילה לאור גדול, והנה ידוע מה שהאריך בספרי"ק סידורו של שבת צטעם הדבר שנתפלת המועדים אומרים מקדש ישראל והזמנים, משא"כ בשבת אומרים מקדש השבת, ולא מכירים ישראל כלל, כי המועדים חלויים בקידוש צ"ד, אבל השבת מקדש ועומד משמים מאז ששת ימי בראשית. וכתבא שם בשם צבעמ"ח שערי ג"ע שיום השביעי קדוש מעגמו בלא פעולת התחתונים, ואינו חלוי צמעשי התחתונים להחליף אותו לאלתו, או לקדשו עפ"י בית דין, כשם שהצ"ד מקדשין מועדות וראשי חדשים, רק ויקדש אלקים את יום השביעי, שהוא קדוש מפי הקצ"ה. ויאר הזמנים והימים ע"י תפלתו וכוחותיו ע"י עובדא דלתחא יתער עובדא דלעילא, להעלות כל העולמות, כפי הזמן שזולת להעלות העולמות על ידי כוחותיו. אבל כוונת שבת אין אנו מכוונים לעשות ע"י פעולת כוחותיו שום עליה למעלה, כי הוא נעשה מחלי, רק כמו שיש עליה בשבת כפי הזמנים שבו נעשה מחלי, כך אנו מכוונים אחר פעולה בכל חפלה, לכוון צו התפלה כפי העליה שצאתו הזמן. ולפי זה פירש הפסוק (תהלים ל"ב) כי שמחתה ה' בפעל צמעשי ידך ארנן, פירוש שאתה צענמן שמחתה בפעליך, צמה שאתה לצד פועל בשבת בלי התעוררות שלי, ואני רק לפי מעשה ידך כפי התחלקות קדושת העתים שציום השבת כן אני ארנן, לעשות ולכוון בכל עת ועת כפי ערך אור קדושה ה' המחיר צו, עכ"ד הקדושים ז"ל. והנה בפסח שבו נגאלו ישראל ממארים, ירדה עליהם ההארה בזה אחת צפתע פתאום ללא כל הזמנה והכנה, על כן

זה הקצ"ב רוח עברה ממרום על האנשים אשר ראוהו בעת שחטא, שיחזרו בתשובה על חטאם, ושלח יצואו ללמוד עוד ממעשיו הרע, או שהקצ"ב מסבב כך שלא יזדמן לידם אותו החטא כלל.

היוצא מה כי בלא עזר אלקי לא יתכן שתתקבל התשובה, כי אין ציכולת האדם לתקן את אשר פגם וקלקל אלל אחרים, אלא שאם הוא יעשה את אשר ציכולתו, יגמור השי"ת בעדו שלא בהדרגה מה שנצטר ממנו לעשות, שימנע השי"ת מכל אדם האנשים שראוהו עובר עבירה, לעשות כמעשהו. וכמו שהיה בעת גאולת מצרים, שלא נאסר לישראל השפעת הקדושה בהדרגה בזכות הכנתם ומעשיהם, כי אם בבת אחת יאלו מאפילת לאור גדול שלא בהדרגה.

וזהו יח' ביאור המדרש אדם שעבר עבירה ועשה תשובה הקצ"ב מוחל לו על כל עוונותיו, כלומר שהקצ"ב מוחל לו על כל העוונות שמהווה מכה עבירה זו שעבר, דהיינו שאחרים נכשלו בסיבתו. ואם לתשך אדם לומר שלא יתכן שיתקן בתשובתו כ"א מה שחטא הוא בעצמו, ולא מה שלמדו אחרים ממנו, אף אחר אמור לו כי הקצ"ב עוז ומטיב ומוחל אף שלא בהדרגה, וכמו שהי' במצרים שהיו שקועים במי"ט שערי עומאח, וברגע א' יאלו מחוך המי"ט שערי עומאח לשערי הקדושה, משום שלא יכלו להבמהמה, ובהגולה התחילה משנת שלפי הפסח, ולכן נקרא שבע"ה, כי באם עליהם צ"ח הארת הקדושה שלא בהדרגה. והם הם דברי המדרש אדם שעבר עבירה ועשה תשובה מוחל לו על כל עוונותיו, אף מה שנכשלו אחרים על ידו, וכדאמרינן דאף שאין זה זכותו אפי"ה מכיון שהוא משהתקן לשב יעזרהו השי"ת שלא בהדרגה ושלל לפי מעשיו וזכויותיו, ולכן נקרא שבת הגדול מטעם זה עצמו, שהקצ"ב הושיע את ישראל בבת אחת שלא בהדרגה.

ועתה נחזור לביאור המדרשים והדקדוקים המוצגים בתחלת הדורש, בהקדם מה דאיתא במד"ר כי חצואו אל ארץ כנען וגו' ונתתי נגע לרעת צבית ארץ אחתהם, ח"ל, ארץ אחתהם זה בית המקדש שנא' הניי מחלל את מקדשי גאון עוזכם, ובא אשר לו הבית

אמנם אכתי עלינו ליישב מה שמאנו בדברי חז"ל שני מדרשים הסותרים להדדי בענין נגעי צבית, דהנה במד"ר (פי"ד ד') איתא עכ"פ ונתתי נגע לרעת צבית ארץ וגו' אין צל הרחמים פוגע בנפשות חתלה חתלה, ואינו מכלה חמתו בצדק, כי אם שולח נגעים על ציון, הי"ל לזקק עשה הקצ"ב עם ישראל שכלה חמתו בצאים ובאנשים, וכוונתו את ישראל לפליעה.

אמנם אכתי עלינו ליישב מה שמאנו בדברי חז"ל שני מדרשים הסותרים להדדי בענין נגעי צבית, דהנה במד"ר (פי"ד ד') איתא עכ"פ ונתתי נגע לרעת צבית ארץ וגו' אין צל הרחמים פוגע בנפשות חתלה חתלה הם צאים על ציון אם חזר בו מוטע, ואם לאו צאים על בגדיו וכו', כרי להדיא שהנגעים מחמת חטא הם צאים, לעורר לבות בני אדם לתשובה. ואילו שם בצמור איתא במד"ר טעם אחר לביאת נגעי צבית, ח"ל, רש"י אומר בשורש טווב היא לט"ס שהנגעים צאים עליהם לפי שהעמינו

המקדש היה קיים, שאז היו יכולים להתחזק בקדושה, כי היתה עליהם השפעת מקום הקדש, כהנים בעבודתם וליידי שירים וזמרים ישראל במעמדם. ועיי' עבודתם הקדושה נתקבלו התפלות, ונתחזקו בלצבות הנשברות, וגם הכרוקים מתורה ומלכות והשפלים במדרגתם, כיון שראו עבודה הקדושה היו מתקרבו אל הקדושה. ולא כן בחורבנה של ירושלים, שאין צוה להתחזק, וצוה להתעורר בחשוכה, בזמן שהנגעים צאים עליהם, ועיי' נופלים בחשכות יותר ויותר.

הן אמת שמי שרוצה ללכת בדרך החורב מסייעין אותו משמים וזיוול מן הנסיונות, ובאמצעות הצרות והיסורין לבו מתעורר לתשובה, וכמו שדרשו ז"ל במדרש איכה (פ"ד כ"ז) "עכ"פ הם עווקב צח ליון, עיי"ש. וכמו כן כאשר עומדים בנסיונות ובחשכות בגלות, מתחזקים בלכם יותר לעבודת הש"ת עיי' הנסיונות, אמנם לא כל אדם יכול לסבול את הנגעים והיסורין, ורבים כרעו ונפלו תחת כובד הצרות. ואחי שפיר מה שדרשו ז"ל פרשת נגעי צחים על החורבן, דמיון זה לזה, דכשם שנגעי צחים פעמים הם בשורה טובה לישראל, ופעמים הם צאים לייסר את האדם בחובותיו, כן צענין החורבן, לכללות ישראל היה החורבן הלאה והתחזקות עיי' היסורין, אמנם היו גם כאלו שפלו על ידי כן בחשכות, מבלי יכולת לסבול הנסיונות ועול הגלות והיסורין.

ובדרך זה נראה לפרש כוונת המד"ר עכ"פ ונתתי נגע לרעת צדיק ארץ אחזתכם הכי"ד אף עוד לישראל אלקים לצרי לבב, יכול לכל חיל לצרי לבב, אלו שלבן צרי להם במצוות. דהכי פירושו לפי שפרשה זו רומזת על החורבן והגלות, על כן אמר יכול לכל, פירוש לכלל אדם היו ענין החורבן והנגעים טובה, שיתעורר לתשובה באמצעות הנסיונות והיסורין, חיל לצרי לבב אלו שלבן צרי להם במצוות, דדוקא בני אדם המשתוקקים לקיים מצוות הצוה בכל לב ונפש ובכל מאודם, יכולים הם להתחזק עיי' הצרות והיסורין, משא"כ שאר בני אדם.

ועפ"י דברינו אפ"ל מה דתן במסכת נגעים (פ"ב מ"ה) "תפלו ח"ה ויודע שהוא נגף ודאי לא יגזור

חמוריים מעמוניות של זכר בקירות צהיבם כל מי שנה שהיו ישראל במדבר ועיי' הנגע מותן הצית ומואלן. זה סותר לכאורה לדברי המדרש הכ"ל, שהרי הכל מצויר שהנגעים בשורה טובה הם לישראל, וא"כ אין טעם ביאתן של נגעים להורות תשובה.

ואפ"ל דאף לפי טעמא דמעמוניות, מ"מ היה ק"ת טוהש בדבר, ורמז לו מן השמים שיפסדו במעשיו ויעשה תשובה, שהרי אם צאו לו המעמוניות צרות שבר בלבד, היה הקצ"ה ממליץ לו את המעמוניות צלופן שלא יערכך לחסור את הצית, דכרעב דרכים למקום, כגון שימלא המטמון במקום הנגע בשעת חילוף האבנים, ומדלל נמלא כ"א אחר סחירת הצית, זה לו לאות כי אינו ראוי למעמוניות כי אם עיי' אשר שיסחור בזהחלה את הצית, וזמה יקח מוסר לעשות תשובה. ואפ"ל עוד כי באתם שני הטעמים המבוארים בענין נגעי צחים הם אמיתיים, דפעמים צא הנגע לעובר בגלות מעמוניות, ופעמים לייסר את האדם ולהוכיחו על רוע מעלליו.

ועפ"י זה יובן גם מה שדרשו חז"ל פ' נגעי צחים על החורבן, דהנה אמרו ז"ל (ילקוט תהלים רמז תתפ"ו) כל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאילו נחרב בימיו. וכי אפ"ל זה"ה ביעצ פנים (מאמר יפה לעינים א') ח"ל, דלכא' הדברים מתמיהים, דמאי הית לן למיעבד יותר ממה שאנו מחכים ונתחללנו בכל יום שישוב ברחמים לביתו במהרה בימינו. ושמעתי מפי אבא מארי הגאון הדיק מו"ה אלעזר ניסן זצ"ל שפירש דצריהם ויתור חסד על לשונו, והוא כי עיקר הפדות של חורבן ביהמ"ק היה, בשביל שהדור שציויהם נחרב הצית אין לשער גודל הנזר שהיה להם בצלותו זמן, וכמו כן עתה הדור שמשים אל לבו ענין החורבן, ומחכה מתי יבנה, ועודנה חכללה עיניו, ועבר קציר כלל קין ואחזו לא נושעו וכו', ומתעורר על דלתן ושפלותן של ישראל וגלות השכינה, ואשר עוד לא נבנה הצית, הנה זה מכפר עון הדור כאילו נחרב בימיו, שהיה כפרתן של ישראל, עכ"ד ז"ל. אמנם אף שהחורבן היה הלאה לכללות ישראל, מ"מ לא היו שוין צוה כל ישראל, דלאו כל אדם צרכו לסבול עול הגלות והצרות והנגעים הבאים עליו, ועלול הוא ליפול בחשכות. ואין זה דומה לזמן שצית

ויאמר נגע נראה לי בצית אלא כנגע נראה לי בצית (בציאו רש"י ז"ל בפרשה זו). וכתב החוס' יו"ט ז"ל, אי"ת למד אסרה חורה לומר נגע והלא עד שיאמר הכהן עמא עדיין אין כאן טומאה, והר"א"ס כתב בשם רבותיו דכיון דדיבורו לא יוכל לשפוט הלכך לא יאמר בשלשן דבור, ע"ד אמרם למוד לשון לומר איני יודע. ולי נראה מפני דרך ארץ שגריך לכתוב עם הכהן וכו', אי"ת שלא ימחר הכהן ויגזור טומאה, ע"כ. ובגור אריה כתב משום דובר שקרים לא יכון, דהא כל זמן שלא חזק הכהן לאו נגע הוא, ואין יאמר נגע וכו'. וכתב בעל קרבן אהרן דלא דק. וזה, שהכהן אינו עושה נגע, אבל הטומאה עושה נז, וקודם שיצא הכהן נגע הוא. ואפשר לתרץ קושייתו שביאמר נגע המכוון ממנו מה שקוראין נגע, והיינו נגע עמא, ומכיון שעדיין אינו עמא, הרי דובר שקרים, עכ"ד החוספות יו"ט ז"ל. היותא מזה דאף שצית נגע היא מילתא דמשמעת לתרי אנפי, דאפשר שיכ"י נגע עכור או נגע עמא, אפילו הכי חזין שהקפידה תורה שלא יאמרו נגע, משום דמיתאי כשיקרא.

והגם שמצינו בכ"מ דמתאמר מילתא דמשמעת לתרי אנפי, כגון ביעקב אבינו. שאמר אנכי עשוי צבור, ופירש"י ז"ל אנכי המביא לך ועשוי הוא צבור. וכן במד"ר פ' וירא (פנ"י ח') היתה אר"א התחיל לזכרם תמיה וכו' א"ל הקב"ה בשאמרתי קח נא את צנך לא אמרתי שחטבו אלא והעלהו וכו'. איברא דהתם שאני דאף אילו הוה כתיב ושחטבו אין זה שיקרא ח"ו, משום דחישב לעשות מלוא ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה. וה"כ בכל אופן שחפרש והעלהו הרי זה אמת, אלא דאפ"ה הקפידה תורה שלא לכתוב ושחטבו, משום שלא נתקיים צפועל. וכן ביעקב אבינו ע"ה היה מותר לו לשנות דיבורו, משום שהיה צנך פיקוח נפש, שהרי לא היה יכול לטעול הצרכות באופן אחר, ואילו היה עשוי נוטל את הצרכות היה ח"ו מתגבר כוחה של אדום. אלא דאעפ"כ כל כמה דאפשר למעט בשקרא עדיף, וע"כ אמר לישנא דמשמעת לתרי אנפי.

ועפ"י מה"כ הגור ארי' דעטם שעליו לומר כנגע הוא משום דובר שקרים לא יכון, אפשר לזאר מ"ש הכי

והגיד לכהן לאמר כנגע נראה לי בצית, וא"י בת"כ לאמר יאמר לו הכהן דברי כבושין, והקשינו דלפ"י מדוע הפסיק הכי' דברי צע"כ צחצח לאמר (עיין קושא"ו). אמנם אפ"ל שכונת הת"כ שעל הכהן לעורר את העם בכל עת בדברי כבושים שיתרחקו מפגם הלשון, ובכלל זה שיזכרו מדברי שקר, ושלא ידברו אף בלישנא דמשמעת לתרי אנפי. ודברי חוכחתו של הכהן יגרמו שיאמר הצע"כ אלו כנגע נראה לי בצית ולא יאמר נגע, משום דהוא לישנא דמשמעת לתרי אנפי, דאויבא נגע עכור ואויבא נגע עמא. וזה יכ"י ביאור הכי' והגיד לכהן לאמר, כלומר שצעת צואו אל הכהן ישפיעו עליו דברי כבושים שאמר הכהן בכל עת, שיתרחק מפגם הלשון, ולפיכך יאמר כנגע נראה לי בצית, ולא יאמר נגע, והשתא אחי שפיר מה שהקדים הכתוב צית לאמר כיומו על דברי הכבושין של הכהן, לדברי בעל הצית כנגע נראה לי בצית, דאין הכוונה שעתה יצא הכהן לומר לו דברי כבושין שהרי בתחלה על צע"כ לסיים דבריו, אלא שהכתוב רמז דזה כי דברי כבושין שהכהן אומר בכל עת, המה המביאים לידי כך שיתרחק צע"כ מדברי שקר ויאמר "כנגע" נראה לי בצית.

אמנם עפ"י מה שנתבאר בדברינו, כי ביאת הנגעים על הצית תהיה לאחת משתי סיבות, או לגלות מטמנויות, או כדי לעוררו לשבז על חטאיו, יתבאר באופן אחר מה שגזר הכתוב שלא יאמר נגע נראה לי בצית, אלא כנגע. דהנה לפי שהנגעים צאים לאחת מצי' עעמים הני"ל, אי"כ צעת שהוא צא אל הכהן לספר לו כי נראה הנגע בקירות ביתו, עדיין אין צורך אצלו בשל מה צא עליו הנגע הזה, והולך הוא אל הכהן לבקש מלפניו שימתיק את הדברים מעליו בערם ילאו לפועל, דכל זמן שלא ילאו מזה אל הפועל, עדיין יש שבות להמתיקם ולשנותם לעוב, ואף דברים הנאמרים בנבואה אפשר להמתיקם בתפלה בערם ילאו לפועל, ולפיכך אמר הכתוב והגיד לכהן, שהוא מדבר אלו דברים קשים, אשר הנגע בקירות ביתו, ומתחיל הוא מפני חוקף הדין, והוא מבקש ממנו שימתיק את הדין. וזהו שאמר"כ "לאמר" שמדברים קשים בגידין אלו, יתהפך לו לאמירה רכה. והיינו עממא נמי שהוא אומר כנגע לשון ספק, משום שעדיין

ועבשיו בעוונות ישראל נתארך זמן גלותו, ונתרחק זמן הקץ, ואנחנו לא נושענו, ולולא החטאים כבר הייתה הגאולה בנתיבה אחרת.

וְזאת אפ"ל כוונת הכתובים בפרשתן, שאמ"כ והוצא אל הכהן ואמ"כ חזר ואמר ויאל הכהן אל מחוץ למחנה. והנה פרשת נגשים נדרשת על החורבן והגלות, ולפיכך רמז לנו הכתוב כאן על צי' הבחינות שחתך בגאולה בהם, וכאמרם ז"ל (סוכרין צ"ח ע"א) אין בן דוד צא אלא בדור שכולו זכאי או כולו חייב. וכפי צי' קוים אלו נחזון הכתוב, ופתח לומר והוצא אל הכהן זה הקצ"ב, ע"ד (סוכרין ל"ט ע"א) חלקים כהן הוא וכו', זה ירמיהו אל בתי' כולו זכאי, זה צמח ישראל ראויים להגאל בזכות עמם, שיכיו דבוקים אל הקדושה, וזהו השראת שכינתו יתצרך בקרבם, כי היכל ה' במה. וכיון שהשכינה בתוכם, הרי הם בחינת מחנה ישראל. חמם אפ"ה לא כתיב צדו וצא אל הכהן, אלא והוצא, משום שאף אם יהיו ישראל ראויים להגאל יתרומונו ויתעלו בעת הגאולה למדרגה גבוהה ממה שיכיו ראויים על פי בחינתם. כי מן השמים יסייעו בעדם לעלות מעלות רמות, ולהגיע לבחינת גדולה מאד, כשם שהיה בקריעת י"ם, שנתרומונו צדו אחת לבחינת עליונה, וזהו לראות שכינתו יתצרך, ועליו ירמזון זה ח"י ואנוכי, ובעת הגאולה העמידה יתעלו למדרגה גבוהה יותר מזה. ועל כן כתיב והוצא שבייעשה דשמיא יתעלו ויתרומונו ויזאלו אל הקצ"ב.

וְאמ"כ אמר הכתוב ויאל הכהן אל מחוץ למחנה וגו', מקרא זה. רומז על בחינת כולו חייב, שלא יזכו ישראל לגאולה בעבור מעשיהם, ועל אותו הזמן אמרו חז"ל (סוכרין צ"ח ע"א) דור שכן דוד צא צו וכו' וחבי האמת נעדרת (ישעי' נ"ט) מאי וחבי האמת נעדרת אמרי דבי רב מלמד שנעשית עדרים עדרים והולכת לה, וכתב המהרש"א ז"ל בחי' דבילקוט ישעי' (רמז תצ"ז) איתא שנעשית עדרים עדרים במדבר. וגרסא דר"ל כי חגי' אמת יהיו הולכים ונחבאים במדברות מפני הדור הרע ההוא, עכ"ד ז"ל. ועל אותה העת שלא יהיו ישראל ראויים להגאל אמר הכתוב (ישעי' מ"ח) למעני למעני אעשה, שחבי בגאולה יתצרך למען כבוד שמו יתצרך.

לא צדור אללו מה עיניו של נגע זה, ושמה יעלה צידו למלוא מעמון, ומעו יאל מחוק. וכמו שכתבו הספרי"ק במאמ"כ והנה הנגע לא הפך עינו, כי הדיק בכוהו לשות יירופי אותיות, ולהפוך מנגע לענג, ורמז הכתוב והנה הנגע לא הפך "עינו", שלא נהפך ה"עין" שבחינת נגע מסוף החיצה לתחלתה, שיעשה ממנה ענג, עכ"ד.

והנה כאשר הוא צא אל הכהן, אינו יודע עדיין אם הוא נגע, ע"כ יאמר כנגע, כי אולי יזכה בנפליים שיואל מטמון בקירות הבית, ומזה יודע לו שלא חטא, שהרי מליאת המעמוןיות חובית, וא"כ זהו לו לענג ולא נגע, ושמה כפולה חבי' לו. אמנם עבשיו שעדיין לא נתברר לו סיבת הנגע ומחורו, אם הוא נגע או ענג, אמור יאמר אל הכהן כנגע בכ"ף הדמיון, כי אינו יודע עדיין מה עיניו, אלא שידוע לו כי הוא מלירופי אותיות שבחינת נגע.

עוד אפ"ל בדרך רמז מה שאמ"כ זאת חביה תורת המצורע וגו' והוצא אל הכהן, ואמ"כ אמר ויאל הכהן אל מחוץ למחנה (קושה ח' צ') עפ"י מה שנתבאר לעיל, כי פרשתא דנגשים רומח על החורבן והגלות. והנה צה"ק פ' וירא (דף קצ"ז ע"ב) איתא כי גזירת הגלות הייתה רק על האלק החמישי, ויליף לה מקרא דכתיב (איכה ח') נתחני שוממה כל היום דזה, ויומו של הקצ"ב אלק שנים, עי"ש. אך בסיבת עוונות ישראל נתארך זמן הגלות, ונמשך גם צאלף הששי. וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל בפרשת צא עב"פ ומושב בני ישראל אשר ישבו צאלף מלרים שלשים שנה וארבע מאות שנה, כי הגזירה הייתה ארבע מאות שנה, והשלשים שנה שנוספו עליהם הם בעבור עוונות ישראל. כי אם נגזר על האדם גלות ועיניו שנה או שנתיים, והוא יוסף על חטאו פשע בהם, יוסיפו עליו שבע על חטאותיו גלות ויסורין כהנה וכהנה, שאין עגשו הראשון הבעשה שלא יעשה עוד וכו'. וזו הייתה הסבה שאלו בני אפרים שלשים שנה קודם לציאת ממצר"ה, כי הם מנו ולא עשו, אלא שלא מודע להם שנוספו עוד שלשים שנה בעבור החטא, עכ"ד הרמב"ן ז"ל. וכמו כן הוא בגלות החל הזה, דאילו זכינו לא הייתה הגזירה כ"א על האלק החמישי,

מעוברת עושים פורים באדר שני כדאיחא פ"ק דמגלה (מגילה דף ו' ע"ג) משום דמיסמך גאולה גאולה גאולה עדיק, ומשום הכי מוטב לעשותו באדר שני שהוא סמוך לניסן. ושי"י גדולה זכות צ"י החדשים לעורר הגאולה, וככה בשנה זו שערב פסח חל בשבת, ונקרא שמו שבה"ג צעבור שבו התחילה התעוררות הגאולה, ח"כ מייסמך גאולה גאולה גאולה עדיק, שמאנפרים יחד כח קדושת שבת הגדול, שהשיגו בו ישראל אור גדול וחכו למדרגת גבוהות, יחד עם הארת חג הפסח, ובחלופות שניהם גם יחד, בלא הפסק ימות החול בינתיים כשאר השנים, כוחם יפה ביותר לעורר אורות הגאולה. כן יעזרו הש"י צנחא ובשמחה, ומכאן לעשות חשיבה שלמה לפניו יתברך. והבדוק"ע ירומם וישמח לבבות בני", ומכאן לראות את ישועה ה' בגאולה שלמה ושלמית, בזהרוממות קרן החורב וישראל, ובתהלות כבוד שמים עליו, במהרה ציינו חמן.

*

באופן אחר יתבאר אומרו וכוונת אל הכהן, ולכאורה קשה שברי חין הוא צא אל הכהן, אלא הכהן צריך ללכת אליו אל מחוץ לשלש מחנות כמבואר להלן בקרא. עוד יליד באומרו וכוונת דמשמע שאחרים יצאו איתו, וכוונת ליה למימר וצא.

(ג) **לְהִלָּךְ** פירשתי נגעי צחים כתיב וצא אשר לו הבית והגיד לכהן לאמר כנגע נראה לי בצית. בחורח הבנים איחא לאמר יאמר לו הכהן דברי כבוסין בני חין הנגעים באים אלא על לה"ר וכו'. ולכאורה יש להתבונן צניין דבשלמא ראיית הנגע צריך שיהא ע"י כהן דוקא משום דגזירת הכתוב הוא שחבא עוממח הנגע וטברחו עפ"י כהן, כדחנן במסכת נגעים (פ"ג מ"א) הכל כשרים לראות את הנגעים אלא שהעוממח והעברה ביד כהן אומרים לו אמור עממח וכוונת אומר עממח אמור עבור וכוונת אומר עבור, ע"כ. ואיחא בחורח כהנים מה ח"ל או אל אחד מצייני הכהנים אלא ללמד שאין עוממח וטברח אלא מפי כהן הא כיצד חכם שצירשאל רואה את הנגעים ואומר לכהן אפילו שחבא עממח וכוונת אומר עממח אמור עבור

וה"ש הכתוב ויאל הכהן אל מחוץ למחנה, דהנה האב"ח הקדוש פ' שמות כתב כי צדור האחרון יהיו ישראל משוקעים אף בשער הכניס משערי העוממח. והנה בגאולה מלרים כתיב ועצבתי בארץ מלרים, ודרש"י ז"ל אני ולא מלאך אני ולא שליח אלא כביכול הקב"ה כבדו ובעלמו הלך לגאול את ישראל משום שכבר היו משוקעים במ"ע שערי עוממח, ולא יכלו להתמחמח. ואיחא במד"ר פרשת צא (פנ"ו ו') ח"ר שמעון גדולה חיבתו של ישראל שנגלה הקב"ה במקום ע"י ובמקום עיונות ובמקום עוממח שצביל לגאול משל לכהן שפלה תרומתו לבית הקצרות אמר וכו' מוטב לעממח עממי פעם אחת וחזר ומעבר ולא לאבד תרומתי כך ישראל תרומתו של מקום וכו' אמר הקב"ה להניחן אי אפשר מוטב לירד ולהלילן וכו', ע"כ. ולכאורה יש לשאול הלא הרבה שלוחים למקום לשלח לגאול את ישראל, ומה לכהן בבית הקצרות שירד הקב"ה כבדו ובעלמו להלילן. חננים עממח דמילתא איחא בזה"ק פ' וירא (דף ק"ז ע"א במד"ש הנעלם) וכו' לא ה'י להקב"ה מלאך או שליח לשגר לעשות נקמה במלרים וכו', אלא ח"ר יהודה מכאן למדנו גבורתו של הקב"ה ומעלתו שהוא גבוה על הכל אמר הקב"ה אומר זו של מלרים מחובמת ומעונות ואין ראוי לשגר מלאך ולא שרף בין רשעים אחרים מעונפים וכו', עכ"ה.

וּלְפִיכָךְ אמר הכתוב ויאל הכהן אל מחוץ למחנה, כי אילו היו ישראל ראויים, היתה הקדושה בחור מחניהם, אך הם ח"י צחית כולו חייב, שהם משוקעים בשערי עוממח, והם מחוץ למחנה הקדושה, אזי יאל הקב"ה אליהם אל מחוץ למחנה הוא מקום העוממח. וראה והנה נרפא נגע הארעת מן הארוע, כלומר שירפא הקב"ה ויבטל את כוחות העוממח, ויחזירם אל הקדושה. וצוה חפ"ל גם מה דאיחא במד"ר ר"פ זו ה"כ"ד ולרשע אמר חלקים מה לך לפטר חקי וגו', ולהלן במד"ר פירשתי נגעי צחים עכ"פ ונחתי נגע צרעת וגו' ה"כ"ד אך עוב לישראל חלקים לבני לבב. מתכוונת לרמוז צוה אל צ"י הבחיות שחבא הגאולה באתח מהם.

והנה הימים האלה ימי ניסן המה מסובגים לגאולה, ביותר בשנה זו שהיום גורם, דהנה בשנה

זה יהי' צביטונים אשר מחמת עוונותיהם הקב"ה מסיר השגחתו מעליהם ומניחם לפגעי הזמן, וכאשר כתב הרמב"ן ז"ל בפרשת וירא כי בחסידיו דוקא ישים הקב"ה לבו לדעת אותם צפרע, ותהי' שמירתו דקרה צו תמיד, משא"כ בשאר בני אדם, עיי"ש. וזכר א"ש דברי המד"ר דאין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה, ולא תקשי ממה שהקדים הכתוב נגעי הגוף, דבמד"ר מיירי דוקא בנגעים הבאים בחורית עונש, שאז הם נשלחים במדת הרחמים, ותחלה הם באים על ביתו וכו', משא"כ קרא מיירי בנגעים הבאים בטבע העולם, ואז יתכן שיבואו אף נגעי הגוף תחלה.

ובזה יתבאר גם דברי המדרש (קושיא ג') שמבאר וכולך הרעצת גוף האדם וכידו מחכוה צו נגע רעת, דבא ליישב מה שהקדים הכתוב נגעי הגוף תחלה, והלא כללל אית לן דאין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה, לאלא אמר דכא מיירי בנגעים הבאים על האדם בדרך הטבע מחמת ריבוי דם הבא מאכילה ושחית. ובהא לא שייך לומר כלל זה, דאין זה בא על האדם בחורית עונש, כי אם מחמת שהוא מונח למקרי הטבע.

והנה הנגעים הבאים על הגוף בדרך הטבע תביינה לאחת מצ' סיבות, הא' ריבוי דם הבא מחמת אכילה ושחית, והב' מחמת עצבות ומרה שחורה, כאשר ידוע מה שכתבו המפרשים ז"ל משם חכמי הרופאים כי ה'רעת צאה מתגבורת השחורה, ורפואתו שילך בין בני אדם, וסיבת ריבוי דם הבא מחמת אכילה ושחית הוא יען שהמאכלים המקולקלים מביאים לכך, והעצב היעוזה להגלל מריבוי דם, גילה לנו הכתוב בפרשת משפטים ועצבתם את ה' אלוקיכם וצרך את לחמך ואת מימך והסירתי מלחמך מקרבך, וכתב הרמב"ן ז"ל שם שיכיו המאכלים והמשקים עובים ובריאים לא יולדו מחלה אבל ירפאו ממנה עכ"ד.

וגדולה מזו כתב בסה"ק אוהב ישראל צביאור כך קרא עי"ד מה שאמרו ז"ל (פסחים קי"ב ע"א) כל הנוטל פרוטה מאיוב מתצרך. והיינו לאשר היתה הצרכה שורה בכל אשר לו, לאה כל שנטל ממנו איזה דבר, שכלל לאהק עליו צרכה ה', הוא ג"כ מתצרך.

וכוא' אומר טבור, עכ"ד. אבל מדוע לרץ שתהא גם אמירת דברי כבושים על ידי הכבן דוקא, הלא אם הכבן אינו צר הכי, ה"ח"ה שם בפיו אמור טמא או טבור, א"כ מדוע לא יאמר אליו ה"ח"ה בטמא דברי כבושים להוכיחו על חטאיו.

במד"ר רבה (פעי"ד) איתא משל למטרונה שנסתה לפלעין של מלך וכו' כך כיון ששמשו ישראל פרשת נגעים נחירא ח"ל משה אל תחירא חלו לאוה"ע אבל אחס לאכול ולשתות ולשמות, עכ"ד המדרש, וקשה שהרי אין הנגעים שייכים בצורה"ע כדחת במסכת נגעים, ומה זה שאמר להם חלו לאוה"ע. גם אמרו אבל אחס לאכול ולשתות ולשמות אין לו ציאר לכאורה, דמה שייכה הבעתה זו ליראתם מפני הנגעים.

ונראה בהקדם מה שציארנו לעיל בפרשת חזריע צאורך דברי המד"ר (פעי"ד א') עה"כ אדם כי יהי' צעור צעור שאת וגו' ה"י"ד (איוב כ"ח) לעשות לרוח משקל ומים חכן צמדה וכו' אדם היה משוקל חליו מים וחליו דם צעשה שהוא וכו' אדם היה מים על הדם ולא הדם רבין על המים וצעשה שהוא חועל וכו' ופעמים שהדם רבין על המים ונעשה מלורע ה"י"ד אדם או דם, עכ"ל. ולכאורה לאיזה לורך משמיענו המדרש הרבז גופו של אדם וסיבת ציאת הנגעים עליו. וציארנו דהנה המפרשים חתרו ליישב הא דאיתא במד"ר אין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה וכו', ואף נגעים הבאים על האדם תחלה הם באים על ביתו וכו' הם באים על צביו וכו', לא חזר צו הם באים על גופו. והתמיהה מצארת שהרי סדר הכתובים לא כן יגיד, דבקרל כתיבא תחלה פרשת נגעי הגוף ואח"כ פרשת נגעי בגדים ונחים. אמנם הנה ציאת נגעי הגוף חתכן בשני אופנים, האחד בצדקים שהקב"ה משגיח עליהם צעוזה פקוחא חדיר, וחפץ להגלים מכל מכשול ועון, על כן צעה אשר ימלא בהם שמן חטא, הקב"ה שולח עליהם נגעים להטירם כי לא עוז עשו ועליהם לשבז על חטאתם, אמנם ענין זה לא יהי' כ"א בשלימים אשר הם בדוקים תמיד בזה יח' כמש"כ הרמב"ן ז"ל. ועוד יתכן שיבואו הנגעים על האדם שלא בחורית עונש על החטאים, אלא בדרך הטבע מחמת חוליו ועניו

ודאי צרות חצירה צרות עליז אן הוא שמחה אן הוא רננה וכו' אלא במאי חתקין בבני כהני וליזוי דבא חיון אשלימו שמחה ורננה בגיבוה שמחה בבני חתקיים וכהנא צבי לאשתכחה חדיר צאנפין נהירין חדאן יחיר מכל עמא, עכ"ל בקדוש. מוצרז מה שמחתו של הכהן מאטרפת אל תשובתו של צב"כ בשעת הקרבת הקרבן, ובזה יביח חיקויו בשלימות, ולא סגי בלאו הכי, משום דאין שלימות העבודה אלא בחדות בלב.

ובזה מלאנו טוב עטם על שהקפידו תורה שתיבה ראיות הנגע ע"י כהן דוקא, דהנה הנגעים באים על האדם בסבת חטאו, אם לעוררו לתשובה, או מחמת שהניחו הקב"ה הפקר לפגעי הזמן בסבת חטאיו. והנה צעת בזה החוטא לשבז על חטאיו שגרמו לציאת הנגעים עליו נצת כמו נד שאלת ה"כ, הלא עליו לבו דוי מחמת עונו, ולז יודע מרת נפשו, ואיך ישא פנים להתנאות פני אדוניו צעור רוחו שצורה ונדבחה וערכה כל שמחה, הרי לא תהיה תשובתו תמה כי אם ע"י השמחה, לזאת לריך הוא לזרף אל תשובתו את שמחת הכהן, כמו צקרבן, וצבאטרפס יחד תחבבל תשובתו לרצון לפני בוראו. והיינו עממא שאף דברי כבושין לזאת אשר לו הנגע הרי הם נאמרים מפי הכהן כדאיתא בח"כ יאמר לו הכהן דברי כבושין, שהרי דברי כבושים אלו מעוררים לבו לתשובה, ולבו נשזר ונדכה מחמת עוונותיו, לפיכך יש לזרף שאלו הדברים מפי כהן דוקא, משום שהכהנים הם בשמחה בכל עת חמיד, ותאטרף שמחת הכהן אל תשובתו.

ובזה אפ"ל ביאור הכתוב זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו, היינו צעת בזה להטכר ולשוב מחטאיו שגרמו לו ללקות בצרעת, העלה היעוזה שתחבבל תשובתו לרצון לפני הקב"ה, והוצא אל הכהן שעבודתו ותשובתו תוצא ותאטרף אל הכהן שהוא חדיר בשמחה, ובזה תהי' התשובה בשלימות, ועפ"י מה שנתבאר כי העצבות גורמת לציאת הנגעים, אפ"ל שרמ הכתוב באומרו זאת תהיה "תורה" המצורע, כי אם הצרעת באה עליו מחמת ריקנות ושעמום המציאות לעצבות, תקנתו היא שיעסוק בתורה, ופיקודי ה' ישרים משמחי לב ולא יוסיף עצב עמכם.

וה"ש הכתוב ועצבתם את ה' אלקיכם, בצעיתו הש"ת וית' וצריך את לחמך וגו' והסירותי ממלך מקרבך, היינו שהש"ת יצרך את לחמו ומימו של הדיק העובד את ה', וכל מי שיאכל ויעשם אלו כלום ישלח לו הש"ת מזקשוא הצריך לו, כגון רפואה למי שצריך רפואה וזכומה שאר מזקשים בגשמיות וברוחניות כירא, עכד"ק ז"ל וכן ראיתי אלא אצא מארי זל"ה שפ"א נתן לאיש אחד דבר מאכל לרפואה ואמר לו את דברי האובד ישראל בני"ל.

וזה יהיה ביאור המדרש בשעה שמשע ישראל פרשת נגעים נתייראו, וסבת היראה היתה מחמת שהקדימה תורה פרשת נגעי הגוף תחלה, וזה לא יביח כ"א צעת שליטת מדת הדין הקשה, דבנא"ה כללל אית לן דאין צעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה, ועל כך השיב משה אל תתיראו אלו לאומות העולם, כלומר לפי שפ"י זו יפה מדרשה על לעת"ל, שילקח הקב"ה את אה"ע בנגעים גדולים וקשים, כמבואר במדרש, וה"ע שהקדימה תורה נגעי הגוף, שאין הקב"ה מתחבב עם האומות במד"ה. ועפ"י פשטות הפרשה דמירי ישראל אפשר לומר עטם שהקדימה תורה פרשת נגעי הגוף, משום שיתכן שיבואו עליהם הנגעים בדרך העצב מחמת אכילה ושת' הגורם לריבוי דם, או מחמת עצבות ושעמום הרוח, ובאופן זה יתכן שיבואו נגעי הגוף בתחלה, שהרי אין זה מלך מדת הדין כי אם בדרך הטבע, וכלפי נגעים אלו הוציא מחמת עצב העולם השמימי ענה טובה שלא ישלטו בכם, באמרו אכל אתם לאכול ולהשתות, כלומר שתיבה אכילתכם בקדושה, ואז לא יהיו מוקים לכם המאכלים והמשקים, "ולשמות" פירוש כלפי החשש שיבואו עליהם הנגעים מחמת ריקנות ושעמום, העלה היא לשמות, ואם תהיו בשמחה בכל עת לא יוכלו הנגעים לשלוט בכם.

וגבוא לביאור שאר הקושיות, דהנה צבא הקדוש פרשת ויקרא איתא ח"ל, פתח ר' יהודה ואמר צבדו את ה' בשמחה הכי אוליפנא דכל פולחנא דצבי צ"ג למיפלה לקב"ה צבי בחדותא דלינא בגין דישתכח פולחניה בשלימו ואי תימא פולחנא דקרבעא הכי הוא לא אפשר דבא הכוא צ"ג דעצר על פיקודיה דמאריה וכו' וזה לקמיה מאריה במאן אנפין יקום קמיה בא

שייכה להכא, כיון דפרשת נגעי צחים נדרשת על חורבן הבית, שצטבור זאת לקחת בארץ ונתקללה, כדאיתא בגמרא (פועה מ"ח ע"א) משחרב ביבמ"ק אין לך יום שאין בו קללה. ולפיכך שייך לכאן כך דרשה למח נקרא שמה ארץ כנען, להודיע שאם יחטאו ישראל יארע להם כאשר אירע לכנען, שנתקלל צטבור חטאיו של חם, ובי"נ צבטח חטאם הארץ לוקה. אכן אכתי אריך ביאור להבין דברי המדרש דפרשת נגעי צחים קאי על חורבן בית המקדש, דלכאורה הרי כלל אית לן שהפסע וחדרש במח מלומדים, ועל קובע אחר חסוב כוונתם. והכא מאי שייך להדי פשטות המקראות למיירי בנגעי צחים, ומחם למדו חז"ל הלכות עמוקות בדיני נגעים, עם דברי המדרש דכל הפרשה נדרשת על חורבן הבית והצנחו מחשש צמחיה בימינו.

ובבבבב נבא לפתור כל הספיקות הי"ל, נקדים לבאר מה שמצינו בדברי חז"ל בענין נגעי צחים כמה עשמים הנראים כסותרים זה את זה לכאורה, ומטעם עלינו לתת להם להשוות דבריהם לכל יסודו להדדי, כי כל דבריהם חיים וקיימים ואין בהם נפחל ועיקש, ואלו ואלו דברי אלקים חיים. דהנה במד"ר הי"ל (קושיא ד') מביא להדיא כי נגעי צחים באים על ישראל להוריהם ולייחסם שישונו מדרסם כרעה, צטרם ילקו בצופם, דהאריך שם בראיות מן הכתובים דאין צעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה, ולבסוף סיים ואף כאל נגעים הבאים על האדם תחלה בן באים בביתו חזר בו עטון חלילה ואם לאו עטון נחילה, הרי בן באין על צבדיו חזר בו עטון כביסה ואם לאו עטון שריפה, הרי בן באין על גופו חזר בו יעבר ואם לאו צדד יבש, עכ"ד המד"ר. וכן מביא לעיל מיני' במד"ר (שם אות ג') על עשרה דברים נגעים באים על ע"ז ועל ג"ע ועל ש"ד וכו'. וכיוצא בזה איתא בתנחומא פירשם זו וצמחטת ערכין (דף ע"ז ע"ב) שמונה וחולך שם על כמה חטאים הנגעים באים. וכן העתיק הרמב"ם ז"ל בספר הי"ד (הלכות טומאת ארעה פט"ז הי"א) חז"ל זה השינוי האמור בצבדים וצבחים וכו' אינו מונעו של עולם אלא אות ופלא הוה בישראל כדי להוכיח מלביד שהמספר לה"ר משתנין קירות ביתו חס על חזר בו יעבר הבית ואם עמד ברשעו

שכינה הכתוב לארץ זו אומות בשם ארץ כנען חז"ל, ר"ל בן יעקב אומר ע"י שהיה כנען אציהם של כולם, ורצון אמרי ע"י שהיו כולם חגרינ וכו' (כנען פירושו חגר) ולבסוף מסיק המדרש לפיכך משה מחזיר את ישראל כי חצוואו אל ארץ כנען, עכ"ד. וכתב היפ"ח דסיוס דברי המד"ר אחי כצנן קמאי דקאמרי מח חס חטא וכנען נתקלל וכו', ולכתי קאמר לפיכך משה מחזיר את ישראל וכו', כלומר שמכאן שמענו אזכרה לישראל שישמרו מן החטא שלא תתקלל האדמה בצבורם, דלאידך לישני אין כאן אזכרה, עכ"ד. וכנה ע"י דברי המדרש הללו מלאנו עטם וכו' למח שנתקשה בשליה בקדוש צ"י שלח מדוע נקראה ארץ ישראל בכל מקום שחזרה ארץ כנען, והלא מוחזקת היא לנו מחצותינו, וראוי שיהיה שמו נקרא עליה, ומדוע חתכנה עדיון על שם הכנענים, עיי"ש מה שכתב בעטם הדבר. אכן לפי דברי המדרש יובן, דעטם הדבר הוא שהחזרה מחזרת את ישראל שחזרו חמדי מח שאירע לכנען, שנתקלל צטבור חטאיו של חם, וכמו כן אם יחטאו ישראל ויעצמו בקדושת הארץ, ארורה האדמה בצבורם ח"ו. אמנם אכתי י"ב למח העמיד המדרש דרשה זו בפרשת נגעי צחים דוקא, וכו' כמ"פ כינה הכתוב את הארץ בשם ארץ כנען בפרשיות הקדומות, ואמאי נער עד הכא.

ו) עוד איתא במד"ר (פ"י ז') דפרשת נגעי צחים כולם נדרשת על חורבן הבית חז"ל, בבית ארץ אחתהם זה ביבמ"ק שנה' (יחזקאל כ"ד) הניי מחלל את מקדשי גאון מוחס וגו', ובה אשר לי בבית זה בקצ"ש שנאמר וכו', ובגיד לכהן זה ירמי' וכו', כנגע נראה לי בבית זה עיופות ע"י, וי"א ללמו של משה, וזה הכהן ופיו את הבית שנה' (מלכים א' י"ד) ויקח את אולרת בית ה', ונתן את הבית (עזרא ה') וביחא דנה סתריה, וכו' ואלו אל מחוץ למחנה (שם) ועמא הגלי לבבל, ויכל לעולם ח"ל ולקחו אצנים אחרתה שנה' (ישעיה כ"ח) לכן כה אמר ה' אלקים הניי יסד צליון אצן אצן צוחן פנת יקרת מוסד מוסד המחמין לא יחיש, עכ"ד המדרש. והנה לפי דרשה זו ותיישב מה שדקדקנו לעיל בצמחך (קושיא ד'), בעטם הדבר שבעמידו חז"ל דרשה למח נקרא שמה ארץ כנען וכו' לפרשה זו דייקא, דשפיר משך

מסאבא ויחפני ויתקדש וכו' וישתכחו ישראל בקדושה וכו', ע"כ. מוצרז מח כי סצירא ליה דבעבור צי טעמים צאח ה'רעח צחחים, בעבור המעמוניות, וצביל שיתצער רוח הטומאה מן הארץ ויכיה מחניכס של ישראל קדוש (ויכ"י בנינוי אורח שם). ובסוף המאמר (שם ע"ב) מסיק הזכ"ק לקשר צי הטעמים גם יחד ח"ל, ר"ש אמר כל דא ודאי כוח לאתקדשא ארעא ולאטצורא רוח מסאבא מארעא וענא ישראל וכד ציתא כוח נתיך כוח אישתכח ציה ממנא למיציני ליה ולמלייא ציתיה ציין דלא יאטער על ציתא וישרון צדורא דקדושה, עכ"ל.

ו'לפ"י מסקנת הזכ"ק נמלא כי עיקר הטעם שצביא הקצ"ה נגעי צחים, הוא כדי לגרש משם כוחות הטומאה שבו שריים צמזורות העו"ם, אלא שלא ראה הקצ"ה שיאטערו ישראל על נחילת הציה, על כן המליץ להם מעמוניות צקירותיו, כדי שיהיה צידם לחזור ולנתינו ולמלאותו בכל עוב. ולכאורכ לא יתאינו דברי הזכ"ק עם דברי הגמרא הוריות שהוא כדעת רש"י צמז"ר, איתא להדיא דעיקר טעם הנגעים הוא משום מעמוניות, דקאמר כיון ששמשו כנעניים וכו' עמדו והטמינו ממנא צחחים וצשדות וכו' אמר הקצ"ה אני הצעתתי לצחיותהם שאני מכניס את צניהם לארץ מלאה כל עוב וכו' מה הקצ"ה עשה מגרר נגעים צציתו וכו' ע"כ. הרי מוצרז שגילה להם הקצ"ה גזי מעמוניות, למשן הקים את הצעתה שצביות לצחיותהם, ואילו מדברי הזכ"ק מוכח שכל מה שחגלו להם המעמוניות הוא כדי שלא יאטערו בעבור סחירת הציה. ואף אם נדחוק להשוות דברי הזכ"ק עם דברי המז"ר, ונאמר דתרי טעמי אית ציה, מ"מ הא מוכח להדיא דהזכ"ק לא ס"ל כדברי שאר המדרשים הי"ל והגמרא צעריין, שהנגעים מחמת חטא הם צאים.

אמנם לחמתו של דבר לא קשה כלל, דלאו סתראי יניחו בני מאמרים להדרי, אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. כי הנה מצינו צדברי ח"ל צכמה עניינים שכלולים צבם טעמים שונים וכולם אחת, דהצחיתא איתנייבו ציה, וכוח כעין הא דאיתא

וכי משתיין הצגדים שאליו וכו' ואם עמד צרשעו משתנה עורו וילטער ויכ"י מוצדל ומפורסם לצדו וכו', ע"כ.

אכן צמסכת הוריות (דף י' ע"א) איתא טעמא אחרינא לציאת נגעי צחים ח"ל, ונחתיו נגע ארעא צציה ארץ אחתהם צשורה היא להם שהנגעים צאים עליהם דברי ר"י. וצפשות נראה דהצשורה היא מה דאיתא צמז"ר פ' זו (פ"ר ו') חגי רש"י כיון ששמשו כנענים שישראל צאים עליהם עמדו והטמינו ממנא צחחים וצשדות אמר הקצ"ה אני הצעתתי לצחיותהם שאני מכניס צניהם לארץ מלאה כל עוב וכו' מה הקצ"ה עשה מגרר נגעים צציתו וכוח סחירת ומנא צו סינא, עכ"ל המדרש. וכן ציאר צחוספות הר"ש צבוריות שם כוונת הגמרא. וכיפא חואר כתב דרך מימרא דרש"י שהנגעים צאים לגלות מעמוניות, פליגא על הא דאיתא צמז"ר דאין צעל הרחמים פוגע צנפשות תחלה, שהרי לדברי רש"י הנגעים צשורה עובב הם ולא עונש, עכ"ל. אכן לא מסתברא כלל לומר כן לעשות פלוגתא בין שני מאמרים הסמוכים זה לזה צמז"ר, ולא הוצרכו שם כלל דפליגי אחדיו.

ומתורתו של הרש"י צספר הזכ"ק למדנו טעם נוסף לציאת נגעי צחים חלביק (פ' חזריע דף י' ע"א) כגונא דא מאן דצייד עצידתא לע"ז או לסמיא וכו', כיון דאדכר ליה על הכוח עצידתא הא רוח מסאבא שריא עליו וכד סליק עצידתא צמסאבא סליק כנענים פלחי לע"ז אינוהו וכו', וכוח צניין צנין וכו' לסטר מסאבא לע"ז וכו', כיון דעאלו ישראל לארעא צעא קצ"ה לרמא לון ולקדשא לון ארעא ולאפנאח אחר לשכינתיה דלא חשרי שכינתא גז מסאבא ועל דא צכחוא נגע ארעא כוח סתרין צנייין דאשין ואצנין דאחצידי צמסאבא, ע"כ. וכתר הכי מוכיח הזכ"ק שאין לומר דנגעי צחים צאו בעבור המעמוניות צלצד, ח"ל. ת"ה אי עובדא דא (ציאת הנגעים) כוח לאשכחא מעמונין צלחודיו וידרין אצנין לצחר כמה דאוינו לאחרייבו ועפרא לאתריה (יחזירו אח"כ אותם האצנים והעפר למקומן) אצל קרא כחיד וחלוא את האצנים וכחיד ועפר אחר יקח צנין דיתעבר רוח

כהנים והגיד לכהן לאמר ואמר לו הכהן דברי כבשים וכו'. ומאיו דדברי חז"ל שבעת עבודת הקרבן היו הכהנים בעבודתם והלוויים בשירות וזמורם מכניסים הרכורי תשובה בלב העולם, ומדוע איפוא הולכו כאן לנס פלאי כ"כ כדי לעוררם בתשובה.

גם לעסם הגמרא הוריות, שהביא הקצ"ה נגעי בתים למען יתגלו מעטותיהם שהעמינו הכנעניים, קשה דכמה דרכים לפני הקצ"ה לגלות מעטותיהם, בלא נסים וגלים כ"כ, כגון שישלח רוח סערה אשר חקרק קירות הבית, ויגלו ויראו מחבואיהם. ואף לדברי הזה"ק קשה, כי אם לא חפץ ה' שידורו ישראל בזה העניינים, משום רוח העומאח השורה בהם, היה יכול למחן בתיים באופנים אחרים שאין בהם נסים וגלים כ"כ. וכן מאינו שהשמיד הקצ"ה וכלה את הנותנים מ' אומות שלא בדרך נס מפורסם, כדכתיב (דברים ז') וגם את הארצה ישלח ה' אלוקך בנס עד אצור השארים וגו'. אמנם הוא הדין אשר ידענו, כי כך דרכו של מקום ללרץ כל העמינים והסבות יחד, ובחזמנס למקום אחד נעשה הנס היוצא מגדר הטבע, בעבור כל הסבות המאורפות. כי הנה אדם זה חטא בעבירה ורצה הקצ"ה להעיר לבו על כך, אולי ישוה ונחם, אמנם לסבה זו בלבד היחה ההתעוררות בלא עליו בדרך אחרת, אלא שהקצ"ה חפץ לגלות לו מעמון בקירות ביתו, וגם לצער כוחות העומאח השורים במדורות העכו"ם.

ברם לולא הטעם שראה הקצ"ה לעורר לבו לתשובה, לא היה הקצ"ה עושה נס מפורסם כזה, למען יתגלו המעטות או כדי שיתעצרו כוחות העומאח, שהרי יתכן שיעשו כל אלו באופנים אחרים, אלא שחזמנו כל העמינים לפונק אחד, ובידור כולם נעשה הנס הגדול הזה, שינגע ה' את ביתו ויצא אל הכהן, ויהא יעורר לבו בתוכחות מוסר שיטב על חטאו, ואז יתללו האבנים ויגלו המעטות, ויסתר צנין שנעשה במחשבת ע"ז, ויחזקם אורות שנתגלו יחזור ויבנה ביתו בקדושה ובעברה, וימלאוהו בכל טוב.

ואבתי עש גבן לבדורי מאמר אחד בדברי חז"ל בהנחה כדמחר לכל העמינים שנאמר בנגעי בתים,

בגמרא (מכות דף י' ע"ב) ר"ל פתח ואשר לא נדה והאלקים אנה לידו וגו' (שמות כ"א) כאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים ולא רשע (שמואל א' כ"ד) כמה הכחוש מדבר בשני בני אדם שהרגו את הנפש אחד הרב בשוגג ואחד הרב במזיד לכה אין עדים ולא אין עדים הקצ"ה מזמין לפונק אחד זה שהרג במזיד וזה שהרג כחולס וזה שהרג בשוגג וזה שהרג ונפל עליו והרגו זה שהרג במזיד וזה שהרג בשוגג גולה, ע"כ. הרי נחם דלולא היה היושב תחת הסולם חייב מיתה, לא היה הקצ"ה מסבב שיעלה אותו שהרג בשוגג על הסולם ויפול עליו, ואף שהוא חייב גלות, ה' נענש על עונו באופן אחר. וכן להיפך אילו לא ה' האית העולה בסולם חייב גלות לא ה' הקצ"ה מסבב שיפול מן הסולם ויכרוג את היושב תחתיו, אף שאותו האית חייב מיתה על שהרג את הנפש במזיד, כבר יקבל הוא עשו בדרך אחר, דהרבה דרכים למקום להפרע מעוברי לרעו. אמנם בהלערף כל הסיבות יחדיו שזה הרב בשוגג וחייב גלות, וזה הרב במזיד וחייב מיתה, אזי הקצ"ה מזמין לפונק אחד, ויפרע משניהם גם יחד, זה מה זה גולה. ועל זה אמר הכחוש משפטי ה' אמת נדקו יחדיו, כלומר של הסיבות והכדורים במשפטי הש"ת כמה אמתיים ולודקים יחדיו, כי כך דרכו של המקום ללרץ יחד כמה עניינים וסבות, ולהפרע מהם כחצת. וכמו שמתבאר דתרוויחו היו חייבים עונש כל אחד על חטאו, והקצ"ה עושה משפט לשניהם בבת אחת, אים על פי פעולה.

וביציא בזה אף אנו נאמר בנגעי בתים, שנאמר בהם כמה עמינים בדברי חז"ל, דהנה לכאורה לכך טעמא דליחא במדרש ובגמרא ערכין שהנגעים באו לעורר לבות בני ישראל לתשובה, איכה למיפך שהרי כמה דרכים למקום לעורר את ישראל בתשובה, ומה לורך שחצא ההתעוררות באופן זה דוקא. וביחוד ית להפליא לפי מה שחצא הרמב"ם ז"ל ה"ל, כי ענין נגעי בתים הוא אוח ופלא מן השמים, ולא יתכנו בדרך הטבע כלל, וקשה מה לורך היה לנס ופלא מחוץ לדרך הטבע, כדי להחזיר את ישראל בתשובה, וכלא יתכן שחצא ההתעוררות בדרך הטבע, דכלא"ה הולך הכהן להגיד לו דברי כבשים, כדליחא בחזרת

ואף אותם הלכות הכריכות למעשה אין ציד האדם להשיגם על צוריים ומתכוונתם, ומה לזרז לכוסף עוד פרשה אחת, רק בעבור דרוש וקבל שכן, אם אינה נוכחת למעשה.

ותגדל התמיכה על זרייתא זו, על פי מה שכתבו הרמב"ם והרמב"ן ז"ל כי לא יתכן שיצונו נגעי צחים ובגדים כי אם בדרך כח מחוץ לעצם העולם. ולפי זה נמצא כי נגעי צחים אינם צמחיות כלל בעולם, ולא תתכן ביצאת אלף בדרך נס, וא"כ בשלמא אי יומא כחד מהבך טעמי ולעיל שהביא הקב"ה עליהם נגעים למטן ויחזורו בתשובה, או כדי שיחגלו להם המטמוניות, וכדי שיגורשו כוחות העומאה מצחיהם. יחא מה שכתב תורה פרשה זו, שהרי הקב"ה יעשה גם זה פועל להביא נגעים על הבית לזרז התכלית הנרצה. משא"כ לכן זרייתא דסברה בית המנוגע לא היה ולא עתיד להיות, א"כ היותא חילו יתכן שיצונו הנגעים על הבית בדרך הכעצ, איכא למימר שכתב תורה פרשה זו בעבור דרוש וקבל שכן, כיון שענין נגעי הצחים ישנו צמחיות בעולם, אלא שלא חזמן שיטערו יחד כל התנאים המתחייבים כדי שיטמא הבית. כדמפרש בגמרא שאינו מטמא עד שיראו כשתי גריסין בשתי אצנים על צ' כותלים בקרן זוית. אך לפי מה שכתבו הרמב"ם והרמב"ן ז"ל שלא יצונו נגעים על הבית כי אם בדרך נס, א"כ נגעי צחים הוא דבר שאינו שייך צמחיות בעולם כלל, משום שלא תתכן ביצאתו אלא ע"ד הנס, וכל זמן שלא נעשה הנס אין דבר זה צמחיות בעולם כלל. וא"כ חיומה כולד כתב תורה דבר שלא היה מעולם, וגם אינו שייך צמחיות כלל כל זמן שלא יעשה הקב"ה נס זה, ולא מסתברא כלל שכתב תורה דברים שאינם צמחיות, בעבור דרוש וקבל שכן.

ואשר אנכי אחזה לבכין קאת דברי חכמים וחידותם וליישבם על מכונם, וזהו צרעת הבית כך דיבה, דכאשר יראה את הנגע בקירות הבית מסגרין אותו שבעת ימים, ואם יראה הכהן ציוס השביעי וזהו פשה הנגע בקירות הבית ואז הכהן וחללו את האצנים אשר בהם הנגע וגו', ולקחו אצנים אחרות והציחו

ובוא פליאה נשגבה לכאורה, וא"ע ליישב על מכונם. ובהו דליתא בגמרא (סנהדרין דף ע"א ע"א) בית המנוגע לא היה ולא עתיד להיות ולמה נכתב דרוש וקבל שכן כמאן כר' אליעזר בר' שמעון דתקן ר"א בר"ש אומר לעולם אין הבית טמא עד שיראה כשתי גריסין על שתי אצנים בשתי כותלים בקרן זוית ארכו כשני גריסין ורחבו כגריס וכו', עכ"ד בגמרא. וזאת הכי היתה בגמרא שם תניא אומר ר' אליעזר בר' לזוק מקום היה צחחום עזה והיו קורין אותו חורבתא סגירתא (ופירש"י מלוצע מתגרמין סגירתא שניתן משם בית המנוגע) א"ר שמעון איש כפר עכו פעם אחת הלכתי לגליל וראיתי מקום שמתייבין אותו ואמרו אצנים מנוגעות פינו לשם, ע"כ.

ודנה הך זרייתא דס"ל בית המנוגע לא היה ולא עתיד להיות, לכאורה ודלו פליגא על כל הכי טעמי, שחאמו צענין נגעי צחים, שהרי צין לדעת המדר"ר והגמרא עדיין דס"ל שציתא הנגעים היו לעורר את ישראל בתשובה, צין לדעת הגמרא הוריות שצורה טובה היא לישראל, וצין לדעת רוב"ק דקאמר שציתא הנגעים היו כדי שיסחרו הצחים שנצנו לשם ע"ז, מ"מ כולכו סבירה לכו דנגעי צחים היו צמחיות, ואילו לכן זרייתא נמצא כי משולם לא היתה כזאת בישראל שיצונו על צחיהם נגעים, וכל הפרשה לא נאמרה אלא לדרוש. ותו קשה דזרייתא זו לכאורה פליגא גם על הך דקאמר בגמרא שם, דר' אליעזר בר' לזוק העיד על מקום צחחום עזה שהיו קורין אותו חורבתא סגירתא, ור"ש איש כפר עכו ראה צמו עיניו מקום שמתייבין אותו ואומרים אצנים מנוגעות פינו לשם. ולכאורה לא נראה כן מלשון הגמרא דפליגי מדלג מייתי להו בלשון פלוגתא, וא"ע.

ובר מן כל דין גוף המאמר עליו קשה להולמו, דקאמר בית המנוגע לא היה ולא עתיד להיות, ולא נכתב אלא בעבור דרוש וקבל שכן, ובהו חיומה האם בעבור דרוש וקבל שכן כתב תורה פרשה שלומה שלא היתה משולם ולא תהיה עד עולם, הלא החורה הקדושה ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, זה הים גדול ורחב ידיים ללול צמעמקיו, ולהעלות ממנו מרגליות, ואין חקר לעומק חכמה החורה הך,

אל תחת האצנים ועפר אחר יקח ועם את הבית, ואחרי כן אם ישוב הנגע ופרח בבית אחר חילון האצנים, אזי יתכן את הבית את האצנים ואת עליו וגו'. ומבואר בדברי רש"י ז"ל שם והוא מדברי הכ"ח דאין נתיבא אלא בנגע החורח אחר חליה וקאזי ועיבה, וכן פסק הרמב"ם ז"ל בהלכות טומאת ארעא (פרק ע"ז) ולפי המבואר כי ציאת הנגעים היכה בדרך נס, נמצא כי היו כאן מעשי נסים שני פעמים בזה אחר זה, הראשונה פריחת הנגע בקירות הבית, ובכ"י שאחרי חילון אצנים ושימת האצנים אחרות במקומן חזר הנגע לפרוח בבית. ולבאור קשב דאם חפץ ה' שיצא את הבית, מה לורך שיצא הכס ב' פעמים. והלא היה די בציאת מכה, ומיד יתאז את הבית, דכללא אית. לן לא עבד קצ"ח ניסא למגנא.

אמנם נראה עפ"י מה שציארו כי כל שלשת הטעמים הנאמרים צעין נגעי צחים הכס לאחדים, והן משלימות אחת את חברתה, והנה מחמת הטעם המבואר בגמרא הוויית וצמד"ר שיתגלו להם מעמדות, הנה סגי שיצא הכס בבית פעם אחת, ומיד יתאז את הבית ויתגלה המעמון, וכן לטעם הו"ק שהבית לריך נתיבא בעבור כוחות העומאה, נמי הנה סגי בציאת הנגע חזא זימנא, לגלות אחת בית אשר כוחות העומאה שורין עליו, ומיד יתאזרו ותעקר ע"ז מארצו. אכן מחמת חידך טעמא, שיש לורך צנגעים כדי לעורר לתשובה, לא די צמח שיצא הנגע על ביתו פעם אחת, שהרי כיון שיצא גם טעמים אחרים לציאת הנגע, מנא ידע שהנגעים כלו מחמת חטא, דילמא לא באו אלא מטעמא דמעמדות, אז כדי לצער כוחות העומאה מן הארץ, על כן יוב הכתוב שאם יפשה הנגע אחר ההסגר, יחלוא את האצנים ויתנו אצנים אחרות תחתיהם, והכנה היה מייסר אותו בדברי כבושין, בני און הנגעים באים אלא בעבור לה"ר, כדאיתא בתורת כהנים, ואם יתן אל לבו לשב על חטאו, שוב לא יופיע הנגע בקירות ביתו שנית, ואם עדיין יעמוד צמד"ר ישב הנגע ופרח בקירות ויתאז את הבית.

והשני דאיתא להבא, נראה לומר דאף חנא דכך ברייתא דסבר בית המנוגע לא היה ולא עתיד

להיות, אזיל ומורה שנמצאו והיו נגעי צחים בארץ ישראל, אלא שכוונתו לאמר שלא היכה משולם כחאט שיחזור הנגע לפרוח בבית אחר חילון האצנים ואחרי הטות, שהרי הנגע לא חזר לפרוח בבית שנית, כי אם באופן שלא עשה תשובה אחר הבראות הנגע בביתו בפעם הראשון. אמנם מכיון שנגעי הצחים לא באו אלא בדרך נס מופלא, לא היכה בציאתם כי אם בכוית ישראל שלמים לה', ורוח השם עליהם תמיד, וכמבואר כ"ז באורך ברמב"ן ס"פ חזירע, שלא נהג עיני נגעי צחים אלא בארץ שהיא נחלת ה' ודוקא אחר כיבוש וחילוק, משום שאז נתיישבה דעתם עליהם לדעת את ה' ותשרה שכינה בתוכם. וכיון שהיכה בציאת הנגעים רק על צחי השלימים שנפגשם זכה ועבורה, על כן צעת אשר בא צעל הבית אל הכהן לאמר לו כנגע נראה לי בבית, החל הכהן מייסרו בתוכחות על עוון, ודברי הכהן היואלים מקרב לב עבד, ירדו לחדרי בטנו ועשו צו רשע, ומחשור מיד לשב על עונו, ושוב לא היה לורך שיחזור הנגע לפרוח בבית, אחרי חילון האצנים ושימת אצנים אחרות במקומן, שהרי כבר סר עונו ותעלתו נתכפרה ושב ורפא לו.

וזה יהיה ציבור הברייתא בית המנוגע לא היה זכר, כלומר שלא היה במציאות משולם שחוקיים כל פרשת בית המנוגע, כי מיד היה האיש אשר לו הבית חוזר בתשובה, ולא יסף הנגע להראות בביתו עוד, וכמו שנתבאר שלא נשלחו נגעי צחים אלא לצני העלוי, להעבירם לעוורם כי עבירה צידם, ועליהם לשפר מעשיהם, ומי שלא היה בזה הכי לא נעשה לו נס מופלא כ"כ, שיראה הנגע בביתו, כדי לעוררו כי ה' סר מעליו.

וזה דקאמר ולא עתיד להיות היינו משום דכל הטעמים שנאמרו צנגעי צחים, לא ינהגו כלל לעתיד. דעם המבואר בגמרא ערכין וצמד"ר שהנגעים באים משום חטא, לא יהיה שייך כלל לעת"ל שאז יתמו חטאים מן הארץ. וכיו"צ כתבו החוספות בצחים (דף מ"ה ע"א ד"ה הלכה) בשם רבינו חיים כהן ז"ל, דלא פריך בגמרא אמאי אינעריין לאשמעין הלכה למשיחא, אלא היבא דאיכא תרתי הלכה למשיחא וצ"ל עשה איסור, דכיון דליכא נפקותא אלא

(שמע"ר פלי"ה כ"י) שעתידין אומות העולם להביא זיוונות למלך המשיח, וגם יחזירו לישראל כל מה ששללו ויבזו ממנו בזמן הגלות (ע"י פירש"י סוף שה"ש עה"פ האלף לך שלמה) וא"כ ידאי דלא שייך לומר כי יהיו מעמינין ממונם, אדרבא מעמם יצאו לכובל שי למלך המשיח.

ואת טעמא דע"י לא יהי שייך לעתיד, שכרי רוח הטומאה יעבור מן הארץ והאלילים כרות יכרתו. ופוק חזי מה דאיתא בזכ"ק פרשת פנחס, שלא זו בלבד שזכימ"ק העתיד יהי מעשי ידי הוי"א ב"ב, אלא יושלים כולה תצנח ותכונן ע"י הקצ"ה כצדורו וצבאמו, כמאכ"כ (יחזקאל ל"ו) כי אני ה' בניתי הכרסות וגו', וא דלאי שלא יסאר שריר מכל הצנינים שצונים המינים והאפיקורסים צא"י, כי הכל יהיה לעי חרבות מקיץ מס"ת שכתבו מין ישראל, כדי שלא להשאיר שם למינים, כמ"ש הרמב"ם ז"ל (הלכות יסוד"ת פ"ד ה"ח) וכ"ש אלו הצנינים, (וע"י דצדורו לעיל פ' שמיני רמ"ד ע"ב) וא"כ כיון שכל כוחות הכצ"ה יהיו צולין ומצולין, לא שייך לשלוח נגעים לבשר כוחות הטומאה. והשתא יתבאר דברי ר"א דר"ש בסגנון זה, בית המנוגע לא יהי, כל"י שלא נתקיימו כל פרטי הדינים האמורים בפרשת בית המנוגע, שלא הגיע משולם לידו כך שיהיה אורח לנתון את הבית, וכמו שנתבאר דאחרי שנתאם הנגע בבית צפעס הראשונה, נתעורר צעל הבית לחשונה, ומיד נרפא הנגע, „ולא עתיד להיות" פירוש דעת הגאולה לא יהיה שייך ענין הנגעים כלל, כדאמרינן דכל העמים שנתאמו צענין בית המנוגע לא שייכו לעתיד.

ולדרך זה יתבאר גם ה"א דפריך בגמרא ולמה נכתב ומשני דרוש וקבל שכן, בהקדם מה שכתבנו צביאור דברי הגמרא (פ"ד כ"י ע"א) דפריך למימרא דאי לא הוה חטאי לא הוה מייחזי והכתיב פרשת יצמות ופרשת נחלות ומשני דנאמרו על תנאי, ע"כ. ולבאורכא נ"ב איך שייך לומר שהקצ"ה נתן מנחת אלו על תנאי אם יתטאו, וברי הכל נפוי, ולכא ספיקא קמיה שמיא, ויהי גלוי לפניו שעתידין ישראל לחטוא, ויהיו פשעיה אלו מוכות בהם. וצביאור דקדושת הבמ'

ע"י איסור לא שייך לפסוק הלבחא למשיחא, ע"כ. (וציאר הכות"ב ציומא משום דאחרי ציחא המשיח לא יהיו חטאים). ובדרך זו כתב היפך חוזר בפרשת לו לבאר אמרם ז"ל (פ"ט ג') לעת"ל כל הקרבנות צולין חוץ מקרבן תודה, דלכאורכא קשה הרי זאת התורה לא חתא מוחלפת, וכי"ד יבעלו מנחות אלו. ופירש שכוונת המדרש על קרבנות הבאים על חטא דוקא, דכיון שלא יתטאו לא ילעברו להביא קרבנות אלו, ועל כן נקט חוץ מקרבן תודה, והכוונה דכל הקרבנות שאינם באים מחמת חטא דומיא דתודה, לא יבעלו לעתיד.

ואת לעטס המדרש שנגעי צמים צאים גלגות מטמוניות, לא יהיו שייכים לעתיד, דדוקא כשנכנסו ישראל לארץ, וכבשוה מן ז' אומות אשר ישבו בה בשלום ובשלום ואכלו מעוב הארץ שהיה מלאה ברכת ה', ארץ זאת חלב ודבש, ופירותיה משונים ומופלגים בגדלם, והעשוי בה ז' האומות עושר רב, וכשנמש אשר ישראל צאים עליהם למלחמה, הטמינו את ממונם בצתיבהם שלא ישלמו ידי ישראל בהם, והקצ"ה חפץ להודיע לישראל עמל לאומים, על כן שלא על צתיבהם נגעים, כדי להנחיל לאורביו ממונם ואורחותיהם למלחות. משא"כ בזמן הגאולה העתידה לא יהיה שייך ענין זה, כי מאז גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתינו, שוב אין ארץ ישראל זאת חלב ודבש, ונשתלחה המאירה בפירותיה וצבאותיה, כדאיתא בשלהי מסכת כתובות. והכתוב אמר (בחקויה פכ"ו) ושמנו עליה אויבים היושבים בה (וע"י ברמב"ן ז"ל ס), וא"כ אין ציד האומות וישבי הארץ אחרות לגמס מפני ישראל, ולא שייך כלל ענין נגעי הצמים.

ומב"ב זאת אין דמיון בין כיבוש הארץ בימי יהושע בן נון לכיבוש ציומא המשיח, וכמו שפירש הכות"ב דעת אמרם ז"ל (שבת ס"ג ע"א) אין בין עובדי לימות המשיח אלא שעבוד מלכות בלבד, דהכוונה שבעת כיבוש הארץ מיד ז' עממין לא היו האומות משועבדים וכנגעים לישראל, משא"כ לימות המשיח שעתידין האומות להשתעבד להם ולהכנע תחתם, וכמו שאמר הכתוב וירד מיד ועד ים וגו'. ואמרו ז"ל

ומפנים אותם, אלא דמ"ל שלא היה כוחם מעולם שיחזור הנגע לפרות צבית, ויורכרו לנתון את הצית כולו. וגדולה מזו נראה לומר, שאף בעדותו של ר"א ברי' לרוב דאמר מקום היה צחוס עזב שהיו קורין אותו חורבחה סגירתה, על שם שיתפז שם צית הממוגע, אין כפן סתירה לדברי ר"א ברי', דסבר צית הממוגע לא היה וכו'. ויתבאר עפ"י דברי רז"ק ה"ל, כי לפי שצחי הכנענים נצטו במחשבת ע"י, היו כוחות העומאה גדולים שורים עליהם, ולפיכך היה לורך לנתון ולהאציד צחים אלו, לצער כוחות העומאה משם. והאריך שם רז"ק בגדול ההיזק העלול לצח על האיש הדר צחים שצטו לשם סט"א, ויהיו סימנא לדעת ציורו כי החלונים שורים על הצית, אם ניוקו צחות צית ג' בני אדם שדרו בו, ומסוק הא ודאי יערוק אינש לעורא ולא ידור ציה. וצחר הכי מיימי עובדא דרי' ויסי שנגסו צחר ציתא ושמע קול אחד האומר הכה צר פלוגתא דילי, התכנסו וזמקו אותו צערס יאל, והאחרים השיבוכו שאין הם יכולים להזיקו אלא אי"ב ידור צבית זה.

והנה דברים אלו לא מנא להלכה נאמרו, שהרי לפי"מ שנחבאר ציתא הנגעים על הצית הם לייסר אותו על הטעוין, ואם ישבו מיד תתקבל תשובתו, והנגע יסור מן הצית ולא יחזור להראות צו עוד. אלא שטעמו של רז"ק הוא רק מנא מדת חסידות והכירות צעלמא, דוגמת הדברים שהאביר עליהם צביו יכודה החסיד בצחותו, שאין להם מקור צהלכה, אלא ששומר נפשו ירחק מהם. וה"י צנגעי צחים, מכיון שלא צאו נגעים כי אם על צחי השלימים צעלי הנפש, על כן אף אחר שכבר חזרו בתשובה, ולא הוסיף הנגע להראות בקירות הצית אחרי חילוף האצנים, והיה להם לאות כי תשובה עשו כהונן ותקבלה, אפילו הכי מסתמא חששו לאזכרת רז"ק, שציתא הנגע רוממת גם לכוחות העומאה הנמלאים צבית זה, ומכיון שנגע נראה להם צבית, הציתו את הרמז ונתנו את הצית, כדי לצער את כוחות העומאה, אף שלא היו חייבים בכך מנא להלכה.

ומה גם לפי המבואר רז"ק, כי בני העליה היו משגיגים בשללם הך אחה הצית אשר כוחות הרע

היא דאף דהכל גלוי לפניו וידע מראש שעתידין ישראל לחטוא, מ"מ איך נאמרו פרשיות אלו בשעת מ"מ, והלא בשעת מ"מ היו טוברים ונקיים מחטא, ולא שלט בהם מו"מ, ומכיון שנכתבו בתורה פרשיות אלו הצלות רק ע"י חטא, אי"ב דבורי של הקצ"ה מכריח את הבחירה לחטוא, ושוב היו ישראל מוכרחין לחטוא, כדי שיתקיימו פרשיות אלו, וכלל גדול הוא שאין הקצ"ה מכריח את הבחירה, ומשני דנאמרו על תנאי, וכיון שלא נאמר הדיבור בהחלט, אין זה דבור המכריח את הבחירה.

אמנם כל שקלא וטריא זו שייכת בפרשת יצמות ונחלות, שהיה גלוי לפניו וידע מראש שעתידין פרשיות אלו להתקיים, אלא שאמין בדרך תנאי כדי שלא להכריח את הבחירה, משא"כ בפרשת נגעי צחים, שלא נתקיימו מעולם כל הפרטים הנאמרים בפרשה, כדאמין שלא אירע מעולם שיחזור הנגע להראות צבית אחרי החילוף, אי"ב קשה בפשטות כיצד נכתב בתורה דבר שלא נתקיים מעולם, ואינו עתיד להיות עד עולם, והכא לא שייך לשנויי דעל תנאי נאמרו, שהרי היה גלוי לפניו ית' מראש שלא תתקיים פרשה זו לעולם, והיינו דאף פריך ולמה נכתבה, ומשני דרוש וקבל שכה, כלומר שכדי שיתוקן בשלימות החטא שבעבורי צאו הנגעים, היה לורך בקריאת פרשת נגעים ולימוד הדרשה היואלות ממנה, צירוף לתשובתו של צב"כ, כשם שהיה לורך שיחזור האדם בתשובה צעת הקריב את קרבנו, לכפר על חטאות אשר חטא, ואפ"ה לא הובו סגי ליה בתשובה בלבד, ולא היתה כפרתו שלימה, כי אם אחרי הקרבת הקרבן, ה"י מסוגלת הדרשה והלימוד בפרשת נגעים, לכפר על החטא שבעבורי צאו, בנוסף לתשובתו של צב"כ, ובעבור כך נכתבה פרשה זו ולא שחתקיים כולה בפועל.

ולפי זה לא יסתרו דברי ר"א ברי' דסבר צית הממוגע לא היה ולא עתיד להיות, לעדותו של ר"ש איש כפר עכו, פ"א הלכתי לגליל וראיתי מקום שמניינין אותו ואמרו אצנים ממוגעות פינו לשם, שהרי אף ר"א ברי' אילו ומודה שהיו במציאות נגעי צחים בצרך ישראל, והיו חוללן את האצנים הממוגעות

שכרעתה בזה בעבור חטא, לא מהני לימוד התורה
בעוד שלא שב על חטא, ולפיכך יש לזרז שיצא עליו
הנגע צפוע, ויתעורר לתשובה על ידי דברי כבושין
שיאמר אליו הכהן, ואחרי שובו מחטאו יועיל לו
לימוד הפרשה, ולא יצואו על ביתו הנגעים שנית.

אמנם יתכן כי צענין זה ישנם דרגות חלוקות זו מזו,
ואין ענינם שוב בכל אחד, דלף שנגיע בזה
לא בזה אלא על בתי הדיקים, כמבואר בדברי הרמב"ן
ז"ל, וה"ל איתא דזה"ק דכוחות הטומאה שבאותם
בתימים מתיקונים אלא לדיקים שהם בני פלוגתא
שבהם, משא"כ הרשעים אפשר שידורו שם ולא חיוקים,
אפילו הכי לאו כל אפיין היו שוין בזה, דלדיקים
עלמם יש מדריגות חלוקות, וישנם בני עליה שהם
בבחינה גבוהה ביותר, ולא הולרכו כלל שיצאו עליהם
הנגעים אפילו פעם ראשונה, אלא בלימוד הפרשה
בלמוד כזה סגי להו, ונפערו מציאת הנגעים צפועל,
כי ע"י לימוד הפרשה נחשב להם כאילו בזה עליהם
הנגעים, וגם נחצרו מציחקם כוחות הטומאה, ונחגלו
להם המעמוניות, מבלי שיהיה להם לזרז בנחלת
הבית.

וזהו שאמרו דרוש וקבל שכר דלדידכו דדרשת הפרשה
בלצד סגי ויעלו שכרם משלם שיתעצרו כוחות
הרע מציאתם ויתגלו להם מעמוניות. אך לא כולם זכו
למדריגה זו, אלא היו ציניהם אנשים שלא היה די
להם בקריאת הפרשה כדלמנן. וכדמות ראהו
לחילוק זה יש מהם דאיתא בערכין (דף ע"ו ע"ב)
ד"ר אחא ב"ר חיינא סבירא ליה שאם סיפר אדם
לה"ר אין לו תקנה שכבר כרתו דוד דבוי"ק, אלא
מה תקנאו של אדם שלא יבא לידי לה"ר אם ח"ח הוא
יעסוק בתורה וכו', וה"ל כן הוא לענין הנגעים שאם
עדיין לא חטא מהני ליה לימוד הפרשה, ושוב אין לו
לזרז שיצאו עליו הנגעים צפועל, משא"כ אם חטא,
יש לזרז שיצאו עליו הנגעים צפועל, ואח"כ אם
ישבו ויחם על חטאו ויעסוק בפרשה נגעים יתכפר
לו, ולא יוסיף הנגע עוד להראות בביתו.

ועפ"י זה יתיישב מה שכתבנו במפרשים על הא
דאיתא דר"י חזו בעל הרחמים פוגע בנפשות

שרויים בו, א"כ מעצמם בבחינו כי עליהם לסתור
אותם הבתים. ועוד אפשר שהיו סותרין אותו מעצמם
דמעמוניות, אף שכבר לא היו חייבים בכך מחמת
ההלכה, שהרי כבר נרפא הנגע ע"י שחזרו בתשובה,
אפ"כ הם ראו והשיגו כי צריכה הנגע ביטול להם
מן השמים שימלאו ממנון בקירות הבית, אלא שלא
נלטו לסתור מחמת כן, דזהו רק בשורה טובה ולא
חובה, ואם הוא חפץ בנחלת האור עליו לסתור.

והשתא אחי שפיר אף לדעת ר"א ב"ר שמעון הא
דקאמר ר' לזרז מקום היה בתחום עצה והיו
קורין אותו חורבנא סגירתא, דהנה לכאורה יליד
מדוע קראו אותו מקום שנתנו משם בית המנוגע
בשם חורבנא סגירתא, הלא מכיון שנתנו את הבית
כבר היה עומא מוחלט, שהרי בתחלה מסגירין אותו,
ואחר ג' שבועות נוטלים אותו, אם עדיין הנגע עמד
בעיניו, א"כ יותר היה ראוי שתקרא אותו חורבנא
בשם חורבנא עמא וכדו', דחורבנא סגירתא אינו
מורה כ"כ על טומאה מוחלטת. אמנם ע"פ דברינו יובן
היעב, דאותו בית באמת לא היה אלא עומא מוסגר,
ואחרי שהסגירו חזר בעל הבית בתשובה ונרפא
הנגע, וכדלמנן שלא היה בזה מעולם שלא יתעורר
צב"ב לתשובה אחרי ההסגר, אלא דאפ"כ נתנו את
הבית מן העעמים האחרים הרמזים בביתא נגעי
בתיים, הלא הנה עעמיה דזה"ק משום זהירות
ושמירת הנפש מכוחות הטומאה השורים בו, ועממא
דמעמוניות, ולפיכך שפיר קראוהו חורבנא סגירתא
דייקא, לרמז שלא היה אותו בית שניתן כי אם
עומא מוסגר, ולא עומא מוחלט, ולא היה לזרז נחילה
מזה ההלכה אלא שנתאוו משאר העעמים.

ובדרך זו נבא לציאור כל הדקדוקים המוגנים בפתח
הדרוש, כי הנה נחצור בדברינו ענין דרוש וקבל
שכר, דהיה לזרז בלימוד פרשת נגעים כדי לכפר על
החטא שבעצרו בזה הנגעים, ושוב לא חזרו הנגעים
לפירות בביתו אחרי החילוק. והנה לכאורה אם בלימוד
הפרשה סגי, א"כ מה לזרז היה שיעשה הים בפעם
הראשונה, ואח"כ יעסוק בפרשה זו ויתכפר לו, הלא
מוטב היה שיעסוק בפרשה במקום שיצאו עליו
נגעים צפועל. ולזרז לומר דלא סגי בלאו הכי. דהכיו

ציום עהרמו, שיקבל על עצמו שמכיוס והלאה יעשה חשבה שלימה בחמת, ויקבל עליו עול מלכות שמים ועול תורה ועול מצוות, ואז יבין די לו בלימוד התורה בלבד, ויחשב לימודו כאילו באו עליו הנגעים בפועל. ח"ש הכתוב והוצא אל הכהן, דכיון שלא בא עליו הנגע בפועל, יכול הוא לצא בעצמו אל הכהן, ואין צורך שילך הכהן אליו. והדר אמר קרא ויאל הכהן אל מחוץ למחנה, האי קרא מיירי צמי שחטא ולא הועיל לו לימוד התורה בלמוד, אלא באו עליו הנגעים בפועל, ולפיכך הכהן צריך ללכת אליו אל מחוץ למחנה שחייב לו יכול לצא אל המחנה כל עוד עומדתו צו.

ובזה יתבאר המד"ר ה"ד ולרשע אמר חלקים מה לך לספר חקי וחשב צריתי עלי פוך, דנחכוין צוה ליישב מה שחמ"כ ויאל הכהן וגו', ולכאורה מדוע לא הובא סגי ליה בלימוד התורה, כמו צרישא דכתיב זאת תהיה תורת המצורע, לזאת אמר המד"ר ולרשע אמר חלקים מה לך לספר חקי, כלומר כיון שכבר חטאת בפועל והבן בצחינת רשע, לא יועיל לך לימוד התורה בלבד, דמה ערך יש לתורתך, בעוד שלא עשית חשבה שלימה על החטא, לזאת יש צורך שיצואו עליו הנגעים בפועל, אז אז יכנס לבצו הערל, ויתעורר לתשובה כראוי, ובר עוונתו וחטאתו תכופר, ואז תהיה לו חושלת בלימוד התורה.

עוד אפ"ל בעצם שהקדים הכתוב פרשת נגעי הגוף לנגעי בגדים וצחים, ולפי כלל דאין צל הרחמים פוגע בנפשות תחלה, היה ראוי שיאמר הכתוב נגעי צחים בראשונה כסדר ביאתם, וגרסה דאף כי לפי פשטות הכתוב היה ראוי להפך הסדר, מ"מ הלא הפשט וכדורס המה מלומדים יחדיו, ולצד שעפ"י הדרש קאי פרשת נגעי צחים על חורבן ציהמ"ק, לפיכך כתובה פרשת נגעי צחים באחרונה, דחורבן הבית הי' בסוף כל העונשים, שאחר כך הקצ"ה אפו מספר שנים כמנין ונושנתם כאמז"ל. ואף דלפי הכלל דאין צל הרחמים פוגע בנפשות תחלה היה צדן שיקדים נגעי צחים, אפ"ה כתיב נגעי הגוף תחלה, משום שחורבן הבית הוא הדין הקשה ביותר וגרע מנגעי הגוף, דאז ציה כולל ציה שחורבן גרם לכל הברות והרעות שעברו על ישראל, ומאז הלכו הלך וחסור, עדי ישקוף

תחלה, אלא בתחלה הן צחים על ציתו וכי, דא"כ מדוע כתבה תורה פרשת נגעי הגוף תחלה, והדר נגעי בגדים וצחים, היפך סדר ביאתן. ולדברינו א"ש, דכיון דזמנין מהני לימוד התורה לחוד, ואין צורך שיצואו הנגעים בפועל כלל, על כן הקדים הכתוב נגעי הגוף, לפי שרצון הצויית שיבין ישראל עושי רצונו בשלימות הגמור, ויתעסקו בלימוד הפרשה, ולא יערכו לציאת הנגעים עליהם בפועל כלל, והיכא דסגי בלימוד הפרשה שפיר דמי להקדים נגעי הגוף, שהרי אין מדה הדין שולטת.

וע"ז דרך זה ביארנו מתאמר הכתוב בזהב (פ"ד) אשרי הגבר אשר תיסרטו ירה ומתורתך תלמדנו, ולכאורה מאי מעליהתא היה ללמד שהוא סובל יסורים הלא אמר"כ (ישעי' ס') בכל צרתי לו צר ודרשו ז"ל (תגובה ע"ו ע"ב) צדקן שאדם מיישראל בנער שכינה מה אומרת קלני מראשי וכי, וביארנו דכשם שפאר ללכת ידי חובת קרבן בלימוד הפרשה כמחמ"כ (הושע י"ד) וגשלה פרים שפתינו, ה"י אם זוכה האדם בסייעתא דשמיא ללמוד תורה לשמה, ולעבוד את השי"ת, אזי אף אם נגזרו עליו יסורים, ויאל הוא צמה שהוא לומד בתורה בפרשת הנגעים והיסורים, ויחשב לו כאילו באו עליו יסורים בפועל. ח"ש הכתוב אשרי הגבר אשר תיסרטו, אימתי שבו של אדם שהקצ"ה מייסרנו, באופן שמחורתך תלמדנו, כלומר שיואל ידיה היסורים בלימוד התורה, ולא שיצאו עליו בפועל. ובאופן זה ביארנו גם דברי הגמרא בצחים (דף ז' ע"א) צמה שמניו שהקדים הכתוב עולה לתעלה ומשני למקראה הקדימה הכתוב (עיין בדברינו לעיל פרשת ויקרא).

ובבחינה זו יתבאר מקראי קדש בפרשתא הדין, דפתח הכתוב לומר זאת תהיה תורת המצורע וגו' "והוצא אל הכהן", ואח"כ אמר ויאל הכהן אל מחוץ למחנה, הרי שאין מציאין אותו אל הכהן, אלא שהכהן ויאל אליו. וגרסה כי לפי שרצון השי"ת הוא שיועיל לימוד התורה בלבד, ולא יבין צורך לציאת הנגעים בפועל, ע"כ פתח קרא לאמר זאת תהי' תורת המצורע, כלומר שחייב הויה וקיים לתורה המצורע, מבלי שחבא עליו הברות בפועל, תנאי הם הדברים,

דרוש וקבל שכן, אבל כיון דדורש בתורה אין לה, פירוש שאין מחשיבין זאת לדבר טוב לדרוש בתורה, א"כ לדידכו לא יתכן לומר כ"א דעיר הנדחת נכתבה בעצור דרוש וקבל שכן, ולפי"ז נדחה קראו לה כיון וכו', עכ"ל ק"ו זל"ה ע"ש באורך.

וְלַעֲנִינֵינוּ אפשר לומר דהנה פרשת נגעי צחים מדרשה על חורבן בית המקדש (עיין קושית ו') ומסיים במדרש שם יכול לעולם תלמוד לומר ולקחו צבים אחרות שנאמר כה אמר ה' הנני יסד ציון אבן אבן בזמן פנה יקרת מוסד מוסד המאמין לא יחיש, ע"כ. עכ"פ בפרשת נגעי צחים רמז ענין חורבן הבית, ושעמדי הוא לחזור ולהבנות ע"י הכב"ה, צעת שיעלה רצון מלפניו לגאלינו, וכדמייתי מקרא דישע"י הנני יסד ציון וגו'. זהו שתירצו במדרש דרוש וקבל שכן כלומר שאם לומדים את הדרכות שבפרשת נגעים, ומשימים אל הלב כי חורבן ציבורים וגם בנינו הכל בידי שמים, אזי בשכר זאת זוכין לקבל פני משיח לדקינו.

וַיִּתֵּבֶן דלענין זה הביא המדרש סיום דברי הכתוב בישעיה והמאמין לא יחיש, דרש"י ז"ל פירש המאמין דבר זה לא ימארה לא יאמר אם אמת הוא ימארה לבא, ע"כ. ולכאורה מדברי הכתוב משמע דהיינו מעלויותיה דהמאמין, שאינו ממארה עצמו להזדרז לגאולה. ולפי פירוש רש"י ז"ל ה"ה ראוי שיאמר, המאמין אע"פ שיתאחר לבא לא יפול מאמונתו, וע"ד שכתב הרמב"ם ז"ל צ"ג עוקרים ואעפ"י שיתמארה עם כל זה אחכה לו וכו'. ואפשר שכונת הכתוב לרמז, כי המאמין צריכה משיח לדקינו אינו ממארה עצמו להיות בין אחים החוטפים לעצמם חירות וממשלה קודם זמן הקץ, אלא מפנה וממחין לבית משיח לדקינו שיגאלינו גאולה עולמים.

והנה מעולם נתקשיתי בדברי המהר"ל מפראג ז"ל בספרו נח ישרא"ל (פכ"ד), שהאריך בענין שלש השבועות שהשיב הקב"ה את ישראל שלא יעלו לחומה וכו' וסיים לפרש מאמרם ז"ל (שהש"ר פ"ב י"ח) שהשיבין צדורו של שמו, שהכוונה דאף אם יהיו רוצים להחיות אותם בעניינים קשים לא יהיו יולאים

כי משמים וירא בענייניו, ויתקיים בנו מקרא שכתוב ולקחו צבים אחרות וגו' וזכה לגאולה השלימה בקרב. ועוד אפ"ל דלפי שסוף פרשת נגעי צחים רומזה לזנין המקוה העתיד להתגלות לנו, על כן הקדימה תורה פרשת נגעי הגוף, אף דלפי הסדר ה"ה ראוי לכתבה בתארוכה, מ"מ כיון דבעניינות הפרשה רמז הבית השלישי, שאחרי הבנות שוב לא תהיה מילואות הנגעים בעולם, משום הכי לא כתבה תורה נגעי הגוף אחרי פרשת נגעי צחים.

וְאֵפ"ל באופן אחר ה"ה דמשיח בגמרא דפרשת נגעי צחים נאמרה בעצור דרוש וקבל שכן, עפ"י דברי ק"ו זל"ה בישעיה משה פרשת דברים בשם העזרי וכו' זל"ה לפרש הכתוב (ירמ"י ל') כי נדחה קראו לך ציון ה"ה דרוש אין לה, דהנה איתא במדרשים דשם ציון הוא ע"ש מצויינים בהלכה מצויינים במצוות. והנה איתא בספרים ובמדרשים דלכן נחרזה ירושלים משום שהיו עובדין בה ע"ז וידידונה בעיר הנדחת, אמנם הנה איתא במסכת סנהדרין (ע"א ע"א) עיר הנדחת לא היה ולא עתיד להיות, איתא כ"י אליעזר דאמר עיר שיש בה מחזה אחת אינה נעשית עיר הנדחת. והכוונה דכל מחזה שיש בה מלצל על כל העיר שלא תדון בעיר הנדחת, ולא יתכן כזאת שלא תהיה בה אחת מאלו. וזהו פירוש הכתוב נדחה קראו לך, שאומרים על ירושלים כי היא עיר הנדחת, וזהו תרתי דסתרי אהדדי, דכיון שהיא נקראת ציון ע"ש מצויינים במצוות, לא יתכן שתהיה עיר הנדחת. אבל הסבה שקראו לך נדחה הוא משום שדורש אין לה, כלומר שאין דורשין את העם מפני מה היא נקראת ציון, על כן קראו לך נדחה, אבל באמת לא נדחה את, עכ"ל ע"ז זל"ה.

ואחר כך הביא ק"ו זל"ה בשם ספר אחד להוסף נוסף באופן אחר קצת דבגמרא סנהדרין שם פריך על ה"ה ממהלך דעיר הנדחת לא היה ולא עתיד להיות, דא"כ למה נכתבה, ומשיח דרוש וקבל שכן. ומלל מה דאם עוסקים בתורה ודורשין בה, אזי יתכן לומר כ"י אליעזר דעיר הנדחת לא היה וכו', שהרי אף אינו כבר דהדרשה בתורה טובה היא מאד, ושפיר איכא למימר שכל הפרשה נאמרה בעצור

מן בגלות, ולא יהיו משנים צזה, עכ"ד ז"ל. ולכאורח
הוא פלאי מהיכן מקור דבר זה שיתחייבו ישראל
למסור עצמם למיתה שלא ללאת מן בגלות קודם הזמן,
ואין לומר שהוא בעצור חומר השבועה, שהרי אף
שנעשה של שבועה חומר הוא יותר משאר עבירות,
כדאיחא בגמרא (שבועות ל"ט ע"א) שנפרעין ממנו
ומנשפתחו ומכל העולם כולו, וביחוד מצוה שלש
מסכת תשובות חומר העושה של העוברים על שלש
שבועות הללו, מ"מ לא מנינו צדוק מקום שיהיו
מאזים ציבור ואל יעבור, מלבד שלש עבירות
החמורות, ומאין הרגלים לזכר זה שישראל חייבים
למסור עצמם למיתה שלא ילאו מן בגלות לפני הזמן.

והתבוננתי צזה דבאמת צהש"ר מצוה דמלמד
איסור השבועה, יש עוד איסור נוסף בדחיקת הקץ,
דמונה והולך שם כל אותם שנעשו בעצור שדחקו
את הקץ, וקאמר שנעשו על שצברו על הקץ ועברו על
השבועה, הרי דשני ענינים הם, דמלמד שיש איסור
דחיקת הקץ משום העברה על השבועה, נוסף עליו
עוד איסור של העברה על הקץ, ולכאורח מה מקורו
של איסור העברה על הקץ בלא איסור השבועה.
גם דברי הרמב"ם ז"ל באגרת תימן לריכים ביאור,
שכתב שם צביאור השבועה שלא ידחקו את הקץ
ז"ל, לפי שידע שלמה דרו"ק שהאומה היתה באורח
זמן גלושה תפלה להתנועע בלא עשה הראוי, ויאבדו
בצביל זה ויצאו עליהם לרות, הזכירם מלשונות זאת,
והשביע האומה ע"ד משל ואמר השבעתי אתכם וכו',
עכ"ל. ולכאורח אין דבריו ז"ל מובנים צמה שאמר
שהשבועה היא ע"ד משל, וכי משלים הוא ממשיל,
והלא שבעה חמורה היא זו.

ואפ"ש לומר צביאור דבריו על פי דברי צעל
העקידה ז"ל צפרשא נאבים, שנתקשה מאד
צמה שאמרו ז"ל צב"מ שישראל מושבעין ועומדין
הם מהר סיני על קיום המצוות (שבועות כ"א ע"ב),
ותמה תמה יקרא היאך תחול שבועה על צנים מכה
קבלת אצות, והאריך צענין זה עובא, ותמית דבריו
הם כי לא מכה שבועה ממש אהנו מחייבים לשמור
התורה, כי אם זה מהכרח קיומנו וחיותינו, שהוא
חומר יותר משבועה, שאם ח"ו אלו מפירים צרית

התורה והמצוות, הקצ"ה מסלק שמירתו מעליו,
והצרות צלות ח"ו ע"י שואינו העומדים עליו
לכלותיו, עכ"ד צעל העקידה (הוצאו דבריו צש"ה
הקדוש ח"א עשרה מאמרות מאמר צ').

וברך זה אפ"ל גם דברי הרמב"ם ז"ל, דנקט
שהשביע את האומה ע"ד משל, דכנה הרמב"ם ז"ל
פסק צהלכות תשובה (פ"ה ה"ה) ח"ל, אין ישראל
נגאלין אלא בתשובה, וכבר הבטיחה תורה שסוף
ישראל לעשות תשובה צסוף גלות ומיד כן נגאלין,
שנאמר והיה כי יצאו עליך כל הדברים האלה וגו',
ושבת עד כי אלקין וש' כי אלקין את שצותך וגו',
ע"כ. ומדברי הרמב"ם ז"ל צהלכות מלכים (פ"ה ה"א)
מצוה, דמי שצויר שיחן שחכים ציאת המשיח בלא
שיעשו ישראל תשובה קודם לכן הריכו כופר צכל
התורה כולה, ח"ל שם, וכל מי שאינו מאמין צו או
אינו מחכה לציאתו, לא צשאר נציאים צכלד הוא
כופר, אלא צתורה וצנעשה צרינו שהרי התורה העידה
עליו וש' כי אלקין את שצותך ורחמך וש' וקבצך
וגו' אם יהיה נדחק צקאם השמים וגו' והציאך ה'
וגו', ואלו הדברים המפורשים צתורה הם כוללים
כל הדברים שנאמרו ע"י כל הנציאים וכו', עכ"ד ז"ל.
והנה צתחלת אותו פסוק ענינו שצו נאמר ענין הגאולה
וקיבוצך נדחי ישראל, מפורש גם שחקדם התשובה
לציאת המשיח, וצמצור צרמב"ם הלכות תשובה ה"ל
דחצי ושבת עד כי אלקין וגו' וש' כי אלקין את
שצותך. וא"כ אין שום ספק שאין שום חילוק צין מי
שאינו מאמין צבבטחת ציאת המשיח, צצין מי שאינו
מאמין צבבטחת אותו פסוק ענינו, שיעשו ישראל
תשובה לפני ציאתו, וכשם שסופר צציאת המשיח
הריכו כופר צתורה, כמו כן הכופר צבבטחה זו שיעשו
ישראל תשובה. ומינה שכתוצצין ליטול גאולה לעצמן
צטרם עת קץ, לפני שעשו ישראל תשובה, הרי זה
כפירה צתורה, ומשום הכי פסק המהר"ל ז"ל שחייבים
ישראל למסור עצמם למיתה, שלא ללאת מן בגלות לפני
הזמן, שהרי העובר על כך הרי הוא כופר צתורה,
שנאמר צה צמפורש שעתידין ישראל לעשות תשובה
לפני ציאתו, ומצלי התשובה ח"א לגאולה שחצא.

והשתא מצוירים גם דברי הרמב"ם ז"ל באגרת
תימן, שכתב על השבועה שלא ידחקו את הקץ

קח הקץ לפני זמנו חלל נפשו ונמתין לניצח
משיח לדקונו. וכאשר הבחנו כמה פעמים דברי
הילקוב פרשת צא (רמז ק"א) מי פורע לכם ממלכות
רביעית נעורנו וזיהו לכם למשמרת. אל תחלנו ממנו
נא לא חשבינו מהבדל ופירש. ביזה רענן נעורנו
שנריבין לשמור ולהמתין לא חשבינו מהבדל אל
תבקשו לחלו אותו בהבדל כלומר שאינו לנו כל
לרכו, ע"כ. מבואר מה שצרכנו שנשמור ונפסח לניצח
משיח לדקונו, ולא נבקש להיות מגולל בהכל לפני
הזמן, מזה ללכת מן הגלות ולקבל פני משיח לדקונו.

ועתה נצא לציאור המד"ר עכ"כ זאת תביח חורח
המאורע הב"ד ולרשע אמר חלקים מה לך לספר
חקי ותשא בריתי עלי פיד וכו' בחורח צנצנים
ובכתובים מלינו שאין הבק"ב חפץ בקילוחן של רשעים
וכו'. ול"כ שייכות דרשה זו לענינה דמאורע (עין
קושיא ד'). ואשר אנכי אחזה בציאור דברי המד"ר,
דכזה הצנצנות דברי המד"ר בפרשתא דמאורע שיש
בו מקושי הכנה לכאורה, וז"ל המד"ר (פ"י ג')
על עשרה דברים נגעים צאים על ע"ז ועל ג"ע ועל
שפ"ד וכו', על ע"ז מישאל שבעידו עזות שקר
בהקב"ה ואמרו לעגל (שמות ל"ב) חלל חלביך ישראל,
ומנין שלקו צרעת שאל וירא משה את העם כי פרע
הוא שפרחה צכן צרעת וכו', עכ"ד. וקשה דפתח
לומר שצודי ע"ז משפסם חרץ ללקות צרעת, ומייתי
ראיה ממה שלקו ישראל צרעת צפון שבעידו עזות
שקר, ולכאורה אין לנו מכאן חלל שצפון עזות שקר
לוקין צרעת, ואכתי מנא לן שצודי ע"ז עונשן ללקות
צרעת. אח"כ מלאתי שצודי ע"ז מהר"י על המד"ר
ותקשה בזה עיי"ש.

ואפ"י ציאור המד"ר דכזה הראשונים מפרשי
החורח ה"ה הרמ"ן והבאן מרזא וצפני הכוסי
והספורנו האריכו למעניתם צענין העגל שעשו אחרי
ישראל, וכולם מתנבאים בצנצנות אחד, שלא יתכן לומר
שחשבו ישראל כי עגל הובד הוא האלהים, כי לא
יזויר טפשות כזה בצאותו דור דיעה, חלל שציקשו
למנות להם מנהיג במקום משה. וכזה הרמ"ן ז"ל
בדברי הכתוב חללים אשר ילכו לפניו, שזה מפתח
לדעת ענין העגל ומחשבה ששוי, כי צידעו שלא היו

שהיה ע"ד משל, כי צאמת איסור דחיקת הקץ חמור
הרבה יותר משבועה, כי העובר על כך הרי הוא כופר
בחורה, חלל שכדי להודיענו חומר האיסור המשילוב
לשבועה, וע"ד שכתב בעל העקידה הג"ל בשבועה
החורה. ואחי שפיר מה דאיתא במדרש איסור העברה
על הקץ מלמד איסור העברה על השבועה, כי מלמד
השבועה צענין הקץ, עוד יש איסור חמור יותר
והוא העברה על הקץ, שזה כפירה בחורה, ועל כן
חמור עד מאד עונש הדוחקין את הקץ, כדאיתא בגמ'
סוף כתובות הריני מתיר בשבועה ח"ו.

ורחצו דאף בעל העקידה עלמו שנתקשה מאד צענין
שבועה החורה, שהושבעו צענעו צענעו הר סיני כל
הדורות העתידין לבא, וס"ל דאין זו שבועה ממש,
אפ"ה כתב הוא עלמו כמה חמור עונש הדוחקים את
הקץ, וז"ל בפרשת וישלח (שער כ"ו) עה"פ נסעה
ונלכה ואלכה לנגדך, שאין ספק שסוף הסופור מוכיח
על אחרית הימים, והוא כשאמר לו נסעה ונלכה
ואלכה לנגדך, הראה מדבריו שהיה אפשר שיביח
ענינם על מלך שזה או קרוב אליו, ויעקב צביו ע"ה
אמר שחשבתו אם ידפקום יום אחד למחר את הקץ
בערם יחפץ ויחמו כל האנן, עכ"ד העקידה יתכן ז"ל.
הרי דאף לדבריו לא שייך להשביע מתחלה את
הדורות העתידים לבא, ועל כרחך דאף שלש שבועות
הללו אינם שבועות ממש לפי דעתו, אפ"ה עונש
העובר עליהם גדול מאד, וע"כ לומר כדפרישנא בדברי
הרמב"ם ז"ל, דאיסורו חמור מאד משום שהוא כופר
בחורה, (ועיין צענין זה בצרכי צפרי ויחל משה
מאמר שלש שבועות מסימן ל"ב ועד סימן ע"ז).

ועפ"י המבואר כי אותם הדוחקין את הקץ הם
כופרים בחורה, יתבאר היעב הכתוב והמתמין לא
יחש עפ"י פשטות, דכל עוד שהוא מאמין בחורה
שנאמר בה שיעשו ישראל תשובה בערם יגאלו, אינו
ממחר לקחת הגאולה לפני הזמן, ומי שהוא ממחר
ודוחק את הקץ שוב אינו מאמין בחורה. ואפשר
דכיוני טעמא שהביא המד"ר סיום דברי הכתוב
והמתמין לא יחש לפרשת נגעי צחים, לפי שפרשה
זו רומזת על החורבן ועל הגאולה העתידה, על
כן הודיענו המד"ר שהגאולה תלוי בה שלא ידחוק

שקב"ה ימשיך להם מעתה השפעת הנסים ע"י העגל, כשם שעד עתה נמשכה השפעה זו ע"י משרע"ה, היות עבודה זרה, דבר היה ענין הע"ז במעשה העגל, שצדו שקר כי הקב"ה יעשה להם נסים על ידו.

ומזה נשמע עד היום הדברים מגיעים, שאם בזמן שסיפרו ישראל צנסי יולדת מלרים האמיתיים כן, וזכאשר נתבאר דבמה שאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלך וגו' נתכוונו על הקב"ה, אלא שאמרו שזאת ההשפעה שהוריד להם משרע"ה, שצ"ע עשה את כל המופתים האלה תרד להם מעתה בצלמעות העגל, ועדות שקר זו היות ע"ז, כי בדברים כאלה נועים מדרך האמונה, ועושים לאין ולאפשר את הנסים האמיתיים שקב"ה עושה ע"י עושי רצונו הלידיקים הקדושים, צמה שמדמין להם בעדות שקר את נבי העגל, עאכ"כ שצ"ע גמור הוא לספר בנים הרשעים וצבאלותיהם, וזכאשר רואים בחוש, כי סיפור הנסים הנעשים ע"י הרשעים, גורם להטות אשוריהם מדרך האמונה. ומה גם שהמה יודעים צעזעם של הנסים שהם מספרים שקר וכזב הבה, הכל הכלים שאין בהם ממש, וכשמדמין נסים בדוים ומזוייפים אלו לנבי הקב"ה, הוי כפירה גמורה, כי צדק הם מגלים דעתם להדיא, כי כשם שנסים מזוייפים אלו אין בהם ממש, כך כל נבי הקב"ה אינם נחשבים אלא למאומה.

וע"ז פי הדברים האלה יובן היטב מה שמקך המדרש לענינה דמאורע את דברי הכתוב ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חקי, ומבאר ויכולך שאין הקב"ה חפץ בקילוסו של אדם רשע. דכנה לכאורה יפלא מדוע אין הקב"ה חפץ צדק שיקלוסו אותו הרשעים הלא שצח גדול הוא כשקילוסו צא מן השואנים, כדאיחא במד"ר פי עקב (פ"ג ח') עכ"פ צדק חביה מכל העמים, א"ר חייא בר אבא אין שצחה של מעורבה בשעה שמתקלסת מקרובותיה אלא בשעה שמתקלסת מלכותיה, ע"כ. אמנם אפילו הכי אין הקב"ה חפץ בקילוסו של רשע, מפני שזאתו רשע ודאי יספר גם נסים שנעשו ע"י דבר האסור, וידמה אותם לנבי הקב"ה, וזה הוי חירוק וגידוק ועבודה זרה. ולא מוטב לו שיצב צדד ויודוס, ולא יספר כלל שצבחו של מקום.

ישראל סבורים שמשא הוא האלקים, אלא היו מבקשים לעצמם מורה דרך כמשה, להורות להם דרך ילכו צה, כי עשו וחשבו שצבר מה משה. עוד כתב שם צד"ה אלה אלהיך ישראל, שגם זה הכתוב יורה אותך כי אין עשה צעזעם שיחשבו כי כזכב הוא אשר צאניסם הוא אשר הוציאם ממלרים, אלא אמרו כי כח הבורה יולדת העלם ממש, ומודים בני שאמר אכני כי אלקיך אשר הולאתיך מארץ מלרים, וזהו שנאמר וימירו את כבודם בצבניה שור אוכל עשב.

והעו"ה מכלל דבריהם הוא, כי בשאמרו אלה אלהיך ישראל היתה כוונתם על הקדוש צדק הוא, אלא שנתכוונו שזאת ההשפעה עומה שהיתה יורדת להם על ידי משה רבינו ע"ה אשר הוציאם ממלרים, תמשיך לרדת אליהם בצלמעות העגל וצבניה. וזו היתה עשותם, כי משה רבינו ע"ה היה לדיק וקדוש, ומשום כך השפיע הקב"ה על עובד ישראל על ידו, ושלמו לעשות את כל הנסים האלה, משא"כ העגל שהוא דבר שאסרה תורה לעשותו, לא יתכן שיהיה הוא אומעי להמשיך השפעות ונסים, אפילו אם כוונה ישראל הוא לשמים. וכיוצא בזה כתבו צעלי התוספות, שלא נתכוונו אלא למנות להם מנהיג במקום משה וכו', ומה שאמרו דוד (תהלים ק"ו) וימירו את כבודם בצבניה שור אוכל עשב, היינו שהמירו את משרע"ה שעשה להם הקב"ה נסים על ידו, בצבניה שור, צמה שאמרו כי אותם הנסים יעשו מעתה ע"י העגל, עכ"ל ז"ל.

מכ"ל הלין מבואר כי דבר זה עומה שמספרין אשר הקב"ה עושה נסים ע"י דבר האסור, הוא צבניה עבודה זרה, כי לא יתכן שיעשה השי"ת נסים כי אם ע"י לדיקים עובדי השי"ת הכוללים צדק הכורה, לא זולת. וזה היה חטאם של ישראל במעשה העגל, שסברו לומר שיעשה להם הקב"ה אותות ומופתים ע"י העגל שאסור לעשותו, וכמו כן אם מתחבין שיש נסים מהקב"ה הנעשים ע"י דבר אסור, הוי ע"ז גמורה כעטא העגל. וצח מוזן מה דמיתוי המד"ר ראי' לדבר שטונשן של עו"ז ללקות בצרעת, ממה שמוציא שלקן ישראל בצרעת על שהעידו עדות שקר בבקב"ה, צאמרם אלה אלהיך ישראל, דשפיר איכא ראי' מהכא לעבודה זרה, שהרי דבר זה עומה שהעידו שקר צאמרם

כלל למימר דפליגי, שהרי מאריך דכז"ק בוא ויכו הרשע"י, וגם הא דליתא צמד"ר טעמא דמעמיות דברי רש"י בוא, וא"כ שני טעמים הללו מרוב אחד יתנו, ואז אחד לכולם, וכיזל יתכן שיסמכו זה את זה.

וְנִרְאָה לומר ששני הטעמים משלימין זה לזה, ובה צ"ל חלין, וליכא פלוגתא צנייכו כלל. דכ"ה לכאורה יש לחמור מה צורה טובה היא זו שהקצ"ה הוריש לישראל את ממונם של הכנענים הטמאים, ומאי מעליותא איכא צ"ה, הלא מודע מפי ספרים וסופרים ומקורו דדברי חז"ל עד כמה מחזק לקחת ממנו או טובת הנאה כל שהיא מאינשי דלא מעלי, כי כח הפועל צנפעל, והשפעת הנותן נכנסת צנפעל המקבל ומזיקתו מאלו, וכאשר האריך הרחיב צ"ה את הדיבור בזה"ק אגרא דכלה פרשה שופטים (ע"י דדבריו לעיל פ' ז' העתקנו חוכן דבריו הקדושים). ואם כדי לקיים את מה שהצטוו הקצ"ה לצוותיו הקדושים להכניס את צניהם לארץ מלאה כל עוב, הלא הצרכים כל יכול, ואם רצונו להשפיע עשירות לישראל ציטולתו להשפיע להם שפע רב מאלו הקדושה, וכאשר כן היו כמה גדולי ישראל שהיתה להם השפעת עוה"ז צמד"ה גדושה מאלו הקדושה, כגון רבינו הקדוש (שבת ק"י ע"ב) וכמוהו רבים ושלמים, וביותר קשה על פי דברי הרמב"ם (הלכות עומתת ארעת פט"ז ה"י) ח"ל, זה השינוי האמור בצגדים ובצחים וכו' אינו ממנהגו של עולם אלא אור ופלא היה בישראל וכו'. וכן כתב הרמב"ן ז"ל שגני נגעי צחים הוא גם נפלא מהקצ"ה ולא יתכן שיצא כי אם בארץ הנצחית והכחית ישראל שלמים לה'. ולפי זה תגדל התמיכה מה חשיבות יש ברכות הטמאים האלו, עד שיעשה הקצ"ה נסים שמחזק לדרך הטבע כדי להורישו לישראל.

אֲמַנִּים עפ"י דברי הזכ"ק נחם וגם שקטה התמיכה, שהרי צ"ה שסמרו את הבית צמחית הכורה ציטול את כוחות העבודה זרה ובסמ"א הכורים שם, כי בכל תנועה ותנועה ששונים על פי החזקת מתקנים חיוניים גדולים צמחית העליונים עד אין קץ צ"ה צבול וזמרה. וכיון שכן שוב לא היה מקום לחשוד פן ישיפו הממונים של הכנענים הטמאים לרשע על

וְלִפִּי זה שפיר שייך ענין זה לפרשתא דמאורע, שהרי מבואר צמד"ר ה"ל שצנעו שמעידין עדות שקר בהקצ"ה, לצדות מן הלכ שהקצ"ה ימשיך השפעת נסים ע"י רשעים וע"י דברים האסורים, לוקים צנעת, דיספורי נסים כאלה הרי הם עצודם זרה, ולפיכך מייחית להכח שאין הקצ"ה חפץ בקילוסן של רשעים, משום שמקילוסן של רשעים יולא חירוף וגידוף. והצו"ע יעזור שמחה להיות דבוקים צחור"ק וצמחית שלומה בהקצ"ה, וצמחי שמחה אלו המסוגלים לגאולה צניסן נגאלו וצניסן עתידין להגאל, מזה שהצו"ע ישמח לצבות בני ישראל, ומזה לעצדו בקדושה ובעטרה בשמחה וצנחת, ובמחבר מזה לראות את הגאולה השלימה צ"ה לרע ועקתא, ציטות כל ישראל ושמחתן וצמחית כבוד שמים עלינו צ"ה.

*

בְּאֵפֶן אחר יש ליישב הא דליתא צמחית צמחית, צמחית נגעי צחים צורה טובה היא לישראל, ובמבואר צמד"ר רב ח"ל, וכי צורה היא להם שהנגעים צחים עליהם, חני רש"י כיון ששמעו כנענים שישראל צחים עליהם עמדו והעמינו ממונם צצחים וצצדות וכו' מה הקצ"ה עושה מגרה נגעים צציתו והוא סמרו ומולא צו סימא. ולכאורה דברי הגמרא והמד"ר הללו פליגי על הטעם המבואר צח"ק פרשת חזריע (דף ג' ע"א) ח"ל, מאן דצידי עידידתא לע"ז וכו' הא רוח מסאבא שריא עליה כנענים פלחי לע"ז ויניחו ומתדבקין כולכו כחדא צרות מסאבא צע"ז וכו' כיון דעאלו ישראל לארעא צעא קצ"ה לרעה לון ולקדשא לון ארעא וכו' וע"ד צהי"ה נגעי ארעת הוו סמרינ צניינ דלחעצידו צמסאבא תא חזי אי עוצדא דא הוב לאסכחא מעמוינן צלחודיו יכדורן אצנין לצחר כמה דאיוינן לאתרייכו וכו' אצל קרא כחיו וחללו את האצנים וכחיו ועפר אחר יקח צנין דיתעצר רוחא מסאבא ויתפני ויתקדש השתא כמלקדמין וכו', עכ"ד הזכ"ק. העתקנו דבריו לעיל באריכות. ומפרשי המדרש כתבו שהגמרא והמדרש ה"ל חולקים על הזכ"ק צעטם נגעי צחים. אמנם כלל גדול הוא דאפשי פלוגתא לא מפשינן, ומזה להשוות דיעות החכמים כל מה דאפשר. וחו' דלא מסתברא

ומה מאד עמקו מעשיותיו יתברך למעלה מהשגתנו
ושגבו מציגותיו, ולפיכך יש כאן צורך עובד לשראל
שיתרחק הקדושה על אותו ממון. ות"ל פתח צידו
ליישב דבריהם של יסחרו אכדו, ואלו ואלו דל"ח
כס וכל דבריהם ז"ל חיים וקיימים, ואין צויהם
פלוגתא כלל.

*

לשבת הגדול

זאת חביב תורת המלורע ציוס עברתו וכוונת אל
כבכך וגו'. דקדקו המפרשים דרך קרא יתירא
כוא, שביד ראוי שיאמר בכתוב ובי יעבר המלורע
וכונת אל הכבך, ותו לא. ומלמד זאת יל"ד בלשון
המקרא זאת חביב תורת המלורע, דכול"ל זאת תורת
המלורע, כדרך בכתובים בכל מקום, דחביב זאת
תורת המעלות זאת תורת האשם, ומאז ריבב כאן
חביב "חביב".

צ **עוד** יל"ד באומרו וכוונת אל הכבך, דמשמע
שאתרים מעפלים צו ומציאין אותו אל הכבך,
ולבאורכו כי ראוי שיאמר וצא אל הכבך, כדרך בכתוב
צ"מ, וכן צנעו ציוס חביב וצא אשר לו ביות
ובקיד לבכך לאמר כנע נראה לי ציות.

ג **במד"ר** (פס"ז ד') איתא זאת חביב תורת
המלורע כביד ולרע אמר חלקים מה לך לספר
חוקי ותשא ביותי עלי פיך. וצ"ל לבכך שייכות מקרא
זה לפרשת מלורע.

ד **שבת** שלפני פסח קורין אותו שבת בגדול וכתב
העור (א"ח"ס סי' ת"ל) ובעצם לפי שמשע צו נס
גדול שפסח מלרים מקחו מצטער וכו', ופסח שילאו
ישראל ממלרים כי ציוס כ', וגמלא שיו"ד צדדש כ"ב
בשבת, ולקחו לבס כ"א שז לפסחו, וקשרום צברעי
המעב, ושאלום המלריים מה זאת, ואל"ל לשחמו וכו',
וביו שיויבם קבוא על ששחטין את אלהיהם, ולא
היו רשאים לומר דבר, ועל שם אותו כנס קורין אותו
שבת בגדול **מכ"ד**. וגדולתו מו איתא במדרש חתלים

ישראל, משום דכח הפועל צנעל, שהרי כל כוחות
העומאם שהיו על אותן אולרות נחבטלו וכיו כלל
היו. ומה גם לפי המבואר בתורת הכנים והגיד לבכך
לאמר יאמר לו הכבך. דברי צבוסים וכו', ודברי תוכחה
אלו שצרו את לבו כחרס הכנע, והכניסו צו הכרורי
השורב והתנוסס צו רוח עברה, ובכל הפעולות
כלל ציטלו את העצוד זר וגירשו משם את הכוח
מסאבא שהיה שורב על אותו ממון, ולא עוד אלא
שיתרחק עליו רוח קדושה. וזאת היא בצבורה עובב
שיתבשרו ישראל בלוחם מעמוניות, פי"ד שאמרו ז"ל
במד"ר פרשת עקב (פ"ג ח') ע"כ"פ בדרך חביב מכל
העמים אי"ר חייא בר אבא אין שבתה של מערוב
וכי' אלא בשעה שמתחלפת מלכותה, ע"כ. ובי"ג כן
הוא בלוחם מעמוניות שהיו מתחלף מדור לרוב
מסאבא שורב העצוד זר, וע"י הפעולות שניווחה
התור"ק לפשות גורשו מהם כוחות העומאם והנפכו
אל הקדושה, ושבת גדול הוא להקצ"ה שנתבטל
העצוד זר, והקדושה קנתה את מקומה. ולפיכך
יש צד צבורה עובב לשראל ושמחה רבה בלוחם
המעמוניות, ובעצור כן יעשה הקצ"ה נסים שהן
לדרך העצב, לרש כוחות העומאם מן הכרך ולהשרות
את הקדושה על מקומם.

והדשחא אחי שפיר דעסם בגמרא והמד"ר ועעמו
של חז"ק הא צדא חליון, שהרי מה דליתא צמ'
ובמדרש שמיאית המעמוניות צבורה עובב כס, חיו
מוכן כי אם עפ"י דברי חז"ק שהיה צמיתת הכתים
ציטול פי", דכלא"ה לא יתכן שיהיה בלוחם ממון כדא
ממקורות עמאים צבורה עובב לשראל, וכמו שידוע
מה שפירש הגר"א ז"ל ע"כ"פ (שכ"ש ח') אם יתן אדם
את כל הון ביותו בלכבה צו יבצו לו, שאם רשעים
רוצים לתת ממון לאדם לשראל לא די צדק שידחה
אותם ולא ירצה לקבל ממנו, אלא לריך הוא
לכחות אותו ממון בלבו, משום שממון כדא מרשעים
לריך להיות צויו ומצוה אלל צר ישראל. וא"כ מה
צבורה עובב היא זו שחכו ישראל בממונים הצויו של
הרשעים הכנענים, אלא פי"ב לריבין איתנו לדברי
חז"ק, כי יש כאן ציטול כע"ז בשרשה, ונתחפך
אותו ממון אל הקדושה פי"ה הפעולות שניווחה התכ"ק
לפשות צמיתים צמיתת המלך מלכו של עולם הקצ"ה,

זרציון מקדימין למלוות. אמנם במכילתא מצויר דאין להקדים הפרשה הפסח לפני העשירי בניסן, דקאמר ר' אחא ז"ר יאשיה דבור מר"ח ולקוחה בעשור לחדש ושמיטה זי"ד וכו', או אינו חלל הדיבור ולקוחה ז"ה ושמיטה זי"ד דברו חל כל עדת בני ישראל וכו', וכן משמע מדרשת המכילתא הוצא דרש"י עה"פ וילנו ויעשו בני ישראל וגו', וכי כבר עשו והלא מראש חדש נאמר להם חלל מכיון שקבלו עליהם מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו. ואם נאמר דמותר להקדים זמן לקוחה הפסח לפני העשירי בניסן, ח"כ מאי קא מתמה וכי כבר עשו והלא מראש חדש נאמר להם, ומה צרך דילמא מיד שנעשו הלכו לקיים המצוה בזריזות, חלל דלאי דהחיוז הוא להפריש הקרבן בעשור לחדש דייקא ולא קודם לכן. אכן צאמת טעמא דבי מדרש הקפיד הכתוב על העשירי לחדש דוקא, הלא כיון דטעמא דמילתא שפסח מלרים מקחו מבעשור, היינו כדי לזכותם במצוות, ח"כ כל כמה דאפשר להקדים לקוחתו ירבו זכויותיהם, שיתעסקו בו כל אותם הימים.

ואפ"ל נעטם הדבר בבקדם מה שכתב הרמב"ן ז"ל בפרשת בא עה"פ ויקחו להם איש שה לבית אבות וגו', ותו"ד כי על דעת רבותינו ז"ל שהיו המלרים עובדים לעולל הודיעו השי"ת במצוה זו של הקרבת הפסח שהשפיל אליהם וכחם בחדש ניסן שאז חל עליהם הכבוד הגדול וצממלה העליונה שלו. שאז זמן נמוחתו. וכן מצויר במד"ר פ' בא עה"פ ויקחו להם איש שה לבית אבות זש"ה יבשו כל עובדי פסל המהללים בצלילים. (ולכאורה דברי הרמב"ן ז"ל הללו חמוכין כי הם סותרין למה שכתב הוא עצמו ז"ל בפרשת ויקרא לזכות דברי הרמב"ם ז"ל במורה, שנתן טעם למצוה הקרבתו משום שהיו העכו"ם עובדים לבקר וזאן, כי המלרים עובדים לחלל עליהם וכו', על כן צוה השי"ת לשחוט מינים חלו לשמו הכבוד, כדי שיוודע כי הדבר שהם חוששים כי הם בתכלית העבודה, הוא אשר יקריבו צו לצורא יתצרך, ובו יתבפרו העוונות. ועל כך תמה הרמב"ן ז"ל כי אדרבה לפי שטעם של מלרים לא התפרע מחלתם צוה, אלא חוסף מכאוב, כי מחשבת הרשעים הכם לעבוד לאלהי עולם, ואם יצחו אותם לשם הכבוד זה

עה"פ למכה מלרים בצבוריהם בשעה שלקחו ישראל פסחיהם ותקבצו צבורי מלרים חלל ישראל ושאלום למה היו עושים כך אמרו להם זכר פסח הוא לה' שיהרג צבורי מלרים הלכו חלל אצותיהם לבקש מהם שישלחו את ישראל ולא רצו ועשו בצבורות מלחמה וברגו מהם הכרה, ה"ה" (תהלים קל"ו) למכה מלרים בצבוריהם, עכ"ד המדרש. והבאנו המפרשים דלעטם זה הכי ראוי לקבוע זכרון הכנס ציוס החדש שאירע בו, הוא העשירי בניסן, ומדוע קבעוהו ליום השנת שלפני הפסח, צין אם הוא העשירי לחדש צין אם לאו.

וכדי לנא חל הביאור נקדים לפרש מזה"כ בפרשת קרבן פסח וילנו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' את משה ואהרן בן עשו, ופירש"י (זהו) דרשה (המכילתא) אף משה ואהרן בן עשו. ולכאורה הוא פלאי, דמאי רבותא היה זו שאף משה ואהרן קיימו מצוה ה' יתצרך, להפריש להם קרבן, עד שכורך הכתוב להשמיענו שאף משה ואהרן בן עשו. ויתבאר דכנה מלינו שהקפיד הכתוב בפסח מלרים שיהא מקחו מבעשור, משא"כ בפסח דורות, ואף שכל קרבן טעון זיקור ד' ימים קודם שחיטתו, מ"מ לא נחתיבו לייחד להם שם לקרבן פסח ד' ימים קודם השחיטה, חלל ברשות צידם לבקר צ' או ג' עלאים ארבעה ימים קודם, ובערב פסח לפני זמן שחיטתו יפרישו להם את קרבנם, משא"כ בפסח מלרים שצא הווי להפריש להם את קרבנם מבעשור לחדש.

והנה טעמא דמילתא שניווחת חורב בפסח מלרים ללקחו בעשירי בניסן הוא כדאיתא במכילתא (פ"ה א') הביאור רש"י ז"ל, מפני מה הקדים לקוחתו של פסח לשחיטתו ד' ימים ה"י ר' מתאי בן חרש אומר וכו' הגיע שצוה ששצב הקב"ה לאצרהם שיגאל את בניו ולא היה צידם מלכות שיתעסקו בהם כדי שיגאלו נתן להם שתי מצוות דם פסח ודם מילה שיתעסקו בהם כדי שיגאלו וכו' לכן הקדים הכתוב לקוחתו של פסח לשחיטתו ד' ימים שאין נוטלין שגר חלל ע"י מעשה. ולכאורה לפי טעם המכילתא שנעשו להפריש קרבנם צו"ד לחדש כדי לזכותם במצוות, ח"כ מסתברא דכל הזריז להקדים זמן בהפרשה לפני העשירי בניסן שפיר קא עבדו וברי הוא משוזה,

כבוד להם ומעלה וכו', עכ"ד הרמב"ן ז"ל שם. וכן ביאר הוא עלמו כעטם הרמב"ם ז"ל, כי ע"י ששחטו ישראל את השב לקרבן השפילו אלביהם וכוחם של המלרים וז"ע, וע"י מה שכתבנו בענין זה לעיל צ"י ויקרא (באור). עכ"פ מדברי הרמב"ן ז"ל נמאנו למדים, כי טעם מצות קרבן פסח, הוא להכניע את המלות ולבשפילם, כי בזה יודע אשר ישועת ה' בהרץ עין מחון לדרך העצב, וסיפך הוראת המלות.

המלרה ה"ה להכניע את העצודת זרה של מלרים, כמו שביאר הרמב"ן, על כן לוח הקב"ה לקחת השב בעשור לחדש שחל בשבת, כדי ששכגולת השבת להכניע המלות, ישבר את מזלם של מלרים, ויכניע רוח חקפם. וע"י שהוכניע מזלם, ממילא נכניעו גם הם עצמם, ויטעו את גבורתם, וכדאיתא במדבר (שמות רבב כ"א ה') עכ"פ ויקוד ה' על לבם המרום במרום ואח"כ את מלכי האדמה באדמה דאין הקב"ה מפיל את האומה עד שהוא מפיל ער שלם חתלה.

והנה היעירות דבש (ח"צ ס"ה ע"ב) ביאר מאמרם ז"ל (שבת ק"ה ע"ב) כל המשמר שבת בהלכתה אפי' עובד ע"י כדור אנוש מוחלין לו, דלכאורח מהו בהלכתה, גם מהא דנקט רבותא אפילו כדור אנוש, משמע דדור אנוש עבד ע"י ציות, ולא כן הוא דמבואר ברמב"ם הלכות עכו"ם (פ"א ה"א) דאנוש טעם וחשב אף שהקב"ה סיבה כל הסיבות חלק אתם לנצחיו ומגדלות העבד וכו', עד שנתרבו הטעות בדורות שאתרו שכונו לגמרי בשם ולא עבדו רק לכוכבים ולמליכים, ע"כ. הרי מבואר כי כדור אנוש האמינו בשם הנכבד אלא שטעו, וא"כ מאי אפילו דנקט.

ובדרך זה מלאנו טוב טעם למע שנקבע זכרון היום ליום השבת דוקא, ולא קבעוהו ליום העשירי בניסן בין שחל בחול בין שחל בשבת. כי יום השבת הוא דקא גרם להכניע מזלם ולשבר כחם וגבורתם, כדאמרינן כי מה שיום השבת הוא יום מנוחה ושמוחה לישראל, מורה על כך שהקב"ה מתנהג עם ישראל היפך הוראת המלות. ומה שלא כתבה תורה להדיא שיקחו להם את הקרבן ביום השבת, אלא סתמא כתיב בעשור לחדש, היינו משום שבאותה עתה עדיין לא יודעו להמון העם שבישראל מתקוף קדושת השבת, וביחוד יום קדוש לישראל לנוח בו ולשמוח בהענוג אכול ושתו, שהרי לא היו מלומדים עדיין על השבת. ואף שכבר היו משמרין שבתות במלרים, כדאיתא במד"ר פירוש שמות (פ"ו ע"ו) שמשח חיקן להם לישראל שיכיוו נחים בשבת ממלכתם, מ"מ אותה שבתה לא היתה אלא בעבור שיכיוו בעלים יום א' מעבודת הפרך, ולא לטעם מצות השי"ת כמבואר במדבר שם, על כן כתבה תורה בסתם בעשור לחדש ויקחו להם איש שם לבית אבות. אך כל הכוונה היתה שיקחוהו בשבת מן העטם שנתבאר.

וביאר כי הנה חז"ל הכירו להזכיר לשמוח בשבת, וחד מן הטעמים הוא משום דבשבת שולט כוכב שבתאי, וכל השמחים בו יקראו רעה כנודע, ולכן עלינו לשמוח היפך גזירת הכוכב, להורות כי אין בגזירת הכוכב ממש, ואין לנו תחת המל והכוכב, וממלא כי ע"י שאנו שמחים בשבת, נסתרת אף דעת אנשי דור אנוש, החוששים כי לנצח השמים הממשלה, כי רואים שביום השבת אנו שמחים וחוגגים, היפך גזירת הכוכב ההוא. וזהו אמרם כל המשמר שבת בהלכתה דייקא, כמו שאמרנו ז"ל לשמוח בו כראוי, אזי לא בלבד שנמחל דעת ע"י אחרת, אלא אפילו עובד ע"י כאנוש, דמודה בצבירא, מ"מ מוחלין לו, כי בזה מורה שאין בצבירא ממש בכל אופן, ושם ורפא לו, עכ"ד ז"ל. היוצא לנו מה, כי יום השבת קדש מסוגל מאד להכניע את המלות, כי השמחה ביום קדוש זה היא היפך הוראת המלות. ועפ"י זה מלאנו טעם נכון שז"ה השי"ת במלרים לקחת שם לקרבן פסח ביום העשירי בניסן דוקא שחל להיות בשבת, ולא קודם לכן. כי לפי שטעם

ובזה נבוא לביאור דרשת המכילתא עכ"פ וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' את משה ואהרן כן עשו, אף משה ואהרן כן עשו. כי הנה אף שהמון העם עדיין לא ידעו ממלות שמירת שבת בהיותם במלרים, אלא היו שובתים בו כדי לנוח מעבודת הפרך, אמנם בני העלוי שצקרב ישראל כבר ידעו והשיגו את החורה בערם ניתנה, והיו משמרים מלכותיהם של חורה, כדאיתא שחנים מלומדים ועושים, כמו שהיו האבות

להיות בשבת, ולא קודם, דכיון שכן נלטו מפי הגבורה, חל גם עליהם חיוב זה, להפריש פסחם בשבת דייקא, ועממא כדאמנן שמסגולת השבת להכניע שליטת המלכות.

ובזה אפ"ל העטם שנקרא שמו שבת הגדול, דלא חימא שבי' קאת חסרון וגריעותא לקדושת אותו שבת, במה שעשו בו ישראל כמה מלאכות בלקיחת הפסח, לזאת אמר ללאו הכי הוא, דכיון שכן ליוותה התורה בעשור לחדש ויקחו להם וגו', הרי השבת נדחה מפני מלכות הלקיחה, כשם שהשבת נדחה מפני הקרבת הפסח בכל השנים, בזמן שחל י"ד בשבת. אלא דבהם אין השבת נדחה אלא מפני הקרבתו, ולא בפני המכשירין שאפשר לעשות קודם השבת, משא"כ בה' שזיוה הכתוב על הלקיחה שחייב בשבת דייקא, אי"כ אף מלכות הלקיחה דייב בהקרבת הקרבן, ודוחה שבת אף לגבי משה ואהרן, שכבר קבלו עליהם לשמור שבת משום מלכות השי"ת. ולא זו בלבד שלא היה פגם וירידה בקדושת אותו שבת, אלא אדרבה קדושה יתירה ניתוספה בו, שנתגלה לעין כל מה קדושת השבת, שזכותו הכניעו ישראל את כל המלכות, במה שהפרישו בו מה לפסחם וקשרוהו לכרעי מעתה, והיו המלכים רואים ושייכים קבות ולא העיזו לחרוץ לשון נגד. ועל כן נקרא שמו שבת הגדול, כי בו נודע ונתגלה קדושת השבת, וגדול ההארה בהשפעת ישראל ביום זה, שהוא היפך המלכות המורים שהוא יום עליונות ושמוות רות, גם ניתוספה להם בשבת זו זכות לקיחת השם לקרבן, ועל כן זה שמו אשר יקראו לו שבת הגדול.

ובדי לזה לציאור מקראי קדש צפרשה, נקדים מה ציארנו (צפרשה זה ש"ט) באופן אחר דרשת המכילתא עה"פ וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' את משה ואהרן כן עשו, אף משה ואהרן כן עשו. ותוכן הדברים בהקדים מה שהתמרמר מאוד בהקדמת הספרי"ק דרך פיקודין על פי המצואר בספרי חכמי האמת, שכל המלכות והמעשים טובים שהאדם עושה בעודו מלוכלך בחטאים, חוטפין הסע"א, ומוסיף בהם מה אל הקליפות. וכבר הארכנו בזה בספר ויואל משה (אמת) ישוב ארץ ישראל סי' מ"ו) שכיולא בזה

הקדושים משמרין מלוותיהם של תורה. וכדאיתא במד"ר פ' וישלח (פס"ט ז') עה"פ ויתן את פני העיר, נכנס בע"ש עם דמדומי חמה מצעוד יום וקבע תחומין מצעוד יום הדא אמרה ששימר יעקב את השבת קודם שניתן. וכן גבי יוסף איתא במדרש רב (פ"ב ד') ועצוב טבח והכן אין והכן אלא שבת המד"א (שמות ט"ז) והיה ציוס הששי והכינו וגו' הדא אמרה ששמר יוסף את השבת קודם שלא נתת. וכמו כן ודאי שמשה ואהרן ויחידו סגולה שבישראל ידעו והשיגו קדושת השבת, והיו משמרין אותו כדי לקיים מלכות השי"ת.

ועל פי זה לנאורח מסתברא למימר, דהא דאמרה תורה שיקחו ישראל שם לק"פ בעשור לחדש שחל בשבת, היינו דוקא להמון העם שבישראל שלא היו נחים בשבת מחמת שקבלו עליהם מצוה זו, על כן אין להם לחוש למלאכות שיעשו בלקיחת השם. משא"כ משה ואהרן ויחידו הסגולה שבישראל, שכבר קבלו על עצמם לשמור את השבת מחמת מלכות הבורא שעתיד ללוות בתורה, לפיכך הו"א שהם לא היו בכלל ליווי הלקיחה בעשור לחדש שבי' לקיחת השם יש בה כמה מלאכות ושבותין, דבלקיחת השם מן השוק עובר על איסור מו"מ צפרה"א, ובהצאתו לביתו עובר על איסור מו"מ מרשות לרשות ומעביר ד"א צרי"כ, וקשירת השם לכרעי המטה, יש בה משום אכ מלאכה דהקושר. ואי"כ לנאורח ראוי להם להקדים לקיחת השם בימות החול, כדי שלא יצאו להכשל במלאכות אלו, ואף שמינוי שהתירה תורה איסור מלאכת שבת גבי קרבנות, שבהי' היו מקריבין תמידין ומוספין בשבתות וזבגלים, וכן היו מקריבין קרבן פסח בשבת, כשהל ערב פסח להיות בשבת, מי"מ אין לנו אלא מה שהתירה תורה, והיא ההקדמה גופה, ושאר מלאכות כיוולא בה לעשותן מצעוד יום, משא"כ מכשירין שאפשר לעשותן מערב שבת, לא הותרו בשבת. והיי' אפשר לעשות הלקיחה מע"ש, ולכן לכא"י ה' ראוי להם לאותם יחידו סגולה שקיבלו על עצמם שמירת שבת, להקדים הלקיחה. לזאת הודיענו הכתוב וילכו ויעשו וגו', כאשר צוה ה' את משה ואהרן כן עשו, ודרשו ז"ל אף משה ואהרן כן עשו, פירוש שאף הם עשו ככל עדה ישראל ולקחו את פסחיהם בעשור לחדש שחל

ח"ל כוונה היינו דוקא בסתמא, אבל כשיפוך כוונה כ"ע ל"פ דאינו יולא, כמבואר בר"ן. וזכו שאומר אני עושה מזה וזו רק לשם יחוד קב"ה, אבל אם ח"ו הכעס גורם שלא יגרום יחוד, אז אינו רואה ללאה במהרה וזו כלל וז"ל אין לחיזונים מה לחטוף, כיון שאין כאן מזה, וממילא כיון שאין לחיזונים מה לחטוף צ"כ תעלה המזהר למעלה, בעת"ד האור לשרים בחוספת ביאורו של ק"י זל"ה בשימח משה פי תשא, וביאור עוד בכמה מקומות, ובספרו תפלה למשה (תהלים פמ"ה) פירש דבר דברי הכתוב דמש לבי דבר עובד אומר אני מעשי למלך, עיי"ש.

אכן ק"ק גם על תקנה זו, ולכאורה ממי"א אם התנאי הוא שהוא מכון לעשות מזה וזו רק לשם יחוד קב"ה, ואם לאו אין כאן מזה כלל, ע"כ מכיון שהמזהר אינו בשלימות הרי אינו עולה לעשות יחוד למעלה, ולפי תנאו אינו מזהר כלל, ומה הועיל דבר, דאף שלא חטפו החיזונים, מ"מ אין צידו מזה, שברי התנה צפירות שהוא מכון שלא ללאה. וע"כ לומר כביאור ק"י זל"ה דכיון שאין לחיזונים מה לחטוף צ"כ מזהר מזה אזי המזהר פורח ממצומה לעילא, ולפי זה קשה שאם שוב נעשה ממנה מזה ע"כ עדיין יש להם מה לחטוף, וקשה להבין החילוק דבר, שכלפי החיזונים יחשב כאילו אין כאן מזה, ואפילו הכי לא תחזעל המזהר לגמרי, כי אם פרחית לעילא. וצ"כ לומר כי זהו מחסדי השי"ת על עמו ישראל החפצים לעשות מצות ומצ"ע, כדי שיעלו לנחת רוח לפניו, אלא שאין צדקם לשון בתשובה שלימה בפנימיות הלב, לפיכך מצינו הקב"ה מידי הסט"א ותחשב להם למזהר.

אמנם נראה לומר טעם נוסף לכך שאמירת לשם יחוד מועלת שלא יחטפו החיזונים את המצוות ומעשים טובים, על פי מה שכתב בספר"ק נוסח חלימלך פרשה מזרע בשם אחיו הרה"ק הר"ר זושא לפרש חמרים ז"ל (קידושין מ' ע"א) מהשנה עובד הקב"ה מזהר למעשה, ודקדק דהו"ל הקב"ה מהשנה למעשה, ומאי אירוק שייך בכל. וביאר כי הנה ישנם אנשים המקיימים מצוות ומעשים טובים בפועל, אך נחמס מהם חלק מהשנה, כי לבם כל עמם לכון הכוונות הנחמסות במעשה המזהר, ולעומת זאת ישנם

מבואר בדברי הרמב"ם ז"ל בכלכות תשובה (פ"ז ה"ז) ח"ל, כמה מעולה מעלת התשובה אמר היה זה מובדל מה' אלקי ישראל שג' עוונותיו היו מבדילים וגוי ועושה מצוות ועורפין אותן בפניו שנאמר מי יקשף זאת מידכם וגוי' וכיום הוא מודבק בשכינה ועושה מצוות ומקבלין אותם בנחת ושמחה וכו', עכ"ד הרמב"ם ז"ל. וכן הביאו נ"י"כ הש"י"ע ז"ל ה"ה העט"ז והבא"ש"ע צ"ח"ט סי' תקפ"א, שכל המע"ט שהאדם עושה צדורו רשע, ח"ל לומר שאינו נותן כח בקדושה, אלא אדרבה מוסיף כח בקליפה, וכשמור בתשובה מוילא אותו כח מן הקליפה ומכניסו בקדושה, ע"כ.

ואחרי שהאריך דבר עובד כתב הדרך פיקודין אמנם העלה לזה שלא יוסיף כח בסט"א בתורתו ובמצוותיו, הוא שישוב בתשובה שלימה על עוונותיו, ואין עיקר התשובה בבעיותיו וסיוגופים, אלא ענין התשובה הוא החרטה בנפשו על מה שעשה והכניס לפני הקב"ה, ויקבל על עצמו בקבלת אמתית שאפילו יבטיח לו כל חללי דעלמא לא ישוב עוד לדבר הרע הזה. ואם ככה הוא מהשנה ולבו ערס עסקו בתורה ומצוות, יקבל הכל לראות לפני השי"ת, ואם לאו הוא ח"ו כוונת אל הקוים, עכ"ד ז"ל. וכבר כתבנו שם כי הוא ז"ל כתב כן למען הקל מעליו עול התעניות והסיוגופים, על כן אמר דסגי בקבלת אמתית בפנימיות הלב עד שישיד עליו יודע תעלומות כי לא ישוב לבסוף, ומראה מדבריו כי לדעתו צדק יוכל האדם להשיג מזה וזו בכל עת ובכל עשה, אכן צ"ע לפי שפלות דוריו בלצבנות סתומים ואטומים, וזעירין אינון שיוכלו לעשות תשובה מעולה כזו, עד שישיד עליו יודע תעלומות.

ובספר ח"ק אור לשרים (בדרוש הראשון) ענה עובד קא משמע לן, להליל המצוות והמעשים שלא ילכו שבי לפני נר, לומר בערם יגש לקיים מזה או להחפול וללמוד תורה, לשם יחוד קב"ה ושכינתו, וזכר הוי כמתנה במפורש שאינו רואה ללאה ידי חובתו באופן אחר, אלא אם יעלו התורה והמצוות שלו לשם יחוד קב"ה, וזוהי זה הריכוז מהכיון שלא ללאה יד"ה, וזכר כ"ע מודי דלא ילא, דאפילו מיד מצוות

ובזה נכא לציאור המכילתא וילכו ויעשו בני ישראל וגו' כן עשו, אף משה ואהרן כן עשו. דהנה בני ישראל באלתם ממלכים אחתי לא היו בשלימות הראוי שיוכלו לקיים מצות קרבן פסח בזוונה ראויה ונכונה, כידוע שהיו לריקים לספור ממ"ט יום כדי שיאלו לגמרי ממ"ט שערי טומאה, שהיו משוקעין בהם במלרים. ולפיכך לא היה צידם אלא מעשה המלוא בלבד בלא המחשבה הראויה, אמנם משה ואהרן שקיימו מצוה זו בשלימות ובזוונה קדושות, לא הסתפקו במה שקיימו בעצמם מצוה זו, שהרי לא היה צידם להקריב אלא קרבן אחד, וכן במצות אכילתו אי אפשר להם לקיים אלא כפי מה שנמנו עליו, ולאח לא שבעה נפשים במה שקיימו מצוה זו פעם אחת, אלא נפשים נכספה וגם כלתה לחזור ולקיים במצוה זו עוד פעמים הרבה, כדי לזכות בזעם קדושה, ולהנות מזיו אורה, לדאוב מצוות לא ישבע מצוות, אלא שלא היה צידם לחזור ולקיים מצוה זו בפועל, ונשארו צידם אותם המחשבות הזכות והקדושות שהשתוקקו לקיימה. מה עשה הקב"ה לירף את המחשבות הק' של משה ואהרן, אל מעשה המלוא של בני ישראל שלא קיימוה במחשבה הראויה, ועשה מהם מצוה שלימה.

וזהו שאמר הכתוב וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' את משה ואהרן, כלומר שבעת עשיית המלוא נכתבו שהם עושים על דעת משה ואהרן, וע"י שנתקשרו בהקדשת הפסח עם משה ואהרן, ועשו שותפים עמהם ונעטרו יחד. ומשום כך נחשב למשה ואהרן שאף הם עשו מצוות אלו יחד עם כל ישראל, שהרי הם שותפים גמורים בכל מצוה ומצוה, ואין לחילונים רשות ליעול מאומה ממצוות אלו. והיו שמשמיעו המכילתא רבותא אף משה ואהרן כן עשו, כלומר שקיימו מצוה קרבן פסח יחד עם כל אחד מישראל, שהרי דין שותפין להם, ואיך להו חלק בגוייהו. וזהו ציארנו עשם נוסף לקריאת שמו שבה בגדול עי"ש.

ובזה נכא לענין הפרשה שאמר הכתוב זאת תהי' תורת המצורע וגו' והוצא אל הכהן, דלכאורה קשה שהרי מיד בתריה כתוב ויאל הכהן אל מחוץ למחנה, וא"כ מה כוונתו באומרו והוצא אל הכהן.

לדיקים המתאווים ומשתוקקים תמיד לקיים מצוות ומעשים טובים, כדי לעשות נחת רוח להבחי"ת, ואין לאל ידם תמיד לקיים המצוות בפועל, כאשר עם לבבם. ונמצא כי צידם חלק המחשבה של המלוא, כי נפסם איותה מאד לקיימה, ולא חלק המעשה. והבדול ית' ברוב רחמיו וחסדיו מנרץ מחשבת המלוא של הצדיק, ומעשה המלוא שנעשתה בלא הכוונה הראויה, ומשניהם יחד נעשה מצוה שלימה. והיו ציארנו אמנם מחשבה טובה הקב"ה "מארכה" למעשה, עכ"ל הקדושים.

ולכאורה צ"ל להבין טעם הדבר שמתעורר מחשבת המלוא של הצדיק, לאותה המלוא שנעשתה בלא בזוונה, מה שייכות יש צדיקים שנעטרו והיו לאחדים. ונראה עפ"י מה שנתקן לומר קודם עשיית המלוא לשם יחוד קב"ה ושכינתיהו ציחודא שלם בשם כל ישראל, וכיון שכל מישראל מנרץ למעשה המלוא שלו את כלל ישראל, הרי זה כאילו התנה במפורש שכולן נעשו שותפין באלתה מצוה, וא"כ שפיר מתעורר למעשה המלוא שלו שנעשתה בלא בזוונה, מחשבתו העבורה של הצדיק, שהתאווה והשתוקק לקיום המלוא, שהרי מכיון שבערם עשה צר ישראל זה את המלוא, התנה ואמר שכל ישראל שותפין בה, א"כ צדיק הוא שיהא אף הצדיק הזה שותף בכל פרט ופרט מן המלוא, ולפיכך הם מתעוררין יחד ונעשים מהם מצוה שלימה. וזהו מלאנו ענה נכונה להביל את המצוות אשר יעשה האדם צערם יערה מעוונותיו מידי הסט"א, שהרי כיון שיתקן למעשי המצוות שלו את כל ישראל, ובתוכם צדיקי אמת, ובאלמנות כן נעטרו מחשבותיהם הזכות והקדושות למצוותיו, א"כ שוב אין לסט"א שליטה במצוותיו. שהרי כל מה שהם צאים לחטוף מצוותיו, היינו משום שהוא בעל עבירה ועוד טומאתו בו, אמנם מכיון שיש למצוותיו שותף צדיק שנעטרו מחשבותיו להשלים המלוא, א"כ כשם שאין צדק הסט"א לשלוט יד לחלקו של הצדיק אמת, כך לא יוכלו לגנוב במצוותיו, שהרי אי אפשר להפריד חלקו מחלק הצדיק משום שנעטרו למצוה אחת, וכל תנועה ותנועה של מעשי המצוות שלו מונה בה חלק השייך לאותו צדיק אמת, ולפיכך אין רשות לחילונים לגעת במצוותיו כלל.

האמת נראה דהכא לא מיירי בגנב או במאסף עלמו. אלא שהכתוב מוכיחו על שראה גנב ואעפ"כ הוא מתחבר עמו, ועם מנאפים חלקו, שהוא ריע להם. וחזרי רעה גדולה, כדאיתא בנבזות דר' נתן (פ"ל ג') המתחבר לנדיקים אעפ"י שאינו עושה כמעשיהם מקבל שכר כיוצא בזה והמתחבר לרשעים אעפ"י שאינו עושה כמעשיהם מקבל פורענות כיוצא בזה. ועל כך הכתוב מתאונן, דלא מיירי בגנבים ומנאפים עלמם דלא דבר חורב בלחות רשעים, אלא שהכתוב מדבר אל אותו שמתחבר עם כת גנבים ומנאפים, ושואל ממנו קושיא חזקה, דכיון שראית בעיניך שזה גנבים ומנאפים מה לך להתרחות אתם, ולביתך בחבורה אחת עמכם. ושייבא כך סיפא לרישא דקרא, דפתח ולרשע וגוי' מה לך. לספר חקי, וכוונתו דכיון שאתה עוסק בתורה ומצוות בעודך בחיית רשע, שעדיין לא חזרת בהשוכה שלימה על חטאיך, אי"כ הרי עלול אתה שיטעפו הסע"א את התורה והמצוות שלך. אלא שהקנה יש לך שהשתתף עם כל ישראל, ועי' זה יטערו המצוות הקדושות של הנדיקים, למעשי המצוות שלך, ולא תהיי לחיזיונים שלטעם עליהם. אמנם אם אתה חזר לגנבים ועם מנאפים חלקך, אי"כ שוב לא ירצו יחידים כשרים להשתתף עמך, להיות להם חלק במעשי התורה והמצוות שלך, כי עובדי הש"ת באמת אינם רואים להיות שותפים עם אנשים כאלו, המתחברים אל גנבים ומנאפים, וכיון שאינם חפצים להתחבר עמך, לא יחכו להשתתף עמכם במצוות. ואם כן שוב לא נותר לך אלא מעשה המצוה אשר חפול שני לפני הסע"א.

וזה"ש הכתוב ולרשע אמר חלקים מה "לך" לספר חוקי, דמיירי כאן בני שחטא והמרה לפני הבורי"ת ולא עבר עדיין מחלאת עוונותיו, ואי"כ מה "לך" דייקא לספר חוקי, פירוש לך לעצמך בלא השתתפות כל ישראל, אין ראוי ללמוד תורה, שהרי החיזיונים יטעפו תורתך ומצוותיך. ונתן הכתוב טעם מדוע לא יטעפו הנדיקים בקדושת מחשבותיהם אל תורתו ומצוותיו, לנחת אמר אם ראית גנב ותחן עמו ועם מנאפים חלקך, כלומר דאף אם נכסים לדעתך שאתה אינך עושה כמעשיהם, וי"מ מכיון שאתה רואה בעליל שהם גנבים ומנאפים, כיצד אתה הולך עמם, ונותן להם כמעשיהם ונצחיותם ובהשפעת הבחנות

ונראה דהנה הקשינו מה בא הכתוב ללמדנו באומרו זאת תהיה "תורת" המצורע. ואפ"ל דקאי על התורה שעסק בה בעודו מצורע, דמסתמא היה עוסק במצוות ובמעש"ט צעת שישב מחוץ למחנה, כי נתן אל לבו מה החטא גורם, ובפרט שישב צדד ולא היתה לו חצרות מרעים, לדבר עמם לה"ר ורכילות ודברים צעלים. צרם אחי לא סגי בכדי דלולי עדיין לא עשה תשובה שלימה כהוגן בלחות עת, ואי"כ הרי יש כאן בית מיוחד דחי' לא תהיי הוי' וקיום לתורתו ולמצוותיו, כי יטעפוס החיזיונים. אמנם מלאנו לו תהנה, עפ"י דברי הכו"ט הר"ל, דעיי' שיתכונן במעשי המצוות שלו שהוא עושה אותם בשם כל ישראל, ממילא ישתתפו עמו במחשבותיהם הקדושות של הנדיקים המתחברים ומשתוקקים לקיים רצון בוראם בכל עת ועונה, וצדקתו זה יכיו מצוותיו שלימים ולא ישלמו צם זרים. וזה שאמר הכתוב זאת "תהיה תורת" המצורע, פירוש כי העצם היעוצה שתהיה הוי' וקיום לתורתו של המצורע, ולא יטעפוס החיזיונים בעצור שהיא נעדרת שלימות הכוונה, וכוונת אל הכהן, כלומר שישתתף אל מצוותיו את המחשבות וההשקפות של הכהן, המתחבר בכל לבו ונפשו להרבות מצוות ומעשים טובים יותר ויותר ממה שכוח אנושי לעשות, ומהשקוקות זו יש ציד הכהן מחשבות קדושות וטהורות, ועדיין חסרה לו המצוה בפועל, ועיי' שישתתף המצורע במצוותיו את הכהן עובד ה', יארף הקצ"ה מחשבות קדושות אלו למצוותיו, ויחדיו תהיה מהם מצוה שלימה, ולא תהיה לחיזיונים במצוותיו שום שליטה, כשם שאינם יכולים לנגוע בחלק השותפות של הכהן. ואף שאין אחי יודע עד מה מי האיש אשר לבו זך וטהור וראוי להשתתף עמו, מי"מ הרי הוא מפרש ואומר בשם כל ישראל, וכלפי שמיא גילא מי ראוי והגון לשותפות זו.

וברב"רם אלו יתבאר המדרש זאת תהיה תורת המצורע הכ"ד ולרשע אמר חלקים מה לך לספר חוקי ותשא צריתי עלי פיך. דהנה בלחות פרשה להלן כתוב אם ראית גנב ותחן עמו ועם מנאפים חלקך. ולתאורכה י"ב דאי מיירי שרשע זה הו' ג"כ גנב, אי"כ מדוע האריך הכתוב כל כך, הול"ל בפירוש גנב אתה. וכן אחי"כ כתוב ועם מנאפים חלקך, משמע דלא מיירי במאסף עלמו, דאי"כ הול"ל מנאף אתה. אמנם

הכא זאת "תביה" תורת המצורע דרך מכאן ולהבא יהיה שיך דינא דמצורע, משא"כ הזבים לא מלינו שנתרפאו במ"מ, וגמלא שתיבה העומאה בהם מיד בשעת מ"מ, ע"כ לא כתיב ביה תביה, עכ"ל הפנים יפות ז"ל. אך תירוצו יפלא, שהרי גם צדין נתמעטו מדכתיב ח"ט כי יהיה צד וגוי, דדוקא יזבה שלאחר הדיבור מממאה כדאיתא בתורת כהנים, ותו קשה דודאי נתרפאו בשעת מ"מ אף מיצבתן כשם שנתרפאו מלרעתם ומכל מומיהן, וכתי מוכח להדיא במד"ר פ' גש (פ"ז א') בשעה שילאו ישראל ממלכים היו כל ריבן בעלי מומין וכו' מה עשה האלקים אמר למלאכים שירדו אל ישראל וירפאו אותם וכו', הרי לך שנתרפאו אבל כיון שעשו אותה מעשה של עגל חזרו למומן ועשו צדין ומלרעין, ע"כ. וא"כ עממא צבי מאי שגא צביס דלא כתיב בכו זאת תביה תורת הכז, וגבי מצורע כתיב זאת תביה תורת המצורע.

ג) **עוד** יל"ד דמנה שאמ"כ וכוזא אל הכהן, משמע שהמצורע מוצא אל מקום הכהן, ומיד אצתריה כתיב וילא הכהן אל מחוץ למחנה, הרי שהכהן יולא חליו אל מחוץ לשלש מחנות, וא"כ האי וכוזא למאי אתא. וצ"כ איתא וכוזא אל הכהן כהנא עילאה לעילא, אך לפי פשוטו של מקרא לא נודע מה כוונתו של מקרא זה.

ד) **עוד** הקשו המפרשים צמא"כ והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע, להיפכה הו"ל למימר והנה נרפא הצרוע מן נגע הצרעת, ומדוע ייחס הכתוב את הרפואה אל הנגע, ולא אל האדם המנוגע.

ה) **בסיומא** דפרשת נגעים כתיב זאת תחורר לכל נגע הצרעת וגוי זאת תורת הצרעת. וקשה שהרי אף מה שאמ"כ בתחלת הפרשה זאת תביה תורת המצורע יתיר נפיש הו"ל לכאורה, ותגדל מדורת הקושיות מדוע שנה הכתוב ושלש לכתוב זאת תורת הצרעת זו עממה, וכולהו יתירי לכאורה.

ו) **להורות** את בני ישראל ציוס העבור וציוס העמא וגוי, קשה מאי אשמעינן קרא בכהן, הלא פשיטא דגם הפרשה להורות לישראל יתנה, ומדוע

מהם. ואף שאתה טוען כי אינך כי אם מכיר וריע שלהם, וברצונך לתקנם ולהעומם לעוב, מינן כיון שיש לך שותפות והתחברות עמם, שוב לא יראו יהודים כשרים להצטרף אליך כלל.

והשתא שפיר שייכים דברי המדרש הללו לפרשתא דמצורע, שהרי מפרשה זו למדנו אחר דרך יצור לו החומא שלא יתעפוס החיזיונים מלוחותיו ותורתו, וכמו שנחבאר דתקנה יש לו צמא שיסתפק עם הצדיקים, וע"י כך יתערפו מחשבותיהם הקדושות אל מעשיו, וזכר תביה לתורתו הויכ וקוים. וצ"כ זאת תביה תורת המצורע, דדוקא בזה תביה הויכ לתורתו של מצורע וכוזא אל הכהן, שיתערפו מעשיו למחשבותיו הזכות של הכהן עובד הש"ת. ולזאת מיייתי המדרש בה"ד ולרשע אמר אלקים מה "לך" לספר חוקי, פירוש לך לעלמך מצלי הצטרפות מחשבות הצדיק אין ראוי לספר חוקי, כי יתעפוס החיזיונים, וכיון שבתחברת אל גגנים ומנאפים, אין חפץ לצדיקים להסתפק עמך כלל.

*

ידבר ה' אל משה לאמר זאת תביה תורת המצורע ציוס טרתו וכוזא אל הכהן, וילא הכהן אל מחוץ למחנה ורואה הכהן והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע. הצדיקים רבו במקראי קדש הללו, חדא מדוע האריך הכתוב בלשונו, בלמרו זאת תביה תורת המצורע ציוס טרתו וגוי, דהוב סגי שיאמר כי יטבר המצורע וכוזא אל הכהן.

ז) **ומל"ב** זאת דקדק האלשיך הכי ושאר מפרשים תיבית תביה יתירא לכאורה, דה"ל למימר זאת תורת המצורע, כדרך הכתוב ב"מ, דכתיב זאת תורת החמאח וזאת תורת העולה. ובספר פנים יפות הקשה דמאי שגא צבי צד דלא כתיב ביה אלא זאת תורת הכז, וגבי מצורע כתיב זאת תביה תורת המצורע, ות"י עפ"י מה דאיתא בתורת כהנים פ' חזריע עכ"כ אדם כי יהיה וגוי, מן הדבור ואילך, משא"כ נגעים שישנם צו מלפני מ"מ לא מממא, ועוד דבשעת מ"מ הרי נתרפאו מכל מומיהן, וכ"ש מלרעתן, לפיכך אמר קרא

העמקנים לעיל באורך. ובסוף דברי הזה"ק הוסף לנרף אף טעם המעמנויות, ומייתי ראיח דליכא למימר דמשום טעמא דמעמנויות בלדז באו הנגעים, דא"כ יחזירו למקומם את אותם האבנים ואת אותם עפר עמנו אחר החילוף, שהרי כבר נחגלו המעמנויות. אלא ע"כ לרף לומר גם טעמא כדי להעביר רוח העומאה מן הארץ. ובאמת ל"כ איך נזדמנו בכל עת שני טעמים אלו גם יחד, שנחללו מעמנויות רק באותם בתי שנזנו לשם ע"ז ולא זולת, וז"ל.

(ח) **והנה** הרמזים ז"ל כתב בסוף הלכות עומאה לרעת ח"ל, שינוי עין הבגדים או הבתים וכו' קראתו תורה לרעת, זה השינוי אינו ממנהגו של עולם, אלא אות ופלא היה בישראל, כדי להזהירן מלשון הרע, שהמספר לה"ר משתנין קירות ביתו, אם חזר בו יטבר הבית, ואם עמד ברשעו עד שכוותן הבית משתנין כלי העור שבביתו וכו', ואם עמד ברשעו משתנין הבגדים שעליו וכו', עכ"ד ז"ל. וכיוצא בזה כתב הרמב"ן ז"ל בס"פ חזירי צפרשא נגעי בגדים ח"ל, זה הענין אינו בטבע כלל, ולא היה בעולם, וכן נגעי הבתים, אבל בהיות ישראל שלמים לה' יחי רוח ה' עליהם תמיד להעמיד גופם וצנדיהם וצחיהם במראה עוב, וכאשר יקרה בא' מהם חטא ועון ויחבור כיצור צבצור או צבגדו או צביתו לראות כי השם סר מעליו. והנה אינו נוהג אלא בארץ, כמא"כ כי תבואו אל ארץ כנען וכו', מפני שלא יבא הענין ההוא אלא בארץ הנבחרת אשר השם הכבד שוכן בתוכה וכו', עיי"ש בנזעם דבריו.

ועל פי דבריהם ז"ל שכל ענין נגעי בתים היה גם ופלא משמים, יקשה על המבואר במד"ר כי באו עליהם נגעי בתים לגלות המעמנויות, האם צבצור כך היה לרף שיעשה גם שחן לדרך בטבע, וכלל אמרו ז"ל (תענית כ"ד ע"א) שאסור ליהנות ממעשי נסים, והבחי"ת הוא כל יכול, ואין מעצור לפניו לגלות את המעמנויות, ולהשיעף לישראל כפף חזק לרוב דברכים אחרות, באופן מלוצב בטבע העולם. וכמו כן יש להקשות לנעמנו של הזה"ק, שהנגעים באו על צחיהם כדי לעקור את כוחות העומאה מא"י, האם צבצור כך היה לרף לנעם נגלה ומפורסם כ"כ, והלא הרבה דרכים נחלקו לצער ע"ז מא"י, בימים מלוצבים

הודיענו קתוב זאת צפרשא נגעים דייקא, ולא כתב הכי 'כל התורה. ורש"י ז"ל פירש להורות ביום העבור וגו' איזה יום מעברו ואיזה יום מעמא. וקשה דלפי זה היה ראוי שיאמר להורות וגו' יום העבור ויום העמא, ומדכתב ביום העבור וציום העמא משמע שאין הכוונה על היום עמנו, באיזה יום יעברו ובאיזה יום יעמא, וכן הקשה הראש"ם והגוי"א ז"ל.

(ז) כי תבואו אל ארץ כנען אשר אני נותן לכם לאחזה ונתתי נגע לרעת צחית ארץ אחתכם. ל"כ אומרו ונתתי לשון מתנה, שהיה ראוי שיאמר כי יהיה כשם שנאמר בנגעי אדם. ורש"י ז"ל פירש בשורה היה לכם שהנגעים באים עליהם לפי שהעמנוי האומריים מעמנויות צקירות צחיהם וכו' וע"י הנגע נותן צחית ומולאן, ולפי זה א"ש דוקק קרא לשון מתנה. אמנם בדברי המד"ר מבואר טעמא אחרונה לציאת נגעי בתים, ח"ל המדרש, ר' הונא צשי"ר לוי וכו' אין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה וכו' ואף הנגעים תחלה הם באים צביתו וכו' לא חזר באים על צבדיו וכו' לא חזר הם באים על גופו וכו', ע"כ. הרי מבואר דנגעי בתים מתחת חטא הם באים, לעורר לב האדם לתשובה. וזהו איחא צח"כ, והגיד לכהן לאמר יאמר לו הכהן דברי כבושים בני אין הנגעים באים אלא על לה"ר וכו' רש"י אומר אף על גבות הרוח הם באים וכו'. עכ"פ מפורש להדיא דמתחת חטא הם באים. וכן איחא במדרש הנחומא פרשה זו א"ל הקב"ה לישראל ראו מה ציונים לאר"ע כשכן חוטאין אני מלקח בהם תחלה ואח"כ צחיהם שנאמר וינגע ה' את פרעה ואת ביתו וגו' אבל אחם אם חטא אתם צחיהם אני מלקח תחלה שנאמר ונתתי נגע לרעת צחית ארץ אחתכם וכו' מה חטאו העלים והאבנים אלא כדי שיראו ויקחו מוסר וכו' אם חזר בו מוטב ואם לאו צבדיו לוקים וכו', ע"כ.

ומדברי הזה"ק פרשה חזירי למדנו טעם נוסף לציאת נגעי בתים, והוא דלפי שהכנענים היו צוים צחיהם לע"ז וכו' שורים עליהם כוחות העומאה, חפץ ה' לעבר את הארץ ולקדשה צבצור בני ישראל, ולפיכך שלא על צחיהם נגע לרעת, כדי שיתחרו את הבתים שנזנו בעומאה, עכ"ד הקדושים

(י) בגמרא סנהדרין (דף ע"א ע"ב) כמאן אזלא הא דתניא בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות ולמה נכתב דרוש וקבל שכן, כמאן כר' יהודה, דמ"ל אם לא היתה אמו שזה לאביו בקול ובמראה ובקומה אינו נעשה בן סורר ומורה, פירוש ויזין שאין במציאות צעולם שיהיו אביו ואמו שוים בקול ובמראה ובקומה, ע"כ דבן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות, ולא נכתב אלף כדי לדרוש ולקבל שכן. עוד איחא שם בגמרא כמאן אזלא הא דתניא עיר הנידחת לא היתה ולא עתידה להיות כמאן כר' אליעזר, דתניא ר"א אומר עיר שיש בה אפילו מחוץ אחת אינה נעשית עיר הנידחת ולא נכתבה אלף לדרוש ולקבל שכן, והגם שעתה אין זה נמנע מהנאות, שחזמן עיר שלא תהיה בה אף מחוץ אחת, ובעו"כר בימינו ישנם עיירות כאלה, מימי בזמן שהיו סנהדרין בישראל, שאז דנו דין עיר הנידחת, לא היתה בנמצא עיר כזאת, וע"כ החליטו חכמי הש"ס דלפי דברי ר"א לא היתה ולא תהיה עיר הנידחת. עוד שם בגמרא כמאן אזלא הא דתניא בית המנוגע לא היה ולא עתיד להיות ולמה נכתב דרוש וקבל שכן כמאן כר' אבהו, דתניא ר"א בר"ש אומר לעולם אין הבית עמא עד שיראה כז' גריסין על ז' אצנים כז' כתלים בקרן זוית וכו'. ובאמת יפלא על מה שהכריחו חכמי הש"ס לדרבני ר"א בר"ש ז"ל בית המנוגע לא היה ולא עתיד להיות, מנא לכו הא, דילמא חזמנו יחד כל התנאים הללו בבית המנוגע שמראה כז' גריסין על ז' אצנים וכו', ואף שלא יתכן שיחזמונו כל זה בדרך הטבע, מ"מ כיון דלא"ה כל ענין ההכחות נגעי צחים הוא גם ופלא שחזן לדרך הטבע, אי"כ מדוע לא יתכן שיבא הגם בדרך זו, שישלמו כל פרטי ההלכה הנזכרים לעמא את הבית היפלא מה' דבר. עכ"פ חזין שכן הכריחו חז"ל דר"א בר' שמעון דאמר שאין הבית עמא עד שיראה כז' גריסין על ז' אצנים וכו', סבר דבית המנוגע לא היה ולא עתיד להיות, משום שלא חזמנו מעולם כל אותם התנאים הנזכרים לעמא את הבית.

ולכאורה קשה כיצד יחלוק ר"א בר"ש על כל הטעמים שנאמרו בדברי חז"ל בענין נגעי צחים, דלירידת טו"ל וכל פרשת נגעי צחים לא היתה במציאות

בעצב, כגון שחבא רוח סערה ותחתן את הבית או רעמים וכו"ו. אמנם לדעת המבואר במד"ר שהקב"ה שולח נגעים על צחיהם כדי להזהירם שיעשו תשובה יתחא, שיש לזכר צרה שיעשה הקב"ה גם שחזן לדרך הטבע, כדי לעורר תשובה לבם אל התשובה. ונראה לומר כי כך עממא הוא עיקר, וכן הרמב"ם ז"ל לא מייית אלף טעם זה, שהנגעים באים בעבור התשובה. אך מ"מ אין זה סותר אל שאר הטעמים, דאפשר דכולהו איתנייהו ציה, דמקרא ח' יולא לכמה טעמים, וכמו שכתב בספר מלא הרוצים, דאש"ג דקו"ל דלא דרשין עממא דקרא, היינו דוקא לקולא אבל לחומרא דרשין ליה, דודאי הטעם הוא אמיתי, אלף דכיון שישנם עוד טעמים רבים ונכבדים בלי חקר, אי אפשר לנו להקל במקום דלא שייך אותו טעם נגעי צחים, לנא דשמא יש להחמיר מכה שאר הטעמים שלא נתגלו לנו, אבל להחמיר דרשין ליה, משום דטעם נכון ואמיתי הוא. וה"כ אף אנו נאמר לעניינו, דודאי כל הטעמים הנאמרים בדברי חז"ל בענין נגעי צחים אמת ויציב הם, ולא שייך להקשות עליהם בנפרד, כיון שהנגעים באו בזירוף כל הטעמים גם יחד והבן, ולהבן יתבאר עוד בענין זה בעזה"י.

(ט) והגיד לכהן לאמר כנגע נראה לי בבית. בתורה כהנים איחא לאמר יאמר לו הכהן דברי כבושין בני אין הנגעים באים אלף על לה"ר וכו', וקשה דלפי דרשה זו מקומה של חיבת לאמר הוא אחרי כנגע נראה לי בבית, שהרי מתחלה נז"ך בעל הבית להודיע לכהן כי הנגע בקירות ביתו, ואחרי הודיעו זאת לכהן, יאמר הכהן אליו דברי כבושים, ולמה הפסיק הכתוב דברי בעל הבית צמלת לאמר. וביותר יש לתמוה על דרשה זו, שהרי אמירה מורה על לשון רך, והגדה משמעותה דברים קשים בגידון, כמו שדרשו ז"ל בדברי הכתוב כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל, וא"כ מדוע אמר קרא והגיד לכהן דמשמע שבעל הבית יאמר לכהן דברים קשים, ואילו דברי תוכחתו של הכהן דרשין מחיבת לאמר שמשמעותה אמרות רכות, אדרבה איפכא הול"ל שהרי בעל הבית ודבר תחנונים בלב נשבר ונדכה, באמר כנגע נראה לי בבית, ולעומת זאת הכהן יוכיחו וייסרו בדברי כבושים הקשין בגידון.

חלה. גם משפט בן סורר ומורה היה נעשה בזהכח ופירסום גדול, כמא"כ וכל ישראל ישמעו ויראו, ואין יתכן שיאמר ר"י דלא היה ולא עתיד להיות, ור' יונתן בעיד שראה את קברו. גם צבית המנוגע מוכח בגמרא שהיה מקום נודע ומפורסם בגליל, וכיולד יתלוק ר"א על המפורסמות.

(יג) **הרמב"ן** ז"ל כתב בפרשת נגעי בגדים ח"ל אמר הכתוב ונתתי נגע לרעת צבית ארץ אחזתכם וכו', והנה איננו נובח אלא בארץ שהיא נחלת ב' וכו', ובח"כ דרשו עוד שאין הבית מטמא אלא אחר כיצוץ וחילוק וכו', וכן אני חושב בנגעי הבגדים שלא יוכחו אלא בארץ, ולא הולך למעט מהם חו"ל כי לא יארעו שם לעולם וכו', עכ"ל ז"ל. ולכאורה לפי דבריו שלא הולך הכתוב למעט נגעי בגדים שאינם נובחים בחו"ל, משום שאין הדבר במציאות שיצאו נגעים על הבגד בחוץ לארץ, א"כ מדוע איננו אומר כי מיושבי שאין נגעי בגדים נובחים בחוץ לארץ, וגם בא"י אינם נובחים אלא אחר י"ד שבבשו וחלקו, כדריש בחורח הכנים, הלא אין הדבר במציאות כלל שיצאו נגעים על הבית בחוץ לארץ, וכן בא"י לא יצאו כ"א אחרי כיצוץ וחילוק, כמו שביאר הרמב"ן ז"ל שאז היו ישראל שלמים לה', ורוח ה' חופפת עליהם בכל עת תמיד, על כן יעשה ה' עמכם נס ופלא, להודיע כי סרו מאחריו, ועליהם לתקן מעשיהם ולשוב על תעמדם.

וכן איכא לאקשויי לאידך גיסא דלפי דעת ר"א ב"ש צבית המנוגע לא היה ולא עתיד להיות ולא נכתב אלא משום דרוש וקבל שבר, א"כ מדוע לא כתב חורח מיושעא צ"י נגעי בגדים, שאינם נובחים בחו"ל, אף שלא יתכן הדבר לעולם, הרי לדידיה כל הפרשה לא היתה במציאות לעולם, ואפ"ה נכתב בחורח למען דרוש וקבל שבר.

(יד) **במד"ר** (פטי"ד) איתא כיון ששמעו ישראל פ' נגעים נתחילו א"ל משה אל תחירוהו אלו לאומות העולם אלזל אחס לאכול ולשתות ולשמות, וז"ב.

(טו) **בגמרא** (נדרים ס"ד ע"ג) איתא כי מחו כל האנשים המצוקשים את נפשו (האמור דדחן

ולא אחיה אלא לדרשה, א"כ כיולד נתגלו המעמוניות שגמרו הכנעניים, וגם לעטם שאמרו ז"ל במדרש שנגעי צבים צאו לעורר את האדם לתשובה, כאמרם ז"ל אין צעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה, הלא כיון שמוטל לא נזמן שיהי בנגעים שיפור הראוי לעמא, צאות התנאים המתחייבים, א"כ לא תבא התעוררות תשובה בלב צעל הבית. והוא חימה שחביב דעתו של ר"א ב"ש מונגדת לכל הטעמים שנאמרו ב"ש ובח"כ ובמדרשים בענין זה, והלא כללא אית לן דאלו ואלו דברי אלקים חיים. וביותר יפלא שיחלוק ר"א על דעת אביו הרשב"י, דסבר במד"ר טעמא דמעמוניות, ובח"כ איתא הטעם כדי לבער ע"ז וגם טעם המעמוניות, והרשב"י ז"ל הוא מאריך דסבר הח"כ.

(יז) **ובר** מן דין ע"ס הדברים קשים להלמן, כי אין יתכן כזאת שהח"כ הכתוב פרש שלימה שאין זה נפק"מ לדינא, ולא נאמר אלא לדרשה, והלא הח"כ ארוכה מאד מדה, ובכל קוץ וקוץ תלויים תלי תלים של הלכות, ובכל מקום שנראה כאלו נאמרה חיבה יתירה או אפילו אות יתר, דרך הש"ס להקשות למאי אחי, ומאי ילפינן מנייה, ואילו הכא לדברי התנאים ה"ל בגמרא סנהדרין נאמרו בחורח שלשה פרשיות שלימות שאין בהם נפק"מ להלכה כלל, אמתה.

(יז) **עוד** קשה לדעומת הכי תלתא מימרי דאיתא שם שלא היו ואינם עתידים להיות, איכא תנאי שהעידו אשר עיניהם ראו ולא זר, שפרשיות אלו נאקיימו וכו' במציאות, בצן סורר ומורה בעיד ר' יונתן אני ראיתי וישבתי על קברו, וכן בעיר הנדחת א"ר יונתן אני ראיתי וישבתי על תולה, וצבית המנוגע תיחא א"ר אליעזר צ"ר דזוק מקום היה בתחום עזה וכו' קורין אותו חורבתא סגירתא (ופי' רשי מלורע, מתרגמין סגיר שניתן משם ציח המנוגע) וא"ר שמעון איש כפר עכו פ"א הלכתי לגליל וראיתי מקום שמתניין אותו ואמרו אבנים מנוגעות פינו לשם, ע"כ. ולכאורה תמוה כיולד יתכן דפלוני במציאות, והלא ר"א בזמן הבית היה, ואין יתכן שלא שמוע ולא ידע מעיר הנדחת שנעשתה בפירסום רב, ור' יונתן עדיין ראה אותה וישב על

ואפ"ל עוד נישב קושיה השאלה שלום, דכנה חזיק בגמרא סנהדרין בג"ל דלויכא חלת תנאי דסברי שנתכבד בחורב פרשה שלא היכה מעולם, דר"י ס"ל הכי צ"י בן סורר ומורר, ור"א סבר דפ' עיר הנוחת לא היכה ולא עתידה להיות, ולר"א צ"ש בית המנוגע לא היה ולא עתיד להיות. הכי לך שלש תנאים דסברי שנתכבד פרשה שלימה בחורב רק בעצור דרוש וקבל שבר, ואף חכמים דפליגי עליהו וסברי דנתקיימו פרשיות אלו בפועל, היינו משום שנחלקו עליהו בדרשות הכתובים, דר"י דרש מדכתיב אינו שומע בקולו דבעין שיהיו אציו ואמו שוים בקולם וכו', ואינהו לא סברי דרשה זו, וכן פליגי חכמים על ר"א דסבר עיר שיש בה מחזה אחת אינה נעשית עיר הנוחת, וה"פ פליגי על ר"א צ"י שמעון דסבר שאין הבית מעמל בנגעים עד שיראה כ"י גריסין על צ"י אצנים וכו', דמשמע ליה הכי מדרשות הכתובים, כדאי בחורב כהנים, ואינהו פליגי ודרשי הכן קראי בלשון אחר, אבל בעלם הרעיון שאמרו דיתכן שנתכבד בחורב פרשה שלימה בעצור דרוש וקבל שבר לא חזיק מאן דפליגי עליהו, דלא חזר בגמרא שום דחייב על מה שאמרו ולמה נכתב דרוש וקבל שבר. ומראה דכולהו מודו ליה, דאפשר שנתכבד הכה"ק פרשה שלימה רק משום דרוש וקבל שבר, (ובדבריו להלן יתבאר ענין דרוש וקבל שבר מילתא בעטמא).

ובפועל נח וגם שקטה תמיכה השאלה שלום, לעולם לויכא ליימר כמו שחזק בחזית דבריו, שהנגעים שחזרו לפרות בהם אחר מעשה העגל הכי כנגד חוש ומטמא, ולא תקשי דא"ל לעולם לא משכחת במציאות נגעים שלפני הדיבור, שכרי מתרפאו במ"ת, ואמאי אינערדיק למועטו שהנגעים שלפני הדיבור אינם מטמאים, דאין הכי נמי דאין נפק"מ להלכה בדרשות אלו, ואפילו הכי כתב תורה כי יהי למעט נגעים שלפני הדיבור דלא מטמא, משום דרוש וקבל שבר, פירוש שחיה הלכה זו ללמד ודרשת לאמיתה של תורה, דאילו לא היה כתוב מיעוט זה, היה מקום ללמוד להלכה מועטית, שהנגעים שלפני הדיבור מטמאין לאחר הדיבור, ע"כ אינערדיק מיעוט זה כדי לברר אמיתות ההלכה.

ואצירם) וכו' והנהו מי מייחזי דהא אמר ר' יוחנן משום רשב"י כל מקום שנאמר נגים ונצבים אינו אלא דתן ואצירם אלא אמר ר"ל שירדו מנכסיכן. וכתב הר"ן (בנדרים דף ז' ע"ב ד"ה שנאמר) דליכא ליימר דהאי מחו היינו שנתרעו ומצורע חשוב כמת דהא כתיב בקרב כל ישראל ומצורע טעון שילוח חוץ לג' מחנות, וליכא ליימר שמתרפא במ"ת, דהא אמרינן במדרש (דב"ה פ' נשא פ"א א') שחזרו למומן במעשה העגל, עכ"ל הר"ן ז"ל. וכ"כ בהוספות במס' ע"ז (דף ה' ע"א ד"ה אלא). והקשה בספר שאלה שלום (הוא פירוש הגר"צ על שאלות דר' אהאי) צ"ש מהר"ש סקוטי מהא דתנן במס' נגעים (רפ"ז) אלו בברות טהורות שהיו בו קודם למתן תורה, ויליף לה בתיב"כ מדכתיב אדם כי יהיה מן הדיבור ואילך. ולפי זה דילמא לעולם מחו היינו שנעשו מאורעים, ואפילו הכי לא היו טעונים שילוח מחוץ לג' מחנות, מכיון שיהיו בהם הנגעים מחזק היותם במצורים, ונגעים שלפני מ"ת אינם מטמאין לאחר מ"ת, ותייך השאלה שלום קושיא זו, דכיון שמתרפאו מכל הנגעים במתן תורה, היו הנגעים שחזרו לפרות בהם במעשה העגל כנגע חדש, ולא חשבינן ליה כנגעים שלפני מתן תורה, שכרי אותם הנגעים כבר אצלו להו, והני אחרוני יניבו, וכיון שכן שוב ליכא ליימר דמתו פירושו נאטעו, שכרי אילו נאטעו היו טעונים שילוח חוץ לשלש מחנות, וקרא כתיב בקרב כל ישראל, אלא ודאי דמתו פירושו הענו, עכ"ל ז"ל. אכן הוא עצמו חזר וסתר תירוטו דליכא ליימר שאותם הנגעים שחזרו להם במעשה העגל חשבי נגעים שאלה הדיבור ומטמאין, דאי הכי לא משכחת לעולם נגעים שלפני הדיבור, שכרי כל הנגעים מתרפאו במ"ת, ואמאי אינערדיק קרא יתירא למעט נגעים שקודם הדיבור שאינם מטמאין לאחר הדיבור, כיון שלא יתכן כחלל במציאות צדום פנים. וקושיא אלימאחא היא זו, ונתחבטו בה האחרונים הלא בספרהם, ואמרו בה תירוטים שונים זה בזה וזה בזה, וק"י זל"ה בישמח משה פרשת שמות וצ"י חזרית האריך ליישב קושיא זו בכמה פנים, וכן בספר פנים יפות פרשת חזרית חזק קושיא זו עפ"י דרכו, עיי"ש. ובדבריו לעיל (פרשת חזרית דף ש"ב) הארכנו בישב קושיא זו.

נמלא דשטת מ"ת עדיין לא נשלמו שצעת ימים מעת שנתרפאו מארעטן, והשתא שפיר אינעריר קרא למיזעטי נגעים שלפני הדיבור דלא מעמאי, דאילו לא נאחר קרא, הוה אמינא דאך נגעים שלפני מ"ת מעמאים, ומעתה לא היו ישראל עבורים צעת שניתנה תורה, דעדיין לא שלמו ז' ימים מעת נרפא הנגע.

דהנה במסכת שבת (דף פ"ז ע"א) תנן מנין לפולטת ט"ז ציזם השלישי שהיא עומא שגאמר (שמות י"ט) היו נכונים לשלש ימים, ופירש"י דבקפיד הכתוב על עומא קרי צמחן תורה, וכתבו החוספות (ד"ה מנין) דאפי"ט שצאותה שבע עדיין לא ניתנה תורה, מ"מ מסתמא הקפידה תורה על דבר שעתיד להיות עומא אחר מתן תורה, ואפי"ט שלא הקפידה תורה על ציזן ומאורעין זכו, עיי"ש שכתבו עטם לחלק ציזיבו, דדוקא צבעל קרי הקפידה משום דמתחת קלות ראש הוא צא, עכ"ל החוס'. ולגאורא מנא לכו לתוספות שלא הקפידה תורה על ציזן ומאורעין שצעת מתן תורה, הרי לא היו בקרב ישראל ציזן ומאורעין צאותה שעה, שהרי נתרפאו כולן. ולדרכו אפ"ל דאך שנתרפאו, מ"מ כיון שלא עברו שצעת ימים משעה שנתרפאו, עדיין תורה ציזן ומאורעין עליהם, וע"כ לומר שלא הקפידה תורה על ציזם ומאורעין צמ"ת.

אמנם בעיקר מה שנתקשו החוספות מדוע הקפידה תורה על צעלי קריין צמחן תורה, ולא הקפידה על ציזן ומאורעין, נראה ליישב בצופן אחר, דודאי הסבירא נותנת דכשם שהקפיד הכתוב בעומא קרי צמ"ת משום דגנאי היא שמתן תורה לעמאים בדבר שעתידה התורה לאסור, ה"ז ראוי שתקפיד בציזם ומאורעין, משום שעתידה תורה לעמאן, אך מאחר שכתבה תורה ציזן במאורע ציזן צא כי יכ"י, למעט ציזם ומאורעין ששלפני הדיבור שאין מעמאין לאחר הדיבור, א"כ אף אם היה אותו המאורע שגולד צו הנגע לפני מ"ת עומד נגועו אחר מ"ת ולא נתרפא לא היה אותו נגע מעמא, דמיטעיה קרא להדיא. ועל כן אף שעדיין לא עברו שצעת ימים מעת שנתרפאו ישראל מנגעיהן ומציבתן עד מתן תורה, לא הקפיד הכתוב על ציזן ומאורעין שהרי אף לאחר מתן

תורה צא מן התימה שנכתבה חזרה יתירה בעבור דרוש וקבל שכן, שהרי חזין דהני חנאי סברי שנכתבה פרשה שלמה בתורה רק כדי לדרוש, ולית מאן דפליג עליהו בזה, אלא מחמת טעמי אחרוני כדאמרן, וכ"ש הכא דאין כאן אלא יחור כי יכ"י למעט נגעים שלפני הדיבור, ודאי דאך חכמים יודו דאיכא למימר דנכתב בעבור דרוש וקבל שכן. ושזו חין כאן אף רית קשיא כלל, דשפיר איכא למימר שהנגעים שחזרו להם אחרי מעשה העגל דינם כנגע חדש, ומה שכתבה תורה כי יכ"י, היינו שהיה להכלה נלמדת בשלימות ע"ד האמת, אף שאין צה נפק"מ למעשה.

ובאופן אחר נראה לתרן קושיית השאלת שלם, דשפיר אינעריר מיעוטא דאדם כי יכ"י פרע לנגעים שלפני הדיבור שאינם מעמאין, דאית צה נפק"מ להכלה לענין מתן תורה גופיה. ודכ"ה כבר הבאנו לעיל ה"א דאיתא צמ"ד פרשה נשא, שעה שאלו ישראל ממארים היו כל רוצן צעלי מומין וכו', כיון שצאו למדבר סיני אמר הקצ"ה כך הוא כבודו של תורה שאין אותה לדור צעלי מומין וכו', מה עשה ה"ה"ת אמר למלאכים שירדו אלל ישראל וירפאו אותן וכו', עכ"ל המדרש. הרי להדיא דאחר ציאתן למדבר סיני נתרפאו ממומיהן ומארעטן, כדאמר כיון שצאו למדבר סיני וכו'. ודכ"ה ציאתן למדבר סיני היתה צראש חדש סיון, כדאיתא במסכת שבת (דף פ"ז ע"ב) דכולי עלמא צ"ה"ת אחר למדבר סיני כחצי הכא ציזם הזה צאו מדבר סיני וכתבו התם החדש הזה לכם ראש חדשים. ואפשר לומר צעטם הדבר שנתרפאו דוקא צבואם למדבר סיני ולא קודם לכן, משום שציאתן למדבר סיני היתה צתשובה, כדאיתא צמכילתא (הביאו רש"י ז"ל) ויתן שם ישראל נגד הבר (שמות י"ט) כאיש אחד צלל אחד. ולפיכך היתה עת ציאתן למדבר סיני שעת רחמים ועת ראוץ לרפאותן מכל מומיהן וחתולאיהם, וכצבאר צדברי חז"ל דכל ישועה ורפואה לריכ"ה עת ראוץ, וכמו שדרשו (ע"ז י"ה ע"א) ע"כ חללים רעים ונאמנים. ודכ"ה מכיון שלא נתרפאו מארעטן עד ראש חדש סיון, ואחרי שנתרפא הנגע חייב המאורע להמתין שצעת ימים, ואינו עבור עד הערב שמש של יום השביעי, וצממיני מצוי קרצותיו, א"כ

הגמרא. וכתב הריעצ"א ז"ל חז"ל, שאלו רבני נרפת ז"ל היאך אפשר שיביו אלו ואלו דא"ת, זה אובר חכ מתיר, ותירלו כי כשעלה משה למרום הראו לו על כל דבר ודבר מ"ע פנים לאיסור ומ"ע פנים להיתר, ושאל להקצ"ב על זה, ואמר שיכא מסור לחכמי ישראל שצכל דור ודור ותביי הכרעה כמותם, עכ"ל. אמנם לכאורה אף צביאורם של רבני נרפת ז"ל אכתי לא נתפרש לנו ענין זה כל יורו, דהנה במה חלוי הכרעתם של חכמי ישראל בכל דור ודור, הלא כי יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, וכוה הנותן חכמה בלגם להכריע כלפי היכן הדעת נועה, ולכוון הלכה לאמיחה, וכיון שכן הלא כלפי שמיא גליא מראש מקדס צירון של דברים, ושיטת ההלכה לאמיחה של חור, ומכ אורך הים שיתלה הקצ"ב את הכרעת ההלכות ביד החכמים, באחד ממ"ע פנים לבאן או לבאן, הלא לכאורה מוטב אילו הים הקצ"ב מגלה למשכ צפת מ"ת, כיולד היא הכרעת ההלכה בצורח לאמיחה של חור.

ובירושלמי (פ"ד דסנהדרין ה"ב) מבואר ענין זה יותר חז"ל, א"ר ינאי אילו ניתנה התורה חתוכה לא היתה לרגל עמידה, ופירש הפני משה אילו ניתנה חור חתוכה צפסק הלכה בלא נטיית דעת לבאן ולבאן, לא היתה לרגל עמידה, לא היה קיום לעולם, דהתורה נרין שחבא נדרשת פנים לבאן ולבאן. עוד איי התם צירושלמי אמר משה לפני הקצ"ב רבש"ע הודיעני היאך היא ההלכה, א"ל אחרי רבים להטות רבו המחכין אבו רבו המחייבין חייבו כדי שחבא התורה נדרשת מ"ע פנים עמא ומ"ע פנים טבור. ופירש הפני משה שציקש משרפ"ש שהקצ"ב יודיע הלכה מצוררת שלא ויהי זה ספק, וא"ל הקצ"ב זה אי אפשר, אלא אחרי רבים להטות, מפני שהתורה נרין שחבא נדרשת צמ"ע פנים לבאן ולבאן, ואם אמי מגלה לך ההלכה שוב לא תהיה נדרשת בצרבה פנים, עכ"ל.

אך עדיין לא נתבאר טעם הדבר, מדוע לא היתה עמידה לעולם אילו לא היתה התורה נדרשת צמ"ע פנים לבאן ולבאן. ומראה דהנה התורה היא קיומו של עולם, כמא"כ (ירמ"א י"ג) אם לא צריתי יומם ולילה חקוק שמים וארץ לא שמת, ומן ההכרח

תורה אינם עתידין להיות עומאים מתמת נגע זה או זיבה זו, שגולו צבם לפני מתן תורה, משא"כ בעלי קרי דלא כחיב צבו קרא למעט עומא ש"ז שלפני כדיבור שלא תעמא אחר כדיבור, א"כ נמא דעומא ש"ז שלפני מ"ת מעמא לאחר מ"ת, ומש"כ הקפידה תורה צבעלי קריין דוקא, משום שדבר זה עלמו עתיד להיות עמא לאחר מ"ת.

וע"פ פי מה שנתבאר נסתלקה קושיית השאלת שלום, לעולם אמריין לאותם הנגעים שחזרו לכם במעשה העגל חשיבי כנגע חדש ומעמאי, ואפילו הכי אלעריך קרא למכתב אדם כי יביי, דשפיר משכחה לה נגעים שלפני כדיבור, דאף שנתפראו מנגעים צמ"ת, מ"מ עדיין לא עברו צבעת יומם מראש חדש סיון שבו נתפראו, עד יום מתן תורה. ואילו לא כחיב מיעוטא שאין נגעים שלפני כדיבור מעמאין, הים אמנה דכשם שהקפידה תורה צפולעת, משום שעתיד הדבר להיות עמא אחרי מ"ת, ה"נ קפדין צצין ומאורעין, ע"כ קמ"ל קרא כי ויהי פרע לנגעים שלפני כדיבור, וכן צצ, וכיון שאין עתידה תורה לעמאן מתמת נגע זה וזיבה זו אפילו אחר מתן תורה, לא הקפידה תורה עליהם צמ"ת.

אמנם אכתי חלה עלינו חובה ציאר שאמרו ז"ל ולמה נכתב דרוש וקבל שכר, דלכאורה יפלא מאד שכתוב התורה פרשה שלימה שאינה שייכת צמ"תאות כלל. ותו שצכל ג' הפרשיות שאמרו עליהם שלא היו ואינם עתידים להיות, יש עדים שהעידו אשר עיניהם חזו זאת, וכילד יתלקו ר' יהודה ור' אליעזר ור"א צ"ד שמעון על המ"תאות. ועוד הרי כללא אית לן דאלו ואלו דא"ת, וכילד יתקיימו דצריהם ודצרי החולקים עליהם גם יחד.

ונראה לומר צביאור הענין, בהקדם הא דאיתא צצירוצין (דף י"ג ע"ב) א"ר אבא אמר שמואל ג' שנים נתלקו צ"ש וצ"ב הללו אומרים הלכה כמותינו, והללו אומרים הלכה כמותינו, ואלא צת קול ואמרם אלו ואלו דצרי חלקים חיים הם והלכה כצ"ב וכי מאחר שאלו ואלו דא"ת מפני מה צבו לקצוע הלכה כמותן מפני שנותין ועוצין ביו וכו', עכ"ד

מקרא דנעין שיכויו אציו ואמו שוין בקול ובמראה וכו', וחכמים לא דרשי הכי. ומעתה כיון שבג' פרשיות אלו יש פנים לבאן ולכאן, ולכל זד וזד יש שיטה בשמים, מאחת ממ"ט פנים שבחור, על כן אף שלפי שיטת בני חנני אין הלבב זו שייכות במציאות ואין בה נפק"מ למעשה, מ"מ מן ההכרח הוא למען קיום העולם שיהיו נלמדים כל חלקי החור וכל הכלכות, במ"ט פנים שבחור לבאן ולכאן, ובחורם גם הלבבות אלו. ואחי שפיר מה שאמר דכלכה זו לא היתה ולא עתידה להיות אלא נכתבה לדרוש וקבל שכן, פירוש כדי שחכים החור נדרש במ"ט פנים, דאילו לא נכתבה פרשה זו היה נחשב משלימות לימוד החור, שחרי לא היו נשים שיעות החולקין בהלכה זו בסדרותיהם וטעמיהם, וכ"ז שייך לחלקי החור הנזכרים לקיום העולם, וע"כ אף שלא היתה הלכה זו נוכחת למעשה לפי שיטתם, מן ההכרח הוא שתבא נלמדת פלוגתא זו בין חכמי החור, וזהו שחירוי דנאמרו בעבור דרוש וקבל שכן.

הוא לקיומו של עולם שחכים החור הקדושה נדרשת בכל הבחינות והאופנים שבה, כדי שיתגלו כל חלקי יסודות החכ"ק בלימוד, ואילו במ"ט פנים לבאן ומ"ט פנים לבאן כולם חלקי החור הם, דברי אלקים חיים בפרושי החור, ועל כן הכרח הוא שידרשו כולם, כי אילו לא כן היה נחשב משלימות החכ"ק, ולא היתה עמידה לעולם. גם יבואר קצת עפ"י חכמינו לנו חכמי הקבלה בשם האר"י ז"ל, וכן איתמר משמ"י דכרמ"ק ז"ל, כי עיקרי הכלכות תלויות במדות העליונות, ומ"ט פנים שבחור מכונים למספר מ"ט אשר יסתעפו המדות העליונות, ומסקנת הכלכה תלויה ב"כ כפי המדה אשר הוכחת הדור תלויה בה, וכמבואר בדברי האר"י ז"ל, כי בזה"ל הלכה כב"כ משום שמדחם חסד, ועתה הנהגת העולם היא במדת החסד, כי א"ל שיתנהג בדיון, אבל לעת"ל תהיה ההלכה כצית שמא, עכ"ד. עכ"פ יובן קצת דהכרח לקיום העולם, ולהנהגת העולם עפ"י המדות, שתבא החכ"ק נדרשת בכל הבחינות, שכן מ"ט פנים לבאן ולכאן.

ואפ"ל עוד הערה לביאור הענין עפ"י דאיתא במסכת נדה (דף י"ט ע"א) דפריך מנלן דאיכא דם טבור בלשון דלמא כל דם דאחי מינה עמא, ומשני א"ר חמא ד"ר יוסף א"ר אבשיא אמר קרא (דברים י"ז) כי יפלה ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דם טבור לדם עמא, ופריך אלא מעתה בין נגע לנגע הכי נמי בין נגע עמא לנגע טבור, נגע טבור מי איכא, וכי חיימא כולו הפך לבן טבור הוא, האי בורק מקרי, ומשני דנגעי אדם משכחת לה בפלוגתא דר' יהושע ורבנן, דפלוגי בספק בשרת קדמה לשער לבן או שער לבן קדמה לבשרת, רבנן ס"ל עמא ור"י מעשר, ופירש"י דקאמר זמן ממלא כחד מינייהו, וסנהדרין כחד מינייהו. בנגעי צחים משכחת לה דאפלוגי בפלוגתא דראב"ר ורבנן, דחנן ראב"ר"ש אומר לעולם אין הבית מעמא עד שיראה כשני גריסים על שתי כתלים בקרן זוית וכו', ע"כ. היולא מה דלא אשכחו חכמי הש"ס אופן אחר בנגעי צחים שיבא שייך לחלוק בין נגע טבור לנגע עמא, אלא כך פלוגתא דר"א דר"א ב"ר ורבנן, ומפרש בגמרא כך קרא דכי יפלה וכו' בין נגע לנגע, בפלוגתא זו. ולפי זה הרי נחלקנו החכ"ק במאמר בין נגע לנגע, שיכויו

והשתא שוב לא קשה על הא דקאמר ר' אלעזר ב"ר שמעון בית המנוגע לא היה ולא עתיד להיות, ורבנן פליגי עליה, ומהם שבעידו אשר ראו צמו עיניהם מקום שהיו מניינין ואומרים אצנים מנוגעות פינו לשם וכו'. דעמידי דר"א ב"ר"ש משום שכו"ל כן מדרשת המקראות, שאין הבית עמא עד שיראה כב' גריסין על צ' אצנים בקרן זוית, וכיון שדבר זה הוא נמנה המציאות, לכן אמר דבית המנוגע לא היה ולא עתיד להיות, לפי שיטה זו בנמשעות הכתובים. אמנם אף הוא ידע שחזיריו חלוקין עליו, וכדחנן במסכת נגעים (פ"ב מ"ג) דר' ישמעאל ור' עקיבא פליגי על ר"א ב"ר"ש ורבנן דלא נעין שיבא בנגע על צ' כתלים ובקרן זוית, דאינו רשוי קראי בצופן אחר כדאיתא בחורת כהנים, ולדידכו נאמרה פרשת בית המנוגע להלכה ולמעשה, שחרי יתכן כזאת במציאות. וככי נמי ר"א דסביר עיר הנדחת לא היתה ולא עתידה להיות, אולי לשיטתו דנעין שלא יהא בה מחזה אחת, אמנם דעת יחידה היא, וסחם מתני' פליגא עליה ברא, ובבבב"א לה שביא נעשים עיר הנדחת אף אם יש בה מחזה. וכן ר' יהודה בסוגרין סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות, היינו משום דרש

כבר היתה פלוגתא קדומה, כדמוכה בגמרא נדה ה"ל דמוקי לקרא דכי יפלא בפלוגתא זו. ועתה יתבארו בתוספת ביאור דברי ר"א בר"ש דאמר בית המנוגע לא היה וכו' ולמה נכתב משום דרוש וקבל שבר. דאף לדלידיה לא שייכא הלכך זו משום שלא יתכן במילואות שידמונו יחד כל התנאים המתחייבים לעמא אח בבית, מ"מ הרי החכמים דסברי דאין לורך שיכ"י הגגע צ"י אבנים צ"י כתלים צקן זית, דנו דין בית המנוגע, ולכל אחד מדיעות אלו יש מקום בחד ממ"ע פנים שהחור נדרשת צקן, והכרעת ההלכה מסורה בידי חכמי הדורות, אם ידרשו הכתובים כדעת ר"א בר"ש דצעין בשני כתלים צקן זית דייקא, או כדעת ר"י ור"ע החולקין עליו, ואלו ואלו דברי אלקים חיים. ועל כן היה לורך שכתב פרשה זו בחורב, אף לדעת ר"א בר"ש, כדי שיבא הדבר מסור ביד חכמים להכריע עפ"י דעתם הרחבה כאמת מן הדעות.

והשואל דאחאן להכי שזי ליכא לאקשויי על הא דסבר ר' יהודה בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות, ור' אליעזר סבר עיר הנידחת לא היתה ולא עתידה להיות, מה יעשו לעדותו של ר' יוחנן שאמר צבן סו"מ אני ראיתי וישבתי על קברו, וכן צעיר הנדחת אני ראיתי וישבתי על תילה, ומה יענה ר"א בר"ש דסבר בית המנוגע לא היה ולא עתיד להיות, לדברי ר"א בר' לזק שהעיד על מקום שהיו קורין אותו חורבתא סגירתא, ור"ש איש כפר עכו העיד שראה מקום שמליין אותו ואומרים אבנים המנוגעות פינו לשם. ולדרכיו אחי שפיר, שהרי הכרעת ההלכה בפלוגתא אלו היתה מסורה בידי בית דין שכלל דור, והדבר תלוי בדרשות הפסוקים כמבואר, ובזה הירשות נתונה לחכמים שצדור לחלוק על הקודמין להם. והנה היה זמן שהסנהדרין שצדור הכריעו להלכה דלא כר"א בר"ש, ופסקו דנגעי צחים מעמאין אף אם נראה הגגע ככותל אחד בלבד, ועשו מעשה עפ"י הוראתם לנתון בית המנוגע, וכן היה זמן שהסנהדרין הכריעו צבן סורר ומורה דלא כר"י, ופסקו דלא צעין שיכ"י אביו ואמו שוים צקל מראה וקומה, וכן צעיר הנדחת פסקו הסנהדרין בזמן מן הזמנים דלא כר"א, ודנו דין עיר הנדחת אף אם

חכמי ישראל נתלקים בפלוגתא זו דפליגי ר"א בר"ש ורבנן צבית המנוגע.

והנה כחז הרמב"ם ז"ל (צפ"ב מהלכות ממרים ה"א) וז"ל בית דין שצדור בגזירה או חיקו תקנה והנהיגו מנהג, ופשע הדבר בכל ישראל, ועמד בית דין אחר וביקש לבטל ולעקור אותה התקנה ואתה בגזירה או המנהג, אינו יכול עד שיכ"י גדול מן הראשונים צחכמה וצמנין, אבל צ"ד שדרשו בא' מן המדות כפי מה שנראה צעייכם שהדין כך, ועמד צ"ד אחר ונראה לו עעם אחר לסחור אותו, ה"ז סחור וזן כפי מה שנראה צעייני, שנאמר אל השופט אשר יהיה ציימים הכס אינן חייב לנכת אלא אחר צ"ד שצדור, עכ"ל. וכתב הכ"מ למדן בן רבינו ממאי דאשכחן תנאי צחראי דפליגי אקמאי, וכן אמוראי צחראי דפליגי אקמאי, והא דתנן אין צ"ד יכול לבטל דברי צ"ד חצירו וכו', מוקי לה רבינו כשנחלקו בגזירה או תקנה כ"ל. ואם תאמר אמאי לא פליגי אמוראי אהנאי, דכלל דוכתא מקשיין לאמוראי ממתניתין או מצרייתא וכו', ואפ"ל דמיום חתימת המשנה קיימו וקבלו שדורות האחרונים לא יחלקו על הראשונים, וכן עשו גם צחתימה הגמרא, שמיום שנחתמה לא ניתן רשות לשום אדם לחלוק עליה, עכ"ל. והנה אם שדורות הראשונים כך, עאכ"כ שדורות זה שאנו נגד הראשונים קלפית השום, וכלאין וכלאפס נחשבנו, ודאי שאין צידינו כה להכריע כנגדם, ועליו לקבל דצריכם כנתינתן. ורגיל אני לפרש מה שאמר ז"ל צמס' שנה (דף ק"י ע"ב) אם הראשונים כמלאכים אנו כני אדם, ואם הראשונים כני אדם אנו כחמורים. דה"פ אם יש צנו דעת לחשוב את הראשונים כמלאכים, לצלי לחלוק עליהם, כי אם לקבל את דצריהם הקדושים באומה וצירא, אזי אנו נחשבים כני אדם, אף אם יעלה על דעתנו לומר הלא אף הראשונים כני אדם היו, ויש כוחותינו לחלוק עליהם ולסחור דצריהם ח"ו, אזי אין אנו נחשבים צגדר כני אדם כלל, אלא אנו כחמורים.

תוכן הדברים כי צדור הלמד מדרשת המקראות בא' מן המדות שהחור נדרשת, אפשר שיתחלקו תנאי צחראי על קמאי, ואין צח משום אין צ"ד יכול לבטל דברי צ"ד חצירו, והנה פלוגתא זו דר"א בר"ש ורבנן

וכו', שמעתי לפרש דבעינן דקין ידמנן אשר יתייבצו ב' בעלי הדינים לפני ה'כ"ד, ויאל אחד מהם חייב, והוא יודע בנפשו כי הוא זכאי דקין, לא יכרהר בלבו הלא תורחתינו הקדוש אתם ודרכים דרכי נועם, ומדוע נתחייב הוא דקין, כי בודאי היה חייב ממון בגלגול העבר לאיש ריבוי ולא שילם, ומאת ה' היתה זאת שיעמדו שניהם לדון בגלגול זה ויאל הוא חייב, כדי שיפרע חובו. וחס' הזה"ק אלון חינוך סידורין דגלגולא, שהדינים שנתורה נפסקים עפ"י הגלגולים הקודמים, כי הבריות הוא היודע תעלומות סתרי כל חי, וככה יכסה עולמו עפ"י התורה, לשפוט דקין אין איש לנרעה.

ובבזמן כן אפ"ל גם לעניינינו, כי מה שדנו הסנהדרין דין עיר הנדחת בזמן מן הזמנים מאת ה' היתה זאת, לתת בלבב דייני ישראל שבאותו זמן לדון ולהכריע באותו פן ממ"ע פנים החולק על שיטת ר"א, כי ראתה חכמתו יתברך, שאם תהיה הכרעה הסנהדרין בו בפרק כשיטה הסוגרת דלון לדון דין עיר הנדחת, תאל מכך תקלה גדולה לישראל, ורבים אשר ילכדו בפה מוקשם. וכן בנן סורר ומורה שדוהו וחייביו, אפשר שהיה מושחת עד מאד, וכוחות עומאם גדולים דבקו בו, וראתה חכמתו יתברך שרבים יכשלו על ידו, אם יהיה חלקו בחיים. והכי נמי בצית הממוגע שעמאורכו חכמים ונתלו את אצניו ועליו, יתכן שגרם החטא, ונקבלו כוחות הסטי"א גדולים לאותו בית, וראתה חכמתו יתברך לנתון אותה הבית ולהאביד כוחות העומאם אשר בו.

ולאזאת צעת שישבו הסנהדרין לדון בדברים הללו, נתן ה' חכמה ותבונה בלבם, להכריע ולדון באותה שעה דין עיר הנדחת, וכן בנן סורר ומורה וצית הממוגע במקומן ובשעתן, צעת שהי' לירך בך למשן קיום העולם. ודינם ודאי היה דין אמת לאמתה של תורה, שהרי הם הכריעו כשיטות התנאים החולקים על ר"י ור"א ור"א ברי"ש בג' הלכות הללו, וכל חד מינייהו שיטתו שרשה באחד מממ"ע פנים שנתורה ומכיון שהשי"ת הטב את לב החכמים לדון ולהכריע כן, הכי הסכים עמהם, וכדכתיב ועמם דדבר המשפט ונתנו הכי הרשות תחוב לחכמים דדורות

יש בה מחזה, ואפ"כ חלקו ר"י ור"א ור"א ברי"ש על הסנהדרין שדורות הקודמין להם, והכריעו להלכה שלא כמותם, כפי מה שכוחיהם המכ מדרשות הפוסקים וממשמעותם, כמו שנתבאר בדברשות הכתובים יש בה ביד צ"ד מאוחר לחלק על הקודמין, לו, ואפילו הם גדולים ממנו בחכמה ובמנין.

ומעתה אין כאן פלוגתא צמיתות, דאף הם ידעו שיש החולקים עליהם, וכבר נעשה מעשה דדורות הקודמים כפי שיטת החולקים עליהם, ודנו דין בן סורר ומורה ודין עיר הנדחת ודין בית הממוגע, כעדותם של החכמים הכ"ל שהמה ראו כל אלה בעיניהם, ואפילו הכי הכריעו ר"י ור"א ור"א ברי"ש בג' פרשיות אלו דלא כשיטת הללו. כי לפי מה שדרשו הם מן הפוסקים, לא עשו הסנהדרין הקודמין להם כשיטת ההלכה, ולפי דבריהם לא היה לאותה עיר דין עיר הנדחת, ולא דין בן סורר ומורה, ולא דין בית הממוגע. ואף שבזמן שבוירו אותם הסנהדרין נעשה מעשה כהוראם, מ"מ אינהו סברי דלון שיטת ההלכה כן. וכמו שמצינו בגמרא (בבב"א כ' ע"א) אותו היום גברה יד בית שמאי וציקשו לקבוע הלכה כמותן, אף בדאמת אין שיטת ההלכה כן. ועל כן אמרו דלא היה ולא עמד להיות, פירוש עפ"י שיטת ההלכה כפי מה שהכריעו הם מדרשות הכתובים, לא היו צמיתות ואינם עתידים להיות, ומה שהיו היינו שלא עפ"י הלכה לפי דעתם.

ואפ"ר להוסיף תכלין בישב קושא הכ"ל עפ"י מה שכתב הרמב"ן ז"ל בפרשת שופטים דקין עדים זוממין שאמרו ז"ל (מכות ה' ע"ב) הרבו אין ונהרגין ח"ל, ועשם הדבר דאם נסתייע מילתא ונהרג הנדון נחשוב שהיה אמת כל אשר העידו עליו הראשונים כי הוא בעונו מת, ואילו היה לדיק לא יעצנו ה' בידם, ועוד שלא יתן ה' השופטים האדוקים העומדים לפניו לשפוך דם נקי, כי המשפט לאלקים הוא וכו', והנה זה מעלה גדולה בשופטי ישראל, והבטחה שהקב"ה מסכים עמם ועל ידם דדבר המשפט עכ"ל הרמב"ן ז"ל. וכבחינה זו כתב בסה"ק דגל מחנה אפרים עה"פ ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם, דלאתא דצ"ק (משפטים כ"ד ע"א) ואילוין חינוך סדורין דגלגולא

ונמסר בידי חכמי הדור להכריע כאלה מפנים אלו. אמנם צדור שכל זה היה שייך רק בדורות התנאים והאמוראים הקדושים, ועליהם אמרו אלו ואלו דברי חלקים חיים הם, אבל הדורות האחרונים אין צדורם להכריע ולשנות אף כל שהוא, מן הדרך שגבול הראשונים.

ובפנימיות הענין אפ"ל מה שאמרו ז"ל ולמה נכתב דרוש וקבל שכן, עפ"י מה שכתב הזכ"ק פ' בלק (דף קל"ז ע"ב) תניין בבאי שעתא אמר קוב"צ למשה כתוב (פרשתא דבן סורר ומומר) א"ל משה מרי דעלמא שבוק דא חית אבא דעבדי דבין לבדים וכו' א"ל קוב"צ למשה כתוב וקבל אגרא וכו' בהבוא שעתא רמז למלאך רבנא דאורייתא אמר למשה אבא דרישנא להבוא קרא כי ויהי לאיש דא קוב"צ דכתבי (שמות ע"ו) ה' איש מלחמה בן דא ישראל. סורר ומומר דכתבי (דברים כ"ד) כי כפרה סורר סרי ישראל וכו', עיי"ש שדורש כל הפרשה על כנסת ישראל. ובדבריו הקדושים מלמד זכות עליהם וז"ל, מאי שנא דבקדמיתא לא כתבי זולל וסובא ולבחר כתבי זולל וסובא אלא מאן גרים לבו לישראל למבוי סורר ומורס לבוי אבוהון דבשמיא בגין דאיהו זולל וסובא בשאר עמין דכתבי (תהלים ס"ח) ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם וכו', כיון דשמע משה דבין כתב פרשתא דא, טכ"ל. דכיון ששמע משה שפרשה זו נדרשת לזכותן של ישראל הסכים לכתבה.

ומדברי הזכ"ק הללו מבוארת כוונת חז"ל בצאמם דרוש וקבל שכן, דאף שאין פרשה זו שייכת במציאות כאשר חמם משרשי"ה היה אב אשר ישבח כזאת לבנו, אפילו הכי נזכרו הקב"ה דרוש וקבל אגרא, כי פרשה זו יפה נדרשת לזכותם של ישראל, וממנה יש לימוד זכות והלכה לישראל לדורות. וכמו כן מצינו שפרשה נגעי צהים נדרשת לזכות ישראל דאיתא במד"ר (פ"ו ז') ונתתי נגע ארעה בצית ארץ אחזתכם זה ציהמיק וכו' וזה אשר לו הצית זה הקב"ה וכו' וסגיד לכהן זה ירמיה וכו' כנגד מלאך לי צית זה עינופת ע"ו וכו' ונתן את הצית זה חורבן ציהמיק וכו' יכול לעולם חז"ל ולקחו אבנים אחרות וכו'. הרי מלכות בפרשה זו צבורה טובה על הצית

שאחריהם לסתור כוראתם ולהכריע להיפך, כפי נטיית דעתם עפ"י משמעות הכתובים, וכמו שכתב רש"י ז"ל בכתובות (דף נ"ז ע"א) ד"ה הא קמ"ל, דכי פליגי תרי אמוראי בדין או באיסור וביתר, כל חד אמר הכי מסתבר טעמא, אין כאן שקר, דכל חד סברא ידידיה קאמר, מר יכ"ב טעמא להיתירא, ומר יכ"ב טעמא לאיסורא, מר מדמי למילתא הכי, ומר מדמי ליה צעניגא אחרינא ואיכא למימר אלו ואלו דא"ה הם, דזמנין דשייך האי טעמא וזמנין דשייך האי טעמא וכו'. והגם שכוונת רש"י ז"ל בפשטות היא שהטעם משתנה עפ"י הענין, מ"מ משם ראינו דאפשר שישתנה הטעם, ושיהיה אמת הם, ומכ"ש דאפשר שישתנה הדין בגזירת הצו"ת, עפ"י מה שראתה חכמתו שיש צורך בדבר להכריע לכאן או לכאן, וכמו שהוצא לעיל מה שפירש הדגמ"א בדברי הזכ"ק פרשת משפטים.

ומעתה אין כאן סתירה ממה שהעידו חכמים שראו צענייהם עיר הכדחת, וקצרו של בן סורר, ומקום שהיה בו צית המונע וניתן משם, דאף הכן תנאי דפליגי ואמרי לא היה ולא נברא בג' דברים אלו, אינם חולקים על מציאות, שכן דנו והכריעו צית דין בדורות שלפניהם, אלא דאיננו סברי שאין שיטת ההלכה כן, שהרי הם רשאים לחלוק על הקודמין להם ולבעל דבריהם, עפ"י מה שיראה להם צדושת הכתובים, כמ"ש הרמב"ם ז"ל, וזה נבחר הענין קל.

ובדרך זה יש לבאר גם דברי הירושלמי סנהדרין, אלמלא ניתנה תורה חתוכה לא היתה לרגל עמידה, דכתיב פירוש, שראתה חכמתו ויצרך אשר לפעמים יהי צורך למען חקון העולם שיכריעו הצית דין שלא כשיטת ההלכה הקבועה, וכמו שכתבנו שנתן ה' צללות החכמים צלחות הדורות שהיה צורך לדון ג' הלכות הבי"ל, להכריע כאותם שיטות הדנים לחיובא. וע"ד שהבאנו לעיל מ"ש הרמב"ם ז"ל בדיון עדים וזמנין דאם הרגו אין להרגין, דודאי היה חייב דאילולא כן ה' לא יעצנו צידם. והנה אילו היתה התורה ניתנת חתוכה, בפסק הלכה צדור וקבוע, אשר אין מקום לנפות ומין ושמאל, לא ה"י שייך לדון כ"א כשי' ההלכה הקבועה, וא"כ לא היתה לעולם עמידה, כי פעמים יש צורך להכריע באופן אחר למען קיום העולם, על כן ניתנה התורה במ"ט פנים לכאן ולכאן,

מעשיהם אין לומר דרוש וקבל שכל דעמד שאלם מודד מודדין לו, כדליתא במדרש ע"כ' ה' לך וכו', ולפיכך נדחה קראו לך, שנעשה ירושלים כעיר הנדחת, משום שדורש אין לה.

מבואר מה דגם בפרשת עיר הנדחת נאמר ענין דרוש וקבל שכל לעובדן ולהללן של ישראל, דע"י כן לא יהיה לירושלים דין עיר הנדחת, ורק משום שאין דורשין בתורה, מזה כנגד מזה אין דורש לאין, וכאשר יחזרו לדרוש בתורה ולהחזיק בה, ימודד להם כמדתן, וכו' ידרוש לאין לפסוק כדליתא, דכיון דעיר הנדחת לא היה ולא עתיד להיות, תצטוב ותכונן לאין וירושלים על חלק ומקום ויביל על מקומו. וכו' שאלמו ז"ל (מד"ר פ' לז) אין בגלויות בתורה ויחזרו לתור ולדרוש בה, דע"י שילמדו בתורה ויחזרו לתור ולדרוש בה, יתקבלו בגלויות מארבע כנפות הארץ, ויגאלו גאולה עולמים. וכו' ביאור אמרם בפרשת עיר הנדחת שנכתב בצבור דרוש וקבל שכל, דלף שאין נפק"מ בפרשה זו הלכה למעשה כדברי ר"א, מ"מ נכתב בצבור שהנחה ממנה תועלת ושכל עובד ישראל, שהרי מדרש פרשה זו למדנו שאין ירושלים נעשית עיר הנידחת.

עוד אפ"ל באופן אחר מה דליתא בצרייתא פרשה נגעי בחים לא היתה וכו' ולמה נכתב דרוש וקבל שכל, דהנה נבאר בתחלת הדרוש כי תלחא טעמי נאמרו בדברי חז"ל בפרשת נגעי בחים, ולכאורה טעמים אלו סותרים זא"ז, אמנם באמת כל הטעמים נכונים ואמתיים הם, וכדליתא בגמרא מגילה (דף ט"ו ע"ב) דלפילגו אמוראי בטעם הדבר שהזמינה אסתר את המן אל המשחה, ונאמרו שם טעמים הרבה לכן, ובחר הכי איתא אשכחיה רבא בר אבוב לאליהו וא"ל כחאן חזיית אסתר ועבדא הכי (לאחר מן הטעמים שאמרו חז"ל כוונה אסתר בעשיית המשחה), ח"ל ככולהו תנאי וככולהו אמוראי, ע"כ. וכמו כן לעניינינו התורה הקדושה כיוונה לכל הטעמים שנאמרו בענין, אלא דאפשר שלא הורגו לכן בפועל שיעשה להם גם דנגעי בחים, בצבור טעמים אלו, דהנה לעמנו של ה"ה"ק שהנגעים באו כדי לבצר עומתא ע"ז מן ה"ה"ק, יתכן שישראל הרגישו מיד בקדושתם

השלישי שיצבה במהרה, ואפשר שזאת כוונה ר"א ב"ש דקאמר שפרשה נגעי בחים נאמרה לדרוש וקבל שכל, היינו בדדרוש פרשה זו נרמז שכל עובד ישראל שחזר לגאולה העתידה ולצנין המקוה שיעמוד לעד, וכו' ענין מה שכתב ה"ה"ק בפרשת בן סורר ומורה.

ובזה מיושב מה שהקשינו לעיל (בקושי י"ג) למה הורגה תורה לכתוב אחזתכם למיטעו שאין נגעי בחים נובגין בחז"ל, והלא דבר זה לא יתכן במציאות שיצואו נגעי בחים בחז"ל, כמ"ש הרמב"ן ז"ל שלא ישעיה ה' גם זה כ"א בארץ הנצחית שצדו שובן בחובה, ומבאי עומתא לא כתוב מיטעא בפרשת נגעי בגדים שאינם נובגים בחז"ל, משום שלא יתכן שיוולדו נגעי בגדים בחז"ל לארץ. אמנם על פי מה שכתבאר אמרם ז"ל נגעי בחים שכתב בצבור דרוש וקבל שכל, שהכוונה בדרש פרשה זו רומזה לחורבן הבית וגלות ישראל, ושעמידן כן להגאל, ויבנה הבית המקוה שיעמוד לעד, אחי שפיר מה שכתב תורה בזה, ארץ אחזתכם בנגעי בחים, וממעטין מיניה שאין נגעי בחים מעמאל בחז"ל, אף דלכא כנגד לא אינעריק קרא כדאמרן, מ"מ בלא"ה הו"ל הכתוב לומר בזה ארץ אחזתכם, בצבור חלק הדרוש, דקאי על ארץ ישראל וזית המקדש, וא"כ לאו קרא יחירא הוא. משא"כ בנגעי בגדים דלא שייכא בפרשה זו, ואין בה כ"א חלק בהלכה, לפיכך לא כתוב מיטעא שאין נגעי בגדים נובגים בחז"ל, דבלאו הכי לא יתכן שיצואו נגעים על הבגדים בחז"ל לארץ.

וע"ז פי מה שביארנו אמרם ז"ל צ"ב בן סורר ומורה וכן בנגעי בחים למה נכתב משום דרוש וקבל שכל, יתבאר גם מה דקאמר ר"א בעיר הנדחת לא היה ולא עתיד להיות ולמה נכתב דרוש וקבל שכל. דהנה ק"ז זה"ש בישמח משה פרשה דברים הארץ בפירוש בכתוב (ירמ"י ל') כי נדחה קראו לך לאין היא דרוש אין לה. ותו"ז עפ"י מה דליתא דלכן חרבה ירושלים משום שעבדו בה עבודה זרה ונידונה כעיר הנדחת, אמנם לדברי ר"א דח"ל עיר שיש בה מחזה אחת אינה נעשית עיר הנדחת, א"כ לא נאמרה פרשה עיר הנדחת אלא למען דרוש וקבל שכל, אלא לפי שדורש אין לה, ר"ל שאין דורשין בתורה ומאסו בה, א"כ עפ"י שיטת

שקטו, דביראח בלנד סגו להו, ולא לריך שזי שיתקיים בהם הדין צפועל, וזכר פירשנו מאה"כ אשרי הבגר אשר תיסרנו ירה ומתורתך תלמדנו, פירוש אימתי אשרי לו לאיש שהקב"ה מביא עליו יסורין, בזמן שמתורתך תלמדנו, שלא יבואו עליו היסורים צפועל, כי אם יתעורר לתשובה ע"י לימודו בתורה בפרשת היסורין, וזכר יתכפר לו. וזהו שאמה"כ זאת תהיה תורת המלוער שעי' לימודו בתורה בפרשת המלוער וידרוש בטעמים הנאמרים בענין, כי הנגעים מחמת החטא הם באים, ויספיק לו לעוררו בתשובה, וזכר תהיה הייחוד ותיקונו של מלוער, ושז ורפא לו.

ובבחינה זו יתבאר גם מה שאמה"כ להלן בפרשת

נגעי בחים והביד לכהן לאמר כנגע נראה לי בציה, וכהה האיש אשר לו בניה, בראותו כי פרח כנגע בקירות הבית, לבו נשבר בקרבו ורוחו נכאה, כי ישכיל אשר עונו גרם לכך, ובשצרון לבבו הוא בא אל הכהן להביד לו את דבר הנגע, ודברים אלו קשים כגידין אל הכהן בשמעו כי חטא ונלכד, ויענה ויאמר לו דברי תוכחה הכוזבים לבו לתשובה, כדדרשין בתורה כהנים מלאמר, שיאמר לו הכהן דברי כבושין בני און הנגעים באים אלא על לה"ר, ואף שהדברים קשים לאחזי בעל הבית, שהכהן מוכיחו ומייסרו על חטאיו, אפי"כ תביז ציה לאמר, כי דברי תוכחה אלו יהיו לו לאמירה רכה, דעי' שיעורררו לתשובה, וישחנה הנגע לטוב, וצדיאת הכהן לראותו וכהה נרפא נגעו.

ואפ"ל בטעם שהקדים הכתוב חיבה לאמר, בערם

סיום דברי צבי"ט כנגע נראה לי בציה, ולפי דברי הח"כ דלאמר קאי על הכהן שיאמר לו דברי כבושין, הול"ל תחלה כנגע נראה לי בציה. אמנם רמז הכתוב כי מיד צבי"ט צבי"ט אל הכהן בלנד נשבר מחמת חטאו, ומשך לו הכהן התעוררות תשובה, עוד בערם יפתח פיו לו לומר כנגע נראה לי בציה, ואף להשפעה בלנד שייך לקרוא אמירה, וכמו שכתב היפה חזקוני (פ' בראשית פ"ב ה') בשם הרמב"ם ז"ל בספר המורה, דמה שאמה"כ (יונה ב') ויאמר ה' לגב און הדיבור אלו דיבור ממנו, אלא שילוח הרעון, ואפי"כ קרי ליה תמימה (ועי' צבי"ט ח"א קי"ז ע"ב). וזהו

כי בחי הכנעניים נבנו לשם ע"י, וכמבואר בזה"ק פ' חזריע שם, כי הליקוים מבחינים אם כוחות העומאה שורים על הבית, ומיד שהרגישו זאת ישראל נתנו ויכרום אוחם הבחים, כדי שלא להשאיר זכר לעומאה הע"י, וצו להם בחים אחרים כמאה"כ (דברים ח') ובחים עובים תבנה וישבת, או יתכן שנהרסו הבחים באופן אחר ע"י גם המלוכב בטבע כגון רוח סערה וכיו"ב. ובאופן זה נתגלו להם אף המטמוניות שהטמונו הכנעניים, וכדברי הזה"ק דטעמא דביעור ע"י וטעמא דמטמוניות הא בזה חליין, אלא שהיה לורך בדרשת הפרשה כדי שיתעוררו לנתון הבחים, ובשכר זה מלאו את המטמוניות.

וזהו שאמר דרוש וקבל שכר. פירוש על ידי הדרכה קבלו שכרם הם המטמוניות שנתגלו. אלא דאעפ"כ כיוונה תורה בפרשת נגעי בחים אף לעטם הזה"ק, כדי להורות עד כמה חמורה עומאה הע"י, ומכך ילמדו להזהר ולהתרחק מבית שיש בו בחינת ע"י. וכמו כן לעטם המבואר במד"ר ובגמרא ערכין והובא ברמב"ם ז"ל, כי נגעי בחים באו לעוררם בתשובה, אפשר שמעולם לא נתקיימה הפרשה צפועל, אלא שצקריאת הפרשה ולימוד הדרשות שבה נתעוררו ישראל לחזור בתשובה. וזהו שאמר ז"ל ולמה נכתבה דרוש וקבל שכר, היינו שיתעוררו על ידי דרשת הפרשה, ונחשב להם כאילו נתקיימו בהם צפועל ויהיו ראויים לקבלת שכר.

ובזה יתבאר מה שאמר הכתוב בסיומא דפרשת

נגעים, להורות ציוס הטעמא וציוס העבור, פי' שלא נחנה פרשה זו שחתקיים צפועל ח"י, אלא כדי להורות את בני ישראל כלומר לדרוש וקבל שכר, כמו שנתבאר בכמה אנפי, וגם להורות תשובה, שע"י קריאת הפרשה יתעורר האדם לתשובה, ושז לא יבואו על ציהו הנגעים צפועל. ולדרכנו יתבאר מה שפתח הכתוב לומר זאת תהיה תורת המלוער, כי לרין הש"י"ת הוא שכל ענין הנגעים יתהווה ויושלם ע"י עסק התורה בפרשה זו, ולא יבואו ישראל לדין כך שחתקיים בהם הפרשה צפועל, וכמו שאמה"כ (תהלים ע"י) משמים השמעת דין ארץ יראה ושקפה, כי ע"י השמעת הדין משמים, באו יושבי ארץ ליראה, ומיד

להם לישראל שיהיו קורין בחורה בשבתות וציו"ט, שאז הוא זמן לאכול ולשתות ולשמוח, ועיי' השמחה וההתענוג והמנוחה מיושבת דעתו של אדם עליו, וישם אל לבו ענין הקריאה בחורה, ויחשור על ידה, ובזה יתוקנו חטאיו, ותכטל בזירת השוגם מעליו, ולא יבואו עליו הנגעים בפועל. וז"ש אבל אחס לאכול ולשתות ולשמוח, ומחוך כך תשימו אל לבכם בשעה שתקראו בחורה פרשיות אלו להחשור בחשובה, ולא יבואו עליכם הנגעים בפועל.

ואפ"כ עוד צביאור המדרש כנ"ל, עפ"י מה דליתא צמד"ר עה"כ ולקחו אצנים אחרות וגו', דקאי על הבית השלישי שקדושתו נלחית. והנה איתא בגמרא (מו"ק טו' ע"א) ח"ר פריך ח"ר יוחנן אוחה שבה שחיכו ישראל את ציבורי' דמיני שלמה לא עשו ישראל את יוהכ"פ (פירש"י לפי שז' ימים לפני סוכות כל יום עשו שמחה ומשתה וכו') והיו דואגים ואומרים שמה נתחייבו שונאיהן של ישראל כליות, יתבה צח קול ואמרה להם כולכם מזומנים לחיי העו"כ. מאי דרש אמרו ק"ו ומה משכן שאין קדושתו קדושת עולם קרבן יחיד דוחה שבת דאיסור סקילה (קרבנים של נשיאים צנוכה המשכן) מקדש שקדושתו קדושת עולם וקרבן ליצור ויוהכ"פ איסור כרת הוא דאיכא לא כ"ש שחדשה, ופריך ה"ג מיעבד ליעבדו קרבן, אבל מיכל לא ניכל ולא לישח, ומשני אין שמחה בלא אכילה ושתייה, עכ"ד בגמרא. הרי שהחירו אכילה ושתייה ציבורי' כצבור חינוך בית עולמים, אף שלא נחקים לעד כי נחרכ צעוונת ישראל, אפי"ה מקום בית המקדש עדיין קדושתו עומד והוא קרוי בית עולמים לעומת המשכן שאין קדושתו קדושת עולם, ואם כן אע"כ צבצבין בית המקדש העמיד שיהיה קיים לעד ולעולמי עולמים, ודאי יוכיח חיוז לאכול ולשתות ולשמוח. וזה אפ"ל בדברי המדרש בשם ששמו ישראל פרשת נגעים נתייראו מתוקף הדין כמבואר, השיב להם משה אלו לאומות העולם כנ"ל, אבל אחס לאכול ולשתות ולשמוח, פירוש שלא יתקיימו פרשיות אלו בכם בפועל, אלא כלפיכם תרמוז פרש' זו על צנין הבית העמיד, כמו שדרשו מדכחיז ולקחו אצנים אחרות, וזו תהיו אוכלים ושותים ושמיים צבצבין בבית, מכון לשבח ויחבד עולמים.

שרמ הכחוד צמה שהקדים תיבה לאמר, כי הכהן יספיע בלבו הרכורי תשובה, עוד בערם אמר אליו צפה דברי כבושים, ופעמים דכוח סגי בכהי, שכבר נתעורר לבו לתשובה שלימה, ולא הולך הכהן לאמר לו דברי כבושים, כי נרפא הנגע.

ועפ"י זה יוצן מה שאמ"כ והוצא אל הכהן, דמשמע שהוא מוצא עיי' אחרים, שהרי צרישא אמר קרא שבלימוד חרות המלצת לחוד נתעורר לבו לשגי, והרכורי תשובה אלו אשר נכנסו בקרב לבו עוררכו והכפילוהו בלא ולהתקרב אל הכהן, שירא לו דרך תשובה, בלא ישוב לבסלה עוד. והדר אמר קרא ויאל הכהן אל מחוך למחכה וראה והכח נרפא נגע הכרעת מן הכרע, ויתבאר עפ"י מה שכתב בטה"ק דגל מחנה אפרים פרשת אמר, שיש צרכו של הכדיק להפך הכירופים מרעה לעובה, עיי' חכמתו וחפלתו, כגון שיתבאר מנגע לעג. וז"ש ויאל הכהן אל מחוך למחכה, ויעוררו לתשובה, ועיי' כך והנה נרפא נגע הכרעת מן הכרע, דמן הכרעת ענמה חמשך טובה וצרכה, עיי' שיתבאר צרשו לעוב, כמ"ש וממכה ענמה מתקן רעיה.

ובזה יבואר המדרש בשעה ששמו ישראל פרשת נגעים נתייראו וכו', כי צראותם סדר פרשיות הנגעים נתייראו ממה הקדים הכחוד תחלה פרשת נגעי הגוף, וזה מורה שהנגעים יבואו צמדת הדין הקשה, דאין צל הרחמים פוגע צנפיות תחלה. ועל כך השיב משה אלו לאומות העולם, פירות לאומות יבואו הנגעים צמחית זו, צאק וצחיתה וצקף גדול, אבל אחס לא כן עמכם אלא חתעוררו לתשובה בקריאת ולימוד הפרשה, ולא יבואו עליכם הנגעים בפועל. ואחי שפיר מה שהקדימה חורה פרשת נגעי הגוף, דמכיון שפרשיות אלו נאמרו לישראל צעבור שיתעוררו לתשובה בקריאתו, ולא שיבואו עליהם בפועל, על כן ראוי להקדים צהם נגעי הגוף, כדי שישימו אל לב את חוקף הדין הקשה בזה בשעה שנגעי הגוף קודמים ויחשו ויחדרו מאימת הדין, ועיי' זה תהיה תשובתם שלימה ממעמקי הלב, ויאלו ידי חובתם בקריאת הפרשיות בלבד. ואפ"ל טעם אומרו אבל אחס לאכול ולשתות ולשמוח, דהנה משרע"ה חיקן

יערה ה' רוח טהרה ממרום, ויבטלו כוחות העומאח. חש"ה להורות ציוס העבור וציוס העמא, לומר שהפרעה רומת על צ' בחינות חלו, זמן הגלות שבו ישראל בצחינת מלורע דדד ישצ מחון למחנה, וזמן הגלותה שבו יעברו ישראל.

וברך זו חפ"ל ציבור המד"ר זאת תהיה תורת המלורע ה"ד ולרשע אמר חלקים מה לך לספר חוקי ותשא בריתו עלי פיד. עפ"י מה שנתצאר כי ענין הפרעה רומת על הגלות והגלותה, והנה צעור"י ישנס רשעים האומרים כי הם מציאים את הגלותה לפני הזמן, ועל ידם תחקיים הצטחת ברית אצות, ולחל חיון שמקרא זה רומת על הגלותה האמיתית, שיטברו צ"י מפשעים, ויבא תשבי לצשר גלותיתו, ע"כ חלקים המד"ר להבא את דברי הכתוב ולרשע אמר חלקים וגו' ותשא בריתו עלי פיד, ר"ל ברית אצות שבת הקצ"ה עמכם על הגלותה, אחת נשא עלי פיד, ומתנאח לאמר שעל ידך יהיה קיוס הצטחה זו, ואחת שגת מוסר ותשלך דברי אחריו, שדברי השי"ת וצבצעתו אחת נתן חיזוק ותוקף לסע"א, והם המעכבים את הגלותה, השם ירחם. והשי"ת יחזיר שיקויים מיד והוצא אל הכהן, שחצא השפעה אל אליהו הנביא הכהן הגדול, ויחוש לצשר לנו צשורת הגלותה, ויחזק ויחיה וינראה וישמע צמברה קול מנשר, צמברה צימיו חמן.

*

לשבת הגדול

וידבר ה' אל משה לאמר זאת תהיה תורת המלורע ציוס טברתו והוצא אל הכהן, ויאל הכהן אל מחון למחנה וגו'. הקשו המפרשים דלומרו זאת תהיה תורת המלורע ציוס טברתו יתורא לכאורה, דלעס היס המקרא חסר חילו הוה כתיב וכי יעבר המלורע והוצא אל הכהן.

(צ) **ומלך** זאת יש לדקדק צמה שאמר הכתוב תהיה לשון עתיד. גם אומרו תורת המלורע צ"ב דכל היות דכתיב "תורת" אחי לרשע, וכדליתא

ואפ"ל רמז נוסף צפרעה זו עפ"י דברי החיקוי"ז צמאמר קס ר' שמעון (חיקוי ק"ז דף קמ"ג ע"ב) ח"ל, וצין נגע לנגע כמה דלוקמורו חיה יעבה דדד דלחיה חשיבה שכינתה צגלותה כמלורע, דליתמר ציה דדד ישצ מחון למחנה וגו', מחון דחל דל גלותה דלחיה לבר מלרעא דליראל דלחיה מנחבא וכו'. עכ"פ מוצאר מדברי החת"ס דלף פ' נגעי אדם רומת על גלות ישראל, השם שהמורש מוקי פרשת נגעי צחים על הגלות והגלותה. והנה רגיל חני לפרש מלח"כ (דברים י"ז) והח"ס אשר יעשה צדון לצלתי שמוע אל הכהן העומד לשרת שם לפני ה' חלקיו, דלכאורה צ"ב חריכות לשון הפסוק, דח"ל צקרה והח"ס אשר יעשה צדון, ואנחנו צבר נדע שאינו שמוע אל הכהן, מכיון שעבר עצירה צמיד. אמנם רמז הכתוב צלומרו והח"ס אשר יעשה צדון, דע"י שזון לצו הליאו למרוד ולפשוט, נשחק צ"כ צעמקי מלולות העומאח, עד שאינו מרגיש צלצון נפשו, וצחוק אשר הוה גורם צכך לכללות ישראל. וזה שאמר לצלתי שמוע אל הכהן, כי צעווותיו גרם שאין צני ישראל חכים עדיין לשמוע אל הכהן העומד לשרת זה חליהו כהנא רבא, העומד לשרת לפני השי"ת, כדליתא צעשרה ממלרות שעודנו עומד ומשמש ומקריב תמידיו כסדרן חף צח"ז.

ועפ"י זה אפשר לפרש מלח"כ זאת תהיה תורת המלורע וגו', שהוא רומת על העתידות, דלומרו זאת תהיה תורת המלורע רומת על הגלות, כדלח צח"ס הג"ל דדד ישצ וכו', ואמר הכתוב כי ציוס טברתו כשיערה הקצ"ה רוח טהרה ממרום, ויטבר את צות צני ישראל, מיד והוצא אל הכהן שחצא שפעה מן השמים אל אליהו הנביא הכהן הגדול, לצו ולצשר את צשורת הגלותה ליראל. ואמח"כ ויאל הכהן אל מחון למחנה, שיבה אליהו הנביא מנצחי מרומים, אל מחון למחנה הוה חויה לארץ כדליתא צח"ס הג"ל, דלחיה לבר מלרעא דליראל, ורוא הכהן והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע, שצבר מתרפאו ישראל מן הגלות שהוא צחינת מלורע, ויביע זמן גלותה, וצח יצואר מה שחמח"כ להורות ציוס העבור וציוס העמא, כי הנה כל פרשיות הנגעים נאמרו לישראל צעצור דרוש וקבל שבר, והם רומזים על החורבן ועל הגלות, וגם על הגלותה העתידה, צעת

והכחא יומא מתצרכאן מנייה כל שיתא יומין עילאין וכל חד וחד יביז מחוגא לתתא כל חד ציומיו מהכחא צרכה דמתצרכאן ציומא שביעאל וכו', עתהד"ק. ועפ"י זה נמלא כי התנוללות אורות הגאולה לליל ט"ז בניסן שבו נגאלו ישראל מארץ מצרים מצות עבדים, כבר התחילה בשבת שלפניו, כי זו תלויה כל ההשפעות וההארות העתידות לצא במשך השבוע שלאחריו, ע"י שמתצרכין זו שתי יומין עילאין המשפיעין למטה כל אחד ציומו, וא"כ בצבאי מרומים כבר נגמרה השפעת הגאולה בשבת שלפני הפסח, ולפיכך קראו שמו שבת הגדול. והלכן יתבאר טעם קריאתו שבת הגדול עפ"י דברי הזכ"ק הללו, אך בדרך אחר.

ורבא לציאור הענין נראה דהנה הכתוב ציוה בפסח מצרים דברו אל כל עדת בני ישראל לאמר מצעשור לחודש הזה ויקחו לכם אש שבה ללית אבות וגו' ודרשו ז"ל (פסחים י"ז ע"א) פסח מצרים מקחו מצעשור ולא פסח דורות, ורש"י ז"ל הביא דברי המכילתא שנהן טעם לדבר שנגעו בפסח מצרים כלבד להקדים לקיחתו ד' ימים לפני שחיתו ח"ל, היה ר' מתחיל בן חמש חומר וכו' הגיעה שבושה שנגעתי לאצרכם שאגאל את בניו ולא היו בידם מצות להחטאם בהם כדי שיגאלו שנאמר ואת עירום ועריה ונתן להם שתי מצות דם פסח ודם מילה שזלו באותו הלילה וכו', עכ"ד רש"י ז"ל. וצדעת זקונים מצעלי החוספות כתבו ח"ל, ומיחו צריך לתת טעם למה מקחו מצעשור ואומר רש"י שיתעסקו בצרית מילה ודם פסח ד' ימים ומקשים ד' ימים למה ואומר הרב יתחק מאיבאר כדי שימולו וישהו ג' ימים לאחר המילה קודם שיאלו לדרך, עכ"ד ז"ל. והנה לעצם זה אחי לא נתיישבה הקושיא ד' ימים למה, שהרי כפי להמתין ג' ימים אחר המילה, ומן העשירי בניסן שבו מולו יש חמשה ימים עד יום חמשה עשר בניסן מועד אהם ממלרים, וקשה שהיו יכולים למול ביום י"ב בניסן, ואכתי היו נשארים להם שלשה ימים עד יואחם. וגדולה מזו יפלא דכיון שהיו יכולים למול גם צ"ב בניסן ועדיין היו מתרפאים עד זמן הביאה, א"כ למה הקדימו למול בעשירי לחודש שחל בשבת, והלא מילה שלא בזמנה אינה דוחה שבת, והם היו משמרין שבת מצרים, ומה שהיה אפשר לזכותם במילה זו מצלי

במנחות (דף ק"י) אמר ר' יתחק מאי דכתיב זאת תורת הכהנה וזאת תורת האדם כל העוסק בתורת הכהנה זכו. והנה מאי נדרוש באומרו תורת המלואה.

ג) גם מה שאמר הכתוב והוצא אל הכהן ל"ב, דמשמעות והוצא הוא שאמרים מציאין אותו בע"כ, ולכאורה אין צורך בכך שאמרים יציאו אותו, אלא מעצמו צא יצא צרכה להפטר מעומתו, כדי שיוכל לשבץ אל הממנה ולהיות בחצרה בני אדם. ורבותינו צעלי החוספות פירשו והוצא כאילו הוצא כתוב והוצא זכו עיי"ש. אך פשטות המקרא לא מתפרש כן ול"כ.

ד) עוד קשה שהכתוב סותר עצמו מנייה וזכיה, דפתח לומר והוצא אל הכהן, הרי שהמלואה צא אל מקום הכהן, והדר אמר ואלה הכהן אל מחוץ למחנה.

ה) **במד"ר** (פ' ט"ז ד') איתא זאת תהיה תורת המלואה הה"ד ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי ותשא בריתי עלי פיך וכו', ומאריך במדרש להביא ראיות שאין הקב"ה חפץ בקילוסו של אדם רשע עיי"ש, ול"כ שייכות מדרש זה לענינא דמלואה.

ו) **המזור** כתב צריה הלכות פסח (סימן ת"ל) ח"ל, שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול, והטעם לפי שנעשה בו גם גדול שפסח מצרים מקחו מצעשור וכו', ונמלא שעשירי בחדש היה שבת, ולקחו להם כ"א שם לפסחו וקשר אותו בכרעי מעותו וכו', והיו שייכים קבות על שחשתיין את אליהו, ולא היו רשאין לומר להם דבר, וצ"ע אותו הכם קורין אותו שבת הגדול, ע"כ. והקושיא מפורסמת ולפי זה היה ראוי לקבוע זכר לאותו הכם ביום העשירי בניסן בכל שנה ושנה, כאשר כל המועדים והרגלים קבועים לימי החדש, ומדוע קבעוהו ליום השבת בין אם חל צ"ד בניסן בין אם לא. ובפשטות כבר נתבאר בדברינו טעם הדבר שקבעו לעשות את יום השבת שלפני הפסח זכר לנשם שנעשה בו, עפ"י דברי הזכ"ק (ח"צ דף פ"ח ע"א) דכל צרכאן דלעילא ותתא ציומא שביעאל חליין

שכרי הפסח שעשו משה ואהרן היתה שחיתותו ולליתו בעוד יום, כפסח דורות, ומיד בשעת לילה נכנסו ריחות ג'ע בפסחיהם, והיה עוד פנאי שימנו ישראל על פסחים ויקריבו, וינכנס ריח ג'ע גם בפסחיהם, ושבו חין הכרה לומר דבוראת שעה היתה, דשפיר אכלו מן הפסח שנמנו עליו.

והנה היפ"ת הביא בשם החכם י' קרשקש בפירושו לספר המורה שהזיד לדר נגד דברי רבותיו במדרש הזה, ואמר כי המון ישראל היו נימולים במלכים כמו שהחזיקו צימי אברהם וכו', ואיך אפשר שימולו ח"ר אלף רגלי וכפלי כפלים צנים ובני צנים בליל הפסח, ואח"כ יאכלו פסחיהם מוכנים ללכת, ולא יהיו כואבים כבאז המילה. ועוד שה' אינו עושה הפליאות רק לאורך גדול, ויהי אפוא לו ללוות על המילה צר"ח יוסן או קודם לזה, אם לא יספיקו, וכתב עליו היפ"ת דהכל יאמר פירוב ודברי חז"ל נאמנו מאוד, ומתוך כל הקושיות שהקשה על דבריהם ז"ל. ומה שתמה על שלא יהיו כואבים כבאז המילה, אינו קושיא כי בגדלי ה' לעשות להם רפואה בשעה קלה ע"י המלאכים ששלח לשקם וכו', ומה שהקשה למה לא לווה במילה מר"ח שאלה של הכל היא, כי יודע אלקים העת הראוי לכל מלוא, ומי עמד בסוד ה', עיי"ש באריכות.

וְרִי נראה לישב חמיהותיו באופן אחר, דמה שהקשה איך אפשר שימולו ח"ר אלף בלילה אחת אינו קשה כלל, כי הנה יש לדיוק מדברי המדרש והרבה מהן לא היו מקבלין עליהם למול, מדנקט "מכין" משמע דרך מקלות לא קצלו עליהם למול, אבל רובן של כלל ישראל מלו עממן מיד אחר שנלטו, וממה דקאמר "הרבה" חין הכרה שכוונתו שהיו רבים במספרם, שכרי מליו דדברי חז"ל דגם שנים יקראו רבים, כאמרם ז"ל מיעוט רבים שנים. ויותר מה מליו שאפילו אחד מישראל קרוי הרבה, דכתב במעמד הר סיני לך רד העד צעם פן יורסו אל ה' לראות ופול ממנו רב, ואיחא במדרש רב פ' יתרו אפילו רב אחד מהם שיפול הרי הוא ככול מלמד שאף אחד מעבד ע"י כולם (ופירש בזית רען כדלעיל אילו חסר א' לא היו יורסו לקבל החורה), הרי שאף אחד מישראל

שיחללו את השבח על ידה, מדוע נלטו למול ציום השבח דוקא.

ותו יש להקשות דלטעמו של הר"מ מאיבר"א שכל מה שהיה לורך צד' ימים היינו בשביל שישבו ג' ימים קודם שיאלו לדרך, אחי לא נחבאר טעם שנלטו לקחת שם לפסחם מבשור דוקא, דמה תליין הפרשת הפסח ומלוא מילה זה צד. ואם משום שלא יקחו את הפסח בעודם ערלים, קשה והרי גם בפסח דורות אחר הכתוב כל ערל לא יאכל צו, ואפילו הכי לא הקפידו חז"ל אלא בהקדמתו ובאכילתו, אבל בלקיחת הקרבן מותר גם ערל, וה"כ בפסח מזרים לא שייכא המילה אל לקיחת הפסח, ומדוע היו שניהם צשור לחוד דוקא.

והנה עוד יש להתבונן בענין, שכרי במד"ר נראה לכאורה היפך שיעת רש"י ז"ל דסבר שאלו צי ציוסן, דז"ל המדרש עב"פ זאת חקת הפסח, רבותיו אמרו לא ביקשו ישראל למול במלכים, אלא כולם בעלו המילה במלכים חוץ משבטו של לוי וכו', והיה הקצ"ה מבקש לגאון, ולא היה להם זכות, מה עשה הקצ"ה קרא למשה וא"ל לך ומהול אותם, והרבה מהן לא היו מקבלין עליהן למול אחר הקצ"ה שיעשו הפסח, וכיון שעשה משה את הפסח בזר הקצ"ה ל' רוחות העולם ומושבות בג'ע, ומן הרוחות שבג'ע הלכו ונדבקו באותו הפסח, נחכנסו כל ישראל אלל משה אמרו לו בצקשה ממך האכילנו מפסחך, מפני שהיו עייפין מן הריח, היה אומר הקצ"ה אם חין אחס נימולים חין אחס אורלים, מיד נחנו עצמם ומלו ונתעצד דם הפסח עם דם המילה וכו', ע"כ. וכתב היפה חז"ל על דברי המדרש ז"ל, יתכן שהיה זה קודם חשיכה, דמשחשיכה שכוה יו"ע חין מילה שלא בזמנה דוחה אותה, ועוד דאין זמן מילה בלילה, ומיהו קשה דע"כ פסח זה לאחר שחיתה ולילה היה, והיחא יכול להאכיל ממנו כשימולו, מאחר שלא נמנו עליו קודם שחיתה, ויש לומר דבוראת שעה היתה, עכ"ל היפ"ת ז"ל.

ובעיקר חמיהת היפה חז"ל שצערורה הולך לומר דבוראת שעה היתה, נראה ולא קשה,

שמה יסגורו קרוביהן של המלכים שהרג, כדאיתא בתנחומא ר"פ וירא, וכו': היה מקום לחשש זה במלכים, שמכאז המילה יהיו ישראל חלשים, וח"ו יסגרו אותם המלכים. אמנם הנה איתא במילתא עב"פ והיה לכם למשמרת לפי שנאמר משכו וקחו לכם לאן וגו', אמרו לו ישראל למשה רבינו הן נזבח את חובצת מלכים וגו', אמר להם מן הנס שעושה לכם במשיכתו אתם יודעים צשעיתו. הרי שלקחת הפסח היתה לכם הוכחה חותכת שאין להם עוד להחירא מפני המלכים, ולפי זה שפיר מקושרת מלות מילה עם מלות ויקחו לכם את זה וגו', דעיי הנס שנעשה להם בלקחת הפסח, ידעו שאין להם עוד להחירא מלמול, כי נפל פחדם על המלכיים, וכל רעה אליהם לא תאונה.

וארווחא כזה ליישב מדוע לא נטעו להמול מיד ב"ח יוסן, והשחא מובן שפיר, כי הולכו להמתין עד שיעשה להם הנס בלקחת השב לקרבן פסח, והנס לא נעשה עד העשירי בחדש שחל להיות בשבת, כאשר הקדמנו בדאיתו שבת החלה התעוררות הגאולה, דכל ברכאן דלעילא ותחתא ציומא צביעא תליין. ואחר שנעשה להם הנס לקחת הפסח מלו מיד, כי שוב לא תיירא מפני המלכים פן יסגרום שברי ראו שלא העיזו המלכים לעשות להם כל מאומה, צעח שלקחו את חלביהם לשחטו. ולדרכיו יתיישב גם טעם שהולכו ישראל למול מיד בעשירי, הלא לטעם שיתרפא כאז המילה בג' ימים, היתה להם שכוח להמתין עד י"ב לחדש. אמנם הנה לכאורה גם זה היה נס נפלא שנימולו צ"ג' וג' ימים ח"ר אלף בני אדם, הם וצניהם ועבדיהם, שגם הם עלו למספר כמה רבבות, וכללא הוה דלמיעוטא צביעא עדיף, וכאשר כתב הרמב"ן ז"ל ר"פ נח שמה שהחזיקה החיצה כל מונו צע"ח מכל העולם, וגם מכל מאכל אשר יאכל לשמה תמימה, בדרך העצב לא תחיל אותם החיצה הזאת ולא עשר כיוצא בה, אבל היה נס שהחזיק מועט את המרובה, וא"ת יעשה קטנה ויסמוך על הנס הזה, ראה ה"ה ש"ה לעשותה גדולה וכו' למעט צנס, כי כן הדרך בכל הנסים שצחורה, לעשות כל אשר ציד אדם לעשות והאשר יהיה צדי שמים, עכ"ל ז"ל. וכמו כן כזה שבי' גם נפלא תחיל עם רב כזה צ"ג' וג' ימים, ולמעט

בהרבה יחשב, וה"ל איכא למימר שנאשרו בהם מועטין שלא מלו, אך רוב המון ישראל מלו מיד כשנטעו כדי שחיה להם שכוח ג' ימים קודם שיאלו לדרך, הלא שאתם מעטים שלא מלו עד ערב פסח נתרפאו מיד לאלתר. כמו שציאר היפ"ח ששלא ה' מלאכיו לרפאותם.

ולבאר הטעם שלא חששו אותם המועטין שאלו צע"פ לסכנת היציאה לדרך כאשר הקדימו כלל ישראל את המילה בג' ימים מעטם זה ענמו, נראה עפ"י מה דאיתא בגמרא (צבחים מ"א ע"ב) הנה דבי ר' יוחנן מפי מה נאמר פרוכת הקדש צפר כהן משיח ולא נאמר צפר העולם דבר של ליצור משל למלך צו"ד שסכרה עליו מדינה אם מיושטן סרחו פמליא שלו קיימת ואם רובן סרחו אין פמליא שלו קיימת, ע"כ. ובה פירש ק"י זל"ה ב' צע"פ משה פרשה שמיני דברי המד"ר שאמר אהבין צעשיית העגל מועט יתלה בסרחון כי ולא כהן, עיי"ש. ובדרך זה יתבאר גם לענינו, כי לפי שרובן של ישראל קיימו מלות הש"ת, ומלו מיד כשנטעו, היתה פמליא שלו כציכול קיימת בקרב ישראל, דאף שמישטן סרחו עליו ולא ראו למול, היתה השגראת שכינתו יתבצר בחוך בני ישראל בעצור המרובין שלא חטאו לו, וכיון שהיתה שכינת כבודו ית' בחוך בני ישראל, היו המועטין יכולין למול בערב פסח, ולא היה להם לחוש משום סכנת הדרך, דכיון שהשכינה שרובה בחוך בני ישראל כל הנכבדים הוא בדרך נסיו מחזק לטבע העולם, והקב"ה הוא כל יכול וצידו לרפאותם כרגע. אמנם אילו ח"ו לא היו רובן של ישראל מלין צע"ח שנטעו, והיו ממחניני עד ערב פסח, א"ל לא היו יכולין ללכת צע"ח, דכיון דרובן סרחו כציכול אין פמליא שלו מתקיימת, ואין השכינה שורה בקרב ישראל, והם מתאכזים צע"ח העולם, והיה עליהם להמתין ג' ימים צערם ואלו לדרך כדי שיתרפא כאז המילה.

וריישב מה שהקשנו על חירוי של ה"ש מאיצרא, דאין תלויה לקחת הפסח במלות המילה, שזה על שניהם בעשירי, נראה דהנה לכאורה היה לישראל מקום למועט מלמול מחשש סכנה, וכמו שמתנו גבי אברהם אצטו שאמרו לו ער ואשכול שלא ימול מחשש

שנמולו באותו יום. אמנם יתבאר עפ"י דברי הספ"ק נועם אלימלך פרשת מואב, לפרש מאמר הגמרא (קידושין מ' ע"ב) מחשבה טובה הקצ"ה מרפא למעשה חל"ק, וראה לפרש לשון לירוף שכול"ל מחשבה למעשה, דהנה המחשבה שאדם מחשב באיזה דבר, בודאי אין זה שום פניה, כי מי יודע זו, ואם אדם מחשב לפשות מלוב או עסק בתורה, ולא עשה מחמת איזה אונס, ואדם אחר עוסק בתורה או במלוא רק שמכון זה איזה פניה, הקצ"ה מרפא את העובדא הזאת למחשבתו של הל"ק, והיו כאלו הוא עושה המעשה ההוא. ולכן זכה נועם חלקו וחלק חבירו, פי' כ"ל אם זה לטוב את מחשבתו תמיד, ומחשב לפשות מלוב ונתבטל ממנה מכה איזה סיבה, נועם המלוב של חבירו שעשה במעשה אצל לא מחשבה, ושלם אח"כ ע"י מלוב שלימה וכו', עכ"ל.

והנה אברהם אבינו ע"ה אחרי שקיים מצות מילה ככל פרעיה וכוונותיה, היה מתאווה ומשתוקק לזכות עוד במלוא יקרה ונכבדה זו, אלא שלא היה באפשרותו לקיימה בפועל, אמנם בעת גמולו אנשי ביתו, ופשיטא שלא נימולו בכונה השלימה והראויה שהיתה לאנשים בעת שנימול הוא עצמו, אלא שנטרפו למעשה המלוב שלהם כל המחשבות הזכות והטהורות של אנשים שהשתוקק לזכות במלוב זו, וזהו שאמר הכתוב וכל אנשי ביתו וגו' נמולו אחר, כלומר שמעשה המילה שלהם נטרף יחד עם מחשבתו הטובה של אנשיה, ומעשה מהם מלוב שלימה.

וברך זו ביארנו גם דברי רש"י ז"ל עה"פ וילכו ויעשו וגו' כאשר לוב ה' את משה ואהרן בן עשו, אף משה ואהרן בן עשו. דהנה בקרב בני ישראל היו רבים שלא היתה מחשבתם וכוונתם שלימה בהקדשת הפסח, ומאידך גיסא אחר שהקריבו משה ואהרן את פסחם בפועל בכל הכוונות הראויות, עדיין היו מתאווים ומשתוקקים לחזור ולקיים מלוב זו, אך לא יכלו לקיימה בפועל פעם נוספת. אמנם מחשבתם הקדושה והשתוקקותם העזה לקיים מלוב זו, נטרפו למעשה בני ישראל, ונעשה מהם מלוב שלימה בכונות הראויות, ובכל קרבן שהקריבו ישראל, נחשב להם כאלו הקריבו את משה ואהרן. וזהו אפ"ל בכונה

בניסא עדיף, היה הכרח להתחיל למול מיד בעשירי לחדש, כדי שיהיו שהות למול כולם עד י"ב לחדש, ותהיה להם עוד שהות להתרפאות קודם לאתם לדרה, ולהתחיל קודם העשירי לחדש לא היה באפשר כדאמרן, שעדיין לא היתה השפעת הכנס.

והיינו טעמא שנקרא שבת זה בשם שבת הגדול, דאין הכנס תלוי בזיוס החדש, אלא העיקר תלוי בזיוס השבת, שזו תלויה כל ההשפעות והזכרות של כל ימות השבוע. ומשום כך נעשה להם אותו הכנס בלקיחת הפסח בזיוס השבת דייקא, ומאכזב אותו הכנס שוב לא נתייראו מפני מלרים, ומלו את עצמם מיד.

ועפ"י מה שהבאנו לעיל מדברי המדרש, שהיו אנשים מישראל שעדיין לא מלו עד ערב פסח, וע"י שעשו משה ואהרן את פסחם וכוונתם זו רוח ג"ע ובקשו גם הם לאכול ממנו, נחשוררו גם הם להמול מיד כדי שיעשו את הפסח, נראה לבאר מאה"כ וילכו ויעשו בני ישראל כאשר לוב ה' את משה ואהרן בן עשו, ופירש"י אף משה ואהרן בן עשו, וידועה הקדושה ובי מאי רבותא היא דאף משה ואהרן קיימו מצות הש"ת. אמנם עפ"י המדרש כ"ל תהיה כוונת הכתוב באופן זה, וילכו ויעשו בני ישראל, כלומר כל מה שעשו בני ישראל את הפסח במעמדו, היה רק משום כאשר לוב ה' את משה ואהרן בן עשו, וכפ"י רש"י אף משה ואהרן בן עשו, כלומר שהקדימו להקריב פסחיהם, וכוונתם רוח בן עדן, זה גרס שכל ישראל הקריבו את פסחיהם. ולפי זה א"ש דאין הכוונת שמה ואהרן עשו כמלכות הש"ת, אלא שהכתוב משמיענו ששעיתם של משה ואהרן, היא שגרמה שכן עשו בני ישראל.

או אפ"ל בביאור דברי רש"י ז"ל אף משה ואהרן בן עשו, ע"י מה שביארנו דברי הכתוב גבי אברהם אבינו ע"ה בעלם היום הזה נמול אברהם וישמעאל בנו, וכל אנשי ביתו ילד בית ומקנת כסף מאת כל בן נכר נמולו אחר, דלכאורה חיצת אחר יתירה היא, דמקאמר בעלם היום הזה נמול אברהם וגו' וכל אנשי ביתו ילד בית וגו' נמול, כבר ידענו

הדרך יתנהג זה הצא להעבר ממלאת עוונותיו, שחייב
היה וקיום לתורתו ולמאורותיו שלא עשה כראוי,
ע"י שיתדבק אל הצדיק כנ"ל.

עוד יש לתת טעם למח שנקרא בשם שבת הגדול,
עפ"י מה דאיתא במד"ר פרשת תזריע עה"פ אדם
כי יהיה צעור צעור שאלו ספחת וגו' משל למעורב
שנכנסת לתוך פלטרין של מלך וכו' כך כיון ששמעו
ישראל פרשת נגעים נתייראו אמר להם משה אל
תתייראו אלו לאור"ע אבל אחס לאכול ולשתות
ולשמות. וקשה שכרי צפירות נחמטעו עכ"ס מעוממת
נגעים, ומאי קאמר לכו אלו לאומות העולם. גם אין
מוכן מה שסיים אבל אחס לאכול ולשתות ולשמות,
דמאי ענין הצעתה זו לפרשת נגעים. ונראה לפרש
בחקדם הא דאיתא בגמרא (פסחים ק"ע ע"ב) דרש
ר' עירא וכו' מאי דכתיב (בראשית כ"א) ויגדל הילד
ויגמל עתיד הקב"ה לעשות סעודה ללדיקים ביום
שיגמל חסדו לזרעו של יצחק לאחר שאוכלין ושותין
נותנין לו לאצרכם אציו כוס של ברכה לברך ואומר
להם איני מצרך שיא ממני ישמעאל אומר לו ליחם
וכו' ליעקב וכו' עול וברך וכו', אומר להם איני מצרך
וכו' אומר להם איני מצרך וכו' וכו' אומר לו לדוד
עול בך אומר להם אני אברך ולי נאה לברך שנאמר
כוס ישועות אשא וצמם ב' אקרא, ע"כ. ולכאורה
נריך להבין שייכות ענין הסעודה שעתיד הקב"ה
לעשות ללדיקים לעת"ל עם המשחה שעשה אצרכם
אציו ביום הגמל את יצחק בנו, וצ"ל היפ"ח ז"ל
כי להיות שמעשה אבות סימן לבנים, על כן עשה
אצרכם אציו משחה גדול ביום הגמל את יצחק, להיות
הכנה לאותו משחה שעתיד הקב"ה לעשות לעתיד
לצא ביום שיגמול חסדו לזרעו של יצחק אע"כ.

והנה צענין המשחה שעתיד הקב"ה לעשות ללדיקים
לעתיד לצא נחלקו הראשונים ז"ל, יש מהם
שכתבו כי הוא רק דרך משל, (וכ"כ בזר"ק פרשת
תולדות הוצא לעיל בדברינו פרשת שמות באורך),
אמנם הרשב"א ז"ל בחידושי אגדות שלו צבצב בתרם
פרק הספינה, צענין קניגיא שעתיד גבריאל לעשות
עם לוימן לעת"ל, האריך צפירות אגדה זו, וכתב אל
תרחיק לראות ללדיקים לעת"ל סעודה כפשטי הדברים,

רש"י ז"ל וילכו ויעשו בני ישראל וגו' כן עשו, אף
משכ ואהרן כן עשו. כלומר דבעשיית בני ישראל את
פסחם, נאמר להם המשחצות הקדושות של משה
ואהרן, ונחשב להם כאילו גם הם עשו את הפסח,
צטת שטעמו בני ישראל.

ועפ"י זה נצח לציאור הכתוב זאת תהיה תורת
המצורע וגו', והוצא אל הכהן. דהנה נגעים באים
על ידי הטא, כאמרם ז"ל, וא"כ נמלא כי כל התורה
שלמד צעורו חוטא אין חפץ זה, ועליו הכתוב אומר
ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חקי, ולכאורה מה
תקנה תהא לתורה זו, ולא עוד אלא שאף התורה
שכ"א לומד אחרי שעשה תשובה עדיין אינה בשלימות
הראוי, כי אם תשובתו היא מיראת הנוגע ממחמת
שכ"א עליו יאמר, אין תשובתו זו בשלימות הראוי,
דכ"א רק תשובה מירא, ועל כן העלה הכוונה שחייב
עליו ותיקון לתורתו, שיתדבק אל הכהן, הוא הצדיק
עובד ה', ובאמצעותו כן יאמר תורתו ומאורותיו אל
מחשבותיו הקדושות של הכהן, המתאווה ומשתוקק
לעבוד את השי"ת עבודה תמה וצרה ככל עת,
ובמאורותיו יתברך חפץ מאוד, וכנ"ל בנוע"א שפירש זה
דברי בגמרא פסחים לעולם ילמוד אדם שלא לשמה
שמתוך שלא לשמה צא לשמה, דהיינו מתוך זה שלמד
שלא לשמה צא לזה שחייב ללמוד אותה מסכת לשמה
ונאמם ולא למד כנ"ל, עכ"ל. וזהו יתבאר הכתוב זאת
תהי' "תורת" המצורע, כלומר כדי שחייב היות וקיום
לתורתו של המצורע, דהיינו שחייב לה עליה ותיקון,
עליו אמונה ביום עברתו כשהוא חוזר בתשובה ורואה
להעבר מעוונותיו והוצא אל הכהן, היינו שיתדבק
אל הצדיק, ויאמר תורתו ומאורותיו ותשובתו אל
מחשבותיו הקדושות של הצדיק, וע"י כן תהי' להם
היות וקיום, ויתעלו למקומם ויורשם, ואח"כ מפרש
הכתוב דיני עברתו ויאל הכהן אל מחוץ למחנה וגו'.

ובזה נתיישבו כל הדקדוקים בפרשה (קשיא א' ב'
ג' ד'), וגם יבואר סמיכות המדרש ולרשע
אמר אלקים מה לך לספר חוקי וגו' לפרשה זו, שכרי
מדברי המדרש הלא נמאנו למדים שאין חפץ להי'
צקולוסו של אדם רשע, ועורפין לו מאורותיו צפניו,
ושפיר שייך להכא שהכתוב עשה עובד קמ"ל, אחי

לנו היטב דברי המד"ר ס"פ חזריע שדורש פרשת נגעים על לאומות העולם וז"ל, שאת זו צבל זו וכו' ספחת זו מדי וכו' ברכת זו יון וכו' נגע לרעת זו אדום וכו', ע"כ. ולכאורה כיצד הוציא דברי הכתוב מממשעותן ודרשן על ענין אחר לגמרי. אמנם לפי הפרקי היכולות ה"ל מבואר היטב, כי עיקרן של נגעים הללו שיש להם שרש בגברי מרומים, עתידין לבא על האומות לעת"ל ולעשות בהם כלה ואבדון, לבלתי השאיר להם שריד, עד שאדם אומר לחבירו הילך רומי הרשעה צפרועה ויאמר לו איני מתבקשת לי.

וזה יהיה ביאור המדרש בשעה ששמעו ישראל פרשת נגעים נתייראו, כי הן צראות פרשה זו והשינו בשרשם של דברים, כי הנגעים עתידים לבא בפק וצתימה וצקף גדול מאד מדת הדין הקשה, נתייראו מאד כי עליהם יהיה חרון חלף הקשה הלאה. אמנם בדברי חז"ל מבואר כי יתכן שבישראל יבואו הנגעים מאד מדת הרחמים, וכדאיתא בגמרא (ברכות ה' ע"א) אר"י נגעים אינן יסורין של אהבה והתניא כל מי שיש בו אחד מד' מראות נגעים הללו אינן אלא מוצא כפרה ומשני הא לן והא להו, ופירש"י צא"י שערי חומה מקודשות בה ומאורע עונן שילוח חוזה לכן אינן יסורין של אהבה, צבל שאין עונן שילוח הוי יסורין של אהבה, ע"כ. הרי שיתכן הדבר שיבואו הנגעים על ישראל להוכיחם ציבורין של אהבה, אלא שצא"י לא יבואו באופן זה מחמת שהוא עונן שלוח מחוץ למחנה, אבל זה ודאי שיתכן ביחסם צמדת הרחמים. וזהו שהשיב להם משה לישראל אל תתייראו אלו לאומות העולם, כלומר מה שאתם נופים צפנימיות פרשת נגעים, שמהיב ציאתם צמדת הדין הקשה הוא לאומות העולם, שעתידין הנגעים להביא עליהם כליה ואבדון, אבל אתם לא יבואו עליהם הנגעים צתימה זו כלל, אלא באותה עת שיטעה הדין הקשה באומות העולם, אז תזכו לאכול ולשתות ולשמוח בסעודות לוייתן ושור הכר שעתיד הקב"ה לעשות לכם, ואז תהיה השמחה גדולה עד מאוד, לא היתה שמחה כזו לפניו ותבקר מיום צריאת שמים וארץ, כדאיתא בזה"ק (מדרש בעלם פ' וירא ק"ד ע"א) אר"א היום שישמח הקב"ה עם צריותיו לא היתה שמחה כמותה **שמוע** שצדק העולם.

אלא שאין תכלית אותם סעודות למילוי הכרם כ"א לחזק כוחות הנפש. והיפך תואר ז"ל הביא דברי הרשב"א (בשמות רבה פכ"ה ע') וכתב וז"ל, וכל מאמין אמונה שלימה יאמין הדברים כמשמעם, כי עשה יעשה ה' צמון התחיה שהלדיקים עומדים בגוף ונפש סעודה גופנית מבשר בהמות ולוייתן ופירות ג"ע, ויתענגו על רוב שלום, עכ"ד ז"ל. אך זה ודאי אשר בסעודה זו יהי אחי ענין רוחני, וזכמו שפירש השלח"ק דכל הדברים הנאמרים בתורה מורים על ענין רוחני. עכ"פ זה צרור ומפורש שבהי סעודה שיהי בה אחי ענין אכילה ושתיה, כדקאמר לאחר שאוכלין ושותין וכו', וכן איתא צמד"ר פרשת שמיני (פי"ג ג') עכ"כ זאת היתה חז"ל אבהו אריסטון עתיד הקב"ה לעשות לעבדיו הלדיקים לעת"ל וכל מי שלא אכל נצלות צב"א זוכה לראותו לעו"כ ה"ה וכל וחלב נצלה וחלב ערפה יעשה לכל מלאכה ואכול לא תחלכוהו צבציל שתאכלו ממנה לע"ל לפיכך משה מחיר לישראל ואומר להם זאת היתה אשר תאכלו. הרי דסעודה זו יש בה מענין אכילה. וכן נוסד צפיע אקדמות שאומרים בעצרת, אריסטון ללדיקיא יתקן ושירותא מסחרין עלי חכי דכדכוד וגומרתא.

ועפ"י זה נבא אל הביאור בדברי המד"ר ה"ל אלו לאוה"ע אבל אתם לאכול ולשתות ולשמוח. דהנה רבינו צחי ז"ל בס"פ מקץ הביא בשם פרקי היכולות לר"י כה"א, צענין עשרה הרוגי מלכות שנכתבו צב"ד של מעלה, ונתנו לו לס"מ שרו של עשיו וכו', אמר ר' ישמעאל כל ההתראות הללו וכל התנאים הללו הותרו צו והתנו עם ס"ם הרשע וזהו אמר קבלתי עלי ויבחר עשרה מאבירי ישראל וכו' באותה שעה לא הספיק לומר לסופר כתוב גזירות וזכות גדולות קשות ועזות ומצורלות ומוראות וכדוות על רומי מפני חימה שנתמלא על ס"מ הרשע שקבל עליו כל התנאים הללו אלא מיד נעל נייר וכתב עליו נקמה זו עתידה ושמונה לרומי הרשעה תעלה עין אחד ותעמוד למעלה מרומי ו' חדשים וירד שחקן לה על האדם וכו' ואח"כ תעלה עין וכו' וירד נגע לרעת וספחת וברכת וכל מיני נגעים על רומי הרשעה עד שצבא שעה שאומר אדם לחבירו הילך רומי הרשעה צפרועה היא וכל אשר צה ויאמר לו איני מתבקשת לי, ע"כ. וזהו יתבאר

וזכר מאלו טעם נכון על שקורין שבת זה בשם שבת הגדול, לפי שבשבת זה משכו ישראל ידיהם מעבודה זרה, ועשו תשובה מאהבה, וזכר ויתוספה להם זכות גדולה.

עוד יאמר לתת טעם על שנקרא שבת הגדול ויתיישב גם טעם שקבעו את זמרון הכס ליום השבת דייקא ולא ליום העשירי בניסן שבו חירע. בהקדמם מה שכתב ק"י זר"ה ב'שמונה מש' (פ' זו בהפטורה לשב"ג) על הכתוב הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני ב' יום ה' הגדול והנורא, ותבאר עפ"י מה שכתב בפליתי (סימן ק"י) דבאם יהיו ישראל בצחינת זכר אחישה לא חין לר"ך לביאת אליהו ערס ביאת המשיח. והנה הגדול רומז על חסד גדול כנודע (תיקוני זוהר תכ"ב ס"י ע"ב) וזוהר על פחד, וידוע דבשבת בלא זכר והשארתי אחד מעיר, ואז חסד לדייקים ופחד לרשעים, מה שאין כן בזכו ולזו כולם נקצו והיו חסד לכל, א"כ היו גדול בלא נורא.

והיינו הנה אנכי שולח לכם וגו' לפני ב' יום ה' הגדול והנורא דייקא, משא"כ בגדול לבד א"ל לביאתו של אליהו לפני ביאת המשיח והבן, עכ"ל הקדושים. אמנם הנה אף שכבר הגענו לזמן של בשבת, עיינו חלויות לרחמי שמים שתיבה בגאולה בצחינת גדול בלבד בלא נורא, כי כבר סבלנו חבלי משיח קשים די והותר, והבחינת יערה עלינו רוח טהרה ממרום, שזכה לשבוע אליו באמת ובלב שלם, ואז ודאי תהיה בגאולה צרחמים וחסדים בלי חבלי משיח.

והנה כבר נתבאר בדברינו (פרשת ב' רע"ג) ולדעת הרמב"ן ז"ל בפרשת ב' התחילה מכת החשך ב' בניסן, ולפי זה נמלא כי העשירי בחדש ניסן היה באמלג' ימי החשך. אכן הנה בספר חוט המשולש כתב דבשבת לא היתה מכת החשך משמשת, ונתן שם טעם לדבר. ואף אני אמרתי טעם שלא היתה מכת החשך משמשת בשבת, משום שבעשירי לחדש שחל בשבת נעשה נס גדול שלקחו ישראל זה לקרבן פסח וקשרוהו בכרעי מעתה, והיו במזרים רואים ושייכו קבות ולא אמרו להם דבר, עוד איתא במדרש שבאותה שעה עשו זכורי מזרים מלחמה עם אבותיהם כדי שישלחו את ישראל, והרגו מהם הרבה וזהו שאמר

ועפ"י האומר נצח לתת טעם למה שנקרא שבת זה בשם שבת הגדול. כי הנה בשבת זו החלה התעוררות הגאולה, כמבואר לעיל באורך, וידוע שבאותה מזרים היא שורש כל הגאולות כמא"כ (מייב"ז) כימי לאתך מארץ מזרים ארצנו ופלאות, ועל כן בהתעוררות הגאולה באותו שבת, נעשה הכנה להתעוררות הגאולה העתידה, ואז עתיד הקב"ה לשימוש עם צרייתו באותו משתה גדול שעתיד לעשות ביום שיגמול חסד לרעו של יחזק. והיינו טעמא שנקרא בשם שב"ג, כי בשבת זו נעשה התעוררות והכנה לאותו משתה שעתיד הקב"ה לעשות לעתיד לבא. ואם אותו משתה שעשה אברהם קרא הכתוב משתה גדול, משום שהיה מכון צו לעשות הכנה לאותה סעודה העתידה, עכ"ל שם שזוהר סעודה העתידה תהיה סעודה גדולה, ולפיכך זה שמו אשר יקראו לו שבת הגדול, בעבור אותה הסעודה שיעשה הקב"ה לעת"ל.

עוד ית' לתת טעם למה שנקרא שבת הגדול, עפ"י מה שאמרנו ז"ל (ערכין ע"ו ע"ב) תנא דבי ר' ישמעאל כל המספר לה"ר מגדיל עוונות כנגד ג' עבירות ע"ז ג"ע וזשפ"ד כתיב הכא לשון מדברת גדולות (תהלים י"ב) וכתיב בע"ז (שמות ל"ב) אלא חטא העם חטאה גדולה בג"ע כתיב (בראשית ל"ט) גדול עונוי ממנוא, ע"כ. מבואר מזה כי חטא עבודה זרה נמי קרוי חטא גדול. והנה כשנשטפו ישראל לקחת להם שם לקרבן פסח הוסיפו משה חתלה לפרוש מן הע"ז שהיו עושים אחרים במזרים, וכמו שדרשו ז"ל במכילתא משכו ידיכם מע"ז וקחו לכם לאן למזבח. וכבר נתבאר בדברינו לעיל כי מאהבת הכס שנעשה להם באותו שבת בלקיחת הקרבן פסח ששו לקיים מצות מילה מיד, וע"ז שאמרנו ז"ל במגילה דרר קבלוהו כימי אחשורוש, ופירש"י מאהבת הכס. וא"כ גם אותה תשובה שעשו צמח שפרשו מעבודה זרה היתה תשובה מאהבה, וע"י כן נתהפך להם עון הע"ז לזכות, כאמרנו ז"ל (יומא פ"ו ע"ב) שבתשובה מאהבה מתהפכין הדעות לזכות. ומסתברא דכשם שחטא עבודה זרה קרוי גדול, כדילוף בגמרא מדכתיב ביה חטאה גדולה, ה"נ כשעושים תשובה מאהבה על חטא זה והוא נהפך לזכות, דין הוא שיקרא זכות גדול.

אנפי, על כן דבין הוא שיקצע זכרון הכס ליום השבת, משום שבזכותו פסק החשב. ולפיכך הוא קרוי בשם הגדול, משום שלא נהגה בו מדת דבין, ובכן.

*

זאת תהי' תורת המצורע ציוס עברתו והוצא אל הכהן ואלה הכהן אל מחוץ למחנה וראה הכהן והכה נרפא נגע הברעת מן הברוע. והקדוקים במקראי קודש אלו רצו, וזכור קנת מוכס, חדא אומרו זאת תהיה תורת המצורע יתורא הוא לכאורה, וסגו למיכתב כי יעבר המצורע וכו'. גם י"ז אומרו והוצא אל הכהן, משמע שבעל כרחו יצאוהו אל הכהן, והיה ראוי לכתוב וצא אל הכהן. גם י"ז במא"כ והכה נרפא נגע הברעת מן הברוע, לתיבות מן הברוע יתירות ניכור, דודאי בברוע קא מיירי. בהפעתר השבוע (הפעתר שבת ר"ח) המסיימת (ישעי' ס"ו) וכו' מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו יצא כל בשר להשתחוות לפני ה'. י"ז ככלל לשון הכתוב מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו. גם מדוע נקט קרא יצא כל בשר ולא אמר יצא כל איש.

ולבאר הענין נקדים דברי הגמרא בבבלי (דף ל"ח ע"א) הנפלאים לכאורה, וז"ל, כי סליק רבי אבה (ל"א) אמר יבא רעוא דאימא מילתא דחשקבל כי סליק אשכחיה לרי יוחנן ורי חנינא בר פפא ורבי זירא וכו' יתצו וקאמרי (על הא דתנן במתניתין בהם האשכ ששאלה מחברתה תכלין ומים ומלה לעיטחא הרי אלו כרגלי שחיבין) אמאי ולבעיל מים ומלה לגבי עיטח (פירש"י אמאי כרגלי שחיבין, לבעיל איסור תחומין דמים ומלה דזוטרי לגבי עיטח דנפישא) אמר לכו רבי אבה הרי שחשכר לו קב חטון בעשרה קבין חטון של תבירו יוכל להל וחדי אחיכו עליה אמר לכו גולתיכו שקלי (פירוש מלבושכם לקחתי שחכם משחקים עלי). הדר אחיכו עליה אי"ר אשעיא שפיר עבדו דאחיכו עליה וכו' אמר ליה ר' ספרא משכ שפיר קאמרת (פירש"י משכ, ביקרא דמשכ קא משכע שפיר קאמרת בתמיה כלומר אמאי קא מודית לכו בחוכא ולתקוני אמתניתין) ולא שמיע לכו הא דאמר

הכתוב (תהלים קל"ה) למכה מצרים בזכוריהם. והנה אילו היתה מכת החשב משמשת גם באתו שבת, אי"כ לא היו המצרים רואים שישראל לוקחים את העי"ז שלהם לשחוט, ואי"כ לא היה ניכר ונודע כס זה, וגם לא היו הבכורות עושים מלחמה עם אבותיהם. על כן מלת ה' היתה זאת, שלא תהי' מכת חשב בשבת, למען יוודע ויתפרסם גודל הכס. והנה מכת החשב היתה משמשת ששה ימים, כדאיתא במד"ר פרשת צא (פי' י"ד ג') רבותיו אמרו ז' ימים של חשב היו כילד ב' ימים הראשונים מי שהי' יושב וציוק לעמוד עומד וכו' ועל אלו הימים נאמר לא ראו איש את אחיו וגו', ב' ימים אחרים מי שהיה יושב לא היה יכול לעמוד וכו', הרי ג' ימים של חשב שהי' במצרים, והז' של חשב של חשב של ים שנאמר ויהי הענין והחשב ויאר את הילול, ע"כ. ולפי זה נמצא כי מכת החשב שחלל בו ציוס נפקדה בשבת, וחזרה לשמש עוד שלשה ימים אחר השבת. והנה אף במצרים היו צ' בחינות אלו גדול ונורא, חסד לנדיקום ופחד לרשעים ששלטה בהם מדת דבין ומתו צימו האפילה. אמנם באתו שבת שבי לא היתה מכת החשב משמשת, אי"כ ה' חסד בלבד שהרי לא מתו בו הרשעים, ועי"כ נקרא שמו שבת הגדול, כי בו היתה בחינת הגדול, היא מדת החסד בלבד, ולא בחינת הנורא, משא"כ ציוס שלפני השבת ולאחריו היתה גם בחינת הנורא. וצוה מיושב מה שהקשה מרן הבית יוסף ז"ל שהיה ראוי לקרוא כל הימים שמן העשירי לחדש עד פסח בשם ימים גדולים שהרי בזמן היה אותו הכס שעיפלו ישראל בקרבנם, ולא אמרו להם המצרים דבר. ולפי כך טעמא דאמרי אחי שפיר, כי שאר הימים אין לקרותם בשם גדול בלבד, כיון שהיה החשב משמשת בהם, וכויו בבחינת הגדול והנורא גם יחד, משא"כ יום השבת שבו פסק החשב שפיר קראוהו הגדול, שנהגה בו אף מדת הרחמים.

ובזה יתיישב גם מה שהקשו המפרשים שהיה ראוי לקבוע זכרון הכס ליום החדש, הוא העשירי ציוס ולא ליום השבת. אמנם הנה לפי שמכת החשב פסקה מלשמש כדי שיתגלה הכס שנעשה לישראל, ואותו הכס נעשה להם בזכות השבת, כאשר נחבאר בצורך במקומו

ר' חייא וכו' כדור צדוקה מגרמו של חזירו חייב לשלם לו דמי חטים אלא כילא חסריה כ"ג כילא חסריה, ע"כ.

ובמאמר זה נחקשו דברים וכן שלמים, לבין דברי חכמים ויחידות, וענין השחקן דאחיו על ר' אבא. והחכם סופר זל"כ בחידושו על מסכת ב"ב (וענין בחשבות חכם סופר חלק א"ח סימן ר"ח) ביאר כי כוונת ר' אבא הייתה שלא לשמה, במה שביקש שיאמר דבר המתקבל על הדברות, כי ר"ל להתפאר בתורתו, ולפיכך אחיו עליה. אך קשה מאוד לומר כן על האמוראים הקדושים, שהיתה בלבם מחשבת שלא לשמה.

ור"בן מראה לבאר דברי הגמרא דכנה אמרו ז"ל פסחים (נ' ע"ב) א"ר א"ר לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, וכדבר החופפות ז"ל דשלא לשמה היינו להתגדל ולהתפאר, דאילו בלמוד לקנעו אמרו ז"ל נוח לו שלא נברא. ויראה לבאר ענין אומרים לעולם יעסוק אדם וכו' אפילו שלא לשמה, עפ"י מאמרם ז"ל (בבא בתרא ע' ע"א) גדול המעשה יותר מן העושה, ולכאורה ז"ל דאם המעשה אף אחרים לחת, קיבץ סכום שזה למי שמרד אותו סכום מכיסו, למי יכ"י שברו גדול יותר. אך הכוונה דכנה פעמים שהאדם עושה מצוה או לומד תורה, ואינו במדרגה שזיכר לעשותה בדחילו ורחימו בלתי לבד, וא"כ מה חקקה יש לתורתו, וזכרי א"י בתיקונים (תיקונא עשיראה) כל אורייתא דאורי בלא דחילו ורחימו לא פרחית לעילא. אך אם הוא גורם לרבים שיעשו את המצוה, א"כ אף אם הוא בעצמו לא עשה את המצוה בכוונה הראויה, מ"מ כיון שנתן הרבים ודאי נמצא אחד המכוון בעשיית המצוה לשמה, זה האחד יעלה ויתקן גם כל אותם שלא זכו לעשותה לשמה.

וזה כוונת אמרם גדול המעשה, פירוש שהוא מעשה אף הרבים למצוה, יותר מן העושה לבדו, כי המעשה מובטח לו שהתקבל המצוה לרצון לפני הש"ת. וכמו כן הדבר בלימוד התורה, דאם דאמרו ז"ל לעולם ילמוד אדם תורה שלא לשמה שמתוך שלא לשמה

יבא לשמה, היינו כיון שהוא לומד להתגדל ולהתפאר א"כ ודאי שמעתיה מזדקן בעלמא, ויבדולי המנהג ימצא בין הרבים אחד שיאמר וילמוד דבר תורה בלאמר משמו בכוונה לריוה ומעולה בלתי לה' לבדו, וע"י כך יעלה ויתקן גם את חלקו של המהדר את החידוש בתורה, כי כ"י יש לו חלק בכך שמצדו למד חידוש זה לשמה. וזה אפ"ל כוונת אומרים מתוך שלא לשמה יבא לשמה, כי בסופו של דבר יחזור ויתחקן החידוש הזה להיות בחינת לשמה.

וע"ד זה נבא לביאור דברי הגמרא, כי כנה ר' אבא לגדל ענוותנותו ושלמות רוחו, לא היה מחזיק את עצמו כי הוא במדרגה הראויה, לחדש חידושים בתורה בכוונה הראויה בלתי לה' לבדו, ולפיכך התפלל יבא רשעו דאימא מילתא דמתקבל, כי אם יתקבלו דבריו בלתי השומעים, אזי אף אם יכ"י לימודו שלא לשמה, לא יתכן שלא יכ"י בין השומעים אחד שיזכור בה לשמה, ולא גם חלקו יחזור להיות בחינת לשמה, ויכ"י לו עליה ויתקן. אכן כד סליק לארץ ישראל ואשכחניהו וכו' ידחצי וקאמרי אמאי ולבעיל מיס ומלא לגבי עיסה, כלומר שאם השאילה אשה לחברתה מיס ומלא לא תקרא העיסה ע"ש בעלים הראשונים, כי נתבעל שנים בתוך העיסה שהיו עיקר, וקושיא זו היכה נגד כוונתו של ר' אבא, שכ"י אם שם בעלים הראשונים נתבעל לגבי בעלים האחרונים שבהם עיקר, אם כן אפילו אם יתקבלו הדברים ויתחדשו בעלמא, עדיין לא תאל לו תועלת לתקן חלק תורתו, שכ"י גם אם ימצא אחד שילמד דבר הנשמע מפיו בכוונה הראויה לא יחשב לו לרבי אבא, כי שם בעלים הראשונים בעל. ועל כוונה זו א"ל ר' אבא מי שנחערב לו קב חטין בעשרה קבין חטין יאכל בלא ודאי בחמיה, כלומר האם משהם שחלק השני מרובה מן הראשון, שהוא למד חידוש זה לשמה, יבעל חלק הראשון לגמרי, הרי גם לו יש חלק בה, כי הוא עמל בו והוא גידול.

אמנם הם ידעו והרגישו כוונתו, כי הוא מחזיק עצמו בשפלות יתירה, שאין לימוד תורתו בכוונה הראויה לשמה, ולפיכך דבר אחיו עליה, אמר לכו בולתייך **תורה**, פירוש בולתייכו היינו לבוש העליון,

ומאונותיו של המצורע, שדרשו ז"ל דקאי על המוילא רע, דכיון שהוא צבחינה שפלה ופחותה, כיצד תהיה עליה לתורתו, על זאת העלה היעושה וכוונת אל הכהן ושפתי כהן הוא לזיק הדור ישמרו דעת, כי הוא מכיוון כראוי לשמה, וע"י זה יעלה את התורה והמאונות והתפלה של אותם שאינם ראויים אחר עמו. אך אמר הכתוב כי טוב מה הוא באם יוכל הוא בעצמו לתקן ולהעלות תורתו ותפלותיו, וזה אומרו וראה הכהן והנה נרפא נגע הצרעת „מן הצרעת“, כלומר שמן הצרעת בעצמו עלתה ארוכה ומרפא לתורתו ומאונותיו.

ומתכוון בזה על התורה והמאונות שהם לבושים על האדם כמאמר הנביא (זכריה ג') בסירו הבגדים הלאים מעליו והלבש אותו מחללות. זאת היתה חמיכתו של רבי אבא האם אני לקחתי ממכם את לבוש התורה והמאונות שלכם, עד שאתם רואים לקחת ממני את לבוש התורה והמאונות שלי, במה שאתם אומרים כי חלק הבצלים הראשונים מתבטל בחיב. ועל כך ח"ר ארשטיא שפיר עצוד דאחיבו עליה, כי ראו שעדיין רבי אבא בתומתו הולך, להחזיק עצמו במדרגה פחותה, שלימוד תורתו הוא שלא לשמה, ויש לך דבר שיעלו אחרים את לימוד תורתו.

וע"פ פי מה שנתבאר כי יש אשר התורה והמאונות אינם בשלימות הראוי, ואח"כ הם באים לתיקון ופורחים לעילא. יתבאר הכתוב והיה מדי חדש בחדשו וגו', וזהו ידוע כי ראשי חדשים כמה חיקון גדול לכל החדש, וכמו כן השבת הוא חיקון לכל ימות השבוע, אך אם לפעמים אין האדם במדרגה הראויה שיוכל לתקן ולהעלות את הכל ב"ח כראוי, אזי באם צפסם אחרת יעלה בידו לעשותו כהוגן הוא מעלה למפרע את כל החדשים שלא נתקנו. וכמו כן באם לא היה בכוונה צבחת אחת להעלות מעשי אותו שבוע, אזי אם צפסם אחרת יתנהג צבחת כראוי תהיה עליה למפרע לכל השבחות הקודמים, נמצא כי פעמים יש אשר אותו חדש ואותו שבת אין לו עליה ותיקון בחדשו ובשבחו. אמנם אין זה אלא בזמן הגלות, שיש לנו לב אכן הוא יחסי המעבד, אבל לעת"ל שיוסר לב האזן מקרבנו, וינתן לנו לב צר, אזי יהיה מדי חדש בחדשו, ודיינו להחדש יהי לו תיקון בראש החדש, והשבוע יהי לו תיקון בשבחו. וזהו שאמר הכתוב והיה מדי חדש בחדשו, כלומר שלעיתים לצא יהי עליה ותיקון לחדש בלוחו ראש החדש עצמו, ולא יערכו להעלותו ב"ח אחר. וכן מדי שבת תהי לו עליה ותיקון בשבחו, פירוש בלוחו שבת עצמו, ונתן טעם לדבר יבא כל „בשר“ להשתחוות לפני אומר ה', פירוש שיסיר הקב"ה לב האזן מבשרינו, ויהיה לנו לב צר על כן תהיה עליה ותיקון דבר יום ביומו.

ועומתו השיב ר' ספרא להלדיק דברי ר' אבא, משה שפיר קאמרת, ופירש"י ציקרא דמשה קמשחצט, דהנה אי' בנגיע (אופן י"ט) ע"פ ויתא ראשי עם כי אילו לא נקבר משרשי' במדבר היו ישראל אבירים ח"י ח"ש הכתוב כי שם חלקת ממוקק ספון שנקבר משה במדבר בשביל ויתא ראשי עם שיהי' הוא המנהיג לעת"ל כמו שהי' בתחלה, עכ"ד. והנה אם נאמר כר' ארשטיא דשם צעלים הראשונים בעיל, ח"כ מה חועלת בכך שמה נקבר עמהם, הרי שוב לא נקרא שמו עליהם, וא"כ זה הוא גנאי למשה שנקבר במדבר, ולא זכה לעלות לארץ ישראל. ח"ש רש"י ז"ל ציקרא דמשה קא משחצט, שנשבע בכבודו של משה, כי אחתי שמו נקרא על דור המדבר, דשם צעלים הראשונים לא בעיל, ועתיד הוא להעלותם עמו. ואח"כ מיתו ראי' לדברי ר' אבא מהא דתני ר' חייא זכוי' הבזר לרורות מתוך גרנו של חצירו חייב לשלם לו דמי חטים, א"ע"פ שהלרורות אין להם שום ציוות, והי"א אף שחרתו לצד לא היתה בדחילו ורחימו, שם צעלים הראשונים עלה, ויש לה עליה ותיקון.

והנה באמת בחייה זו היא טובה וודאי רק לשיטת וכוונת ר' אבא שהיה עוונות וזשל בך ביותר, והיה מחזיק עצמו כי הוא לריך תיקון והתפלות ע"י אחרים, אבל ודאי הוא טוב ומשובח יותר שהאדם עצמו יבא למדרגה שיוכל לעלות ולתקן תורתו ותפלתו ומאונותיו. וזה אפ"ל בכוונה הכתוב זאת תהי' תורת המצורע, כלומר איך יהי' תיקון והתפלות לתורתו

(ה) יל"ד בדברי הכתוב שמביא המדרש ולרשע אמר אלוקים מה לך לספר חקי ותשא בריתי עלי פיר, שהוא כפל הענין במלות שונות דפתח לומר מה לך לספר חקי, דקאי על הכה"ק, וחזר ואמר ותשא בריתי וגו', ופירש"י ז"ל בריתי תורת.

(ו) גם י"ב להלן באותו ענין, שאמר הכי' ואחש שנאח מוסר ותשלך דברי אחריו אם ראית גנב וחרץ עמו ועם מנאפים חלקך וגו'. ופירש במגלות ותשלך דברי אחריו השלכת דברי אחריו גויך כדרך שמשלך האדם דבר שלא יחפזו לראותו, ולכאורה הרי הכתוב מפרש וכו"ל את מעשיו המקולקלים, אם ראית גנב וחרץ עמו וגו', וכל מעשים אלה הרי הם השלכת דברי השי"ת שאין לו חפץ בהם, וא"כ מדוע הולך להקדים ולומר ותשלך דברי אחריו.

ובבשרם נבא לציאור הענין נקדים, דהנה דבר גדול ונפלא למדנו מן המדרש הזה, עד היכן הדברים מגיעים, ועד כמה נריך להזכר שלא לשמוע סיפורי נסים מפי אדם רשע, ממנה שמצינו שצעת שאמר המלך אל גיחזי נער איש האלקים ספרה נא לי את כל הגדולות אשר עשה אלישע, וגיחזי רצה להתחיל בסיפור הכס שהחיה אלישע את האשה ואת בנה, מיד עשה הקב"ה נס גדול להביא את האשה ואת בנה להחם, כדי שלא יספר אותו רשע בשבחיו של הקב"ה, ואף אם הייתה עומדת בסוף העולם, היה הקב"ה מסייע ומציאם בדרך נס לשם. ומכאן נשמע חומר הדברים, שהרי גחזי צעמו ראה צעיניו את הכס הגדול הזה שעשה אלישע, שהחיה את בן השומניית, וצרור שנס זה היה מנצח הקדושה, ואפי"כ לא חפץ ה' שיספר רשע זה אפילו נס אמיתי שנעשה מנצח הקדושה, ולפיכך עשה נס גדול להביא את האשה ובנה שמה. ומכאן שאסור לשמוע מפי אדם רשע אפילו סיפורי מעשיות מוזיקיים אמתיים, כי יש לחוש פן ימשכו אחריו ע"י כן, ואי"כ ק"ו בן בנו של ק"ו עד כמה גדול הוא הפגם והחטא, אם שומעים סיפורי נסים ונפלאות על אנשים רשעים חוטאים ומחטיאים את הרבים מיינים וכופרים, המפילים וממניעים מניית וכפירה בלבות בני ישראל בכל העולם כולו, והן המה היו לנו בעורבנו, לעכב גאולתם של ישראל, והם הגורמים לכל פירוק **בבשרם** גדור, ומיוס שנצרה העולם עדיין לא

זאת חביה תורת המלוער ציוס עכרתו וכוונת אל הכהן. ויל"ד דתיבת חביה יחירה היא, שאין זה דרך הכתוב בשאר מקומות, כדכתיב זאת תורת הכטאת וזאת תורת העולב וכיוצא, וכ"כ בול"ל זאת תורת המלוער. ורבותינו ז"ל (מנחות דף כ' ע"א) דרשו מוכתב זאת חביה תורת המלוער צווייתא חכא, וי"ב.

(ג) גם אומרו זאת חביה תורת וגו' י"ב, דכל היכא דכתיב זאת תורת אחיה לרשע, כמו שדרשו במנחות (דף ק"י) מ"ד זאת תורת הכטאת וזאת תורת האשם כל העוסק בתורת חטאת כאלו הקריב חטאת וכו', ומאי נדרש הכא באומרו זאת תורת המלוער.

(ג) עוד קשה לדאמרו וכוונת אל הכהן אין לו ציאור לכאורה, שהרי המלוער היה משולח חוץ לשלש מחנות, והכהן היה נריך ללאת אליו, כדכתיב להלן וילא הכהן אל מחוץ למחנה וגו', וא"כ מאי הכי דקאמר וכוונת אל הכהן. עוד י"ב דבול"ל וזה, לדאמרו וכוונת משמע שאחרים מציאים אותו.

(ד) **בבשר** יחיתא זאת חביה תורת המלוער הכ"ד ולרשע אמר אלוקים מה לך לספר חקי ותשא בריתי עלי פיר ח"ר לוי בתורה צנצאים ובכתובים מצינו שאין הקב"ה חפץ בקילוסו של אדם רשע, מן התורה ועל שפס יעשה וגו', מן הנביאים ויחי הוא (גיחזי) מספר למלך את אשר החיה את המת וגו' זאת האשה זה בנה אשר החיה אלישע ודילמא לאחרית תרעה בוכ קאים. (וכי לאחרית הדלת הייתה עומדת האשה עם בנה שמיד שבתחיל לספר המלוער באו שניהם לפניו) רבנן אמרי אפילו בסוף העולם בעינים הקב"ה ובהיחיה כדי שלא יספר אותו רשע בשבחיו של הקב"ה, בכתובים מנין שנאמר ולרשע אמר אלוקים מה לך לספר חקי, עכ"ד המדרש. וי"ב שייכות כל המדרש הזה לפירושא דמלוער. ואם להשיענו ענין זה שמלוער אסור צח"ת, ויחר היה ראוי שישיענו. זאת צפרשה הקדומת, ששם נאמר כך קרא ועל שפס יעשה, שממנו למדו ז"ל שמלוער אסור צח"ת, ומדוע הביאו המד"ר צפרשה זו דמיירי צפרתו של מלוער.

כמימריה, או להיפך כי חסור לו לעסוק בחי"ת, כי אין להקב"ה חפץ בקילוסו של רשע, כרי לא תתפרש לנו איפה בגדר והגבול הזה, ובמה יודע לו איפה מה דיוינה דכאי גבול, אם עליו לעסוק בתורה ובמלות או חייב הוא להבדל מהם.

אמנם נראה דבנקת הכוזבות צעין זה ניתן לדעת ולהבחין בגדר והגבול הזה, ומזה ישפוט האדם מה מעשיו ומה משפטו. דכנה מי שכוף רוח ומשתוקק ללכת בדרך האמת, אף ע"פ שפעמים רצב הוא נלכד ברשת ה"הכ"ר, ומרצה חטאים שעל ידיהם נקרא ח"ץ בשם רשע, מ"מ אינו יכול לפטור עצמו מעסק התורה והמלות בעבור כן, אדרבה חייב הוא להרבות תורה ומלות ונתפלה להקב"ה, וכדי שלא יחטפו הסמ"ח מלוחיו כבר הודיעו לנו הספ"ק הע"ה היעולה לזה, וכידוע מה שכתב בספר אור ישראל, לומר לשם יתוד טרם עשיית המעלה, וחובי חקיה שלא יחטפו החיובים מלוחיו. וק"ו זל"ה הביא דבריו הקדושים כמ"פ (ע"י חפלה למשה פרק מ"ה על הפסוק אומר אני מעשי למלך), וצעין זה כתב גם הרחיד"א ז"ל בספרו שמחת הרגל על רוח (ועיין בספרי ויחל משה מאמר ד' סימן מ"ז). אכן אותם אנשים המגלים פנים בתורה שלא כהלכה, ומולאים בתור"ק ראיות ברורות לשיטתם הרעה, בדרך הרשעים בכל הדינים. ואף גם אותם שאינם עדיין צבוג אחד עם הרשעים עצמם, אלא שמתחזקין את ידי הרשעים בהצאת ראיות למעשיהם מן התור"ק, מחמת הנגיעות שיש להם מן הרשעים, כגון כבוד וממון או שאר טובות הנאה, וכידוע מה שפירש צמטס מגדים פרשת מטות מאמרים ז"ל (צ"מ דף ל' ע"ג) לא חרבה ירושלים אלא על שבעמירו דבריהם על דין תורה, שעל כל דבריהם, הם העבירות שהיו עושים, היו אומרים שכן אייכותה תורה, וזה קשה יותר מעלם הכתוב, ע"ה. עליהם ודאי אמר הכתוב ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חקי דודאי מוטב להם אילו לא למדו תורה כלל, וכמו שדרשו ז"ל (יומא ע"ג ע"ג) זאת התורה אשר שם משה זכה נעשית לו סם חיים לא זכה נעשית לו סם מיתה. וכיון שהתורה נעשית אלאס סם המוות, שגורמים על ידה את חורבן העולם, מוטב להם שלא יעסקו בתורה כלל.

היתה סמ"ח כוזב בעולם. ואם לא רצה השי"ת שרשע יספר נסים אמיתיים שעשה אליהם הנביא קדוש ה', עאלכ"כ שאין לשמוע סיפורי נסים מן הסמ"ח מקור העומאה, כי ישמרו מהם ומכמונם.

ולכא לציאור הענין נראה, דכנה לכאורה יש להבחין בדברי הכתוב ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חקי וגו', אם נאמר שהדברים כפשטן, שכל הנקרא רשע חסור לו לספר שצדקו של הקב"ה, ואסור בתלמוד תורה, א"כ ח"י חפוג תורה מושראל לגמרי, דמי יאמר זכיתי לבי עברתי מחטאי, וידוע מה שכתב הרב התיא זל"ה (לקוטי אמרים פ"ה) שאף העובר על איסור קל מדברי סופרים נקרא רשע, כדאיתא בפ"ג דיבמות ובפ"ק דנדה. וכל הספרים הקדושים נלאו למלוא פשר דבר זה, דכנה מצואר דבריו חכמי האמת והובא בצבר ביעב (אור"ח סימן תתקנ"א ס"ק ז') שכל המעשים או תורה שאדם לומד בעודו רשע א"ל שאינו ניתן כה בקדושה, אלא אדרבה מוסף כה בקליפה, וכשחוזר בתשובה מוציא אותו כה מן הקליפה ומכניסו אל הקדושה. וכיוצא בזה כתב הרמב"ם ז"ל (הלכות תשובה פ"ז ה"ז) כמה מעולה מעלת התשובה אמש היה זה מובדל מבי' אלקי ישראל וכו' ועושה מלכות ועורפין אותם צפניו והיום הוא מודבק בשכינה וכו'. וכבר נתעורר בזה בספ"ק דרך פקודין בהקדמתו, דלפי זה יאמר האדם אפטור נפשי מעסק תורה ומלות ח"י, עד אשר אחקן את אשר עויתי, וח"י לומר כן, דכי ס"ד שלא יתפלל אדם ולא יקרא ק"ש וכו' עד אשר יתעבה כל הימים הנקצבים לכל חטא ועון, הלא אם לא ינית תפילין באח"י יום נקרא קרקפתא דלא מנת תפילין, וכן הוא בכל התורה ומלות שאין לו רשות לבעל אף רגע וכו', עיי"ש מה שכתב בזה. וכנה לפי זה ישנם צ' סוגי בני אדם, כסוג האחד אותם החייבים לעסוק בתורה ומלות ואסור להם לבעל מהם אפילו רגע, וכסוג ב' אנשים שהם גבירי רשעים, ואסור להם לעסוק בתורה ובמלות כי הכל הולך אל הסמ"ח ובקליפות, ועליהם אמר"כ ולרשע וגו' מה לך לספר חקי. ולכאורה יש להבחין איך ידע האדם לשית עצות צנפשו, לדעת להבחין באח"י מבי' סוגי בני אדם בכלל הוא, אם הוא חייב לעסוק בתורה ובמלות ולא יבעל מהם אף רגע

שלא ככלכלה, ומכפכים דברי חלקים חיים לכל הדברים אשר הם נגד התוכ"ק, מחמת הנגיעות שיש להם, הרי חיים חללים בדרך הזה שיכיו אחריו דייקא, דהיינו שיכיו נכשלים לדרך התוכ"ק כפי המסור לנו מלכותו בקדושים, ולא אדרבה הם רונים שבתורה תנן מתחילה, ותחילה לדרם כרעה, בלמסרם בם פשטים דופי כפי רוע מעליהם, וא"כ מנאל כי הם משניכים את התוכ"ק מתחילה, ולא שם חללים אחריו התורה. וזהו שבתורה הכתוב עומד ושמך דברי אחריו, פירוש אם תהיך בדרך זה לרין להתחבר עם גנים- ומנאפים עזרת צוגדים, כלומר שתיים מחפה עינים ותלמוד זכות למעשיכם מן התורה, כי עיניך ונגיך אל הנגיעות והכנה שישפיעו אליך, בזה תגרום שחשך דברי אחריו, היינו שתראה לסוף את התוכ"ק ולהתחיל לדרך כרעה, היפך לזוהו של אשע"י לבני ביתו, שילכו אחריו דייקא.

ועל ידיהו אמר קרא ולרשע אמר חלקים מה לך לספר חוקי, כי מכיון שם מציאים ראיות של שקר מן התוכ"ק לייפות מעשיכם של רשעים, ודאי מועב להם שלא יעסקו בתורה ובתפלה כלל, כי בן הכה המהבילים כרם ה' נצאות, ואסור ללמוד עם כאלו תורה כמו שאמרנו ז"ל (חולין קל"ג ע"א) א"ר זירא כל הלומד תורה לתלמוד שאינו בגון כאלו זורק אבן למקדלים, וכן נפסק להלכה ברמב"ם ז"ל (ב"י ת"ח פ"ד ה"א) ובעור יורק דעב (סימן רמ"ו), ואשפ"י שאין הלכה כרצן במלואל (בכרות כ"א ע"א) שביד מכרח ולומר כל תלמוד שאין תוכו כבדו אל יכנס לביהמ"ד, וכדאיתא התם שנדחתה שיעמו מהלכה וסילקוהו לשומר הפתח, ותימסרו בזהו כיום ד' מאות ספסלים צביהמ"ד, מ"מ אף חכמים לא נחלקו עליו חלל צמי שמעשו סתומים, ואין ידוע אם הוא עוב או רע, ע"כ ס"ל דמותר להם להכנס לביהמ"ד, כי ממלאים הרבה שאף שאין תוכם כרם, מ"מ ראויים ללכת בדרך האמת, ומהם אסור למנוע ללמוד תורה. משא"כ מי שידעין צו שאינו בגון, כ"ע מורו שאסור ללמוד תורה, והמלמדו הרי הוא כזורק אבן למקדלים, כדקאמר ר"ז. ודבר זה הרי הוא מפורש בתורה צנצאים ובקצוצים שאין הקצ"ה חפץ בקילורו של אדם רשע ורשון בספרי ויואל משה מאמר לה"ק סי'

ועפ"י האמור יתבאר לנו לשון הכתוב להלן בזהו פירוש אם ראית גנב ותנן עמו ועם מנאפים חלקך, ולכאורח אם הכתוב מיירי ממנו שהוא עמו גנב או מנאף, לא כול"ל אם ראית גנב ותנן עמו ועם חלקך, כיון שהוא עמו גנב ומנאף, ולא רק שהוא מתרחק עמכם ומתחבר לכם, ומדקאמר קרא הכי, משמע דמיירי מנאפים שאינם בעמם גנבים ומנאפים, חלל שכולים עמכם יחד שלובי זרע, ומחזיקין ידיכם, ומנאפים על כל תועבותיהם, ע"י קלת נגיעה ושודר, שמקבלין מהם איזה גדולה וכבוד או פרנסה וכדומה, בזהו חופן שהוא, וזה שמנאפים על מעשי הרשעים קשה יותר מן הכחש עמו. וזה"ל אם ראית גנב ותנן עמו ועם מנאפים חלקך, שיש לך חלק עמכם, לא בזהו הנגיעה והכיווף עמו, כי אם בזהו הנמשך להם ע"י העצירות, והוא השפעת הגדולה והכבוד שהם ע"ה משפיע להם בעוה"י, ע"י הכחשים שם עשים. וכיון שאחרי נועל חלק בהשפעה זו ונגיעה זו משתדל אותך, זה יגרום לך כי "ותשך דברי אחריו".

ויובן על פי מה שפירש כ"ק אצל מארי זל"ה בקדושת יו"ט (בדרוש לסוכות) על הפסוק כי ידעתיו למען אשר יאור את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' וגו', ולכאורח תיבת אחריו יתירא, ופירש דהנה עיניו הרוחות צבור"י צור"י, אלה הרשעים אשר עזבו דרך אבותיו הקדושים, וימלאו ללכת בעקבותם, אולם יבחרו להם דרך חדש לא שערום אבותיו, ותכמים הם צעיוניהם, וממנה צפויים כי הם צריכים ללכת לפנים ולא לאחור, ויעזדו קדימה לרוח הנה וזהו החדש, עפרה לפומייהו ורוח תשאם. כי באמת דרך האמת היא שנגך בעקבות אבותיו הקדושים, כאשר הורו לנו צמעייהם בעוצים ובמנהגים קדושים, ואנחנו צריכים ללכת אחריהם בכל הענינים, ולא לשנות אפילו זה כל שהוא, ואז יביח עוב לנו ולבניו אחריו עד עולם. וזהו שאמר הכתוב כי ידעתיו למען אשר יאור את בניו ואת ביתו, "אחריו" דייקא, שיאור להם ללכת אחר אבותיהם הקדושים, ולא לפנים כמעשה הדור הזה, אשר יקללו אורחותם, אך יאחזו בדרך אבותיהם ללכת אחריהם ואז עוב להם, עתה תבין. והנה אותם האנשים המגלים פנים בתורה

דבע"ה שכל אותם המספרים לה"ר עליו, הם אנשים ריקים שאין בהם לתלומות מלוא, ואם כן אין הוא מרויח כלום בסיפור הלה"ר, שבו אין להם מלוא שיבה בהם. אמנם אם המספר לה"ר חוזר בתשובה, אזי שבים כל מלואותיו אליו, והכל על מקומו הראשון יבא. וכמו שפירש ק"י זלה"ה בשמח משה כי תלך למלחמה על אויבך וגו' ושנית שביו כי הכה החורב ומלואות שנעשו שלא לשמה שובה הסע"ה, אלא שאח"כ כשבא לשמה חוזר הכל אליו, ח"ש כי תלך למלחמה חורב או תפלה ומע"ע וכו', על אויבך כלומר עם אויבך שיש בו פניות, אעפ"י ונתנו ה' אלקיך בידך לבסוף, כי מתוך שלא לשמה בא לשמה, ואף שהסע"ה שובה כעת, מי"מ אח"כ ושנית שביו מה ששב"ה כבר, כי אריך הוא להחזיר הכל, עכ"ל ז"ל.

ובזה יבואר הכתוב זאת תהיה תורת המלוע, היינו המלוא שם רע, כמו שדרשו ז"ל, ומשמיענו הכתוב דאף שעל ידי שסיפר לשון הרע איבד את מלואותיו, ובעבור עוונתו צאק עליו הצרעת, מי"מ צעת שהוא בא להטבר ולחזור בתשובה, חוזרים אליו כל החורב והמלואות שנלקחו ממנו צעונו. וזהו שדרשו ז"ל מדכתיב זאת "תהיה" תורת המלוע בהוייתו תהא, כלומר שלא תאמר שבצעת עוונת אבדו ממנו לגמרי תורתו ומלואותיו, ושוב אינם שלו, לה"ה זאת "תהיה" תורת המלוע ציום עברתו, כי הויה וקיום תהיה לתורתו ולמלואותיו צעת שהוא בא להטבר ולשוב על חטאו. וגם על פי מה שנתבאר בדבריו כוונת המד"ר לה"ד ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חקי וגו', עפ"י דברי חכמי האמת שכל המלואות והחורב שאדם לומד צעודו רשע טורפין לו צפניו, והסע"ה ונעלים אותם בשב"ה, יתפרש מאח"כ זאת תהיה תורת המלוע ציום עברתו, צעת שהחטא בא לטבר עלמנו מעוונותיו, אזי תחזור להיות הויה לתורתו ולמלואותיו שאבדו לו צעודו רשע ונשבו בידיו החילונים, ועתה צעודו מדרכו וחיה יחזור הכל אל הוייתו הראשון הוא לך בקדושה. ושפיר מוצן זה מה שצביא המדרש להבא את הכתוב ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חקי, ומייתו ראיות שאין הקב"ה חפץ בקילובו של אדם רשע, משום שכל חורב ומלואותיו ומע"ע על תולכים אל הסע"ה סערה דמותא, כרמח

ל"ח מ"ש זה וע"י להבן פרשת בהר בפתיחה לתלמודי הישיבה).

ובזה שאמר הכתוב מה לך לספר חקי וחזר ואמר ותשא צריתי עלי פוך, ולחזור לישאל כפילא הוא, נראה לפרש עפ"י מה דאיתא במד"ר פרשת במדבר, עכ"פ שאו את ראש כל עדת בני ישראל, רומם את ראש גדל את ראש לא נאמר, אלא שאו את ראש, שאם יזכו ועלו לגדולה כמד"ה ישא פרשה את ראשך והשיבך על כנך, אם לא יזכו וימונו כולם, כמה דתימא ישא פרשה את ראשך מעליך ותלה אותך על עץ. ובהה כן הוא גם צלימוד החורב, כאמר"ל זכה נעשית לו אם חיים לא זכה נעשית לו אם מיתא. ולפיכך חזר הפסוק לומר ותשא צריתי עלי פוך, לרמז כי הרשע המכפך דברי אלקים חיים, ומגלה פנים בתורה שלא כהלכה, התורה נעשית לו אם מות, כרמח צלשון ותשא, כמד"ה ישא פרשה וגו', וה"ה חיצת ותשא היא מילתא דמשתמעא לתרי אנפי, דבאדם העושה רצון השי"ת, ורואה עכ"פ ללכת בדרך האמת, הויה החורב אללו אם חיים, ונשאלת ראשו לגדולה, כי התה"ק נותנת חיים וכבוד ללומדיה בעה"ז ובעה"ב. ולעומת זאת מי שלומד תורה לתכלית רע, כדי להביא ממנה ראיות לחזק ידי רשעים כופרים ומייתים, נעשית החורב אליו לסם המות, ונשאלת ראשו לרעה. ולאת אחרי שאמר הכתוב ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חקי, חזר לומר "ותשא" צריתי עלי פוך, להורות כי החורב עצמה שהוא לומד נעשית לו לסם המות, ומורידתו לצאר שחת, כרמח צריתא תשא שהוא לשון מיתא.

ועתה נחזור ליישב כל הדקדוקים בפרשתן, ובהה מה שדרשו חז"ל מדכתיב זאת תהיה תורת המלוע בהוייתו תהא, נראה לפרש בפשטות עפ"י מה שאמר ז"ל (ערכי ט"ז ע"ב) כל המספר לה"ר נגשים באים עליו, עי"ש. וידוע מה שכתב החובת הלצנות (שער הכניעה פ"ו) כי צעון לשון הרע מעצירים את המלואות של המספר לשון הרע להשבון האיש שסיפר עליו לשון הרע, והעצירות של האיש שסופר עליו לה"ר מקפין להשבון המספר. ובה מפרשים את אמרות נעים וזמירות ישראל (תהלים ס"ט) ויחיו כי יושבי שער ונגינות שותי שכר, שהחלוק

באופן אחר יתבאר הא דאיתא במד"ר זאת חביה תורת המצורע בה"ד ולרשע אמר חלקים מה לך לספר חקי ותשא ברייתו עלי פיר וכו' לפיכך משא מחיר את ישראל זאת חביה תורת המצורע, ולי"ג שייכות מקרא זה לפרשת מצורע.

(ג) גם בדברי הפסוק בתהלים דמייתי במדרש ילי"ד, שכל ענין אחד במלות שונות, דקאמר מה לך לספר חקי, והדר אמר ותשא ברייתו עלי פיר, ולבאר כי היינו כך, כמו שפירשי ז"ל דברייתו היינו תורתי.

(ג) עוד יש להתבונן לכן באותו ענין, שנתן הכתוב טעם לאומרו מה לך לספר חוקי וגו', משום שאתה שגאת מוסר ותשגך דברי אחרים אם ראית גנב ותחז עמו ועם מנאפים חלקך. ולבאר מה שאמר ואתה שגאת מוסר ותשגך דברי אחרים וכו' טעם מספיק לחישוב תורתו של הרשע. ולאחרי נורח האריך עוד בפירוט מעליו, כי מתרועע הוא עם גנבים ואת מנאפים הוא נמנה, הלא דבר הוא.

ונראה לומר צדיקור הענין, והנה בספרה"ק ארץ החיים על תהלים ציאר במא"כ ותשא ברייתו עלי פיר, דקאי על שלש עשרה מדות של רחמים, והוא עפ"י מה דאיתא בגמרא (ר"ה י"ז ע"ב) ויעבור ה' על פניו ויקרא אומר ר' יוחנן מלמד שנתעטף הקב"ה בשלית ציצור והראה לו למשה סדר תפלה אומר לו כל זמן שישראל חוטאים יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם. ולבאר קשה הלא בכל יום עושים כך, ואילו היה הקב"ה מוחל עוונותיהם כבר היה בא משיח, אך אינו אומר כשישראל יאמרו כסדר הזה אלא יעשו כסדר הזה, והכוונה מה הוא רחום אף אתה היה רחום וכו', וע"ד שאמרו ז"ל (סוטה י"ד ע"א) בדבק במדותיו, ח"ש ותשא ברייתו דהיינו י"ג מדות, עלי פיר ולא במעשה, ובזה אני איני חפץ, ואתה שגאת מוסר התורע שכולה יראת שמים, עכ"ל הארץ החיים.

אמנם הנה בפירוש אומרו יעשו לפני כסדר הזה כבר נתלקו קמאי, אם הכוונה על עשייה צפופה ממש, כפירוש הארץ החיים, או סגני בקריאת י"ג מדות של רחמים מעוטפים בעלות ומיד הקב"ה מוחל להם. ובספרה"ק בני יששכר (מאמרי חדש אלול מאמר

צדרי הכתוב "ותשא" ברייתו עלי פיר שהוא לשון מיתא כנ"ל. אך אם ישוב על חטאיו ויטבר מכתמי נפשו, יותרו ממאסרם ציד הקליפות ויחזור הכל לכוונתו ולמקומו הראשון הוא לא הקדושה.

ואומרו והוצא אל הכהן ולא כתיב וצא, נראה לפרש עפ"י מה שכתב ק"ז זל"ה ב"שם ציטתה משה פרשת בלק וז"ל הקדוש, כי דבר מופת אימת אותו הנסיון ומשכיל על דרכיו ימלא, צעה שהאדם נכנע להש"ת, אז אם יביע בלבבו צאגשים לדיקים ימתקו מאד צעניו, ובאגשי צלעל המה מנגונים מאד צעניו, וההיפך בהתרחקותם מהש"ת וגבה לבם, שאז יקונו צדיקים בעצב, אף אם אינו יודע אותם כלל אם הם לדיקים או רשעים וכו', עיי"ש שהאריך בזה, ונתן טעם לדבר למה העצב הש"ת כן בעצב. ולי"ג לומר הטעם בפשטות, עפ"י מה שאמרו ז"ל (ב"ק ל"ב ע"ב) מנהא הא מילתא דאמרי אינשי מעטיל ואזיל דיקלא ציטא גבי קינא דשרא (כלומר דרך דקל רע לגדול בצד איני סרק) א"ל דבר זכ כחוד צורה שני צנצנים ומשולש בכתובים וכו' ר"א אומר לא להם הלך דחור אל העורב אלא מפני שהוא מיו, ע"כ. הרי מצורע שכן הוא עצב בהריאה שכל דבר מושך לשרש, ומכאן טעמא דחוריר נמשך אלל העורב, כי שורשם אחד הוא שורש העומאה. וזהו הטעם שהרשעים ישנאו את הצדיקים שגאה עזה מצלי שהם יודעים אותם כלל, כי כך הוא העצב (ועי' בדברינו לעיל פרשת ויקרא ח"ש צענין זכ).

ובזה יובן דהנה המצורע הזה צערם נתרפא מלרעהו, מחמת שעוד בו עומאותו, ומאחז עוונותיו לא רוחץ, עדיין לא היה נמשך להתקרב אל הכהן הצדיק, אדרבה היה שונא אותו ומתרחק מעליו, כשגאת הרשעים את הצדיקים מצלי טעם, אבל ציום עברתו, שפשה תשובה על חטאיו וטבר גברא, אזי מכיון ששרשו ממקור הקדושה והעברה, הריבו נמשך מעצמו אל שורש הקדושה והעברה שרשו של הכהן הצדיק. וזהו שאמר הכתוב והוצא אל הכהן, שהוא נמשך אל הכהן, מחמת שצדו מושכו ומנהיגו אל הכהן, ששרשם אחד הוא.

מדות עלי פיק, היינו ששפתיך בלבד, ולכן לא נכון עמך, ומה תועלת יש בךך.

ובדרך זו נבא אל הביאור, בהקדם מה שנבאר בדבריו לעיל בפרשה זו בצרכה, מה שכתב בסה"ק נוסט אלימלך לפרש מאמרם ז"ל מחשבה עוצה הקצ"ה מורפא למעשה, דכול"ל מחשבה למעשה, אמנם כהם יש אשר יעסוק באדם בתורה או במצוה וכו' מכון בהם לאחז פניה, ולעומת זאת יש אשר הצדיק משתוקק לעסוק בתורה או לקיים מצוה ונאנס ולא עשה, אזי הקצ"ה מרץ עובדא זו למחשבה הצדיק, ונעשה מהם מצוה שלימה במעשה ובמחשבה, עכ"ל. חכן חיוקין זה לא יתכן שיעשה אלא ע"י ההצדקות הצדיקים, כי אז הצדיק משפיע אליו להעלות תורתו ומלכותו לשרשם, וכאשר נבאר לעיל בדבריו באורך עמומא דמילתא משם הדרשנו, מש"כ אם אין לו ההצדקות אל הצדיק אין תועלת בתורתו ובמלכותו. חב ייבא ביאור הכתוב ולרשע אמר חלקים מה כך לספר חקי, זו תורה, ותשא ברייתו עלי פיק הם הי"ג מדות של רחמים, כמו שפירש, בארץ החיים, ובהווה דכיון שאמירתך היתה צפה בלבד בלא כוונה בלב לא חפץ ה' בהם. אמנם אחתי היה אפשר שיהיה להם חיוקין ע"י ההצדקות הצדיקים, ולירוף מתשבותיהם הטובות אל העשיה שלך שהיתה בלי כוונה, ברם דא עקא שאין לך ההצדקות אל הצדיקים, אלא להיפך אתה חזר לעושי רשעה, אם ראית גנב ותרץ עמו ועם מנאפים חלקך, ובאופן זה אין להקצ"ה חפץ בתורתך ובאמירת השלש עשרה מדות. חב מדויק גם באומרו מה "לך" לספר חקי, "לך" דייקא בלא התחברות לצדיקים אין תועלת בלימוד התורה.

*

[שנת תרצ"ה לפ"ק צק"ק סאטמאר יל"ו]

ויצא הכהן אל מחוץ למחנה וראה הכהן והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע יל"ז מה הולך הכתוב לומר וראה, "הכהן" דלכאורה כוה כגו שיאמר וראה והנה נרפא גור, ואנחנו כבר נדע שבכ"ה הכתוב מדבר, דהיינו צרישא וילא הכהן אל מחוץ למחנה.

צ' אות ד' האריך בענין זה, וכיצא מה שפירש ההפלאה ז"ל בסליחה אל כורית לנו לומר שלש עשרה דמדות ראשונה שצשלש עשרה מדות שהיו אל נאמט דסגי באמירה בעלמא, שהרי במדע זו לא שייך עשייה בפועל להדמות אליו יתברך מה הוא אל וכו', דלא איה אל, ומומנו נאמט אל שאר המדות, דמני סגי באמירה בעלמא. ח"ש, "אל" כורית לנו "לומר" שלש עשרה דמדות אל הוראה הולאה לשאר המדות שדיין באמירה בלבד, עכ"ד ההפלאה ז"ל. ומדברי רש"י ז"ל צר"ה שם מבואר דאיהו נמי סבר דבאמירה הי"ג מדות סגי, שכתב ח"ל ברית כרחה ל"ג מדות שאם חכירוס ישראל בתפלה חטניהם אינן חזרות ריקם, עכ"ל. ואח"כ כתב הצ"ח להקשות על דברי ההפלאה ז"ל ממדרש רבותיו (צ"ר פס"ט י') הביאו רש"י ז"ל בפרשת וישלח עכ"פ ויקרא לו אל חלקי ישראל אמר לו הקצ"ה ליעקב אני אל צעלונים ואח"כ אל בתחומים. ולפי זה נדחקה ראות ההפלאה ז"ל ממדת אל, דסגי באמירה הי"ג מדות, דלעולם אימא לך שכוונת אומרו יעשו לפני כסדר הזה היינו עשייה בפועל ממש, ואף במדת אל שייך לומר מה הוא אל וכו', כמבואר דיש מליאות בעולם שיהיה האדם נקרא אל, עכ"ל הצ"ח יתברך ז"ל, עיי"ש שהאריך בזה עוצא.

וירי נראה דלא קשה מידי מדברי רבותיו במדרש על ההפלאה ז"ל, דהם במדרש מבואר שהקצ"ה קראו ליעקב אל, אבל זה ודאי שאנו אין בטוחים לעשות מדע זו בעלמא, ולא שייך כלל לפרש יעשו לפני כסדר הזה על עשיה בפועל מה אח"כ אל וכו', דלא יתכן לומר כן, אלא ודאי שראיית ההפלאה ז"ל במקומה עומדת וההכרעה כמותה, דהכוונה על אמירה שלש עשרה מדות של רחמים, ורש"י נמי סבירא ליה הכי כמו שנבאר. אמנם זה צרור דאף לשיטתיהם דסגי באמירה בעלמא, מ"מ ודאי שהאמירה צריכה להיות ככוונה ובפנימיות בלבד, ולא די בנענוע השפתיים בלבד, ולבו בל עמו. ולפי זה אף לדעת הסוכרים דסגי באמירה שלש עשרה מדות, אפ"ל כפירוש בעל ארץ החיים ה"ל, דאומרו ותשא ברייתו עלי פיק קאי על הי"ג מדות, שכתבנו מתאונן על הרשע ותשא ברייתו עלי פיק, לומר שאתה אומר הי"ג

ובחשניהו כל ימי אשר הנגע באותו אדם, באמרו אין זאת כי אם עוונותי גרמו לו להתייבס ביסורים. ככה יעשה הכהן כל הימים, עד אשר יתרפא הנרוע מלרעתו, או אז יודע לכהן כי סר עונו ותטאחו נחשפרו, וזה לך האות ששוב אין הנגע נראה בו. אכן כבגון דא ליתא הוכחה חלה שנתקבלה תשובתו של הכהן, ועל כן אינו רואה שוב את הנגע באותו אדם, אבל מנא לן שאף האיש אשר נראה בו הנגע עשה תשובה שלימה על עוונותיו, שמא עדיין לא שב, ועוד בו נגעו, ומה שאין הכהן רואה את הנגע, אין זה אלא משום שמן השמים העלימו ממנו מלראות את הנגע, לזד שכבר עשה הכהן תשובה שלימה, וסר עונו, על כן אין עיניו רואות את הנגע, ומי"מ עדיין הספק במקומו עומד, ולא נודע אם באמת נרפא ממנו הנגע כליל, או עוד שומאחו בו.

אכן הנה הכן כלל דמחמאמר משמיה דהבש"ע הק' זי"ע, דכל הנגעים אשר באדם רואה חורא לו הם מחמת נגעי עמנו, לא שייך כי אם צבני אדם פשוטים, אבל לא כן הוא צבכיים הנגעים אל ה', הלא המה הצדיקים יחידי סגולה שבדור, שעליהם מוטל להוכיח את ישראל ולעוררם לשבז על עבירות שבידם, דלחומם צדיקים מראים מן השמים חסרונות ונגעי צתי הנפש אצל בני אדם אחרים, אף אם אין באותם הצדיקים אפילו שמן מאותם עוונות, לא מנייבו ולא מקלתיבו. ולפיכך אין נגע לרעת נראה באדם מישראל והוא אל הכהן שהוא מיוחד סגולה שבדור, אשר אליו נגלו עוונות בני אדם, אף שהוא נקי ואין בו דופי, אזי אם יראה אותו הכהן הצדיק כי כבר נרפא הנגע, הרי זה מוכיח ועד כי אמנם חזר האיש אשר בו הנגע בתשובה, ולפיכך נרפא הנגע. דליכא למימר שבאמת עדיין לא שב, אלא שהעלם יעלימו מן הכהן צדיק הדור מלראות נגעו, שהרי לצדיק הדור מראים נגעי אחרים אף אם נקי הוא משוון וכל עול לא נמא' בו, ואילו לא היה הנרוע חוזר בתשובה שלימה לא היה הנגע נעלם מעיני הצדיק.

וע"ז פי דברים אלו יתבאר מה שכלל הכחזב לומר וראה "הכהן" וגו', לרמוז על הכהן שהוא צדיק הדור, **שם** הוא רואה והנה נרפא נגע הנרוע וגו',

נ עוד דקדקו המפרשים במא"כ והנה נרפא נגע הנרוע מן הנרוע, דחיותו מן הנרוע יתירי יניבו, דפשיטא שמן הנרוע נרפא הנגע ולא ממקום אחר, ומאי קמ"ל בזה.

ואפ"ל ביאור הכחזב בהקדם מה שפירש הבש"ע הקדוש זי"ע מאמר החל (נגעים פ"ב מ"ה) כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עמנו, דה"פ כל החטאים ונגעי הנפש שהאדם רואה בחוץ אצל אחרים הם מנגעי עמנו, כלומר שגם הוא נכשל בעבירות אלו או בזיולא בהם, על כן הראו לו מן השמים אותם העבירות אצל אחרים, כדי להעירו ולעוררו כי אף הוא אינו נקי מחטאים אלו, וזה לך האות שהוא רואה מומי אחרים וחסרונותיהם, ואילו היה הוא מנוקב משוון וכל עול לא נמא' בו, לא היה רואה חסרונותיהם של אחרים כי אם מעלותיהם. וידוע גם שפ"א ראה הבש"ע הקדוש אדם אחד שנכשל בחילול שבת, והכל הוא ז"ל לפשפש במעשיו, באמרו מדוע חזקן לו לראות אדם מישראל כשהוא חוטא, וזכר כי הוא שמע בזיולא דלורבא מרבין וחסדן ולא מניח, ואמר שע"כ הראו בו מן השמים עון חילול שבת, משום שהוא משוון אותו עון דח"ה הוא צחי' שבת, ובזיון ח"ה הרי הוא צחי' חילול שבת.

והנה לפי זה הן צעת אשר יבא אל הכהן האיש אשר פרח בו הנגע, וראה הכהן והנה הנגע צעור הצער, ויתחומם הכהן למראה עיניו, ולבו יכמה בקרבו ועתהנותיו נכורו, כי הלא מאת ה' היתה זאת לו, להראותו אדם מישראל אשר בו הנגע, הבא כעונש על עוון, אין זה כי אם שהכהן עצמו נכשל באיזה עבירה, והאלקים אזה לידו לראות את הנגע, כדי שממנו יחזקו צנגעי נפשו ויתעורר לשבז. וכאשר יחזקו הכהן הזה, יראה ורעד תבא בו ותכסהו פללות, וחי' שב עם קונו חזקו חשבון נפש, ויפשפש במעשיו לראות בשל מה הצער הגדול הזה, להלקות אדם מישראל צנגעים בסיבת עוונותיו. וביותר תגדל מרידותו ומשנה שצרון שצרו, צעת העלותו על לבו, כי מן ואילו אדם זה שולק צנגעים נקי הוא משוון, אלא שהוא משובל ביסורים בסיבת חטאי הכהן, כדי לרמוז לו שיחזור בתשובה. ועל זאת ישוב הכהן ויבכה וישב צער

היה חומר דרשוני וחיו, חדל דמה שייכי כל דרשות
אלו לעניינא דזכא, ועוד לריך ביאור נקט שני מקראות
שנאמרו בזמנים שונים ודורשן כאחת, שהרי נבואת
עזריה בן עידו וימים רבים נישארל וגו' נאמר ביו
אסא מלך ידודה, ואילו חזקו ידים רפות אמר ישעי'
הנביא על לעתיד, וכילד כולל המדרש בחדל מחתל
(ועיין ביפח תואר מה שכתב בזה).

ב) **היפח** תואר הקשה על ה' דרש אמרו לנמכרי
לז' אלו שכן דוחקין את הקץ, וא"ת וכל אלה
רשעים הם דכא' אמר בשלבי כחוצות ובמדרש חזית
(שם ש"ר פ"ב י"ח) בפסוק השבעתי אתכם שישראל
מושבעין ועומדין שלא ידחקו את הקץ, ותיזן דכא'
מייירי שדוחקין את הקץ בתפלה ובתחנונים. ואשעי'
שרש"י פירש שם שלא ידחקו שלא ירבו בתחנונים על
כך יותר מדאי אין נראה כן וכו', גם מסביר נראה
שאין איסור בהרבות תחנונים, שהרי אלו מתפללים
תמיד על הגאולה, עכ"ל היפח תואר ז"ל. אמנם אין
נראה לדחות דברי רש"י ז"ל לגמרי, וכבר ביאר ק"ו
זל"ה (בישמת משה על שם"ה בדמיו"ת) שכוונת רש"י
ז"ל שאסור לדחוק את הקץ ע"י השבעת השמות
הקדושים, וכ"כ החתם סופר זל"ה, ובספרי (ויאל
משה מאמר ג') שבעות סימן כ"ו) כתבתי שקשה
להעמיס פירושו בדברי רש"י ז"ל, שכתב שלא ירבו
בתחנונים יותר מדאי ולא הזכיר כלל השבעת שמות.
ופירשתי כוונת רש"י ז"ל ע"ד המבואר בפרק הפועלים
(ב"מ פ"ה ע"ב) שר' חייא וכו' היה זכח תפלתם
להכריח את בראת המשיח שלא בזמנו, ותפלה כזו היא
בגדר דחיקת הקץ ואנו מושבעים ועומדים עליה. ולפי
פירושו שאסור לדחוק את הקץ בתפלות ובתחנונים
שכוחם להכריח את הגאולה, אי"כ בדרך קושית
היפח ז"ל לדוכא, דרש אמרו לנמכרי לז' אלו שכן
דוחקין את הקץ, אלו ברשעי עסקין דעברי לשבועה
דרחמנא, ששבע את ישראל שלא ידחקו את הקץ.

ג) מה דמייית המדרש ראה דנמכרי לז' הם
הדוחקים את הקץ מדכחיז ותמכר ותורד כדכ
אין מוכר, דמשמע מדכחיז כי ממקרא זה יש ראי' **לדרשתו**, ולבאורו מאי ראי' הוא ז', אם משום שנאמר
זה לשון מכירות, הלא מקראות רבים יש שנאמר
זה לשון מכירות, ומדוע נקט מקרא זה דוקא.

אזי בדבר ברור כי אמנם נתקבלה תשובתו של המלוצר,
וכר ממנו הנגע לגמרי. וזהו שאמר הכתוב והנה נרפא
נגע הברע"ה מן הברע"ה, כלומר שלא יעלה על לבך
לומר כי אולי עדיין לא נרפא הנגע לגמרי, אלא
שלמראת עיני הכהן נדמה כאילו כבר נרפא נגעו, כדי
שלא להראותו נגעי אחרים ועוונותיהם, לאת אמר
שראבו הכהן הוא האדוק מיוחד סגולה שבדור, אשר
אליו נגלו מומי אחרים, כדי שידע לכוונתם ולהחזירם
למועב, וכיון שדיוק הדור כבר חיו רואה זו את
הנגע, הרי זה ודאי שכבר נרפא נגע הברע"ה מן
הברע"ה, כלומר דלא רק למראית עין נדמה כאילו נרפא
הנגע, אלא אמת נכון הדבר שכבר כר הנגע מן הברע"ה
לגמרי, משום שעשה תשובה כהוון, ונתקבלה תשובתו
לפני ממו"ה הקב"ה.

*

ואשח כי יחז זכ דמה ימים רבים וגו' במד"ר
(פ"ה ב') זש"ה (ד"ה ב' ט"ו) וימים רבים
לישראל ללא חלקי אמת וללא כהן מורה וללא תורה,
ומי נתנבל הפסוק הזה עזריה בן עידו הנביא אמר
עמידין ימים לז' לישראל ללא חלקי אמת כיון ששמשו
אותו הדור כן רפו ידיהם, יתחב צ"ק ואמרה (ישעי'
ל"ה) חזקו ידים רפות וכו', ידים שכן נראות כאילו
רפות, וזכרים כושלות אמנו שכן נראות כושלות.
אמרו לנמכרי לז' (שם) וכו' ר' יחזע"ה בן לוי אמר כגון
אלו שכן דוחקין את הקץ, שנאמר (בראשית כ"ד)
ותמכר ותורד כדכ, חזקו אל תיראו, לפי שהיו ישראל
אומרים היתח לי דמעתו וגו' באמור אלי כל היום
אחי אלקיך, יתחב בת קול ואמרה להם הנה אלקיכם
נקט יבא, מי שעתיד לשלם גמולן של אוב"ע וכו' הוא
יבא ויושיעכם. וימים רבים לישראל, וכי ימים רבים
הם אלא ע"י שהיו ימים של גער לפיכך הוא קורא
אותן רבים וכו', והדיוק פסוקא ואשח כי יחז זכ דמה
ימים רבים, תני רבי חייא ימים שנים רבים שלשה
וכו', ר' יוחנן בשם ר' אליעזר בנו של ריב"ג ומה
האשה הזו ע"י שפירשה שנים שלשה ימים התורה
קורא אותה נדה, אנו שפירשו מצית חיינו ומצית
קדשינו ותפארתינו כמה ימים וכמה שנים כמה קיאים
וכמה טיבורים על אחת כמה וכמה, ע"כ. והמדרש

להעלות על הדעת שיתשבו אולת כזאת. ואם אינם מאמינים כלל בהקצ"ב, מה שייך לומר שיזדווגו לפטרון שלהם, צדוד ששם כופרים ואין מאמינים שיש להם פטרון. ופירשו דכזוכה שיכניסו מחשבות מנינות בלבות בני ישראל להפרידם מחורת ה' ומקיום המצוות, וכן כרי הם נלחמים בהקצ"ב כצרכו. וזו היא מלחמת גוג ומגוג עם מלך המשיח, להעביר את בני ישראל על אמונתם ודתם, וכבר התחילו חיילותיו להתייצב על ה' ועל משיחו, וזו היא הכזוכה למלחמת גוג ומגוג, והמלך המשיח יעמוד כנגדם ויכניעם ב"ב.

והנה איתא בגמרא (סנהדרין ל"ז ע"א) דור שכן דוד בא בו וכו' ונחפכה כל המלכות למינות ואין תוכחה מסייע ליה לרי' יחזק דלר"י אין בן דוד בא עד שתתהפך כל המלכות למינות אמר רבא מאי קרא (ויקרא י"ג) כולו הפך לבן עכור הוא, ע"כ. וא"כ להבין על איזה מלכות כוונתו, אם על מלכות האומות, א"כ מאי קאמר ואין תוכחה הלא אין שייך בבו כלל ענין תוכחה, כדכתיב (משלי ע"י) אל תוכח לך. ובזקוקין דמורא על התנבז"א (ח"ב פט"ז) פירש אומרים ואין תוכחה שאין בר ישראל יוכל להתווכח עמם להשיב להם תשובה מלכת כהוגן להושיא המינות מלצם, ע"כ. וכאשר רואים צעור"ר שאין צרכונו להושיא את המינות מלצ האפיקורסים. אמנם גם לפי זה אחי א"א לומר דקאי על אומות העולם, שברי יחיד סימנא דכאשר תהפך המלכות למינות וכו' יבא בן דוד, ואי צאור"ע קא מיירי מאי איכפת לכו ציאת המשיח, הלא אין הם מנפים אליו ואין הוא בא אליהם, ואף שאמרי"ב אליו גוים ידרשו (ישעי י"א), היינו אחרי שיבא מלך המשיח, ויהיה חיוקן העולם, אבל קודם לציאתו לא שייך גביהו כלל, ואין תחלה ציאתו צמח שתתהפך מלכות העכו"ם למינות וכו'. ותו דאם כוונת המאמר על כל האומות, הו"ל מלכיות לשון רבים, ואם נתכוון לאומה אחת לא נחפרש על איזה אומה קאי. וע"כ נראה לומר דהנה חז"ל ברוח קדשם רמזו דדרשותיהם דברים רבים על העתיד, ובערם בזה הזמן שעליו מוסבים דבריהם לא ידעו ולא הבינו פירוש דבריהם על צוריו, עד שבה אותו הזמן שעליו רמזו ונודע למפרע עומק כוונתם. וכן נמי נראה שחז"ל התנבאו במאמר זה על חוקק

(ד) יל"ד בדברי הכתוב וימים רבים לישראל ללא חלקי אמת, דכוכ סגי למיכתב וימים רבים וגו' ללא חלקים, ואנחנו נדע כי חלקים הוא אמת, דמותו של הקצ"ב אמת.

ולבא לציאור בענין נקדים לישב מה שכלל המדרש שני הפסוקים יחד, אף שנאמרו בזמנים שונים (קושט א'), דכוכ המפרשים ציארו מה שנתבאר מצריח הכניא לפני אסא המלך וימים רבים לישראל ללא חלקי אמת, שכתובת על זמן רחבם ואביה שבו ישראל עובדים ע"י, ובעת שמלך אסא חזרו ישראל תשובה, וכ"פ רש"י ז"ל וימים רבים וגו' עד שצאת אסא. ובה צבואתו של מצריח שם כתיב ואסא חזקו ואל ירפו ידיכם, ובה קשיא ליה לבעל המדרש דכיון שכבר עשו ישראל תשובה צימי אסא מדוע רפו ידיכם, עד שהצריך לעודם ולחזקם מרפיון ידים, ומשום הכי דרש שיש כאן במקרא זה גם נצאח על הדורות האחרונים שלפני ציאת המשיח, שיהיו ישראל ללא חלקי אמת ללא כהן מורה וללא תורה, וכתיה קבלה ביד בעל המדרש כי מקרא זה נאמר על הדורות הללו, וכאשר צעינו ראינו דדור שפל זה. וכיון ששמעו ישראל מה יגיע אליהם צטרם ציאת המשיח רפו ידיהם, ולפיכך נאמר להם ואסא חזקו ואל ירפו ידיכם, ולפיכך הביא נמי כך קרא דישעי חזקו ידים רפות שנאמר לעוד את הדורות שצביקתא דמשיחא, לכל יפול רוחם מגדול השפלות, ושפיר שייכי בני קראי להדרי, דתרווייכו בענין אחד נאמרו.

ובררך זה יתבאר גם מה שנתבאר עתידין ימים לבא לישראל ללא חלקי אמת (קושט ד'), דהנה איתא במדרש (ויקרא רבה פרשה כ"ז י"א) א"ר לוי אף גוג ומגוג לעתיד לבא עתיד לומר כן שוטים היו הראשונים שבו מתעסקים בעוונות על ישראל ולא היו יודעים שיש להם פטרון בשמים אני איני עושה כן אלא בתחלה אני מזדווג לפטרון שלהם ואח"כ להם שנאמר יתיצבו מלכי ארץ וכו'. והקשו המפרשים וכו' כל כך עשפים הם שיאילו להלחם בהקצ"ב, הלא ממחרת שמש עד מצואו מהולל שם ה', והכל יודעים את כבודו ואת גדלו, ואין

הגלות בעיקבתא דמשיחא, אשר צעוב"ר תעמוד ערם ביאת המשיח גלות של מלכות המינוח של ישראל, ועתידה כל אותה מלכות להכתפק למינוח, כאשר אהמו רואים צעיונו של הנעפלים אליהם והפכו למינוח, ואין תוכחה שאין צנו כח להוילא את המינוח מלכס, והשתא כל המאמר מדבר בישראל.

אמנם עדיין ל"צ להבין כיצד נרמז זאת בדברי הכתוב כולו הפך לכן טבור הוא, ורש"י ז"ל פירש כולו הפך לכן טבור הוא כשפסע הגע ככל העור כך כשהפכה כל המלכות למינוח תצא גאולה. אמנם אכתי ל"צ כיצד נרמז במקרא זה שתתהפך למינוח, ונראה עפ"י דברי ק"ז זל"ה"כ בישמח משה פרשת חזריע עה"פ כולו הפך לכן טבור הוא, לפי מה שנתבאר בליקוטי תורה מהר"א ז"ל ר"פ בלק שצלעם גלגול לכן ועי"ש מה שפירש עה"פ תמות נפשי מות ישרים שם לכן גלגול וכל ושמ וכל הוא י"צל ב"לעם ל"כן וכו'. ועיין בליקוטי ישעיה עה"פ שאי סביב עיניך וראי כלם יקבצו ביצא ל"ך ר"ת וכל וז"ל, אמנם אחר שנתקן בצלל משם התחיל לתקן, עי"ש. והנה עפ"י יצואר כי לכן התחלת התיבה קודם הלמ"ד ואח"כ הצי"ת, וצלעם הצי"ת קודם ואח"כ הלמ"ד להיפך, ובגלגול הזה עדיין לא נטבר, אבל בצלל התיבה כולה מהופכת, ואז נטבר והתחיל התיקון, וז"ש כולו הפך לכן, כולו דייקא, אז טבור הוא, עכ"ל ק"ז זל"ה"כ.

ובדרבנן אלך לפרש מאמרים ז"ל שתתהפך כל המלכות למינוח, וליקף לה מקרא דכולו הפך לכן טבור הוא. דהנה רש"י ז"ל פירש מאח"כ צרית האזינו (דברים ל"ב) בגוי וכל אכעיסם, אלו הכופרים בהקב"ה וכן הוא אומר (תהלים י"ד) אומר וכל בלבו אין אלקים, ע"כ. וכן איתא בספרי (פי' האזינו) בגוי וכל אכעיסם אלו המינוח וכו'. והנה שירת האזינו כוללת כל העתידות שיעברו על ישראל עד ביאת המשיח (כמ"ש הרמב"ן ז"ל שם) ולזאת רמז הכתוב באומרו בגוי וכל אכעיסם שתעמוד בעיקבתא דמשיחא מלכות המינוח הכופרת בהקב"ה. והנה בתחלה היה לכן הארמי מקור השקר, אך הוא לא היה מין אלא עובד ע"ז, שהרי לעתם זה גנבה רחל את התרפים ממנו כדי להפרישו מע"ז, כדאיתא במד"ר (פסטי"ד)

ואילו היה מין וכופר לא היה מועיל כלום בגניבת התרפים. אכן בדור האחרון הזה דור עיקבתא דמשיחא נתהפך כח השקר של לכן למינוח הגרוע מן הכל, כמ"ש הרמב"ם ז"ל שמינות גרוע הרבה מע"ז (פי' צרמב"ם פ"ג מהל' תשו"י). והנה מינות מכונה בשם וכל כמ"ש, ונתהפך כח השקר ועי"ז של לכן לנצל, ועי"ז רמזו חז"ל שעתידה המלכות להכתפק למינוח במאח"כ כולו הפך לכן טבור הוא, כלומר צעת שלכן נתהפך לגמרי ונעשה ממנו וכל שהוא מינות, כדכתיב בגוי וכל אכעיסם, אז טבור הוא, כלומר שמתחילים לצא ימי העברה, שיהיו אחר ביאת המשיח, כדכתיב וזריתי עליכם מים טבורים ועברתם.

ובזה נצא לפרש הכתוב וימים רבים לישראל ללא אלוקי אמת, דהנה הרמב"ם ז"ל צפי"מ פ' חלק כתב שהבשמה גרועה הרבה יותר מכפירה, שהכופר כופר בכל, אבל המגשם גרוע ממנו שנגשם להשי"ת ח"ו (ועי' בספר הי"ד פ"ג מהל' תשובה כ"ז וצלחם משנה שם), וכן הוא צעוב"ר דודר הזה שהרבה שומרי תורה ומצוות תולים לאמר על מינות ואפיקורסות שהוא השפעת אלקית, דבר שהוא שקר גמור, וזה גרע מן הכל שמשקרים בהשי"ת לומר שקרים אלו, וזהו היפך התורה והיפוך האמת אשר שגא כי בתכלית בלי שום ספק. וז"ש הכתוב וימים רבים לישראל ללא אלוקי "אמת" (קושיא ד') שקולים את השקר בהקב"ה ולא את האמת, וכיון ששמשו אותו הדור כך נצטלו מאד ורפו ידיהם, כי אותו הדור היו דבוקים בהשי"ת שחותמו אמת, וברחו לגמרי מנטיב של שקר, ותלו הכל בהשגחתו יתברך, ועל כן כשמעם מו"י יאמר לישראל דודר עיקבא דמשיחא שחיפוי ויסלפו שקרים ודברי מינות בהקב"ה רפו ידיהם ממנו מר כזה, ויאלה בת קול ואמרה חזקו ידיים רפות שיתצקו בהשי"ת בדרך האמת, ויתחזקו לכל יפלו בדרך השקר, ואז יחזקם הקב"ה לכל יפלו ויכשלו.

ולבאר שייכות מדרש זה לפרשת זכר, נראה דהנה יודע אשר היזכה באה מחמת חטא אדכ"ר, וצעת מ"ת פסקה מהן, ואחר מעשה העגל חזרה אליהן, ועתידה היא להצטל לעת"ל, שאז יתצטלו כוחות בטומאה, והם הנגעים והזיבה יפסקו ויתצטלו. וא"כ

בגלותו לפניהם איש לדיק הוא אליעזר עבד אברהם, השתוקק מאד להתקרב מיד אל הקדוש, ולפלות מעמקי הקליפות הם אנשי מקומה העמאיים. וזכו שאמר הכתוב ותמבר, שלבם דחקו למכר ולבתקרב אל הקדוש, וע"כ הודחה ומכרה להוריד כזה מעל שכנו, כדי שתמשך מיד אל הקדוש. וע"כ זכ נראה נפרש דברי המד"ר אמרו לנמברי לב אלן שדוחקין את הקץ, שאין הכוונה על דחיקת הקץ בתפלות וזחמונים, שברי בקרב כתיב נמברי, "לכ", משמע שכלם הם מנמברים, כלומר שלבם דוחק ומשתוקק אל הקץ, אך אינם עושים שום פעולה נגד הצעות ששביע הקב"ה את ישראל. והשתא חו לא קשיא מידי קשיא היפ"ח ז"ל, דלא מיירי הכא כלל בדחיקת הקץ ע"י תפלות וזחמונים, אלא על הנקודה שכלל, הקשור ונדחק בשתוקקות אל קץ הגאולה, וכך ראוי להיות שכל אחד. בישראל יהיה לבו דוחק אל הקץ. אחת אחת מן השאלות ששואלים לאדם ציוס הדין יפית לישועה (וע"כ בספרי ויו"ט ח"א ס"ו ע"ט). והשתא שפיר מיייתי ראייה מוכתוב גבי רבקה ותמבר, וכדפירשו שכונת הכתוב להודיע שלבם דחקו בצורל השתוקקותה להתקרב אל הקדוש, וכ"כ הכי פירשו אמרו לנמברי לב שלבם דוחקם להתקרב אל הקדוש, כי אנתו בתוקף בגלות וכלל משתוקק דוחק אל קץ הגאולה, ולבתקרב אל הקדוש. וכשי"ח יסור שמוכרה חכה לראות בישועת ישראל, בנחת ובשמחה ובטובת כלל ובקדוש אמיתי, בכתגלות כבוד שמים עליו במוכרה בימיו אמר.

נמאל כי הציב תלויס בגלות, שכרי כאשר חכה להבא שוב לא תהיה הציבה, וע"כ מיייתי דרשות אלו להבא, כשם שמיא בפרשת נגעים על הד' גליות, ובעת הגאולה עתיד הקב"ה לעבר את ישראל.

וְיִישָׁב מה שדרשו אמרו לנמברי לב אלן הדוחקין את הקץ, והקשה היפ"ח דא"כ הוב ליה לקרורן רשעים שם עוצרין על הצעות הקב"ה בדחיקת הקץ (קושיא ב'). נראה בהקדם לבאר מה מיייתי ראייה מוכתוב גבי רבקה ותמבר ותורד כזה (קושיא ג'), דכתיב רבקה אמתו הייתה במקום אנשי רשע, ובבית אנשי רשע בתחלה ולבן הארמי, ועמדה בלדקה. ואיתא במדרש ע"כ והנפרע עוצת מראש מאד בתולה ואיש לא ידעה, אר"י ממשמע שנאמר בתולה אין אנו יודעין שאיש לא ידעה, אלא אפילו אדם לא תבע בה, ע"כ לא ידעו שבת הרשע על גורל הדיקים. ופירש היפה תואר לפי שהדומה יאבד הדומה, ועל כן לא יבחר הרשע אלא בחבורת רשעים שכמותו והדיקים בחבורת דיקים, ועל כן הקב"ה אוכב את ישראל שמתדמין לו בכל ילחם וכו', ואם כן הכתוב בשבט רבקה דבר שלהיותה נדקה לא נתקרה דעת אחד מבני עירה שהיו רשעים בה, ולכן לא תבעה לשאב וכו', עכ"ד ז"ל. ובזה יל"פ מה שאמר הכתוב ותמבר ותורד כזה, ולכאורה חיצת ותמבר יתירא לכאורה, ומאי אשמעינן ביה. אמנם כוונת הכתוב להודיע נדקה של רבקה, דלפי שהיתה עד עתה מוכוננת באנשי רשע, וכיתה חפלה ומשתוקקת להתקרב אל הקדוש, על כן מיד

